EPISCOPI ET MARTYRIS

NON ANTEA COLLECTA, ET PARTEM NUNC PRIMUM
E MSS. IN LUCEM EDITA

GRÆCE ET LATINE.

ACCEDUNT

VARIORUM DOCTORUM NOTÆ ET ANIMADVERSIONES

AC PRÆTER ALIORUM COMMENTARIOS
IN MONUMENTUM PASCHALE SANCTI MARTYRIS
TABULA TRIPLICI ÆNEA EXPRESSUM,
DISSERTATIONES INTEGRÆ VIRORUM CLARISSIMORUM

FRANCISCI BLANCHINI, ET J. VIGNOLII,

ATQUE

EX VIRGINII VALSECHII ET PHILIPPI A TURRE
SCRIPTIS EXCERPTA S. HIPPOLYTUM SPECTANTIA.

SUBJUNCTA

APPENDIX

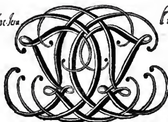
SCRIPTORUM DUBIORUM, SUPPOSITITIORUMQUE,
NEC NON QUÆCUNQUE REPERIRI POTUERE
EX LUCUBRATIONIBUS

HIPPOLYTI JUNIORIS THEBANI.

CURANTE

JO. ALBERTO FABRICIO, LIPS.

SS. THEOL. D. ET PROF. PUBL. IN GYMNASIO HAMBURGENSI.

HAMBURGI,

SUMTU CHRISTIANI LIEBEZEIT.

ANNO CHRISTIANO 1716.

THEOLOGO CELEBRATISSIMO

AC SUMME VENERANDO

PRÆSULI

D. HENRICO PIPPINGIO,

A CONSILIIS ECCLESIASTICIS ET CONCIONIBUS SACRIS PRIMARIIS IN AULA REGIA ATQUE ELECTORALI DRESDENSI,

S. D.

JO. ALBERTUS FABRICIUS.

TSI per quinquennium jam abes à communi patria nostra LIPSIA, evocatus ex eadem magni GEIERI exemplo in illud fastigium, unde velut de specula jam sub divina CHRISTI statoris ἐπισκοπῇ invigilas saluti tot Ecclesiarum: non dubito tamen Te subinde adhuc meminisse natalis soli & dulcis Patriæ, quæ Te dimisit invita, nec non cum illa Tibi quandoque redire in memoriam quoque veteres amicitias, atque in his pristinum Musarum contubernium, in quo per multos annos à primis fere ungviculis tam in scholis quàm in Academia conjuncti & iisdem usi Doctoribus olim viximus, & non impigre unà, præfiscini sit dictum, ad edita virtutis ac doctrinæ templa serena contendimus.

Magna

Magna quibus jamdiu dividimur terrarum ſpatia non permittunt nobis tam frequentibus exinde litteris, ut pridem coràm ſermonibus invicem colloqui; at amori & obſequio in Te meo hinc nihil quicquam detractum, confido nec Tuæ in me benevolentiæ, quam ab Optimo ſene Parente Tuo τῷ μακαρίτῃ, à quo è ſacro baptiſmate ſuſceptus ante hos ſeptem & quadraginta annos ſum, velut hereditate acceptam mihi usque integram conſervaſti, atque porro, ut certiſſime mihi perſvadeo, conſervabis. Cum autem publicum aliquem vellem Tibi, ac fide, Teque dignum prædem ſiſtere mei in Te animi, antiquum conſtanter obtinentis Tibique deditiſſimi, & monumentum aliquod ſtatuere non tralatitium, ac propagaturum fortaſſis etiam ad poſteros memoriam noſtræ amicitiæ; ſanctiſſimum Antiſtitem ad hoc delegi HIPPOLYTUM, quem Tu Epiſcopus Epiſcopum, nec annis magis quam doctrina ac meritis gravem, & ſacro præterea quod pro Salvatore ſuo alacris obiit Martyrio toti Eccleſiæ CHRISTI venerabilem neutiquam adſpernaberis. Ad Deum ter Opt. Max. precibus advolvor, ut Eccleſiæ proſpiciat, Patriam tueatur, Te ſervet proſperetque lætis Eccleſiæ rebus & Patriæ, Tuisque ac Tuorum. Scripſi Hamburgi III. Kal. Mart. Anni cIↃ IↃ CCXVI.

AD

AD LECTOREM.

Cum ante hos qvatuor annos in Volumine qvinto Bibliothecæ meæ græcæ inter primæ ætatis venerandos Ecclesiæ Doctores pervenissem ad S. Hippolytum, ejusqve scriptorum traditurus notitiam, attentius ea perlustrassem, venit in mentem admirari, qvare nemo adhuc lacera illius membra collegisset, & qvod tot aliis longe inferiorum & temporum & meritorum scriptoribus impensum est multa cum laude studium, idem non datum esset huic S. Irenæi discipulo, & Doctori tantæ vetustatis, tantæ auctoritatis. Ab illo tempore descendi eam in cogitationem, posse me hanc ab aliis neglectam spartam tentare, præcipue postqvam non sine dolore intellexi Ven. ac præclarissimum Virum, JOHANNEM MILLIUM, qvi illam ornandam sibi sumserat, poteratqve egregie ornare, à vix in lucem emissa sacrorum Novi Fœderis librorum editione, admirandæ industriæ & judicii opere, spiritum emisisse & ex hac vita emigrasse. Itaqve ratus spem omnem Hippolyteа à Millio recognita & illustrata videndi, ipso defuncto, jam decollasse, & ignarus qvousqve Vir ille egregius processisset, vel num intra voluntatem tantummodo ac conatum, morte superveniente, ipsius institutum substitisset, Bibliopolæ nostro fui auctor, ut S. Hippolyti opera sumtu suo excuderet, eiqve promisi studium ad illa recensenda & editionem eorum curandam meum haud defuturum. Cum addixisset, manumqve admovissemus operi, & jam belle res procederet, ecce ex Anglia mihi nunciatur Clarissimum Leucoreæ Academiæ Doctorem JOHANNEM GUILELMUM JANUM schedas Millianas spisso exaratas Volumine, cum Oxoniæ superiore anno versaretur nactum, Hippolyti scriptis colligendis, expoliendis atqve evulgandis insudare. Qvid facerem? cum mihi jam non esset integrum amplius desistere ab incepto, qvod statim totum omisissem & Millianis manibus libenter cessissem, Præstantissimiqve Jani ingenio & industriæ lampada tradidissem gratulabundus, si in tempore de ejus consilio edoctus fuissem. Neqve enim alia qvæ agam mihi desunt, & cupidissime faveo famæ ipsius, ejusqve similium, ac nihil magis jam pridem studeo evitare, qvam ne cuiqvam labore & studiis meis, si qvis possit meliora in medium proferre, obstem vel remoram injiciam. Qvod itaqve necessario facere debui, telam qvam cœperam texere, qvanto valui intra tempus antenundinale, studio deduxi ad finem, & qvæcumqve potui reperire beati Episcopi ac Martyris λείψανα in hoc Volumen congessi.

Primum locum dedi libro DE ANTICHRISTO, cujus editionem Combefisianam recensui ad primam Parisiensem Gudianam Anni MDCLXI. è qvâ non pauca emendasse me, qvi conferet reperiet. Multa enim operæ peccaverant, integrum qvandoq; comma omittendo. Combefisii notis, ineditas qvasdam ejusdem Gudii, (qvem Gutbierium vocat memoriæ errore vel calami vir Clariss. Mich le Qvien ad Damascenum T. 2. p. 781.) & Tanaqvilli Fabri qvæ in Epistolis ipsius exstant castigationes, cum paucis meis notulis adspersi. Veterum de illo libro testimoniis S. Hieronymi, Photii, Auctoris Catenæ in Prophetam Jeremiam, qvæ pag. 1. seq. & Andreæ Cæsariensis, Arethæ, Nicephori, Honorii, Freculphi &c. qvæ pag 34. exhibui, addes hoc S. Germani Archi Episcopi CPol. in μυστικῇ θεωρίᾳ. Tomo 2. Auctarii Ducæani p. 148. *Τοῦτο καὶ Ἱππόλυτος Ῥώμης καὶ ὁ ἅγιος Κύριλλος λέγουσιν ἐν τοῖς περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου λόγοις αὐτῶν, ἐν τῷ ἑξακισχιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ ἔτει τὴν μέλλουσαν παρουσίαν ἔσεσθαι. Id & Hippolytus è Roma, & S. Cyrillus affirmant in libris suis de Antichristo, anno sexies millesimo quingentesimo futurum* (CHRISTI) *adventum fore.* Illud item Johannis Damasceni in sacris parallelis p. 781. Ἱππολύτου Ἐπισκόπου Ῥώμης περὶ Χριστοῦ καὶ Ἀντιχρίστου, ἀλλὰ τούτων &c.

Proximo loco seqvitur monumentum illud marmoreum celeberrimum, in Romani portus vicinia A. MDLI. effossum, qvod inter præcipua ornamenta Bibliothecæ Vaticanæ merito jampridem numeratur, ex qvo in eam auspiciis Marcelli Cervini, Cardinalis, postea inter Pontifices Max. Marcelli II. nomine noti, relatum fuit. Hoc monumentum S. Hippolyti in Cathedra sedentis cum CANONE PASCHALI & laterculo Scriptorum ejus habes inprimis descriptum accurate triplici tabula ænea, qvas clarissimis Viris atq; Italiæ eruditæ ocellis debes FRANC. BLANCHINO atq; JO. VIGNOLIO. Deinde Canon ille Paschalis scriptorumq; Hippolyteorum laterculus explicatius expressus atqve ad prototypum diligentissime exscriptus Græce occurrit cum latina laudati Blanchini versione. Seqvuntur p. 59. seq. Commentarii integri virorum doctorum *Josephi Scaligeri* inprimis, qvi ante cæteros omnes lucem insignem huic antiqvo marmori attulit, atqve illud separatim primum Lugduni Batavor. A. MDXCV. deinde in iterata immortalis Operis de emendatione temporum editione publicavit, in qva posteriore cum non pauca aliter qvam in priore vir magnus ille tradiderit, utrasqve ejus commentationes, ubi inter se differrent, adponendas duxi. Præter commentarios Scaligeri habes interspersa suis locis, præfixo cujusqve nomine, illa omnia qvæ in Canonem Hippolyti Paschalem scripsere viri doctissimi *Dionysius Petavius*, *Ægidius Bucherius*, *Jo. Dominicus Cassinus*, & qvæ ad

later-

laterculum scriptorum ejus illustrandum commentati sunt *Stephanus* inprimis *le Moyne*, tum *Thomas Galeus*, *Edvardus Bernhardus*, *Gnil. Caveus*, nec non observationes qvasdam *Henrici Valesii* atqve *Henrici Norisii*, Cardinalis eminentissimi.

Cum vero præter Canonem Paschalem etiam *Demonstrationem temporum Paschatis* & *Chronicon* S. Hippolytus composuerit, testimonia veterum in qvibus unius ex his tribus fit mentio, conjunctim dedi p. 42. seq. qvibus ex pag. 66. addendus Gennadius est & Cyrillus Scythopolitanus in vitis SS. Euthymii & Sabæ: nec omittendum, qvod ex Hippolyti *Homilia Dominica Pascha* protuli pag. 279. servatum in Consultatione V. Concilii Lateranensis Anni DCXLII. In illis veterum testimoniis p. 43. exstat etiam fragmentum ex *libro primo Hippolyti de Paschate* qvod laudat auctor Chronici Paschalis qvod Alexandrinum vulgo appellant. Non debui autem, ubi Hippolytea recenseo, præterire antiqvam versionem Latinam *Chronici*, qvod ex multis indiciis ad Hippolytum retulere viri doctissimi, * itaqve illam pag. 49. dedi ex editionibus emendatioribus Labbeana & Cangiana, licet emendanda adhuc etiam sic multa latis in illa supersint, qvæ tamen ipsa emendando fortasse facile etiam aliqvis corrumpat, faciatq; ut qvomodo illa nomina tum temporis, qvo Latinus interpres ille vixit, sive scripta sive corrupta fuerint, ignoretur.

Non potui pulchrius huic volumini decus afferre, qvam si hisce adjungerem dissertationem integram viri acutissimi FRANC. BLANCHINI de Canone Paschali Hippolyti, qvæ utut Romæ jam A. MDCCIII. lucem vidit, tamen ita raro in his oris conspicitur, ut inedita plerisq; possit videri. Idem dixerim de eruditis disceptationibus qvibus super anno primo Imperii Severi Alexandri Aug. in Cathedra marmorea Hippolyti memorato amice inter se contenderunt & adhuc contendunt principes hodie Italiæ ingeniorum, VIRGINIUS VALSECHIUS, PHIL. A TURRE, & JO. VIGNOLIUS: qvorum lucubrationes Blanchinianæ subjunctas libenter ut confido evolves. Nam licet de argumento videri possint tractare sterili ac minuto, tamen cum voluptate & fructu non minore videbis in illis copiam elegantis accuratæ & exqvisitæ eruditionis certare cum perspicuitate & acumine, atqve qvod his omnibus magis etiam mihi placet, & tam belle decet eruditos homines, condiri usqveqvaq; omnem hanc controversiam non convitiis atq; maledicis latratibus, ut solent sese excipere è trivio canes, sed lepore comis & honestæ humanitatis.

Cætera S. Hippolyti scripta vel apospasmatia qvæ legenda Tibi offero sunt *Demonstratio adversus Judæos*, ex Francisci Turriani versione, qvam licet suspicor esse fragmentum ex Commentariis Hippolyti in Psalmos, tamen malui titulo illo, qvo viris eruditis jam innotuit, & ab Antonio Possevino & Imbonato pridem fuit vulgata, exhibere, qvam nova sub inscriptione veluti abscondere. Adversus Judæos scripsisse Hippolytum nullo perspicuo cujusqvam, qvod sciam veterum testimonio constat: at *contra Gentes & Platonem* de caussa universi opus composuisse, in laterculo marmoreo diserte traditur. Puto etiam ad illud opus respicere S. Hieronymum, qvando ab eo inter scriptores adversus Gentes Hippolytus refertur Epistola LXXXIII. edit. Clariss. Marcianæi, (al. 84.) ad Magnum, urbis Romæ Oratorem. *Scripsit & Miltiades contra Gentes volumen egregium: Hippolytus quoque & Apollonius Romanæ urbis Senator propria opuscula condiderunt.* Ita legendus hic locus, non ut editum est *Romanæ urbis Senatores*, neqve enim Hippolytus Senator Romanus fuit qvi contra Gentes scripsit. At Apollonii Apologeticæ ad Senatum Rom. dictæ ex Eusebii V. 21. Hist. meminit idem Hieronymus capite XLII. de Script. Eccles. De eodem Apollonio consules ubi lubebit Godfridum Henschenium ad XVIII. Aprilis T. 2. p. 539. seq. Ex illo itaqve contra Gentes & Platonem Hippolyti volumine non dubito esse depromtum qvod p. 220. exhibeo cum præclarissimi Viri Stephani le Moyne versione apospasmation. Deinceps seqvuntur qvæ collegi, & qvemadmodum superiora qvoq;, notulis passim adspersis illustravi fragmenta ex sancti Martyris *Opere adversus hæreses*. In his prolixiora sunt qvæ *adversus Beronem* atq; ejus ἡλικιώτας (ita enim puto legendum pro *Helice*; cujus nemo illa ætate, nec Hippolytus usqvam meminit, qvi Beronis sæpius facit mentionem) servata ab Nicephoro CPol. & Anastasio Bibliothecario, & a Sirmondo post Turriani versionem vulgata atq; ante S. Maximi Confessoris opera, a Combefisio. Hæc recte, ni fallor, G. Bullus, Tillemontius & alii Viri docti Hippolyto vindicant, qvanqvam illis non usus est Theodoritus, qvem non necesse est omnia legisse & meminisse ut suis scriptis insereret: & licet disertius videtur qvædam explicare qvam illius ætatis rationes ferebant, id tamen accuratius cætera illo sæculo scripta & vel unius Tertulliani adversus Praxeam opus consideranti secus videbitur. Operis Hippolytei adversus hæreses ultimum caput *Noeto* oppositum fuisse Photius Cod. CXXI. testatur. Hanc egregiam lucubrationem Latine tantum dedi ex Francisci Turriani, tot pervolutatis veterum monumentis, tot in lucem protractis celebratissimi viri versione cum ejusdem & meis notis. Confido autem Græca ex Codice descripta Vaticano me impetraturum propediem beneficio viri doctrina & ingenio illustris, qvæ una cum aliis qvibus jam careo, & qvorum facta mihi spes est, Hippolyteis daturum me recipio, si DEUS faverit conatibus meis, in spicilegio Patrum tertii a CHristo nato sæculi, qvod post præsens vo-

* Vide p. 46. & 88. *

lumen,

lumen, Ecclesiæ offerre apud animum meum destinavi. Inter argumenta qvibus Hippolyto vindicatur hæc adversus Noetum disputatio, non absurde a Tillemontio refertur, qvod libenter auctor utitur testimoniis ex Apocalypsi repetitis, nullis vero ex Epistola ad Hebræos, etiam ubi maxima est occasio: qvæ nulla qvoqve allegantur in locis de incarnatione adversus Beronem. Eidem Tillemontio verisimile visum est, qvæ adversus Marcionem habet Epiphanius hæresi XXII. pleraqve ex Hippolyto nostro & ejus adversus Marcionem libro hausta esse: qvemadmodum adversus Noetum scribens hæresi LVII. Epiphanius Hippolyti non modo sententiis sed ipsis propemodum verbis utitur. Qvia tamen disputans adversus Marcionem Hippolyti nominetenus non meminit, ejus verba fragmentis Hippolyteis adjungere haud potui. Disputationem adversus Noëtum haud latine vertit Gerhardus Vossius, Tungrensis Episcopus, ut memoriæ lapsu a Labbeo traditum, sed tantummodo Latine edidit ad calcem Gregorii Thaumaturgi.

Non modo ex monumenti marmorei auctoritate, sed Codicum qvoqve MSS. testimonio ad Hippolytum nostrum refertur *περὶ χαρισμάτων Ἀποστολικὴ παράδοσις* una cum aliis nonnullis, qvæ pridem qvidem edita fuere in libro octavo Constitutionum, qvas cum ex variis secundi & tertii maxime sæculi monumentis consarcinatæ sint, Clementinas vulgo vel etiam Apostolicas solemus appellare, sed edita fuere sine Hippolyti nomine. Qvoniam vero in Codice MS. Cæsareo Vindobonensi & altero Oxoniensi in qvibus Hippolyti expressum nomen est, aliter qvædam leguntur qvam in vulgatis Constitutionum libris, locum illis inter Hippolytea dare non dubitavi, nactus eadem ad jam dictos MSS. libros recensita à doctissimo & de Antiqvitate Ecclesiastica meritissimo viro, mihiq; cum viveret amico JO. ERNESTO GRABE, qvi latina versione etiam illa donavit. Nactus autem sum beneficio Reverendiss. atq; illustrissimi Episcopi D. GEORGII SMARLIDGII, atqve Senis eruditione insignita ac morum probitate pariter Venerandi, & non diu post mense superioris anni Decembri eheu defuncti GEORGII HICKESII, parariis Rev. BALTHASARE MENTZERO Pastore Ecclesiæ Lutheranæ Londinensis disertissimo & Clariss. JOH CHRISTIANO WOLFIO digno JO. CHRISTOPHORI fratre à cujus excellenti ingenio industriaqve & supra ætatem insigni doctrina fas est pulchra & præclara Ecclesiæ ac bonis litteris ominari. Horum humanitati benevolentiæ & promto bene de studiis meis merendi animo gratias hoc loco ago publice conceptissimas, referamqve lubens ubicunqve occasio vel facultas mihi non defuerit. Eidem WOLFIO debeo *Homiliam in Theophania* sive in CHristi Salvatoris baptismum, promissam olim à Luca Holstenio, qvam ex celebratissimi nulliqve non eruditorum desideratissimi Viri THOMÆ GALEI Codice, concedente illustri ejus filio ROGERO GALEO Græce descripsit & ex Anglia ad me misit. Latinam versionem ipsemet adposui. Qvæ velut Apostolicæ traditiones commendatæ Christianis ab Hippolyto sunt, & qvales sunt Canones *Abulidis* sive Hippolyti qvos habent Æthiopes, & qvorum Capita ante hanc Homiliam dedi, videntur esse illud ipsum scriptum qvod *Hippolyti de regimine* (Ecclesiæ *puta*) in Catalogo librorum Chaldaicorum numero VI. Hebed JEsu retulit.

Claudunt præsentem Hippolyti reliqviarum collectionem fragmenta Commentariorum & *λόγων* atqve Homiliarum in libros locaqve sacræ Scripturæ: qvæ primo utiqve loco exhibiturus fuissem, nisi exspectatione ineditorum nonnullorum, qvorum spes mihi ex Cæsareis, Gallicis, Anglicis & Italicis facta Bibliothecis est, eatamdiu qvantum potui distulissem. In his suo loco etiam comparent ampliora illa *de Daniele ac Susanna ἀποσπασμάτια*, qvæ multos ante annos dedit Combefisius. Sed nescio qvomodo prætermissum à me hoc, qvod è Commentariis Hippolyti in Hexaemeron petitum servavit Joh. Damascenus in parallelis sacris Tomo II. ejus Operum edit. præclaræ Leqvinianæ p. 787.

Τοῦ ἁγίου Ἱππολύτου Ῥώμης.

Ταῦτα δὲ κατ᾽ ἀνάγκην ἔχομεν διηγήσασθαι, ὅπως τὴν ὑπόνοιαν τῶν πολλῶν ἀνέλωμεν. Τινὲς γὰρ βούλονται λέγειν, εἰς τὸν οὐρανὸν εἶναι τὸν παράδεισον, καὶ μὴ εἶναι ἐκ τῆς κτίσεως. Ὁπότε τοίνυν ὁρῶνται οἱ ποταμοὶ ὑπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἐκπορευόμενοι ἐξ αὐτοῦ, ἐν οἷς καὶ σήμερόν ἐστι πάντας ἱστορεῖν τοὺς θέλοντας, ἄρα λογιζέσθω πᾶς, ὅτι οὐκ εἰς οὐρανὸν, ἀλλ᾽ ὄντως ἐν τῇ κτίσει πεφύτευται. Ἔστι δὲ καὶ τόπος ἀνατολῆς, καὶ χωρίον ἐκλογῆς.

S. Hippolyti Episcopi Romæ.

HÆc porro nos oportuit edisserere, ut multorũ suspicionem adimamus. Nonnulli siqvidem dicere volunt Paradisum in cœlo existere, nec esse ex rebus conditis. Qvando itaqve oculis nostris cernuntur fluvii qvi ex ipso profluunt, qvos omnes qvi voluerint etiamnum hodie licet intueri: unusqvisqve igitur inferat, non in cœlis, sed vere inter res creatas plantatum illum fuisse. Atqvi locus etiam est Orientis, ac prædium electionis.

Ex *Epistolis* Hippolyti, qvas in Alexandri Episcopi Bibliotheca Hierosolymitana servatas legisse se innuit Eusebius VI. 20. unicam *πρὸς τὴν Βασιλίδα* memorat Theodoritus, Monumentum marmoreum *ad Severinam* sive *Severam Augustam*. Hujus fragmenta

qvædam dedi p. 92. Uti *libri de reſurrectione* p. 244. Ex cæteris Hippolyti ſcriptis atqve Homiliis, ut celebri illa in laudes CHriſti, cujus ex Hieronymo meminit etiam Vincentius Bellovacenſis XII. 30. ſpeculi Hiſt. *Encomiaſticam* appellans, & in qva dicitur Origenis mentionem feciſſe, nihil usqvam reperire potui.

In Appendice habes primo loco *librum de conſummatione mundi*, Hippolyto martyri ſuppoſitum ut ex conjecturis qvibusdam doctiſſ. Dodvvello * placet, poſt Annum CHriſti DCXLVII. ſed adhuc ante AnnumDCC. atq; ante concertationes ab Iconomachis excitatas. Huic libro adſperſi notas & caſtigationes qvasdam, uſus maxime lectionibus Codicis Barocciani, qvem cum in Anglia verſaretur contulit amicus noſter & Collega charisſimus eruditisſimusqve JO. CHRISTOPHORUS WOLFIUS. Poſt ea deinceps, qvæ Combefiſius *de XII. Apoſtolis* edidit, ſubjunxi ex eodem Barocciano Codice ante hac inedita, & Baronio aliisqve pridem memorata *de LXX. CHriſti diſcipulis*, ſive ut in MS. inſcribitur *de LXX. Apoſtolis*, qvo nomine veniunt etiam illi in vita S. Sabæ ſcripta a Cyrillo Scythopolitano T. 3. monument. Coteler. p. 240. In plerisqve conſpirant hæc de LXX. diſcipulis tradita cum Pſeudo Dorotheo, cujus errores demonſtravit caſtigavitqve David Blondellus libro de Epiſcopis & presbyteris p. 99. ſeq. Hinc neqve iſta neqve ejusdem ſcriptoris priora de XII. Apoſtolis ad S. Hippolytum tertii ſcriptorem ſæculi, ut referrem, potui a me impetrare. Ultimo deniqve loco ſuccedunt qvæ ad manus erant *λείψανα Hippolyti Thebani*, qvi decimo ſæculo ſcripſit & Simeonis Metaphraſtæ æqvalis fuit. Ea dedi qvalia vulgata ſunt à Clarisſimis Viris Caniſio, Lambecio, Schelſtrateno. Neqve diverſa ab editis puto continere *Hippolyti Chronologiam Evangeliorum* qvam antiqvo Codici MS. Evangeliorum in Bibl. Regis Chriſtianisſimi præmitti teſtatur vir ſupra laudes Bernhardus de Montfaucon in Palæographia Græca p. 261. Ab eodem Viro præclarisſimo accepi apographum eorum qvæ ex Hippolyti Thebani Chronico habet Codex MS. papyraceus qvi olim fuit Ducis Altaemps, hodie vero Eminentisſimi eſt Cardinalis Ottoboni. Hæc pulchre conveniunt cum iis qvæ ex Vaticanis MSS. Schelſtratenus vulgavit, niſi qvod poſt verba: ἀπὸ δὲ τοῦ βαπτίσματος αὐτοῦ (Ἰωάννου) μέχρι τῆς Ζαχαρίου λιθοβολίας ἔτος ά ſeqvuntur hæc qvæ etiam habet Caniſius: ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν κατὰ τὸ ἔθος, λιθοβολήσαντες αὐτὸν καὶ κρημνίσαντες ἀπέκτειναν, καὶ σύραντες ἐκρέμασαν αὐτὸν εἰς τὴν κοιλάδα Ἰωσαφάτ. Vale.

* Henr Dodwellus in libro Anglice edito Londini 1711 8. qvo conatur probare uſum incenſi atqve θυμιάματος in Eccleſia non eſſe Apoſtolicæ traditionis. Titulus eſt: *a diſcourſe concerning the uſe of incenſe in divine Offices*, Pag. 100. ſeq.

TESTIMONIA VETERUM
de
S. HIPPOLYTO,
Epiſcopo & Martyre.

Euſebius lib. VI. Hiſt. Eccleſ. cap. 20.

Ἤκμαζον δὲ κατὰ τοῦτο πλείους λόγιοι καὶ ἐκκλησιαστικοὶ ἄνδρες ὧν καὶ Ἐπιςολὰς ἃς πρὸς ἀλλήλους διεχάραττον, ἔτι νῦν σωζομένας εὑρεῖν εὔπορον. αἳ καὶ εἰς ἡμᾶς ἐφυλάχθησαν ἐν τῇ κατὰ τὴν Αἰλίαν Βιβλιοθήκῃ, πρὸς τοῦ τηνικάδε τὴν αὐτόθι διέποντος ἐκκλησίαν Ἀλεξάνδρου ἐπισκευασθείσῃ. - - Τούτων Βήρυλλος σὺν Ἐπιςολαῖς καὶ συγγράμμασι διαφόρους φιλοκαλίας καταλέλοιπεν. Ἐπίσκοπος δ᾽ οὗτος ἦν τῶν κατὰ Βόστραν Ἀράβων. ὡσαύτως δὲ καὶ Ἱππόλυτος, ἑτέρας που ** καὶ αὐτὸς προεστὼς ἐκκλησίας.

Rufini interpretatio. Florebant autem per idem tempus (*regnante Geta, Macrino* &c.) plurimi diſertisſimi in Eccleſiis viri, qvarum Epiſtolas qvas ad ſe invicem dabant reperimus in Hieroſolymorum Bibliotheca, ad nos usqve ſervata, qvam conſtruxerat vir eruditisſimus, de qvo ſuperius memoravimus, Alexander loci ipſius Epiſcopus. - - Erat inter cæteros & Beryllus ſcriptorum præcipuus, qvi & ipſe diverſa opuſcula dereliqvit. Epiſcopus fuit hic apud Boſtram, Arabiæ urbem maximam. Erat nihilominus & Hippolytus, qvi & ipſe aliqvanta ſcripta dereliqvit Epiſcopus.

S. Hiero-

** Rufinus ἑτέρας retulit ad φιλοκαλίας, non ad Ἐκκλησίας, ut rectius fecit *Hieronymus*, cujus locum ex Catalogo ſcriptorum Eccleſ. præfixum habes infra, libro de Antichriſto. Pro ἐκκλησίας alii legunt παροικίας, ut Joh. Langus ad Nicephori V. 15. qvi verbis Euſebii addit, Hippolytum Πόρτου Ῥώμης fuiſſe Epiſcopum, qvod Euſebius & Hieronymus ignorarunt, & qvi Hieronymi inſiſtunt veſtigiis juniores Latini etiam infimæ ætatis ut Vincentius Bellovacenſis lib. XII. ſpeculi Hiſtorial. c. 30.

S. Hieronymus in Chronico, atqve iisdem verbis *S. Prosper Aquitanus* pag. *717.* edit. novæ.

Geminianus presbyter Antiochenus, & Hippolytus & Beryllus Episcopus Arabiæ Bostrenus, clari scriptores habentur.

In Scaligeri Græco Eusebii Chron. p. 219. ἤκμαζον κατὰ τοῦτο πλείους λόγιοι καὶ ἐκκλησιαστικοὶ ἄνδρες, Βήρυλλος Ἐπίσκοπος τῶν κατὰ Βόστραν Ἀραβίας, ὡσαύτως δὲ καὶ Ἱππόλυτος, ἑτέρας που καὶ αὐτὸς παροικίας.

In eodem Chronico p. 84.

Ἱππόλυτος ἱερὸς φιλόσοφος, Ἐπίσκοπος * πόρτου τοῦ κατὰ τὴν Ῥώμην σφόδρα διαπρεπῶς ἤνθει ἐν τῇ κατὰ Χριστὸν φιλοσοφίᾳ πλεῖστα ψυχωφελῆ συντάττων ὑπομνήματα.

S. Jo. Chrysostomus, sive quisquis auctor, sermone de Pseudoprophetis, T. VI. edit. Ducæi p. 401.

Ποῦ Εὐόδιος ἡ εὐωδία τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων διάδοχος; ποῦ Ἰγνάτιος τὸ τοῦ Θεοῦ οἰκητήριον; ποῦ ὁ Διονύσιος τὸ πετεινὸν τοῦ οὐρανοῦ, ποῦ Ἱππόλυτος ὁ γλυκύτατος καὶ εὐνούστατος;

Ubi Evodius ille bonus odor Ecclesiæ & sanctorum Apostolorum successor? Ubi Ignatius, Dei domicilium? Ubi Dionysius, volucris cœli? Ubi Hippolytus suavissimus optimeqve animatus?

Leontius Byz. πράξει *sive Lectione III. de sectis p. 430.*

Ἐγένοντο δὲ ἐν τοῖς χρόνοις τοῖς ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ μέχρι τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου διδάσκαλοι καὶ πατέρες οἵδε. Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος, Εἰρηναῖος, Ἰουστῖνος φιλόσοφος καὶ μάρτυς, Κλήμης καὶ Ἱππόλυτος Ἐπίσκοποι Ῥώμης, Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, Μεθόδιος Ἐπίσκοπος Πατάρων, Γρηγόριος ὁ θαυματουργὸς, Πέτρος ὁ Ἀλεξανδρείας Ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς.

Temporibus illis qvæ à Christi nativitate usqve ad Imperium Constantini numerantur, hi Doctores & Patres exstiterunt: Ignatius ille Theophorus, Irenæus, Justinus Philosophus & Martyr, Clemens & Hippolytus Episcopi Romani, Dionysius Areopagita, Methodius Patarensis Episcopus, Gregorius miraculorum effector, Petrus Alexandrinus Episcopus & martyr.

*Cyrillus Scythopolitanus in Vita ** S. Euthymii Abbatis p. 82.*

Ἡ δὲ τελείωσις αὐτοῦ γέγονε κατὰ τὴν εἰκάδα τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς τῆς ἑνδεκάτης

Obitus autem ejus accidit vigesima mensis Januarii, undecima Indictione, à

C indic-

* Hæc ab Eusebio in Chronico scripta esse non possunt, qvia S. Hieronymus qvi Eusebii Chronicon legit & latine vertit, negat se reperire potuisse ubi Episcopatum Hippolytus gesserit. Nimirum ut alia pleraqve, ex Syncello hæc Scaliger repetita ad Eusebium præter rem retulit.

** Hanc vitam à Cyrillo seculi sexti scriptore compositam primi integram & haud interpolatam edidere Monachi Benedictini Congregationis S. Mauri Paris. 1692. 4. in Analectis Græcis qvæ instar Tomi qvarti subjici solent monumentis Ecclesiæ Græcæ Jo. Baptistæ Cotelerii. Ediderat ejusdem Euthymii vitam sed à Simeone Metaphraste interpolatam Cotelerius T. 4. jam dictorum monumentor. in qvo locus iste Hippolytum spectans p. 293. ita legitur: Εἰκάδα τότε τοῦ Ἰανουαρίου ἄγοντος ἐν ἔτει τῆς μὲν κόσμου κτίσεως κατὰ τοὺς συγγραφέντας χρόνους Ἱππολύτῳ τε τῷ παλαιῷ καὶ Ἀποστόλοις αὐτοῖς γνωρίμῳ, Ἐπιφανίῳ τε τῷ ἐκ Κύπρου, καὶ Ἥρωνι φιλοσόφῳ καὶ ὁμολογητῇ, πέμπτῳ τε καὶ ἑξηκοστῷ ἐπὶ ἐνακοσίοις καὶ πεντακισχιλίοις, τῆς δέ γε τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐνσάρκου ἐπιδημίας πέμπτῳ ἐπὶ ἑξήκοντα καὶ τετρακοσίοις. Anno Mundi 5965. Christi, ut illi quidem computabant 465. (vulgar. 473.) Ad hunc locum Cotelerius p. 639. „Hippolytus Episcopus incertæ sedis, Eusebio, Hist. lib. 6. cap. 20. & Hieronymo in Catalogo; verè aliis Portuensis, τοῦ κατὰ Ῥώμην πόρτου, aut πόρτου Ῥώμης, πόρτου ἤγουν τοῦ λιμένος Ῥώμης *Portus Romani*. (malè in Notitia, qvam ad Canones Trullanos edidit vir doctissimus Guilielmus Beveregius, πορτυρώμη) aliis falsò vel inscienter Romanus. At Gelasius De duabus naturis contra Nestorium & Eutychem, vocat Arabum Metropolis Episcopum, qvod sic solent interpretari, qvasi ex Metropoli Arabiæ transierit in Portum prope Romam. Verùm jam pridem suboluit mihi fraus, orta ex Eusebii loco lecto ad hunc modum in Versione Rufini, *Erat autem inter cæteros & Beryllus scriptorum præcipuus, qui & ipse diversa opuscula dereliquit. Episcopus hic fuit apud Bostram Arabiæ urbem maximam. Erat nihilominus & Hippolytus, qui & ipse aliquanta scripta dereliquit Episcopus.* Græcè, τούτων Βήρυλλος σὺν ἐπιστολαῖς καὶ συγγράμμασι διαφόρους φιλοκαλίας καταλέλοιπεν. ἐπίσκοπος δὲ οὗτος ἦν τῶν κατὰ Βόστραν Ἀράβων. ὡσαύτως δὲ καὶ Ἱππόλυτος ἑτέρας που καὶ αὐτὸς προεστὼς ἐκκλησίας. Hoc est ad verbum; *Inter hos Beryllus, cum Epistolis & lucubrationibus, varia elegantis ingenii monumenta dereliquit. Erat autem ille Episcopus Arabum Bostrensium. Similiter & Hippolytus, alterius cujusdam Ecclesiæ etiam Antistes.* Qvod intelligendum fuit de Hippolyto pariter Episcopo, acceptum est, meo qvidem judicio, à Gelasio de Hippolyto pariter Metropolitano Arabum. Plurima scripsit Hippolytus, atqve inter cætera Chronicon, ut viri docti dudum observarunt. Sed qvòd appellatur hic ἀποστόλοις γνώριμος, magna est hyperbole in Patre tertii Æræ Christianæ sæculi: nolim tamen corrigi cum Philippo Labbeo viro eximiæ eruditionis, ἀποστολικοῖς, qvia idem Epithetum ei tribuitur in Historia Lausiaca Palladii cap. 148. Hactenus Cotelerius. Porro Hippolyti tanquam γνωρίμου τῶν Ἀποστόλων meminit iterum Cyrillus Scythopolitanus in S. Sabæ vita qvam idem Cotelerius edidit T. 3. pag. 354. Ac plane *Apostolum* & Archiepiscopum Romæ vocat Syncellus in loco qvem habes infra pag. 43. Sane Irenæi qui vicinus erat Apostolorum temporibus, discipulus fuit, ut Hippolyto ipso teste Photius cod. 121. scribit. Nam qvod Baronius ad A. C. 229. n. 4. ait alibi legisse se, *quod discipulus fuerit Clementis Alexandrini, ejusque persuasione Romam se contulerit*, utinam ubi illud legisset adnotasset.

ἰνδικτου, ἀπὸ μὲν κτίσεως κόσμου ἀφ᾽ ὅπερ χρόνον ἤρξατο τῇ τοῦ ἡλίου φορᾷ μετρεῖσθαι, ἔτους πέμπτου ἑξηκοστοῦ ἐννακοσιοστοῦ πεντακισχιλιοστοῦ. ἀπὸ δὲ τῆς τοῦ Θεοῦ λόγου ἐκ παρθένου ἐνανθρωπήσεως καὶ κατὰ σάρκα γεννήσεως, ἔτους πέμπτου ἑξηκοστοῦ τετρακοσιοστοῦ κατὰ τοὺς συγγραφέντας χρόνους ὑπὸ τῶν ἁγίων πατέρων Ἱππολύτου τοῦ παλαιοῦ καὶ γνωρίμου τῶν ἀποστόλων, καὶ Ἐπιφανίου τοῦ Κυπριώτου, καὶ Ἥρωνος τοῦ φιλοσόφου καὶ ὁμολογητοῦ.

creatione mundi, à qvo Solis curſus temporis menſura eſſe incepit, anno qvinqvies milleſimo nongenteſimo ſexageſimo qvinto: à Dei Verbi ex Virgine humanæ naturæ aſſumtione, & ſecundum carnem generatione, anno a) qvadringenteſimo ſexageſimo qvinto, ſecundum deſcripta tempora à ſanctis Patribus Hippolyto antiqvo & Apoſtolis noto, Epiphanio Cypriota, & Herone Philoſopho & Confeſſore.

Nicephorus CPol. in Chronographia.

Ἐπὶ τούτου (Σευήρου) βασιλείας. Λεωνίδης ὁ πατὴρ Ὠριγένους ἐμαρτύρησεν, καὶ Ἱππόλυτος ὁ Ῥωμαῖος συγγραφεὺς b) ἤκμαζεν. καὶ Γρηγόριος ὁ Θαυματουργὸς καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς.

Anaſtaſius Bibl. in Hiſtoria Eccleſ.

Sub hujus (Severi) imperio Leonides pater Origenis hæretici martyrizatus eſt, & Hippolytus Romanus ſcriptor florebat, atqve Gregorius miraculorum effector, & Clemens Alexandrinus.

Jo. Zonaras Tomo 2. Annal.

Τότε Οὐρβανοῦ τῆς Ἐπισκοπῆς τῆς Ῥωμαίων πόλεως προεστῶτος, καὶ Ἱππόλυτος ἤνθει ἀνὴρ ἱερώτατος καὶ σοφώτατος, Ἐπίσκοπος τοῦ κατὰ Ῥώμην πόρτου γενόμενος, ὃς καὶ πολλὰ συγγράμματα συνεγράψατο, διάφορα τῆς θείας γραφῆς ἐξηγούμενος.

Sub Urbano, Romano Epiſcopo etiam Hippolytus vir ſanctiſſimus & doctiſſimus, Romani portus Epiſcopus floruit, qvi in multa ſacræ Scripturæ commentarios conſcripſit.

Suidas in Lexico:

Ἱππόλυτος. οὗτος ἔγραψεν εἰς τὰς ὁράσεις τοῦ Δανιὴλ ὑπόμνημα, καὶ εἰς τὰς παροιμίας Σολομῶντος.

Hippolytus. Hic ſcripſit in Prophetias Danielis commentarium, & in proverbia Salomonis.

Concilium Romanum quod incerta fide traditur habitum ſub Sylveſtro A. C. 342. Cap. 2.

Damnavit autem Hippolytum Diaconum * Valentinianiſtam, & Calliſtum qvi in ſua extollentia ſeparabat Trinitatem, & Victorinum Epiſcopum, qvi ignorans Lunæ rationem ſub arbitii ſui tenacitate diſrumpebat veritatem. Et præſentia Epiſcoporum ſupra dictorum & presbyterorum, aliorumqve graduum damnavit Hippolytum, Victorinum & Calliſtum. Et dedit eis anathema, & damnavit eos extra urbes ſuas.

* Stephanus le Moyne prolegomenis ad Varia ſacra * 31. 2. *Hippolytus nunquam fuit Monachus, ſicut nec Diaconus tantum, qua tamen dignitas illi etiam tribuitur in Concilio Romano ſub Sylveſtro. Anno Dom. CCCXXIV. Ubi maxima etiam ignominia & infamia oneratur, quaſi tandem deflexiſſet ad partes Hæreticorum Valentinianorum. Sed certe in iſto Decreto Concilii Romani omnia turbata ſunt. Et ibi jungi debere videtur Hippolytus cum Victorio, quaſi qui de Cyclo Paſchali aliter ſentirent quam Eccleſia Romana. Et revera uterque Hippolytus, & Victorius Aquitanus, de Ratione Temporis Paſchatis eruditos Canones ediderant, qui tamen Latinis omnibus omnino non placuerunt. Hinc eſt quod in iſto Concilio Romano. tanquam Hæretici damnentur. Non enim ibi legendum eſt Victorinus, nec Victorinus Petavionenſis, qui fuit ante tempora iſtius Concilii, ut patet ex Hieronymo. Nec Victorinus Pictavienſis qui nullus unquam fuit, ut probatum* Launoyo, *viro diligentiſſimo (p. 61. libri de Victorino Epiſcopo Petavionenſi) Sed Victorius, qui vixit ſeculo V. unde ſatis apparet (quicquid contra prætendat Baronius ad A. C. 314. n. 126.) Concilium iſtud Romanum initio ſecul. IV. omnino ſuppoſititium eſſe: quod tam firmis aſſeruit argumentis Launoyus Doctor Sorbonicus, ut nullus nunc contrarium audeat propugnare, ſi pudori & honori proprio aliquantiſper voluerit conſulere. Nam Victorius diu vixit poſt annum 324, & Hippolytus criminis ſceleriſque Hæreſeos purus, prioribus omnibus ſeculis, maxima ſemper fama & gloria floruit.* Hæc vir doctiſſimus Stephanus le Moyne. Fortaſſe autem Hippolytus ille ab auctore commentitiotum hujus Concilii Romani Actorum appellatur Diaconus, qvoniam in extremo libr ſexti Hiſt Euſebius memorat Dionyſii Alexandrini Epiſtolam ad Romanos διακονικὴ miſſam διὰ Ἱππολύτου, qvanqvam in Rufini verſione nomen Hippolyti deſideratur, & ille Epiſtolæ Dionyſii portitor Hippolytus fuit circa A.C 250. longe à noſtro diverſus, qvemadmodum & Hippolytus presbyter qvi Novati ſchiſmate relicto Martyrium Antiochiæ ſubiiſſe traditur in Martyrolog. Rom. 30. Jan.

Petrus

a) *Æra Chriſtiana communis an. 473.*

b) Joach Camerarius vertit; *Hiſtoricus*, minus bene, licet qvædam Hiſtorici etiam argumenti Hippolytus ſcripſerit.

Petrus Damianus lib.1. Epistola IX. ad Nicolaum II. Pontificem Rom. Tom. 3. Opusc.19. pag.190.

Beatus qvoqve Nonus Martyr, qvi & Hippolytus, memoriæ nostræ non prætereundus occurrit. Qvi nimirum postqvam triginta millia Saracenorum, ad CHristi fidem efficacissima prædicatione convertit, postqvam beatam qvoqve Pelagiam de lupanaribus, ad Ecclesiæ pudicitiam provocavit, postqvam deniqve nonnullos sanctarum expositionum Libros luculenter explicuit, tandem Episcopatum deseruit, de Antiochenis partibus unde erat oriundus, abscessit, Romanos fines appetiit. Cumqve B. Aurea, apud Ostiam Civitatem saxo cervicibus alligato, in marinis fluctibus Martyrium consummasset, B. Nonus Sanctum Cadaver, Pia devotione collegit, & cum omni diligentia tumulavit. Qvem mox idem persecutor, qvi dicebatur Ulpius, juxta Tyberis Alveum, in foveam aqvis plenam mergi præcipit, cujus postmodum corpus, consummato triumphali Martyrio, in civitate qvæ Portus dicitur, Christiana devotio sepelevit. Illico audita est vox veluti Infantium, per unam fere horam clamantium, DEo gratias. Qvi ergo talem vitæ meruit clausulam, liqvido patuit, qvia Episcopatum deserens, coram DEo non incurrit offensam.

Locus prolixus satis, & qui legatur, vel describatur, fastidiosis nimis longus. In eo tamen, quadam occurrunt de Hippolyto, qua alibi non invenias. Ex illo quippe patet illum fuisse Arabia Episcopum, qua olim Antiocheno Patriarchatui subjacebat, antequam Hierosolymitano crescenti & ad Patriarchatum grassanti divisa tribueretur. Illum vocatum Nonum, Auream tumulasse, Pelagiam convertisse, Episcopatum deseruisse, Roma vixisse sine alio Episcopatu, Petrum Damiani nescivisse Hippolytum fuisse Portuensem, Latinum Episcopum. Hippolytum sub Ulpio, Martyrio Coronatum, & in Portu tandem, devotione Christiana sepultum. Ulpius est iste Ulpianus, qui vixit sub Alexandro Severo. Memoratur in Aurea seu Chrysa Martyrii, qua nunc prostant Actu, & cura Hippolyti pro mortua, iudem in Actis etiam non pratermittitur. Tempora satis quadrant. Sed quod addit Petrus Damiani Hippolytum Pœnitentem Pelagiam convertisse, & illam à turpissimis moribus, & prostitutis, ad meliorem frugem, & vitam castissimam perduxisse, hic tempora congrua desiderari possunt. Nam Pelagia sub Theodosio juniore, pœnitens & reclusa vixit Hierosolymis, quod ad avum Hippolyti aptari nullo modo potest. Et videtur hic Petrus Damiani, Hippolytum Nonnum, cum Nonno Episcopo Edesseno confudisse, & unum pro altero habuisse. Nonnus post ejectum Ibam, fuit Edessenus Episcopus. Cum Ibas purgatus in Concilio Chalcedonensi ann. CCCCLI. Sedem Edessenam recuperasset, Nonnus sine Episcopatu vixit Antiochia. Vacante vero sede Heliopolitana, ad Libanum, illam occupavit, & tandem Iba defuncto, Nonnus secundò Edessam vocatus est, & tandem mortuus Episcopus Edessenus. De illo videantur Menologium Gracorum, Acta Pelagia, Nicephorus Lib.14. Cap.30. Liberatus in Breviario, Cap.12. & Epistola Edessenorum pro confirmatione & probatione Concil. Chalcedon. in Actis istius Concilii. Quia vero sedem deserere coactus fuerat, hinc forsan à P. Damiani habitus alio pro Hippolyto, qui relicta sua sede Episcopali in Oriente, sub Patriarcha Antiocheno, vel Alexandrino, Romam Episcopus venerat, & variis scriptis, gestis, doctrina speciminibus, moribus probissimis, Martyrio tandem ibi inclaruerat, & admodum se commendaverat. Sed de conversione Pelagia per Hippolytum Portuensem Episcopum Romanum, nihil Kalendaria, & Martyrologia Romana. Adeo ut deceptus videatur fuisse Petrus Damiani, qui Hippolyto Nonno, Portuensi Episcopo, tribuit emendationem & Pœnitentiam Pelagia, sicut alii falluntur qui conversionem 30000. Saracenorum tribuunt Hippolyto Nonno Edesseno, qua forsan meliori jure tribui potest Hippolyto qui tamdiu vixerat in Arabia. Nam quod Nicolaus Abramus, *vir politiorum literarum plenus, existimat istam Saracenorum conversionem, factam opera, & ministerio,* Nonni, Auctoris Διονυσιακῶν, *& Paraphrasios in Evangelium Johannis, in eo vehementius fallitur. Nam hic Nonnus fuit Ægyptius, Panopolitanus, nulla Ecclesiastica dignitate ornatus, literis humanioribus florentissimus, Homeri Lector & cultor indefessus, ad cujus fictiones & grande dicendi genus, indolem suam prorsus finxerat & conformaverat. Alter Vero Nonnus cui hoc tribuitur, erat Edessenus, Episcopus Heliopolitanus, & tandem Edessenus, qui morum facilitate, humilitate, doctrina, Zelo, virtute, non modicam apud Synodi Chalcedonensis Patres, Maximum Patriarcham Antiochenum, & omnes populares suos famam & commendationem comparaverat. Sed facilis traher ut credam numerosissimam istam Saracenorum turbam ad Christum perductam fuisse, exemplis, doctrina, & hortationibus Hippolyti nostri, quem Nonnum vocat Petr. Damiani. Et martyrologium ipsum Hieronymi, & Acta Aurea ex Cod. Lateran. & Vallec. apud Aringhium. L.1. & 3 R S. Sed nescio quare. Nonnus videtur designare Monachum. Si enim Monachi vocabantur, & dicebantur Nonni id est filii. Nam sicut prafixi Monasteriis vocabantur ἡγούμενοι, Archimandrita, Abbates, ab* אבא *quod significat Patrem; sic Monachi vocabantur, Nonni, à* נין *&* בן *quod notat filium. Inde Nonni Monachi, & Nonna Moniales. Sed Hippolytus nonquam fuit Monachus.* Hæc Steph le Moyne l. c.

Qvod Hippolytus passim Ῥώμης Episcopus Græcis dicitur, nonnunqvam πόρτυ Ῥώμης, satis ambiguum qvo sensu ab eis scriptum sit. Fuisse Romanum Antistitem vel usqvam Romæ sedisse, sive Apostolicæ sedi Senioris Romæ præsedisse, nullum vestigium

est. Factum esse Portuensem Episcopum, sicqve Romanum Antistitem, Romanæ scilicet proprie Metropoleos suffraganeum ut vocant ac comprovincialem, ultra qvam erat Romana propria dioecesis, in qva Rom. Pontifex creabat Episcopus peculiari jure, qvi idcirco Episcopi Romani, ut distincti a Gallis, Hispanis aliisqve in qvavis Provincia Metropolitico jure, ex Canonum Nicænorum dispositione ordinari solitis, non nullis nuncupantur, Græci significant, qvod ita citant, sicqve legisse auctor est Marianus Victorius in antiqvo Codice Sorbonæ: hunc tamen ejus Episcopatum Hieronymus non novit, etsi diu Romæ versatus, rerumqve ibi Ecclesiasticarum strenuus indagator fuit. Num Romæ Episcopus Græcis sit Romanus ea phrasi qva Cassianum perinde Romanum vocant, Ῥωμαῖον, ac si dicerent Latinum, qvod relicta Syria in Occidente & ditione peculiari Romani Pontificis, sive in ejus Patriarchatu consedisset, cum tamen ipsi jam Græci se Ῥωμαίους vocent a juniore Roma, vixqve aliter qvam ὑβριστικῶς & contumeliæ causa schismatico spiritu Latinos nominent. Qvod a viro amicissimo, erudito, infulato *e*) observatum Episcopos, Romanos dici qvi qvasi levando onus Romani ipsius Antistitis, ejusqve vice in Urbe celebrent ad id muneris peculiariter delecti, inter qvos se ipse annumerabat, nescio an tantæ antiqvitatis sit, ut inde Hippolytus Ῥώμης Episcopus audire Græcis potuerit, sive etiam an illi eum Romanæ Ecclesiæ ritum, nobis etiam Latinis satis obscurum, ita perspectum habuerint. *Franciscus Combefis T. 1. auctar. noviss. p. 63.*

Stephanus le Moyne prolegomenis ad Varia sacra 29. *

Si mentem nostram ulterius liceat aperire, & si nova conjectura precedentes cumulare adhuc mihi concedatur, quid impedit quominus dicamus Hippolytum fuisse Episcopum Portus Romani. Non quidem Portus Ostiensis, Portus ad littus Maris Tyrrheni, ad ostia Tiberis. Sed Portus Romani in Arabia. Nam revera in Arabia Portus erat nobilissimus, Romanis precipue notus, & qui cum ab illis admodum frequentaretur, vocabatur Portus Romanus. De eo Philostorgius, lib. 3. Cap. IV. Καθιδρύσατο Ἐκκλησίας ἐν ᾧ τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐμπόριον ἐτύγχανεν, ἔξω πρὸς τὸν ὠκεανὸν τετραμμένον, καλεῖται δὲ τὸ χωρίον Ἀδάνην, ἔνθα καὶ τοὺς ἐκ Ῥωμαίων ἐτύγχανεν ἀφικνουμένους ἔθος ἦν καθορμίζεσθαι. Theophilus ædificavit Ecclesiam ubi Romanum erat emporium, extrorsum ad Oceanum positum, vocant vero Regionem Adanem, qvo ii, qvos ex Romanis venire contingit, appellere mos est. *Eadem habet Nicephorus, sed qua hausit ex Philostorgio. Emporium istud Romanum, Ptolemao vocatur* ἐμπόριον Ἀραβίας. L. 6. & L. 8. *Quia totius Arabia erat nobilissimum, & ad illud Graci, Romani, Ægyptii per Mare Rubrum ex Clismate Portu, vel pedestri itinere Copto ad Berenicem, tandem totum istud mare praterlapsi, extra Babelmandel, & fauces sinus Arabici ad Portum Romanum in Oceano situm appellebant. Vocatur aliis Aden, ut ex Uranio apud Stephanum constat. Quod nomen adhuc superstes manet, & Regioni tribuitur Arabia Felicis, ubi est Portus iste Romanus, qui Arriano, dicitur ni fallor, Arabia Felix, in Periplo maris Rubri, & aliis Adana. De Adana Regno vide Marcum Paulum Venetum*, L. 3. C. 46. *Alfragan. De Elementis Astronom. Cap. IX.* Primum Clima transit Terram Jeman, ubi urbes claræ, Dafara, Oman, Hadramuta, Aden. *Scherif Elidris, in Geographia qua perperam vocatur Nubiensis, Climat. 1. Par. 6.* Est vero Aden urbs parva, celebris tamen, qvia est Portus utriusqve maris, & ex ipsa solvuntur navigia Sindæ, Indiæ, & Sinarum, & ad ipsam deferuntur vasa Sinica. *Unde patet fuisse Portum Arabia nobilissimum, & propter Situm, & Orientalibus, & Occidentalibis omnium magis frequentatum. Ideo vocatur Portus, Emporium, Emporium Arabia, imo vocabatur Arabia Felix, ut patet ex Periplo Arriani, quia erat totius Arabia Felicis locus amanissimus, & istius beatissima Regionis nobilissimum compendium.*

Idem * 30. a. *Non itaq; Episcopus Portûs Ostiensis fuit Hippolytus, sed Portus Romani, in Arabia, diu vixisse memoratur. Et revera si Portus Ostiensis fuisset Episcopus, & ibi Martyrio fuisset consummatus, ubi Monumentum istud illius memoria consecratum, statua ista Cathedralis Marmorea literis Gracis utrinq; circumscripta, seculo praterito ex ruderibus quibusdam eruta, in sede Episcopali quam occupasset Hippolytus, ab illius cultoribus posita & collocata fuisset. Nimirum intra Portus Ostiensis territorium & Pomœria. Jam vero inventa est in ade Laurentiana ad urbem; quo constare mihi videtur Romanos illum sibi vindicasse, Roma pracipue egisse, ibi Evangelio propagando, & Haresium viro & veneno extinguendo alacriter & strenue incubuisse, nullius Episcopalis sedis vicina Rectorem fuisse, etsi Portus Episcopus habitus est, non Portus in Latio, & Diacesis Romana, sed Portus Romani in Arabia Episcopum, agnitum & reputatum fuisse.*

Nanus Tillemontius ad S. Hippolyti vitam nota 2. T. 3. Memor. Hist. Eccles. p. 673. Si suspicioni aliqvid tribuendum, haud inprobabili conjectura dicere possis Hippolytum parvæ cujusdam Urbis (cujus nomen haud constat) fuisse Episcopum, venditatum autem esse Episcopum portus Romani, qvoniam eo in loco Martyr hoc nomine celebris extitit, ex Oriente fortasse illuc delatus, qvem interjecto tempore, ut freqvens est hoc genus erroris & proclive ad favorem excipientium, cum magno Episcopo & Martyre confuderunt.

THE-

e) Idem placuit etiam Petro de Marca, Archiepiscopo Paris. cujus vide Opuscula pag. 65. seq.

THEODORICI RUINARTI

Admonitio in Martyrium sancti HIPPOLYTI.

Hippolytus unicus apud Prudentium.

1. Communis est recentiorum opinio, Prudentium in hymno XI. περὶ στεφάνων, ex tribus sanctis Hippolytis, uno scilicet episcopo Portuensi, altero Antiocheno presbytero, & tertio milite Romano, unicum conflasse. Verum cum id nullo antiqvorum testimonio comprobari possit, nemini ingratum fore putamus, si Prudentii, viri antiquitate, doctrina, & sinceritate clarissimi, auctoritatem qvibuscumqve novorum scriptorum conjecturis præferamus. Non igitur alium agnoscimus Hippolytum in hoc Prudentii hymno, præter Portuensem Martyrem celeberrimum, cui hæc omnia, qvæ ab hoc auctore referuntur, optime competere existimamus. Unde cum hujus Martyris nulla alia Acta suppetant, Prudentii hymnum, qvi de eo scriptus fuit, hic proferre visum est.

Hippolytus episcopus.

2. Verum etsi Prudentium hic ab errore vindicemus, non tamen imus infitias, alios qvoqve præter hunc Hippolytos fuisse, qvos Ecclesia agnoscit & celebrat. Illustris est inter eos magnus Hippolytus matyr, cujus opuscula recenset Eusebius lib. 6. Historiæ cap. 22. qvemqve antea cap. 10 alicujus ecclesiæ Episcopum seu Præfectum, προεστῶτα, appellaverat. De eodem Hippolyto & ejus opusculis plura habes apud Hieronymum in Catalogo, ubi illum ignotæ sibi sedis episcopum fuisse dicit. Gelasius lib. de duabus naturis eundem *Arabiæ metropolitanum* appellat: sed falsus est ex male intellecto Eusebii loco, uti scite observavit Cotelerius in notis ad vitam sancti Euthymii tomo 2. Monumentor. Eccl. Græcæ, coll. 639. 640. ubi ex ipsis Eusebii verbis ostendit vir eruditus Hippolytum Episcopum qvidem fuisse, sed non Arabiæ Metropolitanum. Alii passim Portuensem episcopum fuisse dicunt. Sic Photius ipsum sancti Irenæi, alii vero Clementis Alexandrini discipulum fuisse tradunt. Ejusdem qvoqve meminit Epiphanius hæresi 31. aliiqve fere scriptores ecclesiastici. Cujus festum agunt Martyrologia vulgata die 22. aut 23. mensis Augusti, ejusqve martyrium ad Alexandri Severi tempora referunt. Anno MDLI. in agro Verano effossa est statua hominis in cathedra sedentis, circa se cyclum habentis Paschalem annorum sexdecim, qvi cyclus ab isto Hippolyto inventus dicitur. Hunc cyclum Bucherius, Gruterus & Scaliger ediderunt: de qvo & de ceteris ejusdem sancti viri operibus, vide Bibliothecam novam scriptorum ecclesiasticorum, qvam nuper gallice Parisiis edidit eruditus vir Ludovicuus *Ellies du Pin*, Facultatis Parisiensis doctor Theologus, & Cavium parte 2. p. 25. *& seqq.*

Alter Hippolytus.

3. Alter ex Hippolytis, qvem cum aliis duobus volunt recentiores à Prudentio confusum fuisse, presbyter Antiochenæ ecclesiæ fuisse dicitur. Verum qvidem est in Martyrologiis Usuardi, Adonis, Notkeri & aliis, Hippolytum presbyterum Antiochenum die 30. Januarii celebrari, *qui Novati schismate aliquantulum deceptus, operante gratia Christi correctus ad Ecclesia caritatem rediit, pro qua & in qua illustre martyrium consummavit.* Sed hæc Prudentii auctoritatem qvibuslibet his Martyrologiis præferendam non elevant. Tum deinde potuit Hippolytus Antiochensis presbyter Novati errore deceptus fuisse, sicut & Romanus. Ceterum Prudentii verba, qvæ Hippolyto Antiocheno in Romano Martyrologio recentiori aptantur, in nullo ms. aut excuso habentur ante Cardinalis Baronii recensionem. Martyrologia vero qvæ Adonem præcessere, & aliqvot ex iis qvæ post ejus ætatem scripta sunt, nudum Hippolyti nomen die 30 Januarii exhibent.

Item Hippolytus miles.

4. Sancti Hippolyti, de qvo Prudentius agit, festum Romæ Idibus Augusti celebratum fuisse certum est ex eodem auctore. Sed Martyrologia vulgata Bedæ, Adonis, Usuardi, Rabani, Notkeri, Baronii, Rosvveidi & alia, ipsa qvidem die sanctum Hippolytum martyrem commemorant, sed à nostro diversum, militem scilicet, qvi cum à sancto Laurentio martyre ad fidem conversus fuisset, triduo post sancti Levitæ passionem cum Concordia nutrice sua & novemdecim ex sua ipsius familia Christianis martyrium consummavit. Eundem Hippolytum celebrat vetustissimum Missale Gothicum editum lib. 3. Liturgiæ Gallicanæ num. LX. ubi etsi nihil de Hippolyti nutrice & familia habeatur; ipse tamen à beato Laurentio ad fidem conversus dicitur in immolatione Missæ his verbis: *Vere... Deus qui beatum Hippolytum, tyrannicis adhuc obsequiis occupatum, subito fecisti Laurentii socium.* Consentit Missale Muzarabum in

officio

officio sancti Laurentii, ubi *Hippolytus custos* memoratur. Vide etiam ferm. 38. de diversis apud Augustinum, in nova edit. 316. Appendicis, & Gregor. Turon. lib. 1. Hist. cap. 30. Unde existimamus duplicem Hippolytum hac die 13. Augusti celebrari: unum à Prudentio memoratum, alterum vero beati Laurentii socium, cui nonnulla ex primi Actis tributa sunt. Porro antiqviora Kalendaria, Romanum scilicet ab Ægidio Bucherio editum, & Carthaginiense, cum Romano Martyrologio qvod sancto Hieronymo attribuitur, Missale Gelasianum & Sacramentarium Gregorianum, hac ipsa die Iduum Augusti sanctum Hippolytum, seu, ut vulgo veteres scribunt, *Yppolitum*, martyrem celebrant fine ulla sociorum mentione, aut aliqva speciali nota, qvæ ipsum sancti Laurentii socium, aut alterum fuisse designet. Porro Hippolyti nostri martyrium ad unum circiter CCLII. referimus, qvo tempore Romæ vigebat Novati schisma.

Prudentius quis.

5. Hic locus esset exponendi qvisnam sit Prudentius, ex qvo hymnum de sancto Hippolyto mutuati sumus, nisi is auctor suis scriptis satis notus esset, ex qvibus varios hymnos in officiis divinis omnes ecclesiæ Occidentales post ecclesiam Romanam adoptarunt. Natus est anno 348. sub *Salia* consulatu, ut ipse testatur in Præfatione *Cathemerinon*. Ejus operum, qvæ jam pluries edita sunt, Catalogum texit Gennadius in Catalogo virorum illustrium, & post eum ceteri ejusmodi Catalogorum scriptores. Eumdem Sidonius Apolinaris lib. 2. epist. 9. ad Donidium ob pietatem scientiæ adjunctam laudat; qvem Beda *de Arte metrica* circa finem, *nobilissimum Hispaniarum scholasticum* dicit. Ex recentioribus unicum Erasmum laudare sufficiet, qvi in commentario qvem in 2. Prudentii hymnos edidit tom. 5. eum *Pindarum* suum appellat. Sed his omnibus præstantior est beatus Avitus Viennensis antistes, qvi paullo post Prudentium floruit. Hic in poëmate VI. *de laude virginitatis*, post multa qvæ de virtutibus tractavit, laudat Prudentii Psychomachiam his tribus versibus,

Has virtutis opes, hac sic solatia belli
Describens mentis varias cum corpore pugnas
Prudenti quondam cecinit Prudentius ore.

HYMNUS AURELII CLEMENTIS PRUDENTII

De martyrio sancti HIPPOLYTI presbyteri Romani.

Ex lib. περὶ στεφάνων seu de Coronis Hymn. XI.

Innumeri Martyres Romæ.

INnumeros cineres sanctorum Romula in urbe
Vidimus, o Christi Valeriane (*a*) sacer.
Incisos tumulis titulos, & singula qværis
Nomina? difficile est ut replicare qveam.
Tantos justorum populos furor impius hausit,
Cum coleret patrios Troia (*b*) Roma deos.
Plurima litterulis signata sepulcra loquuntur
Martyris aut nomen, aut epigramma aliqvod. (*c*)
Sunt & muta tamen tacitas claudentia tumbas
Marmora, qvæ solum significant numerum.

Plures anonymi.

Quanta virûm jaceant congestis corpora acervis,
Nosse licet, qvorum nomina nulla legas.
Sexaginta illic, defossas mole sub una,
Relliqvias, memini me didicisse hominum:
Qvorum solus habet comperta vocabula Christus,
Utpote qvos propriæ junxit amicitiæ.

Hæc

(*a*) Hic videtur esse Valerius Cæsaraugustanus episcopus, qvi anno 381. interfuit Concilio Cæsaraugustano contra Priscillianistas hæreticos in Hispaniis pullulantes.

(*b*) Romani se à Trojanis genus ducere & religionem didicisse jactitabant. Æneas quippe Lavinium, qvod condidisse fertur, sacra intulerat, unde ea Albani & ex illis Romani acceperant.

(*c*) Mirum est Dodwellum Prudentii auctoritatem ad paucitatem Martyrum probandam attulisse, qvi tam aperte ejus hic sententiam explodit.

Hæc dum luftro oculis, & ficubi forte latentes
Rerum apices veterum per monumenta feqvor;
Invenio Hippolytum, qvi qvondam fchifma Novati (*d*) *Hippolytus Novatianus.*
Presbyter attigerat, noftra fequenda negans;
Usqve ad martyrii provectum infigne, tuliffe
Lucida fanguinei præmia fupplicii.
Nec mirere fenem perverfi dogmatis olim,
Munere ditatum catholicæ Fidei.
Cum jam vefano victor raperetur ab hofte,
Exultante anima, carnis ad exitium,
Plebis amore (*e*) fuæ multis comitantibus ibat. *Ad Ecclesiam redit.*
Confultus qvænam fecta foret melior.
Refpondit: Fugite, o miferi, execranda Novati
Schifmata; catholicis reddite vos populis.
Una fides vigeat, prifco qvæ condita templo eft:
Qvam Paulus retinet, qvamqve cathedra Petri.
Qvæ docui, docuiffe piget, venerabile Martyr (*f*)
Cerno, qvod à cultu rebar abeffe Dei.
His ubi detorfit lævo de tramite plebem,
Monftravitqve feqvi, qva via dextra vocat;
Seqve ducem recti fpretis anfractibus idem
Præbuit, erroris qvi prius auctor erat:
Siftitur infano Rectori, Chrifticolas tunc
Oftia (*g*) vexanti per Tiberina viros.
Illo namqve die Roma fecefferat, ipfos
Pefte fuburbanos ut qvateret populos:
Non contentus humum celfa intra mœnia Romæ
Tinguere juftorum cædibus affiduis.
Janiculum (*h*) cum jam madidum, Fora, Roftra, Suburram
Cerneret eluvie fanguinis affluere:
Protulerat rabiem Tyrrheni (*i*) ad littoris oram,
Qvæqve loca æqvoreus proxima Portus habet.
Inter carnifices, & conftipata fedebat
Officia, exftructo celfior in folio.
Difcipulos fidei, deteftandiqve rebelles
Idolii ardebat dedere perfidiæ.
Carcereo crinita fitu ftare agmina contra
Jufferat, horrendis excrucianda modis.

 Inde

(*d*) Hic poft excitatas in Africa turbas Romam venit, ubi Novatiano primo omnium antipapæ junctus, graviores adverfus Cornelium Papam tumultus concitavit, de qvibus vide beati Cypriani epiftolas.

(*e*) Hæc ad Hippolytum epifcopum referunt: Sed qvid vetat presbyterum aliqvam plebis partem fuæ curæ commiffam habuiffe? Tales funt hodie qvos Parochos feu Curiones appellamus. Refert Sozomenus lib 1. Hift. eccl. cap 15 hunc morem Alexandriæ obfervatum fuiffe, *ut fub uno Epifcopo, qui omnibus præeft, presbyteri feparatim ecclefias obtineant, & populum ad illas convenire folitum colligant.* Idem Romæ ufitatum fuiffe docet Dionyfius Petavius Vide Valefii notas in hunc Sozomeni locum, & Commentarium prævium D. J. Mabillonii in Ordinem Romanum cap. 3.

(*f*) Id eft, Teftis fum hæc effe veneranda, Vel, Nunc ego Martyr &c.

(*g*) Tiberis fe exonerat in mare Tyrrhenum duobus oftiis, ubi duæ urbes fitæ funt celebres olim, nunc nonnifi Cardinalium titulis illuftres. Una dicitur, Oftia, altera vero Portus-Romanus.

(*h*) Loca Romæ notiffima. Janiculum aliqui fic dictum à Jano putant. Fora loca erant ubi judicia publica exercebantur. Roftra, templum ante curiam Hoftiliam ubi conciones habebantur, ferebantur leges, & alia ejusmodi agebantur in fuggeftu ex roftris navium Antiatium confecta. Suburra tandem vicus, qvem alii *Succurram* aut *Succufam* appellant.

(*i*) Alias Thufcum feu Inferum, pars eft maris Mediterranei, qvæ meridionales Italiæ plagas alluit, variaqve pro variis regionibus nomina fortitur.

Inde catenarum tractus, hinc lorea flagra (*k*)
Stridere, virgarum concrepitare fragor.
Ungula (*l*) fixa cavis costarum, cratibus altos
Pandere secessus, & lacerare jecur.
Ac jam lassatis judex tortoribus ibat
Martyrum constantia. In furias, cassa cognitione fremens.
Nullus enim Christi ex famulis per tanta repertus
Supplicia auderet qvi vitiare animam.
Inde furens qvæsitor ait: Jam, tortor, ab unco
Desine, si vana est qvæstio (*m*) morte agito.
Huic abscinde caput, crux istum tollat in auras,
Viventesqve oculos offerat alitibus.
Hos rape præcipites, & vinctos conjice in ignem:
Sit pyra (*n*) qvæ multos devoret una reos.
En tibi, qvos properes rimosæ incumbere cumbæ *,
Pellere & in medii stagna profunda freti.
Qvos ubi susceptos rapidum malesuta per æqvor
Vexerit, & tumidis cæsa labarit aqvis;
Dissociata putrem laxent tabulata carinam,
Conceptumqve bibant undiqve naufragium.
Sqvammea cœnoso præstabit ventre sepulcrum
Bellua, consumtis cruda cadaveribus.
Hæc persultanti celsum subito ante tribunal
Offertur Senior nexibus implicitus.
Stipati circum juvenes clamore fremebant,
Ipsum Christicolis esse caput populis.
Si foret exstinctum propere caput; omnia vulgi
Pectora Romanis sponte sacranda deis.
Insolitum leti poscunt genus, & nova pœnæ
Inventa, exemplo qvo trepident alii.
Ille supinata residens cervice: Qvis, inqvit,
Dicitur? adfirmant dicier HIPPOLYTUM.
Ergo sit Hippolytus (*o*) qvatiat turbetqve jugales,
Intereatqve feris dilaceratus eqvis.
Vix hæc ille; duo cogunt animalia freni
Ignara, insueto subdere colla jugo:

* cymbæ

Non

(*k*) Septem flagellorum species distinguebant. *Lora*, scilicet ex corrigio facta *Nervos* animalium præcipue buum. *Fustes* crassiora eraot flagella ex ligno. *Virgæ* vero tenuiora, qvandoqve etiam ex metallo. *Flagra* fustibus erant tenuiora, sed virgis crassiora. *Scorpiones* autem erant virgæ spinosæ aut nodosæ. *Plumbata* tandem vocabantur flagella ex loris aut funiculis confecta, qvorom summitatibus glandes plumbeæ alligabantur. Dd his consule Gallonium lib. de Martyrum cruciatibos cap. 4.

(*l*) Tribos potissimum instrumentis carnes Martyrum discerpebantur, uogulis, uncis, pectinibus. *Ungula* erant qvoddam forcipis geous, non ad scindendum aptum, sed cujus extremitates erant dentatæ, ita ut utramqve partem comprimendo carnes Martyrum deotibus discerperentur. *Uncus* erat baculus oblongus, habens in extremitate ferramentum incurvum ac retortum. *Pectines* ferrei fere similes erant iis qvibus lana pecti solet, sed longioribus baculis affixi. Hæc io Gallonii jam laudati figuris melius exponuntor p. 111. Videsis etiam Baronium in ootis ad martyrologium Rom. qvi varias virgarum species exponit ad d. 19 Januarii; scorpiones, 12. Junii; plumbatas, 6. Junii; uogulas, 8. Martii. De oncis & uncinis, agit 19 Januarii; de carceribus 4 Martii; de crocis supplicio, 7. April. de crurifragio, 23. Maji; de equuleo, 12. Jaouarii; de laminis ardentibus, 18. Maji; de rotis 13. April. de sartagine, 18. April. de subulis candentibus, 13. Junii; de catomiis & latomiis, 15. Junii; de metallis, 16. Febr. de pœnis muscarum 16. Febr. & 18. Julii; de venditione corporum, 6 Junii.

(*m*) Quæstionis nomine designat tormenta, qvæ ad confessionem eliciendam adhibebantur, vox etiamnunc ad eamdem rem significandam usurpata. Ab ea *Confessores quæstionati & torti* dicuntur apud Cyprian. epist. ad Florentium novæ edit. 66. Pamel 69. Quæstiooem à tormeotis distinguit Rigaltius: *Cognitione*, inqoit, *data, primo habetur quæstio, dein tormenta adhibentur.*

(*n*) Pyra quandoqve stipitem designat, cui homines comburendi alligabantur: aliquando aotem rogum seu ipsam lignorum struem.

(*o*) Alludit ad Hippolyti nomen, qvod ab equis dissolutum signat; qvæ fortuna fuit alterius Hippolyti apud gentiles celebris, qvi patris iram fugiens, eqvis fortuito perterritis, loris implicitus, misere discerptus est. Ab Æsculapio postea vitæ restitutus dicitur, & io deum assumtus dictus est Virbius. Qua de re Ovid. l. 15. Metamorphos. fab. 45.

Non ſtabulis blandive manu palpata magiſtri,
Imperiumqve eqvitis ante ſubacta pati:
Sed campeſtre vago nuper pecus è grege captum,
Qvod pavor indomito corde ferinus agit.
Jamqve reluctantes ſociarant vincula bigas,
Oraqve diſcordi fœdere nexuerant.
Temonis vice funis ineſt, qui terga duorum
Dividit, & medius tangit utrumqve latus,
Deqve jugo in longum ſe poſt veſtigia retro
Protendens trahitur, tranſit & ima pedum.
Hujus ad extremum ſeqvitur qva pulvere ſummo
Cornipedum refugas orbita trita vias.
Crura viri innectit laqveus, nodoqve tenaci
Adſtringit plantas, cumqve rudente ligat.
Poſtqvam compoſito ſatis inſtruxere paratu
Martyris ad pœnam verbera, vincla, feras; (p)
Inſtigant ſubitis clamoribus, atqve flagellis;
Iliaqve infeſtis perfodiunt ſtimulis.
Ultima vox audita Senis venerabilis hæc eſt:
Hi rapiunt artus; tu rape, Chriſte, animam.
Prorumpunt alacres, cæco & terrore feruntur,
Qva ſonus atqve tremor, qva furor exagitant;
Incendit feritas, rapit impetus, & fragor urget:
Nec curſus volucer mobile ſentit onus
Per ſilvas, per ſaxa ruunt: non ripa retardat
Fluminis, aut torrens oppoſitus cohibet.
Proſternunt ſepes, & cuncta obſtacula rumpunt:
Prona, fragoſa petunt; ardua tranſiliunt.
Sciſſa minutatim labefacto corpore fruſta
Carpit ſpinigeris ſtirpibus hirtus ager.
Pars ſummis pendet ſcopulis, pars ſentibus hæret:
Parte rubent frondes, parte madeſcit humus.
Exemplar ſceleris paries habet illitus, in qvo
Multicolor fucus digerit omne nefas.
Picta ſuper tumulum ſpecies liqvidis viget umbris,
Effigians tracti membra cruenta viri.
Rorantes ſaxorum apices vidi, optime Papa (q)
Purpureaſqve notas vepribus impoſitas.
Docta manus virides imitando effingere dumos
Luſerat è minio ruſſeolam ſaniem.
Cernere erat, ruptis compagibus ordine nullo
Membra per incertos ſparſa jacere ſitus.
Addiderat caros, greſſu lacrymiſqve ſeqventes,
Devia qva fractum ſemita monſtrat iter.
Mœrore attoniti, atqve oculis rimantibus ibant:
Implebantqve ſinus viſceribus laceris.
Ille caput niveum complectitur, ac reverendam
Canitiem molli confovet in gremio.
Hic humeros, truncaſqve manus, & brachia, & ulnas,
Et genua, & crurum fragmina nuda legit.
Palliolis etiam bibulæ ſiccantur arenæ,
Ne qvis in infecto pulvere ros maneat.
Si qvis & in ſudibus recalenti aſpergine ſanguis
Inſidet, hunc omnem ſpongia preſſa rapit.

Eqvis indomitis alligatus.

Extrema ejus verba.

Diſcerpitur.

Hiſtoria in pariete picta.

Partes corporis collectæ Romam deferuntur.

e Nec

(p) Sic codd mſſ. præter unum S. Germani, qvi habet *ſevos*. editi *feros*

(q) Nomen diu omnibus epiſcopis commune, qvod Gregorius VII. ſoli Romano Pontifici reſervavit.

Nec jam denſa ſacro qvidqvam de corpore ſilva
Obtinet, aut plenis fraudat ab exſeqviis.
Cumqve recenſitis conſtaret partibus ille
Corporis integri qvi fuerat numerus:
Nec purgata aliqvid deberent avia toto
Ex homine, exterſis frondibus & ſcopulis:
Metando eligitur tumulo locus: Oſtia linqvunt:
Roma placet, ſanctos qvæ teneat cineres.
Haud procul extremo culta ad pomœria vallo
Merſa latebroſis crypta patet foveis.
Hujus in occultum gradibus via prona reflexis
Ire per anfractus luce latente docet.
Primas namqve fores ſummo tenus intrat hiatu,
Illuſtratqve dies limina veſtibuli.
Inde ubi progreſſu facili nigreſcere viſa eſt
Nox obſcura, loci per ſpecus ambiguum;
Occurrunt cæſis (r) immiſſa foramina tectis,
Qvæ jaciant claros antra ſuper radios.
Qvamlibet ancipites texant hinc inde receſſus,
Arta ſub umbroſis atria porticibus:
Attamen exciſi ſubter cava viſcera montis,
Crebra terebrato fornice lux penetrat.
Sic datur abſentis per ſubterranea ſolis
Cernere fulgorem, luminibusqve frui.
Talibus Hippolyti corpus mandatur opertis,
Propter ubi appoſita eſt ara dicata Deo.
Illa ſacramenti donatrix menſa, eademqve
Cuſtos fida ſui Martyris appoſita,
Servat ad æterni ſpem Judicis oſſa ſepulcro;
Paſcit item ſanctis Tibricolas (s) dapibus.
Ibi altare. Mira loci pietas, & promta precantibus ara,
Spes hominum placida proſperitate juvat.
Hic corruptelis animiqve, & corporis æger
Oravi qvoties ſtratus, opem merui.
Qvod lætor reditu, qvod te, venerande Sacerdos,
Complecti licitum eſt, ſcribo qvod hæc eadem,
Chriſtus Deus. Hippolyto ſcio me debere: Deus cui Chriſtus
Poſſe dedit, qvod qvis poſtulet annuere.
Ipſa, illas animæ exuvias qvæ continet intus,
Ædicula, argento fulgurat ex ſolido.
Præfixit tabulas dives manus æqvore lævi
Candentes, recavum qvale nitet ſpeculum,
Nec Pariis (t) contenta aditus obducere ſaxis,
Addidit ornando clara talenta operi.
Mane ſalutatum concurritur, omnis adorat
Pubis (u): eunt, redeunt ſolis ad uſqve obitum.
Conglobat in cuneum Latios ſimul & peregrinos
Permixtim populos relligionis amor.
Oſcula perſpicuo figunt impreſſa metallo:
Ejus feſtum celebre. Balſama defundunt, fletibus ora rigant.
Jam cum ſe renovat decurſis menſibus annus,
Natalemqve diem paſſio feſta refert;

Qvanta

(r) Cod. mſ. ſancti Michaelis in periculo maris habet, *cæſis*.

(s) Romani ſic dicti à Tiberi fluvio.

(t) Id eſt ex Paro adductis, qvæ inſula eſt maris Ægei, una è Cycladibus, marmore candido abundans.

(u) Codd. mſſ. *pubes*. Ut tamen ſervetur metrum, legendum, *pubis*, uti etiam habet codex noſter Germanenſis.

Qvanta putas studiis certantibus agmina cogi,
Qvæve celebrando vota coire Deo?
Urbs augusta suos vomit effunditqve Qvirites,
Una & Patricios ambitione pari.
Confundit plebeia phalanx umbonibus æqvis
Discrimen procerum (x) præcipitante fide.
Nec minus Albanis acies se candida portis
Explicat, & longis ducitur ordinibus.
Exultant fremitus variarum hinc inde viarum;
Indigena & Picens (y) plebs & Etrusca venit.
Concurrit Samnitis atrox habitator, & altæ
Campanus Capuæ, jamqve Nolanus adest.
Qvisqve sua lætus cum conjuge, dulcibus & cum
Pignoribus, rapidum carpere gestit iter.
Vix capiunt patuli populorum gaudia campi,
Hæret & in magnis densa cohors spatiis.
Angustum tantis illud specus esse catervis,
Haud dubium est, ampla fauce licet pateat.
Stat sed juxta aliud, qvod tanta freqventia templum
Tunc adeat, cultu nobile regifico,
Parietibus celsum sublimibus, atqve superba
Majestate potens, muneribusqve opulens. *Templi descriptio.*
Ordo columnarum geminus laqvearia tecti
Sustinet, auratis suppositus trabibus.
Adduntur graciles tecto breviore recessus,
Qvi laterum seriem jugiter exsinuent.
At medios aperit tractus via latior alti
Culminis, exsurgens editiore apice.
Fronte sub adversa gradibus sublime tribunal
Tollitur, Antistes (z) prædicat unde Deum.
Plena laborantes ægre domus accipit undas, (a)
Artaqve confertis æstuat in foribus,
Maternum pandens gremium qvo condat alumnos,
Ac foveat fetos accumulata sinus.
Si bene commemini, colit hunc pulcherrima Roma
Idibus Augusti mensis, ut ipsa vocat
Prisco more diem: qvem te qvoqve, sancte Magister,
Annua festa inter dinumerare velim.
Crede salutigeros feret hic venerantibus ortus,
Lucis honoratæ præmia restituens.
Inter sollemnes Cypriani, vel Chelidoni,
Eulaliæqve dies, currat & iste tibi.
Sic te pro populo, cujus tibi credita vita est,
Orantem Christus audiat omnipotens.

 Sic

(x) Nobiles à plebiis discernebantur per umbones seu clypeos. In Nobilium quippe clypeis majorum aut propria gestantis facta qvædam præclariora pingi solebant; Plebeii vero aut tyrones scutis albis utebantur. Id Romanos ad Hippolyti cryptam properantes neglexisse ait Prudentius.

(y) Populi Italiæ, sicut & seqventes, notissimi.

(z) Tamen Sozomenus l. 7. Hist eccles. c. 19. ait in urbe Roma, *nec Episcopum, nec alium quemqvam in ecclesia docere*, quæ verba Cassiodorus in historia Tripertita inseruit. Certe ante Leonem Magnum nullius Pontificis Romani sermones ad populum habentur. Nec enim talis debet censeri oratio Liberii Papæ ad Marcellinam virginem, sororem sancti Ambrosii, quam ipse S. Doctor libro 3. de velandis virginibus refert. Negotium tamen aliqvod facessit is Prudentii testis oculati locus, ad quem Valesius in notis ad hunc Sozomeni locum non attendit. Certe Cassiodori auctoritas nihil evincit, qvi verba Sozomeni Tripertitæ inseruit lib. 9. cap. 39. etiamsi dubitare non posset Romanos pontifices in ecclesia publice docere solitos fuisse, eo ipso tempore qvo Tripertitam adornabat.

(a) Id est magnam hominum copiam, quæ ut undæ fluere videtur. Sic in Actis S Pionii § 10. Hujus templi rudera adhuc Romæ exstare non longe à celebri basilica sancti Laurentii in agro Verano, refert Baronius in notis ad Martyrolog. Romanum.

Sic tibi de pleno lupus excludatur ovili,
Agna nec ulla tuum capta gregem minuat,
Sic me gramineo remanentem deniqve campo
Sedulus ægrotam pastor ovem referas.
Sic cum lacteolis caulas compleveris agnis,
Raptus & ipse sacro sis comes Hippolyto.

SS. HIPPOLYTORUM Martyrum memoria

ex variis antiqvis Calendariis & Martyrologiis, diversos cognomines non satis distinguentibus, & plures ut videtur ex uno facientibus.

Martyrologium S. Hieronymi à Luca Dacherio T. 4. spicilegii & à Francisco Maria Florentinio editum.

IV. Kal. Febr. (29. *Jan.*) In Tuscia Constantii, Hippolyti Epicopi de antiqvis.
Ita & Martyrium vetus Gellonense apud Dacherium T. XIII. p. 393.

III. Kal. Febr. (30. *Jan.*) In Antiochia passio S Hippolyti Martyris.
Eadem die Usuardus, Notkerus, Beda, Ado, Martyrolog. Gellonense, & Romanum, tum Wandelbertus à Dacherio editus T. V. p. 318.

Tertiaqve Hippolytum Antiochenæ personat urbi.
Græci: Ἱππόλυτοι πόντυ τριακοστῇ ἔκτανε ῥεῦμα.
Hippolytumqve eadem Ponti sub gurgite mersit.

In Græcorum Menæis & Menologiis hac die Hippolytus celebratur, quem Episcopum & Papam Romæ appellant & sub Claudio passum ajunt una cum S. Aurea & aliis Martyribus Ostiæ Portuque Romani.

Prid. Kal. Febr. (31. *Jan.*) In Alexandria Tarsici, Zotici, Ammonii, Commini, Cyriaci, Gemini, Gelasii, Hippolyti, Ursini, Tyrsi.
Eadem die Martyrolog. Gellonense.

4. Non. Febr. (2. *Febr.*) Romæ foro Sinfronii, Via Flaminia milliario ab urbe, centum septuaginta qvatuor, Laurentii, Hippolyti
Martyrolog. Gellonense 3. Febr. In Africa Felicis, Celerinæ, Hippolyti, Laurentii, Felicitatis. *Martyrolog. Rom.* In Africa SS. martyrum Felicis, Symphronii, Hippolyti & sociorum.

7. Kal. Mart. (23. *Febr.*) In Africa Grisgoni, Zenonis, Minandri, Cariniani, Arionis, Hippolyti, Diodori.

13. Kal. Jul. (19. *Jun.*) Romæ Hippolyti, Honorii, Evodii, Petri, Valeriæ, Marcelli, Vitalis, Ursicini.

8. Id. August. (6. *August.*) Romæ cœmeterio Calesti via Appia natalis Sixti Episcopi & Felicissimi, Agapiti, Donatiani, Fausti, Prætextati, Laurentii, Hippolyti.
Martyrolog. Gellonense eadem die: Faustini, Hippolyti, cum centum sexagintaqvinqve.

Idibus August. (13. *August.*) Romæ, natalis Sanctorum Hippolyti Martyris, Pontiani Episcopi, Cornelii &c.
Eadem die in veteri Martyrologio Ecclesiæ Germanicæ, quod vulgavit Matthias Fridericus Beckius ὁ μακαρίτης, Augustæ Vindel. 1687. 4. *& in Calendario Romano quod nongentis annis antiquius edidit Jo. Fronto, Paris.* 1652. 8. *p.* 110. Natalis S. Ypoliti. *Similiter vetus Calendarium apud Dacherium. T. X. p. 117. Wandelbertus ab eodem editus T. V. p. 331. & inter Bedæ opera T. I. p. 205.* Idibus Hippolytum comitem Laurentius astris.
Pro CHristo parili recipit certamine passum.
Eadem die Beda, Usuardus, Ado, Martyrologium Romanum à Baronio editum & Calendarium Ecclesiæ Africanæ apud Mabillon. T. 3. analect. p. 399. 411. & ante hos omnes Prudentius vers. 232. Etiam Græci 10. *August. celebrant memoriam Laurentii Diaconi, Xysti & Hippolyti, sub Decio. Vide Maximi Episcopi Cytherensis* Βίως ἁγίων *pag.* τκϛ'.

10. Kal. Sept. (23. *August.*) In portu Urbis Romæ natalis S. Hippolyti, qvi dicitur Nunnus, cum Sociis suis.
Eadem die Martyrologium Rom. à Rosweido editum: Romæ Hippolyti, Qviriaci, Archelai. *Sic & in Martyrologiis Bedæ, Adonis Viennensis* &c. *At die præcedenti Usuardus, & Baronius qui posuit in Martyrologio suo Romano Hippolytum Episcopum, Canonis Paschalis auctorem.*

12. Kal. Sept. (21. *August.*) In Portu Romano natalis S. Hippolyti Martyris.

3. Id. Sept. (11. *Sept.*) In portu urbis Romæ natalis Sanctorum Ingenui & Hippolyti Martyrum.

Prid.

Prid. Id. Sept. (*11. Sept.*) Romæ natalis Sanctorum Proti, Sanctini, Hippolyti.

Martyrologium Romanum à Cæsare Baronio editum.

IV. Non. Dec. (*2. Dec.*) Romæ SS. Martyrum Eusebii presbyteri, Marcelli Diaconi, Hippolyti, Maximi, Adriæ &c.

In Litaniis Carolinis aliisque à Chifletio, Dacherio, Mabillonio atque Edmundo Martene vulgatis:

Sancte Apollyti (*vel* Yppoliti) ora pro nobis.

Liber de vitis Pontificum, Anastasio Bibliothecario tributus, in vita Pontiani.

Pontianus Martyrio coronatur temporibus Alexandri, à Consulatu Pompejani & Feliciani. (*A. C. 231.*) Eodem tempore Pontianus Episcopus, & Hippolytus presbyter exilio sunt deportati ab Alexandro in Sardiniam insulam * nocivam, Severo & Qvintiano COSS. (*A. C. 235.*)

Gregorius Turonensis lib. I. Histor. Francorum c. 30.

Sub Decio - - Sixtus Episcopus Romanæ Ecclesiæ, & Laurentius ArchiDiaconus & Hippolytus ob Dominici nominis confessionem per martyrium consummati sunt.

In Indice sanctorum Martyrum quorum corpora S. Gregorii M. temporibus Romæ quiescebant, edito in Cl. Viri Lud. Antonii Muratorii T. 2. Anecdotor. Latinor. p. 191.

Sancti Systi, S. Laurentii. S. Yppoliti.

Cæsar Baronius ad Martyrolog. 2. Dec. Sacra pignora Hippolyti, Adriæ, Mariæ, Neonis & Paulinæ, asservantur Romæ in Ecclesia S. Agathæ in Suburra, ut ejus Ecclesiæ antiqva monumenta demonstrant.

Martyrologium Romanum Sixti V. jussu editum à Cæsare Baronio. 22. August.

XI. Kal. Sept. In Portu Romano S. Hippolyti Episcopi, eruditione clarissimi, qvi sub Alexandro Imperatore ob præclaram fidei Confessionem manibus pedibusqve ligatis in altam foveam aqvis plenam præcipitatus martyrii palmam accepit: cujus corpus à Christianis apud eundem locum sepultum fuit.

Baronius in notis ad Martyrolog. Exstant Acta Hippolyti & sociorum, in qvibus corrigenda sunt ea qvæ de Claudio dicuntur, nam sub Alexandro Imperatore eum claruisse auctores testantur. Qvod præterea de Ulpio in illis scribitur, Ulpianum pro Ulpio restituendum putamus: is enim sub Alexandro præfecturam Urbanam administrans, dirissimas de Christianis sumsit pœnas. - - Viget adhuc in Portu Romano memoria S. Hippolyti Episcopi, illaqve conspicitur alta fovea aqvis plena, in qvam projectus martyrium consummavit. Ex ejusdem Romani Portus ruderibus effossum ejusdem Hippolyti antiqvum marmoreum simulacrum solio insidens &c.

Dan. Papebrochius in Tom. VII. Actor. Sanctor. Maji p. 519.

Habemus sinceriora S. Aureæ pariter passæ acta, in qvibus res tota adscribitur tempori Alexandri Imp. ipso anno 222. IV. Mart. regnare exorsi, qvo prædictus Hippolyti canon terminatur, & Portuensis pro eo tempore Episcopus illic appellatur Cyriacus, Hippolytus vero appellatur Arabum Metropolitanus.

In Vita Rabani Mauri T. 1. Actor. Sanctor. Februar. p. 518.

Zenonis qvoqve Diaconi & Hippolyti Martyris detulit ossa, qvi tempore ** Decii, Martyr ligatus pedes ad colla indomitorum eqvurum & per carduetum tractus emisit spiritum.

Liber de vitis Pontificum Rom. in Hadriano I.

Simul & cœmeterium B. Hippolyti juxta S. Laurentium, qvod a priscis marcuerat temporibus, a novo renovavit, pari modo & Ecclesiam F. . tephani sitam juxta prædictum Cœmeterium B. Hippolyti similiter restauravit.

* Vincentius Bellovac. lib. XII. speculi Historial cap. 31. *in Sardinia insula Buciana.* Ita & editiones qvædam libri de vitis Pontificum. Lege: *in Sardinia insulam Buccinam.* Sic enim appellatur parva insula ad promontorium Sardiniæ à parte meridionali situm.

** Valeriani, Martyrolog. Rom. 13. August.

CAPITA CANONUM * ABULIDIS ſive HIPPOLYTI, *quibus Æthiopes Chriſtiani utuntur.*

Inſerenda, infra, pag. 261.

(1) *De Sancta Fide JEſu Chriſti.*	*L. vi,* Conſt. Apoſtol. *c.* 11, &c *p.* 339. T. 1. Patrum Apoſtolicor. Cotelerii, edit. Amſt.
(2) *De Epiſcopis.*	*L. vii. c.* 41, p. 380.
(3) *De Orationibus quæ dicuntur ſuper Epiſcopis Ordinandis; & de Ordine Miſſæ.*	*L. viii, c.* 4, *p.* 390. 391 *L. viii, c.* 5. *p.* 391, 392
(4) *De Ordinatione Presbyterorum.*	*c.* 16, *p.* 406, 407
(5) *De Ordinatione Diaconorum.*	
(6) *De iis qui Perſecutionem propter fidem patiuntur.*	*c.* 17, 18, 19, 20. *p.* 407. 408
(7) *De Electione Anagnoſtæ, & Subdiaconi.*	*c.* 23. *p.* 409, *c.* 41. *p.* 420
(8) *De dono ſanandi.*	*c,* 21. 22. *p.* 408, 409. c. 1, 2. *p.* 387--300
(9) *De Presbytero, qui in loco muneri ſuo non convenienti manet.*	c. 46. p. 411, 422, 423
(10) *De iis qui ſe ad Religionem Chriſtianam convertunt.*	c. 32, *p.* 412, 413, 414
(11) *De eo qui Idola fabricat.*	Ibid.
(12) *Studia varia enumerantur, quorum cultores ad Religionem Chriſtianam ante pœnitentiam factam admittendi non ſunt.*	Ibid.
(13) *De Loco quem ſummi Reges aut Principes tenebant in Templo.*	deeſt.
(14) *Quod Chriſtianis non conveniat Arma ferre.*	*c* 32, *p.* 412, 413, 414
(15) *De Opificiis quæ Chriſtianis illicita ſunt.*	Ibid.
(16) *De Chriſtiano qui ſervam matrimonio ſibi jungit.*	Ibid.
(17) *De Fœmina libera.*	Ibid.
(18) *De Obſtetrice; & quod Fœmina debeant eſſe ſeparatæ ab hominibus in Oratione.*	*L. ii, c.* 57. *p.* 263. 264
(19) *De Catechumeno qui Martyrium ante Baptiſmum patitur.*	*L. v, c.* 6, *p.* 304
(20) *De Jejunio feria quarta & ſexta; & de quadrageſima.*	*L. v, c.* 13, 15, *p.* 312, --320
(21) *Presbyteros una cum populo quotidie in Eccleſia convenire debere.*	*L. ii, c.* 36, *p.* 146. *c.* 59. *p.* 267, &c.
(22) *De Hebdomade Paſchatos Judæorum; & de eo qui Paſcha non novit.*	*L. v, c.* 15, &c. *p.* 319, &c.
(23) *Unumquemque teneri* Doctrinam *addiſcere.*	*L. vii, c.* 39, 40, 41, *p.* 378, 379, 380
(24) *De cura Epiſcopi in ægrotos.*	*L. iv, c.* 2. *p.* 202
(25) *De eo cui injuncta eſt cura ægrotorum; & de tempore quo orationes peragendæ.*	*L. iii, c.* 10, *p.* 290 *L. viii, c.* 34, *p.* 415
(26) *De Tempore quo exhortationes audiendæ.*	*L. viii, c.* 32, *p.* 414
(27) *De eo qui ſingulis diebus templum frequentat.*	*L. ii, c.* 59, &c. *p.* 267. &c.
(28) *Fideles nihil comedere oportere ante Sanctam Communionem.*	deeſt.
(29) *Bene obſervandum eſſe ne quidquam de calice in terram cadat.*	deeſt.
(30) *De Catechumenis.*	*L. viii, c.* 39, &c. *p* 378, &c.
(31) *Diaconum Euchariſtiam cum permiſſione Epiſcopi aut Presbyteri populo adminiſtrare poſſe.*	*L. viii, c.* 18. *p.* 411,
(32) *Viduas atque Virgines aſſidue orare oportere.*	*L. iii, c.* 6, 7, *p.* 277, --281 *c.* 13, *p.* 285,
(33) *Mortuorum fidelium commemorationem ſingulis diebus faciendam, excepta die Dominica.*	*L. iv, c.* 14. *p.* 299 *L. viii, c.* 41--44, *p.* 418, 419, 420
(34) *De modeſtia ſecularium in Eccleſia.*	*L. ii, c.* 57, *p.* 260. &c.
(35) *Diaconos Benedictionem & Gratias dicere poſſe in Agapis, cum Epiſcopus præſens non eſt.*	deeſt.
(36) *De Primitiis Terræ; & de Votis.*	*L. ii, c.* 25. *p.* 136. &c.
(37) *Cum Epiſcopus S. Synaxin celebrat, Presbyteri illi aſſiſtentes Alba veſtiti eſſe debent.*	*L. vii, c.* 20, *p.* 372 *L. viii, c.* 30, 31, *p.* 411, 412, *c.* 40, *p.* 417. 418
(38) *Neminem dormire debere nocte Reſurrectionis Domini noſtri JEſu CHriſti.*	*L. viii, c.* 12, *p.* 398, 390 *L. v, c.* 19, *p.* 323, 324

S. HIP-

* Hæc Capita primus Gallice vulgavit Jo. Michaël Wanslebius in libro de Eccleſia Alexandrina Pariſ. 1677. 12. Latine Jobus Ludolfus in Commentario ad Hiſtoriam Æthiopicam Francof. 1691. fol. pag. 333. & noviſſime Guil Whiſtonus in Volumine 3. operis quod Primitivum Chriſtianiſmum renatum inſcripſit & Anglice edidit Lond. 1711. 8 p. 543. Idem etiam loca Conſtitutionum Apoſtolicarum annotavit de iisdem argumentis tractantia.

S. HIPPOLYTI

Epiſcopi & Martyris

Liber

DE CHRISTO ET ANTICHRISTO,

recenſitus ad editionem Gudianam,

adjuncta verſione FRANCISCI COMBEFISII,

additisqve Veterum Teſtimoniis, nec non notis & caſtigationibus ejusdem Combefiſii, & aliorum Virorum eruditorum partim nunc primum editis.

f 2 In

IN HOC VOLUMINE CONTINENTUR:

IN APPENDICE.

TESTI-

TESTIMONIA

De libro S. Hippolyti de Anti-Christo.

S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum capite LXI.

Sophronii versio. Ἱππόλυτος οὐκ εἴδα ποίας ἐκκλησίας Ἐπίσκοπος, ἢ τίνος πόλεως, τὴν προσηγορίαν μαθεῖν οὐκ ἠδυνήθην, συνέγραψε λόγον τοῦ πάσχα, καὶ τοὺς χρονικοὺς κανόνας ἕως πρώτου ἐνιαυτοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως, δεκαὲξ λέγω δὴ ἐνιαυτῶν κύκλον, ὃν οἱ λεγόμενοι Γραικοὶ, ἑκκαιδεκαετηρίδα καλοῦσιν, Εὐσεβίῳ τῷ περὶ αὐτοῦ τοῦ πάσχα ἐννεακαιδεκαετηρίδα συντάξαντι πρόφασιν παρεσχηκώς. Ἔγραψεν εἰς τὰς θείας γραφὰς ὑπομνήματα, ἀφ' ὧν τάδε εὗρον· εἰς τὴν ἑξαήμερον, εἰς τὴν ἔξοδον, εἰς τὰ ᾄσματα τῶν ᾀσμάτων, εἰς τὴν γένεσιν, εἰς Ζαχαρίαν, περὶ ψαλμῶν, εἰς Ἡσαΐαν, περὶ Δανιὴλ, περὶ Ἀποκαλύψεως, περὶ Παροιμιῶν, περὶ Ἐκκλησιαστοῦ, περὶ Σαοὺλ καὶ Πύθωνος, περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου, περὶ ἀναστάσεως, κατὰ Μαρκίωνος, περὶ τοῦ Πάσχα, κατὰ πασῶν τῶν αἱρέσεων, προσομιλίαν περὶ τῶν ἐπαίνων τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν οἷς παρόντος † Ὠριγένους ἑαυτὸν ὡμιληκέναι κατὰ μίμησιν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ δηλοῖ. Ἀμβρόσιος, ὅντινα ἀπὸ τῆς πλάνης Μαρκίωνος εἰς τὴν ἀληθινὴν πίστιν ἐπιστρέψαι προείρηται, προετρέψατο Ὠριγένη τὰς θείας ὑπομνηματίσαι γραφὰς, παρεσχηκὼς αὐτῷ ἑπτὰ καὶ πλείους νοταρίους, καὶ τὰς τούτων δαπάνας, καὶ καλλιγράφους τὸν ἴσον ἀριθμὸν, καὶ ὅπερ ἐστὶ μεῖζον, ἀνυποίστῳ σπουδῇ ἑκάστοτε ἔργον παρ' αὐτοῦ ἀπαιτῶν, διὸ ἐν μιᾷ Ἐπιστολῇ, ἐργοδιώκτην αὐτὸν Ὠριγένης καλεῖ.

† Sophronius sive quisquis fuit interpres Græcus recentior vitiosam secutus est interpunctionem, quæ etiam in pluribus Hieronymi editionibus exstat, *præsente Origene se loqui in Ecclesia significat in hujus æmulationem.*

Hippolytus cujusdam Ecclesiæ Episcopus, (nomen quippe Urbis scire non potui) rationem Paschæ temporumque Canones scripsit usq; ad primum annum Alexandri Imperatoris, & sedecim annorum circulum, quem Græci ἑκκαιδεκαετηρίδα vocant, reperit, & Eusebio, qui super eodem Pascha, canonem, decem & novem annorum circulum, id est, ἐννεακαιδεκαετηρίδα composuit, occasionem dedit. Scripsit nonnullos in Scripturas Commentarios, è quibus hos reperi: in Hexaëmeron, & in Exodum, in Canticum Canticorum. In Genesin, & in Zachariam: de Psalmis, in Esaiam, de Daniele, de Apocalypsi, de Proverbiis, de Ecclesiaste, de Saul & Pythonissa, DE ANTICHRISTO, de Resurrectione, contra Marcionem, de Pascha: Adversus omnes hæreses, & * προσομιλίαν de laude Domini Salvatoris, in qua præsente Origene se loqui in Ecclesia significat. In hujus æmulationem Ambrosius, quem de Marcionis hæresi ad veram fidem correctum diximus, cohortatus est Origenem in Scripturas commentarios scribere, præbens ei septem & eo amplius notarios, eorumque expensas, & librariorum parem numerum, quodque his majus est, incredibili studio quotidie ab eo opus exigens. Unde in quadam Epistola ἐργοδιώκτην Origenes vocat.

* Ita legendum pro πρὸς ὁμιλιῶν, vel ut alii περὶ ὁμιλιῶν.

Photius

Photius Bibliotheca Cod. CCII.

Ἀνεγνώσθη Ἱππολύτου Ἐπισκόπου καὶ Μάρτυρος ἑρμηνεία εἰς τὸν Δανιήλ. Κατὰ λέξιν μὲν οὐ ποιεῖται τὴν ἀνάπτυξιν, πλὴν τὸν νοῦν γε, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐ παρατρέχει. πολλὰ μέντοι ἀρχαιοτρόπως, καὶ οὐκ εἰς τὸ ὕστερον διηκριβωμένα καταλέγει· ἀλλ' ἐκείνων οὐκ ἂν εἴη δίκαιος λόγον ὑπέχειν. τοὺς γὰρ ἀρχὴν θεωρίας καταβαλλομένους, οὐ δίκας ἀπαιτεῖν τῶν παρειμένων, ἀλλ' ἀγαπᾶν μάλιστα αὐτῆς τε τῆς ἐπιβολῆς, καὶ ἐφ' ὅσον ἂν καταλήψεως τῶν διασκοπουμένων προχωροίη. τὸ δὲ τὴν τοῦ Ἀντιχρίστου παρουσίαν, καθ' ἣν καὶ ἡ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου τοῦδε συντέλεια ἵσταται, μηδὲ τοῖς μαθηταῖς δεομένοις τοῦ Σωτῆρος ἀποκαλύψαντος· εἶτα αὐτὸν ταύτην πεντακοσίοις ἔτεσιν ἀπὸ Χριστοῦ ὑπαχθέντα περιγράψασθαι, ὡσανεὶ τῶν ἀπὸ πρώτης τοῦ κόσμου καταβολῆς ἑξακισχιλίων ἐτῶν συντελουμένων, καὶ τὴν διάλυσιν αὐτοῦ ἐφεστάναι· τοῦτο καὶ θερμοτέρας ἂν εἴη τοῦ προσήκοντος γνώμης, καὶ ἡ ἀπόφασις ἀνθρωπίνης ἀγνοίας, ἀλλ' οὐκ ἐπιπνοίας τῆς ἄνωθεν διελέγχει. Η ΦΡΑΣΙΣ αὐτοῦ, τὸ σαφὲς ὅτι μάλιστα οἰκειουμένη, πρέποι ἂν ἑρμηνείᾳ, εἰ καὶ τοὺς ἀττικοὺς οὔτι μάλα θεσμοὺς δυσωπεῖται.

Συναναγνώσθη αὐτοῦ καὶ ἕτερος λόγος ΠΕΡΙ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΑΝΤΙΧΡΙΣΤΟΥ, ἐν ᾧ ἥτε αὐτὴ τῶν λόγων ἰδέα διαπρέπει, καὶ τὸ τῶν νοημάτων ἁπλούστερόν τε καὶ ἀρχαιότροπον.

Lecta est † Hippolyti Episcopi ac Martyris interpretatio Danielis, quem etsi ad verbum non explicat, sententiam tamen, ut ita dicam, non prætercurrit. Multa porro veteri more, non ut postea fuere accuratius excussa, persequitur. Quanquam eorum posci rationem, æquum non est. Neque enim fas ab iis qui fundamenta rei alicujus consideranda posuerint, rationem repetere eorum, quæ præteriere: sed favere potius conatui ipsi, quantulumcunque in rerum contemplandarum comprehensione processerint. Antichristi vero adventum, cui etiam adspectabilis hujus Mundi consummatio jungitur, cum ne discipulis quidem rogantibus manifestaverit Salvator, ab Hippolyto deinde ad quingentos à Christo annos adduci ac circumscribi, quasi à prima Mundi constitutione sex millibus annorum tum exactis ejus dissolutio instaret, hoc calidioris quidem, quam decebat, animi est, atque asseveratio hæc humanam ignorantiam potius, quàm cœlestem inspirationem arguit. Genus ejus dicendi clarum imprimis ac perspicuum, interpretationique congruens, licet nec Atticas valde leges repudiat.

Lectus ejusdem simul & alius liber DE CHRISTO ET ANTICHRISTO, in quo eadem dicendi forma servata, & sensuum simplicitas ac vetustas.

Marquardus Gudius: Hoc libentèr adjungèndum curavimus illustre testimonium, ut si lectorem offenderet in hoc opusculo cogitationum ipsiusque orationis simplicitas, nihil propterea dubitaret περὶ τῆς γνησιότητος. Photius libello nostro tanquam insignem notam apponit τὸ τῶν νοημάτων ἁπλούστερον. & profecto quicquid Hippolyto tribuebat, mirifice respondet. Sed non omittenda est inscriptio, quam conservavit: περὶ Χριστοῦ καὶ Ἀντιχρίστου. Uterque codex Remensis & Ebroicensis similiter: περὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου. Ego vero discessi magnis rationibus. Non enim debebam conscientia convictus librariorum errorem atque ignorantiam superstitiose propagare. Hippolytus caussam dicet necessariæ mutationis, cujus verba sunt: * Ἀλλ' ἐπειδὴ καιρὸς λοιπὸν ἀπαιτεῖ πρὸς τὰ ὑποκείμενα, αὐταρκῶν ὄντων τῶν ἐν τῷ προοιμίῳ εἰς δόξαν Θεοῦ εἰρημένων, δίκαιόν ἐστιν ἡμᾶς ἐφαψαμένους αὐτῶν τῶν θείων γραφῶν ἐπιδεῖν δι' αὐτῶν, τίς καὶ ποταπὴ ἡ τοῦ Ἀντιχρίστου παρουσία. Quid nunc est apertius, ** quam non ad argumentum pertinere, quæ de Christo dixerat? nihil se profiteri planissime testatur præterquam Antichristi demonstrationem. Credamus auctori potius quam Photio, cui librariorum stupor fraudi fuit. Error in hac ἐπιγραφῇ antiquior est octingentis annis. Sed erroris vetustate non movemur. Nam Photio testem fide atque ætate longe superiorem opponimus Hieronymum, cujus auctoritatem magni semper facio. Ille autem laudavit ἁπλῶς commentationem de Antichristo. Hoc ἐν παρόδῳ monendum fuit, ne quis nos juvenili temeritate in libros manu exaratos grassari suspicaretur.

Auctor

† In Latina verborum Photii versione passim recessi ab Andrea Schotto.
* Hippolytus libro de Antichristo cap. 5.
** Vide tamen quæ ad illum locum infra Combefisius annotat tuendo titulo qualem exhibent MSS. Codices, à quibus recedere etiam mihi religio fuit. Cæterum in notis libro huic subjectis C. Combefisium, G. Gudium auctorem significat, cujus notas accepi manu ipsius scriptas in Codice quo vivus usus est. T. notat Tanaquillum Fabrum, cujus castigationes in hunc librum repetii ex ejus lib. 2. Epistolarum p. 324. seq. Quibus nulla littera majuscula subjecta est, eas meas editoris esse noveris.

Auctor Catenæ Patrum Græcorum in Jeremiæ XVII. II. *T. 2. edit. Ghislerianæ pag.* 449.

Τοῦ ἁγίου Ἱππολύτου. οὐ μάτην ὁ προφήτης ἀπεφήνατο &c. Locus petitus ex libro de Antichristo cap. 55.

Franciscus Combefisius: Hanc vetustissimi Theologi genuinam lucubrationem juris publici fecit nuper, ex duplici Gallicano Codice, altero Remensi, altero Ebroicensi, Adolescens supra ætatem eruditus ac verè φιλομαθὴς, eaque indole doctas orbis Academias, & in eis viros doctos, lustrans, Marquardus Gudius, Batavus: † sed sive labori pepercit, sive nomini suo consuluit, senis adeo Theologi monumentum sibi dum adolescenti permittere noluit; ut in Latium transferret, ne maturiori fortè ætate, castigandum aliquid inveniret, quod sic præcoci conatu excidisset. Mihi ea jam palæstra cano, an res successura sit, aliorum esto judicium. Auctoris τὸ τῶν νοημάτων ἀπλούστερον nihil obstat, quin opus sit verè Theologicum, quodque perinde Interpretem non ἀμύητον exigat, autve inexpertem rerum Theologicarum. Conjecturæ Gudii non statim omnes placuerunt, ut quod Cap. I. ταῖς ἀκοαῖς τῶν ὤτων, legendum suspicatur, ubi scribæ inscitia est, τῶν ἔντων. Mihi extra conjecturam, τῶν ἀνθρώπων. Mox: ὡς πίονι καθαρᾷ γῇ, ubi idem inscitus scriba ὡς πίων καθαρὰ γῆ. Mihi, ὥσπερουν. Mihique indulgebo ut emendem, ubi ita certo mendum deprehendero: ubi res paulò perplexior erit, manum inhibebo, ne præcipiti judicio Lectori, qui meliora à se inventurus sit, præscribam; ac quid videatur, conjectura cuivis libera, aperiam. Quod Hippolyti nomine opus de Antichristo hactenus pluteos oneraverat, sequioris Græciæ monumentum est, ac planè stramineum, nihil ævi illius sinceritatem redolens, aut venam magni cum simplicitate Theologi, satisque in Scripturis versati; cujus parens ea ipsa persuasio fuerit, quod scripsisse Hippolytum de Antichristo apud antiquos pervulgatum sit.

† Imo Holsatus.

Nanus Tillemontius in Memoriis sive Commentariis Historiæ Ecclesiasticæ sex primorum sæculorum, T. 3. pag. 246. *edit. Paris.*

S. Hippolytus librum de Antichristo composuit occasione colloquii, quod habuit cum quodam Theophilo, cui illum dicavit, quemque charissimum fratrem suum appellat, etiamque atque etiam monet, ne scriptum hoc suum communicet *a*) cum infidelibus, quibus nihil cordi est aliud, nisi ut veritatem lacessant blasphemiis: sed ut id solum hominibus piis, DEumque timentibus & sanctitatem ac justitiam colentibus præbeat legendum. Testatur se quoque de rebus tantis non sine timore animi ad eum scribere, & sola summa Christi permotum charitate *b*). Cujus generis sacra quædam modestia vetustis scriptoribus usitata est ac solennis, Sancto præsertim Athanasio, qui de rebus divinis tantum veluti invitus verba fecit, reveritus scilicet, ut digna DEo atque ad ædificandos alios homines proferret idonea. Quoniam enim non cujusvis est credere, metuebant pii illi veteres verissima dogmata prostituere coram iis, qui contemturi ea & exsibilaturi essent. Itaque & Theophilum orat Hippolytus, ut communibus secum precibus à DEo expostulet gratiam, qua dirigatur, ut loca S. Scripturæ de Antichristo recte interpretetur, neque ex suo quicquam addat. Ac revera nihil fere in hoc libro legas, nisi ex Prophetis & sacra Apocalypsi repetitum. Persuasus tamen est Templum Hierosolymitanum ab Antichristo *c*) restaurandum fore. Ex Prophetia Jacobi Patriarchæ colligit Antichristum nasciturum è tribu *d*) Dan. Observatum etiam est ab eo veluti Sacræ Scripturæ verba *e*) quædam allegari, quæ in illis non leguntur. Apocalypsin perinde, ut Magister ipsius S. Irenæus, Apostoli Johannis *f*) esse non dubitat.

a) cap. I. seq. b) cap. 29. c) cap. 6. d) cap. 14. e) cap. 15. & 54. & 65. f) cap. 36.

ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΙ

ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΠΕΡΙ ΧΡΙΣΤΟΥ
ΚΑΙ ΑΝΤΙΧΡΙΣΤΟΥ.

HIPPOLYTI EPISCOPI ET MARTYRIS
DEMONSTRATIO DE CHRISTO
ET ANTICHRISTO.

Francisco Combefisio Interprete.

Βουληθέντος σου κατ᾽ ἀκρίβειαν ἐκμαθεῖν τὰ προτεθέντα σοι ὑπ᾽ ἐμοῦ κεφάλαια, ἀγαπητέ μου ἀδελφὲ Θεόφιλε *, εὔλογον ἡγησάμην ἀφθόνως ἀρυσάμενος ὡς ἐξ ἁγίας πηγῆς, ἐξ αὐτῶν τῶν ἁγίων γραφῶν παραστῆσαί σοι κατ᾽ ὀφθαλμὸν τὰ ζητούμενα, ἵνα μὴ μόνον ταῖς ἀκοαῖς τῶν ** ὄντων ἐγκαταθέμενος ταῦτα εὐφρανθῇς, ἀλλὰ δυνάμει καὶ αὐτὰ τὰ πράγματα ἀνιστορήσας, κατὰ πάντα τὸν Θεὸν δοξάσαι δυνηθῇς. τοῦτο γάρ σοι ἐφόδιον ἐν τῷ νῦν βίῳ ἀκίνδυνον ἤτω † παρ᾽ ἡμῶν, ὅπως τοῖς πολλοῖς δύσγνωστα καὶ δύσληπτα ἐξ ἑτοίμων λόγων προσενέγκας ἐγκατασπείρῃς τῷ πλάτει τῆς καρδίας σου, ὡς ‡ πίων καθαρὰ γῆ. Δυσωπήσεις δὲ διὰ τούτων τοὺς ἀντιτιθεμένους καὶ ἀντιλέγοντας τῷ σωτηρίῳ λόγῳ. Ὅρα δὲ μὴ εἰς ἀπίστους καὶ βλασφήμους γλώσσας ἐγκαταθῇ ταῦτα· κίνδυνος γὰρ οὐχ ὁ τυχών· μετάδος δὲ εὐλαβέσι καὶ πιστοῖς ἀνθρώποις τοῖς ἐθέλουσιν ὁσίως καὶ δικαίως μετὰ φόβου ζῆν. οὐ γὰρ μάτην ὁ μακάριος ἀπόστολος παραινῶν Τιμοθέῳ λέγει· ὦ Τιμόθεε, τὴν παρακαταθήκην φύλαξον, ἐκτρεπόμενος τὰς βεβήλους κενοφωνίας a) καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως, ἥν τινες ἐπαγγελλόμενοι περὶ τὴν πίστιν ἠστόχησαν. Καὶ πάλιν· Σὺ οὖν, τέκνον μου, ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· καὶ ἃ ἤκουσας παρ᾽ ἐμοῦ διὰ πολλῶν παρακλήσεων b), ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται καὶ ἑτέρους διδάξαι. Εἰ οὖν ὁ μακάριος μετ᾽ εὐλαβείας παρεδίδου ταῦτα, ἅπερ ἅπασιν εὔγνωστα

I. QUod ita desiderio fatigabas, Frater mi charissime Theophile, ut à me tibi proposita capita diligenter perdisceres; operæpretium putavi, velut ex sacro fonte, ex sacris ipsis affatim Scripturis hauriendo, ob oculos quasi præsentia ea ponere, de quibus vertitur quæstio: ut nedum humanis hæc auribus consignando læteris, sed & res ipsas virtute lustrando, per omnia DEum laudare possis. Hoc enim præsenti, quam agimus vita, tutum à nobis tibi esto vitæ præsidium, quò paratis inferens rationibus ac sermonibus, velut terra munda, in cordis tui latifundio semines. Sed & his, adversantes salutari doctrinæ ac contradicentes in sententiam coges. At vide ne ad incredulas ac maledicas hæc linguas traducas (nec enim hoc leve periculum est) sed ut viris religiosis ac fidelibus qui sanctè ac justè Dei timore vivere velint, impertias. Non enim frustra beatus Apostolus monendo Timotheum, *ait: *O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum vanitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quidam profitentes, circa fidem erraverunt.* Et rursus, † *Tu autem, fili mi, confortare in gratia, quæ est in Christo Jesu: & quæ audisti à me per multas exhortationes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt ut & alios doceant.* Cum igitur beatus Apostolus hæc cautè ac metu traderet, quæ ab omnibus facile cognosci possunt, videns

* 1. Tim. 6, 20. † 2. Tim. 2, 1.

* Idem furtasse Theophilus, quem alloquitur Methodius, Hippolyti æqualis, apud Epiphanium T. 1. p. 540. 560. 590. Ex hoc ipso autem exordio patet falli eos, qui hunc librum Hippolyti pro Homilia habent.

** fortasse ὤτων. Nam quod Combefisius emendat audacter ἀνθρώπων, idque in textu, mihi non placet, cum nimium abeat à veterum librorum scriptura. G. Notum tamen est in MSS. frequenter per compendium scribi ανων, pro ἀνθρώπων. † Melius ἔστω. G.

‡ L. πίων καθαρὰ γῆ. G. Combefisius legit ὡσπερεὶ, sed legendum omnino ὡς πυρὸν. Videlicet parabolam illam respexit quæ in Evangelio est Lucæ VIII. T.

a) Τὰς βεβήλους κενοφωνίας.] Sic ubique Græci: Vulg. tamen καινοφωνίας legit: *Vocum novitates*, non *vanitates*, seu *inanitates*, ut reddit Erasm. sicque, per αι legisse Chrysostomum, ex ejus expositione sibi colligere videtur Theophylactus. ὁ δὲ μακάριος Ἰωάννης τὰς νεωτέρας παραινέσεις καινοφωνίας εἶπε, διὰ τῆς αι, διφθόγγου τε καὶ γράφων, ὡς ἔοικε. *Chrysostomus recentes adhortationes* καινοφωνίας, *dixit per αι diphthongum scribens in prima syllaba, ut videtur.* Cui contrario fundamento alii nituntur, ut Græcam vulgatam tueantur. Neutrum certè abhorreat à mente Apostoli, cum teste Theodoreto pugnet adversus Simonianos, qui se Gnosticos vellent, majori præ cæteris scientia præditus; divina revelatione eis accepta extra Scripturas, seu alias traditiones aut Apostolorum doctrinam; quæ proinde βέβηλος καινοφωνία (*prophana vocum novitas*) erat; alioqui superfluo penè epitheto, ut Chrysostomus acutè insinuat. Ipsa enim ex se ματαιολογία, quod Theophyl. exponit τὸ κενοφωνία, res mala est & prophana. C.

b) Διὰ πολλῶν παρακλήσεων.] Singularis hæc lectio, cùm omnes nulla variatione μαρτύρων habeant, *per multos testes*: quæ voces pauló remotiores sunt; sive aliàs Hippolyto incidit memoriæ lapsus, sive ex Codice, & litera, quæ nobis exciderit, ita refert. Et certè illa vox hîc apta, quasi velit Paulus, longa & multiplici adhortatione abs se institutum Timotheum, eaque illi depositum creditum, quod ipse aliis idoneis contradere debeat: velut jam per ætatem in disciplina probatus magister, etsi annis pene adolescens erat, C. Interpretationem esse παρακλήσεων pro μαρτύρων, sentiebat Clariss. Millius.

εὔγνωστα ἦν, βλέπων τῷ πνεύματι ὅτι οὐ πάντων ἦν ἡ πίστις, πόσῳ μᾶλλον ἡμεῖς κινδυνεύσομεν, εἰ ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, τὰ τοῦ Θεοῦ λόγια μεταδώσομεν βεβήλοις καὶ ἀναξίοις ἀνδράσιν;

II. Ἐπειδὴ γὰρ οἱ μακάριοι προφῆται ὀφθαλμοὶ ἡμῶν ἐγένοντο, προορῶντες διὰ πίστεως τὰ τοῦ λόγου μυστήρια, † ἅτινα καὶ ταῖς μετ᾽ ἔπειτα ὑστέραις γενεαῖς διηκόνησαν, οὐ μόνον τὰ παρῳχηκότα εἰπόντες, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐνεστῶτα καὶ τὰ μέλλοντα ἀπαγγείλαντες, ἵνα μὴ μόνον πρόσκαιρος εἶναι ὁ προφήτης δειχθῇ, ἀλλὰ καὶ πάσαις γενεαῖς προλέγων τὰ μέλλοντα, ὡς προφήτης εἶναι νομισθῇ. οὗτοι γὰρ πνεύματι προφητικῷ οἱ πατέρες κατηρτισμένοι, καὶ ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ λόγου ἀξίως τετιμημένοι, ὀργάνων δίκην ἑαυτοῖς ἡνωμένοι,* ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς ἀεὶ τὸν λόγον ὡς πλῆκτρον, δι᾽ οὗ κινούμενοι ἀπήγγελλον ταῦτα, ἅπερ ἤθελεν ὁ Θεὸς, οἱ προφῆται. οὐ γὰρ ἐξ ἰδίας δυνάμεως ἐφθέγγοντο, μὴ πλανῶ ‡, οὐδὲ ἅπερ αὐτοὶ ἐβούλοντο, ταῦτα ἐκήρυττον, ἀλλὰ πρῶτον μὲν διὰ τοῦ λόγου ἐσοφίζοντο ὀρθῶς, ἔπειτα δι᾽ ὁραμάτων προεδιδάσκοντο τὰ μέλλοντα καλῶς· εἶθ᾽ οὕτω πεπεισμένοι ἔλεγον ταῦτα, ἅπερ αὐτοῖς ἦν μόνοις ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποκεκρυμμένα c). Ἐπεὶ κατὰ τίνα λόγον ὁ προφήτης προφήτης λεχθήσεται, εἰ μήτοι πνεύματι προεώρα τὰ μέλλοντα; εἰ γὰρ περὶ συμβεβηκότος τινὸς ἔλεγεν ὁ προφήτης, οὐκ ἂν ἦν προφήτης ταῦτα λέγων, ἅπερ ἅπαντες ὑπ᾽ ὀφθαλμῶν ἦσαν τεθεαμένοι, ἀλλ᾽ ὅτι τὰ μέλλοντα ἐκδιηγούμενος δικαίως προφήτης ἐκρίνετο. διὸ εὐλόγως προφῆται ἀπ᾽ ἀρχῆς οἱ βλέποντες ἐκαλοῦντο. ὅθεν καὶ ἡμεῖς τὰ ὑπ᾽ αὐτῶν προειρημένα καλῶς μαθητευθέντες, λέγομεν οὐκ ἐξ ἰδίας ἡμῶν ἐπινοίας· οὐδὲ γὰρ καινοτομεῖν ἐπιχειροῦμεν ἀλλήλοις τὰ προειρημένα πάλαι ῥήματα, ὧν τὰ ἔγγραφα ἐκτιθέντες εἰς φῶς, ἀναγινώσκομεν τοῖς ὀρθῶς πιστεύειν δυναμένοις, ἐπεὶ γίνεται ἀμφοτέροις κοινὴ ὠφέλεια· τῷ μὲν λέγοντι τὸ διὰ μνήμης κρατήσαντα ὀρθῶς ἐκθέσθαι τὰ προκείμενα·** τῷ δὲ ἀκούοντι ἐπιστῆσαι τὸν νοῦν πρὸς τὰ λεγόμενα. ἐπεὶ οὖν ὁ κάματος κοινὸς ἀμφοτέροις πρόκειται, τῷ μὲν λέγοντι τὸ ἀκίνδυνον †† ἐξειπεῖν, τῷ δὲ ἀκούοντι πιστῶς ἀκούσαντα καταδέξασθαι τὰ λεγόμενα, παρακαλῶ συναγωνίσασθαί μοι ἐν τῇ πρὸς Θεὸν δεήσει.

III. Πῶς cc) ἂν πάλαι τοῖς μακαρίοις προφήταις ἀπεκάλυψεν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, αὐτὸς πάλιν ὁ τοῦ Θεοῦ παῖς, ὁ πάλαι μὲν λόγος, τυχεῖν ἐπιζητεῖς· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τὸ ἑαυτοῦ εὔσπλαγχνον καὶ ἀπροσωπόληπτον ἐνδείκνυται διὰ πάν-

† L. ἵνα G. * Combefi[illegible]egit ὀργάνων δίκην ἡνωμένον ἔχοντες ἐν [illegible]ις.

‡ lego, ὡς πλάνοι, ut impostores, quod meridie ipso clarius est. T.

** Combefis. τὰ προειρημένα †† id. ἀκινδύνως.

scilicet spiritu †. Non esse omnium fidem; quanto res nobis majoris periculi fiet, si temere nullaque ratione profanis hominibus atque indignis ttadiderimus divina eloquia?

II. Nam quia beati Prophetæ oculi nobis fuerunt, ipsi per fidem, Verbi mysteria præviderunt, quæ & aliis postmodum ætatibus, ministrarunt, nedum quæ præterita essent loquentes, sed & præsentia atque futura nuntiantes, ne solùm Propheta temporaneus esse monstraretur, sed & cunctis ætatibus futura prædiceret, ut Propheta esse existimaretur. Hi namque Patres spiritu prophetiæ aptati, digneque ab ipso Verbo honorati, quo nimirum velut organa in seipsis semper unitum Verbum tanquam plectrum haberent; cujus nutu atque afflatu, quæ Deus vellet hæc Prophetæ annunciabant. Non enim ex ‡ sua facultate loquebantur (verum dico) nec quæ ex animo essent, hæc prædicabant; sed primùm quidem Verbi numine ritè sapientia imbuti, exinde per visa, quæ essent futura probè prædocebantur; ac demum certa jam rerum fide, ea dicebant ac prædicabant, quæ illis divino Numine duntaxat, manifesta forent, reliquis verò abscondita. Nam qua ratione Propheta, propheta vocaretur, nisi quæ sunt futura spiritu prævideret? Nam si Propheta de casu aliquo loqueretur, ea loquendo non esset Propheta, quæ ob oculos cunctis posita essent: Sed qui futura narret, is meritò Propheta existimatus est. Unde convenienter Prophetæ à principio *Videntes*, * vocabantur. Unde & nos eorum probè docti vaticinia, non ex nostro sensu loquimur. Non enim alii aliis, quæ pridem prædicta sunt verba, novis murare tentamus, quorum scripturas in lucem edentes, his qui rectè credere valeant, legimus, quod hinc utriusque commodum veniat; nempe ei qui loquitur, quod memoria tenendo rectè exponat quæ prædicta sunt; auditori verò, quod his quæ dicuntur adhibeat animum. Quod igitur communis utrisque labor propositus est; loquenti nimirum, ut omni tutus periculo eloquatur; auditori vero, ut fide audiens suscipiat, ea quæ dicuntur, obsecro ut orando Deum mihi præsto sis.

III. Quonam modo olim beatis Prophetis Dei Verbum manifestaverit, ipse rursus Dei Servus, ** qui olim Verbum erat, scire quæris? Nimirum quia Verbum suam misericordiam, & quod minimè acceptor est personarum, per

† 2. Thess. 3. 2. ‡ 2. Pet. 1. 21. * 1. Reg. 9. 9. ** Isai. 41, 1. Matth. 12, 18.

B τῶν

c) Ἀποκεκρυμμένα.] Putavit Gudius mutandum ἀποκεκαλυμμένα. Mihi potius vestigium veræ lectionis, quæ τὸ ἀποκεκαλυμμένον Prophetis tribuat, τὸ ἀποκεκρυμμένον, reliquis. μόνοις ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποκεκαλυμμένα, τοῖς δὲ λοιποῖς ἀποκεκρυμμένα. Hoc enim prophetia, illa præscire & prædicere divina revelatione, quæ procul sunt à reliquorum cogitatione, ipsisque abscondita. C.

cc) Πῶς ἂν πάλαι. Suspicatur Gudius legendum ἃ. Sed non videtur. Quærit quomodo revelaverit ante incarnationem Dei Verbum, qui ipse per eam Dei παῖς factus sit, i.e. servus & puer. Isai. 42, 1. *Ecce servus meus, suscipiam eum*: quem locum ipse Dominus de se exponit Matth. 12, 18. *Ecce puer meus, quem elegi.* Et quamvis Υἱὸς, *Filius* ab æterno existat ac dicatur, non tamen παῖς, eò quod illa vox (etsi *filius* quandoque reddatur) minus commoda videtur, ut ad æternam ipsam generationem, in qua nulla passio, sed perfecta æqualitas, trahatur; cùm ex communi usu aliquid imperfectionis, &, ut sic loquar, inferioritatis, sive pro filio sive pro servo accipiatur, importet.

των τῶν ἁγίων ὁ λόγος φωτίζων καὶ ῥυθμίζων αὐτὸν * ὡς ἔμπειρος ἰατρὸς πρὸς τὰ ἡμῖν συμφέροντα ἐπιστάμενος τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀσθένειαν, καὶ τοὺς μὲν ἀγνοοῦντας ἐκδιδάσκειν πειρᾶται, τοὺς δὲ πλανωμένους ἐπιστρέφει εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἀληθινὴν ὁδόν· καὶ τοῖς μὲν μετὰ πίστεως ζητοῦσιν εὐκόλως εὑρισκόμενος, τοῖς δὲ καθαροῖς ὄμμασι καὶ ἁγνῇ καρδίᾳ κρούειν †† τὴν θύραν ἐπιθυμοῦσιν εὐθὺς ἀνοιγόμενος. οὐδένα γὰρ ἀποβάλλεται τῶν ἑαυτοῦ δούλων, ὡς μὴ ὄντα ἄξιον τῶν θείων μυστηρίων· οὐ πλούσιον προτιμῶν πένητος· οὐδὲ πένητα διὰ τὸ μέτριον ἐξουθενῶν· οὐδὲ βάρβαρον ὀνειδίζων· οὐδὲ τὸν εὐνοῦχον, ὡς μὴ ἄνθρωπον ἀφορίζων· οὐδὲ τὸν εὐνοῦχον, ὡς μὴ ἄνθρωπον, ἀφορίζων, οὐδὲ θῆλυ διὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς γενομένην παρακοὴν μισῶν· οὐδὲ τὸν ἄρρενα διὰ τὴν παράβασιν ἀτιμάζων, ἀλλὰ πάντας θέλων καὶ πάντας σώζειν ἐπιθυμῶν, πάντας υἱοὺς Θεοῦ καταρτίσαι θέλων καὶ τοὺς πάντας ἁγίους εἰς ἕνα τέλειον ἄνθρωπον καλῶν· εἷς γὰρ καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ παῖς, δι' οὗ καὶ ἡμεῖς τυχόντες τὴν διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀναγέννησιν, εἰς ἕνα τέλειον καὶ ἐπουράνιον ἄνθρωπον οἱ πάντες καταντῆσαι ἐπιθυμοῦμεν.

IV. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἄσαρκος † ὢν, ἐνεδύσατο τὴν ἁγίαν σάρκα ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου, ὡς νυμφίος ἱμάτιον ἐξυφάνας ἑαυτῷ ἐν τῷ σταυρικῷ πάθει, ὅπως συγκεράσας τὸ θνητὸν ἡμῶν σῶμα τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει, καὶ μίξας d) τῷ ἀφθάρτῳ τὸ φθαρτὸν καὶ τὸ ἀσθενὲς τῷ ἰσχυρῷ, σώσῃ τὸν ἀπολλύμενον ἄνθρωπον. ἐστὶ μὲν οὖν ὁ ἱστὸς τοῦ κυρίου τὸ πάθος τὸ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ γενόμενον· στήμων δὲ ἐν αὐτῷ, ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος δύναμις· κρόκη δὲ, ἡ ἁγία σὰρξ ἐνυφαινομένη πνεύματι· μίτος δὲ, ἡ δι' ἀγάπης Χριστοῦ χάρις σφίγγουσα καὶ ἑνοῦσα τὰ ἀμφότερα εἰς ἕν· κερκίδες δὲ, ὁ λόγος· οἱ *† διεργαζόμενοι πατριάρχαι τε καὶ προφῆται, οἱ τὸν καλὸν ποδήρη καὶ τέλειον χιτῶνα ὑφαίνοντες Χριστῷ, δι' ὧν ὁ λόγος διϊκνούμενος, κερκίδων δίκην ἐξυφαίνει δι' αὐτῶν ταῦθ' ἅπερ βούλεται ὁ πατήρ.

V. Ἀλλ' ἐπειδὴ καιρὸς dd) λοιπὸν ἀπαιτεῖ e) πρὸς τὰ ὑποκείμενα, αὐταρκῶν ὄντων τῶν ἐν τῷ προοιμίῳ εἰς δόξαν Θεοῦ εἰρημένων, δίκαιόν ἐστιν ἡ-

omnes Sanctos ostendit, illuminans illos atq; componens, velut peritus Medicus, ad ea quæ ad nostram conducant salutem, quippe eum non nesciat humanam infirmitatem. Ac quidem ignorantes studet edocere: errantes verò ad veram suam viam convertit. Atque his quidem qui fide quærunt, facile invenitur; his autem qui mundis oculis & casto corde ostium pulsare desiderant, confestim aperit. Nullum enim suorum servorum rejicit, quasi divinorum mysteriorum indignum. Non divitem paupere pluris facit, neq; pauperem pro ejus tenuitate spernit. Non Barbaro exprobrat, nec Eunuchum, quasi non virum ablegat. Non odit fœminam, ob primæ originis inobedientiam, nec virum ob transgressionis reatum deturpat: sed omnes vult omnesque salvare desiderat. Omnes DEi filios præstare vult, Sanctosque omnes in unum hominem perfectum vocat. Nam & unus DEi Filius est, cujus etiam nos munere per Spiritum sanctum adepti regenerationem, in unum perfectum ac cœlestem hominem omnes occurrere optamus.

IV. Quod enim Dei Verbum cum esset carnis expers, sanctam carnem ex sancta Virgine induit, tanquam sponsus sibi ipsam in Crucis patibulo vestem contexens; quò nimirum mortale corpus nostrum suæ admiscendo virtuti, & quod obnoxium corruptioni, & quod ab omni immune est correctione, quod infirmum & quod forte est, homini qui perierat salutem præstaret. Est igitur textorius malus, quæ in Cruce peracta Domini passio est. Stamen in eo, sancti Spiritus virtus: trama, sancta caro Spiritu contexta: licium, quæ per Christi charitatem gratia utraque adstringit & in unum nectit: radii, Verbum: textores denique artifices, Patriarchæ & Prophetæ, pulchrum Christi contexentes poderem ac perfectam tunicam: per quas Verbum pervadens, radiorum more, illarum opera contexit, ea quæ Patri libent.

V. Verùm quoniam jam tempus urget ad ea, quæ nobis argumento proposita sunt, cum sufficiant quæ in exordio ad Dei gloriam per- μᾶς

* Combefis. αὐτὸς. †† id. male omittit τὴν θύραν.

† Leg. ἦν. G. *† L. δ' ἐργαζόμενοι. G.

d) Sic S. Irenæus dixit *Verbum & carnem in Christo commisceri.* Methodius in convivio decem virginum pag. 79. Τὴν σοφίαν ἀνθρώπῳ κεραθεῖσαν ἐνηνθρωπηκέναι. & p. 81. δίκην ὕδατος συγκερασθέντα ἄνθρωπον τῇ σοφίᾳ καὶ τῇ ζωῇ.

dd) Cuivis appareat, pro λοιπὸν legi oportere ἤδη. Hic autem totius o [illegible] ρελεχὴν per articulos proponit Hippolytus. I. *Qua & qualis Antichristi adventus.* II. *quo tempore revelandus.* III. *unde & quanam ex tribu,* nam Judæum fore Antichristum Hippolytus voluit, itaque ex tribo *Dan* IV. *Quodnam ipsius nomen, & quem numerum in eo quæri oporteat*, 666. scilicet, & quæ alia id genus. Sed omitto. T. Confer infra, cap. 54.

e) Ἀπαιτεῖ. Quin legendum ἐπείγει, nullus dubito. Vel si ἀπαιτεῖ, alia vox jungenda esset. Clara ergo sententia, jam urgere tempus (tractandi scilicet occasionem) expedito exordio, ut ad subjectam materiam procedatur. Itaque hic operis divisio est & argumenti insinuatio. Colligit hinc Gudius de solo Antichristo propositum Hippolyto dicere; relatisque paucis hinc lineis, ita assumit: *quid nunc est apertius, quam non ad argumentum pertinere, quæ de Christo dixerat?* Ita planè: at num quæ dicturum se pollicetur, de revelando Christi adventu de cœlo; de Sanctorum cum Christo regno? Cumque tota tractatione Antichristum Christo opponat, non ita malè sive ipse Hippolytus, sive quivis alius, prænotavit, Περὶ Χριστοῦ καὶ Ἀντιχρίστου· quod ita post Photianum Codicem, etiam ii repræsentant, ex quibus expressa Gudii editio: quibus proinde malui hærere, quàm ejus mutationi deferre. Hieronymum, (cujus & ipse magni auctoritatem facio) adversari Photio non facile dixerim, quod Hippolyti plura recensendo, DE ANTICHRISTO solommodo dixerit. Nempe, nec de Christo negavit, sed sic summa, unde tractatus esset notior, adscripsit: Photius ex Codice integrum titulum recensuit. Deinde, eò spectat tota tractatio, ut Antichristi

μας †† ἐφαψαμένων αὐτῶν, τῶν θείων γραφῶν, ἐπιδεῖν δι' αὐτῶν, τίς καὶ ποταπὴ ἡ τοῦ Ἀντιχρίστου παρουσία· ποίῳ δὲ καιρῷ καὶ χρόνῳ ὁ ἄνομος ἀποκαλυφθήσεται· πόθεν δὲ καὶ ἐκ ποίας φυλῆς, καὶ τί τούτου ὄνομα, τὸ διὰ τοῦ ἀριθμοῦ ἐν τῇ γραφῇ μηνυόμενον· πῶς δὲ πλάνην μὲν τῷ λαῷ ἐγγεννήσει, ἐπισυνάξας αὐτοὺς ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς· θλῖψιν δὲ καὶ διωγμὸν ἐπὶ τοὺς ἁγίους ἐπεγερεῖ· καὶ πῶς ἑαυτὸν δοξάσει ὡς Θεόν· τίς δὲ ἡ τούτου συντέλεια· πῶς δὲ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ κυρίου ἀποκαλυφθήσεται ἀπ' οὐρανῶν· καὶ τίς ἡ τοῦ σύμπαντος κόσμου ἐκπύρωσις· τίς δὲ ἡ τῶν ἁγίων ἔνδοξος καὶ ἐπουράνιος βασιλεία τῶν συμβασιλευόντων τῷ Χριστῷ· καὶ τίς ἡ τῶν ἀνόμων διὰ πυρὸς κόλασις.

VI. Τοῦ μὲν οὖν κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ διὰ τὸ βασιλικὸν καὶ ἔνδοξον ὡς λέοντος προκεκηρυγμένου· τῷ αὐτῷ τρόπῳ καὶ τὸν Ἀντίχριστον ὁμοίως λέοντα προσηγόρευσαν* αἱ γραφαὶ διὰ τὸ τυραννικὸν αὐτοῦ καὶ βίαιον. κατὰ πάντα γὰρ ἐξομοιοῦσθαι βούλεται ὁ πλάνος τῷ υἱῷ τοῦ Θεοῦ. λέων μὲν ὁ Χριστὸς, καὶ λέων ὁ Ἀντίχριστος· βασιλεὺς ὁ Χριστὸς, καὶ βασιλεὺς ὁ Ἀντίχριστος. ἐδείχθη ὁ σωτὴρ ὡς ἀρνίον, καὶ αὐτὸς ὁμοίως φανήσεται ὡς ἀρνίον, ἔνδοθεν λύκος ὤν· ἐν περιτομῇ ὁ σωτὴρ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ αὐτὸς ὁμοίως ἐλεύσεται· ἀπέστειλεν ὁ κύριος ἀποστόλους εἰς πάντα τὰ ἔθνη, καὶ αὐτὸς ὁμοίως πέμψει ψευδαποστόλους· συνήγαγε τὰ διεσκορπισμένα πρόβατα ὁ σωτὴρ, καὶ αὐτὸς ὁμοίως ἐπισυνάξει τὸν διεσκορπισμένον λαόν· ἔδωκεν ὁ κύριος σφραγῖδα τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσι, καὶ αὐτὸς δώσει ὁμοίως· ἐν σχήματι ἀνθρώπου ἐφάνη ὁ σωτὴρ, καὶ αὐτὸς ἐν σχήματι ἀνθρώπου ἐλεύσεται· ἀνέστησεν ὁ σωτὴρ καὶ ἔδειξε τὴν ἁγίαν σάρκα ὡς ναὸν, καὶ αὐτὸς ἀναστήσει ἐν Ἱεροσολύμοις τὸν λίθινον ναόν. Καὶ τὰ μὲν πλάνα αὐτοῦ τεχνήματα ἐν τοῖς ἑξῆς δηλώσομεν. νυνὶ δὲ πρὸς τὸ προκείμενον τραπώμεθα.

VII. Λέγει οὖν ὁ μακάριος Ἰακὼβ ἐν ταῖς εὐλογίαις προαναφωνῶν τὰ περὶ τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν, οὕτως. Ἰούδα, σὲ αἰνεσάτωσαν οἱ ἀδελφοί σου, αἱ χεῖρές σου ἐπὶ νώτου τῶν ἐχθρῶν, προσκυνήσουσί σοι οἱ υἱοὶ τοῦ πατρός σου. σκύμνος λέοντος Ἰούδα, ἐκ βλαστοῦ υἱέ μου ἀνέβης, ἀναπεσὼν ἐκοιμήθης ὡς λέων καὶ ὡς σκύμνος· τίς ἐγερεῖ αὐτόν; οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ, ᾧ ἀπόκειται· καὶ αὐτὸς ἔσται προσδοκία ἐθνῶν. δεσμεύων πρὸς ἄμπελον τὴν ὄνον αὐτοῦ, καὶ τῇ ἕλικι τὸν πῶλον τῆς ὄνου αὐτοῦ· πλυνεῖ ἐν οἴνῳ τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ ἐν αἵματι σταφυλῆς τὴν περιβολὴν αὐτοῦ. χαροποιοὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς ἀπὸ οἴνου, καὶ λευκοὶ οἱ ὀδόντες αὐτοῦ ἢ γάλα.

VIII. Ταῦτα μὲν οὖν περιφράζειν ἐπιστάμενός σοι, αὐτὰ δοκεῖ † τανῦν παρατίθεσθαι. ἀλλ'

oravimus, æquum sit ut aggredientes ipsas Scripturas, * ex illis videamus, quis & qualis Antichristi adventus; qua ætate ac tempore revelabitur iniquus ille. Undenam & ex qua tribu, quodve illi nomen, quod per numerum in Scriptura significatur. Quomodo populum in errorem inducet, congregans eos à finibus terræ. Quam item Sanctis tribulationem inferet & persecutionem; & quomodo ipse se ut Deum clarificabit. Quis ejus interitus? Quomodo revelanda de cœlis Domini apparitio, ac quæ universi orbis conflagratio. Quis Sanctorum gloriosum ac cœleste regnum cum Christo regnantium, ac quod iniquorum per ignem supplicium.

VI. Nam cùm Dominus noster Jesus Christus ac Deus, regia celsitate atque gloriæ claritate, ut leo ** prædicatus sit: eodem modo & Antichristum pariter leonem Scripturæ vocitarunt, pro ejus tyrannide violentiaque. Seductor enim per omnia similis videri vult Dei Filio. Leo quidem Christus, & leo Antichristus: Rex Christus, *** ac Rex Antichristus. Exhibitus est Salvator ut Agnus; *** ipse quoque pariter ut agnus apparebit, cùm interius sit lupus. Venit Salvator in circumcisione in mundum, veniet & ille similiter. Misit Dominus Apostolos in omnes gentes; mittet & ipse perinde pseudoapostolos. Congregavit *** Salvator oves, quæ dispersæ erant; ipse quoque pariter populum congregabit, qui dispersus est. Dedit Dominus fidelibus suis signaculum; ipse quoque similiter dabit. Apparuit Salvator hominis habitu; ipse quoque in hominis habitu veniet. Excitavit Salvator, ac sanctam carnem suam ut templum fecit; *** ipse itidem templum lapidibus constructum Jerosolymis excitabit. Ac quidem ejus seducendi artificia sequentibus declarabimus; nunc ad subjectum argumentum vertamur.

VII. Dicit itaque beatus Jacob in benedictionibus, prænuntians quæ ad Dominum ac Salvatorem nostrum spectant, ita loquens: † *Juda, laudent te fratres tui. Manus tua in dorso inimicorum: adorabunt te filii patris tui. Catulus leonis, Juda: ex germine, fili mi, ascendisti. Recumbens dormisti ut leo, & ut catulus leonis: quis suscitabit eum? Non deficiet Princeps ex Juda & Dux ex femoribus ejus, donec veniat cui repositum est: & ipse erit expectatio Gentium. Alligans ad vitem asinam suam, & ad helicem pullum asinæ suæ. Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ pallium suum. Hilares oculi ejus à vino, & dentes ejus lacte candidiores.*

VIII. Hæc cùm pluribus ac circuitu eloqui noverim, ipsum modo textum apponere libuit. Quia tamen ipsa divina verba suadent

†† L. ἐφαψαμένους G. * Combefis. προηγόρευσαν. † leg. δοκῶ T.

* 1 Thess. 2, 8. ** Apoc. 5, 5. 1 Petr. 5, 8. *** Joh. 18, 37. *** Joh. 1, 29. *** Joh. 11, 52. *** Joh. 2, 19. † Gen. 49, 8.

ex Scripturis demonstratione, ab eo Fidelibus caveat, & Christo adjungat, amborumque discrimen eum in finem aperiat; quod Christum non excludit, ne ipse pars argumenti videatur, & finis genuinus atque proprius tractationis, non solùm extrinsecus. C.

ἐπειδὴ αὐτὰ τὰ ῥήματα προτρέπει τοῦ λέγειν, οὐδὲ οὕτε παραλείψομαι· ἔστι γὰρ ὄντως θεῖα καὶ ἔνδοξα, δυνάμενα ὠφελῆσαι ψυχήν. Σκύμνον λέοντος εἰπὼν ὁ προφήτης τὸν ἐξ Ἰούδα καὶ Δαυὶδ κατὰ σάρκα γεγενημένον, μὴ ἐκ σπέρματος Δαυὶδ γενόμενον, ἀλλ' ἐξ ἁγίου πνεύματος συλλαμβανόμενον, καὶ † τούτου ἐκ βλαστοῦ ἁγίου ἐκ γῆς προερχομένου. Ἡσαΐας μὲν γὰρ λέγει· ἐξελεύσεται ῥάβδος ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαί, καὶ ἄνθος ἐξ αὐτῆς ἀναβήσεται. τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ Ἡσαΐου ἄνθος εἰρημένον, ὁ Ἰακὼβ βλαστὸν εἴρηκε· πρῶτον γὰρ ἐβλάστησεν, εἶτα ἤνθησεν ἐν τῷ κόσμῳ. Τὸ δὲ * λέγειν, ἀναπεσὼν ἐκοιμήθης ὡς λέων καὶ ὡς σκύμνος, τὴν τριήμερον τοῦ Χριστοῦ ἐδήλωσε κοίμησιν, ὡς καὶ Ἡσαΐας λέγει· πῶς ἐγένετο πόρνη πιστὴ Σιών, πλήρης κρίσεως; ἐν ᾗ δικαιοσύνη ἐκοιμήθη ἐν αὐτῇ, νῦν δὲ φονευταί. καὶ ὁ Δαυὶδ ὁμοίως· ἐγὼ ἐκοιμήθην καὶ ὕπνωσα, ἐξηγέρθην, ὅτι κύριος ἀντιλήψεταί μου. ἵνα δείξῃ ἐν τῷ ῥητῷ τὴν κοίμησιν αὐτοῦ καὶ ἀνάστασιν γεγενημένην. Ἰακὼβ δὲ λέγει· τίς ἐγερεῖ αὐτόν; τουτέστιν †† ὁ Δαυὶδ, καθὼς καὶ Παῦλος, λέγει· καὶ Θεοῦ πατρὸς τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.

IX. Τῷ δὲ εἰπεῖν, οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα, [*† καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ, ᾧ ἀπόκειται. καὶ αὐτὸς ἔσται προσδοκία ἐθνῶν·] πληρουμένην ** ἐπὶ τὸν Χριστὸν ἐδήλωσεν· αὐτὸς γὰρ ἡμῶν ἐστι προσδοκία· προσδεχόμεθα γὰρ αὐτὸν, ἐρχόμενον ἀπ' οὐρανοῦ δυνάμει διὰ πίστεως ἡμῶν βλέπομεν.

X. Δεσμεύων πρὸς ἄμπελον τὴν ὄνον αὐτοῦ, τουτέστι τὸν ἐκ περιτομῆς λαὸν αὐτοῦ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ κλῆσιν· αὐτὸς γὰρ ἦν ἡ ἄμπελος. Καὶ τῇ ἕλικι τὸν πῶλον τῆς ὄνου αὐτοῦ, τὸν λαὸν τὸν ἐξ ἐθνῶν ὡς περιτομὴν καὶ ἀκροβυστίαν εἰς μίαν πίστιν καλῶν.

XI. Πλυνεῖ ἐν οἴνῳ τὴν στολὴν αὐτοῦ. τὴν τοῦ f) ἁγίου πνεύματος κατελθοῦσαν ἐπὶ Ἰορδάνην πατρικὴν φωνήν. ff) Καὶ ἐν αἵματι σταφυλῆς τὴν περιβολὴν αὐτοῦ· αἵματι οὖν σταφυλῆς, ποίας

loqui, ne id quidem omittam. Planè enim divina sunt & illustria, ac sanè animo conducere possunt. Catulum leonis vocavit Propheta, qui ex Juda & Davide secundùm carnem factus est, non quidem ex Davidis factum semine, sed qui de Spiritu sancto concipiatur & ex sancto germine è terra procedat. Quod ita Esaias * effert: *Egredietur virga de radice Jesse, & flos ex ipsa ascendet.* Quod Isaiæ flos dictum est, id Jacob appellavit germen. Primùm namque germinavit, deinde floruit in mundo. Dicendo autem, *Recumbens dormisti ut leo, & ut catulus leonis*, triduanam Christi dormitionem significavit, uti etiam Esaias ** ait, *Quomodo facta est meretrix fidelis Sion, plena judicii? ex qua dormivit justitia; nunc autem homicida.* Item etiam David, ***, *Ego dormivi & soporatus sum: exurrexi quia Dominus auxiliabitur mihi*: Ut ea sententia, & dormisse eum, & suscitatum esse ostendat. Jacob autem, dicit, *Quis suscitabit eum?* Id ipsum est quod David, uti & Paulus, *** ait, *Et Deum Patrem, qui suscitavit eum à mortuis.*

IX. Dicendo autem, *Non deficiet Princeps ex Juda, & Dux ex femoribus ejus, donec veniet, cui repositum est: Et ipse erit expectatio Gentium*; ostendit impletum esse vaticinium. Ipse enim est nostra expectatio. Expectamus enim eum, & venientem è cœlo virtute per fidem cernimus.

X. *Alligans ad vitem asinam suam*: Hoc est, Populum suum ex circumcisione, ad vocationem suam. Nam ipse vitis *** erat. *Et ad helicem pullum asinæ suæ*; populum ex Gentibus, quasi novum pullum adducens, quasi qui circumcisionem & præputium vocet in unam fidem.

XI. *Lavabit in vino stolam suam*: juxta paternam per Spiritum sanctum, quæ in Jordane descendit, vocem. *Et in sanguine uvæ pallium suum.* Cujus, rogo, sanguine uvæ, nisi carnis

† f. τοῦτε, ex. G. sed Combefis. τοῦτον & mox προερχόμενον pro προεχομένου. * id. τῷ δὲ λέγειν. †† L. ὁ Δ. *† Uncis inclusa, male aberant à MSS. G. ** Combefis. addit: τὴν προφητείαν. ‡ id. addit καί.

* Jesai. 11, 1. ** Jes. 1, 21. *** Ps. 3, 6. *** Gal. 1, 1. *** Joh. 15, 1.

ἀλλ'

f) Κατὰ τὴν διὰ τοῦ.] Duplicem ita hanc præpositiunem mihi necessariò supplendam putavi. Non enim στολὴ & φωνὴ ullo allegoriæ genere conveniant: nec Paterna vox dicatur vox Spiritus sancti, quasi Spiritus sanctus Christi Pater dicatur, quod Theologia non admittit. Mira itaque brevitate, vinum deitatis figura accipit, quo delibuta & dealbata illa Christi tunica (ejus scilicet humanitas) juxta quod Pater in Jordana voce per Spiritum delapsa, protestatus est, esse Filium suum dilectum, non adoptivum, sed naturalem, ipsa unctum divinitate, quà homo, non sicut cæteri, & pallium, quasi quid extrinsecum, derivatis ex illo charismatibus: quæ certè alta Theologia simplici ævo, verèque Ecclesiastica. Quod est βληθείσης, propius ad metaphoram fuerit θλιβείσης, quod de uvis propriè dicitur, sive cùm calcantur sive cusu in torcular exprimuntur. Cujus etiam una metaphora & tinctione vini, de sua Dominus passione, Isai. 63, 3. *Torcular calcavi solus*, &c. nisi quis de inimicorum ultione accipere malit. ἀπὸ οἴνου etiam MS. Alex. C.

ff) Πλυνεῖ ἐν οἴνῳ τὴν στολὴν αὐτοῦ τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος κατελθοῦσαν ἐπὶ Ἰορδάνην πατρικὴν φωνήν.] Hunc locum cum non intelligeret, pessime corrupit Combefisius, additis contra veteres libros duabus præpositionibus. Non enim allegorice comparat στολὴν & φωνὴν ut ille credidit. Sed τὴν στολὴν αὐτοῦ accipio de humana Christi natura, de humano corpore quod Christus homo factus in tempore à Maria Virgine assumsit: atque hoc eleganter stolæ comparatur, quod quemadmodum stola medietatem corporis tegit, sic assumtum à Christo humanum Corpus tanquam indumentum quoddam obtegeret Deitatem ejus. Stola enim apud Veteres dicebatur quicquid tegebat. Nonius Marcell. *Stolam Veteres dicebant non honestam vestem solum, sed etiam omnem qua corpus tegeret.* Ennius Telepho. *Cedo & causo vestitus squalida septus stola.* Idem ibid. *Regnum reliqui se-*

ἀλλ' ἢ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ ὡς βότρυος ἐπὶ ξύλου βληθείσης; ἐξ ἧς πλευρᾶς ἔβλυσαν δύο πηγαὶ, αἵματος καὶ ὕδατος, δι' ὧν τὰ ἔθνη ἀπολουόμενα καθαίρονται, ἅτινα ὡς περιβόλαιον λελόγισται ἔχων.

XII. Χαροποὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀπὸ οἴνου· Χριστοῦ τίνες, ἀλλ' ἢ οἱ μακάριοι προφῆται; οἱ προϊδόντες τῷ πνεύματι καὶ προκηρύξαντες τὰ εἰς αὐτὸν συμβησόμενα πάθη, ὃν δυνάμει ἔχαιρον βλέποντες πνευματικοῖς ὀφθαλμοῖς, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ λόγου καὶ τῆς αὐτοῦ χάριτος καταρτιζόμενοι.

XIII. Τῷ δὲ εἰπεῖν, καὶ λευκοὶ οἱ ὀδόντες αὐτοῦ ἢ γάλα, τὰς ἐξ ἁγίου στόματος Χριστοῦ ἐκπορευομένας ἐντολὰς ἐσήμαινε*, καθαιρούσας ὥσπερ γάλα.

XIV. Τοῦτον οὖν λέοντα καὶ σκύμνον λέοντος προανεφώνησαν αἱ γραφαί. Τὸ ὅμοιον καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀντιχρίστου εἴρηται. Φησὶ γὰρ Μωϋσῆς οὕτως. σκύμνος λέοντος, Δὰν καὶ ἐκπηδήσεται ἐκ Βασάν· ἀλλ' ἵνα μὴ σφαλῇ τις, νομίσας περὶ τοῦ σωτῆρος εἰρῆσθαι τὸ ῥητὸν τοῦτο, ἐπιστησάτω τὸν νοῦν. Δὰν φησι σκύμνον† λέοντος· τὴν φυλὴν ὀνομάσας τοῦ Δὰν ἐσαφήνισεν, ἐξ ἧς μέλλει ὁ Ἀντίχριστος γεννᾶσθαι. ὥσπερ γὰρ ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς ὁ Χριστὸς γεννᾶται, οὕτως ἐκ τῆς Δὰν φυλῆς ὁ Ἀντίχριστος γεννηθήσεται. Ὅτι δὲ οὕτως ἔχει, φησὶν ὁ Ἰακώβ. γεννηθήτω Δὰν ὄφις, ἐπὶ τῆς γῆς καθήμενος, δάκνων πτέρναν ἵππου. ὄφις οὖν τίς. ἀλλ' ἢ ὁ Ἀντίχριστος; πλάνος g) ὁ ἐν τῇ γενέσει εἰρημένος

* Combefis. ἐσήμανε. † id. σκύμνος.

suæ, quæ botri instar in lignum missa est? Ex cujus latere, duo scaturierunt fontes, sanguinis & aquæ, quibus Gentes lotæ emundantur, quas pallii in morem censetur habere.

XII. *Hilares oculi ejus à vino.* Quinam Christi oculi, nisi beati Prophetæ? qui nimirum, quæ illi eventuræ erant passiones, spiritu prævidentes ac prædicantes, gaudebant, spiritalibus oculis eum virtute cernentes, ipsius Verbi numine ejusque gratia perfecti.

XIII. Dicendo autem, *Et dentes ejus lacte candidiores*, mandata significavit, ex sancto ore Christi procedentia, lactis instar munda.

XIV. Hunc igitur leonem & catulum leonis prænunciaverunt Scripturæ. Similiter & de Christo dictum est. Ait enim * Moyses ita *Catulus leonis Dan, & prosiliet à Basan.* Verùm ne quis errore decipiatur, existimans hanc sententiam ad Salvatorem spectare, animum advertat. *Dan,* inquit, *catulus leonis.* Illa voce tribum Dan declaravit, ex qua Antichristus nasciturus est. Quemadmodum enim Christus ex tribu Juda nascitur, ita ex tribu Dan nascetur Antichristus. Quod verò ita se res habeat, ait Jacob; ** *Fiat Dan serpens, sedens in terra, mordens calcaneum equi.* Quisnam igitur serpens, nisi Antichristus seductor ille, qui dictus in Genesi *⁎* est, qui seduxit Evam, & Ada-

* Deut. 33. 22. ** Gen. 49. 17. *⁎* Gen. 3. 1.

C ὁ πλα-

ptus medici stola. imò Gr. στολὴ indumentum quodvis dicitur à στέλλειν induere, amicire. Christus ergo ut loquitur Apostolus ad Philipp. 2. ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος. *In effigie Dei constitutus*, quæ Tertulliani verba sunt contra Prax cap. 7. induit habitum servi, sive ut eleganter Leo Magnus epist. 107. *servilem formam obumbrata Majestatis suæ immensitate suscepit.* Per στολὴν humanum Christi corpus Hippolytum intelligere, liquido etiam sequentia ostendunt, ubi in eadem pergens allegoria τὴν περιβολὴν αὐτοῦ explicat totum genus humanum, orbis terrarum populum omnem, cujus peccata tulit Christus ὡς περιβόλαιον (dictum à περιβάλλεσθαι) tanquam pallium & amiculum quod ejus humeris impositum & circumjectum. Prorsus ad mentem Esaiæ c. 53. & Joh. cap. 1. Sic ergo capienda atque intelligenda est allegorica hæc expositio Hippolyti, quemadmodum Messias stolam suam vino lavaturus dicitur, sic & redemptor humanum corpus, Deitatis suæ tegumentum testimonio paterno Spiritus S. ad Jordanem cœlitus accepto tanquam vino abluet i. e. humani corporis velamen eluet, ut deitas ejus eo magis pellucere possit. Brevis loquendi ratio obscuritatem quandam parit; dicendum autem est & supplendum ex antecedentibus & consequentibus: τῷ δὲ εἰπεῖν: Πλυνεῖ ἐν οἴνῳ τὴν στολὴν αὐτοῦ [ἐδήλωσε καὶ ἐσήμανε τῷ οἴνῳ] τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος κατελθόντος ἐπὶ Ἰορδάνην πατρικὴν φωνήν. Quod autem Combefisius addit: nec paterna vox dicitur vox Spiritus S. quasi Spiritus S. Christi pater dicatur, quod Theologia non admittit; illud non convincit locum hunc mutandum fuisse. Loquitur hoc loco Hippolytus ætatis suæ more, quo nondum nota erat Arii hæresis, itaque circa Personarum Trinitatis distinctionem illi qui ante Concilium Nicænum scripsere, non tam caute atque adeo distincte loquebantur quam alii qui post illud Concilium vixere. Ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος πατρικὴ φωνὴ explicari potest de Paterna voce Spiritus Dei, i. e. ipsius Dei Patris; ut Spiritus Christi, ipse Christus. Atque inter alia etiam hoc indubium & certum argumentum est, γνησιότητος hujus Opusculi. Nam postquam editum ac receptum esset Symbolum Nicænum imperante Constantino M. Orthodoxi hæreseos Arianæ metu cautius loquebantur in mysterio hoc SS. Trinitatis ad normam illius symboli in Concilio universali constituti. Sed ante ejus tempora de Phrasibus minus solliciti fuisse videntur, & contenti quod idem omnibus sensus in articulo tanti mysterii constaret. Sic veterum Patrum Græcorum illi qui post illud Concilium tribus distinctis personis, Patri, Filio & Spiritus S. & gloriam & potentiam & honorem in secula seculorum adscripsere; Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος καὶ ἡ τιμὴ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Nec minus frequenter τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ ᾧ ἡ δόξα καὶ τῷ Πατρὶ σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. Talis fere est δοξολογία Orationum Basilii M. Gregorii Nazianzeni, Gregor. Nyss. Joh. Chrysostomi & aliorum ejus ætatis: imo Basilius M. finiens Homiliam XXX. non satis esse existimat Deo gloriam dedisse, quin statim addat Deum unum & trinum intelligi: δοξάζοντες τὸν Θεὸν, ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Tam cauti erant & perspicui ea in re tum temporis. Sed ante Arii turbas, h. e. tribus prioribus post C. N. seculis, finalem illam δοξολογίαν ad solum Patrem referebant. Hippolytus ἁπλῶς finit ἀπόδειξιν hanc suam: δοξάζων πατέρα, αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. G.

g) Πλάνος ὁ ἐν τῇ Γενέσει. Si eum ipsum serpentem, qui primus parentes seduxit & supplantavit in paradiso, velit

ὁ πλανήσας τὴν Εὔαν καὶ πτερνίσας τὸν Ἀδάμ. Ἀλλ' ἐπειδὴ διὰ πλειόνων μαρτυριῶν ἀποδεῖξαι δεῖ τὰ λεγόμενα, οὐκ* ἀποκνήσομεν.

XV. Ὅτι μὲν γὰρ ὄντως ἐκ τῆς Δὰν φυλῆς μέλλει γεννᾶσθαι καὶ ἀνίστασθαι τύραννος καὶ βασιλεὺς, κριτὴς δεινὸς, υἱὸς τοῦ διαβόλου, φησὶν ὁ προφήτης· Δὰν κρινεῖ † τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὡσεὶ καὶ μία φυλὴ ἐν Ἰσραήλ. Ἀλλ' ἐρεῖ τις, τοῦτο ἐπὶ τὸν Σαμψὼν εἰρῆσθαι, ὃς ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Δὰν γεννηθεὶς ἔκρινε τὸν λαὸν εἴκοσιν ἔτη. Τὸ μὲν ἐπὶ τοῦ Σαμψὼν μερικῶς γεγένηται. τὸ δὲ καθόλου γενήσεται ἐπὶ τὸν Ἀντίχριστον †† λέγει γὰρ καὶ Ἱερεμίας οὕτως. Φωνὴν ἐκ Δὰν ἀκουσώμεθα ὀξύτητος ἵππων h) αὐτοῦ [ἀπὸ φωνῆς χρεμετισμοῦ ἱππασίας ἵππων αὐτοῦ] ἐσείσθη πᾶσα ἡ γῆ. Λέγει δὲ καὶ ἕτερος προφήτης· Συνάξει πᾶσαν δύναμιν αὐτοῦ ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν ἄχρις ἡλίου δυσμῶν· οὓς κεκλήκοι, καὶ οὓς οὐ κεκλήκοι πορευθήσονται μετ' αὐτοῦ· λευκανεῖ τὴν θάλασσαν ἀπὸ τῶν ἱστίων τῶν πλοίων, καὶ μελανεῖ τὸ πεδίον ἀπὸ τῶν θυρεῶν τῶν ὅπλων· καὶ πᾶς ὃς ἂν συναντήσῃ αὐτῷ ἐν πολέμῳ, μαχαίρᾳ πεσεῖται. Ὅτι μὲν οὖν ταῦτα οὐκ ἐπ' ἄλλον τινὰ εἴρηται, ἀλλ' ἐπὶ τὸν τύραννον καὶ ἀναιδῆ καὶ θεομάχον, δείξομεν διὰ τῶν ἑξῆς.

XVI. Λέγει καὶ Ἡσαΐας οὕτως· Καὶ ἔσται ὅταν συντελέσῃ κύριος πάντα ποιῶν ἐπὶ τῷ ὄρει τῷ Σιὼν καὶ Ἱερουσαλὴμ, ἐπάξει ἐπὶ τὸν νοῦν τὸν μέγαν ἐπὶ τὸν ἄρχοντα τῶν Ἀσσυρίων, καὶ ἐπὶ τὸ ὕψος τῆς δόξης τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, εἶπε γὰρ, τῇ ἰσχύϊ ποιήσω, καὶ τῇ σοφίᾳ τῆς συνέσεως ἀφελῶ ὅρια ἐθνῶν, καὶ τὴν ἰσχὺν αὐτῶν προνομεύσω. καὶ σείσω πόλεις κατοικουμένας, καὶ τὴν οἰκουμένην ὅλην καταλήψομαι τῇ χειρί μου, ὡς νοσσιὰν, καὶ ὡς καταλελειμμένα ὠὰ ἀρῶ· καὶ οὐκ ἔστιν ὃς διαφεύξεται ἢ ἀντείπῃ μοι, [καὶ ἀνοίγων τὸ στόμα καὶ στρουθίζων. Μὴ δοξασθήσεται ἀξίνη ἄνευ τοῦ κόπτοντος ἐν αὐτῇ; ἢ ὑψωθήσεται πρίων ἄνευ τοῦ ἕλκοντος αὐτὸν; ὡσαύτως ἐάν τις ἄρῃ ῥάβδον, ἢ ξύλον, ὑψωθήσεται ξύλον] καὶ οὐχ οὕτως· ἀλλὰ

* Combefis. ἀποκνήσομαι. id. Κρινεῖ. †† Τοῦ Ἀντιχρίστου.

mum supplantavit. Quia tamen necesse est pluribus testimoniis hæc dicta comprobare, non gravabor.

XV. Quod enim ex tribu Dan nasciturus sit ac surrecturus Tyrannus & Rex, Judex dirus, filius diaboli, ait Propheta, * *Dan judicabit populum suum tanquam & una tribus in Israël.* Sed dicet aliquis, dictum id esse de Sampsone, qui ortus ex tribu Dan, judicavit populum viginti annis. Nempe, partim res in Sampsone particulariter contigit, partim universaliter in Antichristo fiet. Nam & Jeremias ** sic ait, *E Dan audiemus vocem celeritatis equorum ejus à voce hinnitus equitatus equorum ejus commota est universa terra.* Ait verò & alius Propheta, † *Congregabit omnem virtutem suam à Solis ortu usque ad occasum. Quos vocaverit, & quos non vocaverit, cum illo ibunt. Candescere mare faciet præ multitudine velorum navium, & nigrescere campum, præ multitudine scutorum. Ac, si quis ei in prælio occurrerit, gladio corruet,* Quod enim hæc, non de ullo alio dicta sint, quàm de Tyranno illo tum impudente tum Dei adversario, in sequentibus ostendemus.

XVI. Sed & Esaias †† sic ait: *Et erit cùm consummaverit Dominus omnia faciens in monte Sion & Jerusalem, inducet super Mentem magnam, super Principem Assyriorum, & super altitudinem gloriæ oculorum ejus. Dixit enim, In fortitudine faciam, & sapientia intellectus auferam terminos gentium, & fortitudinem eorum deprædabor: & concutiam civitates habitatas, & orbem totum comprehendam manu mea quasi nidum, & quasi ova derelicta tollam: & non est qui effugiat aut contradicat mihi; & qui aperiat os & garriat. Numquid glorificabitur securis sine eo qui cadit in ipsa? aut exaltabitur serra sine eo qui illam trahit? Similiter si quis substulerit virgam aut lignum, exaltabitur lignum. Et non sic. Sed mittet Adonai Dominus Sabaoth in honorem tuum*

* Genes. 49, 16. ** Jerem. 8, 16. † Fortè ex Apocrypho, ut infra cap. 54. C. †† Isai. 10, 12.

ἀπο-

Hippolytus esse Antichristum, & in persona; quasi is, qui illa specie apparuit & locutus est, ipse tanta illa, quæ de Antichristo feruntur, sit operaturus, qui verè ipse diabolus, aut (prout Hippolytus vocat) diaboli filius sit, non solùm imitatione, sed etiam natura; unus scilicet quis nequissimorum dæmonum, etsi non fortè ille omnium princeps, & κατ' ἐξοχὴν diabolus; nihil Ecclesiasticum est, sed prorsus abhorrens à fide, sive intelligatur fore Antichristi anima, sive aliàs illi persona. Animos hominum aliud genus spirituum agnoscit fides, à substantiis, quas Deus extra corpora condidit; nec sacra doctrina admittit, extra divinas personas, quarum vis infinita, posse unum alteri à se diverso personam esse, seu illi hypostaticè uniri. Quod verò Antichristus ita dæmonis spiritu afflетur, ut suis omnibus illum referat, & quasi alter ille serpens antiquus videatur, ipse seductor orbis, velut ille suis primorum parentum, à Pauli verbis sensuque non abludit; recteque sensit Hippolytus, si ita voluit, etsi simplicius locutus est: nec improbabili conjectura, serpentis sic insidiantis typo designatum à Jacobo Antichristum, ostendit: Verba Gen. sunt, ὄφις ἐφ' ὁδοῦ, ἐγκαθήμενος ἐπὶ τρίβου· nec forte aliter scripserit Hippolytus: ubi non satis probo quod reddit Nobil. *sedens in semita*; potius, *ex insidiis sedens*, sive *insidians*, ut alii vertunt. Significatur ad literam, hac serpentis metaphora & colubri, ac *cerastæ*, ut Vulg. aut *reguli*, ut Syriac. Danitas astutia potius, quàm robore, hostium potituros, & docti Hæbræorum in Sampsone expletum volunt, cùm succussis columnis ruina domus Philistæos oppressit, deque illis judicium exercuit, ipse Judex in Israel; quod nec Hippolytum latuit, sed ulterius & allegoricè ad Antichristum ipsum Danitam traxit, Auctor subdititii operis de Antichristo & mundi consummatione, exponi non potest, quin verum natura dæmonum Antichristum putaverit, qui sibi verum Hippolytum in eum sensum traxerit: quod verò Hippolyto non officiat, quin posteriori vero sensu exponi queat.

h) Ὀξύτητος ἵππων. Nobilius, ut & Vulg. *fremitum equorum.* Et sanè rectè Vulg. quod ita Hebræa habent. Leo Juda, *Ronchus auditus:* nihil verò rectè Nobilius, qui literam τῶν Septuaginta debuit reddere; apud quos nemo Græcè doctus τὴν ὀξύτητα, ad ronchum vel fremitum equorum referat, sed ad illorum celeritatem ac velocitatem, qua perinde ac fremitu atque hinnitu, equestris militia terrori est. Quod Hebræa habent נחרת οἱ Septuaginta נחצת legerint: quæ radix pariter legitur 1. Sam. 21, 8. *Sermo Regis urgebat* נחוץ. κατασπεῦδον MS. Alex. Vulg. τῶν Sept. κατὰ σπουδήν. Sequens auctoritas, quam Propheticam habet Hippoly-

ἀποστελεῖ Ἀδωναῒ Κύριος εἰς τὴν σὴν τιμὴν ἀτιμίαν, καὶ εἰς τὴν σὴν δόξαν πῦρ καιόμενον καυθήσεται. καὶ τὸ φῶς τοῦ Ἰσραὴλ πῦρ, καὶ ἁγιάσει αὐτὸν ἐν φλογὶ, καὶ φάγεται ὡς χόρτον τὴν ὕλην.

ignominiam: & in gloriam tuam ignis ardens exardescet. Et erit lumen Israel in igne: & sanctificabit eum in flamma, & comedet sicut fœnum, sylvam.

XVII. Καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ λέγει· πῶς ἀναπέπαυται ὁ ἀπαιτῶν, καὶ πῶς ἀναπέπαυται ὁ ἐπισπουδαστής; συνέτριψεν ὁ Θεὸς τὸν ζυγὸν τῶν ἀρχόντων τῶν ἁμαρτωλῶν· πατάξας ἔθνος ἐν θυμῷ καὶ ἐν πληγῇ ἀνιάτῳ· παίων ἔθνος πληγῇ ἀνιάτῳ, ᾗ οὐκ ἐφείσατο. ἀνεπαύσατο πεποιθὼς, πᾶσα ἡ γῆ βοᾷ μετ' εὐφροσύνης· τὰ ξύλα τοῦ Λιβάνου ηὐφράνθησαν ἐπί σοι, καὶ ἡ κέδρος, ἀφ' οὗ σὺ κεκοίμησαι, οὐκ ἀνέβη ὁ κόπτων ἡμᾶς. ὁ ᾅδης κάτω ἐπικράνθη συναντήσας σοι· συνηγέρθησαν πάντες οἱ γίγαντες οἱ ἄρξαντες τῆς γῆς, οἱ κοίρανοι i) ἐκ τῶν θρόνων αὐτῶν, πάντες βασιλεῖς ἐθνῶν, ἅμα πάντες ἀποκριθήσονται καὶ ἐροῦσι· καὶ σὺ ἑάλως ὥσπερ καὶ ἡμεῖς, ἐν ἡμῖν δὲ κατελογίσθης· κατέβη εἰς γῆν ἡ δόξα σου, ἡ πολλὴ εὐφροσύνη σου, ὑποκάτω σου στρώσουσι σῆψιν· τὸ δὲ κατάλειμμά σου k) σκώληξ. πῶς ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ ἑωσφόρος, ὁ πρωῒ ἀνατέλλων, συνετρίβη εἰς τὴν γῆν ὁ ἀποστέλλων εἰς πάντα τὰ ἔθνη. σὺ δὲ εἶπας ἐν τῇ διανοίᾳ σου· εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβήσομαι, ἐπάνω τῶν ἄστρων* τοῦ οὐρανοῦ θήσω τὸν θρόνον μου, καθιῶ ἐν ὄρεσιν ὑψηλοῖς τοῖς πρὸς Βορρᾶν· ἀναβήσομαι ἐπάνω τῶν νεφελῶν, ἔσομαι ὅμοιος τῷ ὑψίστῳ· νυνὶ δὲ εἰς ᾅδην καταβήσῃ,** καὶ εἰς τὰ θεμέλια τῆς γῆς· οἱ ἰδόντες σε θαυμάσουσιν ἐπί σοι καὶ ἐροῦσιν· οὗτος ὁ ἄνθρωπος ὁ παροξύνων τὴν γῆν, ὁ σείων βασιλεῖς, ὁ θεὶς τὴν οἰκουμένην ὅλην ἔρημον, καὶ τὰς πόλεις καθεῖλε, τοὺς ἐν ἐπαγωγῇ † οὐκ ἔλυσε. πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἐκοιμήθησαν ἐν τιμῇ, ἄνθρωπος ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ· σὺ δὲ ῥιφήσῃ ἐν τοῖς ὄρεσιν, ὡς νεκρὸς ἐβδελυγμένος μετὰ πολλῶν πεπτωκότων ἐκκεκεντημένων μαχαίρᾳ, καταβαινόντων εἰς ᾅδην, ὃν τρόπον ἱμάτιον ἐν αἵματι πεφυρμένον οὐκ ἔστι καθαρὸν, οὕτως οὐδὲ σὺ ἔσῃ κομψὸς, ‡ ὅτι τὴν γῆν μου ἀπώλεσας, καὶ τὸν λαόν μου ἀπέκτεινας· οὐ μὴ μείνῃς εἰς τὸν αἰῶνα χρόνος. σπέρμα πονηρὸν, ἑτοίμασον τὰ τέκνα σου εἰς σφαγὴν ταῖς ἁμαρτίαις τοῦ πατρός σου, ἵνα μὴ ἀναστῶσι· καὶ τὴν γῆν μου οὐ κληρονομήσουσιν.

XVII. Item alio quoque loco †*. *Quomodo cessavit exactor? quave ratione cessavit solicitator? Contrivit Deus jugum Principum peccatorum, percutiens gentem furore & plaga insanabili, percutiens gentem plaga insanabili qua non pepercit. Requievit confidenter: omnis terra clamat cum lætitia. Ligna Libani læta sunt super te, & cedrus Libani. Ex quo tu obdormisti, non ascendit, qui nos cædat. Infernus subter exacerbatus est, occurrens tibi. Consurrexerunt omnes gigantes Judices terræ; Principes ex soliis suis. Omnes Reges gentium, omnes simul respondebunt, & dicent; Et tu captus es sicut & nos: inter nos reputatus es. Descendit in terram gloria tua: multa lætitia tua: subter te sternent saniem, & operimentum tuum vermis. Quomodo cecidit de cœlo Lucifer, qui mane oriebatur? Contritus est ad terram, qui mittebat ad omnes gentes. Tu autem dixeras in mente tua, In cœlum conscendam: Supra stellas cœli ponam thronum meum; sedebo in montibus excelsis qui sunt ad Aquilonem: ascendam super nubes: ero similis Altissimo. Nunc autem in Infernum descendes, & ad fundamenta terræ. Qui viderint te, mirabuntur super te, & dicent, Hic homo qui irritabat terram: qui concutiebat Reges: qui desolavit totum orbem, ejusque urbes destruxit: vinctos carcere non solvit. Omnes Reges terræ dormierunt in honore, homo in domo sua: tu verò projectus eris in montibus velut cadaver abominabile, cum multis mortuis confossis gladio, descendentibus in infernum. Quemadmodum vestimentum in sanguine conspersum non est mundum, sic neque tu eris mundus. Quoniam terram meam perdidisti, & populum meum interfecisti, non manebis in æternum longævus. Semen nequam, præpara filios tuos ut jugulentur pro peccatis patris tui, ne consurgant, & terram meam hæreditate accipiant.*

XVIII. Ἰεζεκιὴλ δὲ ὁμοίως λέγει περὶ αὐτοῦ οὕτως. Τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεός· ἀνθ' ὧν ὑψώθη ἡ καρδία σου, καὶ εἶπας, Θεός εἰμι ἐγὼ, κατοικίαν Θεοῦ ἐνῴκησα ἐν καρδίᾳ θαλάσσης· σὺ δὲ ἄνθρωπος καὶ οὐ Θεὸς, ἔδωκας τὴν καρδίαν σου ὡς καρδίαν Θεοῦ. μὴ σοφώτερος εἶ τοῦ Δανιήλ; σοφοὶ οὐκ ἐπαίδευσάν σε τῇ ἐπιστήμῃ αὐτῶν· μὴ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ σου, ἢ ἐν τῇ φρονήσει σου ἐποίησας σε-

XVIII. Ezechiel * quoque similiter loquitur in hunc modum; *Hæc dicit Dominus Deus, Pro eo quod exaltatum est cor tuum, & dixisti, Deus ego sum: habitationem Dei habitavi in corde maris; (tu autem homo, & non Deus) dedisti cor tuum quasi cor Dei. Numquid sapientior es tu Daniele? Sapientes non erudierunt te disciplina sua? Numquid in eruditione tua, aut in prudentia fecisti tibi fortitudinem,*

* Combefis. ἀστέρων. ** Καταθήσῃ. † Malim ἀπαγωγῇ. C. ‡ Καθαρός id.

†* Jesai. 14, 4. * Ezech. 28, 2.

tus, nnsquam extare videtur in libris nostris, quos de Canone agnoscimus, undecunque ille habuerit: ac putem ex Apocryphis, quos quasi Propheticos libros citare, non insuetum ejus ætatis hominibus. C.

i) Οἱ κοίρανοι. Vox est Homerica Ἰλιάδ. β. & magis poëtica. Aliter Græca vulg. οἱ ἐγείραντες ἐκ τῶν θρόνων αὐτῶν πάντας βασιλεῖς. Velut olim Tyranni & violentia celebres, & qui multos solio excusserant, perinde ac Rex Assyriorum, ei insultent, quod pari & ipse illis sorte factus sit: Allegoria est, quod hæc ad diabolum trahuntur, & quod ad Antichristum, quem ait Paulus interfectum iri spiritu oris Iesu. C.

k) Τὸ δὲ κατακάλυμμα. Erat *κατάλειμμα*, quod *cadaver*, *reliquiæ* reddi posset: Sed cùm sic ab Hebræo abhorreat & vulgatis Græcis, mutare religio non fuit. Ejusdem generis est, quod apud Cyrillum *κατάλυμα* legitur, quasi *hospitium*, *domicilium*, quod & remotius è metaphora est. C. Sed nihil mutandum.

αὐτοῦ δύναμιν καὶ χρυσίον καὶ ἀργύριον ἐν τοῖς θησαυροῖς σου; μὴ ἐν τῇ πολλῇ ἐπιστήμῃ σου, καὶ ἐν τῇ ἐμπειρίᾳ* σου ἐπλήθυνας δύναμίν σου; ὑψώθη ἡ καρδία σου ἐν τῇ δυνάμει σου. Διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεός· ἐπειδὴ ἔδωκας τὴν καρδίαν σου ὡς καρδίαν Θεοῦ, ἀντὶ τούτου, ἰδοὺ ἐγὼ ἐπάγω ἐπί σε ἀλλοτρίους λοιμοὺς ἀπὸ ἐθνῶν, † καὶ ἐκκενώσουσι τὰς μαχαίρας αὐτῶν ἐπί σε καὶ ἐπὶ τὸ κάλλος τῆς ἐπιστήμης σου, καὶ στρώσουσι τὸ κάλλος σου εἰς ἀπώλειαν, καὶ καταβιβάσουσί σε, καὶ ἀποθανῇ θανάτῳ τραυματιῶν ἐν καρδίᾳ θαλάσσης. μὴ λέγων ἐρεῖς· Θεός εἰμι ἐγὼ ἐνώπιον [τῶν ἀναιρούντων σε; σὺ δὲ εἶ ἄνθρωπος, καὶ οὐ Θεός, ἐν χειρὶ τιτρωσκόντων σε. θανάτοις ἀπεριτμήτων ἀπολῇ ἐν χερσὶν] ἀλλοτρίων· ὅτι ἐγὼ ἐλάλησα, λέγει Κύριος.

& aurum & argentum in thesauris tuis? Numquid in multa eruditione tua & in negotiatione tua multiplicasti fortitudinem tuam? Elatum est cor tuum in fortitudine tua. Propterea hæc dicit Dominus Deus; Quia dedisti cor tuum quasi cor Dei; ecce ego adduco super te alienos pestilentes, & evaginabunt gladios suos super te, & super pulchritudinem doctrinæ tuæ, & sternent pulchritudinem tuam in perditionem: & descendere facient te, & morieris mortes vulneratorum in corde maris. Numquid loquens dicturus es, Deus sum ego in conspectu interficientium te? Tu autem homo es, & non Deus, in manu vulnerantium te. Mortibus incircumcisorum interibis in manibus alienorum: quia ego locutus sum, dicit Dominus.

XIX. Τούτων οὖν τῶν ῥημάτων δεδειγμένων, ἴδωμεν λεπτομερέστερον τί λέγει Δανιὴλ ἐν τοῖς ὁράμασιν· οὗτος γὰρ διαστέλλων τὰς μετὰ ταῦτα ἐσομένας βασιλείας ** ἐπέδειξεν ἐν ἐσχάτοις καιροῖς, καὶ τὴν τοῦ Ἀντιχρίστου παρουσίαν, καὶ τὴν τοῦ παντὸς κόσμου συντέλειαν. λέγει οὖν ἐπιλύων τὸ ὅραμα Ναβουχοδονόσορ· kk) Σὺ βασιλεῦ, ἐθεώρεις, καὶ ἰδοὺ εἰκὼν μεγάλη ἑστῶσα πρὸ προσώπου σου· ἧς ἡ κεφαλὴ χρυσίου χρηστοῦ· οἱ βραχίονες αὐτῆς, καὶ οἱ ὦμοι ἀργυροῖ· ἡ κοιλία καὶ οἱ μηροὶ χαλκοῖ· καὶ αἱ κνῆμαι σιδηραῖ· οἱ πόδες μέρος μέν τι σιδηροῦν, καὶ μέρος ὀστράκινον· ἐθεώρεις οὖν ἕως οὗ ἐσχίσθη λίθος ἄνευ χειρῶν, καὶ ἐπάταξε τὴν εἰκόνα ἐπὶ τοὺς πόδας τοὺς σιδηροῦς καὶ ὀστρακίνους, καὶ ἐλέπτυνεν αὐτοὺς εἰς τέλος· τότε ἐλεπτύνθησαν εἰσάπαξ τὸ ὄστρακον, ὁ σίδηρος, ὁ χαλκός, ὁ ἄργυρος, ὁ χρυσός, καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ κονιορτὸς ἀπὸ ἅλωνος θερινῆς, καὶ ἐξῆρεν αὐτὰ τὸ πλῆθος τοῦ πνεύματος, καὶ τόπος οὐχ εὑρέθη ἐν αὐτοῖς· καὶ ὁ λίθος ὁ πατάξας τὴν εἰκόνα, ἐγενήθη εἰς ὄρος μέγα, καὶ ἐπλήρωσε πᾶσαν τὴν γῆν.

XIX. Hisce ita ostensis verbis, videamus subtilius quid dicat Daniel in Visionibus. Hic enim futura deinceps regna distinguens, ostendit extremis temporibus etiam Antichristi futurum adventum, & mundi universi consummationem. Ait itaque † dum solvit Nabuchodonoris Visum: *Tu Rex videbas, & ecce simulacrum magnum stans ante faciem tuam: Cujus caput ex auro optimo: brachia ejus & humeri, argentea: venter & femora, area: & tibia ferra: pedes pars quidem ferrea, & pars testea. Videbas igitur donec abscissus est lapis de monte sine manibus: & percussit simulacrum super pedes ferreos & testeos, & comminuit eos in finem. Tunc penitus comminuta sunt testa, ferrum, æs, argentum, aurum, & facta sunt quasi pulvis de area æstiva: & sustulit ea copiosus ventus, & locus non est inventus eis. Et lapis, qui percussit simulacrum, factus est in montem magnum, & implevit universam terram.*

XX. Συνάψαντες οὖν πρὸς τούτοις καὶ τὰς αὐτοῦ τοῦ Δανιὴλ ὁράσεις, μίαν ἀμφοτέροις τὴν διήγησιν ποιησόμεθα, ἐπιδεικνύντες ὅπως εἴη σύμφωνα καὶ ἀληθῆ. λέγει γὰρ οὕτως· Ἐγὼ Δανιὴλ ἐθεώρουν, καὶ ἰδοὺ οἱ τέσσαρες ἄνεμοι τοῦ οὐρανοῦ προσέβαλον εἰς τὴν θάλασσαν τὴν μεγάλην· καὶ τέσσαρα θηρία μεγάλα ἀνέβαινον ἐκ τῆς θαλάσσης, διαφέροντα ἀλλήλων. τὸ πρῶτον, ὡσεὶ λέαινα, καὶ πτερὰ αὐτῇ ὡς ἀετοῦ· ἐθεώρουν ἕως ἐξετίλη τὰ πτερὰ αὐτῆς, καὶ ἐξήρθη ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ ποδῶν ἀνθρώπου ἐστάθη, καὶ καρδία ἀνθρώπου ἐδόθη αὐτῇ· καὶ ἰδοὺ θηρίον δεύτερον ὅμοιον ἄρκτῳ, καὶ εἰς μέρος ἓν ἐστάθη, καὶ τρία πλευρὰ ἐν τῷ στόματι αὐτῆς. ‡ Ἐθεώρουν καὶ ἰδοὺ θηρίον ὡσεὶ πάρδαλις, καὶ αὐτῇ πτερὰ τέσσαρα πετεινοῦ ὑπεράνω αὐτῆς, καὶ τέσσαρες κεφαλαὶ τῷ θηρίῳ. Ὀπίσω τούτου ἐθεώρουν καὶ ἰδοὺ θηρίον τέταρτον φοβερὸν καὶ ἔκθαμβον καὶ ἰσχυρὸν περισσῶς· οἱ ὀδόντες αὐτοῦ σιδηροῖ [καὶ οἱ ὄνυχες αὐτοῦ χαλκοῖ, l)] ἐσθίον καὶ λεπτῦνον, καὶ τὰ ἐπίλοιπα τοῖς πο-

XX. Ad hæc igitur nectentes ipsas Danielis Visiones, unam utrisque expositionem adhibebimus, monstrantes quàm sibi consentiant, veræque existant. Nam sic ait: * *Ego Daniel aspiciebam: & ecce quatuor venti cæli irruebant in mare magnum: & quatuor bestiæ grandes ascendebant de mari diversæ inter se. Prima quasi leæna, & alæ ejus sicut aquilæ. Aspiciebam donec evulsæ sunt alæ ejus: & sublata est de terra: & super pedes hominis stetit & cor hominis datum est ei. Et secunda bestia similis urso & in parte una stetit; & tres costæ in ore ejus inter dentes ejus: & sic dicebant ei, surge, comede carnes multas. Aspiciebam, & ecce bestia quasi pardus: & huic alæ quatuor volucris super eam, & quatuor capita bestiæ. Post hæc aspiciebam, & ecce bestia quarta terribilis ac stupenda, & fortis nimis: dentes ejus ferrei, & ungues ejus ænei, comedens & comminuens, & reliqua pedibus suis conculcabat: & ipsa diversa nimis præ omnibus bestiis, quæ ante eam: &*

* Combefis. ἐμπορία. † id. λοιμοὺς τῶν ἐθνῶν.
** id. ἀπέδειξεν ἐν τοῖς ‡ id. addit: ἀναμέσον τῶν ὀδόντων αὐτῆς, καὶ οὕτως ἔλεγον αὐτῇ, ἀνάστηθι, φάγε σάρκας πολλάς.

† Dan. 2, 13. * Dan, 7, 2.

σὺν

kk) Citatur hic locus in MS vetustissimo Bibl. Mediceæ, in quo Catena ad IV. Prophetas Majores. O.

l) Καὶ οἱ ὄνυχες χαλκοῖ. Reliqui desiderant, etiam Hebr. Sequentibus tamen 19. explicanda Visione Græca habent, videnturque necessaria, ut sicut dentium vis comminuendi, in ferri materia designatur, sic in unguibus & pedibus vis conterendi & conculcandi in materia æris, sive οἱ Septuaginta habuerunt in Hebræo, sive aliqua traditione ipsi addiderunt. Nec verò credendi addidisse in explicatione, quin prius posuissent in Visione, ut reliquis plenior & emendatior Hippolyti litera hæc videatur.

στιν αὐτοῦ συνεπάτει. καὶ αὐτὸ διαφόρως ἔχον παρὰ πάντα τὰ θηρία τὰ ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ κέρατα δέκα αὐτῷ. προσενόουν τοῖς κέρασιν αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ κέρας ἕτερον μικρὸν ἀνέβη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ τρία κέρατα τῶν ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐξεῤῥιζώθη ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ· καὶ ἰδοὺ ὀφθαλμοὶ ὡσεὶ ἀνθρώπου ἐν τῷ κέρατι τούτῳ καὶ στόμα λαλοῦν μεγάλα.

ejus cornua decem. Considerabam cornua ejus: & ecce cornu aliud parvum ascendit in medio eorum: & tria cornua ex superioribus evulsa sunt è facie ejus. Et ecce oculi, quasi oculi hominis in cornu illo, & os loquens grandia.

XXI. Ἐθεώρουν ἕως οὗ θρόνοι ἐτέθησαν, καὶ ὁ παλαιὸς τῶν ἡμερῶν ἐκάθητο· καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιὼν, καὶ ἡ θρὶξ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὡσεὶ ἔριον καθαρόν· ὁ θρόνος αὐτοῦ φλὸξ πυρὸς, οἱ τροχοὶ αὐτοῦ πῦρ φλέγον· ποταμὸς πυρὸς εἷλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ· χίλιαι χιλιάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ, καὶ μύριαι μυριάδες παρειστήκεισαν αὐτῷ· κριτήριον ἐκάθισε, καὶ βίβλοι ἠνεῴχθησαν. ἐθεώρουν τότε ἀπὸ φωνῆς τῶν λόγων τῶν μεγάλων ὧν τὸ κέρας ἐκεῖνο ἐλάλει, ἕως ἀνῃρέθη τὸ θηρίον καὶ ἀπώλετο, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐδόθη εἰς καῦσιν πυρός· καὶ τῶν λοιπῶν θηρίων ἡ ἀρχὴ μετεστάθη.

XXI. *Aspiciebam * donec throni positi sunt: & Antiquus dierum sedit. Et vestimentum ejus candidum quasi nix: & capillus capitis ejus quasi lana munda. Thronus ejus flamma ignis: & rotæ ejus ignis ardens. Fluvius igneus trahebat ante conspectum ejus. Mille millia ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei. Judicium sedit, & libri aperti sunt. Aspiciebam tunc à voce sermonum grandium, quos cornu illud loquebatur, quoadusque interfecta est bestia & periit; & corpus ejus datum est in combustionem ignis. Et cæterarum bestiarum translatus est principatus.*

XXII. Ἐθεώρουν ἐν ὁράματι τῆς νυκτὸς, καὶ ἰδοὺ μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, ὡς υἱὸς ἀνθρώπου ἐρχόμενος ἦν· καὶ ἕως τοῦ παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν ἔφθασε, καὶ προσηνέχθη αὐτῷ. καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ βασιλεία, καὶ πάντες οἱ λαοὶ, φυλαὶ καὶ γλῶσσαι δουλεύσουσιν αὐτῷ· ἡ ἐξουσία αὐτοῦ, ἐξουσία αἰώνιος, ἥτις οὐ παρελεύσεται, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ οὐ διαφθαρήσεται.

XXII. *Aspiciebam † in visione noctis: & ecce cum nubibus cæli quasi Filius hominis: & usque ad Antiquum dierum pervenit: & oblatus est ei: & datum est ei imperium & honor & regnum; & omnes populi, tribus & linguæ servient ei. Potestas ejus, potestas æterna, quæ non pertransibit, & regnum ejus non interibit.*

XXIII. Ἐπεὶ οὖν δυσνόητά τισι δοκεῖ εἶναι ταῦτα τὰ μυστικῶς εἰρημένα, οὐδὲν τούτων ἀποκρύψομεν πρὸς ἐπίγνωσιν τοῖς ὑγιῆ νοῦν κεκτημένοις. Λέαιναν γὰρ εἶπεν ἀναβαίνουσαν ἐκ τῆς θαλάσσης τὴν τῶν Βαβυλωνίων βασιλείαν ἐν τῷ κόσμῳ ἐσήμανε. ταύτην οὖσαν τῆς εἰκόνος χρυσῆν κεφαλήν. Τὸ ἦ * λέγειν, πτερὰ αὐτῇ ὡσεὶ ἀετοῦ, ὅτι ὑψώθη ὁ βασιλεὺς Ναβουχοδονόσορ, καὶ κατὰ τοῦ Θεοῦ ἐπήρθη. Εἶτα φησὶν, ἐξετίλη τὰ πτερὰ αὐτῆς, ὅτι καθῃρέθη αὐτοῦ ἡ δόξα· ἐξεδιώχθη γὰρ ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ. τὸ ἦ ** εἰπεῖν, καρδία ἀνθρώπου ἐδόθη αὐτῇ, καὶ ἐπὶ ποδῶν ἀνθρώπου ἐστάθη, ὅτι μετενόησεν, ἐπιγνοὺς ἑαυτὸν, ὅτι ἄνθρωπός ἐστι· καὶ ἔδωκε τὴν δόξαν τῷ Θεῷ.

XXIII. Quia igitur quæ sic arcano sensu dicta sunt, nonnullis videntur captu difficilia, eorum nihil abscondemus, ut intelligant qui sana mente præditi sunt. Leænam enim dicendo ascendentem è mari, Babyloniorum regnum in mundo significavit, quod hujus simulacri erat caput aureum. Quod autem dicit, *Alæ ejus quasi aquilæ*, quia exaltatus est Rex Nabuchodonosor & adversus Deum elatus. Tum ait, *Evulsæ sunt alæ ejus*; quia ejus ablata gloria est: fuit enim ejectus è regno suo. Dicendo autem, *Cor hominis datum est ei, & super pedes hominis stetit*, quia ductus pœnitentia est, ipse seipsum agnoscens, quod homo esset, & dedit gloriam Deo.

XXIV. Μετὰ γοῦν τὴν λέαιναν, δεύτερον θηρίον ὁρᾷ ὅμοιον ἄρκτῳ, ὅπερ ἦσαν οἱ Πέρσαι· μετὰ γὰρ Βαβυλωνίους Πέρσαι διεκράτησαν. ** τὸ ἦ λέγειν, τρία πλευρὰ ἐν τῷ στόματι αὐτῆς, τρία ἔθνη ἔδειξε, Πέρσας, καὶ Μήδους, καὶ Βαβυλωνίους, ὅπερ δέδεικται μετὰ τὸν χρυσὸν ὁ ἄργυρος ἐν τῇ εἰκόνι. Ἔπειτα τὸ τρίτον θηρίον πάρδαλις, οἵτινες ἦσαν οἱ Ἕλληνες· μετὰ γὰρ Πέρσας Ἀλέξανδρος ἐκράτησεν ὁ Μακεδὼν, καθελὼν Δαρεῖον, ὡς † δέδεικται ἐν τῇ εἰκόνι ὁ χαλκός. Τὸ ἦ ** λέγειν, πτερὰ τέσσαρα πετεινοῦ, σαφέστατα ἐδίδαξε, πῶς διεμερίσθη ἡ βασιλεία Ἀλεξάνδρου· τέσσαρας γὰρ κεφαλὰς εἰπὼν, τοὺς τέσσαρας βασιλεῖς τοὺς ἐξ αὐτῆς ἀναστάντας ἐμνημόνευσε. τελευτῶν γὰρ Ἀλέξανδρος m) διεῖλε τὴν βασιλείαν αὐτοῦ εἰς τέσσαρα μέρη.

* leg. τῷ δὲ. G. ** τῷ δὲ, ut supra. G.
† Combefis. ὡς.

XXIV. Post leænam ergò, secundum animal videt urso simile, quod sunt Persæ. Post Babylonios enim Persæ rerum potiti sunt. Dicendo autem, *Tres costæ* (sive ordines) *in ore ejus*, tres gentes significavit, Persas, Medos & Babylonios: idque ostendit argentum adjunctum auro in simulacro. Sequitur tertia bestia, Pardus, nempe Græci. Post Persas enim Alexander Macedo rerum potitus est, debellato Dario, qui in simulacro, æris specie ostensus est. Dicendo autem, *Quatuor alas volucris*, apertissimè docuit quomodo Alexandri Imperium divisum fuit. Dicendo enim quatuor capita, quatuor qui ex illo surrexerunt, Reges memoravit. Alexander enim moriens, Imperium solidum in quatuor partes divisit.

* Dan. 7, 9. † Dan. 7, 13.

m) Τελευτῶν γὰρ Ἀλέξανδρος. Variæ sunt sententiæ, de hac Alexandri instituta successione. Audaciusculum est, quod [Tan. Faber somnium vocat istam divisionem &] Gudius margini adscripsit, *Secutum hic Hippolytum*

XXV. Ἔπειτα, φησὶ, θηρίον τέταρτον φοβερὸν καὶ ἔκθαμβον, οἱ ὀδόντες αὐτοῦ σιδηροῖ, καὶ οἱ ὄνυχες αὐτοῦ χαλκοῖ. Τίνες οὗτοι ἀλλ' ἢ Ῥωμαῖοι; ὅπερ ἐστὶν ὁ σίδηρος, ἡ νῦν ἑστῶσα βασιλεία· αἱ κνῆμαι γὰρ αὐτῆς σιδηραῖ. Μετὰ γὰρ τοῦτο †† τί παραλείπεται, ἀγαπητὲ, ἀλλ' ἢ τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν τῆς εἰκόνος; ἐν οἷς μέρος ** μέν τοι ἐστὶ σιδηροῦν, μέρος δέ τι ὀστράκινον, *ἀναμεμιγμένον εἰς ἄλληλα· μυστικῶς ἐδήλωσε διὰ τῶν δακτύλων τῶν ποδῶν τοὺς βασιλεῖς τοὺς ἐξ αὐτῶν ἐγειρομένους, ὥσπερ λέγει Δανιήλ· προσενόουν τὸ θηρίον, καὶ ἰδοὺ δέκα κέρατα ὀπίσω αὐτοῦ, ἐν οἷς ἀναβήσεται ἕτερον παραφυάδιον, καὶ τρία τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐκριζώσει· ὅπερ δέδεικται οὐχ ἕτερον, mm) ἀλλ' ἢ ὁ Ἀντίχριστος ὁ ἐγειρόμενος, ὃς καὶ αὐτὸς τὴν Ἰουδαίων βασιλείαν ἀναστήσει. τρία κέρατα λέγει ὑπ' αὐτοῦ ἐκριζοῦσθαι, τοὺς τρεῖς βασιλεῖς Αἰγύπτου, Λιβύων τε καὶ Αἰθιόπων, οὓς ἀναιρεῖ ἐν παρατάξει πολέμου, ὃς κρατήσας πάντων δεινῶς, † ὅμως τύραννος ὢν, θλίψιν καὶ διωγμὸν ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους ποιήσει, ἐπαιρόμενος κατ' αὐτῶν. Λέγει γὰρ Δανιήλ· προσενόουν τῷ κέρατι, καὶ ἰδοὺ τὸ κέρας ἐκεῖνο ἐποίει πόλεμον μετὰ τῶν ἁγίων, καὶ ἴσχυε πρὸς αὐτοὺς, ἕως ἀνῃρέθη τὸ θηρίον καὶ ἀπώλετο, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐδόθη εἰς καῦσιν πυρός.

XXVI. Μετ' ὀλίγον ἥξει ἀπ' οὐρανῶν ὁ λίθος ὁ πατάξας τὴν εἰκόνα, καὶ συντρίψας αὐτὴν, καὶ μεταστήσας πάσας τὰς βασιλείας, καὶ δοὺς τὴν βασιλείαν ἁγίοις ὑψίστου. οὗτος ὁ γενηθεὶς εἰς ὄρος μέγα, καὶ πληρώσας πᾶσαν τὴν γῆν, περὶ οὗ Δανιὴλ λέγει· ἐθεώρουν ἐν ὁράματι τῆς νυκτὸς, καὶ ἰδοὺ μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ ὡς υἱὸς ἀνθρώπου ἐρχόμενος, καὶ ἔφθασε ἕως τοῦ Παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν, καὶ προσηνέχθη· καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ βασιλεία, καὶ πάντες οἱ λαοὶ, φυλαὶ καὶ γλῶσσαι δουλεύσουσιν αὐτῷ· καὶ ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἐξουσία αἰώνιος, ἥτις οὐ παρελεύσεται, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ οὐ διαφθαρήσεται. τὴν ἐξουσίαν πᾶσαν τὴν δεδομένην παρὰ τοῦ πατρὸς τῷ υἱῷ ὑπέδειξεν, ὃς ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων βασιλεὺς καὶ κριτὴς πάντων ἀποδέδεικται. ἐπουρανίων μὲν, ὅτι λόγος τοῦ πατρὸς πρὸ πάντων γεγενημένος ἦν· ἐπιγείων δὲ, ὅτι ἄνθρωπος ἐν ἀνθρώποις ἐγεννήθη, ἀναπλάσσων δι' ἑαυτοῦ τὸν Ἀδάμ· καταχθονίων δὲ, ὅτι καὶ ἐν νεκροῖς κατελο-

†† Combefis. ταῦτα, τί παραλείπεται. ** id. μέν τι. * f. ἀναμεμιγμένα. G. † f. ὠμὸς. G. ‡ Combefis. προσηνέχθη αὐτῷ, καὶ ἐδόθη ἡ ἀρχή.

XXV. Deinde ait, *Bestia quarta terribilis ac stupenda: dentes ejus ferrei, & ungues ejus aenei.* Quinam isti nisi Romani; quod est ferrum, quod nunc stat manetque Imperium. Crura enim ejus ferrea. Post hæc enim, quid aliud superat, charissime, præter vestigia pedum simulacri, & in quibus pars quædam ferrea, pars verò testea est, commixtis inter se speciebus. Per ungues pedum arcano sensu Reges ex illo ortum habituros designavit, uti Daniel ait, *Cogitabam bestiam, & ecce decem cornua retro eam: inter quæ surget minusculus stolo alius, & tria quæ ante ipsum erant, cornua evellet.* Quo non aliud quàm Antichristus monstratus est, qui & ipse Judæorum regnum suscitaturus est. Tria cornua per eum evulsa, tres Reges vocat, Ægypti, Libyæ & Æthiopiæ, quos interficiet in belli acie. Hic nimirum omnium gravi imperio potitus, qui sævus Tyrannus sit, tribulationem ac persecutionem in homines movebit, adversus quos efferetur. Ait enim Daniel,* *Attentiusque considerabam cornu; & ecce cornu illud faciebat bellum cum Sanctis, & prævalebat adversus eos, donec interfecta est bestia & interiit, & corpus ejus datum est in combustionem ignis.*

XXVI. Breui post veniet de cœlis lapis** qui percussit simulacrum & illud contrivit, atque regna transtulit, & Sanctis Altissimi regnum dedit. Hic est qui factus est in montem magnum & implevit universam terram, de quo Daniel † ait. *Aspiciebam in visione noctis: & ecce cum nubibus cœli quasi Filius hominis veniens: & usque ad Antiquum dierum pervenit, & oblatus est ei. Et datum est ei imperium & honor & regnum; & omnes populi, tribus & linguæ servient illi. Potestas ejus, potestas æterna, quæ non pertransibit: & regnum ejus non interibit.* Omnem potestatem ostendit, quæ à Patre data Filio est, ‡ qui cœlestium, terrestrium & inferiorum *** Rex, omniumque judex creatus est. Cœlestium quidem, quod Verbum Patris ante sæcula extiterit: Terrestrium verò, quod homo inter homines natus est, ut à se ipse Adamum reformaret. Infernorum autem, quod inter

* Dan. 7, 21. & 22. ** Dan. 2, 34. & 45. † Dan. 7, 13. ‡ Matth. 28, 18. *** Phil. 2, 10.

γίσθη

ἀνιστορησίαν auctoris libri 1. Maccabæorum; quo supercilio sic brevis ætatis homo, nedum divinam, sed & humanam fidem illi detrahit. Quicquid sit de Hippolyto, qui ut homo falli potuit, nec illis rebus æqualis aut suppar fuit; Auctoris libri 1. Maccabæorum, nihil est cur nobis fides aut diligentia noteт; cùm vel si ipse vivus Alexander non divisit, divisisse meritò dicatur, quod saltem imperio dividendum reliquit, dato in eam rem Perdiccæ annulo signatorio, cùm eum vox deficeret, ut auctor est Justin. l. 2. Aliquid certè ejus nutus intercessisse, ut in tantos, quasi ex condicto, tanta hæc Imperii moles divideretur, cui nemo unus præter Alexandrum par fore videretur, indicio est, quod nullo sibi Monarchiam universam usurpante, quisque parte contentus, æmulo cedere visus est: Etsi hæc πολυκοιρανίη, inter Alexandri successores bellorum seminarium fuit. Curtius l. 10. c. 10. *Crediderunt*, inquit, *quidam testamento Alexandri distributas esse provincias*; Idque à variis auctoribus traditum asserit, licet ipse contrarium sentiat. Quod vel si ita dixisset sacer auctor, major nobis fides esset, quàm eorum qui à Perdicca factam volunt eam divisionem, modo illo à nobis ex Justino indicato, & ab illo pluribus tradito; in quam sententiam ierunt Diodorus, Curtius, Oros. &c. Ipsum Alexandrum regnum divisisse asserit Josephus Gorionides l. 3. & Cyril. Jerosolym. Catech. 4. de sacra Scriptura & alii; quibus Gudii dica, non facilè adeo præscripserit. Longè sanè est, ut rebus interfuerit: vel auctorem nobis sic ἱστορήσαντα possit producere, cui qui adversentur, omnes ἀνιστορησίας hoc in negotio damnari meritò ipsius πολυμαθείᾳ possint. C.

mm) Ista omnia piâ tunc conjecturâ dicta, eventu non probata, quomodo Deus novit, implenda. C.

γίσθη, εὐαγγελιζόμενος τὰς τῶν ἁγίων ψυχὰς, διὰ θανάτου τὸν θάνατον νικῶν.

XXVII. Τούτων οὖν ἐσομένων, καὶ τῶν δέκα δακτύλων n) τῆς εἰκόνος εἰς δημοκρατίας χωρησάντων, καὶ τῶν δέκα κεράτων τοῦ τετάρτου θηρίου εἰς δέκα βασιλείας μερισθέντων, ἴδωμεν σαφέστερον τὰ προκείμενα, καὶ κατανοήσωμεν αὐτὰ ὀφθαλμοφανῶς.

XXVIII. Κεφαλὴ τῆς εἰκόνος χρυσῆ, ἡ λέαινα, Βαβυλώνιοι ἦσαν. Ὦμοι καὶ βραχίονες ἀργυροῖ, ἡ ἄρκτος, Πέρσαι καὶ Μῆδοι. Κοιλία καὶ μηροὶ χαλκοῦς, ἡ πάρδαλις, οἱ ἀπὸ Ἀλεξάνδρου κρατήσαντες Ἕλληνες. Κνῆμαι σιδηραῖ, θηρίον ἔκθαμβον καὶ φοβερὸν, Ῥωμαῖοι οἱ νῦν κρατοῦντες. Ἴχνη ποδῶν, ὄστρακον καὶ σίδηρος, καὶ τὰ δέκα κέρατα, τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι. κέρας ἕτερον μικρὸν ἀναφυόμενον, ὁ ἐν αὐτοῖς Ἀντίχριστος. Λίθος πατάσσων τὴν γῆν, καὶ ἐπάγων τῷ κόσμῳ τὴν κρίσιν, Χριστός.

XXIX. Ταῦτά σοι, ἀγαπητὲ, μετὰ φόβου μεταδίδομεν εὐκόλως διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν Χριστοῦ ἀγάπην. Εἰ γὰρ οἱ πρὸ ἡμῶν μακάριοι προφῆται γενόμενοι, εἰδότες αὐτὰ οὐκ ἠθέλησαν μετὰ παῤῥησίας κηρύξαι, ἵνα μὴ ταραχὴν ποιήσωσι ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς, ἀλλὰ μυστικῶς διηγήσαντο διὰ παραβολῶν καὶ αἰνιγμάτων λέγοντες· ὧδε ὁ νοῦς ὁ ἔχων σοφίαν· πόσῳ μᾶλλον ἡμεῖς κινδυνεύσομεν τολμῶντες τὰ ὑπ' ἐκείνων ἀποκρύφως εἰρημένα εἰς φανερὸν λέγειν; Ἴδωμεν τοίνυν τὰ συμβησόμενα ἐπ' ἐσχάτων ἐπὶ τὴν πόρνην τὴν ἀκάθαρτον ταύτην· * ὁποία δὲ καὶ ποταπὴ ἡ κατὰ χόλον Θεοῦ ἐπελεύσεται αὐτῇ πρὸ τῆς κρίσεως μερικὴ βάσανος.

XXX. Δεῦρο οὖν ὦ μακάριε Ἡσαΐα, ἐξεγέρθητι, εἰπὲ σαφῶς τί προεφήτευσας † περὶ τῆς μεγάλης Βαβυλῶνος. εἶπας γὰρ καὶ περὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ τετέλεσται. σὺ γὰρ εἶπας μετὰ παῤῥησίας· ἔσται ἡ γῆ ὑμῶν ἔρημος, αἱ πόλεις ὑμῶν πυρίκαυστοι, τὴν χώραν ὑμῶν ἀλλότριοι κατεσθίουσιν

mortuos reputatus, Sanctorum Animabus prædicans † morte victor mortis extitit.

XXVII. Cùm hæc itaque futura sint, decemque digiti simulacri & statuæ seu Imaginis, in democratias cesserint: decem verò capita quartæ bestiæ in decem regna divisa sint, videamus clarius quæ argumento proposita sunt, eaque quasi ob oculos posita sic coram consideremus.

XXVIII. Aureum caput simulacri, Leæna, Babylonii erant: Humeri & brachia argentea, Ursus, Persæ & Medi: Venter femurque æneum, Pardus, qui ab Alexandro Græci rerum potiti sunt. Crura ferrea, stupenda Bestia ac terribilis, Romani, qui nunc rerum potiuntur. Vestigia pedum, testa ferrumque, ac decem cornua, quæ futura sunt regna & imperia. Cornu aliud parvum succrescens, qui inter illa numeratur, Antichristus. Lapis percutiens conterensque simulacrum, qui terram adimplevit, & judicium mundo infert, Christus.

XXIX. Hæc tibi, charissime, timore communico, propensa tamen voluntate, ob excellentem charitatem Christi. Nam si decessores nostri beati Prophetæ, qui hæc explorata haberent, noluerunt palam prædicare, ne hominum animos turbarent, sed arcana ratione parabolarum tecta involucris, & perplexis obscurisque sermonibus enarrarunt, dicentes: ‡ *Præsto sit animus sapientia præditus;* quanto nobis potius non vacabit periculo, qui ab illis occultè dicta atque obtecta, in apertum dicamus? Videamus igitur quæ in extremis eventura sunt super immunda hac Meretrice: qualisque ac quantus cruciatus, Dei indignatione ante diem judicii prærogata in antecessum pœnarum parte, illi superventurus.

XXX. Ades igitur ô beate Esaia. Exurge, dic palam quæ vaticinatus es de civitate magna Babylone. Nam etiam de Jerusalem locutus es, sicque factum est. Tu enim apertè dixisti, * *Terra vestra deserta; civitates vestræ igne succensæ. Regionem vestram alieni de-*

† 1 Petr. 3, 19. ‡ Apoc. 17, 9 * Isai. 1, 7.

* De Roma eadem dicit, quæ & à multis dicta sunt, hodieque dicuntur. Sed haud ab re sit observare, illa de Roma Ethnica intelligi, cum c. 28. dicat: *Κνῆμαι σιδηραῖ θηρίον ἔκθαμβον καὶ φοβερὸν, Ῥωμαῖοι οἱ νῦν κρατοῦντες. Romani quorum nunc Monarchia floret.* T. Infra c. 50. *οἱ κρατοῦντες ἔτι νῦν εἰσι Λατεῖνοι*, ubi in nomine *Λατεῖνος* mysterium quærit numeri Antichristi, 666.

† Combefis. *ἃ προεφήτευσας.*

n) *Τῶν δέκα δακτύλων.* Nabuchodonosori visa statua & simulacrum, seu imago, quæ hominem referret, duobus pedibus constabat, atque in illis in digitos decem desinebat, quos sic ex argilla ferroque compositos, quæ non cohæreant, hincque ruinæ obnoxium corpus quod sustentant, reddant, meritò assumpsit Hippolytus in democratiæ popularis regiminis typum, quod rarò tranquillum est, populis per licentiam aliis in alios plerumque tumultuantibus, malisque in eos, qui sunt meliores, illosque opprimentibus. Quod sequebatur monstro simile, fugeratque Gudii diligentiam, *καὶ τῶν δέκα κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου*, haud pœnitendo puto conatu emendavi atque mutavi, *τοῦ τετάρτου θηρίου.* Hujus enim sunt decem cornua, & in illis designata decem regna, ac reliqua à regno Romanorum seu imperio; quasi certo numero pro incerto: in quibus num cornu illud novum & parvum origine, tanta immanitate provectum, aliaque evellens capita inque illis succrescens, Mahometes, tot jam regnis potitus primùm in suis Arabibus & Saracenis, postmodum in Turcis & Osmanidarum gente; ac num verè Antichristus, sive illius operans mysterium, in certo uno (haud fortè ita remoto) complendum? Quanta nimirum per eum discessio? quantis provinciis ac regnis extinctum juge sacrificium ac Christianum nomen, dum nostris ipsi dissidiis ad reliqua sternimus viam, ejusque acinacem quasi sponte in cervices nostras accersimus. Altaris cornua decem, inauditum, sed magis quatuor, & licet essent & illa decem, nihil tamen ad Hippolyti, explicatione Danielis, inventum. C.

αὐτὴν ἐνώπιον ὑμῶν, καὶ ἠρήμωται κατεστραμμένη ὑπὸ πολλῶν † ἀλλοτρίων. ἐγκαταλειφθήσεται ἡ θυγάτηρ Σιὼν, ὡς σκηνὴ ἐν ἀμπελῶνι, καὶ ὡς ὀπωροφυλάκιον ἐν * σικυηράτῳ, ὡς πόλις πολιορκουμένη. Τί οὖν; οὐ γεγένηται ἤδη ταῦτα; οὐ πεπλήρωται τὰ ὑπὸ σου εἰρημένα, οὐκ ἠρήμωται αὐτῶν ἡ Ἰουδαία γῆ; οὐκ ἐμπέπρησται τὸ ἁγίασμα; οὐ κατέσκαπται αὐτῶν τὰ τείχη; οὐκ ἀνῃρέθησαν αἱ πόλεις; οὐ τὴν χώραν ἀλλότριοι κατεσθίουσιν; οὐ τῆς γῆς Ῥωμαῖοι κρατοῦσι; καὶ γὰρ μισήσαντές σε οἱ ἄνομοι ἔπρισαν, nn) καὶ Χριστὸν ἐσταύρωσαν ἀπέθανες ἐν κόσμῳ, ἀλλ' οὖν ἐν ⁎*⁎ Χριστῷ ζῇς.

XXXI. Τίνα οὖν ὑμῶν πλεῖον ἀγαπήσω ἢ ‡ σέ; ἀλλὰ καὶ Ἱερεμίας λιθάζεται. εἰ *⁎* Ἱερεμίας δὲ μᾶλλον, ἀλλὰ καὶ Δανιὴλ μαρτυρεῖ. Δανιὴλ, ὑπὲρ πάντας ἐπαινῶ σε, ἀλλὰ καὶ Ἰωάννης οὐ ψεύδεται. Πόσοις ὑμᾶς στόμασι καὶ γλώσσαις δοξάσω, μᾶλλον δὲ τὸν ἐν ὑμῖν λαλήσαντα λόγον; ἀπεθάνετε σὺν Χριστῷ. ζήσεσθε δὲ σὺν Χριστῷ· ἀκούσατε καὶ χαίρετε. ** ἰδοὺ τὰ ἀφ' ὑμῶν λελαλημένα κατὰ καιρὸν πεπλήρωται. Εἴδετε γὰρ αὐτὰ πρῶτον, εἶθ' οὕτως ἐκηρύξατε πάσαις γενεαῖς. τὰ τοῦ Θεοῦ λόγια διηκονήσατε πάσαις γενεαῖς. προφῆται ἐκλήθητε, ἵνα πάντας σῶσαι δυνηθῆτε. τότε γὰρ ὄντως ὁ προφήτης, ὅταν τὰ μέλλοντα γενέσθαι προκηρύξας, ὕστερον συμβάντα αὐτὰ ἀποδείξῃ. καλοῦ διδασκάλου ἐγένεσθε μαθηταί. ταῦτα ὑμῖν ἀξίως ὡς ζῶσιν ἐπιφωνῶ. ἔχετε γὰρ ἤδη τὸν τῆς ζωῆς καὶ ἀφθαρσίας ἀποκείμενον ὑμῖν ἐν τοῖς οὐρανοῖς στέφανον.

XXXII. Λέγε μοι, ὦ μακάριε Δανιὴλ, πληροφόρησόν με, παρακαλῶ. προφητεύεις περὶ τῆς λεαίνης ἐν Βαβυλῶνι· αἰχμάλωτος γὰρ ἦς ἐκεῖ. διήγησαι τὰ μέλλοντα περὶ τῆς ἄρκτου· ἔτι γὰρ ἐν κόσμῳ ἦς καὶ εἶδες αὐτὰ γενόμενα. Ἔπειτα λέγεις μοι πάρδαλιν, καὶ πόθεν σοι ταῦτα εἰδέναι· ἤδη γὰρ κεκοίμησαι· τίς σε ταῦτα ἐδίδαξε λαλεῖν, ἀλλ' ἢ ὁ πλάσας †† σε ἐκ κοιλίας μητρός; o) Θεὸς, λέγεις. εἶπας γὰρ καὶ οὐκ ἐψεύσω· ἀνέστη ἡ πάρδαλις· ἦλθεν ὁ τράγος τῶν αἰγῶν· ἔτυψε τὸν κριόν· συνέτριψεν αὐτοῦ τὰ κέρατα· κατεπάτησεν αὐτὸν τοῖς ποσίν. ὑψώθη ἐν τῷ πτώματι αὐτοῦ, ἀνέστησαν τέσσαρα κέρατα ὑποκάτωθεν αὐτοῦ. Εὐφραίνου μακάριε Δανιήλ· οὐκ ἐπλανήθης· γεγένηται ταῦτα πάντα.

XXXIII. Μετὰ τοῦτο πάλιν μοι διήγησαι θηρίον τέταρτον φοβερὸν καὶ ἔκθαμβον· οἱ ὀδόντες αὐτοῦ σιδηροῖ, καὶ οἱ ὄνυχες αὐτοῦ χαλκοῖ, ἐσθίον καὶ λεπτῦνον· καὶ τὰ ἐπίλοιπα τοῖς ποσὶν αὐτοῦ συνε-

† Combefisius; μετεστραμμένη ὑπὸ λαῶν.
* Ebroic. MS. σικυηλάτῳ. G. ⁎*⁎ Leg. ἀλλὰ νῦν σὺν Χριστῷ ζῇς, ut infra, ἀπεθάνετε σὺν Χριστῷ ζήσεσθε δὲ σὺν Χριστῷ. Quod toties apud Paulum. T. ‡ Combefis. ἢ σὲ ἢ Ἱερεμίαν, & mox omittit εἰ. *⁎* L. Ἱερεμίαν. G. ** Gud. edidit χάρητε, legerim χαρεῖτε. †† leg. ἁγιάσας vel καλέσας, G.

vorant in conspectu vestro, & desolata est, subversa à populis alienis. Derelinquetur filia Sion quasi tabernaculum in vinea, & sicut pomorum custodia in cucumerario; sicut civitates expugnata. Quid igitur? Num hæc jam non extiterunt? Nonne impleta sunt, quæ à te dicta sunt? Nonne eorum terra Judæa desolata est? Nonne succensum sanctuarium? Nonne eorum eversi muri? Nonne civitates destructæ? Nonne regionem alieni devorant? Non ejus ditionis Romani potiuntur? Nam quo odio in te exarserant, serra disciderunt, ac Christum in crucem egerunt. In mundo mortuus es, sed vivis in Christo.

XXXI. Quem vestrûm magis diligam, téne, an Jeremiam? Sed & Jeremias lapidatur. Magis verò Jeremias, sed & Daniel testatur. Daniel, præ omnibus in tuas laudes effundor. Quin Joannes quoque nihil falsi loquitur. Quantis vos labiis linguisque glorificabo, quinimmo quod in vobis Verbum loquitur? Mortui estis cum Christo, sed vivetis cum Christo. Audite & lætamini. Ecce enim quæ locuti estis, per tempus impleta sunt. Vidistis enim ea primùm, sicq; deinde cunctis ætatibus prædicastis. Cunctis ætatibus ministrastis Dei oracula. Vocati estis Prophetæ, ut salutem omnibus possetis præstare. Tunc enim verè Propheta est, cùm prænuntiatis quæ futura sunt, ea postea evenisse ostenderit. Boni Magistri, discipuli fuistis. Hæc vobis meritò quasi viventibus acclamo. Habetis enim vobis jam in cœlis repositam * vitæ ac incorruptionis coronam.

XXXII. Dic quæso, beate Daniel. Certam mihi facito fidem, obsecro. Vaticinaris de Leæna ** Babylone: Ibi enim captivus versabaris. Narrasti quæ erant futura de Urso: Adhuc enim vitæ superstes eras, eaque facta vidisti. Deinde Pardum mihi loqueris; undenam verò ut hæc sciveris? jam enim defunctus eras. Quis hæc loqui docuit, nisi qui ex utero matris ⁎*⁎ te formavit? Deus, ais. Dixisti enim, † nec falsum locutus es. Surrexit Pardus: venit Hœdus caprarum: percussit Arietem: contrivit cornua ejus; conculcavit eum pedibus; illius potitus est. Exaltatus est in ruina ejus; surrexerunt sub illo quatuor cornua. Lætare beate Daniel: non es deceptus: cuncta hæc evenere.

XXXIII. Post hæc mihi rursus enarra quartam Bestiam, tremendam illam atque stupendam. *Dentes ejus ferrei, & ungues ejus anei, comedens & comminuens, ac residua pedibus suis conculcabat.* Jam nunc ferrum dominatur:

* 2 Tim. 4, 8. ** Dan. 7, 4. ⁎*⁎ Jerem. 1, 5.
† Dan. 7, 6.

πάτει,

nn) Jesaiam serra lignea dissectum jussu Manassis Regis, quàm plurimi veterum tradunt, ut notavi in Codice Pseudepigrapho, Vet. Test. pag. 1088. De Jeremia lapidato ab Ægyptiis ibid. pag. 1111.

o) Ο πλάσας σε ἐκ κοιλίας. Dicta hæc in Jeremiam, unde nonnullis visum, ex utero sanctificatum esse, & mundatum a peccato originis: quod illius singulare privilegium foret. Quod verò Hippolytus ad Danielem trahit, illique accommodat, non tam μνημονικὸν aliquid peccasse putandus est, quàm veram & communem opi-

πάτει. Ἤδη κρατεῖ νῦν ὁ σίδηρος· ἤδη δαμάζει καὶ λεπτύνει πάντα· ἤδη ὑποτάσσει πάντας τοὺς μὴ θέλοντας· ἤδη βλέπομεν αὐτὰ ἡμεῖς· ἤδη δοξάζομεν τὸν Θεὸν ὑπό σου διδασκόμενοι.

XXXIV. Ἀλλ' ἐπειδὴ προὔκειτο ἡμῖν περὶ τῆς πόρνης εἰπεῖν, πάρελθε ὦ μακάριε Ἡσαΐα. Ἴδωμεν τί λέγεις περὶ Βαβυλῶνος. Κατάβηθι, κάθισον ἐπὶ γῆς θυγάτηρ παρθένος Βαβυλῶνος· κάθισον θυγάτηρ Χαλδαίων, οὐκέτι προστεθῇ σοι κληθῆναι ἁπαλὴ καὶ τρυφερά· λάβε μύλωνα, ἄλεσον ἄλευρον, ἀποκάλυψαι τὸ κάλυμμά σου, ἀναξύρισον p) τὰς πολιὰς, ἀνακάλυψαι τὰς κνήμας, διάβηθι ποταμοὺς, ἀνακαλυφθήσεται ἡ ἀσχημοσύνη σου, φανήσονται οἱ ὀνειδισμοί σου· τὸ δίκαιον ἐκ σοῦ λήψομαι, q) οὐκέτι οὐ μὴ παραδῶ σε ἀνθρώποις. Ὁ ῥυσάμενός σε Κύριος Σαβαὼθ, ὄνομα αὐτῷ Ἅγιος Ἰσραήλ· κάθισον κατανενυγμένη, εἴσελθε εἰς τὸ σκότος, θυγάτηρ Χαλδαίων, οὐκέτι οὐ μὴ κληθήσῃ ἰσχὺς βασιλείας.

XXXV. Παρωξύνθην ἐπὶ τὸν λαόν μου, ἐμίανας r) τὴν κληρονομίαν μου, ἐγὼ ἔδωκα εἰς τὴν χεῖρά σου. σὺ δὲ οὐκ ἔδωκας αὐτοῖς ἔλεον· σὺ δὲ ἐπὶ τοὺς πρεσβυτέρους ἐβάρυνας τὸν ζυγὸν, καὶ εἶπας, εἰς τὸν αἰῶνα ἔσομαι ἄρχουσα· οὐκ ἐνόησας ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ σου, οὐδὲ ἐμνήσθης τὰ ἔσχατά σου. Νῦν δὲ ἄκουε ταῦτα, ἡ τρυφερὰ, ἡ καθημένη, ἡ πεποιθυῖα, ἡ λέγουσα ἐν τῇ καρδίᾳ, ἐγώ εἰμι* καὶ οὐκ ἔστιν ἑτέρα, οὐ καθιῶ χήρα, οὐ δὲ γνώσομαι ὀρφανή. Νυνὶ δὲ ἥξει ἐπὶ σὲ τὰ δύο ταῦτα ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ, χηρεία καὶ ἀτεκνία ἥξει ἐξαίφνης ἐπὶ σὲ ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου, ἐν τῇ ἰσχύϊ τῶν ἐπαοιδῶν σου σφόδρα, τῇ ἐλπίδι τῆς πορνείας σου· σὺ γὰρ εἶπας, ἐγώ εἰμι, καὶ οὐκ ἔστιν ἑτέρα. Καὶ ἔσται ἡ πορνεία σου σοὶ αἰσχύνη, ὅτι εἶπας ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ἐγώ εἰμι. Καὶ ἥξει ἐπί σε ἀπώλεια, καὶ οὐ μὴ γνῷς. [Βόθυνος, καὶ ἐμπεσῇ εἰς αὐτόν· καὶ ἥξει ἐπί σε ταλαιπωρία, καὶ οὐ μὴ δυνήσῃ καθαρὰ γενέσθαι, καὶ ἥξει ἐπί σε ἐξαπίνης ἀπώλεια, καὶ οὐ μὴ γνώσῃ.] Στῆθι νῦν ἐν ταῖς ἐπαοιδαῖς σου, καὶ ἐν τῇ πολλῇ φαρμακείᾳ σου, ἃ ἐμάνθανες ἐκ νεότητός σου, εἰ δυνήσῃ ὠφεληθῆναι. κεκοπίακας ἐν ταῖς βουλαῖς σου, στήτωσαν καὶ σωσάτωσάν σε οἱ ἀστρολόγοι τοῦ οὐρανοῦ, οἱ ὁρῶντες τοὺς ἀστέρας ἀναγγειλάτωσάν σοι, τί μέλλει ἐπί σε ἔρχεσθαι. Ἰδοὺ πάντες ὡς φρύγανα πυρὸς οὕτω κατακαυθήσονται, καὶ οὐ μὴ ἐξέλωνται τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἐκ φλογὸς, ὅτι ἔχεις ἄνθρακας πυρὸς, κάθισαι ἐπ' αὐτούς. οὕτως ἔσται σου † εἰς βοήθειαν, ἐκοπίασας ἐν τῇ μεταβολῇ σου ἐκ νεότητος, ἄνθρωπος καθ' ἑαυτὸν ** ἐπλάγχθη, σοὶ δὲ οὐκ ἔστι ‡ σωτηρία. ταῦτα μὲν προφητεύει σοι Ἡσαΐας. Ἴδωμεν δὲ εἰ τὰ ὅμοια αὐτῷ ἐφθέγξατο ὁ Ἰωάννης.

jam edomat & comminuit omnia: jam invitos omnes sub jugum mittit. Hæc nos jam videmus: jam à te docti Deum glorificamus.

XXXIV. Quoniam verò propositum nobis fuerat ut de Meretrice loqueremur, adesto beate Esaia: Videamus quid dicas de Babylone. * *Descende, sede in terra filia Chaldæorum: non amplius adjicietur tibi ut voceris mollis & delicata. Tolle molam: mole farinam, revela operimentum tuum, radecanos, discooperi tibias, transi flumina: Revelabitur turpitudo tua: apparebunt opprobria tua; ultionem ex te sumam: nequaquam ultra te hominibus tradam. Qui eruit te Dominus Sabaoth, nomen ei Sanctus Israel. Sede compuncta; ingredere in tenebras, filia Chaldæorum: nequaquam ultra vocaberis fortitudo regni.*

XXXV. *Iratus sum super populum meum: contaminavi hereditatem meam: Ego dedi eos in manu tua; tu verò non dedisti eis misericordiam: tu verò super seniores aggravasti jugum, & dixisti: In æternum ero Domina. Non cogitasti hæc in corde tuo, nec novissimorum recordata es. Nunc autem audi hæc, delicata, quæ sedes, quæ confidis, quæ dicis in corde tuo, Ego sum, & non est altera; & non sedebo vidua, neque sciam orbitatem. Nunc autem venient super te hæc duo in una die, quod vidua sis ac orba liberis. Venient repente in veneficio tuo, in fortitudine incantationum tuarum valde, spe fornicationis tuæ. Tu enim dixisti: Ego sum, & non est altera. Et erit fornicatio tua tibi confusio, quod dixisti in corde tuo, Ego sum. Et veniet super te, perditio, & nescies; & fovea, & incides in eam. Et veniet super te miseria, & non poteris munda fieri. Et veniet super te repente interitus, & non intelliges. Sta nunc in incantationibus tuis, & in multis veneficiis tuis, quæ discebas à juventute tua; si poteris adjuvari. Laborasti in consiliis tuis: stent & salvam te faciant Astrologi cœli: qui contemplantur stellas, annuntient tibi quid futurum sit super te. Ecce omnes tanquam stipula ignis, sic comburentur, & non eruent animam suam de flamma. Quandoquidem habes carbones ignis, sede super eos: si inde juvaberis. Laborasti in mutatione tua à juventute. Homo in semetipso erravit: tibi autem non erit salus.* Hæc quidem tibi Esaias vaticinatur: videamus num & Joannes similia locutus sit.

* Isai 47, 1.

*Combefis. ὀρφανίαν. † id. σοί. ** ἐπλανήθη. ‡ id. ἔσται.

E XXXVI.

nionem insinuasse: commune scilicet esse Prophetis, ut & Ministris Evangelicis, sic ex utero à Deo formari & sanctificari, seu segregari in ministerium, ut Paulus loquitur, per gratiæ præparationem, non per ipsam ejus infusionem: in divina prædestinatione, non ipsa in tempore justificatione. C.

p) Ἀναξύρισον. Quasi *novacula rade*, quod expressius est, majusque servitutis ac luctus indicium: Reliqui tamen *ἀνακάλυψαι, denuda, detege comam tuam*; nec aliter Hebræa, ut sit istud Hippolyti Scribæ mendum. προστεθῇ σοι. fortè & ipsum expressius, quàm προστεθήσῃ aliorum. C.

q) Τὸ δίκαιον ἐκ σοῦ λήψομαι. Plana phrasis, quàm sic expressere omnes Interpretes. Vulg. *capiam ultionem.* Targ. *Ultionem perfectam capiam ex te.* Syriac. *Supplicium de te sumam*, &c. sic bellè Nobil. *Quod justum est de te auferam.* Significat Propheta, ipsum met Deum ultorem fore, nec aliis tradendo ultorum: quod gravius ad terrorem. Sic Paulus Hebr. 10, 31. *Horrendum est incidere in manus Dei viventis.* C.

r) Ἐμίανα. Sic palam Hebræa ac reliqui Interpretes; nec nisi errore scriptum ἐμίανας, quod & Græca vulg. habent. Passim occurrit in Scriptura in persona Dei sic ulciscentis, & permittentis Sancta contaminari. C.

XXXVI. Οὗτος γὰρ ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ ὤν, ὁρᾷ ἀποκάλυψιν μυστηρίων φρικτῶν, ἅτινα διηγούμενος ἀφθόνως καὶ ἑτέρους διδάσκει. Λέγε μοι μακάριε Ἰωάννη, ἀπόστολε καὶ μαθητὰ τοῦ Κυρίου, τί εἶδες καὶ ἤκουσας περὶ Βαβυλῶνος· γρηγόρησον καὶ εἰπέ. καὶ γὰρ αὐτή σε ἐξώρισε. Καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας, καὶ ἐλάλησέ μοι λέγων. Δεῦρο δείξω σοι τὸ κρίμα τῆς πόρνης τῆς μεγάλης, τῆς καθημένης ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν, μεθ᾽ ἧς ἐπόρνευσαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ ἐμεθύσθησαν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ἐκ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς. καὶ ἀπήνεγκέ με εἰς ἔρημον ἐν πνεύματι. καὶ εἶδον γυναῖκα καθημένην ἐπὶ θηρίον κόκκινον, γέμον ὀνομάτων βλασφημίας, ἔχον κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα. καὶ ἡ γυνὴ ἦν περιβεβλημένη πορφυροῦν καὶ κόκκινον, κεχρυσωμένη χρυσῷ, καὶ λίθῳ τιμίῳ, καὶ μαργαρίταις, ἔχουσα ποτήριον χρυσοῦν ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς γέμον βδελυγμάτων, καὶ τὰ ἀκάθαρτα s) τῆς πορνείας τῆς γῆς. Ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς ὄνομα γεγραμμένον Μυστήριον· Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, ἡ μήτηρ τῶν πορνῶν καὶ τῶν βδελυγμάτων τῆς γῆς.

XXXVII. Καὶ εἶδον τὴν γυναῖκα μεθύουσαν ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἁγίων, καὶ ἐκ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐθαύμασα, ἰδὼν αὐτήν, θαῦμα μέγα. Καὶ εἶπέ μοι ὁ ἄγγελος· διατί ἐθαύμασας; ἐγὼ ἐρῶ σοι τὸ μυστήριον τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ θηρίου τοῦ βαστάζοντος αὐτὴν τοῦ ἔχοντος τὰς ἑπτὰ κεφαλὰς καὶ τὰ δέκα κέρατα. τὸ θηρίον ὃ εἶδες, ἦν, καὶ οὐκ ἔστι· καὶ μέλλει ἀναβαίνειν ἐκ τῆς ἀβύσσου, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγειν· καὶ θαυμάσουσιν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν· ὧν οὐ γέγραπται τὸ ὄνομα ἐν βίβλῳ τῆς ζωῆς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· βλέποντες τὸ θηρίον ὅ, τι ἦν, καὶ οὐκ ἔστι, καὶ t) παρέσται.

XXXVIII. Ὧδε ὁ νοῦς ὁ ἔχων σοφίαν. ἑπτὰ κεφαλαί, ἑπτὰ ὄρη εἰσίν, ὅπου ἡ γυνὴ κάθηται ἐπ᾽ αὐτῶν· καὶ βασιλεῖς ἑπτά εἰσιν· οἱ πέντε ἔπεσαν, ὁ δὲ εἷς ἔστιν, ὁ ἄλλος οὔπω ἦλθε· καὶ ὅταν ἔλθῃ, ὀλίγον αὐτὸν δεῖ μεῖναι· καὶ τὸ θηρίον ὃ ἦν, οὐκ ἔστι [καὶ αὐτὸς ὄγδοός ἐστι] καὶ ἐκ τῶν ἑπτά ἐστι, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει. καὶ τὰ δέκα κέρατα, ἃ εἶδες, δέκα βασιλεῖς εἰσιν, οἵτινες βασιλείαν οὔπω ἔλαβον, ἀλλ᾽ ἐξουσίαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὥραν λαμβάνουσι. μετὰ τοῦ θηρίου * τὴν μίαν γνώμην ἔχουσι, καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ διαδώσουσιν· οὗτοι μετὰ τοῦ ἀρνίου πολεμήσουσι, καὶ τὸ ἀρνίον νικήσει αὐτούς· ὅτι Κύριος κυρίων ἐστί, καὶ βασιλεὺς βασιλευόντων ἐστί· καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ κλητοί, καὶ ἐκλεκτοί, πιστοί.

XXXIX. Καὶ λέγει μοι· τὰ ὕδατα, ἃ εἶδες, οὗ κάθηται ἡ πόρνη, λαοὶ καὶ ὄχλοι καὶ ἔθνη εἰσὶ καὶ γλῶσσαι. Καὶ τὰ δέκα κέρατα, ἃ εἶδες, καὶ τὸ θηρίον, οὗτοι μισήσουσι τὴν πόρνην, καὶ ἠρημωμένην αὐτὴν ποιήσουσι καὶ γυμνήν, καὶ τὰς σάρ-

* Combefis. οὗτοι μίαν.

XXXVI. Hic enim cùm in Patmo insula versaretur, videt Apocalypsim qua detecta horrenda mysteria; eaque narrans, etiam alios affatim docet. Dic quæso, beate Joannes Apostole & Domini Discipule, quidnam audisti & vidisti de Babylone. Expergiscere & loquere: nam & hæc te in exilium relegavit. * *Et venit unus de septem Angelis qui habebant septem phialas, & locutus est mihi, dicens. Veni, ostendam tibi damnationem Meretricis magna, qua sedet super aquas multas, cum qua fornicati sunt Reges terra, & inebriati sunt qui inhabitant terram, de vino prostitutionis ejus. Et abstulit me in spiritu in desertum. Et vidi Mulierem sedentem super bestiam coccineam, plenam nominibus blasphemia, habentem capita septem & cornua decem. Et mulier erat amicta purpura & coccino, & inaurata auro & lapide pretioso & margaritis, habens poculum aureum in manu sua plenum abominationibus, immunditias fornicationis terra. In fronte & ejus nomen scriptum, Mysterium: Babylon magna, mater scortationum & abominationum terra.*

XXXVII. *Et vidi Mulierem ebriam de sanguine Sanctorum, & de sanguine Martyrum JEsu. Et miratus sum videns illam, admiratione magna. Et dixit mihi Angelus, Cur miraris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris, & bestia, qua illam portat, qua habet capita septem & cornua decem. Bestia, quam vidisti, erat, & non est. Futurumque est ut ascendat de abysso, & in interitum eat. Et mirabuntur inhabitantes terram (quorum non scriptum est nomen in libro vita à constitutione mundi) videntes bestiam, qua erat, & non est, & qua ventura est.*

XXXVIII. *Hic sensus qui habet sapientiam. Septem capita, septem montes sunt, super quos Mulier sedet; & Reges septem sunt: Quinque ceciderunt: unus autem est, alter nondum venit: & cum venerit, oportet illum brevè tempus manere. Et bestia, qua erat & non est, & ipse octavus est, & de septem est, & in interitum vadit. Et decem cornua, qua vidisti, decem Reges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem tanquam Reges una hora accipient cum bestia. Hi unam voluntatem habent, & virtutem & potestatem suam bestia tradent. Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos: quoniam Dominus dominorum est, & Rex regum; & qui cum illo vocati, electi & fideles sunt.*

XXXIX. *Et dixit mihi, Aqua quas vidisti, ubi Meretrix sedet, populi sunt & turba & gentes & lingua. Et decem cornua, qua & vidisti, bestia; hi odient Meretricem, & desolatam eam facient & nudam, & carnes ejus comedent, & ipsam igni*

* Apoc. 17, 1.

κας

s) Καὶ τὰ ἀκάθαρτα. Reliqui ἀκαθαρτότητος, quæ vox satis dura. Pro τῆς γῆς. reliqui αὐτῆς· Syriacus tamen *terram*, quasi aliam litteram hanc habuerit, vel alterius supplementum; ac si mulieris immunditia ipsa terræ immunditia dicta sit. Sic enim comparatum, ut labes ex uno scorto, in plures ac ipsum pæne orbem diducatur. C.

t) Καὶ παρέσται. Sic etiam Codex Alexandr. & videtur optima lectio. Vulg. Græca, καίπερ ἔστι. Latina desiderant. Sic quoque Syriac. & Arabic. *ventura* habent. C.

κας αὐτῆς φάγονται, καὶ αὐτὴν κατακαύσουσιν ἐν πυρί. ὁ γὰρ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν ποιῆσαι τὴν γνώμην αὐτοῦ, καὶ ποιῆσαι γνώμην μίαν, καὶ δοῦναι τὴν βασιλείαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ ἄχρι τελεσθήσονται οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἣν εἶδες, ἔστιν ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἡ ἔχουσα βασιλείαν ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς γῆς.

concremabunt. Deus enim dedit in cor eorum ut faciant quod illi placuerit; & faciant unam voluntatem, & dent regnum suum bestiæ, donec consummentur verba Dei. Et mulier, quam vidisti, est Civitas magna, quæ habet regnum super Reges terræ.

XL. Μετὰ ταῦτα εἶδον ἄλλον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα ἐξουσίαν μεγάλην· καὶ ἡ γῆ ἐφωτίσθη ἐκ τῆς δόξης αὐτοῦ. καὶ ἔκραξεν ἰσχυρᾷ * φωνῇ μεγάλῃ λέγων· Ἔπεσεν ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, καὶ ἐγένετο κατοικητήριον δαιμόνων, καὶ φυλακὴ παντὸς πνεύματος ἀκαθάρτου, [καὶ φυλακὴ παντὸς ὀρνέου ἀκαθάρτου] καὶ μεμισημένου· ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς πέπωκε πάντα τὰ ἔθνη· καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς μετ' αὐτῆς ἐπόρνευσαν, καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ στρήνους αὐτῆς ἐπλούτησαν. καὶ ἤκουσα ἄλλην φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν· ἐξέλθετε ἐξ αὐτῆς ὁ λαός μου, ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς, καὶ ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῆς ἵνα μὴ λάβητε· ὅτι ἐκολλήθησαν u) αἱ ἁμαρτίαι † ἕως τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐμνημόνευσεν ὁ Θεὸς τὰ ἀδικήματα αὐτῆς.

XL. *Post hæc † vidi alterum Angelum descendentem de cælo, habentem potestatem magnam: & terra illuminata est à claritate ejus. Et clamavit in fortitudine voce magna, dicens: Cecidit, cecidit Babylon magna, & facta est habitatio dæmoniorum: & custodia omnis spiritus immundi, & custodia omnis volucris immundæ & exosæ: quia de vino iræ scortationis ejus biberunt omnes gentes. Et Reges terræ cum illa fornicati sunt, & mercatores terræ, de virtute deliciarum ejus divites facti sunt. Et audivi aliam vocem de cælo dicentem, Exite de illa populus meus, ne participes sitis delictorum ejus, & de plagis ejus ne accipiatis. Quoniam adhæserunt peccata ejus usque ad cælum, & recordatus est Dominus iniquitatum ejus.*

XLI. Ἀπόδοτε αὐτῇ ὡς καὶ αὐτὴ ἀπέδωκε, ** καὶ διπλάσατε τὰ διπλᾶ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῆς· ἐν τῷ ποτηρίῳ ᾧ ἐκέρασε, κεράσατε αὐτῇ διπλοῦν· ὅσα ἐδόξασεν ἑαυτὴν, καὶ ἐστρηνίασε, τοσοῦτον δότε αὐτῇ βασανισμὸν καὶ πένθος· ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς λέγει· κάθημαι βασίλισσα καὶ χήρα οὐκ εἰμὶ, καὶ πένθος οὐ μὴ ἴδω. Διὰ τοῦτο ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἥξουσιν αἱ πληγαὶ αὐτῆς θάνατος, καὶ πένθος, καὶ λιμὸς, καὶ ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται· ὅτι ἰσχυρὸς Κύριος ὁ Θεὸς ὁ κρίνας αὐτήν. καὶ κλαύσονται καὶ κόψονται ἐπ' αὐτὴν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, οἱ μετ' αὐτῆς πορνεύσαντες καὶ στρηνιάσαντες, ὅταν βλέπωσι τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, ἀπὸ μακρόθεν ἑστηκότες, διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, λέγοντες· Οὐαὶ, οὐαὶ, ἡ πόλις ἡ μεγάλη, Βαβυλὼν, ἡ πόλις ἡ ἰσχυρά· ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἦλθεν ἡ κρίσις σου· καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς κλαύσουσι καὶ πενθήσουσιν ἐπ' αὐτήν· ὅτι τὸν γόμον αὐτῶν οὐδεὶς ἀγοράσει οὐκέτι· γόμον χρυσοῦ, καὶ ἀργυροῦ, καὶ λίθου τιμίου, καὶ μαργαρίτου, καὶ βύσσου, καὶ πορφύρας, καὶ σηρικοῦ, καὶ κοκκίνου· καὶ πᾶν ξύλον θύϊνον, καὶ πᾶν σκεῦος ἐλεφάντινον, καὶ πᾶν σκεῦος ἐκ ξύλου τιμιωτάτου, καὶ χαλκοῦ, καὶ σιδήρου, καὶ μαρμάρου, καὶ κινάμωμον, καὶ ἄμωμον, καὶ θυμίαμα, καὶ μύρον, καὶ λίβανον, καὶ οἶνον, καὶ ἔλαιον, καὶ σεμίδαλιν, καὶ σῖτον, καὶ κτήνη, καὶ πρόβατα, καὶ τράγους, καὶ ἵππων, καὶ ῥεδῶν, καὶ σωμάτων, καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων. καὶ ἡ ὀπώρα τῆς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς σου ἀπῆλθεν ἀπὸ σοῦ, καὶ πάντα τὰ λιπαρὰ καὶ τὰ λαμπρὰ ἀπώλετο ἀπὸ σοῦ, καὶ οὐκέτι οὐ μὴ αὐτὰ εὕρῃς. οἱ ἔμποροι τούτων οἱ πλουτήσαντες, ἀπὸ μακρόθεν στήσονται, διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, κλαίοντες, καὶ πενθοῦντες, καὶ λέγοντες. οὐαὶ, οὐαὶ, ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἡ περιβεβλημένη βύσσινον, καὶ πορφυροῦν, καὶ κόκκινον.

* Combefis. ἐν ἰσχύϊ. † id. αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι.
** ἀπέδωκεν ὑμῖν.

XLI. *Reddite illi sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate duplicia secundùm opera ejus. In poculo, quo miscuit, miscete illi duplum. Quantum glorificavit se & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum; quia in corde suo dicit, Sedeo regina, & vidua non sum: & luctum non videbo. Ideo in una die venient plagæ ejus, mors & luctus & fames, & igni comburetur; quia fortis est Deus, qui judicavit eam. Et lugebunt & plangent super eam Reges terræ, qui cum illa fornicati sunt, & in deliciis vixerunt, cum viderint fumum incendii ejus; longè stantes propter metum tormentorum ejus, dicentes, Væ, væ, civitas illa magna, Babylon, civitas illa fortis, quoniam una hora venit judicium tuum. Et negotiatores terræ flebunt & lugebunt super eam, quoniam merces eorum nemo emet amplius: Merces auri & argenti & lapidis pretiosi, & margaritæ & byssi & purpuræ & serici & coccini; (& omne lignum thyinum, & omnia vasa eboris, & omne vas ex ligno pretiosissimo, & æramento & ferro & marmore, & cinamomum: & amomum & odoramentum & unguentum & thus & vinum & oleum & similam & triticum & pecora & oves & hædos) & equorum & rhedarum & mancipiorum, & animas hominum. Et poma desiderii animæ tuæ recesserunt à te, & omnia pinguia & clara perierunt à te, & amplius illa jam non invenient. Mercatores horum, qui divites facti erant, à longè stabunt, propter metum tormentorum ejus, flentes & lugentes, atque dicentes, Væ, væ, civitas illa magna, quæ amicta erat bysso & purpura & coccino, & deaurata erat auro & lapide pretioso & margaritis, quod una hora destitutæ sunt tantæ divitiæ. Et omnis gubernator, & omnis in*

† Apoc 18, 1.

καὶ

u) Ἐκολλήθησαν. *Adhæserunt.* Eadem Syriac. & Arabic. Græca vulg. ἠκολούθησαν. *Secuta sunt peccata usque ad cælum.* Vulg. *pervenerunt.* Quæ omnia non multum sensu absunt. C.

καὶ κεχρυσωμένη ἐν χρυσίῳ, καὶ λίθῳ τιμίῳ, καὶ μαργαρίταις· ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἠρημώθη ὁ τοσοῦτος πλοῦτος. καὶ πᾶς κυβερνήτης, καὶ πᾶς ἐπὶ τῶν πλοίων ὁ ὅμιλος, καὶ ναῦται, καὶ ὅσοι τὴν θάλασσαν ἐργάζονται, ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν καὶ ἔκραξαν βλέποντες τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, λέγοντες· Τίς ὁμοία τῇ πόλει τῇ μεγάλῃ; καὶ ἔβαλον χοῦν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ἔκραξαν κλαίοντες καὶ πενθοῦντες, λέγοντες· Οὐαί, οὐαί, ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἐν ᾗ ἐπλούτησαν πάντες οἱ ἔχοντες τὰ πλοῖα ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐκ τῆς πιότητος x) αὐτῆς. ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἠρημώθη.

XLII. Εὐφραίνου ἐπ' αὐτῇ οὐρανὲ, καὶ οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ προφῆται, ὅτι ἔκρινεν ὁ Θεὸς τὸ κρίμα ὑμῶν ἐξ αὐτῆς. Καὶ ἦρεν εἷς ἄγγελος ἰσχυρὸς λίθον, ὡς μύλον μέγαν, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν θάλασσαν, λέγων· οὕτως ὁρμήματι βληθήσεται Βαβυλὼν ἡ μεγάλη πόλις, καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ ἔτι. καὶ φωνὴ κιθαρῳδῶν, καὶ μουσικῶν, καὶ αὐλητῶν, καὶ σαλπιγκτῶν, οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι, [καὶ πᾶς τεχνίτης πάσης τέχνης, οὐ μὴ εὑρεθῇ ἐν σοὶ ἔτι· καὶ φωνὴ μύλου οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι· καὶ φῶς λύχνου οὐ μὴ φανῇ ἐν σοὶ ἔτι] καὶ φωνὴ νυμφίου καὶ νύμφης οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι· ὅτι οἱ ἔμποροί σου ἦσαν οἱ μεγιστᾶνες τῆς γῆς· ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου ἐπλανήθησαν πάντα τὰ ἔθνη καὶ ἐν τῇ αὐτῇ αἷμα τῶν προφητῶν καὶ ἁγίων εὑρέθη, καὶ πάντων τῶν ἐσφαγμένων ἐπὶ τῆς γῆς.

XLIII. Περὶ μὲν τῆς τῶν βασάνων τῶν ἐπερχομένων αὐτῇ ἐπ' ἐσχάτων ὑπὸ* τῶν τότε ἐσομένων τυράννων μερικῆς κρίσεως, σαφέστατα ἐν τοῖς ῥητοῖς τούτοις δεδήλωται. Δεῖ δὲ ἡμᾶς καὶ τὸν χρόνον ἐξηκριβωμένως † ἐκθέσθαι, ἐν οἷς καιροῖς ταῦτα συμβήσεται, καὶ ὡς τὸ κέρας τὸ μικρὸν ἐν αὐτοῖς ἀναφανήσεται. τῶν γὰρ κνημῶν τῶν σιδηρῶν τῶν νῦν ἔτι κρατουσῶν, ἐπὶ τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν, καὶ τοὺς δακτύλους χωρησάντων κατὰ τὴν τῆς εἰκόνος φανέρωσιν, καὶ τὴν τοῦ θηρίου τοῦ φοβεροῦ δεῖξιν, καθὼς σεσήμανται ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, οἷς καιροῖς ὁ σίδηρος καὶ τὸ ὄστρακον εἰς ταυτὸν ἀναμιγήσεται. Δείξει δὲ ἡμῖν Δανιὴλ τὰ προκείμενα. Λέγει γάρ· καὶ διαθήσει διαθήκην y) πολλοῖς ἑβδομὰς μία. καὶ ἔσται, ἐν τῷ ἡμίσει τῆς ἑβδομάδος ἀρθήσεταί μου θυσία καὶ σπονδή. Μίαν μὲν οὖν ἑβδομάδα ἐτῶν τὴν ἐσχάτην τὴν ἐπὶ τῷ τέρματι τοῦ σύμπαντος κόσμου ἐσομένην ἐπ' ἐσχάτων ‡ ἐσήμανεν, ἧς ἑβδομάδος τὸ μὲν ἥμισυ λήψονται οἱ δύο προφῆται, Ἐνὼχ καὶ Ἠλίας. οὗτοι γὰρ κηρύξουσιν ἡ-

*Combef. ἀπό. †Ebroic. ἐξακριβαζομένως. G. ‡ἐπ' ἐσχάτου. C.

navibus versantium turba & nautæ, & qui mare exercent omnes, à longè steterunt & clamaverunt videntes fumum incendii ejus, dicentes, Quæ similis civitati huic magnæ? Et miserunt pulverem super capita sua, & clamaverunt flentes & lugentes, dicentes, Væ, væ civitas illa magna, in qua divites facti sunt omnes qui habebant naves in mari, de pinguedine ejus.

XLII. *Lætare super eam cælum, & Angeli & Apostoli & Prophetæ, quoniam judicavit Deus judicium vestrum de illa. Et sustulit unus Angelus fortis lapidem, quasi molarem magnum, & misit in mare, dicens, Sic impetu mittetur Babylon civitas illa magna, & ultra jam non invenietur. Et vox citharædorum & musicorum & tibia canentium & tuba, non audietur in te amplius: & omnis artifex omnis artis non invenietur in te amplius: & vox molæ non audietur in te amplius: & lux lucernæ non lucebit in te amplius: & vox sponsi & sponsæ non audietur adhuc in te, quia mercatores tui erant principes terræ; quia in veneficiis ejus erraverunt omnes gentes; & in ea sanguis Prophetarum & Sanctorum inventus est, & omnium qui interfecti sunt in terra.*

XLIII. Apertissimè in his testimoniis sigillatim declaratum est, de tormentorum judicio, quæ extremis temporibus, per tyrannorum, qui tunc erunt, injuriam illam, incessura sunt: operæpretium verò est, ut & tempus diligenti examine exponamus, quando scilicet futurum sit ut hæc eveniant, & cornu illud parvum inter eos emergat. Nempe quando crura ferrea, quæ etiamnum rerum potiuntur, ad vestigia pedum digitosque evaserint, juxta simulacri seu imaginis & statuæ manifestationem, bestiæque formidabilis speciem, uti in superioribus designatum est; quando futurum est, ut ferrum & testa in unum misceantur. Ostendet verò nobis Daniel hæc ita proposita. Ait enim: * *Et disponet testamentum multis hebdomada una. Et erit in dimidio hebdomadæ auferetur sacrificium meum & libatio.* Unam ergo annorum hebdomadam extremam significavit, quæ in fine totius mundi futura sit; cujus hebdomadæ dimidium sument duo Prophetæ, Enoch & E-

* Dan. 9, 27.

μέρας

x) Ἐκ τῆς πιότητος. Singularis hæc lectio, apta tamen ea vox, si & alii Codices adstipularentur, cùm omnes habeant, ἐκ τῆς τιμιότητος, quæ vox satis dura, nec ad sensum expedita. Nam quod Vulg. reddit *ex pretiis suis*, quasi remotius est; etsi ita etiam Æthiopic. Non malè Arabic. *ex fastu ejus*, est enim ea ratio facilis distractionis mercium, sed supposita opulentia civitatis, quam nostrum illud ritè designat; veraque & formalis ratio est constituendi celebris emporii, & quod ita mercatores illo ditescant: nobilitas & fastus, quasi remota & communis. C.

y) Καὶ διαθήσει, *disponet*. Reliqui δυναμώσει quod communiter reddunt *confirmabit*. Quasi robustum firmumque reddet, devictis planè grave: unde & Syriac. *Grave reddet fœdus*. Nullo modo audiendus videtur Hippolytus, qui ad secundum hæc adventum Christi & ad Antichristum trahat; cùm reliqui melius ad Christi primum adventum spectare velint, ejusque mortis pœnam & Jerosolymorum excidium, Romanorum duce Tito: quando exusto templo, sic victima cessavit & libatio, desolato loco, quo solùm facere licebat. Captatio hæc certi temporis Antichristi, ut & Christi ad judicium venturi omnino cavenda, quod nosse hæc mortales providentia noluerit. Videndus Chrys. hom. 2. adversus Judæos & Hieronymus Daniel. 9. aliique ibid. Scal. l. 6. Emend. temporum. C.

μέρας χιλίας, διακοσίας ἑξήκοντα, περιβεβλημένοι σάκκους, μετάνοιαν τῷ λαῷ καὶ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι καταγγέλλοντες.

XLIV. Ὥσπερ γὰρ δύο παρουσίαι τοῦ Κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν διὰ τῶν γραφῶν ἐδείχθησαν· μία μὲν ἡ πρώτη κατὰ σάρκα γενομένη ἄτιμος διὰ τὸ ἐξουθενηθῆναι † αὐτὸν, καθὼς προανεφώνει Ἡσαΐας λέγων· Εἴδομεν αὐτὸν καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον, ἐκλεῖπον παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους. ἄνθρωπος ἐν πληγῇ ὢν, καὶ εἰδὼς φέρειν μαλακίαν, [ὅτι ἀπέστραπται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ,] ἠτιμάσθη καὶ οὐκ ἐλογίσθη. Ἡ δὲ δευτέρα παρουσία αὐτοῦ κεκήρυκται ἐνδόξως,* ὡς παραγενήσεται ἀπ' οὐρανῶν μετὰ δυνάμεως ἀγγέλων, z) καὶ πατρικῆς δόξης, (ὥς φησιν ὁ προφήτης·) Βασιλέα μετὰ δόξης ὄψεσθε. Καὶ ἐθεώρουν μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ ὡς υἱὸν ἀνθρώπου ἐρχόμενον, καὶ ἕως τοῦ παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν ἔφθασε. καὶ προσηνέχθη αὐτῷ, καὶ ἐδόθη ἡ ἀρχὴ, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δόξα, καὶ ἡ βασιλεία. πᾶσαι αἱ φυλαὶ, καὶ γλῶσσαι δουλεύσουσιν αὐτῷ. ἡ βασιλεία αὐτοῦ, βασιλεία αἰώνιος, ἥτις οὐ διαφθαρήσεται. Οὕτω καὶ δύο πρόδρομοι ἐδείχθησαν· ὁ μὲν πρῶτος γενόμενος Ἰωάννης ὁ τοῦ Ζαχαρίου υἱὸς κατὰ πάντα πρόδρομος καὶ κῆρυξ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν γεννηθεὶς, εὐαγγελιζόμενος τὸ ἐπουράνιον φῶς, τὸ ἐν κόσμῳ φανὲν, προέδραμεν ἐκ κοιλίας μητρὸς πρῶτος, συλληφθεὶς ὑπὸ τῆς Ἐλισάβετ, ἵνα καὶ τοῖς ἐκ κοιλίας μητρὸς νηπίοις ὑπάρχουσιν ἐπιδείξῃ τὴν ἐσομένην αὐτοῖς διὰ πνεύματος ἁγίου καὶ παρθένου καινὴν γέννησιν.

XLV. Οὗτος ἀκούσας τὸν ἀσπασμὸν τῆς ἐ-

† Combefi. ἐξουδενωθῆναι.
* Scribi debet ἔνδοξος *gloriosa & illustris*, non ἐνδόξως, *gloriose* T, ita & C.

lias.* Hi enim prædicabunt dies mille ducentos sexaginta, amicti saccis; qui nimirum populo cunctisque Gentibus pœnitentiam indicant.

XLIV. Quemadmodum enim duplex nobis Domini ac Salvatoris adventus Scripturarum testimonio proditus est; unus quidem ac primus in carne, nulla honorum pompa ac claritate, ut despicabilis foret, ut olim vaticinatus fuerat Esaias,** dicens, *Vidimus eum, & non habebat speciem neque decorem: sed species ejus contempta & deficiens supra omnes homines. Homo in plaga positus, & sciens ferre infirmitatem: quia aversa est facies ejus; despecta, nulliusque rationis habita.* Alter verò ejus adventus in majestate futurus prædicatus est, quando de cœlis veniet Angelorum stipante militia,*** & in Paterna claritate; quomodo ait Propheta, *** *Videbimus Regem in decore & majestate. Et † aspiciebam cum nubibus cœli tanquam Filium hominis venientem, & usque ad Antiquum dierum pervenit, & oblatus est ei, & datum est ei imperium & honor & gloria & regnum. Omnes tribus & lingua servient ei. Regnum ejus regnum æternum, quod non interibit:* Sic & duo Præcursores monstrati sunt. Primus fuit Joannes, Zachariæ filius, qui in omnibus Præcursor ac Præco Salvatoris extitit; cœlesteque Lumen, quod mundo illuxerat, annuntians, ex matris utero Præcursoris partes implevit, primus ab Elizabeth conceptus ut & his qui ex matris vulva parvuli erant, novam ex Spiritu sancto & Virgine, qua donandi essent, nativitatem ostenderet.

XLV. Hic audita matris salutatione, exi-

* Apoc. 11, 3. ** Isai 53, 2. *** Luc. 9, 26.
*** Isai. 33, 17. † Dan. 7, 13.

z) Μετὰ δυνάμεως Ἀγγέλων. Ubique quasi regia pompa, Angelorum satellitio frequens describitur gloriosus hic Christi adventus: nec aliter exponenda in Evangeliis vox δύναμις, ubi ita usurpatur ad propositum. Matth. 24, 30. Venientem in nubibus cœli, μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. Vulg. *Cùm virtute magna & majestate*, sive gloria & claritate, cui reliqui cum Græcis jungunt adjectivum. At, quod Luc. 9, 26. ita habetur, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων· & ita ut Græca habent reddidit Vulg. *Cùm venerit in majestate sua & Patris & sanctorum Angelorum*, mihi prorsus suspectum, exque Matthæo & Marco, eundem textum referentibus, emendandum; ut ubique Angeli Christi satellitio comites describantur, non quorum gloria & majestas, sit Christi majestas & gloria seu claritas, sicut ipsa sua & Patris, uti horum verborum totus tenor, sensu minus apposito, significare videtur. Sic certè reliqui Interpretes, Syr. *Cum venerit in gloria Patris sui, cùm Angelis ipsius sacrosanctis*: quæ sunt ipsa Marci verba 8, 38. ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν Ἀγγέλων τῶν ἁγίων· Matth. 17, 27. *In gloria Patris sui cum Angelis suis.* μετὰ τῶν Ἀγγέλων αὐτοῦ. Nec aliter in Luca etiam Arabicus & Persicus reddiderunt: non alia planè ratione, quàm quia meliores Græcos Codices nacti sunt, etsi modò non suppetunt, quos noverim, qui ita habeant. Obrepere etiam Scripturis Canonicis, humana vel fragilitate vel oscitantia, fallente manu Scribæ menda aliqua, notius est, quàm ut egeat ulla probatione, apud eos qui Scripturas sacras ut apographa venerantur, vel etiam ut versiones, non ut ipsa quasi Dei digito scripta autographa, ac Prophetarum manu exarata, seu etiam illis divino Spiritu & prophetico recognita atque subscripta. Ecclesiæ sit, virorum doctorum opera ac solertia, κατὰ καιροὺς emendare, meliorum Codicum ope ac antiquiori traditione, non ex suo capite, quod nullæ jam extent ejus generis novæ revelationes; nullaque sit illius fides, qui dicat se habere; divini verò Spiritus muneris sit atque numinis, quo semper Ecclesiam regit, ut per eam occasionem, nihil quo divina fides lædatur, in universam Ecclesiam & Catholicam, obrepere sinat: aliis interim minutioribus hominum disputationi ac criticæ relictis. Hocque maximè satis prospectum Scripturarum integritati ac puritati, vixque adducatur ut aliter credat atque sentiat, qui corde docili ac erudito præditus sit. - - - Utinam uno omnes veritatis studio Christiana pietate ac εὐλαβείᾳ in divinis Scripturis operam poneremus, earumque elucidatione ac cultu, vitam æternam nobis præmiis quæreremus! C.

λισάβετ ἐσκίρτησεν ἐν κοιλίᾳ μητρὸς * ἀγαλλόμενος, ἐνορῶν τὸν ἐν κοιλίᾳ τῆς παρθένου συνειλημμένον Θεὸν λόγον. Ἔπειτα κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ παρεγένετο, βάπτισμα μετανοίας τῷ λαῷ καταγγέλλων· προμηνύων σωτηρίαν τοῖς ἐν ἐρημίᾳ κόσμου πολιτευομένοις ἔθνεσι. Μετὰ ταῦτα ἐν τῷ Ἰορδάνῃ αὐτοψεὶ δεικνύει τὸν σωτῆρα, καὶ λέγει. Ἴδε, ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Οὗτος προέφθασε καὶ τοῖς ἐν ᾅδῃ εὐαγγελίσασθαι, zz ἀναιρεθεὶς ὑπὸ Ἡρώδου, πρόδρομος γενόμενος ἐκεῖ· σημαίνων μέλλων κἀκεῖσε κατελεύσεσθαι τὸν σωτῆρα λυτρούμενον τὰς ἁγίων ψυχὰς ἐκ χειρὸς θανάτου.

XLVI. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἀρχὴ ἀναστάσεως πάντων ἀνθρώπων ἦν ὁ σωτὴρ, ἔδει τὸν Κύριον μόνον ἀνίστασθαι ἐκ τῶν νεκρῶν, δι᾽ οὗ ἡ κρίσις παντὶ τῷ κόσμῳ εἰσελεύσεται, ἵνα οἱ ἀξίως ἀγωνισάμενοι, ἀξίως καὶ παρ᾽ αὐτοῦ στεφανωθῶσιν ὑπὸ τοῦ καλοῦ ἀγωνοθέτου, πρώτου τὸ στάδιον διανυκότος, τοῦ ἀναληφθέντος εἰς οὐρανοὺς, καὶ ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς καθεσθέντος, καὶ πάλιν ἐπὶ τῇ συντελείᾳ τοῦ κόσμου κριτοῦ πεφανερωμένου. ** Ἀναγκαίως δεῖ πρώτους τοὺς προδρόμους αὐτοῦ φανερωθῆναι, καθὼς διὰ Μαλαχίου καὶ Ἀγγέλου a) φησί· πέμψω ὑμῖν Ἠλίαν τὸν Θεσβίτην πρὶν † ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν Κυρίου, τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ, ὃς ἀποκαταστήσει καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, μή ποτε ἐλθὼν πατάξω τὴν γῆν ἄρδην. Οὗτοι οὖν παραγινόμενοι κηρύξουσι τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι ἀπὸ οὐρανῶν Χριστοῦ ἐπιφάνειαν· οἳ καὶ ποιήσουσι σημεῖα καὶ τέρατα εἰς τὸ κἂν οὕτως δυσωπῆσαι καὶ ἐπιστρέψαι τοὺς ἀνθρώπους εἰς μετάνοιαν διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν αὐτῶν ἀνομίαν τε καὶ ἀσέβειαν.

XLVII. Λέγει γὰρ Ἰωάννης. Καὶ δώσω τοῖς δυσὶ μάρτυσί μου, καὶ προφητεύσουσιν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα, περιβεβλημένοι σάκκους. Τουτέστι, τὸ ἥμισυ τῆς ἑβδομάδος, ἧς εἴρηκε Δανιήλ. Οὗτοί εἰσιν αἱ δύο ἐλαῖαι καὶ αἱ δύο λυχνίαι αἱ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου τῆς γῆς ἑστῶσαι. καὶ εἴ τις αὐτοὺς θελήσει ἀδικῆσαι, πῦρ ἐξελεύσεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ κατεσθίει τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. καὶ εἴ τις θελήσει ἐν τούτοις ἀδικῆσαι, οὕτως δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι. Οὗτοι ἔχουσιν ἐξουσίαν κλεῖσαι τὸν οὐρανὸν, ἵνα μὴ ὑετὸς βρέξῃ τὰς ἡμέρας τῆς προφητείας αὐτῶν· καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ὑδάτων στρέφειν αὐτὰ εἰς αἷμα, καὶ

* L. ἀγαλλιώμενος. G. ** leg. πεφανερωθησομένου, *manifestandus sit.* T. ita & C. † id. πρὶν ἢ.

liit gaudens in utero, * in Virginis pariter utero conceptum Deum Verbum intuens. Deinde prædicaturus in desertum venit, annuntians populo Baptismum pœnitentiæ; nempe Gentilibus in mundi deserto viventibus, salutem prænuntians. Tum in Jordane ipsum coram Salvatorem ostendit, dicens *⁎ *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi.* Hic iis etiam qui erant in inferno prior evangelizavit, sublatus Herodis gladio, illic factus Præcursor. Nempe ibi quoque indicaturus expectandum Salvatoris descensum, qui Sanctorum animas de manu mortis esset liberaturus.

XLVI. Quod enim vero Salvator cunctorum hominum resurrectionis, principium auctorque futurus erat, par erat ut unus ipse à mortuis suscitaretur, per quem judicium in omnem mundum intrare deberet, ut qui dignè functi certamine essent, digne quoque ab eo coronarentur; præclaro scilicet agonis positore, & qui primus stadium confecisset: Qui in cœlum receptus, in Dei ac Patris dextera sedet, ac rursus in mundi consummatione, Judex manifestandus est; necesse est ut ejus Præcursores antè manifestentur, quemadmodum per Malachiam *⁎* & Angelum dicit, *Mittam vobis Eliam Thesbitem, antequam veniat dies Domini magnus & manifestus. Et reducet *** corda patrum ad filios, & inobedientes ad prudentiam justorum: ne forte veniam, & percutiam terram penitus.* Hi itaque venientes prædicabunt futuram Christi è cœlis apparitionem; facientque signa & prodigia, ut vel sic inflectant atque convertant hominum animas ad pœnitentiam, ob nimiam improbitatem ac impietatem, qua laborant.

XLVII. Ait enim Joannes, *⁎*⁎ *Et dabo duobus testibus, & prophetabunt dies mille ducentos sexaginta, amicti saccis.* Dimidium istud hebdomadæ, de qua Daniel † locutus est. *Isti sunt duæ olivæ & duo candelabra in conspectu Dei terræ stantia. Et si quis voluerit eis nocere, ignis exiet de ore eorum, & devorabit inimicos eorum. Et si quis voluerit eos lædere, sic oportet eum occidi. Hi habent potestatem claudendi cælum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum: & potestatem habent super aquas, vertendi eas in sanguinem, & ut terram percutiant omni plaga, quotiescunque voluerint.* Ubi autem cursum suum

* Luc. 1, 41. *⁎ Joh. 1, 19. *⁎* Malach. 4, 5. *** Luc. 1, 17. *⁎*⁎ Apoc. 11, 3. † Dan. 9, 27. Apoc. 11, 4.

κατα-

zz) Johannem Baptistam præcursorem Christi etiam apud inferos fuisse, communiter Græci statuunt. Vide Leonem Allatium de libris Ecclesiasticis Græcorum pag. 303. seq.

a) *Μαλαχίου καὶ Ἀγγέλου.* Sic restitui, cum fœdo errore esset, καὶ Ἀγγαίου· Quid enim Aggæo cum hac Malachiæ auctoritate? Ἄγγελος verò, etymum est vocis Malachiæ, ut omnibus notum est, cujus unius citatus locus, ipse illustris, additis etiam, quæ ab Angelo dicta sunt Luc. 1, 17. καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων. *Et incredulos, inobedientes, contumaces, ad prudentiam Justorum:* quò tamen non videtur Hippolytus respexisse, addendo, καὶ Ἀγγέλου, alioqui scribendum illi fuerat, καὶ τοῦ Ἀγγέλου, ut Græcè docti norunt; videaturque hæc ipsa pars vaticinii Malachiæ, quæ modo in ejus libro desideretur, ut sunt etiam postremi ejus capitis versus in Græcis turbati; in quibus ipse titulus Προφήτης Ἄγγελος Μαλαχίας unde procul dubio Hippolytus, quod ita scripsit, habuerit. C.

πατάξαι τὴν γῆν ἐν πάσῃ πληγῇ, ὁσάκις ἐὰν [θελήσωσι. Καὶ ὅταν] τελέσωσι τὸν δρόμον αὐτῶν καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, τί φησιν ὁ προφήτης; Τὸ θηρίον τὸ ἀναβαῖνον ἐκ τῆς ἀβύσσου ποιήσει μετ᾽ αὐτῶν πόλεμον, καὶ νικήσει αὐτοὺς, καὶ ἀποκτενεῖ αὐτοὺς, διὰ τὸ μὴ θέλειν αὐτοὺς δόξαν δοῦναι τῷ Ἀντιχρίστῳ. τουτέστι, τὸ ἀναφύεν μικρὸν κέρας· ὃς ἐπαρθεὶς λοιπὸν τῇ καρδίᾳ, ἄρχεται ἑαυτὸν ὑψοῦν καὶ δοξάζειν ὡς Θεὸν, διώκων τοὺς ἁγίους, καὶ βλασφημῶν τὸν Χριστὸν, καθὼς λέγει Δανιήλ· προσενόουν τῷ κέρατι, καὶ ἰδοὺ ὀφθαλμοὶ ὡσεὶ ἀνθρώπου ἐν τῷ κέρατι, καὶ στόμα λαλοῦν μεγάλα. καὶ ἤνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ εἰς βλασφημίαν πρὸς τὸν Θεόν· καὶ τὸ κέρας ἐκεῖνο ἐποίει πόλεμον μετὰ τῶν ἁγίων, καὶ ἴσχυσε πρὸς αὐτοὺς· ἕως ἂν ἀνῃρέθη τὸ θηρίον, καὶ ἀπώλετο, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐδόθη εἰς καῦσιν πυρός.

perfecerint, suumque testimonium, quidnam dicit Propheta? † *Bestia quæ ascendit de abysso faciet adversus eos bellum, & vincet illos, & occidet illos*; quod nimirum noluerunt dare gloriam Antichristo. Hoc enim est cornu illud parvum succrescens. Is namque jam elatus corde, seipsum exaltare incipiet & ut Deum glorificare, persequens Sanctos ac Christum blasphemans, quemadmodum ait Daniel. †† *Et considerabam cornu, & ecce oculi tanquam hominis in cornu, & os loquens grandia. Et aperuit os suum in blasphemiam adversus Deum. Et cornu illud faciebat bellum adversus Sanctos, & prævaluit adversus eos; quoadusque interfecta est bestia, & periit, & corpus ejus traditum est in combustionem ignis.*

XLVIII. Ἀλλ᾽ ἐπεὶ δεῖ λεπτομερέστερον περὶ αὐτοῦ διηγήσασθαι, πῶς τε τὸ ἅγιον πνεῦμα διὰ ἀριθμοῦ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ μυστικῶς ἐδήλωσε, σαφέστερον τὰ περὶ αὐτοῦ διηγησόμεθα. λέγει γὰρ Ἰωάννης οὕτως. Καὶ εἶδον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς, καὶ εἶχε κέρατα δύο, ὅμοια ἀρνίῳ, καὶ ἐλάλει ὡς δράκων, καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου θηρίου πᾶσαν ἐποίει ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ ἐποίει τὴν γῆν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας, ἵνα προσκυνήσωσι τὸ θηρίον τὸ πρῶτον, οὗ ἐθεραπεύθη ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. καὶ ἐποίει σημεῖα μεγάλα, ἵνα καὶ πῦρ ποιῇ καταβῆναι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν κατενώπιον τῶν ἀνθρώπων· καὶ πλανᾷ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τὰ σημεῖα, ἃ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι ἐνώπιον τοῦ θηρίου, λέγων τοῖς κατοικοῦσι τὴν γῆν, ποιῆσαι εἰκόνα τῷ θηρίῳ, ὃ ἔχει τὴν πληγὴν τῆς μαχαίρας καὶ ἔζησε. καὶ ἐδόθη αὐτῷ πνεῦμα δοῦναι τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου, [ἵνα καὶ λαλήσῃ ἡ εἰκὼν τοῦ θηρίου] καὶ ποιήσῃ ἵνα ὅσοι ἐὰν μὴ προσκυνήσωσι τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου, ἀποκτανθῶσι. καὶ ποιεῖ πάντας τοὺς μικροὺς, καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ τοὺς πλουσίους, καὶ τοὺς πτωχοὺς, καὶ τοὺς ἐλευθέρους, καὶ τοὺς δούλους, ἵνα δώσῃ αὐτοῖς χάραγμα ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς, ἢ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν· ἵνα μή τις δύνηται ἀγοράσαι ἢ πωλῆσαι, εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα, τὸ ὄνομα τοῦ θηρίου, b) ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. ὧδε ἡ σοφία ἐστίν. ὁ ἔχων νοῦν, ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου· ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστὶ, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ ἐστὶν χξς΄.

XLVIII. Sed quia necesse est subtilius de eo disputare, & quomodo Spiritus sanctus ex numero etiam ejus nomen significaverit, quæ ad ipsum attinent, clarius edisseremus. Sic enim ait Joannes: ††† *Et vidi aliam Bestiam ascendentem de terra, & habebat cornua duo similia Agni: & loquebatur sicut draco, Et potestatem prioris bestiæ omnem faciebat in conspectu ejus: & faciebat terram & habitantes in ea adorare primam bestiam, cujus curata est plaga mortis ejus. Et faciebat signa magna, ut etiam ignem faceret de cælo descendere in terram in conspectu hominum. Et seducit habitantes in terra, propter signa, quæ data sunt illi facere in conspectu bestiæ, dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginem bestiæ quæ habet plagam gladii, & vixit. Et datum est illi ut daret spiritum imagini bestiæ, ut & loquatur imago bestiæ; & faciat, ut quicunque non adoraverint imaginem bestiæ, occidantur. Et faciet omnes, pusillos & magnos, divites & pauperes, liberos & servos, ut det eis characterem ejus in manu eorum dextera, aut in fronte eorum: & ne quis possit emere aut vendere, nisi qui habet characterem; nomen scilicet bestiæ, sive numerum nominis ejus. Hic sapientia est. Qui habet intellectum computet numerum bestiæ. Numerus enim hominis est, & numerus ejus sexcenti sexaginta sex.*

XLIX. Τὸ μὲν οὖν θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς, τὴν βασιλείαν τὴν τοῦ Ἀντιχρίστου ἐσομένην λέγει. Τὰ δὲ δύο κέρατα, καὶ τὸν μετ᾽ * αὐτὸν c) ψευδοπροφήτην. Τὸ δὲ εἰπεῖν τὰ κέρατα αὐτοῦ ὅμοια ἀρνίῳ· ὅτι ἐξομοιοῦ-

* fortasse αὐτοῦ. G.

XLIX. Bestiam igitur ascendentem de terra, futurum vocat Antichristi regnum. Duo autem cornua, ipsum, ac qui illi comes, pseudoprophetam. Quod autem ejus cor-

† Apoc. 11, 7. †† Dan. 7, 8. ††† Apoc. 13, 11.

 σθαι

b) Τὸ ὄνομα τοῦ θηρίου. Sic etiam Codex Alex. sine particula aut dividente aut copulante: ut nomen istud Bestiæ, intelligatur ipsum ej[...] χάραγμα, *character*, *obsignatio*, velùt ferè obsignatur nummus, quamquam nec illi sæpius ipsa Re[...] imago deest. - - -

c) leg. Αὐτόν τε καὶ τὸν μετ᾽ αὐτὸν, vel potius μετ᾽ αὐτοῦ, quod & Gudius conjiciebat, mihique aptius videtur, ut Antichristo, qui quasi Rex Romanorum teneat Imperium, illi adsit Pseupropheta, qui regno Bestiæ constabiliendo omnem operam conferat; ut scilicet ille Deus habeatur; velut fere Apollonius Tyanæus Domitiano. Ut omnia quæ contigerunt vel in Antiochi persecutione, vel in Romanis Principibus Christo infensis, eadem ipsa expectentur in Antichristo extremis temporibus, majori etiam cumulo exhibenda, quo ille absolutè Antichristus est, mortalium nequissimus. Etiam Diocletiano Imperatore Romæ prohibitum emere aut vendere, nisi thure focis imposito, seu alia in signum idololatrici cultus, litatione, quæ Bestiæ χάραγμα esset ac signaculum; Romæ Christo infensæ, ejusque omnem cultum omni opera studentis abolere. C.

θαι μέλλει τῷ υἱῷ τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν βασιλέα ἐπιδεικνύειν. Τὸ δὲ λαλεῖν ὡς δράκων, ὅτι πλάνος ἐστὶ καὶ οὐκ ἀληθής. Τὸ δὲ καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου* ἐποίει, καὶ ποιεῖ τὴν γῆν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας, ἵνα προσκυνήσωσι τὸ θηρίον τὸ πρῶτον, οὗ ἐθεραπεύθη ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ· τοῦτο σημαίνει, ὅτι κατὰ τὸν Αὐγούστου νόμον, ἀφ' οὗ καὶ ἡ βασιλεία Ῥωμαίων συνέστη, οὕτω καὶ αὐτὸς κελεύσει καὶ διατάξει ἅπαντα ἐπικυρῶν, διὰ τούτου δόξαν ἑαυτοῦ πλείονα περιποιούμενος. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ θηρίον τὸ τέταρτον, οὗ ἐπλήγη ἡ κεφαλὴ, καὶ πάλιν ἐθεραπεύθη, διὰ τὸ καταλυθῆναι αὐτὴν,** ἢ καὶ ἀτιμασθῆναι, καὶ εἰς δέκα διαδήματα ἀναλυθῆναι. ὃς τότε πανοῦργος ὢν ὥσπερ θεραπεύσει αὐτὴν καὶ ἀνανεώσει. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ προφήτου, ὅτι δώσει πνεῦμα τῇ εἰκόνι, καὶ λαλήσει ἡ εἰκὼν τοῦ θηρίου. ἐνεργήσει γὰρ καὶ ἰσχύσει πάλιν διὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ ὁριζόμενον νόμον. Καὶ ποιήσει ἵνα ὅσοι ἐὰν μὴ προσκυνήσωσι τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου, ἀποκτανθῶσιν. Ὧδε ἡ πίστις καὶ ἡ ὑπομονὴ τῶν ἁγίων φανήσεται. Φησὶ γὰρ καὶ ποιήσει πάντας τοὺς μικροὺς, καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ τοὺς πλουσίους, καὶ τοὺς πτωχοὺς, καὶ τοὺς ἐλευθέρους καὶ τοὺς δούλους, ἵνα δώσῃ αὐτοῖς χάραγμα ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς, ἢ ἐπὶ τὸ μέτωπον, ἵνα μή τις δύνηται ἀγοράσαι ἢ πωλῆσαι, εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα, τὸ ὄνομα τοῦ θηρίου, ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. Δόλιος γὰρ ὢν καὶ ἐπαιρόμενος κατὰ τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ, βουλόμενος ἐκθλίβειν καὶ ἐκδιώκειν αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, καὶ διὰ τὸ μὴ διδόναι αὐτοὺς αὐτῷ δόξαν, κελεύσει πάντας πανταχοῦ πυρατήρια τεθῆναι, d) ἵνα μηδεὶς δύνηται τῶν ἁγίων μήτε ἀγοράσαι μήτε πωλῆσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον ἐπιθύσῃ. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ χάραγμα τὸ ἐπὶ τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς διδόμενον. Τὸ δὲ ἐπὶ τὸ μέτωπον εἰπεῖν, ἵνα πάντες ὦσιν ἐστεφανωμένοι, πύρινον καὶ οὐ ζωῆς, ἀλλὰ θανάτου στέφανον μεθ' ἑαυτῶν † περιφέροντες. Οὕτω γὰρ ἐτεχνάσατο κατὰ τῶν Ἰουδαίων καὶ Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανὴς ὁ τῆς Συρίας γενόμενος βασιλεὺς, ὢν ἔκγονος Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος. καὶ αὐτὸς τοῖς τότε καιροῖς ἐπαρθεὶς τῇ καρδίᾳ ἔγραψε ψήφισμα, βωμοὺς πρὸ τῶν θυρῶν τεθέντας ἅπαντας ἐπιθύσειν, καὶ κιστοὺς † ἐστεφανωμένους πομπεύειν τῷ Διονύσῳ· τοὺς δὲ μὴ βουλομένους ὑποτάσσεσθαι, τούτους μετὰ †† ἐπαχνισμὸν c) καὶ ἐτασμὸν βασάνων

nua Agni similia dicit, hoc significat, fore ut ille similem Dei Filio præferat, seque Regem exhibeat. Quod sicut draco loquitur, hoc est quod seductor est & non verax. Quod autem *potestatem prioris bestiæ faciebat, facitque ut terra, & qui in ea habitant, adorent primam bestiam, cujus plaga mortis curata est*, hoc significat, ex Augusti legum rationibus, per quem Romanum conditum Imperium est, ipsum quoque imperaturum esse legesque sanciturum; qua solertia confirmet omnia, majoremque sibi claritatem asciscat. Hæc enim quarta bestia est, cujus capiti illatum vulnus, & rursus curatum est; quod scilicet prope conciderit Imperium hoc, sive etiam in contemptum abierit, & in decem diademata resolutum sit: tunc verò Antichristus sagacis homo ingenii ac versutus, velut ipsum curaturus ac renovaturus sit. Hoc enim est quod dictum est à Propheta, *Daturum* scilicet *eum spiritum flatumque imagini, ac locuturam esse bestiæ imaginem*. Vigebit enim & invalescet rursus, ob sancitas ab eo leges: facietque ut omnes qui non adoraverint imaginem bestiæ, occidantur. Hic fides ac patientia Sanctorum clarescet. Ait enim, *Et faciet ut omnes, pusilli & majores, divites & pauperes, liberi & servi, bestiæ characterem in manu sua dextera, aut in fronte accipiant, ut nemo possit emere aut vendere, nisi qui bestiæ signaculum habeat; ejus scilicet nomen, seu numerum nominis illius.* Cùm enim dolis consutus sit, & adversus Dei servos superbia elatus, eos extirpare velit exque mundo fugare; ob negatam illi gloriam jubebit omnes ubique rogos ponere ac thuribula, ne quis Sanctorum emere possit aut vendere, quin prius immolaverit. Hoc enim illud signaculum est, quod datur in manu dextera. Quod verò in fronte dicit, hoc est, ut omnes coronati sint, igneumq; , non vitæ, sed mortis, secum inferant sertum. Sic namq; etiam adversus Judæos molitus est Antiochus Illustris, Syriæ Rex, Alexandri Macedonis nepos. † Nam & ille per hæc tempora corde elatus, decretum tulit, * *Aris pro foribus positis*, cunctos immolaturos, atq; hedera coronatos, *Bacchò circuituros. Qui nolint parere, hos cruciatibus atque*

* Combefis. τοῦ πρώτου θηρίου. ** id. ταύτην.
† id. ἐπιφέροντες.
† l. κισσοῖς. T. κισσοῦ. C. †† f. ἐπαγχονισμὸν. G.

† Ex successoribus Alexandri Magni.
* 1. Maccab. 1. & 2. 9.

Sed hoc meo judicio ferri non potest, ridicule enim faceret Hippolytus, si quos post strangulationem interfectos esse diceret. Debet itaque locus hic emendari ex Epistola ad Hebræos, nam eodem respiciebat auctor illius Epistolæ quo & Hippolytus, cap. XI. 35. ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν. Legendum itaque arbitror, neque inani conjectura, τυμπανισμὸν, de quo supplicio satis multa illius Epistolæ interpretes. T. Videtur tamen & hæc Tanaquilli Fabri conjectura longius à ductu literarum recedere.

ἀναι-

d) Πυρεῖα τεθῆναι. *Tripodes, acerras*, & si quid ejusmodi est, in quod proclive incensi pulvisculum mittere, solenni immolationis ritu, ad testandam animi devotionem; quod maximè sacrificii genus exigebant Gentiles, ab iis quorum suspectam haberent religionem. Antiochus hedera coronatos Baccho circuire cogebat: Christianorum Tyranni, thure saltem litare; hincque adeò πύρινον sibi στέφανον asciscere scitè ait Hippolytus, qui sic immolent ac Antichristo pareant: *ignis coronam*. Erat πυρατήρια, quæ vox hic fingi est, sive Antiquarii, sive ejus qui exscripsit errato. C.

c) Μετὰ ἀπαγχισμόν duplici mendo erat, ἐπαχνισμόν, debuisset ἀπαγχονισμὸν scribere. Ego minori mutatione, ἀπαγχισμὸν, quæ vox signantissima est, ad exprimendos dolores immensos

αἰκισθῆναι. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς τὰ ἀντάξια παρὰ τοῦ Κυρίου καὶ δικαιοκρίτου καὶ παντεπόπτου Θεοῦ ἔλαβε· γενόμενος γὰρ σκωληκόβρωτος μετήλλαξε τὸν βίον. καὶ ταῦτα μὲν εἴ τις βούλοιτο λεπτομερῶς ἐνιστορῆσαι, σεσήμανται ἐν τοῖς Μακκαβαϊκοῖς.

tormentis examinatos, neci tradendos esse. Verùm is quoque, condigna à Domino, justoque judice ac omnium inspectore Deo recepit præmia. Exesus enim vermibus, vita exemptus est. Ac si quis hæc sigillatim legere velit, singulaque lustrare, in libris Maccabæorum perscripta inveniet.

L. Νυνὶ δὲ πρὸς τὸ προκείμενον ἐροῦμεν. ταῦτα γὰρ καὶ αὐτὸς πραγματεύεται κατὰ πάντα θλίβειν τοὺς ἁγίους θέλων. λέγει γὰρ ὁ προφήτης καὶ ἀπόστολος· ὧδε ὁ νοῦς ὁ ἔχων σοφίαν ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου· ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστὶ, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ ἐστιν χξς΄. Περὶ μὲν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ οὐκ ἐν ἡμῖν τοσοῦτον ἀκριβὲς ἐξειπεῖν, ὡς ἐνενόησε καὶ ἐδιδάχθη περὶ αὐτοῦ ὁ μακάριος Ἰωάννης, ὅσον μόνον ὑπονοῆσαι. ἀναφαίνοντος γὰρ αὐτοῦ δείξει ὁ μακάριος τὸ ζητούμενον. πλὴν ὅσον νοοῦμεν ἀμφιβάλλοντες λέγομεν. πολλὰ γὰρ εὑρίσκομεν ὀνόματα τούτῳ τῷ ἀριθμῷ ἰσόψηφα * περιεχόμενα, οἷον, ὥσπερ εἰπεῖν, τὸ Τειτάν ἐστιν, *⁎ ἀρχαῖον καὶ ἔνδοξον ὄνομα, ἢ τὸ Εὐάνθας· καὶ γὰρ αὐτὸ τῇ αὐτῇ ψήφῳ ἐμπεριέχεται, καὶ ἕτερα πλείονα εὑρεθῆναι δυνάμενα. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ προέφθημεν † λέγοντες, ὅτι ἐθεραπεύθη ἡ πληγὴ τοῦ θηρίου τοῦ πρώτου, καὶ *† ποιήσει λαλεῖν τὴν εἰκόνα· τουτέστιν, †† ἰσχύσει· φανερὸν δ᾽ ἐστὶ πᾶσιν, ὅτι οἱ κρατοῦντες ἔτι νῦν εἰσὶ Λατῖνοι· εἰς ἑνὸς οὖν ἀνθρώπου ὄνομα μεταγόμενον, γίνεται Λατεῖνος. ††† Ὥστε οὔτε προκηρύσσειν δεῖ ὡς ὄντος τούτου ὀνόματος, οὔτε πάλιν ἀγνοεῖν, ὅτι μὴ ἄλλως δύναται λέγεσθαι· ἔχοντες δὲ τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ μετὰ φόβου φυλάσσειν πιστῶς τὰ ὑπὸ τῶν μακαρίων προφητῶν προειρημένα, ἵνα γινομένων αὐτῶν, προειδότες μὴ σφαλλώμεθα. τῶν γὰρ καιρῶν ἐπιγινομένων καὶ αὐτὸς, περὶ οὗ ταῦτα εἴρηται, φανερωθήσεται.

L. Nunc verò ad propositum quod attinet dicemus. Hoc enim ipse quoque molietur, modis omnibus Sanctos affligere volens. Ait enim Propheta & Apostolus: * *Hic intellectus est. Qui habet sapientiam, computet numerum bestiæ. Numerus enim hominis est; & numerus ejus sexcenti sexaginta sex.* Sanè ad ejus nomen quod attinet, non in nobis tanta sapientiæ vis, ut enarrare possimus, quemadmodum de illo intellexit didicitque beatus Joannes, ac vel solùm conjectura tradere. Illo enim apparente, docebit vir beatus quo de quærimus. Cæterum quantum hæsitantes animoque dubii capimus, dicimus. Multa nomina inveniemus pari numero atque computo comprehensa, ut, verbi gratia, est nomen *Titan*, quod nomen antiquum ac illustre est, vel *Evanthas*; nam hoc quoque pari comprehenditur computo, aliaque non pauca quæ licet invenire. Quia tamen jam diximus, prioris bestiæ plagam curatam esse, ac loqui imaginem fecisse, quod est robur illi viresque tribuisse; palamque omnibus est, qui etiamnum rerum potiantur Latinos esse. Si igitur ut unius hominis nomen transferatur, *Latinus* efficietur. Quare nec prædicandum, quasi hoc sit illius nomen, nec rursus nesciendum, posse eum aliter nuncupari: sed cùm Dei mysterium in corde habeamus, cum timore fide servanda, quæ à beatis Prophetis prædicta sunt, ut cùm illa fient, prospiciendo solerter non decipiamur: supervenientia enim tempora, etiam hunc, de quo hæc dicta sunt, manifestabunt.

LI. Ἀλλ᾽ ἵνα μὴ μόνοις τοῖς ῥητοῖς τούτοις πείσωμεν τοὺς τὰ τοῦ Θεοῦ λόγια φιλοπονοῦντας, δείξομεν δι᾽ ἑτέρων ἀποδείξεων πλειόνων. λέγει γὰρ Δανιήλ· καὶ οὗτοι σωθήσονται ἐκ χειρὸς αὐτοῦ, Ἐδὼμ καὶ Μωὰβ, καὶ ἀρχὴ υἱῶν Ἀμμών. Ἀμμὼν καὶ Μωὰβ, οἱ ἐκ τῶν θυγατέρων τοῦ Λὼτ υἱοὶ γεγεννημένοι, ἐξ ὧν τὸ γένος ἕως τοῦ νῦν διαμένει. λέγει γὰρ Ἡσαΐας. Καὶ πετασθήσονται ἐν πλοίοις ἀλλοφύλων, θάλασσαν ἅμα προνομεύοντες καὶ τοὺς ἀφ᾽ ἡλίου ἀνατολῶν. καὶ ἐπὶ Μωὰβ πρῶτον τὰς χεῖρας

LI. Sed ne his duntaxat sententiis dictisque illos inducamus, qui divinorum eloquiorum cultu delectantur, aliis pluribus demonstrationibus ostendemus. Ait enim Daniel, *⁎ *Et isti salvabuntur de manu ejus, Ammon & Moab, & principium filiorum Ammon.* Ammon & Moab filii Lot ex filiabus *⁎* progeniti, quorum etiamnum genus perseverat. Ait enim Esaias, † *Et volabunt in navibus alienigenarum: male simul prædabuntur, & eos qui à Solis ortu: Et in Moab*

* Apoc 13, 18. *⁎ Dan. 11, 41. *⁎* Gen. 19, 32. † If. 11, 14.

* Notum est vocari ἰσόψηφα nomina, quorum litteræ numerorum more computatæ eandem summam conficiunt. Vocabulum περιεχόμενα Gudio tollendum videbatur, & abesse salvo sensu potest, nec tamen obest idem si adsit, nec corrumpit sensum, quia nomen & ἰσόψηφον esse alteri, & continere in se ἰσόψηφα scil. γράμματα potest.

*⁎ *Titan & antiquum & fide dignum & regale nomen.* Irenæus. G.

† Ita legendum pro προέφημεν. *† Combefis. ἐποίησε. †† f. ἰσχύσει. G.

††† Confer si placet quæ viri docti ad S. Irenæi lib. V. cap. 30. ubi numerus Antichristi in iisdem nominibus Τειτὰν & Εὐάνθας & Λατεῖνος observatur. Primum & ultimum, ex Hippolyto habet etiam Andreas Cæsariensis in Apoc. p. 75. & Arethas p. 956. [...] ac cruciatus, quibus penè quis enecatur ac stranguletur. Tob. 3, 11. ἐλυπήθη σφόδρα ὥστε ἀπάγξασθαι. *Tristata est valde, ut quasi strangularetur:* quasi suppresso spiritu doloris vi immoreretur. Cùm ergo habeamus verbum ἀπάγχομαι, à quo facilè derivari possit τὸ ἀπαγχισμὸς, nihil necesse ad alia remotiora recurrere. C.

ἐπιβαλοῦσιν. οἱ δὲ υἱοὶ Ἀμμὼν πρῶτοι ὑπακούσονται.

LII. Οὗτος οὖν τοῖς τότε καιροῖς ἀναδειχθεὶς ὑπαντεῖ· * καὶ κρατήσας ἐν παρατάξει πολέμου τῶν τριῶν κεράτων ἐκ τῶν δέκα, καὶ ἐκριζώσας αὐτὰ, ὅπερ ἐστὶν Αἰγυπτίου, καὶ Λιβύων, καὶ Αἰθιόπων, λαβὼν τὰ σκῦλα καὶ τὰ λάφυρα, ὑποταγέντων αὐτῷ καὶ τῶν λοιπῶν κεράτων τῶν περιθλαπτομένων, ἄρξει ὑψοῦσθαι τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐπαίρεσθαι κατὰ τοῦ Θεοῦ, πάσης τῆς οἰκουμένης κρατῶν. Τὸ δὲ ὅρμημα αὐτοῦ πρῶτον ἔσται ἐπὶ Τύρον, καὶ Βήρυτον, καὶ τὴν πέριξ χώραν. ταύτας γὰρ πρῶτον τὰς πόλεις ἐκπορθήσας, ταῖς ἑτέραις φόβον ἐγγεννήσει, καθὼς φησιν Ἡσαΐας· Αἰσχύνθητι Σιδὼν, εἶπεν ἡ θάλασσα· ἡ δὲ ἰσχὺς τῆς θαλάσσης εἶπεν· οὐκ ὤδινον, οὐδ' ἔτεκον, οὐδ' ἐξέθρεψα νεανίσκους, οὐδὲ ὕψωσα παρθένους. ὅταν δὲ ἀκουστὸν γένηται Αἰγύπτῳ, λήψεται αὐτοὺς ὀδύνη περὶ Τύρου.

LIII. Τούτων οὕτως ἐσομένων, ἀγαπητὲ, καὶ τῶν τριῶν κεράτων ὑπ' αὐτοῦ ἐκκοπέντων, μετὰ ταῦτα ἄρξεται ὡς Θεὸν ἑαυτὸν ἐπιδεικνύναι, ὡς προεῖπεν Ἰεζεκιήλ· ἀνθ' ὧν ὑψώθη ἡ καρδία σου, καὶ εἶπας, Θεός εἰμι ἐγώ. Καὶ Ἡσαΐας ὁμοίως· σὺ δὲ εἶπας ἐν τῇ καρδίᾳ σου, εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβήσομαι, ἐπάνω τῶν ἄστρων τοῦ οὐρανοῦ θήσω τὸν θρόνον μου· ἔσομαι ὅμοιος τῷ ὑψίστῳ. νῦν δὲ εἰς ᾅδην καταβήσῃ, εἰς τὰ θεμέλια τῆς γῆς. ὡσαύτως καὶ Ἰεζεκιήλ· λέγων ἐρεῖς τοῖς ἀναιροῦσί σε, Θεός εἰμι ἐγώ· σὺ δὲ ἄνθρωπος, καὶ οὐ Θεός.

LIV. Δεδειγμένων οὖν διὰ τῶν ῥητῶν τούτων τῆς φυλῆς, καὶ τῆς ἀναδείξεως αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀναιρέσεως, καὶ τοῦ ὀνόματος μυστικῶς σεσημασμένου, ἴδωμεν καὶ τὴν πρᾶξιν ** αὐτοῦ. αὐτὸς γὰρ προσκαλέσεται πάντα τὸν λαὸν πρὸς ἑαυτὸν ἐκ πάσης χώρας τῆς διασπορᾶς, ἰδιοποιούμενος ὡς τέκνα ἴδια, ἐπαγγελλόμενος ἀποκαταστήσειν τὴν χώραν, καὶ ἀναστήσειν αὐτῶν τὴν βασιλείαν καὶ τὸν λαὸν, ἵνα ὑπ' αὐτῶν ὡς Θεὸς προσκυνηθῇ, ὡς λέγει ὁ προφήτης· συνάξει πᾶσαν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου ἄχρι δυσμῶν· οὓς κεκλήκοι, καὶ οὓς οὐ κεκλήκοι, πορεύσονται μετ' αὐτοῦ. Καὶ Ἱερεμίας δὲ εἰς αὐτὸν χρώμενος παραβολῇ, φησὶν οὕτως· Πέρδιξ ἐφώνησε, συνήγαγεν ἃ οὐκ ἔτεκε ποιῶν τὸν πλοῦτον αὐτοῦ οὐ μετὰ κρίσεως· ἐν ἡμίσει ἡμερῶν καταλείψουσιν αὐτὸν, καὶ ἔσται ἐπ' ἐσχάτων ἡμερῶν αὐτοῦ ἄφρων.

LV. Οὐ βλάψει οὖν διὰ τὸ προκείμενον, καὶ τὴν τέχνην τοῦ ζώου διηγήσασθαι, καὶ ὅτι οὐ μάτην ἀπεφήνατο f) ὁ προφήτης τὸ ῥητὸν, τῇ τοῦ ζώου παραβολῇ χρώμενος. τοῦ γὰρ πέρδικος κενοδόξου ζώου

* Legendum ὑπαντήσει unde sequitur, καὶ ἄρξει. T.

** in partitione Operis, supra cap. 5. posuit Hippolytus se quinto loco dicturum esse περὶ πλάνης τοῦ Ἀντιχρίστου. Itaque pro πρᾶξιν, emenda fidenter τὴν πλάνην αὐτοῦ, quod & verissimum est, & ex hoc tota serie probari potest. Cap. 55. vocat τὴν τέχνην τοῦ ζώου, & mox: καταλείψαντες τὸν πλάνον. T. Non est tamen necessaria hæc Tan. Fabri emendatio, quia πρᾶξις ut vox generalis etiam πλάνην Antichristi potest denotare.

primùm manus injicient. Filii autem Ammon primi obedient.

LII. Hic igitur illis temporibus emergens occurret: triumque cornuum ex decem pugnæ acie potitus, illisque radicitus evulsis, Ægypto scilicet, Libya & Æthiopia, acceptis eorum spoliis ac manubiis, reliquis etiam cornibus, quæ nec ipsa immunia existant oblæsisque finibus, se illi subjicientibus, exaltari animo incipiet, & adversus Deum efferri, qui totius orbis terrarum potiatur. Ejus prima agressio erit adversus Tyrum & Berytum, ac circumvicinam regionem. His enim urbibus primùm expugnatis, aliis terrorem injiciet, quemadmodum Esaias * ait: *Erubesce Sidon, dixit mare. Fortitudo verò maris dixit, Non parturivi, neque peperi, nec educavi juvenes, nec exaltavi virgines. Quando autem auditum fuerit Ægypto, capiet eos dolor pro Tyro.*

LIII. His ita futuris, dilectissime, ac tribus cornibus ab eo excisis, post hæc se ut Deum exhibere incipiet, quemadmodum prædixit Ezechiel, ‡ *Pro eo quod exaltatum est cor tuum, & dixisti, Deus sum ego.* Similiter quoque Esaias † *Tu autem dixisti in corde tuo, Ascendam in cælum, supra stellas cæli ponam solium meum: ero similis Altissimo. Nunc autem in infernum descendes, ad fundamenta terræ.* Simili quoque ratione Ezechiel, ** *Dicens loqueris interficientibus te, Deus sum ego. Tu verò homo, & non Deus.*

LIV. Cùm his locis, Antichristi cum tribus probata sit, tum ejus exhibitio ac interitus; nomen quoque obscurè designatum sit ac sub ænigmate; videamus & quid acturus sit. Ipse enim congregabit ad se omnem populum ex omni regione qua dispersi sunt, velut suos ipsius filios asciscens propriosque adhibens, restituturum se regionem pollicitus, regnumque illorum ac populùm suscitaturum, ut ab eis tanquam Deus adoretur, sicut ait Propheta; *** *Congregabit omne regnum suum à Solis ortu usque ad occasum. Quos vocaverit, & quos non vocaverit, cum eo venient.* Jeremias quoque sic de illo loquitur sub avis metaphora. †† *Perdix clamavit: congregavit quæ non peperit; faciens divitias suas non cum judicio. In dimidio dierum derelinquent eum; & erit in novissimis diebus suis insipiens.*

LV. Nihil ergo officiet, præsentis argumenti gratia, quominus etiam animalis artem astumque enarremus, ac ostendamus,

* Esa. 23. 4. ‡ Ezech. 28. 6. † Esa. 14. 14. ** Ezech. 28. 9. *** Etiam superius hæc citata, ut prophetica, c. 15. C. †† Jer. 17. 11.

ὑπάρ-

f) Ἀπεφήνατο. Sic emendavi ex Catena Græca in Jerem. cum esset ἀπεκρίνατο, ac reliqua ita mutila essent, ut vix ullus ex eis congruus sensus elici posset. Erit & hoc argumento, esse hanc veram Hippolyti lucubrationem, non quam spuriam ejus nomine Picus vulgavit, in qua nulla hæc extant. Ad sensum verò Hippolyti (qui & aliorum plurium Græcorum Patrum, nec non & Hieronymi) perdicem sic vocare vel excludere alienos pullos, qui deinde verum parentem agnoscant, & alienum relinquant, alienum à natura hujus animalia, docti Recentiores animadverterunt, quod nobis propriè usuque vulgato perdix est: aliaque sunt veri perdicis vitia aucto-

ὑπάρχοντος, ἐπὰν πλησίον ἴδῃ ἑτέρου πέρδικος καλιὰν ἔχουσαν νεοσσούς, † ἀποπτάντος τοῦ πατρὸς αὐτῶν εἰς τὴν νομὴν, μιμούμενος τὴν τοῦ ἀλλοτρίου φωνὴν προσκαλεῖται πρὸς ἑαυτὸν τοὺς νεοσσούς· οἱ δὲ νομίσαντες τὸν ἴδιον πατέρα αὐτῶν ὑπάρχειν, προστρέχουσιν αὐτῷ· ὁ δὲ ἐγγαυριᾷ ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις τέκνοις, ὡς ἐν ἰδίοις· †† ἐπανελθόντος δὲ τοῦ ἀληθινοῦ πατρὸς, καὶ βοήσαντος τῇ ἰδίᾳ φωνῇ, ἐπιγνόντες οἱ νεοσσοὶ, καταλείψαντες τὸν πλάνον πορεύονται ἐπὶ τὸν ἀληθινὸν πατέρα. Τῷ αὐτῷ ὁμοίως μετεχρήσατο ὁ προφήτης τρόπῳ περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου. ὡς προσκαλέσεται πρὸς ἑαυτὸν τὴν ἀνθρωπότητα, ἀλλότρια ἰδιοποιεῖσθαι βουλόμενος· λύτρωσιν πᾶσιν ἐπαγγελλόμενος, ἑαυτὸν σῶσαι μὴ δυνάμενος.

Non frustra Prophetam hæc locutum esse, ejus animalis usum similitudine. Nam cùm perdix superbum animal sit, ubi prope alterius perdicis nidum, in quo sint pulli, viderit, quorum parens ad pastum avolarit, æmula alieni voce, ad se pullos vocat. Pulli verò suum ipsum parentem eum existimantes, ad illum accurrunt. Gloriaturque ille ac sibi placet in alienis pullis, quasi in suis. Reverso autem vero parente suaque ipsius voce inclamante, ea pulli agnita, relictoque seductore, ad verum se parentem conferunt. Eodem similiter tropo usus Propheta, translata in Antichristum fabula. Is namque ad se ipse humanum vocabit genus, eos sibi addicere studens: nempe abs se omnes liberatum iri pollicitus, qui sibi ipse salutem præstare non potest.

LVI. Οὗτος οὖν ἐπισυνάξας πρὸς ἑαυτὸν τὸν πάντοτε ἀπειθῆ λαὸν γεγονημένον, ἔρχεται παρακαλούμενος ὑπ' αὐτῶν διώκειν τοὺς ἁγίους, ἐχθροὺς καὶ ἀντιδίκους αὐτῶν ὑπάρχοντας, καθώς φησιν ὁ ἀπόστολος καὶ εὐαγγελιστής· κριτὴς ἦν ἐν πόλει τὸν Θεὸν μὴ φοβούμενος, καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρεπόμενος· χήρα δέ τις ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, ἣ παρεκάλει αὐτὸν, λέγουσα· ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου. ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν ἐπὶ χρόνον· ὕστερον μέντοι εἶπεν ἐν ἑαυτῷ λέγων· εἰ καὶ τὸν Θεὸν οὐ φοβοῦμαι, οὐδὲ ἄνθρωπον ἐντρέπομαι, ἀλλά γε διὰ τὸ παρενοχλεῖν με τὴν χήραν ταύτην, ἐκδικήσω αὐτήν.

LVI. Is igitur congregatis ad se, qui ubiq; gentium de populo exstent increduli, illorum rogatu ac suasione veniet, ut Sanctos, eorum inimicos ac adversarios ulciscatur, quemadmodum ait Apostolus & Evangelista.* *Judex erat in civitate, qui Deum non timebat, nec hominem reverebatur. Vidua autem quædam erat in illa civitate quæ interpellabat eum, dicens, Vindica me de adversario meo. At ille nolebat per multum tempus. Post hæc autem dixit intra se, Etsi Deum non timeo, nec hominem revereor, tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam.*

LVII. Κριτὴν μὲν οὖν ἀδικίας τὸν μήτε τὸν Θεὸν φοβούμενον, μήτε ἄνθρωπον ἐντρεπόμενον, ἀδιστάκτως τὸν Ἀντίχριστον λέγει, ὡς υἱὸν ὄντα τοῦ διαβόλου, καὶ σκεῦος τοῦ Σατανᾶ· ἄρξεται γὰρ βασιλεύσας κατὰ τοῦ Θεοῦ ἐπαίρεσθαι, μήτε ἀληθῶς τὸν Θεὸν φοβούμενος, μήτε τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ κριτὴν πάντων ὄντα ἐντρεπόμενος. χήραν δὲ λέγων εἶναι ἐν τῇ πόλει, αὐτὴν τὴν Ἱερουσαλὴμ σημαίνει, ἥτις ὄντως ἐστὶ χήρα, καταλειφθεῖσα ὑπὸ τοῦ τελείου καὶ ἐπουρανίου Θεοῦ νυμφίου, ἥτις τοῦτον ἀντίδικον ἑαυτῆς, καὶ οὐ σωτῆρα ἀποκαλοῦσα, μὴ ἐπιγνοῦσα τὸ εἰρημένον ὑπὸ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου. Ἀνθ' ὧν ἠπείθησαν τῇ

LVII. Judicem Iniquitatis, qui nec Deum timeat, neque hominem revereatur, citra ullam dubitationem Antichristum vocat, ut qui filius diaboli sit & vas Satanæ. Regnum enim adeptus, adversus Deum efferri incipiet, qui nec verè Deum timeat, neque Filium DEi omnium verè Judicem, revereatur. Dicendo autem esse viduam in civitate, ipsam Jerusalem designat, quæ planè vidua est, à perfecto ac cœlesti Sponso Deo derelicta. Hæc illum vindicem suum ac servatorem vocat, non intelligens quod dictum est à ** Jeremia Propheta: *Pro eo quod non cre-*

† ita leg. pro ἀπὸ παντός. G.

* Luc. 18, 2. ** Jer. 4, 11.

ἀληθείᾳ.

ribus sacris profanisque noteta; in quibus Origenes ad Jerem. laudatum locum, τὸ κακοηθέστατον καὶ τὸ ἀκάθαρτον numeret; quod callidissimum cauendo pullis animal, & quod salacissimum, ut se mares elii alios ineant, &c. Aliud genus avia multis ostendit Bochartus de Animalibua sacræ Scripturæ tomo 1. oblongo rostro, qualis ferè nostra rusticula, nec nobis satis notum, cujus ea indoles, ut aliena ova foveat, & excludat, habeatque ac vocet ut suos, alienos pullos, qui & deserant. Familiarissimum istud in gallinis domesticis; quæ anatum, anserum, aliaque ova foveant & excludant, pullosque non suos frustra vocitent, cùm illi ex indole quod nati sunt, mox nati actitent; puta anates aquis inhiant iisquè innatant, spreta gallinæ voce, quæ nec sic ut suos, alienos fœtus fovere desinit; tantus illius ex innato prolis amore stupor. Nec aliter videatur de illa ave, quam Ieremias exemplo usurpavit; ac parabola scitè avaros reprehendit, qui sine judicio opes non eia permansuras congregent, sæpe etiam in vita dimittendas, nedum cùm vita morte eia commutanda erit. Grotii expositio, dictum hoc à Propheta, quod perdicum ova sæpe subventanea sunt, ut Arist. l. 6. c. 2. tradidit alique, nihil ad rem aut ex mente, Prophetæ: nec ejus comparatio hoc petit, sed quod avis sic frustra, nulloque suo commodo, alienos, pro suis, pullos excludat. Ægyptium קרא vocat in Beresith Rabba, R. Iosue, Caninæ filius, nec aliter Chrysostomus in Catena, *Perdicem Ægyptium*, quod præcipuè in Ægypto sit id genus avia. Montanam esse, nec tanti pretii, ut in illa venator debeat operam perdere, indicat, quod se illi David comparat, persequente Saule inter montana. Illud ἐφώνησε, *vocavit*, cùm in Hebræis non extet, additum videtur à Septuaginta; qua vore, & quod συνήγαγε transtulerunt, τὸ. דגר *congregavit* (quod melius Hierony. aliique, *fovit*) illam sibi fabellam habuere Græci interpretes, ad quam nihil sacer textus cogit: qui vel si vox illa Hebraica esset *congregare*, ut sentit David Kimchi, aliter intelligendus esset; quàm ut velit vocare & congregare, quoa ex alienis ovis, ot suos exclusisset; velut fere præter gallinas, quibus ipsi aliena ova supponimus, sunt illæ omnes aves, quibus cuculus sua supponit, exesis illarum ovis. C.

ἀληθείᾳ, τότε λαλήσει τῷ λαῷ τούτῳ καὶ τῇ Ἱερουσαλὴμ πνεῦμα πλανήσεως. Καὶ Ἡσαΐας δὲ ὁμοίως· διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι τὸν λαὸν τὸ ὕδωρ τοῦ * Σιλοὰμ τὸ πορευόμενον ἡσυχῆ πιεῖν, ἀλλὰ [βούλεσθαι ἔχειν τὸν Ῥασὶν καὶ τὸν υἱὸν Ῥομελίου βασιλέα ἐφ᾽ ὑμῶν, διὰ τοῦτο ἰδοὺ Κύριος ἀνάγει ἐφ᾽ ὑμᾶς τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ, τὸ ἰσχυρὸν καὶ τὸ πολὺ, τὸν] βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων. Βασιλέα ἐν συμβόλῳ τὸν Ἀντίχριστον λέγει, καθὼς καὶ ἕτερος προφήτης φησί· καὶ ἔσται αὕτη ἡ παρ᾽ ἐμοῦ εἰρήνη, g) ὅταν ὁ Ἀσσύριος ἐπέλθῃ ἐπὶ τὴν γῆν ὑμῶν, καὶ ἐπιβῇ ἐπὶ τὰ ὄρη ὑμῶν.

LVIII. Καὶ Μωϋσῆς δὲ ὁμοίως προγινώσκων ὅτι μελλήσει ὁ λαὸς ἀπειθεῖσθαι καὶ ἀποβάλλεσθαι τὸν ἀληθῆ τοῦ κόσμου σωτῆρα, συναίρεσθαι δὲ τῇ πλάνῃ ἐπίγειον βασιλέα αἱρούμενος, τὸν δὲ ἐπουράνιον ἀθετεῖν, φησίν· οὐκ ἰδοὺ ταῦτα συνῆκται παρ᾽ ἐμοῦ καὶ ἐσφράγισται ἐν τοῖς θησαυροῖς μου; ἐν ἡμέρᾳ ἐκδικήσεως ἀνταποδώσω, καὶ ἐν καιρῷ ὅταν σφαλῇ ὁ ποὺς αὐτῶν. Ἐσφάλησαν οὖν κατὰ πάντα, ἐν μηδενὶ σύμφωνοι τῇ ἀληθείᾳ εὑρισκόμενοι, μήτε κατὰ τὸν νόμον, διὰ τὸ παραβάτας † αὐτοὺς γενέσθαι· μήτε κατὰ τοὺς προφήτας, διὰ τὸ καὶ αὐτοὺς τοὺς προφήτας ἀνῃρηκέναι· μήτε κατὰ τὴν τῶν εὐαγγελίων φωνὴν, διὰ τὸ καὶ αὐτὸν τὸν σωτῆρα σταυρωθῆναι· μήτε τοῖς ἀποστόλοις πειθόμενοι, διὰ τὸ καὶ αὐτοὺς ἐκδιωχθῆναι· πάντοτε ἐπίβουλοι καὶ προδόται τῆς ἀληθείας γινόμενοι, μισόθεοι καὶ μὴ φιλόθεοι εὑρισκόμενοι, καὶ οἱ τότε λαβόμενοι καιρόν· ἐκδικίαν γὰρ παρὰ ἀνθρώπου θνητοῦ τυχεῖν εὔχονται κατὰ τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ ἐγειρόμενοι· ὃς φυσιωθεὶς ὑπ᾽ αὐτῶν ‡ ἄρχεται βίβλους κατὰ τῶν ἁγίων ἐκπέμπειν τοὺς πάντας πανταχοῦ ἀναιρεῖσθαι, τοὺς μὴ θέλοντας αὐτὸν σεβάζειν καὶ προσκυνεῖν ὡς Θεὸν, καθὼς φησιν Ἡσαΐας· Οὐαὶ γῆς πλοίων πτέρυγες, ἐπέκεινα ποταμῶν Αἰθιοπίας· ὁ ἀποστέλλων ἐν θαλάσσῃ ὅμηρα καὶ ἐπιστολὰς βιβλίνας [ἐπάνω τοῦ ὕδατος. πορεύσονται γὰρ ἄγγελοι κοῦφοι] πρὸς ἔθνος μετέωρον h), καὶ ξένον λαὸν καὶ χαλεπὸν εἰς αὐτοὺς, ἔθνος ἀνέλπιστον καὶ καταπεπατημένον.

LIX. Ἀλλ᾽ ἡμεῖς οἵτινες ἐλπίζοντες εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, διωκόμεθα καταπατούμενοι ὑπ᾽ αὐτῶν τῶν ἀπίστων. πλοίων γὰρ πτέρυγές εἰσιν αἱ ἐκκλησίαι· θάλασσα δέ ἐστιν ὁ κόσμος, ἐν ᾧ ἡ ἐκκλησία, ὡς ναῦς ἐν πελάγει, χειμάζεται μὲν, ἀλλ᾽ οὐκ ἀπόλλυται. ἔχει γὰρ μεθ᾽ ἑαυτῆς τὸν ἔμπειρον

* Comb. Σιλωάμ. † id. αὐτοῦ. ‡ id. παρ᾽ αὐτῶν.

diderunt veritati, tunc loquetur populo huic & Jerusalem spiritus erroris. Sed & Esaias † similiter: *Eo quod noluerit populus iste bibere aquam Siloe, qua vadit cum silentio, sed vult habere Rasim & filium Romelia Regem super vos: propterea ecce Dominus adducet super vos aquam fluminis, fortem & multam, Regem Assyriorum.* Regis symbolo Antichristum significat, quemadmodum etiam alius Propheta †† dicit; *Et erit hac à me pax, quando Assyrius supervenerit in terram vestram, & quando ascenderit super montes vestros.*

LVIII. Quin & Moyses similiter, cùm præsciret fore ut populus verum mundi Salvatorem repelleret ac abjiceret, errori verò consentiret, terrenum diligens Regem, ac cœlestem spernens, ††† *Nonne hac*, inquit, *condita sunt apud me, & signata in thesauris meis? In die ultionis retribuam, & in tempore cùm labetur pes eorum.* Per omnia itaque lapsi sunt & erraverunt, qui in nullo veritati concordes extiterunt; nec Legi, quod eam transgressi sunt; nec in Prophetis, quod Prophetas quoque occiderunt; nec in Evangeliorum voce, quod & Salvatorem ipsum crucifixerunt: nec Apostolis credentes, quod & illos persecuti sunt: ubique veritati insidias nectentes ejusque proditores, Dei magis odio ducti, quàm ejus ullo amore devoti, qui & ipsi tunc ubi erunt nacti occasionem, mortalem hominem sui ultorem fore rogabunt, adversus Dei servos animis incitati. Quibus ille fastu tumens, libellos in omnes partes adversus Sanctos destinare incipiet, ut qui eum colere, & quasi Deum venerari noluerint, omnes ubique interficiantur; quemadmodum ait Esaias, †‡† *Va terra navium ala, trans flumina Æthiopia. Qui mittit in mare obsides, & epistolas biblinas super aquam. Ibunt enim nuntii leves ad gentem erectam suspensique animi, & peregrinum populum saevumque in eos; gentem insperatam & conculcatam.*

LIX. Verùm nos, qui in Filium Dei speramus, ab infidelibus, à quibus conculcamur, persecutionem patimur. Alæ enim navium, Ecclesiæ sunt: Mare verò, mundus, in quo Ecclesia, velut pelagi salo, fluctibus jactatur, nec tamen naufragio perit: quippe cùm solertem gubernatorem Christum secum

† Esa. 8, 6. †† Mich. 5, 5. ††† Deut. 32, 34. †‡† Esa. 18, 1.

κυβερ-

g) Καὶ ἔσται αὕτη ἡ παρ᾽ ἐμοῦ εἰρήνη. *Et erit hac à me pax.* Græca Vulg. αὐτῇ εἰρήνη. vel ut MS. Alex. αὐτῇ ἡ εἰρ. *Erit illi pax.* Sed Hebraïca masculino genere & rectum ad Christum referunt, de quo superiores versiculi, quibus nostra magis accedunt. Nempe ipse pax nostra adversus Assur, & quo illius potentiam infringamus, sive est Antichristus, sive quivis alius Tyrannus: quo scilicet nobis à Deo, de illo victoria præstatur. ἐπὶ τὰ ὄρη. Hebraica, *domus*, & quidem excelsas ac *palatia*, quomodo etiam Syr. Vulg. Græca, τὴν χώραν *regionem vestram*, quod communius est, aliudque videantur οἱ Septuaginta reddidisse; an ὄρη, quod ita Hippolytus, quasi montium altitudine & mole illa palatia & ædes viderentur, per auxesim Scripturis non insuetam. C.

h) Πρὸς ἔθνος μετέωρον. Locus hic visus Hieronymo difficillimus, quem allegoricè de Hæreticis exponit. μετέωρον, quod *excelsam* reddit, quasi obvia significatione, & post eum Nobilius, mihi non satisfacit. Putandi οἱ Septuag. voluisse vim Hebraïcæ vocis reddere, quæ velut *distractum tractumque* sonat, hujus amplitudinis voce, ac qua fortè nulla commodior existat. Sit ergo, *Ad gentem erectam, suspensi animi, consilia molientem,* ac si quid ejusmodi est. C.

κυβερνήτην Χριστόν. Φέρει δὲ ἐν μέσῳ καὶ τὸ τρόπαιον τὸ κατὰ τοῦ θανάτου, ὡς τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου μεθ' ἑαυτῆς βαστάζουσα. Ἔστι γὰρ αὐτῆς μὲν πρῶρα ἡ ἀνατολή. πρύμνα δὲ, ἡ δύσις· τὸ δὲ † κύκλον, i) μεσημβρία· †† οἴακες δὲ, αἱ δύο διαθῆκαι· σχοινία δὲ περιτεταμένα, ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ σφίγγουσα τὴν ἐκκλησίαν· πλοῖον δὲ k) ὃ φέρει μεθ' ἑαυτῆς, τὸ λουτρὸν τῆς παλιγγενεσίας ἀνανεοῦσης τοὺς πιστεύοντας, ὅθεν δὴ ταῦτα λαμπρά· πάρεστιν ὡς πνεῦμα, τὸ ἀπ' οὐρανῶν, δι' οὗ σφραγίζονται οἱ πιστεύοντες τῷ Θεῷ· παρέπονται δὲ αὐτῇ καὶ ἄγκυραι σιδηραῖ, αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ αἱ ἅγιαι ἐντολαὶ, δυναταὶ οὖσαι ὡς σίδηρος. ἔχει δὲ καὶ ναύτας δεξιοὺς καὶ εὐωνύμους, ὡς ἁγίους ἀγγέλους παρέδρους, δι' ὧν ἀεὶ κρατεῖται καὶ φρουρεῖται ἡ ἐκκλησία· κλίμαξ ἐν αὐτῇ εἰς ὕψος ἀνάγουσα ἐπὶ τὸ κέρας, εἰκὼν σημείου πάθους Χριστοῦ, ἕλκουσα τοὺς πιστοὺς εἰς ἀνάβασιν οὐρανῶν, [δι' οὗ σφραγίζονται οἱ πιστεύοντες τῷ Θεῷ· *] ψηφαροὶ l) δὲ ἐπὶ τὸ κέρας ἐφ' ὑψηλοῦ ** αἰνούμενοι, τάξις προφητῶν, μαρτύρων τε καὶ ἀποστόλων, εἰς βασιλείαν Χριστοῦ ἀναπαυομένων.

habeat. Fert verò etiam in medio erectum adversus mortem tropæum, quæ videlicet Crucem Domini secum portet. Est enim ejus prora Oriens; puppis verò, Occidens: cavitas mediaque capacitas, Meridies: clavi, duo testamenta: circunextenti funes, Christi charitas quæ Ecclesiam adstringit. Linum quod secum fert, lavacrum est regenerationis, quæ Fideles renovat, unde sunt illa præclara. Venti loco adest Spiritus ille è cœlis, quo fideles consignantur Deo. Habet pariter illi comites & ferreas anchoras, sancta nimirum Christi mandata, quæ ferri robur ipsum præferant. Quin & nautas à dextris atque sinistris habet, sanctorum Angelorum more assistentes, quorum ope continetur atque munitur Ecclesia. In ea, scala, quæ in altum ad antennam subvehit, imago est salutaris Christi passionis, Fideles trahens ut in cœlos conscendant. Signa super antennam in altum sublata, Prophetarum, Martyrum & Apostolorum in Christi regno quiescentium stipatus ordo.

LX. Περὶ μὲν οὖν τῆς θλίψεως τοῦ διωγμοῦ, τῆς ἐσομένης ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν ὑπὸ τοῦ ἀντικειμένου, καὶ Ἰωάννης φησί· καὶ εἶδον σημεῖον μέγα καὶ θαυμαστὸν, γυναῖκα περιβεβλημένην τὸν ἥλιον, καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανος ἀστέρων δεκαδύο. καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα κράζει ὠδίνουσα καὶ βασανιζομένη τεκεῖν. καὶ ὁ δράκων ἕστηκεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς τῆς μελλούσης τίκτειν, ἵνα ὅταν τέκῃ, τὸ τέκνον αὐτῆς καταφάγῃ. καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἄρρενα, ὃς μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ ἔθνη. καὶ ἡρπάγη τὸ τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον ὅπου ἔχει τὸν τόπον ἐκεῖ ἡτοιμασμένον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἐκεῖ

LX. De persecutionis verò ærumna, quam adversarius Ecclesiæ inducet, etiam Joannes* loquitur. *Et vide signum magnum & mirabile, Mulierem amictam Sole, & Luna sub pedibus ejus, & in capite ejus corona stellarum duodecim. Et in utero habens clamat parturiens, & cruciabatur, ut pareret. Et draco stetit ante mulierem, quæ erat paritura, ut cùm peperisset, filium ejus devoraret: & peperit filium masculum, qui erat recturus omnes gentes. Et raptus est filius ad Deum & ad thronum ejus. Et mulier fugit in solitudinem, ubi habebat locum paratum à Deo, ut ibi eam pascant die-*

† *forte* κοῖλον. G. †† *Ebroic. MS.* οἴακες δύο, αἱ. G.
* *Hae perperam repetuntur.* G. ** *f.* αἰωρούμενοι G.
vel ἠωρημένοι, ab αἰωρέω. T.

* Apoc. 12, 1.

H τρέφωσιν

i) Τὸ δὲ κύτος. Sic emendavi, cùm repræsentarit Gudius, τὸ δὲ κύκλον: parumque felici conjectura, κοῖλον emendandum putaverit. Est hæc navis descriptio, ipsa accurata, cui proinde post proram & puppim, τὸ κύτος assignandum erat, tota media capacitas his intercepta & laterum amplitudo, quam sic Græci vocant. Athen. κατὰ μέσον τῆς νεὼς κύτος ἐν κοίλῃ. *Medius navis venter, seu ventricosus alveus.* Nec aliter Jul. Pollux l. 1. c. 4. περὶ μερῶν νεώς. καὶ τὰ μὲν ἔδαφος τῆς νεὼς, κύτος καὶ γάστρα καὶ ἀμφιμήτριον ὀνομάζεται. Ubi non bene Rodolphus Gualtherus, *Pavimentum, fundum, alvum,* ἀμφιμήτριον. Domus quidem ἔδαφος *pavimentum* rectè dicatur; navis, minimè, sed, quod Hesych. & Suid. χώρημα, βάθος, πλάτος· *Capacitas, profunditas, latitudo*; totius denique medius navis sinus & venter; ἔγκος Suid. non solùm quod imo sternitur, quasi ad carinæ locum, quomodo videtur Gualtherus accepisse, quod vocat, pavimentum. κύτος in capite, tota illa pars quæ capillis tegitur, continetque ac obtegit cerebrum, quàm qui pavimentum diceret, næ is scitus Interpres esset? C.
Male Combefisius τὸ κύτος in textum recepit. G.

k) Lego λίνον δὲ. Et hîc πλοῖον erat: at quomodo navis secum πλοῖον fert, quasi navis navem: nam πλοῖον navis est, haud secus ac ναῦς. Mirorque Gudio non suboluisse. Quod sic lavacro regenerationis comparet Hippolytus, nihil aliud commodius lino occurrit, quo sic capiuntur pisces, & cujus metaphorâ, prædicatio Evangelica Proclo, Chrysost. &c. declaratur. Ejus, itaque navis, quæ Ecclesia est, linum capiendis pisciculis, & ut jam Christi ac Ecclesiæ membra sint, extra mundi profani salsedinem, lavacrum est regenerationis, quo sic Christo incorporamur. C.

l) Ψηφαροί. Velim discere quid istud in re nautica; quidve ita antennæ impositum illique imminens, ac quasi supervolitans, quod Sancto in Christi regno quiescentes, symbolo repræsentet. Videntur esse, quæ Polluci l. 1. c. 9. ἄμβολα καὶ σύμβολα, quæ in medio antennæ ponit, κατὰ τὸ ἰσὸν, *qua parte religatur malo:* sintque quasi rostra & insignia, quasi tessellati aliquid operis, quod præcipuè vna illa sonat. Τὸ ψηφὶν καὶ ψηφίον, *rostrum avium*, Orneosophium. Est quasi corona, quæ istiusmodi ornamenta admittit & icunculas, ac signa, superiori jam sede locata. C.

τρέφωσιν αὐτὴν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα. καὶ τότε ἰδὼν ὁ δράκων ἐδίωξε τὴν γυναῖκα, ἥτις ἔτεκε τὸν ἄρρενα. καὶ ἐδόθησαν τῇ γυναικὶ δύο πτέρυγες τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, ἵνα πέτηται εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου τρέφεται ἐκεῖ καιρὸν καὶ καιροὺς, καὶ ἥμισυ καιροῦ ἀπὸ προσώπου τοῦ ὄφεως. καὶ ἔβαλεν ὁ ὄφις [ὀπίσω τῆς γυναικὸς ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὕδωρ ὡς ποταμὸν ἵνα ταύτην ποταμοφόρητον ποιήσῃ. καὶ ἐβοήθησεν ἡ γῆ τῇ γυναικὶ, καὶ ἤνοιξεν τὸ στόμα αὐτῆς, καὶ κατέπιε τὸν ποταμὸν, ὃν ἔβαλεν ὁ ὄφις] ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. καὶ ὠργίσθη ὁ δράκων ἐπὶ τῇ γυναικὶ, καὶ ἀπῆλθε ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν ἁγίων τοῦ σπέρματος αὐτῆς τῶν τηρούντων τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ.

bus mille ducentis sexaginta. Et † tunc videns draco, persecutus est mulierem, quæ peperit masculum. Et datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut volaret in desertum, ubi alitur per tempus & tempora, & dimidium temporis, à facie serpentis. Et misit serpens ex ore suo post mulierem, aquam tanquam flumen, ut eam faceret rapi à flumine. Et adjuvit terra mulierem, & aperuit os suum, & absorbuit flumen, quod miserat serpens ex ore suo. Et iratus est draco in mulierem, & abiit ut faceret bellum cum Sanctis de ejus semine, qui custodiunt mandata Dei, & habent testimonium Jesu.

LXI. Τὴν μὲν οὖν γυναῖκα τὴν περιβεβλημένην τὸν ἥλιον, σαφέστατα τὴν ἐκκλησίαν ἐδήλωσεν ἐνδεδυμένην τὸν λόγον τὸν πατρῷον ὑπὲρ ἥλιον λάμποντα. Σελήνην δὲ λέγων ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς, δόξῃ ἐπουρανίῳ ὡς σελήνην κεκοσμημένην. Τῷ δὲ λέγειν, * ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανος ἀστέρων δεκαδύο, δηλοῖ τοὺς δώδεκα ἀποστόλους, δι' ὧν καθίδρυται ἡ ἐκκλησία. Καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα κράζει ὠδίνουσα καὶ βασανιζομένη τεκεῖν, ὅτι οὐ παύσεται ἡ ἐκκλησία γεννῶσα ἐκ καρδίας τὸν λόγον, τὸν ἐν κόσμῳ ὑπὸ ἀπίστων διωκόμενον. Καὶ ἔτεκε, φησὶν, υἱὸν ἄρρενα, ὃς μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ ἔθνη· τὸν ἄρρενα καὶ τέλειον Χριστὸν παῖδα Θεοῦ, Θεὸν καὶ ἄνθρωπον καταγγελλόμενον ἀεὶ τίκτουσα ἡ ἐκκλησία διδάσκει πάντα τὰ ἔθνη. Τὸ δὲ λέγειν, ἡρπάγη τὸ τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν θρόνον αὐτοῦ, ὅτι ἐπουράνιός ἐστι βασιλεὺς, καὶ οὐκ ἐπίγειος ὁ δι' αὐτῆς ἀεὶ γεννώμενος, καθὼς καὶ Δαβὶδ προανεφώνει λέγων· εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. Καὶ εἶδε, φησὶν, ὁ δράκων, καὶ ἐδίωξε τὴν γυναῖκα, ἥτις ἔτεκε τὸν ἄρρενα· καὶ ἐδόθησαν τῇ γυναικὶ αἱ δύο πτέρυγες τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, ἵνα πέτηται εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου τρέφεται ἐκεῖ καιρὸν καὶ καιροὺς, καὶ ἥμισυ καιροῦ ἀπὸ προσώπου τοῦ ὄφεως· αὗταί εἰσιν αἱ χίλιαι διακόσιαι ἑξήκοντα, τὸ ἥμισυ τῆς ἑβδομάδος, ἃς κρατήσει τύραννος διώκων τὴν ἐκκλησίαν φεύγουσαν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, καὶ ἐν ἐρημίᾳ κρυπτομένην ἐν τοῖς ὄρεσιν, ἔχουσαν μεθ' ἑαυτῆς οὐδὲν ἕτερον εἰ μὴ τὰς δύο πτέρυγας τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, τουτέστιν, Ἰησοῦ Χριστοῦ πίστιν, ὃς ἐκτείνας τὰς ἁγίας χεῖρας ἐν ἁγίῳ ξύλῳ ἥπλωσε δύο πτέρυγας δεξιὰν καὶ εὐώνυμον, προσκαλούμενος πάντας τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας, καὶ σκεπάζων ὡς ὄρνις νεοσσούς. Καὶ γὰρ διὰ Μαλαχίου φησί. καὶ ὑμῖν τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά μου ἀνατελεῖ ἥλιος δικαιοσύνης, καὶ ἴασις ἐν ταῖς πτέρυξιν αὐτοῦ.

LXI. Mulierem amictam Sole clarissimè Ecclesiam significavit, Paterno indutam Verbo, quod Sole micantius splendet. Dicendo verò, Lunam sub pedibus ejus, cœlesti claritate Lunæ in morem ornatam ostendit. Quod autem ait, *In capite ejus corona stellarum duodecim*, duodecim Apostolos designat, per quos fundata est Ecclesia. *Et habens in utero clamat parturiens, & cruciabatur ut pareret*; quia non cessat Ecclesia ex corde Verbum gignere, quod in mundo ab infidelibus persecutionem patitur. *Et peperit*, inquit, *filium masculum, qui erat recturus omnes gentes*; Nimirum Ecclesia, dum Christum Dei masculam ac perfectam Prolem, qui Deus & homo prædicetur, semper parit, docet omnes gentes. Porro dicendo, *Raptus est filius ejus ad Deum, & ad thronum ejus*, cœlestem Regem, non terrenum esse significat, qui ex illa semper nascitur, uti etiam David pronunciavit, dicens * *Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis: donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum. Et vidit*, inquit, *draco, & persecutus est mulierem, quæ pepererat masculum. Et datæ sunt mulieri duæ alæ aquilæ magnæ, ut volaret in desertum, ubi alitur per tempus & tempora & dimidium temporis, à facie serpentis.* Hi sunt dies mille ducenti sexaginta **(dimidium scilicet hebdomadæ) quibus Tyrannus rerum potietur, persequens Ecclesiam fugientem de civitate in civitatem, & in solitudine in montibus latitantem, nullo alio tutam præsidio, quàm duarum alarum aquilæ magnæ; fidei scilicet JesuChristi, qui extensis in cruce sanctis manibus suis, duas extendit alas, dexteram atque sinistram vocans ad se omnes fideles, ac velut gallina eos protegens. Nam & ait per Malachiam: ‡ *Vobis qui timetis nomen meum, orietur Sol justitiæ; & sanitas in pennis ejus.*

LXII. Λέγει δὲ καὶ ὁ Κύριος· ὅταν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἑστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ· ὁ ἀναγινώσκων νοείτω· τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη· καὶ ὁ ἐπὶ δώματος, μὴ καταβαινέτω ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ· καὶ ὁ ἐν ἀγρῷ, μὴ ἐπι-

LXII. Ait verò etiam Dominus †*, *Cùm videritis abominationem desolationis, stantem in loco sancto, qui legit, intelligat. Tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad Montes: & qui in tecto, non descendat tollere vestem suam: & qui in agro, non re-*

* Combefis, τὸ δὲ λέγειν.

† Apoc. 12, 13. * Psal. 109, 1. ** Apoc. 11, 3. Dan. 9, 27. ‡ Malach. 4, 2. †* Matth. 24, 15. Marc. 13, 14. Luc. 21, 20.

στρεψάτω

στρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. ἔσται γὰρ τότε θλῖψις μεγάλη, ὁποία οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου. καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ. Δανιὴλ δὲ λέγει. καὶ δώσουσι βδέλυγμα ἐρημώσεως m) ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἐνενήκοντα. μακάριος ὁ ὑπομείνας καὶ φθάσας εἰς ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἐνενήκοντα πέντε.

vertatur ut tollat aliquid de domo sua. Væ autem pragnantibus & lactantibus in diebus illis. Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi. Et nisi breviati fuissent dies illi, non salva fieret omnis caro. Daniel * autem ait: *Et dabunt abominationem desolationis dies mille ducentos nonaginta. Beatus qui expectavit, & pervenit ad dies mille ducentos nonaginta quinque.*

LXIII. Ὁ δὲ μακάριος Παῦλος ὁ ἀπόστολος γράφων πρὸς Θεσσαλονικεῖς, φησίν· Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, ὑπὲρ τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ' αὐτῆς, n) εἰς τὸ μὴ ταχέως σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ νοὸς, μήτε θροεῖσθαι, μήτε διὰ πνεύματος, μήτε διὰ λόγου, μήτε δι' ἐπιστολῶν ὡς δι' ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου. μήτις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον. ὅτι ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον, καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον Θεὸν ἢ σέβασμα, ὥστε ἑαυτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καθίσαι, ἀποδεικνύντα ἑαυτὸν * ὅτι ἐστὶ Θεός. οὐ μνημονεύετε ὅτι ἔτι ὢν πρὸς ὑμᾶς, ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν; καὶ νῦν τὸ κατέχον οἴδατε, εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτὸν τῷ ἑαυτοῦ καιρῷ. τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας, μόνον ὁ κατέχων ἄρτι ἕως ἐκ μέσου γένηται καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος, ὃν ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἀνελεῖ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ· οὗ ἐστιν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους, καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις· ἀνθ' ὧν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο. καὶ διὰ τοῦτο πέμψει αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἐνέργειαν πλάνης εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτοὺς τὸ ψεῦδος, ἵνα κριθῶσι πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' εὐδοκήσαντες τῇ ἀδικίᾳ. Ἡσαΐας δὲ λέγει, ἀρθήτω ὁ ἀσεβὴς, ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν Κυρίου.

LXIII. Beatus item Paulus Apostolus scribens ad Thessalonicenses, ** ait: *Rogamus autem vos, Fratres, per adventum Domini nostri Jesu Christi, & nostri aggregationem in ipso, ut non citò moveamini à sensu, neque turbemini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolas, tanquam nobis auctoribus, quasi instet dies Domini: ne quis vos decipiat ullo modo; quoniam nisi venerit discessio primùm, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui est Adversarius, & extollitur super omnem qui dicitur Deus aut Numen, ita ut in templo Dei sedeat, ostentans se esse Deum. Non meministis, quod cùm adhuc essem apud vos, hæc dicebam vobis? Et nunc obstaculum scitis, ut ille reveletur in suo tempore. Nam mysterium jam operatur iniquitatis; tantum qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat: & tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus JEsus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui: Cujus adventus secundùm operationem Satana, in omni virtute & signis & prodigiis mendacibus, & in omni deceptione injustitia, in iis qui pereunt, eo quod charitatem veritatis non receperunt. Et propter hoc mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacium, ut judicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed injustitia sponte adhæserunt.* Ait vero Esaias: *** *Tollatur impius, ne videat gloriam Domini.*

LXIV. Τούτων οὖν ἐσομένων, ἀγαπητὲ, καὶ τῆς μιᾶς ἑβδομάδος εἰς δύο μεριζομένης, καὶ τοῦ βδελύγματος τῆς ἐρημώσεως τότε ἀναφανέντος, καὶ τῶν δύο προφητῶν o) καὶ προδρόμων τοῦ Κυρίου τελειωσάντων τὸν ἴδιον δρόμον, καὶ τοῦ σύμπαντος κόσμου εἰς συντέλειαν λοιπὸν ἐρχομένου, τί περιλείπεται, ἀλλ' ἢ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ Κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἀπ' οὐρανῶν, εἰς ὃν ἠλπίκαμεν; ὃς ἐπάξει τὴν ἐκπύρωσιν καὶ

LXIV. His itaque, Charissime, futuris, unaque in duas divisa septimanas, ac tunc apparente abominatione desolationis, duûmque Domini Prophetarum ac Præcursorum cursu consummato, ac jam mundi universi appetente consummatione, quid reliquum est, quàm ut Dominus & Salvator noster Jesus Christus Deus in cœlis appareat, in quem speravimus? qui conflagrationem justumque

* Gud. ὡς ὅτι.

* Dan. 11. 31. & 13. 21. ** 2 Thess. 2, 1. *** Es. 26. 10.

 τὴν

m) Βδέλυγμα ἐρημώσεως. Græca Vulgo. ἠφανισμένον. Videtur Hippolytos ex memoria hæc scripsisse ut quod dies mille ducentos nonaginta quinque ponit, ubi Hebræa omnesque Interpretes mille trecentos triginta quinque habent; quanquam nusquam proclivior διαφωνία & error, quàm in numeris. Etiam Matthæi verba parum luxata, aliter ac Græca vulg. omnesque alii habent. C.

n) Ἐπ' αὐτῆς. Et hoc singulare. Græca vulg. ἐπ' αὐτὸν, referendo ad Christum, non ad adventum, τῆς παρουσίας· Sensus tamen altus est & expeditus, ut respiciat raptum electorum ac præstantiom Justorum, ut eum in aëra, quæ eorum aggregatio in ipso Domini adventu, cujus commonefacere potuit Paulus eosdem Thessalonicenses, eorumque animos ad eum erigere. C.

o) Τῶν δύο Προφητῶν. In spurio illo tractatu de Antichristo & mundi consummatione à Pico vulgato, tertius Testis & Præcursor gloriosi Domini adventus, Joannes asseritur; quod minus probatum est, ut & opinio, quæ adhuc superstitem in carne mortali eum affirmat: quanquam non sic dura digna censura videatur, ac inurit idem Picus, & quasi ea res ad fidem spectet. Nam Ephræmus Theopolitanus Episcopus apud Photium, inter eas recenset quæstiones, quibus nihil fides lædatur, quicquid statuas. C.

τὴν δικαιοκρισίαν πᾶσι τοῖς ἀπειθήσασιν αὐτῷ. λέγει γὰρ ὁ Κύριος· ἀρχομένων λοιπὸν τούτων γίνεσθαι, ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, ὅτι ἤγγισεν ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν. καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόλλυται. ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐγείρεται ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαίνεται ἄχρι δυσμῶν, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ὅπου ἂν ᾖ τὸ πτῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται καὶ οἱ ἀετοί. πτῶμα δὲ γεγένηται ἐν παραδείσῳ· ἐκεῖ γὰρ Ἀδὰμ πέπτωκεν, ὅς καὶ πάλιν λέγει. τότε ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ Δαβὶδ προμηνύων τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Κυρίου, φησίν· ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἔξοδος αὐτοῦ, καὶ τὸ κατάντημα αὐτοῦ ἕως ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ· καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἀποκρυβήσεται τῆς θέρμης αὐτοῦ. Θέρμην δὲ λέγει τὴν ἐκπύρωσιν. Ἡσαΐας δὲ οὕτω· βάδιζε λαός μου, εἴσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου, ἀπόκλεισον τὴν θύραν σου, ἀποκρύβηθι μικρὸν ὅσον ὅσον ἕως ἂν παρέλθῃ ἡ ὀργὴ Κυρίου. Παῦλος δὲ ὁμοίως· ἀποκαλύπτεται γὰρ ὀργὴ Θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀνομίαν ἀνθρώπων, τῶν τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων.

LXV. Περὶ μὲν οὖν τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς βασιλείας τῶν ἁγίων, λέγει Δανιήλ· καὶ πολλοὶ τῶν καθευδόντων ἐν γῆς χώματι, ἀναστήσονται οὗτοι εἰς ζωὴν αἰώνιον [καὶ οὗτοι εἰς ὀνειδισμὸν καὶ αἰσχύνην αἰώνιον.] Ἡσαΐας λέγει· ἀναστήσονται οἱ νεκροί, καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις, ὅτι ἡ δρόσος ἡ παρὰ σοῦ ἴαμα αὐτοῖς ἐστιν. Ὁ Κύριος λέγει· πολλοὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται. Ὁ δὲ προφήτης † λέγει· o) ἔγειραι ὁ καθεύδων, καὶ ἐξεγέρθητι ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστός. Ἰωάννης δὲ λέγει· μακάριος καὶ ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ· ἐπὶ τούτων ὁ δεύτερος θάνατος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν. ὁ γὰρ δεύτερος θάνατος, ἐστὶν ἡ λίμνη τοῦ πυρὸς τοῦ καιομένου. Καὶ πάλιν ὁ Κύριος λέγει· τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος φαίνει ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ. καὶ τοῖς ἁγίοις ἐρεῖ· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡ-

† Idem locus laudatur Eph. 5, 14. G. Plura de illo dixi in Codice Pseudepigrapho V. Test. p. 1105. seq. & p. 1074.

judicium cunctis inducturus sit, qui in eum non crediderunt. Ait enim Dominus *; *His jam fieri incipientibus, respicite & levate capita vestra, quoniam appropinquavit redemptio vestra. Et capillus de capite vestro non peribit.* ** *Sicut fulgur exit* † *ab Oriente, & fulget usque ad Occidentem, sic erit adventus Filii hominis. Ubicunque fuerit cadaver, illic congregabuntur & aquila.* Fuit autem cadaver in paradiso; ibi enim Adamus cecidit. Aitque rursus *⁎*, *Tunc mittet Filius hominis Angelos suos, & congregabit electos suos à quatuor ventis cœli.* David quoque prænuntians judicium Dominique apparitionem, †* *A summo cœlo egressio ejus*, inquit, *& occursus ejus usque ad summum cœli, & non est qui se abscondat à calore ejus.* Calorem verò, conflagrationem vocat. Sic autem Esaias *†*, *Vade populus meus, intra in cubiculum tuum: claude ostium tuum: abscondere modicum aliquantulum, donec pertranseat ira Domini.* Paulus item ††, *Revelatur enim ira Dei de cœlo super omnem impietatem & injustitiam hominum, qui veritatem Dei in injustitia detinent.*

LXV. Cæterum de resurrectione & regno cœlorum, ait Daniel ⁎, *Multi de his, qui dormiunt in terra pulvere, resurgent, alii in vitam æternam, alii in opprobrium & probrum sempiternum.* Esaias ⁎⁎ quoque dicit, *Resurgent mortui, & evigilabunt qui in monumentis sunt: quia ros lucis, qui à te est, sanitas illis est.* At Dominus ⁎*⁎, *Multi in illa die audient vocem Filii Dei, & qui audient, vivent.* Propheta quoque ⁎*⁎*, *Excitare qui dormis, & expergiscere à mortuis, & illucebit tibi Christus.* Johannes item ⁎‡⁎, *Beatus & sanctus, qui habet partem in resurrectione prima: in hunc secunda mors non habet potestatem.* Nam secunda mors, stagnum est ignis urentis. Rursusque Dominus †‡† ait, *Tunc Justi fulgebunt*, sicut Sol lucet in claritate sua. Et dicet Sanctis *‡‡*, *Venite benedicti Patris mei: possidete paratum vobis regnum*

* Luc. 21, 28. ** Matth. 24, 26. † surgit *⁎* Matth. 24, 31. †* Psal. 18, 7. *†* Esa. 26, 20. †† Rom. 1, 17. ⁎ Dan. 12, 2. ⁎⁎ Esa. 26, 19. ⁎*⁎ Johan. 5, 25. ⁎*⁎* Ephes. 5, 14. ⁎‡⁎ Apoc. 20, 6, & 14. †‡† Matth. 13, 43. *‡‡* Matth. 25, 34.

τοιμασ-

o) Ὁ δὲ Προφήτης λέγει. Existimat Epiphan. aliique desumpta hæc ex Jeremiæ apocryphis, quod ipsum Hieronymus suspicatur. Georgius Syncellus, qui illa Apocrypha versare potuit, Πλὴν καὶ ὁ μακάριος Παῦλος σπανίως ἐχρήσατό τισιν ἐξ Ἀποκρύφων χρήσεσιν. ὡς ὅταν φησὶν ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους πρώτῃ ἐπιστολῇ, ὁ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, καὶ τὰ ἑξῆς, ἐκ τῶν Ἠλία Ἀποκρύφων. καὶ πάλιν ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας, ἐκ τῆς Μωσέως Ἀποκαλύψεως, Οὔτε περιτομή τί ἐστιν, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις. καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους, ἐκ τῶν Ἱερεμίου λεγομένων Ἀποκρύφων, ἔγειραι ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστός. *Cæterum etiam beatus Paulus nonnunquam, rarò tamen, quibusdam auctoritatibus usus est, petitis ex libris Apocryphis. Ut cùm ait in Epistola prima ad Corinthios:* Quæ oculus non vidit, nec auris audivit, & in cor hominis non ascenderunt, &c. *ex Elia Apocryphis. Et rursus in Epistola ad Galatas, ex Mosis Apocalypsi,* Neque circumcisio aliquid est, neque præputium, sed nova creatura. *In Epistola quoque ad Ephesios,* Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illucescet tibi Christus, *ex Jeremia, quos vocant Apocryphis.* Nec his absimilia Origenes, etsi locus non occurrit; qui ipse multis locis Apocryphis utitur, ac quandoque suum ex illis errorem confirmat præexistentiæ Animorum, Matth. 14. Joan. 1. &c. Hippolytus quoque propheticum hoc dictum Paulo usurpatum existimavit; sive ex Apocrypho jam relato, sive quod ipsa veri Isaiæ 60. ***Surge, Illuminare Jerusalem,*** &c. ita composuit, & an veram lucem Christum usurpavit, ut S. Doctor haud improbabiliter sensit. C.

τοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Πρὸς δὲ τοὺς ἀνόμους τί φησιν; ὑπάγετε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, ὃ ἡτοίμασεν ὁ πατήρ μου. Ἰωάννης δὲ λέγει· ἔξω οἱ κύνες, καὶ οἱ φαρμακοὶ, καὶ πόρνοι, καὶ φονεῖς, καὶ οἱ εἰδωλολάτραι, καὶ πᾶς ποιῶν καὶ φιλῶν ψεῦδος· ὅτι τὸ μέρος ὑμῶν ἐστὶν εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. Ὁμοίως δὲ καὶ Ἡσαΐας φησί· καὶ ἐξελεύσονται καὶ ὄψονται τὰ κῶλα τῶν παραβεβηκότων ἐν ἐμοί. καὶ ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται, καὶ ἔσονται εἰς ὅρασιν πάσῃ σαρκί.

à *constitutione mundi.* Ad improbos verò quid dicit? *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus:* quem paravit Pater meus. Johannes verò dicit*, *Foris canes & venefici, & scortatores & homicidæ, & idolis servientes, & omnis qui facit & amat mendacium*, quia pars vestra est in gehenna ignis. Similiter autem & Esaias ** ait, *Et egredientur, & videbunt cadavera, ut eorum, qui prævaricati sunt in me. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, & erunt in visionem omni carni.*

LXVI. Παῦλος δὲ ὁ ἀπόστολος περὶ ἀναστάσεως τῶν δικαίων πρὸς Θεσσαλονικεῖς γράφων φησίν· οὐ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν περὶ τῶν κεκοιμημένων, ἵνα μὴ λυπῆσθε ὡς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. εἰ γὰρ πιστεύομεν ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ, ἄξει σὺν αὐτῷ· Τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ Κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου, οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας· ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ καὶ σάλπιγγι Θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον· ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα· καὶ οὕτω πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα.

LXVI. Paulus autem Apostolus de resurrectione Justorum ad Thessalonicenses scribens,*.* ait: *Nolumus vos ignorare de dormientibus, ut non contristemini, sicut & cæteri, qui spem non habent. Si enim credimus quod Jesus mortuus est & resurrexit, ita & Deus eos qui dormierunt per Jesum, adducet cum eo. Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos qui vivimus, qui residui sumus in adventum Domini non præveniemus eos, qui dormierunt. Quoniam ipse Dominus in jussu, & in voce & tuba Dei descendet de cælo, & mortui in Christo resurgent primùm. Deinde nos qui vivimus, qui residui sumus, simul cum eis rapiemur in occursum Domini in aëra; & sic semper cum Domino erimus.*

LXVII. Ταῦτά σοι παρέστησα διὰ βραχέων ἀρυσάμενος, Θεόφιλε, ὅπως φυλάσσων μετὰ πίστεως τὰ γεγραμμένα, καὶ προβλέπων τὰ ἐσόμενα, ἀπρόσκοπον ἑαυτὸν καὶ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις φυλάξῃς, προσδεχόμενος τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, ἐν ᾗ ἀναστήσας τοὺς ἁγίους ἡμῶν σὺν αὐτοῖς εὐφρανθήσεται, δοξάζων Πατέρα· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς ἀπελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

LXVII. Hæc tibi paucis exposui, ô Theophile, ex divinis Scripturis hausta, ut servando fide quæ scripta sunt, prospiciensque futura, inoffensum te Deo ac hominibus serves, expectans beatam spem, & illustrationem Dei, & Salvatoris nostri *‡*, in qua suscitatis sanctis nostris, cum eis lætabitur glorificans Patrem. Ipsi gloria in sempiterna sæcula sæculorum, Amen.

* Apoc. 25, 15. & 21, 8. ** Esa. 66, 24. *.* 1 Thess. 4, 12. *‡* Tit. 2, 13.

De locis quibusdam Scriptorum sacrorum N. Test. quos aliter paullo quam in vulgatis codicibus exstant, legisse S. Hippolytus videtur,

CL. V. JOHANNIS MILLII *observatio, ex ejus Prolegomenis in Novum Testamentum.*

Scripsit alia haud pauca *Hippolytus*. Quæ autem sub nomine ejus feruntur, spuria fere sunt, excepto forsan tractatu *de Antichristo*, quem pro genuino venditat *Combefisius*. In eo autem cum nonnulla, ab Editis nostris diversa, genuinam Apostoli præferant Scripturam, tum certe varia sunt interpolata. E genuinis sunt ista, Apoc. 17, 4. Ἀκάθαρτα τῆς πορνείας τῆς γῆς. Ἀκάθαρτα τῆς, postea mutatum in ἀκαθάρτητος, Syntaxeos causa. Μετὰ ταῦτα, 18, 1. (absque καὶ, quod præfixum in nostris, connexionis causa) *Syr. Arab. Andreas.* Ὅτι ἐκολλήθησαν αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς ἄχρι τοῦ οὐρανοῦ, 18, 5. *Alex.* plurimi al. *Vulg. Syr. Areth. Cyprian. Tichonius.* Ignoratio sensus τοῦ ἐκολλήθησαν hoc loco, peperit nostrum ἠκολούθησαν· utrumque interpretatur *Arabs.* Κρίνας αὐτήν, 18, 8. *Syr. Arab.* qui plagas Babylonis hujus, ceu venturas consideraverunt, ex versiculi hujus

parte priori, & seqq. versibus, Aoristum mutarunt in κελεύων. Κινάμωμον, καὶ ἄμωμον, καὶ θυμίαμα, 18, 13. *Syr. Æth.* Mihi videtur ἄμωμον, ob præcedens κινάμωμον (quomodo in Codd. al.) facili errore excidisse. Ενώπιον τοῦ Κυρίου τῆς γῆς, 11, 4. *Vulg. Syr. Arab. Arethas.* & sic Græca τοῦ ὁ. Zach. 4, 14. unde verba ista sunt desumpta. Τὰς ἡμέρας .... ἐν πάσῃ πληγῇ, 11, 6. *Alex.* al. *Vulg. Arab. Æthiop.* Sic *Arethas.* Clarius aliquanto, quod est in plerisque Editt. ideoque suspectius. Mitto aliqua alia hujusmodi, utpote memorata in superioribus. Sed & haud paucæ hic occurrunt interpolatæ lectiones. Ητοιμασμένον τῷ διαβ. καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, ὃ ἡτοίμασεν ὁ πατήρ, Matth. 25, 41. addita genuina lectione interpolatæ. Διὰ πολλῶν παρακλήσεων, 2 Tim. 2, 2. explicatio. Καὶ εἴ τις θελήσει ἐν τούτοις ἀδικῆσαι, Apoc. 11, 5. Τελέσωσι τὸν δρόμον καὶ τὴν μαρτυρίαν, 11, 7. inserto τὸν δρόμον, ex Act. 20, 24. vel 2 Tim. 4, 7. Εβαλεν ὁ ὄφις, 12, 16. ex v. 15. Μετὰ τῶν ἁγίων (pro λοιπῶν) τοῦ σπέρμ. 12, 17. explicatio. Καὶ οὐκ ἔστι, καὶ παρέσται, 17, 8. Vid. cap. 37. Αγοράσει, (in Futuro, ad sensum) 18, 11. sic *Arethas.* Πρόβατα καὶ τράγους, 18, 13. Απώλετο ἀπὸ σοῦ, 18, 14. *Vulg. Syr. Arab. Arethas.* explicatius. Εκ τῆς τιμιότητος αὐτῆς, 18, 19. Καὶ οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ προφῆται, 18, 20. *Syr.* Restat lectio 17, 16. καὶ τὰ κέρατα ἃ εἶδες, καὶ τὸ θηρίον, quàm sequuntur *Syr. Arab. Æth.* & varii Codd. sed de hac aqua mihi hæret.

Testimoniis veterum de Hippolyti libro* περὶ τοῦ ΑΝΤΙΧΡΙΣΤΟΥ *supra p. 1. seq. allatis adde hæc ANDREÆ CÆSAR. in Apocal. XIII. 1. p. 70.*

Τινὲς μὲν τὸ θηρίον τοῦτο δευτερεύουσάν τινα δύναμιν τοῦ Σατανᾶ τῶν λοιπῶν δαιμόνων ἄρχουσαν ἐξειλήφασι· τὸ δὲ μετ' αὐτὸ ἐκ τῆς γῆς ἀνιὸν, τὸν Αντίχριστον· τοῖς δὲ ἁγίοις, Μεθοδίῳ καὶ Ιππολύτῳ καὶ ἑτέροις, εἰς [αὐτὸν] τὸν Αντίχριστον τὸ παρὸν θηρίον ἐξείληπται· ἐκ τῆς πολυταράχου τοῦ βίου τούτου θαλάσσης καὶ πολυκύμονος ἐξερχόμενον. Τὰ δὲ δέκα κέρατα σὺν τοῖς διαδήμασι, καὶ αἱ ἑπτὰ κεφαλαὶ, τήν τε τοῦ διαβόλου πρὸς αὐτὸν [τὸν Αντίχριστον] ἕνωσιν αἰνίττεται· (ταῦτα γὰρ [καὶ] αὐτῷ προσόντα ἀνωτέρω ἡρμήνευται) τήν τε εἰς δέκα τῆς γηΐνης βασιλείας ἐπ' ἐσχάτων διαίρεσιν, καὶ τὴν τῷ κόσμῳ τούτῳ σύστοιχον ἑβδοματικὴν βασιλείαν, ἑπτὰ μὲν ἡμέραις ἐκμετρουμένην, ἑπτὰ δὲ διαδοχαῖς διαιρουμένην, ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς ῥηθήσεται.

Quidam per hanc *bestiam* accipiunt virtutem quandam viribus & nequitiâ Satanæ inferiorem, cæteris autem dæmonibus utroque genere eminentiorem: per bestiam vero quæ paulo post è terra emergit, Antichristum ipsum. At sanctus Methodius & Hippolytus, & alii veteres, de ipso Antichristo præsentem locum interpretati sunt; ut qui ex turbulento plurimumque undoso vitæ hujus mari egressurus sit. Per *decem* autem *cornua* totidem diadematis exornata, & *septem capita*, familiaritatem illam denotari volunt, quæ inter ipsum & diabolum intercedet: (nam hæc illi adfore jam ante quoque indicatum est) regnique terreni in decem partes sectionem; & regnum præterea septenarium mundi hujus cursui conformatum, septem quidem dierum spatio dimensum, & in septem rursum successiones distributum; prout in sequentibus latius id explicabitur.

Et in Apocalyps. XII. 18. pag. 75.

Καὶ τὴν μὲν ἀκρίβειαν τῆς ψήφου, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, ὁ χρόνος ἀποκαλύψει καὶ ἡ πεῖρα τοῖς νήφουσιν. Εἰ γὰρ ἔδει, καθώς φασί τινες τῶν διδασκάλων, σαφῶς γνωσθῆναι τὸ τοιοῦτον ὄνομα, ὁ τεθεαμένος ἂν αὐτὸ ἀπεκάλυψεν. ἀλλὰ οὐκ εὐδόκησεν ἡ θεία χάρις ἐν θείᾳ βίβλῳ τὸν τοῦ λυμεῶνος ὄνομα γραφῆναι

Accuratam calculi notitiam, ut reliqua itidem, quæ de Antichristo scripta exstant, tempus & experientia viris prudentibus & sobriis manifestabit. Nam si in exquisita nominis hujus cognitione magnum aliquod operæ pretium situm esset, ille utique qui visionem impressit, ut veteres rectè admonent, Evangeli-

* Fallitur Vir Clarissimus Elias du Pin, qui Eusebium libri Hippolytei de Anti-Christo mentionem facere scribit in Bibliotheca Scriptor. Ecclesiastic. Tom. I. pag. 113.

† Hæc ex Andrea repetit, Hippolyto etiam nominetenus compellato *Arethas* in locum citatum Apocalypseos.

φῆναι. ὡς ἐν γυμνασίας τε λόγῳ, πολλὰ ἔστιν εὑρεῖν, κατὰ τὸν μακάριον Ἱππόλυτον καὶ ἑτέρους, ὀνόματα τὸν ἀριθμὸν τοῦτον περιέχοντα, προσηγορικά τε καὶ κύρια. κύρια μὲν οἷον Λαμπέτης, Τειτάν, ἐκ τοῦ τείνω, καθ' Ἱππόλυτον· Λατεῖνος, ὁμοίως [διὰ διφθόγγου] Βενέδικτος· ὅπερ ἑρμηνεύεται εὐλογημένος ἢ εὐλογητὸς· κατὰ μίμησιν τυχὸν τοῦ ἀληθῶς εὐλογημένου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. προσηγορικὰ δὲ, κακὸς ὁδηγὸς, παλαιβάσκανος, ἀληθῶς βλαβερὸς, ἀμνὸς ἄδικος. οἷς ἐκ τῶν ἐναντιουμένων τῇ πλάνῃ ἐπικληθήσεται, τὴν οἰκείαν δόξαν ἐν αἰσχύνῃ τιθέμενος.

stæ illud patefecisset. Verum divinæ gratiæ aliud, quam corruptoris perditique hominis nomen, divino huic libro inferere visum fuit. Veruntamen per modum exercitationis multa secundum B. Hippolytum & alios confingi possunt nomina, quæ numerum illum complectantur, cum propria, tum etiam appellativa, idque in omni propemodum lingua. Proprium exempli caussa, Græce sit *λαμπέτης*; Latine *Benedictus*; Persice *Sarmnaus*. Similis in cæteris linguis efformatio fiat. Appellativo verò, ut *κακὸς ὁδηγός dux improbus: ἀληθῶς βλαβερὸς, vere noxius: παλαιβάσκανος, jam olim invidus: ἀμνὸς ἄδικος, Agnus iniquus*, quibus ab illis præcipue appellabitur Antichristus, qui errores illius aversantur; siquidem is gloriam suam in flagitiis probro dignis constituet vel maxime.

Et in Apocalypf. XVII. 10. *pag.* 101.

Τοὺς δὲ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ βασιλέων πεσόντας πέντε βασιλεῖς.] ὁ μακάριος Ἱππόλυτος, αἰῶνας τούτους ἐξέλαβεν· ὧν τοὺς μὲν πέντε, παρῳχηκέναι· τὸν δὲ ἕκτον, ἑστάναι· ἐν ᾧ ταῦτα ἑώρακεν ὁ Ἀπόστολος· τὸν δὲ ἕβδομον, τὸν μετὰ τὰ ͵ς' ἔτη, μήπω μὲν ἐληλυθέναι· ἐρχόμενον δὲ, ὀλίγον δεῖ μεῖναι. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως [ἐκεῖνος·] εἰ δὲ, ὡς φησιν ὁ [μακάριος] Εἰρηναῖος, ὥσπερ ἑπτὰ ἡμέραι δεδημιούργηνται, οὕτω καὶ ἑπτὰ οὐρανοὶ, καὶ ἑπτὰ ἄγγελοι τῶν λοιπῶν προύχοντες, καὶ ἡμῶν λεγόντων εὐπαράδεκτον τοῖς ἀκούουσι φαίνεται τὸ καὶ ἑπτὰ βασιλείας εἶναι τὰς ἀπ' ἀρχῆς μέχρι [τοῦ] νῦν περιβοήτους· ὧν τὰς μὲν πέντε ἤδη πεπτωκέναι· τὴν δὲ ἕκτην, ἐφ' ἧς ὡράθη ἡ Ἀποκάλυψις, ἑστάναι ταύτην ἐν τῇ παλαιᾷ Ῥώμῃ· τὴν δὲ ἑβδόμην μήπω ἐληλυθέναι, τὴν ἐν τῇ νέᾳ [Ῥώμῃ.]

Beatus Hippolytus per hosce *Reges* quinque qui è septem ceciderunt, secula accepit: è quibus quinque jam prætererierunt: Sexium in quo Apostolus hæc vidit, adhuc decurrit: Septimum autem, ut ille opinatur, post elapsa sex annorum millia tandem se prodet: ubi autem sese prodiderit, parum durabit. Et hæc quidem ad eum modum ille. Forsan, ut B. Irenæi sententiâ, septem conditi sunt dies, & septem cœli, & septem Angeli cæteris præstantiores: ita jam inde ab exordio usque ad seculi finem septem regna cæteris celebriora citra absurditatem statuere licebit: è quibus quinque jam tum conciderant: Sextum, cùm Apocalypsis cernebatur, adhuc consistebat, & quidem in antiqua Roma: Septimum porrò, per id tempus necdum advenerat; novæ Romæ Imperium.

Nicephorus Callistus lib. IV. Historia Eccles. cap.* 31.

ΤΟΙΣ δὲ κατὰ Σεύηρον χρόνοις, καὶ Ἱππόλυτος ὁ Πόρτου τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπος γεγονὼς, ἀκμάζων ἦν. καὶ δὴ πολλῶν ὑπομνημάτων συνετῶς αὐτῷ γεγραμμένων, καὶ τὸ περὶ τοῦ πάσχα ἐκτίθεται σύγγραμμα· ἐν ᾧ τῶν χρόνων ἀναγραφὴν ἐκθέμενος, καί τινα κανόνα ἑκκαιδεκαετηρίδος περὶ τοῦ πάσχα προθεὶς, ἐπὶ τὸ πρῶτον ἔτος Ἀλεξάνδρου περιγράφει τοὺς χρόνους. τά γε μὴν αὐτοῦ συγγράμματα, ταῦτα εἰσί· βιβλίον εἰς τὴν ἑξαήμερον· ἕτερον εἰς τὰ μετὰ τὴν ἑξαήμερον· ἀντιρρητικὸς πρὸς Μαρκίωνα· εἰς τὸ ᾆσμα τῶν ᾀσμάτων· Εἰς μέρη τοῦ Ἰεζεκιήλ. περὶ τοῦ πάσχα. σύνταγμα πρὸς πάσας τὰς αἱρέσεις βιωφελέστατον· περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Ἀντιχρίστου· περὶ ἀναστάσεως· καὶ ἄλλα πλεῖστα· Εἰς Ζαχαρίαν· περὶ

Temporibus Severi Hippolytus etiam Portus Romani episcopus, floruit: qui cùm alia plurima scripta prudenter & doctè edidit, tum de Paschate librum composuit, in quo descriptione temporum & veluti Fastorum initia, & Canone annorum sedecim de Paschate proposito, rationem temporum usque ad primum annum Alexandri deducit. Catalogus librorum ejus sic habet: Liber in Hexaëmeron: & alter post Hexaëmeron: refutatorius contra Marcionem: in Canticum canticorum, in partes Ezechielis, de Paschate, Opus contra hæreses omnes longè utilissimum, de adventu Antichristi, de resurrectione, & alia plurima: in Zachariam,

* Habet ille quidem sua pleraque ab Eusebio, sed ei tamen nonnulla addit, ut libri de Anti Christo mentionem. *Honorii* vero Augustodunensis cap. 62 de scriptor. Ecclesiast. testimonium, quoniam Hieronymum tantum describit, apponere nolui, quemadmodum nec *Freculphi* T. 2, Chron. lib. 3. cap. 8.

ψαλμῶν· Εἰς τὸν Ἡσαΐαν· Εἰς τὸν Δανιήλ· περὶ ἀποκαλύψεως· περὶ παροιμιῶν· περὶ Σαοὺλ καὶ Πύθωνος. περὶ ἐπαίνων τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἐν οἷς παρόντος Ὠριγένους ὡμίλησε. τινὰ δὲ τῶν συγγραμμάτων ἐπιλήψιμα ἔχων, τῷ ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρίῳ μετὰ ταῦτα τελειωθεὶς, τὸν τῆς ἀγνοίας ἀπετρίψατο μῶμον. ἐξ ὧν φασὶ καὶ Ὠριγένην ἀρχὴν ἐσχηκέναι ταῖς θείαις ἐπιβάλλειν γραφαῖς. τοσαῦτα δὲ καὶ τὰ Ἱππολύτου.

de Pſalmis, in Eſaiam, in Danielem, de Apocalypſi, de Proverbiis, de Saul & Pythone: de laudibus Domini noſtri JEſu Chriſti, in quibus præſente Origene ſermonem habuit. Quædam porrò ſcripta ejus quum reprehenſione non careant, martyrio poſtea pró CHRISTI nomine abſoluto, ignorantiæ ejus maculam detrivit atque deterſit. Unde Originem ajunt initium commentatorium in ſacras ſcripturas ſcribendorum ſumpſiſſe. Hæc de Hippolyto.

Marquardi Gudii præfatio, editioni Pariſienſi libri genuini Hippolyti de Antichriſto A.C. clↄ Iↄ c LXI. præmiſſa.

LECTORI.

Superiori æſtate factum eſt in oppido Remorum, ut præter omnem expectationem nobis aliud quærentibus hoc in manus inciderit opuſculum, quod quanquam curis jucundioribus ſatis jam ſuperque exercerer, quæ non permitterent, ut relictis roſis ſpinas tribuloſve captarem, tamen ſubducta lucri ratione intelligebam, non abſque poenitendo faſtu comtemni poſſe; omni antiquitati ſuam deberi reverentiam: hominibus vero Chriſtianæ religionis præſtantiam profitentibus nihil oportere antiquius eſſe iſtusmodi reliquiis antiquioris Eccleſiæ. Itaq; non occaſionem omiſi belliſſimam: ſed præterea paucis abhinc menſibus alterum ſcrutatus ejuſdem opuſculi latibulum, tandem inter Eburovices optatæ fortunæ compos, etiamſi maturandæ profectionis ardeam cupiditate propemodum incredibili, tamen quoquo modo poſſum, expedio, quod amicis hortantibus abſq; ingenii valde contumacis infamia diutius differri non poterat. Eo autem libentius hoc quicquid eſt ab obſcura nocte vindicandi curam qualemcunque ſuſpicio, quod quæ tantis conatibus Hippolyto paſſim aſſignentur, aut ſpuria, aut ſaltim ſuſpecta eſſe me non fugiat. Sperabam ergo poſſe accidere, quod talis Viri partim nomen graviſſimum & ſanctiſſimum, partim ipſa ætas Apoſtolicis tam propinqua temporibus merebatur, ut hac occaſione ſententiis publicis paulo diligentius cognoſceretur, quid huic diſſertationi tribuendum ſit. Quicquid erit, manum dabo rationibus, tametſi non diſſimulo ſatis proviſum eſſe ne carbones exoſcularentur. Atque utinam Joannes Picus non minori patientia tentaſſet illam orationem περὶ τῆς συντελείας τοῦ κόσμου καὶ περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου: fortaſſe noluiſſet aut interpretandis aut vulgandis ejuſcemodi centonibus bonarum horarum jacturam facere. Credebat avtem quod optabat, à ſe theſaurum explicari, auctoris veterrimi commentarium, cujus Hieronymus mentionem feciſſet. Sed ampliſſimæ virum dignitatis ſpes egregia quàm indigne atque infeliciter deſtituerit, ex hac ad Theophilum germana de Antichriſto demonſtratione convinci poſſunt, qui virorum doctiſſimorum obſervationibus fidem non habent. Ea laboris & voti noſtri ſumma eſt, in hoc argumento veritatem reſtituere, ut Hippolytum liberemus adulterino tamque deformi fœtu. Non audiendi ſunt, qui malæ cauſſæ patrocinium arripiunt animo fortaſſe non malo, ſed paulo nimium improvido. Nam quod hoc à nobis ſine magna ratione affirmari contendunt, alterutrum aut ſuam profitentur temeritatem, quod audeant præſtare iſtam orationem, quam ipſi legiſſe non videntur: aut profecto pudendam incuriam, qui, ſi legerunt, non vident quid doli mali, quid fraudis in ſinu foveat. Si poſthac paulo plus otii habuerimus, eam cujus obtrudunt antiquitatem, certiſſimis argumentis intelligent, ab ignaro & mendaci Græculo longe recentiori ætate compilatam eſſe. Sed jam nobis non commodum eſt diſputationem Eccleſiaſticam inſtituere.

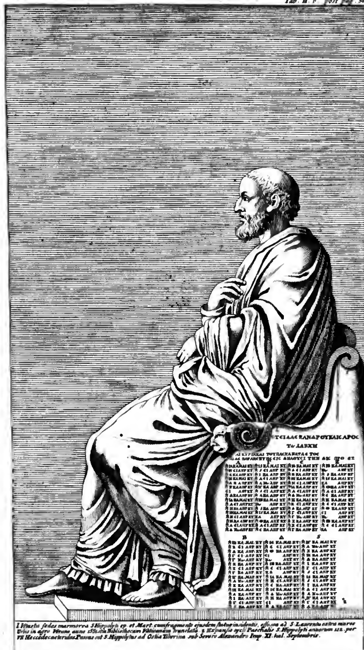
S. HIP-

STATVA
S. HIPPOLYTI
PORTVENSIS EPISCOPI
QVI VIXIT ALEXANDRO
PIO IMP
EX VRBIS RVINIS EFFOSSA
A PIO IIII MEDICE
PONT MAX
RESTITVTA

N.W. fc. Rom.

1 sede marmorea S Hippolyti plana superficies dextri lateris exhibet Chronologiam Paschalem per Cyclos annorum 112 Julianorum proleptice ordinatam è sacris literis 2 epocha cycli postremi ducitur ab anno 1° Severi Alexandri 3 In sedis inflexione legitur catalogus operum S Hippolyti cujus inscriptionis partem superstitem, et à 3 rvatura marmoris in figura occultatam, damus integram numero 4°

I Vinsba sedes marmorea S Hippolyti ep. et Mart. cum fragmento ejusdem statuæ insidentis, effossa ad S Laurentii extra muros Urbis in agro Verano anno 1551. in Bibliothecam Vaticanam translata. 2 Expansio cycli Paschalis S. Hippolyti annorum 112. per VII Hecædecaeterides Passus est S. Hippolytus ad Ostia Tiberina sub Severo Alexandro Imp. XI. kal. Septembris.

S. HIPPOLYTI
Epiſcopi & Martyris
CANON PASCHALIS,
in Statua Marmoreâ ad Urbem Romam
A. C. MDLI effoſſa
Græce & Latine,
Et in eum, quemadmodum & in
CATALOGUM SCRIPTORUM
ejusdem S. Hippolyti,
qui in eadem Statua legitur,
Virorum Doctorum
COMMENTARII.
Statua ipſa, tribus tabulis æneis
deſcripta adjungitur.

ΙΟΥC
ΝΙΑC
ΑΛΜΟΥC
ΓΑCΤΡΙΜΥΘΟΝ
ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΚΑΤΑ Ιω
ΑΝΝΗΝ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟ
ΚΑΛΥΨΕωC
ΠΕΡΙ ΧΑΡΙCΜΑΤωΝ
ΑΠΟCΤΟΛΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟ
CΙC
ΧΡΟΝΙΚωΝ
ΠΡΟC ΕΛΛΗΝΑC
ΚΑΙ ΠΡΟC ΠΛΑΤωΝΑ
Η ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΝΤΟC
ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΟC ΠΡΟC CΕ
ΒΗΡΕΙΝΑΝ
ΑΠΟΔΕΙΞΙC ΧΡΟΝωΝ
ΤΟΥ ΠΑCΧΑ
ΚΑΤΑ ΕΝ Τω ΠΙΝΑΚΙ
ωΔΑΙ ΕΙC ΠΑCΑC ΤΑC ΓΡΑ
ΦΑC
ΠΕΡΙ ΘΥ ΚΑΙ CΑΡΚΟC
ΑΝΑCΤΑCΕωC
ΠΕΡΙ ΤΑΓΑΘΟΥ ΚΑΙ
ΠΟΘΕΝ ΤΟ ΚΑΚΟΝ

ΕΤΟΥC Α. ΒΑCΙΛΕΙΑC ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟC ΕΓΕΝΕΤΟ. Η. ΔΙ. ΤΟΥ ΠΑCΧΑ ΕΙΔΟΙC ΑΠΡΕΙΛΙΑΙC CΑΒΒΑΤω ΕΜΒΟΛΙΜΟΥ ΜΗΝΟC ΓΕΝΟΜΕΝΟΥ. ΕCΤΑΙ ΤΟΙC ΕΞΗC ΕΤΕCΙΝ ΚΑΘωC ΥΠΟΤΕΤΑΚΤΑΙ ΕΝ Τω ΠΙΝΑΚΙ. ΕΓΕΝΕΤΟ ΔΕ ΕΝ ΤΟΙC ΠΑΡωΧΗΚΟCΙΝ ΚΑΘωC CΕCΗΜΕΙωΤΑΙ. ΑΠΟΝΗCΤΙΖΕCΘΑΙ ΔΕ ΔΕΙ ΟΥ ΑΝ ΕΜΠΕCΗ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΕΙΔΟΙC ΕΜ, ΑΠΡΕΙ	Ζ	S ΕCΔΡΑ ΚΑΤΑ ΔΑΝΙΗΛ ΚΑΙ ΕΝΕ	Є	Δ	Γ	Β	Α
ΠΡΟ Δ Νω ΑΠΡΕΙ	Δ ΓΕΝΕCΙC ΧC	Γ ΡΗΜω	Β	Α	Ζ	S	Є
Πρ ΙΒ Πρ ΙΑ ΚΑ SS ΑΠΡΕΙ	Α ΕΖΕΧΙΑC	Ζ	S ΙΗCΟΥC	Є	Δ	Γ	Β
ΕΜ, ΠΡΟ Ε, ΕΙ ΑΠΡΕΙ	Ζ ΙωCΕΙΑC	S	Є	Δ	Γ	Β	Α
ΠΡΟ Δ ΚΑ ΑΠΡΕ.	Δ	Γ	Β	Α	Ζ	S	Є
ΠΡΟ ΙΒ ΚΑ ΑΠΡΕΙ	Α	Ζ ΕΖΕΚΙΑC ΚΑΤΑ ΔΑ ΚΑΙ ΙωCΕΙΑC	S	Є	Δ	Γ	Β
SS ΝωΝΑΙC ΕΜ ΑΠΡΕΙ	Ζ	S	Є	Δ ΙΗCΟΥC ΚΑ. ΔΑ	Γ	Β	Α
ΠΡΟ Η. ΚΑ ΑΠΡΕΙ	Δ	Γ	Β	Α	Ζ	S	Є
ΕΜ. ΕΙΔΟΙC ΑΠΡΕΙ	Γ	Β	Α	Ζ	S	Є	Δ
ΠΡΟ Δ. Νω ΑΠΡΕΙ	Ζ	S	Є	Δ	Γ	Β	Α ΕΞΟΔΟC
Πρ. ΙΒ Πρ. ΙΑ ΚΑ SS ΑΠΡΕΙ	Δ	Γ	Β	Α	Ζ	S	Є
ΕΜ. ΠΡΟ Ε ΕΙ ΑΠΡΕΙ	Γ	Β	Α	Ζ	S	Є	Δ ΕΝ ΕΡΗΜω
ΠΡΟ Δ. ΚΑ ΑΠΡΕΙ	Ζ	S	Є	Δ	Γ	Β	Α
ΠΡΟ ΙΕ ΚΑ ΑΠΡΕΙ	Δ	Γ	Β	Α	Ζ	S	Є ΕCΔΡΑ
SS. Νω ΝΑΙC ΕΜ. ΑΠΡΕΙ	Γ ΕΞΟΔΟC ΚΑΤΑ ΔΑΝΙΗΑ	Β	Α	Ζ	S	Є	Δ
ΠΡΟ Η. ΚΑ ΑΠΡΕΙ	Ζ	S ΠΑΘΟC ΧC	Δ	Є	Γ	Β	Α

ANNO I. REGIMINIS ALEXANDRI IMPERATORIS FACTA EST XIV. PASCHAE IDIBVS APRILIBVS SABBATO CVM MENSIS EMBOLIMAEVS FVISSET. ERIT SEQVENTIBVS ANNIS SICVT IN TABVLA SVBIECTVM EST. EVENIT VERO IN PRAETERITIS SICVT INDICATVM EST. SOLVERE AVTEM OPORTET IEIVNIVM VBI DOMINICA INCIDERIT.

In Psalmos

De Pythonissa

De Evangelio secundum Johannem & Apocalypsi

De Charismatibus

Apostolica Traditio

Chronicon ad Græcos.

In Platonem vel etiam de omni

Exhortatorius ad Severinam

Demonstratio Temporum Paschæ quemadmodum in tabula

Odæ in omnes scripturas

De Deo & Carnis Resurrectione

De Bono & unde Malum

IDIBVS EM. APRIL.	1	G		F	ESDRAS IVXTA DANIELEM ET IN EREMO	E		D		C	B	A	
IV. NON. APRIL.	2	D	GENESIS CHRISTI	C		B		A		G	F	E	
XII. XI. KA. BISS. APRIL.	3	A	EZECHIAS.	G		F	IESVS	E		D	C	B	
V. EID. EM. APRIL.	4	G	JOSIAS	F		E		D		C	B	A	
IV. KA. APRIL.	5	D		C		B		A		G	F	E	
XV. KA. APRIL.	6	A		G	EZECHIAS IVXTA DANIELEM ET IOSIAS.	F		E		D	C	B	
BISS. NONIS EM. APRIL.	7	G		F		E		D	IESVS IVXT. DAN.	C	B	A	
VIII. KA. APRIL.	8	D		C		B		A		G	F	E	
IDIB. EM. APRIL.	9	C		B		A		G		F	E	D	
IV. NON. APRIL.	10	G		F		E		D		C	B	A	EXODVS.
XII. XI. KA. BISS. APRIL.	11	D		C		B		A		G	F	E	
V. EID. EM. APRIL.	12	C		B		A		G		F	E	D	IN EREMO.
IV. KA. APRIL.	13	G		F		E		D		C	B	A	
XV. KA. APRIL.	14	D		C		B		A		G	F	E	
BISS. NONIS EM. APRIL.	15	C	EXODVS IVXTA DANIELEM.	B		A		G		F	E	D	ESDR.
VIII. KA. APRIL.	16	G		F	PASSIO CHRISTI.	E		D		C	B	A	

ΕΤΕΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΚΑΙΣΑΡΟΣ

Τῳ Α ΑΡΧΗ

ΑΙ ΚΥΡΙΑΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ ΚΑΤΑ ΕΤΟΣ

ΑΙ ΔΕ ΠΑΡΑΚΕΝΤΗΣΕΙΣ ΔΗΛΟΥΣΙ ΤΗΝ ΔΙΣ ΠΡΟ ΕΞ

Α	Γ	Ε	Ζ
ΠΡΟ ΙΑ ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΤ	ΠΡΟ ΙS. ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΤ	ΠΡΟ ΙΔ. ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΤ	ΠΡΟ ΙΒ. ΚΑ ΜΑΙ. ΚΤ
ΠΡΟ Η ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΤ	ΠΡΟ S ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΤ	ΠΡΟ Δ ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΤ	Νω ΑΠΡ. ΚΤ
ΠΡΟ Ε ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΤ	ΠΡΟ Ι ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΤ	ΠΡΟ Η ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΤ	ΠΡΟ S. ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΤ
ΠΡΟ ΙΕ ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΤ	ΠΡΟ Α ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΤ	ΠΡΟ ΙΗ ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΤ	ΠΡΟ ΙS. ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΤ
ΠΡΟ Δ Ν. ΑΠΡ. ΚΤ	ΠΡΟ Α Νω. ΑΠΡ. ΚΤ	ΠΡΟ Η ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΤ	ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΤ
ΠΡΟ Η ΚΑ. Απρ. ΚΤ	ΠΡΟ ΙΓ ΚΑ. Απρ. ΚΤ	ΠΡΟ ΙΑ ΚΑ. Απρ. ΚΤ	ΠΡΟ Θ. ΚΑ. Απρ. ΚΤ
ΕΙ Απρ. ΚΤ	προ S ΕΙ. Απρ. ΚΤ	προ Δ ΕΙ. Απρ. ΚΤ	προ Α. ΕΙ. Απρ. ΚΤ
ΠΡΟ Δ ΚΑ. Απρ. ΚΤ	προ Α ΚΑ. Απρ. ΚΤ	προ Δ Νω. Απρ. ΚΤ	προ Ε. ΚΑ. Απρ. ΚΤ
ΠΡΟ ΙΔ ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΤ	προ ΙΒ ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΤ	προ ΙΖ ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΤ	προ ΙΕ. ΚΑ ΜΑΙ. ΚΤ
ΠΡΟ Δ ΕΙ. Απρ. ΚΤ	Νω Απρ. ΚΤ	προ Ζ ΕΙ. Απρ. ΚΤ	προ Ε. ΕΙ. Απρ. ΚΤ
ΠΡΟ Η ΚΑ. Απρ. ΚΤ	προ 9 ΚΑ. Απρ. ΚΤ	προ Δ ΚΑ. Απρ. ΚΤ	προ Θ. ΚΑ. Απρ. ΚΤ
ΠΡΟ ΙΗ ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΤ	προ ΙS ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΤ	προ Γ ΕΙ. Απρ. ΚΤ	ΕΙ Απρ. ΚΤ
ΠΡΟ Η ΕΙ. Απρ. ΚΤ	ΚΑ Απρ. ΚΤ	προ Γ Νω. Απρ. ΚΤ	Νω Απρ. ΚΤ
ΠΡΟ ΙΑ ΚΑ. Απρ. ΚΤ	προ Θ ΚΑ. Απρ. ΚΤ	προ Ζ ΚΑ. Απρ. ΚΤ	προ ΙΒ. ΚΑ. Απρ. ΚΤ
ΠΡΟ Δ ΕΙ. Απρ. ΚΤ	προ Α ΕΙ. Απρ. ΚΤ	προ Ζ ΕΙ. Απρ. ΚΤ	προ Ε. ΕΙ. Απρ. ΚΤ
ΠΡΟ Δ Νω. Απρ. ΚΤ	προ Ε ΚΑ. Απρ. ΚΤ	προ. Γ. ΚΑ. Απρ. ΚΤ	ΚΑ Απρ. ΚΤ

Β	Δ	S
ΠΡΟ ΙΖ ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΤ	ΠΡΟ ΙΕ ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΤ	ΠΡΟ ΙΓ. ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΤ
ΠΡΟ Ζ ΕΙ. Απρ. ΚΤ	προ Ε ΕΙ. Απρ. ΚΤ	προ Α Νω. Απρ. ΚΤ
ΠΡΟ Δ ΚΑ. Απρ. ΚΤ	προ Θ ΚΑ. Απρ. ΚΤ	προ Ζ ΚΑ. Απρ. ΚΤ
ΠΡΟ Γ ΕΙ. Απρ. ΚΤ	ΕΙ Απρ. ΚΤ	προ ΙΖ ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΤ
ΠΡΟ Γ Νω. Απρ. ΚΤ	Νω. Απρ. ΚΤ	προ Α ΚΑ. Απρ. ΚΤ
ΠΡΟ Ζ ΚΑ. Απρ. ΚΤ	προ ΙΒ ΚΑ. Απρ. ΚΤ	προ Ι ΚΑ. Απρ. ΚΤ
ΠΡΟ Ζ ΕΙ. Απρ. ΚΤ	προ Ε ΕΙ. Απρ. ΚΤ	προ Γ ΕΙ. Απρ. ΚΤ
ΠΡΟ Γ ΚΑ. Απρ. ΚΤ	ΚΑ Απρ. ΚΤ	προ S ΕΙ. Απρ. ΚΤ
ΠΡΟ ΙΓ ΚΑ. ΜΑΡ ΚΤ	προ ΙΑ ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΤ	προ ΙS ΚΑ. ΜΑΡ. ΚΤ
ΠΡΟ Α Νω. Απρ. ΚΤ	προ Η ΕΙ. Απρ. ΚΤ	προ S ΕΙ. Απρ. ΚΤ
ΠΡΟ Ζ ΚΑ. Απρ. ΚΤ	προ Ε ΚΑ. Απρ. ΚΤ	προ Ι ΚΑ. Απρ. ΚΤ
ΠΡΟ ΙΖ ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΤ	προ ΙΕ ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΤ	προ Α ΕΙ. Απρ. ΚΤ
ΠΡΟ Α ΚΑ. Απρ. ΚΤ	προ Δ Νω. Απρ. ΚΤ	προ Α Νω. Απρ. ΚΤ
ΠΡΟ Ι ΚΑ. Απρ. ΚΤ	προ Η ΚΑ. Απρ. ΚΥ	προ ΙΓ ΚΑ. Απρ. ΚΥ
ΠΡΟ Γ ΕΙ. Απρ. ΚΥ	ΕΙ Απρ. ΚΥ	προ *Γ ΕΙ. Απρ. ΚΥ
ΠΡΟ S ΚΑ. Απρ. ΚΤ	προ Δ ΚΑ. Απρ. ΚΤ	προ Α ΚΑ. Απρ. ΚΤ

* *Seu potius* ΖΕΙ; *nam in marmore vexata litera dubiam reddit lectionem.*

ANNO

ANNO ALEXANDRI CÆSARIS

PRIMO INITIUM

DOMINICÆ PASCHALES

SECUNDUM ANNOS

ADPUNCTIONES VERO OSTENDUNT BISSEXTUM.

	I.	III.	V.	VII.
1	XI. Kal. Maii. Dñica.	XVI. Kal. Maii. Dñica.	XIV. Kal. Maii Dñica.	XII. Kal. Maii Dñica.
2	VIII. Idus Apr. Dñica.	VI. Idus Aprilis.	IV. Idus Aprilis.	Nonis Aprilis.
3	V. Kal. Apr. Dominica	X. Kalendas Aprilis.	VIII. Kalend. Aprilis.	VI. Kalendas Aprilis.
4	XV. Kalendas Maii.	Pridie Idus Aprilis.	XVIII. Kalendas Maii.	XVI. Kalendas Maii.
5	IV. Nonas Aprilis.	Pridie Nonas April.	VIII. Idus Aprilis.	Kalendis Aprilis.
6	VIII. Kalendas Aprilis	XIII. Kalendas April.	XI. Kalendas Aprilis.	IX. Kalendas Aprilis.
7	Idibus Aprilis.	VI. Idus Aprilis.	IV. Idus Aprilis.	Pridie Idus Aprilis.
8	IV. Kalendas Aprilis.	Pridie Kalend. April.	IV. Nonas Aprilis.	V. Kalendas Aprilis.
9	XIV. Kalendas Maii.	XII. Kalendas Maii.	XVII. Kalendas Maii.	XV. Kalendas Maii.
10	IV. Idus Aprilis.	Nonis Aprilis.	VII. Idus Aprilis.	V. Idus Aprilis.
11	VIII. Kalendas Aprilis	VI. Kalendis Aprilis.	IV. Kalendas Aprilis	IX. Kalendas Aprilis.
12	XVIII. Kalendas Maii.	XVI. Kalendas Maii.	III. Idus Aprilis.	Idibus Aprilis.
13	VIII. Idus Aprilis.	Kalendis Aprilis.	III. Nonas Aprilis.	Nonis Aprilis.
14	XI. Kalendas Aprilis.	IX. Kalendas Aprilis.	VII. Kalendas Aprilis.	XII. Kalendas Aprilis.
15	IV. Idus Aprilis.	Pridie Idus Aprilis.	VII. Idus Aprilis.	V. Idus Aprilis.
16	IV. Nonas Aprilis.	V. Kalendas Aprilis.	III. Kalendas Aprilis.	Kalendis Aprilis.

	II.	IV.	VI.
1	XVII. Kalendas Maii.	XV. Kalendas Maii.	XIII. Kalendas Maii.
2	VII. Idus Aprilis.	V. Idus Aprilis.	Pridie Nonas Aprilis
3	IV. Kalendas Aprilis.	IX. Kalend. Aprilis.	VII. Kalendas Aprilis.
4	III. Idus Aprilis.	Idibus Aprilis.	XVII. Kalendas Maii.
5	III. Nonas Aprilis.	Nonis Aprilis.	Pridie Kalend. Apr.
6	VII. Kalendas Aprilis.	XII. Kalendas Aprilis	X. Kalendas Aprilis.
7	VII. Idus Aprilis.	V. Idus Aprilis.	III. Idus Aprilis.
8	III. Kalendas Aprilis.	Kalendis Aprilis.	VI. Idus Aprilis.
9	XIII. Kalendas Mart.	XI. Kal. Maii Dñica.	XVI. Kalendas Maii
10	Pridie Nonas Aprilis.	VIII. Idus Aprilis.	VI. Idus Aprilis.
11	VII. Kalend. Aprilis.	V. Kalendas Aprilis.	X. Kalendas Aprilis.
12	XVII. Kalendas Maii.	XV. Kalendas Maii.	Pridie Idus Aprilis.
13	Pridie Kalend. April.	IV. Nonas Aprilis.	Pridie Nonas Aprilis.
14	X. Kalendas Aprilis.	VIII. Kalend. Aprilis.	XIII. Kalend. Aprilis.
15	III. Idus Aprilis.	Idibus Aprilis.	* III. Idus Aprilis.
16	VI. Kalendas Aprilis.	IV. Kalend. Aprilis.	Pridie Kalend. April.

* ſeu potiùs VI. Idus nam in marmore vexata litera dubiam reddit lectionem.

TESTIMONIA VETERUM

De Canone Paſchali

S. HIPPOLYTI,

Demonſtratione temporum Paſchatis, & Chronicorum libro.

Euſebius lib. VI. Hiſt. cap. 22.

Τότε δῆτα καὶ Ἱππόλυτος συντάττων μετὰ πλείστων ἄλλων ὑπομνημάτων, καὶ τὸ περὶ τοῦ Πάσχα πεποίηται σύγγραμμα ἐν ᾧ τῶν χρόνων ἀναγραφὴν ἐκθέμενος, καί τινα κανόνα ἑκκαιδεκαετηρίδος περὶ τοῦ Πάσχα προθεὶς * ἐπὶ τὸ πρῶτον ἔτος αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου τοὺς χρόνους περιγράφει. Τῶν δὲ λοιπῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων τὰ εἰς ἡμᾶς ἐλθόντα ἐστὶ τάδε· εἰς τὴν ἑξαήμερον· εἰς τὰ μετὰ τὴν ἑξαήμερον· πρὸς Μαρκίωνα· εἰς τὸ ᾆσμα· εἰς μέρη τοῦ Ἰεζεκιήλ· περὶ τοῦ πάσχα. ** πρὸς ἁπάσας τὰς αἱρέσεις, πλεῖστά τε ἄλλα καὶ παρὰ πολλοῖς ἂν εὕροις ἀνασωζόμενα.

Rufin. In illis diebus Hippolytus, de quo ante memoravimus, inter cætera ſcripta ſua libellum de Paſcha ſcriptum edidit: in quo cum deſcriptionem quandam faceret de ſedecim annorum circulo, qui in Paſchæ ratione obſervari ſolet, neſcio quam ſupputationem ſecutus, univerſa tempora intra primum Alexandri Imperatoris annum concludit. Sed & alii ejus libelli pervenerunt ad nos, id eſt in Hexaëmeron & ea quæ poſt Hexaëmeron ſcripta ſunt, & contra Marcionem & in Canticum Canticorum, & in partem quandam Ezechielis Prophetæ, & contra omnes hæreſes. Sed & alia apud alios opuſcula ejus inveniri certum eſt.

In Laterculo ſcriptorum Hippolyti marmoreo diſerte tanquam diſtincta à Canone memorantur ΧΡΟΝΙΚΩΝ Chronicon & ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΧΡΟΝΩΝ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ, ΚΑΤΑ ΕΝ ΤΩ ΠΙΝΑΚΙ *Demonſtratio temporum Paſchatis, ſicut in tabula* ſive *Canone*, quod opus intercidiſſe imprimis dolet Clariſſ. Blanchinus infra p. 114. profeſſus illud ſi exſtaret *haberi debere poſt ſacras literas omnium pretioſiſſimum.*

Anatolius Laodicenſis Epiſcopus præf. ad Canonem Paſchalem.

Nam & in veteribus exemplaribus, id eſt Hebrais & Gracis voluminibus, non tantùm Luna curſum, ſed etiam Solis non ſolùm greſſus, ſed & ſingula ac minutiſſima horarum momenta, qua in ſuo tempore, cùm ratio popoſcerit, proferemus, invenimus computata. E quibus Hippolytus XVI. annorum Circulum quibusdam ignotis Luna curſibus compoſuit. Alii XXV. alii XXX. nonnulli LXXXXIV. annorum Circulum computantes, numquam ad veram Paſcha computandi rationem pervenerunt. Verùm majores noſtri, Hebraorum & Gracorum librorum peritiſſimi (Iſidorum, & Hieronymum, & Clementem dico) licet diſſimilia Menſium principia pro diverſitate lingua ſenſerint; tamen ad unam eamdemque Paſcha certiſſimam rationem; die & Lunâ & tempore convenientibus, ſummâ veneratione Dominica Reſurrectionis, conſenſerunt. Sed & Origenes omnium eruditiſſimus, & Calculi componendi perſpicaciſſimus (quippe qui & χαλκευτὴς vocatus) Libellum de Paſcha luculentiſſimè edidit.

Georgius Syncellus in Chronographia ad A. C. 215. p. 358.

Ἱππόλυτος ἱερὸς φιλόσοφος ἐπίσκοπος Πόρτου τοῦ κατὰ τὴν Ῥώμην σφόδρα διαπρεπῶς ἤνθει ἐν τῇ κατὰ Χριστὸν φιλοσοφίᾳ, πλεῖστα ψυχωφελῆ συντάττων ὑπομνήματα. εἴς τε γὰρ τὴν ἑξαήμερον, καὶ εἰς τὰ μετὰ τὴν ἑξαήμερον, εἰς πολλά τε τῶν προφητῶν, μάλιστα Ἰεζεκιὴλ καὶ Δανιὴλ τῶν μεγάλων, ἔτι μὴν εἰς τὰ ᾄσματα, καὶ εἰς ἄλλας παντοίας παλαιάς τε καὶ νέας γραφάς, ἐν οἷς καὶ εἰς τὴν ἐν Πάτμῳ τοῦ Θεολόγου ἀποκάλυψιν, πρὸς Μαρ-

Hippolytus ſacer Philoſophus, Portus Romani Epiſcopus, Chriſtiana Philoſophia præſtans, pluribus juvandæ hominum ſaluti conſcriptis libris celebrabatur. Editis quippe in ſex dierum opus & in ea quæ priores ſex dies illos conſequuta ſunt, & in præcipuorum Prophetarum Ezechielis maxime & Danielis vaticinia, nec non in Cantica, & veteres paſſim novasq; ſcripturas, commentariis,

* MS. Mediceus, προσθείς.

** Hoc de Paſchate alterum opus vel in Codice ſuo non legit Rufinus, vel tanquam idem cum ſupra memorato omiſit. Meminit tamen præter S. Hieronymum, hujusque exſcriptores *Honorium* Auguſtodunenſem ac *Freculfum*, *Nicephorus* IV. 31. Hiſt. cujus locum integrum habes ſupra pag. 35. quemadmodum *S. Hieronymi* pag. 2. (ex cap. 61. de ſcriptoribus Eccleſ.) Atque ex πρώτῳ λόγῳ Hippolyti de Paſchate verba quædam adducit auctor Chronici Paſchalis pag. 6. quæ dabo infra, pag. ſequente.

κίωνα

κίωνα καὶ τὰς λοιπὰς αἱρέσεις, καὶ τὸν * ἐξκαιδέκατον ἐτηρικὸν τοῦ πάσχα κανόνα ἐξέθετο περιγράψας εἰς τὸ πρῶτον ἔτος Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαμμαίας τούτου, καὶ συντόμως φάναι θεοφράδης ποταμὸς τῇ ἐκκλησίᾳ ζώντων ναμάτων γέγονεν, τὸν μαρτυρικὸν περιθέμενος στέφανον πρὸς τῷ τέλει. ἐκ τούτου λαβὼν ἀφορμὰς Ὠριγένης ὁ τάλας ὑπερυπομνημάτισεν πολλῶν τῶν γραφῶν, Ἀμβροσίου παρορμῶντος αὐτὸν εἰς τοῦτο, καὶ χορηγοῦντος ἀναγκαίας τι χρείας ἀφθόνως καὶ ταχυγράφους ἑπτὰ παρεστῶντος ἀμείβοντας ἀλλήλους ὑπαγορεύοντι καὶ καλλιγράφους πλείους, † ἅμα κόραις ἠσκημέναις γράφειν, ἄφατόν τι προθυμίαν αὐτῷ παρέχοντος εἰς τὸ συντάττειν.

* ἐκκαιδεκαετηρικόν.

† fortasse πλείους.

quibus Joannis Theologi in Patmo revelationem, in Marcionem & reliquas hæreses, & annorum sexdecim Paschalem regulam ad annum primum Alexandri Mammææ, fixo termino exposuit: &, ut verbo concludam, vivis divinorum eloquiorum fluentis Ecclesiam irrigans, tandem martyrii corona redimitus est. Ex ejus scriptis occasione sumpta infelix Origenes libros sacræ Scripturæ quamplures (hortatore & sumptus necessarios Notariosque septem, aliis post alios operæ succedentibus, & viros accuratioris characteris peritos una cum puellis eadem pingendi arte præstantibus ex throno dictanti largiter subministrante Ambrosio, & quæ ad scribendum cierent animum plena manu præbente) suis lucubrationibus illustravit.

Idem pag. 315.

ΤΑῦτα οὐκ ἀφ' ἑαυτῶν συντετάχαμεν; ἀλλ' ἐκ τῶν παραδόσεων τοῦ μακαρίου Ἀποστόλου καὶ ἀρχιεπισκόπου [πόρτου] Ῥώμης Ἱππολύτου καὶ ἱερομάρτυρος, Ἀνιανοῦ τε τοῦ ὁσιωτάτου μοναχοῦ, τοῦ συντάξαντος κύκλον ια' πασχαλίου φλβ' ἐτῶν ἅμα σχολίοις ἀκριβέσι, καὶ Μαξίμου τοῦ ἁγιωτάτου μοναχοῦ καὶ φιλοσόφου μεγάλου ὁμολογητοῦ, καὶ μεγάλου διδασκάλου τῆς Ἐκκλησίας.

HÆc non proprio Marte collegimus, sed ex B. Apostoli & Portus Romani Archiepiscopi, sanctiq; Martyris Hippolyti, & Aniani religiosissimi Monachi, qui cyclum XI. Paschalem annorum 532. scholiis illustratum studiosissime digessit, & Maximi sanctissimi Monachi & præclari philosophi, Confessoris & magni Ecclesiæ Doctoris monumentis.

Isidorus Hispal. lib. VI. Originum cap. 17.

PAschalem Cyclum Hippolytus Episcopus temporibus Alexandri Imper. primus conscripsit. Post quem probatissimi auctores Eusebius Cæsariensis, Theophilus Alexandrinus, Prosper quoque natione Aquitanus atque Victorius amplificatis ejusdem festivitatis rationibus multiplices circulos ediderunt, cujus quidem rationem beatissimus Cyrillus Alexandrinæ Urbis Episcopus in XLV. annos per quinque decem novies calculans, quoto Kalendas vel Lunâ debeat paschalis solennitas celebrari, summa brevitate notavit.

Ado Viennensis in Chronico.

HIppolytus Episcopus multorum conditor opusculorum, temporum Canonem conscripsit, & hucusque (*ad Alexandri Severi tempora*) perduxit.

Chronicon Paschale quod Alexandrinum vulgo appellant pag. 6. edit. Novæ.

ἹΠπόλυτος ὁ τῆς εὐσεβείας μάρτυς, Ἐπίσκοπος γεγονὼς τοῦ καλουμένου Πόρτου πλησίον τῆς Ῥώμης ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ τοῦ περὶ τοῦ ἁγίου Πάσχα συγγράμματος εἴρηκεν οὕτως· οὐδὲ ἐν τοῖς πρώτοις οὐδ' ἐν τοῖς ἐσχάτοις ὡς οὐκ ἐψεύσατο, πρόδηλον, ὅτι ὁ πάλαι προειπὼν, ὅτι οὐκ ἔτι φάγομαι τὸ Πάσχα, εἰκότως τὸ μὲν δεῖπνον ἐδείπνησεν πρὸ τοῦ Πάσχα, τὸ δὲ Πάσχα οὐκ ἔφαγεν, ἀλλ' ἔπαθεν. οὐδὲ γὰρ καιρὸς ἦν τῆς βρώσεως αὐτοῦ.

HIppolytus pietatis Martyr, Portus juxta Romam Episcopus, in libro primo de sancto Paschate, sic loquitur: *Neque in primis neque in postremis mentitum esse perspicuum est: nam qui olim prædixit:* * Quia non manduco Pascha, *verisimiliter cœnam cœnavit ante Pascha: Pascha vero non manducavit, sed passus est: neque enim manducationis illius erat tempus.*

* Luc. XXII. 16.

Carolus du Fresne, Dom. du Cange in Prolegomenis ad Chronicon Paschale.

DUplex autem fuit Paschalium conscribendorum ratio: altera enim simplex est, altera fusiori commentario illustratur. Prior in Paschalis Festi diei investiganda methodo, tabulis etiam interdum in idem argumentum confectis, tota versatur, cujusmodi est Hippolyti Portuensis Episcopi Canon Paschalis

XVI. annorum, qui proxime ad Urbem inventus, ad Romam delatus, & in Bibliotheca Vaticana repositus, a viris doctis subinde illustratus est, Scaligero scilicet in libris de Emendatione temporum, & in Notis ad Eusebii Chronicon, ex quibus in Gruterianas Inscriptiones est relatus, deinde ab Ægidio Bucherio ad Canonem Paschalem Victorii, ac nuper denique a viro doctissimo tom. II. variorum sacrorum: de quo quidem Hippolyti Canone sic scribit Eusebius lib. VI. Hist. Eccl. cap. XXII. Τότε δῆτα καὶ Ἱππόλυτος συντάττων μετὰ πλείστων ἄλλων ὑπομνημάτων, καὶ περὶ τοῦ Πάσχα πεποίηται σύγγραμμα, ἐν ᾧ τῶν χρόνων ἀναγραφὴν ἐκθέμενος, καί τινα κανόνα ἑκκαιδεκαετηρίδος περὶ τοῦ Πάσχα προθεὶς, ἐπὶ τὸ πρῶτον ἔτος Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου τοὺς χρόνους περιγέγραφε, *id est interprete Henr. Valesio:* Eodem tempore & Hippolytus inter plurima alia ingenii sui monumenta, librum de Pascha composuit: in quo temporum seriem describens, & Canonem quendam Paschalem per XVI. annorum circuitum exhibens, anno I. Imperatoris Alexandri computationem temporum circumscribit. *Et ex Eusebio Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticis:* Hippolytus, cujusdam Ecclesiæ Episcopus, (nomen quippe urbis rescire non potui) rationem Paschæ, temporumque Canones scripsit, usque ad I. annum Alexandri Imperatoris, & XVI. annorum circulum quem Græci ἑκκαιδεκαετηρίδα vocant, reperit, & Eusebio qui super eodem Pascha Canonem decem & novem annorum circulum, id est ἐννεαδεκαετηρίδα composuit, occasionem dedit.

Paschalium vero quæ fusiori illustrantur Commentario, bina rursum sunt species. Alia quippe ordine chronologico, seu juxta temporum seriem digeruntur: alia in methodi formam conscribuntur, quæ non modo Paschales, aliaque festivitates, sed & cætera quæ in Ecclesiasticis computis recentioribus disquiri solent, investigantur. Atque ut a fusioribus ordiamur, primus Hippolytus, cujus mox meminimus, ea scribendi ratione usus dicitur: qua digestis a mundo condito ad sua usque tempora elapsis annis, sedecennalis Cycli a se reperti in inveniendo Paschate methodum firmaret, descriptis subinde, ut verò est simile, Paschalibus Festis, Legalibus forte & Christianis. Quod quidem opus ad Alexandri Severi Imperatoris tempora perduxit, ut ex Eusebii allato loco docemur, in quo temporum descriptionem exposuit a mundi conditu ad eundem Alexandrum, cui demum canonem sedecennalis Cycli præfixit: id enim indicare videtur vox προθείς. *Aliud autem fuere Hippolyti ratio Paschæ, temporumque Canones, uti appellantur ab Hieronymo, aliud Canon* ἑκκαιδεκαετηρίδος *ab illo inventus: quod & docet Ipsius Hippolyti Canon quem edidit Scaliger, & ex eo alii, in quo inter illius opera recensetur* Ἀπόδειξις χρόνων τοῦ Πάσχα κατὰ ἐν τῷ πίνακι. *Ubi Scaliger reponendum putat* καὶ τὰ *vel* καθὰ *quod postremum maluerim. Nam etsi, ut & Bucherius, alterum præferat, quia, inquiunt,* ἀπόδειξις *&* πίναξ *longe diversa sunt, ita hæc verba capienda censuerim, ut* ἀπόδειξις *temporum Paschatis juxta regulam in tabula descriptam exarata, & secundum Eusebium, eidem operi præfixa fuerit: nisi admittatur codicis Medicei lectio,* προθεὶς *cujus meminit Valesius, ut addita fuerit, quod idem fere valet, tametsi subditam potius videatur omnino indicare ejusdem Canonis lemma, quod hisce verbis conceptum legitur:* ἔτους ά βασιλείας Ἀλεξάνδρου Αὐτοκράτορος ἐγένετο ή ΔΙ τοῦ Πάσχα Εἰδοῖς Ἀπριλλίαις, σαββάτῳ ἐμβολίμου μηνὸς γενομένου. ἔσται τοῖς ἑξῆς ἔτεσιν καθὼς ὑποτέτακται ἐν τῷ πίνακι· ἐγένετο δ' ἐν τοῖς παρῳχηκόσιν, καθὼς σεσημείωται. *Id est:* Anno I. Imperii Alexandri Imperatoris facta est XIV. Paschæ Idibus Aprilis, Sabbato, cum mensis Embolimæus fuisset. Sequentibus annis contingit, sicut in tabula subjectum est, in præteritis autem evenit, sicut indicatum est. *Ex quibus conficit Scaliger promittere Hippolytum hocce lemmate, non solum in futurum, sed etiam in perpetuum Canonis constantiam. Sed longe alia, nisi ipse fallar, sonant hæcce verba. Operi ipsi quippe in Canonis seu regula Paschalis Cycli specimen subdito hocce laterculo, eandem in posterum observandam regulam ait, quæ in præteritis annis fuerat observata. Unde colligere licere in universo totius operis decursu non modo res præteritas ex temporum ratione descripsisse, sed subinde etiam Paschalium festivitatum tempora ad suosmet expendisse Canones: quod prorsus velle videtur Eusebius, scribens operi de Paschate per tempora, seu ordine chronologico digesto, adjunctum fuisse Paschalem Canonem. Licet enim ejus canonem habeamus, inquit V. C. Henr. Dodwellus,* * *periit tamen liber quem scripsit de Canone.*

Sed an opus istud Hippolyti idem sit quod de Paschate inscripsit, quod vult Valesius, dubium facit, quod Eusebius & Hieronymus post recensitum illud de Paschate opus, in quo rationem temporum ad Alexandri Imperatoris ætatem perduxerit, aliud rursum de Paschate recenseant: quod quidem in præfixo huicce quod recudimus Paschali syntagmate, & ab aliis subinde scriptoribus laudatur. Quinetiam hæc verba quæ laterculo adducuntur, de demonstratione temporum Paschæ prout in tabula, *ita accipi possunt, ut tabula ipsa demonstrationem temporum Pascha complexa fuerit, proindeque ipsa demonstratio & tabula unum idemque extiterint, ac tabula adjuncta fuerit Chronico, cujus paullo ante meminit laterculus, hisce verbis:* Χρονικῶν πρὸς Ἕλληνας, καὶ πρὸς Πλάτωνα. *Ita tamen ut incertum sit, an* πρὸς Ἕλληνας *referri debeat ad Chronicon quod Hippolytus conscripserit, ævi sui morem secutus, quo Sancti Patres Gentilium objecta eo scriptionis genere confutarent, qui religionis Christianæ antiquitatem, quam ipsi Ethnici jactabant, ut est apud Paulum Orosium, ut fictam traducere solebant, sumpto a mundi exordio ad sua usque tempora antiquitates sacras asserebant, dum interim totam gentium Chronologiam, vel μυθικὴν, vel incertam, ac ferme nuperam esse ostenderent: Christiani vero suam a Judæis, atque ab ipso Mose, ac proinde a mundi conditu repeterent. Quo forte spectavit pariter Senator,* ** *cum dixit:* Habent etiam post tractatores, diversos relatores temporum studia Christiana, qui Ecclesiastica gravitate

* Henr. Dodwellus pag. 32.

** Cassiodorus divin. lect. c. 22.

vitate compositi; per vicissitudines rerum, mutabilitatesque regnorum, lacteo quidem, sed cautissimo nitore decurrunt. Qui cum res Ecclesiasticas referant, & vicissitudines accedentes per tempora diversa describant, necesse est ut sensus legentium rebus cælestibus semper erudiant, quando nihil ad fortuitos casus, nihil ad Deorum potestates infirmas, ut Gentiles fecerunt, sed arbitrio Creatoris applicare veraciter universa contendant. *Caterum laudantur a Labbeo * ex Bibliotheca Monchaliana Tabula Paschales Hippolyti Portuensis Episcopi Grace & Latine cum vita ejusdem Hippolyti ex libro Sancti Hieronymi Grace, & commentario italico recenti manu in easdem tabulas. Sed an ha tabula eadem sint cum edita, cujus meminimus, haud omnino planum. Extant ejusdem Hippolyti opera alia, tum in Bibliotheca Regia MSS. † tum edita pridem a Canisio, ‡ Combefisio, & aliis: quadam laudat praterea Syncellus. ** Sed de Hippolyto & ejus Scriptis consulendus prater Eusebium idem Combefisius ad illius librum de XII. Apostolis & lib. de Antichristo.*

Hac enimvero, quam hic attigimus scribendi ratione usi Cassianus auctor Exegeticων, Tatianus, ut etiam de illo testatur auctor Chronici Paschalis, Clemens Alexandrinus, †† Hippolytus, Theophilus Antiochenus, Julius Africanus, Eusebius, Prosper Aquitanus, Georgius Syncellus, & aliquot alii, qui Christianam religionem non esse nuperam ἐξ ἀρχαιότητος τῶν προφητικῶν γραμμάτων *demonstrarunt, Mosemque pracedere Trojanum bellum D CCCC XXVIII. annis probarunt, quod in primis fecit Theophilus lib. III. ad Autolycum, qui ut id certius demonstraretur, ab ipso mundi exordio repetendam temporum seriem existimabat:* ἵνα δὲ ἀκριβεστέραν ποιήσωμεν τὴν ἀπόδειξιν τῶν καιρῶν καὶ χρόνων, Θεοῦ ἡμῖν παρέχοντος, οὐ μόνον τὰ μετὰ κατακλυσμὸν ἱστοροῦντες, ἀλλὰ καὶ τὰ πρὸ κατακλυσμοῦ, εἰς τὸ καὶ τῶν ἁπάντων κατὰ τὸ δυνατὸν εἰπεῖν ἡμῖν τὸν ἀριθμὸν νυνὶ ποιησάμεθα, ἀναδραμόντες ἐπὶ τὴν ἀνέκαθεν ἀρχὴν τῆς τοῦ κόσμου κτίσεως ἣν ἀνέγραψε Μωυσῆς ὁ θεράπων τοῦ Θεοῦ διὰ Πνεύματος ἁγίου. *Et eodem lib.* Οὐ γὰρ πρόκειται ἡμῖν ὕλη πολυλογίας, ἀλλὰ εἰς τὸ φανερῶσαι τὴν τῶν χρόνων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ποσότητα, καὶ ἐλέγξαι τὴν ματαιοπονίαν καὶ φλυαρίαν τῶν συγγραφέων, ὅτι οὐκ εἰσὶν οὔτε δισμυρίαι μυριάδες, ὡς Πλάτων ἔφη, *&c. Eandem certe methodum ac scribendi rationem secutum auctorem Paschalis Chronici, quod publicamus, vel hinc apparet, quod non modo Christiana religionis primordia ac historiam ab ipsa mundi creatione repetat, resque Judaicas diligenter persequatur, sed etiam vana Gentilium circa sua Numina traducat & evertat commenta, dum solide probat quos adorabant Deos homines fuisse mortales, indicatis quibus ipsi vixere saculis, proindeque religionem Judaicam, a qua Christiana promanavit, longe ante Saturnum ac Jovem extitisse. Quo spectant ista Cypriani, seu alterius scriptoris in libro de Vanitate Idolorum:* Deos non esse quos colit vulgus, hinc notum est. Reges olim fuerunt, qui ob regalem memoriam coli apud suos postmodum etiam in morte cœperunt: inde illis instituta templa, inde ad defunctorum vultus per imaginem detinendos expressa simulacra: nam & immolabant hostias, & dies festos dando honore celebrabant. Inde posteris facta sunt sacra, quæ primis fuerant assumpta solatiâ. *Cum igitur dua ex scientia temporum artes efflorescant, inquit Petavius, altera qua computistica vulgo appellatur, & circa Canones ac regulas ordinandorum ad civilem usum temporum versatur; altera quam Chronologiam dicimus, certis notis & indiciis prateritarum rerum memoriam suis temporibus affiguet, utrumque complexus est auctor Paschalis, dum seriem temporum, quibus subinde res gestas adscribit, sedulo prosequitur, & Canones* ἑορταστικοὺς *Paschalesque subinde interserit.*

Incertum porro an Hippolyti Chronicon idem scriptor unquam viderit, vel legerit, ab eoque quadam hauserit, vel sane res hasce tractandi methodum exceperit, dum Paschalis festivitatis investiganda rationem, rerum gestarum Chronologica descriptioni intermiscet, licet Hippolytum ab eo visum ex pradictis colligere fortasse liceat, idque suadere aliquatenus videatur ipsius Chronici titulus, cujus duo exemplaria in Scorialensi Regis Catholici Bibliotheca extitisse docemur ex Catalogo Gracorum Codicum manuscriptorum necdum, ni fallor, edito, quorum prior hanc inscriptionem prafert: Μαρκελλίνου καὶ Ἱππολύτου, ἤτοι ἀδήλου ἐπιτομὴ χρόνων ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι τῆς Βασιλείας Ἡρακλείου τοῦ νέου, καὶ τοῦ αὐτοῦ υἱοῦ Κωνσταντίνου. *Alius verò:* Ἐπιτομὴ χρόνων ἀπὸ Ἀδὰμ Πέτρου Ἀλεξανδρείας Μάρτυρος, Κελλίνου καὶ Ἱππολύτου, ἤτοι ἀδήλου μέχρι Ἡρακλείου τοῦ νέου, καὶ Κωνσταντίνου, τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. *Ubi in primo pro* Βασιλείας *legendum in dubie* ὑπατείας, *tametsi catera minus sana sint ac cohareant. Unde vero Marcellini vel Hippolyti nomina huic Chronico, quove fundamento, prafigantur, vellem doceri, sive is sit Marcellinus Comes, ex cujus Chronico quadam forte in posterioribus saculis exscripserit: sive Hippolytus iste sit is de quo agimus, sive ille qui Thebanus vulgo indigitatur, cujus Chronicon Latine partim editum a Canisio, & excerpta Graca aliquot habentur in Bibliotheca Regis Christianissimi. Sed cum Hippolytus iste Thebanus vixerit saculo XI. Chronici vero scriptor in Heraclii, sub quo vixit, tempora desinat, vix est ut credam hunc in hocce lemmate posse intelligi. Atque hic quidem de Hippolyti Chronico fusius forte quam par erat egimus, tum ut qua ratione ejusmodi Paschalia primitus conscripserint veteres Christiani, planum fieret, tum etiam ut ex supra memoratorum Codicum Scorialensis Bibliotheca tituli suadere possint, ex Hippolyti Chronico, scriptorem istius quod modo publicamus quadam excerpsisse, tametsi ad ejusdem Hippolyti Heccadecaëteridem,*

de

* Bibl. nova MSS. pag. 189. b. † Codd. 1828. 1892. ** Syncellus pag. 218. 230. 358. ‡ Canis. tom. ante lect. †† Epiphan. hær. 31. n. 33. Scalig. ad Græca Eusebii p. 402. & ad Hieron. p. 5. Chronic. Paschale p. 261. ubi de Tatiano. ‡‡ Epiphan. in Ancor. n. 107. 108.

*de quo pluribus egere Scaliger**** *& Petavius, Paschales recursus minime exegisse constet, sed ad Octodecennalem, Vigiuciottennalem, & D XXXII. annorum Cyclos, uti in Syntagmate de Paschate profitetur.*

Ceterum Hippolyti Chronico, de quo agimus, geminum prope est, nisi ipsummet extiterit, Chronicon illud quod edidit Henricus Canisius Tom. II. Antiq. Lect. & Philippus Labbeus Tom. I. Nova Bibliotheca ex MS. Cod. Collegii Paris. Soc. Jesu, hocce titulo: De divisionibus & generationibus gentium. *Quod quidem Chronicon ad Alexandri Severi annum XIII. eumque Imperii postremum, quo imperante se vixisse non semel Auctor innuit, perducitur. Is vero in præfatione descripturum se ait* Gentium divisionem, & parentum dinumeratam generationem, inhabitationis quoque tempora, & bellorum commissiones, & Judicum tempora, qui & ex quibus Regibus nati sunt, qualesque captivitates populi, & quibus Judicibus contigerint, quique Sacerdotes, quibus temporibus fuerant, & quæ divisio, & quæ perditio facta sit, quonam modo generatio seminis Israel de Patribus in Christo completa sit, & quot quantique per quanta tempora dinumerentur anni a creatura sæculi usque in hunc diem. *Præfationi Index subjicitur, cujus VI. caput hisce verbis conceptum legitur:* Declaratio Paschæ, & quis quando servavit ex temporibus Moysi in hunc diem. *Quæ quidem ad ea referuntur quæ habentur in ea sectione, ubi de Paschate subinde a Judæis exacto agitur. Tum additur:* A generatione autem Christi post XXX. annos cum passus est Dominus, Pascha celebratur. Ipse enim erat justum Pascha. A Passione autem Domini usque in XIII. annum Imperii Alexandri Cæsaris anni CCVI. servatum est Pascha, quod in commemorationem Domini nostri JEsu Christi servatur a nobis. Fiunt igitur omnes anni ab Adam usque in hunc diem anni V. M DCCXXXVIII. *Quæ quidem hic a nobis allata si quis cum iis quæ de Hippolyti Chronico attigimus adamussim conferre velit, illud ipsum esse ejusdem Chronicon* haud difficulter forte concedet, cui laterculum is præmiserit, vel subdiderit in Paschalis festi, de quo in illa quam diximus sectione egit, inveniendi Canonem seu regulam: ad quem præteritos & sequentes annos expendere lectorem voluerit. Nec obstat quod ad postremum Alexandri Imperatoris annum hocce Chronicon Canisianum, seu Labbeanum deducatur, Hippolytus vero eo imperante Martyrium subiisse dicatur a quibusdam,** cum certe id prorsus incertum sit, nulloque probo auctore Martyrii tempus afferatur, quod sub Decio contigisse Gregorius Turonensis† & alii volunt, sed Alexandro duntaxat imperante vixisse tradant Eusebius, Hieronymus, & alii: Anonymus vero in Chronico MS. ex Cod. Reg. III. M LXIV. Nicephorus Constantinopolit. in Chronologia, & Catalogus Imperatorum Constantinopolitanorum editus a Leunclavio lib. II. juris Græcoromani Severo imperante floruisse, perperam, ni fallor, scribunt:* Ἐπὶ τούτου καὶ Ἱππόλυτος ὁ Ῥωμαῖος συγγραφεὺς ἤκμαζε. *Tametsi nil obstat quin Severi etiam ætate tum primum nosci cœperit: nisi Severum cum Alexandro Severo confuderint. Conjecturam præterea hanc nostram de Hippolyto ejusdem opusculi scriptore firmare posse id videtur, quod quædam ex eo in Raderianum Chronicon sint immissa, ut subinde in Notis indicamus: adeo ut haud injuria Hippolyti, ut & Marcellini, nomina prætulerit Codex Scortalensis. Neque enim Barvoëtium absque fundamento aliquo, ea Codicis titulo affixisse probabile est.*

Præter jam allatas conjecturas quæ Canisianum seu Labbeanum istud Chronicon Hippolyto videantur asserere, haud minimi etiam momenti forte censeri debeat illa quæ circa annorum, tum a mundi conditione, tum a Christi Incarnatione & Natali, qua Hippolytus usus dicitur, putandorum rationem versatur, cum uterque scriptor in annis mundi conditi consentiant. Ut id porro exploretur, inquirendum primo quâ methodo usus sit Hippolytus in consignandis annis, tum mundi, tum Christi: quod utcunque haurire licet ex Cyrillo Scythopolitano, qui Justiniano imperante vixit, tum in vita S. Euthymii, tum in vita S. Sabæ, iis locis quibus sanctorum istorum Anachoretarum obitum commemorat. Atque ut a S. Euthymio initium ducatur, ipsissima Cyrilli verba placet adducere, prout habentur in Codice Colberteo: nam quæ edita est Euthymii vita a Cotelerio, ex interpolatore Metaphraste desumpta est, tametsi eosdem annorum characterismos præferat. Ea autem sunt: Ἡ δὲ τελείωσις αὐτοῦ γέγονε κατὰ τὴν εἰκάδα τῆς Ἰαννουαρίου μηνὸς τῆς ἑνδεκάτης ἰνδικτου, ἀπὸ μὲν κτίσεως κόσμου, ἀφ' οὗπερ χρόνος ἤρξατο τῇ τοῦ ἡλίου φορᾷ μετρεῖσθαι ἔτους πέμπτου ἑξηκοστοῦ ἐνακοσιοστοῦ πεντακισχιλιοστοῦ. ἀπὸ δὲ τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐκ Παρθένου ἐνανθρωπήσεως ἔτους πέμπτου ἑξηκοστοῦ τετρακοσιοστοῦ, κατὰ τοὺς συγγραφέντας χρόνους ὑπὸ τῶν ἁγίων πατέρων Ἱππολύτου τοῦ παλαιοῦ, καὶ γνωρίμου τῶν Ἀποστόλων, καὶ Ἐπιφανίου τοῦ Κυπριώτου, καὶ Ἥρωνος τοῦ φιλοσόφου καὶ Ὁμολογητοῦ. *Ex quibus colligimus obiisse S. Euthymium XX. Januarii, indictione XI. anno mundi V. M DCCCC LXV. Christi Incarnationis CDLXV. ac, ut infra ait, Leonis Magni anno XVI. Rursum idem Cyrillus in vita S. Sabæ,* ‡ *scribit eundem Sanctum Anachoretam mortuum*

V. De-

*** Scalig. l. 2. de emend. temp. pag. 151.

* Cangii argumenta pro Chronici illius auctore Hippolyto, haud spernenda videntur V. C. Emanueli Schelstrate in Antiquitate Ecclesiæ illustrata Tom. I. pag. 526. Etiam ante lectam Cangii hanc observationem idem sibi in mentem venisse testatur doctiss. vir Thomas Gale. Sed diversum auctorem esse, licet coævum, disputat. vir & ipse Eruditiss. Franciscus Blanchinus, infra p. 114. seq. Quæ vero ab eodem objicitur in calculo discrepantia, cum nec ipsi duo vel tres Codices illius Chronici inter se conspirent sed sæpius in diversa abeant, possint esse vel à librariis imperitis vel ab collectore Gallo qui συναγωγὴν istam Historicam Latine ex Chronico hoc & Idatio atque nescio quo Toromacho, tempore Caroli M. consarcinavit. ** Ita Ughellus. † Gregorius Tur. lib. 1. Hist. c. 28. Vide Henr. Dodvvell. diss. 11. Cyprian. n. 49. 50. ‡ Cap. 77.

V. Decembris, Indict. X. anno mundi conditi VI. MXXIV. Christi Incarnationis vel Nativitatis DXXIV. Justiniani anno VI. P. C. Orestis II. ubi eadem formula de Hippolyti, Epiphanii & Heronis annorum characterismis loquitur.

Quis autem fuerit hic Heron Confessor & Philosophus (ut & hoc obiter moneam) qui tempora consignarit, ignorari video a doctioribus. Quis enim asserere audeat eum esse qui Origenis discipulus & sectator, & ab eo fidei rudimentis institutus, ejusque Philosophiam amplexus, una cum Heraclide, dum adhuc esset neophytus, martyr capite plexus est, ut scribit Eusebius, ‡‡ & ex eo Nicephorus Callisti? Qua vero flagrante persecutione martyrium ille obierit, non tradit Eusebius; licet vero simile sit id accidisse sub Deciana, in qua, ut attigimus, Hippolytum interiisse plerique volunt, ac utrumque vigentibus ea tempestate de Paschalis Festivitatis celebrandæ tempore controversiis, de quibus idem agit Eusebius, commentarios edidisse, in quibus Christi Natalitiorum annum ac diem uterque observarit. Enimvero, eum neophytum adhuc, martyrium explesse dicatur, nescio an is Marcus Aurelius Heron fuerit, qui Alexandro Severo adhuc imperante, tum erat Νεωκόρος *templi Serapidis in Porto, ut est in antiqua Inscriptione basis marmoreæ, deinde factus neophytus, martyrium subierit: qua quidem Inscriptio hac verborum serie descripta legitur apud Jacobum Sponium * in Miscellaneis eruditæ antiquitatis:* ΜΑΡΚΟΥ ΑΥΡΗΛΙΟΥ ΣΕΟΥΗΡΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΕΥΤΥΧΟΥΣ ΕΥΣΕΒΟΥΣ ΚΑΙ ΙΟΥΛΙΑΣ ΜΑΜΑΙΑΣ ΣΕΒΑΣΤΗΣ ΜΗΤΡΟΣ ΣΕΒ ΔΙΙ ΗΛΙΩ ΜΕΓΑΛΩ ΣΑΡΑΠΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΣΥΝΝΑΟΙΣ ΘΕΟΙΣ Μ. ΑΥΡΗΛΙΟΣ ΗΡΩΝ ΝΕΩΚΟΡΟΣ ΤΟΥ ΕΝ ΠΟΡΤΩ ΣΑΡΑΠΙΔΟΣ ΕΠΙ ΛΑΡΓΙΝΙΩ ΒΕΙΤΑΛΙΩΝΙ ΑΡΧΙΥΠΗΡΕΤΗ ΚΑΙ ΚΑΜΑΙΝΕΥΤΗ ΚΑΙ ΑΥΡΗΛΙΩ ΦΗΒΩ ΚΑΙ ΣΑΛΩΝΙΩ ΘΕΙΔΟΤΩ ΙΕΡΟΦΩΝΟΙΣ ΚΑΙ ΚΑΜΕΙΝΕΥΤΑΙΣ ΧΑΡΙΤΗ ΙΕΡΟΔΟΥΛΕΙΑ ΑΝΕΘΗΚΕΝ ΕΠ ΑΓΑΘΩ. *In latere baseos,* ΕΠ ΑΓΑΘΩ ΕΠΙ ΓΡΑΝΙΟΥ ΡΩ. *Sed de hac circa Heronem Cyrillianum conjectura nihil temere definio, cum alii extiterint hoc nomine, atque in iis Heron Patriarcha Antiochenus, quem alii* Ερωτα *vocant, & Heron natione Thebanus, dignitate Episcopus, Juliano imperante, cujus Philostorgius & hujusce Chronici scriptor meminerunt. Interim ex hac allata Inscriptione colligere saltem fortasse liceat vero esse simillimum, Portum, cujus in ea fit mentio, illam esse urbem, cujus Hippolytus Episcopus fuerit, tametsi qua in Provincia extiterit maneat incertum, ipseque Hieronymus, quod exerte testatur, nescierit, cui tam diu Romæ versato, Portus Romæ, cujus urbis Episcopum fuisse Hippolytum pleriq; volunt, minime ignotus esse debuit. Adeo ut hæc Græca Inscriptio, cultusq; Serapidis Ægyptum, ubi notum Alexandriæ illius fanum a Theodosio M. eversum, omnino videatur spectare, unde in Provinciam Gallicanam, ubi illa servatur, allata fuerit. Sed cum apud Geographos cæterosq; scriptores, nulla occurrat civitas Portus nomine in Ægypto, ubi vigebat Græcus sermo, secus vero in Africa, ubi Latinus obtinebat, in qua ad tres recenset Anonymus Ravennas lib. III. cap. VIII. XI. & lib. V. cap. IV. Portum scilicet divinum, Sigensem & Magnum, atque adeo Hippolytus Portus duntaxat & cum nullo adjuncto Episcopus dicatur, sane vero est proximius Portum in ea Inscriptione intelligi Romanum. Nec obstat quod Serapidis templum in Porto, seu Portu, extitisse dicatur, cum in eo tractu cultum Serapidem, atque adeo in Ostiensi civitate, Portuensi proxima, ac solo fere Tyberi divulsa, prout a Procopio †† utraque civitas describitur, testetur Minutius Felix sub initium operis; Romæ vero, & in aliis Latinis Provinciis, eumdem cultum fuisse Serapidem testentur Græcæ pariter Inscriptiones apud Gruterum. Neque etiam opponi debet quod Inscriptio Græca sit, cum in Latinis Provinciis haud pauca reperta sint. Sed quod Hippolytum Portus Romani fuisse Episcopum omnino videatur suadere, id potissimum fuerit, quod is Romanus dicatur in Catalogo Imperatorum Leunclaviano supra laudato, & quod anno MDLI. in agro Verano non procul ab æde S. Laurentii ad Urbem reperta sit antiqua e marmore statua solio insidens, in cujus quidem solii binis latereulis Cycli Paschales annorum XVI. Græcis literis erant descripti; ex quibus, tum ex librorum lemmate, quod horum dexter continebat, Hippolyti, cujus nomen non erat expressum, facile deprehensum est statuam esse, quam ex Portu Romano, non vero ex Ægypto huc esse allatum admodum est probabile. Quinetiam alius haud videtur ab Hippolyto Presbytero, qui una cum Nepotiano, (alii Pontiano legunt) exul deportatus est in insulam nocivam Sardiniam, Severo & Quintiano Coss. seu anno Christi CCXXXV. Alexandri Imp. XI. ut est in Catalogo Pontificum Romanorum a Cuspiniano & a nobis edito, in Pontiano Papa. Adeo ut hac tempestate Episcopatum Portuensem nondum fuisset consecutus; cur vero Metropolitanum Arabum eum indigitet Herwartius, non plane percipio.*

‡‡ Eusebius lib. 6. cap. 4. Niceph. lib. 5. c. 6. * Sect. 10. n. 22. †† Lib. 1. Gotthic. cap 25.

Henricus Dodwellus diss. de Romanor. Pontificium primæva successione Cap. XIV. §. 19. 20. p. 200.

EST & aliud Chronologiæ *Pontificia* spatium à fine *Eleutheri* ad *Pontianum*. Ab *Urbani* enim fine, proximi nimirum *Pontiani* decessoris, novas quasdam in ipso Pontificali notas, manusque alienæ vestigia, ipse deprehendit *Heinschenius*. Proinde alium *Pontificialis* ad *Pontianum* Autorem, & à sequentium Pontificum concinnatore diversum quærendum censuit. Hunc ille ipsum *Pontianum*, Ego potiùs coævum Pontiano *Hippolytum*, eademque Persecutione *Martyrem* fuisse existimo, nempe Discipulum *Irenæi*, testemque adeo & ipsum, pro illo saltem intervallo, omni prorsus exceptione majorem. Certè collectum *Hippolyto* Romanorum *Pontificum* fuisse Catalogum ex Anonymo illo facilè suspicamur qui sub finem *Alexandri Severi* scripsisse videtur. Scripsit ille paucis annis post *Hippolytum* qui ipse primo ejusdem *Alexandri* anno Cyclum suum inchoavit. Et multa habet quæ cum hypothesibus *Hippolyti* Chronologicis in Canone ejusdem Paschali observatis consentire videantur, quæque adeo illi Anonymum illum debuisse fas est ut suspicemur. Sic certè ubi Cyclos suos imaginarios in *Tabulas Canonesque* redigerent; annosque singulos, prout res ferebat, notis etiam *Historicis* explerent, suum fuisse Pontificibus in id genus *Canonibus* locum, è *Prospero* Labbæi colligimus. Sic enim ille Chronologiam *Christianam* per Cyclos LXXXIV. annorum arcessit, & in illis Cyclis, non *Imperatorum* duntaxat Romanorum, sed & *Pontificum*, tempora signavit. Quod cum, pro Antiquiorum exemplo illum fecisse verisimile sit; Quidni idem in sui etiam Cycli Canonibus ab *Hippolyto* observatum dubitemus? Præsertim in fusiori illo Opere cujus memoriam conservavit Catalogus Operum ejus in ejusdem monumento repertus, cui titulus fuerat Ἀπόδειξις χρόνων τοῦ Πάσχα. Id sane observâsse seu *Hippolytum* ipsum, seu coævum aliquem Hippolyto Autorem, (quod eodem redit) ex eodem ejus suprà memorato *lemmate* colligimus, *Nomina Episcoporum Romæ & quis quot annis præfuit*. Autor ille, quicunque tandem fuerit, quem secutus fuerat Anonymus, in illam certè, quam dixi, metam desinentis *Urbani*, seu *Pontiani* ineuntis, incidet accuratissimé. Periit tamen *Caput* ipsum quo hoc *lemma* ille prosecutus fuerat Anonymus. Intelligimus tamen ut innotuerint *Eusebio* horum Pontificum tempora à *Græcis* nimirum, quanquam in Occidente, *Hegesippo* & *Hippolyto* Scriptoribus consignata.

Sed unde (inquies) habebimus, de hujus intervalli Pontificibus quid senserit *Hippolytus*? Nimirum è *Syncello* qui inter alios quos secutus est in universâ Chronographiâ suâ Autores illum ipsum recenset *Hippolytum*, eo nimirum Traditionis, ut videtur, ordine ut *Hippolytum* exscripserit *Anianus* Monachus *Alexandrinus*, *Anianum Maximus* Confessor, *omnes* ipse *Syncellus*. Quos quidem Autores non eo duntaxat consilio recensuit *Syncellus* † quasi ex eorum *Scriptis* solorum sua collegisset. Debebat enim multa *Africano*, debebat *Eusebio*, debebat *Panodoro*; illos tamen refellit aliquoties, diversamque ab illis sententiam ipse sequitur. Hos autem Autores, *Hippolytum* inquam, *Anianum*, & *Maximum*, qua ipsi invicem idem sentiebant, nuspiam certè manifestò refellit. Inde colligimus, si quem repererit apud *Hippolytum* Pontificum Catalogum, illum proculdubiò secuturum fuisse *Syncellum*, nec proinde alium ab *Hippolyto* quærendum esse *Syncelliani* Catalogi Autorem. Non illum temerè à *Syncello*, & pro arbitratu fuisse confictum, (etiam qua discrepat ab *Eusebio*,) vel illud arguit, quod spatia temporum interposita impleat, & cum Patriarcha *Nicephoro* fuerit communis. Communem enim fecerat suis *Constantinopolitanis* Chronologiam quam dedit, celeberrimum illud *Confessoris Maximi* vel nomen, ut proinde ex iisdem fontibus sua hausisse videantur *Nicephorus* atque *Syncellus*. Nec verò alium habemus quem sequi potuerint, in hoc *Catalogo*, Autorem excepto illo, quem diximus, *Hippolyto*. Longe illum ab *Eusebiano* esse diversum satis constat. Sed nec eundem cum primo illo *Bucheriano*, secundove illo alio quem primus edidit *Heinschenius*, nec cum *Pontificali* vulgari interpolato; quod quidem attinet ad eorum dispositionem in Fastis *Consularibus*) qui quidem ex eadem profluxerunt omnes origine. *Eutychius* quam rationem fuerit, in hoc posteriori intervallo, secutus non constat, adeo pugnant invicem numeri *Pontificum*, *Imperatorumque* ab illo commissi. Sed ea, quæcunque tandem fuerit, à nostra illa *Syncelli* verisimile est fuisse diversissimam. *Hippolytum* autem non recentiorem *Thebanum*, sed antiquissimum genuinumque *Portuensem* vidit conservavitque, qui sub *Theodosio* floruit, *Anianus*.

CHRO-

† Syncell. p. 315. Etiam auctor Chronici Alex. Hippolytum subinde laudans, illius subinde vestigiis insistit, unde in Codice Scorialensi ipsi tribuitur Hippolyti; ita enim titulus ejus apud Labbeum pag. 155. Bibl. novæ MSS. *Marcellini vel Hippolyti, sive potius, incerti Epitome temporum ab Orbe condito usque ad annum vicesimum Heraclii cum Consulatibus & indictionibus & aliis cognitione dignis.* Confer quæ Cangius supra p. 45. 46.

CHRONICON ANONYMI* quod ad S. HIPPOLYTUM

Viri docti referunt, certe scriptum illa ætate, atque ante Caroli M. tempora latine redditum.

*Liber Generationis ab ADAM usque ad ordinem*** *quæ continetur in hoc libro.*

** Sic MS.

Dinumeratio temporum & annorum. Generationes sæculi usque in hunc diem. Terra divisio tribus filiis Noæ.

Declaratio gentium, quæ ex quibus factæ sunt, & quas singuli terras & civitates fortiti sunt: quanta Insula clara: qui ex quibus gentibus transmigraverunt: quot Flumina nominata: quot Montes nominati.

Quot Judices: & quis quot annis populum judicavit.
Quot Reges in Tribu Juda: & quis quot annis regnavit.
Declaratio Paschæ, & quis quando servavit ex temporibus Moysi in hunc diem.
Reges Persarum a Cyro, & quis quot annis regnavit.
Reges Macedonum ab Alexandro, & quis quot annis regnavit.
Imperatores Romanorum ab Augusto, & quis quot annis imperavit.
Tempora Olympiadum ab Ifito, usque in præsentem Olympiadem.
Nomina Patriarcharum ac generationes.
Nomina Prophetarum. Mulieres Prophetissæ.
Nomina Regum Hebræorum & Regum qui in Samaria regnaverunt supra decem Tribus: & quis quot annis regnavit?
Nomina Sacerdotum.
Nomina Episcoporum Romæ, & quis quot annis præfuit?

Quandoquidem oportet instructum esse veritate, necessarium existimavi, *Fratres Carissimi,** hunc in brevi de Sanctis Scripturis facere sermonem ad corroborandam doctrinam, ut per paucas enarrationes, non sine causa inquisitas virtutes veritatis citius agnoscamus, abscidentes prius indoctorum generatam contentionem, quæ obumbrat sensus, hujuscemodi indoctum edoceat. Summa autem cum industria prævidere cupientes juxta veritatem cognoscimus Gentium *Divisionem*, & parentum dinumeratam *Generationem*. Inhabitatorum quoque tempora, bellorum commissiones, & Judicum tempora, dispensationes, & Regum annos, & Prophetarum tempora qui & ex quibus Regibus nati sunt, qualesque captivitates populi, quibus Regibus, & quibus judicibus contigerint, quique Sacerdotes, quibus temporibus fuerint, & quæ perditio facta sit, quæ ammodo generatio seminis Israel de Patribus in CHRISTO completa sit, & quot quantique per quanta tempora dinumerentur anni a creatura sæculi usque in hunc diem.

Existimavimus autem incipientes a Genesi juxta verborum ostensionem, sicut expetit, declarare, non ex nostra quadam parte, sed ex ipsis sanctis Scripturis testificari. Hinc ergo occasionem arripientes juxta ordinem de Genesi sermonem facimus.

* Labbe: *Frater carissime.* &: *hos sermones ad c. d. tuam.*

SECTIO I.

Incipit narratio.

LIBER GENERATIONIS hominum.

Quo die fecit DEus Adam, ad imaginem DEi fecit eos.
Vixit autem Adam annis CCXXX. & genuit Seth.
Vixit autem Seth annis CCV. & genuit Enos.

N Et

* Hoc Chronicon primo editum est Ingolstad. 1602. 4. ab Henrico Canisio Tomo secundo Antiquarum Lectionum pag. 179. ex duobus Codicibus hoc titulo: *Collectio Historica Chronographica ex Anonymo, qui sub Alexandro Severo Imperatore vixit, collectore Gallo quodam Caroli Magni temporibus.* Incipit: *Liber generationum primus.* Addit Canisius in margine: *In MS. Codice minore, nam in majore MS. totus liber primus abest, non erat præter hunc alius titulus huic libro præfixus.* Deinde idem Chronicon emendatius aliquanto, (licet & ipsum passim in nominibus præsertim propriis castigatione indigens) atque Capite de Imperatoribus auctius editum est à Philippo Labbeo Paris. 1657. fol. T. 1. Bibliothecæ novæ MSS. pag. 298. Ex alio Codice MS. Collegii Claromontani, Parisiensis S. I. hoc titulo: *Chronologi Anonymi qui sub Alexandro Imperatore vixisse anno Christi 236. dicitur, libellus seu Chronicon de divisionibus & generationibus Gentium*; Labbeanam editionem quam & ego hic sectionibus etiam illius annotatis, expressi, secutus est Cangius in Appendice ad Chronicon Paschale Paris. 1688. fol. pag. 413. De differentia Editionis Canisianæ & Labbeanæ vide quæ Clariss. Blanchinus infra, pag. 115. seq.

Et vixit Enos annis CLXI. & genuit Cainan.
Et vixit Cainan annis CLXX. & genuit Malaleel.
[Malaleel vixit] Annis CLXV. & genuit Jared.
Et vixit Jared annis CLXII. & genuit Enoch.
Et vixit Enoch annis CLXV. & genuit Mathusalam.
Et vixit Mathusalam annis CLXVII. & genuit Lamec.
Et vixit Lamec annis CLXXXVIII. & genuit Noe.
Et erat Noe annorum D. & genuit tres filios, Sem, Cham & Japhet.
Post annos autem C. postquam generatus est Sem, fit Diluvium, cum esset annorum sescentorum Noe.
Fiunt ergo ab Adam usque ad Diluvium generationes XI. anni II. MCCXLII.
Istæ sunt generationes Sem.
Sem cum esset annorum C. genuit Arfaxat anno secundo post Diluvium.
Et vixit Arfaxat annis CXXXV. & genuit Cainan.
Et vixit Cainan annis CXXX. & genuit Sale.
Et vixit Sale annis CXXX. & genuit Heber.
Et vixit Heber annis CXXXIV. Phalec.
Usque ad hunc, generationes V. annis DXXIX. ab Adam autem, generationes XV. anni sunt II. MDCCLXXI.

SECTIO II.

DIVISIO TERRÆ,

& de Tribus filiis Noe.

Post Diluvium autem, Sem, Cham, & Jafet, trium fratrum, Tribus divisæ sunt.

Et Sem quidem primogenito a Persida & Bactris usque in India longe & usque in Rhinocoruris est.

Cham autem secundo a Rhinocoruris usque Gadira.

Jafet autem III. a Media usque Gadira usque Buroam.

Habet autem Jafet flumen Tigridem, qui dividit Mediam & Babyloniam: Sem autem Eufratem, & Cham Geon, qui vocatur Nilus.

Confusæ sunt autem linguæ post Diluvium. Erant autem quæ confusæ sunt linguæ LXXII. & qui Turrem ædificabant erant gentes LXXII. quæ etiam in linguis super faciem totius terræ divisæ sunt.

Nebrot autem gigans filius Chus, Æthiops, in escam inediis venando subministrabat bestias in cibum.

Vocabula autem LXXII. hæc sunt.

SECTIO III.

Filii Jafet, Gamer, ex quo Cappadoces.....
Magog, de quo Celtæ & Galatæ.
Madæ, de quo Medii.
Van, de quo Græci & Jones.
Thobel, unde & Thalienses.
Mosoc, unde Illirici.
Thiras, unde Thraces.
Cethyn, unde Macedones.
Et filii Gamer, Ascanaz, de quo Sarmatæ.
Rifan, de quo Sauromatæ.
Thogorma, de quo Armenii.
Et filii Van, Elisan, unde Siculi.
Tharsis, ex quo Hiberi, qui & Tyrreni.
Cithii, de quo Romani, qui & Latini, Rhodii: omnes XV. de his extiterunt.
Insulæ gentium, sunt autem Cyprii ex Citiensibus.

Ex Jafet siquidem invenimus, & eos qui sunt ad Borram ex ipsis de ea tribu Citiensium.

Sunt autem ex ipsis etiam gentes quæ sunt in Ellada, præter eos, qui postmodum advenerunt ibi: Reges qui habitaverunt civitate, quæ apud Græcos honoratur Athenas & Thebeorum: quoniam Sidoniorum sunt inhabitatores, & quicunque sunt alii similiter, posthæc apud Helladam transmigraverunt. Cognoscimus autem hæc ex Lege & Prophetis.

Erant ergo de Jafet ad confusionem Turris Tribus XV. & hæ gentes Jafet. A Media usque vesperum Oceani diffusæ sunt attendentes usque ad Borram.

Medi,

Medi, Albani, Gargani, Arrei, Armeni, Amazones, Culi, Corzieni, Benageni, Cappadoces, Paflagones, Mariandeni, Tibarenses, Chalibes, Mossynnoecii, Colchi, Melanceni, Sarmatæ, Sauromatæ, Meotes, Scytes, Tauri, Thraces, Bastarni, Illuri, Macedones, Hellenes, Græci, Libyes, Istri, Vieni, Davni, Dapnes,* Calabri, Pici, Latini, qui & Romani, Tyrreni, Galli qui & Celtæ, Libyestini, Celtiberi, Hiberi, Galli Aquitani, Illuriani, Basanotes, Cyrtani, Lusitani, Vaccei, Cunienses, Brittones qui & in insulis habitant.

* Cangius *Dapier.*

Qui autem eorum noverunt litteras, hi sunt: Hiberi, Larini qui vocantur Romani, Hispani, Græci, Armeni.

Sunt autem fines eorum ad Borram usque Gadiram, a Potameda fluvio usque ad Mastusiadilion.

Terræ autem eorum hæ sunt: Media, Albania, Amazonis, Armenia minor, Armenia major, Cappadocia, Paflagonia, Galatia, Collis * Indiæ, Bosphorma, Mediaerris, Sarmatia, Tauriana, Scythiæ, Bastarnia, Thracia, Macedonia, Dalmatia mollis, Thessalia, Locria, Bœotia, Ætolia, Attica, Achaia, Pellenia quæ appellatur Peloponnensus, Arcanea, Epirotia, Illyria, Aodimus, Hadriace, ex qua pelagus Hadriaticum, Calatia, ** Lusitania, Italia, Thusgene, Massalia, Celtes, Gallia, Hispania, Galli, Hiberia, Hispania major.

* fort. *Colchis.* ** *Galletia* Labbe.

Huc usque definit terra Jafet, usque ad Brittannicas Insulas omnes ad Borram respicientes.

Sunt autem his & Insulæ istæ: Brittannicæ, Sicilia, Euboea, Rhodus, Chius, Lesbus, Cithera, Jacentus, Cefalenia, Ithace, Corcyra, & Cyclades Insulæ, & pars quædam Asiæ, quæ appellatur Jonia.

Flumen autem est his Tygris dividens inter Mediam & Babyloniam. Hi sunt fines Jafet.

SECTIO IV.

Filii autem Cham: Chus ex quo Æthiopes.

Mestraim, ex quo Ægypti.

Fud, de quo Troglodítæ.

Chanaan, de quo Afri & Fenices.

Et filii Chus; Saba, Evilat, Sabat, Regma & Sagabacata.

Filii autem Regma, Saba & Dadan.

Et Chus genuit Nebroth.

Ægyptiorum patriæ, cum Mesraim patre ipsorum, VIII. Dicet enim, Et Mesraim genuit Ludim, unde Lydii; Enemim de quo Pamfilii; Labain de quo Laboez, Neptoin & Patrosonin, unde Cretes, Casluin, *unde Lycii, unde exierunt Filistiim, & Capturin, unde Cilices.

* Labbe, *Casloin* χασμωνιμ Genes. X. 14.

Chananeorum sunt patriæ cum patre eorum XII. Dicit enim, Et Chanaam genuit Sidona primogenitum, ex quo Sidonii, & Cheteum, & Jebyseum, & Amorreum, & Gergesseum, & Araceum, & Eueveum, ex quo Tripolitæ, & Aseneuni, & Aradium, unde Aradii, & Samareum, & Amathi, unde Amathusi.

Est autem habitatio eorum a Rinocoruris usque Gadiram.

Ex his autem nascuntur Reges vel gentes: Æthiopes, Troglodítæ, Aggei, Isabini, Ictyofagi, Velanni, Ægyptii, Fœnices, Libyes, Marmaredæ, *Charisilittæ, Mysi, Mossynœci, Friges, Magones, Bithyni, Nomades, Lycinii, Mariandeni, Pamfyli, Minisci, Dipisideni, Lygallii, Cilices, Maurosii, Cretæ, Magartæ, Numidæ, Macrones, Nasamones. Hi possident ab Ægypto usque ad Oceanum.

* Labbe *Marmacida.*

Sunt autem Insulæ in his communes hæ: Corsola, Lupadus, Agaudius, Meletæ, Cercenna, Menis, Cardinia, Galata, Corsuna, Creta, Gaulus, Rheda, Ethera, Careatus, Astypala; Chius, Lesbus, Tenedos, Imbrus, Jassus, Cobus, Chnidos, Nisurus, Megistæ, Cyprus.

Qui autem eorum sunt litterati, hi sunt: Fenices, Ægyptii, Pamfyli, Fryges.

Sunt autem fines Cham a Rinocoryris, quæ dividit Syriam & Ægyptum, usque Garira in longum.

Nomina autem gentium, hæc sunt: Ægyptus & Æthiopia quæ tendit adversus Indiam, & altera Æthiopia, unde proficiscitur flumen Æthiopum, Erythrea, quod est rubrum adtendens ad Orientem: Thebea Libyæ, quæ extendit usque Syrtes, habens gentes has: Nasamonas, Macas, Tautameos: Libyæ quæ a Lepti extendit usque minorem Syrtim: Numidia, Masseria, Mauritania quæ extendit usque Herculeas, quod est Heracleoticas stelas contra Gadiram.

Habet autem ad Borram maritimam Ciliciam, Pamfyliam, Pisidiam, Mysiam, Lycaoniam,

caoniam, Frygiam, Camaliam, Lyciam, Cariam, Lydiam, Myfiam aliam, Troadem, Aolidem, Bityniam veterem, Frygiam altiorem.

Habet etiam Infulas has: Sardiniam, Cretam, Cyprum, & flumen Geon, qui appellatur Nilus. Dividit autem inter Cham & inter Jafet, & os vefpertini maris. Hæc media Cham generatio.

SECTIO V.

De Sem autem feniore filio Noe, funt tribus cognitæ XXV. ad Orientem inhabitaverunt.

Filii Sem, Ælam, de quo Ælymei & Affyrii: Et

Arfaxat, unde Chaldæi & Ludii, unde Lazones: Et

Aram, unde Ethes prioris hos excidit Abraham: & filii Aram Ofcevl, de quo Lidii, & Gart, de quo Gasfeni, & Mofoc, unde Moffyni: Et

Arfaxat genuit Sala, & Sala genuit Heber, unde Hebræi; & Heber nati funt duo filii, Falec & Deboc, unde ducitur genus Abraham, & Tactem, & Jectan. Jectan autem genuit Elmodal, de quo Indi; & Salef, de quo Bactriani, & Afarmot de quo Arabes priores, & Duran, de quo Camehi; & Derra, de quo Mardi, & Ezei, de quo Arriani, & Declam, de quo Cedrufi, & Gebal, de quo Scythii priores, & Abimeel, de quo Hircani, & Sabat, unde Arabi primi: & Ufir, de quo Armenii, & Oevilat, unde Gemnofofitæ. Hi omnes Bactriani.

Omnes autem de tribus filiis Noe funt LXXII.

Omnium autem filiorum Sem habitatio eft a Bacris usque Rhinocoruris, quæ dividit Syriam & Ægyptum, & Rubrum mare ab ore Arfinoes, quæ eft Indiæ.

Hæ funt autem quæ funt factæ ex his Gentes: Hebrei qui Judæi, Perfæ, Medi, Pœnes, Arriani, Hircani, Affyrii, Indi, Macardi, Parthi, Germani, Helymei, Ceffei, Arabes primi, Cedrufii, Scytæ, Arabes ultra, Sapientes qui dicuntur Gymnofofiftæ nudi fapientes.

Habitatio autem eorum usque Rinocorura & Cilicia.

Qui autem eorum noveruut litteras, hi funt: Judæi, Perfæ, Medi, Chaldei, Indi, Affyrii.

Eft autem habitatio eorum, id eft filiorum Sem, in longum quidem ab India usque Rinocorura: lata autem a Perfide & Bactris usque Indiam.

Vocabula autem gentium hæc funt: Perfis, Bactrianæ, Hircania, Babylona, Corbulia, Affyria, Mefopotamia, Arabia vetus, Alimales, India, Arabia eudæmon, Cælefyria, Commagena, & Fynicia, quæ eft filiorum Sem.

SECTIO VI.

Gentes autem quæ linguas fuas habent, hæ funt: Hebrei qui & Judæi, Affyrii, Chaldæi, Perfæ, Medi, Arabes, Madian, Adiabenici, Taleni, Alamofenni, Saraceni, Magi, Cafpii, Albani, Indi, Æthiopes, Ægyptii, Libyes, Chetei, Cananæi, Ferezæi, Euvei, Gergefei, Jebufei, Idumei, Samaritæ, Fœnices, Syri, Cilices, Tharfenfes, Cappadoces, Armenii, Hibeni,* Librani, Scytæ, Colchi, Sanni, Bofphorani, Afiani, Hifaurienfes, Lycaones, Pyfidæ, Galatæ, Paflagones, Fryges, Achai, Theffali, Machedones, Traces, Myfi, Beffi, Dardani, Sarmatæ, Germani, Pannoni, Peones, Noriei, Dalmatæ, Romani, qui & Latini, Ligures, Galli, qui & Celtæ, Aquitani, Brittani, Hifpani qui & Tyrreni, Mauri, Baccuates, & Maffennes, Getuli, Afri qui & Barbares, Mazicei, Garamantes, qui & Marmaredæ, qui usque Æthiopiam extenduntur.

* Labbe *Hiberi.*

SECTIO VII.

Neceffarium autem putavi & inhabitationes Gentium & cognominationes declarari.

Incipiam autem ab Oriente: Perfarum & Medorum inhabitatores Parthi & vicinæ gentes pacis usque Syriam cœle.

Arabum inhabitatores Arabes Eudemones: hoc enim nomine appellantur.

Chaldæorum inhabitatores Mefopotameni.

Madianenfium inhabitatores Cynedocolpitæ & Troclodytæ & Icthyofagi.

Græcorum autem gentes & vocabula V. Jones, Arcades, Bœoti, Æoli, Lacones.

Horum inhabitatores fuerunt Pontici, Bitini, Troes, Afiani, Cari, Legii, Pamfyli, Cyrinei, & Infulæ plures, id eft Cyclades quidem decem quæ Myrti pelagum continent. Hæc funt autem nomina earum.

Andrum, Tenoemteo, Naxus, Geos, Gyarus, Delos, Fynus, Renea, Cyrnos, Maraton. Sunt autem & aliæ Infulæ majores XII. quæ etiam civitates habent plurimas, quæ dicuntur Sporades, in quibus inhabitaverunt Græci. Hæc funt autem nomina earum: Eubœa, Creta, Sicilia, Cyprus, Coos, Samus, Rhodus, Chius, Thapfus, Lemnus, Lesbus, Samotrace. Eft autem a Bœotia Eubœa, ficuti ab Jone Jonides civitates XVI. hæ: Cladiomena, Mitylene, Focæa,

træ, Priene, *Eryt, Samos, Teos, Colofon, Cius, Efefus, Smirna, Perinthus, Byzantium, Calcedon, Pontus & Amifos libera.

* Labbe Erythra.

Romanorum, qui & Citienfium, gentes & inhabitationes hæ funt: Tufci, Emilienfes, Picens, Campani, Apulienfes, Lucani.

Afrorum gentes & inhabitationes hæ funt: Lebdeni, Cinti, Numidæ, Nafamones, Saci.

*Infulæ autem hæ funt, quæ habentes civitates: Sardinia, Corfica, Girda quæ & Benigga, Cercyna, Galata.

Maurorum autem gentes & inhabitationes hæ funt: Mufulani, Tingitani, Cæfarienfes.

Hifpanorum autem gentes & inhabitationes hæ funt, Tyranni & Turrenorum, qui & Terraconenfes, Lyfitani, Beticii, Autryconi, Vafcones, Calleci, qui & Afures.

Infulæ autem quæ pertinent ad Hifpaniam Terraconenfem tres funt, quæ appellantur Valliaricæ. Habent autem civitates V. has: Ebufo, *Palme, Pollentia, quæ dicitur Majorica, Tomæne, Magone, quæ appellatur Minorica.

* Labbe Palmæ.

Harum inhabitatores fuerunt Cananei fugientes a facie Jefu filii Nave: Nam & Sidona qui condiderunt & ipfi Cananei. Gadis autem Jebufæi condiderunt, & ipfi fimiliter profugi.

Gallorum autem Narbonenfium gentes & inhabitationes: Amaxobii Græcofarmatæ.

Et hos autem neceffarium fuit declarare tibi, ne ignotarum gentium vocabula, & gentes, & manifefta flumina ignorares.

SECTIO VIII.

Incipiam ergo dicere de gentibus ab Oriente.

Adiabenici & Taleni contra Arabiam, Saraceni, Saraceni alii Atalenos contra Arabiam. Albani contra Pylas Cafpias. Madianitæ majores, quos expugnavit Moyfes, inter Mefopotamiam & mare Rubrum, Minor autem Madiam eft contra mare Rubrum, juxta Ægyptum, ubi regnavit Ravel focer Moyfi, qui & Jothro.

Contra Cappadoces a parte dextra Armenii, Hiberii, *Birrani, Scytæ, Colchi, Bofforani, Sani, qui appellantur Sannices, usque Pontum extendentes, ubi eft Acceffus, Abfarus, & Sebaftopolis, Uffilimen quod eft portus, & Pafius flumen, usque Trapezunta extenduntur hæ gentes.

* Labbe Hircani.

Montes autem funt nominati XII. Caucafus, Taurus, Atlas, Parnayfus, Citeron, Helicon, Parthenius, Nyfa, Lucabantus, Ponius, Olympus, Libanus.

Flumina autem funt magna & nominata XLI. Indos qui & Fifon, Nilus qui & Geon, Tigris, Eufrates, Jordanis, Cefifos, Tanais, Menos, Erimanthus, Alys, Afopus, Thermodon, Erafinus, Rius, Borufthenes, Alfeus, Taurus, Eurota, Meander, Hermus, Axius, Pyramus, Bajus, Hebron, Sangarius, Achelous, Peneus, Ebenus, Sperchius, Cayfter, Simois, Scamander, Strymon, Parthenius, Ifter Illurius qui & Danubius, Rhenus, Rhodanus, Betis, Heridanus, Thember qui nunc dicitur Tiberis.

Filiorum igitur trium Noe tripartitum fæculum diviforum.

Et quidem Sem primogenitus accepit Orientem: Cham autem mediterraneam: Jafet Occidentem. Et oftenfis gentibus, quæ de quo creatæ fint, neceffario decurremus ad annos.

SECTIO IX.

Falec annorum CXXX. genuit Ragau.

Ragau annorum CXXXII. genuit Seruch.

Seruch annorum CXXX. genuit Nachor.

Nachor annorum LXXIX. genuit Tharam.

Thara annorum LXX. genuit Abraham.

Abraham autem erat annorum LXXV. quo tempore edixit illi Deus, ut exiret de terra fua, & de domo patris fui, & veniret in terram Chanaam.

Fiunt igitur a divifione usque quo venit Abraham in terram Chanaam generationes quinque, anni DCXVI. ab Adam autem generationes XX. annis III. MCCCLXXXVII.

Converfatus eft autem cum Chanaam annis XXV. & genuit Ifaac.

Ifaac annorum LX. genuit Jacob.

Jacob annorum LXXXVI. genuit Levi.

Levi annorum XL. genuit Caath.

Caath annorum LX. genuit Amram.

Amram annorum LXX. genuit Aaron.

In octogefimo autem & tertio anno Aaron, egreffi funt filii Ifrael de Ægypto, ducente eos Moyfe.

Fiunt igitur omnes anni CCCCXXX.

In deferto XL. annos facit populus fub Moyfe.

Jesus Nave transito Jordane facit in terra annos XXVII. bellum agit annis VII. & postquam possedit terram, vixit annis XX.

Fiunt ergo, ex quo Abraham venit in terram Chanaam, usque ad mortem Jesu Nave, generationes numero VII. anni D. ex Adam autem generationes XXVII. anni III. MCCCLXXXIV.

SECTIO X.

Post mortem vero Jesu peccans populus traditur Cusarsaton Regi Mesopotamiæ, cui servit annos VIII. & cum clamasset ad Dominum, exurrexit Gothoniel frater Caleb junior de Tribu Juda, qui denunciavit ipsi Cusarsaton, & occidit illum, & gessit ducatum populi annis XXXI.

Et iterum dum peccaret, traditus est Eglon Regi Moab, & servivit illi annis XVIII. Converso autem populo, surrexit Aod, vir de Tribu Effrem, & occiso Eglon, principatus est populo annis LXXX.

Mortuo autem Aod, delinquens populus traditus est Jabin Regi Cananæorum, cui servivit annis XX. Sub eo prophetavit Deborra, uxor Lapidod, de Tribu Effrem: & per ipsam ducatum gessit Barac Aminoen, de Tribu Neptalim. Hic denuntiavit Jabin Regi, & occidit eum, & regnavit judicans cum Deborra annis XL.

Post cujus mortem peccavit populus, & traditus est Madianeis annis VII. super quos surrexit Gedeon de Tribu Manasse, qui in CCC. viris CXX. hostium M. perdidit. Hic rexit populum annis XL.

Hujus filius Abimelec.

Post hunc præfuit populo Thole filius Fale, filii Caram, de Tribu Effrem annis XX.

Post hunc, judicavit Jair Galadites de Tribu Manasse, & præfuit annis XXII.

Post hunc, peccans populus traditus est Ammanitis annis XVIII. & cum clamasset ad Dominum, surrexit illis Princeps Jepte Galaadita, de Tribu Gad, de civitate Masefath, & gessit ducatum annis VI.

Post hunc, judicavit Elon annis X.

Post hunc, judicavit Hebron filius Allelon Farathonoin, de Tribu Effrem, annis VIII.

Post hunc, peccans populus traditur Allofilis per annos XL.

Post hæc, conversis filiis Israel surrexit Samson, filius Manoe, de Tribu Dan. Hic debellavit Allofilos, & gessit principatum annis XX.

Post hunc, Heli Sacerdos judicavit annos XX.

Post Samuel, Propheta unxit Saul in Regem, & ipse judicavit populum annis XXX.

Post tempus, cum regnaret David, eduxit arcam de domo Aminadab, & divertit vitulos, & cum reverteretur oppofuit manus filius Aminadab, nomine Ozia, & percussus est, & timuit David, & induxit illam in domum Abeddarat Gethei, & fecit ibi menses tres.

Regnavit autem Saul annis XXX. Erat autem illi Dux Abner, filius Ner. Ipse autem Samuel unxit David in Regem.

Fiunt igitur ab Jesu usquequo conversus cepit David regnum in Tribu Juda, generationes s x. annis CCCCLXXX. ab Adam autem generationes XXXIV. an. IV. MCCCLXIV.

SECTIO XI.

Deinceps regnat David annis XL. mensibus sex.

In Ebron autem regnavit annis VII. mensibus sex, & in Jerusalem annis XXXIII. Sub hoc Sacerdos Abithar, filius Abimelec, ex genere Heli, & ex alia patria Saddoc.

Prophetabant autem temporibus David, Gad & Nathan. Erat autem ipsi David Dux Joad, filius Sarviæ, sororis David. Hic dinumeravit populum, & erat numerus, quos numeravit filiorum Israel millies centies milleni: filii autem Juda quadringenties septies milleni. Levi autem & Benjamin non dinumeravit. Numerus autem eorum qui ceciderunt ex Israel, LXX.

Post David autem, regnat Salomon filius ejus annis XL. & sub ipso adhuc Nathan prophetat, & Achias ex Selon, & inter eos Sacerdos Soddoc.

Post Salomonem, regnat Roboam filius ejus annos XIV. Sub hoc divisum est regnum & regnavit in Samaria Jerobeam servus Salomonis, de tribu Effrem. Prophetat autem, & sub Jeroboam Achias Selonites, & Sameas filius Ælami.

Post Roboam, regnat Abias filius ejus annis XVII.

Post Abiam, regnat Asab filius ejus annis XLI. Hic in tempore senectutis pedes doluit. Prophetabat autem sub eo Azarias.

Post Asab, regnat filius ejus Josaphat annis XXV. Sub hoc prophetat Helias, & Micheas filius Jemblas, & Abdias filius Ananiæ. Sub Michea autem erat Pseudopropheta Sedecias filius Cananæi.

Post Josaphat, regnat filius ejus Joram annis XX. & sub ipso prophetat Helias, & post hunc

hunc prophetat Helifeus fub filio Joram Ochozia, fub quo populus in Samaria filios fuos & ftercus columbinum manducabat, regnante in Samaria Joram.

Poft Joram regnavit filius ejus Ochozias anno uno: & fub hoc prophetat Gothol & Labdone.

Poft hunc, regnat Gotholia, mater Ochoziæ, annis VIII. Quæ exurgens occidit natos filii fui; erat enim de genere Achab Regis Ifrael: foror autem Ochoziæ, nomine Zofabaæ, cum effet Joiadæ Sacerdotis uxor, furata eft Joas, filium Ochoziæ, cui Joiada Sacerdos impofuit regimonium. Prophetat autem fub Gotholia Elifeus.

Poft hanc, regnat Joas filius Ochoziæ annis XL. Hic interfecit Zachariam filium Joiadæ Sacerdotis.

Poft Joas, regnat filius ejus Amafias annis VIII.

Poft Amafiam, regnavit filius ejus Ozias annis LII. Hic leprofus fuit usquequo moreretur. Judicabat autem fub eo Joatham filius ejus. Prophetabant fub Ozia Amos, & Efaias filius ejus, & Ozeæ filius Beheri, & Jonas filius Amathi ex Gofer.

Poft Oziam, regnat filius ejus Joatham annis XVI. Sub hoc Prophetæ Efaias, Ofee, Micheas Morathita, & Joel filius Batuel.

Poft Joatham, regnat filius ejus Achas annis XV. & fub hoc Prophetæ Efaias, Ofee & Micheas: Sacerdos autem Urias. Sub hoc Salmanaffar Rex Affyriorum eos qui erant in Samaria transmigravit in Mediam & Babyloniam.

Poft Achas, regnavit filius ejus Ezechias annis XXV. Sub hoc Prophetæ Efaias, Micheas, & Ofee.

Poft Ezechiam, filius ejus Manaffe ann. LV.

Poft Manaffe, regnat filius ejus Amos annis duobus.

Poft Amos regnat filius ejus Jofias annis XXXI. Hic Idola & altarium Samariæ diffipavit. Sub hoc Pafcha celebratum eft anno XVIII. regni ejus. Nam ex quo mortuus eft Jefu Nave, non eft fervatum Pafcha ficut tunc. Sub hoc Celcias Sacerdos pater Jeremiæ Prophetæ invenit in facrario librum Legis in XVIII. anno regni Jofiæ. Prophetant autem fub eo Oliba uxor Sellim à vefte Sacerdotis, & Sofonias, & Jeremias, fub quo Pfeudopropheta Ananias.

Poft Jofiam, regnat Sofonias annis quinque, menfibus undecim.

Poft Sofoniam, regnat Joachas filius ejus menfes quatuor. Hunc ligavit Nechao Rex Ægypti, & adduxit in Ægyptum, ordinato in loco ejus Eliachim, qui cognominatus eft Joachim, regnat annis XI. Sub hoc prophetat Jeremias, & Buzi, & Urias filius Samace ex Cariathiarim. Hunc Nabuchodonofor ligavit catenis æreis Joachim Regem Juda, & duxit in Babylonia.

Poft Joachim, regnat filius ejus Joachim annis tribus, & hunc ducit ad eum compeditum Nabuchodonofor Rex Babylonis, & alios cum eo.

Per ipfum, conftituitur in loco ejus frater Joachim, cujus nomen Sedecias, qui & Jechonias, qui regnavit annis XI.

In anno duodecimo tranfmigravit illum in Babyloniam, effoffis oculis, & populum transduxit cum eo, præter paucos, qui poftea in Ægyptum defcenderunt. Prophetant autem fub Sedecia Jeremias & Ambacum, in anno autem IX. regni ejus prophetavit in Babylonia Ezechiel. Poft hunc Prophetæ Naum & Malachias, & Danihel, qui vidit de Hebdomadis in primo anno Darii Regis, filii Affueri, de femine Medorum, qui regnavit fuper Regnum Chaldeorum.

In primo autem anno regni fui Cyrus dimifit populum redire in Jerufalem. Eo tempore, quo templum ædificavit, prophetant fimul Aggeus & Zacharias. Poft quos Neemias filius Acheli de Semine Ifrael fabricavit civitatem Hierufalem, cum effet ab annis Artaxerfis Regis: & poft hunc fecundus Mardochæus.

SECTIO XII.

Fiunt igitur a David usque Sedechiæ, qui & Zeconiæ, transmigrationem, generationes XVIII. ann. CCCCLXXVIII. menfes IX. ab Adam autem usque in transmigrationem Babyloniæ fub Jechonia, generationes LI. anni IV. MDCCCXLII. menfes IX.

Et poft transmigtationem Babyloniæ, usque ad generationem Chrifti, generationes XIV. an. DCLX. & a generatione Chrifti usque ad Paffionem, anni XXX. & a Paffione usque ad hunc annum, qui eft XIII. Imperii Alexandri annus, an. CCVI.

Fiunt igitur omnes anni ab Adam, usque ad tertium decimum Alexandri Imperatoris annum, anni V. MDCCXXXVIII.

Ut autem & aliter oftendamus non tantum per tempora Regum, fed etiam a quo Pafcha fervatum eft, dinumerantes fimul annos dicemus.

Ab Adam usque Diluvium an. II. MCCXLII.

A Diluvio usque ad exitum Abraham de terra fua MCXLV.

Hinc

Hinc usquequo exirent Israelitæ de Ægypto, educente eos Moyse, quando & Pascha fecerunt, anni sunt ccccxxx.

Ab Exodo Ægypti usque in transitum Jordanis, quando JESUS Pascha celebravit, sunt anni xli.

Ezechias post annos ccccelxiv. celebravit Pascha.

Post Ezechiam Josias anno cxiv. Pascha celebravit.

Post Josiam Heszras post annos cviii, *Pascha celebravit.*

Post Heszram* *servatoris usque generationes* Christi *post annos* dlxii. Pascha fit.

A gener*atione autem Christi* post xxx. annos, *cum passus est Dominus*, Pascha celebratur, *ipse enim* erat justum Pascha.

A Passione autem Domini usque in xiii. annum imperii *Imperatoris Alexandri Cæsar*is anni ccvi. serv*atum est Pas*cha, quod in com*memorationem* Domini nostri JEsu CHristi *servatur a nobis.*

Fiunt igitur *omnes anni ab Adam* usque in *hunc diem anni quinquies mille septingenti triginta octo.*

* Italica supplentur ex alio Codice.

SECTIO XIII.

REGES PERSARUM

ex tempore Cyri.

Cyrus règ*navit Persis annis XXX.*

Post hunc, *Cambyses annis novem.*

Smerdius M*agus mensibus octo.*

Darius annis XXXVI.

Xerxes annis XXVI.

Artaxer*xes Longimanus annis XXXVII.*

Xerx*es dies sexaginta*

Sogdianus menses septem

Darius Nothus annis XVIII.

Artaxerxes, *Cyri junioris frater,* annis LXII.

Ocor, *qui & Artaxer*xes annis XXIII. *mensibus septem.*

Arses Nothus annis *tribus.*

D*arius annis XII. Hic est quem* Alexander Macedo deposuit in bello, quod fuit inenarrabile.

Fiunt omnes anni CCXLV.

Post quos, tempora jam apud Græ*cos* ex constructione O*lympiadum* sunt clara: *nam usque ad* Alexandrum Macedonem fuerunt Olympiades CXIV. *quæ* faciunt annos CCCCLVI. *ab Iphito qui consti*tuit Olimpia*des*

A*b Alexandro* usque ad Christum *Olympiades* LXXX. quod sunt anni CCCXX.

A *Christo autem usque* annum XIII. *Imperii Alexandri* Olympiades LVIII. *quod sunt anni* CCXXXVI.

Sunt ergo omnes Olympiades usque *annum* XIII. *Alexandri* Cæsaris *Olympiades* CCLIII. *quod sunt anni* MXII.

Hactenus Cod. vetus Colleg. Soc. Jesu Paris.

SECTIO XIV.

NOMINA CREATURÆ.

ADam, Seth, Enos, Cainan, Malaleel, Jared, Enoc, Matusalam, Lamech, Noe, Sem, Arfaxat, Sala, Heber, Falec, sub quo divisa est terra, Ragau, Seruc, Nagor, Thara, Abraham, Isaac, Jacob, Juda, Fares, Esrum, Aram, Aminadab, Naasson, Salmon, Boz, Obet, Jesse, David, Salomon, Roboam, Abiam, Asa, Josaphat, Joram, Ochozias, Joas, Amasias, Ozias, Joatham, Achaz, Ezechias, Manasses, Amos, Josias.

Josias autem genuit Jonaan & Joachim & fratres ejus, Eliachim qui & Joachim & Sedeciam qui & Jeconias dictus est Salum.

In transmigratione autem Babyloniæ Joachim genuit Jechoniam & Sedeciam. Jeconias autem genuit Salathiel, Fanneam & Sale, Saer & Iconiam, Ortamno & Deebi & Filisania, Zorobabel & fratres ejus Abiut & Masolam & Ananias, & Saladi soror eorum, & Sedbel & Thoul, & Archia, & Asadia, & Sobesec.

Ædificatum est autem sanctuarium tempore Zorobabelis, cujus filius Abiud: dehinc Eliachim, Azor, Sadoc, Achim, Heliud, Eleazar, Mathan, Jacob, Ioseph, cui desponsata fuit Virgo Maria, quæ genuit *JESUM CHRISTUM* ex Spiritu Sancto.

SECTIO

SECTIO XV.

PROPHETARUM NOMINA.

ADam, Noe, Abraham, Isaac, Iacob, Moyses, Aaron, Iesus Nave, Heldab & Modat, Natan, David, Salomon, Elmodac, Achias Silonita, Sameas filius Elam, Ananias, Helias, Micheas filius Emblac, Abdiu, Heliseus, Abladam, Amos, Esaias, Osee filius Beeri, Ioanas, Micheas, Raban, Iohel filius Batuel, Ieremias filius Helciæ Sacerdotis, Sophonias, Buz, Ezechiel, Urias, Sameas, Ambacuc, Naum, Daniel, Malachias, Aggæus, Zacharias, & sub Christo Simeon & Ioannes Baptista.

Item Mulieres Prophetissæ, Sarra, Rebecca, Maria soror Moysi, Debbora, Oliba, & sub Christo Anna, Elisabeth, *Maria* quæ genuit *CHRISTUM*.

SECTIO XVI.

NOMINA REGUM.

SAul de Tribu Benjamin.

Postquam autem translatum est regnum in Tribum Iuda, David, Salomon, Roboam, Abia, Asa, Iosaphat, Ioram, Ochozias, Ioatham, Achaz, Ezechias, Manasses, Amos, Iosias, Ioachim, Eliachim, Sedecias, & Ieconias: sub hoc transmigratio facta est sub Nabuchodonosor.

Nomina Regum, qui regnaverunt in Samaria super decem Tribus ex quo regnum divisum est.

Jeroboam filius Nabath annis XXII.

Nabath filius ejus annis duobus.

Saba filius Achiæ annis XXIV. Hic vindicavit domum Ieroboam.

Hela filius Base annis duobus.

Zambri annis XII.

Achab filius ejus annis XXII.

Ochosias, filius Achab, & Ioram filius Ieconiæ, annis XII. Sub hoc filios suos & stercus columbinum hi qui erant in Samaria manducaverunt.

Jehu, filius Namsi, annis XXVIII. Hic in initio pius fuit: fecit vindictam super domum Achab, occisis Ioram & Iezabel, & Ochosia Rege Iuda.

Joachaz annis XVII.

Joas filius ejus annis XVI. Hic Amasiam Regem occidit, & destruxit de muro Ierusalem cubita CCCC.

Ieroboam, filius Ioas, annis XV.

Azarias, filius Ieroboam, mensibus tribus.

Selem, filius Abia, mense uno.

Unornane, filius Gadi, annis decem.

Falacias Manaæ annis duobus.

Facea, filius Romeliæ, annis decem. Hic obsedit Ierusalem, regnante Achaz, non possedit eam.

Osee, filius Dale, annis octo. Sub hoc decem transmigratæ sunt in regione Medorum a Salmanassar, qui & ipsum Osee conligatum habens abiit, regnante Achaz super duas Tribus in Ierusalem.

SECTIO XVII.

NOMINA SACERDOTUM.

AAron genuit Eleazar, Finees, Achias, Razaza, Moriat, Arnaria, Amitob, Settis, Achivas, hujus filius Helias Propheta, & Salon, Ioram, Amos Ioadæ filius, Sedecias, Sedecia, Iehel, Uria, Tieem, Salon qui genuit Celciam, cujus filius Hieremias Propheta & Azarias filius Azazæ, Sareu, Iosedech qui genuit Iesum qui fuit Sacerdos, cum instauraretur templum post captivitatem, Celicias, Ioachim, Cædue.

Item alia patria, ex qua fuit Ezechiel Propheta: Iode, Fatuea, Amorius, Zadiar, Samuhel, Evexia, Melchius, Salon, Comorius, Barracim, Sossonias, Maxses, Celcius, Buzi, Ezechiel.

Item alia patria, unde Heli Sacerdos, cujus filii Finees & Ofin rapiebant immolationem: Princeps patriæ de Filiis Gaad, Achimelech, Habiathar, Uriu, Nathan, Heli.

Item patria Leviticum, unde fuit Samuhel Propheta: Chorè qui restitit Mosi: filius hujus Helcana, Sufem & Abiar, Zeraam, Chelchanu, Samuel. Huic fuerunt duo filii munerum acceptatores, Iohel & Habia.

Initium patriæ Levitarum, unde sunt Sacerdotes, ministri & Levitæ. Ambram filius Cahaad, filius Levi, filius Iacob. Levi genuit Gerson & Cahaad, & Merari. Filii autem Gerson Semei & Emeher. Hi filii Levitæ & filii Cahaad, Ambram, Esaar Cefron, Odiel. Ambram genuit Moysen & Aaron, & Mariam. Aaron genuit ex Helisabet sorore Naasson, Nadab, & Abiud, & Eleazar, & Ithamar. Mortui sunt autem Nadab & Abiud offerentes ignem alienum. Post Aaron, Eleazar suscepit Sacerdotium, post Eleazarum, Finees. Ithamar autem & filius ejus: Isaar autem frater Ambram & ipse Levita. Hujus filii Chore & Nabith & Gazer: & filii Chore Air & Helcana & Abiasap. Hic Chore restitit adversus Moysen & Aaron, & Chao absorptus est in Virifeel. Cebron frater Amram, Aercius, filii ejus Misahel, Elisaphath, & Setis, & Dile. Hi Levitæ traditi sunt. Omnes autem Aaron & Filii ejus Arcæ Testamenti, ut ministrarent ei, & tollerent eam, & facta est eis pars decima Sacerdotibus initiata, & primogenita, & quæ in sacrificiis constituta, & primogenito, & destinata Levitis dicta est lex, ut quæcumque acciperent a populo ex decimis, decimas darent Sacerdotibus, ut existimaretur eis tanquam oblatio. Initio eorum traditæ sunt illis etiam civitates refugiorum sex, & harum prata sementia in circuitu cujusque civitatis cubiti duo millia, & hæ civitates XLII. Sacerdotibus quidem decem, Levitis vero XIII.

Puto latius nos dixisse, quam speravimus, tamen necessaria pro his qui scrupulosius requirere volunt, & multa legerunt: quos existimo facile percipere, quæ scripta sunt: sed & illi, qui pauca legerunt, facilius ad intellectum possunt pervenire ex illis, quæ a nobis per breviatam inquisitionem declarata sunt.

SECTIO XVIII.

MACEDONUM REGES juxta Alexandrinos.

Alexander filius Philippi, post Darium annis VII.
Ptolemæus Lagi socer, annis LII.
Ptolemæus filius, Philadelfus, annis XXXVIII.
Ptolemæus filius, Evergetes, annis XXX.
Ptolemæus, Evergetæ filius, annis XXV.
Ptolemæus Philopator, annis XVII.
Ptolemæus frater, annis XXIII.
Ptolemæus Fuscus, annis II.
Evergetes annis XXVI.
Ptolemæus Alexas, annis XX.
Alexander frater Ptolemæi Alexæ, annis XVIII.
Ptolemæus Dionysius, annis XXIX.
Cleopatra filia, annis XXV.
Fiunt insimul anni CCCXLVI.

Sequentia absunt a Canisio.

SECTIO XIX.

IMPERATORES Ramanorum.

Augustus annis LVII.
Tiberius annis XXII. mensibus VII. diebus XXIII.
Caius annis tribus, mensibus novem.
Claudius annis XIII. mense uno, diebus XXVIII.
Nero annis XIII. mensibus octo, diebus XXVIII.
Galba mensibus quinque, diebus XXVI.
Otho mensibus octo, diebus septem.
Vitellius mensibus novem, diebus XV.
* *
Titus annis tribus, mensibus duobus, diebus duobus.
* *
Trajanus annis XVII. mensibus octo, diebus sex.
Hadrianus annis XX. mensibus decem, diebus XXVIII.
Antoninus pius ..... mensibus octo, diebus XXII.
Marcus annis XIX. mensibus quinque, diebus duodecim.
Commodus annis XII. mensibus octo, diebus XXIV.
Ælius Pertinax mensibus septem.

Julianus

Julianus mensibus duobus, diebus septem.
Severus annis XIV.
Antoninus, cognomento Caracalla, Severi filius, annis sex, mensibus novem, diebus duobus.
Macrinus anno uno, diebus sex.
Antoninus annis sex, mensibus octo, diebus XXVIII.
Alexander annis tredecim, diebus novem.

SECTIO XX.
REGUM HEBRÆORUM.

SAul annis XXX. David annis XL. Salomon annis XL. Roboam annis XVII. Abia annis tribus, Asa annis XLI. Josafat annis XXV. Joram annis novem, Ocosias anno uno, Gotholia mater annis octo, Joas annis XL. Amessias annis XXXVIII. Ozias annis LVIII. Jotham annis XVI. Achas annis XVII. Ezechias annis XXXIX. Manasses annis LV. Amos annis duobus, Josias annis XXXV. Joachim frater Joachaz annis XI. Joachim filius Hemeras annis tribus captivitatis, Sedecias annis XI. Nabuchodonosor redux annis XV. Cymaroth filius annis XII. Baldasar frater annis XIV. Darius Assuerus annis XLIII. Cyrus anno primo. *Cetera deerant in MS. Exemplari.*

JOSEPHI SCALIGERI
Et aliorum Virorum Doctorum, quorum nomina præscribuntur,
IN
CANONEM PASCHALEM
S. HIPPOLYTI EPISCOPI
Animadversiones & Notæ.

JOS. SCALIGER. *Anno Dominico MDLI in æde Laurentiana ad Urbem effossa est statua marmorea sedens in Cathedra utrinque literis Græcis inscripea. Summa scriptionis, Canon Paschalis, cujus latercula duo: Termini Paschalis dextra, Dominicæ Resurrectionis sinistra. Nomen auctoris tacitum prodidit tum methodus* ἑκκαιδεκαετηρίδος, *cum lemmata librorum dextro Laterculo apposita. Quorum omnium auctorem Eusebius primum, & post eum Hieronymus Hippolytum Episcopum faciunt. Nobis autem ille Canon dignus visus est, qui non solum Romæ, ubi hodie extat, a studiosis legeretur, sed etiam propter reverentiam priscæ Ecclesiæ a nobis illustraretur, & hoc nostrum antiquitatis studium cum utilitate publica conjungeretur. Scripsit autem Canonem Hippolytus quo tempore Asianæ & Europeæ Ecclesiæ de celebratione Paschatis inter se velitabantur. Illæ plenilunii verni, hæ Dominicæ secundum plenilunium proxime succedentis rationem habebant. Neutræ tamen effugere poterant, quin Lunam ducem sequerentur, & cyclum quendam necessario instituerent, unde illis plenilunium, hi vero Dominica a plenilunio proxima deprehenderetur. Primus & antiquissimus cyclus Paschalis in Europa fuit Octaeteris, quæ diu in usu fuit tam Græcis quam Latinis Ecclesiis, ad tempora filiorum Constantini. Cujus Cycli etiam meminit Africanus apud Hieronymum Commentario in Danielem. Octo anni Juliani sunt dies bis mille nongenti viginti duo. In his traducuntur neomeniæ nonginta novem, hoc est anni octo Lunares: quorum quinque sunt communes, tres embolimæi, ea quidem lege, ut annus quidem communis sit dierum CCCLIIII. præcise, embolimæus autem totidem, & uno mense tricenario insuper. Hac fini orbem Lunæ in epocham anni Solaris redire existimabant, non utique in eandem feriam: cum hoc non fiat nisi explicitis septem octaeteridibus, qui fiunt anni quinquaginta sex. Itaque hac Hebdomade Octaeteridum contenti hactenus esse poterant, donec Hippolytus Episcopus argutiorem periodum commentus est. Vidit ille post duas Octaeteridas quamvis non eandem feriam, tamen proxime succedere. Itaque, exempli gratia, si neomenia, aut cyclus incipiat feria*

septima,

septima, decimus septimus annus incipiet feria antecedenti, hoc est sexta, tricesimus tertius feria quinta, & sic deinceps; donec septies sexdecim anni explicentur. Praeterea a qua feria incipit cyclus, ab eadem etiam incipit ultimus annus. Si primus annus, exempli gratia, habeat septimam feriam, sextus decimus eandem obtinebit. Hoc modo & capite, & calce sibi tota similis est periodus ἑκκαιδεκαετηρική. Nam series feriarum capitis Z, ς, E, Δ, Γ, B, A, eadem occurrit in limbo ultimo. Haec ratio fuit, quare ἑκκαιδεκαετηρίδα potius, quam ὀκταετηρίδα institueret, quae omnino puerilis est, ut mediocriter docto paret.*

DIONYSIUS PETAVIUS libro 2. de Doctrina temporum cap. 61.

De Heccadecaëteride Hippolyti Episcopi. Scaligeri doctrina.

OCtaëterida primum institutam fuisse ante omnes alias Periodos lunares, ex iis, quae supra strictim demonstravimus, constare potest. Dionysius quoque Alexandrinus etiam post alios Octaëterida instituit; in qua ostendit Pascha ante XXII. Martii rite celebrati non posse, in Epistola quam ad Domitium, & Didymum scripsit. Eusebii verba sunt: καὶ κανόνα ἐκτίθεται ὀκταετηρίδος, ὅτι μὴ ἄλλοτε ἢ μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν προσήκει πάσχα ἑορτὴν ἐπιτελεῖν παριστάμενος. Producebat enim veterem canonem, qui inter Apostolicos censetur. Correxit igitur annum quemdam Octaëteridis, & ex communi fecit embolimaeum. An post hunc Dionysium, an vero ante, Periodum suam Hippolytus scripserit: hoc vero divinare est. Id unum exploratum habemus, hunc Hippolytum nihil novi attulisse. Sed vidit ille in duabus Octaëteridibus aliquam esse feriarum seriem, ut semper XVII. annus incipiat à feria proxime antecedente illam, à qua primus annus inceperat. Ut si annus primus incipiat à feria prima; annus XVII. incipit à feria VII; annus XXXIII, à feria VI, & ita deinceps, ut ex Hippolyti Canone, quem in libro VII. proponit Scaliger, constare potest.

Elenchus Scaligerianae disputationis de Cyclo Hippolyti.

OCtaëteridem ante alias omnes Periodos institutam fuisse cum dicit Scaliger, de Periodis Paschalibus, & à Christianis usurpatis loquitur; de iis enim strictim egit superiori capite, non autem Octaëteridas illas antiquas intelligit, de quibus non strictim, sed fusissime lib. II. disputavit. Atqui falsum est Octaëteridas hujusmodi ceteris omnibus Periodis priores exstitisse, si vera sunt quae pertinacissime tuetur Scaliger; nempe Judaeos ante, & post Christum Alexandrea Periodo usos esse, quae erat Calippica, hoc est XIX. annorum, vel LXXVI. Quam quidem Apostolos etiam ipsos & Christianos omnes, qui centum annis, Apostolos secuti sunt, tenuisse superiori capite docuit, nec alia methodo Pascha suum celebrasse. Quare ante alias omnes Periodos Paschales non Octaëteris fuit; sed Enneadecaëteris; eademque ad annum fere ducentesimum Christi perseveravit, hoc est centum annis post Joannis obitum; qui anno fere centesimo Christi Dionysiano decessit. Igitur non belle secum doctrina ista convenit, sed manifestissime se ipsam evertit. Verum negatum à nobis est Judaeos Alexandrea Periodo, vel Calippica usos esse; quod & de Christianis veteribus saltem universe negandum est. Nam alii aliud Periodi genus amplexi sunt. Quidam Enneadecaëteridas adsciverunt, ut Anatolius apud Eusebium lib. V. Alii Octaëteridas maluerunt, partim exactiores, & antiquitus à Graecis usurpatas; partim Julianas, & defectas. Nos supra demonstravimus, Octaëteridem lunarem veterum Graecorum non fuisse dierum 2922, vel 2924. sed $2923\frac{1}{2}$. auctore freti Gemino: atque ideò post duas Octaëteridas triduum intercalatum fuisse, & post decem Heccaedecaëteridas, sive annos CLX, mensem unum Embolimum praeteritum fuisse, quo ad pristinam epocham Neomeniae reverterentur. Hanc Octaëteridis formam peritiores Christianos adhibuisse nemo, ut opinor, diffitebitur. Nam valde Mathematicarum artium rudes illos oportet fuisse, qui Octaeteridem simplicem dierum 2922. pro lunari Christianis obtruserunt, qualem Hippolytum exstitisse verisimile est, qui ut videtur illam invexit. Quamobrem Dionysium Alexandrinum arbitror Hippolyti Canonem, & Octaëteridem emendare aggressum legitimam aliam, ac veterem restituisse. Quod enim uter utro prior ediderit dubitat Scaliger, facile dijudicari potest; si epocham Heccaedecaëteridos Hippolyti consideremus, quae in annum Alexandri primum convenit, Christi CCXXII. Dionysius autem Alexandrinus obiit Galieno Imperatore, anno fere CCLXIV. Igitur prior scripsit Hippolytus. Hic autem duas Octaëteridas in unum composuit; tametsi post primam Octaëteridem deinceps Neomeniae ad eosdem dies redeunt; non tamen ad easdem ferias, quod non assequitur nisi post annos CXII, hoc est Heccaedecaëteridas VII. Ideo non tam Heccaedecaëteris cyclus ille fuit, quam Hecatoncaedodecaëteris. Quoniam vero septem feriae sunt, quae in orbem evolutae redeunt vertentibus Heccaedecaëteridibus septem, idcirco per Heccaedecaëteridas maximam suam Periodum

* Reprehendit hunc Scaligeri locum Clariss. Blanchinus infra pag. 125. 136.

Periodum digessisse Hippolytum existimo potius, quam per Octaëteridas. Quam enim rationem commentus est Scaliger, quod annus XVII. ineat à feria proxime illam antecedente, à qua primus annus cœperat, idque deinceps perpetuo contingat, ea arguta magis est, quam solida: nostra autem certissima. Atque ut Hippolyti cyclus intelligatur, libet ejus hic Tabulam describere, cujusmodi in vetere marmorea statua colligitur, quam in Appendice describemus.

Duplex autem Canonis laterculum est. prius decimas quartas Paschales complectitur; posterius Dominicas Paschales. Illarum varietas octo primis annis continetur; reliquæ Octaëterides eosdem in Juliano mense terminos repræsentant, non tamen easdem ferias, quæ non nisi post annos CXII. redeunt, sive Heccædecaëteridas septem. Dominicarum Paschalium diversitas non una Octaëteride, vel Heccædecaëteride, sed septem Heccædecaëteridibus explicatur. Adjecimus & methodi gratia Neomenias Hippolyti: tum aliud laterculum Neomeniarum, Terminorum, & Dominicarum Paschalium Nicænorum apposuimus in uno dumtaxat decemnovennali cyclo, ut amborum discrimen oculis subjiceretur. Quamquam Nicænæ Neomeniæ nondum sæculo isti congruebant, in quo Novilunia tardius accidebant.

TABULA NEOMENIARUM, ET TERMINORUM PASCHALIUM

Hippolyti cum Nicænis Neomeniis, & Terminis comparatarum.

Anni	Cycl. Lunæ.	Neomeniæ Paschales Hippolyti	xiv. Pasch. Hippol.	Charact. xiv	Neomeniæ Nicænæ.	xiv. Nicænæ	Character.	Dominicæ Paschales Hippolyti.	Dominicæ Paschales Nicænæ.	Annus Christi.
I	14	Martii 31	Aprilis 13	7	Mar. 30	April. 12	6	April. 21	April. 14	222
II	15	Mart. 20	Aprilis 2	4	Mar. 19	April. 1	3	April. 6	April. 6	223
III	17	Mar. 8.9	Mar. 21.21	1	Mar. 8	Mart. 21	1	Mart. 28	Mart. 28	224
IV	16	Mart. 27	Aprilis 9	7	Mar. 27	April. 9	7	April. 17	April. 10	225
V	18	Mart. 16	Mart. 29	4	Mar. 16	Mar. 29	4	April. 2	April. 2	226
VI	19	Mart. 5	Mart. 18	1	April. 4	April. 17	3	Mart. 23	April. 22	227
VII	1	Mart. 23	Aprilis 5	7	Mar. 23	April. 5	7	April. 13	April. 6	228
VIII	2	Martii 11	Martii 25	4	Mar. 12	Mar. 25	4	April. 29	Mart. 29	229
IX	3	Martii 31	Aprilis 13	3	Mar. 31	April. 13	3	April. 18	April. 18	230
X	4	Mart. 20	Aprilis 2	7	Mart. 20	April. 2	7	April. 10	April. 3	231
XI	5	Mar. 8.9	Mar. 21.21	4	Mart. 9	Mar. 22	5	Mart. 25	Mart. 25	232
XII	6	Mart. 27	Aprilis 9	3	Mart. 18	April. 10	4	April. 14	April. 14	233
XIII	7	Mart. 16	Mart. 29	7	Mart. 17	Mar. 30	1	April. 6	April. 6	234
XIV	8	Martii 5	Mart. 18	4	April. 5	April. 18	7	Mart. 22	April. 19	235
XV	9	Martii 23	Aprilis 5	3	Mart. 25	April. 7	5	April. 10	April. 10	236
XVI	10	Martii 11	Mart. 25	7	Mar. 14	Mar. 27	2	April. 2	April. 2	237
I	11	Martii 31	April 13	6	April. 2	April. 15	1	April. 15	April. 22	238
II	12	Mart. 20	April. 2	3	Mart. 22	April. 4	5	April. 7	April. 7	239
III	13	Mar. 8.9	Mar. 21.22	7	Mart. 11	Mar. 24	3	Mart. 29	Mart. 29	240

Ex hac Tabula liquet Hippolytum Octaëteridem lunarem mere Julianam secutum esse. Nam Terminorum varietas octo totis annis continetur, ac deinceps iisdem diebus insistit. Quare cylco VIII. & XIX. Nicæno eadem est Neomenia in V. Martii defixa, quoniam post octo annos Neomeniæ ad eumdem diem redeunt. At in Nicæno cyclo VIII, Neomenia convenit VI. Martii; in XIX. vero cadit in V. Martii, quia post VIII. annos Neomeniæ uno die in Calendario descendunt, post XI. vero retrocedunt. Atqui ab VIII. ad XIX. sunt XI; ab XIX. ad VIII, sunt octo vertentes anni. Deinde iisdem duobus annis Embolimos nullos menses inserit, cum Nicænus cyclus intercalares illos habeat. Quin & illud apparet, Hippolytum numquam in XV. Lunæ Pascha celebrasse: sed si terminus in Sabbatum incideret, non postridie, sed Luna vigesima secunda festum indixisse, ut in annis 1, 4, 7, 10, 13, 16, 3, constat. Dum insuper non solum terminos ante Æquinoctium incidisse, verum & Dominicas

nicas nonnunquam in Æquinoctium ipsum, quod semel in anno XIV. contingit. Nam Dominica dies in Martii XXII. congruit, ubi tunc vulgo Æquinoctium habebatur, uti ex Anatolio patet. Qui quidem dum infragmento illo, quod lib. V. Eusebius exscripsit, reprehendit eos, qui XIV. Paschalem ante XXII. Martii collocant, Hippolyti canonem notat, ex quo termini nonnunquam diem illum antevertunt, quod & postea Latini, ut videbimus, imitati sunt.

JO. DOMINICUS CASSINUS *in Jo. Baptistæ du Hamel Historia Regiæ Gallicæ scientiarum Academiæ A.1696. lib. IV. sect. 8. cap. 1. pag. 414.*

Dominus Cassinus redux ex Italia quas in itinere fecit observationes, & eas imprimis quæ ad præcipuarum urbium, per quas iter fecit, longitudines spectant, coram exposuit. Ac præter cætera animadversiones suas in canonem Paschalem Hippolyti Portuensis Episcopi sub finem Aprilis è scripto recitavit.

Inter monumenta quibus Bibliotheca Vaticana exornatur, illud insigne est, marmorea statua S. Hippolyti Martyris in cathedra sedentis, prope cathedram ejus operum catalogus & Canon Paschalis Græcis litteris exarati leguntur. Nulla ejus Canonis extabat ante memoria, nisi in quibusdam autoribus, cum è ruderibus cujusdam oratorii hæc S. Hippolyti statua eruta fuit, & in Bibliotheca Vaticana collocata studio Cardinalis Corvini, qui postea summus fuit Pontifex Marcellii II. nomine. Hujus Canonis epocham & illius cum aliis magis celebratis, necnon cum tabulis Astronomicis collationem, ac methodo nunc usurpata post Gregorii XIII. correctionem D. Cassinus intento animo est contemplatus.

II. Hic Canon in duas est divisus partes: quæ ad dextram Cathedræ posita est, Lunas decimas quartas & Paschales Cycli 16. annorum continet, cum diebus mensium Martii & Aprilis quibus eæ contingunt: ferias quoque indicant & dies hebdomadæ, quibus in diversis Cyclis inciderunt. Variatio omnis intra 66. annos absolvitur: etsi tabula ad 112. annos continuatur. Altera tabula, quæ ad sinistram est collocata, dies Paschatis cujusque anni complectitur. Priori tabulæ hic est titulus, ut à Patre Bucherio Latine translata fuit.

Anno primo Imperii Alexandri Imperatoris facta est decima quarta paschalis idibus Aprilis, Sabbato, cum mensis Embolimæus fuisset: sequentibus annis continget, sicut in tabula subjectum est, in præteritis autem evenit sicut indicatum est.

III. Ex iis colligitur, eam tabulam eodem anno qui primus fuit Alexandri post 14. Lunam Paschalem fuisse conditam: eaque quam potuit accurate, ut ferebant ea tempora, fuit definita. Unde inter omnes pene Chronologos jam constat, annum primum Alexandri Severi incidere in annum 222. à nativitate Christi, etsi plerique Chronologistæ ad annum Christi 224. eum annum produxerint. Nam Idus Aprilis, seu dies 13. hujus mensis cum die Sabbati non inciderunt nisi annis 216, 222, & 231. Atque hoc ipso anno 222. media Lunæ cum Sole conjunctio die 30. Martii, nempe 14. diebus ante diem 13. Aprilis contigit. Quamobrem dies ille merito pro die 14. Lunæ sumi potuit, quæ juxta Canonem S. Hippolyti non potuit alia die Sabbati, & die 13. Aprilis occurrere, nisi 56. annis vel ante, vel post hunc annum. Itaque annus Christi 222. idem fuit primus Alexandri Imperatoris, & primus Cycli S. Hippolyti.

IV. Neque epocha tum aptior Calendario Romano seligi potuit: Nam primus dies anni 222. idem fuit primus Lunæ, seu primus post mediam conjunctionem Lunæ cum Sole, quæ pridie contigerat. Atque hinc numerando menses Lunares alternatim plenos 30, & cavos 29. dierum, conjunctiones sequentes occurrunt, 30. Januarii, 28. Februarii, & 30. Martii. Sic primus dies Martii, idem quoque fuit primus Lunæ, quod Epochæ calculum præbet percommodum, ut sequentes lunationes facile determinari possint ex tabulis Astronomicis. Die 28. Februarii una hora ante meridiem & 7. minutis Romæ contigit. Quæ Epocha non minus apta est Calendario Romanorum quam ea quæ à Julio Cæsare selecta est anno 44. ante Epocham Christi, quando annum Romanum, qui erat Luni-Solaris, ad Solarem simplicem redegit, eumque diebus $365\frac{1}{4}$. constituit. Primum annum à solstitio Hyemali numerare potuisset, unde sequentes anni incepissent: sed maluit Cæsar primum annum ducere à media Lunæ cum Sole conjunctione, ut ex hac Epocha dies Lunæ, quibus consequentes anni inciperent, facilius haberentur. Inter Epocham Julii Cæsaris anno 44. ante Christum, & Epocham S. Hippolyti, quæ 222. post Christum accidit, intercedunt 266. anni, quorum primus fuit Bissextilis, postremus à Bissextili secundus. Ex tabulis Astronomicis liquebit, novi-Lunia anni 227. post Christum prævertere novi-Lunia anni 44. ante Christum, qui vulgo habetur 45, octo horis, & 21. minutis.

V. Est igitur magna quædam periodus inter Epocham Julii Cæsaris & Epocham S. Hippolyti, eaque est 266. annorum. Hæc constat 14. periodis 19. annorum, seu tribus periodis Calippi, quarum singulæ sunt 76. annorum, eæque 19. annos bissextiles continent.

Periodus

Periodus quidem 19. annorum, qui novilunia ad eosdem dies anni Solaris revocat, quæque Metoni Atheniensi tribui solet, longe ante ea tempora nota fuit, neque adeo erat sancto præsuli incognita, etsi ea est multo accuratior; unde illius tantummodo meminit. Quod enim ait in ipso titulo quarti Paschatis: *In præteritis autem evenit, sicut indicatum est*, magno id est argumento, eum Cyclum jam ante in usu fuisse: id enim evenire non potuit, nisi hoc Cyclo, vel alio ejusdem rationis usurpato.

Reliqua omittimus, ubi priorem tabulam S. Hippolyti ad calculum revocat, & inito calculo ostendit, methodum Gregorianam cum veterum methodo in hoc convenire, quod in utraque primus dies Lunæ censeatur non conjunctionis mediæ, sed diei proxime sequentis, idque ex usu veterum, qui à prima Lunæ phasi dies mensis Lunaris numerabant.

In posteriori tabula festa Paschatis designantur, ac semper Pascha die Dominica celebratur, qui vetustissimus est Ecclesiæ ritus à Pio I. & Victore acriter propugnatus, & a decessoribus suis constanter observatus in memoriam Resurrectionis Dominicæ.

Cum dies 14. Lunæ incidit in Sabbatum, Pascha non die insequenti, qui est 15. Lunæ, sed in alteram diem Dominicam differebatur, quod nollent eo die Pascha celebrare, quo crucifixus est Dominus: id vero nunc temporis non obtinet. Alexandrini Episcopi Paschatis diem post Nicænum Concilium determinare soliti, quod Astronomiæ studium Alexandriæ floreret, Cyclos Paschales condiderunt.

VI. Post S. Hippolytum alter Cyclus 84. annorum priori 16. annorum fuit substitutus. Hujus Cycli veram Epocham ad annum Christi 298. refert Eminentiss. Cardinalis Noris ex vetusto exemplari, quod publici juris fecit. Ab Epocha S. Hippolyti distat 76. annis, quæ est Calippi periodus; ab Epocha Julii Cæsaris distat 18. cyclorum decem-novalium numero: adeo ut inter cyclum Julii Cæsaris, S. Hippolyti, & periodi 84. annorum sit quædam connexio. In hac postrema Epocha novi-Lunia non anticipant habita ratione Epochæ S. Hippolyti, nisi 5. hor. 50. min. quibus dies non variatur, adeo ut 13. Aprilis sit itidem 14. Lunæ, ut in tabula Cardinalis Noris videre est, ubi 17. April. dies Paschatis est 18. Lunæ.

VII. Triplici huic Epochæ quartam addi posse existimat D. Cassinus, quæ est anni 32. Epochæ Christi, seu primi ab ejus Resurrectione. Hoc enim anno media Lunæ conjunctio incidit in primum diem Januarii, in meridie Romæ habita ratione. Ab Epocha Julii Cæsaris distat intervallo periodi Calippicæ, atque hac Epocha uti solet D. Cassinus in Computis Chronologicis.

VIII. Hoc argumentum prosecutus est die 21. Julii, ubi annotavit errorem Scaligeri in Commentario, quem edidit anno 1595. in Canonem Paschalem, & correxit in editione alterius anni 1598. Ex eo error Scaligeri ortus fuerat, quod non advertisset, Ecclesiam Latinam olim non celebrasse Pascha die 15. Lunæ, cum incidebat in diem Dominicum. Eandem adhibet correctionem, quoties in tabula S. Hippolyti Pascha occurrit die 22. Aprilis loco 15. quando fuit dies Dominicus. Sed in altera editione anni 1598. suum ipse agnovit errorem, ac verba Victorini subinde refert, qui hæc habet. *Sin autem die Sabbati pleni-Lunium esse contingeret, & consequenti Dominico Luna Decima quinta reperiri, eadem hebdomada transmissa in alterum diem Dominicum, id est, Lunam vigesimam secundam transferri debere Pascha dixerunt.* His allatis Victorini verbis ita concludit Scaliger: *ergo cognitionem hujus vetustæ rei Hippolyto nostro uni acceptam referimus.* Deinde correctis erroribus, quos ipse in priori editione in tabulam S. Hippolyti induxerat, hæc addit: *pulcherrimum igitur est hoc sanctæ vetustatis pignus in quo operam non lusimus, cum ex illa didicerimus, quæ aliunde non poteramus.* Tum Gregorii Turonensis locum profert, ex quo manifeste colligitur, hanc consuetudinem transferendi Pascha a die Dominico 15. Lunæ ad diem 22. Lunæ adhuc anno 588. in Ecclesia Latina viguisse. Quæ translatio Paschatis in Cyclo 84. annorum se prodit, ubi undecies intra illud annorum spatium festum Paschatis transfertur: sed de his jam satis, plura fortasse in suo Calendario olim dabit D. Cassinus.

VERBA CANONIS HIPPOLYTEI.

Ἔτους Α βασιλείας Ἀλεξάνδρου αὐτοκράτορος ἐγένετο ἡ ΔΙ τοῦ Πάσχα Εἰδοῖς Ἀπριλίαις Σαββάτῳ, ἐμβολίμου μηνὸς γενομένου. Ἔσται τοῖς ἑξῆς ἔτεσιν καθὼς ὑποτέτακται ἐν τῷ πίνακι. Ἐγένετο δ' ἐν τοῖς παρῳχηκόσιν, καθὼς σεσημείωται. Ἀποσημίζεσθαι δὲ δεῖ οὗ ἂν ἐμπέσῃ Κυριακή.

JOS. SCALIGER. Ἔτους α βασιλείας † Ἀλεξάνδρου αὐτοκράτορος.] Is est annus Dominicus vulgaris CCXXII, Cyclo Solis VII, Lunæ XIIII. Quædam Chronica, & Fasti Consulares Initium Imperatoris Alexandri in annum CCXXIIII. perperam conjiciunt, quos hæc epoche convicerit. Nam plane Alexander rerum potiri cœpit anno Christi 222, VI. Iduum Martii: id est 34. dies ante epocham hujus Heccædecaeteridos.

† Græcis Imperatores αὐτοκράτορες dicti βασιλεῖς. Confer Ez. Spanhemii diss. vett. de præstantia & usu numismm. pag. 686. ubi hunc Hippolytei Canonis ad locum provocat.

ANTONIUS PAGI in critica Annalium Baronii Tom. I. ad A.C. CCXXII. n. 3.

Canon Paſchalis Hippolyti inventus Romæ anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo primo, & in ſeptimo libro Emendationis Temporum a Scaligero primum publicatus. Incipit Canon a primo anno Alexandri Severi, in eoque dicitur, eo anno terminum Paſchalem incidiſſe in diem decimum tertium Aprilis, & Paſcha celebratum eſſe die viceſima prima; ac denique decimum tertium Aprilis fuiſſe diem Sabbathi: quod per hæc tempora præſenti tantum Chriſti anno, Cyclo Solis VII, Littera Dominicali F. inſignito, contingere potuit, nullo vero pacto anno Chriſti CCXXIV, ut exiſtimavit Baronius, quia annus ille Cyclo Solis IX, Littera Dominicali D.C. ſignatur, & biſſextilis eſt. Quare vel hoc ſolo argumento Baronii Chronologia a Chriſto nato usque ad præſentem annum depravata oſtenditur; cum in præfato Canone anni biſſextiles accuratè notentur, & primus Alexandri ſimplici Littera Dominicali inſigniatur. Unde & nullum biſſextum ante præſentem annum in Annalibus ſuo loco collocatum, ac præterea anno Chriſti CCXXIV, quem cum primo Alexandri Baronius copulat, dies XIII. Aprilis & Sabbatum non concurrunt. Ex quibus tandem omnibus manifeſte deducitur, Baronium Æram Chriſtianam inchoare debuiſſe a Conſulatu Caji Cæſaris, & Lucii Æmilii Pauli, annoque Juliano XLVI, non vero a biennio antea. Denique ab anno primo Alexandri Severi ad primum Diocletiani, ſeu Chriſti CCLXXXIV, anni ſexaginto duo, utroque extremo anno incompleto pro integro numerato, interjiciuntur: in Annalibus vero, utroque extremo comprehenſo ſexagiota duntaxat numerantur. Quare intra illud temporis intervallum anni duo a Baronio prætermiſſi, quos ſuo loco * reſtituemus.

* ad A. C. 259. & 275.

SAMVEL BASNAGE Annal. Politico Eccleſiaſt. ad A. C. 222. n. 9.

EX Hippolyti Canone, potentiſſimo argumento, Baronii Chronologia atque Onuphrii refellitur. Ille cum anno Domini CCXXIV. hic cum CCXXIII. primum Alexandri copulat. Jam vero in primo Alexandri Imperatoris anno Aprilis decimus tertius feriæ VII. cohærebat, teſte Hippolyti Canone, quam fruſtra feriam quærimus anno ſive CCXXIII. ſive CCXXIV. Idus Aprilis in primam feriam incidunt, anno CCXXIII. quia Litera Dominic. E. Epacta Solaris 3. Anno vero CCXXIV. qui eſt biſſextilis, Idus Apriles, ad feriam tertiam pertinent, jubentibus & literis Domioicalibus D.C. & Epactis Solaribus 4. 5.

JOS. SCALIGER. Ἐγένετο ἡ ΔΙ τ̃ Πάσχα.] Dicimus τεσσαρεσκαιδεκάτη, non autem δεκατεσσάρτη. Quia ergo quaternarius præit, ideo Δ nota quaternarii prior eſt, quam nota denarii. Habemus quædam Samaritanorum χρονολογήματα, in quibus digitorum numerorum notæ numeris articulis anteponuntur, non autem ſubjiciuotur. Minores autem numeros in Græca lingua majoribus præponi ab undenario ad vicenarium, nemo dubitat. Latiois autem ab undenario ad ſedenarium, & hinc ad vicenarium majores numeros præire: quod in idiomate Italico, Hiſpanico, & Gallico retinetur. Raro enim aliter uſurpant auctores Latinitatis: quod libentius decem & ſeptem, decem & octo, decem & novem, quam Septemdecim, Octodecim, Novemdecim dicant: quanquam non nego utrunque uſurpari. Ergo ΔΙ eſt τεσσαρεσδεκάτη, quaſi ΙΔ foret δεκατεσσάρτη.

ΔΙ] Quartadecima Luna proprie ea eſt, quæ proxime antecedit plenilunium, hoc eſt paraſceve Azymorum. Quartadecima Dominus paſſus, quæ tunc inciderat in feriam ſextam. Sequenti die plenilunium & ſolenne Azymorum fuit. Atquin auctores Canonum Paſchalium per quartamdecimam ipſum plenilunium intelligunt, quæ tameo potius quintadecima dicenda erat. De hoc in elencho anni Gregoriani dicemus amplius.

Εἰδοῖς Ἀπριλίοις.] Plenilunium Paſchale medium fuit die XIII. Aprilis, horis 5. 45′. 28″ poſt meridiem Romæ, feria ſeptima, anno Chriſti vulgari CCXXII. Quæ per omnia Canoni congruunt.

Ἐγένετο δ' ἐν τοῖς παρῳχηκόσιν.] Promittit oon ſolum in futurum, ſed in præteritum Canonis conſtantiam. Sed quam avium eum a regione veri egerit Canon ſuus, poſtea dicetur.

Ἀπονηστίζεσθαι δὲ δεῖ] Tota quadrageſima jejuniis operabantur, exceptis Sabbato, Dominica, & die Annunciationis, quem εὐαγγελισμὸν vocant. Sed Termino Paſchali duriſſimum indicebatur juſtitium, etiamſi io Sabbatum incideret. Hoc non ſemel decretum fuit in veteribus Conciliis & noviſſime a Patribus in Trullo confirmatum, Canone LV. Dominica aut Sabbatis jejunandum non eſſe. Verba Canonis: Εἴ τις κληρικὸς εὑρεθείη τῇ ἁγίᾳ κυριακῇ νηστεύων, ἢ τῷ σαββάτῳ, πλὴν τ̃ ἑνὸς, ἢ μόνου, καθαιρείσθω. εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. Sabbatum, quod a Canone excipitur, eſt id, in quod Terminus Paſchalis incurrit. Vt in primo anno hujus Canonis Hippolyti, feria ſeptima incurrit in Terminum Paſchalem: ut intelligere poſſis magnam neceſſitatem & religionem illius jejunii fuiſſe, propter quam oe

Sab-

Sabbatum quidem, quod alias toto anno immune erat, exciperetur. Quare ejus quoque jejunii in Æthiopica ecclesia magna religio est. Tamen propter reverentiam Resurrectionis Dominicæ feria prima ab hac observatione excipitur. Et quotiescunque Terminus in Dominicam incidebat, jejunium in sequentem diem rejiciebatur, quod ἀπονηστίζεσθαι dicebant, hoc est jejunium comperendinare. Hesychius: Ἀπονηστίσασθαι, τὸ ἀπὸ νηστείας ἐπὶ πρώτην ἐλθεῖν: Hoc est, A die jejunii in proxime succedentem traduci. Fuit autem ἀπονηστισμὸς introductus, ne cum Tetraditis facere viderentur, cum ii jejuniis sese macerarent, quo tempore alii lætitiæ sese dedebant; hoc est Dominica, si in eam verbi gratia incideret terminus Paschalis; quod Imperator Constantinus Epistola quadam conqueritur apud Eusebium. Igitur Comperendinatio angariarum sive ἀπονηστισμὸς fit, quoties Pascha Judaicum in Dominicam incurrit. Id quod semper protinus Ecclesia tenuit, non solum cavens, ne plenilunio Pascha celebraret, sed ne in publica lætitia jejuniis operam daret. Hujus rei exempla suppeditat Canon, ubi Terminus incidit in A. Tunc enim in sequentem fit ἀπονηστισμός. Unicum igitur Sabbatum excipiebatur jejunio, nulla autem Dominica.

Hæc SCALIGER in prima editione Canonis Hippolytei Ludg. Bat. 1595. Sed in Opere de emendatione temporum libro VII. pag. 725. illis expunctis hæc habet: Ἀπονηστίζεσθαι est solvere jejunium. Clemens lib. V. Canone 19. ἀπὸ δὲ ἑσπέρας πέμπτης, μέχρις ἀλεκτρυοφωνίας ἀπονηστιζόμενοι ἐπιφωσκούσης μιᾶς σαββάτων. Et de eadem re in eodem libro, Canone XII. ἀπονηστεῦσαι δὲ προσέταξε τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ ἀλέκτορος φωνήσαντος. Canones Arabici ad verbum hoc vertentes dicunt אוטר. Hesychius: ἀπονηστίσασθαι τὸ ἀπὸ νηστείας ἐπὶ πρώτην ἐλθεῖν. Hoc est soluto jejunio Paschali ad Dominicam resurrectionis pervenire. Hic autem ἀπονηστίζεσθαι nova locutione est transferre jejunium in Sabbatum sequens. Nam quoties terminus incidit in Dominicam, si in illa Dominica celebraretur Pascha, antecedente Sabbato jejunandum fuisset ex Canone, qui vetat ullo Sabbato jejunare, præter unum, id est, Sabbatum Paschatis. Sed quia in termino Paschali non licet celebrare Pascha cum Tessarescædecatitis, ideo ab illo Sabbato ad sequens traducendum jejunium, & ab ea Dominica in proximam. Unde vocatur hoc ἀπονηστισμὸς, hoc est tralatio jejunii. Hic est verus hujus loci sensus. Nam hic ἀπονηστίσασθαι aliter, ac apud Clementem accipiendum.

STEPH. LE MOYNE *notis ad Varia Sacra pag. 958.* Observatur in titulo laterculi Hippolytei, in Dominicis & Feriis Paschalibus non oportere jejunare. Est locus eximius, ad quem Scaliger multa habet docta & ingeniosa, sed quibus satis prodit eruditionem, & probat se locum istum minime intellexisse. Sic vero legitur iste locus. Ἀπονηστίζεσθαι δεῖ οὗ ἂν ἐμπέσῃ κυριακόν. *Dejejunandum est, jejunium solvendum, ubi inciderit Dominica.* Ad hunc locum quæ Scaliger, docta sunt & arguta, sed nullo modo πρὸς ἔπος. Nam quid Hippolyto cum Tetraditis, & an opus erat quadam lege qua monerentur Orthodoxi die Dominica non esse jejunandum. Hoc apud Orthodoxos ita obtinebat; ut morem istum violare maxima semper fuisset illis Religio. Deinde quomodo fieri potuisset ista translatio & comperendinatio jejunii. Nam si terminus Paschalis Judaicus incidisset in Dominicam, Orthodoxi debuissent die sequente Lunæ propter quadragesimam jejunare, quomodo ergo duplicatum esset istud jejunium celebratum & propter quadragesimam, & propter translationem jejunii, propter Terminum Paschalem Judaicum, qui incidisset in diem Dominicam, in qua Orthodoxis non licebat jejunare. Deinde quare Orthodoxi isti jejunio Judaico se alligassent die Lunæ sequente Dominicam. Non celebrassent jejunium die Dominica, ne Judæis se accommodare viderentur, & tamen illis paria & gemina fere fecissent. Nam fuisset tantum translatio macerationis, & quod die Dominica non fecissent, fecissent die sequenti. Non ergo capiebat Scaliger quid esset ἀπονηστίζεσθαι. Est proprie jejunium solvere. Dicit Hippolytus jejunium quadragesimæ solvendum ubi inciderit dies Paschatis. Non hic agitur de aliis diebus Dominicis quæ jejunium quadragesimæ intercursent. Omnibus istis diebus erat à jejunio abstinendum. Sicut omnibus diebus Sabbati, eccepto Sabbato magno, quod Pascha immediate antecedebat, & quod apud Catholicos erat semper terminus Paschalis. Canon Concil. in Trull. Εἴ τις κληρικὸς εὑρεθείη τῇ ἁγίᾳ κυριακῇ νηστεύων, ἢ τὸ σάββατον πλὴν τοῦ ἑνὸς μόνου, καθαιρείσθω, εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω. *Si quis clericus jejunet Die Sancta Dominica, vel Sabbato, eccepto uno solo, tollatur, & si sit Laicus separetur.* Sed de Dominicis istis non agit hic Hippolytus, secus Sabbatum etiam memorasset in quo jejunium erat prohibitum. Sed agit de Die Dominica in quam Pascha incidebat, in qua abstinendum à jejunio quadragesimæ & illud omnino finiendum. Hinc est quod Pascha vocabatur, ושיר solutio, ut supra indicavimus, quia tunc solvebatur jejunium, & à quadragesima qua se diu maceraverant, ad cibos diurnos, & epulas ordinarias revertebantur. Hoc notat proprie ἀπονηστίζεσθαι. Jejunium terminare, dejejunare, non vero transferre jejunium ut voluit Scaliger, & post illum Casaubonus. Nec illum juvat locus Hesychii. Miror illos non animadvertisse locum esse corruptum, & quem facilis Medicina potuisset sanare. Dicit Hesychius ἀπονηστίσασθαι, τὸ τῆς νηστείας, ἐπὶ πρώτην ἐλθεῖν. Hoc est, inquit Scaliger, *à Die jejunii in proximam succedentem diem transferri.* Certe nullis fidiculis hoc ab Hesychio poteris extorquere, & si

& si locus relinquatur in quo nunc situs jacet, nullum fundet congruum sensum. Quid est enim à jejunio ad primam redire. An hic ulla translationis mentio, quare per primam intelligere diem, & diem proximam sequentem, quod nam est istud loquendi genus, *dejejunare est à jejuno redire ad primam.* Nullus est ut spero, qui hoc prorsus ridiculum & ineptum non animadvertat. Sed omnino legendum apud Hesychium ἀπονηστίσασθαι, τὸ ἀπὸ τῆς νηστείας ἐπὶ βρώμην ἐλθεῖν. *Dejejunare, est à jejunio ad cibos redire.* Omnia bene sic se habent, & verba Hesychii rectum repræsentant sensum. Apud eundem Hesychium, βρώμην βρῶσιν, idem βρωτὸν, βρῶσιν, τροφήν. *βρωτὸν est cibus, alimentum.* Ergo ἀπονηστίσασθαι est ἐλθεῖν, non, ἀπὸ νηστείας ἐπὶ πρώτην, à jejunio ad primam, seu succedentem Diem, sed redire ἐπὶ βρωτὸν, ad cibos, ad alimenta diurna & ordinaria, ad βρώμην, vel βρωτόν. Suidas βρωτόν, βρῶσιν, τρυφήν. *Edulium, cibum, alimentum.* Lege τροφὴν, non τρυφὴν; βρωτὸς ergo vel βρωτὺς est cibus, ad quem revertebantur avidi & βούλιμοι, οἱ ἀπονηστίζοντες. Revertentes ad cibos & prandium. Nam vesperi comedebanr jejunantes, meridie vero cibis omnibus abstinebant, & non prandebant. Ideo cum ad cibos ordinarios revertebantur, dicebantur ad prandium redire, & dies quo jejunium solvebatur, vocabatur prandicularius. Huc videre est in Glossis Philoxeni, ubi legitur: Prandicularius, ἡ μετὰ νηστείαν ἡμέρα.

JOS. SCALIG. Εἰδοῖς Ἀπριλίαις σαββάτῳ.] Epocha Canonis incidit in Sabbatum, ut jam diximus. Sequens annus communis dierum CCCLIIII. per septenarium divisus relinquit feriam IIII. Ideo secundo anno Laterculi Terminalis Δ nota feriæ quartæ apposita. Tertius annus habet feriam primam, quia duo anni communes, videlicet dies DCCVIII. per septem divisi reliquunt unitatem. Quarto anno post embolismum dies MXCVI. relinquunt feriam septimam, & sic deinceps.

Πρὸ ιβ. πρὸ ια. Κα.] Hoc est in anno communi Juliano Terminus incideret in antè diem XI. Kal. April. Anno autem bissextili, qualis iste est, CCXXIIII. Christi, uno die maturius incidit. Itaque Terminus Paschalis eo anno fuit in ante diem XII. Kal. April. Sed nostri Computatores rationem bissexti non habent, ne auctor quidem anni Gregoriani. Semper enim eadem dies, cui epacta apposita est, assumitur. At nos scimus mirum in modum hoc variare; & ut plurimum in anno bissextili neomenias in antecedentem diem escendere. Prudenter igitur Hippolytus noster.

Hac SCALIGER in prima editione: sed in libro VII. de emendat. temporum sic: πρὸ ιβ, πρὸ ιά Κα. Hic annus est bissextilis. Sed quare duæ dies continuæ appositæ sint, A. D. XII. & A. D. XI. Kal. April. cum in reliquis annis bissextilibus hoc non fiat, caussam comminisci non possum, quod mihi mirum videtur, præsertim cum semper litera C. assumatur, & ideo XXI. Martii, sive XII. Kal. April. Nam eo anno Terminus notatur feria prima: & est litera Dominicalis C, cyclo Solis IX. Ergo XXI. Martii assumitur, non autem XXII. Ita in anno XI. invenies, Ita etiam semper in reliquis Heccædecaëteridibus: ubi semper XXI. non XX. Martii assumitur.

SS.] Hoc est Bissextum. Nam S, sive ϛ, nota senarii, quæ veteribus Græcis obtinebat sextum locum in ordine literarum, & Aeolibus nota W. Germanici † erat; ac Δίγαμμα vocabatur, quod ipsis Æolibus F, non ϛ formaretur. Cadmus enim literas gentiles, hoc est meras Samaritanas, Græcis publicavit. ϛ autem Samaritanum est inversum digamma. Porro has notulas duplices SS, infra παρεγκειτήσεις vocat in Laterculo Dominicali.

ÆGIDIUS BUCHERIUS, S. J. in Doctrina temporum, Antuverp. 1634. fol. pag. 291.

Victorius * Prologi sui §. 3. duorum maximè Paschalium ante se Cyclorum Canonumve mentionem facir: LXXXIV. annorum unius, qui Judæorum primo, tum Christianorum veterum, saltem Latinorum, fuit: CXII. alterius, quem ab Hippolyto Portuensi Episcopo conditum satis constat.

Quo noster igitur in Victorium Tractatus prodeat integrior, & antiquitatis altioris auctoritate robustior, operæ pretium visum est hic utrumque, ac primum quidem Hippolyti Portuensis Episcopi, Victorio nostro, ducentis annis, & supra, senioris, subjungere; cujus Eusebius, Hieronymus, aliique ** meminere. Nam licet is Octaëteride, seu Heckædecaëteride,

† *in secunda edit. Scaliger scripsit* Teutonici.

* Verba Victorii hæc sunt: *Discrepare inter se disputatores præcipua festivitatis primum omnium necessitas illa compellit, quia Paschales Cycli, sive qui post LXXXIV. seu qui post XCV. annos, vel etiam qui post C. & XII. annorum spatium prorogati, eodem quo prætevierant ordine, in principium sui atque originem redire creduntur, in aliquibus quidem dierum sunt parilitate concordes, sed in Luna varietate dissentiunt. Ac rursus, cum in Lunari supputatione reperiuntur stabiles, dierum mobilitate confligunt.*

** Testimoniis veterum supra pag. 42. allatis adde etiam hoc Gennadii c. 88. de scriptoribus Ecclesiast, cujus verba Ho-

caëteride, non Enneadecaëteride concludatur; tamen iisdem pænè Latinorum priscorum principiis innititur: (quod & de Judaico infra probabitur) quando & ab quinta Martii primi mensis caput accersit, & quartamdecimam Paschalem citimam ejusdem Martii 18. Dominicam itidem citimam 20. constituit: Pascha ante Lunam sextamdecimam numquam incidit, & in XXII. usque diffundit. Quod si eumdem limitis finem non habet, id Octaëteridos naturæ tribuendum, quæ intra 5. Martii, & Aprilis 21. diem, mensem Paschalem concludit. In quo tamen Hippolytus magis, quam Victorius, cum Patribus Cæsariensibus consentit.

Perierat iste Canon cum ceteris ejusdem Hippolyti monumentis, nec ejus quidquam præter nomen supererat: cum ecce, bono Deo, & magna eruditorum omnium lætitia (ut Baronius, Scaliger, Gruterusque testantur) anno Domini 1551. ex agro Verano, non procul ab Æde S. Laurentii ad urbem, è memoriæ Hippolyti antiquæ ruderibus, effossa prodiit antiqua è marmore statua, solio insidens, Græcis utrimque literis inscripta. Literæ in binis Cathedræ laterculis Cyclos Paschales annorum XVI. exhibebant; Quartarumdecimarum dextro, Dominicarum Paschalium sinistro, utrosque 112. annis universim comprehensos, qua annorum Periodo, Ferias easdem in orbem redire credidit Hippolytus. Non erat quidem expressum Hippolyti nomen, sed facile ipsa Heckædecaëteridos methodo & librorum lemmate, quod dextrum laterculum continebat, proditum est; eorum enim omnium auctorem Eusebius, Hieronymus, aliique Hippolytum Episcopum faciunt. Tam illustre, tam rarum primitivæ Ecclesiæ monumentum Marcello Cervino tunc S. R. E. Cardinali, postea etiam ejusdem nominis Papæ II. dignissimum visum, quod Romam inde deferretur, & in Vaticana Bibliotheca conderetur: Edidit deinde Græce, ut erat, cum antiquis suis Inscriptionibus Gruterus; Scaliger etiam Notis illustravit, ego hic Latine fideliter redditum, non tam de novo explicare, quam Paschalibus Victorii nostri Latinorumque primorum rationibus conformem, paucis ostendere constitui. Boni, spero, consulet Lector.

Istiusmodi sunt in statua illa marmorea Laurentiana, bini Paschales Laterculi: qui ab anno Alexandri Imp. Mammææ filii primo, Canonem inire, diserte testantur. Primum autem Alexandri non Christi vulgarem 224. ut volunt Annales, sed 222. ut nostra ad Victorium Appendix sciscit, incurrere, tot Canonis hujusce characteres evincunt. Quare nihil mirum, si Julius Africanus hoc tempore scribens, 70. Danielis hebdomadas Octaeteride (quæ geminata Heckædecaeteridem componit) explicare aggressus sit: præsertim cum Canonis constantiam ab Hippolyto in præteritum æque ac futurum promitti videret; necdum nimia ejus contractione deprehensa. Quod subdit Hippolytus, *solvendum esse jejunium, cum Dominica incideret*, verum est: sive de Paschali, sive de iis, quæ jejunii solemnis dies intercursant, Dominicis accipiamus. Neque video, quomodo hic ἀπονηστίζεσθαι δεῖ, sit idem, quod *transferendum esse jejunium*, ut vult Scaliger, *cum terminus in Dominicam inciderit*. Nam non tantum cum Quartadecima, quæ vere Terminus est, sed etiam cum Quintadecima Luna (de qua nihil hic Laterculus) in Dominicam incurrit, octiduo Pascha differri vult Hippolytus, ut mox ostendam.

Sed cur sanctus Pater Octaeteridem geminat, & in CXII. insuper annos extendit? Videbat scilicet, rudi adhuc sæculo, in duabus Octaeteridibus, seu una Heckædecaeteride, aliquam inesse Feriarum seriem; tandemque completis septem Heckædecaeteridibus, Ferias ad caput redire: Heckædecaeteridem itaque contexuit. At poterat idem tanto brevius distinctiusque in totidem Octaëteridibus præstare. Septem enim Octaeterides binos Solares Cyclos integros, ut totidem Heckædecaeterides quaternos complectuntur; tamque duo, quam quatuor Solis Cycli, literas Dominicales in orbem reducunt: & annis Solis 56. prius quam 112. evoluntur. Hinc tam in primo Latetculo Feriæ, quam in secundo Dominicæ Paschales priorum 56. annorum, eædem prorsus ac totidem posteriorum sunt, eoque superflue repetuntur. Eccum diagramma brevius annorum tantum 56. tam quartasdecimas quam Dominicas Paschales, una ejusdem anni cellula exhibens, literis insuper Dominicalibus ad singulos annos adpositis.

norius Augustod. c. 87. describit: *Victorius homo natione Aquitanus, Calculator scrupulosus, invitatus à sancto Hilario urbis Romæ Episcopo, composuit Paschalem recursum indagatione cautissima, post quatuor priores qui composuerunt, id est Hippolytum, Eusebium, Theophilum & Prosperum.*

		Dies Terminorum Paschalium	Anni 56	Literæ Dominical.	Anni 56.	Literæ Dominical.	Anni 56.	Literæ Dominical.	Anni 56.	Literæ Dominical.	Anni 56.	Literæ Dominical	Anni 56.	Literæ Domicales	Anni 56.	Literæ Dominical.
Emboli-mæus.	I	Idibus April.	1. † Sabbat. * XI. Kal. Maji.	F	9. Feria III. XIV. Kal. Maji.	C	17. Feria VI. XVII. Kal. Maji.	G	25. Feria II. XIII. Kal. Maji.	D	33. Feria V. XVI. Kal. Maji.	A	41. Dñica. XII. Kal. Maji.	E	49. Feria IV. XV. Kal. Maji.	B
	II	IV. Nonas April.	2. Feria VI. VIII. Idus Aprilis.	E	10. Sabbato. IV. Idus Aprilis.	B	18. Feria III. VII. Idus Aprilis.	F	26. Feria VI. Pr. Non. Aprilis.	C	34. Feria II. IV. Idus Aprilis.	G	42. Feria V. Nonis Aprilis.	D	50 Dominic. V. Idus Aprilis.	A
Bissexti-lis.	III	XII. & XI. Kal. April.	3. Dñica. V. Kal. Aprilis.	DC	11. Feria IV. VIII. Kal. Aprilis.	AG	19. Sabbato. IV. Kal. Aprilis.	ED	27 Feria III. VII. Kal. Aprilis.	BA	35. Feria VI. X. Kal. Aprilis.	FE	43. Feria II. VI. Kal. Aprilis.	CB	51. Feria V. IX. Kal. Aprilis.	GF
Emboli-mæus.	IV	V. Idus April.	4. Sabbato. XV. Kal. Maji.	B	12. Feria III. XVIII. Kal Maji.	F	20. Feria VI. III. Idus Aprilis.	C	28. Feria II. XVII. Kal. Maji.	G	36. Feria V. Pr. Idus Aprilis.	D	44. Dñica XIV. Kal. Maji.	A	52. Feria VI. Idibus Aprilis.	E
	V	IV. Kal. April.	5. Feria IV. IV. Non. Aprilis.	A	13. Sabbato. VIII. Idus Aprilis.	E	21. Feria III. III. Non. Aprilis.	B	29. Feria VI. Pr. Kal. Aprilis.	F	37. Feria II. Pr. Nov. Aprilis.	C	45. Feria V. Kalendis Aprilis.	G	53. Dñica. Nonis Aprilis.	D
	VI	XV. Kal. April.	6. Dñica. VIII. Kal. Aprilis.	G	14. Feria IV. XI. Kal. Aprilis.	D	22. Sabbato. VII. Kal. Aprilis.	A	30. Feria III. X. Kal. Aprilis.	E	38. Feria VI. XIII. Kal. Aprilis.	B	46. Feria II. IX. Kal. Aprilis.	F	54. Feria V. XII. Kal. Aprilis.	C
Enbolim. Bissex-tilis.	VI	Nonis April.	7. Sabbato. Idibus Aprilis.	FE	15. Feria III. IV. Idus Aprilis.	CB	23. Feria VI. VII. Idus Aprilis.	GF	31. Feria II. III. Idus Aprilis.	DC	39. Feria V. VI. Idus Aprilis.	AG	47. Dñica. Pr. Idus Aprilis.	ED	55. Feria IV. V. Idus Aprilis.	BA
	VIII	VIII. Kal. April.	8. Feria IV. IV. Kal. Aprilis.	D	16. Sabbato. IV. Non. Aprilis.	A	24. Feria III. III. Kal. Aprilis.	E	32. Feria VI. VI. Kal. Aprilis.	B	40. Feria II. Pr. Kal. Aprilis.	F	48. Feria V. V. Kal. Aprilis.	C	56. Dñica. Kalendis Aprilis.	G

† Terminorum Paschalium Feriæ. * Dominicæ Paschales.

Atque hæc unica Tabula utramque Hippolyti, licet duplo majorem, complectitur: nec quidquam, quod ad Paschatis cognitionem attinet, omittit. Quæ enim præterea in primi seu dextri Laterculi marmorei limbis continentur, alio spectant. Primus limbus, isque latissimus, Hippolyti Opera, quæ tunc quidem in lucem prodierant, recenset, quorum quædam etiam memorant Hieronymus & Theodoretus. Quæ aliis limbis inseruntur, ut *Genesis*, *Exodus*, *in Deserto*, *Ezechias*, *Josias*, *Daniel*, *Esdras*, *Jesus Christus*, *Passio Christi*, &c. Scaliger putat esse Lectiones statas vagasve ex utroque Testamento, quarum erat usus eo tempore in Ecclesia. Nos ea, quoniam ad institutum nostrum non attinent, Lectoris judicio relinquimus. Illud ad rem maxime nostram scire mallem, cur in tertio Octaeteridos anno geminos, præter solitum, Quartædecimæ Paschali dies assignet, XII. & XI. Kalendas Aprilis, est quidem iste annus Cycli tertius Bissextilis. sed est æque Septimus, ad quem tamen nihil ejusmodi notat. Rursum illud, & XI. videtur superflue geminari; quia tantum una Dominicalis litera, & quidem ea quam Intercalatio parit, omnibus annis assumitur, quæ ex Feriis & Dominicis hic designatis XII. dumtaxat, non XI. Kalendas Aprilis respondet; ut ante nos Scaliger animadvertit. Nobis quidem nihil hactenus occurrit, quo nodum hunc solide solvere valeamus. Optaremus ad Octaeteridos nimis contractæ castigationem referri posse. Julianam enim dierum 2922. Octaeteridem, qualem hanc Hippolyti esse clarum est, die solido horisque fere 12. à veris Lunæ rationibus abesse; eoque post duas Octaeteridas, seu unam Heckædecaeteridem, triduum ab antiquis intercalari solitum fuisse, fatentur omnes. Sed nos hic primum, quomodo ista intercalatio ad XII. aut XI. Kalendas Aprilis (ut hic notatur)

tatur) ſine magna intricatione fieri potuerit, nondum aſſequimur: & ut commode facta ſit, bidui tantum non tridui fuerit ; quando Canon iſte geminos hoſce dies nonniſi geminis quoque Heckædecaeteridos unius annis adtexit.

Ceterum quoniam illuſtrandi maxime confirmandique Victorii noſtri cauſa laborem hunc ſuſcepimus; juvat & alteram Tabulam proponere, quæ ad Paſchalem Victorianam proxime, quantum quidem patiuntur Hippolyti rationes, accedat; ut in quo uterque conveniat diſcrepetve, ad oculum appareat. Primus à ſummo deorſum verſus annos Chriſti vulgares cum literis Dominicalibus continet; ab anno 222. unde Hippolyti Periodus incipit, ad 277. per annos, ut dixi, 56. Qui ſi repetantur (ſuperflue tamen, ut ſupra) Hippolyti Periodum annorum CXII. efficient ; quod ſecundus verſus exhibet. . In quo illud etiam moneo, primum Periodi Hippolyteæ annum, eſſe quintum Cycli Lunaris Decemnovennalis Victorii ; quinquagesimum ſeptimum vero ejuſdem Periodi, eſſe Cycli ejuſdem Victoriani 4. Non enim LVI. ſed LVII. anni ſolidi Cyclos Decemnovennales ternos complectuntur. Tertius verſus Quartadecimarum Paſchalium dies oſtendit, ſeptem Octaeteridibus, quot hic continentur, ſepties item repetitos. Quartus Quartadecimarum Ferias, Quintus Dominicæ Paſchalis dies edunt. Sextus & ultimus à nobis additus Lunæ Hippolyticæ, in Dominicis Paſchalibus ætatem determinat, non Alexandrinorum, ſed Victorii Latinorumque Regulis plane conformem, quod hic potiſſimum intendimus; ut Paſchales Latinorum Epilogiſmos primæ in Eccleſia vetuſtatis, & probabiliter ab Apoſtolis ex Hebræorum fontibus hauſtos traditoſque colligamus. Et licet eam Lunæ Paſchalis ætatem Hippolyti Canon non exhibeat ; certo tamen ex præcedentibus ejus Quartisdecimis definitur. Quoties enim illæ in Feriam ſextam incurrunt, Paſchalem Dominicam Luna XVI. indicunt: ſi in Feriam quintam, Luna XVII. ſi in Feriam quartam, Luna XVIII. ſi in tertiam, Luna XIX. ſi in ſecundam, Luna XX. ſi in Dominicam, viceſima primâ : ſi in Sabbatum, viceſima ſecundâ, ut in hoc diagrammate videmus.

Hippolyti Canon in Victoriani typum redactus.

Anni CHRISTI vulg.	Cycli Solis & literæ Dominicales.	Anni Periodi.	Lunæ 14. PASCHALES.	Feriæ Lunarum 14.	Dominicæ PASCHALES.	Ætas Lunæ.	
222 278	7 F	1 57	Idibus Aprilis.	Sabbato.	XI. Kalend. Maji.	XXII	22
223 279	8 E	2 58	IV. Nonas Aprilis	Feria IV.	VIII. Idus Aprilis.	XVIII	
224 280	9 DC	3 59	XII. & XI. Kalend. Aprilis.	Dominica.	V. Kal. Aprilis.	XXI	
225 281	10 B	4 60	V. Idus Aprilis.	Sabbato.	XV. Kalendas Maji.	XXII	22
226 282	11 A	5 61	IV. Kal. Aprilis.	Feria IV.	IV. Nonas Aprilis.	XVIII	
227 283	12 G	6 62	XV. Kal. Aprilis.	Dominica.	VIII. Kal. Aprilis.	XXI	
228 284	13 FE	7 63	Nonis Aprilis.	Sabbato.	Idibus Aprilis.	XXII	22
229 285	14 D	8 64	VIII. Kal. Aprilis.	Fetia IV.	IV. Kal. Aprilis.	XVIII	
230 286	15 C	9 65	Idibus Aprilis.	Feria III.	XIV. Kal. Maji.	XIX	
231 287	16 B	10 66	IV. Nonas Aprilis	Sabbato.	IV. Idus Aprilis.	XXII.	22
232 288	17 AG	11 67	XII. & XI. Kalend. Aprilis.	Feria IV.	VIII. Kal. Aprilis.	XVIII.	
233 289	18 F	12 68	V. Idus Aprilis.	Feria III.	XVIII. Kal. Maji.	XIX	
234 290	19 E	13 69	IV. Kal. Aprilis.	Sabbato.	VIII. Idus Aprilis.	XXII	22

Hippolyti Canon in Victoriani typum redactus.

Anni Christi vulg.	Cycl. Solis & literæ Dominicales.	Anni Periodi.	Lunæ 14. PASCHALES.	Feriæ Lunarum 14.	Dominicæ PASCHALES.	Ætas Lunæ.	
235 291	20 D	14 70	xv. Kal. Aprilis.	Feria iv.	xi. Kal. Aprilis.	xviii	
236 292	21 CB	15 71	Nonis Aprilis.	Feria iii.	iv. Idus Aprilis.	xix	
237 293	22 A	16 72	viii. Kal. Aprilis	Sabbato.	iv. Nonas Aprilis.	xxix	22
238 294	23 G	17 73	Idibus Aprilis.	Feria vi.	xvii. Kalend. Maji.	xvi	16
239 295	24 F	18 74	iv. Nonas Aprilis	Feria iii.	vii. Idus Aprilis.	xix	
240 296	25 ED	19 75	xii. & x. Kalend. Aprilis.	Sabbato.	iv. Kal. Aprilis.	xxii	22
241 297	26 C	20 76	v. Idus Aprilis.	Feria vi.	iii. Idus Aprilis.	xvi	16
242 298	27 B	21 77	iv. Kal. Aprilis.	Feria iii.	iii. Nonas Aprilis.	xix	
243 299	28 A	22 78	xv. Kal. Aprilis.	Sabbato.	vii. Kal. Aprilis.	xxii	22
244 300	1 GF	23 79	Nonis Aprilis.	Feria vi.	vii. Idus Aprilis.	xvi	16
245 301	2 E	24 80	viii. Kal. Aprilis.	Feria iii.	iii. Kal. Aprilis.	xix	
246 302	3 D	25 81	Idibus Aprilis.	Feria ii.	xiii. Kal. Maji.	xx	
247 303	4 C	26 82	iv. Nonas Aprilis	Feria vi.	Prid. Non. Aprilis.	xvi	16
248 304	5 BA	27 83	xii. & xi. Kalend. Aprilis.	Feria iii.	vii. Kal. Aprilis.	xix	
249 305	6 G	28 84	v. Idus Aprilis.	Feria ii.	xvii. Kal. Maji.	xx	
250 306	7 F	29 85	iv. Kal. Aprilis.	Feria vi.	Prid. Kal. Aprilis.	xvi	16
251 307	8 E	30 86	xv. Kal. Aprilis.	Feria iii.	x. Kalend. Aprilis.	xix	
252 308	9 DC	31 87	Nonis Aprilis.	Feria ii.	iii. Idus Aprilis.	xx	
253 309	10 B	32 88	viii. Kal. Aprilis.	Feria vi.	vi. Kal. Aprilis.	xvi	16
254 310	11 A	33 89	Idibus Aprilis.	Feria v.	xvi. Kalend. Maji.	xvii	
255 311	12 G	34 90	iv. Nonas Aprilis.	Feria ii.	vi. Idus Aprilis.	xx	
256 312	13 FE	35 91	xii. & xi. Kalend. Aprilis.	Feria vi.	x. Kalend. Aprilis.	xvi	16

Hippolyti Canon in Victoriani typum redactus.

Anni CHRISTI vulg.	Cycli Solis & literæ Dominicales.	Anni Periodi.	Lunæ 14. PASCHALES.	Feriæ Lunarum 14.	Dominicæ PASCHALES.	Ætas Lunæ.	
257 313	14 D	36 92	v. Idus Aprilis.	Feria v.	Prid. Idus Aprilis.	XVII	
258 314	15 C	37 93	IV. Kal. Aprilis.	Feria II.	Pr. Nonas Aprilis.	XX	
259 315	16 B	38 94	XV. Kal. Aprilis.	Feria VI.	XIII. Kal. Aprilis.	XVI	16 B
260 316	17 AG	39 95	Nonis Aprilis.	Feria v.	VI. Kalend. Aprilis.	XVII	
261 317	18 F	40 96	VIII. Kal. Aprilis.	Feria II.	Pr. Kalend. Aprilis.	XX	
262 318	19 E	41 97	Idibus Aprilis.	Dominica.	XII. Kalend. Maji.	XXI	
263 319	20 D	42 98	IV. Nonas Aprilis.	Feria v.	Nonis Aprilis.	XVII	
264 320	21 CB	43 99	XII. & XI. Kalend. Aprilis.	Feria II.	VI. Kal. Aprilis.	XX	
265 321	22 A	44 100	v. Idus Aprilis.	Dominica.	XVI. Kalend. Maji.	XXI	
266 322	23 G	45 101	IV. Kal. Aprilis.	Feria v.	Kalendis Aprilis.	XVII	
267 323	24 F	46 102	XV. Kal. Aprilis.	Feria II.	IX. Kal. Aprilis.	XX	
268 324	25 ED	47 103	Nonis Aprilis.	Dominica.	Prid. Idus Aprilis.	XXI	
269 325	26 C	48 104	VIII. Kal. Aprilis.	Feria v.	v. Kalend. Aprilis.	XVII	
270 326	27 B	49 105	Idibus Aprilis.	Feria IV.	XV. Kalen. Maji.	XVIII	
271 327	28 A	50 106	IV. Nonas Aprilis.	Dominica.	v. Idus Aprilis.	XXI	
272 328	1 GF	51 107	XII. & XI. Kalend. Aprilis.	Feria v.	IX. Kalend. Aprilis.	XVII	
273 329	2 E	52 108	v. Idus Aprilis.	Feria IV.	Idibus Aprilis.	XVIII	
274 330	3 D	53 109	IV. Kal. Aprilis.	Dominica.	Nonis Aprilis.	XXI	
275 331	4 C	54 110	XV. Kal. Aprilis.	Feria v.	XII. Kal. Aprilis.	XVII	C
276 332	5 BA	55 111	Nonis Aprilis.	Feria IV.	v. Idus Aprilis.	XVIII	
277 333	6 G	56 112	VIII. Kal. Aprilis.	Dominca.	Kalendis Aprilis.	XXI	

Ex hac Tabula luce clarius est, Hippolytum Paschales Latinorum, non Alexandrinorum rationes sequi. Nam & caput primi seu Paschalis Mensis à quinta Martii cum illis, non octava cum his advocat; & Dominicas Paschales non a XV. Luna ad XXI. sed à XVI. ad XXII. planissime diffundit. Primum patet ex annis cujusvis Heckædecaeteridos sexto, & quartodecimo; quibus Paschalem Lunam Quartamdecimam, cum XV. Kalendas Aprilis, seu Martii 18. ac proinde primam cum ejusdem Martii quinto componit. Secundum, etiam ex annis Periodi ejus primo, & 57. clarum est. Cum enim tunc Lunam XIV. Paschalem scilicet Idibus Aprilis, & quidem Sabbato; Pascha tamen Dominicum, seu resurrectionis, & Christianorum, non sequenti die, postridie scilicet Idus easdem, nec Luna XV. ut facerent Alexandrini: sed septem diebus tardius, XI. Kalendas Maji, seu 21. Aprilis, & Luna XXII, cum Latinis indicit. Idem facit, quoties Quartadecima Paschalis ejus in Sabbatum incurrit, ut annis Periodi IV. & LX. / VII. & LXIII. / X. & LXVI. / XIII. & LXIX. / XVI. & LXXII. / XIX. & LXXV. / XXII. & LXXVIII. / Nec tota ejus 112. annorum Periodo umquam videbis ante Lunam XVI. Pascha Christianum indici. Ejusmodi sunt anni omnes, quorum Termini, seu Quartædecimæ Paschales in Feriam VI. incidunt; ut 17. & 73. / 20. & 76. / 23. & 79. / 26. & 82. / 29. & 85. / 32. & 88. / 35. 91. / 38. & 94. /

Et hisce quidem binis posterioribus annis id præterea peculiare est, ut Pascha Dominicum XIII. Kalendas Apriles, seu Martii 20. die decernant, litera Dominicali B. Quod tamen sine Prologi sui Victorius, *numquam penitus celebratum inveniri* scribit, nempe post Nicænam Synodum, aut fortean ex quo Latini Heckædecaeteridem hanc abjicerant, ad ætatem usque Victorii, ut diximus. Nisi malis cum Beda *celebrandum*, quam *celebratum* legere. Alioquin Hippolyti hæc Octaeteris geminata, sive Heckædecaeteris, annorum 112. intervallo, bis isto die constituit. Unde vides Hippolytum ex primo & rigidissimo Latinorum genere extitisse, qui Judæorum Terminos complectebantur; & Æquinoctium, vel certe Solis in Arietem ingressum, non cum 21. Martii, ut Nicæni Patres; neque cum 22. ut passim Anatolio tribuunt; sed cum 18. comparabant, ex nonnullorum veterum & celebrium Astrologorum sententia: cum quibus Judæos consensisse, Josephus eorum Historicus insinuat; & nos dicemus in Tractatu de Paschali veterum, tempore Christi, Judæorum Cyclo, qui 84. annorum est, Capite III. Adeo verum est, quod nostri & in Victorium Commentarii Capite IV. finiente diximus, neque Judæis veteribus, neque nostris per duo priora sæcula Christianis Astronomicum Æquinoctii diem agnitum, non certe tanto scrupulo observatum: cum hi nullo ad eas tricas otio, vix ulla à tot persecutionibus respiratione, nihil supra id quod hactenus à Synagoga usurpatum videbant, inquirendum putarent curarentve, nec *mensem Novorum*, solum à Scriptura memoratum, alio quam Judæi sensu interpretarentur.

Nec illud hic omittendum, Hippolytum constituti ab Synodo Cæsariensi limitis Paschalis finem non excedere, licet initium biduo antevertat. Ea enim Synodus ab XI. Kalendas Apriles, seu 22. Martii, ad XI. Kalendas Maji, seu 21. Aprilis inclusive, per 31. dies Pascha ἀναςάσιμον, seu Dominicas Paschales concludit. Hippolytus ab XIII. Kalendas Apriles, seu Martii 20. ad XI. Kalendas Maji per dies omnino 33. extendit, ut ex subjecto diagrammate patet. In quo annos Heckædecaeteridos ejus senos denos, quasi totidem numeros Aureos, æque ac XIX. Latinos & Alexandrinos, certis Mensium Martii & Aprilis diebus ex ejus doctrina affiximus, ita tamen, ut sexdecim anni isti, non nisi ad octo dies Mensium istorum apponantur; quia bini in cellulam unam incurrunt: quando nihil aliud Heckædecaeteris est, quam Octaeteris geminata, ut jam toties diximus. En Cycli Hippolyti in Kalendario Juliano dispositio.

Cycli

Cycli Hippolytei in Kalendario dispositio.

MARTIUS.			Num. Aur. Alexandr.	Num. Aur. Victorii.	Num. Aur. Hippolyti.	VI XIV.							
III	5	A	XIX	XVIII	VI XIV	1							
Prid.	6	b	VIII			2							
Non.	7	c		VII		3	III XI						
VIII	8	d	XVI		III XI	4	1						
VII	9	e	V	XV		5	2						
VI	10	f		IV		6	3						
V	11	g	XIII			7	4	VIII XVI					
IV	12	A	II	XII	VIII XVI	8	5	1					
III	13	b		I		9	6	2					
Prid.	14	c	X			10	7	3					
Ibid.	15	d		IX		11	8	4	V XIII				
XVII	16	e	XVIII	XVII	V XIII	12	9	5	1				
XVI	17	f	VII			13	10	6	2				
XV*	18	g		VI		14	11	7	3				
XIV	19	A	XV			15	12	8	4	II X			
XIII	20	b	IV	XIV	II X	16	13	9	5	1			
XII†	21	c		III		17	14	10	6	2			
XI	22	d	XII			18	15	11	7	3	VII XV		
X	23	e	I	XI	VII XV	19	16	12	8	4	1		
IX	24	f		XIX		20	17	13	9	5	2		
VIII‡	25	g	IX			21	18	14	10	6	3		
VII	26	A		VIII		22	19	15	11	7	4	IV XII	
VI	27	b	XVII		IV XII	23	20	16	12	8	5	1	
V	28	c	VI	XVI		24	21	17	13	9	6	2	
IV	29	d		V		25	22	18	14	10	7	3	
III	30	e	XIV			26	23	19	15	11	8	4	I IX
Prid.	31	f	III	XIII	I IX	27	24	20	16	12	9	5	1

* *Æquinoctium Hippolyti & Judaeorum, seu potius Solis in Arietem ingressus.*
† *Æquinoctium Nicaenum.* ‡ *Æquinoctium Caesaris.*

Cycli Hippolytei in Kalendario dispositio.

APRILIS.			Num. Aur. Alexandr.	Num. Aur. Victorii.	Num. Aur. Hippolyti.	VII XIV	III XI	VIII XVI	V XIII	II X	VI XV	IV XII	I IX
Kal.	1	g		II		28	25	21	17	13	10	6	2
IV	2	A	XI	X		29	26	22	18	14	11	7	3
III	3	b		XVIII	VI XIV.		27	23	19	15	12	8	4
Prid.	4	c	XIX				28	24	20	16	13	9	5
Non.	5	d	VIII	VII			29	25	21	17	14	10	6
VIII	6	e	XVI					26	22	18	15	11	7
VII	7	f	V	XV				27	23	19	16	12	8
VI	8	g		IV				28	24	20	17	13	9
V	9	A						29	25	21	18	14	10
IV	10	b							26	22	19	15	11
III	11	c							27	23	20	16	12
Prid.	12	d							28	24	21	17	13
Idib.	13	e							29	25	22	18	14
XVIII	14	f								26	23	19	15
XVII	15	g								27	24	20	16
XVI	16	A								28	25	21	17
XV	17	b								29	26	22	18
XIV	18	c									27	23	19
XIII	19	d									28	24	20
XII	20	e									29	25	21
XI	21	f										26	22

Atque hæc de iis quæ ad Hippolyti Canonem, & institutum nostrum spectant, dicta sint. Cetera quæ hic notari possent, omitto; tum quia nihil ad institutum, tum quia apud Scaligerum, Petavium, & alios videri possunt. Una modo quæstio superest,

QUÆ-

QUÆSTIO.

An Octaëris Paschalis passim usurpata sit à primis Christianis.

SCaliger suis in hunc Hippolyti Canonem observationibus, vereri se ait, ut illa Heckædecaeteris Hippolytea umquam recepta fuerit, cum tot absurda in illa relicta sint. *Nam alioquin*, inquit, *Octaeterides Paschales fuisse novimus ex epistola Dionysii Episcopi*, &c. Sed nos absurda in hoc Hippolyti Canone nulla videmus; non alia certe, quam quæ in Paschali Latinorum methodo monstravimus. Quæ nemo absurda vocaverit: & ut essent, nemo propter ea Paschalem Latinorum Cyclum in usu fuisse cum Scaligero negare auderet. Nec enim, quæ passim usurpata, aut quia usurpata, non absurda sunt. Verum nos, ut dixi, nulla in iis Latinorum aut Hippolyti Canonibus absurda, sed potius acuta & verisimilia multa inesse, satis jam, ut opinor, probavimus. Cumque Paschales Latinorum rationes diu in Ecclesia viguisse, ex dictis abunde jam constet; Hippolyteas quoque, quæ iisdem principiis innituntur, aliquamdiu saltem usurpatas, negare non possumus. Neque probabilitate caret, Octaeteridas ejus subinde emendatas esse; licet emendationis modum, qui varius esse potuit, ignoremus.

Rursum Octaeteridos usum priscis Christianis familiarem fuisse, probat Dionysii Episcopi Alexandrini (qui ab anno Christi 246. ad 263. sedem eam tenuit) Epistola ad Domitium & Didymum, quam citat Eusebius Hist. Ecclesiasticæ lib. 7. cap. 15. *In hac* (ait) *Canonem octo annorum citat, quod festum Paschatis non alio anni tempore quam post Veris Æquinoctium celebrari debeat.* Fueritne hæc Dionysii Octaeteris, illa Hippolyti dierum 2922. divinare est: non fuisse tamen, videretur; si Paschatis eos terminos exhibuit, qui post Æquinoctium vernum semper Plenilunium exhiberent, & constanter: hoc enim Hippolytea sesquidie brevior tenere non potest, nisi aliunde juvetur. Jam tunc igitur tempore Dionysii constat, quosdam Pascha ante Æquinoctium, saltem Cæsaris, celebrasse subinde; ut ex Canone Hippolyti & Latinorum vidimus, & etiam in Judaico videbimus. Contra hos omnes Dionysium scripsisse conjectura pæne certa est; & quidem si Æquinoctium 21. Martii Juliani defixerit; quod inde consequitur, citimam suam Paschalem Neomeniam non nisi 8. ejusdem Martii die orsus fuerit, è cujus regione nos, annos Heckædecaeteridos Hippolyteæ III. & XI. composuimus: si verò Æquinoctium 25. Martii cum Cæsare & Patribus Cæsariensibus collocarit, quod magis existimo; tunc ab Martii 12. ubi Aureos ejus Numeros VIII. & XVI. adposuimus aut quam citissime, undecimo Martii, primum inchoaverit. Potuit tamen hic solarum Dominicarum, non item Terminorum Paschalium rationem habere, nempe, ut illæ solæ post Æquinoctium indicerentur; ut de Anatolio, qui discipulus ejus fuisse videtur, infra observabimus.

Tertio, Julius Africanus, qui Chronicon suum perduxit usque ad annum Christi 221. quinto temporum volumine ita scribit, teste Hieronymo in Danielis cap. 9. & Eusebio libro demonstrat. Evang. 8. *Græci & Judæi per octo annos trium mensium* ἐμβολίσμους *faciunt. Si enim octies undecim dies* (qui supersunt ex anno Solis cum Lunari composito) *& quartam diei partem volueris supputare; 90. dies, hoc est, tres menses efficies.* Et paulo ante: *Lunares Hebræorum menses, secundum illorum supputationem, possunt facere per singulos menses dies 29. & semis; ita ut Solis circulus per annos suos singulos (qui habent dies 365. & quartam diei partem) plus habeat undecim dies, & quartam diei partem.* Græcos quidem Octaeteride usos, & quidem qualem hic describit Africanus, satis scimus; Judæos non item, nisi forte de Octaeteride Juliana ad 76. annos Calippicos in Paschali eorum Periodo addi solita Africanus intelligat. Quamquam neque hoc dicat; sed tantum Judæos octo annis tres embolimæos menses inculcare, quod & in eorum productiore 84. annorum Periodo verum est; ubi anni octo tres plerumque menses embolimæos nanciscuntur. Cur autem in hac annorum Lunarium supputatione Cyclum hunc Africanus potius quam tot alios certiores accipiat, nulla mihi quidem ratio solidior occurrit; quam quod eum & faciliorem, & à quibusdam ævi sui Christianis in usum induci videbat, nam eodem tempore suam concinnabat Heckædecaeteridem Hippolytus. Et sane paulo difficilior Enneadecaeteris nondum Christianis perspecta satis aut familiaris erat; Judaica vero 84. annorum Periodus fidem jam nimia sua contractione perdiderat.

Quarto, Montanistæ (ut refert Sozomenus lib. 7. cap. 18. fin.) argumentantes contra eos, qui ex rationibus Lunæ Pascha celebrabant; & non potius ex Solis Circulo, longe certiore & constantiore; ita statuebant: *Menses singulos esse 30. dierum, incipere autem diem primam ab Æquinoctio verno, qua Romanorum more dicitur IX. Kalendas Apriles* (id est 24. Martii) *quandoquidem, inquiunt, duo ista Luminaria tunc creata sunt, quibus tempora, & anni declararentur. Idque eo demonstratur, quod Luna per OCTAETERIDEM cum Sole paria faciat, & utrique eodem tempore Neomenia contingat. Siquidem Octaeteris in Lunari cursu 99. mensibus, diebus vero 2922. completur. Intra quos Sol octo cursus absolvit, destinatis unicuique anno diebus * 360. cum quarta insuper unius diei parte.*

* *Videtur legendum 365.* Præterea his à Bucherio memoratis addendus *de Paschate computus* inter *Cypriani* opera vulgatus in editione præstantissima Oxoniensi, nam in illo etiam perinde ut ab Hippolyto, Cycli sexdecim annorum ratio habetur.

parte. Etenim à IX. Kalendas Apriles, ut ab exordio creationis Solis, ac primi mensis, supputant memoratam in sanctis literis 14. diem, & hanc esse dicunt VIII. Idus Aprilis, in qua Pascha perpetuo celebrant. Quod si cum hac die dies etiam Resurrectionis forte concurrat, cum proximè sequenti Dominica ferias agunt. Scriptum est enim: A XIV. die usque ad XXI. Hæc Montanistæ apud Sozomenum, ex quibus duo certa colligo: Primum, Octaeteridem primis, ut dixi, Christianis in usu passim fuisse pro Paschate; alioqui Montanistæ contra umbram pugnarent. Secundum, Octaeteridem illam fuisse præcise dierum 2922. ac proinde Julianam & Hippolyti; nisi Sozomenus omnia hic non referat, & saltem dies abundantes, ut minutias parvas omittat, quod vix puto, quandoquidem Octaeteris Lunaris tunc cum Solari paria non faciat; quod tamen hic Montanistæ supponunt.

Quinto, sed hæc omnia clarius habet Epiphanius, & fusius hæresi 70. Audianorum; præsertim §. 13. *Cum annus*, inquit, *secundum Solis cursum 365. diebus atque horis tribus* (duplicibus scilicet) *compleatur; inde fit, ut quoniam Luna 354. diebus annum suum absolvit, dies ei undecim atque horæ tres supersint. Itaque primus annus Epactas, quas vocant, habet undecim cum horis tribus. Secundus dies 22. horas 6. Tertius præter dies 33. horas 9. Qua ex dierum summa intercalaris mensis unus deducitur, ac triceni dies inferuntur. Reliqui sunt dies tres, horæ 9. Qui cum undecim diebus anni Quarti horis tribus conjuncti, dies conficiunt 14. horas* 12. *Additis deinde aliis undecim diebus horisque tribus, Epacta 28. & horæ 15. consurgunt. Sexto demum anno, undecim annuis diebus atque horis tribus accedentibus dies conflantur 36. cum horis 18. ex iis intercalaris alter mensis existit. Ad hunc modum tertio cuique anno attributis singulis, duo menses inferuntur. Nam priori triennio suus mensis accedit, posteriori perinde suus. Restant ex Epactis illis dies 6. horæ 18. Quibus septimus annus undecim dies, horas 3. adjicit: fiunt Epactæ 17. horæ 21. Tum octavo anno undecim rursus diebus horisque tribus* (semper duplicibus) *adjunctis* 28. *dierum, horarum* 24. *Epacta colliguntur: horæ dies conficiunt duos, qui 28. illis annumerati, 30. dies solidos complent. Quare octavo anno 30. dies intercalantur, & biennium istud mensem habet unum. Adeoque tota illa Periodus Octaeterica dies sibi vendicat 90. qui menses solidos efficiunt tres; nimirum primis duobus trienniis singulis mensem unum, biennio itidem sequente mensem unum. In his tribus intercalaribus mensibus, qui triplici illa dierum collectione constant, Judæorum Pascha, à Christianorum ceterorumque Paschate diversum est.* Hactenus Epiphanius. Quibus hujus Octaeteridos Christianæ natura, quanticasque planè Juliana & Hippolytea dierum 2922. velut oculis subjicitur: & id præterea significatur, annos ejus Embolimæos diversos ab Hippolyteis fuisse: quandoquidem primus, quartus & septimus anni Octaeteridos Hippolytcæ, sint Embolimæi, non tertius, sextus & octavus, ut in hac Epiphaniana. Neque tamen satis colligitur, cum quo Christi anno componendus sit primus hujus Octaeteridos annus; nisi certus aliquis character adhibeatur. Ceterum eam in usu maxime fuisse primis Ecclesiæ temporibus, saltem post 200. plus minus Christi annum, duo ex hoc Epiphanii loco evincunt. Primo, quod Epiphanius contra Audianos hic agens pro Mense Paschali, Lunæ naturam ea explicare maluit, quam Enneadecaeteride Alexandrina, quamvis tum maxime in Ecclesiam Orientalem irrepente; sed quam Audiani, ut recentiorem, rejiciebant. Secundo, nam id Catholicis objiciebant, teste eodem Epiphanio §. 9. *A Constantini, inquiunt, tempore, ut Imperatoris rationem haberetis, paternam in celebrando Paschate consuetudinem reliquistis; diemque commutastis, ut vos ad Imperatoris nutum accommodaretis: & cum Natalis Constantini celebraretur, Paschatis rationem immutastis.* Præcesserat igitur alios Christianorum Cyclos Octaeteris; ideo à Patribus Nicænis abjecta, quod à rationibus veris Lunæ sesquidie deficere videretur, geminata solido triduo.

Sexto, nec tantum primis illis Ecclesiæ temporibus ad usum Paschatis adhibita est Octaeteris: in sera etiam sæcula inveteravit. Sic enim Beda de Ratione temp. cap. 44. *Verum etiam nunc sunt, qui Solis octo annos, totidem annis Lunaribus putant dierum æqualitate componi.* Refutat eos ille quidem, & recte: sed nos etiam docet, Octaeteridem jam inde ab anno Christi vulgari 222. aut etiam citius usurpatam, ad sua usque tempora, seu annum Christi 720. aut 730. à quibusdam pertinacissime conservatam.

Cur autem Christianorum isti antiquissimi, cum Paschalem Judæorum Cyclum jam erroneum deserere, & alio castigare vellent, Octaeteridem potius, quam Enneadecaeteridem suffecerint, facilis conjectura est. Primum enim ab notioribus & facilioribus solet natura procedere; cujusmodi est comparatione Enneadecaeteridos Octaeteris. Deinde Octaeteris cùm duobus annis Bissextilibus paria facit, eoque literarum Dominicalium aliquam saltem seriem retinet, nulla certe ratione turbat. Enneadecaeteris ultra quatuor Bissextiles, tres tantum annos insuper obtinet; eoque literarum Dominicalium ordinem, saltem rudioribus, prima fronte confundit. Quare & postrema ab Christianis tentata, nec statim ad perfectionem perducta: sed varie a variis usurpata, non paucis contentionibus causam præbuit, ut supra ex Cyrillo vidimus.

Verum boni isti Patres in Scyllam inciderunt, cupientes vitare Charybdim. Fugiebant Cyclum Judæorum octogintaquatuor annorum, qui tanto spatio, uno dumtaxat die, & diei circiter quadrante, cœlestibus Lunæ motibus contractior erat: & Octaeteridem substituebant,

stituebant, quæ totidem 84. annorum intervallo, plusquam 15. dierum defectu, ab Lunæ cœlestis cursu recedebat; quos si tridui post singulas Heckædecaeteridas intercalatione supplebant, jam totidem diebus Solis ratiocinia transcendebant. Unde apud Geminum legimus, in vigesima Octaeteride, seu post 160. annorum spatium, antiquos Mensem unum tricenarium expunxisse, ut ad primam Epocham Novilunia reducerentur. Quæ causa fuit, ut Christiani, saltem Latini, Octaeteridum tanta labe comperta, 84. annorum Cyclum, quadam ratione castigatum, resumpserint; & denique certiorem Enneadecaeteridem tot Cyclorum formis erroneis substituerint, ut jam toties monuimus.

JOS. SCALIGER. ΓΕΝΕϹΙϹ XI.] Sive error is fuit fabri sculptoris, sive obsoleverunt ductus & apices literarum, I perperam pro Y positum. XY igitur, hoc est χριστοῦ. Hic autem omnia, quæ inclusa sunt in cellulis areæ Laterculi, sunt lectiones † ex utroque Testamento, quarum usus erat eo tempore in Ecclesia. Sed quædam earum statæ sunt ex orbe hebdomadum, & eidem diei hebdomadis hærent, aliquando fortasse eidem diei mensis: quædam vagæ pro ratione Termini. Ut ecce Γένεσις χριστοῦ quotannis ex primo Matthæi ἐν προδιανυκτερεύσει, sive προδημεραῖς Natalis Christi legebatur XI Pharmuthi, quo tempore quidam natum Dominum putabant, ut scribit Clemens Alexandrinus, qui & alias non paucas veterum opiniones variasque disceptationes de die natalis Dominici recenset ††, tanquam de ea re inter Christianos minimè constaret. Nam opinio de Christo in XXV. Decembris nato ut omnibus prælata est, ita omnium novissima, quæ ex conjectura de incenso Zachariæ patris Johannis Baptistæ orta est, ut præter alios docet Chrysostomus, qui etiam peculiarem ei rei sermonem dicavit.

STEPH. LEMOYNE notis ad varia sacra p. 947.

IN Cellula Areæ primi laterculi, prima lectio quæ occurrit est ΓΕΝΕΣΙΣ XI. Legit Scaliger & post illum alii Γένεσις χριστοῦ, quasi ibi I occurrat pro Υ, duobus corniculis Ῡ Υ detritis & obsoletis, à dextra & à sinistra. Sed non existimo recurrendum ad istam Ῡ Υ deformationem, quasi ibi esset nota genitivi casus, & cum X jugenda, ut ex duabus istis literis per compendium una χριστοῦ repræsentaretur. Omnia hic bene se habent, & X I non notat tantum χριστοῦ, sed χριστοῦ Ἰησοῦ. Adeo ut locus iste ἐπανόρθωσιν, & medicam manum non postulet. Legebatur ergo ista feria Paschali Γένεσις χριστοῦ Ἰησοῦ, quod isti tempori aptum & congruum videbatur, cum Christus sit Pascha nostrum & agnus ille Dei qui tollit peccata mundi; Legebatur Ἐζεχίας, id est Cap. 30. lib. 2. Chronicorum, ubi Ezechias pius Rex memoratur Pascha cum toto populo celebrasse maxima cum solennitate, & quæ præcedentia Paschata multis passibus superaret; legebatur Josias, seu Pascha à Josia Rege celebratum maxima etiam cum solennitate. 2 Chron. cap. 35. & 2 Reg. cap. 22. Feriis ergo Paschalibus legebantur ista capita, in quibus cum Historia Paschatis à Judæis primo celebrati memoraretur, aptissima illa habebant quæ legerentur, inter Paschata à Christianis celebranda. Legebatur etiam Daniel, caput nimirum IX. Danielis, ubi fit confessio peccatorum populi liberationis ex captivitate, eccisionis Messiæ, abolitionis cultus Levitici, quorum memoria etiam recolebatur, cum Pascha inter Christianos olim celebraretur. Legebatur Exodus, caput nimirum XII. Exodi, ubi prima institutio Paschatis nobis repræsentatur. Legebatur ἐν ἐρήμῳ in deserto, caput nimirum IX. Numerorum, de Paschate, in deserto celebrato. Legebantur ΙΗΩ ΧC. Hæc vox visa est corrupta Scaligero. Sic enim ille de Syllabarum istarum distinctione. *Non dubito quin Auctor scripsit IHC. XC.* Ἰησοῦς χριστός. Sed addit Scaliger, difficile divinare quæ sit ista lectio. Cum in Evangelio multæ exstant sectiones, quæ ad istam lectionem possint aptari & pertinere. Suspicatur vir in Chronologicis diligens & acutus, eandem lectionem fuisse cum lectione alia, quæ eodem laterculo dicitur ΙΗΣΟΥΣ, & quam Scaliger existimat fuisse desumptam ex XIII. Evangelii Johannis, ubi Paschatis etiam fit expressa mentio. Sed pace virorum doctissimorum, puto utrumque falli. Nam ΙΗΩ ΧC non est Ἰησοῦς χριστός. Hæc posterior lectio in laterculo memorata, non est lectio ex Evangelio petita ex cap. XIII. Johan. Revera ΙΗΩ ΧC est Ἰησοῦς, & est eadem lectio, quæ ΙΗΣΟΥΣ in eodem laterculo vocatur. Sed Ἰησοῦς in utraque lectione non est Jesus Messias, Jesus Nazarenus, Jesus Christus, est Jesus Filius Nave, Jesus Filius Nun, Josua, qui post mortem Mosis, regendi populi Judaici onus in se suscepit. Vocabatur primo הושע quod Ωσῆς in quibusdam Codicibus redditur. Alii legunt Αυσῆ. Unde factum Ναυσὶς, apud Eusebium in

V

Demon-

† Falli Scaligerum & cum eo facientes viros doctos, Lemonium in loco quem adposui, Jo. Bonam lib. 2. rerum Liturgicar. cap. 6. Jac. Gothofredum ad Philostorgium pag. 117. Wilh. Ernestum Tenzelium diss. de ritu lectionum sacrarum Wittenberg. 1684. edita §. 19. 20. 21. aliosque, quando hæc cellulis inclusa pro lectionibus Biblicis in Ecclesia frequentatis habent, cum potius sint Paschata in veteri Testamento memorata, quorum tempus ab Hippolyto notatum est, haud dubitabit Lector quando doctiss. Blanchini dissertationem infra subjectam pag. 101. seq. evolvet. Ante Blanchinum hoc monuit Anglus eruditissimus Tho. Galeus, cujus verba infra daturus sum. At Blanchinus primus explicavit, demonstravitque.

†† *Quæ sequuntur, Scaliger in altera edit. omisit.*

Demonstratione Evangelica; quod ortum videtur ex prava literarum dispunctione. Cum enim scripsisset Eusebius Ἰῶ Αυσῆ, prior Syllaba ν. translata fuit ad Αυσῖν, unde factum Ναυσῆ & Ναυσῆς. Sicut vir doctissimus apud Epiphanium ex κατέπαυσε νομικὰς θυσίας, *fecit cessare Sacrificia legalia*, legebat κατέπαυσεν ὠμικὰς θυσίας fecit cessare publica, vel cruda, & barbara Sacrificia, cum non animadverteret τὸ, ν. non pertinere ad praecedentem vocem, sed ad sequentem, cum qua juncta, facit νομικὰς, legales, quod aptum & congruum admodum fundit sensum. Sic ergo τὸν Αυσῆ legendum est apud Eusebium, cum Josua diceretur vel Ωσῆς vel Αυσῆ. Inflexo vero nomine, vel incremento unius Syllabae aucto, vocatus est יהושע. Quod LXX. reddiderunt Ἰησοῦς, sicut & sic nominatur Act. 7. & ad Hebr. 4. In laterculo ergo Feriarum Paschalium dicitur bis quod Jesus lectus sit. Sed hic Messias Jesus non quaerendus est, nec lectio ex Evangelio, quae Pascha a Christo Jesu celebratum repraesentet. Sed lectio ista vocatur ΙΗΣΟΥΣ, a Jesu Filio Nun, quia cum Israelitas, in Canaan Josua perduxisset, statim de Paschate celebrando cogitavit, & revera celebravit maximo cum cultu & solennitate, cum per aliquot annos in deserto fuisset intermissum, In isto ergo laterculo fit mentio Paschatis celebrati in Ægypto, Exod. XII. Alterius in deserto numer. IX. Alterius vero in Canaan statim atque illam Judaei ingressi fuissent, quod memoratur Josuae V. Unde lectio ista vocabatur Ἰησοῦς, non à Jesu Christo ut volunt viri docti, sed a Jesu Filio Nun, & Mosis successore, & quae si consideretur erat longe convenientissima proposito Christianorum, cum Pascha celebrabant.

JOS. SCALIGER. ΕΖΕΚΙΑΣ.] Non est stata lectio, sed ad hebdomada Termini Paschalis pertinet, ex secundo Paralipomenon petita, cap. XXX. de celebratione τοῦ Πάσχα.

ΙωCΕΙΑC.] Pro Ἰωσίας. Et haec quoque lectio ejusdem argumenti de eadem celebritate, ex eodem libro cap. XXXV. Eadem extat secundo Regum, cap. XXII, 21.

ΕΖΟΔΟC.] Pro Ἔξοδος. Ejusdem argumenti, causae celebrationis Pascha. Exodi XII.

ΚΑΤΑ ΔΑΝΙΗΛ.] Lectio ex Danielis IX. † aptissima Termino Paschali. Nam & ibi de jejunio, & de caede Messiae.

ΕCΔΡΑ.] Nempe Ἐσδρᾶ. Puto Esdrae VI, 19. de celebrando Pascha, nisi mavis Nehemiae IX, propter orationem Nehemiae convenientem tempori jejunii, ut illam superiorem Danielis, Quod facile concesserim, praesertim cum Ecclesia secundum Esdrae vocet, quem Judaei Nehemiae,

STEPH. LEMOYNE notis ad varia sacra pag. 950.

Suspicatur Scaliger, hic intelligendum Nehemiam, cujus liber saepe vocatur secundus liber Esdrae. In isto vero libro 2. Esdrae. Cap. IX, habetur oratio jejunii, quae ad tempus Paschatis jure potest accommodari. Sed cum in ista tota oratione nihil occurrat de Paschate, & tempora non quadrent, mallem in isto Hippolyti laterculo, per Esdram intelligere lectionem capitis 6. Esdrae, ubi memorantur Judaei Pascha celebrasse maxima cum gaudii & Jubilaei significatione, postquam essent reduces ex captivitate Babylonica. Celebratio istius Paschatis memoratur a vers. 19. ad ultimum ejusdem capitis. Non puto tamen tempore Hippolyti, lectos fuisse tantum quinque versus qui continentur isto capite, & qui Pascha proprie spectant. Auctior erat ista lectio & puto crevisse additamentis quibusdam, quae in Hebraeo non occurrunt, nec in versione Graeca, sed quae tamen in hujus quibusdam Codicibus aliquando exstabant, & quae a Judaeis expuncta fuisse in odium Jesu Crucifixi conqueritur Justinus Martyr. Apud Esdram, inquit, haec leguntur: Τοῦτο τὸ πάσχα ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, καὶ ἡ καταφυγὴ ἡμῶν. Καὶ ἐὰν διανοηθῆτε καὶ ἀναβῇ ἡμῶν ἐπὶ τὴν καρδίαν, ὅτι μέλλομεν αὐτὸν ταπεινοῦν ἐν σημείῳ, καὶ κατὰ ταῦτα ἐλπίσωμεν ἐπ' αὐτὸν, οὐ μὴ ἐρημωθῇ ὁ τόπος οὗτος εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον, λέγει ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ἐὰν δὲ μὴ πιστεύσητε αὐτῷ μηδὲ εἰσακούσητε τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ, ἔσεσθε ἐπίχαρμα τοῖς ἔθνεσιν. Haec malo reddere non verbis meis, sed verbis Lactantii qui ista nobis repraesentat lib. IV. cap. 18. *Apud Esdram istud scriptum est, & dixit Esdras ad populum: Hoc Pascha Salvator noster est, & refugium nostrum. Cogitate & ascendat in cor vestrum, quoniam habemus eum humiliare de signo, & post haec sperabimus in eum, ne deseratur locus in aeternum tempus, dicit Dominus Deus virtutum. Si non credideritis ei, neque audieritis annunciationem ejus, eritis derisio in gentibus.* Haec secundo & tertio seculo adhuc extabant integra in quibusdam codicibus, in aliis vero non exstabant. Ideo Justinus Martyr irascitur Judaeis, & Tryphoni objicit quod ausu nefario scripturas corruperint. Ἀπὸ μὲν οὖν τῶν ἐξηγήσεων ὧν ἐξηγήσατο Ἔσδρας εἰς τὸν νόμον τὸν περὶ τοῦ πάσχα, τὴν ἐξήγησιν ἀφῃρήκατε. *Ex verbis qua Esdras de lege, & institutione Paschatis commemoravit, hunc locum abstulerunt.* Sic iratus Justinus; sed nullam Judaeis hac de re litem movet Lactantius, utpote qui Codicibus Latinis utebatur, in quibus ista verba adhuc repraesentarentur; nisi potius illa habuerit a Justino Martyre, cujus verba citat, praeteritis illius querelis, & acerba & iniqua contra Judaeos expostulatione. Eam voco iniquam. Nam ut supra significavi non possum adduci ut credam Judaeos eo temeritatis assurrexisse, ut libros quos tanto cultu, & Religione venerabantur, interpolare non erubuissent.

Forsan

† Imo Pascha, secundum Danielis hebdomades computatum, infra pag. 102.

Forsan corruperunt versiones quasdam Græcas, auctas & fætas variis appendicibus ad usum Christianorum, quæ cum in Codicibus Hebraicis non legerentur, eas a se expungi in Codicibus Græcis facile impetrarunt. Sed nullo argumento constat illos non pepercisse Codicibus Hebraicis, cum tot illis aliæ suppeterent artes, Christianorum tela declinandi, sine ulla Codicis Sacri temeraria corruptione. Satis ergo mihi videtur verisimile locum Esdræ 6. tempore Paschatis lectum fuisse. Sed varia a Christianis addita quæ Dominum nostrum spectarent. Addita quidem, non fraude, nec pravo consilio, sed ad solennitatis majorem explicationem, & ad marginem apposita librorum quibus in Sacris publicis utebantur. Cum vero describerentur libri isti, additamenta in textum, incuria amanuensium, ex margine irrepserunt, quod deinde fraudi fuit piis lectoribus, qui cum ista ad dogmata Christiana confirmanda, aptissima animadverterent, sibi persuaserunt, illa esse genuina verba auctorum quorum in Codicibus legebantur & circumferebantur, & deinde illa urserunt ad frangendam, & compescendam Judæorum proterviam. Crediderim ergo ad marginem lectionis Esdræ quædam addita ex 2. Paralip. 30, 22. Ubi hæc Græca leguntur: Καὶ ἐλάλησεν Ἐζεκίας, ἐπὶ πᾶσαν τὴν καρδίαν τῶν Λευιτῶν, καὶ τῶν συνιέντων τὴν σύνεσιν ἀγαθὴν τῷ κυρίῳ, καὶ συνετέλεσαν τὴν ἑορτὴν τῶν Ἀζύμων ἑπτὰ ἡμέρας, θυσίας σωτηρίου, ἐξομολογούμενοι τῷ κυρίῳ Θεῷ τῶν πατέρων αὐτῶν. *Et loquutus est Ezechias, ad cor omnium Levitarum, qui habebant bonam intelligentiam ad Dominum; & consecrarunt septem dies Azymorum, Sacrificantes Sacrificium Salutis, & laudantes Dominum Deum Patrum illorum.* Hic cordis, intelligentiæ, Paschatis, Sacrificii Paschalis, Sacrificii Salutis, θυσίας σωτηρίου, fit mentio, quæ verborum ex Esdra supra memoratorum, mihi videntur quandam similitudinem referre. Additus forsan erat etiam locus. 1 Cor. 5. Χριστὸς Πάσχα ἡμῶν ἐθύθη. Christus Pascha Sacrificatum est. Quod etiam fluxisse videtur ex loco 2 Paral. 30, 22. Versionis LXX. Interpretum. Ubi fit mentio θυσίας σωτηρίου. Quæ cum tandem inserta fuissent textui Esdræ incuria descriptorum, tandem Paraphrasi aucta & ornata fuerunt, & scripta tanquam verba ipsius Esdræ. Ideo illis ut aliis multis abutebantur Patres, præcipue Justinus Martyr, & Lactantius, qui isto Esdræ loco videntur triumphare, ne dicam superbire. Eundem vero lectum ab Hippolyto, & in hoc suo laterculo intelligi facile concesserim, cum Hippolytus non diu post Justinum Martyrem vixerit, ætatem vero Lactantii pluribus annis superaverit, quo tempore locus iste erat adhuc Christianis familiarissimus, & aptissimus qui diebus Paschalibus a Christianis legeretur. Hinc est quod etiam πάθος Χριστοῦ legebant, & passionem Christi, tanquam agni Paschalis pro nobis immolati ut patet etiam in Hippolyti laterculo.

JOSEPH. SCALIGER. ΚΑΙ Ε... ΕΡΗΜω.] Lege Καὶ ἐν ἐρήμῳ, Numerorum IX. sine ullo dubio, de celebratione solennis Paschalis in deserto Sinai.

ΠΑΘΟC XI.] Et hic quoque τ perperam pro Υ notatum. Legendum enim πάθος. XY. id est Χριστοῦ. Est autem stata lectio. Nam XXV. Martii quidam veterum Christum passum putabant, inter quos Augustinus. † Alii etiam XXI. ex quorundam opinione. Nam ea est XXV. Phamenoth.

ΙΗω XC.] Non dubito, quin autor scripserit Ι͞Η͞C. Χ͞C. Ἰησοῦς Χριστός. †† Sed difficile est divinare, quæ sit illa lectio. Nam non paucæ in Evangelio illo nomine insignitæ sunt. Neque illud liquet, quare tres Lectiones, aut duæ in eadem cellula: nisi id factum ideo, quod Paschales Lectiones cum statis concurrerent, quod non dubito. Quid enim aliud dicere possumus? Sed neque illud scio, quare in anno septimo quartæ ἑκκαιδεκαετηρίδος Lectio κατὰ Δανιὴλ feria quarta, quæ anno primo secundæ inciderat in sextam: quare item eodem anno septimo Lectio Ἰησοῦς in IIII, quæ in tertio tertiæ in feria VI. Nam hic neque ἐτησίου temporis, neque Termini ratio locum habet. Item quare Ἐν ἐρήμῳ in primo secundæ, feria VI, cum eadem Lectio sit in IIII, anno XII. septimi cycli. Quare denique Ἔξοδος anno penultimo primi cycli, feria tertia, & eadem feria prima, anno X. ultimi. Hæc omnia mihi sunt Cimmeriis tenebris obscuriora, nisi dicamus tempus utrunque concurrere, statæ lectionis, & Paschalis; & statas Lectiones mobiliter usurpari, & mobiles state.

ΙΗCΟΥC.] Id est: Ἰησοῦς * Johannis XIII, sine dubio. Nam si Christus passus XXV. Martii, XXII. fuit ἡ πέμπτη, qua Agape celebrabatur, hoc est, τὸ κυριακὸν δεῖπνον, ut vocatur Canone XXIX. Patrum in Trullo, & Canone XLI. Patrum Carthaginiensium. Hæc autem lectio vocatur Ἰησοῦς a præcipuo verbo initii capitis, ut solet, Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα ὁ Ἰησοῦς, Lectio stata est καὶ ἐτησία. Eadem repetitur aliena die anno septimo quartæ ἑκκαιδεκαετηρίδος. propter caussam penitus ignotam mihi, qualia quædam alia in his cellulis.

.... ΙΟΥC
... ΝΙΑC
...ΑΛΜΟΥC

Puto, ** ΕΙC ΨΑΛΜΟΥC ΜΕΤΑΝΟΙΑC, ΕΙC ΨΑΛΜΟΥC. Ut ΜΕΤΑΝΙΑC sit error

V 2

† Quæ sequuntur, in altera edit. à Scaligero omissa.

†† Imo legendum Ἰησοῦς, neque Salvator noster innuitur, sed Josua. Vide Clariss. Blanchinum infra pag. 101. ex cujus explicatione etiam cæteris Scaligeri dubiis satis fieri observabis.

* Non ad Joh. XIII. sed ad Pascha Josuæ respicitur ut Steph. le Moyne jam pag. 77. 78. monuit.

** In secunda edit. Scaliger: ΕΙC ΤΟΥC ΜΕΤΑΝΟΙΑC ΨΑΛΜΟΥC.

error fabri, pro ΜΕΤΑΝΟΙΑϹ. cujusmodi alia errata hic sunt. Appellationes autem Psalmorum ex argumento impositas esse, novum non est, sed vetus. In Psalmos Hippolytum scripsisse, Hieronymus & Theodoretus testantur :· sed utrum aliquot selectos, quales sunt *οἱ τῆς μετανοίας*, an totum Psalterium explicaverit, non meminere. Cum autem sermones scripserit in Psalmos, ut ex Theodoreto colligimus, equidem non dubito, quin tum in selectos aliquot scripserit, quales sunt *οἱ μετανοίας*, * [tum in omnes. Ideo vera videtur conjectura nostra : & illo ΕΙΣ ΨΑΛΜΟΥϹ significari sermones in Psalmos, altera autem ΕΙϹ ΨΑΛΜΟΥϹ ΜΕΤΑΝΟΙΑϹ, peculiarem in selectos commentarium.] Porro Hippolytum hunc Episcopum quidem nominat Eusebius libro VI. cap. XXII. Historiæ Ecclesiasticæ, sed cujus urbis episcopus esset, non addidit. Hieronymus sese quæsisse quidem, sed non invenisse. Theodoretus in Polymorpho, cum ex ejus libris sæpius multa testimonia producat, atque Episcopum nominet, urbem *τῆς ἐπισκοπῆς* reticuit. Gelasius Metropoleos Arabum Episcopum vocat, Nicephorus Portuensem. Mirum Hieronymo prisco scriptori atque accurato ignotum fuisse, quod Nicephorum recentissimum scriptorem non fugerit. Multa igitur hujus Hippolyti scripta ab Eusebio, Hieronymo, Theodoreto, Gelasio recensentur, ex quibus quædam hic habes.

STEPH. LE MOYNE *Notis ad Varia Sacra pag. 969.* ΙΟΥΣ.] Hic Scaliger existimat, & post illum alii, legendum esse ΕΙΣ, vel ΙΟΥΣ ** esse reliquias vocis ΨΑΛΜΟΥΣ cujus priores literæ sint detritæ, & τῦ Μ ultimum crus tantum superstes, ex qua cum literis sequentibus evaserit ΙΟΥΣ. Sed puto illum falli, nec ΙΟΥΣ esse reliquias vocis ΨΑΛΜΟΥΣ. Nec vocem istam esse jungendam cum sequenti ΝΙΑΣ, *, ut vult idem Scaliger. Quasi ΝΙΑΣ esset ΝΟΙΑΣ. Et essent ultimæ Syllabæ vocis integræ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ, & quasi ibi intelligendi venirent ΨΑΛΜΟΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ. *Psalmi Pœnitentiales.* In quos olim Hippolytus commentaria adornaverit. Nam postea additur, quod scripserit in Psalmos, quod satis innuit, ΙΟΥΣ ΝΙΑΣ non esse reliquias vocum ΨΑΛΜΟΥΣ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ. Secus bis, in brevi Laterculo observaretur, Hippolytum scripsisse in Psalmos Pœnitentiales. Primo in Psalmos Pœnitentiales, deinde in omnes Psalmos, quod a nullo veterum qui de Hippolyto mentionem fecerunt fuit unquam observatum. Deinde non scribitur in Laterculo ΝΟΙΑΣ sed ΝΙΑΣ. Quod etiam satis indicat ΝΙΑΣ non esse ultimas literas decurtatæ vocis ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ. Sed quod omnino evertit conjecturam Scaligeri, est quod tempore Hippolyti nulla adhuc erat mentio Psalmorum Pœnitentialium †*. Adeo ut non potuerit peculiarem parare commentarium in Psalmos istos peculiares, qui hodie Pœnitentiales vocantur, & apud veteres nulla prorsus *ψαλμῶν τῆς μετανοίας* memoria.

Idem p. 989. ΙΟΥΣ ΝΙΑΣ.] Non sunt ergo Syllabæ istæ vocum, *ψαλμοὺς μετανόιας*, & illarum alia mihi videtur origo quærenda, & salvo aliorum judicio crediderim, ΙΟΥΣ, esse reliquias vocis ΠΡΩΤΟΠΛΑΣΤΟΥΣ. Nam in primum & secundum caput Geneseos scripserat Hippolytus, in Hexaemerum, & de iis quæ Deus sex diebus condiderat, & de iis quæ proprie hominem & illius in Paradisum collocationem spectabant. Scripsit ergo *εἰς* ΠΡΩΤΟΠΛΑΣΤΟΥΣ. Cujus prostant reliquiæ in laterculo, ubi tantum occurrit, ΙΟΥΣ, linea transversa τῦ Τ detrita & deleta. De operibus Hippolyti sic Eusebius lib. 6. cap. 22. H. E. *τῶν δὲ λοιπῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων, τὰ εἰς ἡμᾶς ἐλθόντα ἐστὶ τάδε, εἰς τὴν ἑξαήμερον, εἰς τὰ μετὰ τὴν ἑξαήμερον, πρὸς Μαρκίωνα* &c. *Ex reliquis autem illius scriptis, hæc sunt quæ ad notitiam nostram pervenerunt : In opus sex dierum, in ea quæ post sex dies consecuta sunt, contra Marcionem &c.* Unde constat Hippolytum scripsisse & in opus creationis, & in ea quæ immediate creationem sunt consecuta. Ea non sic intellexit Hieronymus, & sensum tribuit verbis Eusebii, de quo non cogitavit. Nam per commentarium Hippolyti, *εἰς τὰ μετὰ τὴν ἑξαήμερον*, videtur Hieronymus intelligere Exodum, quasi per *ἑξαήμερον*, intellexisset totum Librum Geneseos, in quem scripsisset Hippolytus, & per *τὰ μετὰ τὴν ἑξαήμερον*, Exodum, secundum Mosis librum, qui Genesim in Pentateucho immediate sequitur, significatum voluisset. Sic enim loquitur Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum : *Ἱππόλυτος ἔγραψεν εἰς τὰς θείας γραφὰς ὑπομνήματα, ἀφ' ὧν τάδε εὗρον, εἰς τὴν ἑξαήμερον, εἰς τὴν Ἔξοδον* &c. *Hippolytus scripsit in Sacras scripturas varios tractatus, & commentarios,* quo-

* Quæ uncinulis inclusi, Scaliger in secunda edit. delevit, & tantum scripsit : *quales sunt οἱ μετανοίας, & alii.* Quasi non persuaserit sibi in omnes Psalmos Hippolytum commentarios composuisse.

** Eduardus Bernhardus legit : *κατὰ Ἰουδαίους*, ut *ἀπόδειξις* illa contra Judæos intelligatur, cujus partem dedi infra ex Turriani versione. Idem placet Tho. Galeo, alteri nuper Britanniæ lumini, qui tamen legit *πρὸς τοὺς Ἰουδαίους*. Nam *κατὰ Ἰουδαίους*, inquit, longe aliud sonat. Tamen etiam libellus qui Hippolyto tribuitur adversus Platonem, etiam *κατὰ Πλάτωνα* inscribitur : ut *κατὰ* quandoque idem sit quod *πρός*.

*, Ed. Bernhardus legit : *περὶ κοσμογονίας*, ut intelligatur quod Veteres inter Hippolyti scripta laudant in Hexaëmeron. Aut vero *περὶ κόσμου συντελείας*. Tho. Galeus : *περὶ Ἡγεμονίας*, *de Regimine.* Hebedjesu meminit in suo Catalogo. Videant eruditi, annon hoc sit illud opus quod Josepho male attribuitur *περὶ αὐτοκράτορος λογισμοῦ*. Certe inscribebatur etiam *περὶ ἡγεμονίας*. *Hæc laudatus Galeus.*

†* Longe post Hippolytum Gregorio M. tribuuntur commentarii in Psalmos pœnitentiales. Sed Epistola quadam ad amicum fuse probamus illos non esse Gregorii M. sed Gregorii VII. *Steph. le Moyne in prolegom.* * 23.

quorum hos inveni. In Hexaemerum, in Exodum &c. Ubi quæ Eusebius dixerat, εἰς τὴν ἑξαήμερον, & μετὰ τὴν ἑξαήμερον, reddit Hieronymus, per Hexaemerum, & Exodum. Sed per ea quæ μετὰ τὴν ἑξαήμερον hic notantur, sunt Protoplastorum status, habitatio, tentatio, lapsus, & varia quæ Adamum, Evam, Paradisum, Serpentem, Arbores vitæ & scientiæ, & alia his adjuncta spectare videbantur. Hæc opera designata crediderim principio laterculi, & notari Hippolytum scripsisse εἰς πρωτοπλάστους, καὶ περὶ κοσμογονίας, vel ζωογονίας, quæ comprehendunt opera Hippolyti in ἑξαήμερον & μετὰ ἑξαήμερον. Materia uberrima, & quæ virorum eximiorum quam plurimorum industriam & eruditionem exercuit. Eustathius quippe Antiochenus, Basilius magnus, Gregorius Nyssenus in ἑξαήμερον scripserunt. Ante illos Hippolytus noster, & ante Hippolytum, multi alii operam suam collocarunt, in enarrandis & explicandis operibus sex dierum creationis, seu in illustrando primo capite Geneseos. Extat ea de re locus eximius Theophili Antiocheni ad Autolycum lib. 2. Τῆς μὲν οὖν ἑξαημέρου, οὐδεὶς ἀνθρώπων δυνατὸς κατὰ ἀξίαν τὴν ἐξήγησιν, καὶ τὴν οἰκονομίαν πᾶσαν ἐξειπεῖν, οὐδὲ εἰ μυρία στόματα ἔχοι, καὶ μυρίας γλώσσας, ἀλλ᾽ οὐδὲ εἰ μυρίοις ἔτεσί τις ἐπιδημῶν ἐν τῷδε τῷ βίῳ, οὐδὲ οὕτως ἔσται ἱκανὸς πρὸς ταῦτα ἀξίως τι εἰπεῖν, διὰ τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος, καὶ τὸν πλοῦτον τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, τῆς οὔσης ἐν τῇ ταύτῃ προγεγραμμένῃ ἑξαημέρῳ. πολλοὶ μὲν οὖν τῶν συγγραφέων, ἐμιμήσαντο καὶ ἠθέλησαν περὶ τούτων διήγησιν ποιήσασθαι, καί τοι λαβόντες ἐντεῦθεν τὰς ἀφορμὰς, ἤτοι περὶ κόσμου κτίσεως, ἢ περὶ φύσεως ἀνθρώπου, καὶ οὐδὲ τὸ τυχὸν ἔναυσμα ἄξιόν τι τῆς ἀληθείας ἐξεῖπον. *Nullus est inter mortales qui creationis sex dierum congruam & dignam possit enarrationem instituere, & illius Oeconomiam, ordinem, & dispensationem. Nec si mille ora, & mille Linguas haberet solvendas ad istud opus celebrandum, vel si ad mille annos hujus mundi accola vitam suam prorogaret, non esset sufficiens & par, tanta sublimitati, & tot divitiis sapientiæ quæ in Hexamero & creatione sex dierum repræsentantur, juste æquiparandis. Multi ergo commentatores imitari conati sunt, & tentarunt, horum narrationem exarare & adornare, occasionem arripientes disputandi de creatione mundi, vel de natura hominis, sed nonquam consilium implere potuerunt, & infra rei dignitatem debuerunt semper subsidere.* Hexameron ergo materia erat optima exercendis Christianorum ingeniis, quod revera præstiterunt seculo secundo, & seculo tertio, & inter enarratores, qui seculo tertio ista opera se commendarunt jure hic recensetur Hippolytus. Qui scripsit εἰς τὰ μετὰ ἑξαήμερον, καὶ εἰς ἑξαήμερον. Seu εἰς τοὺς πρωτοπλάστους, ἢ περὶ τῆς κοσμογονίας. Quarum vocum decurtatarum & deletarum reliquiæ occurrunt, in ΙΟΥΣ ΝΙΑΣ quæ Syllabæ leguntur in Hippolyti laterculo ubi illius opera memorantur.

ΛΛΜΟΥΣ.] Sunt proculdubio hæ Syllabæ, ultimæ Syllabæ vocis ψαλμοὺς, in quos Hippolytus commentarios exaraverat, ut patet ex Eusebio & ex Hieronymo. Hoc etiam colligi potest ex fragmento * alibi memorato, quod exstat in Bibliotheca Florentina, ubi legitur collatio inter Pentateuchum Mosis, & Pentateuchum Psalmorum, qui à Davide fuerunt instituti & compositi, ut cultus iste per cantus & laudes, locum occuparet cultus Mosaici, qui per Sacrificia sub veteri lege solebat administrari. Nec mirum Hippolytum, in enarrandis Psalmis operam suam collocasse. Nam cum Psalmorum liber omnium librorum Sacrorum esset qui frequentius à fidelibus tereretur, adeo ut illum nocturna diurnaque manu versarent, zelum & animos multorum eccitavit, qui illum illustrarunt, ut facilius, & à pueris, & à virginibus, & a rusticis, & a rudioribus lectoribus intelligeretur.

JOS. SCALIGER. ΙΓΑΣΤΡΙΜΥΘΟΝ.] Omnino scripserat auctor, ΕΙΣ ΕΝΓΑΣΤΡΙΜΥΘΟΝ, aut, si mavis, ΕΓΓΑΣΤΡΙΜΥΘΟΝ. Iste Hippolytus raro suscepit integrum librum Scripturæ interpretandum, sed selectum argumentum. Sic supra diximus peculiare opus εἰς ψαλμοὺς μετανοίας scripsisse. Sic scripsit de Anna & Helcana ex primo Samuelis, non in primum Samuelis. Sic de Pythonissa ex eodem libro. Ita etiam proculdubio scripserat εἰς ἐγγαστρίμυθον illam παιδίσκην ἔχουσαν πνεῦμα Πύθωνος, Actorum XVI. nisi mavis, quæ auctores Ecclesiastici narrant ab eo scripta de Pythonissa, ad hanc potius, quam ad illam Samuelis referenda esse, quod non invitus concesserim, & puto verius esse.

STEPH. Le MOYNE *notis ad varia sacra pag. 992.* ΙΓΑΣΤΡΙΜΥΘΟΝ.] Bene observat Scaliger literas esse deformatas & aliquomodo detritas, & legendum ΕΓΓΑΣΤΡΙΜΥΘΟΝ. Idem Scaliger existimat intelligendam istam Pythonissam de qua Actor. cap. 16. Sed verisimilius existimo, Tractatum istum Hippolyti spectasse Pythonissam aliam de qua agitur 1 Samuelis cap. 28. Hoc confirmatur ex Hieronymo, in Catalogo, qui refert Hippolytum scripsisse, περὶ Σαοὺλ καὶ Πύθωνος. De Saule & Pythonissa, quæ tunc vivebat Endori, & quæ a Saule interrogata, artibus & præstigiis suis, Samuelis umbram eccitavit. *Id. p. 1009.* Tertullianus, Hieronymus, Augustinus, licet hæsitans inter Latinos: [Methodius] Eustathius, Basilius, Gregorius Nyssenus, Anastasius Nicænus inter Græcos, non passi sunt sibi persuaderi, verum fuisse Samuelem, sed spectrum, Phantasma, spiritum diabolicum, & veram ἐγγαστρίμυθον. Qua in sententia fuisse Hippolytum nostrum nullus dubito, in hoc Tractatu de ἐγγαστριμύθῳ, de quo tamen mirum, nullam apud veteres mentionem fieri. Sed credo illum præivisse Eusebio, Basilio, & aliis, ut Origenis sententiæ se opponerent, & illum asseruisse fuisse tantum ἐγγαστρίμυθον, Pythonissam, ventriloquam, a פתן serpente, ut superius dicebamus, vel a בטן quod ventrem significat, unde

W voca-

* Hoc Græce & Latine exhibeo infra inter fragmenta Commentariorum S. Hippolyti in Psalmos.

vocabantur Bythones, seu Pythones, a ventre, quia ventre loquebantur, & erant ἐγγαστρίμυθοι, & veri [illegible] בטנים, Bythones seu Pythones. Sic vocatur etiam ista Ancilla Act. XVI. 16. de qua Scaliger existimat Hippolytum scripsisse suum Tractatum de ἐγγαστριμύθῳ. Nam revera dicitur habuisse πνεῦμα πύθωνος.

JOSEPH. SCALIGER. Ὑπὲρ τοῦ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου καὶ ἀποκαλύψεως.] Apologiam ergo scripsit pro Evangelio secundum Joannem contra Alogianos, qui Evangelium illud rejiciebant: unde nomen illis, propter illud, ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος. Item scripsit apologiam pro Apocalypsi, in quam qui olim, & quid dixerint, & scripserint, vide Eusebium, quæ quia nota sunt, & vulgatissima, producere religio est. Sane de Apocalypsi eum scripsisse testatur & Hieronymus, quod nihil aliud fuisse suscipio est, quam hunc apologeticum libellum.

STEPH. LE MOYNE *ad varia sacra pag.* 1011. Ἁ ὑπὲρ * τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου καὶ Ἀποκαλύψεως.] Aliud opus Hippolyti hie memoratur. Nimirum Tractatus in Evangelium Johannis & Apocalypsim. De istis lib. Sacris orta est maxima controversia exeunte seculo secundo, & ineunte tertio non tantum propter Cerinthum; sed cum Artemon & sibi similes Divinitatem Jesu Christi negarent, & arma quibus Orthodoxi illam asserebant, illis eripere conarentur, primo Evangelium Johannis & illius Apocalypsim prophani invaserunt, & cum variis locis ex Evangelio & Apocalypsi petitis ad λόγου Divinitatem confirmandam non possent respondere, & verba Evangelistæ & Apostoli ita stringere animadverterent, ut nulla arte & nullis interpretationibus pravis, vis illorum posset declinari, non aliter sibi & pravitati suæ Hæreseos consultum iri existimaverunt, quam negando Autoritatem, & Evangelii, & Apocalypseos, & Epistolarum Johannis. Quod tanta cum Inverecundia fecerunt isti Hæretici, & tanto cum divinitatis λόγου odio, ut quam plurimi inter Orthodoxos extiterint, qui vindicias Læsæ Divinitati Christi alacriter paraverint, & Evangelium, Epistolas, Apocalypsim Johanni Evangelistæ asseruerint, ex quibus tot argumenta erui poterant, ad Hæresim Artemonis & similium contundendam, & conterendam. De Apocalypseos Libro sic Dionysius Alexandrinus apud Eusebium Lib. VII. Cap. XXV. Τινὲς μὲν οὖν τῶν πρὸ ἡμῶν ἠθέτησαν καὶ ἀνεσκεύασαν πάντη τὸ βιβλίον καθ' ἕκαστον κεφάλαιον διευθύνοντες, ἄγνωστον δὲ καὶ ἀσυλλόγιστον ἀποφαίνοντες. ψεύδεσθαί τε τὴν ἐπιγραφήν. Ἰωάννου γὰρ οὐκ εἶναι λέγουσι. Ἀλλ' οὐδ' Ἀποκάλυψιν εἶναι τὴν σφοδρῷ καὶ παχεῖ κεκαλυμμένην τῷ τῆς ἀγνοίας παραπετάσματι. καὶ οὐχ ὅπως τῶν Ἀποστόλων τινὰ ἀλλ' οὐδὲ ὅλως τῶν ἁγίων ἢ τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τούτου γεγονέναι ποιητὴν τοῦ γράμματος. *Nonnulli ex illis qui nos præcesserunt, Librum hunc repudiarunt penitus, ac refutarunt, singula ejus capita refellentes, eumque absque ullo sensu & ratiocinatione scriptum esse monstrantes. Ad hæc inscriptionem libri falsam esse dicentes. Neque enim Joannem illius esse Auctorem. Sed neque eam Revelationem esse, quippe quæ tam crasso & opaco, ignorantiæ velo sit obducta. Et non modo Apostolorum neminem, sed ne ullum quidem e Sanctis & Ecclesiasticis viris conditorem hujus Libelli fuisse affirmant.* Ad istud extremum revera non ruit Dionysius, nec de opere Apocalypseos tam male sentire videtur. Videtur tamen pronus ad credendum, non esse opus Johannis Apostoli, sed alterius Johannis qui forsan fuerit Discipulus Johannis Evangelistæ. Sic enim ille de Apocalypsi loquitur: Ἐγὼ δὲ ἀθετῆσαι μὲν οὐκ ἂν τολμήσαιμι τὸ βιβλίον, πολλῶν αὐτὸ διὰ σπουδῆς ἐχόντων ἀδελφῶν, μείζονα δὲ τῆς ἐμαυτοῦ φρονήσεως τὴν ὑπόληψιν τὴν περὶ αὐτοῦ λαμβάνων κεκρυμμένην εἶναί τινα, καὶ θαυμασιωτέραν τὴν καθ' ἕκαστον ἐκδοχὴν ὑπολαμβάνω. καὶ γὰρ εἰ μὴ συνίημι, ἀλλ' ὑπονοῶ γε νοῦν τινα βαθύτερον ἐγκεῖσθαι τοῖς ῥήμασι &c. Ἁγίου δὲ τινος εἶναι καὶ θεοπνεύστου συναινῶ. οὐ μὴν ῥᾳδίως ἂν συνθοίμην τοῦτον εἶναι τὸν Ἀπόστολον τὸν υἱὸν Ζεβεδαίου τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου, οὗ τὸ Εὐαγγέλιον τὸ κατὰ Ἰωάννην ἐπιγεγραμμένον &c. *Ego vero Librum illum rejicere omnino non ausim, præsertim cum multi ex fratribus illum magni faciant. Sed ejusmodi de illo opinionem concipiens, quasi sensus mei modum excedat, arcanam quandam, & quasi admirabilem singularum rerum intelligentiam latere existimo. Nam etsi ipse non intelligam, suspicor tamen altiorem quendam sensum verbis subesse &c. Fateor sancti cujusdam, & divino spiritu afflati viri opus esse, sed hunc ipsum esse Apostolum, Zebedæi Filium, fratrem Jacobi, cujus est Evangelium quod inscribitur secundum Johannem, haud facile concesserim.* Addit deinde alia quam plurima, in commendationem Libri Apocalypseos, sed alia etiam quibus illius fides & Auctoritas elevatur, & quibus a Johanne Apostolo non fuisse adornatam asserere videtur. Quod mirum, cum revera aliter senserint viri & antiquitate & meritis gravissimi, ante ipsum Dionysium. Sic enim sentiebat Justinus Martyr exeunte seculo secundo: sic labente & fere lapso eodem seculo Theophilus Antiochenus, Clemens Alexandrinus, & Irenæus. Sic ineunte seculo tertio, Origenes. Sic adulto eodem seculo Melito Sardensis Episcopus. Qui omnes Dionysio Alexandrino priores, & superiores, & ætati Joannis Apostoli viciniores & propiores, illi Apocalypsim constanter tribuerunt. Sic etiam Hippolytus noster qui annis etiam plurimis ætatem Dionysii superavit. Nam ut ex loco laterculi quem nunc enarramus patet, scripsit ** in Evangelium Joannis & Apocalypsim, junctis istis duobus operibus

* Guil. Caveus in parte I. Hist. literariæ Scriptor. Eccles. legit τὰ ὑπὲρ &c.

** Haud dubie Ἀπολογίαι pro Apocalysi & Evangelio D. Johannis. Agnoscit Hebed Jesu & Hieronymus. *Hæc Tho. Gale.*

operibus ut quæ ab uno & eodem Auctore profecta erant, & quæ Hæretici ut elevarent, & illis fidem detraherent, ab alio quam ab Apostolo esse scripta contendebant. Contra hos operam navavit Hippolytus, & Apocalypsim Joanni sicut & Evangelium eidem Apostolo tribuendam omnino existimavit. Ideo dicitur hic scripsisse in Evangelium & Apocalypsim, ut ista opera, esse ejusdem auctoris persuaderet & confirmaret.

JOSEPH SCALIGER. Περὶ χαρισμάτων.] Et hoc quoque fuit selectum argumentum ex cap. XII. prioris ad Corinthios, ut verum sit, quod diximus raro integros illum Scripturæ libros, sed eximia quædam ex illis tractasse.

STEPH. LE MOYNE pag. 1030. ΠΕΡΙ ΧΑΡΙΣΜΑΤΩΝ] optime Scaliger dicit titulum istum desumptum ex 1 Cor. 12. Ibi enim varia spiritus dona memorantur, in ministeriorum divisione. Nam alii erant ראשי צבור, principes Ecclesiæ, alii פרנסי Pastores, alii עבדי Diaconi, alii Gubernationes, alii Prophetæ, alii Adjutores, nam erant Ἀντιλήψεις. *Idem pag. 1034.* Cum vero Hippolytus scripsit περὶ χαρισμάτων, non existimo illum tantum tetigisse ordinem Ecclesiasticorum, & varia Clericorum ministeria. Sed præcipue illum tractasse de virtutibus fidelium, de miraculis, & operibus extraordinariis quæ fideles patrabant in nomine Jesu Christi, in honorem Evangelii. Et primo commendat donum Linguarum, quod obtinuit in Ecclesia primitiva, ut patet ex Epistola ad Corinth. I. Cap. 12. Ubi isti, qui afflati spiritu, varias loquebantur Linguas, debuerunt aliquomodo argui & compesci, ne eximio dono ad vanam gloriam abuterentur. *Idem pag. 1039.* Erat & χάρισμα Linguarum admodum familiare inter Christianos. Sed & erat aliud etiam χάρισμα, quo & ipsorum inimicorum admirationem, & existimationem concitabant, nimirum constantia, & animi fortitudo in suppliciis tolerandis, quæ nullibi major certe, & alacrior unquam apud Ethnicos, potuisset reperiri. *Id. p. 1049.* Nec tantum χάρισμα Christianis à Deo collatum exerebatur, in liberandis obsessis. Sed etiam in Sanandis ægrotis. Quod nulla arte nullis remediis sed solis precibus vel oleo solebant præstare Christiani. *Id. p. 1055.* Ista vero χαρίσματα florere voluit Dominus noster nascente Ecclesia, quia Lex nova erat promovenda & promulganda. Sicut vero Lex Mosis variis miraculis se commendavit, sic nova non minoribus, imo majoribus debebat inclarescere. Ipsa Lex Mosis debebat etiam removeri, & eliminari, nam etiamsi quoad præcepta non quoad maledictionem adhuc vigeat Lex moralis, tamen Lex ceremonialis cessare debuit & aboleri, & istud rituum Leviticorum Choragium, ab Ecclesia debebat arceri, & ipsa Synagoga interire & sepeliri. Quod fieri non potuit, nisi Doctrina Evangelica variis comitatâ miraculis, ad quorum conspectum attoniti Judæi, Synagogam & Ceremonias suas desererent, & ad Ecclesiam Christianam sponte pergerent & allicerentur. Non tantum Synagoga deserenda, sed Ethnicismus, cum suis Idolis, Sacris, ritibus, omnino pellendus, & exterminandus erat. Quomodo vero Gentes ab istis abominandis sed inveteratis superstitionibus revocandi fuissent, nisi scintillis veritatis, & radiis miraculorum perstricti, & convicti, Evangelium esse divinum sibi persuasissent. Deinde cum Doctrina Christiana, nihil carni, sanguini, sensibus, affectibus naturalibus concederet. Cum crucifixum ut Deum supremum & colendum exponeret, cum inaudita varia dogmata urgeret, & inculcaret, certe, vix cito vel lento potuisset propagari, nisi variis roborata, fulta, stipata miraculis omnes omnino populos nolentes volentes ad assensum & fidem invicte pertraxisset. Quibus addere possumus, Evangelium fuisse Doctrinam Filii Dei, qui miraculis a se & a Discipulis suis patratis, debebat ab aliis Doctoribus, & Prophetis, & Legislatoribus se distinguere. Fuisse Doctrinam spiritualem, in cujus gratiam S. Spiritus debebat modo quodam nobiliori, vires, potentiam, & virtutem suam exercere & manifestare. Ideo continuata est miraculorum series prioribus seculis, ut Ecclesiæ fundamenta immutabilia ponerentur, & jacerentur. Quæ prodigia labentibus seculis postea defecerunt, cum semel firmata & triumphans veritas, talibus fulcris, & columnibus non indigeat, ut ad ultima mundi fata vigeat, & sustentetur. Hinc est quod prioribus seculis vigerent ista χαρίσματα, & quod Hippolytus seculo 3, scripserit περὶ χαρισμάτων, ut isto argumento veritatem Evangelicam tueretur, & confirmaret. Quod revera invictum erat argumentum. Cum nulla unquam a jactis mundi fundamentis extitisset Relligio, quæ miraculorum a suis fere omnibus cultoribus patratorum splendore, per quatuor integra secula unquam se commendasset.

THO. GALE *apud Guil. Caveum parte 2. Historia literaria scriptor. Ecclesiast. pag. 27.* ΠΕΡΙ ΧΑΡΙΣΜΑΤΩΝ] Opus aliunde incognitum. Suspicor partem fuisse Ἀποστολικῶν διατάξεων, *quas Hippolytus ex Oriente Romam attulit, quæ etiam nunc extant: Syncellus in notis Scaligeri ad Eusebum pag. 167. Hippolytum vocat Ἀπόστολον. Ego id ita accipio. Hippolytus, mittente Dionysio Alexandrino, attulit Romam παραδόσεις Ἀποστολικάς. Vid. Euseb. Hist. Eccles. l. VI. c. 46. pag. 248.

EDUARDUS BERNHARDUS *apud eundem Caveum*: De donis, hoc est Muneribus & Officiis Ecclesiasticis. Liber enim octavus Constitutionum Apostolicarum Arabico huic Episcopo debetur.

* Habes infra suo loco.

JOSEPH. SCALIGER. *Ἀποστολικὴ παράδοσις.*] Περὶ ἀποστολικῆς παραδόσεως vide Irenæum libro III. cap. II. & III. Nam id ipſum argumentum eſt, quod in ſuo opere tractabat Hippolytus. Habes & apud Euſebium, Auguſtinum & alios.

STEPH. LE MOYNE pag. 1057. ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ.] Per Traditionem iſtam Apoſtolicam poſſet quis intelligere Librum * qui editus eſt a Combefiſio, & extat in Bibliotheca Regia, Num. MDCCCCXX. Cujus Titulus ſic ſe habet. ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ περὶ τῶν ιβ. Ἀποστόλων, ποῦ ἕκαστος αὐτῶν ἐκήρυξεν, καὶ ποῦ ἐτελειώθη. *Hippolytus, de 12. Apoſtolis, ubinam quisque illorum prædicaverit, & ubi fuerit martyrio conſecratus ac conſummatus.* Et revera antiquus videtur iſte Libellus, & tribuitur, ab aliis Hippolyto. Hoc conſtat ex * Theodoro Metochita, qui quædam habet de Johanne Evangeliſta quæ revera nunc exſtant in iſto Hippolyti Opuſculo, de 12. Apoſtolis. Κρατεῖ Νερούας inquit Metochita, ἐφ' οὗ ἐπανεκλήθη τῆς ἐξορίας ὁ Θεολόγος, ὥς φησιν Ἱππόλυτος. εἶτα τελευτᾷ, καὶ ζητηθὲν τὸ λείψανον αὐτοῦ οὐχ εὑρέθη. *Imperat Nervas: ſub illo, Theologus Johannes, ab exilio revocatur, ut dicit Hippolytus. Ejusque poſtea quæſita reliquiæ, ſed non inventa fuerunt.* Quæ ſunt ipſiſſima verba quæ leguntur in Libello, Hippolyto adſcripto. Sed magna poteſt ſuboriri ſuſpicio, an Hippolytus hic, ſit Hippolytus noſter, quod videtur crediſſe Metochita, & poſt illum alii, & unica conjectura facile adducor ut credam diverſos fuiſſe iſtos Hippolytos. Nam apud hunc Hippolytum, de Thoma Apoſtolo hæc habentur, quæ priora ſecula non mihi videntur redolere. Θωμᾶς Πάρθοις, Μήδοις, Πέρσαις, Ὑρκανοῖς, Βακτροῖς, Μάργοις κηρύξας, ἐλάτῃ ἐλογχιάσθη τοῖς τέταρσι μέρεσιν αὐτοῦ, ἐν πόλει Καλαμήνῃ τῆς Ἰνδικῆς, καὶ θάπτεται ἐκεῖ. *Thomas cum Parthis, Medis, Perſis, Hircanis, Bactris, Margis, prædicaſſet, abietina lancea, quatuor ſui corporis partibus confoſſus eſt Calamina, quæ eſt urbs Indiæ, illicque ſepelitur.* Certe prioribus iſtis ſeculis, nondum nota Narſinga fuit, & ora Coromandel, nec apud veteres Geographos ulla Calaminæ urbis in India mentio. Fuit cum ſuſpicarer, vocem Καλαμήνῃ, eſſe corruptam, & fluxiſſe a Καρμανίῃ, & legendum ἐν πόλει Καρμανίας. Quam vocem etiam reddendum putabam Sophronio, vel Authori verſionis Græcæ Catalogi D. Hieronymi de Scriptor. Eccleſ. Sic enim Sophronius de Thoma, Θωμᾶς ὁ Ἀπόστολος καθὼς ἡ παράδοσις περιέχει, Πάρθοις, καὶ Μήδοις, καὶ Πέρσαις, καὶ Γερμανοῖς, καὶ Ὑρκανοῖς, καὶ Βάκτροις καὶ Μάγοις ἐκήρυξε Εὐαγγέλιον τοῦ Κυρίου, καὶ ἐκοιμήθη ἐν πόλει Καλαμήνῃ τῆς Ἰνδικῆς. Ubi per παράδοσιν, aliquis poſſet intelligere, Libellum iſtum de 12. Apoſtolis, qui in laterculo de quo nunc agimus vocaretur, παράδοσις Ἀποστολική. Sed vox παράδοσις eſt vox generalis; deinde ut modo dicebam, ineunte tertio ſeculo, non vigebat talis de Apoſtolorum peregrinationibus, prædicationibus, morte, traditio, quæ poſterioribus ſeculis obtinuit.

JOSEPH SCALIGER. ΧΡΟΝΙΚΩΝ,] Erratum ſculptoris. Nam eſt Χρονικὸν, per ὂ μικρόν.

STEPH. LE MOYNE pag. 1077. ΧΡΟΝΙΚΩΝ.] Chronicorum.** Vel Chronicon, in ſingulari. Nam olim ο, & ο mega eodem modo ſcribebantur, & unico circulo repræſentabantur. Sed poſtea figura immutata, ut toni, & ſoni longioris, vel brevioris, in Proſodia ratio haberetur. Videtur vero ο mega, & ω, eſſe duplex ο micron, quod duplicatur, ad continuandum vel acuendum tonum, & protrahendam vocis vel Syllabæ pronunciationem. Veluti ex ο, & υ, ου. Vel ex ο & ι, οι. Unde Dativus Caſus terminatur in ῳ. ut videre eſt apud Marium Victorinum. *O, & E, quotiescunque in fine accepiſſent iota, dativum caſum apud utrosque ſignificare.* De Orthograph. L. I. Quicquid ſit, ſcripſit Hippolytus Chronica vel Chronicon contra Gentes. In eo ſequutus ævi ſui morem & conſuetudinem. Patres tunc temporis Hæreticos refutabant, ſed cum Gentes etiam Chriſtianis negotium faceſſerent, & eſſent profligandi, apud Chriſtianos multi extiterunt qui antiquitatem, quam Ethnici jactabant, ut fictam traducerent, & oſtenderent illos eſſe novos homines, illorum Sacra recentiora, & illorum origines, ætate eſſe multum inferiores, ætate Chriſtianorum & veterum Judæorum, a quibus Chriſtiani, ſe derivatos eſſe profiteri non erubeſcebant. Ideo Tatianus poſtea Hæreticus, omnia Ethnica Sacra, imo & dogmata Philoſophorum vel nova, vel a Barbaris perita contendebat. Sic Theophilus Antiochenus, ſic Clemens Alexandrinus, omnia fere a Judæis hauſiſſe Ethnicos, variis exemplis comprobabant. Sic Euſebius, in Præparatione, & Demonſtratione Evangelica, ſic alii. Et ut temporum rationes vetuſtiſſimas, quas Ethnici magna cum φαντασίᾳ Chriſtianis opponebant, diſſlarent, & everterent, Chronica etiam adornabant Chriſtiani, & totam Gentium Chronologiam, vel vanam, vel brevioribus cancellis coarctandam repræſentabant, & talem quæ ad Chriſtianorum, & Judæorum computum, & Epocham Moſaicam nullo modo aſſurgeret. Nam quæ narrabant Ethnici, vel erant ἄδηλα,

* Habes infra, in Appendice. ** Mich. Glycas pag. 239. Annal.

** Pluratívum Χρονικῶν recte ſe habere videtur, neque opus ad longe antiquiorem Hippolyti ætate morem Ω cum O permutandi confugere, qui ab hujus ipſius marmoris uſu ω & ο accurate diſcernentis refellitur. Solenne autem antiquis, plurali ejusmodi nomine in titulis librorum uti ut βίβλος vel συναγωγὴ vel ſimile aliquid ſubintelligatur. Sic Petronii Satyricôn, Poeticôn Aſtronomicôn Hygini, Ovidii Metamorphoſeon &c. Notat & Galeus Chronicῶν ferri poſſe. Illud porro Hippolyti Chronicon eſſe quod ſupra ex Caniſio, Labbeo & Cangio pag. 49. exhibui, Eduardo etiam Bernhardo perſuaſum.

δηλα, vel μυθικά, vel ἱςορικά. Incerta & prorsus ignota, vel fabulosa, & somniis magis quam vero similia, vel Historica. Quæ vero Historica memorabant, vix ultra Mosis vel Abrahami ætatem poterant pervenire. Adeo ut Schytharum, Ægyptiorum, Æthiopum, Chaldæorum antiquitates, Diluvii & Noachi tempora non possent attingere. Quod ex Chaldæorum observationibus patuit Callistheni, qui referente Simplicio, observationes apud Babylonios maxima cum cura elaboratas, & omnium vetustissimas invenit, sed quæ Alexandri Magni tempora, quibus ipse vivebat Callisthenes, tantum annis retro M DCCCC IV. superarent, id est quæ fere annis centum & quinquaginta adhuc infra Diluvium & Noachum subsiderent, & terminarentur. Ut ergo veræ Antiquitatis laus penes Christianos maneret, & Ethnicis, fucus & larva vetustatis omnino detraheretur, Doctores Christiani occasionem sibi eripi non passi sunt, hac parte Ethnicos urgendi, Antiquitates Sacras asserendi, Chronologiam Christianam & Mosaicam vindicandi & confirmandi. Hoc præstitit Julius Africanus, Hippolyto ætate suppar, in πενταβίβλῳ ἱςορικῇ, quam totam compilavit Eusebius, & Eusebium, & Julium, Georgius Sincellus. Quod argumentum non ita exhauserat Julius, ut nullus post illum superesset locus, in quo adhuc Hippolytus operam suam collocaret. Scripsit ergo ut & Julius Chronica, vel Chronicon, quo Annales Christianorum enarrabat, & forsan ratione & computo alio utebatur quam Julius & alii, ut in Canone Paschali. Nam cum computum Hebraicum pressius forsan sequeretur, ideo & alios Chronologos deserere forsan cogebatur. Et hinc fieri potuit ut illius Chronica non ita placuerint, & Apud Eusebium, Chronici Hippolyti, nulla habita fuerit ratio; cum tamen, ex Chronico Julii Africani omnia fere de verbo ad verbum descripserit Eusebius. Sed hæc operis & nominis Hippolyti appellatio non debet fraudi esse incautis lectoribus. Nam extitit & alius Hippolytus Thebanus, qui etiam Chronici cujusdam editione inclaruit & se commendavit. Hunc quam plurimi cum nostro confundunt, sed male, cum ætate multum differant, & octingentorum fere annorum spatio unus alterum antiquitate superet. Nam Hippolytus noster, vixit seculo .3 Hippolytus vero Thebanus seculo demum undecimo. *Id.p.1085.* Sed nescio an illi tribuendum Chronicon* istud, quod latet inter Codices MSS. Bibliothecæ Scorialensis in Hispania, ut patet ex Catalogo Alexandri Barvoetii, apud Balthasarem Corderium, & Philippum Labbæum. Ibi enini hæc leguntur : *Marcellini, vel Hippolyti, sive potius incerti, Epitome temporum, ab orbe condito, usque ad annum vicesimum Heraclii Imperatoris, cum consularibus, & indictionibus, & aliis cognitione dignis.* Quod Chronologiæ compendium, est forsan pars Chronici, Hippolyti Thebani, sed qui tamen ad multo inferiora secula descenderit, & Heraclio posteriora, cum res ad undecimum usque seculum gestas & peractas scriptis consignaverit. Sed utinam extaret ista Epitome cum tineis & blattis latitans, & luctans in Hispania. De ea possent eruditiores facile judicare, quam forsan nostro Hippolyto tribuere non vererentur, cujus Chronicon auctum fuerit, & ab illius ætate, ad Heraclii tempora perductum, & continuatum. Nam revera scripserat Chronicon, ut patet ex laterculo. Et licet de eo apud Eusebium, Hieronymum, Photium, Trithemium nulla extet memoria, laterculi Laurentiani talis est authoritas, ut contra reclamare, esset plombeæ frontis, & oris prorsus ferrei. Præcipue cum Hippolytum varia olim scripsisse, a se, & ab istis Auctoribus forsan intacta narraverit Eusebius, & ex Canone Paschali constet, Hippolytum fuisse rationis temporum diligentissimum observatorem, & χρονολογίας accuratissimum scriptorem.

JOSEPH. SCALIGER. πρὸς ἕλληνας.] Ad Gentes, aut in Gentes, ut Clemens, Athenagoras, Justinus, Minutius Felix, Arnobius, Firmicus, Lactantius, Cyrillus, & novissimus omnium jam adulto Christianismo Augustinus.

ΟΔΟϹ ΕΙϹ ΠΑϹΑϹ ΤΑϹ ΓΡΑΦΑϹ.] Puto ita bene, & ΟΔΟΝ vocant τλὼ μέθοδον. Nam non placet, quod ab initio hariolabar, ᾠδαὶ εἰς πάσας, &c. *Hac Scaliger in prima editione. At in secunda bis expunctis ita scribit p. 729.* ωΔΑΙ ΕΙϹ ΠΑϹΑϹ ΤΑϹ ΓΡΑΦΑϹ. Sic Gregorius Naz. quædam Epigrammata in omnes libros sacros, quæ sunt quasi περιοχαὶ, & ut vulgo loquuntur, argumenta librorum. Ejusmodi videntur fuisse hæ ᾠδαί. (*Tales periochas librorum sacrorum scripsit etiam apud Græcos Theodorus Prodomus, apud Latinos Prudentius.*)

STEPHANUS LE MOYNE pag. 1086. ΩΔΑΙ ΙϹ ΠΑϹΑϹ ΤΑϹ ΓΡΑΦΑϹ.**] Hic Scaliger quærit odas in totam Sacram scripturam. Sed nescio cui bono odas in Sacram scripturam. Deinde Hippolytus varios scripturæ Libros, commentariis suis illustraverat, adeo ut vix sit credibile in totam Sacram scripturam illum odas adhuc adornare voluisse. Fateor ergo ingenue, valde mihi suspectum istum titulum, quem propter detritas literas, & Characteres fugientes, vix potuerunt lectores acutiores assequi. Enimvero crediderim hic non legendum

X

* Non diversum hoc videtur à Chronico Alexandrino sive Paschali, quod vulgavere Raderus & Cangius. Vide supra, pag. 45. 46. 48.

** *Ed. Bernbardus* omittit vocabulam ᾠδαὶ, & legit εἰς ἁπάσας τὰς γραφὰς, vel εἰς Δανιὴλ καὶ πάσας τὰς γραφάς. *Tho. Galeus* vero ᾠδὰς amplectitur, intelligitque & ipse cum Scaligero Odas & Carmina in omnes S. S. Scripturæ libros, qualia multa nunc exstant Græce, præcipue in Evangelia, & Epistolas & Psalmos.

Canticis quæ Psalmorum modulationi solebant adjungere. Sic Donatistæ apud Augustin. Epistol. 119. *Donatistæ nos reprehendunt, quod sobrie psallimus in Ecclesia, cum ipsi ebrietates suas ad Canticum Psalmorum, humano ingenio compositorum, quasi tubas exhortationis inflammant.* Ubi alludit militiam vel ad celeusmata, & portisculorum modulationes, quibus remigantibus & nautis, opera, vel quies imperari solebant. Sic Paulus Samosatenus, ut legitur in Epistola Synodi Antiochenæ, in qua illius Hæresis fuit damnata & profligata. T. 1. Concil. & Euseb. L. 7. Cap. 30. & Niceph. Lib. 6. Cap. 29. 30. ψαλμοὺς δὲ τοὺς εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν παύσας ὡς δὴ νεωτέρους, καὶ νεωτέρων ἀνδρῶν συγγράμματα, εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐν μέσῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ, τῇ μεγάλῃ τοῦ Πάσχα ἡμέρᾳ, ψαλμῳδεῖν γυναῖκας παρασκευάζων. *Quin etiam Psalmos in honorem Domini nostri Jesu Christi cani solitos, Novellos & a recentioribus hominibus compositos abolevit, Mulieres autem in magna ipsa die Pascha in media Ecclesia, quosdam Psalmos canere ad sui ipsius laudem instituit.* Sic Hierax apud Epiphanium, Hær. LXVII. sive Hieracas, ἄλλα ἀπὸ τῆς γραφῆς συνέταξε, ψαλμούς τε πολλοὺς νεωτερικοὺς ἐπλάσατο. *Alia ex Sacra scriptura deprompta commentus est, & plurima Cantica nova composuit.* Sic Valentinus apud Tertullianum Lib. de Carne Christi Cap. 17. *Sed remisso Alexandro cum suis Syllogismis, quos in argumentationibus torquet, etiam cum Psalmis Valentini, quos magna impudentia quasi idonei alicujus auctoris interserit, ad unam jam Lineam congressionem dirigamus.* Et paulo inferius. Cap. 20. *Nobis quoque ad hanc speciem Psalmi patrocinabuntur, non quidem Apostatæ, & Heretici, & Platonici Valentini, sed sanctissimi & religiosissimi & receptissimi Prophetæ David.* Non quod solis uterentur Psalmis & Hymnis Davidis. Nam & alios etiam Hymnos & Psalmos usurpabant. Ideo laudatur Nepos à Dionysio Corinthiaco propter Cantica & ψαλμῳδίας apud Eusebium H. E. lib. VII. cap. 24. Et Cajus apud eundem Eusebium lib. V. cap. ultim. memorat, ut supra vidimus, vetustissimos Hymnos, quibus contra Artemonem, Divinitatem Christi asserebat, ut supra etiam observabamus. ψαλμοὶ δὲ ὅσοι καὶ ᾠδαὶ ἀδελφῶν ἀπ᾽ ἀρχῆς ὑπὸ πιστῶν γραφεῖσαι, τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τὸν Χριστὸν ὑμνοῦσι θεολογοῦντες. *Quot Hymni & Psalmi à Fratribus perscripti ab initio, qui Christum, Dei verbum, Deum esse concinebant.* Inter illos forsan annumerandus Hymnus iste Matutinus, qui extat variis in Bibliothecis, & qui editus est ab Usserio τῷ πάνυ. In illo vero in honorem Christi hæc continentur:

Κύριε ὁ Θεὸς	*Domine Deus*
ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ	*Agnus Dei*
ὁ υἱὸς τοῦ πατρὸς	*Filius Patris*
ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου	*Qui tollis peccata mundi*
ἐλέησον ἡμᾶς	*Miserere nobis.*

Talis etiam Hymnus Vespertinus qui occurrit apud eundem Usserium, & sic incipit: φῶς ἱλαρὸν ἁγίας δόξης ἀθανάτου πατρὸς, οὐρανίου, ἁγίου, μάκαρος Ἰησοῦ Χριστὲ, ἐλθόντες ἐπὶ τοῦ ἡλίου δύσιν, ἰδόντες φῶς ἑσπερινὸν, ὑμνοῦμεν πατέρα, καὶ υἱὸν, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα Θεοῦ. *Lumen Hilare, sanctæ gloriæ immortalis Patris, sancti, cœlestis, beati, Jesu Christe. Cum ad solis occasum pervenerimus, lumen cernentes Vespertinum, laudamus Patrem, & Filium, & Sanctum Spiritum Dei.* Quod Canticum videtur vetustissimum, cum ad illud videatur alludi Constitutionum Apostolic. lib. 8. cap. 35. & vocari ἐπιλύχνιος ψαλμός. Non quod ab Apostolis ipsis manasse crediderim, ut voluit Nicephorus Callisti lib. 18. cap. 51. Sed fœtum secundi seculi facile mihi persuadeo. Forsan jure tribui posset Hippolyto nostro, & inter illius ᾠδὰς & Hymnos recenseri. Sed cum ab aliis tribuatur Athenogeni Martyri, qui sub Imperatore Severo vitam cum morte commutavit, non intercedo quominus Hymni istius genuinus parens agnoscatur. De Hymno & Auctore sic Basilius Magnus de Spiritu Sancto ad Amphilochium, post repræsentatum Hymnum istum, sic loquitur: ἔδοξε τοῖς πατράσιν ἡμῶν, μὴ σιωπῇ τὴν χάριν τοῦ ἑσπερινοῦ φωτὸς δέχεσθαι, ἀλλὰ εὐθὺς φανέντος εὐχαριστεῖν. καὶ ὅστις μὲν ὁ πατὴρ τῶν ῥημάτων ἐκείνων τῆς ἐπιλυχνίου εὐχαριστίας, εἰπεῖν οὐκ ἔχομεν. ὁ μέντοι λαὸς ἀφίησι τὴν φωνὴν ἀρχαίαν, καὶ οὐδενὶ πώποτε ἀσεβεῖν ἐνομίσθησαν οἱ λέγοντες, αἰνοῦμεν πατέρα, υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα Θεοῦ. εἰ δέ τις, καὶ τὸν ὕμνον τοῦ Ἀθηνογένους ἔγνω, ὃν ὥσπερ τι ἄλλο ἐξιτήριον τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ καταλέλοιπεν, ὁρμῶν ἤδη εἰς τὴν τοῦ πυρὸς τελείωσιν, οἶδε καὶ τὴν τῶν μαρτύρων γνώμην, ὅπως εἶχον καὶ περὶ τοῦ πνεύματος. *Visum est Patribus nostris Vespertini luminis gratiam haud quaquam cum Silentio suscipere, sed mox ac apparet, agere gratias. Quis autem fuerit Auctor illorum verborum, quæ dicuntur in gratiarum actione ad Lucernas, id est ad Vesperas, dicere non possumus. Populus vero antiquam profert vocem, neque visi sunt unquam impietatem committere, qui dicunt, laudamus Patrem, & Filium, & Sanctum Spiritum Dei.* (quæ sunt verba supra memorati Cantici) *Quod si quis etiam agnoscat illum esse Athenogenis Hymnum, quem tanquam aliquod valedictionis munus Discipulis suis reliquit, ruens ad consummationem quæ facta est per ignem, is noverit & sententiam Martyrum de Spiritu.* Non tantum Athenogenis, sed Martyris, cujus sententia de Divinitate Spiritus Sancti, in Hymno repræsentata, debet maximum pondus addere sententiæ Orthodoxæ. Hæsitanter loquitur Basilius de Auctore Cantici. Sed Horologium Græcorum illud adscribit Athenogeni verbis quæ videntur omne dubium removere. ὕμνος τοῦ ἁγίου Ἀθηνογένους μάρτυρος, οὐχ ὥς φασί τινες ἀμαθῶς Σωφρονίου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, μάρτυς τούτου, ὁ μέγας Βασίλειος. *Hymnus sancti Martyris Athenogenis Martyris, non*

vero Sophronii Patriarchæ Hierosolymitani, *ut inepte quidam sentiunt. Testis magnus Basilius.* Qui Athenogenes fuit σύγχρονος Clementis Alexandrini, cujus ad Calcem Protreptici, extat etiam Hymnus in honorem D. N. J. C. pag. 75. Unde non mirum si Hippolyto etiam Odas & Hymnos tribuamus, cum secundo & tertio seculo hoc esset frequentissimæ consuetudinis apud omnes Christianos. Quod forsan habuerunt ab Ethnicis, & præcipue Ægyptiis, qui Hymnis & Canticis Deos suos vulgo prosequebantur. Habebant quippe Ægyptii 46. libros Sacros, in sex partes & ordines divisos. ἰατρικὰ curabant Pastophori. ἱερατικὰ Prophetæ. Παιδδυτικὰ καὶ μοσχοσφαγιστικὰ, στολιστής. Κοσμογραφικὰ curabat ἱερογραμματεὺς. Ἀστρολογικὰ, ὡροσκόπος. Sed ᾠδὸς, curabat ὕμνους τῶν θεῶν, quod observatum viro Linguis Orientalibus Clarissimo, & in Philosophia & Theologia Barbarica supra vulgus eruditorum longe exercitatissimo. Sed si videatur invidiosa nimis ista Gentilium imitatio, forsan Hymnorum usum habuerunt Christiani à Judæis, præcipue ab Essenis qui narrante Philone Judæo, Hymnos & Cantica, vario metrorum genere in honorem Dei composuerunt. Ἔπειτα ἀναστὰς, inquit Philo, ὕμνον ᾄδει πεποιημένον εἰς τὸν θεὸν, ἢ καινὸν αὐτὸς πεποιηκὼς, ἢ ἀρχαῖον τινα τῶν πάλαι ποιητῶν. μέτρα γὰρ καὶ καταλελοίπασι ποιηταὶ πολλὰ &c. *Assurgens Hymnum in laudem Dei cantat, aut recens à se compositum, aut desumptum ab aliquo vatum veterum. Nam multa Carmina & varios versus reliquere Poëtæ &c.* Pergit Philo in enumerandis variis Carminum & Hymnorum speciebus; ubi apud Interpretem quædam habentur, quibus prodit se Græca, licet ipse Græce doctissimus, non omnino intellexisse. Cum vero Essæi Judæi, seu Therapeutæ, Hymnos in honorem Dei componerent & decantarent, facile laudabili isti consuetudini assueverunt Christiani, & in honorem Christi, & Spiritus Sancti, Hymnos etiam adornarunt, ab omnibus modulandos, & decantandos. Nam non credo ipsos Therapeutas, fuisse Christianos; est commentum Eusebii, cui nullo modo favet Philo, qui noverat Essæos Therapeutas, qui erat ipse Judæus, qui vivebat in Ægypto, ubi maximus Therapeutarum numerus, qui illorum mores, Sacra acurate noverat, & qui Christianos talibus nonquam laudibus, & encomiis fuisset prosequutus, quibus Therapeutas tam amica & liberali manu voluit cumulare. Erant ergo Judæi isti Therapeutæ Essæi, seu Recabitæ sed Christianis satis noti, ut ab illis quædam ad suam Disciplinam spectantia, haurire non reformidarent. Hinc est quod apud Christianos primi, secundi, & tertii seculi, multi in componendis variis Carminibus & Hymnis in honorem Dei Patris, Filii, & Spiritus Sancti admodum se commendarint. Inter eos Hippolytus potuit & debuit recenseri, qui ΩΔΑC etiam composuerat memoratas in Laterculo. Cum vero fraus & abusus irreperent, artibus Hæreticorum, in istis Hymnis & Carminibus quæ in Ecclesiis decantabantur: ideo Patres Laodiceni prohibent usum ψαλμῶν ἰδιωτικῶν, & tantum illos probant, qui auctoritate publica Ecclesiæ, fuerunt comprobati. Sicut apud Romanos Saliaria, Axamenta, vel Assamenta & legitime publicata, & solemniter concepta. De quibus sic alicubi vir Magnus: *Cicero ait à pueris prætextatis, Carmen Saliare, tanquam legitimas formulas disci solitum. Sed & erant alia Carmina quæ quia religiose ediscebantur, & solenniter concepta erant, nihil impedit dici legitima. Sic Tertullianus disertissimus, ac eruditissimus scriptor, in Libro de Persecutione, orationem Dominicam legitimam vocavit, elegantissime, quod à nobis, & ab omnibus qui Christo Sacramento dixerunt, ut Carminis Lex quadam ediscatur.* Sic ergo Hymni Idiotici rejiciuntur, sed solemnes, legitimi, ab Ecclesia probati, ab omnibus Orthodoxis poterant usurpari. ΩΔΑC ergo scripserat Hippolytus. Deinde additur in Laterculo, quod scripserit:

ΙC ΠΑCΑC ΤΑC ΑΙΡΕCΕΙC.] ΙC, est pro ΕΙΣ, nam jota sæpissime usurpatur pro ΕΙ, * & vice versa, ΕΙ pro jota. Mirum vero Hippolytum incepisse Historiam Hæreseon, & illarum confutationem à Dositheo, & Dositheanis, ut vidimus ex Photio, omniaque descripsisse ab Irenæo, cum hodie apud Irenæum nulla Dosithei & Dositheanorum occurrat memoria. De illo revera Epiphanius agit Hæresi XIII. & forsan quæ ibi narrat, habebat ab Hippolyto. Varii vero fuere Dosithei, unus extitit secundum quosdam Auctor Sectæ Sadducæorum. Sed hunc ab Irenæo & Hippolyto hic notari non crediderim. Extitit alius post Christum, qui eo inverecundiæ, imo impudentiæ perrexit, ut post luculenta testimonia quibus Jesus Christus verus Messias, veritatem suam asseruerat, adhuc se pro vero Messia non erubuit venditare. Origenes. L. 6. contra Celsum. Νυνὶ εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην Ἰησοῦς κεκήρυκται, οἱ δὲ ὁμοίως ὑπολαβόντες τετερατεῦσθαι καὶ τετερατεύσασθαι, τὸ οὐδὲν εἶναι ἐξηλέγχθησαν. ὡς Σίμων, καὶ Δοσίθεος, ὃς ἔφασκεν αὐτὸν εἶναι υἱὸν τοῦ Θεοῦ. οἱ δὲ Δοσιθεανοὶ οὐδὲ πρότερον ἤκμασαν, νυνὶ δὲ παντελῶς ἐπιλελοίπασι. *Nunc Jesus per totam terram prædicatur. Qui vero ut miraculis voluerunt sibi famam comparare, se nihil esse, convicti deprehenderunt. Ut Simon & Dositheus, qui volebat filius Dei haberi. Sed Dositheus, & Dositheani nunquam floruerunt, & nunc omnino defecerunt.* Et Libr. 1. idem Origenes, Καὶ μετὰ τοὺς δὲ Ἰησοῦ χρόνους, ἠθέλησε καὶ ὁ Σαμαρεὺς Δοσίθεος πεῖσαι Σαμαρεῖς, ὅτι αὐτὸς εἴη ὁ προφητευόμενος ὑπὸ Μωυσέως, Χριστός. *Post Jesu quoque tempora, Dositheus Samaria conatus est persuadere suis popularibus, se esse Jesum illum de quo Moses olim erat vaticinatus.* Nimirum Numeror. Cap. 24. Ubi Messias Stella Jacob venturus prænun-

* Potius dicendum, hoc loco Σ excidisse.

nuntiatur. Et in Tract. 27. In Math. *Sicut manifestat Historia Lectionum, non multi fuerunt homines in tempore Apostolorum, qui Christos se esse dixerunt, nisi forte Dositheus Samaritanus, unde & Dositheani dicuntur.* Qui revera Sacram Scripturam adulterabant, ut possent quædam invenire, quibus errores suos gratiores, & plausibiliores redderent. Ideo congregato Concilio, damnantur ab Eulogio, ut patet apud Photium. Cod. 230. Ubi de Eulogio Patriarcha Alexandrino, & de illius operibus verba faciens, memorat opusculum cujus Titulus, ὅρος ἐκφωνηθεὶς τοῖς Σαμαρείταις. *Decretum Synodicum contra Samaritanos.* Ibi vero hæc leguntur: Τῶν Σαμαρειτῶν τὸ πλῆθος, εἰς ἀντικειμένας μερίδας διαιρεθέντες καὶ στασιάσαντες πρὸς ἀλλήλους, οἱ μὲν τὸν Ἰησοῦν τὸν Ναυῆ ἐδόξαζον εἶναι περὶ οὗ Μωυσῆς εἶπε, προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος. οἱ δὲ τοῦτο μὲν παρεγράφοντο, Δοσθὴν δέ τινα τοὔνομα, ἢ Δοσίθεον, ἀνεκήρυττον. ἐξ αὐτοῦ τὴν ἐπωνυμίαν ἔφερον Δοσθηνοὶ καλούμενοι. *Plebs Samaritana in contrarias divulsa factiones, inter se dissidebat; Alii enim Jesum filium Nave eum esse censuerunt de quo Moyses dixit, Prophetam vobis excitabit Dominus. Alii hac rejicientes & aliter locum interpolantes, Dostheum quemdam nomine, sive Dositheum prædicarunt, & ab illo Dostheanorum nomen adepti sunt.* Additur ibi: ὑβριστὴς μὲν γέγονε προφητῶν, καὶ τοῦ Ἰούδα ἑνὸς τῶν πατριαρχῶν ΙΒ. Μωσαϊκὴν Πεντάτευχον κιβδηλεύσας, ἀπεκήρυττε τὴν ἀνάστασιν. *Contumeliosus fuit Dostheus in Prophetas, in Judam unum ex duodecim Patriarchis, Pentateuchum Mosis adulteravit, & resurrectionem negavit.* Quod mirum cuidam videri possit. Cum Epiphanius disertis verbis asserat illum resurrectionis dogma propugnasse, & in eo à Samaritanis, & Sadducæis fuisse alienum. Sed hoc facile conciliari potest, si noverimus Dositheanos in varias revera fuisse divisos factiones. Quidam enim inter illos negabant resurrectionem, alii vero lubentes illam admittebant. Hoc colligi potest ex Syllabo Hæreseon, Joh. Damasceni. Δοσθηνοὶ τοῖς αὐτοῖς ἔθεσιν οἷα Σαμαρεῖται ἐμπολιτευόμενοι, περιτομῇ τε καὶ Σαββάτῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις χρώμενοι καὶ τῇ πεντατεύχῳ. ἔχουσι δὲ καὶ παρθενίαν, τινὲς δὲ αὐτῶν ἐγκρατεύονται, ἄλλοι τε πιστεύουσιν τὴν νεκρῶν ἀνάστασιν. *Dostheni iisdem institutis ac Samaritani utuntur, circumcisionem, Sabbathum, Pentateuchum admittunt. Virginitatem colunt, & illorum quidam temperantes, & continentes vivunt, & illorum plurimi credunt mortuorum resurrectionem.* Non omnes, sed quidam carnis resurrectionem ut alii Judæi & ut Christiani profitentur. Quod vero ibi de illis dicitur ἐγκρατεύονται, revocat mihi in mentem locum Epiphanii Hæres. XIII. de Dosithenis vexatum à viris longe eruditissimis. Ubi de istis Hæreticis dicitur, ἀπὸ τῶν γάμων ἐγκρατεύονται, μετὰ τὸ βιῶσαι. Doctissimus Interpres qui ultimus in Illustrando Epiphanio tam laudabilem operam collocavit, hæc verba intelligit de iis qui uxoribus orbati, ad secundas nuptias non convolabant, & honestis illis adulteriis ut loquitur Hieronymus, nolebant alligari, μετὰ τὸ βιῶσαι τὴν γυναῖκα, postquam fuisset, vixisset uxor, & mortua esset. Sed durum esset istud loquendi genus μετὰ τὸ βιῶσαι, vixisse, pro, fuisse, id est μετὰ τὴν γυναῖκα βιῶσαι, & dicendum foret non, βιῶσαι, sed βεβιωκέναι. Deinde etiam si apud Latinos bene & eleganter dicatur, non norunt tamen Græci istud loquendi genus. Hoc videtur aliquomodo animadvertisse Eruditus Interpres, ac proinde reddit etiam μετὰ τὸ βιῶσαι. Postquam in matrimonio, in conjugii Societate & mutuis vinculis vixerunt, tandem ἐγκρατεύονται ἀπὸ τῶν γάμων. Sed βιόω non tantum notat in conjugii sorte & conditione vitam transigere. Sed laute & hilariter, & ad seculi mores vitam suam componere. Ideo apud Epiphanium legendum vel κυῶσαι, vel κυῆσαι. Postquam gravidæ factæ suæ uxores, ab illis abstinent, nec illis ad libidinem, & voluptatem abutuntur. Vel potius legendum, μετὰ τὸ ἡβῶσαι. Postquam Liberos susceperunt, ab uxorum usu solent Imposterum sibi temperare. In eo Pythagoreos sequuti, qui solebant ἀπέχεσθαι τῶν ἀφροδισίων, *abstinebant à re venerea,* sed μετὰ τὴν παιδοποιΐαν postquam Liberos procreassent. De illis sic Clemens Alexandr. Lib. 3. Stromat. ἐμοὶ δὲ δοκοῦσι γαμεῖν μὲν παιδοποιίας ἕνεκα, τῆς δὲ ἐξ ἀφροδισίων ἡδονῆς ἐθέλειν κρατεῖν, μετὰ τὴν παιδοποιΐαν. *Mihi autem videntur uxores quidem ducere ut liberos susciperent, velle autem à venerea voluptate se continere, post susceptos liberos.* Eadem ratione Dostheni ab uxoribus abstinebant μετὰ τὸ ἡβῶσαι. Post παιδοποιΐαν. Nisi βιῶσαι sumatur pro hilari & festiva nuptiarum Die & solennitate, post quam tamen, illi semper à conjugibus abstinebant, instar Abelitarum, de quibus Augustinus, de Hæresibus; & Auctor Prædestinati, à Sirmundo editi. Isti continentia, & Pythagoreos, & Dosthenos supra memoratos longe adhuc superabant. Nam revera contrahebant nuptias, Liberis adoptandis vacabant, sed uxoribus suis non utebantur, & ex illis Liberos à se procreatos non suscipientibus; utebantur uxoribus quasi illis non utentes, & alia connubia omnino reprobabant. August. Cap. 87. De Hæresibus ad Quod vult Deum: *Abelonii vocantur Punica declinatione nominis. Alii dicunt ab Abele. Non suis miscebantur uxoribus, eis tamen, sine uxoribus vivere secta ipsius dogmate non licebat. Mares ergo & femina sub continentiæ professione simul habitantes, puerum & puellam sibi adoptabant, in ejusdem conjunctionis pacto successores suos futuros.* Auctor Prædestinati: *Nostros arguebant, ita non in lege nostra exerceri conjugia, ut qui nubant, tanquam non nubentes sint.* Erant ergo ἐγκρατευόμενοι ἀπὸ τῶν γάμων. Unde forsan dicti Punice, Abelitæ. Nam האבל est ab uxore se continere, apud Arabes & Pænos. Nisi forsan addamus nomen esse petitum, ab הב הלא donum Dei. Adeo ut essent quasi ἀποσπασμάτιον, & Soboles Δοσιθέων, & Δωροθέων, & Abelitæ vel Abeliani vocarentur, nomine Punico, quod idem

sonat

sonat ac Dositheus, Dorotheus. Ab isto vero Dositheo Hæresiarcha inchoaverat scriptum suum contra Hæreses Hippolytus, & desinebat in Hæresi Noëti. Illius vero Titulus sic legendus est in Laterculo: εἰς πάσας τὰς αἱρέσεις, non vero εἰς πάσας τὰς γραφάς.

JOSEPH. SCALIGER. ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΠΑΤΩΝΑ.] πρὸς Πλάτωνα scripserat Hippolytus. Nam τὸ περὶ τοῦ παντὸς, quid tractarit, indicat: & notius, quam ut explicetur. πρὸς Πλάτωνα sic accipiendum, ut πρὸς ἕλληνας, cum contra eorum ritus, & religionem scripserit. Sic scripsit contra τὸ πᾶν τοῦ Πλάτωνος, καὶ τοῦ Παρμενίδου.

STEPH. LE MOYNE *Notis ad Varia Sacra pag. 1119.* Cum materiam ex ordine creaturarum eximendam censerent Hæretici, Platonis prementes vestigia, qui materiam æternam, & ἀγένητον statuebat, ideo forsan scripsit contra Platonem Hippolytus, & Tractatum de universo in vulgus emisit, quo universum, creatum ostenderet. Hinc opus in Laterculo, cujus Titulus:

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΛΑΤΩΝΑ.] De universo contra Platonem. Qua voce, παντὸς, Platonici & mundum, & universum intelligebant; nam mundum creatum existimabant, non vero universum, seu τὸ πᾶν. Quo nomine Deum etiam comprehendebant. Mundum quippe non dicebant τὸ πᾶν, sed partem tantum τοῦ παντός. Cum mundus esset imperfectus quidam rerum complexus, & entium compages, cujus idea erat in Deo, qui solus erat τὸ ὄν, & ἀλήθεια, veritas, & τὸ πᾶν. Dicebant omnia creata esse circa τὸ πᾶν, ut ab illo nimirum soverentur & illius præsentia sustentarentur. Quod Apostolus innuit dicendo nos in Deo esse, & vivere, & moveri. Addebant ab illo fluxisse omnia bona, & illum esse Auctorem τῶν καλῶν. Non quod alia non bona ab alio fluxisse crederent Principio. Sed cum Platonici assererent, Deum esse Auctorem omnium creaturarum, & omnium entium, dicebant illum esse Auctorem τῶν καλῶν. Quod Plato videtur habuisse à Mose qui Genes. Cap. I. cum rerum omnium narrasset primordia, Cœli, Terræ, & omnium quæ in illis continentur, addit Deum vidisse & oculis suis divinis lustrasse omnia quæ fecerat, & quod erant valde bona, וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד Erant omnia τὰ καλὰ, ut loquebatur Plato. Et certe cum Plato viderit scripta Mosis apud Ægyptios, apud quos Versio Librorum Mosis extabat ante Versionem LXX. Interpretum sub Ptolemæo Lagi & Philadelpho adornatam, ut patet ex Aristobulo, Ptolemæi Philometoris Præceptore, apud Eusebium, & cum Plato Phœnicum etiam Theologis innotuerit, quibus scripta Mosis non poterant esse ignota. Non mirum, si fere gemina Mosis dictis, illi exciderint, & si de creatione & δημιουργῷ, eadem fere dixerit. Sed cum aureo Mosis fundamento, multa etiam vana, & straminea superædificasset, ideo Christianorum reprehensionibus patuit illius doctrina. Nam de Deo, de Mente, de Anima mundi, satis ad veritatem proxima dixit Plato, sed in quibus tamen multa poterant desiderari. Animas divinæ particulas auræ existimabat: mundum παντὸς partem statuebat, imo mundum ipsum esse numen, & Deum ipsum, ut quondam Orpheus, vel Onomacritus.

Πᾶνα καλῶ κρατερόν γε θεὸν κόσμοιο τὸ σύμπαν,
Οὐρανὸν, ἠδὲ θάλασσαν, ἠδὲ χθόνα παμβασίλειαν,
Καὶ πῦρ ἀθάνατον, τάδε γὰρ μέλη ἐςὶ τὰ πανός.

Voco Pana potentissimum Deum, & totum mundum, cælum, mare, & terram Reginam, & ignem immortalem, ista enim sunt membra πανός vel παντὸς seu totius universi. Quæ cum Christianis minus accurata, & variis erroribus obnoxia viderentur, non sibi temperarunt ab ipso Platone vellicando. Et cum multi veterum doctorum ex illius Schola, & Disciplina prodirent, & fierent Christiani, illius doctrinam περὶ τοῦ παντὸς sub incudem revocarunt, multa scriptis consignarunt, quibus illam sibi minus gratam profiterentur, & lima, malleo, adamante Evangelii poliendam, exasciandam & reformandam censuerunt. Hinc inter alia, opus Hippolyti περὶ τοῦ παντὸς, πρὸς Πλάτωνα, *de universo contra Platonem*, extitit. Quæ verba cum occurrant in Titulo fragmenti, quod ex Hœschelii Codice, repræsentavimus, *facile fuit divinare fragmentum istud esse revera Hippolyti. Talis enim erat Titulus Hippolyti. Πρὸς Ἕλληνας καὶ πρὸς Πλάτωνα, ἢ καὶ περὶ τοῦ παντός. Nam πρὸς Ἕλληνας, non cum superiori voce χρονικὸν, sed cum sequentibus omnino legi debet. Fragmenti vero Hœscheliani, in veteri Codice Italicæ Bibliothecæ, talis erat, πρὸς Ἕλληνας κατὰ Πλάτωνα περὶ τοῦ παντὸς αἰτίας. κατὰ Πλάτωνα, idem sonat, ac πρὸς Πλάτωνα, & in Laterculo, & in Fragmento, idem ni fallor titulus jure potest animadverti. Unde fragmentum, & Josepho, & Justino, & Irenæo, & Hegesippo, (unde forsan fluxit Josippo,) & Cajo, & aliis est abjudicandum, præterquam uni Hippolyto cui illud adscribendum, spero apud omnes æquiores & doctiores Lectores facilem futuram existimationem.

JOSEPH. SCALIGER. Προτρεπτικὸς πρὸς Σεβηρεῖναν.] Scripserat Epistolam ad quandam Reginam, ut refert Theodoretus. Ego non assero hanc esse Severinam, quæ illi regina dicitur, sed neque pertendam, si quis ita existimet.

STEPH. LE MOYNE pag. 1103. Adhortatio ad Severinam. Hic anxius est Scaliger,

* Infra. pag. 120.

ger, & nescit quo se vertat. Revera de Severina Principe hoc est accipiendum, sed non Regina quadam, sed Augusta est intelligenda. Scripsit Theodoretus *βασιλίδα*. Quod etiam pro Augusta sæpe solet usurpari. Talis erat ista Femina ad quam Hippolytus suum *προτρεπτικὸν* destinavit. Sed cum nulla Imperatrix, & Augusta, nomine Severinæ occurrat in serie Augustarum, nullus dubito quin Severa hic veniat intelligenda. Mendum irrepsit in Laterculum, & Descriptores non bene sunt assecuti formam Characterum in monumento marmoreo exaratorum, quorum tenuitas, & forsan partim detritæ figuræ, aciem Lectorum facile potuerunt decipere. Titulus ergo talis erat meo judicio: ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣ ΣΕΒΗΡΑΝ ΑΥ. *Protrepticon ad Severam Au.* Id est Augustam. Junctis vero duobus initialibus literis vocis vel *Αὐτοκράτορος*, vel Augustæ, cum voce Severa, ex Severam Au. Descriptores excluserunt, & excuderunt Severinam Reginam, quæ cum nullibi extiterit, & nullibi prostet illius memoria, confido, æquiores lectores conjecturam nostram non omnino improbaturos, & satis verisimile visum iri, ex voce Severan au, Severinam irrepsisse. Cum in nominum propriorum lectione, præcipue cum eruuntur ex monumentis vetustioribus, pulvere, erosione detritis, & quasi emaculatis, multo duriores & violentiores soleant occurrere inflexiones & detorsiones. Non ergo scripsit Hippolytus Adhortationem ad Severinam Reginam, Sed ad Severam Augustam. Sed cum variæ occurrant passim Severæ, quæ nam illa fuerit, quam isto sit officio prosequutus Hippolytus, non facile quis dixerit. Nam extitit Julia Domna, Severi Imperatoris uxor, Numis, & Carminibus Oppiani quondam celeberrima, Numi. JULIA DOMNA AVG, *item* ΙΟΥΛΙΑ ΔΟΜΝΑ CEB, *item* ΔΟΜΝΑ CEB. ΑΥΓΟΥCTA, De illa Oppianus,

Τὸν μεγάλη μεγάλῳ φυτήσατο Δόμνα Σεβήρῳ.

Quem Magna Julia Severa, peperit Severo Imperatori, nimirum Bassianum Caracallam. Nam licet Spartianus, Eutropius, & ab illis Hieronymus in Chronico, asserant Juliam Severam fuisse Caracallæ novercam; tamen ex Oppiano Auctore coætaneo, & qui *Κυνηγετικῶν* opus ipsi Caracallæ dicavit & noncupavit, satis constat Juliam Severam, Caracallæ Matrem fuisse, in cujus sinu fratrem suum confodit ipsum Getam. Quo facinore exacerbata Julia Severa, tam aspero, in Bassianum Caracallam evasit animo, ut pro illius Noverca potius quam pro tenerrima & benevola matre haberetur. Cum vero Severa ista, nullum cum Christianis commercium habuisse memoretur, non possum adduci ut credam, Hippolytum illi innotuisse, & de Religione Christiana, cum illa, vel verbis, vel scriptis unquam Sermones miscuisse. Et certe, cum Bassianus tam feroci & truculento esset animo. Cum Severus ipse, Severæ Conjux, Christianos tanto odio sit prosecutus, ut illo imperante, in Ægypto, in Africa, in Italia, in Gallia sint horrendam cladem experti, adeo ut tota Ecclesia Lugdunensis Ecclesiæ Gallicanæ ingens seminarium prorsus deleta fuerit, Irenæusque ipse in ista calamitate, Martyrio coronatus fuerit, quomodo media in ista barbarie, Severa ista, humaniores in Christianos induisset animos, non satis animadverto. Alia ergo Severa quærenda mihi videtur, & vel vehementer fallor, vel *Severa Philippi Arabis uxor* hic venit intelligenda. Et certe Hippolytus Arabs, potuit facillime in aulam Philippi Arabis irrepere. Videtur fuisse Severa, soror vel filia Alexandri Severi, qui Christianis ita favebat ut in larario imaginem Christi colendam sibi servaret. Illa, Juliæ Mammeæ exemplo, Matris vel aviæ, Christianos facile audiebat, imo ad illam ipsam Severam Origenis Epistolæ memorantur, quibus colligi facile potest, illam à Sacris Christianorum non fuisse alienam, nec mirum esse si Hippolytus *προτρεπτικῷ* & Adhortatione publica voluerit illam adoriri. Eus. Lib. VI. Cap. 35. *Φέρεται δὲ αὐτοῦ καὶ πρὸς αὐτὸν βασιλέα Φίλιππον ἐπιστολὴ, καὶ ἄλλη πρὸς τὴν τούτου γαμετὴν Σεβήραν. Extat & Origenis Epistola ad Philippum imperatorem, & alia ad Severam Philippi uxorem.* Unde constat Imperatorem, conjugem habuisse, cui Severæ nomen erat, & illam juxta ac illius maritum, Christianis minime infensam, imo in illorum Sacris non prorsus fuisse hospitem. Unde tandem opinio Philippum ipsum revera Christianum fuisse. Quod certe à ratione & vero non mihi videtur alienum.

Idem pag. 1112. Si paterentur tempora, imperatricem Severinam Aureliani conjugem hic etiam possemus intelligere. Et revera in quibusdam Numis occurrit memoria Ulpiæ Severinæ, Aureliani conjugis. Sed cum sub Alexandro Severo jam floruerit Hippolytus, & Canonem Paschalem adornaverit ut patet in Laterculo, vix credibile est ad Aureliani tempora, nimirum ad Annum Christi 272. quo Aurelianus imperator est renunciatus, ætatem suam prorogasse. Stet ergo salvo meliori judicio, Hippolytum scripsisse non ad Severinam Reginam extra fines & limites Imperii, non ad Ulpiam Severinam, sed ad Severam, non ad Domnam Severam, sed ad Severam Augustam, *Philippi Arabici uxorem, quam æmulo zelo, Doctrina, diligentia Christianis ritibus tentarunt imbuere Origenes & Hippolytus, ille Epistola de qua Eusebius, alter *προτρεπτικῷ* de quo in nostro Laterculo.

JOSEPH. SCALIGER. *Ἀπόδειξις χρόνων τοῦ Πάσχα, καὶ τὰ ἐν τῷ πίνακι.*] *Ἀπόδειξις* quidem

Y 2 illa

* Si Hippolyti ætatem eousque protrahere durius videatur, ad Alexandri Severi sororem, aut ex ejus familia aliquam Epistola hæc non male referri potest, *Guil. Cave.*

illa periit*. Πίναξ autem superest is, quem in manibus nunc habemus, quem etiam κανόνα vocat Eusebius, qui & ἀποδείξεως, & κανόνος ita meminit: Καὶ τὸ περὶ τοῦ Πάσχα πεποίηται σύγγραμμα, ἐν ᾧ καὶ τῶν χρόνων ἀναγραφὴν ἐκθέμενος, καί τινα κανόνα ἑκκαιδεκαετηρίδος περὶ τοῦ Πάσχα προθεὶς ἐπὶ τὸ πρῶτον ἔτος Ἀλεξάνδρου αὐτοκράτορος τοὺς χρόνους περιγράφει.

ΚΑΤΑ ΕΝ Τῼ ΠΙΝΑΚΙ.] Maluimus legere καὶ τὰ ut jam indicavimus, cum aliud sit ἀπόδειξις, aliud πίναξ. Alioqui suspicari posses auctorem scripsisse, καθὰ ἐν τῷ πίνακι. Sed, ut dixi, ἀπόδειξις, & πίναξ longe diversa: & ἀποδείξεως manifeste meminit Eusebius, ut jam monuimus.

THO. GALEUS apud GUIL. CAVEUM in parte altera Hist. Literariæ Scriptor. Ecclesiasticor. p. 28.

ΑΠΟΔΕΙΞΙC χρόνων τοῦ Πάσχα, κατὰ τὰ ἐν τῷ πίνακι vel πινακίῳ,] Qui bene perpendit Anonymi verba hæc apud Labbeum *Bibl. MSS.* T. I. p. 305. *Ut autem aliter ostendamus non tantum per tempora Regum, sed etiam à quo Pascha servatum est*, & quæ ibi sequuntur (*Esdras, Ezech. Josias, Generatio Christi, Passio Christi*, &c. quæ quidem & in Pinace habentur) is facile videbit hoc ipsum opus Hippolyti designari, simul etiam Hippolytum istius operis** *De Divisionibus & generationibus gentium*, auctorem fuisse; quod mihi (nondum inspecta Cl. Dufresnii præfatione ad Chron. Paschale) pridem videbatur probabile; imo pro certo nunc habeo. Syncellus: Ἰεχονίας, ὁ καὶ Ἰωακείμ, μῆνας γ. ἄλλοι δὲ ἔτη γ. ὡς καὶ ὁ ἱερὸς Ἱππόλυτος. Anonymus Labbei p. 305. *Joachim Annis 3.* &c. Adhuc; Syncellus Hippolyto tribuit ea quæ Eusebius scribit; sub anno XII. Nebucodonosoris pag. 242. Ἐπιτ. χρόνων. Atqui eadem in Anonymo Labbeano, paulo licet confusius, occurrunt p. 304. 305. In aliis limbis hujus pinacis inseruntur, *Genesis Christi, Ezechias, Josias, Exodus secundum Danielem, Esdras sec. Dan. & in Eremo, Ezechias secundum Dan. & Josias, Passio Christi, Jesus secundum Dan. Exodus, in Deserto, Esdras.* Scaliger, inquit Bucherius, putat esse lectiones statas, vagasque ex utroque Testamento, quarum erat usus eo tempore, in Ecclesia. Imo Hippolytus per ista vocabula designat tempora in quibus, secundum ejus rationes, Pascha olim celebrari contigerat. Primum Pascha servabatur in Exitu Israelis ex Ægypto. Hoc denotatur voce *Exodus*. Secundum Joshua celebrabat. Id vocabulum *Jesus* ostendit. Idem intelligitur per *Ezechias, Josias, Esdras*. Porrò, *post Esdram, Servatoris usque generationem* (γένεσιν) *Christi post annos DLXIII. Pascha fit. A generatione autem Christi post XXX. annum eum passus est Dominus, Pascha celebrabatur. Ipse enim erat justum Pascha, &c.* Cum igitur hæc omnia breviter in Pinace Hippolyti, latius in Labbeano Anonymo, sed concorditer utrobique ponantur, dubitari non potest, quin Hippolytus, utriusque scriptionis sit auctor. Quod autem additur in Pinace, *secundum Danielem*, per hoc opinor, possumus intelligere, Hippolytum in istis locis, rationes Danielis secutum esse. Is vero Daniel fuerit Apocryphus ille, quem Nicephorus C. P. commemorat, & sub cujus nomine multa olim circumferebantur. Sed hoc in dubio pono.

JOSEPH. SCALIGER. Περὶ θεοῦ καὶ σαρκὸς ἀναστάσεως.] Non dubito, quin Titulus ab ipso auctore ita conceptus fuerit, περὶ θεοῦ χριστοῦ, καὶ σαρκὸς ἀναστάσεως. Intelligendum enim de libro de duabus naturis Christi, quem ab Hippolyto conscriptum fuisse, auctor Theodoretus. Præterea separata sunt argumenta, περὶ θεοῦ χριστοῦ, item περὶ σαρκὸς ἀναστάσεως. Ideo & duo diversa opera. Vide Tertull. de carne Christi, & de Resurrectione.

STEPH. LEMOYNE notis ad varia sacra p. 1112.

ΠΕΡΙ ΘΥ ΚΑΙ CΑΡΚΟC ΑΝΑCΤΑCΕΩC.] De Deo & Carnis Resurrectione. *** Hunc Tractatum de Deo & Carnis Resurrectione contra Beryllum, & Arabas compositum primo crediderani. Nam cum in Arabia diu vixerit Hippolytus, & Bostris adfuerit, cum ibi Origenes Beryllum, † & Arabes de immortalitate animarum, ac proinde de Resurrectione carnis male sentientes confutaret, facile fieri potuit, ut Hippolytus, perpetuus Origenis æmulus, in istis Hæreticis refutandis operam suam collocaret.

Idem p. 1115. Sed alia etiam nunc succurrit sententia, & jure quis dixerit, per Tractatum Hippolyti περὶ θεοῦ, καὶ ἀναστάσεως σαρκὸς, intelligendum illius opus πρὸς Μαρκίωνα. Nam revera scripsit contra Marcionem Hippolytus, ut supra vidimus ex Eusebio, Hieronymo, Trit-

* Fallitur Steph. le Moyne qui pag. 1086. ad varia sacra putat hanc ἀπόδειξιν nihil aliud esse quam Canonem Paschalem descriptum in laterculo, de tempore Paschatis & hecædecaeteride.

** Habes id supra pag. 49.

*** Quadratarius in hoc marmore multa peccavit. Quare fortasse non ΘΥ sed ΧΥ legamus, nam *de laudibus Domini nostri, & de resurrectione*, opus Hippolyti ferebatur. *Tho. Gale.* Varia opuscula scripsit Hippolytus, quæ huic titulo nonnihil accedunt. Si titulum bifariam fecemus, περὶ θεοῦ καὶ σαρκὸς Hippolyti libros, vel *de Deo trino & uno & de incarnatione*, vel *de Theologia & incarnatione* hodie superstites: & περὶ ἀναστάσεως librum ejus de resurrectione, ab Hieronymo memoratum designare potest. Si potius unicum sub his verbis latentem agnoscamus titulum, Opus aliquod contra hæreticos (quos omnes scripto confutasse Hippolytum tradit Hieronymus) eo notari, à vero non abludit. Nulli enim fere non illius ævi hæretici circa Divinam essentiam, & Resurrectionem Carnis delirarunt. *Guil. Cave.*

† Euseb. VI, 33. Hist.

Trithemio, aliis. Cum vero Marcion de Deo & de Resurrectione Carnis pessime sentiret, non mirum si Hippolytus, vir suo tempore scriptis nobilissimus, & qui contra omnes Hæreses industriam suam & Doctrinam exeruerat, intactam non prætermiserit Marcionis Hæresim, utpote periculosiorem magis, ubique grassantem, & cui ubique Ecclesiæ nomina, lumina, columina, vigiles iocumbebant. Nam Justinus Martyr, Ireoæus, Theophilus Antiocheous, Dionysius Corinthiacus, Philippus Gortynensis, Modestus, Rhodon, Origenes, Tertullianus, & alii, non impune grassari Luem istam passi sunt, ut patet apud Eusebium, nec unica tantum velitatione confectum istud negotium, sed omnes industria, Doctrina, zelo, florentes & instructi, quasi agmine facto irruerunt, monstro isti tot viris & viribus quasi pari, conterendo & cooculcando. Quibus, quo erat fervore, voluit jungi Hippolytus, in partes laboris venire, & animo, fortitudine, clava sua, monstri horendi, ingentis, fugam, prostraionem, contritionem accelerare & promovere. Ideo scripsit *πρὸς Μαρκίωνα*. Cum vero de Deo blasphema, & falsa nbique dissem inaret Marcion, ideo de Deo contra Marcionem scripsit Hippolytus. *πρὸς Μαρκίωνα* apud Eusebium, sed in Laterculo *περὶ Θεοῦ, καὶ σαρκὸς ἀναστάσεως*.

JOSEPH. SCALIGER. *Περὶ τ' ἀγαθοῦ, καὶ πόθεν τὸ κακόν.*] In Florinum presbyterum, æqualem illorum temporum, qui Deum mali auctorem faciebat. Ideo excommunicatus a Victore Romano. Auctor Euseb. lib. V. cap. XV. Histor. Eccles. Origenes II. libro in Job, Deum mali auctorem negat, tangens, ut puto, hanc hujus Florini hæresin, & cum Hippolyto nostro sentiens.

STEPH. LE MOYNE pag. 1117. ΠΕΡΙ ΤΑΓΑΘΟΥ ΚΑΙ ΠΟΘΕΝ ΤΟ ΚΑΚΟΝ.] De bono, & unde malum*. Non cootra Florinum ut voluit Scaliger; sed contra Cerdonianos, Marcionitas, Hermogenianos, alios, qui varia Priocipia statuebant, & unum Auctorem boni, alterum mali admittebant. Florinus quidem unicum admittebat Deum & principium. Sed illi bonum & malum tribuere non reformidabat. Euseb. Lib. 5. Cap. 20. Alii vero Hæretici varia agnoscebant Principia, ut cuilibet sic possent tribuere, ea quæ illis magis congrua, & consentanea judicabant. Unum bonum, auctorem & fontem omnis boni; alterum, justum, rigidum, implacabile, conditorem universi; tertium materiam æternam, vel Deum Imperantem materiæ, unde omnia mala in mundum irrepserunt. Cum vero Orthodoxi unicum Principium & Deum admitterent, ideo illorum doctrina, horrendis calumniis, & conviciis onerabatur, quasi Deum ipsum Principium boni, etiam fontem & Auctorem mali impie statuerent. *Ἄτοπον ἡγοῦμαι τὸ λέγειν ὑμᾶς τὸ κακὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ γεγενῆσθαι. Vehementer absurdum mibi videtur*, inquit iste Hæreticus Marcionita, *vos unicum Principium & Deum statuentes, asserere malum à Deo originem habere*. Vetus cantilena, qua veterator Diabolus & illius pulli Orthodoxam Doctrinam denigrare semper conati sunt. Quasi Monarchia, Deum Auctorem peccati statueret, qua longe atrocissima calumnia, nulla unquam Doctrioa magis invidiosa reddi potest, & fœdiori & putidiori luto, adspergi & contaminari. Quod cum viderent & horrerent ipsi Hæretici, maluerunt varia Principia commioisci, potius, quam unum solum tantum admittere, quod pateret isti odiosissimæ accusationi, & quod Auctorem bonorum & malorum cogerentur profiteri. Hinc vexata fervide materia ista, primis Ecclesiæ seculis. Euseb. Lib. V. Cap. 27. *Πλεῖστα μὲν οὖν παρὰ πολλοῖς εἰσέτι νῦν τ' τότε σώζεται παλαιῶν καὶ Ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν, ἐναρέτου σπουδῆς ὑπομνήματα. ὧν γε μὴν αὐτοὶ διέγνωμεν εἴη τὰ Ἡρακλείτου εἰς τὸν Ἀπόστολον, καὶ τὰ Μαξίμου, περὶ τοῦ πολυθρυλλήτου, παρὰ τοῖς αἱρεσιώταις ζητήματος, τοῦ πόθεν ἡ κακία, καὶ περὶ τοῦ γενητὴν ὑπάρχειν τὴν ὕλην. Porro Ecclesiasticorum virorum veterum, qui tunc temporis vixerunt, plurima adbuc servantur laudabilis diligentia monumenta. Eorum vero quos cognoscere potuimus fere hæc sunt, Heracliti commentarii in Apostolum, Maximi quoque volumina, de vulgatissima illa apud Hæreticos Quæstione, unde sit malum, & de eo quod materia sit facta.* Vexata nimirum à Cerdonianis, Marcionitis, Valentinianis, Hermogenianis, Materiariis, qui materiam æternam censebant, cum suo Pi incipio & æterno moderatore, à quo omnia mala, tanquam ab æterna scaturigine fluxerunt & dimaoarunt. Tertull. de præscript. Cap. 7. Origenes Dialog. contra Marcion. pag. 58. & lib. 4. Contr. Celsum. Quod à Stoicis, videntur habuisse, qui etiam duo Principia boni & mali habuerunt, Orimasdem & Arimanium, & à quibus sicut & ab istis primis Hæreticis, Marcionitis & Hermogenianis, Manichæi blasphemo ore & gutture, sua hauserunt & imbiberunt. Unde cum capita istius Hydræ non semel prostratæ, & non semel resurgentis, indies pullularent, Orthodoxi alacres illam invadebant, & in partes etiam venit noster Hippolytus. Qui scripsit de bono, & uode malum habeat originem. *Περὶ τ' Ἀγαθοῦ, καὶ πόθεν τὸ Κακόν.*

JOSEPH. SCALIGER. *Ἔτει Ἀλεξάνδρου Καίσαρος τῷ Α ἀρχῇ.*
Αἱ κυριακαὶ τοῦ Πάσχα κατὰ ἔτος.
Αἱ δὲ παρακεντήσεις διδοῦσι τὴν δὶς πρὸ ἕξ.

Ἔτει Ἀλεξάνδρου Καίσαρος τῷ α ἀρχῇ.] Eusebius: *καί τινα κανόνα ἑκκαιδεκαετηρίδος περὶ τοῦ Πάσχα προθεὶς ἐπὶ τὸ πρῶτον ἔτος Ἀλεξάνδρου αὐτοκράτορος τοὺς χρόνους περιγέγραφε.* Mira locutio, ἐπὶ

* Unde malum? Philosophi & Ecclesiastici multum disputaverunt. Videatur Methodius & Maximus apud Hieron. de Scriptoribus. Observo eadem fere argumenta Diodorum Antiochenum, Methodium & Hippolytum tractasse, *Tho. Gale.*

ἐπὶ τὸ πρῶτον ἔτος, pro, ἐπὶ τοῦ πρώτου ἔτους. Ita etiam loquitur libro IV. ejusdem operis, capite XII. ἐπὶ τούτων τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας ἐπίσκοπος, ὁ παρὰ πολλοῖς εἰσέτι νῦν βεβοημένος ἐγνωρίζετο Νάρκισσος. Hic ἐπὶ τούτων, dixit pro ἐπὶ τούτου, nisi mendosus est Codex. Quare ignoscendum doctissimo scriptori Hieronymo, qui ex Eusebio ad verbum vertens ita scribit: *Rationem Pascha, & temporum, Canonemque scripsit, usque ad primum annum Alexandri Imper. XVI. annorum circulum, quam ἑκκαιδεκαετηρίδα vocant.* Canon enim non in primum annum Imp. Alexandri desinit, sed ab eodem incipit. Nam ridiculum est Canones astronomicos ad epocham usque temporum scribi, potius quam ab epocha. Sed tam falsus est in ea re Hieronymus, quam in iis, quæ in Eusebio sequuntur, vertendis. Scribit Eusebius Hippolytum quædam commentatum εἰς ἑξαήμερον, καὶ εἰς τὰ μετὰ τὴν ἑξαήμερον. Hieronymus autem nomine τῆς ἑξαημέρου totum librum Pentateuchi, quem Genesin vocamus, intelligit. Consequenter nomine τῶν μετὰ τὴν ἑξαήμερον librum secundum Mosis, hoc est Exodum. Atqui ἑξαήμερον scriptores Ecclesiastici id vocant, quod Judæi מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית hoc est Acta creationis, quæ primo capite Geneseos traduntur. Quare τὰ μετὰ τὴν ἑξαήμερον intelliguntur de Paradiso, de arbore scientiæ, de lapsu hominis, Capite secundo.

HENRICUS VALESIUS ad Eusebii lib. VI. Hist. cap. 22. pag. 123.

Τὸ περὶ τοῦ πάσχα σύγγραμμα.] Extat hodie canon Paschalis Hippolyti. Quod Josephus Scaliger libris suis de emendatione temporum intexuit notisque illustravit. Sed & Ægidius Bucherius eundem latine vertit. Verum neuter illorum animadvertit, Canonem hunc partem duntaxat esse libri, quem Hippolytus conscripserat de Pascha. Cum tamen Eusebius id apertissime significet, ut ex hujus loci lectione apparet. Id cum Scaliger non animadvertisset, immerito reprehendit Eusebium, quod dixerit Hippolytum in eo libro ad primum usque Alexandri Imp. annum, seriem temporum determinasse. Immo vero, inquit Scaliger, *Canon Hippolyti non in primum annum Imp. Alexandri desinit, sed ab eodem incipit.* Verum id quidem est. Sed Eusebius non de Canone loquitur, quem Hippolytus operi suo de Pascha adjunxerat; verum de opere ipso in quo Hippolytus ordinem temporum dinumerans, in primo Alexandri Imp. anno desierat, nec erat, quod Scaliger tantopere miraretur illam Eusebii locutionem, ἐπὶ τὸ πρῶτον ἔτος αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου χρόνους περιγράφει. Est enim Græcis usitatata locutio. Sic supra in cap. 6. hujus libri, de Clemente loquens Eusebius, χρονικὴν ἐκθέμενος γραφὴν εἰς τὴν Κομόδου τελευτὴν περιγράφει τοὺς χρόνους. Rufinus certe locum Eusebii non aliter ac nos intellexit.

Εἰς τὰ μετὰ τὴν ἑξαήμερον.] Id est, in caput secundum Geneseos, ut notavit Scaliger in libro 7. de Emendatione temporum pag. 685. ubi tamen immerito reprehendit Hieronymum, quasi hoc non intellexerit Hieronymus. Ego vero aliter sentio. Plures enim Hippolyti libros recenset Hieronymus quam Eusebius. Itaque cum Hippolytum scripsisse dixit in Genesim, tam libros in Hexameron intelligit quam in Post-hexameron. Exstat Philonis liber eodem titulo, seu potius duo libri ut est in MS. Augustino.

JOSEPH. SCALIGER. Αἱ κυριακαὶ τοῦ Πάσχα κατὰ ἔτος.] Quemadmodum in altero Laterculo ratio ἑκκαιδεκαετηρίδος postulat, ut feriarum successio in Termino Paschali à septima feria ad primam progrediatur, sic eadem ratio exigit, ut in hoc laterculo literæ Dominicales secundum ordinem Alphabeti sese consequantur. Si primus annus primi cycli est F, secundi erit G, tertii A, quarti B: & deinceps. Itaque propter hanc argutiam consequentiæ feriarum, ἑκκαιδεκαετηρίδα potius, quam ὀκταετηρίδα elegit Hippolytus.

Αἱ δὲ παρακεντήσεις. Verbum criticorum παρακεντεῖν, ὑποκεντεῖν, παρασίζειν, ὑποσίζειν. Intelligit autem notulas ς ς, quas miror hic omissas, cum admoneamur etiam huic laterculo appositas fuisse. Nam utique apponendæ erant.

HENRICUS NORIS, Cardinalis, de Epochis Syro Macedonum diss. 2. pag. 117.

Extat in Vaticana Bibliotheca Canon Paschalis S. Hippolyti Martyris in lapidea base scalptus, ubi dies Lunæ XIV. Paschalis, ac solemnes etiam dies Resurrectionis Dominicæ designantur. In titulo hæc leguntur: ΕΤΕΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΙϹΑΡΟϹ ΤΩ Α. ΑΡΧΗ. ΑΙ ΚΥΡΙΑΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑϹΧΑ ΚΑΤΑ ΕΤΟϹ. ΑΙ ΔΕ ΠΑΡΑΚΕΝΤΗϹΕΙϹ ΔΗΛΟΥϹΙ ΤΗΝ ΔΙϹ ΠΡΟ ΕΞ. Id est: *Anno primo Alexandri Cæsaris. Initium. Dominicæ Paschales secundum annos; punctiones vero significant bis sextum.* Scalptor hasce punctiones, sive notas ad latera annos bissextiles designantes, in tabula Dominicarum Paschalium omisit, quas tamen in altera tabella Lunarum XIV. Paschalium, licet non semper, adposuit. Ita enim Gruteri pag. CXL. disponuntur: *Anno primo Alexandri Imperatoris facta est decima quarta Paschalis Idibus Aprilis, Sabbato, cum mensis embolimæus fuisset. Sequentibus annis contingent, sicut in tabula subjectum est &c.*

A. C.

A.C.

222. EM. ΕΙΔΟΙΣ ΑΠΡΕΙ. *Idibus Aprilis.*

223. ΠΡΟ Δ. ΝΩ. ΑΠΡΕΙ. *Ante IV. Non. Aprilis.*

224. SS. ΠΡΟ ΙΒ. ΠΡΟ ΙΑ. ΚΑ. ΑΠΡΕΙ. *Ante XII. Ante XI, Kal. Aprilis.*

Illæ literæ EM significant eum mensem fuisse Embolimum sive intercalarem. Binæ vero literæ Latinæ SS. denotant illum annum fuisse bissextilem; siquidem litera Latina S. major apud Græcos numerum sextum exprimebat, ut ex nummis Differt.3. cap. 8. §.1. ostendam. Hinc duplex SS. *bis sextum* indicat. In altera autem parte memoratæ tabulæ,cujus inscriptio legitur Gruteri pagina 141. recitantur Dominicæ Paschales in Hippolyti Heckædecaeteride occurrentes; videlicet:

222. ΠΡΟ ΙΑ. ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΥ. *Ante XI. Kal. Maji, Dominica.*

223. ΠΡΟ Η. ΕΙ. ΑΠΡ. ΚΥ. *Ante VIII. Id. Aprilis, Dominica.*

224. ΠΡΟ Ε. ΚΑ. ΑΠΡ. ΚΥ. *Ante V. Kal. Aprilis, Dominica.*

225. ΠΡΟ ΙΕ. ΚΑ. ΜΑΙ. ΚΥ. *Ante XV. Kal. Maji, Dominica.*

Ad latus tertii versus ΠΡΟ Ε ΚΑλανδῶν ΑΠΡειλίων: ΚΥριακή: *Ante diem V. Kalendas Aprilis, Dominica,* sculptor omisit notas SS, quibus annus Æræ vulgaris Christi 224. bissextilis in autographo Hippolyti exprimebatur. Ex hoc vero præclarissimo monumento Ecclesiastici Annales Baronii ac Fasti Panvinii emendantur, annusque primus imperii Probi Augusti demonstratur. Hippolytus tum superstes, testatur anno primo imperii Alexandri Severi Lunam XIV. Paschalem contigisse *Idibus Aprilis Sabbato.* Fuit hic A. V. a Parilibus 975. Epochæ vulgaris Christi 222, quo dies Iduum Aprilis fuit Sabbatum, Cyclo Lunæ XIV, Solis VII, lit. F. Anno sequenti statuit Lunam XIV. ante diem IV. Nonas Aprilis. Dein annum proxime sequentem notat literis SS, quibus annus Christi 224. designatur *Bissextilis.* Hæ notæ bissextilis anni in laterculo Dominicarum Paschalium, uti dicebam, omissæ sunt; sed ex die Dominica affixa V. Kalend. Aprilis, annus bissextilis apparet. Nam anno superiori dies VIII. Idus Aprilis ponitur Dominica, uti reapse contigit anno Christi 223. Cyclo Solis VIII, lit. E, ac proinde eo anno dies V. Kal. Aprilis, fuit dies Veneris, seu feria VI. Quare cum anno sequenti ex Hippolyto dies V. Kal. Aprilis inciderit in ipsam Dominicam Resurrectionis, annus ille fuit Bissextilis, Cyclo Lunæ XVI, Solis IX, lit. DC, qui fuit V. C. 977. Christi 224, Juliano II, & Crispino Coss. Ammianus Marcellinus lib. 26. de Valentiniano I. recens ad imperium evecto scribit: *Nec videri die secundo, nec prodire in medium voluit, Bissextum vitans Februarii mensis tunc illucescens.* Fuit hic annus Christi 364, Joviano & Varroniano Coss. Illa Ammiani verba cum Panvinius, prænotasset, lib. 3. Fast. ad A. V. 1116. *Hic annus tanquam fixus maximusque clavus & index totius mea hujus annorum digestionis est.* Quæ itidem ait Baronius in additis ad Apparatum in calce Tom. X. priorum editionum. Verum neuter insignis Scriptor memoratum canonem Hippolyti observavit; cum tamen Romæ inventus fuerit anno Christi 1551, & a Marcello Cervino Cardinali, qui postea fuit Marcellus II, ostensus potius, quam datus Pontifex Maximus, in Vaticanam Bibliothecam translatus est.

JOSEPH. SCALIGER. Τὸν δὶς πρὸ ἕξ.] Hoc est δίσεκτον, Bissextum. ς enim, aut ϛ sunt sex, & ϛϛ sunt δὶς ἕξ.

Πρὸ ῑᾱ Κα. Μαΐ κυ.] Manifestus error ια pro ιε. qui repetitur eodem cyclo Solis & Octaeterico, anno quinquagesimo septimo. Item anno uono ἑκκαιδεκαετηρίδ☉. secundo Γ. ΚΑ. ΜΑΙ, pro Ι Γ. Item penultimo sextæ Γ. ΕΙ. pro ϛ. ΕΙ. Ultimo tertii Θ. ΚΑ. pro Ε. ΚΑ.

HACTENUS quæ habuimus in Canonem Hippolyti. Porro quam mendosa sit ratio Octaeteridis, nemo harum rerum paulo intelligentior ignorat. Octaeteris Lunaris die uno, horis 12. 41'. major est Juliana. Nunquam ergo Luna sequentis Octaeteridis deprehendetur in antecedentis epocha, cum tamen id putarit Hippolytus, & pleraque omnis vetus Ecclesia. In decem & novem annis nullæ neomeniæ conveniunt in eandem diem Solis, donec vertente Enneadecaeteride orbis neomeniarum in sua vestigia redeat. Cum igitur sequentis Octaeteridis caput ab alio numero aureo incipiat, quam caput antecedentis, secundum ea, quæ proposuimus, nunquam neomenia conveniet in eandem epocham Solis, sed serius omnino aut die solido cum semisse, aut triduo. Fœdi igitur errores orientur, & longe longeque à vero termino discedetur. Id ut plenius cognoscas, Tabellam proposuimus, in qua veris Terminis positis, veræ Dominicæ ἀναςάσεως cum Hippolyti Dominicis comparantur. Magna enim periodus Hippolyti annorum CXII, Heccædecaeteridum septem, Octaeteridum quatuordecim Termini Paschalis epocham figit in XIII. Aprilis, anno Alexandri Cæsaris primo, numero aureo XIIII. Sequens Octaeteris, hoc est annus nonus, habet eandem epocham XIII. Aprilis in Canone. Quia vero is annus non est XIIII. aureus numerus, sed III, jam non XIII. Aprilis, ut exigit ratio Canonis, sed XIIII. erit Terminus Paschalis. Similiter Octaeteris tertia, qui est annus decimus & septimus, incipit cyclo undecimo. Quare Terminus Paschalis non erit amplius in XIII, ut in prima, aut XIIII, ut in secunda, sed in XVI. Tres enim Octaeterides exactæ sunt, qui sunt dies tres solidi,

Comparatio verorum terminorum, & verarum Dominicarum cum rationibus Octaeteridis.

Linea Octaeteridum.	Numerus aureus.	Termini Paschales veri.	Cyclus Solis.	Literæ Dominicales.	Dominicæ Hippolyti.	Dominicæ veræ	Caput Octaeteridum Hippolyti.
1	14	13 Apr.	7	F	14 Apr.	14 April.	Id. Apr.
2	3	14 Apr.	15	C	18 Apr.	18 April.	Id. Apr.
3	11	16 Apr.	23	G	15 Apr.	22 April.	Id. Apr.
4	19	18 Apr.	3	D	19 Apr.	19 April.	Id. Apr.
5	8	19 Apr.	11	A	16 Apr.	23 April.	Id. Apr.
6	16	22 Mart.	19	E	20 Apr.	30 Mart.	Id. Apr.
7	5	23 Mar.	27	B	17 Apr.	27 Mart.	Id. Apr.
8	13	25 Mar.	7	F	14 Apr.	31 Mart.	Id. Apr.
9	2	26 Mar.	15	C	18 Apr.	28 Mart.	Id. Apr.
10	10	28 Mar.	23	G	15 Apr.	1 April.	Id. Apr.
11	18	30 Mar.	3	D	19 Apr.	5 April.	Id. Apr.
12	7	31 Mar.	11	A	16 Apr.	8 Apr.	Id. Apr.
13	15	2 Apr.	19	E	20 Apr.	6 Apr.	Id. Apr.
14	4	3 Apr.	27	B	17 Apr.	10 Apr.	Id. Apr.

di hora 1. 14′. De reliquis Octaeteridibus idem judicium. Denique in hac magna periodo quatuordecim Octaeteridum ὑπεροχὴ ὀκταετηρικὴ crevit ad dies 19. hor. 20. 1′. qui sunt dies viginti, horis quatuor minus. Eam ὑπεροχὴν adjice epochæ Hippolyti, tertiæ decimæ Aprilis. Fient dies triginta tres à Kal. April. ita ut terminus Paschalis tertiæ Maji competat post annos CXII. Diximus epocham hujus periodi fuisse die XIII. Aprilis hor. 5. 45′, post meridiem Romæ, anno primo Imp. Alexandri. Cui epochæ si adjeceris incrementum, sive ὑπεροχὴν ὀκταετηρικὴν annorum CIIII, sive tredecim Octaeteridum: confient dies XXXIII, hor. 1. 46. à Kal. April. De quibus deducto mense Lunari, diebus scilicet undetriginta, horis duodecim cum scrupulis quadragintaquatuor, relinquentur dies III, horæ tredecim cum scrup. duob. plenilunium medium Paschale in III. April. hor. 13. 2′. post meridiem, anno CV. ab initio Imperat. Alexandri, ut habes in proposita Tabula. Quod si embolismum octaeteridis sequimur atque ejus ὑπεροχὴν, Plenilunium Paschale incidet in diem III. cum hora 1. Maj. Sin autem embolimæus mensis deducatur, plenilunium erit III. April. Secundum rationes Hippolyti, semper Terminus hærebit tertiæ decimæ Aprilis in capitibus octaeteridum: & ut est in laterculo Dominicali, Pascha secundum Hippolytum anno CV. celebrandum erat XVII. Aprilis, cum tamen quatuordecim diebus solidis plenilunium antecedat. Hæc absurditas obtinuit, quamdiu octaeteridi locus fuit, quam invenio bis castigatam fuisse: prius quidem ab Hippolyto qui cyclum ex octaeterico Hecca͡edecaetericum fecit (quanquam hæc medicina morbum non sustulit) deinde ab Hippolyto manum illi admovit Dionysius Alexandriæ Episcopus, non utique ut hos errores castigaret, sed ut annum sextum octaeteridis, qui hactenus communis fuerat, embolimæum faceret, & à XVIII. Martii ad XVII. Aprilis traduceret. Tunc enim æquinoctium erat in XXII. Martii. Anno igitur sexto octaeteridis, si litera dominicalis fuerit A, aut B, aut C, Pascha ἀναστάσιμον celebrabatur ante epocham æquinoctii: quod fieri non debere docebat Dionysius Epistola ad Domitium, & Didymum, ἐν ᾗ καὶ κανόνα ἐκτέθειται ὀκταετηρίδος, ὅτε μὴ ἄλλοτε ἢ μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν προσήκει πάσχα ἑορτὴν ἐπιτελεῖν παριστάμενος, inquit Eusebius. Producebat enim, ut puto, vetustissimum Canonem. Εἴ τις πρεσβύτερος, ἢ διάκονος τὴν ἁγίαν τοῦ Πάσχα ἡμέραν πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας μετὰ Ἰουδαίων ἐπιτελέσει, καθαιρείσθω. Atqui sexto anno octaeteridos necesse erat multos καθαιρεῖσθαι, si hujus Canonis ratio haberetur. Errores igitur octaeteridos, & ἑκκαιδεκαετηρίδος, occasionem Eusebio dederunt ἐννεαδεκαετηρίδα conscribendi, ut auctor est Hieronymus. Sed cum is cyclus, Lunæ tantum ἀποκατάστασιν, non autem feriæ promittat, Theophilus urbis Alexandrinæ Episcopus putavit in quinque cyclis enneadecaetericis feriam & Lunam in orbem redire. Quare periodum nonagintaquinque annorum excogitavit, quam etiam Theodosio principi obtulit. Sed illa periodus non est perpetua. Quatuor enim tantum periodi feriam restituent. Post quatuor periodos, hoc est annos CCCLXXX, mutabit feria. Exemplum. Litera Dominicalis anno Christi MDLXXXVII. fuit A, in anno Juliano, cyclo Solis XXVIII. Anno MDCLXXXII. eadem erit

litera

litera, cyclo Solis XI. Anno MDCCXCVII, eadem litera, cyclo XXII. Anno denique MDCCXCVII, cyclus erit V, eadem litera. At anno MDCCCCLXXXVII, mutabit ratio. Erit enim cyclus XVI, litera B, quæ litera per quatuor periodos perpetuabitur in cyclis XVI, XXVII, X, & XXI. Exactis quatuor periodis illis, sequetur litera C, in cyclis IIII, XV, XXVI, IX. & sic deinceps adjectione undenaria ad cyclum Solis. Fallax igitur ratio Theophili: ut opus habuerit correctore Victorio Aquitano, qui hujus periodi errore deprehenso, invitatus etiam ab Hilario Urbis Romæ Episcopo, circiter annum Christi plus minus CCCCLX, post Dionysium, Hippolytum, Eusebium, Theophilum, & alios, Paschalem cursum composuit, & annorum seriem usque ad annum quingentesimum, tricesimum secundum perpetuavit, ut illis vertentibus Terminus Paschalis & feria in pristinum statum redeant; ut testatur Gennadius. Vidit enim nunquam fore, ut Lunæ rationes cum Solaribus parient, nisi cyclus Solaris XXVIII, annorum cum enneadecaeteride Lunari multiplicetur, ut fiat periodus annorum DXXXII. Initium autem illius periodi deducitur à duobus Geminis Coss. anno Tiberii XV, à baptismate & prædicatione Christi, appositis à latere Consulibus. Habeo ejus periodum in membranis, sed mendosissimam, ex cujus rationibus nihil, quod studium nostrum juvaret, depromere potui. Quos errores partim librariis, partim ipsi Victorio adscribo, adeo ut correctore Dionysio Abbate melior edita sit, initio ducto à natali Christi. Unde non ab auctore Victoriana, sed à castigatore Dionysiana vocatur: quanquam Victor Episcopus eam prius aggressus erat. Hæc plusquam mille annos in Ecclesia obtinuit, & propter plenilunia Paschalia per quatuor dies anticipantia iterum castiganda fuit ratio Paschalis computi, quod factum jussu Gregorii XIII. Propter hos vitiosos Canones & cyclos, decretum Concilio Carthaginensi, ut Pascha indiceretur, Canonibus XXXIIII, LXXIIII. Si de futuro Pascha minus constaret, tunc ex magna Ecclesia Carthaginensi petebatur, idque μὴ ἐν στενῷ τοῦ χρόνου διαστήματι, sed longo ante tempore, hoc est, à Septembri indicebatur, Canonibus LIIII, LXXIII. Ultimum perfugium erat Alexandrina ecclesia, propter peritiam siderum. Nam Cyrillus Alexandrinus Episcopus ad Africanam synodum ita scribit: Περὶ δὲ τοῦ Πάσχα, ὡς ἐγράψατε, ἀγγέλλομεν ὑμῖν, τῇ πρὸ δέκα ἑπτὰ Καλανδῶν Μαΐων ὑμᾶς ἐπιτελέσοντας τῇ ἐπισημαινομένῃ ἰνδικτιῶνι. Η ΥΠΟΓΡΑΦΗ. Ο ΘΕΟϹ. ΚΑΙ. Ο. ΚΥΡΙΟϹ. ΗΜΩΝ. ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ. ϹΥΝΟΔΟΝ. ΦΥΛΑΞΑΙ. ΟΠΕΡ. ΕΥΧΟΜΕΘΑ. ΤΙΜΙΩΤΑΤΟΙ. ΑΔΕΛΦΟΙ. Annus ille, quo scribebat, erat CCCCXXII. Christi ut ho lie putamus. Sequenti anno CCCCXXIII. Pascha celebratum XV. Aprilis, cyclo Solis XII, Lunari VI. Terminus Paschalis X. April. ΥΠΟΓΡΑΦΗ autem illa apposita est symbolum literarum formatarum, aut similium, quæ ab Ecclesia ad aliam Ecclesiam mittebantur. Et mirum simillima ὑπογραφ magnam Synagogam Samaritanorum montis Garizim uti in typo anni, quem aliquot annis ante mittit ad alias Samaritanorum synagogas, ut vidimus in typo anni MDLXXXIIII missi ad Synagogam Alexandrinam, quem ab eadem synagoga missum nobis habemus characteribus Samaritanis impeditissimis, lingua Arabica: Nam Pascha indicitur à consistorio montis Garizim. Igitur propter vitiosos Canones Paschales necesse fuit à majoribus Ecclesiis Pascha indici, & ad provincias mitti μὴ ἐν στενῷ χρόνου διαστήματι: ut si quid dubium de solennitate suboriretur, maturè ei rei occurreretur. Sed de his hactenus.

Hæc Scaliger priore editione. Sed in posteriore omnibus illis post verba διὰ τὸ ἐξ *pag. 90. expunctis ita scribit:* Πρὸ ια Κα. Μαΐ. κυ.] Res vetustissima, observanda in primis. Quoties terminus Paschalis incidit in Sabbatum, fiebat translatio ab eo Sabbato, in proximum; quod esset proprie ὑπερθέσιμος: id est, translatio jejunii à Sabbato ad Sabbatum. Quare ut hoc casu proprie usurpatur ὑπερθέσιμος, ita improprie, quando terminus incidit in Dominicam: de quo supra. Quoties igitur in hoc Canone Terminus incurrit in Sabbatum, semper octo diebus differtur Pascha: cujus antiquitatis ut exempla sunt, ita rationem ejus rei ex Victorino petere possumus: qui in Prologo suæ magnæ periodi ita scribit: *Sin autem die Sabbati plenilunium esse contigerit, & consequenti Dominico Luna decimaquinta reperiri, eadem Hebdomade evanescissa, in alterum diem Dominicum, id est, Lunam vicesimam secundam, transferri debere Pascha dixerunt, ne minus ejusdem Dominici peragendo mysterio destinarent, quam sextamdecimam, nec amplius, quam vicesimam secundam Lunam aliquando reciperent, eligentes potius in Lunam vicesimam secundam diem festi Paschalis extendi, quam Dominicam Passionem ante Lunam quintamdecimam ullatenus inchoari.* Tam notabile monumentum vetustatis non poterat magis idoneum interpretem nancisci. Ergo in illa prisca Ecclesia mos erat, nunquam Pascha in XV. Nisan celebrare. At posterior Ecclesia post XIV. ad XXI. Inclusive rite celebrari posse scrivit, ut apud illum Clementem lib. V. ιζ. ἐπιτηροῦντες ἕως οὗ ἐκκαιδεκάτη πρώτης σελήνης, ὅπως μὴ ἐν ἑτέρᾳ ἑβδομάδι ἐκπέσῃ ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη τῆς σελήνης, & reliqua. Hoc igitur proprie esset ὑπερθέσιμος, ut vidimus, *cum Terminus incidit in Sabbatum, & in illo Sabbato non jejunatur, sed sequenti. Nullo enim Sabbato jejunabatur, præterquam illo, quod Resurrectionis Dominicam antecedit. Clemens lib. VI. κβ. ἓν δὲ μόνον Σάββατον ὑμῖν φυλακτέον ἐν ὅλῳ τῷ ἐνιαυτῷ τὸ τῆς τοῦ Κυρίου ταφῆς, ὅπερ νηστεύειν προσήκει, ἀλλ' οὐχ ἑορτάζειν, & Canon nomine Apostolorum: εἴ τις κληρικὸς εὑρεθείη τῇ ἁγίᾳ

Z Κυριακῇ

* Supra, pagina 65.

κυριακῇ νηστεύων, ἢ τῷ σαββάτῳ, πλὴν ἢ ἑνὸς, ἢ μόνυ, καθαιρείσθω. Ergo cognitionem hujus vetustæ rei Hippolyto nostro uni acceptam referimus. Quod autem Pascha nunquam XV. Luna celebraretur, habemus illustre exemplum in X. libro Gregorii Turonensis, anno Christi 588. cyclo Solis IX. Lunæ XIX. in quo Terminus fuit XVII. Aprilis, Sabbato. Pascha non est celebratum XVIII. in XV. Luna, sed in XXIIII. in XXII. Luna. Profecto ille locus Gregorii vel doctissimis facessere negotium possit absque hujus antiquitatis cognitione, de qua nulli recentiorum ne suboluisse quidem puto. Hoc fiebat, ne solennitas Christiana cum Judaica concurreret.

LATERCULUS TERMINALIS.

		A		B		C		D		E		F		G	
1	13 A	14	13 A	11	16 A	8	19 A	5	23 M	2	26 M	18	30 M	15	2 A
2	2 A	15	2 A	12	5 A	9	8 A	6	11 A	3	14 A	19	18 A	16	22 M
3	21 M	16	22 M	13	25 M	10	28 M	7	31 M	4	3 A	1	6 A	17	10 A
4	9 A	17	10 A	14	13 A	11	16 A	8	19 A	5	23 M	2	26 M	18	30 M
5	29 M	18	30 M	15	2 A	12	5 A	9	8 A	6	11 A	3	14 A	19	18 A
6	18 M	19	18 A	16	22 M	13	25 M	10	28 M	7	31 M	4	3 A	1	6 A
7	5 A	1	6 A	17	10 A	14	13 A	11	16 A	8	19 A	5	23 M	2	26 M
8	25 M	2	26 M	18	30 M	15	2 A	12	5 A	9	8 A	6	11 A	3	14 A
9	13 A	3	14 A	19	18 A	16	22 M	13	25 M	10	28 M	7	31 M	4	3 A
10	2 A	4	3 A	1	6 A	17	10 A	14	13 A	11	16 A	8	19 A	5	23 M
11	21 M	5	23 M	2	26 M	18	30 M	15	2 A	12	5 A	9	8 A	6	11 A
12	9 A	6	11 A	3	14 A	19	18 A	16	22 M	13	25 M	10	28 M	7	31 M
13	29 M	7	31 M	4	3 A	1	6 A	17	10 A	14	13 A	11	16 A	8	19 A
14	18 M	8	19 A	5	23 M	2	26 M	18	30 M	15	2 A	12	5 A	9	8 A
15	5 A	9	8 A	6	11 A	3	14 A	19	18 A	16	12 M	13	25 M	10	28 M
16	25 M	10	28 M	7	31 M	4	3 A	1	6 A	17	10 A	14	13 A	11	16 A

LATERCULUS DOMINICALIS.

	I.			II.			III.			IIII.			V.			VI.			VII.		
		H	R		H	R		H	R		H	R		H	R		H	R		H	R
1	F	21 A	21 A	G	15 A	22 A	A	16 A	23 A	B	17 A	27 M	C	18 A	28 M	D	19 A	5 A	E	20 A	6 A
2	E	6 A	6 A	F	7 A	7 A	G	8 A	15 A	A	9 A	16 A	B	10 A	17 A	C	4 A	25 A	D	5 A	29 M
3	DC	28 M	28 M	ED	29 M	29 M	FE	23 M	31 M	GF	24 M	7 A	AG	25 M	8 A	BA	26 M	9 A	CB	27 M	17 A
4	B	17 A	17 A	C	11 A	8 A	D	12 A	23 A	E	13 A	20 A	F	14 A	24 M	G	15 A	1 A	A	16 A	2 A
5	A	2 A	2 A	B	3 A	3 A	C	4 A	11 A	D	5 A	12 A	E	6 A	13 A	F	31 M	21 A	G	1 A	22 A
6	G	25 M	22 A	A	26 M	26 M	B	20 M	27 M	C	21 M	4 A	D	22 M	5 A	E	23 M	6 A	F	24 M	7 A
7	FE	13 A	13 A	GF	7 A	14 A	AG	8 A	15 A	BA	9 A	23 A	CB	10 A	24 A	DC	11 A	28 M	ED	12 A	29 M
8	D	29 M	29 M	E	30 M	6 A	F	31 M	7 A	G	1 A	8 A	A	2 A	9 A	B	27 M	17 A	C	28 M	18 A
9	C	18 A	18 A	D	19 A	19 A	E	20 A	23 M	F	21 A	31 M	G	15 A	1 A	A	16 A	2 A	B	17 A	10 A
10	B	10 A	10 A	C	4 A	11 A	D	5 A	12 A	E	6 A	20 A	F	7 A	21 A	G	8 A	22 A	A	9 A	26 M
11	AG	25 M	25 M	BA	26 M	2 A	CB	27 M	3 A	DC	28 M	4 A	ED	29 M	12 A	FE	23 M	13 A	GF	24 M	14 A
12	F	14 A	14 A	G	15 A	15 A	A	15 A	23 A	B	17 A	27 M	C	11 A	28 M	D	12 A	5 A	E	13 A	6 A
13	E	6 A	6 A	F	31 M	7 A	G	1 A	8 A	A	2 A	16 A	B	3 A	17 A	C	4 A	18 A	D	5 A	26 A
14	D	22 M	26 A	E	23 M	30 M	F	24 M	31 M	G	25 M	1 A	A	26 M	9 A	B	20 M	10 A	C	21 M	11 A
15	CB	10 A	10 A	DC	11 A	18 A	ED	12 A	19 A	FE	13 A	20 A	GF	7 A	24 M	AG	8 A	1 A	BA	9 A	2 A
16	A	2 A	2 A	B	27 M	3 A	C	28 M	4 A	D	29 M	12 A	E	30 M	13 A	F	31 M	14 A	G	1 A	22 A

Pulcher-

Pulcherrimum igitur est hoc sanctæ vetustatis pignus, in quo operam non lusimus, cum ex illo didicerimus, quæ aliunde non poteramus. Quam vitiosa autem sit ratio octaeteridis, ex iis, quæ subjecimus, cognoscere potes. Primum enim posuimus Laterculum Terminalem, cujus octo columnæ: prima continet terminum Paschalem totius Heccædecaeteridos Hippolyteæ, quomodo Græce in lapide concepta est. Reliquæ septem columnæ constant binis versibus. Prior versus continet numerum aureum, alter verum terminum Paschalem illius sæculi uno die seriorem, quam Dionysianum. Nam Terminus primi anni ponitur ab ipso Hippolyto XIII. Aprilis, recte, qui à Dionysio XII. ejusdem. In hoc Laterculo Terminali vides vitium Heccædecaeteridos, ex collatione enneadecaeteridos. Mira enim est discrepantia: qood & puero patet, & Laterculum ipsum loquitur. Præterea in sexto anno Terminus ponitur in 18. Martii, quatuor diebus ante æquinoctium illius sæculi, quod erat in XXII. Martii, neque tacuit ille, qoi nomine Clementis Canones scripsit libro V. ιζ. ὑμεῖς δὲ φυλάσσετε ἀκριβῶς τὴν ἰσημερινὴν τροπὴν τῆς ἐαρινῆς ὥρας, ἥτις γίνεται δευτέρᾳ καὶ εἰκάδι τοῦ δωδεκάτου μηνὸς, ὅς ἐστι Δύστρος. At sæculo Apostolorum erat τρίτη καὶ εἰκάδι. Sequitur Laterculus Dominicalis septem Columnarum singularum versuom. In primo versu litera Dominicalis. In secundo Dominica Paschalis Hippolyti, quod in fronte litera H notat. In tertio Dominica Paschalis recta, quod litera frontalis R indicat. Discrepantia utriusque ut summa, ita manifesta, neque opus est indice. Sed quæ de vitio Octaeteridos dici potuerunt, plene satisfecimus libro secundo, de emendatione temporum. Nam ibi de Octaeteride Christiana agitur ex Epiphanio: quam duplicatam Hippolytus putavit convenire rectæ rationi. In Laterculo Dominicali Græco fraus est à sculptore, sive quadratario. In secunda Heccædecaeteride anno nono vitiose sculptum πρὸ Γ. ΚΑ. ΜΑΡ. legendum πρὸ ΙΓ. ΚΑ. ΜΑΙ. In ultimo anno tertiæ pro πρὸ Θ. ΚΑ. lege: πρὸ Ε ΚΑ. Et fortasse ita sculptum est, sed male à legentibus exceptum. Nam Θ cum Ε magnam affinitatem habet. Anno VIII. sextæ vitium ab auctore, non à quadratario. πρὸ S. ΕΙ. ΑΠΡ. Est hallucinatio. Terminus Paschalis positus est in XXV. Martii, ut est in laterculo Terminali. Litera Dominicalis erat B. Ergo XXVII. Martii Pascha statuendum. Pro S. ΕΙ. Legendum S. ΚΑ. In sequenti anno vitium à quadratario πρὸ. ΙϚ. ΚΑΛ. ΜΑΡ. Legendum enim ΜΑΙ. In penultimo anno ejusdem πρὸ Γ. ΕΙ. ΑΠΡ, Lege πρὸ S. ΕΙ. ΑΠΡ. In hac autem octaeteride non raro Pascha contingit ante æquinoctium: quod vitium postea correctum à Dionysio Episcopo, cujus Epistolæ meminit Eusebius: ἐν ᾗ καὶ κανόνα ἐκτίθεται ὀκταετηρίδος, ὅτι μὴ ἄλλοτε ἢ κατὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν προσήκει τὴν τοῦ Πάσχα ἑορτὴν ἐπιτελεῖν παριστάμενος, nimirum secundum Canonem: εἴ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος τὴν ἁγίαν τοῦ Πάσχα ἡμέραν πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας μετὰ Ἰουδαίων ἐπιτελέσει, καθαιρείσθω. Sed cum octaeteridum, & cyclorum & periodorum Paschalium modus non esset, decretum Concilio Carthaginiensi, ut Pascha indiceretur à metropolitano. Canon XXXIV, LXXIV. idque μὴ ἐν στενῷ χρόνῳ διαστήματι, sed longe ante. Quare & idem sancitur Concilio Braccariensi secundo: *Ut superventuri ipsius anni Pascha quo Kalendarum die, vel quota Luna debeat suscipi, à Metropolitano Episcopo intimetur: quod cæteri Episcopi, vel reliquus Clerus breviculo subnotantes unusquisque in sua Ecclesia, adveniente natalis Domini die, post Evangelicam lectionem populo annuncient.* In Concilio Autissiodorensi, Canone II: *Ut omnes presbyteri ante Epiphaniam missos suos dirigant, qui eis de principio quadragesima nuncient, & in ipsa Epiphania ad populum indicent.* Idem Canone IIII. Concilii IIII. Toletani. Sed cum etiam in provinciis & Metropolibus oriretur dubitatio de Pascha, ultimum perfugium erat Ecclesia Alexandrina. Leo Papa LXXII. Epistola ad Martianum Aug. *Studueruntque sancti Patres occasionem hujus erroris auferre, omnem hanc curam Alexandrino Episcopo delegantes: quoniam apud Ægyptios hujus supputationis antiquitus tradita esse videbatur peritia, per quam qui annis singulis dies prædictæ solennitatis eveniret, sedi Apostolica indicaretur: ut hujus scripti ad longinquiores Ecclesias indicium generaliter percurreret.* Inde Cyrillus Alexandrinæ urbis Episcopus ad Africanam synodum ita scribit: Περὶ δὲ τοῦ Πάσχα, ὡς ἐγράψατε, ἀγγέλλομεν ὑμῖν τῇ πρὸ δέκα ἑπτὰ καλανδῶν Μαΐων ἡμᾶς ἐπιτελέσοντας τῇ ἐπερχομένῃ ἰνδικτιῶνι. Η ΥΠΟΓΡΑΦΗ. Ο. ΘΕΟΣ. ΚΑΙ Ο. ΚΥΡΙΟΣ. ΗΜΩΝ. ΤΗΝ. ΑΓΙΑΝ. ΣΥΝΟΔΟΝ. ΦΥΛΑΞΑΙ. ΟΠΕΡ. ΕΥΧΟΜΕΘΑ. ΤΙΜΙΩΤΑΤΟΙ. ΑΔΕΛΦΟΙ. Annus ille, quo scribebat, erat CCCCXXII. Christi, ut hodie putamus. Sequenti anno CCCCXXIII. Pascha ἀναστάσιμον celebratum XV. Aprilis, cyclo Solis XII. Lunæ VI. Sed ad Gallos nescio an hæ Octaeterides, & ἑκκαιδεκαετηρίδες pervenerint. Certe eos cyclo magno Victoris etiam infra tempora Caroli Magni usos constat. In Concilio IIII. Aurelianensi, Canone primo ita decretum fuit: *Placuit itaque, Deo propitio, ut sanctum Pascha secundum Laterculum Victoris (Victorii) ab omnibus Sacerdotibus uno tempore celebretur. Quæ festivitas singulis Epiphaniorum diebus in Ecclesia populis denuncietur.* Atque ut uno verbo dicam, vereor, ut illa Heccædecaeteris Hippolytea unquam recepta fuerit, cum tot absurda in illa relictæ sint. Nam alioquin octaeterides Paschales fuisse novimus ex Epistola Dionysii Episcopi, de qua supra, & ex Epiphanio, ejusque rationes libro secundo discussimus. Quare vero periodus Dionysiana Victorianam in Gallia excludere non potu-

Z 2 erit,

erit, nescio, ut neque causas scimus periodi cujusdam Paschalis, quam in Petrocoriis vidimus una cum C. V. P. Pithœo nostro, anno 1583. Augustæ Vesunnæ Petrocoriorum vetustissimum splendorem testantur adhuc eximiæ priscorum monimentorum reliquiæ, Inscriptiones, Amphitheatrum, Turris admirandi operis, quæ sola retinet nomen Vesunnæ. Tam claræ urbi multum quidem nocuit tempus, sed longe magis superiorum bellorum civilium licentia deformata fuit. Nam & Episcopium, quod amplissimum erat, & Basilica Stephani eversa sunt. In ea Basilica, in dextro latere Altaris majoris insculptæ erant Dominicæ Paschales litera meliore, quam ut longe infra tempora Justiniani descriptæ videantur. Titulus ita conceptus est: HOC EST PASCHA SINE TERMINO ET NUMERO CUM FINIERIT A CAPITE REINCIPE MARCIUS XXIIII, AP: XII. | AP: IIII. | AP: XXIIII. .·.·.· IIII. | MR XXXI | AP. XX | & ita deinceps. In fine autem, MR. XXVII. AP. XVI. | MR. XXXI | AP. XX. Et mediocriter docto paret initium esse à cyclo Paschali Dionysiano XVI. Solari XXIIII. Quare incipit aut ab anno Christi XV. aut 547. Desinit autem in anno CV. vel 637. cyclo Paschali XI, Solari secundo. Intervallum, anni XC. Sed videntur deesse aliquot Dominicæ, non tamen, ut multo longior concepta periodus fuerit. Quare suspicor fuisse tantum periodum Cyrilli, aut Theophili annorum XCV. Quod autem dicit *Hoc est Pascha sine Termino & numero*, intellige, in eo Laterculo Dominicas tantum Paschales comprehendi, nulla mentione Termini Paschalis, & numeri aurei: quod quidem verum est, & res ipsa indicat.

EX S. HIPPOLYTI EPISTOLA

Ad Reginam quandam.

Theodoritus dialogo 2. qui inscribitur ἀσύγχυτος.

Τοῦ ἁγίου Ἱππολύτου Ἐπισκόπου ἐκ τῆς πρὸς Βασιλίδα τινὰ Ἐπιστολῆς. Ἀπαρχὴν οὖν τοῦτον λέγει τῶν κεκοιμημένων, ἅτε πρωτότοκον τῶν νεκρῶν, ὃς ἀναστὰς καὶ βουλόμενος ἐπιδεικνύναι ὅτι τοῦτο ἦν τὸ ἐγηγερμένον ὅπερ ἦν καὶ ἀποθνήσκον, διςαζόντων τῶν μαθητῶν, προσκαλεσάμενος τὸν Θωμᾶν ἔφη, δεῦρο, ψηλάφησον καὶ ἴδε, ὅτι πνεῦμα ὀςοῦν καὶ σάρκα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα.

Sancti Hippolyti Episcopi ex Epistola ad quandam Reginam: * *Primitias igitur hunc nominat dormientium*, ** *& primogenitum ex mortuis, qui resurgens & volens ostendere quod idem hoc esset resuscitatum quod & mortuum fuerat, dubitantibus discipulis accersens Thomam dixit:* † Accede huc, tange & vide, quia Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me vides habentem.

Eadem cum repetiisset dialogo 3. cui titulus ἀπαθὴς, *hac subjungit:*

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς Ἐπιςολῆς. Ἀπαρχὴν τοῦτον εἰπὼν ἐπεμαρτύρησε τῷ ὑφ' ἡμῶν εἰρημένῳ, ὡς ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος σάρκα λαβὼν ὁ Σωτὴρ ἤγειρε ταύτην, ἀπαρχὴν ποιούμενος τῆς τῶν δικαίων σαρκὸς, ἵν' οἱ πάντες ἐπ' ἐλπίδι τοῦ ἐγηγερμένου προσδέκιμον τὴν ἀνάςασιν ἔξωμεν οἱ πιςεύσαντες.

Idem in eadem Epistola: *Appellans ipsum primitias*, †† *testimonium nostræ asseverationi perhibuit, quod ex eadem massa carnem assumtam Servator resuscitarit, faciens eam primitias carnis justorum, ut omnes credentes fiduciâ hujus resuscitati exspectemus futuram resurrectionem.*

* Qualis hæc fuerit Βασιλὶς, Regina sive Augusta, vide supra pagina 88. Certe non alia videtur *Epistola* Hippolyti *ad Severinam*, quæ in monumento marmoreo celebratur.
** 1 Corinth. XV. 20. † Luc. XXIV. 39. †† 1 Corinth. XV. 23.

V. CL.

V. CL.

FRANCISCI BLANCHINI,
Veronensis,

DISSERTATIO DE CANONE PASCHALI
S. Hippolyti Episcopi, & Martyris.

CAPUT PRIMUM.
De antiqua basi, aut sede marmorea, in qua sculptus visitur Canon Paschalis: ac de ejusdem effossionis historia.

SUMMA CAPITIS.

1. Basis antiqua, & Canon Paschalis S. Hippolyti à pluribus Auctoribus nondum plene explicantur. 2. Paschalis Latinorum Cyclus annorum CXII. *à S. Hippolyto adinventus, à Victorio memoratur, & in hac basi, ex antiquis ruderibus effossa in agro Verano anno Christi 1551., incisus conspicitur. 3. Idem Canon præclaro commentario illustratur a R. P. Bucherio. Canonis conspectus, & partitio duplicem in laterculum.*

I.

EXhibui alias * temporum spatia, ethnicarum superstitionum notis Ægyptiis, Græcis, Romanis in ipsa ordinatione sui deformata, dum ordo elegantissimus, per Cyclos, & Kalendaria quæsitus, a vero DEI cultu transferretur ad simulacrorum impia mysteria. In hac dissertatione vindicandam suscepi antiquorum Chronologiam a servitute illiberalis erroris, proposito Cyclo Paschali S. Hippolyti Episcopi, & Martyris: in quo videre mihi videor priscorum Patrum Astronomiam, postliminio veluti restitutam, dum caste adhibetur ad Sacramenta Dei & Hominis JESU CHRISTI quotannis rite servanda. Primus in hoc stadio non curram. Occuparunt Viri eruditione præstantes: quorum in commentariis ut complura scite exponuntur, ita indicantur, aut relinquuntur alia non pauca, quæ ipsi a posteris colligi permiserunt. Præmittenda tamen est antiqui lapidis historia, in quo sculptus cernitur Canon ille Paschalis, a B. Hippolyto Martyre ante sæcula quindecim concinnatus. Hanc ita collegit eximius monumenti illustrator P. Bucherius Comment. in Victorii Canonem Paschalem pagina 291. ubi ait:

II. *Victorius Prologi suo §. tertio duorum maxime Paschalium ante se Cyclorum Canonumve mentionem facit :* LXXXIV. *annorum unius; qui Judæorum primo, tum Christianorum veterum, saltem Latinorum fuit :* CXII. *alterius, quem ab Hippolyto Portuensi Episcopo conditum satis constat.* Et pluribus interjectis, ita prosequitur: *Perierat iste Canon cum ceteris ejusdem Hippolyti monumentis, nec ejus quidquam præter nomen supererat: cum ecce, bono Deo, & magna cum eruditorum omnium lætitia (ut Baronius, Scaliger, Gruterusque testantur) anno Domini 1551. ex agro Verano, non procul ab Æde S. Laurentii ad Urbem e memoria Hippolyti antiqua ruderibus effossa prodiit antiqua e marmore statua, solio insidens, Græcis utrimque literis inscripta. Literæ in binis cathedræ laterculis Cyclos Paschales annorum* XVI. *exhibebant; quartadecimarum dextro, Dominicarum Paschalium sinistro, utrosque 112. annis universim comprehensos: qua annorum*

* In Dissertatione de Kalendario & Cyclo Julii Cæsaris, Rom. 1703. fol.

*annorum periodo ferias easdem in orbem redire credidit Hippolytus. Non erat quidem expressum Hippolyti nomen; sed facile ipsa Heckadecaeteridos methodo, & librorum lemmate, quod dexterum laterculum continebat, proditum est; eorum enim omnium auctorem Eusebius, Hieronymus, aliique Hippolytum Episcopum faciunt. Tam illustre, tam rarum Ecclesiæ primitivæ monumentum Marcello Cervino, tunc S. R. E. Cardinali, postea etiam ejusdem nominis Papæ II. dignissimum visum, quod Romam inde deferretur, & in Vaticana Bibliotheca conderetur. Edidit deinde Græce, ut erat, cum antiquis suis inscriptionibus * Gruterus; Scaliger etiam notis illustravit. Ego hic Latine fideliter redditum non tam de novo explanare, quam Paschalibus Victorii nostri, Latinorumque primorum rationibus conformem paucis ostendere constitui &c.*

III. Fidem egregie præstitit P. Bucherius, ostendens per animadversiones doctissimas, quanta esset hujusce Canonis consensio cum priscis Latinorum rationibus; quanta etiam injuria Scaliger tot illi absurda imputaverit. Ego vero concinnitatis plurimum in eo latere judico: quod neque Scaliger, neque Bucherius fortasse deprehendit. Id antequam explicem, ponendum ob oculos censeo exemplum inscriptionis. ** Primum Græcis characteribus, uti est in autographo, deinde Latine redditum, ut ab omnibus facilius comparari possit cum literis vulgaribus Kalendarii Gregorani.

IV. Duobus itaque laterculis constat Canon Paschalis S. Hippolyti, dextro quidem, exhibente Lunas quartas decimas, designatas Cyclo Heptagrammo feriarum hebdomadis per 7. priores alphabeti literas; sinistro autem, referente Paschales Dominicas juxta periodum sub iisdem elementis, septem feriarum indicibus ΑΒΓΔΕΣΖ, quæ nos imposterum totidem latinis literis exprimemus ABCDEFG, ut Græce non assuetis facilior sit comparatio. Utrique laterculo explicando certa capita deputavi. Totius tamen Cycli systema prius conabor exponere.

* pag. CXL. thesauri inscriptionum.

** Hoc supra præmissum hisce commentationibus extat.

CAPUT SECUNDUM.

Systema Paschalis Periodi, a S. Hippolyto productæ, mira facilitate extenditur, tum ad annos CXII., tum ad alias annorum summas.

SUMMA CAPITIS.

1. *Cyclus S. Hippolyti post annos Julianos* CXII. *instaurare non contendit motus medios Lunisolares eadem Feria, & eadem die anni civilis; sed Feriam Lunationis instauratæ mutari postulat in aliam adhærentem, diem vero in octiduum proximum.* 2. *Literæ Cycli Cæsaris hanc octidui precessionem aptissime indicant.* 3. *Cyclus Hippolyteus multis nominibus Latinis acceptus ex connexione facili cum Cyclo Juliano, cum Olympiadibus, & Octaeteridibus, ætate S. Hippolyti usurpatis.* 4. *Periodus minor ejusdem Cycli annorum* CXII. *cum mediis Lunæ motibus mirifice consentit. Septem periodi minores annorum* CXII. *constituunt majorem periodum annorum 784: qua Lunæ phases biduo serius instaurat. Hæc vero Periodus major quater evoluta, si minor illi adiiciatur, componet Periodum maximam annorum 3284.: qua consensum Lunaris motus constanter servat.* 5. *Accessio Cycli per Octaeteridas distributi ad civilem rationem temporum, a Græcis & Romanis usurpatam, ex eorundem annis magnis, ac sæcularibus illustratur.* 6. *S. Hippolytus dum Cyclum Cæsaris convertit ad Christianos usus, Chronologiæ tum præteritæ, tum futuræ ætatis prospexit.*

I.

COlligitur ex utroque laterculo basis, seu cathedræ S. Hippolyti, Cyclus Lunisolaris annorum CXII.: qua periodo (ait Bucherius) ferias easdem in orbem redire credidit S. Hippolytus. Id ego non concesserim, credidisse scilicet S. Hippolytum, hoc spatio annorum Lunisolarium ferias easdem in orbem redire. Quin affirmo, colligi potius deberi, Hippolytum observasse post annos Lunisolares CXII. diem phaseos Lunaris mutari in proxime præcedentem feriam hebdomadæ, & in proxime præcedens octiduum anni Juliani. Hoc est, si hoc anno 1703. Luminarium oppositio media, proxime sequens Æquinoctium vernum, inciderit in diem primam Aprilis stylo novo, & in feriam primam hebdomadæ; assero post annos Julianos CXII. oppositionem vernam futuram octodiebus maturius, si referatur ad annum civilem, nempe anno 1815. die 24. Martii (quæ tamen in Gregoriano dicetur 25. ob intermissionem dici

diei bissextilis anno 1800.) & referendo ad seriem feriarum in hebdomada, futuram assero vernam seu Paschalem oppositionem mediam die Sabbati post annos CXII., quæ hoc anno inciderat in feriam primam. Consequens igitur est, ut aliis CXII. annis elapsis, hoc est anno 1927. Plenilunium incidat in fer. VI 16. Martii: quæ communi stylo Gregoriano habebitur 28. Anno 2040., quo alia periodus annorum CXII finem accipiet, erit Plenilunium medium die 8. Martii: quæ in Gregoriano haberetur 20. fer. v. ac ita consequenter: donec septies evoluta summa annorum CXII. (quæ dabit annos 784. præcessio Noviluniorum, & Pleniluniorum esset dierum septies octo, nempe 56., & feriarum apocatastasis in novo Plenilunio instauraretur, si nulla esset habenda ratio fractionum, nempe horarum aliquot, quas infra expendemus.

II. Obiter hic animadverto, literas octo dispositas in Kalendario Juliano, & à nobis explicatas dissertatione de Cyclo Cæsaris, aptari optime posse hujusmodi numerationi. Ubi enim occurrit litera ejusdem nominis in ogdoade præcedenti, ibi similis adspectus Lunæ cum Sole post annos CXII. Julianos expectandus est. Si ex. gr. fuerit hoc anno 1703. Plenilunium medium Kal. Aprilis, ubi adnotata visitur litera Juliana C. assero literam C. ogdoadis præcedentis, quam præfert dies 24. Martii, futuram post annos CXII. diem Plenilunii: sicuti dies nona Aprilis, quæ ornatur litera Ogdoadis proxime consequentis diem Kal. Aprilium, recte consignat diem Plenilunii anno Juliano CXII. ante labentem annum 1703.

III. Latinis itaque omnibus, Juliano parapegmate usis ætate S. Hippolyti, nulla expeditior ratio Chronologiæ, & computi Lunaris offerri poterat, quam ea, quæ per literas octo, à Cæsare distributas diebus singulis anni civilis, Cyclum contexit annorum CXII., ex quatuordecim Ogdoadibus constitutum. Nam & hoc plurimum conferebat ad Cycli commendationem, quod in Octaeteridas, & Olympiadas distribui posset: mensuras scilicet temporis, ea tempestate percelebres, apud Græcos pariter, ac Latinos: quarum repetitione completur extensio Cycli. Unde apud antiquos Christianos octaeteridum usus frequentissimus probatur à P. Bucherio pag. 307. comm. in Canonem Victorii ex literis Dionysii Episcopi Alexandrini, ex testimonio Africani, ex Epiphanio, aliisque Patribus, & Scriptoribus antiquis. Epiphanius vero naturam Octaeteridos Christianæ oculis plane subjecit, ac eandem cum Hippolytea descripsit, observante Bucherio, ut iste ex intercalandi methodo in embolismicis Lunationibus colligebat.

IV. Demonstranda jam est rationum æqualitas inter hunc Cyclum, & medios astrorum motus ex Tabulis Astronomicis: quam ita colligemus.

	Sign.	Grad.	Min.
Annis C. Julianis motus Lunæ à Sole est signorum	10.	7.	4.
Annis XII. Julianis motus Lunæ à Sole est signorum	5.	2.	3.
Igitur annis CXII. Julianis solidis	15.	9.	7.
Ab hac summa subtrahe motum dierum octo	3.	7.	32.
Superest motus Lunæ à Sole post annos Julianos CXII. dierum Ogdoade imminutos.	12.	1.	35.

Gradus, & minuta 35, progressionis Lunæ a Sole requirunt spatium horarum trium: nempe horis tribus antequam ea summa annorum ac dierum completa sit, jam Luna fuerit restituta juxta motus medios ad eundem adspectum cum Sole. Septies igitur iterata summa, nempe annis 784., septies iterantur dies octo præcessionis, sive dies 56. Præterea horæ tres, in singulas summas annorum CXII. computandæ, septies positæ, constituunt proxime diem solidam. Eodem igitur intervallo annorum 784. præcesserit Luna radicem numerationis diebus 57. His adjecto biduo, erunt dies 59., nempe duplex mensis Lunaris. Descendet ergo synodus Luminarium per biduum à prima radice, seu per literas duas spatio annorum Julianorum 784.: qua periodo quater evoluta post annos sex ac triginta supra ter mille ac centum, paria facient motus Lunisolares, & Ogdoades Kalendarii Juliani, restitutis iterum Lunæ motibus, a Sole indicandis per eandem literam, in Kalendario Cæsaris consignatam, sed in Ogdoade proxime consequente radicis diem. Huic itaque summæ annorum 3136. si adjeceris aliam periodum annorum CXII., quæ dat præcessionem octidui paullo ante demonstratum, ut fiant anni 3248. affirmo, ad eandem anni Juliani diem, per eandem literam ipsi assignatam à Cæsare, restituendum fore eundem adspectum Luminarium juxta motus medios.

		Sign.	Gr.	Min.	Sec.
Nam motus Lunæ a Sole debetur annis ter mille Julianis		7.	1.	56.	45.
	Annis CC.	8.	14.	7.	47.
	Annis XL.	8.	26.	49.	33.
	Annis VIII.	11.	11.	21.	55.
		35.			
Igitur annis 3248.		11.	24.	16.	0.

V. Hinc vero licet conjicere quanta præstantia sit Cycli Cæsariani, quæ sibi tam belle constat, tum annis CXII, tum DCCLXXXIV., tum MMMCCXLVIII., quibus certæ periodi Lunationum recurrunt, a Kalendario indicatæ; eademque ratio bissextilium iteratur, exponenda per octo literas parapegmatis admodum simplicis. Conjectari etiam possumus, hujusmodi numeros octaeteridum, simplicitate, atque elegantia plurimum commendatos, non ab re placuisse veteribus Græcis ac Romanis: quin & a Judæis tanto consensu receptos, quantum Africanus ostendit apud Eusebium demonstr. Evang lib. 8., relatus a P. Bucherio pag. 308. Commentarii in Canonem Victorianum,& Cycli antiquorum, ab eruditis expositi, satis demonstrant. Antiquissimum vero fuisse usum octaeteridum apud Græcos ostendunt religionum mysteria, quibus duplicatæ olympiadis intervallo octennia sua celebrarunt. Hoc nempe spatio temporis complebatur Luna centesima, ut Plinius animadvertit: quam forte exprimebant Poetæ illi vetustissimi, a Proclo recensiti, inducentes quendam *Epicum Cyclum*, ex Cælo, ac Terra progenitum, filiis tribus centimanis fœcundum, totidemque Cyclopibus. Evidentius tamen ostenditur octennii Chronographia, festis Daphnephoriis celebrata apud Græcos: cujus ordinem ex Procli chrestomathia videsis apud Photium Cod. CCXXXIX.; nam illustrat mirifice tum ea, quæ hic enunciamus de octaeteride, tum ea, quæ dicta sunt in diss. de Cyclo Cæsaris cap. 4. num. 10. ubi probatum fuit, omnes propemodum superstitiones ethnicorum ad Solem, ac Lunam referri: eorumque mysteria, tanto sacerdotum arcano involuta, veri nihil aliud plerumque occultasse, quam Luminarium motus, ab Ægyptiis, Assyriis, & Chaldæis longa observatione deprehensos, & symbolis variis expressos. Viderint alii (ut obiter id attingam,) an numisma coronarium, a Tarsensibus percussum, cujus imaginem ex Museo Eminentissimi, ac Reverendissimi Cardinalis Otthoboni exhibendam curavi, (Tab. 3. figur. 1.) ad octaeteridis indicium pertineat. Præfert enim coronam, octo humanis capitibus ornatam, in quibus videtur Hadrianus cum posteris, in familiam Augustam adscitis, ad Commodum Imperatorem colligi, & aureum illud sæculum exhibere, quod Antoninorum ætas intulit Romæ. Illud certe comprobat, quod Suetonii testimonio, & monimentorum veterum fide asserueram in dissertatione de Cyclo Cæsaris p. 41. & 43. de imaginibus Deorum, ac principum, insertis in antiquorum coronas, ad ludos circi, ac theatri adhibitas.

Græcorum cæremoniis æquiparanda esset pompa sæcularis, ab Augusto vel instituta, vel instaurata, ritu propemodum Græcanico, post annos centenosdenos repetenda, juxta Horatii carmen: quod ita legendum censent:

Certus undenos decies per annos
Orbis & cantus referatque ludos,
Ter die claro, totiesque grata
Nocte frequentes:

Et juxta intervallum, à Septimo Severo custoditum ex rationibus Quindecimvirorum, annis CCXX. post Augusti Ludos, ut Chronologi observant, ad annum Æræ Christ. 204., Urbis Conditæ 957. In his enim sacris sæcularibus, perinde ac in Daphnephoriis, pueri patrimi, ac matrimi, templum Apollinis adeuntes Græca Romanaque voce carmina, & pæanas concinebant: in utrisque lauri gestationem usurpabant, ut historiæ, ac nummi nos docent: & quod præcipuum est, utrobique videmus, universa propemodum referri ad Solis ac Lunæ motus diversorum numinum specie significandos: siquidem antiquarii notant cum Rosino lib. 5. cap. 21., sacrificia in sæcularibus sacris fuisse suscepta Jovi, Junoni, Apollini, Latonæ, Dianæ, prætereaque Parcis, & quas vocant Ilithyias, tum Cereri, & Diti, & Proserpinæ: his nempe numinibus, quæ jam ostendimus indicare Solem, ac Lunam, ut in utroque astro invocando Horatii carmen sæculare disertè prodit:

Phoebe, sylvarumque potens Diana,
Lucidum Cæli decus, ò colendi

Semper

Semper, & culti, date qua precamur
Tempore sacro &c.
Alme SOL, curru nitido diem qui
Promis, & celas, aliusque & idem
Nasceris &c.
Lenis Ilithyia tuere matres:
Sive tu Lucina probas vocari.
Seu genitalis
Diva, producas sobolem &c.
Supplices audi pueros Apollo:
Siderum regina bicornis audi
LUNA puellas.

Quoniam verò huc evasit sermo; non erit alienum ab argumento Cyclorum, quos pertractamus, indicare breviter cognationem Cycli Juliani cum periodis annorum sæcularium, olim celebratis à Romanis Imperatoribus. Constat, Augusti Ludos Sæculares incidisse in annum emendationis Julianæ 28., ante vulgarem Christi Epocham 18., Urbis verò conditæ juxta Varronem 736., & à Parilibus 737. Claudius celebrasse ostenditur anno Christi 47. V.C. 800, juxta Varronem. Domitianus Christi 88. Antoninus Pius, juxta Eminentiss. Norisium Epist. Cons. pag. 89. & 169. anno Æræ Christi Domini 147. V.C. 900. Septimius Severus Christi 204. Philippus Christi 247. Milliarium Sæculum conclusit, & novum aperuit anno sequenti 248. cum Ludis Sæcularibus Nonis. Anno, quo Augustus celebravit, in Cyclo Cæsaris usurpandæ erant literæ Hyeme quidem, ab Vere B 1; Æstate verò, & Autumno C 1; nam annus 28. ab emendatione Juliana restituit has literas ad indicanda Novilunia, ut patet ex Cycli expansione, pag. 15. 16. & 18. à nobis producta dissert. de Cyclo Cæsaris. At litera C 1. coloris Albati in Kalendario Juliano tribuitur diei 24. Septembris, seu VIII. Kal. Octobris: quæ Natalis erat Octaviani Augusti, ut in eodem Kalendario legitur. Mirum propterea non est, voluisse Augustum figere Epocham Ludorum Sæcularium hoc anno, qui Novilunium cum Natali suo componebat: potissimè cum etiam Romæ Natalia ad Novilunii diem eodem anno referrentur. * Neque aberant longè ab intervallo per Quindecemviros definito ex libris sibyllinis; cùm annis 109. post consulatum Lepidi & Orestis (qui Coss. Ludos Sæculares quartos celebraverant) Augustus quintos instauraret. Claudius tamen celebrans anno Urbis 800. videtur computasse quater justum intervallum CX ab eo, qui primus Consul Tarquinio suffectus cum Bruto fuit, Valerio Poplicola, eorundem Ludorum institutore. Domitianus anno Christi 88., & à Cæsaris emendatione 133. (quo scilicet Enneadecaeteris septima complebatur) ludos instaurans, videtur expectasse terminum periodi, ut proxime sequens annus duceret Novilunium Kalendis Januarii cum Cycli Octagrammi numero I., sive cum literis A I A I B I B I: quæ eidem anno debentur: præsertim cùm is terminus longè non abesset à legitimo spatio annorum CX. iterato, si referretur ad Consulatum Lepidi, & Orestis: à quibus consulibus aberant ludi sæculares Domitiani annis CCXXIII.: Antoninus annum centesimum eligens à sæcularibus Claudii repperit novilunium ex Cyclo Cæsaris die æquinoctii Juliani. Severus, sive ab Augusti Ludis numeraverit annos CCXX., sive CCCXXX. à Consulatu Lepidi & Orestis (quo pariter diximus Sæcularia sacra fuisse à Romanis peracta) respexisse tantummodo visus est ad leges Collegii XV. Virorum Sacris faciundis, quibus hoc intervallum ad instaurationem ludorum præfiniebatur. Philippus pariter Urbis conditæ anno milleno, tam ex intervallo Antonini *sæcularia*, quàm ex numero annorum MILLIARIUM SAECULUM, ut ipsius nummi referunt, celebravit. Quatuor ergo Principes Augustus, Claudius, Domitianus, & Antoninus, qui ordinationis Julianæ modum, utpote proximiores, & matheseos non imperiti, imò & studiosi cælestium observationum, callere præ ceteris poterant, exegisse videntur ad Cycli Juliani Leges sacrorum sæcularium instaurationem: dum singuli eorum ad Kalendas Januarii, sivè ad aliam celebrem anni diem, data opera electam, Novilunia revocare curarunt.

Jam verò Cæsaris Cyclum, superstitioso cultui Solis ac Lunæ una cum Kalendario mancipatum ab impietate ac titulis nefariæ superstitionis expiare constituit Sanctus Hippolytus, & ad Christiana Sacra traducere. Reperuit itaque modum ejusdem Cycli cum septenis nostrarum feriarum literis ita temperandi, ut Paschalem Canonem *Primus* comperisse dicatur ab Isidoro lib. originum 6. cap. 17. Qua verò id arte peregerit, faciliùs perceptum iri confidam, ex quo systema Cæsaris, expositum alia dissertatione, fuit etiam cum

* Vide Censorin. de die Nat. cap. 17.

ſæculari ſpatio collatum præſenti capite. Ut enim redeam à Juliano Cyclo ad Hippolyteum, cujus gratia Cæſarianum interpretandum ſuſceperam; prioris illius elegantiam aſſecutus imitatione videtur S. Hippolytus, duplici laterculo expanſo: quorum in uno ſingulos annos explicuit, unius periodi ſummam complentes; in altero periodos invicem nexuit, & ad uſum hiſtoriæ ſacræ Veteris Teſtamenti, ejusque ad Chronologiam ordinandam adhibuit. De utraque expanſione laterculorum diſcretis capitibus agendum eſt. Primùm exponemus laterculum, ad ſuperiora ſæcula ab Hippolyto extenſum, in quo Chronologica ſumma exhibetur Paſchatum celebriorum, quæ memorantur in divinæ Scripturæ libris. Alterum, in quo Cyclus unicus ordinatur ad annos CXII. proximos ab Epocha imperii Severi Alexandri, qua S. Hippolytus ſcripſit, in caput ultimum hujus Diſſertationis differimus.

CAPUT TERTIUM.

Exponitur prior laterculus Canonis Hippolytei, complexus Chronologiam Sacram Veteris, & Novi Teſtamenti, à primo Paſchate Moſis al ultimum Dominicæ Paſſionis.

SUMMA CAPITIS.

1. *S. Hippolytus in hoc priori laterculo duo præſtitit, quæ ſunt* Syſtema, & Uſus *ſui Cycli.* 2. *Syſtema reſpicit Periodos tres, minorem annorum 112., majorem annorm 784., & maximam annorum 3248. Uſus refertur ad comparationem Lunæ quartædecimæ Paſchalis per annos ſingulos cum hebdomadæ Feria, in quam incidit.* 3. *Et cum die certa civilis anni, in Kalendario Juliano aſſignata.* 4. *Uſus ad expanſionem Chronologicam hiſtoriæ Veteris Teſtamenti à Paſchatis legalis inſtitutione per Moyſen ad ejusdem implementum per Chriſtum Dominum.* 5. *Cyclus Hippolyteus contrahi non debet ex hoc ſyſtemate.* 6. *Iudicantur nonnulla, quæ perfici debuiſſent in eodem Cyclo.* 7. *Librorum, à S. Hippolyto ſcriptorum, Catalogus continetur in margine hujus laterculi prioris.*

I.

IN hoc priori laterculo videtur S. Hippolytus ita Cyclum expandere, ut unum ſupponat, hoc eſt ſyſtema ipſius Cycli, & alterum præſtet, nempe uſum ejusdem. Primò ſupponit harmoniam lunationum mediarum tum *ad minorem* Periodum, annis conſtantem centenis ac duodenis; tum *ad majorem*, definitam annis DCCLXXXIV., quæ ſcilicet ex minoribus ſeptem colligitur; tum ad maximam, quæ conſtat annis Julianis 3248. Hæc autem ratio, & harmonia, *ſyſtema Cycli* appellari poteſt. Secundum verò quod præſtat, ad uſum refertur. Nam periodos ita comparatas, & in ordinem digeſtas, Chronologica ſerie applicari docet cuicumque Paſchati præcedenti, ſacris in codicibus memorato: ut methodum inſinuet annalium ſacrorum ex Hebraico ad Latinum calculum digerendorum, & ad anni Juliani modum veluti prolepticè ſumptum: quam comparandi methodum dicimus *uſum Cycli.*

II. Syſtema Cycli, ſive harmonia trium periodorum *majoris, minoris, & maximæ* cum feriis hebdomadæ petenda foret à fuſiori commentario, quo illuſtratum narrant Hippolyti Canonem ab ipſo Auctore vetuſti Scriptores, memorati à Cl. Vir. Carolo du Freſne in editione poſtrema Chronici Paſchalis, quod olim dixerant Raderus, & Panvinius Chronicon Alexandrinum, aut faſtos Siculos. Verùm ibidem indicat, pretioſum illud tanti Patris monumentum hodie deſiderari: licet enim ſuperſit Canon, huic marmori commendatus; attamen liber, quem de Canone ſcripſerat, nullibi potuit hactenus reperiri. Æqui bonique conſulent eruditi, ſi deperditam Cycli partem, & in hac expanſione ſuppoſitam, ea ſubrogatione ſupplebo, quæ viſa fuerit cæleſtium corporum motibus, & diſpoſitioni ejusdem canonis propiùs accedere. Hanc igitur harmoniam conſidero Periodi Majoris, Minoris, & Maximæ cum feriis hebdomadæ. Annis Julianis CXII. (quam ſummam dixi *Periodum minorem*) Luminarium Synodi in anno Juliano aſcendunt per octiduum, ut ex Aſtronomicis calculis demonſtratum eſt capite præcedenti pag. 95. Moventur itaque verſus anni caput per hebdomadem unam, & feriam unam. Septenis itaque Periodis minoribus retrahentur Synodi per hebdomadas ſeptem, ac per totidem Ferias, nempe hebdomadibus octo ſolidis. Si Paſchalis Luna haberi poſſet illa, quæ contra menſium ordinem ad anni caput ita receſſit, per dies 56.; exactâ Periodo majori annorum

784.;

784., instauraretur Cyclus. Verùm ea Luna Paſchalis non eſt in tanto receſſu. Expectare oportet duplicem Lunationem mediam, hoc eſt dies 59., antequam menſis Paſchalis appetat. Dies 56. erant retroceſſionis, imò 57. ſi horæ illæ tres in ſingulas Periodos minores computentur, quæ poſt ſeptimam fermè aſcendunt ad ſolidam diem. Dies verò 59. deſcenſûs ſunt expectandi. Detractis verò 57. diebus aſcenſûs à 59. deſcenſionis, ſuperérit biduum deſcenſûs. Quare in Kalendario Juliano deſcendet ſynodus Paſchalis die duplici poſt annos Julianos 784. Hoc ſpatio moventur feriæ in annos ſimplices ſingulæ, & Biſſextilibus duæ: quarum eſt ſumma 980. Huic ſummæ ſi adjeceris dies duos deſcenſionis, erunt dies 982. dividendi per ſeptem hebdomadæ ferias. Peractâ diviſione ſuperſunt 2. Tot igitur feriis promovebitur phaſis Lunæ poſt annos 784. Julianos, qui *Periodum Majorem* conſtituunt. Hunc annorum numerum ſi quater aſſumpſeris (nempe annos 3136.) promovebuntur Lunæ phaſes per ferias octo, ſive (hebdomadâ detractâ) per feriam unicam. At eidem ſummæ 3136. apponi juſſimus unicam *Periodum Minorem*, ut haberetur Periodus maxima annorum 3248., quæ phaſes Lunæ reſtituit ad eandem anni Juliani diem: unica verò periodus minor retrahit phaſes per feriam unam. Igitur completâ periodo maximâ ann. 3248. compenſatur feria progreſsûs in motibus Lunæ à Sole; & reſtituitur ſynodus ad eandem hebdomadæ feriam, quemadmodum eodem numero annorum reſtituitur (quod ante vidimus) ad eandem anni Juliani diem.

Ea igitur eſt habitudo, & harmonia triplicis Periodi *Minoris, Majoris, & Maximæ*, quam tribuimus Cyclo S. Hippolyti, cum anno Juliano, & cum feriis; nempe annis conſequentibus

Unica Periodus Minor ann. CXII. *retrahet in Kalendario per octiduum, promovebit in hebdomada per* I. *feriam Lunares motus à Sole:*

Unica Periodus Major ann. DCCLXXXIV. *eoſdem motus promovebit in Kalendario per biduum, & in hebdomada per ferias duas.*

Unica Periodus Maxima ann. MMMCCXLVIII. *reſtituet Luna motus à Sole ad eandem anni Juliani diem, & ad eandem feriam hebdomadæ.*

Quod è converſo in præcedentibus annis præſtari intelligitur contrariâ lege, *ut regreſſus abeat in progreſſum.*

Si nulla igitur habenda eſſet ratio præceſſionis Æquinoctiorum, quæ per ætatem S. Hippolyti aut nondum comperta fuerat, aut credebatur perexigua; Cyclus Paſchalis foret omninò perpetuus; cùm annis ſolidis Julianis 3248. motus Lunæ medii, Feria hebdomadæ, & anni Juliani dies inſtaurentur.

III. Accedit elegantiæ Cycli etiam facilitas indicationis, eo potiſſimum tempore, quo uſus vigebat Kalendarii Juliani deſcribendi in parapegmate, & in membranis una cum octo literis Cycli Cæſariani, additis etiam literis ſeptem Feriarum hebdomadæ, quas ſuperſtites adhuc ſervat Kalendarium, quarto Chriſti Sæculo exaratum, & à Bucherio, Lambecio, aliiſque Scriptoribus editum.

Eodem ex Kalendario ſi deſcribantur dies menſium duorum, Martii, & Aprilis, compendio duplicis ordinis literarum, nempe octo illarum quæ ad Cyclum Cæſaris pertinent, & aliarum ſeptem, quæ diſcriminant Ferias hebdomadæ; aſſero, in ſyſtemate Sancti Hippolyti expeditiſſimè colligi diem Paſchalem tàm Judæorum more, quàm noſtro. Exemplo id fiet manifeſtum. Propono dies ſingulos menſis utriuſque expanſos, unà cum literis Ogdoadis Julianæ, & hebdomadis Chriſtianæ, ac Judaicæ.

Dies menſis	*April.* Litera Domin.	*April.* Litera Ogdoad.	*April.*	*Mart.* Litera hebdom. ſeu Dominic.	*Mart.* Litera Ogdoad.	*Mart.*
1	g	C	Kal.	d	D	Kal.
2	a	D		e	E	
3	b	E		f	F	
4	c	F		g	G	
5	d	G	Non.	a	H	
6	e	H		b	A	
7	f	A		c	B	Non.
8	g	B		d	C	
9	a	C		e	D	
10	b	D		f	E	
11	c	E		g	F	
12	d	F		a	G	
13	e	G	Eid.	b	H	
14	f	H		c	A	
15	g	A		d	B	Eid.
16	a	B		e	C	
17	b	C		f	D	
18	c	D		g	E	
19	d	E		a	F	
20	e	F		b	G	
21	f	G		c	H	
22	g	H		d	A	
23	a	A		e	B	
24	b	B		f	C	
25	c	C		g	D	
26	d	D		a	E	
27	e	E		b	F	
28	f	F		c	G	
29	g	G		d	H	
30	a	H		e	A	
31				f	B	

Anno I. Severi Alexandri facta eſt, inquit Hippolytus, Luna XIV. Idibus Aprilibus Sabbato. Dominica vero Paſchalis dilata ad ſubſequentem hebdomadam, juxta conſuetudinem Latinam illorum temporum, incidit in diem 21. Aprilis. Vides diei 13. Aprilis, ſeu idibus, aſſignari literam Ogdoadis G & hebdomadis e, Dominicalis igitur litera eſt f.

 Poſt

Post annos CXII., uti supra ostendimus, XIV. Luna erit octiduo citius, nempe die 5., ubi litera G Ogdoadis Julianæ præcedentis occurrit. Litera proximæ columnæ est d: Feria vero (quæ hoc spatio retrocedit per unicum gradum) habebitur VI. Igitur f fuerit litera Dominicalis anno 112. post primum Severi Alexandri, nempe anno Æræ Christi 334. Pascha vero contigerit die 7. Aprilis. Ita exhibet etiam Tabula Paschalis paulo ante edita in solutione Problematis Paschæ, collecta ex SS. Patribus.

Post alios annos CXII., nempe anno Æræ vulg. 446. Luna XIV. in Kalendario retrahenda per octiduum, ubi litera G occurrat proxime in Ogdoadibus. Spectat vero ad diem 28. Martii. Litera alterius columnæ illi adhærens c indicat Feriam v., quæ unico gradu minor est Feria Periodi proxime præcedentis. Erit itaque dies Dominica 3 Martii f dies Paschalis. Eandem ita exhibent Tabulæ, a SS. Patribus Cyrillo, Leone &c. collectæ in solutione Problematis Paschalis.

Experimentum capere lubet etiam circa periodos majores annorum 784.: quarum singulæ promovent Lunam tum in Kalendario, tum in Feriis per biduum.

Ab anno primo Severi Alexandri, Christianæ Epochæ 222., numera duplicem Periodum Majorem annorum 784. Incides in annum Christi 1790. Duplex periodus major promovet Lunam per dies quatuor in Kal. Juliano, & per totidem Ferias in hebdomada. Cum igitur anno primo Alexandri Cæsaris Idibus Aprilibus Sabbato colligeretur Luna XIV., eadem Luna habebitur Feria IV. die vero 17. Aprilis anni 1790. Propterea Dominica Paschalis dicenda foret 21. Aprilis, si nulla Æquinoctiorum præcessio tot Sæculis intercessisset. Verum recedente Æquinoctio ad diem XI. Martii in Kal. Juliano, Luna præcedens habenda erit Paschalis. Die scilicet 18. Martii stylo veteri, quæ in Gregoriano dicetur 29. Martii erit Luna XIV. Feria diei XVII. Aprilis ejusdem anni est IV., eaque notatur litera b. Igitur litera Dominicalis ejusdem anni in Kalendario veteri habenda est juxta systema literarum Dominicalium S. Hippolyti relatum infra, f: quæ cum occurrat die 24. Martii stylo veteri (seu 4. Aprilis stylo novo) proximè post quartamdecimam supra indicatam; demonstrat, Pascha eodem anno 1790. celebrandum esse die 4. Aprilis, quemadmodum referunt etiam communes Tabulæ Gregorianæ.

Hoc itaque Systema statuendum judicio Cycli Hippolytei, per triplicem illam Periodum *Minorem*, *Majorem*, *& Maximam*, quas adeò eleganter, & expeditè respondere ostendi tum literis Ogdoadum more Juliano, tum hebdomadum more Christiano. Quin etiam hujusmodi habitudo Cycli Hippolytei, ejusque *Periodorum* ad *Ferias*, censeri debet non tantùm ratio Systematis, sed etiam pars usûs: quod nitidiùs visum iri puto capite subsequenti in declaratione secundi laterculi. Id tamen superest indicandum, qua scilicet ratione in singulos annos cujuscumque Periodi *Minoris*, *Majoris*, *& Maximæ* ex hujus Canonis expansione indicetur Feria, demonstrans Pascha legale, seu diem quartamdecimam Cyclarem Lunæ Paschalis, & anni Juliani diem ipsi congruentem: id enim contineri videtur hoc in laterculo; quemadmodum in altero colliguntur more Christiano Dominicæ Paschales anni cujuslibet per integram periodum minorem annorum CXII., indicatæ ex præcedenti serie Paschatis legalis, ad certam anni Juliani diem, & hebdomadis Feriam in hoc præcedenti laterculo jam redacti.

Indiculus Librorum Hippolyti, in margine Canonis incisus, titulum continet illius operis, quo doctissimus Martyr universa illa explicabat, ac demonstrabat fusiori commentario; nam ibi legitur inter alia Hippolyti Opera: ΑΠΟΔΕΙΞΙϹ ΧΡΟΝΩΝ ΤΟΥ ΠΑϹΧΑ ΚΑΤΑ ΕΝ ΤΩ ΠΙΝΑΚΙ, DEMONSTRATIO TEMPORUM PASCHAE QUEMADMODUM IN TABULA. Verùm cùm is liber incuriâ temporum interciderit; conabimur ex ipsa literarum septem dispositione G F E D C B A per totidem columnas sedecennales *demonstrationem* deperditam expiscari. Neque id incongruum videbitur Mathematicis: qui probè noverunt, quam plurimas demonstrationes Theorematum, ac Problematum geometricorum restitui posse, etiam nullis superstitibus literis, dummodo figurarum lineamenta salva habeantur: quod in Canone S. Hippolyti ritè hic expansò contigisse gaudemus: non secus, ac in elementis ab Euclide collectis olim accidisse alii memorant. Verùm hanc Systematis Hippolytei partem, quæ usum quoque respicit ejusdem Cycli, opportunum ducimus paullisper differre, ad numerum scilicet 6. præsentis Capitis, postquam fuerint nonnulla præmissa de usu altero Chronologico, quæ faciliorem reddent earundem rerum explicationem.

IV. Expediendus itaque est usus alter hujusce prioris laterculi ad Chronologiam Paschatum præcipuorum, quæ in divinis literis memorantur, juxta prolepticos annos Julianos in Hippolyti Cyclo exhibendam. Hanc verò methodum elegantis Chronici facilè colligo ex certis vestigiis, tabulæ incisis, tum in titulo, tum in columnis per voces illas quæ statis locis leguntur insculptæ, nempe EXODUS; IN DESERTO; JESUS (hoc est Josue;) EZECHIAS; JOSIAS; ESDRAS. Eædem repetuntur semel, adjectis verbis SECUN-

SECUNDUM DANIELEM; ut exprimatur EXODUS JUXTA DANIELEM, IN DESERTO JUXTA DANIELEM &c. Duo tamen loca, quorum in uno legitur GENESIS CHRISTI, in altero PASSIO CHRISTI non geminantur in hoc laterculo: neq; illis additur τὸ ΚΑΤΑ ΔΑΝΙΗΛ JUXTA DANIELEM, quod occurrebat in superioribus. Hujusmodi vocum sententiam minimè assequtus videtur Scaliger: & ab ejusdem inquisitione abstinuere P. Bucherius & Petavius, viri ingenio magno, & cuivis docto in disceptando pares, ut de Vettio protulit Varro apud Censorinum. Cum tamen Bucherius permiserit arbitrio Lectorum easdem voces interpretari; consului titulum, experturus, num ex Davo fieri Oedipus possem. Sanè in titulo indicium legitur Chronici Paschatum superiorum, hac in tabula per Hippolytum ordinati. Ait enim titulus Latinè redditus: *Anno I. Regiminis Alexandri Imperatoris facta est* XIV. *Paschæ Idibus Aprilibus Sabbato, cùm mensis embolimæus fuisset. Continget sequentibus annis sicut infra ordinatum est in tabula.* FACTA VERO EST IN PRAETERITIS SICUT INDICATUR. *Solvere autem oportet jejunium, ubi inciderit Dominica.* Indicatur itaque in Tabula, huic titulo subjecta, quemadmodum Paschalis quartadecima celebrata fuerit annis præteritis ante Epocham Imperii Severi Alexandri. Porrò XIV. Paschales, quæ ante Severum celebratæ hic significantur, disertè apparent in titulis antea relatis, EXODUS &c. Sunt verò Paschata superiorum ætatum, de quibus divinæ loquuntur literæ Primum Pascha institutum in exitu Israel de Ægypto, ut legimus Exodi cap. XII. annis ante Christi Epocham circiter 1500., vel 1550. notatur vocibus EXODUS, & EXODUS KATA DANIEL. Tum illi succedit Pascha in deserto celebratum post biennium, de quo loquitur Liber Numerorum Cap. IX.: hic verò indicatur per literas IN EREMO Deinde sequitur Pascha Post annos 39. à proximè recensito, sive post 41. ab Exodo, in ingressu Palæstinæ celebratum sub Josue seu JESU NAVE, ut in lib. Josue cap. 3. cujus indicium est nomen JESUS appositum post cellulam 41. à Paschate Exodi. Reperiuntur etiam incisa nomina EZECHIAS, JOSIAS, ESDRAS, hoc est Sacerdotis Esdræ, & illorum Regum, qui Pascha magna cum celebritate instaurarunt: quorum propterea in Sacris Bibliis memoria recensetur: nempe; II. Paralipom. cap. 30., & 35. IV. Reg cap. 23. I., Esdr. cap. 6. Attexitur vero JUXTA DANIELEM alia Chronologia Paschatum eorundem; cùm ex Danielis libro, ejusdemque hebdomadibus diversimmodè, numeratis Epocham superioris ætatis à templo condito ad instauratum sub Cyro Chronologi colligant paullò diversam. Quare utriusque sententiæ Chronicæ numeros Hippolytus consignavit in hacce Tabula: in qua profitetur, se indicasse Paschata superiorum ætatum: IN PRAETERITIS AUTEM annis EVENIT SICUT INDICATUM EST, uti vertit Bucherius.

Hæc demum interpretatio legitima mihi videtur verborum Sancti Hippolyti; licet Scaliger, non admodum felici conjectura putaverit, eadem pertinere ad lectiones statas, vagasue, ex utroque testamento, quarum usus per Hippolyti ætatem in Ecclesia vigeret. *Nos ea* (subdit Bucherius) *quoniam ad institutum nostrum non attinent, lectoris judicio relinquimus.* Præter illa enim Paschata Exodi, in deserto, Josue, seu Jesu Nave, Ezechiæ, Josiæ, Esdræ, ab Hippolyto consignata, nullum repperi disertè narratum in libris Veteris Testamenti: Eò autem lubentiùs concedo in hanc sententiam, qua statuebam, dictionibus illis indicari annum Cycli Hippolytei, cui respondent Paschata iisdem cellulis attributa, & in divinis literis memorata; eò inquam lubentius in hanc sententiam concedo; quod videam, intervallis Paschatum definitis ex potiori Chronologorum veterum ac recentiorum sententia satis exactè applicari cellulas hujus laterculi, ut ex comparatione mox afferenda perspicuum fiet.

Monere tamen oportet comparaturos, ut meminerint, Chronologos omnes, licet è divinis literis intervalla temporum repetant, non nihil differentiæ in calculos intulisse: dum plurium sive Judicum, sive Regum annos aut discretos componunt, aut componendos separant: quos percensere singulos non est præsentis ocii, aut instituti Sufficiet, credo, producere celeberrimos tum ex antiquis, tum ex recentioribus Chronologis, & consignare intervalla temporum ab eorundem supputationibus definita; ut constet, Hippolyti systema Chronicum probari maximè, quod medio fermè loco inter aliorum sententias consistat. Ab ipso autem Hippolyto exordiar, qui reliquos hic afferendos ætate præcedit. Consignat S Hippolytus GENESIM CHRISTI Domini cellula secunda sui Canonis annorum CXII. Duplici fermè Cyclo, sive annis 223. ante Epocham Severi Alexandri putat in utero Virginis Deiparæ conceptum fuisse Dominum. Recentiores Chronologi saltem biennio maturiùs id contigisse demonstrant: quibus licet assentiar; attamen observo, Dionysium, & Veteres plerosque biennio distulisse, quod erat biennio ante Hippolyti terminos proferendum. Medio igitur loco inter utrosque versatur S. Hippolyti supputatio. PASSIO CHRISTI in cellula postrema columnæ secundæ consignata, pertinet ad annum æræ vulgaris 29. sive, ut ego arbitror, 28. (par enim Consulum omissum judico:) quem esse tribuendum Passioni Dominicæ, duobus Geminis Consulibus, in-

victis rationibus videtur fermè demonstratum. Verùm hujusce Paschatis intervallum alii observarunt. In remotiora Paschata si feramur per cellulas Hippolyteas; occurrent sex illa Esdræ, Josiæ, Ezechiæ, Josue, in Eremo, & Exodi nominibus bis consignata: semel absque ullo additamento; iterum verò cum literis JUXTA DANIELEM. Duplicem computum, ut præmonui, ferunt. Alius colligitur juxtà hebdomadas Danielis: quarum 26. ab Esdræ Paschate ad Christum Dominum S. Hippolytus numera- 62.
vit, ut Auctor est Hieronymus in Lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis. Sunt verò heb- 7.
domades annorum LXII. anni 434. Computus alter juxta annos imperii Persarum, 434.
& Macedonum, ab eodem S. Hieronymo indicatus, reperitur etiam in Opere Anonymi, Hippolyto æqualis, infra afferendo sub extremum hujus Capitis.

Computus prior ex cellis non consignatis *juxta Danielem*		Computus alter *juxta Danielem*; de quo vide quæ in margine adscribimus. *	
	Annis ante primum Severi Alexandri.	*Annis ante primum Severi Alexandri.*	
Pascha Exodi	1799.	1778. *seu*	1666.
Pascha Ezechiæ (ejus anno Primo)	1006.	987.	875.
Pascha Josiæ (ejusdem anno XVIII.)	893.	875.	763.
Pascha Esdræ (Darii anno VI.)	786.	656.	656.

Si detraxeris annos 221., qui intercedunt post primum Æræ vulgaris Dionysianæ ad primum Imperii Alexandri; intervalla Paschatum, & Æræ Christi vulgaris hæc prodibunt ex Cyclo:

	Ex supputatione priori	*Ex supputatione juxta Daniel.*	*sive*
Pascha Exodi ante Epoch. Chr. annis	1578.	1557.	1445.
Pascha Ezechiæ	785.	766.	654.
Pascha Josiæ	672.	654.	542.
Pascha Esdræ	595.	435.	435.

Observentur etiam intervalla eorundem Paschatum invicem comparatorum.

		Intervallum annorum.			*Intervallum annorum.*	*sive*
Exodi	1578.	793.	Exodi	1445.	791.	
Ezechiæ	785.	113.	Ezechiæ	654.	112.	
Josiæ	672.	107.	Josiæ	542.	107.	653.
Esdræ	565.	565.	Esdræ	435.	435.	435. 218.
Æræ comm.	0.		Æræ comm.	0.		
		Summa 1578.			Summa 1445.	

Conferenda jam sunt intervalla, & Epochæ Canonis Hippolytei cum intervallis, & Epochis aliorum Chronologorum, qui tum ex veteribus, tum ex recentioribus habentur præstantissimi. Ex veteribus proferam Eusebium, & Syncellum. Ex recentioribus Card. Bellarminum, Salianum, Petavium, Torniellum, Usserium, Calvisium, & Lydiatum: redactis eorundem comparationibus ad Æram Christi vulgarem, cum certo ipsorum Chronologiæ anno compositam.

Eusebius

* S. Hieronymus in cap. IX. Danielis hæc scribit: *Hippolytus autem de eisdem hebdomadibus* (Danielis) *opinatus est ita. Septem hebdomadas ante reditum populi supputat, & sexaginta duas post reditum usque ad Nativitatem Christi, quarum tempora omnino non congruunt. Siquidem Regni Persarum ducenti & triginta supputantur anni, & Macedonum trecenti: & post illos usque ad Nativitatem Christi anni triginta: hoc est ab initio Cyri Regis Persarum usque ad adventum Salvatoris anni quingenti sexaginta.* Anonymus verò Scriptor sub Sev. Alexandro, quem Hippolytum aliqui putant, post Esdram ad Incarnationem Domini retulit annos 563., ut infra dicetur. Ex cellis *juxta Danielem* tabulæ Hippolyteæ ab ESDRA ad GENESIM CHRISTI numerantur anni 434. computatis extremis, & sunt ipsæ hebdomades annorum LXII. à Hieronymo tributæ huic intervallo ex sententia Hippolyti. Ex aliis vero cellis sunt anni 565. adjecta scilicet Periodo minori supra cellas alterius putationis: quam sententiam Hieronymus præfert, ex Persarum & Macedonum annis ritè collectis; quam etiam consentire videmus cum ea, quam profert Anonymus Hippolyto æqualis, ad Æram Christi biennio remotiorem Æra communi. Duplex idcirco profertur computus intervalli Esdræ Paschatis à Genesi Christi Domini, alter quidem ex *Danielis* hebdomadibus ann. 435. ante æram communem, seu 434. inclusis terminis ante Natalem Domini ab Hippolyto assumptum (quo etiam nomine fortasse cellas inscribit JUXTA DANIELEM;) alter autem juxta probatiorem sententiam, annis 565. præmittens Pascha Esdræ communi Epochæ Natalis Dominici qui sunt 563. ante assumptam ab Hippolyto in hisce cellis. Abstinemus verò exemplo Hieronymi à judicio circa easdem ferendo: cum Sanctus Doctor ibidem admoneat, *periculosum esse de Magistrorum Ecclesiæ judicare sententiis, & alterum præferre alteri.*

Eusebius à natali Abrahami ad Natalem Christi Domini colligit annos 2015. Exodum verò statuit anno Abrahami 505. & reliqua Paschata his intervallis sejungit,

			Intervallum annorum.
Pascha Exodi annis ante Christi Natalem	1510.		
Pascha Ezechiæ	539.	——	771.
Pascha Josiæ	625.	——	114.
Pascha Esdræ	514.	——	111.
Æra Christi Nat.	0.	——	5 4.
		Summa	1510.

Georgius Syncellus ad annos Mundi juxta Græcorum putationes suam Chronographiam attexens,

				Intervall.
Exodum refert anno M.	3816.	ante Christi Natalem —	1685.	
Pascha Ezechiæ A M.	4766.	A. Ch. Nat. — —	735.	—— 950.
Pascha Josiæ A. M.	4871.	A. Ch. N. — —	630.	—— 105.
Pascha Esdræ A. M.	4998.	A. Ch. N. — —	502.	—— 128.
Christi Nat. A. M.	5500.	— Ch. N. — —	0.	—— 502.
			Summa	1685.

Card. Bellarminus, juxta vulgata Biblia computans, Æram Mundi à Deo conditi annos ita digessit in Tabulis, editis post ejus librum de Scriptoribus Ecclesiasticis:

Pascha Exodi Anno Mundi	2483.	Ante Christi Nat. —	1500.	
Pascha Ezechiæ A. M.	3238.	A. Ch. N. — —	745.	—— 755.
Pascha Josiæ A. M.	3342.	A. Ch. N. — —	641.	—— 104.
Pascha Esdræ, seu Darii VI. A. M.	3463.	A. Ch. N. — —	520.	—— 121.
Christi Æra vulg.	3983.	— — — — —	0.	—— 520.
			Summa	1500.

Salianus statuit

Exodum Anno Mundi	2544.	A. Ch. Nat. — —	1509.	
Pascha Ezechiæ A. M.	3309.	A. Ch. Nat. — —	744.	—— 765.
Pascha Josiæ A. M.	3412.	A. Ch. Nat. — —	641.	—— 103.
Pascha Esdræ A. M.	3538.	A. Ch. Nat. — —	515.	—— 126.
			0.	—— 515.
			Summa	1509.

Petavius cum Periodo Juliana, & Mundi origine annos ita connectit:

Pascha Exodi annis Per. Jul.	3183.	Mundi 2453.	Ante Ch. Ep. 1530.	
Pascha Ezechiæ a. P. Jul.	3987.	Mundi 3257.	Ante Ch. Ep. 726.	—— 804.
Pascha Josiæ a P. Jul.	4090.	Mundi 3360.	Ante Ch. Ep. 623.	—— 103.
Pascha Esdræ a. P. Jul. (sive anno VI. Darii)	4198.	Mundi 3468.	Ante Ch. Ep. 515.	—— 108.
				—— 515.
Æræ Christi Dionys. a. P. Jul.	4713.	Mundi 3583.	— — — 0.	
			Summa	1530.

Torniellus ad Æram Orbis conditi refert, ut sequitur:

Pascha Exodi Anno Mundi	2544.	ante Æram Ch. Dionys.	1507.	
Pascha Ezechiæ anno Mundi	3308.	ante Æram Ch. Dionys.	743.	—— 764.
Pascha Josiæ anno Mundi	3412.	ante Æram Ch. Dionys.	639.	—— 104.
Pascha Esdræ anno Mundi	3537.	ante Æram Ch. Dionys.	514.	—— 125.
Æram Christi Dionysianam anno Mundi 4051.		— — — —	0.	—— 514.
			Summa	1507.

Usserius Epochas ita constituit:

					Intervallum.
Primi Paschatis in Exodo, anno Mundi	2513.	ante Ch. Ær. vulg.	1491.		
Paschatis Ezechiæ anno primo, anno M.	3728.	ante Ch. Ær. vulg.	726.	—	765.
Paschatis Josiæ anno XVII, anno M.	3381.	ante Ch. Ær. vulg.	623.	—	103.
Paschatis Esdræ, Darii anno VI. an. M.	3489.	ante Ch. Ær. vulg.	515.	—	108.
Æræ Dionysianæ anno Mundi	— — —	— — — —	0.	—	515.
			Summa		1491.

Calvisius easdem Æras in Chronologia ita consignat:

Exodum, seu primum Pascha anno Mundi	2453.	ante Chr. Ep.	1497.		
Pascha Ezechiæ anno primo, anno Mundi	3222.	ante Chr. Ep.	728.	—	769.
Pascha Josiæ anno ejus XVIII., anno Mun.	3325.	ante Chr. Ep.	625.	—	103.
Pascha Esdræ anno Darii VI., anno Mun.	3434.	ante Chr. Ep.	516.	—	109.
Æram vulgarem Dionys., anno Mundi	3950.	— — — —	0.	—	516.
			Summa		1497.

Lydiatus denique in Canonibus Chronicis colligit

Exodum anno Mundi	2504.	ante Christi Epocham	1502.		
Pascha Ezechiæ anno Mundi	3278.	ante Christi Epocham	728.	—	774.
Pascha Josiæ anno Mundi	3381.	ante Christi Epocham	615.	—	103.
Pascha Esdræ, sive Darii annum VI. an. M.	3540.		466.	—	159.
Æram Christi vulg. an. Mun.	4006.	— — — — — — —	0.	—	466.
			Summa		1502.

His itaque sententiis, & computis Chronologorum illustrium præmissis, age comparemus Hippolyti cellulas cum intervallis annorum. Si quæ Paschata in eandem cellam ab Hippolyto conjiciuntur, ea distare necesse fuerit per solidam periodum annorum CXII., vel per plures, sed solidas. Conjungunt cellæ hujus Canonis Pascha Ezechiæ cum Paschate Josiæ in cellulis JUXTA DANIELEM: apponunt in reliquis hac nota destitutis. Distabunt itaque Paschata ex Hippolyti sententia, & Canone, annis CXII vel CXIII. Ex antiquis Eusebius biennio prolixius intervallum assumit. Reliqui contrahunt hoc spatium annis, qui minimum septenis, qui maximè novenis. Medio igitur loco versatur inter discrepantes Chronologos S. Hippolytus.

Eodem indicio cellularum, ex Paschate Esdræ, quod ætate posterius fuit, si retrocesseris per cellulas Canonis, donec occurrat Pascha Josiæ, quod proximum est ex superioribus à S. Scriptura recensitis; necessario affirmabis, intervallum ex Canone Hippolyti videri annorum CVIII. juxta Danielem. Syncellus amplificat, annos illi tribuens 128. * Claudius contrahit annos numerans XCV. Medio igitur loco est Canon Hippolyteus inter antiquos illos Chronographos. Medius quoque incedit etiam inter recentes. Vides enim spatium ab hisce cellulis definitum annorum 108. statui à Card. Bellarmino annorum 121., à Torniello 125., à Saliano 126., à Lydiato 159.: qui excedunt rationes Hippolyti; & è converso putari à Petavio, & ab Usserio annorum 108., Calvisio 109.: qui ab iisdem rationibus deficiunt.

Comparo, & aliud intervallum inter Exodum, & Ezechiam: quod cellulæ Hippolyti constituunt annorum 793., vel 791. si ad illas respiciam, in quibus legitur JUXTA DANIELEM. Syncellus è veteribus, ac è recentioribus Petavius hoc spatium augent. Reliqui imminunt. Ubique igitur incedit medius Canon Hippolyti inter diversas Chronologorum sententias, & putationes.

Neminem itaque puto non concessurum, jure à nobis censeri inter usus potiores istius prioris laterculi eum, qui respondeat titulo, exponenti, præteritorum Paschatum certa tempora hic esse consignata; cùm videat singulorum intervalla tam aptè respondere Systemati Chronologico utriusque Testamenti, juxta rationes veterum, ac recentiorum Auctorum, ex Divinæ Scripturæ Libris collectas.

Objecit Martyr doctissimus Lydium hunc lapidem Ethnicorum argutationibus, ostendens usum legitimum civilis Chronologiæ ad recolenda mysteria Veritatis, juxta quæ Cæli gloriam Dei enarrantes in Mosis, Ezechiæ, Josiæ, Esdræ sæculis tabulas veluti expanderant Dominici Paschatis, propheticis typis toties adumbrati. Exemplum quoque posteris

* Antiquus Chronographus apud Labbeum in Biblioth. MSS. tom. primo pag. 314.

ſteris comparabat, quo reparata per Chriſtum Dominum tempora in Paſchali myſterio ſanctè cuſtodirent: ea ſcilicet lege ſacrorum, qua cum Apoſtolo Paulo, & cum plurimis Patribus recenſenſis in alio opuſculo, *De Nummo, & Gnomone Clementino*, patere poſſet, Aptata eſſe Sæcula Verbo Dei.

Mirabar, hujuſmodi computum, ſatis apertum, non occurriſſe tot egregiis Auctoribus, qui Canonem Paſchalem Hippolyti Martyris, utpote clavum, & cardinem totius Chronologiæ, adornarunt notis, & commentariis. Scriptor eruditiſſimus Carolus du Freſne Dominus du Cange in ea præfatione maximè commendata, quam præmiſit editioni Canonis Paſchalis, paucos ante annos typis regiis excuſi, poſtquam ſcitè adnotavit rationem duplicem *Paſchalium* conſcribendorum, *ſimplicem*, & *fuſiorem*, in utraque Hippolytum claruiſſe antiquorum teſtimoniis confirmat. Quemadmodum verò in breviori, & prima ratione, per tabulas ut plurimum concinnata, laborum Hippolyti teſtimonium producit hoc ipſo ex marmore; ita & fuſioris commentationis, ab eodem Martyre lucubratæ, fragmenta ab antiquis deſcripta adnotavit. * *Primùm verò Hippolytum* dicit *ea ſcribendi ratione uſum: qua digeſtis à Mundo condito ad ſua uſque tempora elapſis annis ſedecennalis Cycli à ſe reperti in inveniendo Paſchate methodum firmaret, deſcriptis ſubinde, ut vero eſt ſimile, Paſchalibus feſtis Legalibus, & forte Chriſtianis. Quod quidem opus ad Alexandri Imperatoris tempora perduxit, ut ex Euſebii allato loco docemur, in quo temporum deſcriptionem expoſuit à Mundi conditu ad eundem Alexandrum, cui demum Canonem ſedecennalis Cycli præfixit: id enim indicare videtur vox* προθείς. *Aliud autem fuere Hippolyti ratio Paſchæ, temporumque Canones, uti appellantur ab Hieronymo, aliud Canon* ἑκκαιδεκαετηρίδος. Utriuſque commentationis teſtem ſtatuere poſſumus hunc ipſum lapidem: cujus in priori laterculo Chronologicam tabellam conſpicimus Paſchatum Veteris Teſtamenti, quam fuſiori deinde commentario putaverim cum D. du Cange fuiſſe ab Hippolyto illuſtratam, ut elenchus operum ibi appoſitus videtur oſtendere. In altero autem laterculo, de quo agendum erit ſequenti capite, Tabellam digeſtam autumo Paſchatum ſubſequentium poſt annum primum Severi Alexandi: cui explicandæ librum diverſum ab eodem Martyre conſcriptum fuiſſe ex Hieronymo, & Euſebio Freſneus rectè collegit. Rem totam multò præclarius aſſequutus videtur D. du Cange, quàm nuperus Auctor, ** ab eo commendatus, tomo II. Variorum Sacrorum: qui cum Hippolyti ſermonem, & operum indicem, ac Paſchale hoc laterculum illuſtret à pag. 930. ad 1122. *nomina Exodi, in Eremo, Jeſu, Ezechiæ, Joſiæ, Eſdræ, Geneſeos Chriſti, & Paſſionis Chriſti* ad ſtatas lectiones refert cum Scaligero: nulla idonea ratione prolata ejus diſtantiæ & harmoniæ, quam ſervant nomina in cellulis aſſignatis. Rectè quidem & ipſe refragatur Scaligero in emendatione ejus vocis IHCOVC, quæ nitidè ſculpta legitur cellulâ tertiâ columnæ tertiæ, & cellulâ ſeptimâ columnæ quartæ, addicâ clauſulâ *juxta Danielem*. Rectè inquam judicat, referri oportere ad Jeſum filium Nave, hoc eſt ad Joſue. Sed operam ludit, cùm de ejus lectione, nec non de lectionibus Eſdræ corruptis aliqua ibi recenſet pag. 950. Numerare enim poterat ſpatia 41. ab *Exodo juxta Danielem* ad *Jeſum* (hoc eſt Joſue Paſcha) *juxta Danielem*: prout etiam 42. ſpatia colliguntur, ſi in voce *Exodos* expreſſa in cellula 10. columnæ poſtremæ numerentur ſeptem illa, quæ ſuperſunt ad finem Tabulæ, & his adjiciantur 35. ſpatia, quæ repetentibus initium Cycli pervadenda ſunt, quouſque pertingatur ad vocem *Jeſus* in tertia cellula columnæ tertiæ: quemadmodum duo ſpatia ſemper occurrunt ab *Exodo* ad Paſcha *in eremo, tam juxta Danielem*, quàm ſine hoc additamento, propter biennium interpoſitum inter Paſcha primò inſtitutum in Exitu ab Ægypto, & Paſcha juſſu Dei celebratum *in deſerto*, de quo Liber Numerorum capite IX. Verùm de his ſatis. Id unum tamen præterire non poſſum, quod in hac Tabula occurrit circa lemma illud *Geneſis Chriſti*. Quæri enim poteſt, cur in Paſchali Chronologia memoret potiùs Hippolytus *Geneſim* Chriſti, quàm *Nativitatem*? Facilis verò habebitur dubii ſolutio, ſi attendamus, ſpatio menſis Paſchalis peractam fuiſſe *Dominicam Incarnationem*; extra Paſchale tempus contigiſſe *Nativitatem*. Neque enim audiendi ſunt, qui cum R. P. Harduino ſtatuebant, Septembri menſe in lucem editum Redemptorem; EX ANTIQUA enim TRADITIONE, à Patribus diſertè memorata, & ex clariſſimis indiciis, Dominici Natalis diem menſe Decembri cognitum fuiſſe, in Eccleſia præſertim Romana, docuit ſæpe commendatus Illuſtriſſimus Epiſcopus Hadrienſis in Monumentis Veteris Antii. Cùm igitur Martyr Hippolytus Paſchales Epochas hoc in laterculo conſignaret, conſultò elegit Incarnationem Verbi recenſere, quæ ipſâ Lunâ Paſchali jam accenſâ contigit, juxta hujus Canonis Chronologiam; cùm referatur (ut ex cellularum numero conſtat) ad annum 222. ante initium Severi Alexandri, deducto ſcilicet biennio ex duplici periodo ſolida annorum CXII., ut ex ipſo Tabulæ conſpectu pridem cognoverunt Auctores eruditi: qui etiam notant, ex hoc ſyſtemate Chriſti Domini Paſſionem referri ad vulgaris Æræ Dionyſia-

* Pag. 10. Præf. ** Stephanus le Moyne.

næ annum XXIX. duobus Geminis Coss. suffragantibus plerisque ex Patribus, præsertim vetustioribus.

V. Compendio igitur eleganti complectitur S. Hippolytus hac in Periodo Chronologiam utriusque ætatis, ante, ac post Christi Domini adventum, ex certa dispositione heccædecaeteridum septem per totidem columnas: quas P. Bucherius censebat contrahi posse ad numerum cellularum duplo minorem, nihil perturbato Feriarum ordine; cùm bis in Cyclo annorum CXII. eadem series, sive apocatastasis Feriarum instauretur. Verùm decurtatio Bucheriana non ita bellè exhibuisset Chronologiam Sæculorum, necessariò expandendam in septem Cyclos, constantes annis CXII., potiùs quàm in periodos XIV. annorum LVI., ut nempe compertum foret, priori numero annorum 112. restitui motus Lunisolares octiduo citiùs in Kalendario Juliano, & Ferias retrahi unico gradu in hebdomada: quæ duo in minori numero annorum LVI. copulari minimè poterant. Unde multò difficilior extitisset comparatio anni Juliani cum Lunaribus Hebræorum, quæ ad Paschatis Christiani computum, & ad veteris testamenti Chronologiam digerendam, tanto cum eruditionis compendio ab eodem Hippolyto sapienter hic adhibetur, & ordinatur. Præterea concideret ratio Cycli, caussa embolismorum, ut infra ostendam, si decurtaretur.

Dolendum quidem est, Sancti Martyris commentarium fusiorem periisse, quem D. Du Cange summoperè optandum ex ejusdem specimine demonstravit. Illius enim ductu reliqua nitidè assequeremur, quæ de usu Canonis dicenda forent. Obversantur quidem animo nonnulla systemata ad praxim Canonis accommodata. Verùm ne longiùs protraham dissertationem, unica sectione istius capitis, huic vestigationi deputata, finem quærendi faciam.

VI. Scitè observabat P. Bucherius, annis Julianis solidis CXII. (quod spatium habendum esse diximus Periodum minorem) Synodos Luminarium restitui non posse ex legibus mediorum motuum. Hoc enim intervallo jam ostendi cap. præcedenti, phases Lunares neque congruere cum stata die anni Juliani, neque cum eadem hebdomadæ Feria. Cùm verò Bucherius observaret, in expansione annorum CXII., de qua capite proximo agendum erit, rationes Lunæ luxari per biduum; opinabatur Hippolytum, facilitatis desiderio deceptum, constituisse, ut post annos centenos ac duodenos eadem omninò dies anni Juliani in orbem referret Pascha Christianum, neglectâ Lunaris motus discrepantiâ, fortasse quòd S. Hippolytus exiguam eandem arbitraretur. Idem P. Bucherius adnotavit cum Scaligero, complures numeros Canonis Hippolytei, qui expanduntur in sequenti laterculo, mendosè sculptos evidenter cognosci ex comparatione cum alio laterculo quem pertractamus. Præter Bucherii censuram, non defuit suspicio præcedentis emendationis ipsi marmori adhibitæ paullò post, quàm fuerat è solo eductum. Unus enim ex codicibus Altæmpsianis, quem translatum cum reliquis in Bibliothecam Otthobonianam præ manibus habeo, Eminentissimo Mœcenate indulgente, codex inquam illa ætate, qua lapis effossus fuerat, compositus, ac subsignatus à Joanne Crispo, & ab Horatio ejus filio, Vaticanæ Bibliothecæ Scriptoribus, hujusmodi observationes continet, quas Italicè dabo, prout extant in autographo; ne quidquam immutasse redarguar, dum aliorum castigationes inofficiosas (fortassis etiam imperitas) accuso.

Errori della Tavola Domenicale.

Si ritrovano ancora nella Tavola Domenicale alcuni errori, quali con studio, e diligenza grande si sono superati, & annotati in margine con lettere rosse, se bene è credibile, che non siano errori dell' Auttore, mà degli incisori delle Tavole; e li detti errori accommodati per annotationi, come devono stare, sono questi, cioè

Nella terza colonna, ò vero appositione alla 16. linea dove dice IX. Kal. Ap. deve dire v. Kal. Aprilis

Nella quarta colonna ò vero apposizione alla 7. linea dove dice v. Kal. Aprilis, deve dire v. Idus Aprilis

Nell'istessa colonna alla 12. linea dove dice XV. Kal. Apr. deve dire XV. Kal. Majas

Nella quinta colonna alla 9. linea dove dice XVII. Kal. Aprilis, deve dire XVII. Kal. Majas

Nella sesta colonna alla 8. linea dove dice VI. Idus Aprilis, deve dire VI. Kal. Aprilis

Nell istessa colonna alla 14 linea dove dice VIII. Kal. Aprilis, deve dire XIII. Kal. Aprilis.

Nell'istessa colonna alla 15. linea dove dice III. Idus Aprilis, deve dire VI. Idus Aprilis.

Errori

Errori della Tavola Legale.

Si trova nella Tavola Legale un'errore, quale chiaramente si cognosce esser errore, e con studio, e diligenza si è corretto, e si è calculato, e fatto corrispondere con tutti li suoi sette riscontri, quale è questo, cioè. Dove nella quarta linea dice XV. Idus Aprilis, deve dire v. Idus Aprilis, perche à dire XV. Idus è falsissimo, poiche nelli mesi non si trovano più che otto Idi.

De erroribus, utrique Tabulæ attributis, litem differo in caput proximum. Negotium modo facessam indicatis castigationibus. Consulto enim contuli Tabulam à Grutero, & Bucherio editam cum prototypo marmoreo, ut constaret, num emendationes illatæ fuissent in exempla tantummodo, an etiam in ipsum exemplar. Experimento autem didici vitiatos non esse, sive correctos, characteres aliquos in exemplari, quos corrigendos censebant Joannes, & Horatius Crispi: de aliis autem locis paululum dubitavi; cum ad eorum præscriptum modo legantur, præcipue vero quæ in quarta columna indicantur lin. 7. & 12.; in columna v. lin. 9.; in columna VI. lin. 14. & 15.; nam his in locis lapis modo legitur, qualem supra exhibui Græce, unde etiam latinam versionem talem reddidi, qualis respondet characteribus Græcis nunc apparentibus. Verum illa de lapide dum scribebant castigatores antea memorati, Vaticanæ Bibliothecæ administri, perspicue videntur affirmare, aliter á se fuisse lectas illas præsertim literas, quæ *Tabulam Dominicalem* compingunt.

Unicus error, qui *in Tabula Legali* observabatur, diligentia, & solertia diuturna, ut ipsi correctores affirmant, sublatus est: & pertinet ad columnam, in qua dies ad notantur anni Juliani. In marmore tamen nullum videtur extitisse hoc loco certum vitium; cum literæ I. ante E. vestigium ita exiguum superfit, ut potius videri possit vulnus temere inflictum marmori à ferro fossorum, in illud fortuito impacto, quam litera consulto incisa.

Vitium itaque si quod fuit, ad illas columnas pertinuit, quæ anni Romani dies nuncupant, in alio præsertim laterculo Paschatum Dominicalium. Cellulæ autem, quæ literis septem invicem ordinatis insculptæ sunt, cum nullius manum medicam fuerint expertæ, sinceriores mihi videntur Hippolytei canonis indices: cujus propterea integrum Systema ex mea sententia nunc aperiam.

Dico itaque primo hisce literis septem A B C D E F G, per totidem columnas sedecennales ita distributis, exhiberi summam annorum 112.: quam antea dixi Periodum minorem. Præponitur vero columna ex parte læva, in qua notantur anni embolismici, qui sunt in singulis heccædecaeteridibus. 1. 4. 7. 9. 12. 15., ut indicant literæ E M B illis appositæ. Regula prima.

Dico secundo, septem hisce literis, se invicem consequentibus certa implexione in qualibet columna, designari Feriam XIV. Lunæ ad annos singulos cujuscumque heccædecaeteridis proxime futuros, si ordine descendatur per columnam, donec occurrant duo embolismi: tunc enim oportet in præcedentem columnam transilire: idque bis occurret per singulas sedecennales columnas. Exemplum sit in prima heccædecaeteride. Regula Secunda.

Annus primus Severi Alex. primus Cycli, qui est Christianæ Epochæ 222. ducitur ex Columna prima.

	Anni Enneadec.	Anni Æræ Christi vulg.		Feria Quartædecimæ Cyclaris
Embolismus.	1.	222.		G VII. ex Columna I.
	2.	223.		D IV.
	3. Bissext.	224.		A I.
1 EMB	4.	225.		G VII.
	5.	226.		D IV.
	6.	227.		A I.
2 EMB	7. Bissext. Fit	228.	transitus	A I. ex Columna I. in præce-
	8.	229.		E V. dentem VII.
1 EMB	9.	230.		D IV.
	10.	231.		A I.
	11. Bissext.	232.		E V.
2 EMB	12. Fit	233.	transitus in	E V. Columnam VI.
	13.	234.		B II.
	14.	235.		F VI.
1 EMB	15. Bissext.	236.		E V.
	16.	237.		B II.

Ut experimento declaretur, quam recte consonet cum Lunæ motibus mediis hujusmodi designatio feriarum ex Cyclo ita explicato, propono in Tabella 16. Plenilunia Paschalia eorundem annorum in diei civilis numero, & hora, congruentia cum iis, quæ ex anno 1710. in subsequentes observabimus: unico vero numero dissident ista in ordine Feriarum à præteritis sub Alexandro, quæ ita colliguntur juxta ritum Latinum illorum temporum:

Annus Æra Christi		*Plenil. med.* D	*H.*	*M.*	*p. m.* *Feria Plenilunii*	*Feria* XIV. *ex Cyclo Hipp. correctis numeris per alternas embolismos.*
Emb.	222.	April. 13.	6.	30.	Feria VII. - -	VII. Feria XIV.
	223.	April. 2.	15.	18.	IV. V. -	IV.
	224.	Mart. 22.	0.	7.	II - -	I.
Emb.	225.	Ap. 9.	2:.	40.	VII. - -	VII.
	226.	M. 30.	6.	29.	V. - -	IV.
	227.	M. 19.	15.	17.	II. - -	I.
2 Emb.	228.	A. 6.	12.	49.	I. II. -	I. Transit. in Co-
	229.	M. 26.	21.	37.	V. VI. - -	V. lumn.7.præ-
Emb.	230.	A. 14.	19.	10.	IV. V. -	IV. cedentem.
	231.	A. 4.	3.	58:	II - -	I.
	232.	M. 23.	12.	47.	VI. VII. -	V.
2 Emb.	233.	A. 11.	10.	20.	V. - -	V. Transit. in Co-
	234.	M. 31.	19.	9.	II. III. -	II. lumnam 6.
	235.	M. 21.	3.	55.	VII. - -	VI.
Emb.	236.	A. 8.	1.	30.	VI. - -	V.
	237.	M. 28.	10.	19.	III. - -	II.
	238.	M. 17.	19.	7.	VII. - -	VI.

Ubi Luna XIV. excedit terminum Æquinoctii, adhibetur subsequeus Luna.

Finis primæ heccædecaeteridis.

Dico tertio, post primam heccædecaeteridem rite processuram secundam, si literæ indicaturæ feriam Lunæ Quartædecimæ sumantur in columna proxima ante illam, quæ præcedit jam assumptam: hoc est si columnæ sumantur alternis ordine retrogrado, nempe 1. 6 4. 2 7. 5. 3.

Erit igitur ex hac regula facilis dispositio septem heccædecaeteridum quæ constituent unam Periodum minorem; si propositis columnis septem, quibus constat integrum systema Cycli, ordine quo instituimus sedecennium primæ columnæ per regulam secundam earundem literas digeramus. Facile expanditur Tabula ex columna prima, cum literæ 7. consequantur ordine retrogrado G F E &c.

Numerus columarum heccædecaeteridis anni.			1	2	3	4	5	6	7
		1	G	F	E	D	C	B	A
		2	D	C	B	A	G	F	E
		3	A	G	F	E	D	C	B
		4	G	F	E	D	C	B	A
		5	D	C	B	A	G	F	E
		6	A	G	F	E	D	C	B
* anno 7. mutatur litera propter duos embol.	*	7	G	F	E	D	C	B	A
		8	D	C	B	A	G	F	E
		9	C	B	A	G	F	E	D
		10	G	F	E	D	C	B	A
		11	D	C	B	A	G	F	E
* anno 12. mutatur litera propter duos embl.	*	12	C	B	A	G	F	E	D
		13	G	F	E	D	C	B	A
		14	D	C	B	A	G	F	E
		15	C	B	A	G	F	E	D
		16	G	F	E	D	C	B	A

Si

Si cui ergo libeat primam Periodum minorem annorum CXII. expandere ex illis septem, quibus constituitur Periodus Major annorum 784. assumat columnas ordine quo indicavi, resiliendo, in alternas modo etiam transiliat in præcedentes annis 7. & 12. propter embolismum duplicem congruis locis. Hæc verò series columnarum prodibit 1. 6. 4. 2. 7. 5. 3.

Periodus prima ex VII. minoribus ab anno Christi 222. ad 334.

		1		6		4		2		7		5		3
Periodi minoris anni.	1	G	17	B	33	D	49	F	65	A	81	C	97	E
	2	D	18	F	34	A	50	C	66	E	82	G	98	B
	3	A	19	C	35	E	51	G	67	B	83	D	99	F
	4	G	20	B	36	D	52	F	68	A	84	C	100	E
	5	D	21	F	37	A	53	C	69	E	85	G	101	B
	6	A	22	C	38	E	54	G	70	B	86	D	102	F
	7	A	23	C	39	E	55	G	71	B	87	D	103	F
	8	E	24	G	40	B	56	D	72	F	88	A	104	C
	9	D	25	F	41	A	57	C	73	E	89	G	105	B
	10	A	26	C	42	E	58	G	74	B	90	D	106	F
	11	E	27	G	43	B	59	D	75	F	91	A	107	C
	12	E	28	G	44	B	60	D	76	F	92	A	108	C
	13	B	29	D	45	F	61	A	77	C	93	E	109	G
	14	F	30	A	46	C	62	E	78	G	94	B	110	D
	15	E	31	G	47	B	63	D	79	F	95	A	111	C
	16	B	32	D	48	F	64	A	80	C	96	E	112	G

Ab hoc exemplo efformabit integram Periodum majorem, si septem minoribus quæ illam componunt, columnas; ac eellas attribuat proximè quidem digestas, sed ordine, quem adscribo

				Prima habet columnas						
Incipit Anno Christi	222.	Periodi min. septē	Prima	1.	6.	4.	2.	7.	5.	3.
	334.		Secunda	2.	7.	5.	3.	1.	6.	4.
Periodus major	446.		Tertia	3.	1.	6.	4.	2.	7.	5.
Prima ad annos	558.		Quarta	5.	3.	1.	6.	4.	2.	7.
Æræ Christi ab	670.		Quinta	6.	4.	2.	7.	5.	3.	1.
Epocha Sancti	782.		Sexta	7.	5	3.	1.	6.	4.	2.
Hippolyti.	894.		Septima	2.	7.	5.	3.	1.	6.	4.

Secunda Periodus Major ex septem minoribus pariter componetur hoc ordine:

				Columnæ assumendæ						
Incipit Christi Anno	1006.	Periodi min. septē	Prima	3.	1.	6.	4.	2.	7.	5.
	1178.		Secunda	4.	2.	7.	5.	3.	1.	6.
Periodus secunda	1230.		Tertia	5.	3.	1.	6.	4.	2.	7.
maj. in Epocha	1342.		Quarta	7.	5.	3.	1.	6.	4.	2.
Christi Domini.	1454.		Quinta	1.	6.	4.	2.	7.	5.	3.
post S. Hippoly-	1566.		Sexta	2.	7.	5.	3.	1.	6.	4.
tum.	1678.		Septima	4.	2.	7.	5.	3.	1.	6.

Periodi, quas retuli, sequuntur post Epocham Severi Alexandri, à S. Hippolyto assumptam, ut numeri initiales docent. Si quis regredi velit in sæcula præcedentia ante Sev. Alexandrum; proximam Periodum Majorem ante ejusdem Imperium ita disponet, initio facto ab anno 784. ante illum Principem, nempe ab anno ante vulgarem Christi Epocham 563.

Ab anno ante Æram Christi Dionysianam 563. ad ejusdem Æræ annum 222. primum Severi Alexandri.

	Incipit Anno ante Æram Christi vulgarem.	563.	Prima	6.	4.	2.	7.	5.	3.	1.
		451.	Secunda	7.	5.	3.	1.	6.	4.	2.
Prima Periodus		339.	Tertia	1.	6.	4.	2.	7.	5.	3.
Major ante E-		227.	Quarta	3.	1.	6.	4.	2.	7.	5.
pocham Chri-		115.	Quinta	4.	2.	7.	5.	3.	1.	6.
sti Domini.		3.	Sexta	5.	3.	1.	6.	4.	2.	7.
Anno post Chr.		110.	Septima	7.	5.	3.	1.	6.	4.	2.

Proxime superior Periodus major, quæ hanc præcedit, his numeris constat ab anno ante Æram Christi 1347. ad annum 563. ante Christum Dominum.

Ante Æram Dionysianam.

Secunda Periodus Major ante Epocham Christi Domini.	Anno 1347.	Periodi min. septē	Prima	4.	2.	7.	5.	3.	1.	6.
	1235.		Secunda	5.	3.	1.	6.	4.	2.	7.
	1123.		Tertia	6.	4.	2.	7.	5.	3.	1.
	1011.		Quarta	1.	6.	4.	2.	7.	5.	3.
	899.		Quinta	2.	7.	5.	3.	1.	6.	4.
	787.		Sexta	3.	1.	6.	4.	2.	7.	5.
	675.		Septima	5.	3.	1.	6.	4.	2.	7.

Denique si adjicere velimus & tertiam Periodum Majorem ante Epocham Alexandri, ut possit Cyclus omnes annos complecti à Moyse ad Christum Dominum, in Hippolyti Canone prænotatos, ita ordinabitur ab anno 2131. ad 1347. ante Æram Dionysianam.

Ante Æram Dionysianam.

Tertia Periodus Major ante Epocham Christi Domini.	Anno 2131.	Periodi min. septē	Prima	2.	7.	5.	3.	1.	6.	4.
	2019.		Secunda	3.	1.	6.	4.	2.	7.	5.
	1907.		Tertia	4.	2.	7.	5.	3.	1.	6.
	1795.		Quarta	6.	4.	2.	7.	5.	3.	1.
	1683.		Quinta	7.	5.	3.	1.	6.	4.	1.
	1571.		Sexta	1.	6.	4.	2.	7.	5.	3.
	1459.		Septima	3.	1.	6.	4.	2.	7.	5.

Ut vero usus harum expansionum illico appareat, tradendus est modus, quo possit cujuscumque Paschatis præcedentis in illa annorum serie Feria cognosci ex ista dispositione. Exodus juxta Danielem ex Hippolyti Chronologia cadebat in annum ante vulgarem Christi Epocham 1557. Ex anno principe utriusque lineæ sextæ, ac septimæ in hac tertia Periodo Majori ante Epocham Christi, quam postremo loco descripsimus, vides annum 1557. pertinere ad spatium sextæ Periodi minoris. Cum vero numerus 1557. non deficiat 16. unitatibus ab anno principe totius Periodi, necesse est in prima heccadecaeteride ejus cellulam reperiri. Pertinet igitur ad primam columnam quæ ibi notatur numero I. Videtur ab Hippolyto consignatum cella 15.: cui assignata est littera C., sed ob duplicem embolismum promovetur in literam E. hoc est in Feriam V., ut habes in Tabella regulari omnium Periodorum. Assero itaque Pascha Exodi ex Chronologica hac putatione, quam Hippolytus dicit juxta Danielem, incidisse in Feriam V. Juxta alium computum ab Hippolyto constitutum annorum 1578. vides Pascha spectare ad heccædecaeteridem postremam lineæ quintæ ejusdem Periodi majoris cella X. ejus columnæ, quæ notatur numero 2. Vides ibi occurrere literam G in cella decima, quæ index est feriæ VII. Ex hoc igitur calculo, & Cyclo Pascha exodi pertinet ad Feriam VII. sive Sabbatum.

E contra si ad nostra tempora descendamus per expansiones post Æram Hippolyti, talis erit comparatio. Vides lineam septimam Periodi secundæ majoris post S. Hippolytum incidisse in annum Christi Dionysianum 1678 cui debetur columna quarta. Hæc vero in regulari Tabella quæ supra expansa fuit pag. 108. assignat eidem anno literam D indicem Feriæ IV. Assero igitur, diem quartam decimam Paschalis Lunæ eodem anno contigisse Feria IV. Consule Ephemerides. Videbis Plenilunium verum contigisse die Astronomica 6. Aprilis hor. 16. post meridiem, hoc est die Ecclesiastica 7. Aprilis hor 4. post mediam noctem, unde cœperat Feria V. Quare tempus quartædecimæ erat Feria IV. proxime præcedens. Anno proxime subsequenti 1679. columna Cycli Hippolytei assignat quartædecimæ literam A, indicem diei Dominicæ, seu Feriæ I. Vides ex Ephem. Plenilunium verum contigisse die 27. Martii Gregoriani horis 5. ante meridiem Feriæ II. quare dies XIV. absolvebatur in meridie diei Dominicæ proximæ præcedentis. Idipsum provenit ex mediis motibus: ex quibus Plenilunium medium cum incidat in mediam noctem, quæ dirimit Dominicam à Feria prima; Luna quarta decima spectat ad diem Dominicam, uti ex litera Cycli proveniebat.

Quod

Quod itaque pertinet ad Ferias Paschatis legalis, sive quartædecimæ diei Lunæ ex Hippolyti Cyclo indicandas, omnium ferme Paschatum testimonio probari posse arbitror ejusdem concinnitatem. Petitur enim litera indicans Feriam à columnis nulla suspicione vitii laborantibus, & à S. Martyre rectè dispositis. Secus evenit in columna indicante diem anni Juliani, quam aberrare video per biduum brevi spatio unius heccædecaeteridis: propterea quod non imputet dies alternis embolismicis inserendos. Vix itaque crediderim, vivente Hippolyto eosdem numeros fuisse incisos, aut ab ipso Martyre expansos. Suspicor potius, adjectos fuisse ab aliquo ejusdem Hippolyti auditore, qui satis assequutus non fuerit systema Cycli. Nam si attendisset quot feriis promoveant syzygias & dies Lunares tum anni embolismici, tum bissextiles; ut a me fusius exponitur infra, in Parergo: cognovisset Hippolyti literas rectè dispositas à doctissimo Auctore ita esse petendas, ut singulis octaeteridibus in columnam præcedentem gradu uno retraherentur: uti nos præstitimus in expansione Tabellæ regularis, paullò ante propositæ pag. 180. Vidisset etiam facili negocio, potuisse diem Paschatis consignari per unicam vel plures Periodos, tum majores, tum minores, si adhibita hac animadversione expandisset primum laterculum quartædecimæ cum die anni Juliani, ordine non dissimili ab eo, quem adhibuit in prima heccædecaeteride, servatis tamen regulis embolismi, quas neglexit: ex quo deinde colligere potuisset alterum laterculum Paschatis Dominicalis: quem pariter ab Hippolyti scriptis minùs probè perceptis vitiosè digestum fuisse videbimus capite subsequenti. Ut verò semel expansa esset Periodus minor annorum CXII. tum in laterculo quartædecimæ, seu Paschatis legalis, tum in laterculo Paschatis Dominicalis more Christiano, extendi etiam poterat non difficulter expansio Periodi majoris, & maximæ, iisdem regulis observatis. Nam subsidio Kalendarii Juliani, in quo post annos CXII. retrahi vidimus Novilunia ad octiduum proximum, & ad eandem literam Ogdoadis præcedentis, vel consequentis, traduci potest exemplum unius Periodi majoris ad alias quotcumque libuerit; dummodo habeatur ratio termini Æquinoctiorum, ne à primo mense Pascha submoveatur. Hæc omnia crediderim ab Hippolyto fuisse digesta in commentario, cujus titulus in basi superstes legitur DEMONSTRATIO TEMPORUM PASCHAE QUEMADMODUM IN TABULA. Verùm excidit liber, sive temporum incuriâ deperditus, sive incendio absumptus, quod immanis illa persequutio Diocletiani, & Maximiani excitavit annis circiter LXX. post Hippolyti martyrium, & XL post coronam Cypriani, quando edictum à duobus Augustis promulgatum fuit de Sacrorum Librorum conflagratione, ut in medio foro succenderentur; de quo Card. Baronius ad annum Christi 302. num. XIII. & sequentibus agit ex lib. 8 cap. 2. historiæ Ecclesiasticæ Eusebii, tunc inter vivos agentis, nec non ex S. Augustino lib. 7. de Baptismo cap. 2., & ex Arnobio advers. Gent. lib. 4. in fine. Tum verò, ut à Lactantio teste synchrono accepimus, in lib. de mortibus persecutorum cap. XXII. internecinum illud bellum præclaris artibus indictum fuit. *Literæ autem inter malas artes habitæ; & qui eas noverant, pro inimicis hostibusque protriti, & execrati.* Sive igitur in hac ferali persecutione concremati fuerint unà cum sacris codicibus Hippolyti Canones Paschales fusiori commentario explicati, sive etiam priùs intercidissent, vexantibus Ecclesiam Decio, Valeriano, Aureliano, aliisve Principibus, aut Præfectis; superstes hæc tabula marmorea, publici naufragii reliquia, ut in manus nec barbaras nec satis cultas inciderit, explicationem paullò diversam ab Auctoris consilio nacta esse videtur. Nam Cyclus, qui satis exactus ad plura saltem sæcula ex unica literarum Tabella colligitur, & usum habet maximè expeditum, si cum Julianis literis Hippolyteæ conferantur, vitiosis admodum numeris luxatus fuit, tum in heccædecaeteride prima hujus laterculi secundi, ut omnes Auctores animadvertunt, Bucherius, Petavius, Scaliger, & Gruterus. Ad legitimos autem numeros reducetur, si alternis embolismis, ut monui supra, retrocedatur in cellulas columnæ proximè præcedentis: quod facilè ostendam in annexa Tabula.

Anni primæ heccædecaeteridis.	*Feriæ non correctæ.*	*Dies* XIV. ☾	*Literæ Dom. S. Hippol.*	*Feriæ correctæ ex embol.*	*Dies* XIV.	*Litera Cycli Cæſaris.*
1	VII.	13. Apr.	f	VII.	13. A.	G
2	IV.	2. Apr.	e	IV.	2. A.	D
3	I.	21. M.	d c	I.	21. M.	H
4	VII.	9. A.	b	VII.	9. A.	C
5	IV.	29. M.	a	IV.	29. M.	H
6	I.	18. M.	g	I.	18. M.	E
7	VII.	5. A.	f e	I.	6. A.	H
8	IV.	25. M.	d	V.	26. M.	E
9	III.	13. A.	c	IV.	14. A.	H
10	VII.	2. A.	b	I.	3. A.	E
11	IV.	21. M.	a g	V.	22. M.	A
12	III.	9. A.	f	V.	11. A.	E
13	VII.	23. M.	e	II.	31. M.	B
14	IV.	18. M.	d	VI.	20. M.	G
15	III.	5. A.	c b	V.	7. A.	H
26	VII.	25. M.	a	II.	27. M.	F

Ex hac prima heccædecaeteride, ad legitimos numeros redacta, norma petetur ad diſponendas reliquas ſex, cum quibus conſtituit Periodum Majorem, antea definitam. Dico autem, inde ordinari facillimè Paſchata, ſi unica regula obſervetur, nempe:

Dominica dies proxima poſt XIV. eſto Paſchalis. Ætate S. Hippolyti Paſchalis erat tantummodo Alexandrinis. Verùm Latini, qui tridui ſpatio ſejungendum eſſe decreverant Paſcha Paſſionis à Paſchate Reſurrectionis, differri conſtituerant in ſequentem Dominicam, etiamſi XIV. in Sabbatum incidiſſet: licet acceſſerint poſtea regulis Alexandrinis, & XIV. in Sabbatum incidente, poſtridie ejus Sabbati Paſcha celebraverint, prout etiam Gregorianis legibus ſancitum fuit. Regula igitur erit, ut reperta ſemel die quartædecimæ, ejusque Feria, numeremus dies qui ſuperſunt, ut occurrat Dominica proxima poſt XIV.

Anno primo hujus Cycli Feria XIV. eſt Sabbatum 13. Aprilis. Stylo nunc recepto dies proxima haberetur Paſcha: quod ſtylo veteri Latinorum protrahebatur ad XXI., ut in Tabella ſervatum cernimus.

Anno 8. Feria decimæ quartæ in numeris non correctis habetur IV. dies verò 25. Martii. At in correctis erit Feria V. dies verò 26. Martii, propter Emboliſmum alterum eo anno inſertum. Attamen Paſcha non diſcrepat, quia inde diſtat plusquam triduo. Habetur verò die 29. Martii.

Anno 9. Feria XIV. in numeris non correctis eſt III. die 13. Aprilis; in correctis eſt IV. die 14. Aprilis. Paſcha utrobique indicatur ad diem 18., quæ diſtat plusquam tridui intervallo à quartadecima.

Anno 10. Feria decimæquartæ eſt VII. dies vero Aprilis 2. Secus in correctis numeris, qui eandem exhibent Feria 1., Aprilis die tertia.

Anno 12. bidui diſcrimen jam intercedit inter numeros, & Ferias quartædecimæ vitioſæ à correcta per emboliſmos. Illa pertinet ad 9. Aprilis Feria III., hæc ad 11. Aprilis Feria V.

Si extendantur anni qui ſuperſunt ad 112. Periodi minoris; dico conſultum fore toti Periodo majori annorum 784. Cùm enim per unamquamque Periodum minorem ex regulis præcedentibus retrocedant Syzygiæ per octiduum ad caput anni, & per unicam feriam promoveantur in hebdomada; habebitur dies menſis, & Feria hebdomadæ, in quam cadit decimaquarta. Subſequens autem Dominica, quam prodit Feria jam nota, deſignabit Paſcha Chriſtianum. Octiduum præcedens dabitur vel à Cæſaris litera ſimili in Ogdoade præcedenti, vel à facili numeratione, quæ in digitos duci poteſt. *Id unum eſt obſervandum*, ut quoties octidui ratio ultra terminos Paſchales promoverit Lunam, ſubſequens Lunatio aſſumatur, inſertâ Lunatione plena dierum triginta, & promotâ per duplicem gradum hebdomadæ Feriâ; cùm unitatibus totidem numerus dierum 30. Lunationis plenæ ſuperet numerum 28. ſeu 4. hebdomadas. Exemplo res fiet manifeſta, ſi ex annis jam deſignatis primæ heccædecaeteridis Periodi primæ procedamus ad ſubſequentium veſtigationem.

Anno

Anno primo Sev. Alexandri, Epochæ Christi 222. est initium Cycli, & primæ Periodi. Post annos CXII. nempe anno Christi 334. est init. secundæ Periodi. Anno Christi 446. incipit Periodus tertia.

Anno primo Periodi primæ litera G Cycli Hippolytei indicabat quartamdecimam Feria VII. die 13. Aprilis. Litera Cæsaris G dabit Lunam quartamdecimam eadem die, si literæ Cæsaris assumantur ut indices decimæquartæ, potius quàm Novilunii.

Anno primo Periodi tertiæ retrocesserit ex regula octidui per duplicem Ogdoadem Lunæ Syzygia, ac XIV., & promota simul fuerit per duplicem Feriam. Erit itaque quartadecima Luna die 28. Martii, ubi occurrit litera Cæsaris G: & Feria VII mutabitur in Feriam 11. Quare Pascha indicetur Dominicâ proximâ, hoc est die 3. Aprilis.

Facilius etiam inventum foret Pascha si conferremus literas Cycli Cæsaris cum literis Dominicalibus S. Hippolyti; nam annis Julianis 112. expletis, eadem Dominicalis litera in Kalendario repetitur. Si quidem annis 112. quiqus occurrunt Bissextiles 28., sit summa Feriarum permutandarum 140.: quæ divisæ per 7., cùm nihil relinquant; liquidò ostendunt, Feriarum apocatastasim instaurari. Breviùs quoque demonstrari ita poterit. Annis 28. Julianis instauratur Cyclus literarum Dominicalium. Igitur annis 112. (quæ summa dat quater numerum 28.,) literæ Dominicales eædem recurrunt. Id ostendit Tabella quam hic vides expansa:

Cyclus perpetuus literarum Dominicalium ad Æram S. Hippolyti anno Christi 222.

f	1.	29.	57.	85.	
e	2.	30.	58.	86.	
d c	3.	31.	59.	87.	B
b	4.	32.	60.	88.	
a	5.	33	61.	89.	
g	6.	34.	62.	90.	
f e	7.	35.	63.	91.	B
d	8.	36.	64.	92.	
c	9.	37	65.	93.	
b	10.	38.	66.	94.	
a g	11.	39.	67.	95.	B
f	12.	40.	68.	96.	
e	13.	41.	69.	96.	
d	14.	42.	70.	98.	
c b	15.	43.	71.	99.	B
a	16.	44.	72.	100.	
g	17.	45.	73.	101.	
f	18.	46.	74.	101.	
e d	19.	47.	75.	103.	B
c	20.	48.	76.	104.	
b	21.	49.	77.	105.	
a	22.	50.	48.	106.	
g f	23.	51.	49.	107.	B
e	24.	52.	50.	108.	
d	25.	53.	51.	109.	
c	26.	54.	53.	110.	
b a	27.	55.	53.	111.	B
g	28.	56.	54.	112.	

Hac igitur observatione præmissa, dico, nos posse citra ullam numerationem Pascha indicare solo literarum aspectu in laterculis mensium Martii, & Aprilis, si observentur Cæsaris literæ, & Dominicales literæ, cuique anno tributæ in annis 112. primæ Periodi minoris, jam expansæ cum correctis numeris pag. 99.

Quod enim Periodis minoribus processum fuerit, tot Ogdoadibus est ascendendum in Cæsaris Cyclo, ut ibi designetur locus XIV. Lunæ: quæ si excesserit terminos Paschæ; numeratis XXX. diebus proximis, proveniet decimaquarta Paschalis. Cùm verò observetur eadem litera Dominicalis post annos 112., quæ priùs usurpabatur in præcedenti Periodo; ubi proximè eadem litera reperietur in Kalendario post XIV. diem jam repertam ex Cyclo Cæsaris, habebitur legitimum Pascha Christianum ex litera Dominicali.

In allato exemplo anni 446. ita est procedendum. Anno primo Periodi primæ litera Cæsaris G cadebat in 13. Aprilis. Anno primo Periodi tertiæ assumenda est litera Cæsaris G duplici Ogdoade præcurrens diem 13. Aprilis. Occurrit die 28. Martii. Erit itaque 28. Martii dies legitima Lunæ decimæquartæ. Litera Dominicalis f, in expansione Periodi pag. 99. anno primo occurrens die 31. Martii, dabit eodem die Pascha Christianum.

Anno octavo Periodi primæ, Christi 229., quartadecima ex correctis numeris habebatur die 26. Martii, litera Cæsaris E. Ogdoades duæ præcedentes consignant E die 10. Martii: quæ cum sit extra terminos Paschæ, indicat quartamdecimam post dies XXX. assumendam die scilicet 9. Aprilis. Litera Dominicalis juxta expansionem S Hippolyti est d: quæ occurrit die 12. Aprilis. Igitur anno Æræ Christi 453. Pascha indicendum fuit ad diem 12. Aprilis. In Epistola 64. S. Leonis Papæ ad Marcianum Augustum eadem dies Paschalis decernitur.

Anno sequenti, qui nonus est in prima Periodo minori (Christi 230.) decimaquarta Paschalis incidit in diem Aprilis 14., literâ Cæsaris H notatam. Post duplicem Periodum minorem nonus annus tertiæ Periodi (Christi 454.) litera H Cæsaris duplici Ogdoade præcedens demonstrat quartamdecimam die 29. Martii: ubi etiam occurrit Feria quartædecimæ ex numeris correctis IV., cum ejus anni litera Dominicalis juxta expansionem S. Hippolyti sit c, quæ indicat Pascha die 4. Aprilis, ubi S. Leo Papa in Epistola jam recensita memoraverat.

Anno proxime succedenti, Christi 231. in prima Periodo, 455. in tertia Periodo, utrobique decimo ipsius Periodi, numeri Hippolytei correcti, & Cæsariani conveniunt cum Epistolis S. Leonis Papæ, S. Proterii, & Paschasini. Nam litera Cycli Cæsaris E assignata anno X. Cycli, quæ anno 231. Paschalem quartamdecimam ferebat die 3. Aprilis, eandem retulisset anno 455. die 18. Martii: quam Latini ante Concilium Nicænum habuissent Paschalem, ut patet ex cellulis hujusce Canonis. Litera Dominicalis b tributa diei 20. Martii tulisset Pascha XIII. Kal. Aprilis: quemadmodum etiam visitur in secundo laterculo anno sexto tertiæ heccædecaeteridis. Verum ætate S. Leonis, qua citimus Paschæ terminus constitutus fuerat XI. Kal. Aprilis, ea Luna Paschalis non erat. Inserta igitur Lunatione dierum XXX. juxta præmissam regulam pag. 112. incidebat 14. Paschalis in diem Dominicam 17. Aprilis: prout etiam ferebant Tabulæ Alexandrinæ, teste S. Proterio ejusdem Urbis Episcopo ad S. Leonem Papam, quæ propterea Pascha indicebant ad subsequentem Dominicam 24. Aprilis: quod Epistola S. Leonis XCV. ad Episcopos Galliæ, & Hispaniæ servandum fore constituit.

His igitur regulis observatis, reduci poterant numeri Canonis Hippolytei ad legitimam computationem, ubi adhiberetur excursus in columnas præcedentes post alternos embolismos; & Lunationibus extra terminos adderentur dies XXX. ad proximam usurpandam.

Nondum tamen absolutum foret omnibus numeris Systema Tabularum Hippolyti, nisi ratio præstantior accederet in terminis Æquinoctiorum. Hujus præcessionis modum scribere nondum poterat ætas Hippolyti, necessariis observationibus destituta: quas admodum distantes sumere oportet, ut anni Tropici certa mensura proveniat. Ætate nostra satis est exploratum, Gregoriani anni modum aptissime respondere omnium sæculorum observationibus, uti manifestum fecimus in opusculo *de Nummo, & Gnomone Clementino*. Hac igitur notione præmissa, facile reddebatur perpetuus Canon Hippolyti per annos Julianos, unius regulæ observatione, quæ singulis sæculis, vel alternis, vel ternis, citimum terminum XIV. Paschalis præfigeret juxta præcessionem Æquinoctii in anno Juliano: ut occurrente XIV. extra terminum, posset subsequens Lunatio adhiberi. Hac una servata lege, Hippolytei Canonis literæ ex nostris numeris ordinatæ perpetuum reddent doctissimi Martyris Cyclum.

In solutione Problematis Paschalis hanc fere methodum suæ Periodi texendæ Auctor observat: licet in illa multo castigatiorem præferat computum quartædecimæ, ex certa definitione quam statuit. Verum de Cyclo Octagrammo, ejusque methodo, ordinata ex imitatione S. Hippolyti, ac Cæsaris, agendum erit postremo numero hujus dissertationis, & in Parergo.

Hic tantum obiter adnoto, quam necessaria fuerit expansio totius numeri annorum CXII., quæ Periodum minorem constituit: licet Bucherio videretur inutilis, cum anno 57. repeterentur priores literæ eodem prorsus ordine, quo ex anno primo deducebantur ad consequentes. Nam concideret excursus in cellulas adhærentes (quæ observatio totius Periodi castigationem, & evidentiam Cyclo conciliat) si decurrarentur columnæ, vel earundem numerus minueretur.

7. Nihil superest exponendum hoc in latere basis Hippolyti, præter limbum exteriorem: in quo varia ejusdem Episcopi, & Martyris opera, seu libri complures enumerantur: uti Scaliger, & Bucherius ex D. Hieronymo recensebant, nempe: *In Psalmos Poenitentiales. De Pythonissa. De Joannis Evangelio, & Apocalypsi. De Charismatibus. Apostolica traditio. Chronicon ad Græcos. In Platonem, vel etiam de omni. Exhortatio ad Severinam.* DEMONSTRATIO TEMPORUM PASCHÆ QUEMADMODUM IN TABULA. *Odæ in omnes scripturas. De Deo, & carnis resurrectione. De bono, & unde malum.*

Dolebamus paullo ante, quod liber ille interciderit, ubi digesserat Hippolytus *Demonstrationem temporum Paschæ quemadmodum in Tabula*. Opus enim illud, si ad nos integrum pervenisset, haberi deberet post sacras literas omnium pretiosissimum. Siquidem ante Hippolytum nemo digesserat in certam seriem, nec ad Cycli normam redegerat sacros annales: quod ille præstitit Christianorum Scriptorum primus. Occurrebat dolori nostro Vir doctissimus Dominus du Cange in postrema editione Paschalis Chronici: ubi de Hippolyti Canone, & Commentario Paschæ plurima cum disseruerit solidiori qua pollet eruditione in omni genere literarum, visus est aliquam in spem nos adducere libri Hippolytei reperiundi vetusto illo in codice, quem Canisius antiquarum lectionum tomo 3. & Labbeus in primo Bibliothecæ manuscriptorum, publico bono in lucem protulerant. Adornavit vero etiam ipse V. Clarissimus tertiam ejusdem opusculi editionem numero IV. *in selectis ad illustrandum Chronicon*, quod parabat: cujus titulum in indiculo

culo *selectus* præfixo ex antiquis membranis cum redderet pag. 403, ita commendavit: « IV. Liber generationis ad Adam usque ad ordinem quæ (*sic*) continentur in hoc libro. *Opus quod Hippolyto Portuensi adscribi posse duximus in Præfatione: ex editione Henrici Canisii, & Philippi Labbei ad fidem Codicis Collegii Parif. Soc. Jesu recognitum.* Et certe in Præfatione plurimus est in conjecturis conquirendis, unde Hippolyto Martyri, quem Portuensem Episcopum ex VII. suburbicariis fuisse autumat, tribui præ ceteris debeat

Verum, si ad Hippolytum Episcopum & Martyrem Canon iste marmoreus referendus est, ut omnium doctorum, ipsiusque adeo Cangii suffragio refertur; demonstraturum me esse confido, ad eundem Hippolytum non pertinere codicem illum Canisianum, & Labbeanum, cæteroqui spectabilem: sed esse potius referendum, vel ad Heronem illum ex Philosopho Christianum & Martyrem: quem à neocoratu templi Sarapidis in Portu Romano ad Christi fidem evocatum suspicatur ex Græca inscriptione apud Sponium sect. X. num. 22. Severo Alexandro imperante, ipsique adeo Hippolyto æqualem, & de temporibus scripsisse docet ex veterum testimoniis, eumque adhuc neophytum explesse martyrium. Accedo itaque ad eam sententiam, quam secundo loco idem laudatus Auctor in præfatione subtexuit, dicens vel Hippolyto Episcopo *vel auctori Synchrono, qui vixerit sub Alexandro Augusto*, esse librum adjudicandum. Præstat ejus verba transcribere ex numero XVIII. Præfationis.

XVIII. *Ceterum Hippolyti Chronico, de quo agimus, geminum prope est, nisi ipsummet extiterit, Chronicon illud, quod edidit Henricus Canisius Tom. III. Antiq. Le. & Philippus Labbeus Tom. I. Nova Bibliotheca ex M. S. Cod. Collegii Parif. Soc. Jesu hocce titulo:* De divisionibus, & generationibus gentium. *Quod quidem Chronicon ad Alexandri Severi annum XIII. eumque Imperii postremum, quo imperante se vixisse non semel Auctor innuit, perducitur. Is vero in præfatione descripturum se ait*, « Gentium divisionem, & parentum dinumeratam generatio« nem, inhabitationis quoque tempora, & bellorum commissiones, & Judicum tem« pora, qui, & ex quibus Regibus nati sunt, qualesque captivitates populi, & quibus « Judicibus contigerint, quique Sacerdotes, quibus temporibus fuerant, & quæ divisio, « & quæ perditio facta sit, quonam modo generatio seminis Israel de Patribus in Chri« sto completa sit, & quot quantique per quanta tempora dinumerentur anni à creatura « sæculi usque in hunc diem. *Præfationi Index subjicitur, cujus VI. caput hisce verbis conceptum legitur:* « Declaratio Paschæ, & quis quando servavit ex temporibus Moysi in hunc « diem. *Quæ quidem ad ea referuntur quæ habentur in ea sectione, ubi de Paschate [illegible] à Judæis exacto agitur. Tum additur:* « A generatione autem Christi post XXX. annos cum « passus est Dominus, Pascha celebratur. Ipse enim erat justum Pascha. A Passione au« tem Domini usque in XIII. annum Imperii Alexandri Cæsaris anni CCVI. servatum « est Pascha, quod in commemorationem Domini nostri Jesu Christi servatur à nobis. « Fiunt igitur omnes omni ab Adam usque in hunc diem anni V. MDCCXXXVIII. *Quæ quidem hic à nobis allata si quis eum iis, quæ de Hippolyti Chronico attigimus, adamussim conferre velit; illud ipsum esse ejusdem Chronicon haud difficulter forte concedet, cui laterculum is præmiserit, vel subdiderit in Paschalis festi, de quo in illa, quam diximus, sectione egit, inveniendi Canonem, seu regulam; ad quam præteritos, & sequentes annos expendere lectorem voluerit.*

Recte quidem argumentatur ex hisce duobus numeris annorum à Passione Domini ad annum XIII. Severi Alexandri, nec non ab eo, quem XXX., vel XXXI. ante Passionem ex veterum sententia Incarnationi Dominicæ tribuebat. Quin etiam, ut addam reliquas Epochas in marmoreo Canone recensitas, concedam plerasque earum cum numeris codicis Labbeani, & Canisiani congruere. Verum cum discrepent ab eis iem reliquæ, eaque potissimum, quæ definit intervallum inter duo Paschata, Exodi, & Ezechiæ; evidenter ostenditur, marmoreum Hippolyti Chronicon diversum esse à Scripto ipsi æquali in computis dissentienti. Cùm verò constet Hippolyti numeros tam prope accedere ad peritiorum Chronologorum sententias, uti ex comparatione ostensum fuit pag 103. seq. è contra verò vitiosa manifestè sit computatio Anonymi in definiendo præsertim intervallo à Paschate Josue ad Pascha Ezechiæ; operæ pretium duco, rationes Hippolyti hoc in monumento superstites exhibere: ut hæc antiquissima omnium Chronologia Paschalis, maximæ Hippolyti peritiæ testis, in commendationem cedat sapientiæ Patrum, qui proximi ab Apostolis, & ab Apostolicis Viris prima Ecclesiæ sæcula, ut sanguine pro Christo fuso, ita etiam scriptis clarissimis illustrarunt. Diversitatem igitur Chronici ita demonstro.

In editionibus Canisiana, Labbeana, & Fresnea dividitur opusculum Anonymi in varias sectiones juxta Labbeum, sive in Capita juxta Canisium; uterque quorum, ex diversis exemplaribus exscribebat. Capite igitur 17. juxta Canisium, sive sectione XII. juxta Labbeum, hæc intervalla Paschatum adnotantur. Ipsius codicis verba ex Labbeo reddam, additis in margine Canisii, & Fresnei lectionibus diversis, ubi dissideant.

Editio Labbei pag. 305.

„*Ut autem & aliter ostendamus non tantùm per tempora Regum,* „*sed etiam à quo Pascha servatum est, dinumerantes simul annos dicemus.*
„Ab Adam usque ad diluvium anni † * MMCCXLII.
„A diluvio usque ad exitum Abraham de terra sua, anni „ * MCXLV.
„Hinc usquequo exirent Israelitæ de Ægypto, educente eos „ † Mose, quando & Pascha fecerunt, anni sunt CCCCXXX.
„Ab Exodo Ægypti usque in transitum Jordanis quando JE„SUS Pascha celebravit, sunt anni * XLI.
„Ezechias post annos * CCCCLXIV. celebravit Pascha.
„Post Ezechiam Josias anno † * centesimoquartodecimo „Pascha celebravit.
„ * Post Josiam † Esdras post annos CVIII. Pascha celebravit.
„Post Esdram, servatoris usque generationem Christi post „annum DLXIII, Pascha fit.

Cap. XVIII. Canisii. *Sequitur Sectio* XII. *Labbei.*

„A generatione autem Christi post * XXX. † annum, cùm pas„sus est Dominus, Pascha celebratur, ipse enim erat justum * † Pa„scha.
„A Passione autem Domini usque in XIII. annum † Impera„toris ALEXANDRI Cæsaris anni † CCVI. servatum est Pascha, „quod in commemorationem * † Christi servatur à nobis.
„Fiunt igitur * omnes anni ab Adam usq; in hunc diem anni † „quinquies mille DCCXXXVIII.

Editio Canisii (left margin): * II. millia CCXLII. — * MCXLIV. — * XLII. — * CCCCLIV. — * CXIV. — * deest in Cod. Canisii. — * tricesimum — * Paschæ — * omnium.

Editio Fresnei. † pag. 419. (right margin): † IIMCCXLII. — † Moyse — † CXIV. — † Heszras. — Post Heszram *Servatoris usque* generationes Christi *post annos* DLXIII. Pascha fit. — † annos — † Pascha — † imperii. — † Domini nostri JESU CHRISTI — † *quinquies mille septingentis triginta octo.*

Intervalla, in codicibus Anonymi ita definita, non respondent ubique alteri annorum summæ, quæ colligitur ex singulis Regum, aut Judicum Epochis, quas eodem in opusculo legimus. Ut verò omnis discrepantia unico obtutu pateat, exhibebo in sequenti laterculo tàm Judicum, quàm Regum annos singillatim, ut in codice sunt digesti.

	Codex Canisii.	*Codex Labbei & du Cange.*
Exodus anno	1.	1.
In deserto sub Mose	40.	*Cange* 40. * 41.
Josue regit	31.	27.
Servitus Chursarsaton	8.	8.
Othoniel judicat	33.	31.
Servitus sub Eglon	23.	18
Aod judicat	80.	80.
Jabin	20.	20.
Debbora	40.	40
Servitus sub Madian	7.	7.
Gedeon judicat	40.	40.
Thola	20.	20.
Jair	21.	22.
Servitus sub Ammonitis	18.	18.
Jephte *Galaadites* judicat	6.	6.
* *Aslon*	6.	0.
Elon	10.	10.
Hebron	8.	8.
Servitus sub allophylis	40.	40.
Samson judicat	20.	20.
Heli	20.	20.
Samuel	70.	30.
Saul regnat	30.	30.
Ab Exodo ad init. David Summa	592.	537.
Detrahe 1. Exodi & 40. Moysi	41	42.
Initium David distat à Paschate Josue	551	495.

* Hic Judex habetur tantum in Cod. Canisii.

		Codex	*Canisii.*
David regnat ann.		40.	
Salomon		40.	† Labbe & Cang. 14.
Roboam	†	18.	
Abias		17.	
Asaph		41.	
Josaphat		25.	
Joram		20.	
Ochozias		1.	† Cang & Labb. 8.
Godolia	†	7.	
Joas		40.	
Amasias		9.	† Cang. & Labb 15.
Ozias		52.	
Joathan	†	16	† Cang. & Labb. 15.
Achaz	†	16.	
à David Summa ad init. Ezechiæ.		342.	337.
adde ab Exodo ad David		592.	537.
Initium Ezechiæ post Exod.		934.	874.
Ezechias		25.	
Manasses		55.	
Amon		2.	
Initium Josiæ		82.	
XVIII. annus Josiæ		18.	
Annus XVIII. Josiæ post initium Ezechiæ.		100.	

Sunt.

Sunt igitur anni ab initio Regni Ezechiæ ad XVIII. Josiæ tantum centeni ex Epochis proxime allatis.

Idem intervallum juxta summam superiorem habetur annorum 114. Neutrum vero consentit cum marmore Hippolyti: in quo Epocha simplex disjungit eadem Pascha ta annis 112., & Epocha juxta Danielem eadem separat annis 113.

Multo evidentior est numerorum discordia, quæ apparet in scriptis exemplaribus, si conferatur intervallum Paschatis Josue a Paschate Ezechiæ. Anni 592. à Paschate Josue ad initium David additi annis 342. ab initio David ad initium Ezechiæ constituunt summam 934.

At in summa Capitis XVII. Canisiani, & Sectionis XII. Labbeani codicis idem intervallum minuitur plusquam sæculis quatuor, nam constituitur intervallum ab Josue Paschate ad Pascha Ezechiæ annorum 464.

His anachronismis, & antichronismis (si fas est dicere) non laborat marmor Hippolyti: in quo vidimus, intervalla ex duplici computo, tam *simplici*, quam *juxta Danielem*, optime consentire cum rationibus celebriorum Chronologorum, dum intervallum ab Exodo ab Pascha Ezechiæ ex cellularum dispositione deprehenditur annorum 793. juxta simplicem calculum, vel 791. *juxta Danielem*: adeoque haberi distantiam Ezechiæ à Paschate Josue 749. ex calculo simplici, & 750. ex calculo juxta Danielem. Neque enim aliter inciderent in cellulas lemmata illa EXODUS, & JESUS, & EZECHIAS, nisi septem solidæ Periodi minores annorum 112. & præterea anni 9. supponantur numerari à Paschate Exodi ad Pascha Ezechiæ: & Periodi minores septem, imminutæ cellulis sive annis 32. juxta simplicem calculum, vel 33. *juxta Danielem* dicantur interesse à Paschate Josue ad Pascha Ezechiæ; cum una quæque Periodus minor, ubi solida sit, eandem repetat cellulam: & unum quodque sæculum cellulis XII. retrocedat in annorum consignatione. Necesse igitur est annos interpositos ab Exodo ad Ezechiam haberi ex hisce cellulis *juxta Danielem* vel 7., vel 119., vel 231., vel 243., vel 345., vel 457., vel 569., vel 681. quod nemo dixerit nulla idonea auctoritate permotus: vel demum 793. quod asserimus, cum & reliqua consentiant cum peritiorum Chronologorum rationibus, ex Bibliorum Sacrorum numeris ritè collectis. Quæ cum diligenter expensa fuerint; constabit, ut puto, facilius posse restitui ex marmoreo Chronico vitiatos numeros Anonymi Hippolyto æqualis; quam ut Hippolyti Chronicon in marmoreis cellulis sibi optime constans, ad vitiatos codicum numeros inter se dissidentes, & ab Anonymis auctoribus acceptos, tum ab Anonymis Latine redditos inflectantur. Velim potius, ut ex fide hujus Canonis Hippplytei corrigantur menda scriptorum codicum. Facile enim intelligitur, deesse numeros in scriptis Chronicis capite XVIII. Canisiano inter Epochas Exodi & Ezechiæ. Fortasse intermedia aliqua jacebat Epocha ab Exodo ad Initium David: tum illa subsequebatur ab initio David ad Ezechiam: quæ corruptis numeris non sibi constat. Omitto alios antichronismos recensere ex variatis lectionibus Canisiani & Labbeani codicis; quas colligent Chronographi, qui conferant summas annorum à Mundi conditu putatorum ex Anonymo: unde apparebit distantia à Jesu Nave ad Davidis initium juxta Canisianum exemplar ann. 555. juxta Labbeanum 495. quarum neutra respondet annis in Judicum, & Regum numero recensitis. Commendat igitur maxime nostri marmoris fidem, & præstantiam operis Hippolytei, comparatio cum codicibus instituta: & desiderium vehementius intendit operum tanti Patris, & Martyris: quæ integra concidissent, nisi perennitatem aliquam ejusdem doctrinæ reliquiis præclarum hujusce monumenti vestigium comparasset.

CAPUT QUARTUM.

Explanatio alterius laterculi basis Hippolyteæ: ejusque Cycli cum Cæsariano temperati connexio proponitur: tum ostenditur methodus eodem utendi ad perfectiorem ordinationem Paschalium Tabularum.

SUMMA CAPITIS.

1. Conspectus alterius laterculi basis, & Cycli, à S. Hippolyto concinnati, in marmore tamen mendose sculpti, aliquibus in locis, qua indicantur. 2. Eorundem locorum emendatio ex

tio ex plurium Auctorum sententia. 3. *Ostenditur methodus perficiendi hujus Cycli ad usum Paschalem juxta receptam Ecclesiæ consuetudinem.* 4. *Cycli Octagrammi Paschalis paullo ante in lucem editi systema petitum fuit ex utroque Cyclo, Juliano, & Hippolyteo.*

I.

Offertur laterculus alter marmoris Hippolytei: in quo septem visuntur heccædecaeterides, sive Periodi annorum XVI, ordinatæ per totidem columnas, præfixâ singulis literâ ex prioribus septem, quas adhiberi vidimus etiam in alio latere ad ferias hebdomadæ consignandas. Summa heccædecaeteridum septem dat annos CXII., nempe Periodum unam ex iis, quas appellavi *Minores*. Hoc tamen interest inter superiores illas dextri laterculi columnas, & septenas has in posteriore dispositas, quòd in prioribus septem descriptæ sunt quartædecimæ Paschales cum feria, in quam incidunt; in his verò posterioribus ordinantur Dominicæ Paschales cujuscumque anni: & nominantur, ac numerantur dies mensis Juliani, in quam dies illæ Dominicæ, Christiano Paschati adjudicatæ ex hoc Cyclo, erant incursuræ. Hæc disertè promittuntur in titulo. Præmittitur enim Epocha Cycli *anno primo Severi Alexandri*, hoc est Æræ Christi communis, seu Dionysianæ anno 222. ΕΤΕΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΤΟ Ā ΑΡΧΗ. ANNO PRIMO ALEXANDRI CAESARIS INITIUM. Tum summa exponitur totius Canonis, seu Paschalis Tabulæ: ΑΙ ΚΥΡΙΑΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ ΚΑΤΑ ΕΤΟΣ DOMINICÆ PASCHALES SECUNDUM ANNOS. Denique additur: ΑΙ ΔΕ ΠΑΡΑΚΕΝΤΗΣΕΙΣ ΔΗΛΟΥΣΙ ΤΗΝ ΔΙΣ ΠΡΟ ΕΞ. Hæc verba, in latina versione à Bucherio omissa, rectè interpretatus videtur Scaliger pag. 730. Emend. temporum: qui etiam opportunè monuit, non fuisse ab incisore addita signa Bissextilium annorum, ab iisdem verbis indicata: quæ ita redduntur: ADPUNCTIONES VERO OSTENDUNT BISSEXTILEM. Hinc enim apertè intelligitur, voluisse Auctorem Cycli, ut bissextilium annorum signa, quæ alio in laterculo fuerant apposita, etiam in hoc secundo adderentur. Quæ omissa cùm fuerint; argumentum planè validum addunt ad eam suspicionem confirmandam, qua opinabar, incisionem hujusce marmoris curatam non fuisse ab ipsomet Cycli Auctore S. Hippolyto; sed ejusdem cælandæ curam suscepisse Chronologum minùs peritum earum rerum, quas in expansione Canonis exponi voluerat doctus ille Episcopus & Martyr: qui elegantem Periodum adinvenerat, & patientem fidei multò præstantioris in rectâ assignatione diei Paschalis, quàm secundus hic laterculus servet. De illis itaque verbis talis est sententia Scaligeri: *Αἱ δὲ παρακεντήσεις) παρακεντεῖν, ὑποκεντεῖν παράγειν ὑποσῴζειν intelligit notulas* ϛϛ, *quas miror hic omissas, cum admoneamur, etiam huic laterculo appositas fuisse. Nam utique apponendæ erant.* Τὴν δὶς πρὸ ἑξ) hoc est δίσεκτον, *Bissextum;* ϛ *enim aut* ϛ *sunt sex, &* ϛϛ *sunt δὶς ἑξ in alio laterculo quartadecimali nota bissextilis anni locis congruentibus apponitur hoc eodem charactere* ϛ.

Præter ista Scaliger scitè animadvertit, complura errata imperitiæ quadratarii, & curatoris esse omninò tribuenda: quædam etiam vitio exceptorum. Ait enim pag. 733. *In Laterculo Dominicali Græco fraus est à sculptore, sive quadratario. In secunda Heccadecaeteride, anno nono vitiosè sculptum* Πρὸ Γ ΚΑ ΜΑΡ. * *Legendum* Πρὸ ΙΓ. ΚΑ. ΜΑΙ. *In ultimo anno tertiæ pro* Θ. ΚΑ *lege* Πρὸ Є. ΚΑ. *Et fortasse ita sculptum est, sed malè à legentibus exceptum, nam* Θ *cum* Є *magnam affinitatem habet.* Utrumque id rectè conjecit Scaliger. Nobis enim diligenter inspicientibus ipsum exemplar marmoreum, posterior annus castigatè consignatus apparuit. *Anno* VIII. *sexta vitium ab Auctore, non à quadratario* Πρὸ S. ΕΙ. ΑΠΡ. *Est hallucinatio. Terminus Paschalis positus est* XXV. *Martii, ut in laterculo Terminali litera Dominicalis erat* B. *Ergo* XXVII. *Martii Pascha statuendum. Pro* S. ΕΙ. *legendum* S. ΚΑ. Censori non assentior in erroris Auctore, si accusat Hippolytum. Vitiosè quidem legitur in marmore. Verùm inde conjicio, ab Hippolyto non fuisse marmor curatum, sed potiùs ab imperito, vel incurioso. *Insequenti anno vitium à quadratario.* ΜΑΡ. *legendum* ΜΑΙ. *In penultimo* Γ ΕΙ. ΑΠΡ *lege* S. ΕΙ. Dubia lectura est in exemplari, prout etiam præcedens annus non satis distinctè exhibet H. ΚΑ. ut culpaverant Scriptores Vaticani pag. 106. à me producti; sed potiùs refert Ι Γ numerum XIII., licet notula transversa vix tamen conspicua, colligare videatur utramque literam in H, notam numeri VIII.

Ut verò hic narrem quæ de vitiata lectione sentienda sunt in locis ab utroque Crispo, Io. & Horatio, indicatis, postquam contuli singula cum exemplari, adhibitis die nitidissima compluribus viris Græcè ac Latinè doctis, quibuscum observavi non semel, singula enumerabo.

In tertia columna linea postrema Θ. ΚΑΛ. corrigebatur Є. ΚΑΛ. Vel absumpta est pars literæ, quæ sinuatur, & circulum claudit; vel nulla fuit, nisi Є, qualis nunc apparet.

In quarta Columna versu septimo V. Kal. corrige V. Idus. in marmore legitur V. EI. error manifestus. In ca-

* In marmore legitur Πρὸ ΙΓ ΚΑ ΜΑΡ.

In eadem, versu 12. culpatur XV. Kal. Aprilis: ubi legendum esse dicitur XV. Kal. Mai. In Marmore legitur MAI.

In V. Columna versu nono accusatur nomen mensis Aprilis vertendum in Maii. Marmor hoc ipsum continet MAI.

In VI. versu octavo, ubi deferebatur VI Idus Aprilis, corrigitur VI. Kalendas. Correctio necessaria; nam legitur VI. Idus.

Eâdem Columnâ versus 14. & 15. dubiæ lectionis sunt, detritis & non nihil vexatis characteribus.

His ab erroribus, qui columna quarta & sexta dissimulari minimè possunt; tum ab omissis bissextilium signis, quæ in titulo promittebantur, quis non videat auctorem tituli, & Cycli non adstitisse sculptori hujus præsertim laterculi, qui adeò vitiosè cælatus apparet? Confer nunc præstantiam Canonis Hippolytei, constantiam, fidem, in feriis, diebus, annis superiorum Paschatum consignandis, ex Chronologia numeris omnibus absoluta per duodeviginti propemodum sæcula ante Alexandrum Cæsarem; Lunares præterea numeros cum annis Julianis in tanta sæculorum serie miro consensu productos ex triplici Periodo *minori*, *majori*, & *maxima*, per nos explicata; hæc inquam inventa, quæ colliguntur ex dispositione prioris laterculi jam expositi, confer cum expansione admodum vitiosa hujus periodi minoris, primæ post Alexandrum. Fatearis necesse est, multò præstantiùs curaturum fuisse Hippolytum Paschales Dominicas CXII. annorum ætati suæ proximas, qui adeò sapienter prospexisset fastis Paschalibus utriusque Testamenti, ad plura annorum millia castigatè ordinatis; si ut Eptagrammam illam Tabellam literarum Dominicalium arte mira disposuerat, ita expandisset Periodum ex illa pendentem. Præstitum id quidem opinor à doctissimo Martyre in libris deperditis *Demonstrationum Paschæ*. Verùm hac in tabella ab ipso ita digestas ab eo fuisse, nunquam concesserim, donec idoneo teste dedicam ea pervidisse de ejusdem peritia, quæ Cycli systema expositum manifestat.

Accedit ad confirmandam Hippolyti apologiam expedita facilitas colligendi Paschales dies ex Lunæ motibus mediis: qui Auctori Tabulæ superioris ignoti esse non poterant, cùm eorundem legibus aptè respondentem Feriarum dispositionem texuerit, quam vidimus, in columnis, ex incursu embolismorum variandis, ut ante monui. Quod enim ibi præstitimus pag. 112. ad primam hecca-decaeteridem, præstiterit ille necesse est ad reliquas sex disponendas. Ut verò per septem sedecennia semel comparatæ sunt XIV. Paschales cum diebus anni Juliani, & cum Feriis, solus aspectus literæ Dominicalis, in Hippolyti Cyclo primùm usurpatæ, contexet castigatissimè ipsam Periodum minorem, hoc secundo in laterculo tam oscitanter curatam.

Desiderare potiùs oportuit non quidem ab Hippolyto, sed ab ejusdem sæculo modum investigandæ præcessionis Æquinoctiorum: quæ non dum satis definita fuerat ab Astronomis etiam Ægyptiis, antiquarum observationum penuria laborantibus. Ceterum, ut cognita semel fuisset quantitas anni vertentis quam Gregoriano sæculo feliciter definitam videbimus in Opusculo *de Nummo*, & *Gnomone Clementino*; Periodus Hippolyti hac etiam laude constantiæ carere non potuit.

Methodum dabo brevissimam. Superiori capite pag. 109. demonstravimus ex dispositione literarum Canonis Hippolytei, in annis Julianis certam diem assignari Lunæ quartædecimæ Paschali, ejusque Feriæ ad plures Periodos Minores, Majores, & Maximas. Utebamur verò literis Cycli Octagrammi Cæsaris in cujusque Periodi minoris instauratione, quæ maximam facilitatem conciliabant etiam iis qui tricas numerorum minimè callent.

Statuebatur autem regula proferendi Lunationem additis XXX. diebus, ubi ultra terminos Æquinoctiorum Ogdoades consequentes Lunam retraherent. Nihil itaque præstandum superest, nisi ut cuique Periodo Minori, & Majori certos Paschales terminos assignamus Æquinoctiorum, in anno Juliano sensim ascendentium ad anni caput. Ita enim respondebit modo Gregoriano, qui eosdem terminos curat per elisionem diei Bissextilis in tribus centesimis annis constitutæ, permissâ in quarto die intercalari. In unaquaque Periodo *majori*, ex septem minoribus composita, si promoveris Æquinoctii sedem die unica per singulas *Minores*, præter quam in, postrema; idem fermè præstiteris in anno Juliano, quod illi infert correctio Gregorii. Nam ab anno Epochæ Hippolyti ad annum 1790. Æræ vulgaris, quo compleri vidimus duplicem Periodum Majorem annis 1468., recesserit Æquinoctium versus Kalendas diebus ferme 12. Tot enim ferent Sæcula 15. Gregoriana, si cum Julianis fuerint composita. At Periodus duplex *Major* Hippolytea XII. dies, retrahet juxta hanc positionem. Igitur paria facient methodus Gregoriana, & illa, quam ad Hippolyti Periodum adhibendam esse censeo in anno Juliano. Hujus propono Tabulas ad calcem hujus diss. Collegi Tabellas illicò indicaturas Feriam, & diem

Julianam XIV. Lunæ Paschalis, nec non Dominicam subsequentem ad annos singulos stylo Juliano, tam ante, quàm post Æram Christi. Æquinoctiorum verò termini, ad singulas Periodos Majores appositi, indicant, quando Lunatio plena sit inserenda juxta regulas constitutas.

Ut autem usus appareat maximè expeditus ad Sacram Chronologiam Paschalem ex hujusmodi Tabulis, Periodis, & Canone Hippolyteo mira facilitate, ac pari castigatione ordinandam, vel ad sæcula longe dissita; exemplum dabo Periodi maximæ Hippolyteæ post annos 3248. expletos instaurantis (anno 3249. ineunte) Lunæ motus, & Feriam ad eandem anni Juliani diem. Opportunè enim contingit, ut à primo Paschate Mosis eam summam annorum numerantibus nobis occurrat annus ætatis nostræ auspicatissimus, nempe annus JUBILEI proxime elapsus, idemque Sæcularis MDCC. CLEMENTIS XI. PRIMUS, qui Periodum hanc Maximam à Paschate Mosis instaurat in ea sententia, quæ Exodum statuit annis ante vulgarem Christi Epocham 1549.

Præmiseram supra pag. 101., & sequentibus, inter varias veterum ac recentium Chronologorum sententias maxime probatas in putandis annis ab Exodo ad Æram Christi vulgarem eas haberi potiores, quæ intervallum ejusmodi, nec brevius faciunt annis 1500., nec longius 1550. vel 1560., ut apparet ex laterculis singularum, post eandem paginam recensitis. Assumo itaque Epocham annorum 1549., octo annis breviorem illa, quæ assignata est ab Hippolyto. Huic summæ cum addideris annos circiter tantundem nempe 1551. Æræ Christi, quo lapis Hippolyteus ex agro Verano extrahebatur; fiet summa annorum ter mille ac centum. Supersunt ad complendam Periodum Maximam anni 148. Hanc summam adde anno effossionis hujusce marmoris 1551. Prodibit annus Æræ Christi vulgaris 1699. quo complebitur solida Periodus maxima, à Paschate Exodi numerata ad eundem annnm 1699. in ea sententia, quæ Exitum Populi statuit annis ante Christi Æram 1549. Annus itaque 1700., qui postremus Sæcularis fuit, instaurabit Periodum Maximam Cycli Hippolytei. Quare Plenilunia, & reliquæ Lunaris ætatis dies ad eandem anni Juliani diem eandemque ad Feriam restituentur.

Porro anno 1700. Æræ Christi dies 3 Aprilis Gregoriani (quæ fuit 23. Martii Juliani) contigit Plenilunium medium hora XI. post meridiem Sabbato. Ante annos Julianos 3248. nempe eodem anno, quem hæc sententia assignat Israelitarum egressui ab Ægypto, Plenilunium medium ad eandem anni Juliani proleptice sumpti diem referetur, nempe ad 23. Martii horis tamen XII. citius, nempe Sabbato, sed circa horam meridiei. Dies vero præcedens 22. Martii nempe Feria VI. fuit Luna XIV. Æquinoctium ante sæcula 32. contingebat 24. diebus serius in anno Juliano. Cum itaque anno 1700. observatum fuerit die nona Martii Juliani Æquinoctium verum, & die undecima Æquinoctium medium; ante annos 3248. Æquinoctium verum fuerit die 3. Aprilis Juliani. Plenilunium igitur incidens in diem 23. Martii non erat Paschale. Nec Paschalis erat quartadecima Luna, quæ incidebat in diem præcedentem 22. Martii Feria VI. Inde ergo si numeres XXX. dies, habebis quartamdecimam diem Lunæ Paschalis Aprilis die 21.: quæ fuit dies Dominica. Hæc igitur sententia assignat Exodo diem Dominicam, Paschatis Christiani figuram, illam scilicet noctem, quæ spoliavit Ægyptios, ditavit Hebræos, ut in præconio Paschali cum Ecclesia Catholica quotannis canimus.

In Cyclo Hippolyti experiundum est, an dies illa in Feriam I., seu Dominicam incidat. Ita vero exploratur. Periodus prima major ex Hippolyteis cœpit anno Æræ Christi 222. Secunda anno 1006. Tertia incipiet anno 1790., ut patet ex additione annorum 784., qui Periodum Majorem constituunt. Annus 1700. est nonagesimus ante initium Periodi tertiæ. Est igitur vigesimus tertius ejus Periodi minoris, quæ septima dicitur in secunda majori, (pag. 109.) Reperitur itaque annus in columna, sive heccædecaeteride secunda ejusdem Periodi minoris septimæ, cella septima: ubi occurrit in expansione Canonis Hippolytei litera F, index ejus XIV. quæ incidit in diem 22. Martii ejusdem anni Juliani fer. VI. Eadem dies, & Feria prodibat ex instauratione Periodi maximæ, cum mediis Lunæ motibus tantummodo comparatæ. Si ab ea Feria numeres triginta proximas, ut assequaris quartamdecimam Paschalem; erit dies Dominica 21. Aprilis anni Juliani proleptici ante Christi Epocham vulgarem 1549. dies Paschatis Exodi, juxta hanc sententiam ex Cyclo Hippolyti.

Eodem plane modo compararemus cum anno 1692. instaurationem Periodi maximæ, ab Exodo numeratæ; si ejusdem Æram statueremus cum Hippolyto à nobis longius dissitam per octennium, nempe annis ante Christum Dominum 1557. eaque pariter Pascha referret ad diem Dominicam 30. Martii, nisi obstaret ratio Æquinoctii quæ tunc Pascha intulit ad XIV. Lunam proximam die 29. Aprilis stylo Gregoriano seu 16. Aprilis stylo Juliano, in quam incidebat XIV. tam ex Cyclo, quam ex mediis motibus computata. Apparet itaque mira facilitas & mira constantia assignandæ diei Paschalis legitimæ hoc in

systemate

fyftemate cui cumque anno, etiam a nobis elongato per integram Periodum maximam annorum 3248. Quare injuria carpitur Hippolyti Cyclus a cenfore Scaligero : qui tanti Patris inventum, quod non affequebatur, defpectui habuit, Ipfumque Auctorem ferme nihili fecit, tum quia *argutiorem quam expeditiorem Periodum commentus fit*, tum quia hecca̧edecaeteridem exoctaeteride conftituens,eam rationem inftituerit,quæ (ipfo quidem Scaligero judice) *omnino puerilis eft, ut & mediocriter docto patet*. At Scaligeri lib.VII folidi,de temporum emendatione confcripti, tantundem facilitatis, & diligentiæ, accuratæque methodi nobis non tribuunt ad Pafchalem rem ordinandam, quantum hæc unica Hippolyti Martyris Tabella: quam ille cùm jure merito nominaffet *pulcherrimum fanctæ vetuftatis pignus*; poterat etiam elegantiffimam, & maximè folidam, ac fidelem methodum appellare ad Pafchatis defignationem, præcipuè fi ejusdem fœcunditatem, ut ita dicam, obfervaffet, in producendis aliorum Cyclis, qui ad imitationem Hippolytei concinnantur. Quot verò, & quàm accurati ex ingeniofa Martyris Tabula ordinari poffint, una, vel altera fectione poftremi hujufce capitis prodam.

III. Dum itaque bafis Hippolyteæ finiftrum laterculum, tamquam ultimam differtationis utriusque metam perftringimus interiore rota, ad hanc propiùs agentes, ut fpero, non illidemur; fi jufto veluti fpatio ita libeat circumflectere, ut oftendamus, quàm eleganter accedat etiam Periodus minor biennio imminuta tam ad rationes Romanas annorum Sæcularium, quæ tum vigebant, quàm ad Solares, ac Lunares motus, & ad Feriarum ordinem inftaurandum. Affero itaque, poftremam heccædecaeteridem effe minuendam biennio, totamque Periodum minorem aptandam menfuræ Periodi Sæcularis, Augufti ævo refurpatæ, annorum CX., ut Solis, ac Lunæ motus paria faciant quam proximè per alternas Periodos, & fimul Feriarum hebdomadis ordo inftauretur. Detracto biennio ex Julianis CXII., qui Periodum minorem Hippolyti componebant, fuperfunt CX., nempe fpatium illud *undenos decies per annos* evolutum, quod, Horatio tefte, Sæculare intervallum inftaurat. Hoc autem annorum fpatio Æquinoctia diem circiter folidam prævertunt, minùs parte diei fexta. Dupla menfura erit annorum CCXX.: quo intervallo Æquinoctia recedunt fermè per biduum ad anni caput. Jam verò collectis motibus Lunæ à Sole annorum CCXX., præter integros circulos abundant gradus 27., minuta 32., & fecunda 34. nempe motus bidui, & horarum fex cum quadrante, quo fpatio temporis Luna pariter prævertit terminum annorum Julianorum CCXX. in reftitutione fuorum motuum à Sole. Evidens igitur eft, Æquinoctia, & Novilunia tantundem ferè prævertere civili modo annis Julianis CCXX.: nempe biduo præcedere in Kalendario Juliano: & in Kalendario Gregoriano (à quo duo illi dies eximuntur) evidens eft, ad eandem omninò diem poft annos CCXX. tàm Æquinoctia, quàm Novilunia revolui. Addo, etiam Ferias inftaurari. Nam anni Juliani 220., cùm Biffextiles ferant 55., huic intervallo affignatos, promovent dies per Ferias 275. Deme biduum præceffionis : fupereft fumma 273., dividenda per Ferias 7. Peractâ divifione per quotientem 39., nihil omninò fupereft. Conftat igitur, duplici anno Sæculari Augufteo, ex Æquinoctii præceffione correcto, inftaurari tàm motus Lunifolares, quàm ordinem Feriarum, & ad eandem anni diem reduci methodo Gregoriana. Quare poft anni modum optimè à Gregorio conftitutum cum utraque methodo adhiberi poteft Cyclus Hippolyti, five per annos Julianos eâ qua retuleram lege, conftituto fcilicet termino Pafchali mobili ad fingulas Periodos Majores, five per Gregorianos, truncatis per biennium Periodis minoribus, ut fingulæ ad menfuram anni fæcularis veteris exigantur. Ita enim fit, ut poft annos CCXX. Gregorianos ad Feriam eandem, & ad eandem civilem diem Æquinoctium & Novilunium Pafchale reducatur. Per computum experiemur. Anno 1700. die 3. Aprilis Gregoriani fuit Plenilunium medium Sabbato hora XI. poft meridiem. Poft annos 220, nempe anno 1920. Gregoriano, iterum incidit Plenilunium medium Sabbato die 3. Aprilis Gregoriani horis 5. cum quadrante poft meridiem. Anno labente 1703. Plenilunium medium Pafchale contigit die prima Aprilis Gregoriani, quæ fuit Dominica, horis 2. min. 36. poft meridiem. Poft annos 220., nempe anno 1923 iterum opponetur Luna Soli juxta medios motus die Dominica prima Aprilis Gregoriani, fed horis 3. m. 34. ante meridiem. Æquinoctium vernum hoc anno contigit juxta motus veros feria IV. die 21. Martii horis 2. m. 57. ante meridiem. Anno 1943. obfervabitur feria IV. die 21. Martii Gregoriani horis 5½ circiter poft meridiem, nam apogæi Solaris mutatio per femihoram retrahit Solis motum, imminuta proftaphærefi, feu centri æquatione adjectiva per minutum unicum, & 12. fecunda Solaris orbitæ. Juxta civilem itaque praxim anni Gregoriani, reftituuntur annis 220. cum feriis etiam anni dies & Periodi Lunæ à Sole, & Solis ab Æquinoctio.

IV. Verùm speciminis gratiâ hæc dicta habeantur, quæ hactenus meditabar de Cyclo Hippolyti ad motus Lunisolares attemperando juxta sæcularem annum Augusti, ea tempestate celebrem apud omnes Provincias Romani Imperii, hac (ut arbitror) de caussa, quod alternis vicibus Luminarium periodos instauraret in eodem eclipticæ gradu, unde cœperant. Hac enim conjectura ducebar ad interpretandum S. Hippolyti Canonem juxta civilem usum Christianæ Chronologiæ; cùm viderem, à Patribus lubenter assumi ad ordinandam rem Paschalem quidquid à peritis mathematicis rectè constitutum reperissent in politica temporis partitione, & harmonia consignanda. Nam octaeterides Latinorum, & Græcorum enneadecaeterides idcircò Patrum curâ vindicabantur à prophanis usibus, & sacris deputabantur, quia mira facilitate, ac simplicitate ad medios Luminarium motus fideliter comparandos cum præscripta sacrorum lege populum universum manuducebant.

Reparatio enim temporum similes planè vices feliciter experta est per hanc Hippolyti, & aliorum Patrum sedulam curam, quas olim coronæ, & ornamenta pertulerant, dum legitimo Dei cultui primum dicata, illi denuo restituerentur, ne quidquam contranitentibus usurpatoribus ethnicis, qui eadem impiè detorserant ad Solis, Lunæ, siderum, & inanium deorum aras, & cæremonias. Vindicavit autem solertiùs cura Sanctorum in Paschalibus mysteriis obsequia temporum, & leges astrorum, ut Cæli terræque Dominum confessa natura ita se mancipatam ostenderet Verbi conditoris imperio, ut æternum devinctam proderet Verbi Reparatoris indicio. Cælestibus itaque motibus ab orbe condito impressa Christi mysteria majestatis reos peregerunt quotquot cum æmulo, ac rebelli spiritu conscendere nitebantur in Cælum, & cum Ægyptiis Deo parata saerifia subvertere. De Paschalibus enim Tabulis judicium contra eosdem exercuit, ex quo gemella Paschati Lex nascebatur. Paschali lustratione purgavit Hierosolymam Rex Josias, *præcipiens Helciæ Pontifici, & Sacerdotibus secundi ordinis, & janitoribus, ut projicerent de templo Domini omnia vasa, quæ facta fuerant Baal, & in luco, & universæ militiæ Cæli, & combussit ea foris Jerusalem in convalle Cedron, & tulit pulverem eorum in Bethel. Et delevit haruspices, quos posuerant reges Juda ad sacrificandum in excelsis per Civitates Juda, & in circuitu Jerusalem, & eos qui adolebant incensum Baal, & Soli, & Lunæ, & duodecim signis, & omni militiæ Cæli. Et efferri fecit lucum de domo Domini foras Ierusalem in convalle Cedron, & combussit eum ibi, & redegit in pulverem, & projecit super sepulchra vulgi.* 2. *Paral. cap.* 35. Tum verò *non fuit Phase simile huic in Israel à diebus Samuelis Prophetæ.* 4. Reg. cap. 23. *Nec enim factum est Phase tale à diebus Iudicum, qui judicaverunt Israel, & omnium dierum regum Israel, & regum Iuda, sicut in octavodecimo anno regis Iosiæ factum est Phase istud domino in Ierusalem.* Paschali denique instauratione universam legem, & legis testimonia de Christo doctus Esdras restituit, abolitis gentium superstitionibus sub ipso Imperio Persarum, qui Solem ut Deum adorabant.

Subdebantur scilicet tropæo Crucis Christi spolia gentium, cum Dominus regnaturus ostenderetur de ligno; & omne genu cælestium, terrestrium, & infernorum curvari oportebat non modo in obsequium Salvatoris præsentis, sed etiam in ejus nomine, & in umbra futuri Paschatis: quo immolati Domini gloria obumbratura erat Cælos. Quemadmodum vero eructante mari spolia Ægyptiorum in primo Paschate, legitimus luminarium usus asserebatur ad consignanda tempora, quibus eorundem Conditor, ac Reparator Christus sapienter adoraretur, ita & sub Judicibus, Regibus, Prophetis instaurata identidem testimonia siderum, Verbo Dei obtemperantium, referebantur in umbra Paschatis vespertini ad Genitum ante Luciferum: eique subjiciebant simulacra pariter, & Kalendaria, ac festa nationum. Ut vero semel apparuit in Paschate illo σαυρωσίμῳ Cæli silentio, & terræ concussione adorandus totius naturæ Dominns, ac Reparator in luce prima Paschatis ἀναςασίμῳ; tum etiam posteris placuit æterna illa jura tueri Sæculorum Regis immortalis, & universarum Gentium fastis præfigere triumphale Crucis mysterium, in quo gloriam suam asseruerat Unigenitus Patris. Summo itaque studio utriusque Testamenti Sacerdotes servire coëgerunt omnem creaturam sapientiæ Christi, collatis ad cultum Paschalis festi Judæorum, & Gentium Cyclis: Ut Angelus Testamenti non modo in manibus astra concluderet, quæ olim verbo condiderat, verum & substrata calcaret eorundem mysteriorum vestigiis, quæ impresserat. Rite igitur S. Hippolytus in utroque hoc laterculo Auctori salutis nostræ dicavit rationes temporum, ab Ægyptiis, Græcis, Romanis superstitionibus expiatas. Rite Latini, Græcique Patres, & Alexandrini eo potissimum tempore Paschale sacrum excoluerunt, præfixis Catholicæ Ecclesiæ consensu sanctissimis legibus, quo ad Mundi, & Solis cultum omnia idolorum portenta

tenta congesserant in circo, & ludis, Ethnicorum superstitiones, & impius desertor fidei Julianus Augustus suo cum Sarapide, & Iside, in coronarias monetas, ac in Festa Romani Orbis rursum induxerat. Rite videmur & nos exemplum doctissimi Martyris sequi, dum ex Kalendario Cæsaris, & Romanorum Periodis cum Hippolyti systemate, ac Cyclo diversimmode complicatis plures methodos excogitare contendimus, quibus Christianum Pascha legitima putatione indicetur.

Cæterum ex duplici invento Ogdoadum Julianarum per totidem literas in Cæsaris Kalendario depictas, & Canonis S. Hippolyti, per septem elementa Feriarum circulum instauraturi, longe exactissimam Periodum Paschalem componi posse derivatis utriusque præsidiis, demonstratum fuit non ita pridem in solutione Problematis, paucos ante menses prælo commissa: ubi Cyclus octagrammus annorum 1184. non modo ad eandem horam, sed fere ad eadem minuta temporis ejusdem Feriæ Novilunia restituit: & antiquorum præclara inventa nostris usibus coaptata, sive Ægyptiorum spolia sint, sive Israelis donaria, *aureos* certe *numeros*, aureas literas, auream materiem, utpote à Viris tam præclaris profectam, eamque ductilem ad cæleslium exemplar, elaborari curat in nobile candelabrum, in sanctuario constituendum, sicut in montemonstratum est: ut Sacerdotis Magni mysteria rite celebrentur: * *qui penetravit Cælos, & Patri æqualis consedit in dextera sedis magnitudinis in Cælis, sanctorum minister, & tabernaculi veri, quod fixit Dominus, & non homo.*

* Ad Hebr. VIII. 1. 2.

Parergon de Cyclo Octagrammo, ejusque comparatione cum Cyclo S. Hippolyti, & cum Cyclo Cæsaris.

Quamvis ea, quæ ab utroque Cyclo S. Hippolyti, & Julii Cæsaris, hic explicato, traducta sunt ad castigatiores Tabulas Christiani Paschatis ordinandas, conspici facile possint tum ex ipsa Canonum, seu Tabularum comparatione, tum ex systematum singulorum textura, quæ in utraque hac dissertatione, & in solutione Problematis Paschalis exponebatur; attamen, ut evidentius appareat, quid abantiquis petitum sit, & quid antiquorum inventis superstruatur; hanc ipsam comparationem adjicere tanquam Parergon deliberavi. Huic vero loco deberi maxime illa videbatur; cum finis utriusque Cycli (Cæsariani, & Hippolytei) exponendi sit ordinatio castigatior Paschalium Tabularum. Hoc autem consilio susceptus labor, & ad incitas ferme deductus, colligere debet veluti in corollarium quidquid excerptum fuit è veterum systematibus, & in differendo contextum. Breviter itaque positiones eorundem præcipuas, & imitationis nostræ methodum exhibebo.

Cyclus Cæsaris Octagrammus, ex literis versicoloribus ordinatus, alternis annis disponit literas ordine naturali A 1, A 2, A 3, A 4, B 1, B 2, &c., prout explicatum fuit in diss. de Cyclo Cæsaris pag. 14.: iisque literis eundem adspectum Lunæ cum Sole, & Syzygias luminarium ostendit ad certam diem per singulos annos Julianos ex mediis motibus: & redigi potest ad enneadecaeterides Metonis, ab Ecclesia quoque usurpatas. Cyclus S. Hippolyti, utpote Paschati destinatus, indicat Lunaris ætatis diem quartamdecimam, ejusque Feriam ad singulos annos Julianos ex literis septem feriarum indicibus, dispositis per totidem columnas sedecennales: * quarum literæ in eandem lineam transversam incidentes naturalem ordinem servant, serie conversa, veluti more orientalium scriberentur G, F, E, D, C, B, A.

Ratio dispositionis Cæsarianæ colligitur ex annua Epacta Lunari, sive ex differentia XII. Lunationum mediarum ab anno Tropico. Cuicumque anno vertenti, quem constituimus dierum 365. hor. 5. minut. 49. secund. 2. ferè, si comparentur Lunationes XII. solidæ, constantes diebus 354. hor. 8. minut. 48. sec. 38., exhibent differentiam dierum 10. hor. 21. m. 0. f. 24. At si comparatio instituatur inter annum Julianum communem & menses XII. Lunares medios, differentia est dier. 10. hor. 15. m. 11. sec. 22. Hæc differentia vocatur Epacta: quæ biennio exacto invenitur dierum 2·. hor. 6. minut. 22. sec. 44. Tot igitur diebus & horis Luna post biennium Julianum solidum instaurat syzygias, aliosque adspectus cum Sole,

* Vide pag. 108.

Jam vero diebus 21. horis 6. minut. 22. sec. 44.
Si addidero dies 8. horas 6. minut. 21. sec. 19.

Erit summa dier. 29. hor. 12. minut. 44. sec. 3.

nempe lunatio solida, seu mensis synodicus juxta motus medios. Instaurabitur itaque Luna post bienniùm ab Epocha assumpta diebus octo, & horis sex. Recte ergo indicabitur per literam Cæsaris A 2, quæ octava est ab A 1, biennio ante usurpata.

Alia tamen est ratio quadriennii: quo cum occurrat dies bissextilis in anno Juliano, assumenda non esset post A 2 litera A 3, sed G 2: quia scilicet dies septem, post A 3 ad G 2 numerati, cum die bissextili suo loco inserta, summam darent dierum octo, Lunæ progressui debitam spatio biennii. Verum horæ illæ bissenæ, & minuta 44. quæ præter dies solidas adhuc supererant, aliam diem addi postulant. Non itaque G 2, sed A 3 usurpabitur ineunte anno quinto.

Rursum post duplex quadriennium (quæ mensura est octaeteridis) assumenda esset litera G 4. Hæc tamen, cum distet ab A 1. Ogdoadibus quatuor, sive literis XXXII. (numeratis extremis) pertinet ad mensem secundum. Quærenda igitur est Luna mensis primi diebus XXIX. cum dimidio ante illam diem, quæ consignatur litera G 4. Dies XXIX. ante G 4 est ea, quæ præfert literam C 1: dies XXX. ante G 4 est B 1: quæ propterea indicabit syzygiam anni noni in Epocha assumpta.

Denique post alteram octaeteridem eodem jure assumenda esset litera C 1; cum pari intervallo adhæreat literæ B 1, quo B 1 adhærebat literæ A 1. Verum horæ 12. neglectæ in fine primæ octaeteridis duplicantur in hac secunda: quare uti prius assumebatur litera B 1 præcedens G 4 spatiis XXX., sive spatio uno subsequens ipsam A 1; ita nunc assumenda est litera, quæ spatiis tantummodo XXIX. præcedat G 4, sive spatio duplici sequatur B 1. Ea vero est litera D 1: quam propterea recte assignamus anno principi secundæ heccædecaeteridis. Inventa prima litera heccædecaeteridis, pari numero spatiorum reliquæ fluent, si comparentur cum prima: ubi etiam vides, anno quarto sedecennii secundi occurrere literam F 4, quæ pertinet ad diem tricesimam post diem A 1 principem Epochæ assumptæ. Annus ille quartus in sedecennio secundo est annus primus enneadecaeteridis secundæ. Dum itaque tricesimo die consignat Novilunium, consignabit etiam primo. Perinde igitur fuerit assumere literam F 4, quæ pertinet ad diem tricesimam, ac literam A 1, quæ spectat ad diem primam. Idcirco evidens est connexio systematis Cycli Juliani tam cum heccædecaeteridibus Latinis, quam cum enneadecaeteribus Græcis, & Alexandrinis. Commodior autem videbatur usus heccædecaeteridum, quam enneadecaeteridum iis, qui servarent annum Julianum, quia singulæ heccædecaeterides quatuor bissextiles referunt iisdem in sedibus: quod non præstant enneadecaeterides. Quare non admodum miror, Latinos prætulisse Cyclum sedecennalem Cyclo decemnovennali: licet aptari uterque posset literis Cycli Juliani.

Porrò S. Hippolytus, qui jam perspexerat, ut quidem autumo, hanc harmoniam literarum Cæsaris cum diebus anni civilis ad Lunares motus aptè indicandos, constituit ejusdem usum traducere ad Cyclum Feriarum per singula spatia sedecennalia. Ita enim fiebat, ut nihil deesset ad Christianum Pascha quotannis designandum. Has itaque rationes iniisse videtur:

In aliquam ex feriis septem incidere cùm debeat syzygia; septem columnæ sedecennales expandendæ sunt, præfixilis literis indicibus septem Feriarum juxta ordinem conversum, ea, quam dicemus, ex causa.

VII. VI. V. IV. III. II. I.

Deinde cùm intelligeret, post annos XVI. in anno Juliano descendere Lunationes triduo solido, & hora una cum triente (sunt enim ut colligitur ex §. *Iam vero* * Epactæ annorum XVI. dies 26. horæ 11. minut. 21. sec. 33. & mensis Synodicus medius, sive lunatio solida dies obtinet 29. horas 12. minut. 44. sec. 3.) hoc, inquam, cùm intelligeret, necessariò etiam intulit, per unamquamque heccædecaeteridem promoveri syzygias per ferias XXIII., sive detractâ triplici hebdomadâ solidâ, procedere Lunam spatio sedecennali in hebdomada per ferias duas, quæ in anno Juliano promovebatur per triduum. Quemadmodum igitur in Cyclo Juliano columnæ sedecennales juxta ordinem naturalem dispositæ assumebantur per quartam quamque, numeratis extremis; ita columnæ feriarum, ordine retrogrado collocatæ, assumendæ erunt alternis, donec series tota expleatur. Expletur verò annis centenis, ac duodenis *Periodi minoris*: post quos fragmenta horarum collecta postulant diem immutari; unde columna subsequens inchoat secundam Periodum

* hac ipsa pagina sub init.

dum minorem, prout expoſui pag. 99. Cùm verò in heccædecaeteride recurrant ſpatia dierum æqualia in annis Julianis, quorum biſſextilibus & embolismis ita commenſuratur, ut nihil exceedat, varietur nihil; pervidit planè S. Hippolytus, recurrere eadem intervalla feriarum in columna ſecunda ſedecennali, quæ obſervabantur in prima. Ut igitur ſemel expanſa fuiſſet columna princeps cum literis congruentibus; etiam conſequentes columnæ ſuapte natura diſponebantur, eodem ordine ſervato feriarum ſeptem in transverſalibus lineis, juxta feriem feriarum retrogradam, in columnarum vertice collocatam. In columnæ autem cujusque deſcenſu alternis emboliſmis feriæ ſimiles occurrebant ad easdem ſedes: adeoque iisdem in locis contingebat mutatio literæ, ac tranſitus in præcedentem columnam, ſupra explicatus. Quæ omnia in Cyclo enneadecaeteridum ſervari minimè poterant, incidentibus biſſextilibus in ſedes diverſas: tum etiam, quia ſumma inæquali dierum conſtat enneadecaeteris quæ quatuor continet biſſextiles, ab ea, quæ quintum includit: adeoque numerum feriarum æqualem iisdem intervallis annorum minimè reddit. Neceſſe igitur fuit, S. Hippolytum procedere per Octaeterides, & ſedecennia, ut ferias congruentes oſtenderet. At Julio Cæſari liberum fuit ſive per heccædecaeteridum, ſive per enneadecaeteridum ſpatia ſuas literas ordinare. Ut vero Cæſar ſingulos anni dies conſignavit aliqua litera ex octo aſſumptis ad Cyclum; ita S. Hippolytus diſtribuit ſingulis unum ex characteribus ſeptem ad indicium feriarum aſſumptis, & quartædecimæ Paſchali anni principis in Epocha aſſumpta Severi Alexandri Æræ Chriſti 222. Idibus Aprilibus anni Juliani characterem Septenarii attribuit, cùm ea dies incidiſſet in Sabbatum. Juxta hanc Epocham reliquis diebus Martii & Aprilis congruentes literæ aptatæ à nobis fuerunt in Tabella marginali pag. 99.

Ætas verò ſubſequens cùm attendiſſet, feriam uniuscujusque diei haberi impoſterum expeditiſſimè in anno Juliano per Cyclum annorum CXII., neceſſe non habuit uti Cyclo literarum Hippolyti Martyris; ſed ejus loco Cyclum inſtituens literarum Dominicalium, ut Paſcha deſignaret more Chriſtiano, conſulere tantùm debuit Cyclum lunarem Cæſaris, vel alium quemlibet ex uſurpatis apud Græcos, aut Alexandrinos, ex quo Syzygiæ dies civilis in Kalendario colligeretur: ut deinde per Cyclum alterum perpetuum literarum Dominicalium, annis XXVIII., & annis CXII. inſtaurandum, Dominicam diem inveniret, quæ proximè occurreret poſt quartamdecimam Lunæ. Quare in veteri Kalendario, à Chriſtianis tranſcripto circa ſæculum quartum, apud Lambecium, (ad calcem Tom. IV.) videmus, etiam Dominicales literas ſingulis diebus apponi.

Unum, aut alterum ſupererat ad Paſchales Tabulas ab omni vitio purgandas. Primum pertinebat ad ſedem Æquinoctii; alterum ad tertiam hebdomadam Lunæ cum die Paſchatis tali conſtantia connectendam, ut nunquam incurreret in quartamdecimam, nec tranſcurreret unquam ultra XXII. diem Lunaris ætatis. Æquinoctio, quotannis recedenti ad initia menſium proſpicere minimè potuit ætas Cæſaris, aut ſæculum S. Hippolyti; cùm Aſtronomi illorum temporum deſtituerentur obſervationibus neceſſariis ad anni vertentis menſuram liquidò cognoſcendam. Id feliciter peregit Gregorius XIII., triplici die amputata ex quatuor ſæculis Julianis. Poterant autem & veteres hanc rationem proximè aſſequi in duobus Periodis minoribus annorum CXII.: quarum ſingulæ die una & biennio decurtarentur. Vidimus enim pag. 121. annis CCXX. Gregorianis ita reſtitui Ferias & Syzygias ad eandem anni civilis diem, ut Æquinoctii quoque ſedes per aliquot ſaltem ſæcula die ſolida non diſtrahatur. Præſtari etiam potuit per ſedem mobilem Æquinoctii in modo anni Juliani per ſingulas periodos conſtituta, uti monueram pagina 121. Alterum, quod pertinuit ad Lunaris ætatis dies XIIII. & XXII. removendas ab incurſu Paſchæ, peragi minimè poterat citra æquationem literarum certis locis in Cyclo adhibendam, ubi ſemel definiretur: quod antiqui minimè præſtiterunt.

Utrumque igitur illud exquirebat à Mathematicis Gregorius. Utrumque autem præſtari poſſe affirmo ex veterum inventis, imitatione traductis ad eum Cyclum, quem dixi Octagrammum, hoc anno propoſitum ad ſolutionem Problematis Paſchalis.

Primùm itaque à S. Hippolyto id placuit aſſumere, ut ratio potior eſſet quartædecimæ, quàm Novilunii. Neque enim lex fuit antiquitus tradita obſervandi punctum Novilunii medii, ſed diem primam, diem decimam, & diem quartamdecimam ætatis Lunæ. Sed neque Canones Eccleſiæ, aut ſcita Pontificum quidquam conſtituunt de puncto Novilunii medii. Verùm in Martyrologio legitur *prima dies* Lunæ, *ſecunda* &c.: & in Paſchate cavenda eſt dies Lunæ quartadecima, & XXII. eaque lex per conſuetudinem exponitur *juxta motus medios*. Quare cùm quartadecima dies Lunæ juxta motus medios ſint horæ illæ XXIV., quarum prima præcedit punctum Plenilunii medii horis 42. & minutis 22.; poſtrema verò ex XXIV. præcedit horis 18. & min. 22.; & more majorum dies

civiles computentur à media nocte, atque adeò perſæpe contingat, ut quartadecima illa media aliquot horis attingat partem poſtremam unius diei civilis, reliquas verò extendat ad aliam proximè conſequentem; ea demum ratio cavendæ quartædecimæ in Paſchate mihi videbatur * tutiſſima, quæ utramque diem civilem, horas decimæquartæ includentem, ſive priores, ſivè poſtremas, à Paſchate excluderet: quod fieri tum demum contigiſſet, cum nomen decimæquartæ obtinere dies illa civilis, à media nocte numerata in Meridiano Romano, quæ poſtremas horas includeret ex illis XXIV. antea memoratis.

Ad hanc igitur diem civilem quotannis indicandam, quæ poſtremas horas illius quartædecimæ cavendæ ſuis 24. à media nocte putatis includeret, adhibendas eſſe cenſui literas Cæſaris ad ſingula ſæcula Gregoriana, diſpoſitas in Cyclum decemnovennalem, quinquies repetendum: cujus iteratio ſexta non expleretur eodem labente ſæculo. Verùm quia etiam ratio aliqua habenda erat diei primæ ætatis Lunæ, à qua neceſſe erat præcedi electam diem quartædecimæ diebus tredecim, placuit etiam literas ordinare, XIII. cellulis præcedentes illas, quæ adhibebantur ad quartamdecimam conſignandam. Expandendus itaque fuit menſis duplex, Martius, & Aprilis, ejusque diebus ſingulis litera una tribuenda fuit cum nota coloris: quam notam dico *adpunctionem*; exemplo ſcilicet Cycli Cæſaris, indicantis per colores quatuor, & literas octo dies ſingulas lunæ primæ in unoquoque trimeſtri. Ne autem confunderentur Lunares literæ cum Dominicalibus, jam affixis ac diſtributis in Kalendario Gregoriano; Lunares octo literas conſtitui L M N O P Q R S, ſuis adpunctionibus, hoc eſt coloribus variandas. Certi erant termini lunæ primæ, à die 8. Martii ad 5. Aprilis, nec non termini quartædecimæ Paſchalis à die 21. Martii ad 18. Aprilis. Satis igitur fuit haſce dies ab 8. Martii ad 18. Aprilis ornare literis ſingulis, & adpunctionibus: ut earundem indicio dies quælibet utilis Novilunio civili, aut decimæ quartæ Paſchali nominaretur. Quod ſi mihi fuiſſet integrum, ut Cæſari fuit, eam diem conſtituere anni & Cycli principem, in qua Novilunium occurreret cum mediis motibus componens veros, eamque diem dicere potuiſſem 8. Martii; diei 8. Martii affixiſſem literam L cum adpunctione 1.: poſt quam ſequentes dies obtinuiſſent reliquas literas M 1, N 1, O 1, P 1, Q 1, R 1, S 1, L 2, M 2 &c. Verùm utendum fuit anno jam conſtituto, atque adeò literam L 1 apponere debui diei Martii vel Aprilis, in quam aliquod ſæculum Periodi Paſchalis Lunæ diem primam referret, medios motus & veros conferentem. Selegi igitur illam, quæ contigit initio hujus ſæculi, cùm obſervaſſem anno 1701. die decima Martii verſari Lunam circa Apogæum ſuæ orbitæ, dum Soli conjungeretur: prout etiam in Plenilunio Paſchali gradus perigæo proximos tenente Luna, medii motus & veri fermè concurrebant. Nam Plenilunim verum incidit in horam 21. cum quadrante poſt meridiem diei 23. Martii (ſtylo Gregoriano) ad meridianum Romanum, ſive hora XI. poſt mediam noctem diei 24., feria V.: & Plenilunium medium hora circiter una antevertit. Pertinuit igitur finis decimæquartæ diei Lunæ tam juxta veros, quàm juxta medios motus ad feriam IV., cùm ante mediam noctem horis octo ſolidis præcederet finis XIV. ante initium feriæ V. Hanc itaque quartamdecimam pertinentem ad diem 23. Martii tam juxta veros, quàm juxta medios motus, cardinem reliquarum fore conſtitui: ejuſque Lunæ diem primam, quæ incidebat in X. Martii (XIII. diebus ante quartamdecimam) notavi *litera prima* & *adpunctione prima* nempe L 1. Dies conſequentes Martii & Aprilis obtinuerunt literas, quas ordo alphabeti, & adpunctiones, quas numerorum ſeries poſcebat, ut in hac tabula exprimendum curavi.

Martii.	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
	R 1	S 1	L 1	M 1	N 1	O 1	P 1	Q 2	R 2	S 2	L 2	M 2	N 2	O 2	P 2	Q 3	R 3	S 3	L 3	M 3	N 3	O 3	P 3	Q 4
	☽													●										

April.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
	R 4	S 4	L 4	M 4	N 4	O 4	P 4	Q 5	R 5	S 5	L 5	M 5	N 5	O 5	P 5	Q 6	R 6	S 6
						☽												●

Addere tamen oportuit ante diem X. Martii duas illas dies præcedentes 8. & 9., quibus Novilunia ſi contingerint, habentur Paſchalia. Propterea literas ante L 1 adhibere oportuit, quæ in ogdoadibus proximis ſolent L præcedere, nempe R & S. Inſuper cellam diei 7. vacuam reliqui, occupandam litera Q, ſi forte placuiſſet Novilunii terminum una die proferre, propterea quod Æquinoctium aliquando incurrat in diem 20. Tum verò ſeries

* Vide Solution. Probl. Paſch. pag. XXXIV.

feries ogdoadis primæ effet Q 1, R 1, S 1, L 1, M 1, N 1, O 1, P 1; feries fecundæ Q 2, R 2, S 2, L 2, M 2 &c. Ceterum quia terminus Æquinoctii aptiffimè definitus videtur per Gregorii conftitutionem die 21. Martii, ut in folutione Problematis Pafchalis oftenfum fuit, quòd ea dies femper referat aut verum aut medium Æquinoctium vernum in anno Gregoriano; idcircò terminum Novilunii Pafchalis retinendum effe duxi ad diem 8. juxta fanctiones Patrum, & literas atque adpunctiones ita expandendas, ut ab R 1 die 8. Martii, ubi citima eft neomenia Pafchalis, ordine collocarentur ad S. 6. die 18. Aprilis, ubi tardiffima eft quartadecima ex iis quæ habentur Pafchales.

His ita conftitutis, duplex Cyclus expandi poterat literarum, quorum unus quartasdecimas dies Pafchales quotannis indicaret per literas 29. ab O 2 die 21. Martii procedentes ad S 6. Aprilis 18.: alter vero Cyclus referret literas neomeniæ Pafchatis à citimo termino diei 8. Martii, litera R 1 confignato, ad tardiffimum Novilunium diei 5. Aprilis, notatum litera N 4. Uterque autem Cyclus procederet juxta ordinem Cycli Cæfariani, proferendo homonymas literas per biennia. Cum vero anno primo hujus fæculi 1701. litera L 1. effet index neomeniæ Pafchalis; poft biennium ufurparetur L 2, poft quadriennium L 3, poft fexennium L 4: & reliquis annis enneadecaeteridis juxta intervalla Cycli Juliani fumendæ effent literæ. Verum quia potior eft ratio decimæquartæ, quam Novilunii; placuit à die 21. Martii aufpicari alteram feriem, quæ diem quartamdecimam Lunæ Pafchalis obfignat.

Sunt igitur dies 29. tributi neomeniæ Pafchali: & dies totidem affignati decimæquartæ Pafchali. Novilunia indicantur literis feptem notatis *adpunctione* unitatis R 1, S 1, L 1, M 1, N 1, O 1, P 1, (omiffa Q 1 ex cauffa jam explicata) octo præferentibus adpunctionem binarii 2 à Q 2 ad P 2; totidem cum nota ternarii à Q 3 ad P 3; & fex cum figno quaternarii à Q 4 ad N 4. Quartædecimæ autem Pafchalis indices erunt literæ duæ cum nota binarii O 2, P 2; octo cum adpunctione ternarii à Q 3 ad P 3; totidem cum cifra quaternarii à Q 4 ad P 4; octo pariter cum indicio quinarum à Q 5 ad P 5; tres denique cum fenario adhærente à Q 6 ad S 6.

Hæc autem obfervatio monet, unde petenda fit prima literarum adpunctio, & quo protrahenda fit poftrema in difpofitione earundem per annos alternos Cycli decemnovennalis, ita ex his ordinandi quemadmodum ordinatus fuit ex Julianis. Neque enim recedi velim à Cyclo enneadecaeteridum, tot nominibus commendato, fed potiffimum fuffragio Patrum doctiffimorum Nicænis temporibus æqualium, & confuetudine, ac praxi diuturna Ecclefiæ Catholicæ, per fæcula XII. tam apud Orientales, quam apud Occidentales non intermiffa. In Cyclo autem Juliano biennia contigua primæ enneadecaeteridis hafce literas obtinebant A 1, A 2, A 3, A 4: quibus abfolutis affumebatur proxima litera B 1, B 2, &c. annis imparibus: verum in ferie annorum parium literis C 3 C 4 non fuccedebant proximæ D 1, D 2, D 3, D 4, fed alternæ E 1, E 2, E 3, E 4. Eadem methodo etiam in hoc fyftemate, annis quidem imparibus primæ enneadecaeteridis poft L 1, L 2, L 3, L 4, affumentur M 1, M 2, M 3, M 4: fed in ferie annorum parium poft O 2, O 3, O 4, affumentur non proximæ P 2, P 3, &c. fed alternæ Q 2, Q 3, Q 4: cujus ordinis cauffam fupra aperuimus pag. 123. §. *Ratio & feqq.* Sin placeat quartasdecimas indicare; à litera Q 3 quæ pertinet ad annum 1701., exacto biennio proceditur ad Q 4. tum ad Q 5, Q 6: ultra quem terminum literæ Q ad punctiones in quartisdecimis non excurrunt. Biennio poft Q 6, affumetur R 3, quia R 2 non pertinet ad quartasdecimas, fed ad Novilunia; tum R 3, R 4, R 5, R 6. Ut autem binæ literæ adhærentes cum fuis adpunctionibus exhauftæ funt, fuccedent illis non proximæ S 3, S 4., fed alternæ L 2, L 3, L 4: quæ in alteram enneadecaeteridem excurrunt in qua pertinent ad annos pares. Variatur parumper feries cauffa æquationum certis in locis, ut modo oftendam.

	Novil.	☽ XIV.
1701.	L 1	Q 3
2	O 3	L 5
3	L 2	Q 4
4	Q 1	O 2 *N 2
5	L 3	Q 5
6	Q 2	N 3
7	L 4	Q 6
8	Q 3	N 4
9	M 1	R 3
10	Q 4	N 5
11	M 2	R 4
12	R 1	P 2
13	M 3	R 5
14	R 2	P 3
15	M 4	R 6
16	R 3	O 4
17	O 1	L 3
18	R 4	O 5
19	O 2	L 4 *vel L 6 S 6

Si ergo statutum foret, ne quid exactius observaremus circa incursum quartædecimæ; hæc una dispositio sufficeret (quam infra adscribam) aptanda huic sæculo. Verum assumere placuit methodum multo castigatiorem, ad excludendam à Paschate Christiano quamlibet partem diei quartædecimæ Lunaris ætatis, quæ duas vel tres horas excedat. Quin etiam literarum loco substitui posse comperimus Epactas à Gregorio distributas diebus singulis anni civilis, & in Kalendario consignatas.

Substitutio epactarum nullo negocio fit. Ut enim literæ per singulas Ogdoadas procedunt juxta seriem numerorum intra biennium; ita Epactæ Gregorianæ Julianis literis adhærentes, unitatibus octo decrescent intra biennium. Esset itaque series Epactarum ad biennia annorum parium & imparium labentis sæculi ita disponenda, ut hæc tabella demonstrat, si nulla æquatio literis & Epactis adhibenda foret, ut nunquam inferant horas tres diei quartædecimæ in eam civilem, quæ ex Cyclo habebitur decimaquinta.

Anni impares.		*Anni pares.*	
1701.	XXI.	1702.	II.
3.	XIII.	4.	XXIV.
5.	V.	6.	XVI.
7.	XXVII.	8.	VIII.
9.	XX.	10.	*
11.	XII.	12.	XXII.
13.	IV.	14.	XIV.
15.	XXV.	16.	VI.
17.	XVIII.	18.	XXVIII.
19.	X.		

Verum ut in Cyclo decemnovennali augmentum annuum Epactæ constituitur XI. unitatum, præterquam in anno postremo, cui adduntur XII. quadam æquationis regula: quæ iterum æquanda est ad certos annos sæculares per illum excursum in proximam lineam Epactarum, quem Lilius excogitavit; ita & in Cyclo octagrammo hisce numeris Epactarum imminutis octonario ad singula biennia adhibendæ sunt æquationes, ut semper excludant horas quartædecimæ juxta motus medios à die Paschali.

Hoc autem interest inter communem methodum Cycli Epactarum, & Epactas has Octagrammas; quod Epactæ communes, licet æquatæ sint æquatione enneadecaeterica, & sæculari; attamen à mediis motibus toto triduo nonnunquam aberrant. At methodus æquandi, quam in Octagrammo Cyclo præstamus, nunquam removet decimamquartam Cyclarem extra horas mediæ, & nunquam sinit horas decimæquartæ mediæ ita excurrere in diem Paschalem, ut ad aliquem meridianum Europæ omninò libera non sit Dominica Paschalis ab horis XIV. mediæ citra excursum ultra hebdomadam tertiam Lunæ. Rursus hoc habet proprium methodus Octagramma, quod æquationes hic adhibendæ non pendent ex arbitrio Auctoris, sed ex legibus mediorum motuum: adeoque incertæ nequaquam erunt, ut incertæ dici possunt Epactæ aliorum systematum, si cum mediis Lunæ motibus conferantur.

Methodus igitur æquandi Epactas ad unumquodque sæculum ex Cyclo Octagrammo talis proponitur. Expandenda sunt Plenilunia Paschalia, per motus medios ad meridianum Urbis collecta, sex in columnas decemnovennales juxta schema propositum in solutione Problematis Paschalis. Deinde annis singulis primæ enneadecaeterides observare oportet, in quam diem civilem incidat hora postrema diei quartædecimæ Lunariæ ætatis juxta motus medios, hoc est illa, quæ horis octodecim cum dimidia præcedit punctum Plenilunii medii Colligentur Epactæ undeviginti, quæ responsuræ sunt annis totidem enneadecaeteridis primæ. Dispositio cellularum centum ad unamquamque Epactam refert annos quinque, aut sex, transverso ductu, in eadem linea, proximè consequentes post annos XIX. In Cellulis Pleniluniorum, præter dies, & horas adscriptæ sunt etiam Feriæ.

Si nullum Plenilunium ex illis quinque, aut sex, pertinentibus ad eandem Epactam, incidit in diem Dominicam, qua simul sit dies Epactæ, vel proximè sequens; tunc Epacta qua assumpta fuit, nulla indiget æquatione. Sin verò incidat Plenilunii hora in eandem diem quartædecima Cyclaris, aut in proximè consequentem, qua simul sit dies Dominica seu Feria I; tunc Epacta augenda est, vel minuenda unitate. Minuenda est unitate si dies Plenilunii sit consequens, & hora oppositionis mediæ superet septimam à meridie. Augenda autem est unitate, si dies Plenilunii medii eadem sit qua ab Epacta tribuitur decimæquartæ, & hora oppositionis non attingat septimam à meridie in Meridiano Romano. Exemplo res illustrabitur.

In prima enneadecaeteride hujus Sæculi, anno ejus quinto, litera Cycli Octagrammi respondens Novilunio esset L 3, affixa diei 26. Martii: quare Epacta V. assumenda foret. Dies verò quartadecima ætatis Lunæ esset consignanda litera Q 5, attributa diei 8. Aprilis. Plenilu-

Plenilunium medium Paſchale anni 1705. continget die 8. Aprilis horis 8. minut. 57. poſt meridiem Romæ. Idcircò poſtrema pars Lunæ XIV. juxta motus medios obtinet horas fermè tres ejusdem diei civilis, à media nocte proximas. Rectè igitur conſignat Cyclus diem quartamdecimam. Ut explorem, an æquanda ſit litera, vel Epacta, percurro Plenilunia Paſchalia, quæ pertinent ad eandem lineam transverſam annis 24. 43. 62. 81. ejus ſæculi. Video Plenilunium anni 1781. incidere in diem Epactæ 8. Aprilis, quæ ſimul eſt dies Dominica. Hora autem Plenilunii tertia eſt poſt meridiem. Pertinet igitur quartadecima ad diem præcedentem, nempe ad Sabbatum 7. Aprilis; cùm ante mediæ noctis terminum ſuas horas 24. ſolidas jam præmiſerit. Quare ſi Epacta non retraheretur, differendum eſſet Paſcha in Dominicam proximam 15. Aprilis, ultra Lunam XXII., quæ clauditur ante mediam noctem diei 14. Ne itaque hoc vitium inferatur Paſchati, æquanda eſt Epacta per additionem unitatis: ut ex die 8. Aprilis retrahatur in ſeptimam, juxta regulam aſſignatam, quæ præcipit, Epactam augeri unitate, quoties horæ poſt meridiem non excedant ſextam, & eadem dies futura ſit Plenilunii medii, & quartædecimæ Cyclaris. Porrò cùm Epactæ reſpondere litera debeat, aſſumenda eſt præcedens litera, adhærens Epactæ ita adauctæ: nempe loco literæ L 5, uſurpanda eſt in Novilunio S 5; & loco Q 5, aſſignabitur quartædecimæ P 4: ut in expanſione Tabulæ obſervatum fuit. E contra anno XII. occurrit litera O 2, juxta Cyclum; nam Plenilunium Paſchale anni 1712. juxta medios motus incidit in diem 22. Martii ipſo in meridie: quare finis quartædecimæ pertinet ad diem 21., cui debetur litera O 2, index XIV., & litera R 1, ſive Epacta XXIII. index Novilunii ad diem 8. Martii. Verùm in ſerie transverſa hoc eodem Sæculo ad annum 1650 occurrit Plenilunium Paſchale Martii 22. die Dominica horis 9. poſt meridiem: propterea eodem anno quartadecima dies Lunæ ad eandem diem 22. referri debet. Si ergo dies 21. aſſumeretur quartadecima, die ſequenti Paſcha indicendum commune foret cum Judæis, & Quartadecimanis legitimè indicturis ſuum Paſcha legale ad eandem diem. Ne igitur id eveniat, æquare oportet Epactam detractione unius numeri, ſive deſcenſu ad literam conſequentem: ut quartadecima pertineat ad diem 22. indicandam per literam P 2; & Novilunium referatur ad diem 9., quæ oſtendetur ab Epacta XXII., in Tabulis rectè conſignata. Hæc autem variatio ſive æquatio non officit Paſchati anni 1712., quod loco non dimovet, neque protrahit ultra hebdomadam tertiam Lunæ: imo & aliquem terræ meridianum teſtem habet rectæ numerationis; cùm ad illius planum dies 22. Martii anni 1712. horam poſtremam quartædecimæ diei ætatis Lunæ contineat, uti fuſius explicui in ſolutione Problematis Paſchalis.

Collegimus ergo in Cyclo Octagrammo ab antiquorum inventis obſervationem quartædecimæ potiùs, quàm Plenilunii cum S. Hippolyto; methodum Cycli per octo literas cum Julio Cæſare; diſpoſitionem enneadecaeteridis cum Metone, & cum Chriſtianis Patribus Orientis, & Occidentis.

Adjecimus æquationem Æquinoctii Verni cum Gregorio XIII.; uſum Epactæ loco literarum cum eodem Pontifice; & ipſius Epactæ æquationem, ferè conclamatam: eamque ordinandam eſſe diximus, non ex arbitrio, ut in aliis Cyclis, ſed certa demonſtratione, & loco exploratam ex mediis motibus.

Denique adjecimus terminos Periodi Magnæ annorum 1184., univerſa reſtituentis; per quam id commodi perceptum iri oſtendebam, ut hac ſerie annorum 1184. ſemel expanſâ, quotquot Periodi conſecuturæ ſint explicari quantocyùs poſſint.

Regulas autem Cycli Octagrammi tribus, aut quatuor numeris colligam.

I. Cuicumque Sæculo Epactæ undeviginti aſſignentur, diebus certis anni civilis, quibus debetur decimaquarta juxta motus medios, nempe hora 19. ante punctum Plenilunii Paſchalis. Ita verò pendeant Epactæ conſequentes ab iis, quæ primo & ſecundo anno tributæ ſunt, ut differentia ad ſingula biennia ſit olliduì, nempe annis alternis aſſumendæ ſunt literæ homonymæ ſequentis Ogdoadis, ſive adpunctionis, niſi æquationis regulæ mox afferendæ poſtulent eaſdem variari.

II. Expleta prima octaeteride in utraque columna annorum parium, & imparium, Epacta augeatur unitate, hoc eſt anno IX. in columna imparium, & anno X. in columna parium. Verùm advertendum eſt, Epactam Gregorianam XXIV. eſſe loco XXV. cùm adhæreat Epactæ XXVI., & XXV. ſcribatur cifris Indorum.

III. Æquatio adhibenda eſt numeris ita collectis ex inſpectione annorum quinque, vel ſex, pertinentium ad eandem lineam transverſam, juxta ſequentem regulam.

IV. Si iisdem annis Plenilunium inciderit in diem quartædecimæ aſſumptæ, quæ ſit Dominica, & horæ non attigerint ſeptimam à meridie; augenda erit Epacta unitate, & litera præcedens aſſumetur. Sin Plenilunium contigerit die Dominica poſtridie ejus diei, quæ tribuebatur quartædecimæ Cyclari; & horæ exceſſerint ſeptimam à meridie; minuenda erit Epacta unitate, & litera proximè conſequens aſſumetur.

Per quatuor hasce regulas castigatissima Epacta collecta est ad Sæcula XII. Periodi Paschalis magnæ annorum 1184: quibus absolutis universa instaurari demonstravimus in solutione Problematis Paschalis: ubi ostendebamus, continuari posse Cyclos quoties libuerit nulla cum Paschatis labe, aut incursione in diem XIV. sive in XXII. Lunæ: quod erat juxta Gregorii regulas exquirendum.

Tradi etiam posset methodus Epactæ, aut literæ tribuendæ singulis annis per hecca-decaeteridas, exemplo S. Hippolyti. Verùm ab his abstinemus; cùm receptæ jam sint enneadecaeterides, totis XIIII. Sæculis ab Ecclesia usurpatæ: & iisdem aptatas fuisse demonstraverim tam literas Cycli Octagrammi, quàm Epactas Gregoriani, superiori æquatione ita exactas ad ejusdem Pontificis institutum; ut omnis incursus diei Paschalis in quartamdecimam, & excursus ultra tertiam hebdomadam Lunæ à Temporariis Tabulis avertatur: & nulla Canonum cum offensione Redemptionis nostræ mysteria in Paschate recolenda quotannis ritè indicantur.

Ne tamen aliquid in Parergo desideretur, quod pertineat ad facilem comparationem Cyclorum, quos exposuimus, tam inter se, quàm cum universorum Paschatum Chronologia ab Exodo ad nostrum sæculum; colligere constitueram præcipuas Tabellas ad hujusmodi computum pertinentes, & in utraque dissertatione propositas, ac explicatas: easque in folium unicum ita compingere, ut bifariam dividerentur: & quæ in priori pagina essent, indicarent Paschata ab Exodo ad S. Hippolytum; quæ autem in posteriori connecterentur, enunciarent Paschata ab anno primo Imperatoris Severi Alexandri, sive ab Æra Hippolyti Martyris ad nostram ætatem. Verùm cùm intelligerem, è systemate Hippolyteo exscribi posse Tabellas longè castigatiores, ubi certa suis locis aptaretur æquatio (quod supra innueram pag. 106., cùm assererem, complures methodos æquationum observari animo, dum Hippolyti Cyclum una cum Juliano compositum explicare instituerem;) idcircò crediderim, erudito Lectori id potiùs probatum iri, si in medium proferam æquatam rationem Periodorum Hippolyti, compendio Tabularum ita collectam, ut ictu oculi reddi possit uniuscujusque Paschatis certa ratio à Mose ad nostram ætatem, & assignari valeat per annos singulos in Julianis prolepticè extensis ad sæcula quindecim ante Cæsarem, dies mensis, & Feria hebdomadæ, congruens quartædecimæ Paschali: tum in promptu sit proferre ex eodem systemate correctam indicationem Paschatis ad sæcula consecutura. Id autem Hippolyto duce expedire posse confidimus, vel Auctore illo compendiosius, quem laudat conterraneus meus Catullus, quod ausus fuerit

Omne ævum tribus explicarre chartis.

Hanc verò ut postremam operis istius curam, ita & præcipuam haberi à Lectoribus velim, licet in Parergo propositam. Quamobrem, sive explicationem dicendam esse duxerint marmoris Hippolytei, sive corollarium inde collectum; ad eandem referant cupio acriora studia, & judicia. Hoc autem nomine paullò fusiùs exponam methodum universam synthescos, sive compositionis tum Tabularum, tum æquationum, & usum earundem.

Laterculus heptagrammus Canonis Hippolytei, per septem columnas sedecennales expansus, literis septem, certa connexione contextis, indicat Ferias (uti ante diximus) quotannis incidentes in Pascha Hebræorum, sive in diem quartamdecimam mensis Nisan. Unicuique columnæ præfigitur litera una, ordine converso à septima ad primam, si Græco aut Romano more legas a sinistra in dexteram: quæ ordine naturali succedunt, si Hebræorum & Orientalium ritu processeris in legendo à dextera in lævam. Columnarum verò singulæ ita imitantur dispositionem primæ, ut quo intervallo in ista se consequuntur Feriæ annuæ Paschales per annos XVI., eodem plane recurrant in subsequentibus per totidem proxime numerandos. Videbatur itaque satis consultum fore toti Periodo septem heccædecaeteridum, si prioris sedecennii literæ cum cælestibus numeris apte consentirent. Mediorum enim motuum æquabilis ratio cum sit; restituit easdem oppositiones ac synodos paribus temporum intervallis. Paria vero sunt quæ dies totidem naturales continent juxta Solis conversiones, æqualibus pariter motibus civili putatione distinctas in Kalendario per singula sedecennia, eodem numero annorum communium, & bissextilium semper ditata. Verum horæ, quæ abundant supra dies solidas in motibus Lunæ a Sole, Feriam primæ heccædecaeteridis variant in consequenti. Quod si menses Lunares duodecim juxta medios motus definirentur diebus solidis 354. nulla horarum fractione auctis aut imminutis, vel si aliqua fragmenta temporis quæ superessent, in fine sedecennii pertingerent ad diem solidam; consignatio Feriarum expedita maxime, & constans haberi posset. Fac enim XII. menses synodicos, sive Lunationes juxta motus medios compleri diebus 354. solidis. Quotannis progrederetur Pascha in serie Feriarum hebdomadæ per Ferias quatuor; nam dies 350. dant hebdomadas solidas quinquagenas: quibus absolutis, supersunt quatuor dies solidæ, seu Feriæ ad complementum duodecimæ Lunationis. Ut ergo anno primo incidisset quartadecima dies mensis primi seu Paschalis dies Hebræorum in Sabbatum, notandum in Canone litera G (uti anno primo Severi Alexandri S. Hippolytus consignavit die 13. Aprilis;) quar-

quartadecima mensis Nisan anni secundi, ab illa distans per 50. hebdomadas solidas & G
Ferias quatuor, incideret in Feriam IV. notandam litera D: anno sequenti post alias D
4. Ferias supra hebdomadas 50. procederet ad Feriam primam, notandam litera A: A
quod factum vides à B. Hippolyto in ea columna, quæ prima est Græce, ac Latine scribentibus a sinistra in dexteram. Sin autem ratio horarum habeatur, quæ superaddunt diebus solidis 354. anni Lunaris per annos communes quidem horas 8., & minuta 49. circiter; per embolismicos vero (qui tredecim Lunationibus mediis constant seu diebus 383. horis 21., & min. 32. secund. 41.) supra dies 354. addunt Ferias 29., & horas 21½. nempe hebdomadas quatuor, & Ferias ferme duas; perspicuum est, anno tertio ineunte, assumendam esse loco Feriæ primæ A Feriam secundam B (cum septemdecim horæ jam collectæ plusquam dimidium diei adjiciant): & quarto anno embolimæo, quo sex Feriis Pascha procederet si 383. diebus solidis constituerentur menses Lunares XIII., litera G, sexta scilicet post A (literam anni tertii in hypothesi dierum solidorum 354. anni communis,) sequeretur in Canone, quarto loco seu cella columnæ consignanda, uti S. Hippolytus consignavit. Sed in hypothesi adjectiva horarum, quæ anno tertio tribuebat literam B, anno quarto assignare debet sextam literam post B nempe A; cum dies 383., & horæ 21½ accedant proxime ad Ferias sex supra hebdomadas integras 54.

Recte igitur disponit Hippolytus in expansione sui Canonis non æquata per horas, seu per fragmenta dierum, literas G, D, A, G, D, &c., ut ostendat originem primam Cycli Ferialis: quam subtiliori horarum indagine æquare deinde oportet per Tabellas, uti præstitimus in ea, quam indicamus infra litera A distinctam: ubi anno tertio assumitur loco literæ a litera b index Feriæ secundæ: & anno 4. Embolimæo, loco literæ g adhibetur litera a index Feriæ primæ.

	Æquatio per horas ex Tab. A. pag. 137.	Hypothesis ex diebus solidis in Cyclo S. Hipp. pag. 92.		
	g	G	anno	1.
	d	D		2.
*	b	A		3.
	a	G		4. Emb.
	e	D	&c.	5.
	&c			

Unde autem petenda sit series literarum b, a, e, per æquationem assignandarum, si quispiam interroget; assero, colligendam ex ipsa dispositione columnarum Canonis Hippolytei: cujus concinna distributio easdem literas suggerit ordine, quem ostendimus in eadem Tabella A pag.; si nempe transitus fiat in columnam præcedentem sinistrorsum quoties asteriscus apponitur. Ubi vero asterisci duo adponuntur, columna duplex est transmittenda, pariter sinistrorsum, in qua leguntur literæ consequentes, donec alius asteriscus occurrat, aut expleta sit columna. Ubi autem apposita est lineola transversa, Feria conveniens anno ita consignato petitur ex columna altera dextrorsum posita: ex qua tamen non describuntur Feriæ subsequentes; sed illico reditur in columnam jam usurpatam, donec asteriscus doceat eam esse dimittendam. Expendenti motus medios apertum fiet, quanta concordia sit Feriarum ita descriptarum per æquationem ex columnis Hippolyteis, cum Feriis, quæ debentur quartædecimæ ex mediis motibus Lunæ a Sole. Moneo tamen, aliquando datâ opera assumi quartamdecimam aliquot horis tardiorem, ut subsequens præcessio horarum 8¾ annuarum paria subinde faciat. Id vero præstamus per transcursum in columnam alteram, ubi duplices sunt asterisci. E contra nonnunquam oportet Feriam imminuere duplici gradu: quod scilicet annus præcedens, qui in heccædecaeteride Hippolytea fuisset Embolimæus (cella scilicet 1. 4. 7. 9. 12. 15.) communis processerit ob terminos Æquinoctii. Hac de causa cum mensis anterior adhibeatur ei, qui post Embolismum insertum occurreret, minuitur etiam Feria duplici gradu vel unico, prout horarum ratio desiderat: quod observabis ubi linea transversa est apposita annis 41. 57. 60. &c. Reditur vero statim in columnam antea usurpatam post ademtionem Feriæ, quia Embolismus inseritur anno proxime consequenti: à quo duplicis Feriæ additamentum apponitur supra quaternas, uti supra memorabamus, cum Lunatio plena dierum XXX. duas Ferias adjiciat supra hebdomadas solidas quaternas.

Non longe abest ab hoc systemate Canonis Hippolytei, ita per nos æquati, uterque Cyclus Hebræorum collectus per Ferias, horas, & scrupula (qualium 1080 unam horam constituunt) ad Periodum Calippicam attemperatus circa annum Christi 368.: ubi quotannis incrementa Feriarum colliguntur, non modo ex diebus solidis, verum etiam ex horis, minutis, scrupulis, ac momentis. Nostri autem Patres Alexandrini circa eandem ætatem, qua Theophilus in vivis agebat, horarum quoque rationes collegerunt, ut ex Epistolis Cyrilli perspi-

citur. Omnibus vero facem prætulit Hippolytus: à quo Cycli decemnovennalis occasionem ex heccædecaeterico sumpsisse Cæsariensem Eusebium auctor est * Sanctus Hieronymus.

Methodum igitur aperuimus construendæ Tabulæ A ex Hippolyti literis per transcensum in proximas columnas, ubi æquationis ratio ex horis petenda postulabat. Ejusdem Tabellæ usus dubius esse non potest. Nam dato aliquo anno ante, vel post Æram Christi, cujus quartædecimæ Paschalis inquiritur Feria; si annus congruit cum aliquo ex iis, quos principes numeramus alicujus Periodi minoris ante, vel post Hippolytum, recensitis in fronte columnarum per Tabulas D, E, F, G à Mosis ætate ad nostram; iisdem in Tabulis notata est Feria Paschalis eidem anno tribuenda, quam dicimus radicalem totius Periodi minoris. Si vero alius sit annus ex CXI. qui supersunt usque ad finem Periodi, reperitur cella congruens sedi ejusdem anni in Periodo minori in Tabula A: quæ exhibet Feriam congruentem anno in ea Periodo, quæ radicem obtinebat Sabbati. Huic Feriæ si addideris numerum radicalem, prodibit illico Feria congruens decimæquartæ Paschali anno indicato.

Exemplum. Quæro Feriam quartædecimæ Paschalis anni Æræ Christi 1678. In fronte columnarum Tabulæ G, quæ hanc ætatem continet, video eundem annum prænotari columna VI Periodi secundæ majoris. Assero itaque, annum Æræ vulgaris 1678. esse primum Periodi sextæ minoris in secunda Majori post S. Hippolytum. Video ibidem adscribi, quartamdecimam Paschalem incidisse in Feriam IV. Quare hanc Feriam teneo tamquam radicalem totius Periodi VI., & addendam quotannis Feriæ, quæ singulis assignabuntur per CXI. proximos ex Tabella A pag. 137. Quæro Feriam quartædecimæ anni 1700. Is annus ad eandem Periodum VI. minorem in secunda Majori refertur: cujus cellam obtinebit 23.: cum Periodus coeperit anno 1678. Annus 23. in Tabula A obtinet literam c seu Feriam III. Huic adde radicalem Periodi 4. Sunt Feriæ VII. sive Sabbatum. Incidit ergo quartadecima Paschalis anni 1700. Æræ Christi in diem Sabbati. Annus post illum tertius nempe 1703. obtinens sedem 26, usurpat literam c Feriæ 3.: cui addita radicalis 4 ostendit numerum 7. sive Sabbatum, cui pariter assignanda est quartadecima Paschalis anni 1703.

Advertere tamen oportet, rationem hanc Feriarum aptari Cyclo, qui radicem Plenilunii Paschalis anno principe exhibuit 13. Aprilis horis 6 post meridiem, diebus 22. post sedem Æquinoctii Verni: quæ si congruerent omnia initio cujuscumque Periodi minoris, nihil esset reliquum ad Æquationem; hanc enim redderent simplex additio Feriæ radicalis alteri Feriæ, quæ à Cyclo tribuitur annis singulis. Verùm singulæ Periodi minores cùm octiduum præcessionis inferant ætati Lunæ in Kalendario Juliano, in quo Æquinoctia non ascendunt nisi per diem fermè solidam; necessariò etiam variant locum Embolismorum: qui constantiùs retinetur à Periodo Calippica annorum 76. Ut igitur usus Tabularum completus habeatur, attendendum erit, an propositus annus sit Embolismicus, quando in sedem Embolismis tributam incurrat in Tabula A: ut biduum Lunationi debitum subtrahatur, vel addatur juxta rationem jam explicatam. Exemplum sit anno 1696. qui nobis fuit Embolimæus. Relatus autem in Tabellam A, ubi locum 19. occupat ab illo qui princeps fuit 1678., obtinet literam c indicem Feriæ tertiæ. Annus 19 in Periodo Tabellæ A, ab Æra Hippolyti exordium ducente, non fuit Embolimæus sed communis. Noster itaque annus 1696. duplicem Feriam addet literæ c, eamque commutabit in e indicem Feriæ V.: cui cùm adjeceris radicalem c, nempe tres Ferias, summa erit Feriarum VIII.: è quibus abjecto septenario, supererit unitas, seu Feria I., in quam anno 1696. incidit quartadecima Paschalis. Quando autem annus sit embolismicus, vel communis, apparet in Tabulis D, E, F, G ubi Novilunium quotannis consignatum ostendit, quando per dies 18. aut 19. postponitur synodus præcedenti, quod indicium est Embolismi.

Faciliorem usum præstabit hujus Canonis alia Tabella infra ad calcem hujus diss. quæ continet Epochas annorum à nobis quæsitorum circa initia cujuslibet Periodi minoris Hippolyteæ: quibus cùm incidant principes Lunæ in dies tantumdem ferè dissitas ab Æquinoctio, quantum distabat Luna anni primi Severi Alexandri à die 22. Martii tum temporis Æquinoctiali, necesse est Embolismos repetere sedes easdem, quæ in Tabula A indicantur per appositas literas E. Hac enim methodo nulla est alia æquatio adhibenda, quàm simplex additio ejus Feriæ radicalis, quæ singulis Epochis apponitur per eandem Tabellam ✠. Exemplum sit eodem anno 1696.: qui in Epochis Tabulæ ✠ refertur ad numerum proximè minorem, eum scilicet, qui præfert annum Æræ Christi 1653.; cùm eodem anno Plenilunium Paschale contigerit die 12. Aprilis hora 5. post meridiem Feria septima, atque adeò proximè accedat ad diem civilem Epochæ Hippolyteæ. Annus 1696. erit 44. Periodi, cujus primus habeatur 1653. Anno 44 Periodi assignatur litera b index Feriæ secundæ. Radicalis verò numerus addendus VII. nihil superaddit solidæ hebdomadæ. Inciderit igitur quartadecima Paschalis anni 1696. in Feriam secundam. Annus proximus 1697. tribuet quartædecimæ Feriam 6: Sequens 1698. Feriam 3.: tum 1699. Fer. 2.: & 1700. Feriam VII., uti ante colligebatur per aliam methodum æquationis: cui tamen hanc præfero, utpote faciliorem, & exactiorem.

Verum

* De Script. Eccl. cap. 61.

Verùm exigua utilitas foret Chronologiæ, si Paschalis diei Feriam tantummodo redderequotannis constitueremus; nisi etiam dies assignaretur anni civilis, quam Feria Paschalis obtinet. Assignabimus autem diem Julianam expeditè ex Cæsaris Cyclo per Tabulas D, E, F, G, aptatas Periodis Hippolyti Majoribus, & minoribus. Tabula D continet septem Periodos minores, sive annos 784. proximè numeratos ante primum Severi Alexandri, Ærâ Hippolyti illustratum, qui constituunt Periodum primam Majorem ante S. Hippolytum. Tabula E aliam Periodum Majorem præcedentem exhibet, nempe secundam ante Hippolytum in septem prioribus columnis. Reliquis autem tribus refert Periodos minores tres postremas ejus, quæ foret ante Hippolytum è Majoribus tertia.

Ultra hunc terminum proferendæ non erant Paschales Tabulæ, cùm Paschatis institutio eandem Æram non superet, juxta utramque Hippolyti Chronologiam, à qua non recedunt Chronologi omnium ætatum clarissimi, supra recensiti pag. 103., & 104. In fronte columnarum inscriptus est annus Periodi princeps, per singulas minores ad Æram Christi vulgarem, sive Dionysianam relatus: cui subduntur termini Novilunii Paschalis citimi, et tardioris, in anno Juliano mobiles, causâ Æquinoctii ad initia mensium recedentis. In ejus columnæ cella, quæ communis est lineæ transversæ, pertingenti ad annum certum Periodi, quærendum inter expansos 112. sinistrorsum, apparet dies anni Juliani, unde trahendum est Novilunium Paschale: quam diem literæ Cycli Cæsaris, ad Cyclum decemnovennalem redactæ, in dissertatione de Cyclo Cæsaris p. 18. consignant. Cum vero annis Julianis 312. ascendant synodi, & adspectus Lunæ diem circiter solidam ex ea præcessione, quam colligi diximus ex mediis motibus; necesse est in columna secunda cujuscumque Periodi Majoris promovere literas, quas prima ferebat: & in sexta similiter eas variare, quæ adhibebantur in quarta. Cæterum constructio Tabularum dubia minimè fuit. Nam dato anno principe uniuscujusque Periodi minoris ante vel post Æram Hippolyti, per canones Astronomicos mediorum motuum Lunæ à Sole, dispositos in Tabella L, collectum fuit Plenilunium, ac Novilunium medium Paschale ejusdem anni: quod ex terminis Paschalibus antea constitutis dignoscebatur. Ex hora Plenilunii comperiebamus Feriam, quartædecimæ congruentem: unde etiam numerus radicalis eruebatur ad usum Tabellæ A inserviens, quando Feria esset juxta priorem methodum colligenda. Attamen præstat, ut monui, eandem petere ex Epochis Tabellæ ✠ ad Periodum minorem, ejusque annum principem referendis: ut ii, qui ordine consequuntur, Paschalem Feriam designent, nulla præter hanc æquatione superadditâ. Tum verò fit etiam alia comparatio Tabularum D, E, F, G cum A. Nam ut innotuit per Tabulam A Feria quartædecimæ Paschalis; & per Tabulas D, E, F, G dies Juliana incidens in Novilunium, hujus Feria ignota esse non potest. Tabellis enim B, & C, in Juliana methodo omnino perpetuis, uniuscujusque anni Periodi minoris litera Dominicalis exponitur, & Feria congruens datæ diei anni Juliani. Quando itaque Feria quartædecimæ, per secundam methodum castigatiorem reperta ex Tabula A æquatâ, congruit cum Feria Plenilunii (id verò evenit quum hora oppositionis mediæ superat sextam à meridie, & in eandem Feriam incidit cum fine quartædecimæ) vel quando proximæ ante illam diei tribuitur, quod necesse est evenire, ubi Plenilunium non pertingat ad horas 18. à media nocte, sive 6, à meridie; constat utriusque Cycli, Hippolytei, & Gregoriani, consensu Pascha legitimum definiri. Ætate Sanctorum Patrum admittebatur ea quartadecima, quæ horam Plenilunii præcederet postremo sui termino horis plusquam octodecim: cujus propterea ratio tenenda est in ea comparatione, quam infra prodit Tabella H, numeros conferens utriusque Cycli Juliani, & Hippolytei cum iis, qui prodibant ex Cyclo, per S. Cyrillum Patriarcham Alexandrinum adornato, & ex homiliis heortasticis ejusdem Patris ritè collecto. Paschata Cyrilli cum iis, quæ colliguntur ex hisce Tabulis, omnino congruunt per solidam Periodum decemnovennalem, quam exhibemus Tab. H. In Tabula vero I, Tabulæ H adhærente, producimus annos Gregorianos undeviginti, qui eadem die civili, & hora referunt Plenilunium Paschale, qua die, & hora novendecim anni ætatis Cyrilli antea collati Plenilunium Paschale ferebant: ut perspici possit, quo jure constet, ad hos esse numeros accedendum, qui ætate Cyrilli nihil difficultatis intulerint in Paschatis indicatione inter Orientales, & Occidentales. Neque enim omisissent eandem perscribere, si quæ fuisset, aut S. Innocentius Papa, qui triennio ante præviderat, & expenderat hebdomadis unius differentiam, dirimendam ad annum 414.; aut S. Leo Magnus, qui occasione Paschatis celebrandi ad annum 444. datis ultro citroque literis ad Marcianum Augustum, & ad Paschasinum, ansam præbuit memorandi ejus discriminis, quod ex diversa Ecclesiarum computatione juxta Cyclos Orientalium, & Occidentalium in Ecclesia oriebatur: in quibus nulla de annis undeviginti, in Tabula H collatis, differentia recensetur. Demum in Tabula K ostendimus comparationem ejusdem Cycli Juliani, & Hippolytei per enneadecaeteridem, quam modo vivimus: unde cognosci potest quam rectè consentiant numeri ex utraque Periodo collecti cum iis, quos certa ratio mediorum motuum non finit esse inexploratos.

His igitur comparationibus ætatum, à Severo Alexandro ad nos per sæcula XV. extensarum,

ſarum, cum numeri commendentur, petiti ex utroque Cyclo Cæſaris, & Hippolyti Martyris; hos etiam jure merito aſſumimus ad ea Paſchata colligenda, quæ ab ætate Chriſti Domini tanto fuerunt ſpatio dirempta, quanto à noſtra diſtat Hippolytus. Obſervare etiam licebit in Tabula D, quanta ſit conſenſio motuum cæleſtium, & Cyclorum circa initium annorum Julianorum, & circa Epocham Dominicæ Paſſionis, ex noſtra ſententia referendam ad annum Æræ vulgaris 28.: cum ſatis perſpectum ſit ex demonſtratis, ab Eminentiſſimo Noriſio, annum Chriſti Natalem præcedere communem Æram Dionyſianam non modo per ſolidum biennium (ut habet Canon Hippolyteus Geneſim Chriſti conſignans annis 223. ante primum Severi Alexandri, quem conſtat vulgaris Æræ eſſe 222.) verùm etiam integro quadriennio, ſive etiam quinquennio, ut nos cenſemus, & alibi forſitan exponemus uberius. Interim annus Epochæ Julianæ, in Tabula D conſignatus, Novilunium Paſchale refert ad diem 30. Martii, cui Cæſaris Kalendarium tribuit literam A 1, eandem ſcilicet, quæ Kalendis Januarii Novilunium deſignat hybernæ tempeſtatis, ut oſtendere me memini in expoſitione Cycli Juliani, pag. 2. & 17. conſentientibus Tabulis Aſtronomicis, pridem obſervatis à Paulo de Middelburgo in ſua Paulina, & ab Eminentiſſimo Card. Noriſio in diſſertationibus poſt Epochas Syromacedonum. Annus verò ab eodem 73. (incluſis extremis,) qui Æræ vulgaris eſt 28., præfert ex Cyclo literam H Novilunii verni affixam diei 13. Martii, & quartamdecimam diffundit ad diem 26. menſis ejuſdem: quod etiam congruit rationibus mediorum motuum; nam annis 72. ſolidis Julianis interpoſitis à die Kalendarum Januarii anni primi ineuntis ad diem

		G.	*M.*	*S.*
Kal. Januarii ineuntis anni 73. obtinent medii motus Lunæ à Sole ſigna	6.	12.	17.	12.
His adde motum dierum XXXI. Januarii	0.	17.	54.	47.
dierum XXVIII. Februarii	11.	11.	20.	27.
dierum XIII. Martii	5.	8.	28.	47.
Fit ſumma ſign.	23.	20.	1.	13.

Conſtat die ſolida non abludere Cyclum à mediis motibus cum aſſumatur Novilunium die 13. Martii horis aliquot poſt mediam noctem proximam committendum. Paſſio autem Chriſti rectè conſignatur ab univerſis fermè Patribus Apoſtolicorum Virorum ætati proximis ad diem VIII. Kalendas Aprilis: ea ſiquidem nocte VIII. Kalendas Paſſionem Dominus auſpicatur in hac ſententia, quæ die ſequenti VII. Kalendas Feria VI. Luna XIV. eundem Cruci affixum fuiſſe colligit. Hac una ex quæſtione per haſce Tabulas expedita, cui juſta volumina impendunt Auctores magni nominis, indicium deſumi poteſt uſus Periodi Julianæ, & Hippolyteæ, noſtris in Tabulis colligatæ.

Sed uſum demonſtrent exempla Paſchatum, in Canone Hippolyti memoratorum, juxta annorum intervalla, quæ colliguntur ex cellis, certo nomine conſignatis, *Exodi*, *In Eremo*, *Jeſu*, *Ezechiæ*, *Joſiæ*, *&* *Eſdræ*, tam juxta Danielis hebdomadas, quam ex alia computatione receptiori, de qua egimus pag. 101.

Paſcha Exodi annis 1799. ante primum Sev. Alexandri, ſive 1578. ante Æram Chriſti vulgarem, pertinet ad annum 106. Periodi V. minoris in tertia Majori ante Hippolyrum. Primum in Tabula E è directo anni expanſi 106. tranſverſim procedendo ad columnam Periodi V. minoris in tertia Majori, video huic reſpondere cellam XI., quæ Novilunium Paſchale indicat die 31. Martii: & quartamdecimam Cycli die 13. Aprilis. Deinde ex Tabula B ad annum Periodi 106. quæro literam Dominicalem, quæ eſt a: quam in proxima Tabella C cum videam aſſignari diei 9. Aprilis, dico diem 13. Aprilis, communem quartædecimæ ætatis Lunæ, fuiſſe Feriam quintam.

Tentare lubet, an eadem Feria proveniat ex Tabulæ A anno 106., ubi addatur numerus Feriæ radicalis Periodi, qui in ſumma ejus columna (Tabula E) conſignatus eſt V. Anno 106. Trbuiæ A occurrit numerus, ſeu litera g feriæ VII., illi addendæ VII., & V. dant duodecim. Abjecto ſeptenario ſupereſt Feria V.

Denique idem exploro per Tabulam Epocharum ✠. Epocha proxime major eſt 1582., quæ relata ad Æquinoctium cœpit, ferme ut annus 1676. Æræ Chriſti: & habet characterem Feriæ VII. Ex anno 1582. ante Epocham Chriſti Domini
detrahe 1578. nempe Æram Exodo tributam.

Superſunt anni 4.

Eſt igitur annus Exodi in hac putatione quintus ab eo, qui conſtituitur princeps in Epocha 1582. Annus quintus Periodi CXII. in Tabula A præfert literam e indicem Feriæ V.: quam radicalis Epochæ numerus VII. nihil variat, cum adjiciat hebdomadam ſolidam. Obvenit igitur etiam ex Tabula ✠ Feria V. Anno Exodi ita computato. Ex omnibus itaque Tabulis colligitur Paſcha Exodi in hac diſtantia à Chriſti Natali pertinere ad Idus Aprilis, & ad Feriam quintam.

Poſt biennium Paſcha *in deſerto* in Tabula E refertur ad diem 21. Aprilis: Litera Dominicalis anni 108. expanſi in Tabula B eſt e: quæ cum occurrat in Tabula C die 20. Aprilis, Paſchalis

ſchalis Feria eſt ſecunda. In Tabula A Feria congruens anno 108. eſt e, ſive tertia: cui additâ radice Periodi extra term. Nicænos VII., ſeu o, ſupereſt feria III. Per aliam vero Tabulam caſtigatiorem ✠ annus ſeptimus Periodi donatur litera b Feriæ ſecundæ: cui adjectus numerus Epochæ radicalis VII. dat ſummam novenarii: & hebdomada hinc rejecta, ſupereſt ut prius Feria ſecunda.

At in ſupputatione altera, ab Hippolyto inſcripta JUXTA DANIELEM, Exodus incidebat in annum ante Æram Chriſti communem 1445. qui eſt decimusquintus columnæ & Periodi poſtremæ minoris in tertia Majori Tabulæ E. Dies prima Lunæ Paſchalis, ibi aſſignata anno Juliano proleptico ex literis Cycli Cæſaris, eſt 30. Martii: quare pertinet quartadecima Paſchalis ad diem 12. menſis Aprilis. Litera Dominicalis anni decimiquinti cujuscumque Periodi minoris per Tabulam B eſt c b, quæ in Tabula C aſſignatur diei 10. Aprilis Paſcha itaque refertur ad Feriam III. Eandem Feriam reddit Tabula A, literam g aſſignans anno 15.: cui additæ radicales Feriæ III. Periodi minoris ſeptimæ dant ſummam 10.: & abjecta hebdomade ſolida, ſupereſt ternarium, index Feriæ III. Denique per Tabulam ✠ annus 1445. ante Chriſtum, qui duodevicesimum obtinet locum in ea Periodo, quæ cœpit ante Chr. ann. 1462., præfert literam f, ſeu Ferias ſex: quibus additæ quatuor Feriæ radicales ejusdem Epochæ colligunt numerum 10.: nempe (abjecta hebdomada) Ferias III.

Anno altero poſt Æram Exodi ita numeratam, occurret Paſcha in deſerto *juxta Danielem* annis ante Epocham Chriſti 1433. Ex Tabula igitur E referetur ad diem 20. Aprilis Feriam VI. Ex Tabula A annus 17. literam b oſtendit: cui additus numerus V., radicalis Periodi extra term. dat Feriam VII. Ex Tabula ✠ annus viceſimus Periodi præferens literam b eidem ſuperaddit radicem Epochæ proxime majoris 4.: & provenit eadem Feria VI., quæ ante prodibat.

Paſcha Joſue in computo *juxta Danielem* annis 40. conſequitur Exodum. Eſt igitur 55. in columna VII. Periodi tertiæ Majoris, & Paſcha refert ex Tabula E die 20. Aprilis Feria V. Tabula A tribuit anno 55. literam g: cui ſuperadditur extra terminos radicalis numerus V. Sunt 12.: & abjecto ſeptenario ſupereſt Feria V. Poſtremo per Tabulam ✠, in qua prædictus annus eſt 58. juxta Epocham proxime majorem, addentem radicales Ferias IV. alteri Feriæ, quæ anno 58. Embolimæo aſſignatur per lit. a, habeo ſimiliter eandem Feriam V.

Prima vero computatio cellarum Hippolyti, quæ non inſcribuntur *Juxta Danielem*, refert Paſcha Joſue ad annum 1537. ante Epocham Chriſti Domini Dionyſianam, ſive communem. Annus XLI. poſt Exodum pertinet ad cellam 35. columnæ & Periodi VI. minoris in Tertia Majori ante Hippolytum. Quartadecima ibi adnotatur 9. Aprilis Feria IV. Annus 1537. locum obtinet 46. in Periodo numerata ab Epocha 1582. Tabulæ ✠. Habet igitur literam d propriam ſedis 46., & radicalem VII., ſeu o. Quare Paſchati aſſignat Feriam IV. eandem, quæ prodibat ex Tabula E. Tabula A, literæ f ſeu Feriæ VI. anno 35. addens radicalem Periodi intra terminos Nicænos IV. (nam extra terminos adderet VI., ut columnæ titulus diſerte docet) conſignat Feriam III. uno gradu minorem.

Paſcha Ezechiæ in computo juxta Danielem aſſignabatur anno 654., nempe 22. Periodi minoris VII. in ſecunda Majori: cui ex Tabula E obtingit quartadecima ætatis Lunæ die 27. Martii Feria II. Per Tabulam A anno 22. aſſignatur litera d: cui cum addideris Ferias radicales quinque, erunt 9. Abjecta hebdomade ſuperſunt Feriæ II. Tabula ✠ ad annum 654. vigeſimoſecundo loco in Epocha 675. occurrentem, iisdem literis Paſcha refert ad Feriam II.

At in computo potiori, quo refertur ad annum 785. ante Æram Chriſti, nempe ad cellam 5. Periodi VI. minoris in ſecunda Majori ante Hippolytum, Paſcha incidit in Feriam I., diem vero 4. Aprilis ex Tabula E. Per Tabulam A tribuitur anno tertio litera b, cui additæ radicales 5. dant 7. Ex hac igitur Tabula una die maturius indicitur Paſcha. Denique ex Tabula ✠ Epocha proxime Major 789. anno 785. dat cellam quintam ejusque literam e, augendam binario radicis 2.: ut ſit Feria VII. quemadmodum definiebatur ex Tabula præcedenti.

Paſcha Joſiæ, ex prima ſupputatione connexum cum anno ante Chriſtum 672., ſpectat ad cellam quartam Periodi ſeptimæ minoris in ſecunda Majori ante Hippolytum: quo anno litera D Cycli Cæſaris in Tabula E diem primam Lunæ referebat ad 2. Aprilis, & quartamdecimam ad diem 15. menſis ejusdem: & litera Dominicalis b anni quarti in Periodo oſtendebat 15. Apr. eſſe Feriam VI. ex Tabulis B & C. Tabula A tribuit anno IV. Feriam a, augendam Feriis quinque radicalibus Periodi ſeptimæ minoris: unde colligitur Feria VI., uti ex Tabula E. Nec diſſimiliter eadem Feria elicitur ex Tabula ✠, easdem literas anni quarti, & radicis ad Epocham 675. aſſignante.

Paſcha Eſdræ, ex eadem computatione prima tributum anno ante Chriſtum 565., habet per Tabulam E diem Paſchalem 2. Aprilis, Feriam I., cum incurrat in cellam CXI. Periodi VII. minoris in ſecunda Majori. Per Tabulam vero A annus CXI. cujuscumque Periodi minoris obtinet literam c, indicem Feriæ III. cui adjecta radix 5. Periodi ſeptimæ minoris, dat numerum octo, ſeu Feriam primam.

In alio vero computo *juxta Danielem* hæc duo Paſchata ita definiuntur. Paſcha Joſiæ

 an

anno ante Christi Æram 542. spectat ad cellam 22. Periodi minoris primæ in prima Majori: cujus litera Dominicalis a comparata per Tabulas B & C ad diem 18. Aprilis, assignatam quartædecimæ anni ejusdem ex Tabula D, ostendit Feriam tertiam fuisse Paschalem. Tabula A numero 22. assignat literam d seu Ferias 4.: quibus additæ totidem radicales Periodi primæ, decimamquartam Paschalem promovent in Feriam primam, quæ ab Embolismo promovetur in tertiam. Idem præstat Tabula ✠, in cella vigesima Epochæ 561. (cujus locum obtinet annus propositus) exhibens Feriam I. Huic additæ radicales duæ constituunt diem Paschatis legalis Feria III.

Denique Pascha Esdræ juxta hebdomadas Danielis (uti ex Sancto Hieronymo supra vidimus pag. 102. in margine) à S. Hippolyto addicebatur anno ante Christi Æram 435.: qui in Tabula D obtinet locum 17. Periodi secundæ minoris in prima ex Majoribus ante Hippolytum, & quartam decimam Paschalem numerat die 4. Aprilis Feria IV. Tabula A Feriam sequentem elicit ex litera b anni 17., augendam radicali 3. Tabula vero ✠, quæ exactius procedit, anno 19. putato ex Epocha 453. ante Christum superaddens radicalem 1. literæ c, reddit eandem Feriam IV. cum Tabula præcedenti.

Singula igitur Paschata, in Canone Hippolyti descripta, per æquatas hasce Tabulas triplici methodo ita colliguntur. Quare ex his judicare par est de Cycli præstantia, posthabita methodo faciliori, paginæ 109., abludente ab æquatis quandoque per Ferias duas: quam ibi produxeram, ut huic subtiliori viam sternerem. Quare ad postremas has æquationes referri cupio, quæ ibi dixeram de accurratis expansionibus Cycli Hippolytei, earumque concinnitate, & præstantia.

Reliquorum Paschatum colligendorum tum ex Tabula Epocharum ✠, tum ex A, tum ex D, E, F, G, tum denique ex mediis motibus Lunæ à Sole per Tabulam L, ab Astronomis petitam, par erit cum præcedentibus disciplina. Quapropter iisdem non immoramur; cum possit unusquisque pro lubitu ex omnibus hisce Tabulis explorare.

Multo autem præstantior est usus, qui percipitur ex utroque Cyclo, Juliano, & Hippolyteo, collectis in ea Periodo annorum Gregorianorum 1184., quam æquatis literis omnino exactam, & castigatam protuli in solutione Problematis Paschalis.

Plurimum enim confert ad constantiam Cycli usurpare anni modum, qui terminos Paschales non variet, qualis est Gregorianus. Nam in reliquis Cyclis, ad annum Julianum attemperatis, mutatio terminorum post plura sæcula mensem Paschalem transfert in Julianum diversum. Quare Feriarum, & literarum, apocatastasis variat, & nova æquatione indiget, uti ante monebam. Juvat etiam advertere, literas Julianas ad biennia singula postponentes Lunæ Syzygias per dies octo, idem ferme præstare, quod Epacta communis, quæ per biennium XXII numeris retrahit Syzygiam præcedentem. Perinde enim est, ubi numerus est tricenarius complendus, addere octo ut assequatis postremum, sive demere XXII. ut attingas initium numerationis. Quin etiam suspicor, ab his forsitan literis effluxisse Epactas, quntannis addentes numerum XI. Verum æquantur literæ multo facilius, quam Epactæ, ut consideranti patebit, post insitum Embolismum: tunc enim licet assumere alterutram è duabus, quæ horarum numero magis congruat.

Licet autem affirmare certo non ausim, has æquandi rationes fuisse à Martyre Hippolyto assumptas in eo volumine, in quo exhibebat *demonstrationem temporum Paschatis quemadmodum in Tabula*; in quo fortassis aliam præstantiorem induxit; imo videatur Hippolytus, seu quisquis Auctor fuit columnæ, Canoni literarum VII. hoc in marmore sinistrorsum appositæ, exegisse in prima Periodo majori annorum 784. post Sev. Alexandrum tam Æquinoctium Vernum quam Lunationes citimas ad eam sedem anni civilis, quam noverat à mediis motibus obtinendam circa ætatem intermedia ejusdem Periodi terminos ex æquo interpositam (uti arguimus facile ex duplicia diei assignatione XII. & XI. Kal. Aprilis in cella tertia & undecima, nec non ex termino citimo quartædecimæ bis assumpto ad diem XV. Kal. Aprilis, cella 6. & 14. quæ initio Periodi nondum fuisset dies æquinoctialis, circa medium vero Periodi ob Æquinoctii præcessionem Paschalis haberetur) licet, inquam, hæc observatio me incertum reddat, an æquatio in hisce Tabulis assumpta, vel potius aliqua præstantior tribuenda sit Cyclo tam docti Patris; attamen juvat demonstrasse, concinne admodum responsuram numeris cœlestibus vel hanc imperfectiorem, quam rudis Minerva nostra aptare tentabat elegantissimæ Periodo Martyris, cum eandem ex dispositione Cycli Cæsaris, nec non ex Ptolemæi, aliorumque Astronomorum Tabulis Lunisolaribus collegisset.

Comparato igitur Cyclo systematis Hippolytei, & Cæsariani cum utroque usu Paschatis legalis, & Christiani ab Exodo ad nostram ætatem; eâque constantia reperta, quam in Parergo præcipue exponebam; abstineo ab eodem conferendo cum Cyclis imperfectioribus. Si quis vero cupiat ejusdem præstantiam cognoscere supra ceteros sequiorum ætatum, ab eruditis etiam Auctoribus illustratos; conferat Cyclum Prosperianum, exempli causa, editum à Bucherio pag. 428. Cognoscet, annis Christi 430. 514. 598. 682. initium Nisan, sive Neomeniam Paschalem, referri ad eandem diem 20. Martii juxta Cyclum Prosperianum. At ex Cyclo Hippolyti, per nos explicato, Neomeniæ proveniunt anno 430. Die 11. Martii. Anno 514. Die 12. Martii. Anno 598. Die 13. Martii. Anno 682. Die 14. Martii.

Huic motuum Lunarium Tabulæ favent, cum Prosperiano adversentur. Asserenda igitur est Hippolyto, ejusque ætatis Patribus plane doctissimis laus maxima contra iniquiorem Scaligeri censuram: qui Cyclum hunc, tanta doctrinæ soliditate pollentem cum non assequeretur, despexit veluti *puerilem*. Demonstrasse enim arbitror, eundem præstare ceteris post ævum Hippolyti repertis ante Gregorium: ejusdemque imitatione, ac textura parari posse *Octagrammum illum, qui NUNQUAM aberret in dies Paschalis enunciatione legitima*: cui scilicet investigando ad ornatum templi, jubente Magno Patrefamilias, è diviti Ecclesiæ thesauro, tenuitatis nostræ conscii, & Sanctorum Doctrinæ fidentes, *Nova, & Vetera* humili obsequio proferebamus.

EST DIEM ET HORAM EXQUIRIMUS
UT SCRIPTURA NOS INSTRUIT.

S. Ambros. Epist. LXXXIII. de Paschate ad Episcopos per Æmiliam constitutos.

Tabula,

Tabula, ex Cyclis S. Hippolyti, & Julii Cæsaris indicentes Lunæ Paschalis diem XIV. à Mose ad nostram ætatem.

TABULA A, assignans Ferias Quartædecimæ Paschalis unicuique Periodo minori ad annos singulos.

Tab. A

Embolismi in marm. assignati	I. (Embolismi ex æquatione assignandi)	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.
Em. 1	Em. g	17 Em. b	33 Em. d	49 f	65 f	81 a * b	97 d
2	d	18 f	34 a	50 Em. c	66 ** e	82 g	98 a
3	* b	19 c	35 * f	51 g	67 Em. b	83 Em. d	99 Em.*f
Em. 4	Em. a	20 Em. b	36 Em. e	52 Em. f	68 a	84 c	100 e
5	e	21 f	37 b	53 * d	69 Em.*f	85 g	101 Em.*c
6	Em. c	22 * d	38 f	54 a	70 c	86 Em.*e	102 g
Em. 7	b	23 Em. c	39 Em. e	55 Em. g	71 b	87 d-b	103 f-e
8	f--e	24 g	40 b	56 d	72 Em. f	88 Em. a	104 Em.*d
Em. 9	Em.*e	25 Em. f	41 a-g	57 c	73 e-c	89 g	105 c
10	c	26 c	42 Em. e	58 Em *a	74 b	90 d	106 g
11	g	27 g	43 * c	59 e	75 Em*g	91 Em. b	107 Em. d
12	Em. f	28. Em. f	44 Em. b	60 d	76 f	92 a-g	108 c
13	c	29 c	45 f	61 Em. a	77 c	93 Em. e	109 g
14	a	3● a	46 * d	62 e	78 Em. g-d	94 b	110 Em. d
Em. 15	Em. g	31 Em. a-f	47 Em. c	63 Em. d	79 f	95 a	111 c
16	d	32 ●	48 g	64 a	80 Em. c	96 Em*f–g	112 * a

1. Intra terminos Hippolyteos Feriæ hic assignatæ annis singulis addantur numero primo Feriæ principis seu radicalis in Periodo scripto, supra columnas Tabularum D, E, F, G Extra terminos addantur numero secundo ibidem notato.

TABULA B

Cyclus perpetuus literarum Dominicalium ad Æram S. Hippolyti anno Christi 222.

Tab. B

	f	1	29	57	85	
	e	2	30	58	86	
d	c	3	31	59	87	B
	b	4	32	60	88	
	a	5	33	61	89	
	g	6	34	62	90	
f	e	7	35	63	91	B
	d	8	36	64	92	
	c	9	37	65	93	
	b	10	38	66	94	
a	g	11	39	67	95	B
	f	12	40	68	96	
	e	13	41	69	97	
	d	14	42	70	98	
c	b	15	43	71	99	B
	a	16	44	72	100	
	g	17	45	73	101	
	f	18	46	74	102	
e	d	19	47	75	103	B
	c	20	48	76	104	
	b	21	49	77	105	
	a	22	50	78	106	
g	f	23	51	79	107	B
	e	24	52	80	108	
	d	25	53	81	109	
	c	26	54	82	110	
b	a	27	55	83	111	B
	g	28	56	84	112	

TABULA ✠

Indicans Epochas ante & post Æram Christi, quibus aptatur Periodus feriarum Paschatis ex Tabella A, si addatur numerus radicalis hic assignatus.

Tab. †

Anni ante Æram Christi communem.	*Numeri radicales addendi.*
1685 - - -	III. 3
1582 - - -	VII. 0
1571 - - -	IV. 4
1462 - - -	IV. 4
1351 - - -	V. 5
1237 - - -	VII. 0
1123 - - -	III. 3
1009 - - -	III. 3
903 - - - -	I. 1
789 - - -	II. 2
675 - - -	V. 5
561 - - -	I. 1
453 - - -	I. 1
339 - - -	IV. 4
230 - - -	VI. 6
116 - - -	IV. 4
2 - - -	V. 5
Anni Æræ Christi	
105 - - -	III. 3
222 - - -	o. o
334 - - -	VI. 6
442 - - -	VI. 6
553 - - -	III. 3
667 - - -	III. 3
781 - - -	IV. 4
887 - - -	III. 3
1001 - - -	IV. 4
1115 - - -	VII. 0
1229 - - -	III. 3
1340 - - -	III. 3
1454 - - -	VI. 6
1560 - - -	II. 2
1648 - - -	III. 3

TABULA C

Tab. C

Mart.				*April.*			
	Dies mensis.	Litera Ogdoad.	Litera hebdom. seu Dominic.		Dies mensis.	Litera Ogdoad.	Litera Domin.
Kal.	1	D	d	Kal.	1	C	g
	2	E	e		2	D	a
	3	F	f		3	E	b
	4	G	g		4	F	c
	5	H	a	Non.	5	G	d
	6	A	b		6	H	e
Non.	7	B	c		7	A	f
	8	C	d		8	B	g
	9	D	e		9	C	a
	10	E	f		10	D	b
	11	F	g		11	E	c
	12	G	a		12	F	d
	13	H	b	Eid.	13	G	e
	14	A	c		14	H	f
Eid.	15	B	d		15	A	g
	16	C	e		16	B	a
	17	D	f		17	C	b
	18	E	g		18	D	c
	19	F	a		19	E	d
	20	G	b		2●	F	e
	21	H	c		21	G	f
	22	A	d		22	H	g
	23	B	e		23	A	a
	24	C	f		24	B	b
	25	D	g		25	C	c
	26	E	a		26	D	d
	27	F	b		27	E	e
	28	G	c		28	F	f
	29	H	d		29	G	g
	30	A	e		30	H	a
	31	B	f				

Tabulæ, indicantes diem primam Lunæ Paschalis per annos singulos à Mose ad nostram

TABULA D, continens Periodum Majorem primam ante Epocham S. Hippolyti,

Tab. D

Periodi Majoris Primæ septem Periodi minores	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.
Incipiunt ante Æræm Christi annis	563.	451.	339.	227.	115.	3.	post Chr. 110.
Novilunium Paschale Primum Periodi incidit in Feriam	V.	III.	III. extr. ter.	III.	II.	VII.	VI. extr.
Quartadecima Paschalis prima incidit in Feriam	IV.	II.	II. extr. ter.	II.	I.	VII.	VI. extr.
Termini Novilunii Pasch. (citimi / ad singulas Periodos (tardioris	14. & 13 M. 11. Apr.	13 & 12. M. 10. Apr.	12. & 11. M. 9. Apr.	12. & 11. Mar. 9. Apr.	11. & 10. M. 8. Apr.	10. & 9. Mar. 7. Apr.	9. & 8. M. 6 Apr.
Feriæ Quartædecimæ addendæ intra terminos in usu Tabulæ A.	IV.	III.	VII.	II.	I.	VII.	IV.
Feriæ Quartædecimæ addendæ extra terminos Nicænos	VI.	V.	II.	IV.	III.	II.	VI.
1. 20. 39. 58. 77. 96.	Mar. 28. G	Mar. 19. F	Apr. 9.	Apr. 2. D	Mar. 25	Mar. 16. C	Apr. 6
2. 21. 40. 59. 78. 97.	Mar. 16. C	Apr. 7. A	Mar. 30.	Mar. 21. H	Mar. 13.	Apr. 4. F	Mar. 27.
3. 22. 41. 60. 79. 98.	Apr. 5. G	Mar. 27. F	Mar. 19.	Mar. 11. F	Apr. 2.	Mar. 24 C	Mar. 16.
4. 23. 42. 61. 80. 99.	Mar. 24. C	Mar. 15. B	Apr. 7.	Mar. 29. H	Mar. 21.	Mar. 12. G	Apr. 4.
5. 24. 43. 62. 81. 100.	Mar. 14. A	Apr. 4. F	Mar. 27.	Mar. 19. F	Mar. 11.	Apr. 1. C	Mar. 24.
6. 25. 44. 63. 82. 101.	Apr. 1. C	Mar. 23. B	Mar. 15.	Apr. 6. H	Mar. 29	Mar. 20. G	Mar. 12
7. 26. 45. 64. 83. 102.	Mar. 22. A	Mar. 13. H	Apr. 4.	Mar. 27. F	Mar. 19.	Mar. 10. E	Apr. 1
8. 27. 46. 65. 84. 103.	Apr. 9. C	Mar. 31. B	Mar. 23.	Mar. 14. A	Apr. 6.	Mar. 28. G	Mar. 20
9. 28. 47. 66. 85. 104.	Mar. 30. A	Mar. 21. H	Mar. 13.	Apr. 4. F	Mar. 27.	Mar. 18. E	Mar. 10.
10. 29. 48. 67. 86. 105.	Mar. 17. D	Apr. 8. B	Mar. 31.	Mar. 22. A	Mar. 14.	Apr. 5. G	Mar. 28
11. 30. 49. 68. 87. 106.	Apr. 7. A	Mar. 29. H	Mar. 21.	Mar. 12. G	Apr. 4	Mar. 26. E	Mar. 18
12. 31. 50. 69. 88. 107.	Mar. 25. D	Mar. 16. C	Apr. 8.	Mar. 30. A	Mar. 22.	✝ Mar. 13. H	Apr. 5.
13. 32. 51. 70. 89. 108.	Mar. 15. B	Apr. 6. H	Mar. 29.	Mar. 20. G	Mar. 12.	* Apr. 3. E	Mar. 26
14. 33. 51. 71. 90. 109.	Apr. 2. D	Mar. 24. C	Mar. 16.	Apr. 7. A	☽ Mar. 30.	Mar. 21. H	Mar. 13
15. 34. 53. 72. 91. 110.	Mar. 23. I	Mar. 14. A	Apr. 6.	Mar. 28. G	Mar. 20	Mar. 12. F	Apr. 3. *
16. 35. 54. 73. 92. 111.	Apr. 10. D	Apr. 1. C	Mar. 24.	Mar. 17. D	Apr. 7.	Mar. 29. H	Mar. 21
17. 36. 55. 74. 93. 112.	Mar. 31. H	Mar. 22. A	Mar. 14.	Apr. 5. G	Mar. 28.	Mar. 19. F	Mar. 11.
18. 37. 56. 75. 94.	Mar. 20. G	Apr. 9. C	Apr. 1.	Mar. 25. D	Mar. 17.	Apr. 6. H	Mar. 29.
19. 38. 57. 76. 95.	Apr. 8. B	Mar. 20. A	Mar. 22.	Mar. 13. H	Apr. 5.	Mar. 27. F	Mar. 19
Anni expansi CXII. uniuscujusque Periodi minoris.	Literæ Cycli Cæsaria adhibendæ in I. Periodo mi.	Literæ Cycli Cæsaris adhibendæ in II. & III. Periodo minori.		Literæ Cycli Cæsaris adhibendæ in Periodo IV. & V. min.		Literæ Cycli Cæsaris adhibendæ in Per. VI. & VII min.	

✝ Annus Dominicæ Passionis ex nostra sententia.

* Annua Passionis Domini ex sententia S. Hippol.

☽ Annus Primus Julianus.

TABULA E, continen Periodum Majorem secundam ante Epocham Sancti Hippolyti. & Periodi Majoris Tertiæ tres Periodos Minores postremas.

Tab E

Periodi majoris secundæ septem Periodi minores	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	V.	VI.	VII.
Incipiunt ante Æram chr. ann.	1347.	1235.	1123.	1011.	899.	787.	675.	1683.	1571.	1459.
Dies prima Lunæ Pasch. anno primo Periodi incidit in Fer.	III.	III. extr.	II. extr.	I.	VII.	VII. extr.	VI.	VII. extr.	V. extr.	IV.
quartadecima Lunæ pasch. an. primo Periodi incid. in Fer.	II.	II. extr.	II. extr.	VII.	VI.	VII. extr.	V.	VI. extr.	IV. extr.	III.
Termini Novil. Pasch(citimi / ad singulas Periodos(tardior.	19. & 18. M. 16. Apr.	19. & 18. M. 16. Apr.	18. & 17 M. 15. A	17 & 16. M. 14. Apr.	16. & 15 M. 13. A	16. & 15. M. 13. Apr.	15. & 14 M. 12. A	22. & 21. M. 19. Apr.	21. & 20. M. 18. Apr.	20. & 19. M. 17. A.
Feriæ addendæ intra termin.	II.	VII.	VII.	VII.	VI.	V.	V.	V.	IIII.	III.
Feriæ addendæ extra termin	IV.	II.	II.	II.	I.	VII.	VII.	VII.	VI.	V.
1. 20. 39. 58. 77. 96.	Mar. 26. F	Apr. 15. A	Apr. 7.	Mar. 30. A	Mar. 22.	Apr. 13. G	Apr. 5.	Apr. 20. F	Apr. 12. F	Apr. 4.
2. 21. 40. 59. 78. 97.	Apr. 14. H	Apr. 5. G	Mar. 28.	Mar. 19. F	Apr. 11.	Apr. 2. D	Mar. 25	Apr. 9. C	Mar. 31. B	Mar. 23.
3. 22. 41. 60. 79. 98.	Apr. 3. E	Mar. 25. D	Apr. 15.	Apr. 7. A	Mar. 30.	Mar. 22. A	Mar. 14	Mar. 29. H	Mar. 20. G	Apr. 12.
4. 23. 42. 61. 80. 99.	Mar. 22. A	Apr. 13. G	Apr. 5.	Mar. 27. H	Mar. 19.	Apr. 10. D	Apr. 2.	Apr. 17. C	Apr. 8. B	Mar. 31.
5. 24. 43. 62. 81. 100.	Apr. 11. F	Apr. 2. D	Mar. 25.	Mar. 17. D	Apr. 7.	Mar. 20. A	Mar. 22.	Apr. 6. H	Mar. 28. G	Mar. 30.
6. 25. 44. 63. 82. 101.	Mar. 30. A	Mar. 21. H	Apr. 13.	Apr. 4. 3	Mar. 27.	Mar. 18. E	Apr. 10.	Mar. 25. D	Apr. 16. B	Apr. 8.
7. 26. 45. 64. 83. 102.	Mar. 20. G	Apr. 10. D	Apr. 2.	Mar. 25. D	Mar. 17.	Apr. 7. A	Mar. 30.	Apr. 14. H	Apr. 5. G	Mar. 28.
8. 27. 46. 65. 84. 103.	Apr. 7. A	Mar. 29. H	Mar. 21.	Apr. 12. H	Apr. 4.	Mar. 26. E	Mar. 18.	Apr. 2. D	Mar. 26. E	Apr. 16.
9. 28. 47. 66. 85. 104.	Mar. 28. G	Mar. 19. F	Apr. 10.	Apr. 2. D	Mar. 25	Mar. 16. C	Apr. 7.	Mar. 23. B	Apr. 13. G	Apr. 5.
10. 29. 48. 67. 86. 105.	Apr. 15. A	Apr. 6. H	Mar. 29.	Mar. 21. G	Apr. 12.	Apr. 3. E	Mar. 26.	Apr. 10. D	Apr. 3. E	Mar. 26.
11. 30. 49. 68. 87. 106.	Apr. 5. G	Mar. 27. F	Mar. 19.	Apr. 10. D	Apr. 2.	Mar. 24. C	Mar. 16.	Mar. 31. B	Mar. 22. A	Apr. 13.
12. 31. 50. 69. 88. 107.	Mar. 23. B	Apr. 14. H	Apr. 6.	Mar. 29. G	Mar. 21.	Apr. 11. E	Apr. 3.	Apr. 18. D	Apr. 11. E	Apr. 3.
13. 32. 51. 70. 89. 108.	Apr. 13. G	Apr. 4. F	Mar. 27.	Mar. 18. E	Apr. 10.	Apr. 1. C	Mar. 24.	Apr. 8. B	Mar. 30. A	Mar. 22.
14. 33. 52. 71. 90. 109.	Mar. 31. B	Mar. 22. A	Apr. 14.	Apr. 6. G	Mar. 29.	Mar. 20. G	Apr. 11.	Mar. 27. F	A. 19. * 18. E	Apr. 11.
15. 34. 53. 72. 91. 110.	Mar. 21. H	Apr. 12. F	Apr. 4.	Mar. 26. E	Mar. 18.	Apr. 9. C	Apr. 1.	Apr. 16. B	Apr. 7. A	Mar. 30.
16. 35. 54. 73. 92. 111.	Apr. 8. B	Mar. 30. A	Mar. 22.	Apr. 14. G	Apr. 6.	Mar. 28. G	Mar. 20.	Apr. 4. F	Mar. 27. F	Mar. 19.
17. 36. 55. 74. 93. 112.	Mar. 29. H	Mar. 20. G	Apr. 12.	Apr. 3. E	Mar. 26.	Mar. 17. D	Apr. 9.	Mar. 24. C	Apr. 15. A	Apr. 7.
18. 37. 56. 75. 94.	Apr. 16. B	Apr. 7. A	Mar. 30.	Mar. 22. A	Apr. 14.	Apr. 5. G	Mar. 28.	Apr. 12. F.	Apr. 4. F	Mar. 27.
19. 38. 57. 76. 95.	Apr. 6. H	Mar. 28. G	Mar. 20	Apr. 11. E	Apr. 3.	Mar. 25. D	Mar. 17.	Apr. 1. C	Mar. 23. B	Apr. 15.
Periodi minoris anni expansi	Literæ Cycli Cæsaria adhibendæ ad primam & 3. Periodum secundæ majoris.	ad 2. & minorem		Literæ Cycli Cæsaria adhibendæ tertiam & quartam & 6. Periodum minorem secundæ majoris.	ad 5. ad			Literæ Cycli Cæsaris adhibendæ ad quintam Periodum tertiæ majoris.	ad 6. & 7. minorem	

autem,

ætatem, ex octo Literis Cycli Cæsaris, juxta radicem à S. Hippolyto assumptam.

Tab. F

TABULA F, continens Periodum primam Majorem ab Æra S. Hippolyti numerandam.

Periodi Primæ Majoris septem Periodi minores	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.
Incipiunt annis Æræ Christi	222.	334.	446.	558.	670.	782.	894.
Novilunium Paschale Primum Periodi incidit in Feriam	VII.	VI.	V.	IV. extra	V.	III.	II.
Quartadecima Paschalis prima Periodi incidit in Feriam	VII.	V.	IV.	III. extra	III.	II.	I.
Termini Novilunii Pasch. ad singulas Periodos (citimi (tardioris	9. & 8. Mar. 6. Apr.	8. & 7. Mar. 5. Apr.	7. & 6. Mar. 4. Apr.	6. & 5. Mar. 3. Apr.	6. & 5. Mar. 3. Apr.	5. & 4. Mar. 2. Apr.	4. & 3. Mar. 1. Apr.
Feriæ Quartædecimæ addendæ intra terminos	o.	V.	IV.	IV.	IV.	III.	II.
Feriæ Quartædecimæ addendæ extra terminos	o.	III.	II.	III.	II.	I.	VII.
1. 20. 39. 58. 77. 96.	Mar. 31. B	Mar. 22. A	Mar. 14.	Mar. 5. H	Mar. 28.	Mar. 19. F	Mar. 11.
2. 21. 40. 59. 78. 97.	Mar. 19. F	Mar. 10. F	Apr. 1.	Mar. 24. C	Mar. 16.	Mar. 7. B	Mar. 29.
3. 22. 41. 60. 79. 98.	Mar. 8. C	Mar. 30. A	Mar. 22.	Mar. 13. H	Mar. 5.	Mar. 27. F	Mar. 19.
4. 23. 42. 61. 80. 99.	Mar. 27. F	Mar. 18. E	Mar. 10.	Apr. 1. C	Mar. 24.	Mar. 15. B	Mar. 7.
5. 24. 43. 62. 81. 100.	Mar. 16. C	Mar. 7. B	Mar. 30.	Mar. 21. H	Mar. 13.	Mar. 4. G	Mar. 27.
6. 25. 44. 63. 82. 101.	Apr. 4. F	Mar. 26. E	Mar. 18.	Mar. 9. D	Apr. 1.	Mar. 23. B	Mar. 25.
7. 26. 45. 64. 83. 102.	Mar. 24. C	Mar. 15. B	Mar. 7.	Mar. 29. H	Mar. 21.	Mar. 12. G	Mar. 4.
8. 27. 46. 65. 84. 103.	Mar. 12. G	Apr. 3. E	Mar. 26.	Mar. 17. D	Mar. 9.	Mar. 31. B	Mar. 23.
9. 28. 47. 66. 85. 104.	Apr. 1. C	Mar. 23. B	Mar. 15.	Mar. 6. A	Mar. 29.	Mar. 20. G	Mar. 12.
10. 29. 48. 67. 86. 105.	Mar. 20. G	Mar. 11. F	Apr. 3.	Mar. 25. D	Mar. 17.	Mar. 8. C	Mar. 31.
11. 30. 49. 68. 87. 106.	Mar. 9. D	Mar. 31. B	Mar. 23.	Mar. 14. A	Mar. 6.	Mar. 28 G	Mar. 20.
12. 31. 50. 69. 88. 107.	Mar. 28. G	Mar. 19. F	Mar. 11.	Apr. 2. D	Mar. 25.	Mar. 16. C	Mar. 8.
13. 32. 51. 70. 89. 108.	Mar. 17. D	Mar. 8. C	Mar. 31.	Mar. 22. A	Mar. 14.	Mar. 5. H	Mar. 28.
14. 33. 52. 71. 90. 109.	Apr. 5. G	Mar. 27. F	Mar. 19.	Mar. 12. G	Apr. 2.	Mar. 24. C	Mar. 16.
15. 34. 53. 72. 91. 110.	Mar. 25. D	Mar. 16. C	Mar. 8.	Mar. 30. A	Mar. 22.	Mar. 13. H	Mar. 5.
16. 35. 54. 73. 92. 111.	Mar. 15. B	Apr. 4. F	Mar. 27.	Mar. 20. G	Mar. 12.	Apr. 5. C	Mar. 24.
17. 36. 55. 74. 93. 112.	Apr. 2. D	Mar. 24. C	Mar. 16.	Mar. 8. C	Mar. 30.	Mar. 21. H	Mar. 13.
18. 37. 56. 75. 94.	Mar. 2. B	Mar. 14. A	Apr. 4.	Mar. 28. G	Mar. 20.	Mar. 11. F	Apr. 1.
19. 38. 57. 76. 95.	Mar. 12. F	Apr. 1. C	Mar. 24.	Mar. 16. C	Mar. 8.	Mar. 29. H	Mar. 21.

Periodi minoris anni expansi.

Literæ Cycli Cæsaria usurpandæ in Periodo Prima in II. & III. minori Periodi primæ majoris.

Literæ Cycli Cæsaris usurpandæ in Per. IV. & V. min. VI. & VII. min. Periodi primæ Majoris post S. Hippolytum.

Tab. G

TABULA G, continens Periodum Majorem secundam post Epocham S. Hippolyti.

Periodi majoris secundæ septem Periodi minores	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.		
Incipiunt Æræ Christi annis	1006.	1118.	1230.	1342.	1554.	1566.	1678.		
Novilunium Pasch. primum Periodi incidit in Feriam	I. extra ter.	I.	VII.	VI.	V. extr.	V.	IV.		
Quartadecima Pasch. Prima Periodi incidit in Fer.	VII. ext. ter.	I.	VI.	V.	IIII. ex	V.	IV.		
Termini Novil. Pasch (citimi ad singulas Periodos (tardior	3. & 2. Mar. 31. Martii.	2. & 1. Mar. 30. Martii.	2. & 1 M. 30. M.	1. Mar. & 28. Feb. 28. M.	28. & 27. F. 27. M.	28. & 27 Feb. 27. Mar.	17. & 26. Feb. 26. Mar.		
Feriæ Quartædecimæ addendæ intra terminos	II.	I.	VI.	V.	V.	V.	IIII.		
Feriæ Quartædecimæ addendæ extra terminos	VII.	VI.	VI.	III.	IIII.	III.	II.		
1. 20. 39. 58. 77. 96.	Mar. 3. F	Mar. 24. C	Mar. 16.	Mar. 8. C	Feb. 28.	Mar. 21. H	Mar. 13. H	1697.	1716.
2. 21. 40. 59. 78. 97.	Mar. 22. A	Mar. 13. H	Mar. 5.	Mar. 26. E	Mar. 18.	Mar. 9. D	Mar. 1. D	1698.	1717.
3. 22. 41. 60. 79. 98.	Mar. 11. F	Mar. 2. E	Mar. 24.	Mar. 16. C	Mar. 8.	Feb. 27. B	Mar. 21. H	1699.	1718.
4. 23. 42. 61. 80. 99.	Mar. 30. A	Mar. 21. H	Mar. 13.	Mar. 5. H	Mar. 26.	Mar. 17. D	Mar. 9. D	1700.	1719. &c.
5. 24. 43. 62. 81. 100.	Mar. 19. F	Mar. 10. E	Mar. 2.	Mar. 24. C	Mar. 16.	Mar. 7. B	Feb. 27. B	1701.	
6. 25. 44. 63. 82. 101.	Mar. 7. B	Mar. 29. H	Mar. 21	Mar. 13. H	Mar. 4.	Mar. 25. D	Mar. 17. D	1702.	
7. 26. 45. 64. 83. 102.	Mar. 27. F	Mar. 18. E	Mar. 10.	Mar. 1. D	Mar. 24.	Mar. 15. B	Mar. 7. B	1703	
8. 27. 46. 65. 84. 103.	Mar. 15. B	Mar. 6. A	Mar. 29.	Mar. 21. H	Mar. 12.	Mar. 4. G	Mar. 25. D	1704	
9. 28. 47. 66. 85. 104.	Mar. 4. G	Mar. 26. E	Mar. 18.	Mar. 9. D	Mar. 1.	Mar. 23. B	Mar. 15. B	1705.	
10. 29. 48. 67. 86. 105.	Mar. 23. B	Mar. 14. A	Mar. 6	Mar. 29. H	Mar. 20.	Mar. 12. G	Mar. 4. G	1706.	
11. 30. 49. 68. 87. 106.	Mar. 12. G	Mar. 3. F	Mar. 26	Mar. 17. D	Mar. 9.	Feb. 28. C	Mar. 23. B	1707.	
12. 31. 50. 69. 88 107.	Mar. 31. B	Mar. 22. A	Mar. 14.	Mar. 6. A	Mar. 28.	Mar. 20. G	Mar. 12. G	1708	
13. 32. 51. 70. 89. 108.	Mar. 20. G	Mar. 11. F	Mar. 3.	Mar. 25. D	Mar. 17.	Mar. 8. C	Feb. 28. C	1709.	
14. 33. 52. 71. 90. 109.	Mar. 9. D	Mar. 30. A	Mar. 22.	Mar. 14. A	Mar. 6	Mar. 28. G	Mar. 20. G	1710.	
15. 34. 53. 72. 91. 110.	Mar. 28. G	Mar. 19. F	Mar. 11.	Mar. 2. F	Mar. 25.	Mar. 16. C	Mar. 8. C	1711.	
16. 35. 54. 73. 92. 111.	Mar. 17. D	Mar. 8. C	Mar. 30.	Mar. 22. A	Mar. 14.	Mar. 5. H	Fe. 26. *25. H	1712.	
17. 36. 55. 74. 93. 112.	Mar. 6. A	Mar. 27. F	Mar. 19.	Mar. 10. E	Mar. 2.	Mar. 24. C	Mar. 16. C	1713	
18. 37. 56. 75. 94.	Mar. 25. D	Mar. 16. C	Mar. 8.	Feb. 28. C	Mar. 22.	Mar. 13. H	Mar. 5. H	1714.	
19. 38. 57. 76. 95.	Mar. 1. A	Mar. 5. H	Mar. 27.	Mar. 18. E	Mar. 10.	Mar. 1. F	Mar. 24. C	1715.	

Periodi minoris anni expansi.

Literæ Cycli Cæsaria adhibendæ in Periodo I. min. in II. & III. min. Per. secundæ Major. post S Hipp.

Literæ Cycli Cæsaris adhibendæ, in Periodia IV. & V minoribus Periodi II. major. & in Per. VI. & VII. min. post S. Hippolytum.

Anno 1700.

Die 9. Martii stylo Jul. sive die 20. stylo Gregoriano fuit Novilunium: & die 23. Martii stylo Juliano, sive 3. Aprilis stylo Gregoriano fuit oppositio, tam juxta motus veros, quam juxta medios.

Anno 1707.

Nocte sequenti diem Sabbati 5. April. stylo Juliano, sive 16. April. stylo Greg. erit oppositio, tam vera, quam media Luminarium, cum Eclipsi Lunæ fermè centrali.

Compara-

Comparatio Enneadecaeteridum Paschalium ætate S. Cyrilli & nostra.

TABULA H, comparans Paschata à S. Cyrillo enunciata per integram enneadecaeteridem cum iis, quæ colliguntur ex utroque Cyclo, Juliano, & Hippolyteo æquato in TABULA F, & ex mediis motibus.

(Literæ Cycli Cæsaris juxta radicem à S. Hippolyto assumptam.)

Literæ Cycli Cæsaris	Novilunia ex literis Cycli Cæs.	Quartædecimæ Cycli Cæs. ex Tab. D.	Anno Æræ Christi.	Plenilunium medium. Mense D. H. p. m.	Quartædecimæ S. Cyrilli earumque Feriæ.		Feriæ XIV. ex Cyclo S. Hippol. Tab. ✠		Paschalia dies à S. Cyrillo assignata.
C	16. Mar.	29 Mar.	416.	Mar. 29. 4.	Mar. 29.	IV.	3.	d	2. Apr.
E	3. Apr.	16. Apr.	417.	Apr. 17. 1.	Apr. 16.	II.	2.	c	22. Apr.
C	24. Mar.	6. Apr.	418.	Apt. 6. 10.	Apr. 5.	VI.	6.	g	7. Apr.
G	12. Mar.	25. Apr.	419.	Mar 26. 19.	Mar. 25.	III.	4.	e	30 Mar
C	1. Apr.	14. Apr.	420	Apr. 13. 16.	Apr. 13.	III.	3.	d	18. Apr.
G	20. Mar.	2. Apr.	421.	Apr. 3. 1.	Apr. 2.	VII.	7.	a	3. Apr.
D	9. Mar.	22. Mar.	422.	Mar. 23. 10.	Mar. 22.	IV.	6.	g	26. Mar.
G	28. Mar.	10. Apr.	423	Apr. 11. 7.	Apr 10.	III.	3.	d	15 Apr.
D	17. Mar.	30. Mar.	424.	Mar. 30. 16.	Mar. 30.	I.	2.	b	6. Apr.
G	5. Apr.	18. Apr.	425.	Apr. 18. 14.	Apr. 18.	VII.	7.	a	19 Apr.
D	25. Mar.	7. Apr.	426.	Apr. 7. 23.	Apr. 7.	IV.	4.	e	11. Apr.
A	14. Mar.	27. Mar.	427.	Mar. 28 7.	Mar. 27.	I.	1.	b	2. Apr.
D	2. Apr.	15. Apr.	428.	Apr 15. 5.	Apr. 15.	I.	7.	a	22. Apr
A	22. Mar.	4. Apr.	429	Apr. 4. 14.	Apr. 4.	V.	5.	f	7. Apr.
E	10. Mar.	23. Mar.	430.	Mar 24. 23.	Mar. 24.	II.	3.	d	30. Mar.
A	30. Mar.	12. Apr.	431.	Apr. 12. 20.	Apr. 13.	II.	7.	a	19. Apr.
E	18. Mar.	31. Mar.	432.	Apr. 1. 4.	Apr. 1.	VI.	5.	f	3. Apr.
C	8. Mar.	21. Mar.	433.	Mar. 21. 13.	Mar. 21.	III.	4.	e	26 Mar.
E	26. Mar.	8. Apr.	434.	Apr 9. 10.	Apr. 9.	II.	2.	c	15. Apr.

adde Radicem 6. proveniet numerus Fer. 3. 2. &c

TABULA I, comparans Paschata totidem incidentibus oppositionibus Luminarium mediis in dies easdem civilis Gregoriani cum locis ab utroque Cyclo Lunari Juliano & Hipp. collectis.

Tab. I

(Literæ Cycli Cæsaris juxta radicem à S. Hippolyto assumptam.)

Anno Æræ Christi cõmuni	Plenilunium medium, Stylo Gregor. Mens. D. H p. m.	Stylo Juliano. Mens. D. H. p. m.	quartadecima cycli ex Tab. E.	Novilunium cycli e Tab. E.	Literæ Novilun. ex Tab. E.
1600.	Mar. 29. 3.	Mar. 19. 3.	18. Mar	5. Mar.	H
1601.	Apr. 17. 1	Apr. 7. 1.	6. Apr	24 Mar.	C
1602.	Apr. 6. 10.	Mar. 27. 9.	26. Mar.	13. Mar.	H
1603.	Mar. 26. 18.	Mar. 16. 18.	15. Mar	2. Mar	E
1604.	Apr. 13. 16.	Apr. 3 16.	3 Apr.	21. Mar	H
1605	Apr. 3. 1	Mar. 24. 1.	23 Mar	10. Mar	E
1606.	Mar. 23. 10.	Mar. 13. 10.	12. Mar	27. Feb	B
1607	Apr. 11. 8.	Apr. 1. 8.	31. Mar.	18. Mar	E
1608.	Mar. 30. 17.	Mar. 20. 17.	20. Mar	7. Mar	B
1609.	Apr. 18. 13.	Apr. 8. 13.	8. Apr.	26. Mar.	E
1610.	Apr. 7. 22.	Mar. 28 22	28. Mar	15. Mar	B
1611	Mar. 28. 7.	Mar. 18. 7.	17. Mar	4. Mar.	G
1612	Apr. 15. 4.	Apr. 5. 4.	5. Apr.	23. Mar.	B
1613.	Apr. 4. 13.	Mar. 25. 13.	25. Mar.	12. Mar	G
1614.	Mar. 24. 22.	Mar. 14. 22.	13. Mar.	28. Feb	C
1615.	Apr. 12 20.	Apr. 2. 20	2 Apr.	20. Mar	G
1616.	Apr. 1. 5.	Mar. 22. 5.	21. Mar.	8. Mar	C
1617.	Apr. 20. 1.	Apr. 10. 1.	10. Apr.	28. Mar.	G
1618.	Apr. 9. 11.	Mar. 30. 11.	29. Mar.	16. Mar	C

TABULA K, comparans diem quartamdecimam Lunæ, ex mediis motibus provenientem, ad primam enneadecaeteridem labentis Sæculi, cum ea, quæ colligitur ex utroque Cyclo S. Hippolyti, & Cæsaris per TABULAS A, & G.

(Literæ Cycli Cæsaris juxta radicem S. Hippolyti ex Tab. C.)

(Literæ Cycli 7. Feriarum S. Hippolyti ex Tab. æquationis ✠)

Literæ Cycli Cæsaris	Dies primæ Lunæ ex literis Cycli Cæsaris in Tab. G. Stylo Jul. Mens. D	Stylo Gregor. M. D.	Anno Æræ Christi.	Plenilunium medium Paschale ex Tabulis Astronomicis. Stylo Gregoriano. M. D. H. p. m. Feria	Stylo Juliano. M. D. H.	Quartadecima Cycli. Cæsaris ex Tabula G. Stylo Juliano.	Stylo Gregor.	Literæ Cycli 7. Feriarum	S. Hippolyti ex Tab. ✠ Stylo Jul. Feria.
D	Mar. 9.	Mar. 20.	1700.	Apr. 3. 11. VII	Mar. 23. 11	Mar. 22.	Apr. 2.	d	7.
B	Feb. 27.	Mar. 10.	1701.	Mar. 23. 20. V.	Mar. 12. 20.	Mar. 12.	Mar. 23.	a	4.
D	Mar. 17.	Mar. 28	1702.	Apr. 11. 18. IV.	Mar. 31. 18.	Mar. 30.	Apr. 10.	g	3.
B	Mar. 7.	Mar. 18.	1703.	Apr. 1. 3. I.	Mar. 21. 3.	Mar. 20.	Mar. 31.	d	7.
D	Mar. 25.	Apr. 5.	1704.	Apr. 19. 0. VII.	Apr. 8. 0.	Apr. 7.	Apr. 18.	c	6.
B	Mar. 15	Mar. 26	1705.	Apr. 8. 9. IV.	Mar. 28. 9.	Mar. 28.	Apr. 8.	a	4.
G	Mar. 4.	Mar. 15.	1706.	Mar. 28. 18. II.	Mar. 17. 18.	Mar. 17.	Mar. 28.	e	1.
B	Mar. 23	Apr. 3.	1707.	Apr. 16. 15. I.	Apr. 5. 15.	Apr. 5.	Apr. 16	d	7.
G	Mar. 12.	Mar. 23.	1708.	Apr. 5. 0. V.	Mar. 2. 0.	Mar. 25.	Apr. 5.	a	4.
C	Feb. 28.	Mar. 11.	1709.	Mar. 25. 9. II.	Mar. 14. 9.	Mar. 13.	Mar. 24	e	1.
G	Mar. 20.	Mar. 31.	1710.	Apr. 13. 6. I.	Apr. 2. 6.	Apr. 2.	Apr. 13.	d	7.
C	Mar. 8.	Mar. 19.	1711.	Apr. 2. 15. VI.	Mar. 22. 15.	Mar. 21	Apr. 1.	a	4.
H	Feb. 25.	Mar. 8	1712.	Mar. 22. 0. III.	Mar. 11. 0.	Mar. 10	Mar 21.	f	2.
C	Mar. 16.	Mar. 27.	1713.	Apr. 9. 22. II.	Mar. 29. 22.	Mar. 29	Apr. 9.	e	1.
H	Mar. 5.	Mar. 16.	1714.	Mar. 30. 6. VI.	Mar. 19. 6.	Mar. 18.	Mar 29	b	5.
C	Mar. 24.	Apr. 4.	1715.	Apr. 18. 4. V.	Apr. 7. 4.	Apr. 6	Apr. 17.	a	4.
H	Mar. 13.	Mar. 24.	1716.	Apr. 6. 13. III.	Mar. 26. 13.	Mar. 26.	Apr. 6.	f	2.
D	Mar. 1.	Mar. 12.	1717.	Mar 26. 22. VII.	Mar. 15. 22.	Mar. 14	Mar. 25.	c	6.
H	Mar. 21.	Apr. 1	1718.	Apr. 14. 19. VI.	Apr. 3. 19.	Apr. 3.	Apr. 14.	b	5.

Literæ Feriæ adde radic. 3.

TABULA L mediorum Lunæ moduum ad annos Julianos.

Tab. L

	Anni absoluti	Elongatio Lunæ à Sole. G. S. M. S.	Dies	Elongatio Lunæ à Sole. S. G. M. S.
	1.	4 9. 37. 23	1.	0. 12. 11. 27
	2.	8. 19. 14 45	2.	0. 24. 22. 53
	3.	0. 28. 52. 8	3.	1. 6. 34. 20
B	4	5. 20. 40. 57	4.	1. 18. 45 47
	5.	10. 0. 18 20	5.	2. 0. 57. 13
	6.	2. 9. 55. 43	6.	2. 13. 8. 40
	7.	6. 19. 33. 5	7.	2. 25. 20. 7
B	8.	11. 11. 21. 55	8.	3 7. 31. 34
	9.	3. 20. 59. 17	9.	3. 19. 43. 0
	10.	8. 0. 36. 40	10.	4. 1. 54. 27
	11.	0. 10. 14. 3	11.	4. 14. 5. 54
B	12.	5. 2. 2. 52	12.	4. 26. 17. 20
	13.	9. 11. 40. 15	13.	5. 8. 28. 47
	14.	1. 21. 17. 37	14.	5. 20. 40. 14
	15.	6. 0. 55. 0	15.	6. 2. 51. 40
B	16	10. 22. 43. 49	16.	6. 15. 3. 7
	17.	3. 2. 21. 2	17.	6. 27. 14. 34
	18.	7. 11. 58. 35	18.	7. 9. 26. 0
	19.	11. 21. 35. 57	19.	7. 21. 37. 27
B	20.	4. 15. 24. 47	20.	8. 3. 48. 54
	40.	8. 26. 49 33	21.	8. 16. 0. 21
	60.	1. 10. 14. 20	22.	8. 28. 11. 47
	80.	5. 23. 39. 7	23.	9. 10. 23. 14
B	100.	10. 7. 3. 53	24.	9. 22. 34. 42
B	200.	8. 14. 7. 47	25.	10. 4 46. 7
B	300.	6 21. 11. 40	26.	10. 16. 57. 34
B	400	4 28. 15. 34	27.	10. 29. 9. 1
B	500.	3. 5 19. 17	28	11. 11 20. 27
B	600.	1 12. 23. 21	29.	11. 23. 31. 54
B	700.	11. 19. 27. 14	30.	0. 5. 43. 21
B	800.	9 26. 31. 8	31.	0. 17. 54. 47
B	900.	8. 3. 35. 1		
B	1000.	6. 80. 38. 55.		

Fig. 1. ad pag. 96.

Fig. 2. ad pag. 149.

Fig. 3. ad pag. 149.

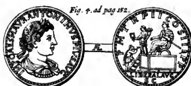

Tab. V
Fig. 5. ad pag. 154.

Fig. 4. ad pag. 152.

Tab. IV
Fig. 6. ad pag. 158

Tab. VI
Fig. 7. ad pag. 159.

Tab. IV.
Fig. 10. ad pag. 184.

Tab. VII.
Fig. 8. ad pag. 160.

Tab. IV.
Fig. 10. ad pag. 184.

CL. V.

JO. VIGNOLII

Bibliothecæ Vaticanæ Præfecti
DE ANNO PRIMO
IMPERII

SEVERI ALEXANDRI

AUG.
Qvem præfert Cathedra marmorea
S. HIPPOLYTI EPISCOPI
in Bibliotheca Vaticana
DISSERTATIONES DUÆ.

Adjuncta sunt ex doctissimorum virorum
P. D. VIRGINII VALSECHI ABRIXIA
Monachi Benedictini, Congregationis Casinensis
&
PHILIPPI A TURRE, Adriensis Episcopi
scriptis de eodem argumento
excerpta, monumentum S. HIPPOLYTI spectantia.

ALEXANDRO ALBANO
SANCTISSIMI. D. N.
CLEMENTIS. XI.
PONT. MAX.
FRATRIS. FILIO
ORDINIS. HIEROSOLYMITANI
EQVITI
MAGNO. PRIORATUS. ARMENIÆ
BAIVLIVO
DISSERTATIONEM. HANC
DE. ANNO. I. IMPERII
SEVERI. ALEXANDRI.
AUG.
CUIUS. IPSE. NOMEN. OPTIMAMQVE
ET. PRINCIPE. DIGNAM. INDOLEM
PRÆFERT
IN. PERENNEM. OBSEQVII. SUI
TESSERAM
GRATIQVE. ANIMI. MONIMENTUM
SEMPITERNUM
HUMILLIME. DICAT. CONSECRATQVE

J. Vignolius.

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendissimo Patri Magistro sacri Palatii Apostolici.

D. de Zaulis Archiep. Theodos. Vicesg.

APPROBATIO
Reverendi Admodum Patris
F. THOMÆ MARIÆ MINORELLI
ORDINIS PRÆDICATORUM
Sac. Theol. Magistri, & Bibliothecarii Casanatensis.

JUssis Reverendissimi P. Fr. Gregorii Selleri sacri Palatii Apostolici Magistri obsecutus, legi *Dissertationem de Anno I. Imperii Severi Alexandri, &c.* & simul *Epistolam ad V. Cl. Antonium Gallandium de Nummo quodam Antonini Pii, Auctore Joanne Vignolio uno ex duobus Bibliotheca Vaticanæ Præfectis.* Nec in Dissertatione, nec in Epistolâ qvidqvam legi, qvod vel Catholicam Religionem minus deceat, vel probatis moribus obsit. Qvæ in utrâqve eruditissimus Auctor scripsit, meâ qvidem sententiâ dignissima judico, qvæ in lucem prodeant: qvòd iis cum sacræ, tum profanæ Antiqvitati plurima lux affertur, & Chronologicæ, atqve Historicæ difficultates non paucæ explicantur. Qvapropter cum rei literariæ multum ornamenti ac utilitatis ex V. Cl. aliis operibus editis jam satis commendati, illustri opere obventurum nullus dubitem, illud posse edi censeo. E Cœnobio Minervitano v. Kal. Septembris 1712.

Ego Fr. Thomas Maria Minorellus Patavinus.

APPROBATIO
Illustrissimi & Reverendissimi Domini
JUSTI FONTANINI
A Cubiculo honorario Sanctissimi Domini nostri
CLEMENTIS XI.

DIssertationem de *Anno I. imperii Severi Alexandri cum epistola ad Antonium Gallandium*, à me accurate perlectam, & nihil Catholicæ religioni aut bonis moribus noxium continentem, publica luce dignam censeo, atqve insuper rei antiqvariæ profuturam exstimo ob eruditionem & subactum judicium, qvibus clarissimus auctor argumentum suum pertractavit. Datum Nonis Novembribus 1712. *Justus Fontaninus.*

IMPRIMATUR,

Fr. Gregorius Selleri Ordinis Prædicatorum sacri Palatii Apost. Magister.

LECTORI
S.

PAucis vero præfationis loco morari te putavimus, humanissime LECTOR. Nollem enim, ut quum dissertationis hujus nostra titulum inspexeris, me de anno, quo Severus Alexander imperare orbi Romano cœperit, addubitare protinus censeas. Mihi quidem exploratum nihil est magis, quam Antoninum Elagabalum, cui statim Alexander in imperio successit, anno epocha nostræ vulgaris 222. neci datum fuisse, ipso nempe Antonino quartum, eodemque Alexandro Cos. de quo si alia me testimonia deficerent, satis istud demonstrari a me posset veteribus fastis iis, quos Græce scriptos ex Vossii apographo vulgavit ad calcem Chronici Paschalis Carolus Ducangius, quorum initio, ut in opere ostendam, Cal. ipsis Januariis ejusdem anni quartus imperii Elagabali, & primus Alexandri annus notatur in margine, quod etiam ex nota ea temporis canoni Paschali S. Hippolyti affixa deprehenditur, quam ex ejus Chronico antiquitus fuisse depromptam, est, cur opinemur. Quare circa diem, aut saltem mensem tantum, quo evenire illud potuit, nostra omnis quæstio versatur. Ex antiquis scriptoribus, quod sciam, unus duntaxat Dio est, qui Elagabali interitus mensem ac diem, quos ad exordium imperii Alexandri stabiliendum nos quærimus, quodammodo indicaverit. Verum quum ejus fidem plurimum elevent veteres nummi, & scriptor ei æqualis Herodianus, à quibus tantopere ille discrepat, idcirco ipsius in hoc auctoritatem sequi tutissimum non esse judicavi. Quam quidem dissensionem viri quoque eruditissimi animadverterunt, Antonius Pagius nimirum de historia chronologica quammaxime meritus, ac nuper Virginius Valsechius Ordinis S. Benedicti Congregationis Casinensis, publicus in Academia Pisana sacrarum literarum professor: qui propterea ipsi etiam veritatis amore ducti dissensionem ejusmodi tollere, atque alter nummos cum Dione, alter cum Dione Herodianum, & nummos in concordiam adducere conati fuere: quo tamen successu postquam & animadversiones has nostras perlegeris, esto ipse judex & arbiter. Enimvero tanta religione erga Dionem, ut mea fert opinio, laudati viri se gessere, ut fortasse veriti, ne quid ejus auctoritatis imminui posset, vim aliquam vetustis nummis publico S.C. signatis inferre voluisse videantur, eos illuc abducentes, quo ire nolunt, potius quam, salva etiam Dionis dignitate, injuria imperitiaque librariorum succensere, & in hos ipsos, qui tot maculis ejus codices inquinarunt, omne quod patet vitium rejicere. Quapropter nummos eosdem ad sensum eorum accommodari & inflecti minime posse, ut ostenderem, non conjecturis quidem, sed argumentis aliquot usi sumus, ab aliis non antea observatis, iisque ex nummis ipsis, & ex Dione & Herodiano ut plurimum petitis. Quoniam vero, quod ad V. Cl. Valsechium attinet, res mihi cum homine non eo est, qui veritati postremum locum tribuat, nihil a me dissimulandum esse duxi, quod alienum à veritate esse cognovi: reverentiæ ejus tamen & modestiæ, qua erga virum eruditum, & quem ipse plurimi facio, uti decet, nusquam oblitus: namque id unum in primis cætere maxime studui, ne verbum mihi ullum excideret, quod vel leviter eum lædere, vel laudum ipsius aliquid detrahere posset, probe etiam memor, quo pacto inter honestiores literarum cultores agendum.

ftet, hiſtoriæ tum Eccleſiaſticæ, tum ſæcularis, a qva illa pendet interdum, ita parum intereſt, ut qvæ pars temporis uni Imperatori debetur, perperam alteri tribuatur. Et qvidem ſi menſes aliqvot, qvi vere ad Elagabalum pertinent, Alexandro dederimus, qvonam pacto iſtius, ac nonnullorum inſeqventium Romanorum principum imperii terminos recte ſcire poterimus? atqve adeo certos ſanctiſſimorum Martyrum, qvi ſub ipſis paſſi fuere, natales dies habere?

Cur vero iis laudatis viris de hoc nullus fuerit ſcrupulus injectus, Dionis potiſſimum auctoritas in cauſſa fuiſſe videtur, qvi lib. LXXIX. tres tantum imperii annos, menſes novem, ac dies qvatuor Elagabalo attribuit, a prælio ſcilicet initio deſumto, qvo ille Macrini victor evaſit. *At in alias omnes*, ait, *turpiſſimas, maximeque flagitioſas & ſanguinarias actiones usque adeo exorbitavit, ut pleraque nunquam admiſſa Romæ, non aliter illic, atque in patria vigverint: alia ſcelerato auſu ab aliis atque aliis tentata*, ὡς ἱκάστοις ἔτεσι τρισὶ, καὶ μησὶν ἐννέα, καὶ ἡμέραις τέτταρσιν, AD. TOTOS. TRES. ANNOS. ET. MENSES. NOVEM. ET. DIES. QVATUOR. *quod in imperio tempus exegit, numerandum a prælio, quo poteſtatem protinus omnem adſequutus eſt, floruerint.* Qvod temporis ſpatium ſi à die VII. Junii anni epochæ vulgaris 218. capiatur, qva die prælium illud contigiſſe Dio ipſe meminit, dies XI. Martii anni 222. illius terminus erit: ac proinde cum die XIII. & XXI. Aprilis ejus anni primus imperii Alexandri in cathedra expreſſus viſus eſt iis recte copulari potuiſſe. At vero ita non eſſe, nonnullis ad eundem Dionis locum aliumqve Herodiani qvod attinet, in anteceſſum præmiſſis, demonſtrare conabor.

Dio ſane diligentia non minus, qvam ſenatoria gravitate præſtans, maxime in iis, qvæ ſuis temporibus ſub Romanis principibus evenere: qvi in magiſtratibus per univerſam fere ætatem verſatus fuit, ſummam apud omnes fidem & auctoritatem meretur, præſertim qvum Alexandri vitæ initio ſuam in res proxime præteritas ſcribendo diligentiam ita profiteatur: Ταῦτα μὲν ἀκριβώσας, ὡς ἕκαστα ἠδυνήθην, συνέγραψα. τὰ δὲ λοιπὰ ἀκριβῶς ἐπεξελθεῖν οὐχ οἷός τε ἐγενόμην διὰ τὸ μὴ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν τῇ Ῥώμῃ διατρῖψαι. *Hæc quidem quum diligenter exquiſiverim, ſingula, ut potui, conſcripſi. Quæ vero reliqua ſunt, mibi non ita accurate perſequi licuit, quod Romæ non ſum diu commoratus.* At longe majorem (qvod tantorum virorum pace dixerim) fidem & auctoritatem habendam eſſe autumo publicis ac legitimis Romani ſenatus & urbium monumentis: qvæ in ſuorum Principum annis numerandis, illisqve vel æri, vel marmoribus ſeræ poſteritati tradendis non ita facile decipi potuerint. At Dio ſcriptor qvantumvis gravis ac diligens, non ita ſe tamen in omnibus geſſit, ut reprehenſione prorſus omni caruerit. Etenim Voſſius de Arte hiſtor. cap. IX. illum *a veritatis orbita ſæpe*, ait, *deflectere.* Rapin Reflexion. in hiſtor. ſect. XVIII. *Dio Caſſius*, inqvit, *apud plerosque auctoritate caret ob res inſolentes, quas ſine judicio narrat; tantum enim abeſt, ut veritati addictum ſe prabeat, ut potius a vero ſimili longe abeat.* Et Lipſius lib. IV. Epiſtolic. qvæſtion. epiſt. III. *Quem legendum cum judicio*, ait, *nec fidei ejus usquequaque fidendum: ſæpe adulatur, ſæpe ballucinatur.* An rectum viri ſummi judicium de eo tulerint, alii viderint. Ego certe credere malim, ſcriptorem hunc præſtantiſſimum, ſi ſcripta ejus integra, nec librariorum amanuenſium incuria tot adeo in locis corrupta ad nos perveniſſent, has forſan qvas iidem viri eximii ei notas inurunt, evaſurum facile fuiſſe.

Nobis propterea plurimum gaudendum exiſtimo, qvoties veterum nummorum aliorumqve priſci ævi monumentorum ope contingit, ut ſcriptorum errores; in qvos vel ii inciderint, vel qvi potius in illorum ſcripta aliorum ignavia irrepſerint, aut ſupplere, aut emendare poſſimus. Nam ſi contra ad ſcriptorum fidem veterum nummorum lapidumqve inſcriptiones, qvæ legitimæ ſint, nec falſariorum manus ſenſerint, accommodare velimus, de re nummaria actum jam prope erit, noſtrorumqve temporum, vel qvi ſuperiori ſæculo floruerunt, viri doctrina celebres, qvi ad certum temporum rerumqve ordinem inqvirendum, in nummis iisdem obſervandis tam utilem ac laudabilem operam poſuerunt, vix deinceps poterunt ſtultitiæ nomen effugere.

Si hæc præterea indubitata antiqvitatis teſtimonia laborant, ac ſibi interdum adverſantia alicui videntur (qvod de legitimis niſi ab eo dici poteſt, qvi in re nummaria hoſpes admodum fuerit) qvid qvæſo erit amplius, qvo poſſint tam crebræ ſcriptorum inter ſe diſſentientium pugnæ componi? Herodianus a nonnullis diligentia & judicii civilis gravitate Dioni longe longeqve præfertur: & ut ait Photius In Biblioth. cod. XCIX. ἐν πάσαις ταῖς κατὰ τὴν ἱστορίαν ἀρεταῖς οὐ πολλῶν ἐστὶ δεύτερος, *omnibus quoad hiſtoriam virtutibus paucis eſt ſecundus*: atque is etiam libri primi initio de ſe ita præfatur: Ἐγὼ δ' ἱστορίαν οὐ παρ' ἄλλων ἀποδεξάμενος ἄγνωστόν τε καὶ ἀμάρτυρον, ὑπὸ νεαρᾷ δὲ τῇ τῶν ἐντευξομένων μνήμῃ, μετὰ πάσης ἀληθοῦς ἀκριβείας ἤθροισα ἐς συγγραφήν, *Ego vero hiſtoriam non ab aliis incognitam, ac teſtibus carentem accepi, ſed eorum, qui legent, ſenſibus adhuc memoriaque inhærentem, ſumma vel fide vel diligentia collectam conſcribendam ſuſcepi.* Et cap. ſecundo: ἃ δὲ μετὰ τὴν Μάρκου τελευτὴν παρὰ πάντα τὸν ἐμαυτοῦ βίον εἶδόν τε καὶ ἤκουσα, ἔστι δ' ὧν καὶ πείρᾳ μετέσχον, ἐν βασιλικαῖς, ἢ δημοσίαις ὑπηρεσίαις γενόμενος, ταῦτα συνέγραψα, *quæ vero poſt Marci obitum per*

 uni-

universam ætatem visa mihi auditaque sunt, quorum nonnulla & usu cognovi, utpote in imperialibus publicisve officiis versatus, ea conscripsi. Qui tamen longe etiam Dione liberalior non tres tantum imperii annos ac menses diesqve aliqvot Elegabalo elargitur, sed per sexennium eum imperasse scribit: Ἀντωνῖνος μὲν οὖν, inqvit libro V. extremo, εἰς ἕκτον ἔτος ἐλάσας τῆς βασιλείας, καὶ χρησάμενος τῷ προειρημένῳ βίῳ, οὕτως ἅμα τῇ μητρὶ κατέστρεψεν, *Sic igitur Antoninus in sextum annum imperio producto, vitaque, ut diximus, acta, simul cum matre occisus est.* Uterqve profecto scriptor gravis ac diligens, & Elagabali atqve Alexandri temporum testis fide dignus uterqve. Verum si fides in hoc nulla Herodiano, qvod annos imperii plures, qvam Dio ac nummi, Elagabalo attribuit, qvænam ratio major erit, cur Dioni habenda sit, qvi pauciores, qvam Herodianus ac nummi, imperii illius annos fuerit dimensus? Re certe in judicium delata, neutri credendum, sed fidei tantum nummorum standum pronunciabit judex, si æqvus.

Anteqvam vero durior hæc in eos sententia feratur, vir singulari ingenio pollens, multaqve eruditione ornatus D. Virginius Valsechius, Ordinis S. Benedicti Congregationis Cassinensis, qvem honoris caussa nomino, re sedulo inspecta, facile illos inter se conciliari posse, eleganti scripto edito, nuper est arbitratus, sexennii scilicet Herodiani initio non à Macrini fuga, unde Dio Elagabali imperium exorditur, sed à Caracallæ interitu accepto, & ad mensem Martium anni Christi 222. qvi est terminus à Dione datus, usqve perducto: putavitqve vir eximius ejus nummos, post Macrinum in fugam conjectum per orbem Romanum percussos, qvia vel qvintum imperii annum præ se ferunt, proindeqve ultra mensem Martium non modo, verum etiam post diem VII. Junii, vel saltem post XV. Maji ejusdem anni 222. illum adhuc imperasse demonstrant, ab initio non primi, sed secundi anni nota signatos fuisse. Qvod qvidem in omni temporum antiqvitate exemplo carere qvis non videat? Qvapropter à re nostra alienum non esse arbitror, si non animo certe contradicendi, sed solum indagandæ veritatis caussa ejusmodi *systema* (ita enim auctor illud vocat) paullo attentius expenderim. Spero enim eam esse clarissimi viri humanitatem, ut mihi facile ignoscat, si illud eleganti ceteroqvin ac perpolito stilo conscriptum, multaqve qvum seculari, tum ecclesiastica eruditione refertum, non ita libenter, ut vellem, amplecti potuerim. Nam ad illius amplexus properantem me nonnulla in cursu detinuerunt, qvæ alio potius iter flectendum esse suadent, tutioremqve ac tot non impeditam incommodis mihi viam commonstrant.

Ac primo hoc me impedit. Antoninus Caracalla VI. Id. April. anno conditæ urbis DCCCCLXX. Eræ Christianæ 217. Macrini opera interfectus dicitur. Macrinus non ea die, neq; duabus seqventibus, hoc est, nec V. nec IV. Id. sed qvarta demum die, III. nempe Id. Apriles, qvi Septimii Severi natalis erat, imperium suscepit. Prælio vero victus ab Elagabalo secundum Dionis supputationem VII. Id. Junias anni inseqventis V. C. DCCCCLXXI. Christi 218. postqvam scilicet annum unum imperaverat, & menses duos, tribus, ut idem inqvit, diebus exceptis, IV. nempe, V. & VI. I. de jusdem mensis: qvi annum unum & menses duos integros à morte Caracallæ effecissent, a qva, si superis placet, Herodianus imperii Elagabali initium deduxit. His autem, anno videlicet uno, duobusqve mensibus, si anni tres addantur, menses novem, & dies qvatuor, qvibus Elagabali imperium à Dione finitur, summa erit annorum qvatuor, mensium undecim, & dierum itidem qvatuor, qvi omnes tantum abest, ut Herodiani sexennium tangant, ut ne qvinqvennium qvidem integrum conficiant.

Ut ex completis annis Julianis qvatuor, duobusqve extremis incompletis sexennium istud Herodianum composuisse credamus, certe non sufficit, ut ita nobis sit persuasum. Oportet enim, ut firmiori aliqvo argumento ostendatur, annum præsertim Julianum 217. jam initum, qvo Macrinus imperare cœpit, & qvi hujus sexennii primus censetur, Herodianum tanqvam plenum numerasse, illumqve imperio Macrini minime tribuisse. Nam si hoc principium male positum est, & vitio aliqvo laborat, necesse est, ut præclari operis moles, qvæ in eo tota niti videtur, vacillet & humi corruat protinus.

Annum eundem qvomodo Herodianus acceperit, Macrino ne, an Elagabalo adscripserit, nemo unqvam testis esse poterit magis idoneus, qvam Herodianus ipse. Hic lib. V. cap. 2. suo ipse ore ita se explicat: εἰ δέ τινες καὶ ἔλαθον διὰ λάθρας ἡσυχαζόντων, ἐν ἀδείᾳ πολλῇ, καὶ εἰκόνι ἐλευθερίας ἐβίωσαν ἐκεῖνο τὸ ἔτος, ὃ μόνον ὁ Μακρῖνος ἐβασίλευσε. *Si vero aliqui etiam latuerunt metu quiescentium, in magna tamen vitæ securitate, & cum quadam libertatis imagine vixerunt anno illo, quo duntaxat uno Macrinus imperavit.* Et cap. 3. ἔχρην δ' ἄρα Μακρῖνον, ἐνιαυτοῦ μόνου τῇ βασιλείᾳ ἐντρυφήσαντα, ἅμα τῷ βίῳ, καὶ τὴν ἀρχὴν καταλῦσαι. *Necesse igitur fuit, ut Macrinus, per annum duntaxat unum imperio in deliciis absumpto, simul cum vita & principatum amitteret.*

Hic annus duntaxat unus, qvi jam Macrino, non Elagabalo ab Herodiano semel atqve iterum adscribitur, est idem ille, qvem veluti duos, completum unum, alte-

alterum incompletum V. C. Herodiani nomine Elagabalo adſignat : Iſtorum autem primus, qvi uti completus ab eo accipitur, III. Id. Apriles, ut diximus ſupra, anno Eræ vulgaris 217. initus fuerat : qvem ſi pro anno uno Juliano integro Herodianus accepiſſet, Calendis poſtmodum Januariis inſeqventis anni 218. alterum imperii Macrini annum enumeraſſet : eoqve poſtea menſe Junio interempto, non unum, ſed annos duos illum imperaſſe ſcripſiſſet, uti recte more ſuo ſcribere poterat, ſi duorum fere menſium, qvos ultra annum integrum re ipſa Macrinus imperio præfuit, reſpectum ullum habere voluiſſet.

Hæc, ni fallor, manifeſta adeo ſunt & in aperto poſita, ut luce majore non egeant. Qvia tamen vir eruditus argumenta alia profert, qvibus potiſſimum ſuæ diſſertationis ædificium ſtare putat, non erit mihi improbandum, ſi ut rei mihi propoſitæ neceſſitas exigit, ex iis qvædam ad exàmen revocem. Præcipua vero, ut mihi videtur, ejus argumenta hæc ſunt.

I. Qvod Elagabalus Imperator factus, ut Dio narrat in ejus vita, in literis qvas ad Senatum Populumqve Romanum miſit, inter alia nomina, qvæ nondum à Senatu decreta ſibi arrogaverat, Antonini *Caracallæ* filium, Severi nepotem ſe dixerit. Inde enim clariſſimo viro inferri poſſe videtur, Elagabalum *ita eandem ob cauſſam initium ſui imperii a morte ipſius Antonini Caracallæ foreaſſis deduxiſſe.*

Mihi veró non iſtud. Nam qvomodo aliter is nuncupare ſe poterat, qvem tanqvam Antonini Caracallæ filium Imperatorem elegerant milites? Porro ſi recta deductio hæc eſſet, imperii etiam Alexandri initium non à morte Elagabali, ſed a morte ipſius Antonini Caracallæ deſumi oporteret : qvi pariter, imperio ſuſcepto, Antonini filium, Severi nepotem ſe inſcripſit, ut præ ceteris ex hac inſcriptione patet, qvæ legitur in Theſauro Goltzii pag. 63.

IMP. CÆSAR. DIVI. ANTONINI
PII. FIL. DIVI. SEVERI. NEPOS
M. AVRELIUS. SEVERUS. ALEXAN
DER. PIUS. FELIX. AUG. PONTIF
MAX. TRIB. POT. III. CÓS. P. P

Eoqve magis, qvod Alexander non ut ſubdititius, qvalis Elagabalus, ſed ut verus Antonini Caracallæ filius habebatur, ut ex Lamprid. qvi in ejus vita cap. V. *Delatum ſibi*, ait, *Antonini nomen à Senatu recuſavit, quum hic magis affinitate Caracalli jungeretur, quam ille Heliogabalus ſubdititius.* Et Dio lib. LXXIX. mihi non ſemel citato : καὶ γὰρ καὶ ἡ τήθη αὐτοῦ ἐμίσει τι αὐτὸν ἐφ' οἷς ἔπραττεν, ὡς οὐδὲ τοῦ Ἀντωνίνου υἱὸν ὄντα, καὶ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, ὡς ὄντως ἐξ αὐτοῦ γεγονότα, ἀπέκλινε, *Siquidem & avia ipſius oderat illum* (Elagabalum) *propter ea, qua faciebat, quod neque eſſet Antonini filius, quodque eſſet ipſa in Alexandrum, ut vere ex eadem profectum, propenſior.*

II. Qvod Elagabalus ad Senatum Romanum itidem ſcribens, inter cetera, de qvibus Macrinum incuſaverat, illum imperii raptorem dixerit : ὅτι ἐτόλμησε, ait Elagabalus apud Dionem ibidem, τὸν Αὐτοκράτορα, οὗ τὴν φρουρὰν ἐπεπίστευτο, δολοφονήσας, τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ προαρπάσασθαι. *Is auſus eſt, Imperatore, cujus cuſtodia ſuæ fidei commiſſa fuerat, per fraudem trucidato, illius principatum ad ſe rapere.* Ex qvo neqve deduci poſſe reor, eam Elagabali mentem fuiſſe, ut qvod Macrinus geſſerat, ſibi raptum ab eo imperium crederet : ſed potius ideo illum ſic appellaſſe, qvod ut ipſa ejus verba deſignare videntur, imperium cum vita Antonino Caracallæ eripuiſſet. Nam ut Caracallæ non modo, verum etiam ſibi imperium à Macrino raptum dicere aliqvo mudo poſſet, ſatis non erat, ut à militibus, tanqvam Caracallæ filius, Imperator, renunciatus fuiſſet. Oportebat enim, ut anteqvam Macrinus imperium occupaſſet, jus ipſe aliqvod Caracallæ in imperio ſuccedendi adeptus fuiſſet, ut nempe Cæſar. vel à Caracalla, vel à Senatu dictus eſſet. Qvi tamen nedum non Cæſar fuerat declaratus, ſed nec militibus, nec ipſi Macrino, atqve adeo nemini uti Caracallæ filius innotuerat. Et vero ſi uti Caracallæ filius qvodammodo innotuiſſet, vix credi poteſt, poſt ejusdem Caracallæ mortem de ſucceſſore eligendo anxios atqve ancipites milites iſtius Caracallæ filii rationem aliqvam non habuiſſe, uti certe nullam habuere, ſi Herodiano credimus, qvi libro IV. cap. 14. τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἀντωνίνου, inqvit, ἐν ἀφασίᾳ τε ἦν ὁ στρατὸς, καὶ ἀπορίᾳ τοῦ πρακτέου, ἔμειναν τε ἡμέρας δύο ἀβασίλευτοι, ἐζήτουν τε, ὃν ἐπιλέξονται ἄρχοντα, *extincto autem Antonino, incerti ignarique quid agerent milites, biduo ſine Imperatore fuerunt, quærentes inter ſe, quem potiſſimum Principem deligerent.* Et paullo poſt : αἱροῦνται δὴ βασιλέα, πρῶτον μὲν Αὐδέντον, ὡς στρατιωτικόν τε, καὶ ἔπαρχον οὐ φαῦλον γενόμενον, ὁ δὲ γῆρας προϊσχόμενος, παραιτήσατο. μετ' ἐκεῖνον δὲ τὸν Μακρῖνον, πεισθέντων αὐτοὺς χιλιάρχων, *Deligunt igitur Principem primo quidem Audentium, utpote militarem virum Præfectumque non improbum : ſed ille ſenectutem excuſans abnuit imperium. Poſt illum autem Macrinum, ſuadentibus eos Tribunis.*

 Cete-

Ceterum nec Macrino notum ullo modo fuisse, Dio est auctor lib. LXXVIII. ubi hæc habet: *ὁ μὲν οὖν Μακρῖνος οὕτω, καὶ γέρων ὢν (πεντήκοντα γὰρ καὶ τέσσαρα ἔτη ἦγε) καὶ ἐμπειρίᾳ πράγματα προφέρων, ἀρετήν τε ὑποδεικνύων, καὶ τοσούτων στρατεύματι ἄρχων, ὑπὸ παιδαρίου, οὗ μηδὲ τὸ ὄνομα πρότερον ἠπίστατο, κατελύθη, ὥς που καὶ τὸ μαντεῖον αὐτῷ προεμήνυσε, Itaque Macrinus grandis natu (agebat enim annum quartum & quinquagesimum) usuque & experientia rerum præstans cum aliqua significatione virtutis, tantique Imperator exercitus, à puerulo, cujus ne nomen quidem cognoverat antea, oppressus est, quemadmodum & oraculum ei pronunciaverat.*

Præterea esto etiam tum ut verum Caracallæ filium vel senatus, vel exercitus Elagabalum reputasset; neqve tamen imperii sui dies numerare antea poterat, qvam Imperator dictus declaratusqve fuisset: qvum in imperii diebus numerandis non Imperatoris patris obitus, sed suæ electionis inaugurationisqve dies a filio, qvi patri in imperio successerit, spectandus esse videatur. Qvapropter qvod Elagabalus post Macrini interitum, ac postqvam fuerat à militibus Imperator salutatus, uti verus Caracallæ filius a S. P. Q. R. habitus susceptusqve fuerit: qvod ipsi etiam milites, ut apud Dionem, re vera *filium illius & imperii successorem* affirmaverint: qvod Mæsa ejus avia apud Herodianum nummorum acervos, qvos habebat, facile omnes militibus largituram se dixerit, *si modo imperium sua soboli restitueretur*; certe hæc omnia efficere nullo pacto poterant, ut qvi dies Macrini imperio fluxerunt, Elagabali nomine signarentur iterum, & qvæ prima imperii Elagabali dies fuerat, anni secundi nota in nummis inscriberetur, ejusqve imperii dies prima non esset.

III. Elagabalum odio sane magno Macrini famam inseqvutum fuisse, negari non potest. Istud enim ab omnibus, qvi vitas illorum literis consignarunt, proditum est. Qvod Lampridius in Elagabalo cap. VIII. his verbis diserte exprimit: *insectatus est*, inqvit, *famam Macrini crudeliter*. Qvodqve imperium adeptus annum in literis Macrini nomine, qvi ejus anni Consulatum cum Advento inierat, signare noluerit, non obscurum ejus odii indicium extitisse concedimus: *καὶ ἔτι τὸ κατεχάς*, ait Dio libro LXXIX. *ἀπὸ δὲ Ἀδβέντου μὲν, ὡς καὶ μόνου ὑπατευκότος, μετὰ ἐνιαυτὸν ἐν τρισὶ γράμμασι διαδηλώσας, Et quod initio per Adventum quidem, quasi qui solus Consulatum gessisset, annum tribus in literis indicavit.* Qvod clarius inde patuit, qvod Macrini nomine è fastis eraso, suum loco illius substituerit, tanqvam ipse, non Macrinus cum Advento annum aperuisset. Hæc enim, atqve alia a Dione recensentur, qvæ nimirum præter consuetudinem usumqve receptum acta per Elagabalum innovataqve fuere. Qvod imperium vero jam tum per annum unum & menses duos consensu militum & universi senatus approbatione a Macrino gestum, non ad se tantum, uti Caracallæ filium, spectare existimasset Elagabalus, sed veluti à se gestum in nummis etiam aliisqve publicis monumentis indicasset, ut V. C. probare contendit, ne verbum qvidem. Si res ita se habuisset, tam insigne illius stultitiæ specimen haud minori nota dignum mea qvidem sententia visum Dioni fuisse oporteret.

IV. Qvod apud Gruterum pag. ccc. hæc vetus inscriptio legatur:

IMP..... SEVERUS ....
COOPTATUS
C. BRUTTIO. PRÆSENTE. T. MESSIO
EXTRICATO
II. COS
P. R. C. ANN. DCCCCLXX

Hanc ad Macrinum pertinere pro explorato omnino habeo. Severi qvippe nomen, qvod reliqvum in ea est, & annus post Romam conditam DCCCCLXX. Præsentis, & Extricati nominibus junctus, qvibus Consulibus ille fuerat Imperator inauguratus, eam alteri tribui posse non sinunt: qvumqve hæc tria ipsius nomina M. OPEL. MACRINUS scalpro erasa appareant, nulli etiam dubium esse poterit, inscriptionem istam maxime ejusdem Macrini nomini injuriæ illatæ indicem esse. At non exinde istud inferri posse videtur, qvod V. C. continuo infert: Elagabalum nempe *non ob odium duntaxat ex eo marmore id nomen deleri curasse, sed ideo fortassis maxime, quod in illo perperam Macrinus Imperator Augustus cooptatus diceretur.* Nam si non ob odium duntaxat id fieri curasset, *sed ideo fortassis maxime, quod in illo perperam Macrinus Imperator Augustus cooptatus diceretur*; cur non etiam Imperatoris titulum, qvi superest, atqve adeo non totum elogium illud omnino perdi, aut luto tegi mandavit? qvemadmodum de titulis Alexandri statuis appositis, Ælio Lampridio teste in ejus vita cap XVIII. fieri jussit: *Misit*, inqvit Lampridius, *qui in castris statuarum ejus titulos luto tegerent, ut fieri solet de Tyrannis.*

Verum id tantummodo ejus nominis odio factum fuisse, ipse Imperatoris titulus ibidem servatus aperte demonstrat, ubi etiam Severi nomen, utpote alienum, qvodqve sibi non antea Macrinus adsciverat, qvam ad imperium adsumptus esset: de qvo jocus

jus exstat apud Capitolin. in ejus vita cap. VI. *Sic Macrinus est Scoerus, quomodo Diadumenus Antoninus.* Qvod præterea Augusti etiam titulus illic deletus observetur, cui pro more parcendum fuerat, id erasoris potius incuriæ tribui debet, non qvod ibi perperam Macrinus Augustus cooptatus diceretur. Inscriptio enim ista, ut videtur, à Collegio aliqvo posita fuit, ibiqve Macrinum in Collegium qvidem illud, non Augustum cooptatum dici arbitror, ut ipsa loqvendi ratio Romanæ linguæ auctorum, aliorumqve inscriptorum lapidum testimoniis comprobata demonstrat. Ac præ ceteris Cicéro in Verrem lib. secundo cap. 49. *In Senatoribus cooptandis*, inqvit, *non modo suffragia nulla fuisse, sed ne genera quidem spectata esse, ex quibus in eum ordinem cooptari liceret.* Philippica XIII. cap. 5. *In primis paternum auguratus locum, in quem ego eum, ut, quod a patre accepi, filio reddam, mea nominatione cooptabo.* Pro Coelio cap. 2. *Quem absentem in amplissimum Collegium cooptarunt.* In Bruto item: *A quo in Collegium augurum fueram cooptatus. De* qvo etiam veterum lapidum testimonia apud Gruterum, Fabrettum, Reinesium, aliosqve obvia admodum sunt, à qvibus propterea me abstineo. Qvorum vero fuerit ordo, aut Collegium illud, in qvod Macrinus cooptatus hic dici videtur, meum non est divinare.

V. Ad majorem firmioremqve opinionis hujus suæ probationem faciendam Ægyptiacum Juliæ Corneliæ Paullæ, primæ Elagabali uxoris nummum V. C. profert ex perqvam celebri museo Theupoliano Venetiis desumptum, qvi est hujusmodi. Tab. 3. fig. 2.

Qvo probare nititur, annum imperii Elagabali secundum, qvo ille e Syria Romam advenit, non secundi, sed anni tertii nota in eo signari. Qvod fieri neqvaqvam potuisset, nisi a morte Caracallæ sui principatus annos enumerasset. Annus enim epochæ Christianæ 219. qvo Elagabalus ad urbem pervenit, ut tertius ejus imperii dici possit, oportet, ut primus non ab anno superiori 218. qvo Macrino successit, sed ab anno 217. repetatur, qvo idem Caracalla interiit.

Elagabalum Romam advenisse anno Christi 219. in dubium revocare nemo poterit: qvum certum omnino sit, anno eodem alterum Consulatum Nicomediæ, tertium Romæ Cal. Januariis anni seqventis suscepisse. Nummum vero istum, anno ejus imperii tertio notatum, hunc ipsius ad urbem adventum declarare, id profecto tria potissimum sunt, qvæ mihi non ita facile admittere & concedere sinunt. 1. Eqvestris nudi illius pueruli figura, qvæ mihi Genium potius aliqvem, qvam Romanum Imperatorem exhibet. Nam etsi qvoties Imperator eqves pacificatoris habitu, ut antiqvarii loqvuntur, in nummis occurrit, ejus adventum, vel profectionem denotat; figura ea tamen Elagabalum Imperatorem Romam adventantem designari, mihi certe nunqvam persuasum esse poterit. Ecqvis enim in nummis qvum Latinis, tum Græcis Imperator eqvo insidens, & aliqvo adveniens uti repræsentetur, ignorat? ii plane non ita rati nummi sunt, qvi Imperatorum adventus præferunt, ut facile observari ex iis non possit, nudi ne illi, an paludati ad urbem accedere soliti fuerint. 2. Qvod nummus iste Ægyptiacus sit, non Latinus. Siqvidem Romani senatus, non Ægyptiorum cura hæc fuisse videtur, ut qvoties Imperator aliqvis ad urbem accederet, in suis ipse nummis illius adventum exprimeret, qvemadmodum in hoc Elagabali adventu abunde præstare senatus non destitit. Nummis qvippe plurimis, iisqve non unius tantum formæ hunc eundem adventum consignatum à senatu fuisse cernimus. Præ cæteris præclarum maximi moduli numisma illud existimo, qvod ex museo olim Reginæ Christinæ, nunc Principis Odescalchi Vaillantius recitat: cujus ectypum hic subjicimus, ut qvemadmodum Elagabalus urbem intraverit, nudusne, an imperatorio paludamento ornatus, vel ex eo conspici facile possit. Tab. 3. fig. 3.

3. Qvod Corneliæ Paullæ caput exhibeat, non Elagabali. Hoc enim facit, ut neqve ejus profectionem significare possit. Nam præterqvamqvod uxoris caput hic prorsus insolens esset, nondum Elagabalus, qvum è Nicomedia discessit, in matrimonium illam duxerat, cui eum Romæ nupsisse, ex Dione & Herodiano innotuit. Postqvam enim Elagabalus, ut ait Dio apud Xiphilin. *τὸ κράτος ἐβεβαιώθη ἐς τὴν Ῥώμην ἐλθών*, *confirmato Principatu Romam venit*, inter cetera subdit: *ἔγημε δὲ Κορνηλίαν Παῦλαν, ἵνα δὴ θᾶσσον ὥσπερ ἔφη πατὴρ γένηται*, *Corneliam Paullam duxit in matrimonium, quo celerius (uti ajebat) pater fieret.* Et Herodianus lib. V. cap. 6. *ἠγάγετο δὲ γυναῖκα τὴν εὐγενεστάτην Ῥωμαίων, ἣν Σεβαστὴν ἀναγορεύσας, μετ' ὀλίγον χρόνον ἀπεπέμψατο*, *duxit autem uxorem nobilissimam Romanam feminam, quam Augustam quum declarasset, paullo post dimisit.* Neqve vero, qvod Dio scripserit, Elagabalum tum ideo illam in matrimonium duxisse, *quo fieret pater, sicuti dicebat, celerius*; id ita a Cl. viro intelligendum fuisse videtur, qvasi statim post sui Romam adventum, qvi ut diximus supra, anno secundo ejus imperii contigit, nullaqve, ut ipse ait, fere mora interjecta, eam uxorem duxisset: qvum ad suam potius ætatem excusandam hæc dicta ab Elagabalo fuerint, utpote annos nato circiter sedecim. Idcirco ibi Dio itidem subdit: *ὁ μηδ' ἀνὴρ εἶναι δυνάμενος*, *qui ne vir quidem esse poterat.* Idqve ejusdem Corneliæ Paullæ nummus alius, qvem anno IV. imperii Elagabali signatum ex museo Maurocenico Vaillantius

prodidit, evincit. Hoc enim probe docemur, ei non antea Elagabalum nupsisse, qvam tertius sui imperii annus in exitu esset. Siqvidem si, ut Herodianus est auctor, paullo post divortium cum ea fecit, *quod*, ut refert Dio, *maculam haberet in corpore*, atqve item nummi ipsius Corneliæ anno tertio, & qvarto imperii Elagabali notantur, non aliud majus temporis spatium brevi huic conjugio tribui posse videtur, qvam anni tertii exitus, & qvarti initium. Neqve dici potest nummum istum, qvi anni qvarti notam præfert, ab Ægyptiis in ejus honorem, postqvam ab Elagabalo repudiata fuerat, cudi potuisse, qvum, Herodiano teste, eam paullo post dimissam *ἰδιωτεύειν κελεύσας, καὶ τῶν τιμῶν παρελόμενος*, *privatam colere vitam jussit, honoribus etiam ademptis.*

Ex his perspicuum satis esse putamus, qvænam ejusmodi Corneliæ Paullæ nummo, in qvo imperii Elagabali anni tertii nota visitur, cum istius ad urbem adventu res esse potuerit: qvem scilicet anno secundo, atqve ante Cal. Januarias anni Christi 220. jam contigisse, qvo Romæ tertium Consulatum suscepit, ipsamqve postmodum Paullam uxorem duxit, in controversiam poni non potest.

VI. Qvod Dio Cassius, ut vidimus, imperii Elagabali tempus dimetiens, à prælio se initium ejus capere professus sit, qvo ille, Macrino in fugam verso, indeqve extincto, potestatem protinus omnem obtinuit. Qvod qvidem recte monuit: non qvod initium illud à morte Caracallæ accipi unqvam posse crediderit; sed qvod diem XVI. mensis Maji, qva ille fuerat Imperator à militibus electus, natalem imperii ejus diem dici etiam posse non ignorabat. Qvod etsi mihi omnino apertum & evidens est, attamen non aliam Dionis mentem fuisse ex libro ipsius LXXVIII. ubi de Macrini morte, ejusqve imperii ætate agit, omnino fit manifestum: *ἐνιαυτῷ τε ἑνὶ*, inqvit, *καὶ δύο μησί, τριῶν ἡμερῶν, ὥστε καὶ μέχρι τῆς μάχης λογιζομένοις συμβῆναι, δέουσιν, ἦρξεν*, *anno enim uno, & duobus mensibus, tribus diebus secundum illos, qui usque ad pugnam numerant, exceptis, regnavit.* His autem verbis non aliud Dio indicat, qvam qvod Elagabalo duplex imperii initium, a qvo Macrini imperii terminus, tribui poterat, à die nempe VII. Junii, qvod pugnæ tempus dicitur, & à die XVI. Maji, qva milites à Macrino defecerant, ipsumqve Elagabalum Imperatorem salutaverant.

VII. In veteri Imperatorum Romanorum catalogo altero à Sylburgio è bibliotheca Palatina deprompto, & ad calcem Græcorum Romanæ historiæ scriptorum minorum edito, Macrini nomen neutiqvam legitur: ergo ille *Augustorum albo exemptus revera fuit*, ut nimirum illius imperii tempus Elagabalo adjudicaretur, conseqvutionem istam etiam atqve etiam nego. Si qvis enim Galbam, Othonem, Vitellium, L. Verum, atqve alios in eo etiam desiderari viderit, idcirco poterit ex Imperatorum albo expunctos dicere, ac non uti veros Romanorum Imperatores eos habere? Hoc sane tantum inferri ex eo posse dixerim, catalogum illum non ejus esse auctoritatis, cujus V.C. eum esse credidit, utpote à seqvioris ævi Græculo aliqvo, ut videtur, in Romana historia parum versato, compositum, atqve ut ipse qvoqve Sylburgius advertit, passim vel à se ipso, vel ab aliis scriptoribus dissonum.

Huic vero catalogum alium Sylburgius præmisit, qvem Cl. Valsechius ipse cap. I. perelegantis suæ dissertationis laudat. Qvi si apud eundem non minoris est fidei & auctoritatis, ut profecto esse non debet, qvippe accurate magis conscriptus, necesse est jam, ut ipse Macrinum, albo Augustorum catalogi alterius auctoritate nuper exemptum, auctoritate hujus restituat iterum. In eo enim Macrini nomen sic legitur:

Μακρῖνος ἐβασίλ. ἔτη β.
Macrinus regnavit ann. 2.

VIII. Orosium in annis post urbem conditam numerandis unius plerunqve anni, vel duorum, & qvandoqve etiam trium metachronismo laborare, V.C. non animadvertit: ac propterea illius auctoritas rem plane ipsius nec juvat, nec confirmat, nec constituit. Si enim paullo attentius iterum perlegere non gravabitur caput illud Orosii XVIII. lib. VII. in qvo Elagabalum anno C. V. DCCCCLXX. Imperatorem declaratum scribit, observabit etiam, Antoninum Caracallam secundum illius supputationem non eo anno, sed anno superiori DCCCCLXIX. interfectum fuisse, qvum inter ejus necem, & Elagabali electionem annum unum intermedium constituat, qvem Macrini imperio recte adsignat. Ita pariter, ne alia de hoc longius argumenta petere opus sit, Severus Alexander anno V. C. DCCCCLXXIV. Imperator renunciatus ibi dicitur, qvi tamen nonnisi anno inseqventi DCCCCLXXV. Elagabalo successit.

IX. Ut omni ex parte egregii operis ædificium stet, maneat, consistat, pereruditus ejus auctor nummos etiam aliqvot Elagabali in auxilium advocat, illosqve pro se stare putat, qvi tamen, ut ostendam, cum systemate hoc ejus perqvam strenue fortiterqve depugnant,

Ac

Ac primo qvod nos monet, ab eruditis non sic accipi velim, ut qvum ab eo audierint, Tribuniciam potestatem sine nota numerali primam semper non esse, neqve tamen ipse nos doceat, qvando hæc tandem prima censenda sit, continuo existiment, nullam prorsus per eum Tribuniciam potestatem primam in nummis, vel in scriptis lapidibus dari. Ego qvidem is licet non sim, qvi Tribunicia potestate non numerata primam semper designari crediderim, ut cap. 3. pag. 38. meæ dissertationis de Columna Imp. Antonino Pio dicata aperte, ni fallor, ac sine ulla verborum ambage significaveram, qvod clarissimum virum minus accurasse certe miratus sum; neqve tamen is esse potero, qvi Tribuniciam potestatem numerum non habentem pro prima accipiendam nunqvam esse, senserim. Qvod profecto sentire viderer, si qvæ in Elagabali nummis occurrit, in qvibus legitur: P. M. TR. P. COS. II. primam non esse cum eo affirmaverim. Eam enim, ut primam non esse putem, satis qvidem non est, ut V. C. iterum repetat, Tribuniciam potestatem sine nota numerali in nummis signatam primam semper non esse. Hoc siqvidem nulli non notum existimo: sicuti notum ac certum, fixumqve mihi erit semper, donec meliora docear, Tribuniciam potestatem numeri expertem tum primam utiqve reputandam esse, qvum vel Consulatus, vel Imperii numerus, vel aliqvid aliud forte non adsit, qvod aliqvo pacto ei repugnet. Contra vero si cum numero eodem Consulatus, vel Imperii, vel cum alio certi temporis indicio jungatur, tum referendam ad annum illum esse, cui primo ea ipsa indicia competunt. Qvare etsi loco eodem nostræ dissertationis diximus, ex Fucoltiano Antonini Pii nummo, in qvo inscriptio hæc exstat: ANTONINUS. AUG. PIUS. P. P. TR. P. COS. III. certum aliqvem deprehendi annum non posse, propterea qvod Tribunicia in eo potestas non numeratur, atqve inter III. & IV. Antonini Pii Consulatum qvinqve effluxerint anni, qvibus decurrentibus adhuc pro more COS. III. inscribebatur; nunc tamen, re melius expensa, dicimus, Tribuniciam potestatem illam secundam esse, qvæ scilicet V. Calendas Martias inita anno V. C. DCCCXII. Christi 139. Cal. postmodum Januariis inseqventis anni, qvo Antoninus Consul tertium processit, adhuc in cursu erat. Neqve enim qvicqvam adesse videtur, qvod non ipsi ejus Consulatus anno, sed alteri potius ex insequentibus annis, qvibus, pariter COS. III. dicebatur, applicandam esse suadeat. Qvod si, qvi Romanorum Imperatorum nummos post Adolphum Occonem ordine annorum digessit, Franciscus Comes Mediobarbus advertisset, nummos id genus sane plurimos Tribuniciam itidem potestatem sine ullo numero præseferentes, anno qvidem primo à Tribunicia potestate suscepta non subtraxisset, eorum præcipue Imperatorum, qvi illam singulis qvibusqve imperii annis in nummis numerare soliti fuere: qvi nummi cur sub aliis potius annis collocandi essent, neqve ab eo ulla, ut puto, ratio reddi potuisset.

Qvod vero, systemate etiam clarissimi viri admisso, implicare qvodammodo possit, qvominus Tribuniciam hanc potestatem in Elagabali nummo (qvi apud Mediobarbum figuram galeatam exhibet cum literis TR. P. COS. II.) non numeratam primam esse dicamus, nihil eqvidem video. Consulatum enim secundum in eo signatum, qvi cum Trib. Pot. prima repugnare ei videtur, Nicomediæ hibernans suscepit anno V. C. DCCCCLXXII. Christi 219. Tribuniciam vero potestatem non ante diem XVI. Maji anni superioris, adeo ut Cal. Januariis ejusdem anni 219. qvo alterum Consolatum iniit in nummo expressum, adhuc Tribunicia ejus potestas prima decurrebat. Qvod vero Tribuniciam potestatem nonnisi postqvam milites a Macrino defecerant, una cum aliis imperii nominibus Elagabalus sibi arrogaverit, testis Dio in ejus vita, ubi hæc habet: *In epistola, quam ad Senatum, & scripto, quod ad populum misit & Imperatorem, & Cæsarem se, filiumque Antonini, Severi nepotem, Pium, Felicem, Augustum, Proconsulem, TRIBUNICIÆ POTESTATIS inscripsit; hæc nomina necdum sibi decreta prior occupans.*

Epistola, & scriptum illud Elagabalus, ut ex eodem Dione constat, non post Antonini Caracallæ interitum, sed postqvam Imperator dictus à militibus fuerat, Senatui Populoqve Romano misit, ergo post diem XVI. Maji anni vulgaris epochæ 218. atqve inde Cal. Januariis seqventis anni, qvo Nicomediæ Consulatum secundum suscepit, Tribunicia potestate iterum inscribere se minime poterat, qvum primam nondum explesset.

X. Mediobarbus in Auctario ad Occonem pag. 312. Elagabali nummum recitat, qvi apud Angelonium visitur æri incisus cum hac epigraphe: P. M. TR. P. II. COS. III. LIBERAL. AUG. S. D. *Hic nummus* V. C. inqvit, *si vera illa inscriptio, nostrum plane systema evertit.* Veram autem esse, tam verum est, qvam qvod verissimum. Etsi enim in ipsius Angelonii Commentariis iterum editis pag. 220. non amplius Cos III. sed Cos. II. legitur; ibi tamen non Angelonius est, qvi loqvitur, sed illius heres & illustrator Bellorius, qvi apud se, vel in museo Odescalco, tunc Reginæ Christinæ, cui post Leonardum Augustinum præfectus fuerat, nummum fere eundem observans, qvem nos etiam nuper vidimus ita inscriptum: P. M. TR. P. II. COS. II. LIBERAL. AUG. II. arbi-

arbitratus inde fuit, Angelonium in nota præsertim Consulatus errasse, ac pro Cos. II. Cos III. legisse. Locum propterea emendationi esse credidit, cælatoris tamen fidem, qvæ adhuc in nummi ejusdem ectypo apparet, intactam relinqvens. Qvod qvidem melius demonstrari non posse autumo, qvam si ejusdem Angelonii verba uti in priori sui libri editione exstant, atqve ea, qvæ in altera a Bellorio recognita & illustrata habentur, inter se invicem conferantur.

Verba Angelonii pag. 269. edit I.

Distribui Elagabalo nel primo suo arrivo un donativo notabile al Popolo, che secondo l' uso antico il nome avea di Congiario, e ne appare la memoria in medaglia con testa lettere descritte, e l' Imperadore sedente sopra di un palco con la Dea Liberalità appresso, ed uno del Popolo, che per alcuni gradi si conduce a prender cotal donativo, leggendovisi: P. M. TR. P. II. COS. III. P. P. LIBERAL. AUG. S. C.

Verba Angelonii pag. 220. edit II.

Distribui Elagabalo nel primo suo arrivo il Congiario al Popolo secondo l' uso. Appresso di me si trova *la memoria della Liberalità* seconda *in medaglia con testa e lettere descritte, e l' Imperadore sedente sopra di un palco con la Dea Liberalità appresso, ed uno del Popolo, che per alcuni gradi si conduce a prender cotal donativo, leggendovisi:* P. M. TR. P. II. COS. II. P. P. LIBERAL. AUG. S. C. in altro: LIBER. AUG. II.

Ex qvibus Angeloniine, an Bellorii hallucinatio ea dici debeat, manifeste apparet. Nummus enim, de qvo Bellorius loqvitur, est omnino alius, atqve iste ab Angelonio vulgatus. In hoc Liberalitas numerum non habet, in eo II. dicitur.

Ut vero non Angelonium, aut qvi nmmum æri incidit, tam parum, sive potius nimis oculatum fuisse credamus, ut amplius viderit, qvam qvod re ipsa in eo apparebat, nummus hic alter ei simillimus non ita pridem e terra erutus certissimo argumento esse poterit: qvi primæ est, ut vocant, magnitudinis, & indubitatæ prorsus antiqvitatis, optimeqve servatus. Ejus nobis humanissime copiam fecit Fr. Antonius Maria Remedius, Monachus Carthusianus, illius possessor, vir probus, & cultor venerandæ antiqvitatis. Tab. 3. fig. 4.

Qvum igitur in hoc etiam TR. P. II. COS. III. Elagabalus dicatur, inscriptionem eandem, qvam Angelonii nummus exhibet, veram fuisse dubitari amplius non potest. Ad hoc vero non levis, ut videtur, difficultas superanda mihi remanet adhuc. *Si nummi Liberalitatis II. V. C.* inqvit pag. 113. *exprimunt tantum Cos. II. manifesto consequitur, nummos Liberalitatis primæ, cujusmodi est ab Angelonio exhibitus, præferre non posse Cos III.* Recte qvidem, si Tribunicia potestas tantum, non vero Liberalitas etiam, qvoties in nummis sine numero occurrit, prima semper non esset, & ipse Angelonii nummus primam, non IV. Elagabali Liberalitatem promitteret. Exempla, ut infra patebit, plurima apud Mediobarbum occurunt, qvibus docemur, Liberalitatem in nummis non numeratam primam semper existimandam non esse. Qvæ non minus qvidem manifesta sunt, qvam ea sint, qvæ hoc idem de Trib. Pot. sine numero admonere nos possunt.

In Trajano.

Congiar. I. IMP. CÆS. NERVA. TRAIAN. AUG.
CONGIAR. P. R. S. C.

II. IMP. CÆS. TRAIAN. AUG. P. M. TR. P. P. P. PROCOS.
COS. II. CONGIAR. II. S. C.

Idem sine numero. IMP. CÆSAR. NERVA. TRAIAN. AUG. GERM.
COS. III. P. P. CONG. P. R. S. C.

Qvod postremum unum atqve idem cum Congiario secundo esse dicimus, non cum primo, ut Mediobarbo visum fuit. Nam si secundum Trajanus dederat in altero sui Consulatu, qvod inde Consulatu ejus III. signatur, jam primum esse non poterit. Hinc observamus, qvandoqve idem Congiarium in nummis renovari solitum fuisse, donec aliud ab Imperatore distribueretur, qvod magis magisqve patet ex alio Trajani nummo, in qvo Congiarium hoc ipsum II. non in secundo & tertio illius Consulatu tantum, sed etiam in qvinto indicatum, ac repetitum occurrit. In eo enim diserte legitur:

IMP. CÆS. NERVA. TRAIAN. AUG. GERM. DACICUS. P. M.
COS. V. CONGIAR. SECUND. S. C.

In Antonino Pio.

Congiar. III. ANNONINUS. AUG. PIUS. P. P. TR. P. COS. III.
LIBERALITAS. AUG. III. S. C.

IV. sine num. ANTONINUS. AUG. PIUS. P. P. TR. P. COS. III.
LIBERALITAS. AUGUSTI. S. C.

AN-

ANTONINUS. AUG. PIUS. P. P. TR. P. XI. COS. IIII. LIB. V. S. C.	*V.*
ANTONINUS. AUG. PIUS. P. P. TR. P. XVI. COS. IIII. LIBERALITAS. AUG. S. C.	*VI.* *fine numero.*
In M. Aurelio.	
IMP. CÆS. M. AVREL. ANTONINUS. AUG. P. M. TR. P. XV. COS. III. LIB. AUG. II. S. C.	*Congiar. II.*
M. AVREL. ANTONINUS. AUG. ARMENIACUS. P. M. TR. P. XIX. IMP. III. COS. III. LIBERAL. AUG. S. C.	*III.* *fine num.*
In L. Vero.	
IMP. CÆS. L. AVREL. VERUS. AUG. TR. P. COS II. LIB. AUGUSTORUM. S. C.	*Congiar.* *I.*
L. VERUS. AUG. ARMENIACUS. TR. P. V. IMP. II. COS. II. LIBERAL. AUG. S. C.	*II.* *fine num.*
In Commodo.	
IMP. CÆS. L. AVREL. COMMODUS. GERM. SARM. TR. P. II COS. LIBERALITAS. AUG. S. C.	*Congiar.* *I.*
M. COMMODUS. ANTONINUS. AUG. TR. P. V. IMP. IIII. COS. II. LIB. AUG. S. C.	*II.* *fine num.*
M. COMMODUS. ANTONINUS. AUG. TR. P. V. IMP. IIII. COS. DES. III. LIB. AUG. S. C.	*III.* *fine num.*
M. ANTONINUS. COMMODUS. AUG. TR. P. VI. IMP. IIII. COS. III. P. P. LIB. AUG. IIII. S. C. — — LIB. AUG. V. S. C.	*IIII.* *V.*
IMP. CÆS. M. AVREL. COMMOD. ANTON. AUG. PIUS TR. P. VI. IMP. IIII. COS. III. P. P. LIB. AUG. S. C.	*Idem* *fine num.*
M. COMM. ANT. P. FEL. AUG. BRIT. P. M. TR. P. XI. IMP. VIII. COS. V. P. P. LIB. AUG. VI. S. C.	*VI.*
M. COMMOD. P. FELIX. AUG. BRIT. P. P. LIBERALITAS. AUG. VII. S. C.	*VII.*
M. COMM. ANT. P. FELIX AUG. BRIT. P. P. P. M. TR. P. XV. IMP. VIII. COS. VI. LIB. AUG. S. C.	*Idem* *fine num.*
M. COMM. ANT. P. FEL. AUG. BRIT. P. P. P. M. TR. P. XVI. LIBERAL. AUG. VIII. S. C.	*VIII.*
IMP. CÆS. L. ÆL. AVREL. COMMODUS. ANT. P. F. AUG. P. P. P. M. TR. P. XVII. COS. VII. LIB. AUG. S. C.	*Idem* *fine num.*
In Sept. Severo.	
IMP. CÆS. L. SEPT. SEV. PERT. AUG. TR. P. COS. LIBERAL. AUG. S. C.	*Congiar. I.*
IMP. CÆS. L. SEPT. SEV. AUG. COS. II. LIBERAL. AUG. S. C.	*II.* *fine num.*
SEVERUS. PIUS. AUG. LIBERAL. AUG. VIIII. S. C.	*IX.*
L. SEPT. SEVER. AUG. IMP. XIII. LIBER. AUG. S. C.	*Idem* *fine num.*
In M. Antonino Caracalla.	
M. AVREL. ANTONINUS. PIUS. FELIX. AUG. GERM. P. M. TR. P. XVII. IMP. III. LIB. AUG. VIII. S. C.	*Congiar. IX.*
M. AVREL. ANTONINUS. PIUS. FELIX. AUG. P. M. TR. P. XVIII. IMP. III. COS. IIII. P. P. LIB. AUG. S. C.	*Idem* *fine num.*

Tot igitur exemplis inſtructi nos falli conjectura non credimus, ſi Liberalitatem, qvæ ſine numero in laudato Elagabali nummo, tertio ejus Conſulatu percuſſo, conſpicitur, non primam, ſed qvartam cenſendam eſſe dixerimus. Verum enim non eſt, qvod Vaillantius ſcribit tom. I. Numism. Imperat. pag. 287. ubi *tria Congiaria*, inqvit, *diſtri-*

distribuisse Elagabalum nos edocent baltenus eius nummi: qvum vel sex in ipsius nummis signata prodierint. Primum scilicet cum hoc titulo: LIBERALITAS AUG. de qvo Herodianus lib. V. cap. 5. διὰ δὲ τὰς συνήθεις τῷ δήμῳ νομάς, ἐπὶ τῇ τῆς βασιλείας διαδοχῇ, φιλοτίμως τε καὶ πολυτελῶς ἐπιτελέσας παντοδαπὰς θέας, *Diviso igitur Congiario in populum* (*ut mos est imperium suscipientibus*) *spectacula omnifariam edebat magnificentissima*. Alterum cum hac inscriptione: P M. TR. P. II. COS. II. LIB. AUG. II. Tertium item cum hac alia: P. M. TR. P. II. COS. II. LIB. AUG. III. Qvæ tria, si in secundo ejus Consulatu data fuere, istud igitur, qvod tertii Consulatus nota signatur, uti primum dici poterit? Qvando vero nec secundum, nec tertium dici neqvit, necessario conseqvitur, qvartum fuisse, ibiqve illud repræsentari, qvod ipsa prima tertii Consulatus Elagabali die datum, ita Lampridius in ejus vita cap. III. describit: *Qvum Consulatum inisset*, inqvit, *in populum non nummos vel argenteos, vel aureos, vel bellaria, vel minuta animalia, sed boves opimos, & camelos, & asinos, & servos populo diripiendos objecit, Imperatorium id esse dictitans*. Qvintum vero, nondum in nummis apparoit, illudqve anno proximo distribuit, ut ex Dione, qvum nempe Corneliam Paullam uxorem duxit: ἐν δ' οὖν τοῖς γάμοις, ait, οὐχ ὅπως ἡ γερουσία, ἢ οἱ ἱππεῖς, ἀλλὰ καὶ αἱ γυναῖκες αἱ τῶν βουλευτῶν διανομήν τινα ἔλαβον. ὅ τε δῆμος πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν δραχμάς, καὶ οἱ στρατιῶται ἑκατὸν πλείονι εἱστιάθησαν, *In quibus igitur nuptiis nonnulla largitio est non solum senatorio & eqvestri ordini, sed etiam Senatorum uxoribus. Plebs aureis sex epulata est viritim, milites hoc amplius qvatuor*. Sextum deniqve apud Mediobarbum legitur his literis expressum: LIBERALITAS. AUG. VI. populo tum forsan ab Elagabalo distributum vel qvum oxorem aliam duxit, vel qvum Alexandrum in filium adoptavit, & Cæsarem dixit. Qvod puto non ante Cal. Octobres contigerit anni Eræ vulgaris 221. qvicqvid in contrarium Lampridius referat Alexandri vitæ initio: *Accepit*, inqvit, *imperium, qvum ante Cæsar a Senatu esset appellatus, mortuo scilicet Matrino*, hoc est mense Junio anni Christi 218. Ergo non qvarto, ut credimus, sed primo imperii Elagabali anno: putaremqve cum doctissimo Cupero in histor. Trium Gordianorum pag. 46. verba illa, *mortuo* scilicet *Macrino*, a mala, ut inqvit, manu esse, nisi non uno eadem prorsus loco Lampridius ipse repeteret. In ejusdem enim Alexandri vita cap. 11. *Primus denique omnium*, ait, *cuncta insignia, & honorificentia genera simul recepit, suffragante sibimet Cæsaris nomine, qvod jam ante aliquot annos meruerat*. Et in Elagabalo cap. V. *Statim milites facti sui poenituit, qvod in Macrinum conspiraverant, ut hunc Principem facerent: atque in consobrinum ejusdem Elagabali Alexandrum, quem Cæsarem Senatus Macrino interempto appellaverat, inclinavere animos*. Ac nisi Lampridio Victor etiam adstipularetur cap. XXIII. de Cæsar. *Qvem* (Alexandrum) *comperta Opilii nece Cæsarem nobilitas nuncupaverat*. Poterat qvidem Alexander Cæsar a Senatu dici, & ab Elagabalo, dum illum in filium postea adoptavit, imperiiqve participem fecit, denuo Cæsar declarari. Sed tria potissimum sunt, qvæ factum id ita fuisse repugnant.

1. Nummorum raritas, in qvibus Alexander tantummodo Cæsar dicatur: qvi rari qvidem adeo sunt, ut apud Mediobarbum in Auctario magno ad Occonem non amplius qvatuor inspiciantur. Numerus certe exiguus admodum, & qvatuor annorum spatio, qvibus ille Cæsarea dignitate potitus esset, minus respondens. E Græcis vero vix duos inspeximos, qvorum alter noster est, Ægyptiacus, & non primo, sed anno eodem imperii Elagabali V. notatus, ut in ejus ectypo observari infra poterit. Tab. IV figur. 5.

2. Qvod Elagabalus, ut Dio est auctor lib. LXXIX. dum Romæ turpiter ac flagitiose viveret, hominem qvendam, qvod proceræ admodum staturæ esset, Cæsarem dicere cogitasset: ἤδη δὲ καὶ ἐξαίσιόν τινα ἄνδρα ἔχων, ὃν Καίσαρα διὰ τοῦτ' ἀποδεῖξαι ἠθέλησεν, *olim vero & mira magnitudinis quendam virum habuit, quem Cæsarem ob eam rem declarare voluit*. Atqvi Alexander si jam tum Cæsar fuisset, vix tam stulta subire eum poterat cogitatio. Neqve Mæsa ejus avia tam sollicita fuisset, ut idem Alexander in filium adoptaretur ab eo, & Cæsar diceretur: *Qvod*, ait Herodian. lib. V. cap. 17. *animadvertens Mæsa, ac suspectans militum indignationem, metuensque, ne si illi qnid accidisset, ipsa rursus in privatam vitam relaberetur, persuadet, levi alioqui stolidoque adolescenti, ut sibi consobrinum suum, nepotemque ipsius ex altera filiarum Mammæa pregnatum adoptaret, & Cæsarem declararet*. Mox ibi subdit Mæsa: *Neque tamen peregrinum aliquem, aut alienum hominem requirendum, consobrino potissimum id honorie tribuendum*. Eo igitur nomine Congiarium hoc VI. distribui ab Elagabalo potuisse non implicat.

3. Expressa eorundem, Dionis nimirum, & Herodiani auctoritas. Dio lib. supra citato de Alexandri adoptione ab Elagabalo Romæ habita hæc refert: *Bassianum*, Alexandrum scilicet, qvem Herodianus ante adoptionem Alexianum, non Bassianum vocatum fuisse ait, *consobrinum suum introduxit* (Elagabalus) *in Senatum: qnumque utrinque Mæsam & Soemiadem statuisset, puerum adoptavit*. Herodianus autem eodem lib. V. cap. 18. *Qnare Cæsar declaratus Alexander, Consulque factus cum Antonino est*, in annum scilicet proximum, qvi in fastis notatur V. C. DCCCCLXXV. vulgaris epochæ 222. qvo postea Cal. ipsis Janu-

riis

riis Elagabalus, ipso Lampridio teste, in ejus vita cap. XV. procedere cum eo noluit: *Denique*, ait, *Cal. Januariis, quum simul cum designati essent Consules, noluit cum consobrino procedere.*

Diximus autem Alexandrum forsan non ante Cal. Octobres ejusdem anni 221. Cæsarem & Consulem designatum fuisse, qvia prima ejusdem mensis dies natalis ejus fuerat, ut in veteri Calendario legitur apud Lambecium, & in ejusdem fragmento apud Bucherium: nostræqve conjecturæ adstipulatur ibidem Herodianus, qvi Alexandrum tum novum ætatis annum attigisse refert, non qvidem duodecimum, ut in ipsius Herodiani exemplaribus legitur, sed decimum qvartum. Etenim si mense Majo anni Christi 218. qvo Elagabalus annum decimum qvartum circiter agens Imperator ab exercitu salutatus fuerat, Alexander, ut lib. eodem cap. 5. ipse scripserat, jam decimum ætatis annum attigerat, necesse est, ut Cal. Octobribus anni 221. qvo Cæsar & Consul fuit designatus, non duodecimum, sed decimum qvartum suæ vitæ annum iniisset. Ita pariter Elagabalum per id tempus annos non circiter sedecim, sed septemdecim habuisse est dicendum. Qvod Dionis testimonio firmatur, qvi illum anno seqventi 222. qvo imperare ac vivere desiit, decem & octo annos natum fuisse affirmat.

Ut eo itaqve revertamur, unde digressi sumus, non in Angelonii nummo tantum Elagabalus TR. P. II. COS. III. inscribitur, sed in eo etiam alio à nobis edito, qvi fidem illius adauget, atqve ab omni eum falsitatis labe vindicat: qvumqve de veritate ejus inscriptionis nullus dubitationi locus reliqvus sit, neqve de universa laudati sui operis eversione vir Cl. Valsechius anceps amplius esse debet. Qvo everso, Dio iterum & Herodianus inveteratas inter se rixas & simultates repetunt: contenditqve Dio Elagabalum ἔτεσι τρισὶ, καὶ μησὶν ἐννέα, καὶ ἡμέραις τέσσαρσιν, *annis tribus, & mensibus novem, & diebus quatuor* imperasse. Contra Herodianus εἰς ἕκτον ἔτος, *in sextum annum* imperium occupasse. Nec Lampridius, neqve unus atqve alter Victor, neqve Eutropius, ut componere eos valeant, jam satis esse videntur: qvum istorum qvisqve ad tempus, qvo Romam Elagabalus advenit, ibiqve vixit, cogitationes suas referat. Lampridius in ejus vita cap. XXXIV. illum, ait, *loco Principum prope triennio* fuisse. Victor de Cæsar. cap. XXIII. *tricesimo regni mense* fuisse oppressum. Victor alter in epitome: *biennio & mensibus octo* imperasse, ac totidem Eutropius lib. VIII. cap. 13. qvi tamen breviori istius temporis spatio non omne illius imperii tempus comprehendi, sed tantum, ut diximus, illud, qvo Romæ degit, ita declarat: *Is*, inqvit, *quum Romam ingenti & militum & senatus expectatione venisset, probris se omnibus contaminavit. Impudicissime & obscenissime vixit: biennioque post & IIX. mensibus tumultu interfectus est militari.* At si vera Dionis sententia esset, annos nimirum tres, menses novem, & dies qvatuor Elagabalum in imperio vixisse, mensi Julio anni Christi 219. ejus Romam adventum adsignari oporteret: qvem tamen nonnisi circa mensem Novembrem anni ejusdem contigisse ex dicendis infra argui facile poterit.

His autem, qvæ a me hactenus dicta sunt, non Cl. Valsechio tantum puto me fecisse satis, sed Pagio etiam doctrina editisqve voluminibus celebri, qvi aliqvando idem prorsus, atqve ille senserat, conatusqve ipse etiam fuerat, non Dionem cum nummis, sed hos potius cum Dione conciliare. Postqvam enim Elagabali Tribuniciam potestatem V. seu qvintum imperii illius annum, qvi in nummis cum Græcis, tum Latinis incisus expressusqve visitur, in dubium qvandoqve posuisset, aliis deinde ejusdem Imperatoris nummis apud Vaillantium inspectis, uti erroneam dubitationem ejusmodi a se prorsus omnem abjecit. Nimium vero Dionis auctoritati tribuens, qvæ cum hac Tribunicia potestate V. aperte repugnat, ut illam sartam tectam servaret, novum qvoddam anticipatæ Tribuniciæ potestatis genus adinvenit, qvod in Critica Baron. ad ann. Christi 218. num. X. his verbis exposuit; *Postquam*, inqvit, *hæc scripseram, in manus meas venit nova editio Numismatum Imperialium Vaillantii, in qua exhibet nummum Heliogabali, ex quo deduco hunc Imperatorem ab anno superiori vel saltem à Calendis Januarii currentis anni, quo dictus est Imperator, annos suos numerasse.* Ab anno superiori, seu à morte Antonini Caracallæ imperii sui annos Elagabalum non numerasse, non unico argumento jam supra probavimus; neqve item à Cal. Jan. anni Christi 218. qvo anno non ante XVI. Cal. Jun. dictus est Imperator, annos suos numerare potuisse, non alia argumenta deerunt, qvibus hoc etiam demonstrari a me possit.

In libri ejusdem Vaillantii editione altera præ ceteris Elagabali nummum Pagius inspexisse se ait, cum hac inscriptione: P. M. TR. P. III. COS. III. P. P. in eoqve Imperatorem in qvadrigis repræsentari: qvumqve ad triumphum aliqvem spectare qvadrigæ illæ non possint, qvem nullum Elagabalus egit, ad processum proinde Consularem, qvem sui III. Consulatus initio, seu Cal. Januariis anni Æræ vulgaris 220. de more obierat, referendas eas esse censuit; indeqve infert, si Cal. Jan. anni V. C. DCCCCLXXIII. Christi 220. qva die Elagabalus Cos. III. processerat, Tribuniciam potestatem III. numerabat, ita illam numerare tum minime potuisset, nisi primam a Cal. pariter Januariis anni V. C. DCCCCLXXI. Christi 218. inchoasset.

Qq 2 Pro-

Processum illum Consularem, qvem laudatus Vaillantii nummus exhibet, non solum referri ad eum posse, qvo prima anni die Elagabalus ad Consulatus sui III. insignia capessenda prodierat, verum etiam ad qvendam alium ex iis, qvos per annum publica alia occasione uti Consul celebrare potuit, post doctissimum Cardinalem Norisium tanta qvidem rerum copia & eruditione Cl. Valsechius ostendit, ut ea hic repetere actum propemodum agere videretur.

Qvanqvam vero vir eruditus fusius probaverit, processum eundem cuipiam ex iis attribui etiam posse, qvi per annum à Consulibus haberi solebant; primum tamen initio anni habitum eo exprimi non posse, sui systematis ratio probare non sivit. Qvod nos ita demonstrabimus.

I. Si processus idem Consularis ejus anni initium respiceret, qvo Elagabalus Cos III. processit, is inde per totum annum illum Tribunicia potestate non alia inscribi potuisset, qvam tertia, qvæ in eodem Vaillantii nummo legitur. Qvum vero secunda etiam, ut vidimus supra, cum eadem Consulatus III. nota tum in Angelonii nummo, tum in alio ei simili, qvem æri incisum dedimus, sese inscriptum obtulerit, res manifesta admodum est, iisdem Cal. Januariis illius anni, qvo Elagabalus Consulatum III. suscepit, Tribuniciam potestatem III. non numerasse, proindeqve qvadrigas in ipso Vaillantii nummo exhibitas processum Consularem primum tertii Elagabali Consulatus initio habitum denotare non posse.

II. Si Elagabalus à Cal. Januariis anni V. C. DCCCCLXXI. vulgaris epochæ 218. per ejusmodi anticipationem Tribuniciæ suæ potestatis exordium sumpsisset, Calendis deinde Januariis anni V. C. DCCCCLXXV. Christi 222. qvibus IV. Consulatum iniit, Alexandro Cæsare Collega, certe non qvartus, sed qvintus, qvæ Pagii opinio fuit, imperii illius annus decurrere cœpisset. Qvod tamen falsum esse, ex veteribus nummis non modo, sed ex fastis etiam Græcis, qvos ex apographo Vossiano ad calcem Chronici Paschalis Ducangius edidit, liqvido apparet. Illorum siqvidem initio legitur: *Ἀντωνῖνος τὸ δʹ καὶ αʹ Ἀλέξανδρος*, *Antonius* IV. & *Alexander*, scilicet Consules, *δʹ*, *αʹ* IV. & I. hoc est anno IV. imperii Elagabali, & I. Alexandri.

His igitur, atqve aliis certis & indubitatis testimoniis abunde firmatum credimus, annum istum imperii Elagabali qvartum non v. Id. April. anni Christi 221. terminum habuisse suum, ut Cl. Valsechii sententia est, neqve prid. Cal Januarias, ut Pagius censuit: sed Cal. ipsis Januariis anni tunc ineuntis 222. ut ex fastis supra laudatis fit manifestum, in cursu adhuc fuisse. Qvare mihi probandum illud restat, Elagabali cædem non mense Martio istius anni seqvutam esse, neqve proinde tunc Alexandrum in imperio ei successisse.

Qvi præter Dionem, & Canonis Paschalis S. Hippolyti inscriptionem contra id facere videtur, Lampridii locus est in vita Alexandri cap. VI. Mihi vero certe non ita. Nam acclamationes, qvibus ei Antonini & Magni cognomina oblata à senatu fuisse refert, & qvas *ex actis urbis ad prid. Non. Martias* exscripsisse se ait, ut mense Martio non illius anni 222. sed inseqventis 223. habitas fuisse credamus, non unica ratio est. 1. *Gratias vobis P. C.* inqvit Alexander, *non nunc primum, sed & de Cæsareo nomine, & de vita servata, & Augusti nomine addito, & de Pontificatu Maximo, & de Tribunicia potestate, & Proconsulari imperio.* Qvæ qvidem Alexandri verba *non nunc primum*, jam antea de imperio sibi collato senatui gratias egisse declarant. 2. Inter alia, qvæ ibi senatus Alexandro respondet, *moneta nomen Antonini reddatur*, ab eo petit. Qvæ si Antoninus Elagabalus tum vivere desiisset, visa prorsus inanis petitio esset, ut id nempe reddi ac restitui peteretur, qvod amissum vix nondum fuerat. Atqve uti monetam sine Antonini nomine aliqvandiu signatam ea verba denotant, ita Elagabalum ante aliqvod tempus interemptum declaratumqve Imperatorem Alexandrum fuisse designant. 3. *Nuper certe, Patres, meministis*, ait iterum Alexander, *quum ille omnium non solum bipedum, sed etiam quadrupedum spurcissimus Antonini nomen præferret & in turpitudine atque luxuria Nerones, Vitellios, & Commodos vinceret, qui gemitus omnium fuerint, quum per populum, & honestorum coronas una vox esset, hunc non rite Antoninum dici, & per hanc pestem tantum violari nomen.* Qvibus itidem verbis, iis præsertim: *Nuper certe, Patres, meministis*, qvum præteritum tempus demonstretur, ac majus qvidem, qvam dierum aliqvot, hinc doctissimum Tillemontium opinio subiit, acclamationes ejusmodi annos tres vel qvatuor post Elagabali mortem contigisse. Mihi vero post menses tantum aliqvot ita acclamatum Alexandro fuisse videtur. Uti enim particula *Nuper* rei cuipiam, qvæ plurium annorum remotiora tempora spectat, accommodari neqvit, ita pariter verbum illud *meministis*, qvo ad memoriam de re aliqva præterita excitandam utimur, non dies paucos, sed aliqvot mensium spatium interjectum declarat. Qva propter verborum Lampridii correctioni locum non esse existimo, neqve ut eadem cum termino à

Dione

Dione Elagabali imperio adsignato consentiant, vim sibi tantam a Cl. Valsechio illatam pati ullo modo posse videntur, qvum terminus ille ad v. Id. Martias anni Christi 222. verba vero Lampridii ad prid. Nonas Martias anni inseqventis 223. ut supra exposui, referri debeant: qvumqve præterea inter has voces *prid. Nonas*, ut habet Lampridius, & *prid. Idus*, ut V. C. legit, non ea literarum proportio & analogia sit, qvæ potuerit librariorum oculos fallere.

Elagabalum autem Idibus Aprilibus anni Eræ Christianæ 222. ipso IV. & Alexandro Cos. superstitem adhuc fuisse, antiqvæ basis inscriptio testatur, qvæ apud Grut. pag. ccc, & ante ipsum apud Panvin. lib. II. Fastor, pag. 369. ita se habet:

SERAPI SACR
IMP. CÆS. M. AVREL
ANTONINUS. AUG
PIUS. FELIX. COS. IIII
P. P

a tergo

DEDIC. ID
APR. IMP
CÆS. ANT
PIO. IIII. ET
M. AUR. ALE
XANDRO
COS

Qva diserte docemur, die ipsa XIII. Aprilis, qva Canonis Paschalis inscriptio Alexandrum, non Elagabalum, Imperatorem agnoscit: Elagabalum, non Alexandrum, Imperatorem fuisse, ac Serapi statuam, vel signum aliud dicasse. Qvod post sui mortem aliqvo modo fieri ab eo potuisse, nemini puto persuasum. Porro uti ullam excogitare caussam neqveo, cur vlteriari hæc inscriptio potuerit, ita ei aliqvod suspicionis indicium inesse non video. Neqve enim sufficit, ea ut suspectæ fidei haberi, vel dici qvodammodo possit, qvod in hoc a Dione dissona sit: immo potius qvum a nummis, ut mox videbimus, sua ætate cusis non discrepet, neqve, ut scriptorum fortuna est, librariorum oscitationi, aut inscitiæ subjecta fuerit unqvam, eundem Dionis locum mihi suspectum omnino facit ab ea dissensus. Qvod præterea dedicantis mentio in anteriori parte basis, temporis vero dedicationis in aversa fiat, non recte conjici ex eo posse reor, posteriorem partem illam post Elagabali necem inscriptam fuisse, & cum priori rem ei nullam esse. Nam si divinatio hæc vera esset, qvæ nec vero similis esse videtur; manca & inepta prorsus dici posset aversæ partis inscriptio, nesciretur qve, à qvo, vel cujus auctoritate peracta ejusmodi dedicatio fuisset. Huic certe similis apud veterum monumentorum Collectores non unus inscriptus lapis occurrit, qvi in una sui parte dedicantis nomen, in altera dedicationis diem præfefert. Ac potissimum inscriptio hæc, qvam Panvinius pariter edidit lib. eodem II. Fastor, pag. 333. exemplo esse poterit.

EX. AUCTORITATE
IMP. CÆSARIS. DIVI
NERVÆ. TRAIANI
AUG. GERM. DA
CICI. PONT. MAX
TRIB. POT
XIV. COS. V. P. P

a tergo

DEDICATUM. KAL. MART
URSO. SERVIANO. II
L. FABIO. JUSTO. COS

Qvam qvidem posteriorem basis inscriptionem si prioris partem non esse dixerim, propterea qvod non eandem, sed posticam lapidis faciem occupat, me sanum omnino non crederem. Ita alteri Cl. Valsechii conjecturæ locum ullum esse non video: vel inscriptionem scilicet illam, Elagabalo superstite, insculptam utiqve fuisse, dum

omnia pro dedicatione templi parata forent, vel templum ipsum ab Elagabalo extructum, eoqve interfecto, Alexandrum dicasse. Nam præterqvamqvod non videtur, qvæ rei necessitas esset, ut unum vel duos menses ante de inscriptione dedicationis cogitarent, qvam ejusdem dedicationis dies haberetur, templum re vera illud fuisse, qvod ibi sacrum dicatumqve Serapi dicitur, inscriptio non explicat: qvæ qvum in basi exstet, non templum, sed statuam, vel simulacrum aut signum aliqvod Serapi sacrum, eidemqve basi superpositum, tantoqve apparatu non egens denotare potius crederem. Ejusmodi vero inscriptionum sacrarum ædium sedes non bases, sed ipsas templorum facies fuisse, vetustæ illorum porticus aliqvot, qvæ adhuc Romæ superant, & nummi itidem qvamplurimi ostendunt, qvi templa videlicet Divo Julio, Jovi Olympio, Tonanti, Jovi & Marti Ultori, Junoni Martiali, gentiumqve Diis id genus aliis dicata, atqve ita in fronte inscripta præseferunt.

Idibus itaqve Aprilibus anni Christi 222. nondum Elagabalum neci datum, & Alexandrum imperio potitum fuisse ex eadem veteri basi tunc temporis literis ornata, certa atqve indubitata res est.

Post diem vero XV. Maji anni ejusdem, qvæ anni qvarti ejus imperii terminus fuerat, in vivis etiam fuisse, veteres nummi, ut initio innuimus, tum Latini apud Occonem, ejusqve ampliatorem Mediobarbum, tum Græci apud Vaillantium, qvi Trib. illius Pot. V. vel. V. ejus imperii annum initum exhibent, manifeste testantur. Qvibus nos alium nondum editum, qvi in Ægypto cusus optimeqve cælatus, rei nummariæ studiosorum gratia, qvi novitate delectantur, & copia, hic adjiciendum putavimus. Tab. IV. figur. 6

Præterea neqve mense Junio ejusdem anni 222. Elagabalum occisum, & Alexandrum Imperatorem renunciatum adhuc fuisse, Lampridii, & Herodiani loca qvædam nondum ab aliis, qvod sciam, observata, exploratam rem faciunt. Alexander, ut apud Lamprid. legitur in illius vita cap. IX. *imperavit annis* XIII. *diebus* IX. & Eutrop. lib. VIII. cap. 14. *Periit in Gallia* (apud Moguntiam) *militari tumultu, tertiodecimo imperii anno, & die IIX. in matrem suam Mammaeam unice pius.* Qvi dies in Alexandri nummis anni XIV. imperii nota indicantur, uti etiam pluribus in locis apud Herodianum, ac præsertim lib. VI. extremo, ubi ait: *τέλος μὲν δὴ τοιοῦτον κατέλαβε τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὴν μητέρα, βασιλεύσαντα ἔτεσι τεσσαρεσκαίδεκα, ὅσον πρὸς τοὺς ἀρχομένους ἀμέμπτως, καὶ ἀναιμωτί, Hunc finem habuit vita Alexander una cum matre, quum annos quatuordecim sine ulla subjectorum querela atque adeo sine sanguine imperasset.* Igitur qvum dies tantum octo, vel novem ultra tredecim annos integros Alexander imperasset, eodem anni tempore eum declaratum Imperatorem dici oportet, qvo fuit à Maximino interfectus. Lamprid. ibidem cap. LXI. etsi non diem, neqve mensem, sed horam duntaxat ejus mortis prodiderit; inde tamen qvo anni tempore à Maximino patrata ea fuerit, argui facile poterit: *Profectusque*, ait, *ad bellum, in loco supradicto ita occisus est. Prandaret forte publico, ut solebat, convivio, idest apertis papilionibus, cibo militari accepto: neque enim aliud à dissentientibus militibus in tentoriis est repertum. Et quum dormiret post convivium hora diei fere septima, unus ex Germanis, qui scurrarum officium sustinebat, ingressus dormientibus cunctis, solo tantum Imperatore intervigilante visus est. Cui Alexander, quid est hic, inquit, contubernalis? num aliquid de hostibus nuncias? At ille metu perterritus, & sperans non posse se evadere, quod in tentorium Principis irruisset, ad contubernales suos venit, eosque ad durum Principem interimendum cohortatus est, qui subito plures armatique ingressi inermes & obsistentes contruncarunt, ipsumque pluribus ictibus confoderunt.* Hora hac diei fere septima, seu prima post meridiem, qva Germanus ille Imperatorem occisurus tentoria visus est ingredi, verum qvanvis non sit, ut mox videbimus, Alexandrum interemptum à Maximino fuisse, hoc tamen æstivo tempore contigisse jam satis Lampridius ostendit. Etenim si tempore alio id evenisset, credi vix posset, ac ne vix qvidem, milites, ipsasqve Principis excubias, atqve adeo *cunctos*, ut ait, in tentoriis degentes, post convivium somno ita obrutos fuisse, ut prodi tentoria potuerint.

Qva vere diei hora id acciderit, Herodianus tradit lib. VI. cap. 9. Inqvit enim: *τῆς νυκτὸς δὲ διαδεξαμένης κατὰ τὸ περὶ ὄρθρον, nocte autem exacta, quum jam lucesceret.* Æstivi autem temporis diem illam fuisse, qvæ mox subdit, satis superqve manifestant: *ἀγγελλόντων τινῶν ὅτι δὴ Μαξιμῖνος πρόσεισι, κόνις τε πόῤῥωθεν ἐγηγερμένη φαίνεται*, hoc est: *nunciantibus quibusdam adesse Maximinum, pulveremque haud procul excitatum videri.* Mane, atqve adeo hora diei prima, alia anni parte, qvam æstiva pulverem eqvorum pedibus excitari posse, in Germania præsertim, ubi hoc accidit, qvis tam credulus, ut vel jurato hæc narranti fidem habeat?

Maximini etiam interitu hoc idem Herodianus confirmat lib. VIII. cap. 5. Nam postqvam diuturnam Aqvilejæ obsidionem, cum iis, qvæ inde illic evenerant, recensuisset, inter alia, qvæ defatigati milites sub ipsius obsidionis finem incommoda subibant,

hæc

hæc ille proxime ante Maximini cædem commemorat: ὁ δὲ στρατὸς πάντων ἐν σπάνει, τῶν τε καρποφόρων δένδρων ἐκκεκομμένων, τῆς τε γῆς ὑπ' αὐτοῦ δεδῃωμένης, μένοντές δὲ ὑπὸ σκηναῖς αὐτοσχεδίοις, οἱ δὲ πλεῖστοι ὑπὸ γυμνῷ τῷ ἀέρι, ὄμβρους τε καὶ ἡλίου ἠνείχοντο. *Exercitus vero omnium rerum egenus, excisis feracibus arboribus, agroque omni ab ipso pervastato, sub tentoriis tumultuarie factis degebant: maxima vero pars sub aperto cœlo tolerabant imbres, atque solem.* Imbres qvidem qvocunqve anni tempore moleste homines ferimus: solis vero radios militibus præcipue duriora pati solitis, verno, atqve alio anni tempore, qvam æstivo, graviores accidere potuisse qvis iterum credat? Qvare si ab æstate anni Christi 238. qva Maximinus, teste ibidem Herodiano, trucidatus fuit, cum annis tribus ac diebus paucis, qvibus ille imperavit, retroeamus, ad æstatem deveniemus anni 235. qva ille, Alexandro optimo Principe interfecto, imperium crudeliter invasit. Rursus si ab æstate anni hujus cum annis tredecim, ac diebus octo, vel novem retrogrediamur, qvibus itidem, ut vidimus, Alexander in imperio vixit, non mensem Martium, neqve Octobrem, ut post Mediobarbum Vaillantius censuit, sed æstatem habebimus anni Christi 222. qvam non ante Elagabalum exstinctum, & Alexandrum imperio potitum affirmare omnino oportet.

Ad hæc facit, qvod Herodianus ibidem subdit, tempore scilicet diurno Maximinum interfectum, in tentorio dum qviesceret (qvod alio sane tempore qvam æstivo vix dici de eo poterat) Aqvilejensem oppugnationem illam diuturnam & inexplicabilem fuisse: *Quum igitur*, inqvit, *ad hunc modum mœstus atque inops exercitus esset, repente, dum sub tentorio quiesceit Maximinus, vacuo die à pugna, quum plerique aut in tabernacula, aut in suas quisque stationes concessissent, visum est militibus iis, quorum ad urbem Romam sub monte Albano castra erant, atque in his liberi eorum conjugesque relicta, nisi dedere Maximinum, ut aliquando à diuturna & inexplicabili obsidione requiescerent.* Antea vero cap.4. dixerat Maximinum sub Aqvileja castrametatum fuisse, qvum vicinorum montium nives solutæ jam fuerant: *Ut autem*, inqvit, *ad fluvium pervenit, qui ad lapidem duodecimum procul est ab urbe, invenit ipsum maxima alvei profunditate ac latitudine defluentem. Etenim anni tempore soluta vicinorum montium nives, quas longa hiems duraverat, maximum torrentem effecerant, sic ut nullo pacto transire exercitus posset.* Qvare si verum esset, Maximinum in eadem obsidione, non æstate, sed mense Martio obtruncatum fuisse, uti ab Herodiano diuturna & inexplicabilis obsidio illa appellari poterat, qvæ non ante mensem, Martium, atqve adeo Aprilem, vel Majum incepta fuisse videtur? qvum nives, qvas, ut ipse refert, eo anno longa hiems duraverat, vix antea in ea regione solutas fuisse crediderim?

Hinc etiam fit, ut victoria, qvam Maximinus de Germanis retulit, non ad æstatem anni Christi 235 sed inseqventis anni 236. referri omnino debeat. Ex Herodiani qvippe libro VII. cap.2. probe arguimus, illum circa finem mensis Junii, vel proximi Julii initio cum exercitu in Germaniam intrasse, qvum nempe maturæ jam segetes essent: Γενόμενος δ' ἐν τῇ πολεμίᾳ Μαξιμῖνος, πολλὴν γῆν ἐπῆλθεν, οὐδενὸς αὐτῷ ἀνθεστῶτος, ἀλλὰ τῶν βαρβάρων ἀνακεχωρηκότων. ἐδῄου τε οὖν πᾶσαν τὴν χώραν, μάλιστα τῶν ληΐων ἀκμαζόντων. *At vero Maximinus hostilem ingressus agrum, diu nemine qui resisteret invento (quippe omnes abscesserant barbari) regionem illorum depopulabatur, maturis jam segetibus.* Mense vero Junio, vel Julio ineunte anni Christi 235. Maximinus, ut tot certis argumentis ostendimus supra, Romanum imperium nondum invaserat. Qvod qvidem vel ejus nummo, qvem æri incisum ex museo nostro prodimus, satis superqve firmatur. Ex eo nanqve patet, Maximinum non ante finem mensis Julii, vel Augusti initium anni Christi 236. postqvam scilicet Tribuniciam potestatem II, inierat, victoriam ejusmodi de Germanis reportasse. Tab. VI. figur.7.

In una parte siqvidem circa laureatum Imperatoris caput solita hæc epigraphe exstat: IMP. MAXIMINUS. PIUS. AUG. in altera legitur: P. M. TR. P. II. COS. P. P. ita ut Tribuniciam potestatem II. Maximinus inchoaverat, & Germanici titulum, qvem eadem victoria ei peperit, nondum meruerat. Non ignoro eqvidem à Mediobarbo ex vulgari qvodam Peregrini Ascanii pictoris veterum nummorum Imperialium indice ejusdem Maximini nummum referri, in qvo ejus Trib. Pot. prima, hoc est sine numero, cum titulo Germanici jungitur, sed mirari oportet, virum eruditissimum, deqve re nummaria optime meritum hominis hallucinationem non observasse, qvi nummum illum ex Angelonio recitat, in qvo, ut in nostro, TR. P. II. legitur.

Ac potissimum iisdem Herodiani locis nummos deinceps, qvi anno V. imperii Elagabali inscribuntur, optime illustrari nemo non viderit. Ad qvorum majorem confirmationem æqve facere videtur singulare atqve elegans admodum Anniæ Faustinæ tertiæ Elagabali uxoris numisma maximum à Laodicenis in ejus honorem percussum, qvod indubitatæ exploratæqve prorsus antiqvitatis in museo Theupoliano supra laudato adservatur, qvodqve adhuc ineditum dici qvodammodo potest, utpote ab incisore Veneto ita male lectum ac delineatum, ut ferme aliud ab eo, qvod re vera est, videatur. Illud uti

uti ab eodem cælatore accepit, V. Cl. Philippus à Turre, illustrissimus Adriæ Episcopus, doctissimo Commentario luculenter exposuit, qui habetur tom. IV. Venetæ ephemeridis literatorum Italiæ: & qvidem si tale illud esset, qvale incisor idem repræsentavit, majori eruditione doctrinaqve exponi vix potuisset. Qvomodo autem numisma ipsum vere se habeat, In ectypo hic subjecto inspiciatur, qvem paullo post qvam numisma erutum e terra fuerat: Jo. Cajetanus Piccinus pictor, ut mihi ejus copiam faceret, qvam diligentissime religiosissimeqve excepit. Tab. VII. figur. 8.

In priori parte, ut patet, circa ipsum Anniæ caput legitur: ANNIA. ΦΑΥCΤΕΙΝΑ; ΑΥΓΟ... *Annia Faustina Augusta.* In posteriori urnæ qvatuor visuntur, supra qvas characteres isti reliqvi apparent...ΩΝΑΟΛ....Ι...ΩΝΕ.... qvi ita mihi, ac non aliter explicari, ac suppleri posse jam visi sunt, nempe: ΑΓΩΝ. Α.ΟΛΥΜ. ΑΝΤΩΝΕΙΝ. *Certamen primum Olympium Antoninianum.* Infra vero legitur: ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟC. ΛΑΟΔΙΚΕΩΝ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ *universale*, certamen scilicet, *Laodicensium Neocororum*: hoc est Laodicensium ad Lycum, qvi Elagabali & Anniæ Faustinæ sponsalium nuncio habito, in illorum honorem ludos *Antoninianos* ab Elagabali nomine sic eos appellantes pro more instituere voluerunt. In medio proxime sub urnis legitur: ΔΟΓΜΑΤΙ. CΥΝΚΛΗΤΟΥ *Decreto senatus.* Qvos ludos nonnisi post qvartum imperii Elagabali annum, & qvinto jam inito habitos fuisse, Ægyptiacus ipsius Anniæ Faustinæ nummus, cujus Vaillantius meminit, anno illius imperii V. signatus, manifestum facit: ex eo nanqve Elagabalum tunc temporis Anniam sibi despondisse pro comperto habemus. Certamina vero Olympica circa solstitium æstivum committi ac celebrari solita fuisse, non est, qvi dubitet. Idqve summi chronologorum Scaliger & Petavius jam prænotarunt: uti etiam Philippus Labbæus vir itidem doctissimus cap. VII. Introduct. ad Compend. Chronologicum historiæ sacræ & profanæ, ubi eodem anni tempore apud Græcos ludos Olympicos, qvo sæculares apud Romanos celebratos fuisse affirmat: hos autem ipso messis tempore, ut ex Zonara lib. 2. cap. 5. Qvod ex Thucydide pariter discimus, qvi lib. V. cap. 182. hæc habet: *ὀλύμπια δ᾽ ἐγένετο τοῦ θέρους τούτου, οἷς Ἀνδροσθένης Ἀρκὰς παγκράτιον τὸ πρῶτον ἐνίκα, Olympia vero exstiterunt hac ÆSTATE, in quibus Androsthenes Arcas in pancratii certamine primam palmam retulit.* Atqve hoc idem ex Livio XXVII 35. præ ceteris autem ex Censorino, cap. 21.

Qvum clarum itaqve ac perspicuum undiqve sit, Elagabalum imperii sui anno IV. die XVI. Maji, vel VII. Junii A. C. 222. exacto, qvintum inde attigisse, credi neqvit, Dionem & Herodianum, qvi ea ætate vixerunt, historiam illius scribentes rectum annorum ac mensium, qvibus imperaverat, numerum non tenuisse, atqve unum ei annum qvartum non integrum, alterum vel sextum jam initum adsignasse. Ita qvidem in pervetustis etiam illorum exemplaribus legi, negari non potest: ita vero eos scripsisse, necsecus scribere potuisse, non item. Notum est sane omnibus, qvam labi proni semper notarii librariiqve fuerint, in notis præcipue numeralibus excipiendis: de qvorum imperitia ac negligentia sæpe graviter expostularunt conqvestiqve auctores fuere. Hic recitare ne pigeat qvid S. Hieronymus in hanc rem scripserit ad Lucinium epist. XXVII. *Si paragrammata*, inqvit, *repereris, vel minus aliqua descripta sunt, qua sensum legentis impediant, non mihi debes imputare, sed tuis, & imperitia notariorum librariorumque incuria, qui scribunt non quod inveniunt, sed quod intelligunt, & dum alienos errores emendare nituntur, ostendunt suos.* His propterea, non ipsis auctoribus, si qvis est, qvi de iis optime mereri cupiat, hanc mea qvidem sententia imputare ignorationem debet. Num igitur, ut in aliis sæpissime contigit, librarios, a qvibus tot inde exemplaria manarunt, Dionis codicem pro more vitiasse, numerosqve partim transposuisse, partim depravasse credendum est? *τρισὶ* nempe, qvi dierum numerus erat, annis dedisse, *τεττάρσι* vero diebus, qvi annorum esse debuit, *μηνὶ ἑνὶ* mensium numero, in *μησὶν ἐννέα*, ob qvandam, qvæ inter has voces analogia est, converso? Utcunqve fuit, certe fatendum est, errorem in Græcum Dionis codicem irrepsisse: nec repugnaret scripsisse illum: *ἔτεσι τέτταρσι, καὶ μηνὶ ἑνὶ, καὶ ἡμέραις τρισὶν*, hoc est, *annis quatuor, & mense uno, & diebus tribus.* Ita enim secundum Dionem ipsum à die VII. Junii anni epochæ vulgaris 218. imperio Elagabali incepto, die inde XI. Julii anni 222. terminatum illud fuisset, qvod illius nummis, aliisqve non ita levibus, ut auguror, argumentis adductis consentaneum omnino esset. Qvippe annis iisdem qvatuor, mensi uno, & tribus diebus si dies octo, vel novem addas præter annos tredecim completos, qvibus Alexander imperavit, diem circiter 20. Julii A. C. 235. habebis, qva die mane pulverem in Germania Maximini eqvitatu facile excitari potuisse, non est, qvi stupeat. Ita etiam paucis diebus aliis additis, qvos, tribus exactis, Maximinus imperium occupavit, ejusdem mensis anni Christi 238. exitus, vel proximi Augusti initium erit, qvo tempore ardentiores solis radios vel ipsis Maximini militibus graves atqve molestos sub Aqvileja accidere potuisse, nemo hoc etiam mirabitur.

Herodiano sortem non aliam obtigisse non dubito, atqve ubi lib. V. cap. ult. ipse etiam fortasse scripserat *εἰς πέμπτον ἔτος, in quintum annum*, librarium aliud agentem

τὸ

τὸ πέμπτον in *ἕκτον*, *quintum* in *sextum* vetiſſe: qvo nil facilius ei fuerit, ſi per ε, numeri qvinti literam, annum illum indicatum invenerit: qvæ litera in ima ſui parte deleta, aut parum calamo expreſſa, pro ς numeri ſexti nota, accipi facile potuerit.

Qvod præterea de Dione & Herodiano hactenus diximus, iis nimirum imperii Elagabali terminos latere non potuiſſe, hoc idem de S. Hippolyto, qvi eadem illorum ætate inclaruit, affirmemus oportet. S. Hieronymus de ſcriptor. Eccleſiaſt. cap. LXI. *Hippolytus*, inqvit, *cujusdam Eccleſiæ Epiſcopus (nomen quippe urbis ſcire non potui) rationem Paſchæ, temporumque canones ſcripſit usque ad primum annum Alexandri Imperatoris, & ſedecim annorum circulum, quem Græci ἑκκαιδεκαετηρίδα vocant, reperit.* Qvanqvam vero S. Hieronymus ibi non exprimat, hunc ſedecim annorum cyclum a primo imperii Alexandri anno incepiſſe, rationem tamen Paſchæ temporumqve canones, qvorum etiam meminit, alios prorſus ab eo fuiſſe, annus ipſe primus Alexandri, in qvem illi finiebant, ſatis demonſtrat. Atqve Euſebius lib. VI. cap. 16. Hiſtor. Eccleſiaſt. diſerte id explicat. Ibi enim opus Hippolyti, de Paſchate, in qvo iidem temporum canones, ſeu chronicon, & ſedecennalis Paſchæ cyclus in cathedra inſculptus continebantur, ita deſcribit: *τότε δῆτα καὶ Ἱππόλυτος συντάττων μετὰ πλείστων ἄλλων ὑπομνημάτων, καὶ τὸ περὶ τοῦ πάσχα πεποίηται σύγγραμμα, ἐν ᾧ τῶν χρόνων ἀναγραφὴν ἐκθέμενος, καί τινα κανόνα ἑκκαιδεκαετηρίδος περὶ τοῦ πάσχα προθείς, ἐπὶ τὸ πρῶτον ἔτος αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου τοὺς χρόνους περιγράφει*, *Eo ſane tempore & Hippolytus præter pleroſque alios Commentarios, quos componebat, opus etiam de Paſchate conſcripſit, in quo & temporum ſeriem explanat, & canonem quendam ſedecim annorum de Paſchate ponit, & temporum ſolum deſcribit ad primum annum Imperatoris Alexandri.* Qvibus canonem Paſchalem, qvi hodie in duas tabulas partitus in cathedra viſitur, eidem operi de Paſchate poſt Chronicon inſertum fuiſſe, non obſcure Euſebius prodidit. Idqve ex ipſius canonis inſcriptione, qvæ in latere cathedræ dextero legitur, etiam apparet. Hæc enim præ ceteris ibi adnotantur: ΕϹΤΑΙ. ΤΟΙϹ. ΕΞΗϹ. ΕΤΕϹΙΝ. ΚΑΘΩϹ. ΥΠΟΤΕΤΑΚΤΑΙ. ΕΝ. ΤΩ. ΠΙΝΑΚΙ. ΕΓΕΝΕΤΟ. ΔΕ. ΕΝ. ΤΟΙϹ. ΠΑΡΩΧΗΚΟϹΙΝ. ΚΑΘωϹ. ϹΕϹΗΜΕΙωΤΑΙ, *Erit ſequentibus annis, ſicuti ſubjectum in tabula eſt. Evenit autem in præteritis, ſicuti indicatum fuit*, ſuperius ſcilicet in opere, in qvo S. Hippolytus de ratione Paſchatis egerat, temporumqve ſeriem digeſſerat: ubi etiam Lunas, & Dominicas Paſchales, ut videtur, ſingulis qvibusqve annis indicaverat. Hæc vero, qvæ pariter aliorum ejus operum fortuna fuit, ad nos minime pervenere. Atqve hoc idem certe diſcrimen puto ſubiiſſent bini qvartadecimarum Lunarum, & Dominicarum Paſchalium ſedecennales canones, qvos in illius codice una eademqve tabula comprehenſos fuiſſe exiſtimo, niſi ſeqvioris ævi cura fuiſſet, ut ad Eccleſiæ Dei uſum in cathedra eadem marmorea inſculperentur. Qvos qvidem poſt S. Hippolyti ætatem in ea inſculptos fuiſſe, non una plane ratio ſuadet. Præ ceteris qvæ ejus creditur ſtatua, qvam ut eidem adhuc ſuperſtiti poſitam exiſtimemus, non illius ævi humilis Chriſtianorum conditio, neqve ipſius viri ſanctitas omnino pati videtur. Atqve ejus deinde librorum tituli, qvorum in margine cathedræ mentio exſtat: qvi nonniſi poſt ipſius obitum ab alio appoſiti fuiſſe videntur, ut in ipſius honorem laudemqve cederent. Qvod qvum ita ſit, veriſimile admodum eſſe reor, aliqvid in eodem canone commiſſum fuiſſe, qvod nullo pacto S. Hippolyto eſt adſcribendum. Nonnulla viri doctiſſimi jam prænotarunt, qvæ partim ſculptoris inſcitiam, partim alterius incuriam arguunt. Et vero qvicunqve ille fuit, qvi laudabilem curam hanc ſuſcepit, ut cyclus iſte Paſchalis in duas partes ibi diviſus inſculperetur, ſe non omnia advertiſſe pluribus in locis oſtendit, maxime in inſcriptionibus, qvæ canoni appoſitæ hinc inde fuerunt: in qvibus cum die XIII. & XXI. Aprilis anni Chriſti 222. annum primum imperii Alexandri jungit. Qvod qvum ex argumentis adductis ſtare nullo modo poſſit, non S. Hippolyto, ſi modo annus primus Alexandri cum anno Juliano 222. in qvem vere primus annus ille incidit, acceptus ab eo non fuerit, ſed ei potius imputari debet, qvi ex illius opere de Paſchate canonem ſaxo inſculpendum excepit. Qvod qvando aliter demonſtrari non poteſt, conjectura uti liceat. Vero admodum ſimile eſt, S. Hippolytum ſub anno Conſulari, Antonino nempe IIII. & Alexandro illius anni Conſulibus, annum hunc primum imperii ejusdem Alexandri in Chronico adnotaſſe, qvod usqve ad annum illum, Euſebio ac D. Hieronymo teſtibus, conſcripſit. Poſt Chronicon canon Paſchalis, ut videtur, ſubſeqvens erat, ab eodem anno Conſulari initium habens. Credi propterea poteſt, inſcriptionis canoni præfixæ initio notam temporis jam in Chronico ſignatam, qvæ & Chronici finem, & canonis ſimul initium ſpectabat, haud repetitam ab eo fuiſſe, proindeq; illum forſan ſcripſiſſe tantum ΕΤΟΥϹ. ΑΥΤΟΥ, ſive ΤΟΥΤΟΥ, *Hoc anno*, ſcilicet Antonino IIII. & Alexandro Cos. *Decimaquarta Paſcha fuit Idibus Aprilibus Sabbato, quum menſis intercalaris fuiſſet*, ſicqve de anno Conſulari intellexiſſe, non de anno Imperii ſub eodem notato: qvæ verba uti præterita, Alexandrum jam tum Imperatorem fuiſſe, dum S. Hippolytus canonem ſcribebat, ſatis oſtendunt. Qvi vero poſtea in cathedra marmorea canonem eundem inſculpi curavit, ut notum faceret, cum qvo anno qvi in tabula Paſchali primo

ſigna-

ſignatur, concurreret, pro anno Conſulari Imperii annum ex Chronico forſan accepit, & loco ΕΤΟΥϹ. ΑΥΤΟΥ, ſive ΤΟΥΤΟΥ, *hoc anno*, ΕΤΟΥϹ. Α. ΒΑϹΙΛΕΙΑϹ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟϹ, *Anno I. imperii Alexandri Imperatoris* in latere dextro Cathedræ poſuit, in ſiniſtro: ΕΤΕΙ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. ΚΑΙϹΑΡΟϹ. Τῶ. Α. ΑΡΧΗ, *Anno Alexandri Cæſaris I. initium*, titulis non iisdem repetens, annumqve iſtum à Qvartadecima Luna, & Dominica Paſchali illius anni tribus fere menſibus, ut jam vidimus, anteverti, iisqve proinde diebus applicari recte non poſſe minus obſervans.

Atqve hæc habui, erudite Lector, ut modum tandem aliqvem operi conſtituam, in re dubia & in qvæſtione hucusqve poſita pro ingenii mei tenuitate qvæ dicerem, in qva ſi qvid firmius novis argumentis allatis ſtabilire potuerim lætabor eqvidem; ſin minus, irriti laboris veniam expoſco, de qva certe, qvæ tua eſt humanitas, me deſperare non ſinis.

Ex Viri Clariſſ.

VIRGINII VALSECHI A BRIXIA,

Monachi Benedictini Congregationis Caſinenſis

Diſſertatione Hiſtorico Chronologica de M. Aurelii Antonini Elagabali Tribunitia Poteſtate V. edita Florentiæ A. 1711. Cap. 1. pag. 5.

HÆ variæ qvidem veterum Scriptorum de Antonini Elagabali Imperii annis ſententiæ; at non præcipuum Chronologorum id opus, aut labor. In Canone Paſchali S. Hippolyti Græce inſcripto in marmorea ejusdem, ut videtur, Hippolyti Cathedra, qvæ anno 1551. in agro Verano extra muros Urbis inventa, à Marcello poſtea II. P. M., qvum adhuc Cardinalis eſſet, Vaticanæ Bibliothecæ illata fuit, hæc primum leguntur:

ΕΤΟΥϹ. Α. ΒΑϹΙΛΕΙΑϹ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟϹ ΕΓΕΝΕΤΟ. Η. ΔΙ. ΤΟΥ ΠΑϹΧΑ ΕΙΔΟΙϹ ΑΠΡΕΙΛΙΑΙϹ ϹΑΒΒΑΤΩ ΕΜΒΟΛΙΜΟΥ ΜΗΝΟϹ ΓΕΝΟΜΕΝΟΥ *Anno I. imperii Alexandri Imperatoris facta eſt XIV. Paſcha Idibus Aprilis Sabbato, qvum menſis Embolimæus fuiſſet &c.* Hunc annum, extra omnem aleam eſt, fuiſſe V. C. DCCCCLXXV. Epochæ vero vulgaris Chriſti 222. qvum eo anno Idus Aprilis in Sabbatum inciderint, Cyclo Solis VII. Lunæ XIV. Lit. Domin. F., Lunaqve XIV. Paſchalis ſeu Martii eo ipſo die ſcilicet XIII. Aprilis contigerit. Egregio hoc antiqvitatis monumento, qvo æræ Chriſtianæ initium perperam à Baronio ab anno V. C. DCCLII. Auguſto Cæſare XII. & M. Plautio Silvano Coſſ., & à Panvinio ab anno V. C. DCCLIII. Cornelio Lentulo, & L. Calpurnio Piſone Coſſ. ductum, emendatur, annoqve V. C. DCCLIV. Cajo Cæſare, & L. Æmilio Paulo Coſſ. conſignandum decernitur; ſatis etiam ſuperqve finis Imperii Elagabali, & Severi Alexandri initium ante Idus Aprilis ejus anni V. C. DCCCCLXXV. Ch. 222. videtur definiri; qvod Dionis ſententiam mirum in modum confirmat. Elagabalus enim Macrinum prœlio fudit ſub initium menſis Junii anni V. C. DCCCCLXXI. Qvare ſi ab eo tempore *annos tres, menſes novem, & dies quatuor* is imperavit, occiſus fuit menſe Martio anni V. C. DCCCCLXXV. adeoqve Idibus Aprilis ejus anni Alexander recte potuit Imperator ſupponi ab Hippolyto. Verum en Romanum alium lapidem apud Panvinium lib. II. Faſtorum pag. 254. & Gruterum pag. LXXXV, 2. priori prorſus contrarium.

SERAPI. SACR
IMP. CÆS. M. AVREL
ANTONINUS. AUG.
PIUS. FELIX. COS. IIII
P. P

A tergo.

DEDIC. ID. APR
IMP. CÆS. ANT. PIO. IIII. ET
M. AUR. ALEXANDRO. COS

Conſules hoc marmore ſcalpti ſunt haud dubie anni V. C. DCCCCLXXV. Ch. 222. In fragmento enim Conſulari apud Bucherium pag. 247. ut obſervat etiam Em. No-

Norisius Dissertat. de numis. Impp. Diocletiani, & Maximiani cap. VI. pag. 45. ponuntur *Antoninus IV. & Alexander* cum nota *Mar.* qva innuitur Kalendas Januarias illius anni die Martis contigisse, qvi est evidentissimus character anni Ch. 222. Cyclo Solis VII. Lunæ XIV. Lit. F. Qvare eodem anno, mense, atqve die, qvo in Laterculo Hippolyti imperare Alexander supponitur, Elagabalus eo in lapide visitur, Serapidi templum dedicasse.

Idem capite 3. pag. 30.

Porro hæc opinio præterqvamqvod Dioni, & Lampridio, ut ex capite superiori perspicuum fit, adversatur, repugnat enim vero antiqvissimo etiam Lapidi supra à nobis cap. 1. exhibito, in qvo Heckadæcaëteris Paschalis S. Hippolyti cernitur, qvoqve Alexander ab Idibus Aprilis ejus anni V. C. DCCCCLXXV. Ch. 221. Imperio jam auctus demonstratur. Neqve enim prædictus Laterculus erroris propterea insimulandus, qvod aliqvanto fortassis post illa tempora, ut mihi qvidem eruditus Amicus objecerat, fuerit Hippolyti Cathedræ incisus; nam etsi id fieri potuerit, nihilominus Heckadecaëteridem illam Paschalem exacte juxta Hippolyti autographum in Cathedra descriptam fuisse, existimare par est. Hippolytum autem Elagabali, atqve Alexandri ævo vixisse, ex Eusebio lib. VI. Histor. Eccles. cap. XXI. omnino certum. Qvod vero alio in Lapide, supra pariter cap. 1. recitato, Elagabalus Idibus ipsis Aprilis ejusdem anni Serapidi templum dedicasse, conspiciatur, illum, aut ante Elagabali necem, qvoomnia, pro Templi dedicatione Idibus Aprilis peragenda, parata forent, insculptum putarim, aut, qvod veri forte similius, id Templum ab Elagabalo antea exstructum, Idibus tandem Aprilis illius anni sub successore Alexandro fuisse dicatum. Certe Dedicationis inscriptio, non eodem, qvo Elagabali Elogium, sed alio à tergo Lapide incisa apparet; qvare fieri potuit, ut post mortem Elagabali, qvemadmodum re ipsa autumat Pagius in Dissertat. Hypat. pag. 54., ea ab Alexandro posita sit: aut et tota etiam Inscriptio prævie ab Elagabalo, sed excepta die, insculpta sit, uti censet Tillemontius in Histor. Impp. not. VI. in Heliogab., ubi haud metuit, præterea addere: *Si non, je pense, qu' il faut dire, que l' inscription est fausse.*

Idem capite 4. pag. 25.

Hactenus enumeratis incommodis, qvibus obnoxiam Mediobarbi sententiam vidimus, accenseudum id etiam judico, qvod de Sanctis Martyribus Pontiano Papa, & Hippolyto Presbytero supra cap. 1. monuimus. *Pontianus* (sic legitur in Pontificali Bucheriano) *annos quinque; menses duos, dies septem. Fuit temporibus Alexandri, a Consulatu Pompejani, & Peligniani. Eo eempore Pontianus Episcopus, & Hippolytus presbyter exules sunt deportati in insulam nocivam Sardiniam Severo, & Quintiliano Coss. In eadem insula discinctus est IV. Kalendas Octobris, & loco ejus ordinatus est Anteros XI. Kalend. Decemb. Consulibus suprascriptis.* Qvid significent ea verba *Discinctus est*, qvæ varie varii, iiqve doctissimi, Hagiologi interpretati sunt, haud moramur. Ii certe Consules, nimirum Severus, & Qvinctianus, fuere anni V. C. DCCCCLXXXVIII. Ch. 235. Perseqvutio vero, qva Sancti illi Martyres exules in Sardiniam deportati fuere, ea sane extitit, ut Bollandus tom. 1. April. p. XXII., Ruinartus Præfat. in Acta Martyrum pag. XLIX., aliiq; observarunt, qvæ excitata à Maximino, qvem in *Ecclesiarum Antistites*, ex Eusebio lib. VI. cap. XXXVIII., & in *Sacerdotes & Clericos*, & ex Orosio lib. VI. cap. XIX., exarsisse, plane manifestum. Qvi autem fieri potest, ut eo anno, sub ipso Maximino Urbe exacti, & in Sardiniam relegati Pontianus, & Hippolytus fuerint, discinctusqve ibidem sit Pontianus IV. Kalendas Octobris, si Maximinus nonnisi sub initium Octobris ejus anni, regnare inchoarit? Verius itaqve mense Martio ejus anni Alexandri interitus, & Maximini natalis juxta prædicta concludendus; qvod ut fiat, necesse est, ut mense pariter Martio anni V. C. DCCCCLXXV. Ch. 222. neces Elagabali, & Alexandri primordium illigetur.

At scio Dodvvellum Dissertat. Cyprian. XI. De Paucit. Martyr. §. L. qvo arctioribus Maximini Perseqvutionem limitibus coërceret, ac S. Hippolytum Portuensem regionis suburbicariæ Episcopum, cujus Natalis, in Martyrologiis, XXII. Augusti assignatur, Martyrum albo expungeret, Maximinum, sensisse, nonnisi, post diem XIII. Augusti anni Ch. CCXXXV. imperium arripuisse, qvo die *Legem*, inqvit, *habemus Alexandri Imperatoris in codice Justiniani. Ex qno obiter*, subjicit, *constat, quantum aberrarit a scopo vulgus Chronologorum, qui ante illum mensem constituunt Natalem Maximini. Ita fiet*, concludit, *ut, cum tanto intervallo abfuerit a Roma Maximinus, vix potuerit occidi eo anno Hippolytus Romæ, si Augusti XXII. passum credamus.* Ut autem, neqve Augusto anni inseqventis, eum pati, potuisse, demonstret, addit, qvod eo tempore nulla erat fortasse Romæ potestas Maximini. *Proximo itaqua anno*, inqvit, *ineunte Imperatores facti sunt in Africa duo Gordiani. Literas Gordiani Patris e Carthagine datas ad Senatum recitavit Junius Syllanus Cos. suffectus Maii XXVII., ut legimus in hodierno Capitolino,*

lino, vel Junii XXVI. ut emendat ex veteri editione Salmasius. Ita mense Augusto, concludit, *nihil potuit Roma Maximinus*. An Hippolytus hic Portuensis, de qvo in Martyrologiis die XXII. Augusti, idem sit ac cujus depositio in Kalendario Bucheriano cum Pontiani Depositione conjungitur ad diem XIII. Augusti, ut ipse Dodvvellus eadem Dissert. §. XLIX., opinatur, disceptarint alii. Id unum contendo, qvod sive XXII. Augusti anni Ch. CCXXXV., sive anni CCXXXVI., is Hippolytus passus dicatur, nil ei prorsus allatæ à Cl. V. observationes officiant. Etenim Gordianos, qvod postremum spectat, non anno Ch. CCXXXVI., sed anno CCXXXVII., dictos fuisse in Africa Imperatores, satis evincitur ex iis, qvæ è Victore, tribusqve ejusdem Maximini Inscriptionibus, supra eodem hoc capite attulimus; ubi eum Imperatorem, ante Gordianorum inaugurationem, tertium Imperii, & Tribunitiæ Potestatis annum libasse, monstravimus. Qvod vero ad alterum pertinet, nimirum qvod in Codice Justiniani extet Lex Alexandri die XIII. Augusti anni CCXXXV. data, id sane argumentum haud multum vexare nos debet, qvum earum legum subscriptiones mendosas qvandoqve esse, perspicuum sit, habeaturqve reipsa in eodem Codice lib. IX. tit. 1. num. 3. ejusdem, ne remotiora exempla petamus, Alexandri Lex *data III. Non Febr. Alexandro A. Cos*, nimirum anno Ch. CCXXII., qvo cum Elagabalo, qvem in ea subscriptione, uti in aliis ejusdem anni legibus, ideo reticet, qvod id nomen ex annalibus Senatus auctoritate erasum fuerat, Consulatum primum iniit Alexander, ac nihilominus certum sit, ea die Alexandrum nondum fuisse Imperatorem. Certe Germanicam Maximini Victoriam anno CCXXXV. contigisse, idem ipse Dodvvellus, ni abs se dissidere is velit, fateatur necesse est. *Nec plura*, inqvit eodem loco de ipso Maximino, *quam unius anni gesta commemorat Herodianus. Contulerat se in hiberna Maximinus proximo vere in hostem moturus. Minatus enim est se excisurum, subacturumque oceano tenus omnes Germanos barbaras nationes. Id quod etiam præstiturum credit Herodianus, ni domesticis fuisset turbis impeditus. Proximo itaque anno incunte Imperatores facti sunt in Africa duo Gordiani.* Exploratum autem est, Maximinum, qvum in hiberna, juxta Herodianum, se contulit proximo vere in hostem moturus, Germanos jam devicisse. Qvare si *maturis jam segetibus*, ut late supra observavimus, eadem Victoria gesta, illa proculdubio ab eodem Dodvvello æstate anni CCXXXV., atqve ea tempestate, qvo maturæ segetes sunt, erit consignanda. Non itaqve post diem tantum XIII. Augusti ejus anni, sed multo ante cœpit regnare Maximinus; adeoqve probe potuit, vel eo anno die XXII. Augusti Martyrium subire Hippolytus.

PHILIPPUS A TURRE, Episcopus Adriensis *in diss. Apologetica de annis Imperii M. Aureli Antonini Elagaboli Patavii A. MDCXIII. edita capite V. pag. 61.*

Non minus certum videtur, Elagabalum decessisse ante Idus Apriles A. U. 975. Christi 222. nam eo tempore rerum jam potiebatur Severus Alexander. Norunt Eruditi omnes inventam in agro Verano anno 1551. atqve à Cardinali Cervino, qvi postea fuit magis ostensus, qvam datus Pontifex, in Bibliotheca Vaticana collocatam, ubi adhuc visitur, statuam è marmore S. Hippolyti martyris in cathedra sedentis, in cujus lateribus inscriptus est Græcis literis Canon Paschalis ab anno primo Alexandri initium ducens. Hunc Canonem primus edidit cum notis Josephus Scaliger de emendat. Temporum lib. 7. pag. 721., dein Gruterus Thesauro inscriptionum inseruit pag. CXL. inde Bucherius commentario in Victorii Canonem Paschalem illustravit, & demum Franciscus Blanchinus Cubiculi Pontificii honorarius accurate ex autographo exscriptum meliori qvam antea luce donavit, erudita ad ejus explicationem addita Dissertatione. Hic itaqve Canon Paschalis binos Cyclos continet, qvorum alter exsculptus est in dextero latere Cathedræ, qvartas decimas Lunares exhibens per sexdecim annos distributas; alter in sinistro, cui inscriptæ sunt Dominicæ Paschales CXII. annorum, Cyclo sedecennali septies repetito. Prior hanc Epigraphen profert: ANNO I. IMPERII. ALEXANDRI. IMP. FACTA. EST. XIV. PASCHÆ. IDIBUS. APRILIBUS. SABBATO. alterius hoc est programma: ANNO ALEXANDRI. CÆSARIS. PRIMO. INITIUM. Feria septima, seu Sabbatum non potuit inter hæc tempora contingere die XIII. Aprilis, nisi in anno ducentesimo vicesimo secundo æræ Christianæ, Cyclo solis VII. Lunæ XIV. lit. Dom. F. Præterea hoc ipso anno incidit Plenilunium medium ex Tabulis Ricciolii in eundem diem XIII. Aprilis hor. 5. m. 3. post meridiem. Ergo die XIII. Aprilis A. C. 222. Severus Alexander jam regnabat, & Elagabalus obierat. De hoc dubitari neqvit; qvia S. Hippolytus hoc ipso anno 222. Canonem condidit, ut inscriptio allata indicat: *Anno primo Alexandri facta est XIV. Paschæ*, & paullo post: *erit sequentibus annis sicut in tabula subjectum est.* Modus hic loqvendi de præterito tempore, & de futuro demonstrat, conscriptum fuisse Canonem Paschate jam elapso, & anteqvam annus proximus inciperet. Et qvamvis Hippolytus ipse Canonem non insculpserit Cathedræ; certum tamen est, illum a qvopiam, cujus nomen abdi-

abdidit vetuſtas, exſcriptum fuiſſe ab opere ejusdem Hippolyti, de qvo meminit Euſebius lib.6. hiſt. Eccl. cap.61., & D. Hieronymus Script. Eccleſ. cap.61. non multo poſt Cathedræ inciſum. Qvod indicatur etiam in latere ipſius Cathedræ, ubi inter opera Hippolyti hoc recenſetur : *Demonſtratio temporum Paſcha*, *quemadmodum in tabula*.

Marmori Hippolyteo ſolet opponi ſaxum alterum, in qvo Inſcriptionem hanc exaratam fuiſſe tradidit Panvinius lib. 2. Faſtorum, ab eoqve expreſſit Gruterus pag. LXXXV. 2.

SERAPIDI. SACR
IMP. CÆS. M. AUREL
ANTONINUS. AUG
PIUS. FELIX. COS. IIII.
P. P.

a tergo

DEDIC. ID. APR
IMP. CÆS. ANT. PIO. IIII. ET
M. AVR. ALEXANDRO. COS

M. Aurelius Elagabalus Imp. & Alexander Cæſar dubio procul annum U. C. 975. Dionyſianum 222. Conſules aperuerunt. Idibus Aprilibus hujus anni in ſaxo Panviniano vivebat adhuc Elagabalus, qvi Serapidi ſignum vel ſtatuam poſuit, & Alexander nondum ad imperium erat evectus: at in Canone Hippolyti ipſiſmet Idibus Aprilibus Alexander jam imperabat, & Elagabalus mortem obierat. Ergo alterutrum ex his antiqvitatis monumentis falſum vel mendax eſt. Mihi ſane dubitandum neqvaqvam videtur, qvin marmor Hippolyteum Panviniano præferri debeat. Illud extat integrum, incorruptum, atqve omnium oculis patet: hoc nusqvam eſt, neqve ejus characteres adſpectu explorare poſſumus, nosqve certiores reddere, an autographum exemplo Panvinii reſpondeat. Certe Panvinius ipſe, qvamqvam antiqvitatis peritiſſimus, non ſemel inſcriptiones falſas aut vitiatas obtruſit, vel ab aliis perperam exſcriptas, vel qvod ipſe, ut crebro etiam oculatiſſimis uſu venire ſolet, minus accurate eas reddiderit. Qvis ergo ſuſtineat teſtem vivum, ut ita dicam, & præſentem repellere, ut auctoritatem teſti ignoto, & abſenti deferat? Præterea, qvod alii etiam animadverterunt, potuit ante necem Elagabali inſculpta fuiſſe inſcriptio, ut dedicatio Idibus Aprilibus fieret: qvo poſtea occiſo, lapis jacuit neglectus. At mihi etiam ſubſunt non levia falſitatis argumenta. Qvis enim vero ſimile putet, Elagabalum vel ſtatuam vel ſignum qvodpiam *Serapidi* dedicaſſe, qvi nullum aliud numen coluit, qvam ſuum illum *Elagabalum*, unde ei nomen qvæſitum, ab Syria Romam adſportatum, cui templum magnificum cum exſtruxiſſet, *ſtudebat & Matris typum*, ut narrat Lampridius cap. 3., *& Palladium, & ancilia, & OMNIA Romanis veneranda in illud transferre templum: & id agens*, NE QVIS ROMÆ DEUS NISI ELAGABALUS COLERETUR? Adeoqve veſano cultu in Deum hunc ſuum raptus eſt Imperator inſanus, ſubdit Hiſtoricus cap 6., ut non *Romanas tantum extinguere religiones voluerit, ſed per orbem terræ, unum ſtudens, ut Elagabalus Deus* UNUS UBIQVE COLERETUR. Qvod ſi *Matris Deum ſacra accepit, & taurobolatus eſt*, apud eundem c. 7., non id religione ductus geſſit, ſed *ut typum eriperet, & alia ſacra quæ penitus habentur condita*. Aliisqve ſacris, qvæ ſtatim enumerat Lampridius ideo tantum ſe immiſcuit, ut ea profanaret pollueretqve, atqve in penetrale Dei ſui transferret. De Serapidis ſtatua hæc dici neqveunt; propterea qvod in loco publico ea poni debuerat, & memoria dedicationis inſigniri. Qvare reipſa poſitam fuiſſe valde eſt ambigendum.

Cum igitur imperium Elagabali duos certiſſimos cardines habeat, unum ab initio Junii menſis an. 218. qvo Macrinus deletus eſt; alterum ad Idus Apriles an. 222. cum jam Alexander, ex Canone S. Hippolyti, rerum ſummam adminiſtrabat; patet hinc, Dionem apprime recte tres annos, & novem menſes cum diebus qvatuor eidem Auguſto tribuiſſe: hoc enim temporis ſpatium deductum ab eodem Junii exordio deſinit in Martii initia ann. 222. uno menſe ante Epocham Hippolyteam. Atqve ut res hæc ad dies qvoqve componatur, qvamqvam in ea definienda variæ ſint Eruditorum ſententiæ, mihi ſtatuendum videtur, Macrini Imperium, qvod unius anni & duorum menſium, demtis tribus diebus, definit Dio, inchoatum die undecima Aprilis anni ab U. C. 970. eſſe perducendum ad diem ſeptimam Junii anni inſeqventis 971, qva die prælium cum eodem Macrino confectum eſt. Hinc anni tres, menſes novem, & dies qvatuor Elagabali deſinunt in diem decimam, vel undecimam Martii an. 975. cum idem Auguſtus rebus humanis exemptus eſt, & Severus Alexander Imperio admotus. Neqve enim Pagio adſentior, qvi hæc ad diem ſextam ejusdem menſis retrahit, ut acclamationes Alexandro à Se-

natu factas apud Lampridium ejus primæ inaugurationi adscribat; nam verius est acclamationes illas pertinere ad tempus aliqvod posterius, uti probant Tillemontius in Elagabalo not. VI. & Valsechius cap. 2. Hæc cum ita sint, non potuit Elagabalus attingere Tribuniciam Potestatem V., si qvatuor Principatus annos non explevit. Attamen plures ejus extant nummi Tribunicia Potestate V. signati, qvorum aliqvot describit Goltzius in Thesauro: duos, argenteum unum, æreum alterum Adolphus Occo, alios duos Mediobarbus, unumqve argenteum Vaillantius: qvibus è gaza Medicea alium addidit Valsechius, ejusqve ectypum protulit prope finem capitis qvinti. Non moror numismata Aqviliæ Severæ, Anniæ Faustinæ, ac ipsius Elagabali cum L. E. *anno quinto*, qvod de iis nulla habenda sit ratio, qvia cum annis Tribuniciæ Pot. non concurrunt, & modo Ægyptiaco sunt explicandi, ut latius supra demonstravi.

Idem pag. 77.

Verum cum hæc scripsissem, prodiit in lucem Romæ viri eruditissimi Joannis Vignolii dissertatio, DE ANNO I. IMPERII SEVERI ALEXANDRI, in qva inter alia insignem nummum ære scalptum dedit, huic ipsi Angeloni plane consimilem; & præterea Hippolytei Canonis inscriptionem, qvam supra protuli ad Elagabali annos constabiliendos, vel interpretatur, vel subvertit. Hæc, qvæ res Paginas & meas in discrimen adducunt, cum mihi non sint prætereunda, seqventi capite expendam.

CAPUT VI.

Joannis Vignolii de inscriptione Canonis Paschalis S. Hippoliti sententia, & nummus Elagabali ab eo productus expenduntur. Testimonia Eusebii ac S. Hieronymi de eodem Canone explicata. Hippolytus Cyclo suo sedecennali annum Consularem non apposuit, sed annum I. Alexandri. Cycli Paschales Imperatorum nominibus olim inscribebantur. Æra Paschalis ab anno primo Diocletiani petita. Epocha Paschalis Hippolyti exordium à Neomenia Lunæ: cujus rei exempla alia. Lunæ conjunctio die prima anni Juliani celebrata, non antecedente, uti censuit Cassinus. An hic annus intercalaris. Operi Paschæ S. Hippolyti nullum Chronicon insertum; sed doctrina temporum Paschalium tradita, secundum ejus hypotheses: & exinde Cyclus sedecennalis digestus. Is mos etiam Astronomis usurpatus. Qui Cyclum S. Hippolyti in Cathedra insculpsit, nihil immutavit. Dionis textus de annis Elagabali nequaquam corruptus: Duorum invicem numismatum pugna: & Fasti Græci explicati. Hinc sententia Pagii de anticipato Elagabali Imperio haud penitus deplorata. Vignolii initium Alexandri nondum ab impedimentis Canonis Hippolytei expeditum.

IN hoc igitur egregio Opere sibi probandum suscepit Cl. Vignolius, Elagabalum non ante *initium Julii* mensis A. U. 975. æræ vulgaris 222. obiisse, & Alexandrum ad imperii fastigium fuisse evectum. Qvo pacto recte ait, explicari posse Tribuniciam Pot. V. ejusdem Elagabali in nummis toties à nobis memoratis expressam. Si enim ejus initium statuatur vel die XVI. Maji, cum salutatus à militibus Imperator fuit, vel ineunte Junio, cùm Macrinum acie fudit, Tribunicia ejus Potestas IV. exiit anno 222. alterutro exiis cardinibus, & deinceps usqve ad primordia Julii potuerunt cudi numismata cum Potestate V. Porro sententiam hanc suam novis atqve eruditis ita obfirmat rationibus, nihil ut videatur præclarius in hac controversia afferri posse. Verum cum programma Canonis S. Hippolyti, qvod V. C. sub ipsum initium exhibet, nosqve superiori capite ad firmandam Dionis auctoritatem de annis Elagabali produximus, Alexandrum regnantem Idibus Aprilibus an. 222. agnoscat, atqve adeo Elagabalum jam tum defunctum; propterea omni ope ille enititur, uttantæ molis objectum sibi oppido infestum depellat. Ad hæc nummum Angeloni, à qvo haud mihi timendum esse nuper sperabam, veluti redivivum sistit, sive alium illi prorsus consimilem, qvi Elagabali Congiarium repræsentat cum hac epigraphe: TR. P. II. COS. III. Hunc vero nummum postqvam ille objecit Cl. Valsechio, qvem aliis qvoqve argumentis probe convellit, eo subinde utitur ad evertendam Pagii de anticipata ejusdem Elagabali Tribunicia Potestate sententiam, qvam ego hactenus vindicare conatus sum. At mihi profecto dubitare admodum occurrit, num marmor S. Hippolyti, qvod viam ejus intercipit, & nostram communit, de medio plane sublatum sit. Qvod si res integra fortassis manere possit Hippolyto, & verum adhuc sit, Elagabalum decessisse ante diem XIII. Aprilis, necesse est oriri rixas inter hoc Vignolii numisma, & nummum alterum à nobis capite superiori recitatum & explicatum: & subinde spes aliqva Paginæ & nostræ caussæ fastis adhuc superesse poterit. Qvamobrem, ut argumenti à me suscepti rationibus inserviam, dubitationes aliqvas proponam ad ea, qvæ vir doctus de programmate S. Hippolyti commentatus est; deinde numismatum eorundem discordias in medium proferam.

S. Hie-

S. Hieronymus de Scriptoribus Eccleſ. cap. 61. hæc ſcribit : *Hippolytus cujuſdam Eccleſiæ Epiſcopus (nomen quippe urbis ſcire non potui) rationem Paſchæ temporumque canones ſcripſit, uſque ad primum annum Alexandri Imperatoris, & ſedecim annorum circulum, quem Græci ἑκκαιδεκαετηρίδα vocant, reperit.* Hæc eadem prorſus tradiderat ante Hieronymum Euſebius lib. 6. hiſt. Eccl. c. 16. ex Vignolii verſione: *Eo ſane tempore & Hippolytus præter alios pleroſque Commentarios, quos componebat, opus etiam de Paſchate conſcripſit, in quo & temporum ſeriem explanat, & canonem quendam ſedecim annorum de Paſchate ponit, & temporum ſolum deſcribit ad primum annum Imperatoris Alexandri.* Ex his Hieronymi & Euſebii locis ſtatuit V. C. Operi *de Paſchate* rationem temporum, ſeu Chronicon fuiſſe inſertum, & poſt Chronicon ſucceſſiſſe Canonem Paſchalem, ſeu Cyclum, qvi inſculptus in lateribus Cathedræ ejusdem S. Hippolyti viſitur: Chronicon vero, qvod in annum primum Severi Alexandri deſinebat, diverſum omnino fuiſſe ab eodem Cyclo. Hinc conjicit, Hippolytum non ita conſcripſiſſe Cyclum ſuum, uti hodie ſpectatur in Cathedra; ſed aliqvid commiſſum fuiſſe ab eo, qvi poſt Hippolyti ætatem illum marmori inſculpendum ſuſcepit. Ergo arbitratur, Hippolytum ſub anno Conſulari, *Antonino* nempe IIII. & *Alexandro* anni 222. *Conſulibus*, annum primum imperii Alexandri in Chronico adnotaſſe, qvod usqve ad annum illum, Euſebio ac D. Hieronymo teſtibus, conſcripſit: Canonem vero Paſchalem ſeu Cyclum, qvi Chronicon ſubſeqvebatur, habuiſſe qvidem initium ab eodem anno Conſulari, non tamen hanc notam temporis initio canonis fuiſſe repetitam, ſed ſcriptum tantum: ETOYC AYTOY, ſive, TOYTOY, *hoc anno*, ſcilicet, Antonino IIII. & Alexandro COS. *Decima quarta Paſchæ fuit Idibus Aprilibus, Sabbato.* Qvi vero poſt Hippolyti ætatem, ſubdit vir eruditus, curavit, ut idem Canon ſculperetur in Cathedra, pro anno Conſulari Imperii, annum ex Chronico accepit, & loco ETOYC. AYTOY. ſive, TOYTOY, *hoc anno*, poſuit in dextero ejusdem latere: ETOYC. A. BACIΛEIAC. AΛEΞANΔPOY. AYTOKPATOPOC. *anno* 1. *imperii Alexandri Imperatoris*: in ſiniſtro vero, ETEI. AΛEΞANΔPOY. KAICAPOC. TΩ. A. APXH *anno primo Alexandri Cæſaris initium.*

Hæc omnia ingenioſe qvidem ſunt excogitata: ſed an ita vere, non unum eſt, qvod me impellit ad dubitandum. Aliter certe ſuadent duo illi teſtes, Hieronymus & Euſebius, qvi ſi inveniſſent ſcriptos Conſules, Antoninum & Alexandrum, nulla videtur eſſe ratio, cur prætermiſſis ipſis Conſulibus, annum primum Imperii Alexandri tantummodo memoraſſent. Certe eorum uterqve viderat Chronicon, & viderat ejus Canonem ſedecennalem, in cujus anno primo conſignatum erat Paſcha ſub die XIII. Aprilis. Qvodſi, uti cenſet vir doctus, Chronicon annexum erat Canoni, ſeu Cyclo, & in utroqve annus Conſularis adnotatus, male cum poſteritate egiſſent iidem Scriptores, qvi cum ſcirent, ſi vera ea eſt ſententia, Alexandrum poſt diem illum XIII. regno inauguratum, nobis illum obtuliſſent jam tum imperantem. Qvi ſane Chariſſimi Auctores an ita voluerint nos fallere, aliis judicandum relinqvo. Sed neqve Syncellus, qvi ſeculo octavo Chronographiam ſuam literis mandavit, ſcivit unqvam, Conſules adfuiſſe in Canone ſedecennali Hippolyti, ſed novit ſane ſcriptum fuiſſe annum primum Alexandri: *& annorum*, loqvitur de libris Hippolyti, *ſexdecim Paſchalem regulam ad annum* PRIMUM ALEXANDRI *Mammeæ fixo termino expoſuit.* Is enim mos ea ætate invaluerat, ut qvi temporum hiſtoriam texerent, non eam annis Conſulum, ſed Imperatorum inſcriberent. Idem Euſebius lib. VI. cap. 7. *Judas*, inqvit, *de ſeptuaginta apud Danielem ſeptimanis diſſerens, ad decimum uſque annum Imperii Severi ſupputationem temporum*, χρονογραφίαν, *perducit.* Ejus verba, uti aſſolet, ita exſcribit Hieronymus de Script. cap. 52. *Judas de ſeptuaginta apud Danielem hebdomadibus pleniſſime diſputavit, & Chronographiam ſuperiorum temporum uſque ad decimum Severi perduxit annum.* Nulla hic Conſulum mentio: uti neqve apud Hippolytum, qvi pariter *temporum Canones ſcripſit uſque ad primum annum Alexandri.* Inter hunc annum & decimum Severi viginti tantummodo anni intercurrunt: ut prorſus manifeſtum ſit, duos hoſce ejusdem ætatis ſcriptores eodem modo Chronicon ſuum anno Cæſareo non Conſulari concluſiſſe. Morem hujus ævi notavit etiam Pearſonius in præfatione ad Annales Cyprianicos num. 5. ubi ait, vetuſtiſſimos Scriptores Chriſtianos fuiſſe ſolitos numerare annos per Imperatores: atqve inter hos memorat Theophilum, Clementem Alexandrinum, & Tertullianum. At cum ipſe eorum loca neglexerit indicare, nos hic expreſſa damus. Theophilus Antiochenus in Chronologia, qvæ extat apud Nicolaum Nourry in apparatu ad Bibliothecam maximam tom. 2. p. 509 Tertullianus adverſus Judæos cap. 8. & adverſus Marcionem lib. 1. cap. 15. Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum a pag. 336. ad 340. editionis Colonienſis an. 1688. de qvo etiam ſcribit Euſebius eodem lib. 6. *His Clemens in primo Stromatum libro ordinem temporum deſcribens, obitu Imperatoris Commodi computationem ſuam circumſcribit.* Subjicit Pearſonius, poſteriore tantum ævo numerum annorum è Faſtis Conſularibus fuiſſe deductum; primumqve omnium Auctorem Catalogi circa annum 354. creationes & obitus Romanorum Pontificum per Conſules deſcri-

psisse: & subinde exempla quædam S.S. Patrum succedentium congerit, qvi res gestas Consulum notis consignarunt. Hinc eo more inducto etiam descriptores Festorum Paschalium memoriam Consulum in usum revocarunt; primusqve Theophilus Alexandrinus Episcopus, posthabita consuetudine suæ Ecclesiæ, apud qvam Paschalia tempora annis Diocletiani notabantur, ut mox dicam, supputationem centum annorum Paschalium dedit, incipiens à Consulatu Theodosii primo, & qvinto Gratiani, qvi in annum 380. incidit: & Victorius Cyclum suum Paschalem orsus est à Consulatu Constantini & Rufi, an.457. Hæc habentur in fine Prologi ipsius Theophili, & in Prologo S. Cyrilli Alexandrini, & demum in Epistola ejusdem Victorii ad Hilarium Papam: qvæ extant apud Petavium in calce alterius tomi de doctrina Temporum. Constat igitur, ævo Hippolyti usu fuisse receptum, Imperatorum duntaxat annis, non vero Consulum, rationem temporum circumscribere.

Sed qvid scripserit Hippolytus, nemo melius qvam Hippolytus ipse testari potest. Ediderat Canisius antiqvæ Lectionis Tom. II. Chronicon qvoddam sub titulo, *De Divisionibus gentium*, qvod postea correctius publicavit Labbeus tom. 1. Bibliothecæ novæ, & postremo vir doctissimus Cangius ad Chronicon Alexandrinum, ab ipso appellatum Paschale. Opus hoc idem Cangius in Præfatione num. XIV. tribuit nostro Hippolyto, qvamvis dubitet Guilielmus Cave in hist. Scriptorum Eccles. in fine S. Hippolyti, & Cl. Blanchinus aperte neget in dissertatione de Canone Paschali S. Hippolyti pag. 115. qvi tamen, si non Hippolyti, auctoris certe synchroni, & sub Alexandro viventis esse illud fatetur. In hoc ergo Chronico apud Labbeum pag. 305. & Cangium pag. 418., ut refert idem Blanchinus pag. 116. hæc verba habentur: *A generatione Christi post XXX. annum, cum passus est Dominus, Pascha celebratur: ipse enim erat justum Pascha. A passione autem Domini usque in XIII.* ANNUM IMPERATORIS ALEXANDRI *Cæsaris anni* CCVI. *servatum est* PASCHA, *quod in commemorationem Christi servatur à nobis. Fiunt igitur anni ab Adam usque ad* HUNC *diem anni* VMDCCXXXVIII. 5738. Qvis credat Hippolytum diversum ab Hippolyto, ut nimirum in hoc Chronico consignaverit Pascha sub annis Imperii Alexandri, nulla prorsus Consulum mentione facta; & in alio Chronico, atqve in Cyclo Paschali, ut V. C. opinatur, Consulum notam usurpaverit? Qvod si non Hippolytum, sed alium facias Chronici auctorem; is certe scribens anno XIII. qvi fuit postremus Alexandri, *usque ad* HUNC *diem*, morem ejus temporis, atqve adeo morem Hippolyti observavit.

Itaqve Hippolytus Epocham insignem daturus Cyclo suo Paschali, qvem tum, posthabitis annis Paschalibus jam præteritis, veluti de novo instaurabat, illam Epocham non a Consulibus, sed ab ANNO PRIMO Alexandri repetiit; ut exinde anni Paschatum seqventium ab eodem cardine deducerentur. Hunc morem eo ipso seculo Christi tertio, qvo vixit Hippolytus, imitati sunt Alexandrini, qvi Cyclum suum Paschalem instituerunt, initio sumto à *primo anno* Diocletiani, nimirum à Neomenia Thoth fixi XXIX. Augusti anno vulgari 284., cujus anni primi Pascha incidit in annum seqventem 285. Hæc celebris est Ægyptiorum Paschalis Æra, *Diocletianea* appellata, qvod *primo Diocletiani anno* cœpta fuerit, ait Scaliger de emendatione Temporum lib. 5. pag. 494. edit. an. 1629. Hinc factum est, ut cum Pascha aliqvod memoraretur, plerunqve anni putati fuerint ab hoc primo Diocletiani anno. S. Proterius Episcopus Alexandrinus & Martyr in Epistola ad Leonem Papam, qvæ est prima in collectione epistolarum Paschalium apud Petavium in calce tomi II. de doctrina Temporum, inserta etiam Epistolis ejusdem Pontificis à Qnesnello ordinatis, post epist. 103., recensens plures decimas qvartas Paschales, eas semper ab Imperii Diocletianei Epocha repetit. Unum exemplum pro cunctis exhibeo: *In octogesimo nono anno* AB IMPERIO DIOCLETIANI, XIV. *Luna Paschalis* XXVIII. *die mensis Phamenot, id est* IX. *Kalendarum Aprilium provenit.* Annus LXXXIX. Diocletiani cœpit à Neomenia Thoth anni Christi CCCLXXII., ejusqve Pascha contigit anno seqvente 373. S. Ambrosius eandem hanc rationem seqvutus est in epistola de Paschate ad Episcopos per Æmiliam constitutos: *Octogesimo*, inqvit, *nono anno ex die* IMPERII DIOCLETIANI *cum quartadecima Luna esset nono Kal. Apriles, nos celebravimus Pascha pridie Kalendas Apriles........ Rursus nonagesimo & tertio anno a die* IMPERII DIOCLETIANI &c. Cyrillus item Episcopus Alexandrinus condidit Cyclum XCV. annorum, cujus initium & finem ab annis Diocletiani denominavit; uti testatur Dionysius Exiguus Epistola prima de Paschate, qvæ extat in laudata collectione Petavii: *S. Cyrillus*, inqvit, *primum Cyclum ab anno Diocletiani* CLIII. *cœpit, & ultimum in* CCXLVII. *terminavit.* Sunt anni 337. & 431. æræ communis. Hinc patet, qvam vero sit similius, Hippolytum exorsum fuisse Cyclum suum ab ipso anno primo Alexandri, qvam ab ejus anni Consulibus. Imo etiam asseveraverim, quoties annus aliqvis Paschalis ejus Cycli describendus esset, non aliter fuisse appellatum, qvam ab annis imperii Alexandri, ut caussa exempli: *anno quinto ab imperio Alexandri XIV. Luna Paschalis IV. Kal. Apriles, Dominica vero Paschalis IV. Nonas Apriles.*

Hippo-

Hippolytum vero instituisse Epocham Paschalem ab anno æræ vulgaris 222. primo Alexandri, atqve exinde Cyclum suum digessisse, plures characteres, qvi in illum annum concurrunt, videntur etiam demonstrare. Joannes Dominicus Cassinus, qvem ingenti Astronomiæ damno nuper Parisiis vita functum dolemus, in animadversiunibus ad Canonem S. Hippolyti, qvas compendio refert Joannes Baptista Hamelius in historia regiæ scientiarum Academiæ lib. 4. Sect. 8. cap. 1., observavit, primum diem anni 222. fuisse eundem primum Lunæ, seu primum post mediam conjunctionem Lunæ cum Sole, qvæ pridie contigerat. Qva ejusmodi Epocha nulla aptior seligi poterat ad constructionem Cycli Paschalis, cum ab ea dies Lunæ, qvibus conseqventes anni inciperent, facilius habeantur. Ita etiam Julius Cæsar cum annum ordinasset, primum annum, qvi fuit U. C 709., duxit à media Lunæ cum Sole conjunctione, qvæ contigit die antecedente Kalend. Januarias; unde Epocha celebris anni Juliani inchoata est. Præterea idem Cassinus notavit, inter hanc Julii Cæsaris Epocham & Epocham Hippolyti intercedere magnam periodum annorum 266. qvæ constat 14. periodis Metonicis undeviginti annorum: ex qvo infert, etiam hanc periodum XIX. annorum haud ignotam fuisse S. Hippolyto, licet ipse aliam rationem seqvutus fuerit. Hæ viri doctissimi animadversiones de Epochis Cycli Hippolytei, ac anni Juliani, cœptis à prima Lunæ accensione, uno etiam & altero exemplo illustrari possunt. Æra Paschalis Diocletianea, uti paullo ante dictum est, incepit à primo die Thoth XXIX. Augusti an. 284., qvi primus dies erat anni civilis Ægyptiorum; atqve eodem ipso die commissum est Novilunium medium, licet Neomenia civilis propter Aureum numerum ab Alexandrinis collocata fuisset in diem antecedentem XXVIII. Augusti, qvi erat ultimus Epagomenarum, ut tradit Petavius de doctr. Temp. lib. 2. cap. 63. Rursus in Cyclo annorum 84., qvem produxit, & fuse explicavit Card. Norisius, qvolibet Cyclo revoluto. Novilunia perpetua lege ad Kalendas Januarias revertuntur. Qvod qvamvis falsum sit, cum uno Cyclo absoluto Lunares Syzygiæ inferius debuerint prolabi; attamen id in rem nostram facit, qvod ejus Cycli Auctor voluerit initio cujuslibet Cycli primam Lunam figere. Ex his itaqve apparet, Epocham Hippolyti, cum conveniat regulis insigniorum Epocharum, recte ab ipso fuisse connexam cum anno 222. primo Alexandri, in cujus exordio Neomenia Lunæ celebrata est.

Cæterum qvod Cassinus dixit, conjunctionem mediam Lunæ cum Sole complexam fuisse diem antecedentem Kalendas Jan. A. U. 709., non congruit cum aliorum observationibus. Siqvidem Paulus Middelburgius lib. 2. Paulinæ, apud eundem Norisium initio Dissertationis de Paschali Latinorum Cyclo, tradit, Novilunium contigisse ipsomet die primo Januarii hor. 7. 6'. 35". P. M. sive juxta calculos Stoeffleri prop. 34. hor 6. 44'. 55". Hanc inter insignes Astronomos unius solidi diei in Novilunio constituendo dissensionem ut accuratius expenderem, supputationem institui, ex tabulis tum Petavii lib. 8. de doctrina Temp. cap. 4. tum Riccioli in Astronomia Reformata, & cum illis adeptus sum Novilunium medium die ipsa prima Januarii hor. 4. 54'. P. M. ex his vero hor. 5. 21'. P. M. & per Epactas hor. 5. 50'. Discrimen unius, vel alterius horæ inter qvatuor hos Mathematicos provenit cum ex diversa ab ipsis motus medii assumpta qvantitate, tum ex differentia Meridianorum. Cassinus autem in diem antecedentem non alia de caussa idem Novilunium conjecit, qvam qvia primum annum Julianum bissextilem cum statuisset, ut in fine num. V. apparet, calculos perinde instituit, ac si initio anni dies intercalatus jam fuisset, proptereaqve novilunium uno die anteverrit. At revera, licet idem annus Urbis 709. sit bissextilis, Cyclo Solis 21. lit. Dom. CB., supputatio tamen fieri debet in anno communi; qvia Kalendis Januariis dies intercalaris nondum fuerat insertus. Imo si rem ipsam attendamus, nulla eo anno primu Juliano, qvamqvam in serie annali Kalendarii ille sit bissextilis, facta fuit intercalatio. Cum enim anno antecedenti, qvi vulgo Confusionis vocatur, præter solidos dies imputatæ fuissent sex horæ appendices, ut testatur Solinus, non poterat fieri intercalatio unius diei, nisi postqvam tres alii qvadrantes illum unum diem complevissent: qvod accidit anno Juliano III. vel IV. qvorum alteruter primus Julianus annus bissextilis fuit: qva de re consulendus est Petavius lib. 4. cap. 2 & 3. Et fortasse Sosigenes, qvi Julii Cæsaris jussu annum ordinavit, sex illas horas eo consilio superesse voluit, ut transmisso primo annu absqve intercalatione, Lunam primam cum primo die ejusdem anni conjungeret; qvo annorum inseqventium Lunationes commodius procederent.

Porro, ad Vignolium ut redeam, dubius etiam feror, num Operi *de Paschate*, qvod conscripsit S. Hippolytus, Chronicon ullum insertum fuerit, in primum Alexandri annum desinens, ut idem V. C. censet. Sane Chronicon Hippolytus condidit; sed illud ab hoc opere *de Paschate* omnino alienum & diversum fuit: uti patet in Elencho librorum Hippolyti, in qvo sub hoc titulo scribitur: *Chronicon*. Post tria vero alia volumina opus de Paschate refertur: *Demonstratio temporum Pascha*. Qvæ porro hæc ipsa verba

Uu docent,

docent, nullum Chronicon adjectum fuisse, sed actum tanrummodo de temporibus Paschæ: cui rei concinit etiam Syncellus, qvi in eo opere nullum Chronicon agnovit, ut ex verbis paullo ante recitatis constat. Cum igitur Eusebius, à qvo Hieronymus sua hausit, hæc tradit: *opus etiam de Paschate conscripsit, in quo & temporum seriem*, τὸν χρόνων ἀναγραφὴν, *explanat*, id non de Chronico qvodam, seu Chronologia intelligendum puto, sed de temporum Paschalium serie & ratione, *Canonem sedecim annorum de Paschate* Hippolytus adjecit. Luculentius id expressisse videtur Rufinus in sua Eusebii versione lib. 6. cap. 17. *in illis dibus Hippolytus inter cetera scripta sua libellum de Pascha scriptum edidit, in quo cum descriptionem quandam temporum faceret, de sedecim annorum in circulo, qui in Pascha ratione observari solet, nescio quam supputationem sequutus, universa tempora intra primum Alexandri Imperatoris annum concludit.* Manifestum est, *in descriptione temporum* supputationem circuli sedecim annorum factam fuisse; & proinde *seriem temporum* Eusebii pertinere ad Paschatis tractationem. Hoc ipsum elicitur etiam ex versione Valesii cap. 22. *librum de Paschate composuit, in quo temporum seriem describens, & Canonem quendam Paschalem per sedecim annorum circuitum exhibens, anno primo Imperatoris Alexandri computationem temporum circumscribit.* Nimirum Hippolytus *describens temporum seriem* exhibet cyclum Paschalem, hancqve computationem Paschalem anno primo Alexandri concludit. Nullum ergo Chronicon in libro Hippolyti; sed omnia ad temporum Paschalium canones referuntur.

Hippolytus itaqve in suo Opere *de Paschate*, de qvo Eusebius, doctrinam, uti ego qvidem arbitror, de Paschate exposuit secundum hypotheses à se repertas, ut innuit Hieronymus: egitqve fortasse de anni solaris & Lunaris periodis, de revolutione Feriarum, de Neomeniis primi mensis, terminis Paschalibus, aliisqve ad rationem Paschatis pertinentibus: ex qvibus concinnavit Cyclum suum sedecennalem, qvi conflatus est ex duplici Octaeteride, qvam Dionysius Episcopus Alexandrinus, qvi imperante Gallieno vixit, ad Paschatis ordinationem usurpavit, teste Eusebio l. 7. hist. c. 20. Hac methodo Hippolytus digessit tum tempora, & seriem Festorum Paschalium legalium, qvæ indicantur in primo Cathedræ laterculo; tum tempora & seriem Paschatum Christianorum ante primum annum Severi Alexandri: a qvo eodem anno primo sumta Epocha, uti diximus, Cyclum suum aperuit, & ejus tabulas expansas dedit, in qvibus decimas qvartas, & Dominicas Paschales apposuit. Duplices vero hæ tabulæ fuerunt: una qvæ annum primum Alexandri antecedebat; altera qvæ ab eodem anno primo exordiebatur; qvæ ipsa est, qvam insculptam in Cathedra cernimus, complectens in primo latere decimas qvartas Paschales unius circuli sedecennalis, in secundo Dominicas Paschales in annos CXII. ordinatas, septies nimirum repetita Heccædecaëteride. Hæc aperte indicantur in ipsius Cathedræ inscriptione his verbis: *Anno primo imperii Alexandri Imperatoris facta est XIV. Pascha Idibus Aprilibus, Sabbato, cum mensis embolimus fuisset. Erit in sequentibus annis*, post eundem scilicet primum Alexandri annum, *sicut in tabula subjectum est*, nempe decimæ qvartæ, & Dominicæ Paschales incurrent in dies, qvi in tabula expansa cosignantur: qvæ postmodum tabula in Cathedram translata fuit. *Evenit vero in præteritis, sicut indicatum est*, videlicet in annis ante Alexandrum, in qvibus Paschata competentia erant disposita. Hæc scripsisse Hippolytum eo ipso primo Alexandri anno, elapsa jam Paschatis sollemnitate, modus loqvendi, *facta est decima quarta Pascha, & erit in sequentibus annis*, dubitare non sinit, uti etiam capite superiore observatum est. Porro Astronomorum morem in hoc opere de Paschate seqvutus est Hippolytus, qvi Planetarum doctrinam tradentes, de eorum motibus, anomaliis, eccentricitatibus, apogæis, aliisqve affectionibus & proprietatibus disserunt; & postmodum ex hypothesibus inde deductis tabulas motuum mediorum, & æqvationum subjiciunt, ex qvibus loca Planetarum qvolibet anni die, & hora inveniri possint. Ita uno seculo ante Hippolytum etiam Ptolemæus Astronomorum princeps facitaverat, uti videre est in ejus magnæ Constructionis opere. Atqve, ut in rem ipsam exemplum ponam, eandem methodum observavit Christophorus Clavius, qvi doctrinam universam de Paschatis ratione ingenti volumine complexus ad explicationem Kalendarii Gregoriani, in eo tabulas expansas inseruit, in qvibus Aurei numeri, Epactæ, Decimæ qvartæ, & Dominicæ Paschales, aliaqve per annum Festa vaga ab anno 1600. ad annum 5000. indicantur: Præter Paullum de Middelburgo, Petavium, & alios, qvi in suis de Paschatis doctrina tractationibus sparsim varias tabulas tradiderunt.

Nunc vero alteram clarissimi Viri conjecturam perseqvar. Et qvidem non ego ausim asseverare, illum qvi Cyclum Hippolyti in Cathedra insculpendum curavit, tantæ hominem supinitatis fuisse, vel tantum sibi arrogasse, ut pro duobus illis verbis, HOC ANNO, tot simul alia, & penitus diversa arbitratu suo addiderit; & rem ipsam, & rei significationem inverterit & transformaverit. Certe ille recensens in latere Cathedræ Elenchum librorum Hippolyti, testatur Cyclum Paschalem ab eo scriptum illum ipsum esse, qvod incisum fuerat in Cathedra: *Demonstratio temporum Pascha, quemadmo-*

modum in TABULA. Qvam *tabulam* hanc eandem esse, qvam præ manibus habemus, docet inscriptio Cycli: *Erit sequentibus annis sicut in* TABULA *subjectum est.* Nec, tam immaniter peccasse Curatorem illum, argumento esse possunt errata qvædam in Cyclo commissa: qvia illa tandem in literis dumtaxat qvibusdam, ac numeris sistunt, & imperitiæ qvadratarii, ut sæpius evenisse scimus in saxis antiqvis, non Curatori, qvi sane homo de trivio non fuit, imputari debent. Præterea Cl. Blanchinus, qvi accurate Canonem descripsit ex marmore, ac doctissimis commentariis illustravit, fatetur pag. 107. in alterum qvidem latus errores aliqvot irrepsisse; sed primum, in qvo qvartadecima Paschalis anno I. Alexandri notata reperitur, à labe & vitio prorsus immune testatur. Porro Curator Cycli ideo etiam non ita facile decipi potuit, qvod æqvalem illum fuisse Hippolyto, satis est vero consentaneum: qvippe frustra laborem huno haud levem describendi in Cathedra marmorea Cyclum annorum CXII. sibi sumsisset; nisi is debuisset inservire pro annis Paschalibus, tempus, qvo illum exaravit, subseqventibus. Et qvidem vivo Hippolyto id gestum, argumento etiam est Elenchus in latere sculptus, qvi non omnes ejus libros memorat, propterea fortasse qvod eo tempore nondum ceteri erant compositi. Qvocirca, uti ego qvidem reor, in marmore ille exculpsit Paschata integri Cycli CXII. annorum, ut Christianis pateret eorum usus, & ab ipsis dignosci posset, in qvem diem per singulos annos sollemnitas Paschalis incurreret. Qvemadmodum Kalendaria apud Romanos ad publicum usum in tabulis lapideis describebantur: qvorum unum adhuc extat Romæ in ædibus Farnesianis, aliaqve profert Gruterus a pag. CXXXIII.

Ceterum de Inscriptione Serapidi dicata, qvæ videbatur obstare programmati Canonis Hippolytei, satis supra est dictum: atqve hæc ipsa, qvæ hactenus disputavimus, cum demonstrent Alexandrum regnantem die XIII. Aprilis, Elagabalum eodem die viventem, ut prodit Inscriptio, e scena explodunt.

Itaqve donec hi scrupuli animo hæreant, persuasum haud mihi esse poterit, programma Cycli Paschalis aliter sculptum in Cathedra, & aliter scriptum ab Hippolyto fuisse. Qvapropter, immota ejusdem Cathedræ auctoritate, postrema mihi suboritur dubitatio, num viri eruditi suspicio de corrupto Dionis textu veritati consentanea esse possit. Si enim adhuc verum est, ex Hippolyti Canone, Alexandrum die XIII. Aprilis imperio jam inauguratum; verum qvoqve omnino erit, Elagabalum ante hunc diem mortalitatem explevisse. Qvo fit ut salvus sit Dio, qvi annos tres, menses novem, & dies qvatuor imperio ejusdem Elagabali adscripsit, uti sæpius expositum est. Nec nimium propterea Dioni tribuit Pagius, nosqve eum seqvuti; neqve illum dignitati numismatum præferimus: sed Dionem ex Hippolyto asserimus; & marmorei Canonis fidem nummorum auctoritati opponimus: atqve aptiorem, qva inter se conciliari possint, viam & rationem qværimus. Hinc magnopere vereor cum præstantissimo viro affirmare, librarios codicem Dionis vitiasse, numerosqve annorum partim transposuisse, partim depravasse, & dierum numerum annis dedisse, diebus vero qvi annorum esse debuit: ita ut cum in Dionis textu legeretur, Elagabalum regnasse annis QVATUOR, mense UNO, & diebus TRIBUS; ipsimet librarii, susqve deqve vertendo omnia, scripserint annos TRES, menses NOVEM, & dies QVATUOR. Qvod accidisse tam in Dione ipso oporteret, qvam in Xiphilino ejus excerptore: ille enim idem numerus annorum, mensium, & dierum reperitur cum in fragmentis Dionis, insertis editioni Hannovianæ pag. 907., tum in Xiphilino pag. 910. Sed hanc miram vocabulorum, & numerorum *μετάθεσιν* commissam fuisse ab iisdem Notariis, qvamqvam labi ac peccare in exscribendo pronis, iterum vehementer dubito. Certe Dio ut nunc loqvitur, loqvebatur etiam undecimo, & duodecimo sæculo: nam Cedrenus pag. 210 editionis G. L. Basileensis, ita scribit: *ἐβασίλευσεν ἔτη γ. μῆνας θ, ἡμέρας δ. regnavit*, Elagabalus, *annos* III. *menses* IX. *dies* IV. Eosdem plane numeros habet Zonaras lib. 12. Annal. num. 13. & Michael Glycas Annal. part. 3. diebus illis qvatuor tantummodo neglectis: *Ἡλιογάβαλος ἔτη γ. καὶ μῆνας θ. Eliogabalus anos* III. *menses* IX. Hæc ex Dione ad unguem sumsisse hos historicos, uti etiam exemplaria Dionis, qvæ in Græcia erant freqventissima, hanc lectionem tunc prætulisse, non est ambigendum. Si cui autem in mentem venerit divinare, codices Dionis etiam ævo Cedreni, Zonaræ, & Glycæ corruptos fuisse, vel postea & Dionem & Cedrenum, & Zonaram, & Glycam, imo & Xiphilinum ubiqve locorum depravatos, nullum ultra verbum, aut operam sumam. Ex his porro patet, cur major fides Dioni habenda sit, qvam Herodiano, qvi sex annos imperii Elagabalo tribuit. Siqvidem hoc ejus sexennium nullo prorsus alio adminiculo fulcitur. Præterea facile in uno vocabulo potuerunt Notarii mendum committere, & scribere *ἕκτον ἔτος*, *sextum annum*, pro *τέταρτον*, *quartum*. Id enim ego potius dixerim, qvam cum Vignolio ipsos vertisse *πέμπτον ἔτος* in *ἕκτον*, *quintum annum* in *sextum*: qvia nemo unqvam tradidit Elagabalum regnasse annos *quinque*; uti fere omnes Græci *quatuor* ponunt, ut capite qvinto ostensum est.

 Deni-

Deniqve, manente fide Canonis Hippolytei, commoveri pugnam inter duos nummos inter se contrarios necesse est. Alter ille est, à Cl. Vignolio nunc primum, ut supra memoravi, in lucem editus, cujus hæc inscriptio, TR. P.II. COS. III. sententiæ Pagii ac nostræ de anticipata Elagabali Tribunicia Potestate diem summum dicit. Si processus Consularis, inqvit Vir eruditus, ejus nummi, qvem ad suam firmandam opinionem Pagius attulerat ex Vaillantio cum TR. P. III. COS. III. exordium anni 220., qvo Elagabalus COS. III. processit, respiceret; is inde per totum annum illum Tribunicia Potestate non alia inscribi potuisset, qvam tertia, qvæ in eodem Vaillantii nummo legitur. Cum vero nummus laudatus exhibeat hanc inscriptionem TR. P. II. COS. III, res inqvit, est manifesta, iisdem Kalendis Januariis illius anni, qvo Elagabalus Consulatum III. suscepit, Tribuniciam Pot. III. non numerasse; proindeqve nummum eundem Vaillantii Processum Consularem primum, tertii Elagabali Consulatus initio habitum, denotare non posse. Qvo fit etiam, ut si initio anni ejusdem 220. non tertia, sed secunda Tribunicia Elagabali Potestas decurrebat, prima ejus Potestas, seu primus Imperii annus à Kal. Januariis anni 218. per anticipationem exordium capere non potuerit.

Sed stat contra nummus alter apud eundem Vaillantium, qvem nos supra descripsimus, in qvo repræsentatur Processus Consularis Elagabali, & scalpta est hæc nota: TR. P. V. COS. IIII. Consulatum qvartum iniit Elagabalus Kal. Januariis anno Urbis 975. Christi 222. qvi & dignitate & vita spoliatus est ante Idus Apriles ejusdem anni, ut ex Canone Hippolyti constat, puta initio Martii, non potuit certe Processum in nostro nummo expressum celebrasse, nisi intra hoc temporis intervallum, à Kalendis nempe Januariis ad exordium ejusdem Martii. Qvod si hoc eodem tempore labebatur ejus qvinta Tribunicia Potestas, instauratum hanc fuisse oportet ipsis Kalendis Januariis ipsiusmet anni 222.

Hoc vero iterum negat V. C. ex Fastis Græcis Vossianis apud Cangium ad calcem Chronici Paschalis, qvos profert etiam Dodvvellus post appendicem sæpivs laudatam ad Dissertationes Cyprianicas pag. 31. in qvibus Fastis initio ejusdem anni U. C. 975. Chr. 222., qvo Elagabalus Consulatum IV. capessivit, Alexandro Cæsare Collega, legitur ejus Imperii annus *quartus*, non *quintus*: *Ἀντωνῖνος τὸ δ, καὶ Ἀλέξανδρος*, *Antoninus IV. & Alexander*, scilicet Consules: δ', ά, IV. & I., hoc est, *anno quarto* Imperii Elagabali, & *primo* Alexandri. At si verum sit, hanc notam numeralem δ significare, Elagabalum cum Kalendis Januariis an. 222. iniit Consulatum IV., numerasse *quartum* annum Imperii; verum qvoqve fuerit, alterum notam ά denorare, Alexandrum iisdem Kalendis putasse annum imperii sui *primum*. Qvod qvis dixerit? Qvare, mea qvidem sententia, non aliter hi characteres explicari debent, qvam eo anno Consulari alterum ex Consulibus decessisse, cum *quartum* imperii annum ageret: alterum eodem anno exorsum fuisse *primum*. Et sane Fasti omnes Græci qvatuor annos principatus Elagabalo tribuunt. Qvod manifestius fit ex methodo Auctoris Fastorum, qvi ad annum 253. (in aliis qvippe annis similes characteres non habet) positis Consulibus Volusiano II. & Gallieno I. (qvamqvam in hoc fallitur; qvia non Gallienus, sed Maximus fuit Collega Volusiani) addit has notas γ. α III. I.; qvarum prima non potest significare Volusianum initio hujus anni, qvo Consulatum iniit, numerasse *tertium* Imperii annum; siqvidem illud suscepit, seu verius Cæsar renunciatus fuit à Gallo genitore, post mortem Decii, qvi interiit mensibus extremis anni 251. Ergo numerus γ. III. exprimit, Volusianum decessisse eo anno qvo Consulatum secundum agebat, decurrente ejus Imperii anno *tertio*: qvidqvid sit de hoc numero annorum Imperii, in qvo plurima inter Chronologos est dissensio; nam nos loqvimur ex sententia nostri Fastorum Auctoris.

Sublato hoc impedimento, manet adhuc, ex nostro numismate, Elagabalum initio anni 222. *quintam* Tribuniciam Potestatem Actis publicis dedisse. Proinde etiam Kal. Januariis ann. 220. non *secunda*, sed *tertia* ejus Potestas decurrebat; & rursus, retrocendo, *prima* Tribunicia Pot. sumta est per *anticipationem* à Kal. Januariis anni 218.

Ergo prior nummus Pagianum Systema ac nostrum convellit: alter, solido atqve adhuc inconcusso marmoris Hippolytei fundamento innixus, illud sartum & tectum tuetur. Si ad caussam Pagii labefactandam satis esse posset sola unius numismatis auctoritas; satis qvoqve videtur esse alterius nummi fides ad ejus spes erigendas ac sustentandas. Criminis loco esset, si de illo qvicqvam suspicarer: huic si labem inferrem, Hippolytum in societatem mendacii traherem. Inter hæc porro dissidia medius occurrit Cl. Vignolius, & novam, illamqve expeditam Tribuniciæ Potestati V. explicandæ viam aperit. Qvam nos qvoqve inire parati sumus, ác in viri præstantissimi auctoritate delitescere, si validioribus, ut auguramur, conatibus Hippolyteæ Cathedræ impedimenta submoveantur. Qvod reliqvum est, nobis in hisce controversiis, qvod Ciceroni in disputationibus philosophicis, pronunciare licebit: *Nos probabilia multa habemus; quæ sequi facile, affirmare vix possumus*, lib. 2. Academicarum qvæstionum.

J. VI-

J. VIGNOLII
DISSERTATIO II. APOLOGETICA
De anno primo Imperii
SEVERI ALEXANDRI, AUG.
Qua potissimum Programma Cycli Paschalis S. HIPPOLYTI denuo exponitur & illustratur.

LECTORI
S.

POstqvam mihi optimi Principis CLEMENTIS X. Pont. Max. singulari benignitate contigit, ut Bibliothecæ Vaticanæ præficerer, miratus qvandoqve fueram, viros eruditos suis opinionibus obseqvutos adeo fuisse, ut ad majorem exinde auctoritatem iis conciliandam, marmoream S. Hippolyti Cathedram, qvæ in eadem Bibliotheca servatur, non semel in re minus vera testem producere non dubitarint, atqve adeo dum privatis non modo, sed publicis etiam Romani Senatus monumentis eam opponunt, in qvod propterea discrimen illius fidem adducant, non animadverterint. Qvapropter haud alienum à me esse putavi, si, ut veritati, tantiqve monumenti, qvod maximæ ac præstantissimæ hujus Bibliothecæ non vulgare est ornamentum, qvoad possem honori ac dignitati consulerem, sibi cum numis inscriptisqve aliis prisci ævi reliqviis, qvibus illud adversari contendunt, rem ac pugnam nullam esse ostenderem. Qvod certe in ea, qvam in hanc rem anno superiori dissertationem edidi, verisimili me conjectura consequutum fuisse speraveram.

In ea vero, ut dissidlum, inter laudatum monumentum & nummos aliosqve inscriptos lapides immerito excitatum, clarius inde pateret, hæc mihi duo potissimum probanda susceperam: Imperium Antonii Elagabali ab alio capite duci non posse, qvam a die decima sexta mensis Maji anni communis Eræ 218. Ejus vero mortem, ex qva Imperii Alexandri annus primus, in Cathedra S. Hippolyti notatus, omnino pendet, non mense Martio, sed post diem eamdem mensis Maji anni Christi 222. contigisse, qvinto ejus Imperii anno inchoato. Utrumqve mihi facile probatu fuit. Primum scilicet certo atqve incorrupto Dionis, sive ipsius excerptoris Xiphilini testimonio, qvi eadem die 16. Maji Elagabalum à militibus Imperatorem salutatum refert: alterum fide & auctoritate veterum nummorum, in qvibus qvintus illius Tribuniciæ Potestatis, sive Imperii annus, ab ea die initio facto, signatur. Qvia vero loca qvædam ipsius Dionis & Herodiani, vitiata ut videntur, aliis aliud sentiendi, & à vero longius aberrandi occasionem dederunt, suscepti operis ratio tulit, ut argumentis tum ex nummis & lapidibus, tum ex iisdem etiam scriptoribus petitis, novas illorum opiniones cum iis manifeste pugnantes refellerem.

Qvod imperii Elagabali initium spectat, D. Virginius Valsechius V. Cl. Ordinis S. Benedicti Congregationis Cassinensis, ut Herodiani codices, in qvibus sextus Imperii ejusdem Elagabali annus legitur, cum Dionis exemplaribus qvæ qvatuor dumtaxat annos, necdum absolutos, ei tribuunt, conciliare qvodammodo posset, non à morte Macrini, cui Elagabalus in Imperio proxime successit, sed à morte Antonini Caracallæ, qvem Macrinus excepit, illius Imperii exordia Herodianum cepisse censuit, egregia & erudita sane admodum dissertatione de hoc argumento vulgata. Pagius vero, qvi cum etiam res mihi fuit, ut Dionis, nummorumqve dissensionem componeret, illosqve in concordiam vocaret, Imperium Elagabali, pari qvidem ratione, sed non ita longe, ut Valsechius, à Cal. Jan. ante illius inaugurationem proxime præteritis, repetendum esse existimavit, qvemadmodum in sua Crit. Baron. ad A. Ch. 218. num. X. aperte significat.

Qvæ doctissimorum virorum sententiæ qvantum in se firmitatis ac veritatis habeant, satis superqve demonstravi. Qvod eo confidentius credere & affirmare me posse arbitror, qvod viri doctrina ac dignitate clarissimi Philippi à Turre Adriensis Episcopi, qvi denuo saxum idem versare me perhumaniter cogit, luculentissimum testimonium accedit. Is enim in suo Apologetico, qvem nuper adversus Valsechium in lucem emisit, non ea solum fusius persequitur, qvæ ipse etiam arctiori stilo antea notaveram, sed Pagii sententiam qvoqve ipsam qvam tum in epistola de Nummo Anniæ Faustinæ, tum in laudato Apologetico seqvutus est, iis postea, ut ait, perspectis, qvæ nos in contrarium adduximus, uti minus firmam, nec veritati consonam se tandem aliqvando deserturum,

turum, in *Addendis* ad eundem Apologeticum pag. 195. & in opere interdum ipso satis superqve promittit. Namqve opinionem ibi aliam, qvæ pariter ipsius Pagii fuerat, qvæqve alteram plane evertit, amplexus jam esse videtur. Ista siqvidem una simul consistere neqveunt: modo à Cal. Jan. qvæ postrema Pagii opinio fuit: modo non amplius à Cal. Jan. sed a XVII. Cal. Aprilis, uti antea ille senserat, Antonini Elagabali Tribuniciam Potestatem, ejusve Imperii initium Senatum Romanum in suis nummis auspicatum fuisse.

At vero ad Imp. Elagabali vitæ exitum qvod attinet, in eadem viri eruditi sententia esse videntur, in qva fere ii sunt, qvi ejus nummos vel non inspexerunt, vel minus accurate pertractarunt: mense nempe Martio anni epochæ vulgaris 222. occisum illum fuisse, anteqvam annum Imperii qvartum absolvisset, & qvintum, qvi in iisdem nummis non obscure legitur, inchoasset.

Hujus itidem jamdiu pervulgatæ opinionis falsitatem demonstrare neqve multum mihi operis ac negocii fuit. Nam & nummis ipsis & veteris lapidis testimonio, qvi Elagabalum Idibus Aprilis ejusdem anni statuam Serapidi dedicantem exhibet, ea fit manifesta. Qvæ qvidem veterum nummorum, inscriptorumqve lapidum testimonia, utpote certa & explorata, tantæ, ut mea est opinio, apud omnes, maxime apud viros eruditos, auctoritatis esse debent, ut si qvid iis contrarium, vel qvodammodo discors occurrat, id vitio aliqvo non carere, aut secus accipiendum esse fateantur oportet. Propterea Dionis textum, qvi, nummis aperte repugnantibus, annos dumtaxat qvatuor, eosqve non integros, Antonino Elagabalo adsignat, à librariis fortasse corruptum fuisse censui: atqve itidem annum primum Alexandri, qvem S. Hippolytus cum Idibus Aprilibus anni Christi 222. qvo Elagabalus interiit, in sui Cycli Paschalis programmate copulavit, pro eodem anno Juliano, seu Consulari 222. ab eo acceptum fuisse, proindeqve suum hoc celebre monumentum cum re nostra nihil prorsus commune habere posse affirmavi.

Hæc vero duo, Dionis nempe, & S. Hippolyti testimonia, qvum præcipua ac maxima fundamenta sint iis, qvi Elagabalum mense Martio necatum fuisse opinantur, rem propterea iisdem minus gratam fecisse me non ignoro, qvi elevare & imminuere ea curaverim, qvibus subductis, ipsorum opinionis structura, qvæ in illis tota nititur, stare neqvit.

Qvo potissimum factum esse pro certo habeo, ut vir idem Illustrissimus Adriensis Episcopus, mihi iterum non sine debitæ laudis præfatione nominandus, qvi pro ingenita sui humanitate me in suis habet, ac nostra benigne respicit, non contentionis studio, a qva semper alienissimus fuit, sed eo tantum, qvo me proseqvitur, amore ac benevolentia ductus, ut aliorum invidiam effugerem, nonnulla in eodem Apolegetico mihi solvenda magisqve firmanda proponeret, qvæ si qvis legerit, non ita fortasse probaret. Ea autem hæc præcipue sunt.

I. Antoninum Elagabalum Nicomedia Romam venisse mense Julio, non circa Novembrem, ut pag. 155. meæ dissertationis existimaveram: ac propterea, qvum Romæ is egerit, Eutropio, aliisqve testantibus, annos duos, menses octo, non post XVII. Cal. Junias, ut mea est opinio, sed mense Martio interfectum fuisse.

II. Congiarium in nuptiis Corneliæ Paullæ ab Elagabalo datum ex sententia Vaillantii secundum fuisse, qvod ego pag. 151. qvintum dixeram.

III. Figuram eqvestrem in nummo Ægyptio ejusdem Corneliæ Paullæ exhibitam, qvam ad Elagabalum nullo pacto spectare adserui pag. 149. statuam ipsius Imperatoris eqvestrem referre ait.

IV. Herodianum *τέταρτον quartum* pro *ἕκτον sextum* a notariis substitutum scripsisse, mentemqve illius fuisse, Elagabalum annos qvatuor, eosqve non integros imperasse.

V. Qvoniam in inscriptione Panvinii Elagabalus Idibus Aprilibus anni Christi 222. Imperator fuisse dicitur, in programmate vero Canonis Paschalis S. Hippolyti Alexander, alterutrum ex iis antiqvitatis monumentis falsum & mendax esse oportere: qvæ nos utraqve vera & legitima esse affirmavimus pag. 144. & 157. & alibi.

VI. Elagabalum salutatum à militibus fuisse Imperatorem die 16. Martii, non Maji, ut Dionis auctoritate ductus adserui pag. 146. & alibi.

VII. Nummos propterea, qvi Elagabali Tr. P. V. inscribuntur, non post diem 16. Maji anni Chr. 222. ut mea est sententia, sed mense Martio, ut olim Pagius sibi persuaserit, ac diebus aliqvot anteqvam ille qvintum Imperii annum iniret, percussos fuisse.

VIII. Pa-

VIII. Pagii ſententiam de anticipato Elagabali Imperio, qvam ego pag. 155. veram non eſſe affirmavi, propterea qvod nulla nummorum ſcriptorumqve auctoritas eam commendet, defendi adhuc poſſe non dubitat.

IX. Loca Herodiani, ex qvibus Elagabali mortem ſub initium æſtatis eveniſſe conjeceram, qvum ſilentio præterierit, ea examinandi ocium ſibi non fuiſſe indicat.

X. Programma Cycli Paſchalis S. Hippolyti mihi objectum eſſe admodum infeſtum.

XI. Nummum Elagabali apud Vaillantium, in qvo qvadrigæ triumphales & epigraphe: P. M. TR. POT. V. COS. IV. & alterum à me productum, in qvo ejus Liberalitas & literæ: P. M. TR. POT. II. COS. III. aperte inter ſe diſſidere.

XII. Annum Conſularem non in Chronico tantum, ſed etiam in Cyclo à S. Hippolyto adnotatum me cenſuiſſe.

XIII. S. Hippolyti ætate eum morem invaluiſſe, ut qvi temporum hiſtoriam texerent, non annis Conſulum, ſed Imperatorum inſcriberent. Qvare me non recte putaſſe, in ejus Chronico Conſules etiam appoſitos eſſe potuiſſe.

XIV. Se dubium ferri, num operi de Paſchate S. Hippolytus Chronicon ullum inſcruiſſet in primum Alexandri annum deſinens, ut ego cenſui.

XV. Pagium auctoritati Dionis, ut pag. 155. ego dixeram, nimium non tribuiſſe.

XVI. Dionis codices ævo Cedreni, Zonaræ, & Glycæ corruptos ac depravatos minime fuiſſe.

XVII. Faſtos denique Græcos me non recte explicaſſe.

Hæc autem a viro, qvi plurimum dignitate ac doctrina præſtat, non minori humanitate propoſita mihi fuere, ut nimirum, ſi qvid amplius eſſet, qvo facere iis ſatis potuiſſem, illud proderenon dubitaſſem. Et qvidem qvum non pauca fuerint, qvæ mea, ni fallor illuſtrare, ac firmare multum poſſe videntur, ea ſtatim anno ſuperiori exeunte cum eodem per literas communicare non deſtiti. Hæc ipſa poſtmodum, qvantum in me fuit, aucta ac recognita, nunc publici juris faciam, eo certe animo, ut ſi qvid forte in iis agnoveris, LECTOR OPTIME, qvod majorem rei nobis inſtitutæ lucem afferre poſſit, non id mihi, ſed qvi me monitis ipſe ſuis rem magis expendere ſuaſit, viro eidem Illuſtriſſimo acceptum referas: minus probatu digna tribuens mihi, qvi qvum meliora pro ingenii mei tenuitate proferre neqveam, qvaliacumqve ea ſint benigne atqve humaniter accipias rogo.

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendiſſ. P. ſac. Palatii Apoſt. Magiſtro. *N. Archiep. Capuæ Viceſger.*

DOCTORUM VIRORUM TESTIMONIA.

De mandato Reverendiſsimi Patris Gregorii Selleri Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtri ſumma animi oblectatione perlegi Diſſertationem alteram Apologeticam, in qva Cl. Auctor D. Abbas JOANNES VIGNOLIUS Bibliothecæ Vaticanæ Cuſtos, qvi ob eruditas, qvas publici juris fecit, lucubrationes, in ore famæ omniumqve cum ſacræ, tum profanæ hiſtoriæ cultorum commendatione optimo jure verſatur, cuncta, qvæ de exordio Imperii *Alexandri* perdocte jam ſcripſerat, ad novam criſim revocat, exponit, & confirmat, Inſcriptionis Canoni Paſchali *S. Hippolyti* præfixæ fidem & integritatem ſolidis conjecturis, locupletiſſimis antiqvitatis monumentis, novisqve productis argumentis aſſerit, & in optimo lumine collocat, ac poſtremo *Elagabalum* annum Imperii ſui qvintum attigiſſe, ex nummis Romani Senatus auctoritate cuſis perſpicuè demonſtrare videtur. Qvapropter cum in eadem Diſſertatione nihil plane offenderim, qvod à fide & a probis moribus abhorreat, ſed ſummam potius nactus ſim eruditionem, qvæ hiſtoriæ Eccleſiaſticæ multam lucem offundere, & faſtos Imperatorum, & Conſulum haud parum illuſtrare poteſt: Raram inſuper & ſingulârem modeſtiam, qva laudatus Auctor ſine livore, ſine ſupercilio, ſine prurigine aliorum carpendi ac vellicandi opera, omnibus ſibi propoſitis argumentis, abunde facit ſatis; cenſeo iſtud opus à Clariſſimo viro de hiſtoria optime merito concinnatum publica luce qvamprimum donari debere. Dat. Romæ in Conventu S. Mariæ ſuper Minervam die 4. Febr. anni æræ Chriſtianæ MDCCXIV.

Fr. Ignatius Hyacinthus Amat de GRAVESON *ſac. Facult. Pariſienſ. Doctor, & Collegii Caſanatenſis Theologus, Ord. FF. Prædicatorum.*

Injunctum mihi eſt mandato Reverendiſſimi Patris Gregorii Selleri, Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtri, ut ſecundam Diſſertationem expenderem, qvam vindicandæ ſuæ epochæ de

de primo Imperii anno Alexandri Severi Augusti publicæ luci adornaverat Clarissimus vir JOANNES VIGNOLIUS, alter Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus, & Romanarum antiqvitatum sedulus felixqve explorator. Concreditum benignissime officium non sine auspicio jucunditaris aggressus, cum voluptate plurima absolvi; & meâ qvidem sententiâ non solum oculatissimus Auctor qvam telam erat exorsus, exqvisitiori studio deducit; verum enimvero honestis etiam literarum cultoribus exemplum præbet, qui sibi illustrius instruant vindicias. Regulam fidei, vel morum sarctam tectam habet, & servat; sua tuetur, sed a gerris abstinet, Sarcasmos horret, nec minus subactum rerum judicium, qvam verecunda styli modestia utramqve in eo paginam faciunt. Dum vocat ad incudem qvæ scripserat, uberiori omnia eruditione locupletat, ut spes videatur indubia, qvod rei antiqvariæ consulti, emunctæ qvamlibet naris, fausta sint ei precaturi. Monumenta Ecclesiastica illustrat, prophanam ditat historiam, difficiles demum Chronologiæ veteris salebras prospere & explanat, & proterit. Putarem itaqve absqve ullo discrimine eam è prælo posse vulgari, & ita censeo. Romæ in Conventu Sancti Marcelli, Nonis Aprilibus 1714.

Fr. Petrus Maria PIERI *Ord. Servor. B. Mariæ Virginis, in Collegio Henrici Regens studiorum*, Emi CORSINI *Theologus, fac. Congreg. Indicis Consult.*, & *sanctæ Romanæ Univers. Inquisitionis Qualificator.*

CUm legerim, mandante Reverendissimo Patre Gregorio Selleri, Sacri Palatii Apostolici Magistro, librum, qvi inscribitur: *Dissertatio II. Apologetica de anno primo Imperii Severi Alexandri Aug.* Auctore V. Cl. D. Abbate JOANNE VIGNOLIO altero Bibliothecæ Vaticanæ Præfecto: Et non modo nihil in eo ab orthodoxa fide, vel bonis moribus alienum, sed multigenam eruditionem, ex auctotibus gravissimis ac nummis præsertim veterum Imperatorum desumptam, & nova idemtidem argumenta Canoni Paschali S. Hippolyti, atqve hinc historiæ Ecclesiasticæ dilucidandæ opportuna deprehenderim; utilissimum opus ac rei literariæ profuturum publica luce dignum censeo. Romæ III. Non. Jul. MDCCXIV.

Jacobus Maria AYROLUS *Soc. J.*

IMPRIMATUR,

Fr. Gregorius Selleri Ord. Prædic. fac. Palatii Apostolici Magister.

Illustriss. ac Reverendiss. viro

PHILIPPO
A TURRE
EPISCOPO ADRIENSI

J. VIGNOLIUS S. P. D.

HIs proximis diebus humanissimas literas tuas accepi, vir Illustrissime, V. Id. Decembr. ad me datas, cumqve iis elegantissimæ Dissertationis tuæ Apologeticæ exemplar: qvo eximio qvidem munere nihil mihi umqvam gratius acceptiusqve accidere poterat. Eo namqve avide studioseqve perlecto, non potui, qvin uberem illam ac reconditam eruditionem doctrinamqve tuam agnoscerem & admirarer, atqve eam exinde, qvam egregia doctorum virorum opera afferre nobis solent, non mediocrem animi voluptatem perciperem. Multa certe ibi, qvæ in altissima temporum caligine sepulta diu fuere, docte à te ingenioseqve exponuntur, & in optima veritatis luce collocantur: lætanturqve bonarum literarum studiosi viri omnes, te in altiori Ecclesiæ gradu positum, & gravioribus pastoralis rui muneris curis assidue districtum, qvæ momenta reliqva tibi sunt, tanta cum laude transigere, in iisqve studiis impendere, qvæ optima & honestissima, atqve adeo Christianæ Reipublicæ tam necessaria virum Ecclesiasticum & præstantissimum qvemqve ita plane decent, ejusqve tam propria sunt, ut eum insuper exornare ample ac magnifice possint. De qvo, ut Onuphrium Panvinium aliosqve pietate iridem ac doctrina insignes viros prætercam, Antonius Augustinus Archiepiscopus Tarraconensis, Angelus Colotius Episcopus Nucerinus, Joseph Maria Suaresius Episcopus Vasionensis, & ex vestratibus Jacobus Philippus Thomasinus Episcopus Æmoniensis: præ ceteris vero Cæsar Baronius, & Henricus Norisius, Cardinales ipsi & S. R. E. Bibliothecarii, viri summi exemplo sint, qvi non tam munerum suorum dignitate, qvam gravi hoc ac non vulgari studiorum genere, magnam qvidem ac numqvam interituram nominis gloriam late sibi ad posteros conciliarunt. Hoc siqvidem historia doctrinaqve

cum

cum sacra, tum civilis qvammaxime illustratur, & gravissime adseritur, veteres gentium & Christianorum ritus explorantur, res gestas veras à falsis dignoscimus, & varias temporum origines perscrutamur: qvæ si minus perspecta explorataqve nobis sint, necesse est, ut qvæ inde ab iisdem pendent, res scitu sane dignissimas, & qvæ sine magno tum sacræ, tum profanæ historiæ detrimento ignorari non possunt, non recte definire valeamus. Qvantum me tibi propterea debere existimem, vir Illustrissime, qvod mea, qvæ dubia ac non ita certa visa tibi fuere, ad examen vocare, & à me magis explicari confirmariqve voluisti, non facile verbis conseqvi possum. Mecum sane multum hoc nomine tibi debebunt etiam ii, qvi recte sapiunt, & qvi nobiscum veritatem in rebus inqvirunt. Sæpe enim evenit, ut qvæ nobis jam per se nota & certa videntur, ea testimoniis aliorum fulcienda magis non esse arbitremur: qvæ nisi qvandoqve in dubio ponantur, suos numqvam auctores adsertoresqve prolatura essent, & eam, qvam omnino merentur, fidem factura. Hæc eadem igitur iterum declarare, veterumqve monumentorum auctoritate magis magisqve firmare in animo statui, atqve illos qvantum in me est nodos solvere, in qvos nostra perlegens offendisti, aliosqve vicissim nonnullos tibi proponere, qvi me pariter tua percurrentem in cursu detinuere. Neqve enim qvidpiam, qvod honestum, qvod rectum, qvod laudabile ac decorum non sit, & qvod plurimum rei nobis propositæ non conferat, fecisse te, meqve modo facturum existimo, si, ut hisce tenebris, in qvibus versamur, majoris inde luminis aliqvid affulgeat, nostra nos invicem in qvæstionem (qvæ cognitionis appetito est, ut Tullius ait) adducimus: illius probe memores, qvod apud Poetam legitur:

Diversum sentire duos de rebus eisdem
Incolumi licuit semper amicitia.

Anteqvam vero hæc publici juris faciam, informia licet & maculis undiqve adspersa, ea statim ad te mittere, tuoqve judicio subjicere consilium fuit, ut si qvid mihi scribendo fortasse exciderit, qvod observantiæ in te meæ, & qvod honori ac reverentiæ, qva te, tuamqve doctrinam ac dignitatem proseqvutus semper fui, minus consentaneum videri potuit, de eo me opportune monitum facias. Dum novus interea annus instat, illum tibi faustum felicemqve ex animo precor, qvalis mihi plane contigerit, si eadem animi æqvitate, qva ego oppugnationem tuam, ipse responsionem hanc meam acceperis, atqve, ut pro singulari tua humanitate facere cœpisti, perrexeris me amare. Vale. Romæ III. Cal. Januar. 1713.

J. VIGNOLII
DE
ANNO PRIMO
IMPERII
SEVERI ALEXANDRI
AUG.

DISSERTATIO II.

Apologetica.

CAP. I.

Elagabalus Syria Romam veniens Nicomediæ hiemavit. Non ante mensem Aprilem Nicomedia discessit. Ibi Consulatum alterum suscepit. Vegetius, & Spartianus explicati. Diurnum ac legitimum privatorum iter. Cum militari itinere non conferendum. Alexandri Magni Babylone Susas profectio. Mira ejus in profectionibus militaribus celeritas. Lactantius expositus. Justum militum iter. Milites non diem totum ambulant. Exercitus cur moderate procedat. Quarto quoque die quiescit. Elagabalus circa mensem Novembrem Romam advenit. Iter Nicomedia Romam per Dyrrhachium. Teridatis regis Armenia ad urbem adventus. Quot mensibus iter suum peregerit. Milites quandoque justo amplius ambulant, & quiescunt.

Pag. 7. *Stat igitur*, ait vir Illustrissimus, *adventum Elagabali in urbem conferendum esse in mensem Julium.*

EGO vero circa Novembrem potius anni V. C. DCCCLXXII. epochæ Christianæ 219. Elagabalum ad urbem venisse putaveram. Idqve ex iis, qvæ de illius mortis tempore adduxeram, facili negotio arguere posse videbar. Nam si post diem 16. mensis Maji interfectus ille fuit, nec menses amplius octo, post nimirum annos duos integros Romæ transegit, ut Eutropius est auctor lib. 8. cap. 13. in tempus non aliud ejus in urbem adventus conferri à me potest. In eo autem me falsum minime fuisse, hoc etiam argumento demonstrare conabor.

Elagabalus, qvi die 16. Maji anni superioris 218. ab exercitu Phœniciæ Imperator fuerat salutatus, ac die 7. Junii Macrinum in acie vicerat, & in fugam conjectum e vivis inde submoverat, è Syria Romam proficiscens, qvod certissimum est, Nicomediæ hiemavit. Id præter Herodianum, & Lampridium Dio etiam indicat lib. 79. pag. 910. edit. Hanoviæ, qva utimur. Refert ibi, Elagabalum Nicomediæ triumphali habitu uti Consulem Votivorum Indorum die processisse: qvæ dies fuerat III. Non. Januarias anni Chr. 219. qvo Consulatum alterum inierat. Et pag. 909. diserte id exprimit: *Itemque*, ait, *alius homo plebejus classem, qua ad Cyzicum erat in statione, aggressus est illo ipso tempore, quo Pseudantoninus* (ἐν τῇ Νικομηδείᾳ ἐχείμαζε) *Nicomedia in hibernis agebat.*

Ut has vero, turbasqve alias, qvæ tunc temporis excitatæ in Bithynia fuere, omnino sedaret, neqve statim post hiberna, neqve proinde ante initium Aprilis discessisse illinc, verisimile est adeo, ut si qvis putare velit, per dies inde aliqvot ejusdem mensis in ea civitate substitisse, qvum omnino lateat, qvantum ille temporis in iis turbis sedandis insumpserit, non eqvidem refragabor.

Excessisse itaqve Elagabalum Nicomedia non ante Aprilis initium ejusdem anni 219. cum Illustrissimo viro plane sentiam. Iter vero potius per Illyricum suscepisse, qvam per Thraciam & Macedoniam, neqve affirmare, neqve negare ausim, qvum & istud, qvod sciam, nemo memoriæ prodiderit, eiqve iter utrumqve patuerit.

Est tamen aliqvid, qvod mihi persuaderi haud facile poterit: Imperatorem hunc scilicet cum duabus Augustis matre & avia, & maxime cum exercitu, à qvo stipatum omnino esse oportuit, iter illud per Illyricum, qvod, ut ex Itinerario Antonini vir Illustrissimus exacte colligit, milliaria amplius MD. continet, tam celeri gradu facere potuisse, ut Julii mensis initio Romam perveneri.

Ad hæc vero: *Iter militare* inqvit, *in singulos dies erat viginti milliarium, aut si celeriter esset abeundum, quinque & viginti.* Hoc idem antea viros etiam alios eruditos sensisse, haud eqvidem ignoro. At qvam recte ita senserint, ex his, qvæ nunc proferam, aliorum esto judicium.

Vegetius, cujus potissimum auctoritatem seqvutos eos esse arbitror, lib. 1. c. 9. milliaria fere totidem in diem tironibus facienda præcipit: *Primis ergo*, ait, *meditationum auspiciis* TIRONES *militarem edocendi sunt gradum. Nihil enim magis in itinere, vel in acie custodiendum est, quam ut milites incedendi ordinem servent. Quod aliter non potest fieri, nisi assiduo exercitio ambulare celeriter & aequaliter discant.* Mox vero: *Militari ergo gradu XX. millia passuum horis quinque dumtaxat aestivis conficienda sunt. Pleno autem gradu, qui citatior est, totidem horis XXIV. millia peragenda sunt. Quicquid addideris, jam cursus est, cujus spatium non potest definiri.* Hæc Vegetius. Sed qvod à tironibus non armatis exercitii caussa tantum fieri solet, id milites qvoqve armis instructos, neqve unius, vel alterius diei, sed plurium mensium iter facturos, exeqvi potuisse, mihi difficile non modo videtur, verum etiam nec fieri posse existimo.

Qvibus præterea exemplis hunc Vegetii locum viri eruditissimi exornare potius, qvam illustrare nituntur, neqve me sane fugit. Qvæ tamen ut justum militum iter definire possint, mihi non satis idonea censentur. Ea autem hæc potissimum sunt.

I. Hadrianum passuum millia viginti pedibus facere solitum fuisse Spartianus memorat in ejus vita cap. 10. *Exemplo etiam*, inqvit, *virtutis suæ ceteros adhortatus, quum etiam vicena millia pedibus armatus ambularet.* Qvod qvidem fieri qvandoqve posse, præsertim qvum ad locum aliqvem miles progreditur, ubi per dies plures eum qviescere oporteat, nemo certe negabit. At si iter illud non justo majus fuisset, mea qvidem sententia, non opus erat, ut Hadrianus exemplo suo ad illud peragendum milites hortaretur.

II. In

II. In corpore juris, hoc est in digest. lib. 27, tit. 1. de Excusation. §. 13. definitum qvoqve fuit, ut viginti millia passuum pro legitimo unius diei itinere haberentur: *Qui vero ultra centum millia ab urbe abest, viceni millibus in singulos dies enumeratis, ex quo se creatum cognoverit (namque oportet certiorem à magistratibus fieri aut coram, aut domi sua) alios deinde triginta dies ad allegandum exsusationem habet.* Spatium hoc scilicet dabatur iis, qvi tutores, vel curatores instituti ab urbe aberant, ad se excusandos. At qvod legitimum privatorum hominum iter statutum fuerat, hoc idem & militum fuisse, qvorum conditio non eadem, nec vitæ ratio, haud facile inducor, ut credam.

III. Ad hæc vero Alexandri Magni etiam exemplum accedit, qvi ut Arrianus testatur lib. 3. de illius Expedit. dierum viginti spatio Babylone Susas pervenit. Susæ autem qvum milliariis circiter qvadringentis à Babylone absint, hæc per viginti divisa, vicena singulis diebus contingent.

Verum longe diuturnum exercitus Elagabali iter, qvi non ad hostilem urbem aliqvam occupandam Romanum Imperatorem seqvebatur, cum bellicis Alexandri Magni profectionibus non recte, ut mea fert opinio, poterit conferri. Si qvis enim Arrianum ipsum, vel Diodori Siculi librum 17. evolverit, plura etiam insigniora illius Regis celeritatis exempla obvia habebit. De ea Curtius lib. 5. cap. 5. *Nullam*, inqvit, *virtutem istius magis, quam* CELERITATEM *laudaverim.* & cap. 8. *Sedveritus Darius, ne* CELERITATE *Alexandri occuparetur, consilium iterque mutavit. Aberat ab eo Alexander stadia* MD. *sed jam nullum intervallum adversus* CELERITATEM *ejus satis longum videbatur.* Et qvidem nec minorem fortasse, qva Susas pervenit, ejus celeritatem fuisse oportet, si profectionis illius caussam, ingentesqve ejus regiæ ditissimæqve urbis opes, à qvibus invitabatur, spectare velimus. *Ipse inde Susas movit*, ait Arrianus: *in itinere obvium habuit filium satrapæ Susiorum, & tabellarium cum literis à Philoxeno, quem Alexander statim à prælio Susas miserat. Epistola sententia hæc erat: Susios urbem tradidisse, omnemque pecuniam Alexandro salvam esse.. E Babylone Susas vicesimo die pervenit, urbemque ingressus pecuniam omnem quinquaginta millia talentum argenti, reliquumque apparatum regium accepit. Multa præterea alia ibi reperta sunt quæ Xerxes è Græcia attulerat.* Et Diodorus Siculus Biblioth. Histor. lib. 17. *Alexander itaque oppido & thesauris in regia potitus, auri & argenti forma non signati plus* XL. M. *talentum invenit. Has opes longa ætate intactas conservarant reges, ut ad inopinatos fortunæ casus quorsfugerent, in promptu foret. Præter hæc etiam* IX. M. *talentum Darico signo notata aderant.*

IV. Maximini deniqve adversus Licinium profectionem, de qva Lactantius cap. 45. de Mort. Persec. non justum militum iter, sed cursum potius fuisse, res ipsa in celeritate tum posita indicio esse videtur. Qvocirca neqve ex milliariis illis decem & octo, qvibus idem Maximinus Perintho ad primam mansionem processit, justam diurni militum itineris mensuram à viro Illustrissimo colligi posse putarem. Etenim in subitis ejusmodi expeditionibus repente susceptis, ac sine impedimentis rebusqve usui ac victui necessariis, pro qvibus militares mansiones antea disponendi spatium non fuerat, ut inde fieret, unde cibaria militibus, jumentisqve pabulum comparari commode posset, ad publicas locorum mansiones tum progredi, opus fuisse reor: qvæ tamen, qvum non omnes ubiqve eædem, ut ex Itinerario Hierosolymitano patet, nec pro justo privatorum itinere sunt accipiendæ.

Ceterum ejusmodi Maximini iter cursum omnino fuisse, ipsa etiam Lactantii verba significant: *Maximinus*, inqvit, *ubi eos intellexit nuptiarum solemnibus occupatos, exercitum movit è Syria, hieme tum quammaxime saviente* (ita nos legimus) *& mansionibus geminatis in Bithyniam* CONCURRIT, *agmine debilitato.* Atqve inde iter suum eadem celeritate eadie iterum suscepisse, qva ab Heraclea ad primam mansionem devenit, non obscuris qvoqve verbis Lactantius explicat: *Accepta*, ait, *in deditionem Perintho, aliquanto moratus, processit ad mansionem millia decem & octo. Nec enim poterat ulterius, Licinio jam secundam mansionem tenente distantem millibus totidem.* Ex his enim seqvitur Maximinum, qvi millia passuum sex ac triginta cucurrerat antea, totidem deinde progressurum fuisse, nisi Licinius secundam mansionem occupasset: ad qvam procedere, uti cogitaverat, difficile poterat, si ad primam militari, non festinato itinere pervenisset.

Præterea iter militare milliarium in diem viginti justum dici nunqvam posse Suetonius in Galba cap. 6. demonstrat: *Ipse*, ait, *maxime insignis, quod campestrem* DECURSIONEM *scuto moderatus etiam ad essedum Imperatoris per viginti passuum millia* CUCURRIT. Qvæ qvidem verba festinatum non modo iter, sed cursum illud dicendum diserte indicant, ut appareat.

Sed ne diutius his immoremur, qvot millibus passuum justum ac diurnum iter militum circumscriptum antiqvitus etiam fuerit, ex J. Cæsare non obscure qvidem colligitur. Is enim tametsi qvoties opus fuit; non viginti, sed vel amplius qvinqvaginta millia passuum horis minus qvatuor & viginti conficere solitus fuisset; libro tamen tertio

 de

de Bello Civ. millia passuum dumtaxat octo fuisse ita nos docet: *Confecto,* ait, *justo itinere ejus diei, quod proposuerat Caesar, transductoque exercitu flumen Genusum, veteribus suis in castris contra Asparagium consedit, militesque omnes intra vallum continuit: equitatumque per caussam pabulandi emissum confestim decumana porta in castra se recipere jussit.* Paucis vero interjectis, *Meridiano fere tempore,* subdit, *signo profectionis dato, exercitum educit,* DUPLICATOQVE *ejus diei itinere, VIII. millibus passuum ex eo loco procedit.* Qvod etiam à Fulvio Ursino viro doctissimo prænotatum observo in suis adversariis, qvæ duobus voluminibus comprehensa, manu ipsius scripta in Bibliotheca Vaticana servantur. In uno enim ex iis, qvod numero 3395. signatur, pag 456. ita legitur: *Diurnum iter militum millia VIII.*

Et qvidem si postqvam Cæsar iter mane confecerat, qvod *justum* appellat, circa meridiem exercitum iterum movit, & millibus passuum octo progressus, ejus diei iter se duplicasse ait, necessario seqvitur, qvod ante meridiem justum iter fecerat, millia itidem VIII. non XX. fuisse.

Præterea lib. 6. de Bello Gall. aperte non minus hoc indicat. Ibi refert, Treviros, qvi Labienum Præfectum suum aggredi parati erant, ubi duas à Cæsare legiones in illius auxilium venire cognoverunt, substitisse, posuisseqve castra longe ab eo passuum millibus qvindecim, qvos antea unius atqve alterius diei itinere ab eo non longius abesse dixerat. Ut res magis meliusqve pateat, ipsius Cæsaris verba proferam: *Dum hæc,* inqvit, *a Cæsare geruntur, Treviri, magnis coactis peditatus equitatusque copiis, Labienum cum una legione, quæ in eorum finibus hiemaverat, adoriri parabant. Jamque ab eo non longius bidui via aberant, quum duas venisse legiones missu Cæsaris cognoscunt. Positis castris à millibus passuum XV. auxilia Germanorum exspectare constituunt.*

Neqve vero ita remissa militaris itineris ratio hæc nobis videri debet, si putare nobiscum velimus, milites, qvoties res aliter non postulare videatur, neqve totos dies iter facere: sed ut ex iis, qvæ ex J. Cæsare attulimus supra, manifeste apparet, aliqvam tantum diei partem itineri, partem vero qvieti, partem munitionibus castrorum, partem denique aliam lignando pabulandoqve dare solitos esse.

Hoc autem, utpote qvod à natura, qvæ semper est eadem, sua potissimum præcepta haurit, haud mutatum postea fuisse crediderim, præsertim qvum vel hodie id ipsum servari & in usu esse sciamus. Qvare S. Ambrosius in Psalm. 118. octon. 5. moderati hujusmodi militum itineris caussam explicans: *Moderate enim,* inqvit, *ambulat* (exercitus) *quia imperator non quod sibi utile, sed quod omnibus possibile considerat.*

Esto vero exercitus, qvi Elagabalum ad urbem deduxit, aliqvam sui itineris partem celeri gradu cursuqve alacriori peregerit, ac subinde non octo, sed passuum millia decem singulis suæ profectionis diebus ambulaverit, qvod nimirum ter in mensem militibus armatis in suis sedibus degentibus ex veteri consuetudine, & Augusti & Hadriani constitutionibus fieri solita fuisse tradit Vegetius lib. 1. cap. 27. inde fit, ut milliaria illa 1500. qvæ à Nicomedia ad urbem numerantur, per decem in singulos dies divisa, dies centum exigant & qvinqvaginta, qvi menses qvinqve plenos conficiunt. Qvare si qvotidie, nullaqve mora interposita exercitus ille iter suum proseqvi potuisset, non mense Julio, sed neqve ante initium Septembris novum Imperatorem Romam perduxisset.

Huic vero qvinqve mensium itineri dies alios qvinqvaginta qvietis nemo puto contenderit. S. Ambrosius loco eodem mihi supra laudato totidem qvidem & plures ei non denegat: *Triduo* subdit, *ambulat exercitus, quarto requiescit die. Eliguntur civitates, in quibus triduum, quatriduum, & plures interponantur dies.* Septembris igitur initio hos qvinqvaginta dies alios si adiiciamus, dies vicesima Octobris obveniet. Dies reliqvos, qvos amplius D. Ambrosius exercitui in itinere qviescenti concedendos esse scribit, viro Illustrissimo omnino adsentiar, novum Principem in iis urbibus impendisse, qvæ illam, ut ait, solemniori pompa exceperint. Eos vero decem fuisse, hoc ipsum esset divinare.

Itaqve si Elagabalus iter suum per Illyricum suscepit, ejus in urbem adventus non in mensem Julium, sed potius circa mensem Novembrem, uti censui, conferri oportet. Atqve adeo hoc fere ipsum si per Thraciam & Macedoniam venerit, & Dyrrhachio Brundusium navigaverit, dicendum esse existimo. Millia enim passuum amplius 750. erant sibi primum, Bosphoro Thracio transjecto, terrestri itinere Dyrrhachium usqve facienda: inde vero 630, qvot Brundusio Romam enumerabantur, Qvæ per decem in singulos dies partita, & milliariis itidem 65. qvæ sunt Nicomedia ad Bosphorum, enumeratis, dies 145. profectionis, qvietis vero octo & qvadraginta efflagitasse videntur: menses nimirum sex integros ac dies tredecim, qvot ab ineunte Aprili, qvo Elagabalus Nicomedia discesserat, ad medium usqve Octobrem interfluxerunt.

Hæc prætere a ut satis firma & certa sint, tametsi solius J. Cæsaris auctoritas satis esse videatur, exemplo tamen aliqvo ex Dione petito, qvo magis idoneum occurrere vix pote-

poterit aliud, magis magisqve firmantur. Dio siqvidem in vita Neronis lib. 63. pag 716. Teridatis Regis Armeniorum Romam adventum describens, novem mensium iter illius ab Euphrate fuisse narrat: *Et Teridates*, inqvit, *habens secum non solum suos, sed etiam Vologesi, Pacori, & Monobazi liberos, Romam deductus est: fuitque eorum iter, ut in triumphis per omnes regiones ab Euphrate.* Mox vero: *Consequebantur cum tria millia equitum Parthorum, cum frequentibus Romanis, cumque urbes magnifice ornata ac populi magnis latitque clamoribus exciperent: quaque necessaria erant, omnia gratis ei praestabantur. In quam rem populus Romanus sumptum faciebat singulis diebus octingenta sestertia; idque* NOVEM MENSIBUS, *quibus iter fecit, factum est.* Euphrates à Melitene sumptus, milliariis circiter 670. à Nicomedia decurrit, unde Elagabalus initio Aprilis excesserat: ipse scilicet Euphrates à Cæsarea 218. hæc ab Ancyra Galatiæ per Nyssam 198. Ancyra vero à Nicomedia 258. His inde si millia passuum 1500. addamus, qvæ à Nicomedia ad urbem sunt reliqva, summa emerget milliarium 2174. Hæc vero per decem itidem in singulos dies distributa, menses septem ac dies totidem expostulant, qvi cum mensibus fere duobus qvietis, qvæ qvarto qvoqve die exercitui dari solet, summa erit mensium IX. dierumqve aliqvot à Dione fere expressa, hoc est, pene trium ab Euphrate Nicomediam, sex vero ac dierum aliqvot à Nicomedia ad urbem, qvot nos itineri Elagabali tribuimus.

Qvæ qvidem milliaria si per viginti, vel saltem per decem & octo in singulos dies dividenda essent, ac Teridates solemniori apparatu, qvam Elagabalus ab urbibus sibi subjectis, exceptus fuisset, ita ut dies alios non decem tantum, qvot Elagabalus, sed præter justum ac necessarium qvietis spatium vel integrum mensem in iis urbibus consumpserit, jam non novem, sed minus etiam sex, vel septem mensibus iter illud absolutum ab eo fuisset. Viam vero eamdem illum tenuisse, qva Elagabalus Romam advenit, hoc est, per Illyricum, ut vir Illustrissimus sentit, Dio ibidem testatur pag. 718. *Reversus est*, ait, *non per Illyricum, & trans Jonium, qua via venerat, sed Brundusio Dyrrhachium navigavit.*

Qvod præterea, ut hoc addam, militari Elagabali, ac Teridatis itineri, Cæsaris potissimum auctoritate ductus, octo, vel decem non amplius milliaria in singulos dies tribuerim, non ideo in ea sum opinione, ut plura interdum ab iis confici non potuerint. Tum vero in hac pariter sententia sum, ut inde non una die tantum, sed pluribus diebus in iis urbibus, ad qvas antea celeri gradu properaverant, omnino qvieverint. Mihi namqve ita sentienti S. Ambrosius, uti supra vidimus, satis adstipulatur, ubi ait: *Eliguntur civitates, in quibus triduum, quatriduum, & plures interponantur dies.* Ac de his hactenus.

CAP. II.

Nummi cum congiario Elagabali & epigraphe TR. P. II. COS. II. neque ante mensem Novembrem, neque post Decembrem anni Chr. 219. cusi esse possunt. Vaillantius notatus. Cur iidem nummi referri nequeant ad congiarium ab Elagabalo in nuptiis Cornelia Paulla distributum? Herodianus explicatus. Aquilia Severa nummi Ægyptii illustrati. Cornelia Paulla quando ab Elagabalo in uxorem ducta & repudiata.

Pag. 9. *Congiarium hoc secundum recte monet Vaillantius datum fuisse ob nuptias cum Cornelia Paulla.*

Qvam recte de hoc nos moneat Vaillantius, non eqvidem adseqvor. Nummi, qvi congiarium hoc secundum exhibent, hac signantur epigraphe: TR. P. II. COS. II. Qvapropter neqve cusi ac signati esse possunt ante Novembrem, neqve post Decembrem anni Christi 219. Non ante Novembrem, qvia, ut vidimus, qvum Elagabalus nondum Romam venisset, congiarium dividere Romanæ plebi non poterat. Non post Decembrem, qvia calendis proximis inseqventis anni 220. Consulatu II. qvi in iisdem nummis inscribitur, jam absoluto, tertium susceperat. Post Octobrem igitur & ante mensem Januarium anni ejusdem percussos eos fuisse oportet: qvo tempore Corneliam Paullam Elagabalo nupsisse dici neqvit, nummis ipsius Ægyptiis, qvi cum notis hujusmodi: L. Γ. & L. Δ. hoc est, *anno III.* & IV. Imperii Elagabali insigniuntur, aperte repugnantibus. Etenim si res ita se haberet, credere opus esset, Elagabalum menses novem, vel saltem octo in matrimonio cum ea vixisse, puta à mense Novembri, vel Decembri anni Chr. 219. usqve ad initium saltem mensis Julii anni seqventis 220. ut Ægyptii scilicet circa initium Septembris ejus repudii nuncio nondum accepto, nummos cum nota L. Δ. id est *anni IV.* eidem Corneliæ Paullæ signare potuissent.

At verum tunc minime esset, ut Herodianus scribit, cum ea paullo post divortium fecisse: *Duxit praterea*, ait lib. 5. cap. 14. *uxorem illustrissimam Romanam feminam; quam*

Augu-

Augustam appellavit, cumque ea tamen (μετ' ὀλίγον χρόνον) PAULLO POST *divortium fecit.* Dictionem enim illam *paullo post*, octo, vel novem mensium spatio aptari nullo modo posse putaverim: præsertim qvum sermo de homine sit, qvi duobus annis & mensibus octo, qvibus dumtaxat Romæ vixit, qvatuor alias, vel qvinqve post Paullam uxores duxerat. Harum una Aqvilia Severa fuit, qvam etiam menses totidem cum Elagabalo permansisse dicendum esset: qvandoqvidem hanc pariter non ita post ab eo dimissam Herodianus refert: *Sed eam quoque*, inqvit (μετ' ὀ πολὺ) NON MULTO POST *dimisit, tertia uxore ducta, qua referre suum genus ad Commodum dicebatur.* Eam vero citius, qvam Paullam repudiasse argumento esse poterit, nummos Ægyptios ipsius alios non exstare, qvam cum nota L. E. *anni V.* qvi ad secundas ejus nuptias cum Elagabalo itidem initas referuntur: adeo ut prioris ejus matrimonii & repudii Ægyptios certiores eodem fere tempore factos fuisse credi possit.

Qvod Herodianus suæ historiæ initio (ὀλίγον χρόνον) *breve tempus* sexaginta annorum spatium dixerit, universa suo opere comprehensum, recte illud vocare sic poterat: habita nimirum longe plurium annorum ratione, qvi jam inde ab Augusto ad M. Aurelii usqve tempora fluxerunt, ut vel ipse diserte mentem suam aperit: *Si quis*, ait, *ab Augusto usque principe omnem ætatem complectatur animo, cum Romanorum potentia ad unius est arbitrium devoluta, ne annis quidem illis circiter ducentis (tot enim ferme ad Marci tempora numerantur) aut imperiorum tam diversas successiones reperiet, aut bellorum vel civilium, vel externorum tam varios casus atque eventus.* Ita pariter dum Paullam & Aqviliam *paullo post* ab Elagabalo dimissas Herodianus dixit, si rationem aliam habuisset, qvam de paucis earumdem matrimonii diebus, qvos particulæ ejusmodi significare videntur, certe nonnisi ad reliqvarum trium, vel qvatuor illius uxorum matrimonia respicere potuisset: qvæ duobus prioribus breviora fuisse, tum ex Dione, qvi nomina illarum prorsus reticet, tum ex eodem Herodiano, qvi præter Anniam Faustinam, qvæ tertia ejus uxor fuerat, nullam omnino mentionem de reliqvis facit, non absre coniici poterit: *Neque tamen*, inqvit Dio, *hanc* (Aqviliam Severam) *diu retinuit, sed aliam post*, nempe Anniam Faustinam, *deinde aliam atque aliam duxit: dein iterum ad Severam rediit.*

At qvamdiu Elagabalus primam sui uxorem Paullam retinuerit, qvodve temporis spatium dictio illa Herodiani, *μετ' ὀλίγον χρόνον, paullo post*, denotare possit, à Dione exponitur. Muneribus enim recensitis, qvæ in ejusdem Paullæ nuptiis largitus Elagabalus fuerat, statim subdit: POST HÆC *repudiata Paulla, quod maculam haberet in corpore, sicuti dicebat, Aquiliam Severam duxit aperte contra jus fasque.* Qvare *post hac*, videlicet post munera, seu Congiarium in illius nuptiis populo Romano distributum repudiatam Paullam ab Elagabalo fuisse, auctor est Dio, qvi cur tam cito eam dimiserit, caussam etiam prodidit, *quod* nimirum *maculam in corpore haberet.* Qvam non ante menses octo, vel novem animadverti ab eo potuisse, nec verisimile qvidem, nec rationi consonum mihi videtur.

Qvoniam igitur nummos in honorem Corneliæ Paullæ habemus, anno III. & IV. Imperii Elagabali ab Ægyptiis percussos, hanc Elagabalum ante ejusdem anni tertii exitum menses circiter duos, hoc est circa finem mensis Junii, vel initio Julii anni Chr. 220. in uxorem duxisse, post dies vero aliqvot eam repudiasse dixerim, si modo ita augurari conjectura liceat: adeo ut Ægyptii circa finem Augusti hujus matrimonii certiores facti nummos cum anno III. & mense Septembri ineunte, alios cum anno IV. ei percusserint, nondum scilicet ejus repudii nuncio accepto. Annus hic erat epochæ Christianæ 220 qvo Elagabalus TR. P. III. COS. III. inscribebatur. Nummus vero, qvi ejus Congiarium secundum præfert, & qvem ad Congiarium in nuptiis Corneliæ Paullæ distributum spectare, Vaillantius recte monuisse viro Illustrissimo videtur, TR. P. II. COS. II. signatur.

CAP. III.

Epigraphe ADVENTUS AUG. *qua in nummis Latinis occurrit, in Ægyptiis & Græcis omnino insolens. Genii apud Gentiles nudi ut plurimum & coronati. Nulla in nummis Romani Imperatoris figura equestris nuda. Statua apud Græcos & nuda & velata. Plinius explicatus. Poma apud Græcos inter alia præmia victoribus in ludis data. Hinc nummus Corneliæ Paullæ Ægyptius illustratus. Scipio sine aquila Consulatum non designat. Trajani numismate Ægyptio non antea edito firmatur.*

Pag. 17. *Non negaverim in nummis Imperatorum plerumque cum Imperator pacificatoris habitu effertur, appositam esse epigraphen* ADVENTUS AUG. *Sed in hoc nummo Corneliæ Paullæ, quod equidem doleo, deest hujusmodi epigraphe.*

Cur nummus Corneliæ Paullæ, qvem Valsechius ex museo Maurocenico protulit, Elagabali adventum in urbem significare neutiqvam possit, caussam non unam attu-

atturi, nimirum, qvod Ægyptius, & qvod potissimum ipsius Corneliæ, non Elagabali caput, ac titulum præfefert. Hanc vero vir Illustrissimus addi etiam posse arbitratur, qvod nempe solita epigraphe ADVENTUS AUG. omnino careat: qvam certe caussam minus idoneam esse non dubito. Nusqvam enim ego vidi, neqve me visurum spero umqvam nummum vel Græcum, vel Ægyptium, qvi alicujus Imperatoris adventum exhibeat, titulo hujusmodi inscriptum: ADVENTUS AUG. Qvi nempe ut in numis Latinis apponi solitus, ita in Ægyptiis & Græcis prorsus insolens esset. Joannes Vaillantius in Ægypto Numismatica, qvæ ejus historiæ Ptolemæorum adjecta est, Diospolitarum nummum edidit, in qvo Hadrianus eqves ad illorum urbem accedens visitur. Neqve ideo qvod nummus iste non eam epigraphen habet, Hadriani Diospolim adventum denotare non posse qvispiam dixerit. In eo siqvidem epigraphe non alia, qvam hæc ΔΙΟΣΠΟΛΙ. ΜΕ. L. ΙΑ. *Diospolitarum magnorum anno XI.*

Figuram præterea, qvæ in eodem Corneliæ Paullæ nummo eqvo insidet, ad Elagabalum omnino pertinere, qvod ipse aperte negaveram, adeo persuasus vir Illustrissimus esse videtur, ut si non ipsum, ejus saltem statuam referre censeat. *Itaque figura illa*, inqvit pag. 21. *repræsentat statuam equestrem Elagabali.* Ego qvidem Genium potius ex iis aliqvem per eam repræsentari crediderim, qvos vetusta superstitio nudos etiam & corona ornatos sæpe effingere solebat. Qvare Tibull. lib. 2. eleg. 2.

Ipse suos Genius adsit visurus honores,
Cui decorent sanctas florea serta comas.

Elagabalum vero Romanum Imperatorem vel hoc maxime repræsentari ab ea non posse putavi, qvia neqve in Latinis, neqve in Græcis, sive Ægyptiacis nummis eqvestris Romani alicujus Imperatoris imago nuda mihi, uti figura illa est, umqvam occurrit. Qvod de statuis etiam, qvarum eadem fere est ratio, dici posse non dubito.

Contra tamen vir Illustrissimus figuram istam, Elagabali statuam indicare posse propterea coniicit, qvod, ut ait, *unda est*, Plinii scilicet auctoritate ita suasus, qvi lib. 34. cap. 5. ubi de Romanis & Græcis statuis agit, *Græca*, inqvit, *res est nihil velare*, perinde ac si Græci, vel Ægyptii statuas suas omnes nudas fecerint, & Elagabali statuam istam velare non potuerint.

Enimvero tot veteres Romanas statuas nudas habemus, gladiatorum præsertim, Herculis, Apollinis, Mercurii, ac Veneris, aliorumqve, atqve itidem tot Græcas, vel Ægyptias æqve ac Romanas veste ornatas, ut mihi mens Plinii fuisse videatur, freqventius qvidem, qvam Romanos, statuas suas Græcos nudasse. Nam qvam vetus & apud Græcos consuetudo fuerit statuas suas velandi, ut ceteros prætermittam, vel unius Æschinis testimonio demonstrari potest. Hic siqvidem in ea, qvam ad Athenienses orationem habuit in Timarchum, ut hujus in dicendo petulantiam, & immoderatum manuum gestum carperet, simulqve aliqvod modestiæ oratoriæ exemplum ob oculos poneret, statuam Solonis objecit. *Satis enim scio*, inqvit, *vos omnes trajecisse Salamiuem, & Solonis spectasse statuam. Itaque ipsi testari potestis, Solonem in foro Salaminiorum situm esse, manu* INTRA VESTEM *condita.*

Et qvidem non hominum tantum, sed suorum etiam numinum statuas velare Græcos consuevisse, ex Pausania præsertim liqvet in Corinthiac. lib. 2. cap. 30. *Ædes sacra*, ait, *non multum inter se distant. Apollinis una, Diana altera, Liberi patris tertia. In Apollinis, Deb signum nudum e ligno arte factum patria: at Diana, & Liber* VESTE VELATI. Venus ipsa qvæ nescio, an apud Romanos sese umqvam non nudam obtulerit, apud Græcos, & qvidem ab ultima statuariæ artis origine, utpote Praxitelis opus, ipsius Plinii testimonio velata etiam prodiit. *Opera ejus*, inqvit lib. 36. cap. 5. *sunt in Ceramico, sed ante omnia, & non solum Praxitelis, verum & in toto orbe terrarum Venus, quam ut viderent, multi navigaverunt Gnidum. Duas fecerat, simulque vendebat: alteram* VELATA *specie &c.* Pausanias præterea in Eliac. prior. lib. 5. cap. 12. *Romanis vero Imperatoribus*, ait, *statuas è Pario marmore, Hadriano urbes Achaici conventus, Trajano universi Græci erexerunt.* Qvod idcirco attuli, ne Romanos hos Principes per Achajam & universam Græciam ubiqve nudos expositos fuisse, ita sibi facile quispiam persuaserit. Qvod profecto evenisset, si res ita se haberet, ut Græci statuas suas omnes nonnisi nudas fecissent.

Ut vero de figura ejusmodi statua Elagabali undiqve effingatur, præter nuditatem & caput corona circumdatum alia qvoqve Imperatoria insignia vir Illustrissimus in eadem agnoscit. *Globus* enim, ait pag. 22. *quem manu elatum gestat Elagabalus, orbem terrarum significat, cujus ille imperium obtinebat.*

Pilam potius trigonalem in ludis Actiis Pythiis adhiberi solitam, qvam orbem terrarum Hieronymus Mercurialis globum illum dixisset, unamqve ex iis esse, qvas in nummo M. Aurelii à Byzantiis percusso ipse deprehendit lib. 2. cap. 5. de Arte Gymnast.

Hos qvidem globos alii fortasse poma dixerint, qvæ victoribus in iisdem ludis una cum coronis præmio dabantur. De qvo exstat Archiæ epigramma, qvod in Antholog. veter. Græcor. Hieronymi Megiseri ita se primum offert:

Τέσσαρές εἰσιν ἀγῶνες ἀν' Ἑλλάδα. Τέσσαρες ἱροὶ,
Οἱ δύο μὲν θνητῶν, οἱ δύο δ' ἀθανάτων.
Ζηνὸς, Λητοΐδαο, Παλαίμονος, Ἀρχεμόροιο,
Ἆθλα δὲ τῶν, κότινος, μῆλα, σέλινα, πίτυς.

Qvod inter ceteros Paullus Stephanus latine sic vertit:

Hellas habet quatuor, quatuor certamina sacra,
Altera sunt superis, altera sacra viris.
Portuno, Archemoro sacra sunt, Phœboque, Jovique,
Pinum, oleastrum, apium, POMAque victor habet.

Videndum igitur, an Alexandria, aut celebris urbs alia Ægyptia nuptiarum Corneliæ Paullæ certior facta, eqvestria in ejus honorem certamina instituerit, eaqve per juvenem illum eqvo insidentem nudatumqve, uti lusores illi effingebantur, indicare voluerit. Qvi nempe coronam vel pineam, vel ex oleastro, vel ex apio, simulqve pomum victoriæ suæ insignia gerit.

Ita Ægyptios suorum qvandoqve ludorum Genios designasse, ex Domitiani etiam nummo fit manifestum: qvi Londini, in Cimellarchio editoris anonymi Sylloges Numismatum antiqvorum (iste enim libri titulus) hujusmodi exstat. Tab. IV. figur. 9.

In qvo, ut patet, duo juvenes nudi pariter occurrunt, qvi sinistra globum ejusmodi gestant, dextra vero mutuo se coronant, ut ambos in certamine victores evasisse indicio esset.

Vir Illustrissimus deinde subdit: *scipionem sinistra gestat fortasse ad Consulatum ejus denotandum, cujus insigne scipio est.* Sed qvo aqvila? sine qva scipionem illum Consulatum denotare numqvam posse crediderim? Qvapropter ut in eo consulatum agnoscam, cum Juvenale dicam sat. X. v. 43.

Da nunc & volucrem, sceptro quæ surgit eburno.

Aqvila namqve super virga eburnea adeo peculiare Romanorum Consulum insigne semper fuit, ut vel exteræ nationes qvoties Romanorum Imperatorum Consulatus in nummis designare vellent, eam numqvam omitterent. Inter numismata celeberrimi musei Carpinei, solida qvidem reconditaqve eruditione exposita & illustrata per Philippum Bonarotam Senatorem Florentinum Cl. virum doctissimumqve, & in re nummaria nemini secundum, Græcus Antonini Caracallæ nummus exhibetur à Perinthiis in illius Consulatu IV. percussus, qvi de hoc solemne nobis exemplum suppeditat. Si Græcis istud, non Ægyptiis concedere qvispiam velit, noster hic alius, qvi non Græcus, sed Ægyptius est, & sub Imperio Trajani signatus cum characteribus istius L.ΙΔ. hoc est, *anno XIV.* ejus Imperii, scrupulum certe omnem ademerit. Tab. IV. figur. 10.

Ut patet, in hoc etiam Imperator in curru qvatuor eqvis juncto spectatur, qvi dextra ramum, sinistra non nudam ac simplicem virgam, sed eburneum cum aqvila desuper sceptrum protendit.

CAP. IV.

AB Herodiano nonnisi quatuor Imperii annos potuisse Elagabalo tribui, & cur? Scriptor alter Herodiano æqualis, qui sex amplius annos Elagabalum imperasse scribit. Hinc ad veterum nummorum fidem uterque corrigendus.

Pag. 45. *Itaque Herodianus, uti ego quidem censeo, scripsit Elagabalum occisum fuisse* εἰς τέταρτον ἔτος ἐλάσας τῆς βασιλείας in qvartum annum Imperio producto. *Notarii autem pro* τέταρτον qvartum, ἕκτον sextum *substituerunt.*

ITa qvidem non modo ab Herodiano scriptum, sed neqve aliter scribi ab eo potuisse infra ostendam: non qvod annum illum qvartum, ex Dionis sententia non completum, pro integro ille accepisset: sed qvia annum Chr. Julianum 222. qvo ille periit, totum Alexandro ejus successori tribuit, sicuti etiam suo loco infra videbimus.

Tum sane mihi propterea verisimile magis videbatur, librarios ἕκτον pro πέμπτον, qvam pro τέταρτον scripsisse, qvod facilius sit oculos vel aures in duabus vocibus ana-

analogis decipi, qvam in duabus tam inter se dissimilibus, & qvarum una ex duabus, altera vero ex tribus syllabis constat, diversumqve ob vocales diversas sonum emittit.

Præterea, *in hanc sententiam*, vir Illustrissimus inqvit, *eo potissimum feror, quod nemo unus est inter Græcos scriptores, qui sexennium imperasse Elagabalum tradiderit.* Neqve hercle eruditissimus Valsechius præter Herodianum vidit alium, qvi annos sex Elagabalum in Imperio vixisse scripserit. At S. Hippolytus, cui pag. 86. librum Generationis, seu de Divisionibus gentium vir ipse Illustrissimus qvodammodo adscribere videtur, scriptor Græcus fuit, eaqve ætate floruit, qva Herodianus & Dio. Hic apud Ducangium prope libri finem, qvi in XIII. & ultimum annum Alexandri desinit, non sex Imperii annos tantum, sed aliqvid amplius Elagabalo tribuit: *Antoninus*, ait, *annis sex imperavit, mensibus octo, diebus XXVIII.*

Herodianus itaqve, qvi Elagabalum in sextum annum Imperium produxisse scribat, jam solus non est. At non propterea, qvod socium invenerit, eadem ipsorum loca menda prorsus omni carere dixerim, neqve ad veterum potius nummorum, qvam Dionis aliorumqve sui temporis scriptorum fidem, corrigenda esse putaverim: qvorum qvidem nec melior apud librarios, imperitissimum hominum genus, conditio fuit.

CAP. V.

IN Programmate Cycli Paschalis S. Hippolyti nihil est, quod Inscriptioni Pauvinii repugnet. Vetera monumenta in suspicionem frustra vocantur, nisi suspicio probetur. Antoninus Elagabalus Deum suum Elagabalum Diis omnibus & ipsi Jovi anteponi studuit. DEus Elagabalus apud Syros Sol & Juppiter. Idem apud Ægyptios Serapis. Hic a Septimio Severo præcipue cultus. Inscriptionis ædis Serapidis fragmentum. Antoninum Caracallam eam dicasse; & ab Alexandro ornatam deinde fuisse ostenditur. Idem fragmentum nummis suppletum: hi vero ab eo illustrati. Statuam eidem Serapidi Elagabalus dedicat. Hujus dedicationis inscriptio ex Pauvinio & è schedis Vaticanis. Hinc fides illius undique probata.

Pag. 64. *Ergo alterutrum ex his antiquitatis monumentis falsum, vel mendax est.*

UTrumqve legitimum ac verax esse, numqvam profecto dubitavi. Sancti Hippolyti marmor ex eo, qvod annum primum Alexandri cum Idibus Aprilibus anni Chr. 222. conjungat, nihil in se habet, qvod veritati, atqve adeo qvod inscriptioni Panvinii repugnet, qvæ Idibus ipsis Aprilibus ejusdem anni Elagabalum Imperatorem in vivis adhuc exhibet. Hoc nos denuo adserimus, & suo loco magis magisqve declarabimus.

Ad Panvinii inscriptionem qvod spectat, ut plenam perfectamqve fidem & auctoritatem facere ea non possit, ac suspectæ potius fidei esse censeatur, vitia ipsius, si qva sunt, indicari oportet, eaqve idoneis argumentis probari. Nam satis non esse arbitror, qvod marmor illius amplius non exstet; qvod qvidem neqve affirmari, neqve negari certo poterit: vel qvod à Panvinio productum sit, qvi, ut Vir Illustrissimus ait, nobis non semel falsas ac vitiatas inscriptiones obtrusit. Si enim ita res se haberet, ac non tantum ille, qvod inficiari nemo potest, in Romanis fastis condendis suo non semel ingenio indulserit; inscriptiones, qvas non paucas ab eodem exceptas, vel qvarum marmora periere, Gruterus recitat, jam dubiæ fidei & nullius auctoritatis essent: ac proinde Gruterus ipse, & cum eo Reinesius & Fabrettus, ceteriqve viri eruditissimi qvi in iis undiqve colligendis tanta cum laude insudarunt, operam lusissent: à qvibus etiam inscriptiones qvamplurimæ adduci soleant, qvarum lapides vel prorsus non exstant, vel ubi sint, penitus ignoratur.

Verum qvod in ea facile admitti non posse Illustrissimus vir existimat, hoc unum esse ait, qvod Antoninus Elagabalus Serapidi statuam, ut ipsa præsefert inscriptio, dicarit. Nam Lampridius de insano perditissimi hujus Imperatoris cultu erga idolum suum Elagabalum, unde vulgare id nomen accepit, hæc atqve alia hujusmodi scribit: *Nec Romanas tantum exstinguere voluit religiones, sed per orbem terræ unum studens, ut Heliogabalus deus unus ubique coleretur.* Qvapropter Serapidem coluisse, minus verisimile esse arbitratur.

Videtur vero mihi, præcipuum hoc illius studium fuisse, non ut aliorum deorum cultus omnis & religio cessaret, suusqve Elagabalus deus unus ubiqve, coleretur, sed ut præ ceteris Romanorum diis, atqve ipso etiam Jove deus ille in honore esset. Qvod qvidem Dio in excerptis Xiphilini disertis verbis explicat: *Inter ejus scelera*, inqvit, *est illud de Heliogabalo, non solum quod deum peregrinum introduxit in urbem, aut quod eum novis & magnis honoribus affecit: sed quod* JOVI EUNDEM ANTEPOSUIT. Hæc eadem Zonaras: *Peregrinum quemdam deum Helagabalum Romam introductum* JOVI OPTIMO MAXIMO PRÆTULIT. Herodianus item id ipsum confirmat lib. 5. cap. 12. ubi ait: *Edixit item* (Elagabalus)

balus) *ut omnes Romani magistratus, quique publice sacra facerent,* ANTE ALIOS DEOS, *quorum meminisse inter sacrificandum solent, novum illum deum Heliogabalum nuncuparent.* Ex qvibus non obscure apparet, Romanus eum religiones extinguere minime voluisse, neqve interdixisse Romanis, ne sacra diis aliis facerent, neqve inter illa eos nuncuparent, sed hoc tantum edixisse, ut deus suus Elagabalus ante illos nuncuparetur.

Ad hoc vero eo potissimum Elagabalum inductum fuisse putaverim, vel qvod ipse illius idoli sacerdos erat, vel illud apud Syros eumdem, qvem Juppiter apud Romanos principem inter deos cereros locum obtinebat. Qvocirca apud Spartianum in Antonino Caracalla cap. ult. *Sol & Juppiter Syrius* dicitur: & Lamprid. in ipsius Elagabali vita cap. 17. *Opera ipsius publica*, ait, *præter ædem Heliogabali dei, quem Solem alii, alii Jovem dicunt &c. nulla exstant.*

Propterea nihil obstat, qvominus secundum deum istum suum, qvem pro Jove à Romanis etiam haberi & coli cupiebat, deos qvoqve alios cultu aliqvo illum proseqvutum fuisse credamus. Qvos qvidem ab illius consortio submotos per eum minime fuisse, nummi ipsius testari poterunt, in qvibus non dei sui tantum, sed Jovis etiam, Martis, Cybeles, Veneris & Æsculapii imagines non semel consignatæ fuere. Idqve itidem Herodianus prodidit lib. 5. cap. 16. ubi pompam illam describens, qva qvotannis æstivo tempore deus iste ad templum, qvod maximum Elagabalus ei fecerat, deduci solebat: *Tum*, inqvit, DEORUM OMNIUM *simulacra & quicquid conspicuum in templis, principatusque insignia & preciosissima supellex: equites item & exercitus universus pompam illiusmodi comitabantur.* Ex Lampridio præterea in ejus vita cap. 7. discimus, qvædam illum numinum simulacra, qvæ apud Romanos majori in pretio & veneratione essent, rapuisse, locasseqve in maximo dei sui templo, *cujus ministros illos esse ajebat: quum alios ejus cubicularios appellaret, alios servos, alios diversarum rerum ministros.* Inter qvos cur etiam Serapidi locus aliqvis, ac non in infimis qvidem subselliis, esse potuit, qvum hic pariter apud Ægyptios & Romanos qvo in honore esset, Elagabalo fortasse non latuit? De eo Tacitus lib. 4. Hist. cap. 81. ubi de Vespasiano: *Ex plebe Alexandrina quidam oculorum tabe notus, genua ejus advolvitur, remedium cæcitatis exposcens gemitu, monitu Serapidis dei, quem dedita superstitionibus gens* ANTE ALIOS *colit.* Ac præsertim qvod naturali significatione acceptus à deo Elagabalo non diversus, atqve ut ipse à Syris, ita iste ab Ægyptiis & Romanis uti Sol & Juppiter credebatur, qvemadmodum tot vetera monumenta fidem faciunt, qvæ JOVI OPTIMO MAXIMO SARAPIDI, & JOVI SOLI INVICTO SERAPIDI inscribuntur.

Non igitur haud vero simile erit, Antoninum Elagabalum statuam eidem Serapidi dicasse, ut Panvinii inscriptio monet, maxime si Septimii Severi & Antonini Caracallæ, qvorum ipse filium ac nepotem se esse profitebatur, præcipuam erga idolum istud religionem etiam spectemus, à qva propterea eum prorsus abhorruisse, credendum non est. De Septimio Severo Spartianus cap. 17. ubi iter illius per Ægyptum describit, hæc habet: *Jucundam sibi*, ait, *peregrinationem hanc propter religionem dei Serapidis &c. Severus ipse postea semper ostendit.* Antoninum vero Caracallam Elagabali patrem, ut ipse ajebat, ut ea omittam, qvæ Alexandriæ in ejusdem Serapidis templo, etsi per simulationem, illum egisse Herodianus est auctor, ædem Romæ ei struxisse, vel dicasse, vetus tabula marmorea docet, cujus fragmentum, uncialibus literis insculptum, Romæ in æde Sanctæ Agathæ Gothorum etiamnum exstiamnum exstat. Qvod & Petrus Appianus recitat pag. 257. perinde tamen, ac si lapis integer esset. Est vero hujusmodi.

SERAPIDI. DEO....
.... M. AVRELIUS. ANTONINU.....
.... IFEX. MAX. TRIBUNIC. POTE,..
AEDEM

Qvominus ad M. Aurelium Antoninum *Elagabalum* pertinere inscriptio hæc possit, etsi nihil in ea est, qvod impediat, ne ausim tamen de hoc suspicari: qvandoqvidem si statuam Elagabalus, eo magis ædem Serapidi dicare neqvierit. Neqve item M. Aurelio Antonino *Philosopho* aptari eam posse putaverim, qvandoqvidem hunc Romæ Isidi, aut Serapidi templum ullum fecisse, vel dicasse, nec proditum memoriæ sit. Qvin etiam ita parum Serapidi addictus fuisse, probasseqve ejus sacra videtur, ut, qvemadmodum Capitolinus narrat in ejus vita cap. 23. *Sacra Serapidis a vulgaritate Pelusiæ submoverit.* Restat igitur, ut non alii Antonino tribui ea possit, qvam *Caracallæ*, quem qvidem Isidis, ac proinde Serapidis eximium cultorem fuisse, tot alia ubiqve templa probant per eum Isidi ædificata, qvæ cum Serapide sociata uno eodemqve templo, ac *juncta religione*, ut ait Macrob. lib. 1. cap. 20. *celebrabatur.* Spartianus enim in eodem Caracalla cap. 9. *Sacra Isidis*, inqvit, *Romam deportavit, & templa ubique magnifica eidem deæ fecit.* Qvare apud Lamprid. cap. 26. Alexander alter illius filius *Isium & Serapium*, qvod, ut recte conjicit Casaubonus, Caracalla ipsius pater exstruxerat, *decenter ornavit, additis signis deliacis, & omnibus mysticis.*

Hoc

Hoc vero ejusdem inscriptionis fragmento Antonini Caracallæ nummi, qvi cum Serapide occurrunt & epigraphe : P. M. TR. P. XV. COS. III. P. P. in aliis vero : P. M. TR. P. COS. IIII. P. P. illustrari admodum posse videntur: his deinde notum fieri, ædem illam ab eo dicatam Serapidi fuisse anno Chr. 212. post diem IV. April. qvum ab eadem saltem die TR. P. XV. seinscribi cœperit, adeo possit fragmentum ipsum ita suppleri:

SERAPIDI. DEO. SACR
IMP. CÆS. M. AVRELIUS. ANTONINUS. PIUS. FELIX. AUG
PONTIFEX. MAX. TRIBUNIC. POTEST. XV. COS. III. P. P
ÆDEM

Qvo inde fit, ut non minus verisimile appareat, Elagabalum Caracallæ pariter filium in eadem fortasse æde, quam Serapidi pater fecerat, ei statuam dicasse, hac in supposita basi insculpta, qvam, ut diximus, Panvinius recitat lib. 2. Fast.

SERAPI. SACR
IMP. CÆS. M. AVREL
ANTONINUS. AUG
PIUS. FELIX. COS. IIII
P. P

à tergo

D E D I C. I D
A P R. I M P
C Æ S. A N T
P I O IIII. E T
M. A U R. A L E
X A N D R O
C O S

Atqve ea qvidem non aliter legitur in Cod. Vatic. 6035. fol 29. nisi qvod minutiori charactere scribitur, & pars posterior basis anteriori præponitur ita:

Dedic. Id	*Serapi. Sacr*
Apr. Imp	*Imp. Cæs. M. Aurel*
Cæs. Ant	*Antoninus Aug*
Pio. IIII. &	*Pius Felix Cos. IIII*
M. Aur. Ale	*P. P*
xandro	
Cos	

Characteris hujus forma hominem alium a Panvinio illam exscripsisse arguit, & diversa ac praepostera, qva lapis exscriptus est, ratio, non ex Panvinio sumptam, neqve ex hac Panvinium sumpsisse suam, sed utramqve ex marmore descriptam fuisse manifestissime prodit.

Istius præterea inscriptionis integritas ex sententia etiam illorum probatur, qvi ante ipsius Elagabali mortem statuam positam, eoqve postea ante illius dedicationem interfecto, ab alio, puta ab Alexandro dicatam opinantur. Nam qvoties, Elagabalo superstite, id fieri potuisse concedimus, jam nihil agnoscimus, qvominus Elagabalus statuam Serapidi ponere ac dicare potuerit.

Qvi vero de hac inscriptione id comminiscuntur, eo potissimum argumento adductos esse scio, qvod Panvinius inter inscriptiones ceteras cum ipsa hanc etiam aliam ad qvartum Elagabali Consulatum illustrandum recitat:

COLLOCATA. V. IDUS. MART
IMP. CAES. M. AVRELIO. ANTONINO
PIO. FELICE. AVG. IIII. ET COS
M. AVR. AAEXAMDRO. NOBILISSIMO. CÆS

Qvam ad Serapidis statuam illam spectare nulla ducti ratione affirmant. Qvod si ita esset, mirari profecto oporteret, Panvinium, qvi posticæ partis literas *a tergo* insculptas esse lectores monuit, hæ dextrone basis latere, an sinistro legerentur, nos monitos facere prætermisisse.

 Qvi

Qvi præterea statuam illam dedicaverit (nam hoc etiam isti in dubium vocant) Elagabalus, sive, ut basis inscriptio docet, *Imp. Cæs. M. Aurel. Antoninus Aug. Pius Felix Cos. IIII. P. P.* appellabatur. Ejus namqve nomen in recto ibi positum, qvid denotare possit aliud, explicent velim.

CAP. VI.

Xiphilinum mensium nomina per literas initiales indicasse, non verisimile. Numeros per literas singulares scribendi usus apud Latinos & Græcos frequens. Menses non item. Notarii ab Eusebio Ταχυγράφοι *celeres scribæ appellati. Prænomina, quorum litera prior non diversa, a Latinis non eodem modo indicata. Elagabalum die 16. Maij Imperatorem fuisse salutatum, & 7. Junii cum Macrino pugnam iniisse demonstratur. Pagius notatus. Macrinus qua die Imperio potitus. Septimii Severi dies natalis. Vetus Calendarium illustratum. Post mortem Caracallæ biduo Imperium cessavit. Cur Pagius Xiphilini & Dionis Majum in Martium verterit. Solaris eclipsis a Dione enunciata.*

Pag. 67. Qua permutatio, ut hoc addam, non adeo est inverisimilis, ut quia Xiphilinus scripserit solam primam literam M. quam librariis placuit potius in Majum, quam in Martium vertere.

Xiphilinum per unicam initialem literam mensium nomina scripsisse, maxime vero illorum, qvi ab una eademqve littera initium ducunt, res mihi, qvæ nullam cum vero affinitatem habeat, omnino videtur. Ei non semel in suis e Dione excerptis menses nominare contigit, qvos tamen singulari litera indicatos ab eo fuisse, tam in ejus exemplaribus editis, quam in iis, qvæ manu exarata observare potui, nusqvam sane perspexi. Nemo certe nostrum menses istos, puta Januarium, Junium & Julium, Martium & Majum, Aprilem & Augustum ita compendio scriberet & indicaret. Cur itaqve Xiphilinum, addo & Spartianum, ita eos scripsisse & indicasse volumus? atqve ita parum cavisse, ut non viderint, literas illas, M. scilicet Xiphilini pro Majo non minus, qvam pro Martio, & A. Spartiani tam pro Aprili, qvam pro Augusto accipi potuisse, uti jam contigisse vir Illustrissimus putat?

Qvum de annis egi, ad qvos Herodianus Imperium Elagabali producit, mihi pariter in mentem venerat, annum qvintum per literam numeralem C. scribi ab eo potuisse, eamqve postea librariis in *ἕκτον sextum* vertisse. Discrimen hoc tamen inter conjecturas hujusmodi intererat, ut omnium fere temporum scriptoribus tum Latinis in usu fuerit, numeros per notas passim scribere, mensium vero nomina non item, si eos tantum excipias, qui ab Eusebio lib. 6. cap. 17. Hist. Ecclesiast. Ταχυγράφοι *celeres scribæ* appellantur. Hos vero alio atqve alio modo Majum & Martium delineasse, Tironis & Senecæ notæ illæ apud Gruterum satis demonstrant.

Pari qvidem modo a Latinis scriptoribus (qvod similiter de Græcis in hac re sentiendum esse existimo) fieri consuevisse, exemplum nobis non unum his prænominibus præbet antiqvitas, qvæ, ut ambiguitas omnis abesset, diverso modo designari solebant, Titus nempe per T., Tiberius per Ti., Marcus per M., Manius per M', Cneus per Cn., Cajus per C., Caja per Ↄ. & alia hujusmodi: adeo ut hanc viri Illustrissimi conjecturam opinioni Pagii nullius fere adminiculi ac subsidii esse posse censuerim.

Neqve præterea qvicqvam impedimento est, qvominus Dio Elagabalum Imperatorem declaratum die Maji 16. literis consignare potuerit, qvod ea scilicet omnia, qvæ ab eadem die ad prælium cum Macrino initum gesta fuisse historici narrant, intra dies decem & octo geri minime potuisse Pagius ipse putaverit. Nam si eadem omnia paullo attentius ac sigillatim perpendantur, vel intra pauciores dies peragi potuisse constabit. Rem ita demonstro.

Exercitum, qvi prope Emesam tuendæ Phœniciæ præpositus erat, Eutychiani suasu Antoninum Elagabalum Emisenum puerum, Solis sacerdotem, Imperatorem salutasse, Macrinus, Herodiano teste, Antiochiæ certior est factus. Emesa, ut ex Itinerario Antonini, millia passuum 133. ab Antiochia distat, ita ut unius fere diei spatio per celerem tabellarium id perferri ad Macrinum potuerit. *At Macrinus*, subdit Herodianus lib. 5. cap. 4. *rem totam, quasi puerilem contemnens, consuetamque obtinens animi alacritatem, domi ipse sedens, unum e suis ducibus mittit, traditis copiis, quanta ad rebelles expugnandos viderentur sufficere.* Ipse vero Apameam ad milites Albinios interea proficiscitur, ut auctor est Dio.

Milliariis illis 133. qvæ sunt Antiochia Emesam, non per 36. qvot Maximinus adversus Licinium proficiscens apud Lactantium conficere solebat, sed per qvinqve ac viginti tantum in singulos dies divisis, qvot celeri gradu a militibus fieri posse vir Illustrissimus non dubitat, Macriniani illius ducis iter, diebus fere duobus quietis ei adsignatis, intra dies septem jam fuerit peractum. Mox

Mox vero Herodianus: *Ut autem*, inqvit, *eo pervenit Julianus (id enim nomen Præfecto fuit) ac jam moenibus succedebat, statim inclusi milites puerum exercitui infesto de turribus pinnisque ostentare: vociferari, Antonini filium: sacculos quoque nummorum plenos, escam scilicet proditionis, attollere. At illi, credito Antonini esse filium, & (quoniam sic videri volebant) facie quoque & lineamentis quam simillimum existimantes, caput amputant Juliano, mittuntque ad Macrinum.* Julianus anteqvam necaretur, ut ex Dione qvoqve conjici potest, diem non amplius unum, vel alterum sub munitionibus immoratus fuerit: miles vero, qvi ad Macrinum Apameæ tunc agentem illius caput detulit, cursu celeri unius diei spatio illuc pervenerit, qvum milliaria qvatuor ac sexaginta tantum conficienda sibi fuissent.

Hæc inde Dio pag. 903. *Macrinus, eo, quod actum esset, cognito, non amplius vel illo manere loco* id est, Apameæ, *vel ad murum accedere fuit ausus: sed Antiochiam festinanter se contulit.* Herodianus vero: *Quibus auditis*, ait, *Macrinus cum omni exercitu ad castra illa oppugnanda contendit* (postqvam scilicet Antiochiam se receperat) *Antoninus autem, militibus oppugnationem haud expectantibus, sed congredi audentibus, copias omnes educit. Concurrerunt autem inter se exercitus uterque in Phœnicia Syriæque finibus:* & Dio pag. 888. *Contra hunc Pseudantoninus* TANTA CELERITATE *proficiscitur, ut difficile Macrinus in vico quodam Antiochenorum (is distabat a civitate ad millia passuum XXII.) cum eo conflixerit.* Qvare qvum summa celeritate, ut ait Dio, profectus fuerit, eadem illum die, qva Macrinus Apamea festinato itinere Antiochiam est reversus, qvæ post Juliani interitum dies fuisse altera videtur, exercitum adversus Macrinum eduxisse verisimile est, Inde passuum millibus centum circiter ac decem ad vicum illum Antiochenorum Emesa progressus, in Macrini exercitum incidit, cum qvo dimicans victor discessit.

Milliaria hæc centum ac decem si per qvinqve itidem ac viginti in singulos dies distribuantur, una vel altera die qvietis addita, intra dies qvinqve, aut paullo amplius Elagabali exercitus illuc pervenerit. Qvi dies cum reliqvis in unum collecti dierum sexdecim summam efficiunt.

Certamen vero illud non die tertia, ut perperam Pagius est arbitratus, sed septima Junii contigit: qvod ex Imperii Macrini spatio à Dione descripto argui omnino debet. Ejus Imperii exordium non à die ipsa mortis Antonini Caracallæ, hoc est à die octava Aprilis, ut idem Pagius contendit, sed à die undecima ejusdem mensis anni Chr. 217. a se deductum, ipsemet Dio his verbis diserte declarat: *At illo* (Antonino Caracalla) *sublato, non aperte quidem, nec ea die*, hoc est VI. Id. April. *nec duabus sequentibus*, V. nempe, & IV. *imperium invasit, ut hanc ipsam ob caussam illum occidisse videtur. Sed illo toto tempore* CARUIT OMNINO RES ROMANA PRINCIPIS IMPERIO, *cujus absoluta potestas esset*, & paullo post: *sic quarta [illegible]m die* scilicet III. Id April. *qua Severi natalis erat, Imperator ab eis, quasi vi coactus scilicet, creatus fuit.* Qvæ dies non IV. ut in veteri Calendario, sed rectius III. Id. April ut in natalibus Cæsarum signatur apud Bucherium, & apud Dionem in fine libri 76. cui & Herodianus consentit lib 4. cap.17. ubi ait: *Extincto Antonino, incerti ignarique quid agerent milites*, BIDUO SINE IMPERATORE *fuerunt quærentes inter se, quem potissimum deligerent*, idest, V. & IV. Idus April. die mortis Caracallæ, & altera, qva Macrinus Imperium suscepit, non numeratis. Imperavit Macrinus, ut Dio refert, annum unum, & menses duos, tribus diebus exceptis. Qvare si ab undecima die Aprilis anni 217. ejus Imperii tempus numeres, die decima Junii anni inseqventis 218. menses duos integros ultra annum Macrinus imperasset: ex his vero dies tres excipiantur, hoc est dies decima, nona, & octava Junii, septima ejus mensis dies occurret, qva ab Elagabalo in acie victus imperare desiit.

Si ab eadem die septima Junii, qvo pugna contigit, usqve ad 16. Maji, qva Elagabalum milites Imperatorem salutarunt, retrocedamus, jam tres ac viginti dies exurgent, diebus extremis, qvibus Elagabalus declaratus est Imperator, commissumqve prælium fuit, computatis. Hic dierum numerus, qvi ab exercitus acclamatione ad pugnam intercessit, diebus saltem septem superatur, qvos vel ante expeditiones, vel in profectionibus, vel alia de caussa impensos fuisse dicendum est.

Hæc igitur ea sunt, qvæ Pagio nonnisi intra trium fere mensium spatium absolvi potuisse visa fuere, & qvæ Xiphilini, seu Dionis Majum in Martium vertere ipsum compulerunt, ut nimirum Elagabali nummos Trib. Pot.V. signatos priori suæ opinioni, qvam futilem & commentitiam agnitam à se postea omnem abjecit & ejuravit, qvocumqve posset modo accommodaret.

Opinionis præterea hujusmodi falsitas qvamvis ex hactenus dictis manifestissime appareat, posset ea insuper altero Dionis testimonio confirmari. Scribit enim pag. 901. per idem tempus, qvo exercitus Phœniciæ à Macrino secessionem fecit, & Elagabalum Imperatorem salutavit, inter alia Solis eclipsim, tamqvam triste ut illorum temporum superstitio erat, ejus seditionis nuncium accidisse: *Ac mihi*, ait, *jam videtur, si quid aliud unquam,*

quam, hoc quoque denunciatum fuisse signis evidentissimis. Nam & Solis defectus iis diebus insignis accidit. Et qvidem supputationibus ex tabulis Astronomicis ad Romæ meridianum initis, Sol anno Chr. 218. qvo id contigit, à mense Januario ad Octobrem usqve, cujus die sexta, horis duabus ante meridiem toto fere lumine sui caruit, in Novilunio dumtaxat mensis Aprilis defecisse comperitur: hoc est, die 12. ejusdem mensis, hora qvinta & scrupulis 42. post meridiem. Qvapropter etsi qvidem toti Europæ eclipsis ista minus conspicua extitit, adeout à Dione neqve etiam Pergami, cujus ille præfecturam sibi à Macrino delatam administrabat, conspici, nec (si non ad rem ipsam fortassis amplificandam) insignis dici potuerit; ut nihilominus rei veritas constet, hoc sufficere videtur, illam ab ejus temporis Mathematicis indicatam, unde patere Dioni potuit, vere contigisse, ac luminarium saltem contactum in aliqva Romani orbis parte spectatum esse: sicuti etiam, ut ex hoc abunde certum exploratumqve sit, milites non mense Martio, sed Majo, sicuti scriptum à Dione fuit, eas in Phœnicia turbas excitasse, id satis erit Novilunium, qvod mensem Majum, non qvod Martium proxime antecessit, eclipticum revera fuisse.

CAP. VII.

Nummos Elagabali cum TR. P. V. paucos dies ante quam illam iniret, signari non potuisse. Nummus aliquis cum anno, ad quem Imperator, cujus est nummus, non pervenit, nondum inspectus. Nummorum Vespasiani exemplo firmatur. Annorum in nummis anticipatio historiam temporum turbasset. Novo statim anno inito, nummos percussos. Si Elagabalus mense Martio interfectus fuisset, ejus nummi cum TR. P. V. tres fere menses ante, quam illam attingeret, percussi essent.

Pag. 68. *Itaque nummi cum* TR. P. V. *opinioni Pagii aptari poterunt, si dixerimus, eos fuisse percussos diebus aliquot ante ingressum anni quinti Elagabali, ut in promptu essent die ipso ejus: quod fieri potuisse nemo negabit.*

Si verum esset, qvemadmodum verum non esse ostendimus supra, Phœniciæ milites ex sententia Pagii die 16. Martii anni Chr. 218. Elagabalum Imperatorem salutasse, illumqve eodem mense trucidatum fuisse, nummos, qvi annum qvintum ejus Imperii præferunt, paucos dies ante, qvam illum iniret percussos esse, ut die ipsius natali in officinis monetariis in promptu essent, si non ego concesserim, esset fortasse aliqvis, qvi non negaverit. Eodem vero jam mortuo, nova hæc ejus moneta cum anno, ad qvem non pervenerat, signata, ex officinis ne prodiret, minus cavisse Romanos Magistratus, non facile, ut puto, qvispiam admiserit, qvi maxime communi omnium in eum odio ipsius necem contigisse noverit.

Porro nummus non extat, qvi anni notam præferat, qvem Imperator, cujus est nummus, non attigerit, si Severi nummos excipias, ejus TR. POT. XIX. inscriptos, qvos ei die 4. Febr. TR. POT. XVIII. decurrente in Britannia defuncto, Senatus Romanus signavit, sero de illius morte certior factus. Qvod qvidem exemplo etiam poterit obfirmari. Vespasianus in Ægypto ipsis Cal. Jul. anni Christi 69. Imperator ab exercitu salutatus, obiit Romæ VIII. Cal. Jul. anni 79. hoc est, diebus sex ante qvam XI. Imperii annum delibare potuisset. Tunc etiam ejus nummos TR. P. XI. in officinis paratos esse potuisse, ut in populum die ipsius natali proximo spargerentur, qvispiam fortasse concesserit, nemo tamen adhuc illos inspexit, neqve ulla eos inspiciendi, ut puto, spes nobis est reliqva.

Qvod sit, ut pro certo haberi debeat, hanc annorum anticipationem in nummis, qvæ temporum historiam turbasset admodum, apud Senatum Romanum locum non habuisse, potuisseqve tum nummos alios in promptu esse, qvi qvidem plurimi sine certa temporibus nota cusi ad nostra hæc usqve tempora dcvenerunt. Ipsis vero primis diebus, qvibus Imperator novum Imperii annum inchoaverat, nummos cum initi anni charactere conflari solitos fuisse, Domitiani & Antonini Pii nummi nos docent. Ille siqvidem die 19. Sept. anni Chr. 96. interiit, In ipsius tamen nummis TR. P. XVI. legitur, qvam die 13. ejusdem mensis inierat. Sic Antoninum, die 7. Martii A. C. 161. defunctum, cum TR. P. XXIV. a die 25. Febr. decurrente, nummi exhibent. In iis tamen neqve sacrificium, neqve processus Consularis ullus visitur, qvi eos diebus aliqvot ante natalem Imperii diem percussos fuisse designet. Cujus indices sacrificia & processus Consulares vir Illustriss. in nummis Elagabali fuisse observat.

Ad hæc unum addam, in dubio poni amplius non posse, Elagabalum non die 16. Martii, sed Maji, ut Dio memoriæ prodidit, certisqve, ut vidimus, characteribus indicavit, Imperio inauguratum fuisse. Qvamobrem si alter Dionis locus, unde illius mors mense Martio post annos tres, menses novem, ac dies qvatuor Imperii contigisse videtur, genuinus atqve integer esset, hoc seqvi oporteret, ut nummi Elagabali, qvi Tribuniciam Potestatem v. exhibent, non dies paucos, sed tres fere menses ante qvam illam iniret, signati fuissent. Qvod verisimile esse, nemo sane dixerit.

CAP. VIII.

Elagabalum prima sui quarti Consulatus die falsum est, ex sententia Lampridii non processisse. Ejus nummi cum quadrigis & literis TR. P. V. COS. IIII. cur ad primum ejusdem quarti Consulatus processum referri nequeant. Annorum Imperii & Consulatuum Elagabali diagramma. Defectus nummorum illius sum epigraphe Tr. P. IIII. Cos. IIII. causam Pagii meliorem non facit. Aliorum Imperatorum ejusmodi Numismatum defectu probatur. Series annorum, quibus primum singuli Imperatores ab Augusto ad Alexandrum Tribuniciam Potestatem & Consulatus susceperunt, & multiplicarunt. Pagius notatus.

Pag. 72. *Ut rem gratam auctori nostro* (Valsechio) *faciam, sponte mea illi concesserim, processum hunc Consularem in nummo signatum, non fuisse actum die ipsa prima Januarii mensis anni ejusdem 222. Nam Lampridius de ejus vita cap. 15. diserte id tradit.*

VEreor admodum, ne Pagii causa non ita recte propugnetur. Nam si Lampridii verba, ejusqve orationis sensum integrum spectemus, non tam facile concedere Valsechio poterimus, Elagabalum Cal. Januariis anni 222. Consulem non processisse. Qvæ enim Lampridius habet cap. 15. hæc sunt: *Denique Cal. Januariis qvum simul tum designati essent Consules, noluit cum consobrino procedere. Ad extremum qvum ei avia & mater dicerent, imminere milites ad ejus exitium, nisi concordiam viderent inter se consobrinorum, sumpta prætexta hora diei sexta* PROCESSIT *ad Senatum.* Igitur sero, qvamvis, ac fine collega, ut mihi jam visum fuit, processit tamen: atqve ideo qvadrigas in nummo Elagabali a Senatu Romano exhibitas cum hoc titulo P. M. TR. P. V. COS. IIII. qvem Vaillantius recitat tom. 2. pag. 288. de Nummis aureis & argenteis, recte Pagius, ex sui ipsius sententia, ad processum eomdem Consularem referre poterat, si modo validius aliqvid non esset, qvod prohiberet, eamdemqve ipsius sententiam falsi evinceret.

Si Elagabalus Cal. Jan. anni 222. TR. P. V. COS. IIII. inscribebatur, ut censuit Pagius, Cal Jan. anni superioris 221. TR. P. IIII. COS. III. & Cal. Jan. 220. qva die COS. III. processerat, TR. P. III. COS. III. inscriptus fuisset, non vero TR. P. II. COS. III. ut in nummo cum ipsius congiario anno superiori a me edito perspicue legitur. Qvi nummus Romæ, uti jam indicavi, apud Monachos Carthusianos integer exstat, & incorruptus, ejusq; charecteres, ut viri Illustrissimi verbis loqvar, oculis explorare qvisqve potest, seqve certiorem reddere, an autographum exemplo a me producto respondeat. Alium huic nummi similem Angelonius nobis dederat, in cujus explicatione qvantum Bellorius alucinatus fuerit, satis nos patefecimus.

Qvo posito, si Cal. Januariis anni Chr. 220. Elagabalus dicebatur TR. P. II. COS. III. Cal. Jan. inseqventis anni 221. qvo a Consulatu abstinuit, TR. P III. COS. III. Cal. deinde Jan. anni 222 qvo Consulatum qvartum cum Alexandro suscepit, TR. P. IIII. Cos. IV. dicendus fuit, ut ex subjecta ejus Imperii annorum serie magis patebit: non vero TR. P. V. COS. IIII. sicuti in nummo Vaillantii legitur.

DIAGRAMMA ANNORUM

Imperii, seu Tribunicia Potestatis, & Consulatus Elagabali.

An. Chr.	à Cal. Jan.	à XVii. Cal. Jun.
218.	————————	Tr. P. Cos. *à Cal. Jul.*
219.	Tr. P. Cos. II.	Tr. P. II. Cos. II.
220.	Tr. P. II. Cos. III.	Tr. P III. Cos. III.
221.	Tr. P. III. Cos. III.	Tr. P. IIII. Cos. III.
222.	Tr. P. IIII. Cos. IIII.	Tr. P. V. Cos. IIII.

Qvi nummus propterea qvum ad priorem qvarti Consulatus Elagabali processum referri neqveat, ad pompam proinde aliam post diem 15. Maji per eum celebratam spectare, nullus qvidem dibito.

Qvod vero nummus Elagabali, qvi TR. P. IIII. COS. IIII. inscribatur, nondum aliqvis, qvod ipse sciam, apparuerit: contra vero nummos ejusdem TR. P. V. COS. IIII. signatos plures habeamus, non ideo cum Pagio argui recte posse existimo, Tribuniciam Potestatem v. tantum cum qvarto ejus Consulatu concurrisse. Tot enim aliorum etiam Imperatorum nummi desunt, qvi cum Consulatu noviter inito Tribuniciam Potestatem, qvæ tum decurrebat, nobis præferant, ut hoc ipsum, qvod Pagius opinatus de Elagabalo fuit fere de omnibus aliis Imperatoribus adserere, atqve adeo divinare oporteret. Ut res clarius pateat, Tabulam Chronologicam exhibeo, ab Augosto usqve ad Alexandrum per Tribuniciæ Potestatis annos & Consulatus, meorum olim studiorum caussa dispositam: in qva nummi, qvos nondum eruditi ea Tribuniciæ Potestatis & Consulatus nota signatos inspexerunt, asterisco notantur. DIA-

DIAGRAMMA ANNORUM

Quibus Augustus ceterique deinde Imperatores usque ad Alexandrum Tribuniciam Potestatem & Consulatum susceperunt, & renovarunt.

AUGUSTUS.

An. V. C. a Paril.	Consules.	Anni ante Christ.	Tribunic. Potest. & Consulat. a Cal. Jan.	a v. Cal. Jul.
731	Augusto xi. & Pisone	23	———	Tr. P. Cos. xi.
732	Marcello & Arruntio	22	Tr. P. Cos.xi.	Tr.P.iii Cos.xi.
733	Lollio & Lepido	25	Tr.P.ii.Cos.xi.	Tr.P.iii.
734	Apulejo & Nerva	20	Tr. P.iii.	Tr.P.lv.
735	Saturnino & Lueretio	59	Tr.P.iv.	Tr.P.v.
736	Lentulo & Lentulo	18	Tr.P.v.	Tr. P.vi. Cos. xl.
737	Furnio & Silano	17	Tr. P.vi. Cos.xi.	Tr.P.vii.
738	Ahenobarbo & Scipione	56	Tr.P.vii.	Tr.P.viii. Cos. xi.
739	Libone & Pisone	15	Tr.P.viii. Cos.xi.	Tr. P.ix.
740	Crasso & Augure	14	Tr.P.ix.	Tr.P.x.
741	Nerone & Varo	13	Tr.P.x.	Tr.P.xi. Cos.xi.
742	Messallo & Qvirino	12	Tr.P.xi. Cos.xi.	Tr. P.Cos.xi. Imp x.
743	Tuberone & Maximo	11	Tr.P.Cos.xi. Imp.x.	Tr. P.xiii. Cos.xi.
744	Africano & Maximo	10	Tr.xiii.Cos.xi.	Tr.P.xiv.Cos.xi.
745	Druso & Crispino	9	Tr.P.xiv.Cos.xi.	Tr. P.xv.
746	Censorino & Gallo	8	Tr.P.xv.	Tr.P.xvi.Cos.xi.
747	Nerone ii. & Pisone	7	Tr.P.xvi. Cos xl.	Tr. P.xvii.
748	Balbo & Vetere	6	Tr. P.xvii.	Tr. P.xviii.Cos.xi.
749	Augusto xii. & Sulla	5	*Tr.P xvlii.Cos.xi.	Tr.P.xix. Cos.xii.
750	Sabino & Rufo	4	Tr.P.xix.Cos.xii.	Tr.P.xx.
751	Lentulo & Messallino	3	Tr.P.xx.	Tr. P.xxi.Cos.xii.
752	Augusto xiii & Silvano	2	*Tr.P.xxi.Cos xiii.	Tr.P xxii.Cos.xiii.
753	Lentulo & Pisone	1 Post Chr.	Tr.P.xxii.Cos xiii.	Tr.P.xxiii.Cos.xiii.
754	Cæsare & Paullo	1	Tr. P.xxiii Cos.xiii.	Tr. P. xxiv Cos.xiii.
755	Vineio & Varo	2	Tr P.xxiv. Cos.xiii.	Tr. P.xxv. Cos. xiii.
756	Lamia & Servilio	3	Tr.P.xxv.Cos.xiii.	Tr. P.xxvi. Cos.xiii.
757	Catulo & Saturnino	4	Tr. P.xxvi Cos.xiii.	Tr.P.xxvii. Cos.xiii.
758	Voluso & Magno	5	Tr. P.xxvii. Cos.xiii.	Tr. P.xxviii. Cos. xiii.
759	Lepido & Arruntio	6	Tr. P.xxviii. Cos.xiii.	Tr.P.xxix.Cos xiii.
760	Cretico & Nerva	7	Tr.P.xxix.Cos.xiii.	Tr. P.xxx. Cos.xiii.
761	Camillo & Qvintiliano	8	Tr.P.xxx. Cos.xiii.	Tr. P.xxxi. Cos.xiii.
762	Camerino & Sabino	9	Tr.P.xxxi.Cos.xiii.	*Tr.P. xxxii Cos.xiii.
763	Dolabella & Silano	10	*Tr.P.xxxii.Cos.xiii.	Tr.P.xxxiii Cos.xiii.
764	Lepido & Tauro	11	Tr.P.xxxiii.Cos xiii.	Tr.P.xxxiv. Cos.xiii.
765	Cæsare & Capitone	12	Tr.P xxxiv.Cos.xiii.	Tr.P.xxxv. Cos.xiii.
766	Planeo & Silio	13	Tr.P.xxxv. Cos.xiii.	Tr.P.xxxvi. Cos.xiii.
767	Duobus Sextis	14	Tr.P.xxxv.Cos.viii.	Tr.P.xxxvii. Cos.xiii.

Hoc anno XIV. Cal. Septembr. Nolæ obiit.

TIBERIUS.

An. V. C.	Consules.	An. Chr.	Tribunic. Potest. & Consulat. a Cal. Jan.	a v. Cal. Jul.
757	Catulo & Saturnino	4	———	Tr.P.vi.Cos.ii.
758	Voluso & Magno	5	Tr.P.vi. Cos.ii.	Tr.P.vii. Cos.ii.
759	Lepido & Arruntio	6	Tr.P.vii. Cos.il.	Tr.P.viii.Cos.ii.
760	Cretico & Nerva	7	Tr.P.viii. Cos ii.	Tr.P.ix Cos.ii.
761	Camillo & Qvintiliano	8	Tr.P.ix. Cos.ii.	Tr.P.x. Cos.ii.

762	Camerino & Sabino	9	Tr.P.x. Cos.ii.	Tr.P.xi.Cos.ii.
763	Dolabella & Silano	10	Tr.P.xi. Cos.ii.	Tr.P xii. Cos ii.
764	Lepido & Tauro	11	Tr. P.xii. Cos.ii.	Tr P.xiii Cos.ii.
765	Cæsare & Capitone	12	Tr.P.xiii.Cos.ii.	Tr.P.xiv.Cos ii.
766	Planco & Silio	13	Tr.P.xiv.Cos ii.	Tr.P. xv. Cos ii.
767	Duobus Sextis	14	Tr.P.xv. Cos ii.	Tr P xvi Cos ii.
768	Druso Cæf. & Flacco	15	Tr.P.xvi. Cos.ii.	Tr.P.xvii Cos ii.
769	Tauro & Libone	16	Tr.P.xvii Cos.ii.	Tr.P.xviii. Cos.ii.
770	Flacco & Rufo	17	Tr.P.xiix Cos Def.iii	Tr.P xix Cos ii.
771	Ti.Cæf.III.&Germanico II.	18	Tr P.xix. Cos.iii.	Tr.P.xx. Cos iii.
772	Silano & Balbo	19	Tr.P xx.Cos.iii.	Tr.P.xxi.Cos.iii.
773	Messalla & Cotta	20	Tr.P.xxi. Cos.iii.	Tr.P.xxii.Cos iii.
774	Ti.Aug.IV. & Druso Cæf.II.	21	Tr.P.xxii. Cos.iv.	Tr. P.xxiii Cos.iv.
775	Agrippa & Gallo .	22	Tr.P.xxiii. Cos.iv.	Tr.P.xxiv. Cos.iv.
776	Pollione & Vetere	23	Tr.P.xxiv.Cos.iv.	Tr P.xxv. Cos.iv.
777	Cethego & Varro	24	Tr. P.xxv. Cos.iv.	Tr.P.xxvi. Cos iv.
778	Agrippa & Lentulo	25	Tr.P xxvi. Cos.iv.	*Tr.P.xxvii. Cos.iv.
779	Getulico & Sabino	26	*Tr.P.xxvii.Cos.iv.	Tr. P.xxviii. Cos.iv.
780	Crasso & Pisone	27	Tr. P xxviii. Cos.iv.	*Tr. P.xxix. Cos.iv.
781	Silano & Nerva	28	*Tr.P.xxix.Cos.iv.	Tr P.xxx. Cos iv.
782	Duobus Geminis	29	Tr.P.xxx. Cos.iv.	Tr.P xxxi Cos.iv.
783	Longino & Vinicio	30	Tr.P.xxxi. Cos.iv.	Tr P.xxxii.Cos.iv.
784	Tiberio Aug.v. & Sejano	31	Tr.P.xxxii.Cos.v.	Tr. P.xxxiii.Cos.v.
785	Ahenobarbo & Camillo	32	Tr.P xxxiii.Cos.v.	Tr.P.xxxiv. Cos.v.
786	Galba & Sulla	33	Tr.P.xxxiv. Cos.v.	Tr P.xxxv. Cos.v.
787	Perscio & Vitellio	34	Tr.P.xxxv. Cos.v.	Tr P.xxxvi. Cos v.
788	Gallo & Noniano	35	Tr.P.xxxvi. Cos v.	Tr.P.xxxvii. Cos.v.
789	Allenio & Plautio	36	Tr.P xxxvii.Cos.v.	Tr.P. xxxviii.Cos.v.
—	Proculo & Nigrino	37	Tr.P.xxxviii. Cos.v.	—

XVII. *Cal. April. moritur.*

C. CÆSAR CALLIGULA.

An. V.C.	Consules.	An.Chr.	Tribunic. Potest. & Consulat. a Cal. Jan.	a XVII. Cal. Apr.
—	Proculo & Nigrino	37	—	Tr. P.
790	Juliano & Asprenate	38	Tr.P.	Tr. P.ii.
791	C.Cæf.Aug.II.& Cæsiano	39	Tr.P.ii.Cos.ii.	Tr. P.iii. Cos. def. iii.
792	C.Cæsare Aug. III. *solo*	40	Tr.P.iii.Cos.iii.	Tr.P.iv.Cos.iii.
793	C.Cæf.Aug.IV.&Saturnino	41	Tr.P.iv. Cos.iv.	—

IX. *Cal. Febr. occiditur.*

CLAUDIUS.

An. V.C.	Consules.	An. Chr.	Tribunic. Potest. & Consulat. a Cal. Jan.	a IX. Cal. Febr.
—	C.Cæf.Aug.IV.&Saturnino	41	—	Tr. P.Cos.def.ii.
794	Claudio Aug.II.& Largo	42	Tr.P. Cos.ii.	*Tr. P.ii. Cos.ii.
795	Claudio Aug.III.& Vitellio	43	Tr.P.Cos.iii.	Tr.P.iii.
796	Crispino II. & Tauro	44	Tr.P.iii.	Tr.P.iv.
797	Vinicio II. & Corvino	45	Tr P.iv.	*Tr.P.v.
798	Asiatico II. & Silano	46	Tr.P.v.	Tr.P.vi.
799	Cl.Aug.IV.&Vitellio III.	47	*Tr.P.vi.Cos.iv.	Tr.P.vii.
800	Vitellio & Poplicola	48	Tr. P. vii.	*Tr. P.viii.
801	Veranio & Gallo	49	*Tr.P.viii.	Tr.P.ix.
802	Vetere & Nerviliano	50	Tr. P.ix.	Tr.P.x.
803	Claudio Aug.v. & Ofito	55	*Tr.P x.Cos.v.	Tr.P.xi. Cos. v.
804	Sulla & Othone	52	Tr.P.xi.	Tr. P.xii.
805	ilano & Antonino	53	Tr P.xii.	*Tr P.xiii.
806	Marcello & Aviola	54	*Tr. P.xiii.	*Tr.P.xiv.

III. *Id. Octobr. moritur.*

NERO.

An. V. C.	Consules.	An. Chr.	Tribunic. Potest. & Consulat. a Cal. Jan.	a III. Id. Octob.
807	Marcello & Aviola	54	——	Tr. P.
808	Nerone Aug. & Vetere	55	Tr. P.	Tr P. ii.
809	Saturnino & Scipione	56	Tr. P. ii.	*Tr. P. iii.
810	Nerone Aug. II. & Pisone	57	Tr. P. iii. Cos. ii.	Tr. P. iv.
811	Nerone Aug. III. & Messala	58	Tr. P. iv.	Tr. P. v.
812	Aproniano & Capitone	59	Tr. P. v.	*Tr. P. vi.
813	Nerone Aug. IV. & Lentulo	60	*Tr. P. vi. Cos. iv.	Tr. P. vii. Cos. iv.
814	Pæto & Turpiliano	61	Tr. P. vii. Cos. iv.	Tr. P. viii. Cos. iv.
815	Celso & Gallo	62	Tr. P. viii. Cos. iv.	Tr. P. ix. Cos.
816	Regulo Rufo	63	Tr. P. ix. Cos.	Tr. P. x. Cos. iv.
817	Basso & Crasso	64	Tr. P. x. Cos. iv.	*Tr. P. xi.
818	Siliano & Attico	65	*Tr. P. xi.	*Tr. P. xii.
819	Telesino & Paullino	66	*Tr. P. xii.	Tr. P. xiii.
820	Capitone & Rufo	67	Tr. P. xiii.	Tr. P. xiv.
821	Italico & Trachalo	68	Tr. P. xiv.	——

V. *Id. Jun. se ipse interficit.*

GALBA.

An. V. C.	Consules.	An. Chr.	Tribunic. Potest. & Consulat. a Cal. Jan.	a V. Id. Jun.
821	Italico & Trachalo	68	——	Tr. P.
—	Galba Aug. II. & Rufino	69	Tr. P. Cos. ii.	——

XVIII. *Cal. Febr. occiditur.*

OTHO.

An. V. C.	Consules.	An. Chr.	Tribunic. Potest. & Consulat. a Cal. Jan.	a XVIII. Cal. Febr.
—	Galba Aug. II. & Rufino	69	——	Tr. P. Cos.

Eodem anno XVI. *Cal. Majas occiditur.*

VITELLIUS.

An. V. C.	Consules.	An. Chr.	Tribunic. Potest. a Cal. Jan.	a XVI. Cal. Majas.
—	Galba Aug. II. & Rufino	69	——	Tr. P.

Eodem anno XII. *Cal. Jan. occiditur.*

VESPASIANUS.

An. V. C.	Consules.	An. V. C.	Tribunic. Potest. & Consulat. a Cal. Jan.	a Cal. Jul.
822	Galba Aug. II. & Rufino	69	——	Tr. P. Cos.
823	Vespas. Aug. II. & Tito Cæs.	70	Tr. P. Cos.	Tr. P. ii. Cos. ii.
824	Vespas. Aug. III. & Nerva	71	Tr. P. ii. Cos. iii.	*Tr. P. iii. Cos. iii.
825	Vesp. Aug. iv. & Tito Cæs. II.	72	Tr. P. Cos. iv.	Tr. P. iv Cos. iv.
826	Domit. Cæs. II. & Messallino	73	Tr. P. iv. Cos. iv.	*Tr. P. v. Cos. iv.

827	Vesp.Aug.v.& Tito Cæs.III.	74	Tr.P.Cos.v.	Tr.P. Cos.v.
828	Vesp.Aug VI.& TitoCæs.IV.	75	Tr.P. Cos.vi.	Tr.P.Cos.vi.
829	Vesp.Aug.VII.& TitoCæs.v.	76	Tr.P.Cos.vii.	Tr.P. Cos.vii.
830	Vesp.A.VIII.& Tito Cæs.VI.	77	Tr.P.Cos.viii.	Tr.P.ix. Cos viii.
831	Commodo & Prisco	78	Tr.P.ix.Cos.viii.	Tr.P.x.Cos viii.
832	Vesp.Aug.IX.& TitoCæs.VII	79	Tr.P.x. Cos. ix.	———

VIII. *Cal. Jul. moritur.*

TITUS.

An. V.C.	Consules.	An. Chr.	Tribunic. Potest. & Consulat. a Cal. Jan.	a Cal. Jul.
824	VespasianoAug.III & Nerva	71	———	Tr. P.
825	Vesp.Aug.IV.& TitoCæs.II.	72	Tr. P. Cos.ii.	Tr.P.ii. Cos.ii.
826	Domit. Cæs II.& Messallino	73	Tr.P.ii. Cos.ii.	*Tr.P.iii.Cos.ii.
827	Vesp.Aug.v.& TitoCæs.III.	74	Tr.P. Cos.iii.	*Tr P iv. Cos.iii.
828	Vesp.Aug.VI.& TitoCæs.IV	75	Tr.P. Cos iv.	*Tr.P.v. Cos iv.
829	Vesp Aug.VII.& Tito Cæs.v.	76	Tr. P. Cos.v.	*Tr.P.vi. Cos. v.
830	Vesp.Aug.VIII.& Tit.Cæs.VI	77	Tr. P. Cos.vi.	Tr. P.vii.
831	Commodo & Prisco	78	Tr. P. vii.	Tr. P.viii. Cos.vi.
832	Vesp.Aug.IX & TitoCæs.VII	79	Tr.P.viii. Cos.vii.	Tr.P.ix. Cos.vii.
833	Tito A.VIII.& Dom.Cæs.VII.	80	Tr.P.ix. Cos.viii.	*Tr. P.x.Cos.viii.
834	Silvano & Pollione	81	*Tr.P.x.Cos.viii.	*Tr. P.xi. Cos.viii.

Idibus Septembr. obiit.

DOMITIANUS.

An.V. C.	Consules.	An.Chr.	Tribunic. Potest. & Consulat. a Cal. Jan.	ab Id. Septembr.
834	Silvano & Pollione	81	———	Tr.P.Cos.vii.Des.viii
835	Domit.Aug.VIII.& Latino	82	Tr.P. Cos.viii.	Tr.P.ii.C.viii.Des.ix.
836	Domit. Aug.IX. & Rufo II.	83	TrP.ii.Cos.ix.Des.x.	*Tr.P. iii. Cos.ix.
837	Domit. Aug x.& Sabino	84	Tr.P.iii. Cos.x.	*Tr.P.iv.Cos x.
838	Domit. Aug.XI. & Fulvo	85	Tr. P.iv. Cos.xi.	*Tr. P.v.Cos.xi.
839	Domi.Aug.XII. & Dolabella	86	*Tr.P.v.Cos.xii.	*Tr. P.vi.Cos.xii.
840	Dom.Aug XIII.& Saturnino	87	Tr.P.vi. Cos.xiii.	Tr.P.vii.Cos.xiii.
841	Domit. Aug.XIV.& Rufo	88	Tr.P.vii.Cos.xiv.	Tr. P.viii.Cos.xiv.
842	Fulvo II. & Atratino	89	Tr. P.viii. Cos.xiv.	*Tr.P.ix.Cos.xiv.
843	Domit.Aug.xv.& Nerva II.	90	*Tr. P.ix. Cos.xv.	Tr. P.x. Cos. xv.
844	Trajano & Glabrione	91	Tr.P.x. Cos.xv.	Tr.P.xi. Cos.xv.
845	Dom.Aug.xvi.& Saturn.II.	92	Tr.P.xi. Cos xvi.	Tr.P.xii. Cos.xvi.
846	Pompejo & Prisco	93	Tr.P.xii.Cos.xvi.	Tr.P.xiii. Cos.xvi.
847	Asprenate & Arricino	94	Tr.P.xiii.Cos.xvi.	Tr.P.xiv. Cos.xvi.
848	Dom.Aug.xvii.& Clem.	95	Tr.P.xiv.Cos.xvii.	Tr.P xv. Cos xvii.
849	Vetere & Valente	96	Tr.P.xv.Cos.xvii.	Tr. P.xvi. Cos.xvii.

XIV. *Cal. Octobr. interficitur.*

NERVA.

An.C.V.	Consules.	An. Chr.	Tribunic. Potest. & Consulat. a Cal. Jan.	a xiv. Cal. Octobr
849	Vetere & Valente	96	———	Tr.P. Cos.ii. Des.iii.
850	Nerva Aug.III.& Rufo III.	97	Tr.P.Cos.iii.	Tr.P.ii.Cos.iii.Des.iv
——	NervaAug.IV& Traj.Cæs.II	98	Tr.P.ii. Cos.iv.	———

V. *Cal. Febr. occidit.*

TRAJANUS.

An. V.C.	Consules.	An. Chr.	Tribunic. Poteſt. & Conſulat. a Cal. Jan.	circa init. Novembr.
850	Nerva Aug. III. & Rufo III.	97	———	*Tr. P. Cos.
851	Nerva A. IV. & Traj. Cæſ. II.	98	Tr. P. Cos ii.	*Tr. P. ii. Cos. ii.
852	Senecione II. & Palma	99	Tr. P Cos. ii.	*Tr. P. iii. Cos. ii.
853	Traj. Aug III. & Frontino III	100	Tr. P. iii. Cos. iii.	*Tr. P. iv Cos. iii.
854	Trajano Aug. IV. & Pæto	101	Tr. P. iv. Cos. iv.	Tr. P. v. Cos. iv.
855	Senecione III. & Sura II.	102	Tr. P. Cos. iv.	Tr. P. vi. Cos. iv.
856	Surano II. & Marcello	103	Tr. P Cos. iv.	Tr. P vii. Coſ. iv. Deſ. v
857	Traj. Aug v. & Maximo II.	104	Tr. P. vii. Cos. v.	Tr. P. viii Cos. v.
858	Candido II. & Qvadrato II.	105	Tr. P. viii Cos. v.	*Tr. P. ix. Cos. v.
859	Vero & Cereali	106	Tr. P. Cos. v.	*Tr. P. x Cos. v.
860	Senecione IV. & Sura III.	107	Tr. P. Cos v.	*Tr. P. xi. Cos. v.
861	Gallo & Bradua.	108	Tr. P. Cos. v.	*Tr. P xii Cos. v.
862	Palma II. & Tullo II.	109	Tr. P. Cos. v.	*Tr. P. xiii. Cos. v.
863	Criſpino & Orfito	110	Tr. P. Cos. v.	Tr. P xiv. Cos. v.
864	Piſone & Bolano	111	Tr. P. xiv. Cos v.	Tr. P. Cos. v. Deſ. vi.
865	Traj Aug. VI. & Africano	112	Tr. P. Cos vi.	Tr. P. xvi. Cos. vi.
866	Celſo II. & Criſpino	113	Tr. P. xvi. Cos. vi.	*Tr. P. xvii Cos. vi.
867	Haſta & Vopiſco	114	Tr. P. Cos. vi.	*Tr. P. xviii. Cos vi.
868	Meſſalla & Pedone	115	Tr. P. Cos. vi.	*Tr. P. xix. Cos. vi.
869	Lamia & Vetere	116	Tr. P. Cos. vi.	Tr. P. xx. Cos. vi.
870	Nigro & Aproniano	117	Tr. P. xx. Cos. vi.	———

IV. *Id. Aug. moritur.*

HADRIANUS.

An. V.C.	Consules.	An. Chr.	Tribunic. Poteſt. & Conſulat. a Cal. Jan.	a IV. Id. Aug.
870	Nigro & Aproniano	117	———	Tr. P. Cos.
871	Hadriano A. II. & Salinatore	118	Tr. P. Cos. ii.	Tr. P. Cos. ii.
872	Hadriano Aug. III & Ruſtico	119	Tr. P. Cos. iii.	Tr. P. Cos. iii.
873	Severo & Fulvo	120	Tr. P. Cos. iii.	Tr. P. Cos. iii.
874	Vero & Augure	121	Tr. P. Cos. iii.	Tr. P. Cos iii.
875	Aviola & Panſa	122	Tr. P. Cos. iii.	Tr. P. Cos. iii.
876	Pætino & Aproniano	123	Tr. P. Cos. iii.	Tr. P. Cos. iii.
877	Glabrione & Torqvato	124	Tr. P. Cos. iii.	Tr. P. Cos. iii.
878	Aſiatico II. & Aqvilino	125	Tr. P. Cos. iii.	Tr. P. Cos. iii.
879	Vero III. & Ambibulo	126	Tr. P. Cos. iii.	Tr. P. Cos. iii.
880	Gallicano & Titiano	127	Tr. P. Cos. iii.	Tr. P. Cos iii.
881	Torqvato & Libone	128	Tr. P. Cos. iii.	Tr. P. Cos. iii.
882	Celſo II. & Balbo	129	Tr. P. Cos. iii.	Tr. P. Cos. iii.
883	Catullino & Apro	130	Tr. P. Cos. iii.	Tr. P. Cos. iii.
884	Pontiano & Rufo	131	Tr. P. Cos. iii.	Tr. P. Cos iii.
885	Augurino & Severiano	132	Tr P. Cos. iii.	Tr. P. Cos. iii.
886	Hibero & Silano	133	Tr. P. Cos. iii.	Tr. P. Cos iii.
887	Serviano III. & Varo	134	Tr. P. Cos. iii.	Tr. P. Cos. iii.
888	Pontiano & Atiliano	135	Tr. P. Cos. iii.	Tr. P. Cos. iii.
889	Vero & Pompejano	136	Tr. P. Cos. iii.	Tr. P. Cos iii.
890	Vero Cæſ. II. & Balbino	137	Tr. P. Cos. iii.	Tr. P. Cos. iii.
891	Camerino & Nigro	138	Tr. P. Cos. iii.	———

VI. *Id. Jul. deceſſit.*

ÆLIUS CÆSAR.

An. V.C.	Consules.	An. Chr.	Tribunic. Poteſt. & Conſulat. a Cal. Jan.	a III. Id. Aug.
890	Vero Cæſ. II. & Balbino	137	———	Tr. P. Cos. ii.
—	Camerino & Nigro	138	Tr. P. Cos. ii.	———

Hoc anno ante diem XXV. *Febr. moritur.*

ANTONINUS PIUS.

An.V.C.	Consules.	An.Chr.	Tribunic. Poteſt. & Conſulat. a Cal.Jan.	a v. Cal. Mart.
—	Camerino & Nigro	138	———	Tr. P. Cos. Deſ. ii.
891	Antonino A.ii. & Præſente	139	Tr.P. Cos.ii.	Tr.P.ii. Cos.ii.
892	Anton.A.iii.&AurelioCæſ.	140	Tr.P.Cos.iii.	Tr.P.iii. Cos.iii.
893	Syloga & Severo	141	Tr.P.iii.Cos.iii.	*Tr.P.iv. Cos.iii.
894	Rufino & Qvadrato	142	*Tr. P.iv. Cos.iii.	*Tr.P.v. Cos iii.
895	Torqvato & Herode	143	*Tr.P.v.Cos.iii.	*Tr.P.vi. Cos. iii.
896	Avito & Maximo	544	*Tr. P.vi. Cos.iii.	Tr.P.Cos.iii.Deſ iv.
897	Anton.A.iv.& Aurel.Cæſ.ii	145	Tr.P.vii. Cos.iv.	Tr.P.viii.Coſ iv.
898	Claro & Severo	149	Tr.P viii Cos.iv.	Tr.P.ix. Cos.iv.
899	Largo & Meſſallino	547	Tr.P ix.Cos.iv.	Tr. P.x Cos.iv.
900	Torqvato ii. & Juliano	148	Tr.P.x.Cos iv.	Tr. P.xi. Cos.iv.
901	Orfito & Priſco	149	Tr.P.xi Cos.iv.	Tr.P xii Cos iv.
902	Gallicano & Vetere	150	Tr. P.xii. Cos.iv.	Tr.P.xiii. Cos.iv.
903	Gordiano & Maximo	151	Tr. P.xiii. Cos.iv.	Tr.P xiv.Cos.iv.
904	Glabrione & Omollo	152	Tr.P.xiv. Cos iv.	Tr.P.xv.Cos iv.
905	Præſente & Rufino	153	Tr.P.xv.Cos iv.	Tr. P. xvi. Cos.iv.
906	Commodo & Laterano	154	Tr. P.xvi. Cos.iv.	Tr.P.xvii Cos.iv.
907	Severo & Sabiniano	155	Tr. P. xvii. Cos.iv.	Tr.P.xviii. Cos iv.
908	Silvano & Augurino	156	Tr.P.xviii. Cos.iv.	Tr. P.xix. Cos iv.
909	Barbaro & Regulo	157	Tr.P. xix.Cos.iv.	Tr.P.xx.Cos.iv.
910	Tertullo & Sacerdote	558	Tr.P.xx. Cos.iv.	Tr P.xxi Cos.iv.
951	Qvintillo & Priſco	159	Tr.P.xxi. Cos.iv.	Tr.P. xxii. Cos.iv.
912	Varo & Bradua	160	Tr.P.xxii.Cos.iv.	Tr.P.xxiii.Cos iv.
913	Aur.Cæſ.iii.&Commodo ii	161	Tr.P.xxiii.Cos.iv.	Tr.P.xxiv. Cos.iv.

Nonis Mart. moritur.

MARCUS.

An.V.C.	Consules.	An.Chr.	Tribunic. Poteſt. & Conſulat. a Cal. Jan.	a v.Cal.Mart.
899	Largo & Meſſallino	147	———	Tr.P. Cos.ii.
900	Torqvato ii. & Juliano	148	Tr.P.Cos.ii.	Tr.P.ii. Cos.ii.
90[illegible]	Orfito & Priſco	149	Tr.P. ii. Cos.ii.	Tr. P.iii. Cos.ii.
90[illegible]	Gallicano & Vetere	150	Tr. P.iii.Cos.ii.	Tr.P.iv.Cos.ii.
903	Gordiano & Maximo	551	Tr.P.iv.Cos.ii.	Tr. P.v. Cos.ii.
904	Glabrione & Omollo	152	Tr. P.v.Cos.ii.	Tr.P.vi. Cos.ii.
905	Præſente & Rufino	153	Tr.P.vi. Cos.ii.	Tr. P.vii.Cos.ii.
906	Commodo & Laterano	154	Tr. P.vii.Cos.ii.	Tr.P. viii.Cos.ii.
907	Severo & Sabiniano	155	Tr.P. viii. Cos.ii.	Tr.P. ix. Cos.ii.
908	Silvano & Augurino	156	Tr.P. ix. Cos.ii.	Tr P.x. Cos. ii.
909	Barbaro & Regulo	157	Tr.P.x. Cos.ii.	Tr.P.xi.Cos.ii.
910	Tertullo & Sacerdote	158	Tr.P.xi. Cos.ii.	Tr.P.xii. Cos.ii.
911	Qvintillo & Priſco	159	Tr.P.xii. Cos.ii.	Tr.P.xiii. Cos.ii.
912	Varo & Bradua	160	Tr.P.xiii.Cos.ii.	Tr.P.xiv.C.ii. Deſ.iii.
913	Aur.Cæſ.iii.& Commodo ii	161	*Tr.P.xiv. Cos.iii.	Tr.P.xv.Cos.iii.
914	Ruſtico & Aqvilino	162	Tr.P.xv.Cos.iii.	Tr P.xvi. Cos.iii.
915	Æliano & Paſtore	163	Tr.P.xvi. Cos.iii.	Tr.P.xvii.Cos.iii.
916	Macrino & Celſo	164	Tr.P.xvii.Cos.iii.	Tr.P.xviii. Cos iii.
917	Pudente & Orfito	165	Tr.P.xviii.Cos.iii.	Tr. P.xix. Cos.iii.
918	Pudente & Pollione	166	Tr P.xix. Cos.iii.	Tr.P.xx. Cos.iii.
919	Vero Aug.iii.& Qvadrato	567	Tr.P.xx. Cos.iii.	Tr.P.xxi.Cos.iii.
920	Montano & Paullo	168	Tr.P.xxi. Cos.iii.	Tr P.xxii.Cos.iii.
921	Priſco & Apollinare	169	Tr.P.xxii.Cos.iii.	Tr. P.xxiii.Cos.iii.
922	Cethego & Claro	170	Tr.P.xxiii.Cos.iii.	Tr.P.xxiv. Cos.iii.
923	Severo ii.& Herenniano	171	Tr.P xxiv. Cos.iii.	Tr.P.xxv. Cos.iii.
924	Maximo & Orfito	172	Tr. P.xxv. Cos.iii.	Tr.P.xxvi.Cos.iii.

925	Severo II. & Pompejano	173	Tr.P.xxvi. Cos.iii.	Tr.P.xxvii.Cos.iii.
926	Gallo & Flacco	174	Tr.P.xxvii.Cos.iii.	Tr.P.xxviii.Cos.iii.
927	Piſone & Juliano	175	Tr. P xxviii. Cos.iii.	Tr.P.xxix.Cos.iii.
928	Pollione II. & Apro II.	176	Tr.P.xxix.Cos.iii.	Tr.P.xxx. Cos.iii.
929	Comm. Cæſ. & Qvintillo	177	Tr.P.xxx.Cos.iii.	Tr.P.xxxi. Cos.iii.
930	Rufo & Orfito	178	Tr.P.xxxi. Cos.iii.	Tr.P.xxxii.Cos.iii.
931	Comm.A.II.& VeroCæſ.II	179	Tr.P.xxxii.Cos.iii.	Tr.P.xxxiii.Cos. iii.
932	Præſente II. & Condiano	180	Tr.P.xxxiii.Cos.iii.	Tr.P.xxxiv. Cos.iii.

XVI. *Cal. April. moritur.*

L. VERUS.

An. V.C.	Conſules.	An. Chr.	Tribunic. Poteſt. & Conſulat.	
			a Cal. Jan.	a Non. Mart.
913	Aur.Cæſ.III.&Commodo II	161	————	Tr. P. Cos.ii.
914	Ruſtico & Aqvilino	162	Tr. P. Cos.ii.	Tr. P.ii. Cos.ii.
915	Æliano & Paſtore	163	Tr.P.ii.Cos.ii.	Tr. P.iii. Cos. ii.
916	Macrino & Celſo	164	Tr.P.iii.Cos.ii.	Tr.P.iv.Cos.ii.
917	Pudente & Orfito	165	Tr.P.iv.Cos.ii.	Tr.P. v. Cos.ii.
918	Pudente II. & Pollione	166	Tr.P.v.Cos.ii.	Tr.P.vi.C.ii.Des.III.
919	Vero Aug. III.&Qvadrato	167	*Tr.P.vi. Cos.iii.	Tr.P. vii. Cos.iii.
920	Montano & Paullo	168	Tr. P. vii. Cos.iii.	Tr.P.viii.Cos.iii.
921	Priſco & Apollinare	169	Tr. P.viii. Cos.iii.	Tr.P.ix.Cos.iii.

Sub finem Decemb. moritur.

C O M M O D U S.

An. V.C.	Conſules.	An. Chr.	Tribunic. Poteſt. & Conſulat.	
			a Cal. Jan.	circa finem Aug.
928	Piſone & Juliano	175	————	Tr. P.
929	Pollione II. & Apro II.	176	Tr.P.	Tr. P. ii.
930	Comm. Cæſ & Qvintillo	177	Tr.P. ii Cos.	Tr. P.iii. Cos.
931	Rufo & Orfito	178	Tr. P.iii.Cos.Deſ.ii.	Tr. P.iv. C.Deſ.ii.
932	Comm.Aug.II&VeroCæſ.II	179	Tr P.iv. Cos.ii.	Tr.P.v.Cos.ii.
933	Præſente & Gordiano	180	Tr.P.v. Cos.Deſ.iii.	*Tr.P.vi.Cos.ii.
934	Comodo Aug.III & Burro	181	Tr P.vi.Cos.iii.	Tr.P.vii.Cos.iii.
935	Mamertino & Rufo	182	Tr. P.vii.Cos. Deſ.iv.	Tr.P.viii. Cos.iii.
936	Comm.A. IV & Victorino II	183	Tr.P.viii. Cos.iv.	Tr.P.ix.Cos.iv.
937	Marullo & Æliano	184	Tr.P.ix.Cos.iv.	Tr. P.x. Cos.iv.
938	Materno & Bradua	185	Tr.P.x. Cos. Deſ.v.	*Tr. P.xi. Cos.iv.
939	Comm.A.v. & Glabrione II	186	Tr. P.xi.Cos.v.	Tr. P.xii. Cos v.
940	Criſpino & Æliano	187	Tr.P.xii. Cos.v.	Tr.P. xiii.Cos.v.
941	Fuſciano II. & Silano II.	188	Tr.P.xiii.Cos.v.	Tr.P.xiv. Cos.v.
942	Silano & Silano	189	Tr.P.xiv.Cos.v.	Tr.P.xv. Cos.v.
943	Comm.A.VI&Septimiano	190	Tr.P.xv.Cos. Deſ.vi.	Tr.P.xv.Cos.v.
944	Aproniano & Bradua	191	Tr.P.xvi.C.vi.Deſ.vii	Tr. P.xvii. Cos.vi.
945	Comodo A.VII.& Pertinace	192	Tr.P.xvii. Cos.vii.	Tr.P.xviii.Cos.vii.

Prid. Cal. Jan. occiditur.

P E R T I N A X.

An. V.C.	Conſules.	An. Chr.	Tribunic. Poteſt. & Conſulat.
			a Cal. Jan.
—	Falcone & Claro	193	Tr.P. Cos. ii.

Hoc eodem anno V. *Cal. April. occiditur.*

DID. JULIANUS.

An V.C.	Consules.	An.Chr.	Tribunic. Potest & Consulat.	
			a Cal. Jan.	a v. Cal. April.
—	Falcone & Claro	193	———	Tr. P. Cos. ii.

Eodem anno Cal. Jun. occiditur.

SEPTIMIUS SEVERUS.

An.V. C.	Consules.	An.Chr.	Tribunic. Potest. & Consulat.	
			a Cal. Jan.	ab Id. April.
—	Falcone & Claro	193	———	Tr.P.Cos.
946	Severo A. II. & Albino Cæs.	194	Tr.P.Cos.ii.	Tr. P.ii.Cos.ii.
947	Tertullo & Clemente	195	Tr. P.ii. Cos.ii.	Tr P iii.Cos.ii.
948	Dextro II. & Prisco	196	Tr.P.iii. Cos.ii.	Tr. P.iv Cos.ii.
949	Laterano & Rufino	197	Tr.P.iv. Cos ii.	Tr. P.v. Cos.ii.
950	Saturnino & Gallo	198	Tr.P.v.Cos.ii.	Tr. P vi. Cos.ii.
951	Anullino II. & Frontone	199	Tr. P. vi Cos.ii.	Tr.P vii. Cos.ii.
952	Severo & Victorino	200	Tr.P.vii. Cos.ii.	Tr. P.viii. Cos.ii.
953	Fabiano & Muciano	201	Tr.P.viii. Cos.ii.	Tr.P.ix. Cos.ii.
954	Severo A. III. & Anton. Aug.	202	*Tr. P.ix. Cos.iii.	Tr. P.x. Cos.iii.
955	Geta & Plautiano II.	203	Tr. P.x. Cos.iii.	Tr. P.xi. Cos.iii.
956	Cilone & Libone	204	Tr.P.xi. Cos. iii.	Tr. P.xii. Cos.iii.
957	Antonino A. II. & Geta Cæs.	205	Tr. P.xii. Cos.iii.	Tr. P.xiii. Cos. iii.
958	Albino & Æmiliano	206	Tr.P.xiii. Cos.iii.	Tr.P.xiv. Cos iii.
959	Apro & Maximo	207	Tr. P.xiv. Cos.iii.	Tr. P.xv.Cos.iii.
960	Anton.A. III & Geta Cæs. II	208	Tr.P.xv. Cos iii.	Tr. P.xvi. Cos.iii.
961	Pompejano & Avito	209	Tr. P.xvi. Cos.iii.	Tr.P.xvii.Cos.iii.
962	Faustino & Rufino	210	Tr.P. xvii.Cos.iii.	Tr. P.xviii.Cos.iii.
963	Gentiano & Basso	211	Tr. P.xviii.Cos.iii.	Tr.P.xix.Cos.iii. *post ejus mortem.*

Prid. Non. Februarii in Britannia moritur.

ALBINUS.

An. V.C.	Consules.	An.Chr.	Tribunic. Potest. & Consulat.	
			a Cal. Jan.	ante diem 19. Febr.
949	Laterano & Rufino	197	———	Tr.P.Cos.ii.
—	Saturnino & Gallo	198	Tr.P.ii.Cos.ii.	———

XI. *Cal. Martias occiditur.*

ANTONINUS CARACALLA.

An. V.C.	Consules.	An.Chr.	Tribunic. Potest. & Consulat.	
			a Cal. Jan.	ante diem 4. Api.
950	Saturnino & Gallo	198	———	Tr. P.
951	Anullino II. & Frontone	199	Tr. P.	Tr.P.ii.
952	Severo & Victorino	200	Tr.P.ii.	Tr.P.iii.
953	Fabiano & Muciano	201	Tr. P.iii.	Tr.P.iv. Cos.Des.
954	Severo A. III. & Anton. Aug.	202	Tr. P. iv. Cos.	Tr. P.v.
955	Geta & Plautiano II.	203	Tr.P.v.	Tr. P.vi.
956	Cilone & Libone	204	Tr. P.vi.	Tr. P.vii.
957	Anton. Aug. II. & Geta Cæs.	205	*Tr. P.vii. Cos.ii.	Tr.P.viii. Cos. ii.
958	Albino & Æmiliano	206	Tr. P.viii.	Tr.P.ix.
959	Apro & Maximo	207	Tr.P.ix.	Tr.P.x. Cos.ii. Des.iii
960	Ant.A. III. & Geta Cæs. II.	208	*Tr.P.x.Cos.iii.	Tr.P.xi. Cos. iii.
961	Pompejano & Avito	209	Tr. P xi. Cos.iii.	Tr. P.xii. Cos. iii.
962	Faustino & Rufino	210	Tr.P.xii. Cos.iii.	Tr. P.xiii. Cos. iii.
963	Gentiano & Basso	211	Tr.P. xiii. Cos.iii.	Tr. P.xiv.Cos.iii.

964	Aſpro & Aſpro	212	Tr. P. xiv. Cos. iii.	Tr. P. xv. C. iii. Deſ. iv.
965	Anton. A. IV. & Balbiano II	213	*Tr. P. xv. Cos iv.	Tr P. xvi Cos iv.
966	Meſſalla & Sabino	214	Tr. P. xvi. Cos. iv.	Tr. P. xvii Cos. iv.
967	Læto II. & Cereali	215	Tr P. xvii. Cos. iv.	Tr. P. xviii Cos iv.
968	Sabino II. & Anullino	216	Tr. P. xviii. Cos. iv.	Tr. P. xix. Cos. iv.
969	Præſente & Extricato	217	Tr. P. xix. Cos. iv.	Tr. P. xx. Cos. iv.

XV. Id. Aprilis occiditur.

Hinc perperam Pagius cenſuit in Crit. Baron. ad ann. Chr. 198. num. VII. & IX. Antonino Caracallæ poſt diem 13. Apr. ejusdem anni, qvæ Imperii Severi natalis fuerat, Trib. Pot. delatam fuiſſe. Falſum id eſſe, præter veterem inſcriptionem, in qva ejus Trib. Pot. III. cum die IV. April. anni 200. jungitur, ipſius nummi Trib. Pot. XX. præſeferentes manifeſte teſtantur. Hæc ſiqvidem VI. Id. April. anni 217, die illius emortuali, jam decurrebat. Qvod fieri haud poterat, ſi poſt diem 13. ejusdem menſis ineunda ab eo fuiſſet.

Falſum præterea nec minus eſt, ejus Trib. Pot. V. cum XI. Severi in inſcriptione Panthei copulatam eſſe, hancqve Panvinium emendaſſe, ac tamqvam X. nobis obtruſiſſe, ut poſt Card. Noriſium idem Pagius exiſtimavit. Qvod potiſſimum cauſæ fuit, ut viri iidem doctiſſimi de initio Tribuniciæ Poteſtatis Caracallæ varie ſenſerint. Ipſa enim inſcriptio, non uti apud eumdem Panvinium, Gruterum, aliosqve manca ac depravata occurrit, ſed uti re vera exſtat, Severi Tr. Poteſt. X. non XI. exhibet, ut infra patet:

Lin. 1. IMP. CÆS. L. SEPTIMIUS. SEVERUS. PIUS PERTINAX. *Aug.* ARABICUS: ADIABENICUS PARTHICUS
2 MAX. PONTIF. MAX. TRIB. POT*eſt*. X. IM*p*. XI. COS. III. P. P. PROCOS. ET
3 IMP. CÆS. M. AVRELIUS. ANTONINUS. PIUS. FELIX. AUG. TRIB. PO-
4 TEST. V. COS. PROCOS. PANTHEUM. VETUSTATE. CORRUPTUM. CUM OMNI. CULTU. RESTITUERUNT

Unde patet, numerum X. Tribuniciæ Poteſtatis, XI. vero tituli Imperatoris eſſe. Qvapropter & Severus tempore ſuorum Decennalium Pantheum reſtituerit, ut opinatur Pagius, inde ſeqveretur, eadem decennalia anno decimo decurrente celebrata ab eo fuiſſe, non autem exacto, uti ipſius Severi nummus apud Occonem demonſtrat, in cujus parte anteriori legitur: L. SEPTIMIUS. SEVERUS. PERT. AUG. & in poſteriori: P. M. TR. P. XI. COS. III. P. P. VOT. SUSC. DEC.

G E T A.

An. V. C.	Conſules.	An. V. C.	Tribunic. Poteſt. & Conſulat. a Cal. Jan.	ante diem 25. Febr.
960	Ant. Aug. III. & Geta Cæſ. II.	208	———	Tr. P. Cos. ii.
961	Pompejano & Avito	209	Tr. P. Cos. ii.	Tr. P. ii. Cos. ii.
962	Fauſtino & Rufino	210	Tr. P. ii. Cos. ii.	Tr. P. iii. Cos. ii.
963	Gentiano & Baſſo	211	Tr. P. iii. Cos. ii.	Tr. P. iv. Cos. ii.
964	Aſpro & Aſpro	212	Tr. P. iv. C. ii. Deſ. iii.	———

V. Cal. Mart. ab Antonino Caracalla fratre occiditur.

M A C R I N U S.

An. V. C.	Conſules.	An. Chr.	Tribunic. Poteſt. & Conſulat. a Cal. Jan.	a III. Id. April.
969	Præſente & Extricato	217	———	Tr. P. Cos.
970	Macrino Aug. II. & Advento	218	Tr. P. Cos. ii.	Tr. P. ii. Cos. ii.

Menſe Junio interficitur.

ANTONINUS ELAGABALUS.

An. C. V.	Conſules.	An. Chr.	Tribunic. Poteſt. & Conſulat. a Cal. Jan.	a XVII. Cal. Jun.
971	Macrino A. II. & Advento	218	———	Tr. P. Cos.
972	Anton. Aug. II. & Sacerdote	219	Tr. P. Cos. ii.	Tr. P. ii. Cos. ii.
973	Ant. A. III. & Comazonte	220	Tr. P. ii. Cos iii.	Tr. P. iii Cos. iii.
974	Grato & Seleuco	221	Tr. P. iii. Cos iii.	Tr. P. iv. Cos. iii.
975	Ant. Aug. IV. & Alex. Cæſ.	222	*Tr. P. iv. Cos. iv.	Tr. P. v. Cos. iv.

Poſt Id. Majas, & ante Cal. Jul. occiditur.

SEVERUS ALEXANDER.

An.V.C.	Consules.	An.V.C.	Tribunic. Potest. a Cal. Jan.	post Id. Maj. & ante Cal. Jul.
975	Anton. Aug. iv & Alex. Cæs.	222	————————	Tr.P. Cos.
976	Maximo 1 s & Æliano	223	Tr.P. Cos.	Tr.P.ii.Cos.
977	Juliano 11. & Crispino	224	Tr.P.ii.Cos.	Tr.P.iii.Cos.
978	Fusco 11. & Dextro	225	Tr.P.iii.Cos.	Tr.P.iv.Cos.
979	Alex. Aug. 11. & Marcello	226	Tr.P.iv.Cos.ii.	Tr.P.v.Cos.ii.
980	Albino & Maximo	227	Tr P.v. Cos.ii.	Tr.P.vi.Cos ii.
981	Modesto & *P*robo	228	Tr.P.vi.Cos ii.	Tr.P.vii.Cos.ii.
982	Alex. Aug. III. & Dione 11.	229	*Tr.P.vii.Cos.iii.	Tr.P.viii. Cos.iii.
983	Agricola & Clementino	230	Tr.P.viii.Cos.iii.	Tr.P.ix. Cos.iii.
984	*P*ompejano & Feliciano	231	Tr.P.ix.Cos.iii.	Tr.P.x. Cos.iii.
985	Lupo & Maximo	232	Tr.P.x.Cos.iii.	Tr.P.xi. Cos.iii.
986	Maximo 11. & *P*aterno	233	Tr.P.xi. Cos.iii.	Tr.P.xii. Cos.iii.
987	Maximo III. & Urbano	234	Tr.P.xii.Cos iii.	Tr P.xiii. Cos iii.
988	Severo & Qvintiano	235	Tr.P.xiii. Cos.iii.	Tr.P.xiv.Cos.iii.

Post. Cal. Jul. ac circa Autumnum occiditur.

CAP. IX.

Pagii & Valsechi systemata non multum inter se diversa. Elagabalus ex Cal. Juliis Consulem cum Advento, Macrini loco se inscribere cœpit. Dio explicatus. Vetustissimum Dionis fragmentum Vaticanum. Dio iterum explicatus. Mos Romani Senatus Imperatorum annos in nummis numerandi In omnibus nummis Elagabali annos Tribuniciæ Potestatis & Consulatus paribus numeris concurrere, falsum.

Pag. 75. *At si de anticipato Consulatu dubitari nequit, cur etiam de anticipato Imperio conjectare non liceat?*

CAlendis Januariis anni Chr. 218. unde & Consulatus & Tribuniciæ Potestatis suique Imperii exordia Elagabalum cepisse, Pagius est arbitratus, penes Macrinum Imperii summa erat. Propterea si Cl. Valsechio opinari non licet, Elagabalum & Macrini Consulatum & Imperii tempora occupasse, neqve sane nobis id conjectare licebit. Namqve inter has utriusqve illorum sententias dispar tantum mensium aliqvot numerus interest, qvi ut mihi videtur, spectari minime debet, ita ut Pagio qvinqve Imperii menses Macrino rapere licuerit, Valsechio vero qvatuordecim non item. Ex qvo liqvido apparet, qvantam inter se affinitatem habeant hæc Pagii & Valsechii systemata: qvorum unum stare certe neqvit, qvin alterum qvoqve corruat. Elagabalus, nisi me conjectura fallit, Macrino interfecto, ut ipse etiam Imperii sui initio Consulis titulo salutaretur, noluit usitato qvorumdam aliorum Imperatorum more proximas post Imperium susceptum Calendas Januarias exspectare: sed postqvam tribus in literis ad Senatum populumqve Romanum è Syria scriptis, annum solius Adventi nomine signaverat, una cum illo, inconsulto qvamvis Senatu, Consulem ex Cal. Jul. Macrini loco se inscribere cœpit. Qvo factum est, ut non præterita qvidem, qvæ Macrini nomine jam signata fuere, sed reliqva anni tempora non Macrini amplius, sed suo & Adventi nomine signarentur. Qvod ut conseqvi qvodammodo posset, Macrini nomine è Fastis eraso, suum in ejus locum substitui mandavit, perinde ac si Calendis Januariis jam elapsis annum cum Advento ordinarius & ipse Consul aperuisset.

Neqve enim aliud verba Dionis designare posse putaverim: *Quod Consulatus*, inqvit pag. 909. *Macrini loco, qui jam ante gestus erat, nomen suum substituit, quum nec Consulatum à nobis accepisset, nec prorsum eum attigisset: quod initio tribus in literis annum indicavit per Adventi Consulatum, quasi qui solus eum gessisset.* Qvare jure ac merito ipse Dio non Antonini Elagabali, ut vulgo fasti produnt, sed *Macrini & Adventus* Consulatum illum appellat: qvemadmodum in Vaticano codice 1288. à Leunclavio edito, qvi librorum ejus LXXVIII. & LXXIX. reliqvias continet, diserte legitur. Codex iste de qvo alibi forsan mentionem facturi etiam sumus, membranaceus est, & grandioribus literis perpetuo scriptus: illumqve Fulvius Ursinus, cujus erat, tantæ qvidem antiqvitatis esse censuit, ut sibi fere ipso Dionis ævo exaratus videretur. Ex columnis tribus singulæ ipsius paginæ constant: qvæ vero oræ illius propiores sunt, injuria hominum dimidiatæ fuere, sic, ut asterisci,

qvi in editione Leunclavii passim occurrunt, non verbum, vel unam, atqve alteram lineam in codice deficere, sed ut plurimum duas saltem columnas integras in eo desiderari significant. Atqve adeo Leunclavius non semper defectus ejusmodi asterisco indicavit. Nam qvandoqve ut observatum a me est, duabus columnis mediis inter se remotiora jungit.

Sed ut eo revertar, unde digressus fueram, Elagabalus ut Imperator re vera esset, diciqve ab omnibus posset, opus certe non erat, ut senatus Romanus in suis nummis ejus annos præter solemnem ipsius morem non à prima suscepti Imperii die, sed à Calendis Januariis cum anno civili repeteret: modo ne Elagabalus ipse, ut hoc etiam stultitiæ suæ specimen ederet, paribus Consulatus ac Tribuniciæ Potestatis numeris in nummis monumentisqve aliis ornatum se esse gestierit. A qva tamen levitatis nota nummus præsertim cum ejus congiario & literis P. M. TR. P. II. COS. III. a me vulgatus, illum plane vindicat, falsumqve esse demonstrat, qvod pag. proxima 76. vir Illustrissimus docet: *In omnibus nummis Antonini Elagabali numerus annorum Tribunicia Potestatis concurrit cum numerero Consulatuum.*

CAP. X.

Alexander ex sententia Eutropii, Lampridii & Herodiani quandiu imperavit. Tabula Chronologica in historias Herodiani. Hic in omnis Elagabali & Maximini emendatus. Mos ejus in annis Imperatorum numerandis. Alexander æstate anni Chr. in montibus Armeniæ: inde in Germaniam profectus, à Maximino circa finem æstatis occiditur. Lampridii locus expenditur. Alexander Magnus qua die mortuus. Dies mortis Severi Alexandri ex Lampridio certo conjici non potest. Neque illius dies natalis. Alexander Emesa profectus. Alexianus antea vocatus. Ab Elagabalo Roma adoptatus & Alexander dictus. Cur ita cognominatus. Severi nomen non ei a militibus inditum. Cur Antonini nomen respuerit? Thesauri Goltzii inscriptio Græca expenditur. Severus Alexander qua die natus. Quandiu vixerit. Mors Elagabali ultra Cal. Julias anni Chr. 222. non protrahenda. Anniæ Faustinæ nummus a Laodicenis percussus iterum explicatus. Annum quintum Imperii Elagabali firmari eodem non posse.

Pag. 77. *Verum cum hæc scripsissem, prodiit in lucem Romæ Joannis Vignolii dissertatio*, DE ANNO I. IMPERII SEVERI ALEXANDRI.

Unum vir Illustrissimus dissertationis ejusdem exemplum, qvod anno superiori, paucis post illius editionem diebus, ut obseqvii mei ratio tulerat, ad eum mittere non prætermisi, qvammaturrime accepisset. Optassem enim, tantum sibi ocii fuisset reliqvum, ut ea etiam, qvæ de tempore mortis Alexandri & Maximini, qvos ex Herodiano æstivo tempore necatos fuisse deprehendi, ad examen vocasset.

Nunc siqvidem dubius animi hæreo, ex eo ne conjici a me recte potuerit, initio æstatis, seu mensis Julii Elagabalum interfectum fuisse. Ut ita crederem, non unius qvidem vetusti scriptoris auctoritas fecerat: eorum scilicet, qvi vel annos dumtaxat tredecim, vel dies insuper octo, vel novem Alexandrum in Imperio vixisse tradunt. Victor enim Schotti de Cæsar. cap. 24. *Neque*, ait, *ultra annos tredecim Imperio functus, Rempublicam reliquit firmatam undique:* & Victor alter in epitome: *Severus Alexander imperavit annis tredecim.* Auctor vero libri de divisionibus gentium, qvi postremo ejusdem Alexandri anno opus suum clausit: *Alexander*, scribit, *annis tredecim, diebus novem.* Hæc eadem Lampridius in ejus vita cap. 60. ubi ait: *Imperavit annos XIII. dies IX.* sive ut in codicibus Vaticanis 1900. & 1901. *dies octo.* Qvibus Eutropius lib. 8. cap. 14. omnino consentit. *Periit*, inqvit, *in Gallia militari tumultu tertiodecimo Imperii anno, & die VIII.*

Hinc inde seqvi visum est, ut qvo anni tempore Alexander periit, eodem etiam Elagabalus trucidatus fuerit. Qvum inter utriusqve illorum vitæ terminos, annis tredecim subductis, dies non amplius octo, vel novem intercesserint.

Neqve sane illius nummi, qvi TR. P. XIV. notantur, eorumdem scriptorum auctoritati adversari possent, anno nempe Tribuniciæ Potestatis XIV. inito pro diebus eisdem octo, vel novem accepto.

Neqve itidem Herodianus, qvi etiam qvatuordecim Imperii annos ei non semel tribuit, cum iis pugnaret. Qvum Maximinus ad Alexandrum occidendum contenderet, *rursus*, ait Herodianus lib. 6. cap. 6. *in planiciem egressus Alexander convocare milites, rogare, ut se defenderent, tuerenturque eum, quem ipsi educavissent: quoque jam quatuordecim annos imperante, sine ulla querela vixissent.* Mox item: *Hunc finem habuit vitæ Alexander una cum matre, qvum annos quatuordecim sine ulla subjectorum querela, atque adeo sine sanguine imperasset.* Initio vero lib. 7. *Qualem*, inqvit, *vivendi rationem instituit Alexander, & quem vitæ exitum habuit post quatuordecim annorum imperium, superiore volumine exposuimus.* Scriptores ii siqvidem a die suscepti Imperii: Herodianus vero, qvemadmodum observo, a Kalendis Januariis cum anno civili Imperatorum annos enumerat. Qvod ex supposita Tabula, in qva ejus operis annos ipsos sexaginta cum annis, qvos singulis Imperatoribus adsignat, ordine chronologico contulimus, planum fiet.

TABU-

TABULA CHRONOLOGICA

In Historiam Herodiani.

Anni V.C.	Consules	Anni Chr.	Anni Imperator. collecti.	Anni Imperat. expansi, a Cal Jan.	Anni I.X. Hist Herodiani.
932	Præsente & Condiano	180	COMMODUS	COMMODI 1	1
933	Commodo Aug. III. & Burro	181	imperav post	2	2
934	Mamertino & Ruso	182	Marcum an.	3	3
935	Comm. Aug. IV. & Victorino II.	183	13.	4	4
936	Marullo & Æliano	184		5	5
937	Materno & Bradua	185		6	6
938	Comm. Aug V. & Glabrione II.	186		7	7
939	Crispino & Æliano	187		8	8
940	Fusciano II. & Silano II.	188		9	9
941	Silano & Silano	189		10	10
942	Comm. Aug. VI. & Septimiano	190		11	11
943	Aproniano & Bradua	191		12	12
944	Commodo Aug. VII. & Pertinace	192		13	13
945	Falcone & Claro	193	SEVERUS	SEVERI 1	14
946	Severo Aug. II. & Albino Cæs.	194	post Pertina-	2	15
947	Tertullo & Clemente	195	cem, & Did.	3	16
948	Dextro II. & Prisco	196	Julianum.	4	17
949	Laterano & Rufino	197	ann. 18.	5	18
950	Saturnino & Gallo	198		6	19
951	Anullino II. & Frontone	199		7	20
952	Severo & Victorino	200		8	21
953	Fabiano & Muciano	201		9	22
954	Severo Aug. III. & Anton. Aug.	202		10	23
955	Geta & Plautiano II.	203		11	24
956	Cilone & Libone	204		12	25
957	Antonino Aug II. & Geta Cæs.	205		13	26
958	Albino & Æmiliano	206		14	27
959	Apro & Maximo	207		15	28
960	Anton. Aug III. & Geta Cæs. II.	208		16	29
961	Pompejano & Avito	209		17	30
962	Faustino & Rufino	210		18	31
963	Gentiano & Basso	211	ANTONINUS	ANTONINI 1	32
964	Aspro & Aspro	212	Caracalla.	Caracallæ 2	33
965	Antonino Aug. IV. & Balbino II.	213	post Severum	3	34
966	Messalla & Sabino	214	ann. 6.	4	35
967	Læto II. & Cereali	215		5	36
968	Sabino II. & Anullino	216		6	37
969	Præsente & Extricato	217	MACRIN. a. I.	MACRINI 1	38
970	Macrino Aug. II. & Advento	218	ELAGABALUS	ELAGABALI 1	39
971	Antonino Aug. II. & Sacerdote	219	ann. 6. *leg.* 4.	2	40
972	Anton. Aug. III. & Comazonte	220		3	41
973	Grato & Seleuco	221		4	42
974	Antonino Aug. IV. & Alex. Cæs.	222	ALEXANDER	ALEXAND. 1	43
975	Maximo II. & Æliano	223	ann. 14.	2	44
976	Juliano II. & Crispino	224		3	45
977	Fusco II. & Dextro	225		4	46
978	Alexandro Aug. II. & Marcello	226		5	47
979	Albino & Maximo	227		6	48
980	Modesto & Probo	228		7	49
981	Alexandro Aug. III. & Dione II.	229		8	50
982	Agricola & Clementino	230		9	51
983	Pompejano & Feliciano	231		10	52
984	Lupo & Maximo	232		11	53
985	Maximo II. & Paterno	233		12	54
986	Maximo III. & Urbano	334		13	55
987	Severo & Qvintiano	235		14	56
988	Maximino Aug. & Africano	236	MAXIMINUS	MAXIMINI 1	57
989	Perpetuo & Corneliano	237		2	58
990	Crinito & Pontiano	238		3	50
991	Gordiano Aug. & Aviola	239	GORDIANUS	GORDIANI 2	69

Porro Herodianum Imperatorum annos per annos Iulianos ita putasse, vel ipse ibidem confirmat cap. 6. Ibi enim narrat, Alexandrum anno tertiodecimo Imperii jam exacto, & decimoqvarto inchoato in Mesopotamiam adversus Artaxersem regem Persarum, qvi in Romani Imperii fines impetum fecerat, castra movisse, & cum eo graviter inde pugnasse: post pugnam vero, Antiochiam se recepisse, ibiqve aliqvandiu commoratum, in Germaniam contendisse, ubi tandem Maximini opera tumultu militari facto vitam amisit. Qvæ, is licet festinato itinere ab urbe Antiochiam, indeqve in Germaniam se contulisset, numqvam tamen intra dies octo, vel novem, qvos post integros Imperii sui annos tredecim a prima suscepti principatus die imperasse ille dicitur, contingere, atqve effici poterant.

Ejus vero Tabulæ hic etiam fructus erit, ut cum Herodiano Herodianum ipsum emendare non temere possimus; proqve certo habeamus, non in sextum, ut in omnibus ejus exemplaribus prave legitur, sed in qvartum annum Imperium ab Elagabalo productum scripsisse illum. Etenim annus Julianus 235. ut decimus qvartus Alexandri dici ab eo possit, necesse est, annum 222. qvo Elagabalus interiit, tamqvam illius primum numeraverit: proindeqve annos nonnisi qvatuor adsignare Elagabalo potuerit, puta 218. qvo Imperium ante Cal. Julias occupavit, 219. 220. & 221.

Qvo inde fit, ut conjecturæ & emendationes utriusqve nostrum neqve veræ, neqve falsæ omnino sint. Qvod ego scilicet *quintum* Imperii Elagabali annum jam initum, vir Illustrissimus vero *quartum*, illumqve non plenum, Herodianum cum Dione adnotasse putaverit.

Neqve tamen, qvod Herodianus annos tantum qvatuor Elagabalum Imperio potitum fuisse scripserit, est qvod idcirco impediat, qvominus qvintum ille inire potuerit in nummis signatum. Siqvidem Antonino etiam Caracallæ, qvi septimum Imperii annum libaverat, annos sex tantum, & Macrino, qvi alterum qvoqve annum attigerat, annum dumtaxat unum adsignat, Julianum scilicet 217. qvo Antonino Caracallæ ante Cal. itidem Julias in Imperio successerat.

Emendatur etiam ipse, ut hoc tantum innuam, in Maximino cap. 4. ubi legitur, Afros ab eo defecisse, & Gordianum provinciæ illius proconsulem Imperatorem pronunciasse (*συμπληρωμένης αὐτῷ τριετὓς*) *exacto Imperii triennio.* Qvæ enim postea subsequuta fuere, ejus nempe ex Pannonia in Italiam profectio, ac diuturna Aqvilejæ oppugnatio non *τριετὓς triennio*, sed *διετὓς biennio*, hoc est annis Julianis 236. & 237. ibi legendum esse omnino suadent, anno 235. non computato, qvem ut vidimus tamqvam decimumqvartum Alexandri post Cal. Julias interfecti jam numeraverat.

Hinc igitur, qvoniam rei nobis institutæ veritatem tantummodo investigandam suscepimus, non est, qvod pudere me debeat, si Eutropii aliorumqve veterum scriptorum testimonia, qvæ supra recensui, & qvorum auctoritate conjectura ea nostra de tempore mortis Elagabali & Alexandri nitebatur, in ejusdem Alexandri Imperii spatio definiendo minus veridica comperta a me esse certiori qvidem Herodiani testimonio nunc sponte ostendam.

Æstate anni Chr. 235. Alexandrum per montes Armeniæ exercitum ducentem Herodianus exhibet lib. 6. cap. 13. *Sed hoc*, inqvit, *Alexandri consilium, etsi longe optimum prima specie videbatur, statim tamen fortuna destituit: siquidem exercitus contendere per Armeniam jussus, vix ægreque superatis ejus regionis asperrimis præruptissimisque montibus, quamquam* ÆSTAS *tolerabilius iter faciebat, impetu in Mediam facto, vicos concremavit, prædamque abegit.*

Bello hoc inde Persico absoluto Antiochiam rediisse eum narrat, ubi *statim*, inqvit, *nuncii literæque ab Illyricis procuratoribus adfuerunt, qui eum vehementer perturbarent, curamque animo majorem inijcerent. Quippe significabant Germanos Rhenum Danubiumque transgressos, Romanos in fines hostiliter intrasse, oppugnareque jam exercitus ripis insidentes, perque urbes & vicos magnis copiis excurrere.* Qvare adversus Germanos eum progredi Antiochia opus fuit: *Relictis autem copiis*, subdit, *quantas fore satis tuendis Romanis ripis arbitrabatur, castrisque & castellis diligentius communitis ac præsidio firmatis, ipse adversus Germanos cum reliqua omni multitudine approperabat: confectoque celeriter itinere, constitit ad Rheni ripas, atque ibi res ad bellum Germanicum necessarias comparabat.* Qvi fit, ut Alexander etiamsi æstatis initio in montibus Armeniæ dicatur fuisse, neqve tamen ante initium Septemb. in Germania interfici a Maximino potuerit: præsertim quum non statim, atqve illuc pervenerat, sed post dies plurimos mortem ipsius evenisse Herodianus referat: *Ceterum*, ait, *miles Romanus iniquo animo ferebat, frustra se tempus terere, nulla occasione fortiter quicquam animoseque gerendi, intento aurigationibus (ut ajebant) ac deliciis Alexandro.* Immo si Lampridio credi potius debeat, qvi die VII. Cal. Octobris ejusdem anni Romæ illum maximum ac splendidissimum de Persis triumphum agentem, (cujus tamen nullum in ejus numis indicium exstat,) atqve inde post lætas Romani senatus acclamationes in Germaniam proficiscentem repræsentat, neqve ante Octobris initium mors ejus poterit consignari.

Hoc

Hoc ipsum vero, ex die Alexandri natali, qvem Lampridius tradit, atqve ex temporis spatio, qvo hic vixisse eum scribit, argui etiam posse numqvam putaverim. *Alexandri nomen accepit*, ait Lampridius cap. 5. *quod in templo dicato apud Arcenam urbem Alexandro Magno natus esset, quum casu illuc die festo Alexandri pater cum uxore patriæ solemnitatis implenda caussa venisset. Cui rei argumentum est, quod eadem die natalem habet hic Mammaeae Alexander, quo ille Magnus excessit e vita.*

Iis omnis, qvæ Isaacus Casaubonus de incerto die mortis Alexandri Magni ad hunc locum observat, ex diariis tamen regiis & Aristobulo apud Plutarch. in ejus vita, & apud Arrian. lib. 7. de illius expedit. die vicesima octava, vel tricesima mensis Dæsii, qvæ ex ephemeride anni Macedonici apud Usserium diebus 22. & 24. Maji respondent, illum sub vesperam exspirasse comperimus.

Qvare si alterutro ex iis diebus Lampridii sententia Severus Alexander natus esset, die 29. vel 31. mensis Augusti mors ejusdem accidisset; qvum eum tradat annos XXIX. menses III. dies VII. vixisse.

Etsi vero ejus mortem non multo post contigisse ex Herodiano colligimus, nihilominus istud ex Lampridio statui certo posse non video. Qvem qvidem in illius mortis die adsignando a vero longe aberrasse, plura, qvibus commentum illud suum intermiscet, aperte falsa declarant.

I. In urbe Arcena, qvam Stephanus & Ptolemæus *Ἄρκην Arcam* appellant, natum Alexandrum ait. De qvo nec Dio, neqve Herodianus usqvam mentionem aliqvam fecere. Uterqve vero Emisenum illum agnoscunt, uti qvoqve ejus matrem, atqve aviam. Herodianus templi Solis, qvod Emesæ celebre admodum erat, eum sacerdotem cum Elagabalo affirmat, Dio itidem ab eadem urbe prodiisse diserte scribit pag. 915. ubi Elagabalo prædictum fuisse narrat, *Alexandrum, qui esset Emesa profectus, ipsi successurum.*

II. Alexandrum ita nuncupatum ait, qvod in templo Alexandro Magno dicato illum mater Mammaea peperit. Antea vero, qvam ab Elagabalo adoptaretur, Alexianum, non Alexandrum dictum fuisse, Herodianus testis est locupletissimus lib. 5. cap. 3. *Erant vero ei*, scilicet Mæsæ, *filiæ duæ, quarum natu major, Soæmis, minor Mammaa vocabatur. Illi filius Bassianus*, hoc est Elagabalus, *huic Alexianus*, nempe Alexander: *amboque sub matribus aviaque educabantur. Et quidem Bassianus annos natus erat circiter quatuordecim: Alexianus autem decimum jam annum attigerat.*

Romæ postea ab Elagabalo suæ adoptionis die Alexandri nomen accepisse a Dione etiam exponitur pag. 914. *Bassianum*, inqvit, sive *Alexianum*, ut Herodianus habet, *consobrinum suum introduxit in Senatum: qvumque utrimque Masam & Soaemidem stitisset, puerum adoptavit*: paucis deinde interpositis: *nec id solum ut faceret, praeceptum sibi esse ab Heliogabalo, sed etiam, ut eum Alexandrum nominaret.* Herodianus item cap. 7. ubi Alexiani nomen avitum ejus nomen fuisse dicit, cur ei Elagabalus Alexandri nomen indiderit, caussam etiam explicat: *Is erat*, inqvit, *Alexianus, qui tum nuncupabatur Alexander, avito ipso nomine in Macedonis regis nomen commutato. Nam eum regem fama per se celebrem, etiam magnopere coluerat Antoninus Severi filius: quem fuisse amborum parentem persuadere anus conabatur, jactato filiarum incesto, quo illi magis magisque a militibus diligerentur.* Quapropter ex Dione & Herodiano Alexander non ita cognominatus, qvod in templo Alexandri Magni apud Arcenam, necqvod ea die natus ibi fuerit, qva rex ille mortem obiit.

Anteqvam vero de natali die Alexandri, deqve illius vitæ spatio Lampridium falsa non minus enarrasse magis magisqve demonstro, liceat mihi nonnulla expendere, qvæ de altero hujus Imperatoris nomine, Severi scilicet, is non magis vera refert. Qvod enim ille in memoriam Septimii Severi avi sui sumpsisse credi ac dici omnino debet, a militibus ob ejus severitatem inditum ei fuisse narrat cap. 12. *Sed quamvis*, inqvit, *Senatu rogante non potuerit persuaderi, ut vel Antonini, vel Magni nomina susciperet; tamen ob ingentem vigorem animi, & mirandam singularemque constantiam contra militum insolentiam* SEVERI *nomen a militibus ei inditum est.* Victor de more dorice cum eo concinit cap. 24. de Cæsar. *Nam quum tanta*, ait, *severitatis vim milites inhorrescunt (unde etiam* SEVERI *cognomentum accesserat) agentem casu cum paucis vico Britanniæ, cui vocabulum Sicila, trucidavere.* Qvod non modo non verum, sed ne verisimile qvidem esse, ita ostendam.

I. Qvod jam inde ab initio sui Imperii SEVERUS dicebatur, ut ex nummis apparet. Nec video (qvicqvid postea progressu temporis evenerit) Imperator iste, qvi decimum qvartum ætatis annum agebat, mitis alioqvi mansuetiqve ingenii puer, qvod severitatis specimen potuerit in milites edere: qvorum præsertim amore ac benevolentia factum fuerat, ut ab insidiis, qvas ejus vitæ Elagabalus struere conabatur, paullo ante servaretur. *Propensiores animos*, ait Herodianus lib. 5. cap. 8. *in Alexandrum habebant* (milites) *(pemque meliorem in puero modeste & continenter educato), servabantque eum diligenter omnes ab insidiis Antonini.*

II. Si milites, ut ei severitatem exprobrarent, ita illum appellassent, jam qvamdam contumeliæ notam nomen ejusmodi præsetulisset: indeqùe non secus ac nomen Caligulæ, Caracallæ, & Elagabali locum in nummis aliisqve publicis monumentis nullum haberet.

III. Alexandri nomini additum, seu postpositum esset: non vero ut agnomen ad illius agnationem denotandam nomini eidem præponeretur. *Severus* enim *Alexander*, non *Alexander Severus* dicitur, qvemadmodnm Trajanus a Nerva adoptatus, Nerva Trajanus est dictus, Hadrianus a Trajano, Trajanus Hadrianus, & Antoninus Pius ab Hadriano, Hadrianus Antoninus.

Sicuti ergo hi omnes se adoptantium nomina sibi de more imposuerunt, ita Alexander, ut e familia Septimii Severi prognatus, voluit etiam illius nomen adsumere. Cur namqve Antonini nomen respuerit, qvod Caracallæ patri & Elagabalo ipsius consobrino & jure adoptionis itidem patri commune fuerat, jam ipse in acclamationibus Senatus apud eumdem Lampridium exponit. Nam etsi re vera credi potest, Elagabali potius caussa Antonini nomen recusasse, qvod flagitiis ille suis enormiter dehonestaverat, caussatus tamen fuit, se potissimum ab eo nomine abstinere, qvod eo non solum Antoninus Caracalla & Antoninus Elagabalus, sed ipse in primis Antoninus Pius ntelligeretur, cum qvo nulla sibi affinitas esset: *Neque ego*, inqvit, *P. C idcirco timeo illud venerabile omnibus nomen accipere, quod verear, ne in hac vitia* (Elagabali scilicet) *delabatur vita, aut quod nominis pudeat: sed primum displicet aliena familiæ nomen adsumere.*

Mihi propterea videtur, ut aliqvam Caracallæ sui patris in novo sibi nomine de more imponendo, nullam vero Elagabali rationem haberet, Severi nomine adsumpto, Antonini nomen refutasse. Qvod post sui qvidem inaugurationem evenit, non vero antea, uti perperam Græca illa, qvæ in Thesauro Goltzii legitur, inscriptio designat: Μ ΑΥΡ. ϹΕΟΥΗΡ. Α·ΛΕΞΑΝΔΡΟϹ ΚΑΙϹ *M. Aur. Alexander Cæs.* Hujusmodi enim inscriptionem vel ipsimet Goltzio suspectæ fidei fuisse, ex eo apparet, qvod e nummis ne illam, an e lapidibus acceperit, ut in aliis inscriptionibus facere perpetuo solet, non indicat. Ac nisi conjectura me fallit, ea recens est, atqve, uti tot aliæ, ab Occone excogitata, a qvo Golzius mutuatus illam fuit. Is enim, ut observari poterit, Latinis aliqvot ejusdem Alexandri Cæsaris nummis recitatis, Latinum anterioris partis illorum titulum Græcum fecit, insolens ibi SEVERI nomen additum, qvod in nummis eisdem Latinis non legitur, minime animadvertens. Qvod insuper nummus noster Ægyptius, qvem delineatum attulimus pag 154. prioris nostræ dissertationis, satis evincit. In eo siqvidem Alexander Cæsaris tantum, necdum Augusti titulo insignitus visitur, & inscribitur ΜΑΡ. ΑΥΡ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟϹ ΚΑΙϹΑΡ, *M. Aur. Alexander Cæsar*, Severi nominis, ut patet, omnino expers.

Sed ut in viam redeam, qvum probatiora testimonia habeamus, qvæ nos Alexandri diem natalem certissime doceant, haudqvaqvam videtur, ad ejusmodi Lampridii narrationem ita incertam ac tot mendis adspersam confugiendum. Catalogus qvippe natalium Cæsarum exstat apud Ægidium Bucherium in Commentar. de doctr. Temp. pag. 276. & vetus Calendarium apud Carolum à Neapoli in Fast. Ovid. in princ. apud Petrum Lambecium tom. 4. biblioth. Cæsar pag. 285. & apud alios; in qvibus omnibus *Natalis Alexandri* ipsis Calendis Octobribus notatur.

Qvo non solum docemur, qva die natus Alexander, sed etiam, qvam sita vero alienum, annos XXIX. menses III. ac dies VII. eum vixisse, ut ait Lampridius. Etenim si cum iisdem mensibus tribus, diebusqve septem, qvos ultra annos novem ac viginti vixisse affirmat, a Calendis Octobribus, qvibus est natus, ultra procedamus, in diem 7. Januarii anni inseqventis 236. incidimus, qva die Maximinum cum Africano Consulem fasti omnes consignant: maxime vero vetus Romanorum Pontificum Catalogus apud eumdem Bucherium pag. 271. in qvo legitur: *Anteros mense uno, diebus decem. Dormit III. Non Januarias Maximo* (Maximino) *& Africano Consulibus.*

Mendum tamen aliqvod a librariis profectum in hunc Lampridii locum esse, mss ejus codices Vaticani demonstrant, nempe 1897. 1898. & 1902. in qvibus annos XXXIX. codex item 1900. in qvo annos XXI. diem I. & codex 1901. in qvo annos XXI. dies IX Alexander vixisse dicitur. Omnes tamen mendosi. Nam qvum Herodianus tradat, Alexandrum mense Majò anni Chr. 218. qvo milites Elagabalum Imperatorem dixerunt, annum decimum attigisse, si huic qvatuor addamus, qvos Elagabalus, ac tredecim alios, qvos ipse imperavit, ad ejus ætatis annum XXVII. nondum exactum vel paullo ante absolutum, si vera, qvæ Lampridius ipse ex actis Senatus refert, deveniemus, Christi vero 235. qvod certius illius vitæ spatium dici debet.

Neqve igitur ex natali die Alexandri, neqve ex vitæ spatio, qvod varie definiunt historici, certa ejus Imperii ætas innotescere potest.

Ex

Ex infimi ævi scriptoribus unus tantummodo, qvod sciam, Michael Glycas est, qvi Alexandrum annos XIII. ac menses VIII. imperasse scripserit: qvem qvidem numerum dies potius ab Eutropio traditos, qvam menses denotare non dubito.

Itaqve ex Herodiano id certo conseqvi possumus, Alexandrum usqve saltem ad æstatem jam adultam anni Christi 235. vitam & Imperium protraxisse: Elagabalum vero ante, non vero post Cal. Jul. anni 222. uti putaveram, obtruncatum fuisse: qvum Historicus iste, qvi, ut ipsius historiæ Tabula Chronologica manifestum fecimus, annum, qvo Imperator aliqvis ante Cal. easdem obiit, successori tribuere solet, annum 222. qvo Elagabalus occisus fuit, uti primum Alexandri enumeret. Ejus vero necem post Idus Majas ejusdem anni contingere omnino oportuisse, adeo undiqve probatum a me fuit, ut majori demonstratione id non egeat.

Istud tamen, ut nihil sit, qvod dissimulare ipse videar, probari insuper a me posse putaveram singulari Anniae Faustinae tertiae Elagabali uxoris numismate a Laodicenis percusso, qvod ex insigni viri nobilissimi Joannis Dominici Theupoli Senatoris Veneti museo primum a viro Illustrissimo editum, doctissimoqve commentario illustratum, nos iterum dedimus, vera nempe ac legitima ejus icone, hisqve suis germanis characteribus productis ..... ΩΝΑΟΛ ..... Ι ..... ΩΝ, qvos temporis edacitas reliqvos nobis fecerat, eosqve simul interpretati ita fuimus: ΑΓΩΝ. Α. ΟΛΥΜ. ΑΝΤΩΝΕΙΝ, hoc est, *certamen primum Olympicum Antoninianum*. Qvod non alia occasione, qvam ob nuptias ipsius Anniae celebratum & commissum a Laodicenis fuisse iterum arbitror.

Qvoniam vero plane compertum non habemus qvo tempore Elagabalus in uxorem eam duxerit, & qvo illam dimiserit, sciamusqve post eamdem, uxoribus aliis ductis, ad Aqviliam demum rediisse, quae anni ejus qvinti dies occupare utiqve potuit; propterea ad solstitium aestivum anni potius superioris 221. qvam ad aliud inseqventis anni 222. certamina illa referimus. Ac proinde rem nullam habere cum anno V. Elagabali, qvi tot aliis argumentis luculentissime demonstratus est, nos itidem ultro fatemur.

CAP. XI.

Programma Cycli Paschalis S. Hippolyti cur mihi objectum minime infestum. Si annus primus Alexandri a prima Imperii die capiatur, idem Programma cum publicis monumentis aperte pugnat. Hujus dissidii caussam ab Hippolyto amovendam, & in ejus Cycli exscriptorem potius rejiciendam esse putavimus. Nostra de hoc conjectandi ratio exponitur. Idem annus pro anno Juliano ab Hippolyto acceptus. Veterum aliorum scriptorum exemplo firmatur. Dissidium hinc nullum, ac nulla annorum Imperii & Paschatum confusio.

Pag. 20. *Propterea omni ope ille* (Vignolius) *enititur, ut tantae molis objectum sibi oppido infestum depellat.*

EX programmate Cycli Paschalis S. Hippolyti, & ipsius etiam Cycli initio habemus, anno Christi 222. qvi per annum Alexandri in eo indicatur, Lunam XIV. Idibus Aprilis die Sabbati contigisse. Ea die Alexander nondum Elagabalo in Imperio successerat: qvi, ut jam vidimus, & certis gravissimisqve testimoniis firmavimus, nonnisi post Idus Majas interfectus a militibus fuit, qvinto Imperii sui anno inchoato. Qvare si annus ille primus Alexandri a prima initi Imperii die numeretur, non recte cum Idibus Aprilis ejusdem anni, qva die nondum ille Imperio potiebatur, connecti poterit. Ex qvo inde seqvitur, ut vel S. Hippolytus Alexandri inaugurationis diem ignoraverit, vel nos publica Romani Senatus fide decipiamur: qvod certe neutrum ausim ego affirmare. Nam publicis monumentis fides derogari a nemine potest, & Hippolyto, qvi eodem anno Chronicon suum clausit, & sedecennalem Cyclum composuit, dies, qva imperare Alexander cœpit, optime innotuerit, adeo ut verisimile esse neqveat, Alexandrum ea die Imperatorem ab Hippolyto intellectum fuisse, qva nondum Imperii summa ad eum devenerat.

Igitur qvum Hippolyti programma a publicis monumentis in hoc apertissime dissidere, non ut objectum istud a me depellerem, cui non levibus ac fictitiis argumentis munito infestum tantaeqve molis esse haud potuit, sed ut omnem hujus dissidii caussam a S. Hippolyto amoverem, ad ejusmodi conjecturas devenire opus fuit, ejusqve Cycli exscriptorem rei potius auctorem credere, qvi fortasse, ut evenire homini accuratissimo facile poterat, anno Consulari neglecto, annum imperii ex Hippolyti Chronico acceperit, & Cyclo, qvi sub ea duplici temporis nota contineretur, loco harum duarum fortasse vocum *hoc anno* substituerit. Qvæ tum mens mea fuerit, ut evidentius aperiam, Chronici ejusdem extrema hic subjiciam, uti scilicet, ad annos Imperatorum & Consulum,

ac Terminos Paschales in eo indicatos qvod spectat, animo concepta a me fuerant, vocibus iisdem, *Hoc anno*, etsi apud Chronologos passim occurrunt, uti tamen non ita necessariis, omissis.

S. Hippolyti Chronici extremi hypothesis.

ANNO IMPERII ANT. IMP. I. Macrino Aug. II. & Advento
Fuit XIV. *Paschae* V. *Cal. Apríl. Sabbato &c.*
II. Antonino Aug. II. & Sacerdote.
Fuit XIV. *Paschae* XVI. *Cal. Majas Feria* VI. *&c.*
III. Antonino Aug. III. & Comazonte
Fuit. XIV. *Paschae Non. April. Feria* IV. *&c.*
IV. Grato & Seleuco
Fuit XIV. *Paschae* IX. *Cal. April. Feria* IV. *&c.*

ANNO I. IMPERII ANT. IMP. I. Antonino Aug. IV. & Alexandro Cæs.
FUIT XIV. PASCHAE IDIBUS APRIL. SABBATO, QUUM MENSIS EMBOLIMAEUS FUISSET.

Cycli Paschalis Programma. ERIT ANNIS SEQUENTIBUS, SICUT IN TABULA SUBJECTUM EST. EVENIT VERO IN PRÆTERITIS, SICUT INDICATUM FUIT.

Hæc qvidem nostra conjectandi ratio fuit, postqvam annus idem primus Alexandri à natali ipsius Imperii die capiendus esse mihi etiam cum viro Illustrissimo visus qvodammodo fuerat. Senseram enim antea, annum illum, si non ex Hippolyti Chronico acceptus, sed ab ipsomet Hippolyto Cyclo appositus fuerit, a capite omnino alio, non a prima Imperii Alexandri die numeratum ab eo fuisse.

Sententiam hanc, qvæ mihi primum in mentem venerat, vel antea per literas cum viro Illustrissimo communicaveram. Ei vero contradicenti, tantum, ut par erat, deferre volui, ut satius visum fuerit, eam dubitanter ostendere, & ad conjecturas illas confugere, qvam viri mea, omniumqve opinione doctissimi auctoritati non acqviescere. Propterea, ut pag. 161. eamdem Imperii notam, qvæ in Cyclo legitur, ex ipsius Hippolyti Chronico sumi potuisse dixi: *si modo annus primus Alexandri pro anno Juliano 222. in quem vere primus annus ille incidit, acceptus ab ipsomet Hippolyto non fuerit.* Ita vero acceptum ab eo fuisse, nunc adeo sum persuasus, ut de hoc amplius hæsitare, atqve alio vertere se animus neqveat.

Qvæ tum mihi in hanc rem vir Illustrissimus objecerat, hæc ipsa fere sunt: magnam nempe Paschatum & annorum Imperii confusionem oriri potuisse, si S. Hippolytus annum primum Alexandri a Calendis Januariis cum anno Juliano enumerasset. Etenim si anno Christi insequenti 223. in qvem IV. Non. April. Lunam XIV. adsignat, annum itidem Imperii Alexandri apposuisset, non primum qvidem, qvem anno superiori jam Cyclo inscripserat, sed secundum in eo adnotasset: anno vero 224. tertium, & sic deinceps. Qvod qvidem, ut inqvit, tolerari neutiqvam posset.

Cur vero tolerari hoc non possit, prorsus ignoro. Tolerabatur enim in Ægyptiis, qvi, ut trita res est, & Illustriss. virum minime fugit, *uti annum suum civilem* (verba ipsius sunt pag. 30.) *a neomenia Thoth fixi, seu a die XXIX. Augusti ordiebantur; ita annos Principum ab ipsomet Thoth numerabant:* Non ita vero, ut annum primum a die Imperii ipsorum natali, reliqvos a prima die Thoth auspicarentur, ut viri ejusdem Illustrissimi minus recta sententia est. In Græcis item tolerabatur, qvi ab Autumno: de qvo utraqve Card. Norisii de Anno & Epochis Syro Maced. aliorumqve Chronographorum pagina abunde nos docet. In Hebræis deinde, qvi pariter Regum suorum annos à prima die Nisan per anticipationem exordiebantur, qvemadmodum in Tractatu Repetitionum de Initio anni, qvi Misnajoth inscribitur, cap. 1. diserte traditur: *Quatuor sunt*, ibi legitur, *annorum initia. Prima dies Nisan initium anni Regibus est.*

Qvod si etiam in scriptoribus tolerari non potuisset, non Ptolemæus, ut ceteros prætercam, tam Regum Græcorum post mortem Alexandri, qvam Romanorum Imperatorum annos, ut in Canon. ejus observari poterit, ab antecedente Thoth enumerasset: neqve Herodianus, ut vidimus, a Calendis Januariis eorumdem Imperii initia repetiisset.

Qvem annos Imperatorum variè putandi morem Eusebio etiam, Hieronymo, Cassiodoro aliisqve familiarem fuisse Dionysius Petavius observans lib. XI. cap. 15. de Doctr. Temp. *Sed minime*, ait, *reprehendendi sunt veteres illi, qui Imperatorum annos non ab eo die putare solent, quo primum inierunt, sed a civili & populari anni primordio, quod illorum initium antecessit. Nonnumquam vero προληπτικῶς antevertunt, sive a Paschali mense, & Ecclesiastico anni exordio numerent, sive à Januario, præsertim quum Romanas res præscribunt.*

Igi-

Igitur qvum Hippolytus etiam hanc eamdem regulam in annis Imperii Alexandri putandis adhibere potuerit, uti eam adhibuisse pro certo habemus, non recte exinde inferimus, intra duos annos Paschales annos duos primos Imperii Alexandri, ut viro Illustrissimo videbatur, ab Hippolyto signandos fuisse, si ut anno superiori 222. ita etiam anno insequenti 223. annum Imperii Alexandri indicaturus in suo Cyclo fuisset. Qvoties enim primum à Calendis Januariis, sive mavis ab Autumno, vel a Neomenia Thoth auspicatus fuisset, ita deinceps reliqvos nonnisi ab eodem capite enumerasset, anteqvam scilicet Paschalia tempora advenissent: ac proinde nulla prorsus ejusmodi annorum Imperii & Paschatum confusio oriri ex eo posset. Ut res oculis pateat, annos Imperii Alexandri a Cal. Januariis ceptos, qvibus Termini Paschales a S. Hippolyto dati sine ulla ipsorum perturbatione omnino respondent, subjiciam.

Anni Chr.	HIPPOLYTI TERMINI PASCHALES.	Anni Imp. Alexandri
222	Ibid. April. Sabbato	1
223	IV. Non. April. Feria IV.	2
224	XII. & XI. Cal. April. Dominica	3
225	V. Id. April. Sabbato	4
226	IV. Cal. April. Feria IV.	5
227	XV. Cal. April. Dominica	6
228	Non. April. Sabbato	7
229	VIII. Cal April. Feria IV.	8
230	Idib. April. Feria III.	9
231	IV. Non. April. Sabbato	10
232	XII. & XI. Cal. April. Feria IV.	11
233	V. Id. April. Feria III.	12
234	IV. Cal. April. Sabbato	13
235	XV. Cal. April. Feria IV.	14

Tam Hippolytus igitur, qvam Herodianus annum Christi vulgarem 222. Antonino Aug. IV. & Alexandro Cæs. Consulibus, non ipsi Antonino Elagabalo tribuunt, sed *primum Alexandri* illius successoris dicunt; qvia hic, ut supra innuimus, potiorem ejus anni partem Imperio tenuit. Qvam qvidem regulam, qvod, ut magis magisqve nostræ inspectionis ratio pateat, ac firmetur, adiiciam, alii etiam veteres Chronologi in annis Romanorum Pontificum consignandis qvandoqve adhibuere, uti etiam adnotavit Godefridus Henschenius vir doctissimus in prologo sui Apparatus ad Chronologiam Pontificiam, qvi habetur in Propylæo ad Acta Sanctorum mensis Maji pag. 2. num. 8. *In hac priori parte*, inqvit, *nulli Consules repetuntur, quamvis sub iisdem, sub quibus sedere inceperunt quidam, fuerint vita functi, aut martyrio coronati eorum decessores*: Sed EJUS PONTIFICATUI, QVI POTIOREM ANNI PARTEM VEL INCIPIENS, VEL FINIENS TENUIT, RELINQVUNTUR. *Exempli caussa*: S. Alexander *dicitur fuisse* temporibus Trajani, a Consulatu Palmæ & Tullii usqve Æliano & Vetere. *Creatus is est & ordinatus anno* CVIII. cum Coss. Gallo & Bradua: *sed quia hunc annum decessor Evaristus tenuit usque ad* XXVI. *Octobris, huic illi relinquuntur: & in designando initio* Alexandri *primi nominantur* Palma & Tullius. *deinde* Ælianus & Vetus *fuerunt Consules anno* CXVI. *quos ultimos toto anno habuit* Alexander, *& superfuit usque ad diem* III. *Maji anni* CXVII. *quo Consules erant* Niger & Apronianus: *qui tamen non attribuuntur S. Alexandro, sed soli S. Sixto ejus successori.* Hæc Henschenius.

Ex his autem seqvitur, ut dum Hippolytus in annis Imperii Alexandri numerandis, alia prorsus regula usus est, ac Senatus Romanus uti solitus semper fuit, testimonium ipsius non majorem probationem & auctoritatem facere posit ad epocham Imperii Alexandri stabiliendam, qvam nummi Ægyptii, anno V. Imperii Elagabali inscripti, faciunt ad V. ejusdem Imperatoris annum demonstrandum. Ac propterea, si tot argumentis, gravissimorumqve virorum testimoniis & exemplis refragantibus, ab ejus natali die Imperii Aleexandri primordia more Romano Hippolytum sumpsisse contendimus adhuc, ut nimirum aliqvam rei, qvam falsam omnino detegimus, fides & auctoritas adjungatur, honor certe nullus ipsi Hippolyto accrescet, & veritas in aperto posita negligetur.

CAP. XII.

Rixa inter nummum Elagabali à me editum, & alium à Pagio ex Vaillantio recitatum nulla. Hunc Pagius jure suo interpretatur: ille omnis interpretationis est expers. Una atque altera Pagii opinio de initio Trib. Pot. Elagabali manifeste inter se pugnant. Utraque falsa.

Pag. 81. *Quod si res integra fortassis manere possit Hippolyto, & verum adhuc sit, Elagabalum decessisse ante diem* XIII. *Aprilis, necesse est oriri rixas inter hoc Vignolii numisma, & nummum alterum a nobis capite superiori recitatum & explicatum.*

ELagabali nummus a me editus, qvi ejus Liberalitatem exhibet cum epigraphe: P. M. TR. P. II. COS. III. & alius a Pagio primum, dein vero ab Illustrissio viro ex Vaillantio recitatus & explicatus, in qvo idem Imperator in qvadrigis visitur, legiturqve: P. M. TR. P. V. COS. IV. inter se neqvaqvam rixantur. Si vero aliqva inter eos rixa oriri posse videtur, imparibus certe armis pugnabunt. Noster enim suis, ille vero nonnisi ab Illustrissimo viro, vel a Pagio suppeditatis digladiabitur. Ut numeri illi TR. P. II. COS. III. qvibus noster insignitur, Elagabali Tribuniciam Potestatem secundam, & Consulatum tertium designent, interprete non egent; nam qvomodo ii numeri legi atqve intelligi debeant, ipsi jam docent. Qvadrigæ vero, qvas exhibet, ut ad processum Consularem ab Elagabalo habitum ipsis Cal. Januariis anni epochæ vulgaris 222. qvo Consulatum IV. suscepit, sive ad alium referri debeant, qvi die 16. Martii ex Illustrissimi viri sententia ducendus ab eo fuerat, qvoties diebus adhuc aliqvot superstes esse potuisset, nummus qvidem ille non docet, nisi qvadrigas easdem ad alterutrum illorum processuum spectare vel Pagius, vel vir Illustrissimus interpres cum eo accesserit. Qvapropter qvam vera posterior Pagii opinio fuerit, nummus idem noster jam numeris ipse suis satis ostendit: qvam vero certa sit prior, nos cap. IV. satis superqve jam patefecimus.

Igitur qvum una atqve eadem Elagabali Tribunicia Potestas plura qvidem initia in iisdem nummis a Senatu Romano percussis habere non possit: unum scilicet a Calendis Januariis, ut posterior Pagii sententia fuit, alterum a XVII. Cal. Aprilis, ut antea senserat; qva propterea ratione ductus modo unius, modo alterius ex his Pagii divinationibus, qvæ tam manifeste inter se pugnant, vir Illustrissimus in præclaro opere adsertor ac propugnator (pace ipsius dixerim) esse possit, haud sane adseqvor. Nam qvoties non utramqve, alterutram certe illarum falsam esse oportebit. Ideoq; id probe intelligo, rixam inter unam atqve alteram Pagii opinionem magnam qvidem excitari, nullam vero inrer nummos eosdem umqvam fuisse, atqve esse posse.

CAP. XIII.

IN Cyclo etiam S. Hippolyti annum Consularem adnotatum fuisse, nusqnam dixi. Eusebius & S. Hieronymus annum primum Alexandri in Chronico Hippolyti tantum, non etiam in Cyclo agnoscunt. Annus Imperii in Chronico descriptus annum Consularem non excludit.

pag. 83. *Quod si, uti censet* (Vignolius) *Chronicon annexum erat Canoni, seu Cyclo, & in utroque annus Consularis adnotatus, male cum posteritate egissent iidem scriptores* (Hieronymus & Eusebius) *qui cum scirent, si vera est sententia, Alexandrum post diem illum* XIII. *regno inauguratum, nobis illum obtulissent jam imperantem.*

NUsqvam sane dixi, annum Consularem, qvem in suo Chronico una cum anno Imperii S. Hippolytum adnotasse pro certo habeo, in Cyclo pariter appositum ab eo fuisse. Immo vero, si qvid secus atqve animo conceperam, mihi calamo non exciderit, nullam potius anni notam, neqve Consulatus, neqve forsan Imperii in eodem Cyclo expressam ab Hippolyto fuisse putavi, utpote qvæ in Chronico, cui Cyclum adnexum, ac proxime subjectum esse censui, prænotata jam fuerat.

Qva propter dum ita coniiclo, nihil, qvod Eusebii & S. Hieronymi fidei & auctoritati omnino consentaneum non sit, in medium produco: qvorum qvidem auctoritate tantum conjectura ejusmodi nostra fulciebatur. Ii siqvidem in Chronico solum, non autem in Cyclo, annum primum Alexandri scriptum fuisse innunt. *Opus etiam,* inqvit Eusebius, *de Paschate conscripsit, in quo & temporum seriem explanat, & Canonem quendam sedecim annorum de Paschate ponit*; & TEMPORA SOLUM DESCRIBIT AD PRIMUM ANNUM IMPERATORIS ALEXANDRI: qvæ in Cathedra *Chronicon ad Græcos* appellantur. Atqve hæc fere eadem S. Hieronymus: *Rationem Pascha*, TEMPORUMQUE CANONES SCRIPSIT USQUE AD ANNUM ALEXANDRI IMPERATORIS. Qvibus Georgius Syncellus adstipulatur in codicibus Vaticanis 154. 155. 979. & in alio Palatino 395. in qvibus ita hæc exstant: *καὶ τὸν ις' ἑτηρικὸν* (sive *ἑτηρικὸν*) *κανόνα τοῦ πάσχα ἐξέθετο περιγράψας εἰς τὸ πρῶτον ἔτος Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαμαίας τούτου* (legimus *τῆς Μαμαίας τοῦ υἱοῦ*) Ubi post *ἐξέθετο* interpunctio habetur, ut sensus sit: *Et sedecennalem Pascha canonem exposuit: quum scripsisset usque ad annum primum Alexandri Mammaa filii*, Chronicon scilicet usqve ad eumdem annum perductum, sive opus de Paschate, in qvo post ipsum Chronicon sedecennalem Paschæ Cyclum exposuit.

Qvo-

Qvoties igitur in Chronico Hippolyti, qvod Eusebius *Tempora*, S. Hieronymus *Temporum Canones* appellat, anni illius primi Imperii Alexandri Consolatum exhibitum ab Hippolyto fuisse opinione ducor, annum eumdem Augusteum ab eo minime excludo sed hunc simul cum anno Consulari idem Chronicon præseroliſſe existimo, qvia Eusebius & S. Hieronymus, ut patet, illum in Chronico agnoverunt.

Neqve propterea, qvod scriptores isti Chronicon illud usqve ad annum primum Alexandri Hippolytum perduxisse affirment, inferri exinde debet, Consulares etiam annos ibi consignari non potuisse, perinde ac si Consulum & Imperatorum anni stare simul neqveant. Namqve Chronicon Paschale, sive Alexandrinum a Ducangio editum titulum hunc præfert: *Chronicon Paschale a mundo condito ad Heraclii Imperatoris annum* xx. nulla prorsus in hoc titulo Consulum mentione facta. Si opere eodem deperdito, titulus hic ejus tantum ad nos pervenisset, recte ne aliqvis conjectasset, qvia in vicesimum Imperii Heraclii annum desiisse illud dicitur, annos proinde Consulum in eo adnotatos non fuisse? illudqve usqve ad annum *post Consulatum Heraclii Augusti* XVII. (hæc siqvidem in illius fine notantur) haud fuisse perductum?

CAPUT XIV.

Hippolyti atate id moris fuisse, ut qui temporum historiam texerent, eam non modo Imperatorum, sed etiam Consulum annis inscriberent. Id potissimum Julii Africani exemplo demonstratur. Pearsonius explicatus & notatus. Veteres scriptores Christiani cujusvis aoi, annis Romanorum Imperatorum & Consulum promiscue usi. Qui librum Generationis, *seu de* Divisionibus Gentium *inscriptum, S. Hippolyto tribuit, Eusebii & S. Hieronymi testimonium elevat. In eodem libro locus Consulibus nullus esse potuit. Anni per Consules notati quantum historia Ecclesiastica lucis afferant.*

Pag. ead. *Is enim mos ea atate invaluerat, ut qui temporum historiam texerent, non eam annis Consulum, sed Imperatorum inscriberent.*

EGO qvidem Chronicon nullum per annos expansos, ut in eo Consules locum obtinere potuerint, ea ætate conditum adhuc inspexi, qvo certo sciverim, eum ævo Hippolyti morem invaluisse, *ut qui temporum historiam texerent, non eam annis Consulum, sed Imperatorum inscriberent.* Unum tamen instar omnium testem gravissimum habeo, qvi falsum omnino istud esse diserte nos moneat. Is Julius Africanus est, qvi eodem tempore *Historiam temporum*, qvo S. Hippolytus *Temporum Canones*, scribebat, ut ex Georgio Syncello proditum est pag. 107. *Pastorale*, inqvit, *Jacob tentorium Edessæ usque ad Antonini Romanorum Imperatoris tempora servatum, fulmine dejectum est, ut testis est Africanus, qui ad Imperium usque Antonini deduxit historiam.* In ea vero Consulari bos etiam annis usum illum fuisse, ex eodem Syncello abunde constat pag. 212. ut infra videbimus. Qvare Scalig. in Euseb. Chronic. tom. 1. pag. 429. *Africanus enim scribit, se terminasse opus suum* GRATO *&* SELEUCO CONSULIBUS, *anno tertio Antonini Aviti, qui & Elagabalus dictus fuit.* Aegidius Bucherius in Canon. Paschal. Victorii cap. 13. pag. 234. *Julius Africanus*, inqvit, *illustris Chronographus Chronicon se suum perduxisse scribit ad initium Olympiadis* 250. *quo* GRATUM *&* SELEUCUM *Consules fuisse testatur.* Pagius item in Crit. Baron. ad annum Christi 220. num. 11. *Imo ipsemet Africanus docet, se anno legationis sua absolvisse opus suum* GRATO *&* SELEUCO COSS. & Card. Norisius in Epist. Consul. pag. 132. *Alterum*, inqvit, *cognomen prioris Consulis prodidit Julius Africanus, qui suum Chronicon clausit*, CONSULIBUS, *ut ipse ait*, GRATO SABINIANO *&* SELEUCO.

Pearsonius vero, cujus potissimum auctoritate, ut arbitror, hujusmodi viri Illustrissimi conjectura nititur, mihi aliud omnino sensisse videtur. Ait siqvidem in præfat. ad Annal. Cyprianicos cap. 5. *Quamvis enim vetustissimi scriptores Christiani annos, quoties opus erat, per Imperatores numerare solerent, ut Theophilus, Clemens Alexandrinus, & Tertullianus; posteriores tamen numerum annorum e fastis Consularibus deducebant.* De scriptoribus itaqve non iis loqvitur Pearsonius, qvi temporum historiam texebant. Nam si qvandoqve iidem scriptores, qvos in exemplum adducit, aliqvam operibus suis temporum supputationem ab Adam ad suam usqve ætatem perductam inseruerunt, non is tamen præcipuus illorum labor fuit: atqve adeo temporum illorum calculum non per annos expansos, sed per ætates annosqve collectos subducunt, ubi locus qvidem nullus Consulibus esse poterat.

Ceterum neqve ita verum est, qvod idem Pearsonius adserit, ut vetustissimi scriptores Christiani, ac præsertim ii, qvos commemorat, annos interdum per Consoles etiam non indicaverint. Clemens enim Alexandrinus lib. 1. Stromat. *Hinc*, ait, *ad victoriam Augusti, quando Antonius sibi ipsi mortem conscivit Alexandria, anni ducenti nonaginta quatuor, quum tunc tunc esset Augustus* CONSUL IV. Et Paullo post: *Ab hoc autem tempore usque ad*

ad CONSULES ROMAE CAJUM DOMITIANUM *&* CASIANUM, seu ut Sylburgius emendat *Cas. Domitianum & Sabinum*, qvi Consules fuerunt anno U. C. DCCCXXXIV. Christi 82. Tertullianus itidem annum, qvo Christus Dominus passus est, designare volens lib. adversus Judæos non per Imperatorem tantum, sed etiam per illius anni Consules eumdem declarat: *Qua passio*, ait, *hujus exterminii intra tempora septuaginta hebdomadarum perfecta est sub Tiberio Cæsare* COSS. AURELIO GEMINO *&* RUFIO (Fusio) GEMINO. Qvinimo, ut patet, certum Imperii annum nonnisi per Consules indicat.

Qvam præterea verum etiam sit, posterioris ævi scriptores Christianos annos per Consules tantum, non etiam per Imperatorum annos designasse, ut Pearsonius censuit, longum esset eos omnes recensere, qvi contrarium testantur, qvum vel unus S. Hieronymi Catalogus Scriptor. Ecclesiast. ut tot alios prætereaam, contrarium evincat.

Antiqviores tamen per Imperatores, non per Consules annos putasse vel ipsius S. Hippolyti Chronico vir Illustrissimus probari a se posse existimat. Inqvit enim pag. 85. *Sed quid scripserit Hippolytus, nemo melius, quam Hippolytus ipse testari potest.* Ego vero numqvam profecto libri illius qvi *Generationis*, seu *de Divisionibus gentium* inscribitur, & qvi in annum Imperii Alexandri XIII. qvo illius auctor scribebat, desinit, S. Hippolyti Chronicon esse putaverim. Etenim non ita facile inducor, ut credam, non Eusebium etiam virum sanctissimum, qvorum certe uterqve Hippolyti Chronicon præ manibus habuit, ita aperte imponere posteritati omni voluisse, ut Chronicon, qvod ipse, ut eum vocat, Hippolytus anno XIII. & ultimo Alexandri se scribere profitetur, ii usqve ad primum tantum, non ad XIII. ejusdem Imperatoris annum perduxisse tradiderint: *Et tempora*, ait Eusebius, *solum describit ad primum annum Imperatoris Alexandri.* S. Hieronymus vero: *Temporumque Canones scripsit usque ad primum annum Alexandri Imperatoris.*

Esto vero libri istius non S. Hippolytus, sed qvispiam certe alius ejus ætatis scriptor fuerit, qvum ab Adam ad Romanos usqve Imperatores, atqve inde ad Imperii Alexandri extrema descendat, ætatibus illorum non per annos expansos indicatis; qvi propterea locus Consulibus, qvi singulis annis adnotabantur, ab Hippolyto in eo libro adsignari potuisset, neqve itidem intelligo.

Ceterum in suo Chronico Consules etiam, tamqvam characterem temporum in historia tam sacra, qvam profana adeo necessarium, Hippolytum consignasse, constantissime sentiam, donec sit, qvi meliora me doceat. Hac enim per Consules annos numerandi ratione qvum Julius Africanus, ut vidimus, S. Hippolyto æqvalis, & qvi illos conseqvuti sunt, Tertullianus, Clemens Alexandrinus, Eusebius, Victorius & Prosper Aqvitanus, Auctor Chronici Paschalis, aliiqve usi fuerint, non est cur Hippolyto tantum ea uti non licuisse opinemur, aut cur ejus Chronicon hoc temporum indice caruisse, qvi qvantam Ecclesiasticæ historiæ lucem afferat, doctissimus Ecclesiasticorum Annal. scriptor Baronius luculenter testatur ad ann. Chr. 69. num. 36. *Equidem*, inqvit, *tempora adnumerata per Consules libentioribus sunt accipienda auribus; cum ceteris illa frequentior, liberalior, & verior noscatur esse Chronographia, atque in usum frequentiorem accepta, qua à Fastis deducta est Consularibus. Certe quidem cum vetera monumenta in antiquis scriptoribus interdum invenimus esse Consulibus consignata, magno afficimur gaudio, perinde ac si in tenebris oberranti fax aliqua ex optato perfulgeat.* Ita Baronius.

CAP. XV.

S. Hippolyti Chronicon ad annum primum Alexandri perductum ejus operi de Paschate *insertum.* Series temporum *idem ac Chronologia. Paschalia tempora tantum per* universa tempora *intelligi non posse.*

Pag. 91. *Porro ad Vignolium ut redeam, dubius etiam feror, num operi de Paschate, quod conscripsit S. Hippolytus, Chronicon ullum insertum fuerit in primum Alexandri annum desinens, ut idem censet.*

Sancti Hippolyti operi de Paschate ipsius Chronicon insertum fuisse, Eusebius est qvi testatur: qvi nempe illud viderit atqve perlegerit. *Opus etiam*, inqvit (qvæ supra etiam recitavimus) *de Paschate conscripsit*, IN QVO *& temporum seriem explanat: &* paucis interjectis: *& tempora solum describit* AD PRIMUM ANNUM IMPERATORIS ALEXANDRI. Qvæ Rufinus in sua ejusdem Eusebii versione lib. 6. cap. 17. non aliter vertit: *In illis*, ait, *diebus Hippolytus inter cetera scripta sua libellum de Pascha scriptum edidit*, IN QVO *descriptionem quamdam temporum facit.*

At per seriem temporum, uti Eusebii τῶν χρόνων ἀναγραφὴν, qvæ latine temporum descriptionem Valesius interpretatur, non Chronicon aliqvod, seu Chronologiam

giam designari & intelligi posse vir Illustrissimus autumat. Petavius vero vir etiam communi literatorum omnium suffragio doctissimus lib. 13. par 2. de Doctr. Tempor. suam Chronologiam non alio qvidem nomine explicat: *Liber*, inqvit, XIII. *qui Chronologiam, hoc est*, TEMPORUM SERIEM, *& usum doctrinæ fructumque continet.*

Si vero per *seriem*, ut habet Hieronymus, seu *descriptionem temporum*, ut Eusebius, Paschalia tantum tempora denotari cum illustrissimo viro dixerimus, fateri etiam oportet, Rufinum non satis Eusebii mentem adseqvutum fuisse, qvi verba illa τῶν χρόνων ἀναγραφῶν *universa tempora* exposuit. *Atque universa tempora*, inqvit, *intra primum Alexandri Imperatoris annum concludit*. Per hæc porro verba, *universa tempora*, Paschalia tempora tantum, qvæ potissimum, ut Hippolytus pro illorum temporum ratione suum idem *Chronicon ad Græcos* scriberet, in caussa fuisse non dubito, non ita facile qvispiam intellexerit.

CAP. XVI.

Nimium Dioni tribuisse Pagium, ejusque auctoritatem dignitati numismatum prætulisse probatur. Ut Herodianum, ita etiam Dionem in annis Imperii Elagabali corrumpi à librariis potuisse. Dionis codices ævo etiam Cedreni, Zonaræ & Glycæ pluribus in locis corrupti. Exemplis ab eisdem petitis demonstratur. Mendum manifestum non ideo quod in omnibus alicujus scriptoris exemplaribus occurrat, excusatur. Dio in excerptis Imperatoris Constantini Porphyrogenneta annos Imperii Elagabali non numerat. Locus iste in vetustissimo Dionis fragmento Vaticano ab initio mendis non caruit. Quædam ab alia manu in eo emendata.

Pag. 97. *Nec nimium propterea Dioni tribuit Pagius, neque eum secuti: neque illum dignitati numismatum præferimus.*

Auctoritati Dionis nimium tribuisse Pagium, illumqve dignitati numismatum prætulisse, sic a me poterit demonstrari.

Nummi Elagabali publica Romani Senatus auctoritate percussi annum Imperii sui qvintum eumdem attigisse perspicue nos docent. Qvoties enim Romani notam hanc numeralem V. scribebant, qvinqve, vel qvintum, non qvatuor, vel qvartum per eam intelligi posse existimabant. Dio vero, cujus scripta, ut aliorum pariter scriptorum, semper conditio fuit, librariorum imperitiæ ea exscribentium subjecta fuere, non qvinqve, initos scilicet, ut nummi significant, sed ut in ejus exemplaribus legitur, qvatuor tantum, eosqve non integros Imperii annos in Elagabalo enumerat. Si cum Pagio ego dicerem, Elagabalum ad qvintum Imperii annum non pervenisse, qvem ejus nummi præseferunt, sed tres annos tantum, menses novem, ac dies qvatuor imperasse, ut Dio tradit, cujus ne fidem ego ac dignitatem præferrem? Numqvid in Herodiani scripta irrepere mendum potuit, in Dionis vero non item? potueruntqve notarii Herodiani τέμπτον in ἕκτον mutare, non etiam Dionis numeros vel ante Xiphilini ejus excerptoris ævum corrumpere & aliqvo modo vitiare?

Ad hæc vero vir Illustrissimus, *si cui autem*, inqvit pag. seqventi 98. *in mentem venerit divinare codices Dionis etiam ævo Cedreni, Zonaræ, & Glycæ corruptos fuisse, vel postea & Dionem & Cedrenum & Zonaram & Glycam imo & Xiphilinum ubique locorum depravatos, nullum ultra verbum, aut operam sumam.* Apud nos certe difficile erit, ut qvis inveniatur, qvi veteres scriptores non modo ubiqve locorum depravatos male opinetur, sed pejus etiam de illis sentiat. Qvi vero pluribus in locis malo literarum fato a librariis vitiatos eos esse non divinando affirment, non apud nos tantum, sed ubiqve gentium plurimi occurrent: in qvibus me non postremum censeam, qvi nummorum & veterum lapidum auctoritate adductus numeros illos annorum Imperii Elagabali tum in Dione, tum in Herodiano a librariis adulteratos fuisse putavi: virumqve etiam Illustrissimum in iis numerabo, qvi ejusdem Elagabali annum sextum in Herodiano depravatum mecum agnoscit, & cum eo Pagium, qvi Dionis *Majum* in *Martium* arbitratu suo vertere non dubitavit.

Ceterum Dionis codices, qvibus Cedrenus, Zonaras & Glycas usi fuere, ipsorum etiam ævo corruptos pluribus in locis fuisse, vel ex eo qvidem conjicere possumus, qvod annos Augustorum ab iis traditos, cum annis, qvi hodie in exemplaribus ipsius Dionis apparent, non ita omnes ad unguem conveniunt. Qvod, eorumdem annorum cum annis a Dione exhibitis collatione facta, in proxima Tabula oculis subjiciam.

Cedrenus, Zonaras, & Glycas in annis Imperatorum ab Augusto usque ad Antoninum Elagabalum cum Dione collati.

	EX DIONE. *Anni. Mens. Dies.*	EX CEDRENO.	EX ZONARA.	EX GLYCA.
Augustus a Vict. Act.	A.43. M.15. D.17.	A. 56.	A.44. a Vict. Act.	A. 56.
Tiberius	A.22. M.7. D.7.	A. 23.	A.22. M.7. D.7.	A. 23.
Caligula	A.3. M.9. D.18.	A.7.	A.3. M 9. D.8.	A. 4.
Claudius	A.13. M.8. D.20.	A.12. M.9.	A.13. M.8. D.20.	A. 13.
Nero	A.13. M.8.	A.14.	A.13. M.7. D.28	A. 14.
Galba	——M.9. D.13.	——M.9. D.13.	——M.9. D.13.	——M. 7.
Otho	——M.3.	——M.3. D.8.	————D.90.	——M. 3.
Vitellius	——M.11. D.20	A.1.	—M.11. D.20.	——M. 8.
Vespasianus	A.9. M.11. D.24	A.10. D. 8.	A.9. M.11. D.24.	A.9.
Titus	A.2. M.2. D. 20.	A.3.	A.2. M.5. D.25.	A.2.
Domitianus	A.15. ——D.5.	A.15. M.51.	A.15. ——D.5.	A. 15.
Nerva	A.1. M.4. D 9.	A.1. M 4. D.9.	A.1. M.4.	A.1. M.4.
Trajanus	A.19. M.6. D.55.	A.19. M.6. D.15.	A.19. M.6.	A.9. M.7.
Hadrianus	A. 20. M.11.	A. 24.	A.20. M.11.	A.24.
Antoninus Pius	————————	A. 24.	A.24.	A 22.
M Aurelius	A.19.—— D.11.	A.19.	A.19.— D.11.	A.19.
Commodus	A.12. M.9. D.54.	A.12 M.9.	A.12. M.9. D.14.	A.12.
Pertinax	————D.87.	————D.87.	————D.87.	——M. 2.
Didius Julianus	————D.66.	————D.66.	————D.60.	————D.66.
Severus	A.17. M.8. D.3.	A.17. M.8.	A.16. M.8. D.3.	A. 17.
Antonin. Caracalla	A.6. M.2. D.2.	A.6. M.2.	A.6. M.2. D. aliq.	A.6. M.2.
Macrinus	A.1. M.1 D.27.	A 8.	A.1. M.1. D.27.	A.1. M.2.
Elagabalus	A.3. M.9. D.4.	A.3. M.9. D.4.	A.3. M.9. D.4.	A.3. M.9. D.4.

Hinc ex annorum numeris, qvibus Cedrenus præsertim & Glycas non cum Dione tantum, sed etiam inter se pugnant, nisi postea Cedrenum, Zonaram, & Glycam depravatos fuisse credamus, non corruptos, sed corruptissimos Dionis codices eos consuluisse fateamur oportet. Caligula enim, scribit Cedrenus, imperavit annos VII. Dio vero, annos tres, menses novem, dies octo & viginti. Trajanus, ait Glycas, ut minutiora prætercam, imperavit annos IX. menses VII. Dio, annos XIX. menses VI. dies XV. Hadrianus, inqviunt ambo, imperavit annos XXIV. Dio, annos XX. menses XI. Macrinus, ut Glycas tradit, imperavit annos VIII. Dio, annum I. mensem I. dies XXVII.

His monstris scilicet incorrupti Cedreni & Glycæ ævo Codices Dionis, qvos illi præ manibus habuere, scatebant: qvæ qvidem in paucis illius exemplaribus, qvæ ad nos usqve pervenerunt, minime spectantur. Ipse etiam Zonaras, qvi emendatioribus Dionis codicibus, ut videtur, usus fuit, sic, ut recte de eo Vossius lib. 2. cap. 27. de Histor. Græc. ita senserit: *Passim autem Dionem vel sequitur, vel exscribit;* non adeo tamen exacte in annis, vel in mensibus, vel in diebus singulorum Imperatorum cum exemplaribus Dionis, qvæ hodie circumferuntur, congruit. Qvod in Augusto, Caligula, Nerone, Tito, Nerva, Trajano, Didio Juliano, Severo, & Antonino Caracalla perspicue patet ita, ut qvemadmodum illic in Dionis codicibus, qvos adhibuit, vitium admissum à notariis fuit, ita etiam in annorum imperii Elagabali numeris admitti facile potuerit.

Si qvis igitur non suis ipse opinionibus indulgens, sed his qvidem atqve aliis argumentis suffultus, ut ab ipso auctore vitium manifeste deprehensum avertat, dixerit, ævo etiam Cedreni, Zonaræ & Glycæ Dionis codices corruptos esse potuisse, is, mea qvidem sententia non temere divinaret. Et sane qvum error undiq; pateat & certis atqve idoneis testimoniis satis superqve demonstretur, nihil impedit, qvo minus aliqvod ipsius Dionis exemplar eorum etiam ætate exstitisse, in qvo forsan exstiterit Elagabalus annos tres, menses novem, ac dies qvatuor imperasse. In hac enim non ego tantum, sed viri etiam doctissimi sententia fuere, atqve is præsertim, cui plurimum vel ipse vir Illustrissimus jure defert, Pagius, qvi in Crit. Baron. ad annum 67. num. 15. verba hæc in actis S. Alexandri Papæ observans: *Unde nutu Dei eodem anno defunctus est Trajanus*, injjtitia esse ait, licet in omnibus exemplaribus inveniantur.

In excerptis è Dione Constantini Aug. Porphyrogennetæ a Valesio editis hic idem Dionis locus fere ad verbum exscribitur pag. 760. In eo tamen ejusmodi annorum & mensium dierumqve Imperii Elagabali enumeratio nulla apparet: Sed ea tantum, qvæ Dio ibidem de Elagabalo refert, *brevi tempore Romæ mansisse* dicuntur. ἐς δὲ δὴ τὰ ἄλλα πάντα καὶ αἰσχρότατα, καὶ παρανομώτατα, καὶ μιαιφονώτατα ἐξώκειλεν. ὥστε τὰ μέν τινα τὴν ἀρχὴν ὡς καὶ πάτρια ἀκμάσαι, τὰ δὲ καὶ τολμηθέντα ὀλίγῳ χρόνῳ διαρκέσαι. Qvæ Valesius ita vertit: *Cetera vero turpissime & injustissime, ac crudelissime gessit, quorum nonnulla quidem numquam antehac admissa Romæ, non secus tamen atque a majoribus instituta viguerunt. alia scelerato ausu ab aliis atque aliis tentata,*

tata, BREVI TEMPORE *mansere*. Genuina hæc Dionis esse: qvæ vero in ejus exemplaribus, atqve in iis non solum, qvæ Cedreno, Zonaræ, Glycæ, & Xiphilino familiaria fuere, sed in vetustissimo etiam fragmento Vaticano habentur, insititia videri, numqvam ausim affirmare.

Certe qvidem in eodem fragmento locum a seqviori manu emendatum fuisse, perspicua res est. Ita enim hæc in eo ab initio legebantur: EKACTOIC TOYTECI TPICI KAI EN MHCI ENNEA HMEPAIC TETPACIN. Hodie vero: EKACTOIC ETECI TPICI KAI EN MHCI ENNEA HMEPAIC TETPACIN. *Singulis annis tribus &* (IN) *mensibus novem, diebus quatuor*: TOY nempe calamo expunctum, eiqve E superpositum fuit, ut cum proxime seqventibus, ETECI efficiat: præpositione EN integra relicta, qva semel Dio in annis C. Cæsaris Caligulæ numerandis usus est: ubi tamen eadem præmittitur, non annorum numero postponitur: ἐν ἔτεσι τρισὶ, inqvit, καὶ μησὶν ἐννέα, ἡμέραις τε ἑπτὰ καὶ εἴκοσι. Vox illa præterea TETPACIN pro *quatuor* posita, qvæ a numerali τέτερτος seu τέτρατος *quartus*, non a τέσσαρες *quatuor* derivatur, an Dionis sit, addubitare qvis posset: qvi qvoties in hac significatione eam accipit, voce τέσσαρσι, non τέτρασι utitur, in Nerva præsertim pag. 771. ubi ait: ἄρξας ἔτει ἑνὶ, καὶ μησὶ TECCAPCI, καὶ ἡμέραις ἐννέα. Particula præterea, qvæ dies cum mensibus jungat, desideratur, etsi Leunclavius illam de suo addidit, sic, ut legatur καὶ μησὶν ἐννέα, καὶ ἡμέραις τέτρασιν, *& mensibus novem, & diebus quatuor*. Qvam tamen τε fuisse, non καὶ, & ob syllabam eamdem proximioris vocis τέτρασιν a librariis præteritam, vel in eam transductam, facile est conjectare. In epitome Xiphilini apud Leunclavium conjunctio nulla exstat, qvæ in edito a Roberto Stephano non omittitur, legiturqve, ἡμέραις τε τέσσαρσιν, non καὶ τέτρασιν, ut in suis forsan Dionis exemplaribus Xiphilinus ipse emendaverit, qvæ qvidem hoc Vaticano vetustiora fuisse vix liceat opinari.

Qvamvis igitur jam inde ab initio, hoc est sæculis amplius septem ante Cedrenum, Xiphilinum, Zonaram, & Glycam, locus iste Dionis ita male acceptus à librariis fuerit, ut de illius integritate haud temere suspicari, dubitareqve potuerim, numeros illos partim corruptos, partim transpositos fuisse, me tamen ab ejusmodi conjectura, qvæ, ut postea animadverti, cum Herodiano minus qvidem consentit, libenter removeo: integrumqve eruditis de manifesto ejusmodi Dionis errore rectius judicandi locum relinqvo.

CAP. XVII.

Fasti Græci iterum explicantur. Pagii sententia de anticipato Elagabali Imperio Julii etiam Africani auctoritate omnino exploditur. Hinc utraque illius opinione falsa & commentitia detecta, nostra, quæ certis tantum, ac publicis monumentis nititur, undiqve firma.

Pag 100. *Quare mea quidem sententia, non aliter hi characteres explicari debent, quam eo anno Consulari alterum ex Consulibus decessisse, cum quartum Imperii annum ageret: alterum eodem anno exorsum fuisse primum.*

Recte qvidem. Neqve aliud characteribus istis δ´ α´ probare ipse volui, qvi pag. 556. a me ita explicati fuisse videntur:

Αντωνῖνος τὸ δ´ καὶ Αλέξανδρος δ´ α´

Antoninus IV. *& Alexander* IV. I.

hoc est, anno *quarto* Imperii Elagabali, & *primo* Alexandri.

Qvare si post Cal. Januarias anni U. C. DCCCCLXXV. eræ vulgaris 222. qvo Antoninus Elagabalus Alexandro Cæsare collega Cos. IV. processit, annum Imperii qvartum agens interfectus fuit, qvo pacto fieri umqvam potuit, ut Cal. Januariis ejusdem anni jam præteritis, qvintus ab eo initus fuerit, ut Pagius putaverat?

Id præterea Georgius etiam Syncellus ex Julio Africano, mihi supra laudato, plane comprobat: *Hujus*, ait; *Philoni tempore Consulatum Romæ gerebant* GRATUS *Severianus* (Sabinianus) *&* SELEUCUS *ex iis, qui circa Bruti ætatem, Regibus exactis, creati sunt Consules 725. numero usque ad vulgarem mundi annum 5723. ut auctor est Africanus: qui Antonini Augusti fuit annus* TERTIUS. Annus hic erat U. C. DCCCCLXXIV. epochae vulgaris 221. Qvare si hoc anno, qvo Gratus & Seleucus Consules prænotantur, annus Elagabali tertius decurrebat, anno inseqventi 222. qvo Antoninus Aug. IV. & Alexander Consules in fastis inscribuntur, qvartus, non qvintus ejusdem Imperatoris annus in cursu fuerit.

Fide igitur nummorum, & his iterum Fastis, alterius insuper Græci scriptoris testimonio firmatis, commentitii hujus Pagiani systematis falsitas abunde fit manifesta. Qvapropter qvum in dubio poni neqveat amplius, Senatum Romanum non a Calendis Januariis, sed a die XVI. mensis Maji, qva Elagabalum Imperatorem milites consalutarunt ejus imperii exordia cœpisse, nummi illius, qvi Tribunicia Potestate V. insigniuntur, ante eamdem diem anni U. C. DCCCCLXXV. Chr. 222. percussi esse non poterunt, ac inde neqve mors ejus, neqve Imperii Alexandri initium ante diem mensis Maji anni U. C. DCCCCLXXI. epochæ vulgaris 218. consignari. Qvod ego in priori dissertatione probandum, in hac vero magis magisqve firmandum suscepi. CÆS.

FINIS.

CÆSAR BARONIUS

ad Martyrologium. Rom. 22. Augusti.

Viget adhuc in Portu Romano memoria facti Hippolyti episcopi, illaqve conspicitur alta fovea aqvis plena, in qvam projectus, martyrium consummavit. His adjicimus, ex ejusdem Romani portus ruderibus effossum esse ejusdem Hippolyti antiqvum marimoreum simulachrum solio insidens, in qvo circumcirca Græcis litteris inscripti sunt cycli Paschales annorum sexdecim: qvod inde Romam delatum, positum est in Vaticana bibliotheca, opera Illustr. ac Reverendiss. D. Marcelli Cervini tunc Cardinalis, inde autem Romani Pontificis. Meminit & Eusebius, cum recenset lucubrationes Hippolyti, ejusdem canonis de sexdecim annorum tempore lib. 6. cap. 16. & alii. Moris fuisse videtur, ut Kalendaria, ac Fasti publicæ utilitatis causa ederentur & incisi marmori publice exponerentur. Qvid simile scribit Sueton. lib. de Grammat. de Verrio, qvi prope suam statuam in hemicyclo positam incidi fecerit Fastos à se ordinatos. Permansit diutius ejusmodi consuetudo in nonnullis ecclesiis, ut Kalendaria ecclesiastica in monasterii parietibus describerentur, cujus antiqvitatis monumenta adhuc Romæ in aliqvibus antiqvis monasteriis visuntur.

SAMUEL BASNAGE

Annal. Politico Ecclesiast. ad A. C. 222. T. 2. p. 288.

In Canone Hippolyteo duo laterculi continentur, *terminalis* scilicet & *Dominicalis*. Terminalis diem designat, qvem Pascha seqvitur. Dominicalis ipsum Paschatis festum indicat. Termini Paschales sunt numero XVI. in qvibus primus annus, qvi Dionysianus CCXXII. intercalaris est, qvartus qvoqve qvi Dionysiano CCXXV. similiter est embolimæus. Qvippe in Heccædecaeteride Hippolyti, anni duo simplices, duobus intercalaribus includuntur, in laterculo vero Cycli solis Dionysiano, anni Bissextiles tribus communibus separantur. Præterea Hippolyti in Canone, Paschales tam *termini*, qvam *dies*, à Dionysianis longe discrepant. Exempli gratia, anno Domini CCXXII. terminus Paschalis Hippolyti Aprilis est XIII. Festum vero Paschatis non in Dominica, qvæ terminum proxime seqvebatur, sed in ea qvæ post terminum secunda est, Aprilis videlicet XXI. celebratur: in Dionysiano Canone anni CCXXII. terminus Paschalis, est XII. Aprilis, Pascha vero decimo qvarto celebratur, diebus septem ante illud Hippolyti. Anno CCXXVII. Hippolyti terminus Paschalis, in Martii XVIII. Pascha in XXV. incidit, Dionysii vero terminus Paschalis est in XVII. Aprilis, pascha in vigesimo secundo. Occasionem scribendi Canonis præbuit Hippolyto, controversia inter Ecclesias, de die celebrandi Paschatis, qvod luna decima qvarta mensis, more Judaico ab Asianis agitabatur. Canonis meminit Hieronymus, ut tamen in illum oculos conjecisse non videatur. *Hippolytus*, inqvit, *rationem Pascha, temporumque Canones scripsit, usque ad primum annum Alexandri Imperatoris, & sexdecim annorum circulum, quem Græci ἑκκαιδεκαετηρίδα reperit, & Eusebio, qui super eodem Pascha Canonem decem & novem annorum circulum, id est, ἐννεαδεκαετηρίδα composuit, occasionem dedit.* Atqvi non ad usqve primum Alexandri annum Canones scripsit suos, * sed ab eo incepit Hippolytus.

* Eusebius, qvem Hieronymus seqvitur, non de Canone Paschali loqvitur, sed de opere Hippolyti Chronologico. Vide Henr. Valesium ad Eusebii VI. 22. Hist.

S. HIP-

S. HIPPOLYTI

Episcopi & Martyris

DEMONSTRATIO ADVERSUS JUDÆOS.
ADVERSUS ETHNICOS & singillatim Platonem.
ADVERSUS HÆRESES, &
DE RESURRECTIONE,

Scripta, vel scriptorum Fragmenta
qvotqvot reperiri potuerunt.

ΠΕΡΙ ΧΑΡΙΣΜΑΤΩΝ, ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ
ex recensione V. C. JO. ERNESTI GRABE.
CAPITA CANONUM, ABULIDIS sive HIPPOLYTI, qvibus utuntur Æthiopes Christiani.
HOMILIA IN THEOPHANIA, nunc primum edita ex MS.
Præstantissimi Viri THO. GALE.

S. HIPPOLYTI
Martyris
DEMONSTRATIO * ADVERSUS JUDÆOS
Ex verſione
FRANCISCI TURRIANI.

Inclina aurem tuam Judæe, & audi verba mea, & attende. Sæpe gloriaris tu qvod Jeſum Nazarenum mortis condemnaſti; & qvod acetum, & fel ei ad bibendum porrexiſti; & hoc glorioſum putas. Accede igitur, & conſideremus communiter, utrum ne iniuſte gloriaris o Iſrael, & illud parum aceti, & fellis has horribiles minas tibi intulit; utrum ne propter illud in iſtis infinitis calamitatibus es. Procedat igitur in medium, qvi per Spiritum Sanctum loqvitur, & verax eſt, David filius Jeſſe. Hic, cum qvædam prophetice de vero Chriſto caneret, & Deum noſtrum per Spiritum ſanctum canendo celebraret, omnia, qvæ à Judæis in paſſione ejus facta ſunt, clare denunciavit, ubi Chriſtus qvi ſe humiliavit, & formam ſervi Adam induit, tanqvam ex perſona noſtra, invocat, Deum Patrem, qvi in cœlis eſt, & ait Pſalm. 68. (a) *Quoniam intraverunt aquæ uſque ad animam meam: in limo profundi*, id eſt, in corruptionem inferni propter obedientiam in paradiſo abjectam; *& non eſt ſubſtantia*, iſt eſt, auxilium. *Defecerunt oculi mei, dum ſpero in Deo meo, quando veniet, & ſaluum me faciet*, & qvæ ſeqvuntur. Poſtea dicit tanqvam ex perſona ſua Chriſtus: *quæ non rapui, tunc ſolvebam*, id eſt, qvi non peccavi, pro peccato Adæ ſuſtinui mortem. *Quoniam tu Deus ſcis inſipientiam meam; & delicta mea à te non ſunt abſcondita*, id eſt, non enim, inqvit, deliqvi, qvamobrem *non erubeſcant, qui expectans videre meam* poſt triduum reſurrectionem, id eſt Apoſtoli; *quoniam propter te*, ut tibi obedirem, *ſuſtinui opprobrium*, id eſt, crucem, qvando Judæi *operuerunt confuſione faciem meam; quando alienus factus ſum fratribus meis ſecundum carnem, & peregrinus filiis matris meæ*, id eſt, Synagogæ: *Quoniam zelus domus tuæ comedit me, & improperia improperantium tibi*, & ſacrificantium idolis *ceciderunt ſuper me, quamobrem contra me loquebantur, qui ſedebant in portis*; extra portam enim crucifixerunt eum; *& in me pſallebant qui bibebant vinum*, id eſt, in feſto Paſchæ. Ego vero *Oratione mea ad te, Domine* dicebam, *Pater remitte ipſis gentibus*, qvoniam templus beneplaciti gentium: *ne igitur demergat me tempeſtas* tentationum, *nec abſorbeat me profundum*, id eſt, infernus, (b) *non enim relinques animam meam in inferno, nec urgeat ſuper me puteus os ſuum*, (c) id eſt, ſepulchrum. * propter inimicos meos eripe me, ne glorientur Judæi dicentes abſorbeamus eum. Hæc omnia Chriſtus œconomice tanqvam homo precabatur, qvi erat verus Deus. Sed ut antea dixi, (d) *forma ſervi erat*, qvæ hæc loqvebatur, & patiebatur. Quamobrem ſubjunxit: (e) *improperium expectavit anima mea, & miſeriam*, id eſt, non invitus paſſus ſum, neqve per vim: *expectavi* tamen, *qui ſimul contriſtaretur, & non fuit*. Domino enim derelicto, omnes diſcipuli fugerunt, & *expectavi qui conſolaretur, & non inveni*. Audi, & adverti Judæe, qvid dicat Chriſtus, *dederunt in cibum meum fel, & in ſiti mea potaverunt me aceto*. (f) & hæc paſſus eſt à vobis. Audi Spiritum ſanctum dicentem, qvid retribuet vobis pro illo modico aceto: ait enim Propheta tanqvam ex perſona Dei, (g) *fiat menſa eorum in laqueum, & in retributionem*. Qvam retributionem dicit? manifeſtum eſt, eam miſeriam dicere, in qva nunc ſunt Judæi. Audi deinde, qvæ ſeqvuntur: *obſcurentur oculi eorum, ne videant*. Atqvi obſcurati ſunt vobis oculi animæ obſcuratione tenebroſa, & æterna; ſi qvidem orto vero lumine, vos tanqvam in nocte erratis, in invia vos impingentes, ac præcipitantes, qvia viam illam reliqviſtis, qvæ ajebat, (h) *Ego ſum via*. Præterea, audi qvod gravius, (i) & periculoſius eſt, ait enim:

dorſa

* Hujos demonſtrationis adverſus Judæos mentionem fieri in monnmeoto S. Hippolyti marmoreo incerta admodum conjectura ex reliqviis literarum ΙΟΥΣ, perſvaſum qvibosdam viris doctis, ut ſupra notavi p. 80. Alioqvi non memini qvi inter veteres ſcripti præſeotis meminerit. Attamen Hippolyto vindicantur ex auctoritate veteris Codicis MS qvem Turrianus inſpexit: & qvod ipſum nihil in ſe continet ætati Hippolyto incongrueos aut illo indignum. Fortaſſe autem eſt particula commentariorum Hippolyti in pſalmos. Totum coim eſt veluti paraphraſis Pſalmi LXVIII. ſive ut Hebræi Codices computant LXIX.

(a) Pſalm. LXIX. 1. Annumerare Pſalmos ſive eorum numerum allegare, ſolenne illa jam pridem ætate fuit ſcriptoribus, ut ex Origene, Cypriano Lactantio aliisqve etiam antiqvioribus conſtat. (b) Pſal. XVI 10. (c) Pſal. LXIX. 15. (*) μνημεῖον. (d) Philipp. II. 7. (e) Pſal. LXIX. 20. (f) Origines 2. contra Celſ. pag. 82. γέγραπται ἐν ἑξηκοστῷ ὀγδόῳ ψαλμῷ ἐν προσώπῳ χριστοῦ, ἠλεγχέτωσαν Ἰουδαῖοι, τίς ἐστιν ὁ ἐν τῷ προφήτῃ ταῦτα λέγων καὶ παραστησάτωσαν ἀπὸ τῆς ἱστορίας τὸν ἀνειληφότα εἰς τὸ βρῶμα ἑαυτοῦ χολὴν καὶ ποτισθέντα ὄξος. (g) Pſ. LXIX. 22. (h) Joh. XIV. 6. (i) χαλεπώτερον.

dorsa eorum semper incurva, id est, ut serviant gentibus non qvadringentis triginta annis, ut Babylone, sed semper, inqvit, in servitutem incurva. Qvid jam deinceps frustra, & vane liberationem hujus miseriæ speras? Qvod enim magis mirandum est, cæcitatem oculorum tuorum non injuste imprecatus est, qvia tu (k) oculos ejus velasti, cum eum alapis cædebas. & idcirco dorsa eorum semper in servitutem incurva: & qvia sanguinem ejus cum ira effudisti, audi (l) remunerationem, *effunde*, inquit, *super eos iram tuam, & furor iræ tuæ comprehendat eos, & fiat commoratio eorum deserta*, (m) templum scilicet illud celeberrimum. Sed qvare, o Propheta, edissere nobis, cur templum devastatum est? an propter illam olim vituli fabricationem, an propter populi idololatriam? an propter sangvinem prophetarum? an propter adulteria, & fornicationes Israel? minime, inqvit; in omnibus enim illis semper veniam, & indulgentiam ferebant; sed qvia filium Auctoris beneficiorum interfecerunt, ipse enim est coæternus Patri. Unde ait, (n) *fit, Pater, templum eorum devastatum:* quoniam quem tu propter salutem mundi volens (o) percussisti, *ipsi persecuti sunt*, (p) id est, ipsi me violenta, & injusta morte persecuti sunt. Hoc enim significat, *& super dolorem vulnerum meorum addiderunt*. Prius habuit dolorem tanqvam amator hominum propter errorem gentium, sed huic dolori alium suo errore adjunxerunt. idcirco, Pater, *appone iniquitatem super iniquitatem eorum; & afflictionem super afflictionem, & non intrent in justitiam tuam*, id est, in regnum tuum, sed *deleantur de libro viventium, & cum justis non scribantur*, id est cum sanctis Patriarchis suis. Qvid ad hæc dicis Judæe? non hæc dicit Matthæus, neq; Paulus, sed David (q) Christus tuus, qvi contra te decernit, qvi propter Christum pertimescendam sententiam retribuit, & pronunciat, & tanqvam ille magnus Job (r) ἐγὼ πρὸς ὑμᾶς τῷ δικαίῳ, καὶ ἀψευδῆ λέγοντας, emisti Christum tanqvam seruum, (s) venisti ad eum tanqvam ad latronem (t) in hortum. Produeam in medium prophetiam Salomonis de Christo, qvæ aperte, & perspicue, qvæ ad Judæos spectant, edisserit, non solum qvæ hoc tempore evenisse eis cernimus, sed qvæ in futuro evenient propter contumaciam, & id, qvo ausus es in Christum principem vitæ, ait enim Propheta: (u) *Non recte cogitaverunt impii* de Christo *dicentes: circumveniamus justum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus, & sermonibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & promittit se scientiam DEI habere?, & filium DEI se nominat.* Postea dicit, (x) *gravis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius: & immutatæ sunt viæ ejus, tanquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à viis nostris tanquam ab immunditiis, & præfert novissima justorum*. Et rursus audi Judæe, nemo ex justis, vel Prophetis vocavit se filium DEI. ait igitur iterum Salomon in persona Judæorum de hoc justo, qvi est Christus: *Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum, gloriatur Patrem se habere DEum. Videamus ergo, si sermones illius veri sint, & tentemus, quæ erunt novissima illius, si enim est justus (y) DEI filius, suscipiet illum, liberabit illum de manibus contrariorum. Morte turpissima condemnemus eum, erit enim respectus ejus ex sermonibus illius.* Et rursus David in Psalmis ait de futuro sæculo: (z) *tunc loquetur ad eos Christus in ira sua; & in furore suo conturbabit eos.* Et iterum Salomonde Christo, & Judæis, qvod qvando stabit justus in magna constantia ante faciem eorum, qvi eum afflixerunt, & sermones ejus repudiarunt,. (*) *videntes*, inqvit, *turbabuntur timore horribili; & mirabuntur in subitatione insperatæ salutis, & dicent intra se pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes: hic est, quem habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperii: nos insensati vitam illius existimabamus insaniam, & in finem illius sine honore. Quomodo computatus est in filiis DEI, & in Sanctis sors illius est? Ergo erravimus à via veritatis, & justitiæ lumen non luxit, & sol non ortus est nobis. Lassati (**) sumus in via iniquitatis, & perditionis, ambulavimus vias difficiles, viam autem Domini ignoravimus. Quid nobis profuit superbia nostra? transierunt omnia illa tanquam umbra.* Desunt qvædam.

(k) Marc. XIV. 65. (l) ἀντίδωρον. (m) Ps. LXIX. 25. Actor. I. 20. (n) Matth. XXIII. 38. (o) ἐθέλοντι. (p) Psal. LXIX. 26. (q) unctus tuus. (r) Job. 16. & 21. (s) δουλοπρεπῶς. (t) λῃστρικῶς. (u) Sap. II. 1. & 12. seq. Confer Stephani le Moyne notas ad Varia sacra p. 595. seq. (x) vers. 15. (y) verus. (z) Psal. II. v. 5. (*) Sap. V. 3. (**) ire-πλήσθημεν.

S. HIPPOLYTI
ex libro adversus Græcos,
qvi inscribitur adversus Platonem de
caussa universi,

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ
Ἐκ τοῦ πρὸς Ἕλληνας λόγου,
τοῦ ἐπιγεγραμμένου a) κατὰ Πλάτωνα, περὶ τῆς τοῦ παντὸς αἰτίας.

STEPHANO LE MOYNE Interprete.

Et ille est Dæmonum locus. Nunc necesse est dicere de Hade in qvo continentur animæ justorum. Hades locus est in ipsa creatione * inconditus & inornatus. Receptaculum subterraneum in qvo lux mundi non splendet. Luce, vero, in isto loco non fulgente, necesse est tenebras ibi esse perpetuas. Locus ille tanqvam carcer & custodia destinatus est animabus, in qvo constituti sunt Angeli custodes dividentes varias, & temporarias pœnas, secundum cujusq; mores, actiones & facinora. In isto receptaculo locus qvidam separatur, lacus nimirum, ignis inextinguibilis, in qvem nullum adhuc conjectum & detrusum fuisse suspicamur. Præparatus vero est ad determinatam a Deo diem, cum una sententia justi judicii de omnibus juste feretur. Et injusti qvidem & Deo increduli, colentes, ut Deum, idola vana hominum manibus opera præparata, isti æterno supplicio, ut variis sordibus inqvinati, adjudicabuntur. Justi vero, regni incorruptibilis, & indesituri potientur. Illi nunc in Hade continentur, sed non in eodem loco, in qvo injusti concluduntur. Unus est qvippe descensus ad istud receptaculum, ad cujus portam Archangelum cum exercitu collocatum credimus. Qvam portam prætereuntes ** ii qvi deducuntur ab Angelis animarum præsidibus, non una & eadem via pergunt. Sed justi ad dextram pergentes per mediam lucem, & multos circumstantes Angelos, qvi illos hymnis proseqvuntur,

Καὶ οὗτος μὲν ὁ περὶ δαιμόνων τόπος. περὶ δὲ ᾅδου, ἐν ᾧ συνέχονται ψυχαὶ δικαίων τε καὶ ἀδίκων, ἀναγκαῖον εἰπεῖν. ὁ ᾅδης, τόπος ἐστὶν ἐν τῇ κτίσει ἀκατασκεύαστος, χωρίον ὑπόγειον, ἐν ᾧ φῶς κόσμου οὐκ ἐπιλάμπει. Φωτὸς τοίνυν ἐν τούτῳ τῷ χωρίῳ μὴ καταλάμποντος, ἀνάγκη σκότος διηνεκῶς τυγχάνειν. τοῦτο τὸ χωρίον ὡς φρούριον ἀπενεμήθη ψυχαῖς. ἐφ' ᾧ κατεστάθησαν ἄγγελοι φρουροὶ, πρὸς τὰς ἑκάστων πράξεις διανέμοντες τὰς τῶν τρόπων προσκαίρους κολάσεις. ἐν τούτῳ δὲ τῷ χωρίῳ τόπος ἀφώρισταί τις, λίμνη πυρὸς ἀσβέστου. ἐν ᾧ μὲν οὐδέπω τινὰ καταῤῥεῖφθαι b) ὑπειλήφαμεν· ἐσκεύασται δὲ εἰς τὴν προωρισμένην ἡμέραν ὑπὸ Θεοῦ, ἐν ᾗ δικαίας κρίσεως ἀπόφασις μία πᾶσιν ἀξίως προσαχθείη. καὶ οἱ μὲν ἄδικοι, καὶ Θεῷ ἀπειθήσαντες, τά τε μάταια ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων κατεσκευασμένα εἴδωλα ὡς Θεὸν τιμήσαντες, ταύτης τῆς ἀϊδίου κολάσεως, ὡς αἴτιοι μιασμάτων γενόμενοι, προσκεκλῆσθωσι· οἱ δὲ δίκαιοι τῆς ἀφθάρτου καὶ ἀνεκλείπτου βασιλείας τύχωσιν. οἱ ἐν τῷ ᾅδῃ νῦν c) μὲν συνέχονται, ἀλλ' οὐ τῷ αὐτῷ τόπῳ, ᾧ καὶ οἱ ἄδικοι. μία γὰρ εἰς τοῦτο τὸ χωρίον κάθοδος, οὗ τῇ πύλῃ ἐφεστῶτα ἀρχάγγελον ἅμα στρατιᾷ πεπιστεύκαμεν. ἣν πύλην διελθόντες οἱ καταγόμενοι ὑπὸ τῶν ἐπὶ τὰς ψυχὰς τεταγμένων ἀγγέλων, d) οὐ μιᾷ ὁδῷ πορεύονται· ἀλλ' οἱ μὲν δίκαιοι, εἰς δεξιὰ φωταγωγούμενοι, καὶ ὑπὸ τῶν ἐφεστώτων κατὰ τόπον ἀγγέλων ὑμνούμενοι, ἄγονται εἰς χωρίον φωτεινόν· ἐν ᾧ οἱ ἀπ' ἀρχῆς δίκαιοι πολιτεύονται, οὐχ ὑπ' ἀνάγκης κρατούμενοι, ἀλλὰ τῆς τῶν ὁρωμένων ἀγαθῶν θέας ἀεὶ ἀπολαύοντες, καὶ τῇ τῶν ἑκάστοτε καινῶν προσδοκίᾳ ἡδόμενοι

a) In monumento marmoreo in qvo hujus scripti diserta mentio occurrit, unde etiam Viro doctiss. Stephano le Moyne illud ad Hippolytum referenti (supra p. 87. *) libenter assensum, non legitur κατὰ Πλάτωνα, ut edidit David Hœschelius p. 921. ad Photium, eumqve secutus idem le Moyne, sed πρὸς Πλάτωνα. Est tamen bene Græcum etiam κατὰ Πλάτωνα, pro adversus Platonem, qvemadmodum κατὰ cum accusandi usu optimis qvoqve scriptoribus notat qvod ex adverso vel regione situm est, ut pluribus è Thucydide exemplis H. Stephanus demonstravit. Apud Zonaram VI 4. Anoal κατὰ Πλάτωνος legitur. Flav. Josepho ab aliis tributum hoc scriptum, ab aliis Irenæo, vel Origeni, aut Cajo presbytero parvæ Labyrinthi auctore, testatur Photius qvem vide Cod. 48. Vide etiam Clariss. Dodwellum ad Irenæum diss. VI. p. 463 seq. qvi pro Cajo auctore militat, & doctorem meum τὸν μακαρίτην Thomam Ittigium prolegomenis ad Josephum, sub extrem.

* In rerum natura,

b) f. καταῤῥῖφθαι.

c) Ἅδης ex veterum mente generale receptaculum animarum post illorum è corpore discessum, ubi bonis bene in loco φωτεινῷ, malis male in σκοτεινοτέρῳ. Vide Colomesii κειμήλια literaria c. 28. Vossii theses Theolog. diss. 6. qvæ est de statu animæ separatæ. Svicerum in ᾅδης. Hinc est qvod sinum Abrahæ & Paradisum qvidam collocarunt ἐν τῷ ᾅδῃ. Olympiodorus in c 1. Ecclesiastæ p. 624. ἡ μὲν ἱστορία τὸν παράδεισον ἐπὶ γῆς εἶναι διδάσκει. Τινὲς δὲ ἔφησαν ὅτι καὶ ὁ Παράδεισος ἐν τῷ ᾅδῃ τυγχάνει. Ἑτέροις δὲ ἔδοξε τὸν παράδεισον ἐν οὐρανῷ εἶναι. Qvin & in Oratione Dominica precati sunt Macedones Christiani teste Hug. Broughtono: Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν ᾅδῃ.

d) Constitutt. Apostol. VIII. 41. Oratione pro defuncto: καὶ ἀγγέλους ἱλαρεῖς παράστησον αὐτῷ, καὶ κατάταξον αὐτὸν ἐν τῷ κόλπῳ τῶν πατριαρχῶν καὶ προφητῶν, καὶ τῶν Ἀποστόλων καὶ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος σοι εὐαρεστησάντων. Vide ibi Cotelerium, & interpretes ad Luc. XVI 22. & Macarium περὶ ἐξόδου ψυχῆς δικαίων καὶ ἁμαρτωλῶν.

** Transeuntes.

μενοι, κἀκεῖνα τούτων βελτίω ἡγούμενοι. οἷς ὁ τόπος οὐ καματηφόρος γίνεται· οὐ καύσων, οὐ κρύος, οὐ τρίβολος ἐν αὐτῷ, ἀλλ' ἡ τῶν πατέρων δικαίων τε ὁρωμένη ὄψις πάντοτε μειδιᾷ, ἀναμενόντων τὴν μετὰ τοῦτο τὸ χωρίον ἀνάπαυσιν καὶ αἰωνίαν ἀναβίωσιν ἐν οὐρανῷ. τούτῳ δὲ ὄνομα κικλήσκομεν κόλπον Ἀβραάμ. οἱ δὲ ἄδικοι (εἰς) ἀριστερὰ ἕλκονται ὑπὸ ἀγγέλων κολαστῶν, οὐκέτι ἑκουσίως πορευόμενοι, ἀλλὰ μετὰ βίας ὡς δέσμιοι ἑλκόμενοι. οἷς οἱ ἐφεστῶτες ἄγγελοι διαπέμπονται ὀνειδίζοντες, καὶ φοβερῷ ὄμματι ἐπαπειλοῦντες, εἰς τὰ κατώτερα ὠθοῦντες. * ἃς ἀγομένας ἕλκουσιν οἱ ἐφεστῶτες ἕως πλησίον τῆς γεέννης. οἱ ἐγγίον ὄντες τοῦ μὲν βρασμοῦ ἀδιαλείπτως ἐπακούουσι, καὶ τῆς θέρμης ἀτμοῦ οὐκ ἀμοιροῦσιν. αὐτῆς δὲ τῆς ἐγγίονος ὄψεως τὴν φοβερὰν καὶ ὑπερβαλλόντως θέαν τοῦ πυρὸς ὁρῶντες, καταπεπήγασι, τῇ προσδοκίᾳ τῆς μελλούσης κρίσεως, ἤδη δυνάμει κολαζόμενοι. ἀλλὰ καὶ οὗ τὸν τῶν πατέρων χορὸν καὶ τοὺς δικαίους ὁρῶσι, καὶ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κολαζόμενοι. † Χάος γὰρ βαθὺ καὶ μέγα ἀνὰ μέσον ἐστήρικται, ὥστε μὴ δίκαιον συμπαθήσαντα προσδέξασθαι, μήτε ἄδικον τολμήσαντα διελθεῖν. οὗτος ὁ περὶ ᾅδου λόγος· ἐν ᾧ ψυχαὶ πάντων κατέχονται, ἄχρι καιροῦ, ὃν ὁ Θεὸς ὥρισεν. ἀνάστασιν τότε πάντων ποιησόμενος, οὐ ψυχὰς μετενσωματῶν e) ἀλλ' αὐτὰ τὰ σώματα ἀνιστῶν. ἃ λελυμένα ὁρῶντες ἀπιστεῖτε Ἕλληνες, μάθετε μὴ ἀπιστεῖν. τὴν γὰρ ψυχὴν γενητὴν καὶ ἀθάνατον ὑπὸ Θεοῦ γεγενῆσθαι πιστεύσαντες, κατὰ τὸν Πλάτωνος f) λόγον, χρόνῳ· μὴ ἀπιστήσητε, ὡς καὶ τὸ σῶμα ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων σύνθετον γενόμενον δυνατὸς ὁ Θεὸς ἀναβιώσας ἀθάνατον ποιεῖν. οὐ τὸ μὲν δυνατός, τὸ δὲ ἀδύνατος, ῥηθήσεται περὶ Θεοῦ. ἡμεῖς οὖν καὶ σῶμα ἀνίστασθαι πεπιστεύκαμεν. εἰ γὰρ φθείρεται, ἀλλ' οὐκ ἀπόλλυται, τοῦτο γὰρ τὰ λείψανα ὑποδεχομένη ἡ γῆ, τηρεῖ· καὶ δίκην σπόρου γενόμενα, καὶ τῇ τῆς γῆς λιπαρωτέρᾳ συμπλεκόμενα, ἀνθεῖ· καὶ τὸ μὲν σπαρὲν κόκκος γυμνὸς σπείρεται, κελεύσματι g) δὲ τοῦ δημιουργήσαντος Θεοῦ θάλλων ἠμφιεσμένος καὶ ἔνδοξος ἐγείρεται οὐ πρότερον, εἰ μὴ ἀποθανὼν λυθῇ καὶ συμμιγῇ. ὥστε τὴν ἀνάστασιν τοῦ σώματος οὐ μάτην πεπιστεύκαμεν. ἀλλ' εἰ καὶ λύεται πρὸς καιρὸν, διὰ τὴν ἀπ' ἀρχῆς γενομένην παρακοὴν, ὡς εἰς χωνευτήριον, εἰς γῆν καθίσταται, πάλιν ἀναπλασθησόμενον· οὐ τοιοῦτον ἀνιστάμενον, ἀλλὰ καθαρὸν καὶ μηκέτι φθειρόμενον. καὶ ἑκάστῳ σώματι ἡ ἰδία ψυχὴ ἀποδοθήσεται, καὶ τοῦτο ἐπενδυσαμένη οὐκ ἀνιαθήσεται, ἀλλὰ συγχαρήσεται καθαρὰ καθαρῷ παραμένουσα· ᾧ ἐν τῷ κόσμῳ νῦν δικαίως συνοδεύουσα, καὶ μηδὲν ἐπίβουλον ἐν πᾶσιν ἔχουσα, μετὰ πάσης ἀγαλλιάσεως ἀπολήψεται. οἱ δὲ ἄδικοι οὐκ ἀλλοιωθέντα τὰ σώματα, οὐδὲ πάθους ἢ νόσου μεταστάντα, οὐδὲ ἐνδοξασθέντα ἀπολήψονται· ἀλλ' ἐν οἷς νοσήμασιν ἐτελεύτων, καὶ ὁποῖοι

tandem ad locum lucidissimum perveniunt. In qvo justi ab initio conversantur, non necessitate coacti, sed contemplatione bonorum visibilium semper fruuntur, & novorum cuilibet destinatorum spe & expectatione recreantur, illa multo meliora & potiora præsentibus apud se reputantes. Qvibus locus ille nullos labores & molestias parit. Non ibi ardor, non tribolus, sed patrum, justorumqve vultus subridet, expectantium post illud receptaculum, qvietem & æternam vitam in cœlo. Locum vero istum vocamus sinum Abrahami. Injusti vero ad sinistram trahuntur ab Angelis tortoribus, non sponte incedentes, sed vi & violentia ut vincti rapiuntur. Qvos, Angeli instantes & urgentes comitantur, illos conviciis lacerantes, torvis oculis minitantes, & ad inferiora detrudentes. Qvas animas trahunt urgentes Angeli, usqve ad confinia Gehennæ. Et qvi tam prope sunt, audiunt semper agitationem, & æstum, & non sunt expertes vaporis & fumi, ab isto calore manantis & assurgentis. Proxima autem ista visione, videntes terribile & immodicum spectaculum ignis, horrent qvasi gelu constricti propter expectationem futuri judicii, jam qvasi virtualiter supplicio affecti. Sed & ibi non vident patrum chorum, nec justos, & hoc ipso torqventur. Nam in medio Chaos magnum & profundum extenditur & firmatur, adeo ut nullus fit ex justis misericordia ductus qvi illuc transire, & excipi possit; aut ullus injustus qvi audeat prætereire. Et hæc de Hade dicenda erant, in qvo continentur omnium Animæ, usqve ad tempus qvod Deus determinavit, tunc omnium resurrectionem facturus, non Animas ex corpore in corpus aliud detrudendo, sed eadem ipsa corpora, iterum excitando. Qvæ dissoluta videntes, non creditis o Ethnici, sed discite non esse increduli. Animam enim credentes factam, & immortalem a DEO conditam secundum sententiam Platonis, in tempore; non debetis non credere, qvod Deus potens est corpus ex iisdem Elementis compositum & factum, ad vitam illud revocans, imortale reddere. Illud enim possibile, hoc vero impossibile, non dicetur de Deo. Nos ergo credimus corpus resurrecturum. Si enim corrumpitur non omnino perditur. Terra enim recipiens illius reliqvias, illas servat, & efflorescunt factæ instar seminis & terræ pingvedini implicatæ & immersæ. Et seminatum, granum nudum seminatur, ad imperium vero Dei creatoris indutum, & gloriosum exurgit, non ante qvam moriens, dissolvatur & terræ commisceatur. Adeo ut non vane credamus resurrectionem corporum. Nam etiamsi ad tempus solvatur corpus, propter primam ab initio transgressionem perpetratam, tanqvam in conflatorio terræ mandatur, rursum aliqvando reformandum. Non tale qvale nunc, resurrecturum, sed purum & non amplius corruptioni obnoxium. Et cuilibet corpori sua propria anima reddetur, & illo induta, non mœrore marcescet, sed cum illo gaudebit, pura purum inhabitans. Cu nunc in mundo juste comes

† Luc. XVI, 23.

 facta

e) Rejicit dogma de Metempsychosi, à platone & aliis propugnatum. f) Plato in Timæo. g) MS. κελεύσματι τ.

facta, & non habens in ulla re, illum insidiatorem, rapietur & accipietur cum omni gaudio. Injusti vero non immutata assument corpora, nec liberata affectibus & morbis, neqve illa glorificata accipient. Sed in iis qvibus finierunt vitam morbis, & qvi in incredulitate vixerunt, tales certe judicabuntur. Omnes enim sive justi sive injusti, ducentur coram Deo Verbo. Illi enim Pater omne judicium dedit. * Et ille voluntatem Patris implens, judex adveniet, ille in qvam qvem nos Christum vocamus. Neqve enim Minos, aut Radamanthus sunt judices, ut secundum vos *b*) Ethnici. Sed ille qvem Deus & Pater glorificavit, de qvo alibi particulatim disseruimus, in gratiam eorum qui qværunt veritatem. Ille ipse justum judicium Patris in omnes excercens, ordinabit qvod æqvum & justum erit, unicunqve secundum opera. Cujus judicio sistentur, omnes, homines, Angeli, Dæmones, & unanimes vocem emittent, sic dicentes, justum est judicium tuum. Cujus vocis æqvitas apparet in retributione in utrosq;: Cum bene facientibus, juste fruitio æterna præbeatur, malorum vero cupidis, æternum supplicium distribuatur & expendatur. Et hos manet ignis inextingvibilis, & qvi nunqvam finietur. Et vermis igneus non moriens, non corpus corrumpens, sed irreqvieto dolore ex corpore effervescens & ebulliens. Illis somnus, cessationem & qvietem non conciliabit, non nox leniet & mulcebit dolores, non mors supplicia solvet, non juvabit exhortatio amnium intercessorum. Nam justi non amplius ab illis videbuntur & non sunt illorum memoria digni. Soli enim justi, operum justorum erunt memores, per qvæ pervenerunt ad Regnum cæleste. In qvo nec somnus, nec dolor, nec corruptio, nec sollicitudo, nec nox, nec diestempore mensurata, nec sol necessitate qvadam per circulum cæli cursum suum agitans & impellens in hora natali notantis & disponentis, terminorum mensuras, & cardines commensuratos ad facile cognoscendam hominum vitam. Non Lunæ decursus & incrementum, qvæ temporum mutationes inducit, & terram madidam reddens; non sol ardens, non ursa versatilis, non Orionis ortus, non Astrorum errores innumeri, non invia terra, non inventu difficilis paradisi aula, non molestus maris fremitus impediens qvo minus a vectore pedibus calcetur, justis enim erit & ipsum pervium, etiamsi humido non privetur. Cœlum non erit inaccessum hominibus, & via qva ascendi & scandi possit, non talis erit qvæ non possit inveniri. Non terra rudis & inculta, & hominibus laborem & molestiam creans, sed sponte fructus progerminans ad cultum, & ornatum. Non iteratæ ferarum generationes, neqve aliorum animalium effervescens & ebulliens substantia. Neqve enim homines tunc rursus generant, sed manet indesinenter numerus justorum, cum justis Angelis & spiritibus. His verbis obtemperate, & illa credentes o homines eritis justorum consortes, & futurorum bonorum potiemini, qvæ neqve vidit oculus, neqve auris audivit, neqe ascenderunt in cor hominis, qvæ DEUS præparavit iis qvi diligunt illum. Illi sit gloria & potentia in sæcula sæculorum Amen.

ἐν ἀπιστίᾳ γεγόνασι, τούτοι πιστῶς κριθήσονται. πάντες γὰρ, δίκαιοί τε καὶ ἄδικοι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ Λόγου ἀχθήσονται. τούτῳ γὰρ ὁ πατὴρ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε, καὶ αὐτὸς βουλὴν πατρὸς ἐπιτελῶν, κριτὴς παραγίνεται, ὃν Χριστὸν προσαγορεύομεν. οὐδὲ γὰρ Μίνως καὶ Ῥαδάμανθυς κριταὶ οἱ καθ᾽ ὑμᾶς Ἕλληνες. ἀλλ᾽ ὃν ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἐδόξασε, περὶ οὗ ἐν ἑτέροις λεπτομερέστερον διεληλύθαμεν πρὸς τοὺς ἐπιζητοῦντας τὴν ἀλήθειαν. οὗτος τὴν τοῦ πατρὸς εἰς πάντας δικαιοκρισίαν ποιούμενος, ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα παρεσκεύασε τὸ δίκαιον. οὗ κρίσει παραστάντες πάντες ἄνθρωποί τε καὶ ἄγγελοι, καὶ δαίμονες μίαν ἀποφθέγξονται φωνὴν, οὕτως λέγοντες· δικαία σοῦ ἡ κρίσις. ἧς φωνῆς τὸ ἀνταπόδομα ἐπ᾽ ἀμφοτέροις ἐπάγει τὸ δίκαιον· τοῖς μὲν εὖ πράξασι δικαίως τὴν ἀΐδιον ἀπόλαυσιν παρεσχόντος, τοῖς δὲ τῶν φαύλων ἐρασταῖς τὴν αἰώνιον κόλασιν ἀπονέμοντος. καὶ τούτοις μὲν τὸ πῦρ ἄσβεστον διαμένει καὶ ἀτελεύτητον, σκώληξ δέ τις ἔμπυρος, μὴ τελευτῶν, μηδὲ σῶμα διαφθείρων, ἀπαύστῳ δὲ ὀδύνῃ ἐκ σώματος ἐκβράσσων παραμένει. τούτους οὐχ ὕπνος ἀναπαύσει, οὐ νὺξ παρηγορήσει, οὐ θάνατος τῆς κολάσεως ἀπολύσει, οὐ παράκλησις συγγενῶν μεσιτευσάντων ὀνήσει. οὐ γὰρ ἔτι δίκαιοι ὑπ᾽ αὐτῶν ὁρῶνται, οὐδὲ μνήμης γίνονται ἄξιοι. μόνοι δὲ οἱ δίκαιοι δικαίων μεμνήσονται ἔργων, δι᾽ ὧν ἐπὶ τὴν οὐράνιον βασιλείαν κατήντησαν· ἐν ᾗ οὐχ ὕπνος, οὐ λύπη, οὐ φθορὰ, οὐ φροντὶς, οὐδὲ νὺξ, οὐδὲ ἡμέρα χρόνῳ μετρουμένη, i) οὐχ ἥλιος ἀνάγκῃ κύκλον οὐρανοῦ δρόμῳ ἐλαυνόμενος, ὡρῶν μέτρα ἢ κέντρα πρὸς εὔγνωστον ἀνθρώπων βίον διαμετρούμενα ὁροθετοῦντος· οὐ σελήνη φθίνουσα ἢ αὔξουσα, ἢ τροπὰς καιρῶν ἐπάγουσα, οὐχ ὑγραίνουσα γῆν. οὐδὲ ἥλιος ἐπικαίων, οὐκ ἄρκτος στριφομένη, οὐκ ὠρίων γεννώμενος, οὐκ ἄστρων πλάνη ἐνάριθμος, οὐ δύσβατος γῆ, οὐδὲ δυσεύρετος παραδείσου αὐλὴ, οὐδὲ δεινὸν θαλάσσης φρύαγμα κωλύον ἐπιβάντα πατεῖν, εὔβατος δὲ καὶ αὐτὴ τοῖς δικαίοις γενήσεται, ὕδατος οὐχ ὑστερουμένη· οὐκ οὐρανὸς ἀοίκητος ἀνθρώποις, οὐδὲ τούτου τῆς ἀναβάσεως ἡ ὁδὸς ἀνεύρετος· οὐ γῆ ἀνέργαστος, οὐδὲ ἀνθρώποις ἐπίπονος, αὐτομάτη δὲ φύουσα καρποὺς πρὸς εὐκοσμίαν. οὐ θηρίων γενέσεις πάλιν, οὐδὲ τῶν λοιπῶν ζώων ἐκβρασσομένη οὐσία. οὐδὲ γὰρ ἀνθρώποις πάλιν γεννᾷ· ἀλλ᾽ ὁ τῶν δικαίων ἀριθμὸς διαμένει ἀνέκλειπτος ἅμα δικαίοις ἀγγέλοις καὶ πνεύμασι. τούτοις οἱ πεισθέντες τοῖς λόγοις ἄνθρωποι, ἔσεσθε καὶ τῶν δικαίων κοινωνοὶ, καὶ τῶν μελλόντων ἐντεύξεσθε ἀγαθῶν, k) ἃ οὔτε ὀφθαλμὸς εἶδεν, οὔτε οὖς ἤκουσεν, οὔτε ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη, ὅσα ὁ θεὸς ἡτοίμασε τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν· αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

DE

* Joh. V. 22. *b*) Plato in Gorgia sub extrem. & in Axiocho. *i*) Apoc. XXII 5. *k*) 1. Cor. II. 9.

DE Opere S.HIPPOLYTI, Episcopi & Martyris
ADVERSUS HÆRESES XXXII.
Photius Codice CXXI. Bibliotheca.

ΑΝεγνώσθη βιβλιδάριον Ἱππολύτου. Μαθητὴς δὲ Εἰρηναίου ὁ Ἱππόλυτος. ἦν δὲ τὸ σύνταγμα κατὰ αἱρέσεων λβʹ, ἀρχὴν ποιούμενον Δοσιθεανούς, *a*) καὶ μέχρι Νοητοῦ καὶ Νοητιανῶν διαλαμβανόμενον. Ταύτας δέ φησιν ἐλέγχοις ὑποβληθῆναι, ὁμιλοῦντος Εἰρηναίου, ὧν καὶ σύνοψιν ὁ Ἱππόλυτος ποιούμενος τόδε τὸ βιβλίον φησὶν συντεταχέναι. Τὴν δὲ φράσιν σαφὴς ἐστι καὶ ὑπόσεμνος, καὶ ἀπέριττος, εἰ καὶ πρὸς τὸν Ἀττικὸν *b*) οὐκ ἐπιστρέφεται λόγον. Λέγει δὲ ἄλλα δέ τινα τῆς ἀκριβείας λειπόμενα, καὶ ὅτι ἡ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολὴ οὐκ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. *c*) Λέγεται δὲ καὶ οὗτος προσομιλεῖν τῷ λαῷ κατὰ μίμησιν Ὠριγένους, *d*) οὗ καὶ συνήθης μάλιστα καὶ ἐραστὴς τῶν λόγων ὑπῆρχεν, ὡς καὶ προτρέψασθαι αὐτὸν τὴν θείαν ὑπομνηματίσαι γραφὴν, ἐγκαταστήσας αὐτῷ καὶ ὑπογραφέας ἑπτὰ ταχυγράφους, καὶ ἑτέρους τοσούτους γράφοντας εἰς κάλλος, ὧν ἦν καὶ τῆς δαπάνης αὐτὸς χορηγός. Καὶ ταῦτα ὑπηρετούμενος αὐτῷ, ἀπαιτεῖν αὐτὸν ἀπαραιτήτως τὸ ἔργον, ἐξ οὗ καὶ ἐργοδιώκτην ἐν μιᾷ τῶν Ἐπιστολῶν παρὰ Ὠριγένους κληθῆναι. Πλεῖστα δὲ καὶ οὗτος *e*) λέγεται συγγεγραφέναι.

Lectus est Hippolyti libellus, qvi Irenæi discipulus fuit. Est hoc volumen adversus hæreses duas & triginta, faciens initium à Dositheanis, *a*) & in Noëto ac Noëtianis desinens. Harum ait confutationem se suscepisse ex sermonibus Irenæi, qvorum compendium hoc se libro complexum refert. Dictio perspicua & concinna, nec abundans, licet Atticismi rationes *b*) non adeo curat. Habet & tum alia minus accurata, tum qvod Paulum Epistolæ ad Hebræos auctorem esse negat. Dicitur & homilias ad populum habuisse Origenis imitatione, *d*) cujus & familiaris maxime & studiorum amator extitit, ita ut & ad sacras litteras commentariis illustrandas eum provocaverit, & septem ipsi tachygraphos totidemqve calligraphos constituerit, & sumtuum etiam qvi ad hos reqvirerentur fuerit elargitor. Hæcqve cum ipsi præberet sine dilatione opus ursit, unde & impulsorem eum suum aliqva in Epistola sua Origenes appellat. Sed & ipse *e*) plurima scripsisse traditur.

Πρὸς ἁπάσας τὰς αἱρέσεις,

Adversus omnes hæreses scripsisse Hippolytum testatur Photio antiqvior Eusebius VI. 22. Hist. & ex eo Hieronymus in Catalogo c. 61. βιωφελέστατον σύνταγμα appellat Nicephorus IV. 31. hist. cujus locum adscripsi p. 35. qvemadmodum Eusebii p. 42. Apud autorem Prædestinati suspicabar aliqvando sub Hesiodi nomine qvi de hæresibus post Africanum & ante Epiphanium nominatur, Hyppolytum latere. Sed Hesiodi nomen recurrit hæresi 83.

CONTRA NICOLAITAS.

Stephanus Gobarus apud Photium Cod. 232. Hippolytum refert inter eos qvi non Nicolaitas modo, sed Nicolaum ipsum qvoqve graviter reprehenderunt; nam in suo de Patrum repugnantibus sententiis libro inter alia Gobarus commemoravit ποίας ὑπολήψεις εἶχεν Ἱππόλυτος καὶ Ἐπιφάνιος περὶ Νικολάου τοῦ ἑνὸς τῶν ζʹ διακόνων, καὶ ὅτι ἰσχυρῶς αὐτοῦ καταγινώσκουσιν. Ἰγνάτιος μέντοι ὁ θεοφόρος καὶ Κλήμης ὁ Στρωματεὺς, καὶ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου, καὶ Θεοδώρητος ὁ Κύρου τὴν μὲν Νικολαϊτῶν καταγινώσκουσιν αἵρεσιν, τὸν δὲ Νικόλαον μὴ τὸν τοιοῦτον εἶναι φαίνονται.

Theodoretus lib. 3. de hæreticis fabulis cap. 1. qvod est de Nicolaitis: κατὰ τούτων καὶ ὁ προῤῥηθεὶς συνέγραψε Κλήμης, καὶ Εἰρηναῖος, καὶ Ὠριγένης καὶ Ἱππόλυτος ὁ Ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς.

a) Mirantur eruditi qvod Dositheenorum nullam facit in libris suis facit mentionem S. Irenæus, uti nec Noëti facit, qvi post Irenæi demum tempora ortus esse videtur. Sed meminere Epiphanius, Theodoritus & alii, Hippolyti ut videntur libro usi. Fortasse Irenæus etiam qvædam de aliis hæreticis tetigerat in suo διαλέξεων libro qvem memorat Eusebius V. 26. *varios tractatus* vocat Hieron. citat & Damascenus in parallel. T. 2. novæ edit. p 724. Vide & supra, p. 87.

b) Ex hoc loco apparet, apud Photium Cod. 202 in verbis qvæ supra p. 6. retuli, non esse legendum οὔτε μάλα, sed: τοὺς Ἀττικοὺς ὄντι μάλα θεσμοὺς δυσωπεῖται, nisi qvis & hic legat ἀποστρέφεται pro ἐπιστρέφεται, qvod neutiqvam probo, nullo codice MS. suffragante.

c) Epistolam ad Hebræos alii etiam illa ætate in Occidente præsertim negarunt Pauli esse, atqve Irenæum hoc in parte Hippolyto ὁμόψηφον fuisse testatur Stephanus Gobarus apud Photium Cod. 232. ὅτι Ἱππόλυτος καὶ Εἰρηναῖος τὴν πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολὴν Παύλου, οὐκ ἐκείνου εἶναί φασι p 477.

d) Qvæ seqvuntur, licet similia ex male intellectis Eusebii VI. 23. verbis habet etiam Syncellus p. 358. Ambrosio Alexandrino Origenis ἐργοδιώκτῃ competunt, non Hippolyto, ut à multis viris doctis jam animadversum. Confer Hieronymi locum supra p. 1.

e) Hippolytus nimirum.

CONTRA MARCIONEM.

Singillatim etiam *adversus Marcionem* scripsisse testatur Hieronymus, ex qvo non satis certum apparet, num librum *de resurrectione* Marcioni opposuerit. Vide supra p. 1. Ἀντιῤῥητικὸν πρὸς Μαρκίωνα vocat Nicephorus IV. 31. qvi librum de resurrectione non memorat, qvemadmodum nec Syncellus, p. 358. testatus Hippolytum πρὸς Μαρκίωνα καὶ τὰς λοιπὰς αἱρέσεις scripsisse. Tillemontio videtur etiam oppositum Marcioni volumen fuisse qvod scripserat Hippolytus περὶ τ' ἀγαθοῦ καὶ πόθεν τὸ κακόν, memoratqve Eusebius VI. 22. Hist. A Theodoreto lib. 1. de hæreticis fabulis inter eos qvi ἄριστα καὶ σοφώτατα Marcionem confutarunt, Hippolytus qvoqve celebratur. Cæteri sunt: Justinus Martyr, Theophilus Antiochenus Episcopus, Philippus Gortynæ Episcopus, Irenæus Lugdunensis, Modestus, Origenes, Rhodon, Adamantius & Eusebius Emesenus.

CONTRA MONTANISTAS.

Stephanus Gobarus teste Photio Cod. 232. p. 477. inter alia retulit τίνας ὑπολήψεις εἶχεν ὁ ἁγιώτατος Ἱππόλυτος περὶ τῆς τῶν Μοντανιστῶν αἱρέσεως, καὶ τίνας ὁ ἐν ἁγίοις τῆς Νύσσης Γρηγόριος.

ADVERSUS CAIANOS.

Hebed Jesu in Catalogo librorum Chaldaicorum memorat *S. Hippolyti adversus Cajum capita.* Intellige hæreticos Καϊανοὺς de qvibus viri docti ad Irenæum lib. 1. c. 35. Nam Cajum Hippolyti æqvalem atq; eodem Magistro S. Irenæo usum intelligi non crediderim, qvi potius ipse adversus varios hæreticos pugnavit, ut scripta ejus referens dixi lib. V. Bibl. Græcæ c. 1. p. 267.

CONTRA EOS, QVI PASCHA CUM JUDÆIS CELEBRABANT.

Chronicon Paschale, quod Alexandrinum vulgo appellant, pag. 6.

Hippolytus pietatis Martyr, Portus juxta Romam Episcopus, in libro qvem adversus omnes hæreses confecit, hæc ita verbotenus scripsit: *Video quid contentionis præcipuum firmamentum ac robur sit. Ait enim:* * Fecit Pascha Christus hac die, ideo necesse est ut eodem modo faciam qvo fecit Dominus, & passus est. *Verum fallitur, cum non advertat, illo que passus est tempore, non manducasse CHristum legale Pascha. Erat enim ipse Pascha* † *quod prænunciatum fuerat, ac hora statuta completum fuit.*

Ἱππόλυτος ὁ τῆς εὐσεβείας μάρτυς, Ἐπίσκοπος γεγονὼς τοῦ καλουμένου Πόρτου πλησίον Ῥώμης, ἐν τῷ πρὸς ἁπάσας τὰς αἱρέσεις συντάγματι ἔγραψεν ἐπὶ λέξεως οὕτως. Ὁρῶ μὲν οὖν ὅτι φιλονεικίας τὸ ἔργον. Λέγει γὰρ οὕτως * ἐποίησεν τὸ πάσχα ὁ χριστὸς τότε τῇ ἡμέρᾳ καὶ ἔπαθεν. διὸ κἀμὲ δεῖ ὃν τρόπον ὁ Κύριος ἐποίησεν, οὕτω ποιεῖν. πεπλάνηται δὲ μὴ γινώσκων, ὅτι τῷ ** καιρῷ ἔπασχεν ὁ χριστὸς οὐκ ἔφαγε τὸ κατὰ νόμον πάσχα. Οὗτος γὰρ ἦν τὸ πάσχα † τὸ προκεκηρυγμένον, καὶ τελειούμενον τῇ ὡρισμένῃ ἡμέρᾳ.

CONTRA VALENTINIANOS.

S. Epiphanius hæresi XXXI. c. 33. T. 1. p. 205.

Nos autem partim iis qvæ à nobis breviter sunt disputata, partim qvæ ab aliis sinceris id genus Scriptoribus elucubrata sunt, contenti, cum nonnullos qvoqve videamus de hoc argumento scripsisse, præsertimqve Clementem, Irenæum & Hippolytum, aliosqve complures, qvi admirabili qvadam facultate illorum dogmata refutarunt, non multum in eo, ut dictum est, elaborare studuimus, satis superqve illorum opera factum arbitrati: idqve ipsum apud nos existimantes, neminem esse paulum intelligentem, cui vel ex ipsis illorum Libris ac dogmatibus non ea facile occurrunt, qvæ ad illos refellendos idonea sunt.

Ἡμεῖς δὲ ἀρκεσθέντες τοῖς τε παρ' ἡμῶν λεχθεῖσιν ὀλίγοις, καὶ τοῖς ὑπὸ τῶν τῆς ἀληθείας συγγραφέων τούτων λεχθεῖσί τε καὶ συνταχθεῖσι, καὶ ὁρῶντες ὅτι ἄλλοι πεπονήκασι, φημὶ δὲ Κλήμης καὶ Εἰρηναῖος καὶ Ἱππόλυτος, καὶ ἄλλοι πλείους, οἳ καὶ θαυμαστῶς τὴν κατ' αὐτῶν πεποίηνται ἀνατροπὴν, οὐ πάνυ τι τῷ καμάτῳ προσθεῖναι ὡς προεῖπον, ἠθελήσαμεν, ἱκανωθέντες τοῖς προειρημένοις ἀνδράσι, καὶ αὐτὸ τοῦτο διανοηθέντες, ὅτι παντὶ συνετῷ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἐν τοῖς διδάγμασιν αὐτῶν λόγων ἡ ἀνατροπὴ αὐτῶν κατ' αὐτῶν φανήσεται.

Gela-

* Ait, nimirum Hippolyti adversarius, unus ex præcursoribus Qvartadecimanorum.

** Leg. ἐν ᾧ.

† Adde locum Hippolyti e libro de Paschate qvem dedi supra p 45.

Gelasius Episcopus Romanus in testimoniis de duabus Naturis in CHristo, Tom. VIII. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 704.

HIPPOLYTI EPISCOPI ET MARTYRIS ARABUM METROPOLIS IN MEMORIA HÆRESIUM. Hic procedens in Mundum, Deus & Homo apparuit, & hominem qvidem eum facile est intelligere, † cum esurit, & fatigatur, & laborat, & sitit, & formidat, & fugit, orat, contristatur, & super cervical dormit, & calicem respuit passionis, & anxius sudat, & ab Angelo confortatur, & à Juda traditur, & contumeliam patitur, à Caipha & Herode despicitur, à Pilato flagellatur, eiqve à militibus illuditur, & à Judæis ligno configitur, & ad Pâtrem clamans commendat Spiritum, & inclinato capite spiritum tradit, latus lancea perforatur, involutus in syndone ponitur in sepulchro, & à Patre die tertia suscitatur. Divinitatem vero ejus videre rursus clarum est, qvando laudatur ab Angelis, & hoc à Pastoribus inspicitur, & expectatur à Simeone, & ab Anna testimonium perhibetur, & qværitur à Magis, & ab stella designatur, & aqva in nuptiis operatur vinum, & increpat mare violentiâ commotum ventorum, & ambulat super mare, & cœcum ex nativitate videre facit, & mortuum Lazarum qvatriduanum resuscitat, & varias facit virtutes, datqve discipulis potestatem.

EJUSDEM. Vidisti qvod secundum carnem qvidem ejus ex David erat, * qvod vero secundum spiritum, ex Deo: qvapropter probatum est eundem & Deum & hominem.

† Similia leguntur in Hippolyti contra Noëtum cap. 18. qvod habes infra.

CONTRA BERONEM ** ET HELICEM.

Anastasius Presbyter & Apocrisiarius Romæ in Epistola ad Theodosium Presbyterum Gangrensem T. 3. Opp. Jacobi Sirmondi pag. 579.

Præterea misi ad præsens cum hac Epistola mea Deo honorabilibus vobis, & per vos sanctissimæ & orthodoxæ qvæ illic est Ecclesiæ, rotulam habentem testimonia ex dictis sancti Hippolyti Episcopi Portus Romani ac Martyris CHristi DEI nostri, qvo & per ea nosse habeatis, qvam concorditer cum aliis omnibus sanctis Patribus & ardue & Salvatoris nostri JEsu CHristi prædicet naturas & operationes, refellat autem eos qvi unam operationem & naturam unam Divinitatis & Humanitatis ejus dogmatizant: utpote convertibilitatem simul & commixtionem, confusionemqve ac divisionem utriusqve ipsius naturæ annunciantes. Qværite sane diligenter hujuscemodi sacrum Patris illius librum, secundum superscriptionem qvæ testimoniis præminet. Si enim inveneritis eum, multa & necessaria poteritis ex eo legere testimonia super eisdem Salvatoris nostri naturis & operationibus. Hunc qvippe librum Byzantii nobis, anteqvam passi fuissemus, delatum, cum hunc totum vellemus transscribere, subito juxta consuetudinem suam insistentes adversarii, latronum more rapuerunt, & non valuimus ex ipso plus qvam hæc octo testimonia tollere.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ ἐπισκόπου Πόρτου, ἤγουν τοῦ λιμένος Ῥώμης, καὶ μάρτυρος τῆς ἀληθείας, ἐκ τοῦ κατὰ Βήρωνος καὶ Ἥλικος τῶν αἱρετικῶν, περὶ θεολογίας καὶ σαρκώσεως κατὰ στοιχεῖον λόγου, οὗ ἡ ἀρχὴ, Ἅγιος ἅγιος, ἅγιος, κύριος σαβαὼθ ἀσιγήτῳ φωνῇ βοῶντα τὰ Σεραφὶμ τὸν Θεὸν δοξάζουσι.

SANCTI HIPPOLYTI Episcopi Portus Romani & Martyris Veritatis, ex sermone qui est per elementum de Theologia & Incarnatione contra Beronem & Helicem Hæreticos, cujus initium est Ἅγιος ἅγιος, ἅγιος, Dominus Sabaoth incessanti voce clamantes Seraphim Deum glorificant.

Anastasio Presbytero Inteprete.

ΑΠΕΙΡΟΔΥΝΑΜΩ γὰρ θελήσει τοῦ Θεοῦ καὶ γέγονε πάντα, καὶ σώζεται τὰ γινόμενα, κατὰ τοὺς ἑαυτῶν ἀκριβῶς ἕκαστα συντηρούμενα λόγους, αὐτῷ τῷ κατὰ φύσιν ἀπειροδυνάμῳ Θεῷ, καὶ ποιητῇ τῶν ὅλων. τῆς θείας αὐτοῦ θελήσεως, ᾗ τὰ πάντα πεποίηκέ τε καὶ κινεῖ, τοῖς ἑαυτῶν ἕκαστα φυσικοῖς διεξαγόμενα νό-

IMMENSÆ qvippe viriutis voluntate Dei & facta sunt omnia, & salvantur qvæ facta sunt, secundum suas *a*) ipsius oportune singula conservata rationes, ei qvi est secundum naturam immensæ virtutis Deus & factor universorum, divina voluntate, qvæ omnia fecit, ac movet, suis una-

* Ita leg. pro *narrat*.

** De Berone hæc Hippolytus fragmento V. Βήρως γάρ τις ἔναγχος μεθ᾽ ἑτέρων τινῶν τὴν Βαλεντίνου φαντασίαν ἀφέντες χείρονι κακῷ κατεπάρησαν, λέγοντες τὴν μὲν προσληφθεῖσαν τῷ λόγῳ σάρκα γενέσθαι ταυτουργὸν τῇ θεότητι διὰ τὴν πρόσληψιν. Pro Ἥλικος Codex Regis Christianiss. & Colbertinus Nicephori CPolitani MS. in cujus antirrheticis adversus Iconomachos Hippolyti fragmenta Græce servata sunt, legit ἡλικιώτου τῶν αἱρετικῶν, pro qvo lib. V. Bibl. Græcæ pag. 207 jam notavi me legendum suspicari ἡλικιωτῶν αἱρετικῶν, ut sensus sit: *adversus Beronem & Hæreticos alios ejus æquales*.

a) Ipsorum.

unaqvæqve naturalibus producta legibus, immobili permanente. Qvod enim immensum est, nulla ratione vel modo recipit motum, non habens qvo & circa qvod moveatur. Vertibilitas enim ejus, qvi est inexpers motionis, motus est. Propter qvod secundum nos veraciter factum homo absqve peccato Dei verbum, operatumqve ac paciens humanitus qvæcumqve naturæ sunt sine peccato, & naturalis carnis circumscriptionem propter nos sustinens, *b*) nullam omnino propter exinanitionem vicissitudinem pertulit, cui idipsum est patri factum, id ipsum carni. Sed sicut erat sine carne, omni etiam excepta circumscriptione permansit, & per carnem deifice operans qvæ Deitatis sunt, utraqve ostendens se per qvæ dupliciter, divine scilicet & humane, operatum est secundum eandem, qvæ veraciter vera est, & naturalis substantia: Deum immensum simul & circumscriptum hominem existentem & intellectum, utriusqve perfecte perfectionem habentem, cum eadem operatione, id est naturali proprietate, ex qvib[9] manentem semper secundum naturam sine convertibilitate earũ differentiam scimus. Sed non sicut qvidam ajunt, secundum comparationem, ne eundem sibi secundum ipsum præter qvod oportet, majorem ac minorem dicamus. Connaturalium qvippe, & non eorum qvæ alterius sunt naturæ, comparationes existunt. Deo enim factori omnium factorum, infinitoqve finitivum, & infinitati finis secundum nullam comparatur rationem, cum semper & per omnia naturaliter ab invicem, sed non comparative differant. Qvanqvam ineffabilis qvædam & indirumpibilis in unam substantiam utriusqve facta sit unitas, omnem penitus omnis facti scientiam fugiens. Divinitas enim, ut erat ante incarnationem, est & post incarnationem, secundum naturam infinita, incomprehensibilis, impassibilis, inconvertibilis, per se potens & ut totum dicamus, subsistens substantialis, sola infinitæ vitutis bonum.

μοις, ἀκινήτου συνδιαμενούσης. Τὸ γὰρ ἄπειρον κατ' οὐδένα τρόπον, ἢ λόγον, ἐπιδέχεται κίνησιν, οὐκ ἔχον ὅπει καὶ περὶ ὃ κινηθήσεται. Τροπὴ γὰρ τοῦ κατὰ φύσιν ἀπείρου, κινεῖσθαι μὴ πεφυκότος, ἡ κίνησις. Διὸ καὶ καθ' ἡμᾶς ἀληθῶς γενόμενος ἄνθρωπος χωρὶς ἁμαρτίας ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἐνεργήσας τε καὶ παθὼν ἀνθρωπίνως ὅσα τῆς φύσεώς ἐστιν ἀναμάρτητα, καὶ φυσικῆς σαρκὸς περιγραφῆς ἀναδεχόμενος δι' ἡμᾶς, τροπὴν οὐχ ὑπέμεινεν, μηδ' ἐν παντελῶς ὁ ταυτόν ἐστι τῷ Πατρὶ, γενόμενος ταυτὸν τῇ σαρκὶ διὰ τὴν κένωσιν. *c*) ἀλλ' ὥσπερ ἦν δίχα σαρκὸς, πάσης ἔξω περιγραφῆς μεμένηκε. καὶ διὰ σαρκὸς θεϊκῶς ἐνεργήσας ἅπερ θεότητός ἐστιν. ἀμφότερα δεικνὺς ἑαυτὸν, δι' ὧν ἀμφοτέρως, θεϊκῶς δή φημι καὶ ἀνθρωπίνως, ἐνήργησε, κατ' αὐτὴν τὴν ὄντως ἀληθῆ καὶ φυσικὴν ὕπαρξιν. Θεὸν ἄπειρον ὁμοῦ καὶ περιγραπτὸν ἄνθρωπον ὄντα τε καὶ νοούμενον, τὴν οὐσίαν ἑκατέρου τελείως τελείαν ἔχοντα, μετὰ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας, ἤγουν φυσικῆς ἰδιότητος· ἐξ ὧν μένουσαν ἀεὶ κατὰ φύσιν δίχα τροπῆς τὴν αὐτῶν ἴσμεν διαφοράν. ἀλλ' οὐχ ὥς τινές φασι κατὰ σύγκρισιν. * ἵνα μὴ τὸν αὐτὸν ἑαυτῷ κατὰ τὸ αὐτὸ, παρ' ὃ δεῖ, μείζονα καὶ μείονα λέγωμεν. ὁμοφυῶν γὰρ, οὐχ ἑτεροφυῶν, αἱ συγκρίσεις. Θεῷ δὲ ποιητῇ τῶν ὅλων ποιητὸν, ἀπείρῳ περατὸν, καὶ ἀπειρίᾳ πέρας, κατ' οὐδένα συγκρίνεται λόγον, ἀεὶ κατὰ πάντα φυσικῶς, ἀλλ' οὐ συγκριτικῶς, ἀλλήλων διαφέροντα. κἂν ἄρρητός τις καὶ ἄρρηκτος εἰς μίαν ὑπόστασιν ἀμφοτέρων γέγονεν ἕνωσις, πᾶσαν παντὸς γενητοῦ παντελῶς διαφεύγουσα γνῶσιν. Τὸ γὰρ Θεῖον, ὡς ἦν πρὸ σαρκώσεως, ἐστὶ καὶ μετὰ σάρκωσιν, κατὰ φύσιν ἄπειρον, ἄληπτον, ἀπαθὲς, ἀσύγκριτον, ἀναλλοίωτον, ἄτρεπτον, αὐτοσθενὲς, καὶ τὸ πᾶν εἰπεῖν, ὑφεστὼς οὐσιῶδες μόνον ἀπειροσθενὲς ἀγαθόν.

Ejusdem, ex eodem Sermone. II.

Factus ergo veraciter secundum Scripturas, non conversus universorum Deus homo sine peccato, ut novit ipse solus, cum sit artifex naturalis eorum qvæ sunt supra sensum, in ipsa simul salutari incarnatione deitatis sua coaptans carni operationem, non circumscriptam ea propter evacuationem, nec sicut ex deitate sua, ita & ex ipsa naturaliter cognitam *d*) sed in qvibuscumqve incarnatus deifice operatus est, per ipsam declaratam. Non enim caro facta est per naturam deitas translata natura, facta

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. β'.

Γέγονεν οὖν ἀληθῶς, κατὰ τὰς γραφὰς, μὴ τραπεὶς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, ἄνθρωπος ἀναμάρτητος. ὡς οἶδεν αὐτὸς μόνος ὑπάρχων τεχνίτης φυσικὸς τῶν ὑπὲρ ἔννοιαν. κατ' αὐτὴν ἅμα τὴν σωτήριον σάρκωσιν, τῆς ἰδίας θεότητος ἐμποιήσας τῇ σαρκὶ τὴν ἐνέργειαν, οὐ περιγραφομένην αὐτῇ διὰ τὴν κένωσιν, οὐδ' ὥσπερ τῆς αὐτοῦ θεότητος, οὕτω καὶ αὐτῆς φυσικῶς ἐκφυομένην. ἀλλ' ἐν οἷς σαρκωθεὶς θεϊκῶς ἐνήργησε δι' αὐτῆς ἐκφαινομένην, οὐ γὰρ γέγονε φύσει θεότης μεταβληθεῖσα τὴν φύσιν, ἡ σὰρξ γενομένη τῇ φύσει θεό-

b) *Mutila ibi Anastasii versio est Ita vertendum videtur:* nulla re omnino verbum, qvod idem est cum Patre, factum est idem cum carne propter exinanitionem. *Verbum* idem cum Patre *dicitur propter* τὸ ὁμοούσιον. *Vide Georgium Bullum in defensione Fidei Nicænæ p.* 161. *c*) In MS. Nicephori ἕνωσιν. malè.

* Error hic Apollinari & Eutyche longe antiqvior & jam à Tertulliano c. 27. contra Praxeam confutatus. Adde qvæ infra loco V. de Berone, & Euthymium tit. 15. Panopliæ, Garnerium ad Mercatorum T. 1. p. 118.

d) Natam.

θεότητος σάρξ. ἀλλ' ὅπερ ἦν καὶ θεότητι συμφυεῖσα μεμένηκε τὴν φύσιν καὶ τὴν ἐνέργειαν. καθὼς εἶπεν ὁ Σωτήρ. τὸ μὲν Πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σάρξ ἀσθενής. καθ' ἣν ἐνεργήσας τε καὶ παθὼν ἅπερ ἦν ἀναμαρτήτου σαρκός, τὴν ὑπὲρ ἡμῶν ἐπιστώσατο κένωσιν θεότητος, θαύμασι καὶ σαρκὸς παθήμασι φυσικοῖς βεβαιουμένην. διὰ γὰρ τοῦτο γέγονεν ἄνθρωπος ὁ τῶν ὅλων Θεός, ἵνα σαρκὶ μὲν παθητῇ πάσχων, ἅπαν ἡμῶν τὸ τῷ θανάτῳ πραθὲν λυτρώσηται γένος. ἀπαθεῖ δὲ θεότητι διὰ σαρκὸς θαυματουργῶν, πρὸς τὴν ἀκήρατον αὐτοῦ καὶ μακαρίαν ἐπαναγάγῃ ζωήν. καὶ τὰ κατ' οὐρανοὺς ἅγια τάγματα τῶν νοερῶν οὐσιῶν στομώσῃ πρὸς ἀτρεψίαν τῷ μυστηρίῳ τῆς αὐτοῦ σωματώσεως, ἧς ἔργον ἡ τῶν ὅλων ἐστὶν εἰς αὐτὸν ἀνακεφαλαίωσις. μεμένηκεν οὖν καὶ σαρκωθεὶς κατὰ τὴν φύσιν Θεὸς ὑπεράπειρος, τὴν ἑαυτῷ συγγενῆ καὶ κατάλληλον ἔχων ἐνέργειαν. τῆς μὲν θεότητος οὐσιωδῶς ἐκφυομένην. διὰ δὲ τῆς αὐτοῦ παναγίας σαρκὸς ἐν τοῖς θαύμασιν οἰκονομικῶς ἐκφαινομένην. ἵνα πιστωθῇ Θεὸς εἶναι, δι' ἀσθενοῦς φύσει σαρκὸς αὐτουργῶν τὴν τοῦ παντὸς σωτηρίαν.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. γ'.

Κἀμοὶ γὰρ, ἵνα τρανώσω παραδείγματι τὸ περὶ Σωτῆρος λεχθὲν, ὁ φυσικός μου λόγος συγγενής ἐστι καὶ κατάλληλος ὄντι λογικῷ τε καὶ νοερῷ τὴν ψυχήν. ἧς κατὰ φύσιν ἐστὶν αὐτοκίνητος ἐνέργειά τε καὶ πρώτη δύναμις ἀεικίνητος, ὁ λόγος φυσικῶς αὐτῆς πηγαζόμενος. ὃν ῥηματίσας τε καὶ γράμμασι δὲ χαράξας, γλώσσῃ μὲν ὀργανικῶς, ὅτι χρὴ προφέρω, καὶ γράμμασι τεχνικῶς διὰ τῶν ἀνομοίων μὲν i) ὑπαρχόντων καὶ διὰ τῶν ἀνομοίων μὴ τραπέντα δεικνὺς αὐτὸν ἐξακουόμενον. οὐ γὰρ γλώσσης καὶ γραμμάτων ὁ φυσικός μου λόγος ἐστί, κἂν δι' αὐτῶν αὐτοῦ k) ποιοῦμαι τὴν προφοράν. ἀλλ' ἐμοῦ τοῦ κατὰ φύσιν λαλοῦντος, καὶ δι' ἀμφοῖν αὐτὸν ὡς ἐμὸν ἐκφωνοῦντος. τῆς μὲν νοερᾶς μου ψυχῆς φυσικῶς ἀεὶ πηγαζόμενον. διὰ δὲ τῆς σωματικῆς μου γλώσσης ὀργανικῶς, ὡς ἔφην, ὅτε χρὴ προφερόμενον. l) ὥσπερ οὖν ἐφ' ἡμῶν, ὅσον εἰκάσαι τὸ παντελῶς ἀνείκαστον, διὰ τῆς σωματικῆς ἡμῶν γλώσσης ἀτρέπτως ἡ κατὰ φύσιν τῆς ψυχῆς λογικὴ προφέρεται δύναμις. οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ὑπερφυοῦς τοῦ Θεοῦ σωματώσεως, διὰ τῆς αὐτοῦ παναγίας σαρκὸς, ἐν οἷς ἂν θεϊκῶς ἐνήργησε, δίχα τροπῆς ἡ παντοκρατορικὴ, καὶ τῶν ὅλων ποιητικὴ τῆς

videlicet secundum naturam deitatis caro, sed qvod erat etiam deitati coaptata mansit, id est caro infirma. Et passibilis natura & operatione, qvemadmodum Salvator ait: e) *Spiritus quidem promptus; caro autem infirma*. In qva operatus & passus qvæ erant carnis absqve peccato exinationem pro nobis indicavit, f) divinitatis miraculis, & carnis passionibus naturaliter roboratam. Propter hocenim factus est homo universorum Deus, ut carne qvidem passibili patiens, totum nostrum morti venditum redimeret genus: impassabili vero deitate per carnem mirabiliter operans, ad immortalem, illud & beatam reduceret vitam, de qva ceciderat diabolo parens. Atqve sanctos intellectualium substantiarum cæli ordines ad inconvertibilitatem g) mysterio suæ stabiliret incorporationis. Cujus opus omnium in eum recapitulatio est h) Mansit ergo etiam incarnatus secundum naturam Deus superimmensus, sibi cognatam & convenientem habens operationem, ex Deitate qvidem substantialiter natam, per sanctissimam vero carnem in miraculis dispensatorie declaratam. Ut credatur Deus esse, per infirmam natura carnem per se operans universitatis salutem.

Ejusdem, ex eodem Sermone. III.

Etenim & mihi, ut paradigmate qvod de Salvatore dictum est exprimam, naturalis sermo meus cognatus est & competens, cum sim rationalis & intellectualis anima, cujus secundum naturam est a se mobilis operatio ac prima virtus, semper mobilis sermo naturaliter ex ea profluens. Qvem verbis prolatum, & lineis exaratum, lingua qvidem organice cum oportet produco, & literis artificiose per indissimilia non existentem, dissimilibus non fugientem ostendens eum subauditum. Non enim linguæ ac literarum naturalis sermo meus est; licet per eas ipsius faciamus pronunciationem: sed meus, qvi secundum naturam loqvor, & per utrasqve illum ut meum pronuncio. Ab intellectuali qvidem anima mea semper naturaliter dirivatum: per corporalem vero linguam meam organice, ut dixi, cum oportet productum. Sicut ergo in nobis, qvantum æstimare possumus qvod modis omnibus est inæstimabile, per corporalem linguam nostram inconvertibiliter, qvæ secundum naturam est, animæ rationabilis producitur virtus. Ita & in gloriosa Dei incarnatione, per sanctissiman carnem suam in qvibuscumqve divine operaretur, si-

 ne

e) *Matt*. 26. 42. Spiritus τὸ νοητὸν, in Christo, ipsa Deitas. Sic Athanas. &c. Caro τὸ ὁρώμενον. *Combefis*.
f) Probavit, persuasit.
g) Atqvi Angeli ante Christi incorporationem alioqve ordine confirmati. *Combefis*.
h) Ephes. 1. 10. i) Anastasius legit μή. k) Ποιοῦμεν.
l) Ὥσπερ οὖν) Nicephorus Patriarcha CP. citat hunc locum in libro contra impugnatores imaginum, qvi MS. extat in Bibliotheca Regis Christianiss. & in Colbertina.

ne convertibilitate omnipotentiva & cunctorum factiva, totius deitatis operatio monstrabatur, absqve omni fecundum naturam circumscriptione permanens, licet per carnem fulgeret natura circumfinita. Non enim circumscribitur factitia natura qvod fecundum. naturam factum non est, licet cooriatur ei per conceptionem omnem sensum circumscribentem: nec etiam in eodem ipso sibi natura differtur aliqvando & naturalis operatio, donec utrumqve intra propriam manet naturalem inconvertibilitatem. Connaturalium enim tantum per se operans est motus, manifestans substantiam, cujus naturalem constat esse virtutem: diversæ naturæ proprietatis substantia nulla ratione esse vel fieri sine convertibilitate valente.

ὅλης θεότητος ἐνέργεια m) διαδείκνυται, πάσης ἐκτὸς κατὰ φύσιν περιγραφῆς διαμένουσα, κἂν διὰ σαρκὸς διέλαμψε φύσει n) πεπερασμένης. οὐ γὰρ πέφυκε περιγράφεσθαι γεννητῇ φύσει τὸ κατὰ φύσιν ἀγέννητον. κἂν συνέφυ αὐτῷ κατὰ σύλληψιν πάντα περιγράφουσαν νοῦν. οὔτε μὴν εἰς τὸ αὐτὸ αὐτῷ φέρεσθαι φύσεώς ποτε καὶ φυσικῆς ἐνεργείας, ἕως αἱ ἑκάτεραι τῆς ἰδίας ἐντὸς μένει φυσικῆς ἀτρεψίας. ὁμοφυῶν γὰρ μόνων ἡ ταυτουργός ἐστι κίνησις σημαίνουσα τὴν οὐσίαν, ἧς φυσικὴ καθέστηκε δύναμις, ἑτεροφυοῦς ἰδιότητος οὐσίας εἶναι κατ' οὐδένα λόγον, ἢ γενέσθαι δίχα τροπῆς δυναμένην.

Ejusdem, ex eodem Sermone. IV.

Mysterium namqve divinæ incarnationis Apostolis & Prophetis atqve Doctoribus duplam ac diversam in omnibus habere naturalem theoriam dinoscitur, cum sit perfectæ deitatis & plenæ demonstrativum humanitatis. o) Qvarum donec unum secundum substantiam non cognitum fuerit verbum unius operationis, cum utriusqve sit, numqvam aliqvando cognoscetur motus. Cum enim semper secundum naturam existat Deus, superinfinita virtute factus, sicut voluit, homo sine peccato, qvod erat est, cum qvantis cognoscitur Deus: & qvod factus est, est cum qvantis esse cognoscitur homo. Secundum utrumqve suum semper permanens sine casu, qvibus divine pariter & humane operatus est: perfectionem per omnem utriusqve rationem sibi naturaliter incommutabilem salvans.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. δ'.

Τὸ γὰρ μυστήριον τῆς θείας σαρκώσεως, Ἀποστόλοις τε, καὶ Προφήταις, καὶ Διδασκάλοις διττὴν καὶ διάφορον ἔχον διέγνωσαν τὴν ἐν πᾶσι φυσικὴν θεωρίαν. ἀνελλιπῶς ὑπάρχον θεότητος, καὶ πλήρους ἐνδεικτικὸν ἀνθρωπότητος ὄν. ἕως ἂν οὐχ ὡς κατὰ τὴν οὐσίαν γνωρίζοιτο Λόγος μιᾶς ἐνεργείας, οὐδέποτε καθ' ὁτιοῦν ἀμφοτέρων γνωσθήσεται κίνησις. ὁ γὰρ ἀεὶ κατὰ φύσιν ὑπάρχων Θεὸς, ὑπεραπείρῳ δυνάμει γενόμενος ὡς ἠθέλησεν ἄνθρωπος ἀναμάρτητος, ὅπερ ἦν ἐστι, μεθ' ὅσων νοεῖται Θεός. καὶ ὅπερ γέγονεν ἐστι μεθ' ὅσων νοεῖται καὶ γνωρίζεσθαι πέφυκεν ἄνθρωπος. ἑαυτοῦ καθ' ἑκάτερον ἀεὶ μένων ἀνέκπτωτος, οἷς θεικῶς ὁμοῦ καὶ ἀνθρωπίνως ἐνήργησε, τέλειον κατὰ τὸν ἑκατέρου λόγον σώζων ἑαυτοῦ φυσικῶς ἀναλλοίωτον.

Ejusdem, ex eodem Sermone. V.

Bero enim qvidam nuper, & alii qvidam, Valentini phantasia deserta, deteriori irretiti sunt pravitati, dicentes assumptam a Verbo carnem fuisse eadem qvæ divinitas operata est operatam. Divinitatem vero compassibilem carni propter exinanitionem: convertibilitatem simul & commixtionem, seu confusionem, atqve utriusqve in invicem mutationem dogmatizantes. Si enim assumpta caro facta est cooperatrix divinitati, liqvet qvod & natura Deus cum qvotqvot est intelligatur Deus: & si facta est exinanita compassibilis carni divinitas, liqvet qvod & natura caro cum qvotqvot est naturaliter esse intelligatur caro. Ea qvippe qvæ mutuo sunt cooperantia, & eadem

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. ε'.

Βήρων γάρ τις ἔναγχος, μεθ' ἑτέρων τινῶν, τὴν Βαλεντίνου φαντασίαν ἀφέντες, χείρονι κακῷ κατεπάρησαν, λέγοντες, τὴν μὲν προσληφθεῖσαν τῷ Λόγῳ σάρκα γενέσθαι ταυτουργὸν τῇ θεότητι, διὰ τὴν πρόσληψιν. τὴν θεότητα δὲ γενέσθαι ταυτοπαθῆ τῇ σαρκὶ, διὰ κένωσιν. τροπὴν ὁμοῦ, καὶ φύρσιν, καὶ σύγχυσιν, καὶ τὴν εἰς ἀλλήλους ἀμφοτέρων μεταβολὴν δογματίζοντες. εἰ γὰρ προσληφθεῖσα ἡ σὰρξ γέγονε ταυτουργὸς τῇ θεότητι, δηλονότι καὶ φύσει Θεὸς μεθ' ὅσων φυσικῶς νοεῖται Θεός. καὶ εἰ γέγονε κενωθεῖσα τῇ σαρκὶ ταυτοπαθὴς ἡ θεότης, δηλονότι καὶ φύσει σὰρξ, μεθ' ὅσων φυσικῶς γνωρίζεσθαι πέφυκε σάρξ, τὰ γὰρ ἀλλήλοις ὁμοεργῆ, καὶ ταυτουργὰ, καὶ ὁμόφυλα πάντως, καὶ ταυτοπαθῆ, διαφορὰν

οὐκ

m) Διεδείκνυτο. n) Πεπερασμένης. Addit Nicephorus hanc annotationem: σημειωτέον ὅτι τὸ πεπερασμένης τ' αὐτόν ἐστι τῷ περιγεγραμμένης.

o) Eadem fere Concilium Chalced. Leo Papa &c. *Combefis.*

οὐκ ἐπιδέχεται φύσεως. καὶ φύσεων αὐτοῖς συγκεχυμένων ἔσται δυὰς ὁ Χριστὸς, καὶ προσώπων μεμερισμένων τετρὰς, τὸ φευκτέτατον. καὶ πῶς αὐτοῖς εἷς καὶ ὁ αὐτὸς, Θεὸς ἁμοῦ φύσει καὶ ἄνθρωπος, ὁ Χριστός; ποίαν δὲ κατ' αὐτοὺς ἕξει τὴν ὕπαρξιν, μεταβολῇ θεότητος γινόμενος ἄνθρωπος, καὶ σαρκὸς μεταποιήσει Θεός; ἡ γὰρ εἰς ἀλλήλας τούτων μετάπτωσις, παντελής ἐστιν ἀμφοτέρων ἀναίρεσις. σκοπείσθω δὴ πάλιν ἡμῖν ἑτέρως ὁ λόγος.

operantia, & ejusdem originis, profecto &compassibilia naturæ non suscipientia differentiam, &naturis sibi confusis erit dualitas Christus, & personis separatis fiet qvaternitas, qvod est nimium fugiendum, & qvomodo illis unus & idem ipse erit Deus natura simul & homo Christus? qvam etiam secundum ipsos habebit essentiam mutatione divinitatis factus homo, & carnis translatione Deus? Casus enim in alterutras, omnimoda est utrarumqve peremptio. Inspiciatur itaqve a nobis aliter sermo.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. ς'.

Εὐσεβὲς κεκύρωται δόγμα Χριστιανοῖς, κατ' αὐτήν τε φύσιν, καὶ τὴν ἐνέργειαν, καὶ πᾶν ἕτερον αὐτῷ προσφυὲς, ἴσον ἑαυτῷ καὶ ταυτὸν εἶναι τὸν Θεόν. μηδὲν ἑαυτῷ τῶν ἑαυτοῦ παντελῶς ἄνισον ἔχοντα, καὶ ἀκατάλληλον. εἰ τοίνυν κατὰ Βήρωνα τῆς αὐτῆς αὐτῷ προσληφθεῖσα φυσικῆς ἐνεργείας γέγονεν ἡ σὰρξ, δηλονότι καὶ τῆς αὐτῆς αὐτῷ γέγονε φύσεως μεθ' ὅσων ἡ φύσις, ἀναρχίας, ἀγεννησίας, ἀπειρίας, ἀϊδιότητος, ἀκαταληψίας, καὶ τῶν ὅσα τούτων καθ' ὑπεροχὴν ὁ θεολογικὸς ὑπερφυῶς ἐνορᾷ τῇ θεότητι λόγος. καὶ τρεπτὴν ἀμφότερα πέπονθεν, μηδετέρου τὸν τῆς ἰδίας φύσεως οὐσιώδη λόγον ἔτι σωζόμενον ἔχοντος. ὁ γὰρ ἑτεροφυῶν εἰδὼς ταυτουργίαν, σύγχυσιν ὁμοῦ φυσικὴν, καὶ διαίρεσιν αὐτῶν εἰσηγεῖται προσωπικήν. ἀδιαγνώστου παντελῶς τῇ τῶν ἰδιωμάτων μεταβολῇ τῆς φυσικῆς αὐτῶν γινομένης ὑπάρξεως.

Ejusdem, ex eodem Sermone. VI.

Pium Christianis constitutum est dogma credentibus, secundum eandem naturam ac operationem, &omne aliud sibi conveniens, æqvalem sibi & eundem ipsum esse Deum, nihil omnino eorum qvæ sua sunt inæqvale habentem & inconvenieus. Si igitur secundum Beronem assumpta sibi caro ejusdem operationis effecta est, haud dubium qvin & ejusdem facta est sibi naturæ, cum qvotqvot est natura, id est inprincipalitate, infactione, infinitate, sempiternitate, incomprehensibilitate, & qvæcumqve horum secundum magnitudinem Theologica amplissime inDeitate ratio contemplatur. & vicissitudinem utraqve passa sunt neutro naturæ suæ substantialem rationem ultra salvandam habente. Qvi enim eorum qvæ alterius sunt naturæ sentit eandem operationem, confusionem simul naturalem, & divisionem eorum personalem introducit: incognita prorsus idiomatum commutatione naturali eorum facta existentia·

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. ζ.

Εἰ δὲ τῆς αὐτῆς αὐτῷ μὴ γέγονε φύσεως, οὐδὲ τῆς αὐτῆς αὐτῷ ποτε γενήσεται φυσικῆς ἐνεργείας. ἵνα μὴ δειχθῇ τῇ φύσει τὴν ἐνέργειαν ἄνισον ἔχων, καὶ ἀκατάλληλον. καὶ τῆς αὐτοῦ δι' ὅλων τῶν ἑαυτοῦ φυσικῆς ἔξω γεγονὼς ἰσότητος, καὶ ταυτότητος. ὅπερ ἀσεβές.

Ejusdem, ex eodem Sermone p) VII.

Si vero ejusdem sibi non fuit naturæ, nec ejusdem sibi aliqvando fiet naturalis operationis, ne appareat secundum naturam operationem inæqvalem habere & inconvenientem, & suæ ipsius per omnia eorum qvæ sua sunt naturalis extraneus factus æqvalitatis & identitatis, qvod est penitus impium.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. η'.

Εἰς ταύτην δὲ τὴν πλάνην κατήχθησαν, κακῶς πεισθέντες ἰδίαν γενέσθαι τῆς σαρκὸς τὴν δι' αὐτῆς ἐκφανθεῖσαν ἐν τοῖς θαύμασι θείαν ἐνέργειαν. ᾗ τὸ πᾶν ὁ Χριστὸς οὐσιώσας καθ' ὃ νοεῖται Θεὸς συνέχει κρατούμενον. οὐ γὰρ ἔγνωσαν, ἀδύνατον εἶναι θείας ἐνέργειαν φύσεως ἑτεροφανοῦς οὐσίας ἰδίωμα γενέσθαι δίχα τροπῆς· οὐδὲ συνῆκαν, ὡς οὐ παντὸς ἰδιόν

Ejusdem, ex eodem Sermone. VIII.

In hunc autem errorem illati sunt male credentes propriam carnis effectam divinam operationem, qvæ per ipsam in miraculis manifestata est, qva totum Christus substantians secundum qvod intelligitur Deus, tenet retentum. Non enim cognoverunt, impossibile esse divinæ operationem naturæ, alterius naturæ substantiæ idioma fieri absqve convertibilitate, Ne-

Mmm qve

p) Hoc septimum capitulum Turrianus omisit.

qve intellexerunt, qvod non utiqve proprium sit carnis, qvod per eam qvidem ostensum est, non ex ea naturaliter ortum, præsertim cum claræ sit eis & manifestæ probationis. Ego enim lingua loqvens & manu scribens, unam & eandem per utramqve intellectualis animæ meæ profero cogitationem. Operationem ejus existentem naturalem nulla ratione ostendens eam lingva vel manu naturaliter ortam, sed nec effectam earum vel dictam cogitationem propter ejus ex utraqve manifestationem. Linguam enim vel manum cogitativam sapienter novit nemo: sicut nec sanctissimam Dei carnem, pro eo qvod assumpta sit, & per eam divina sit operatio clara effecta, secundum naturam conditricem. Sed pie confitetur credens, qvia propter salutem nostram, & ut ad inconversibilitatem ligaret universitatem, universorum conditor ex sanctissima semper Virgine Maria per conceptionem inviolabilem sine conversibilitate substantians sibimet animam intellectualem cum sensivo corpore, natura factus est homo malitiæ alienus: totus Deus ipse, totus homo idem ipse, totus Deus pariter natura & homo idem ipse. Deitate qvidem divina per suam ipsius sanctissimam carnem non existentia natura carnis operans, humanitate vero humana non existentia natura deitatis. Nil divinum nudum corpore operatur, nil humanum idem ipse privatum divinitate gerens, servans sibimet modum secundum utrumqve immutabilem, per qvem operatus est utraqve decenti more, ad approbationem perfectæ ac veræ, nihilqve habentis pravitatis inhumanationis suæ. Itaqve Bero qvidem sic se habens, ut dixi, operationis monade deitatem Christi & humanitatem naturaliter simul confundens, & partiens personaliter, dissolvit vitam. Ignorans solius contra naturalium personarum connaturalis identitatis eandem ipsam operationem esse significativam.

ἴδιόν ἐστι σαρκὸς, τὸ δι' αὐτῆς μὲν ἐκφαινόμενον, οὐκ αὐτῆς δὲ φυσικῶς ἐκφυόμενον. καί τοι σαφῶς αὐτοῖς οὔσης, καὶ προφανοῦς τῆς ἀποδείξεως. ἐγὼ γὰρ γλώσσῃ λαλῶν, καὶ χειρὶ γράφων, μίαν καὶ αὐτὴν δι' ἀμφοῖν τῆς νοερᾶς μου ψυχῆς ἐκφαίνω διάνοιαν, ἐνέργειαν αὐτῆς ὑπάρχουσαν φυσικήν. μηδενὶ λόγῳ δείξας αὐτὴν γλώσσης, ἢ χειρὸς, φυσικῶς ἐκφυομένην. μήτε μὴν γινομένην αὐτῶν ἢ λεγομένην διάνοιαν, διὰ τὴν δι' ἀμφοῖν αὐτῆς ἔκφανσιν. γλῶσσαν γὰρ, ἢ χεῖρα, διανοητικὴν οὐδεὶς οἶδεν οὐδείς. ὥσπερ οὐδὲ τὴν παναγίαν τοῦ Θεοῦ σάρκα, διὰ τὸ προσληφθεῖσαν, καὶ τὸ δι' αὐτῆς ἐκφανθεῖσαν τὴν θείαν ἐνέργειαν, γινομένην κατ' αὐτὸν φύσει δημιουργόν. ἀλλ' εὐσεβῶς ὁμολογεῖ πιστεύων ὅτι διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν, καὶ τὸ δῆσαι πρὸς ἀτρεψίας τὸ πᾶν, ὁ τῶν ὅλων δημιουργὸς ἐκ τῆς παναγίας ἀειπαρθένου Μαρίας, κατὰ σύλληψιν ἄχραντον, δίχα τροπῆς, ἐνουσιώσας ἑαυτῷ ψυχὴν νοερὰν μετὰ αἰσθητικοῦ σώματος, γέγονεν ἄνθρωπος φύσει κακίας ἀλλότριος, ὁ λόγος Θεος ὁ αὐτός. θεότητι μὲν τὰ θεῖα διὰ τῆς αὐτοῦ παναγίας σαρκὸς, οὐκ οὔσης φύσει τῆς σαρκὸς ἐνεργῶν, ἀνθρωπότητι δὲ τὰ ἀνθρώπινα, οὐκ οὔσης φύσει θεότητος, ἀνοχῇ πάσχων θεότητος. μηδὲν θεῖον γυμνὸν σώματος ἐνεργήσας· μηδὲ ἀνθρώπινον ὁ αὐτὸς ἄμοιρον δράσας θεότητος. τηρῶν ἑαυτῷ καὶ καθ' ὃν ἐνήργησεν ἀμφότερα καινοπρεπῆ q) τρόπον, τὸ κατ' ἄμφω φυσικῶς ἀναλλοίωτον. εἰς πίστωσιν τῆς ἑαυτοῦ τελείας ἐνανθρωπήσεως, τῆς ὄντως ἀληθοῦς, καὶ μηδὲν ἐχούσης φαυλότητος. ὁ μὲν οὖν Βήρων, οὕτως ἔχων ὡς ἔφην, ἐνεργείας μονάδι τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα συγχέας ὁμοῦ φυσικῶς, καὶ προσωπικῶς μερίζων καταλύει τὸν βίον· ἀγνοήσας μόνης τῆς τῶν ὁμοφυῶν προσώπων ὁμοφυοῦς ταυτότητος τὴν ταυτουργίαν εἶναι δηλωτικήν.

SYLLOGISMI
DE SUPPOSITIS * DIVINITUS SAPIENTIBUS TESTIMONIIS,
& aliis, ejusdem S. Anastasii.

ECCE nunc & sacratissimus hic & magnus Doctor, veritatisqve testis fidelis, concorditer cum aliis omnibus sanctis catholicæ Dei ac Apostolicæ institutoribus Ecclesiæ, duas secundum unitionem inconfusam & impartibilem qvemadmodum naturas, ita etiam duas voluntates & duas operationes congruentes & convenientes naturis, divinam ut dictum est & humanam, increatam & creatam, non inceptam & cæptam, tanqvam Dei simul & hominis unius & ejusdem Domini nostri JESU CHRISTI, magna

q) Affine istud, τὴν καινήν τινα ἐνέργειαν ἡμῖν πολιτευσάμενος. Dionys. Epist. 4. ad Cajum, *Combefis.*

* Id est, supra positis.

magna voce confitetur ac prædicat, & confiteri nobis fine prævaricatione jubet. Difficillimum autem esse, ac modis omnibus impossibile diffinit, ut unam voluntatem & operationem, aut naturam unam deitatis & humanitatis ejus confiteantur hi, qvi pie vivere volunt. Propter qvod & tale qvid in eo dogmatizantes, tanqvam impios & alienos immaculatæ nostræ Christianorum fidei abicit & condemnat, nosqve hoc facere protestatur. De duabus enim Salvatoris nostri Christi naturis & operationibus, ut breviter pauca ex sacris illius eloqviis expe-„diam, hæc evidenter affatur. r) Utraqve „ostendens super qvæ s) dupliciter, divi-„ne scilicet & humane, operatum est secun-„dum eandem qvæ veraciter vera est, & na-„turalis substantia, Deum immensum simul „& circumscriptum hominem t) existen-„tem & intellectum, substantiam utriusqve „perfecte perfectam habentem cum opera-„tione sua, u) id est naturali proprietate. „ET RURSUS. Non enim facta est natu-„ra Deitas transmutata natura caro, facta „natura divinitatis caro: sed qvod erat „etiam deitati coaptata mansit caro, infir-„ma & passibilis natura & operatione, sicut „ait Salvator x) *Spiritus quidem promptus, ca-„ro autem infirma.* ET ITERUM. Per „qvam operatus & patiens qvæ erant carnis „sine peccato, pro nobis indicavit exinani-„tionem deitatis, miraculis & carnis passio-„nibus naturaliter roboratam. ET ITE-„RUM. y) Mysterium divinæ incarna-„tionis Apostolis & Prophetis atqve Docto-„ribus duplam & diversam habere dinosci-„tur naturalem in omnibus theoriam, in-„diminutæ deitatis existens, & plenæ de-„monstrativum humanitatis. ET ITE-„RUM. Qvibus divine pariter & humane „operatus est, perfectionem, per omnem „utriusqve rationem, sibi naturaliter in-„commutabilem salvans. ET ITERUM. „ z) Nil divinum nudum corpore ope-„ratus, nil humanum idem ipse privatum „divinitate gerens: servans sibimet modum „secundum utrumqve immotabilem, per „qvem operatus est utraqve decenti more, „ad approbationem perfectæ ac veræ nihil-„qve habentis pravitatis inhumanationis „suæ.

De his vero, qvi unam deitatis & humanitatis ejus operationem, & naturam unam „dogmatizant, dicit: a) Non enim cir-„cumscribitur factitia natura id qvod per „naturam factum non est, licet cooriatur ei „per conceptionem, omnem circumscri-bentem sensum: nec etiam in eodem ipso“ sibi natura differtur aliqvando & naturalis“ operatio, donec utrumqve intra propriam“ manet naturalem inconvertibilitatem. “ ET ITEM. Connaturalium qvippe tan-“ tum est eadem ipsa operans motus, essen-“ tiam indicans, cujus naturalem constat“ esse virtutem, alterius naturæ proprietate“ substantiæ secundum nullam rationem“ esse vel fieri sine convertibilitate valente.“ ITEM. b) Ea qvippe, qvæ mutuo sunt“ cooperantia, & eadem operantia, & ejus-“ dem originis, profecto & compassibilia“ naturæ non suscipientia differentiam, &“ naturis sibi confusis erit dualitas Christus,“ & personis separatis fiet qvaternitas, qvod“ est nimium fugiendum. ET ITERUM“ c) Si igitur secundum Beronem assumpta“ sibi caro ejusdem operationis effecta est,“ haud dubium qvin & ejusdem facta est sibi“ naturæ, cum qvotqvot est natura, id est“ inprincipalitate, infactione, infinitate,“ sempiternitate, incomprehensibilitate; &“ qvæcumqve horum secundum magnitudi-“ nem Theologica amplissime in deitate ra-“ tio contemplatur, & vicissitudinem utra-“ qve passa sunt, neutro naturæ suæ substan-“ tialem rationem ultra salvandam habente.“ ET RURSUS. Qvi enim eorum, qvæ al-“ terius sunt naturæ, eandem ipsam sentit“ operationem, confusionem pariter natu-“ ralem, & divisionem eorum inducit per-“ sonalem, incognita prorsus idiomatum“ translatione naturali eorum facta essen-“ tia. ITEM. d) Si vero ejusdem sibi“ non fuit naturæ, neqve ejusdem sibi fiet“ naturalis operationis. ET ITERUM. e) “ In eundem autem errorem illati sunt, male“ credentes propriam factam carnis divi “ nam operationem, qvæ in miraculis per“ ipsam apparuit, qva totum Christus sub-“ stantians secundum qvod intelligitur Deus“ continet tetentum. ET ITERUM. Non“ enim cognoverunt impossibile esse divinæ“ operationem naturæ idioma fieri sine convertibilitate. ET ITERUM. f) Qva-“ rum donec unam secundum substantiam“ cognoscatur verbum unius operationis,“ nunqvam aliqvando eo qvod utriusqve“ sit cognoscetur motus. ET ITERUM.“ g) Itaqve Bero qvidem sic se habens ut dixi“ operationis unalitate Deitatem Christi“ & humanitatem simul confundens natura-“ liter & partiens personaliter, dissolvit vi-“ tam, ignorans solius connaturalium per-“ sonarum connaturalis identitatis eandem“ ipsam operationem esse significativam. “

r) Testimon 1. s) *Combefis*: se eo qvod duplieiter. t) *Id.* hominem existere ac intelligi.

u) Combefis. *cum operatione illius.* Sed non necesse hoc loco cetera adnotare, qvæ Combefisius aliter ac Simondus edidit, non ex MS. Codice sed ex ingenio & paraphrastæ in morem Anastasiana interpolans. Potius infra dabimus Combefisiana separatim.

x) Matt. 26. 41. y) Testimon. 4. z) Testimon. 8. a) Testimon. 3. b) Testimon. 5. c) Testimon. 6. d) Testimon. 7. e) Testimon. 8. f) Testimon 4. g) Testimon. 8.

His igitur ita & ab hoc qvoqve facratiffimo & magno Doctore ac martyre veritatis, (id ipsum autem est, si dicamus à fanctiffimo, qvi in eo loqvitur, Spiritu) manifestius dictis, diligenter intendant qvi volunt, & maxime qvi communicant his, qvi novitates nunc operati sunt: & sciant certissime, qvia qvi duas Salvatoris nostri Christi voluntates naturales, & operationes denegant & abiciunt, & impiam ac alienam Christianici dogmatis tam sacram & orthodoxam confessionem appellant, unamqve deitatis & humanitatis ejus voluntatem & operationem dogmatizant, eos qvi taliter sibi consone non confitentur anathematizantes, liqvido, & absqve ullo tegente velamine sanctos Prophetas, & Apostolos, atqve Doctores; vel etiam ut verius dicatur sanctissimum Spiritum, qvi in illis locutus est, qvinimo & loqvitur, anathematizant, & ab eo per illos traditam nobis sacram & orthodoxam confessionem abnegant & abiciunt, atqve impiam & alienam a Christianico dogmate esse asseverant, & æqve ut prædictus hæreticus, qvin potius ut omnes simul profani hæretici, qvi in confusione ac phantasia & divisione decepti sunt, solum supersubstantialis Theologiæ ac incarnatæ dispensationis non abnegant & subvertunt mysterium. Qvaternitatem qvidem personarum sanctam, confitentes Trinitatem: at vero unum hujus, id est Dominum nostrum Jesum Christum, inanimatum, & sine intellectu ac sine ratione, secundum qvod propter nos factus est homo, introducentes, & convertibilitatem simul & conspersionem ac mutabilitatem, confusionemqve ac phantasiam & divisionem utriusqve naturæ ipsius pronunciantes, & puri per hoc hominis, vel hoc prodigii cujusdam matrem sanctam semper virginem ac Dei genitricem Mariam scribentes. Deinde vero hanc, qvæ videlicet in eo ab illis dogmatizata est, unam voluntatem & unam operationem respuentes, & neqve unam, neqve duas, id est divinam & humanam voluntatem vel operationem in eo, vel qvandam ex omnibus confiteri volentes, non solum instabiles & tergiversatores, sed & hæreticis, qvi in confusione ac phantasia & divisione erraverunt, magis impios ipsi seipsos propriis verbis & dogmatibus monstrant. Nam illi qvidem vel unam, isti vero nec unam voluntatem vel operationem eum habere volunt, ac per hoc insubstantialem illum & inessentialem, minus enim est dicere sine voluntate, ac impotem, *h*) secundum utrasqve naturas pronuntiant, cum juxta sacras diffinitiones & rationes corruptio, id est interemptio & inexistentia naturæ, naturalium habitudinum & operationum atqve virtutum infirmitas & defectus existat, & qvod universaliter voluntate naturali ac substantiali operatione privatur, neqve est, neqve aliqvid est, neqve est qvævis ejus essentia. Et non ipsum tantum, sed & Patrem, & Spiritum sanctum, insubstantivum astruunt & inexistentem. Ejusdem enim utrisqve illis substantiæ, id est deitatis, & voluntatis, ac operationis Salvator existit, secundum qvod est & dicitur natura Deus: ita ut subseqventer & Dominam nostram vere sanctissimam super omnes Sanctos venerandam scilicet & laudandam, ut proprie ac non fallaciter, veraciter Dei genitricem semperqve virginem, non proprie ac veraciter matrem Dei describant, sed ejus qvi nullomodo secundum ipsos existit. Et isti qvidem talibus ac tantis impietatibus capti, per sua *i*) ipsius dogmata propalantur. Hi vero, qvi simul cum duabus voluntatibus & operationibus, qvæ sanctis catholicæ institutoribus Ecclesiæ pie in Salvatore nostro Christo dicuntur, aliam unam nescio unde fingentes confiteri volunt, & anathematizant eos, qvi non consone sibi unam & duas, id est tres voluntates & operationes in eo confitentur. Nihilominus & isti sanctos Prophetas & Apostolos ac Doctores, qvin & super hos, qvi in ipsis locutus est, immo & nunc per eos affatur, sanctissimum Spiritum anathematizant, & traditam per eos nobis ab illo sanctam & immaculatam fidem novis adulterantes adinventionibus abnegant, & aliam in Salvatore Christo naturam præter divinam & humanam, extraneam qvandam *k*) & omnium alienam existentium fingunt, cujus esse volunt a se fictam in illo unam voluntatem & operationem. Qvoniam omnis voluntas naturalis & substantialis operatio, naturæ profecto voluntativæ ac operativæ idiomata sunt. Et omnis operatio naturalis substantiam indicat, ex qva procedit & *l*) inest. & indicativum uniuscujusqve naturæ operatio & est & cognoscitur naturalis. & omnis natura propriæ operationis substantiali ratione cognoscitur, & omnis natura convenientem sibi seqve significantem habet operationem, hanc ab aliis discernentem, diffinitionesqve substantiarum naturales earum operationes vera ratio novit. Et ut compendiose dicatur, nec naturam sine operatione, qvæ illam substantialiter characterizet, nec rursus voluntatem vel operationem *m*) constat esse sine qvadam substantia, id est possibile, qvemadmodum divina concionantur eloqvia, & ipsa rerum natura clamat. Igitur voluntatem & operationem unam præter duas circa Salvatorem Christum fingentes, *n*) & necessitate etiam aliam

h) Impotentem. *i*) Ipsorum. *k*) Et ab omnibus qvæ sunt in rebus alienam, fingunt. *Combefis.* *l*) Cui inest *Combef.* *m*) Constare sine quadam substantia, est possibile *Combef.* *n*) Ex necessitate *Combef.*

aliam naturam præter divinam, ut dictum est, & humanam extraneam qvandam existentium omnium alienam plasmantes applicant ei, *o*) cujus esse jam dictam a se unam voluntatem, qvæ inane figmentum fictæ cogitationis est, & germen qvod ab idololatria nil penitus differt. Deus enim simul & homo Salvator existens, duas tantum congruentes sibi naturas & voluntates & operationes, id est divinam & humanam habet, qvemadmodum inclyti præceptores nostri ac doctores affirmant: non unam & duas, id est tres, ut adversarii dogmatizant. qvo illud evidentissime gerant, qvod olim à Deo per Esaiam Prophetam *p*) in calumniam dicitur, id est, *caupones tui vinum aqua miscent*. Ut enim apparet, & istis verbum veritatis cauponum more adulterando, naturalem dualitatem voluntatum & operationum Salvatoris nostri Christi una voluntate ac operatione, qvæ in ipso ab hæreticis, qvi in confusione ac divisione seu phantasia decepti sunt, impie dogmatizata est, veluti vinum aqva miscentes, utrasqve sectas confiteri compellunt. qvod impium veraciter est & alienum immaculatæ fidei nostræ Christianorum, qvi ex diametro similiter ut præcessores sui etiam per hunc a veritate decidunt modum. Æqvale qvippe ex diametro & simile malum est cum hæretica opinione, paternam proicere ac reprobare orthodoxiam, & e diverso cum hac pariter & illam confiteri & approbare. *q*) *Quæ enim participatio justitiæ & iniquitati? aut quæ societas luci ad tenebras? aut quæ conventio Christi ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? qui autem consensus templo Dei cum idolis?* divinus ait Apostolus. Inqvam vero & ipse: Qvæ participatio, vel communicatio, conventio, aut pars, aut consensus paternæ orthodoxiæ, ad neqvam hæreticorum opinionem, ut cum altera altera prædicetur, vel etiam respuatur? Et hoc qvoqve diligenter intendant, qvia si qvemadmodum magnus ab immortalitate cognominatus, *r*) immo vero cunctus Sanctorum chorus affirmat, qvod pene fides Salvatoris nostri non admittat, cum hoc instabile qviddam secundum suam ipsius rationem existat. Qvod si hoc fuerit passa, & qvod huic est contrarium proculdubio sustinebit, additamentum scilicet, & qvomodo manebit ulterius fides defectibus ac profectibus immutata? *Dicant?* inqvit, *nobis*, *qui per singulos dies fides creant, immo Deos sibi diversos fingunt, quoniam cum fidei verbo mutatur atque multiplicatur a talibus id quod creditur*. Ergo & adversarii fides sibi condentes diversas, absqve omni contradictione secundum qvalitatem & qvantitatem atqve immutationem dogmatum suorum, immutant simul & multiplicant id qvod creditur, & qvinqve Christos eatenus plasmasse monstrantur. Hunc qvidem unum operationem, illum vero nec unam operationem, & alium unam voluntatem, & alterum nec unam voluntatem, porro qvintum unam & duas, atqve unam & duas, id est tres operationes & tres voluntates, ut ajunt, habentem. Edicant si volunt illi ipsi, qvi talia exponunt dogmata, & qvi communicant eis, in qvem talium ac tot Christorum à se fictorum credentes baptizati sunt vel baptizantur: aut cujus eorum corpus & sanguinem sumunt atqve distribuunt: utrum ejus qvi unam, an qvi nec unam operationem; ejus qvi unam voluntatem, an ejus qvi unam & duas, & unam & duas, id est tres operationes & tres voluntates, & propterea jam ex necessitate tres etiam naturas habet. Sed *s*) *non erat vox, & non erat auditio*, qvemadmodum ait Propheta magnus Helias scelestos sacerdotes & pseudoprophetas confusionis redarguens. Nam qvicqvid horum dixerint, illinc cum impietate etiam redargutionem sermo eorum circumferet, qvoniam non in verum & veraciter existentem Christum credunt atqve baptizant, nec illius corpus & sanguinem accipiunt & distribuunt. Illum enim verum scilicet, & qvi vere consistit, Christum Deum simul & hominem inclyti magistri nostri ac præceptores scientes, duas & tantum qvemadmodum naturas, sic etiam & duas voluntates, & totidem operationes congruentes sibi, divinam scilicet, ut jam dictum est & comprobatum est, & humanam, increatam & creatam, sine inceptione & cum inceptione, in ipso confitentur & confiteri nobis præcipiunt. Non autem, ut hi nunc novitates fecerunt, unam & nec unam, nec duas, & rursus unam & duas, id est tres voluntates & operationes habere illum fatentur. Super hæc autem omnia qvæ dicta sunt, & illud qvoqve certissime noverint, qvoniam unam nec unam, neqve duas, & iterum unam & duas voluntates & operationes, & omnia cum anathematibus & depositionibus, ac excommunicatione dogmatizantes, aperte sibi & alterutris repugnare probantur. & ipsi per seipsos & invicem subvertunt ac destruunt, alterna verba & dogmata, seqve ipsos & alterutros, & eos qvi sibi communicant, anathematizant, & ab omni sacra dignitate ac ministerio pellunt atqve deponunt. Necnon & a perceptione illibatæ communionis vivifici corporis & sanguinis magni Dei & Salvatoris nostri JEsu Christi seqvestrant. Et hæc liqvido nos, & nullo intuentes & scientes obstante velamine, non solum propter

Nn

o) Cujus velint esse. *Combef.* *p*) Esa. 1. 22. *q*) 2. Cor. 6. 14.

r) Athanasius de Synodis Seleuc. & Arimin. sed mendum in voce *pene*. Num *Consules* vel *tempora*, aut *defectum*. Combefis. *s*) 3. Reg. 18. 26.

pter multiformem errorem, verum etiam & propter instabilitatem & absurditatem ac reciprocationem talium virorum & dogmatum, omni custodia nosmetipsos ab illorum impietate & communione servemus, quotqvot in veritate esse ac dici Christiani volumus. Alienum qvippe à Christianis est, cum orthodoxia etiam impietatem suscipere, aut confiteri qvidem orthodoxam fidem, communicare vero his, qvi hanc per novas inventiones abnegant & adulterant. Propter qvod divina nobis lex simul & Apostolica jubet, eos qvi aliud *r*) præter qvod a Christiferis viris accepimus, docere ac introducere conati fuerint, *s*) avertere & anathematizare, non tantum si homines fuerint, sed & licet Angeli fortassis e cœlo descendentes extiterint. Et si hoc fecerimus, & divinam sine prævaricatione adimpleverimus præceptionem, sacramq; ac orthodoxam fidem absqve adulteratione simul & innovatione possederimus & confessi fuerimus, ad vitam salvi efficemur æternam in Christo JEsu Domino nostro, cum qvo Deo & Patri, una cum sanctissimo & bono ac vivifico Spiritu, gloria, honor, imperium, & adoratio nunc & semper, & in omnia nunqvamqve finienda sæcula sæculorum, amen.

POSTERIORA
S. HIPPOLYTI TESTIMONIA.

Ex Combefisii Editione operum S. Maximi. *x*)

..... HÆC EVIDENTER EFFATUR. Utraqve ostendens se, eo qvod dupliciter (divine scilicet & humane) operatum est, secundum eandem qvæ veraciter vera & naturalis substantia est, Deum immensum, simul, & circumscriptum existere ac intelligi hominem; utriusqve perfecte perfectam essentiam habentem, cum illius operatione, id est, naturali proprietate. ET RURSUS. Non enim caro facta est natura Deitas, translata natura, facta videlicet secundum naturam Divinitatis caro; sed qvod erat, etiam Deitati coapta, mansit, id est, caro infirma & passibilis natura & operatione, licut ait Salvator, *y*) *Spiritus quidem promptus, caro autem infirma.* ET RURSUS. Qva operatus & passus, qvæ erant carnis ab omni peccato immunis, Divinitatis pro nobis exinanitionem miraculis & carnis passionibus naturaliter confirmatam, probavit. ET ITERUM. Mysterium divinæ Incarnationis, Apostolis & Prophetis atqve Doctoribus, duplam ac diversam in omnibus habere compertum est naturalem considerationem; cum perfectæ Deitatis, & plenæ vim habeat ostendendæ humanitatis. ET ITERUM. Qvibus divine pariter & humane operatus est, perfecte utroqve sui rationem natura servans incommutabilem. ET ITERUM. Nihil divinum nudum corpore operatus, nihil humanum idem ipse gerens qvod expers esset Deitatis: qva ipsa nova decentiqve ratione utraqve operatus est, utriusqve ratione immunem se a mutatione servans, ad perfectæ suæ humanationis, qvæ plane vera sit, nihilqve aut vitii aut labis admittat, fidem adstruendam.

De his vero, qui unam deitatis & humanitatis ejus operationem, & naturam dogmatisant, dicit: Non enim circumscribi natura genita comparatum est, qvod secundum naturam ingenitum est, tametsi ei coaluit, per conceptionem, qvæ vim omnem mentis circumscribit: ac necunqvam in eandem naturam naturalemqve virtutem seu operationem vertantur, donec utrunqve intra propriam naturaiem inconvertibilitatem manet. ET ITEM. Eorum enim duntaxat, qvæ ejusdem naturæ sunt, motus ejusdem virtutis ac efficaciæ est, substantiam designans, cujus est naturalis virtus, cum substantia diversæ natura proprietatis nulla ratione esse possit aut fieri, absqve convertibilitate. ITEM. Ea enim, qvæ ejusdem inter se virtutis sunt & operationis, ejusdemqve prorsus originis ac earundem passionum, ea naturæ distinctionem non admittunt; confusisqve secum naturis, erit Christus dualitas, personisqve divisis fiet qvaternitas: qvod omnium maxime cavendum. ET ITERUM. Si qvidem igitur, ut auctor Bero est, assumpta illi caro ejusdem ac ipse virtutis seu operationis facta est, plane etiam ejusdem facta est naturæ, cum qvibus omnibus natura est, qvod principii expers, qvod ingenita, qvod infinita, qvod sempiterna, qvod incomprehensa, & si qva ejusmodi secundum excellentiam Theologicus sermo eximie in deitate contemplatur: & vicissitudinem utraqve passa sunt, neutro substantialem naturæ suæ rationem ultra incolumem servante. ET RURSUS. Qvi enim eorum, qvæ sunt diversæ naturæ, eandem sentit operationem, confusionem pariter naturalem, divisionemqve ipsorum inducit naturalem; ignota prorsus ac obscurata per idiomatum commutationem naturali earum substantia existentiaqve. ITEM. Si vero non ejusdem ac ille facta est naturæ, nec ejusdem unqvam fiet operationis. ET ITERUM. In

r) Galat. 1. 8. *s*) aversari. *x*) In Actis S. Maximi ante Tom. I. pag. LXXVI. *y*) Matt. 26. 41.

In hunc autem errorem impegerunt, credentes mase propriam carnis effectam divinam operationem, qvæ per ipsam in miraculis manifestata est; qva Christus, rerum hac universitate condita, secundum qvod intelligitur DEus, qvod ita conditum est, tenet ac conservat. ET ITERUM. Non enim cognoverunt, Fieri non posse, ut divinæ naturæ operatio, alterius diversæqve substantiæ proprietas fieret, absqve convertibilitate. ET ITERUM. Qvandiu non unum secundum essentiam unius noscitur Verbum operationis, nulla unqvam ratione fiat, ut amborum motus cognoscatur. ET ITERUM. Itaqve Bero, qvi sic habeat, ut dicebam, una operatione Christi pariter Deitatem & humanitatem natura confundens ac personis dividens, vitam dissolvit; qvi nempe nesciat, Eandem operationem, personarum, qvæ ejusdem naturæ sint, identitatem duntaxat designare.

Concilium Lateranense A. C. 642. habitum, cui idem Anastasius interfuit, Consultatione V.

SAncti Hippolyti Martyris de sermone Theologiæ, id est Deitatis. *Velle habet DEus, non enim non velle: quoniam hoc vertibilis est & eligentis, sed sempiternam voluntatem sequuntur qua fiunt; cui & facta manent salva.*

CONTRA SIMONEM MAGUM.

Franciscus Turrianus prolegom. ad Constitutiones Apostolicas, quas Clementi Romano vindicare omni studio annititur.

HΓήσιππος δὲ, Ἰουστῖνος ὁ μάρτυς, καὶ Ἱππόλυτος πόθεν τὰ τοῦ Σίμωνος παραλαβόντες ἱστορῶσι; δῆλον ὅτι ἐκ τοῦ πέμπτου βιβλίου τῶν Διατάξεων, ἐν ᾧ τὰ αὐτὰ τοῖς παρὰ τούτων διηγηθεῖσιν εὑρηται. *Hegesippus vero & Justinus Martyr & Hippolytus unde acceperunt qua narrant de Simone? Manifestum est quod ex quinto libro Constitutionum, in quo eadem qua ab his narrantur invenias.*

CONTRA HÆRESIN NOETI.

*Francisco Turriano * Interprete.*

I.

ALII qvidam aliam doctrinam introducunt, facti discipuli cujusdam Noeti, qvi genere qvidem Smyrnæus *a*) fuit non multo ante. *b*) Hic inflatus in elationem provectus est, alieni Spiritus existimatione elatus. Dixit hic Christum esse eundem Patrem, ipsumqve Patrem genitum esse & passum. Videre qvanta elatio cordis, & inflatio Spiritus alieni in eum subiit. Jam igitur ex aliis actibus deprehensum est qvod non loqvebatur Spiritu mundo. Qvi enim in Spiritum sanctum blasphemus est, ex divina forte ejectus est. Ajebat hic se esse Moysen, & fratrem suum esse Aaron. *c*) Hæc cum beati presbyteri audirent, accersitum coram Ecclesia examinaverunt, Ille verò negabat principio sic se sentire. Postea vero in qvibusdam delitescens, & collectis aliis qvi in eodem errore erant, volebat aperte dogma suum defendere. Qvem rursus accersitum presbyteri redarguerunt. Ille vero resistebat, inqviens: Qvid igitur mali facio si Christum

Nnn 2

* Hoc insigne ἀποσπασμάτιον ex latina Francisci Torraosis sive Turriaoi versione vulgavit Gerhardus Vossius Tungrensis ad calcem Operum Gregorii Thaumaturgi, Moguntiæ A. MDCIV. Græca libens addidissem, à Luca Holstenio pridem promissa, sed oancisci eanecdum potui. Notis Turriani, qvas nomeo ejus distingoat, meas adspersi. Titulus etat: *Homilia de DEO trino & uno, & de Mysterio incarnationis contra haresin Noëti.* Sed cum Photius testetur opus Hippolyti adversus hæreses in oppognatione hæreseos Noëti dasiisse, atqve initium hujus scripti manifeste prodat alia processissa in-qvibus de aliis dogmatibus, aliorum ut videtur hæreticorum disseruit, aaqve oppugnavit, habeo illud pro extrema parte libri Hippolytei adversus hæreses, sive *memoria haresium*, ot S. Gelasius appellat, qvædam ex hoc ἀποσπασματίῳ referens ad verbum, ut ad caput XVIII. annotavi. Neqve obstat qvod fideles qvandoqve auctor alloqvitur, ut in homiliis fieri solet, nam hoc etiam in scriptis facera veteres, & ad lectores respicere, tralatitium.

a) Smyrnæum Noëtum fuisse ait atiam Theodoretus lib. 3. hæret. fab. c. 3. & Damascenus sect. 57. qvi solet Epiphanium seqvi, & taman apud Epiphaoium hæresi 57. legas Noëtum fuisse Ἀσιανὸν τῆς Ἐφέσου πόλεως.

b) Epiphaoius ait Noëtum prodidisse hæresin suam ante annos circiter CXXX. οὐ πρὸ ἐτῶν πλειόνων, ἀλλ᾽ ὡς πρὸ χρόνων τῶν τούτων ἑκατὸν τριάκοντα, πλείω ἢ ἐλάσσω. Scripsit Epiphanius anno CHristi CCCLXXV. his si centum ae triginta demas, manet aonus CCXLV. Mox idem testatur Noëtum, ἔναγχος paullo post, una cum fratre mortuum asse.

c) Ita & Epiphaoius, & Damasceous. Sed Philastrius hæresi 53. *Noëtiani insensati* (ἀνόητοι) *cujusdam nomine Noëti . . hic etiam dicebat se Mosen esse, & fratrem suum Heliam Prophetam.*

ſtum honoro? *d*) Huic presbyteri reſponderunt: Et nos unum Deum vere ſcimus; ſcimus Chriſtum, * ſcimus filium paſſum, ſicut paſſus eſt; mortuum, ſicut mortuus eſt; & ſuſcitatum tertia die, & ſedentem ad dexteram patris, venturumqve ad judicandum vivos & mortuos. Atqve hæc dicimus, qvæ didicimus. Tunc iſtum convictum ejecerunt ex Eccleſia *e*) qvi eo inflationis venit, ut docere inſtitueret.

II. Volunt autem dogma ſuum conſtituere & confirmare, qvia eſt in Lege *f*). *Ego ſum Deus patrum tuorum. Non erunt vobis alii dii prater me.* Et rurſus in alio loco *g*) *Ego ſum primus, & ego noviſſimus; & poſt me non eſt alius.* Sic ajunt ſe probare unum eſſe Deum. & reſpondent: ſi Chriſtum confitemur Deum, igitur ipſe eſt Pater, ſi eſt Deus: paſſus vero eſt Chriſtus Deus, paſſus igitur eſt Pater. Pater enim erat ipſe. At non ſic eſt. non enim ſic ſcripturæ exponunt. Utuntur præterea aliis teſtimoniis. ſic enim ajunt ſcriptum eſſe: *h*) *Hic Deus noſter; non reputabitur alius ad eum; adinuenit omnem viam ſcientiæ, & dedit eam Jacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo. poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt.* Vides igitur, inqvit, qvod hic eſt Deus, qvi ſolus eſt, & poſtea in terris viſus, & cum hominibus converſatus? Et in alio loco *i*) ait: *Laboravit Ægyptus, & mercatura Æthiopum, & Sabaim; viri celſi in te tranſibunt, & tui ſervi erunt; & ibunt poſt te vincti vinculis manuum, & in te adorabunt; quia in te eſt Deus & in te precabuntur, quia non eſt Deus prater te. tu enim es Deus, & neſcivimus; Deus Iſrael Salvator.* Vides, inqvit, qvomodo Scripturæ unum Deum prædicant? Cum hoc aperte declaratum ſit, cum hæc ſic conteſtata ſint, neceſſe eſt, uno per confeſſionem conſtituto, hunc paſſioni ſubjicere. Chriſtus enim erat Deus & propter nos paſſus eſt cum eſſet Pater, ut poſſet ſalvos nos facere. Aliud enim (inqvit) dicere non poſſumus. ſi qvidem Apoſtolus *k*) unum Deum confitetur, cum ait: *Quorum patres, ex quibus Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt Deus benedictus in ſæcula.*

III. Sic volunt iſta recitare, & uti mutilatis, ſicut fecit Theodotus, *l*) cum vellet probare Chriſtum eſſe hominem nudum. Sed nec illi, nec iſti qvidqvam intellexerunt; ut ipſæ ſcripturæ inſcitiam eorum redargunt, qvæ teſtimonium veritati tribuunt. Videte fratres, qvomodo præceps & audax dogma introduxerunt, cum impudenter ajunt: Ipſe Chriſtus eſt pater, ipſe filius; ipſe paſſus eſt, ipſe ſe excitavit à mortuis. At non ſic eſt: recte enim dicunt ſcripturæ, ſed alia Noetus intelligit. At non qvia Noetus non intelligit, idcirco ſcripturæ repudiandæ ſunt. Qvis enim non dicet unum Deum eſſe? non tamen continuo œconomiam, *m*) id eſt, incarnationem, negabit. Primum igitur oportet confutare qvidem hæc capita ſecundum ſenſum illorum; declarare vero ea ſecundum veritatem. Primum enim vera eſt exponere Patrem eſſe unum Deum, *ex quo omnis paternitas, n*) *per quem omnia, & ex quo omnia, & nos in ipſo. o*)

IV. Videamus, ut dixi confutationem, deinde veritatem exponemus. Ait enim. *p*) *Laboravit Ægyptus, & mercatura Æthiopum, & Sabaim*, & qvæ ſeqvuntur uſqve ad eum locum, ubi dicit: *Tu es Deus Iſrael Salvator.* Hæc recitat, non intelligens qvod prius dictum eſt. Cum enim volunt malitioſe ac dolo malo agere, circumcidunt ſcripturas. Recitet autem integre, & reperiet cauſam propter qvam hæc dicuntur. Paulo enim ſupra, principium capitis eſt, unde oportet incipere ad docendum cui & de qvo dicit. Superius enim principium capitis, ſic habet: *q*) *Interrogate me de filiis meis & de filiabus meis, & de operibus manum mearum mandate mihi. Ego feci terram, & hominem ſuper eam, ego manu mea firmavi cælum; ego mandavi aſtris, ego excita-* vi

d) Apud Epiphanium qvi ad verbum propemodum eadem de Presbyteris ex Hippolyto, licet haud nominato, refert: *Τί γὰρ κακὸν πεποίηκα; ἕνα Θεὸν δοξάζω, ἕνα ἐπίςαμαι, καὶ οὐκ ἄλλον πλὴν αὐτοῦ, γεννηθέντα, ἀποθανόντα.* p. 480.

* Qvæ ſeqvuntur, ſunt ipſa verba Symboli, qvale exſtat apud Irenæum lib. 1. c. 2. ſeq. lib. 3. c. 4. Tertullianum contra Praxeam c. 2. & de præſcript. c. 13. & de virginibus velandis c. 1. &c.

e) Noëtum damnatum à Tranqvillo Epiſcopo Chalcedoniorum Syriæ, ſcribit auctor Prædeſtinati, c. 36.

f) Exod. III. 6. XX. 3. *g*) Eſai XLIV. 6. XLV. 5. *h*) Baruch. III. 36.

i) Eſai. XLV. 14. *k*) Rom. IX. 5.

l) De Theodoto eadem ex Hippolyto noſtro Epiphanius pag. 481. Timotheus Presbyter à Cotelerio editus III. pag. 389. *Τοῦτον τὸν Θεόδοτόν φασιν τῆς τοῦ Σαμοσατέως αἱρέσεως ἀρχηγὸν καὶ πατέρα γενέσθαι, πρῶτον εἰπόντα τὸν Χριστὸν ψιλὸν ἄνθρωπον.*

m) Frequens in veterum ſcriptis, *οἰκονομίαν* ponere pro Λόγου ἐνανθρωπήσει & Divinitati ejusdem opponere. Vide infra c. 14. & Jac. Billium c. 40. ſacrar. Obſervatt. Grabium ad Irenæum pag. 419 Vulcanium ad Cyrillum contra Anthropomorphitas pag. 116. Dounæum ad Chryſoſtomum Tom.. pag. 172. Svicerum in theſauro, Jo Philippum Pfeiſerum & D. Eliam Veielium *τὸν μακαρίτην* in ſingularibus de Oeconomia diſſertationibus, Caſaubonum ad Epiſtolam Greg. Nyſſeni pag. 105. ſeq. Scorſum ad Homilias Theophania Ceramei pag. 459. Dicitur autem *κατ' οἰκονομίαν* geri aliqvid, ubi aliud qvid oculis ſe offert, aliud latet, ut pluribus expoſuit Gatakerus ad M. Antonini lib. XI. 18. p. 331.

n) Epheſ. III. 15. *o*) 1. Cor. VIII. 6. *p*) Eſai. XLV. 14. *q*) Eſ. XLV. 11.

vitum, & omnes via ejus recta. Hic adificabit civitatem meam, & captivitatem reducet non sun precio, neque cum bonis, dixit Dominus Sabaoht. Sic dixit Dominus Sabaoht: Laboravit Ægyptus, & mercatura Æthiopum, & Sabain; viri celsi in te transibunt, & tibi erunt servi, & post te sequentur ligati vinculis manuum, & in te adorabunt, & in te precabuntur; quoniam in te est Deus, & non est Deus prater te. tu enim es Deus, & nesciebamus; Deus Israël Salvator. In te igitur, inqvit, *est Deus*. In qvo autem est Deus, nisi in Christo JEsu verbo patris, & mysterio œconomiæ, id est, incarnationis? De qvo rursus docens, carnem ejus significat cum ait: *Ego excitavi eum cum justitia, & omnes via ejus recta.* Qvid igitur? de qvo testatur hoc loco pater? de filio dicit pater: *Ego exsitavi eum justitia.* Qvod autem pater suscitavit filium in justitia, testatur Paulus Apostolus, *r*) cum ait: *Si autem Spiritus qui suscitavit Christum à mortuis, habitat in vobis; qui suscitavit Christum JEsum à mortuis, vivificabit etiam mortalia corpora vestra per inhabitantem Spiritum ejus in vobis.* Ecce comprobavit qvod dictum est per Prophetam; *Ego suscitavi cum justitia.* Qvod autem dixit: *In te est Deus*; ostendit mysterium œconomiæ, id est, incarnationis, qvod incarnato verbo & facto homine pater erat in filio, & filius in patre, conversante filio cum hominibus. Hoc igitur, fratres, significabatur, qvod verè mysterium incarnationis ex Spiritu sancto & ex Virgine erat hoc verbum, qvod *s*) operatum est Deo filium unum. Hoc autem non ego dico, sed ipse testatur qvi de cœlis descendit. Sic enim ait: *t*) *Nemo ascendit in cœlum, nisi qui de cœlo descendit, filius hominis qui est in cœlo.* Qvid igitur qværit iste præter hoc qvod dictum est? Nunqvid dicturus est qvod caro erat in cœlo? Est igitur caro, qvæ à verbo patris oblata est dono, caro inqvam, ex Spiritu sancto & Virgine ostensa, perfectus filius Dei. Manifestum igitur est, qvod se ipse obtulit patri. Antea vero non erat in cœlo caro. Qvis ergo erat in cœlo, nisi verbum sine carne, qvod missum est ut ostenderet se, qvi in terra erat, esse etiam in cœlo? Verbum enim erat, Spiritus erat, virtus erat. Unus commune nomen, & in usu apud homines sibi sumpsit, vocatus à principio filius hominis, propter futurum, qvamvis nondum esset homo, sicut Daniel testatur inqviens, *u*) *Vidi, & ecce in nubibus cœli venientem tanquam filium hominis.* Rectè igitur dixit, eum qvi in cœlo erat verbum Dei, hoc nomine à principio vocari.

V. Sed qvid mihi, inqvit, dicit scriptura in alio loco *x*) *Hic est Deus, non reputabitur alius ad eum?* Rectè dixit. Qvis enim reputabitur ad patrem? Hic, inqvit, Deus noster; non reputabitur alius ad eum. *Invenit omnem viam scientia, & dedit illam Jacob puero suo, & Israel dilecto suo.* *y*) Bene dicit. Qvis enim est Jacob puer ejus, & Israel dilectus ejus, nisi hic de qvo clamat, inqviens. *z*) *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite?* Qvi omnem scientiam à patre accepit, perfectus Israel, & verus Jacob. Post hæc in terra visus est, & cum hominibus conversatus est. Qvis autem est Israel, nisi homo videns Deum? *a*) Videns autem Deum, nemo nisi solus puer *b*) & perfectus homo, & qvi solus enarrat consilium patris. Ait enim Joannes: *c*) *Deum nemo vidit unquam, nisi unigenitus filius qui est in sinu Patris; ipse enarravit.* & rursus: *d*) *Qui de cœlo descendit, quod audivit & vidit, testatur.* Hic igitur est, cui omnem scientiam dedit pater; qvi in terra visus est, & cum hominibus conversatus est.

VI. Qvod autem dicit Apostolus: *e*) *Quorum patres, ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus Benedictus in sacula:* pulchre enarrat & dilucide mysterium veritatis. Hic qvi est super omnia, Deus est (sic enim audet dicere: *f*) *Omnia mihi tradita sunt à patre*; qvi est super omnia Deus benedictus.) genitus est, & factus homo, Deus,

r) Rom. VIII. 11.

s) *Verbum Dei operatum est Deo unum filium*) id est, verbum Dei fecit, ut qvi erat unus filius Dei, idem ipse esset unus filius hominis, qvia in hypostasi sua assumpsit carnem. sic enim verbum caro factum est. *Franciscus Turrianus.*

t) Joh. III. 13. *u*) Dan. VII. 13. *x*) Baruch. III. 36.

y) ibid. *z*) Matth. XVII. 5. III. 17.

a) Nomen ישראל Philoni de præmiis & pœnis pag. 710. atqve alibi exponitur ὁρῶν Θεόν. איש ראה אל Sic & Constitutiones Apostol. VII. 37. VIII. 15. Eusebius XI. 6. pag. 519. præparat. multiqve alii. Qvo etiam referes eos qvibus Israël est ὁρατικὸς ἀνὴρ καὶ Θεωρητικὸς, ut Eusebio pag. 310. præparat. vel νοῦς ὁρῶν Θεὸν ut Optato in fine libri 5. Didymo apud Hieron. & Hieronymo ipsi pluribus locis, Olympiodoro in c. 1. Ecclesiastæ, Leontio de sectis pag. 392. Theophani Cerameo homil. 4. p. 55. &c. Aliam etymologiam probat Justinus Martyr dialogo cum Tryphone pag. 354. ἄνθρωπος νικῶν δύναμιν. τὸ γὰρ ἰσρα ἄνθρωπος νικῶν ἐστι, τὸ δὲ ἠλ δύναμις. Sane איש virum denotat, & שרך est dominari ac vincere, אל & potentiam sonat & Angelum, unde Josephus lib. 1. Antiqv. pag. 33. exponit τὸν ἀντιστάντα ἀγγέλῳ Θείῳ, & DEum, unde Moyse ipso auctore Genes. XXXII. 28 interpretantur alii *adversus Deum fortis*, ἄρχων πρὸς Θεὸν, ita Symmachus. At Eucherius *princeps cum Deo*. Aquila: ἄρχων μετὰ Θεοῦ. ita & Gallus confessor p. 18. Theodotion & LXX. ἐνισχύσας μετὰ Θεοῦ. Symmachi interpretationem probat Hieronymus in qvæst. Hebr. Idem in Es. XLIV. *Proprie juxta Hebraos & literarum fidem Israël* εὐθύτατος Θεοῦ, rectus DEI ישר אל *dicitur.* Vir *autem* videns DEum, *non in elementis sed in sono vocis est.* Confer Drusium 2. animadvers. c. 27. Frontonem Ducæum ad Paullini Epist. 1. Cotelerium T. I. Apostol. pag. 376. Jo. Dallæum de pseudepigraphis Apostolicis pag. 189.

b) ὁ παῖς, filius, ut infra c. VII. & XI. *c*) Joh. I. 18. *d*) Joh. III. 11. & 13.

e) Rom. IX. 5. *f*) Matth. XI. 7.

Deus est in sæcula. Sic enim Joannis ait: *g*) *Qui est, & qui erat, & qui venturus est, Deus omnipotens.* *h*) Recte vocavit omnipotentem Christum. Hoc enim dixit, qvod qvidem Christus testabitur. Tribuens enim testimonium, *i*) *Omnia*, inqvit, *mihi tradita sunt à patre*: & omnium dominatum tenet; omnipotens à patre constitutus est Christus. Imo & Paulus docens omnia ei data esse, sic dixit: *k*) *Primitiæ Christus, deinde, qui sunt Christi in adventu ejus; postea finis, cum tradiderit regnum Deo & Patri; cum evacuaverit omnem principatum, & omnem potestatem & virtutem. Oportet enim ipsum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus. Novissime autem inimica destruetur mors, omnia enim subjecit sub pedibus ejus. Cum autem dicat: Omnia subjecta sunt ei; sine dubio, præter eum qui subjecit ei omnia. Cum autem subjecta fuerint illi omnia, tunc & ipse filius subjectus erit ei, qui subjecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus.* Si igitur omnia subjecta sunt ei præter eum subjecit omnia, omnium tenet dominatum; ipsius vero dominatum tenet pater, ut in omnibus unus Deus reperiatur, cui omnia subjecta sunt simul cum Christo, cui omnia pater subjecit præter seipsum. Hoc enim Christus dixit, sicut in Evangelio & patrem suum & Deum confessus est. Ait enim sic: *l*) *Vado ad patrem meum & patrem vestrum; & Deum meum, & Deum vestrum.* Si ergo Noetus audet dicere, ipsum esse patrem; ad qvem patrem dicet ire Christum secundum vocem Evangelii? Sin vero vult ut relicto Evangelio, amentiæ ejus credamus, frustra laborat. *m*) *oportet enim obedire magis Deo, quam hominibus.*

VII. Si autem dicat: Ipse dixit: *n*) *Ego & pater unum sumus;* advertat animum, & intelligat qvod non dixit: *Ego & Pater unum sum;* sed *unum sumus.* Illud enim, *sumus*, non dicitur de uno, sed sic dixit, qvia duas personas demonstravit, unam autem potentiam, sive virtutem. Ipse hoc explicavit, cum dixit de discipulis ad patrem: *o*) *Gloriam quam dedisti mihi, dedi eis; ut sint unum, sic unum, sicut nos unum sumus. Ego in ipsis, & tu in me; ut sint perfecti in unum; ut cognoscat mundus quod tu me misisti.* Qvid ad hæc dicere possunt Noëtiani? Nunqvid omnes unum corpus sunt secundum substantiam? an vero *p*) potestate & affectione consensionis & concordiæ unum efficimur? Ad eundem modum puer *q*) missus, & ab iis qvi in mundo erant, non cognitus, *r*) confessus est se esse in patre potestate, *s*) affectione consensionis: una *t*) enim mens patris est puer. Qvi autem mentem patris habemus, sic credimus: qvi vero non habent, filium negaverunt. Si autem velint dicere, qvod Philippus de Patre interrogans: *u*) *ostende*, inqvit, *nobis patrem & sufficit nobis*: cui respondit Dominus inqviens: *Tanto tempore vobiscum sum Philippe, & non cognovisti me? Qui vidit me, vidit & patrem. Non credis quia ego in patre, & pater in me est?* Et volunt dicere qvod his verbis eorum dogma confirmatur, ipso confitente se esse patrem; sciant maximam repugnantiam in se ipsos inducere, scriptura eos redarguente & convincente. Cum enim Christus in omnibus se filium dixisset & demonstrasset, non tamen cognoverant eum, neqve virtutem ejus intelligere, aut intüeri potuerant. Et hoc Philippus cum capere non posset, qvoad videre licebat, volebat videre patrem. cui Dominus dixit: *Philippe, tanto tempore vobiscum sum, & non cognovisti me? qui vidit me, vidit patrem.* id est, si me vidisti, per me potes patrem cognoscere. Per imaginem enim qvæ similis est, potest facile pater cognosci. Sin vero imaginem, qvæ est filius, non cognovisti; qvomodo vis patrem videre? Qvod autem

g) Apoc. I, 8.

h) Quod Joannes in Apocalypsi cap. I. ait. *Qui est, & qui erat, & qui venturus est*; Paulus ait ad Rom. cap 9. *Deus in sæcula.* propter divinitatem enim Deus ante sæcula, & propter carnem Deus in sæcula; & propter carnem qui est, & qvi erat, & qvi venturus est, Deus omnipotens. *Franciscus Turrianus.*

i) Matth. XI, 7. *k*) 1. Cor XV, 23. *l*) Joh. XX, 17. *m*) Actor. IV, 19. V, 29.

n) Joh. X, 30. *o*) Joh. XVII, 22. *p*) δυνάμει καὶ διαθέσει ὁμοφρονίας.

q) Filius, ut supra, cap. 1. *r*) Joh. I, 10.

s) Confessus est se esse in patre, potestate & affectione, multis in locis Evangelii. Joan. cap. 10. Si mihi non vultis credere, operibus credite; ut cognoscatis & credatis qvia pater in me est, & ego in patre. Opera autem erant non solum miracula qvæ secundum divinitatem operabatur, sed virtutes, qvas secundum humanitatem, sicut de eo scriptum est, Hebr cap. 1. ex Psal. 44. Dilexisti justitiam, & odisti iniqvitatem; propterea unxit te Deus oleo lætitiæ præ participibus tuis Item Joan. cap. 12. Qvi videt me, videt eum qvi misit me. *& paulo post*: Sed qvi misit me pater, ipse mihi mandatum dedit, qvid dicam, & qvid loqvar: & scio qvia mandatum ejus est vita æterna. Erat igitur in Patre potestate secundum operationem mandatorum ejus, id est, charitatis & omnis virtutis & cap 14 Pater autem in me manens, ipse facit opera. Non creditis qvia ego in patre, & pater in me est? alioqvi propter opera ipsa credite. Qvia semper hic homo operabatur justitiam, misericordiam, charitatem, & cæteras virtutes immutabiliter secundum Dei voluntatem, hac etiam ratione, id est, potestate & consensione mentis & voluntatis, & non solum secundum substantiam, ipse & pater unum erant, sicut volebat discipulos suos esse unum in Christo & in patre, potestate & consensione voluntatis suæ cum voluntate patris, & filii. *Fr. Turrianus.*

t) *Una mens Patris est puer.*) Id est, mens humana Christi non discrepat à mente divina patris; & hac ratione mens humana Christi etsi non erat essentialiter mens divina, erat tamen potestate & affectione, sive dispositione consensionis, qvia afficiebatur secundum voluntatem Dei voluntas & mens humana Christi, ita ut δυνάμει una essent, qvæ erant secundum substantiam duæ mentes. *Fr. Turrianus.* Per puerum, iterum ut paullo ante & c. XI. filium intellige.

u) Joh. XIV 8.

autem hæc ita ſint, qvæ in ipſo capite adjecta & ſubjecta ſunt, explicant, qvæ ſignificant, filium *propoſitum w) miſſum eſſe à patre x)* & *ad patrem ire y.)*

VIII. Multa alia, immo omnia huic veritati adſtipulantur. Neceſſe ergo eſt, ut qvamvis nolit, confiteatur patrem Deum omnipotentem, & CHriſtum JEſum filium Dei, Deum factum hominem, cui omnia pater ſubjecit præter ſe, & Spiritum ſanctum, & hos eſſe vere tres. Qvod ſi vult ſcire qvomodo unus Deus demonſtratur, ſciat unam eſſe virtutem ſive potentiam hujus: & qvantum ad virtutem pertinet, unus eſt Deus; qvantum vero ad incarnationem pertinet, tertia eſt oſtenſio; ut paulo poſt docebimus, cum reddemus rationem de veritate. Hæc igitur fratres, dicta nobis ſunt, de qvibus inter omnes convenit. Unus enim eſt Deus, cui credere oportet, ſed ingenitus, impatibilis, immortalis, qvi omnia facit qvæ vult, ſicut vult, & qvando vult. Qvid igitur ad hæc audebit dicere Noëtus, non intelligens veritatem? Qvandoqvidem igitur hactenus Noëtus confutatus eſt, veniamus ad demonſtrationem veritatis; ut confirmemus veritatem, contra qvam tot & tantæ hæreſes ortæ ſunt, qvæ nihil dicere potuerunt.

IX. Unus Deus eſt, qvem non aliunde, fratres, agnoſcimus, qvam ex ſanctis Scripturis. Qvemadmodum enim ſi qvis velet ſapientiam hujus ſæculi exercere, non aliter hoc conſeqvi poterit, niſi dogmata Philoſophorum legat: ſic qvicumqve volumus pietatem in Deum exercere, non aliunde diſcemus, qvam ex Scripturis divinis. Qvæcunqve ergo ſanctæ Scripturæ prædicant, ſciamus; & qvæcumqve docent, cognoſcamus: & ſicut vult pater credi, ſic credamus, & ſicut vult filium glorificari, ſic glorificemus; & ſicut vult donari Spiritum ſanctum, ſic accipiamus Non ſecundum propriam voluntatem, neqve ſecundum proprium ſenſum, neqve vim inferentes in ea, qvæ ab eo data ſunt; ſed qvomodo ipſe per ſanctas Scripturas docere voluit, ſic intelligamus.

X. Deus ſolus cum eſſet, nihilqve ſibi coævum haberet, voluit mundum efficere, & mundum cogitans, ac volens, & dicens, effecit; continuoqve extitit ei factus ſicut voluit perfecit. Satis igitur nobis eſt ſcire ſolum, nihil eſſe Deo coævum. Nihil erat præter ipſum; ipſe ſolus multus erat. Nec enim erat ſine ratione, ſine ſapientia, ſine potentia, ſine conſilio. Omnia erant in eo, ipſe erat omnia. Qvando voluit, & qvomodo voluit, oſtendit verbum ſuum temporibus apud eum definitis; per qvem omnia fecit. Qvi cum vult, facit; qvando z) cogitat perficit, qvando a) loqvitur, oſtendit; qvando b) format, ſapientiam edit. Omnia enim qvæ facta ſunt, ratione qvidem creat, ſapientia vero ornat. Fecit igitur ſicut voluit: Deus enim erat. Eorum c) autem qvæ facta ſunt, ducem, conſiliarium & operarium generabat verbum: qvod verbum cum in ſe haberet, eſſetqve mundo creato inaſpectabile, fecit aſpectabile, d) emittens priorem vocem, & lumen ex lumine e) generans, deprompſit ipſi creaturæ dominum, f) ſenſum ſuum & qvi prius ipſi tantum erat viſibilis, mundo autem inviſibilis, hunc viſibilem fecit, ut mundus cum eum qvi apparuit, videret, ſalvus fieri poſſet.

 Atqve

w) Rom. III. 25.

x) Joh. V. 30. VIII. 16. 18. &c.

y) Joh XIII. 1. XIV. 12.

z) DEus facit qvæ vult Pſal. CXV. 3. Gen VI. cogitavit DEus qvod fecit hominem. *Fr. Turrianus.*

a) Dixit, fiat lux, & facta eſt lux, hoc eſt loqui id eſt oſtendere. *id.*

b) Formavit hominem de limo terræ, maximam ſapientiam oſtendit DEus in formatione hominis. *id.*

c) Qvia eſt, ſicut Apoſtolus Coloſſ. I. 15. ait, primogenitus omnis Creaturæ. *id.*

d) Tunc emiſit Pater priorem vocem, cum dixit: Hic eſt filius meus dilectus. Matth. 3. *Ita idem Turrianus. Sed Hippolyti ſententia non alia quam Tertulliani c 13. de præſcript. docentis* Patrem omnia condidiſſe per Verbum ſuum primo omnium emiſſum Id verbum filium ejus appellatum, in nomine DEI varie viſum à Patriarchis, in Prophetis ſemper auditum, poſtremo delatum ex Spiritu Patris DEI & virtute in virginem Mariam, carnem factum in utero ejus, & ex ea natum egiſſe JEſum CHriſtum. *Et contra Praxeam c. 5.* Ut primum DEus voluit ea qvæ cum Sophiæ ratione & ſermone diſpoſuerat intra ſe & ſubſtantias & ſpecies ſuas edere, ipſum primum ſermonem, habentem in ſe individuas ſuas rationes Sophiam, ut per ipſum fierent univerſa, per qvem erant cogitata atqve diſpoſita, imo & facta jam, qvantum in DEI ſenſu. *Gregorius M. lib. XXXII. moral. in Jobum c. 6.* Filius ipſe Vox, qvia eum Pater gignendo dixit: Filius meus es tu, ego hodie genui te. *Quod vero Hippolytus addit Verbum ex inaſpectabili factum eſſe aſpectabile, ad Oeconomiam pertinet, nam ut Phæbadius libro contra Arianos c. 34.* nec Filium usqvam invenimus ſine transfiguratione fuiſſe viſibilem, anteqvam Patri obediens fieret ex æternitate corporeus.

e) Sic locuti ante patres Nicænos, præter Hippolytum noſtrum ſunt Juſtinus Martyr, Tatianus & Athenagoras ut notatum doctiſſimo Grabio ad Irenæum lib. 2. c. 13. His adde Methodium in homilia de Simeone & Anna pag. 152. σὺ εἶ φῶς ἀληθινὸν ἐκ φωτὸς ἀληθινοῦ, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ. Athanaſius poſtea dixit λύχνον ἐκ λύχνου. T. 1. pag. 281. edit. Lipſienſ.

f) Filius νοῦς, σοφία Patris, & infra, c. XIII. Voluntas.

XI. Atqve ita adstitit ei alius. *g*) Cum alium dico, non duos Deos dico; sed tanqvam lumen ex lumine, & aqvam ex fonte, aut radium à sole. una enim virtus ex toto: totum vero pater, *h*) ex qvo virtus verbum: hoc vero mens, sive sensus, qvi prodiens in mundum, ostensus est puer Dei. Omnia igitur per eum facta sunt, *i*) ipse solus ex patre genitus. Qvis ergo profert multitudinem Deorum, qvæ per curricula temporum appulsa fuit? Omnes enim eo redacti sunt inviti, ut dicant omnia ad unum recurrere, etiam secundum Valentinum, & Marcionem, & Cerinthum, *k*) & omnem illorum nugacitatem; & huc nolentes reciderunt, ut unam omnium causam confiteantur. Igitur veritati nolentes consentiunt, esse scilicet unum Deum, qvi fecit omnia sicut voluit. Hic autem dedit legem & Prophetas; & dando *l*) coëgit hos per Spiritum sanctum loqvi, ut accipientes virtutis paternæ inspirationem, consilium & voluntatem patris nuntiarent.

XII. In his igitur verbum versabatur, loqvens de ipso. Jam enim ipse suus præco erat; ostendebatqve futurum esse, ut verbum in hominibus appareret. Idcirco sic clamabat: *m*) *Factus sum manifestus iis qui non quærebant me; inventus sum ab iis qui non interrogabant me.* Qvis vero est qvi factus est manifestus, nisi verbum patris? qvod cum pater misit, potestatem suam ostendit hominibus. Sic igitur factum est manifestum vebum, sicut ait beatus Joannes. repetit enim summatim, qvæ à Prophetis dicta sunt, demonstrans hoc esse verbum, per qvod omnia facta sunt. sic enim ait: *n*) *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* *o*) & infra ait: *p*) *Mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognovit. In propria venit, & sui eum non receperunt.* Si mundus (inqvit) per ipsum factus est, sicut ait Propheta *q*) *Verbo Domini cæli firmati sunt*; igitur hoc est verbum, qvod factum est manifestum. Ergo verbum incarnatum cernimus, patrem per eum intelligimus, filio credimus, Spiritum sanctum adoramus. Videamus igitur qvæ scripta sunt, qvod prædicabatur qvidem verbum futurum manifestum.

XIII. Hieremias etiam dicit. *r*) *Quis stetit in hypostasi Domini, & vidit verbum ejus?* Verbum autem Dei solum est visibile, verbum vero hominis audibile. Qvando dicit videre verbum, necesse est mihi ut credam, hunc visibilem missum esse. Missus autem non est alius, qvam verbum. Qvod autem missum fuit, testatur Petrus, cum dixit Cornelio centurioni: *s*) *Misit Deus verbum suum filiis Israel per prædicationem JEsu CHristi. Hic est DEus omnium dominus.* Si ergo verbum mittitur per JEsum CHristum, voluntas patris *t*) est JEsus CHristus.

XIV. Hæc igitur fratres, significant nobis scripturæ. Hanc œconomiam, id est, incarnationem tradit nobis Joannes in Evangelio, testimonio suo; & hoc verbum confitetur DEum, sic inqviens: *u*) *In principio erat verbum, & verbum erat apud DEum, & DEus erat verbum.* Si ergo verbum erat apud Deum, & Deus erat, qvid ergo? dicet ne aliqvis dicere Joannem duos deos? Duos qvi-

g) Justino Martyri qvando Filius ἕτερόν τι à Patre esse dicitur, & Tertulliano qvando *Filium & Patrem esse aliud ab alio* affirmat, eadem qvæ Hippolyto mens, ut personarum distinctionem ostendant, non ut ὁμούσιον insicientur.

h) Sic idem Tertullianus c. 9. adversus Praxeam Noëti anteambulonem: *Pater tota substantia est, filius vero derivatio totius & portio.* Et c. 2. *quasi non sic quoque unus sit omnia, dum ex uno omnia, per substantia scilicet unitatem.* Et lib. 3. adversus Marcion. c. 6. *concedas necesse est eos qui Patrem non agnoverint, nec Filium agnoscere potuisse, per ejusdem substantiæ conditionem, cujus si plenitudo intellecta non est, multo magis portio; certe qua plenitudinis consors.*

i) ὁ παῖς τοῦ Θεοῦ, DEI filius, ut supra c. V. & VII. • Joh. I, 3.

k) Valentini Æonas tangit, & Marcionis Deum Demiorgum à DEo bono ac summo diversum & Cerinthi angelicas Potestates Mundi opifices.

l) Coëgit hos per Spiritum sanctum loqvi.) Cogebat sanctos Prophetas, qvatenus volentes seqvi voluntatem Dei, non poterant non loqvi illa qvæ loqvebantur. Sic Petrus in Actis Apostol. c. 3. Non possumus, inqvit, qvæ vidimus & audivimus non loqvi. sic Prophetæ audiebant Spiritum verbi Dei intus loqventem, & non poterant, sicut Petrus hic dixit, non loqvi qvæ audiebant. *Fr. Turrianus.*

m) Esai. LXV. 1. *n*) Joh. I, 1.

o) Post οὐδὲ ἕν in verbis Johannis στιγμὴν præter Hippolytum faciunt Irenæus, Clemens Alex. Origenes, Theophilus Antiochenus & Eusebius pluribus locis, atqve è Latinis Tertullianus ac Lactantius, Victorinus, Augustinus & longe post Honorius Augustodunensis lib. 1. de imagine Mundi, c. 1. Quoniam vero eadem interpunctio placuit etiam hæreticis Valentino, Heracleoni, Theodoto, & Macedonianis, Eunomianisqve, hinc ab Epiphanio T. 2. pag. 80. & à Chrysostomo rejicitur.

p) Joh. I. 10. *q*) Ps. XXXIII, 6.

r) Jerem. XXIII 18. τίς ἔστη ἐν ὑποστήματι Κυρίου καὶ εἶδε τὸν λόγον αὐτοῦ; Victor in Catena: ἐν τῇ ὑποστάσει pro qvo Symmachus ἐν τῇ ὁμιλίᾳ edidit. *s*) Actor. X, 36.

t) Sic Filium βούλησιν sive θέλημα Patris dixere multi veteres, qvorum loca vide si placet apud Petavium lib. VI. de SS. Trinitate c. 8. §. 21. & lib. VII. c. 12. §. 12. *u*) Joh. I, 1.

qvidem non dicam, ſed unum; perſonas vero duas, *x*) œconomiam tertiam, *y*) gratiam dico ſancti Spiritus. Pater qvidem unus, perſonæ vero duæ, qvia filius; tertia autem Spiritus ſanctus. Pater mandat *z*) verbum perficit, filius autem oſtenditur, per qvem pater creditur. Oeconomia *a*) conſenſionis redigitur ad unum Deum, unus enim eſt Deus, qvi mandat, pater; qvi obedit, filius; qvi docet ſcientiam, Spiritus ſanctus. Pater qvi *b*) eſt *ſuper omnia*, filius *per omnia*, Spirtus ſanctus *in omnibus*. Aliter Deum unum intelligere non poſſumus, niſi vere Patri & Filio & Spiritui S. credamus. Etenim Judæi patrem glorificaverunt, ſed non egerunt gratias; *c*) ſiqvidem non agnoverunt filium. diſcipuli agnoverunt filium, ſed non in Spiritu ſancto, idcirco *d*) negaverunt. Sciens igitur verbum patris œconomiam & voluntatem patris, qvod non vult aliter pater glorificari, niſi ſic; cum reſurrexiſſet, tradidit hoc diſcipulis: *e*) *Euntes*, inqvit, *docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*. Docuit hic, qvod qvicumqve unum qvid horum omiſerit, is perfecte Deum non glorificavit. Per hanc enim Trinitatem Pater glorificatur. Pater enim voluit, filius fecit, Spiritus ſanctus manifeſtum fecit: omnes igitur Scripturæ de hoc prædicant.

XV. Sed dicet mihi aliqvis: Novum verbum mihi affers, cum filium vocas. *f*) Joannes enim verbum qvidem dicit, ſed aliter per allegoriam interpretatur. Immo non aliter *g*) per allegoriam interpretatur: ſic enim oſtendens hoc verbum Dei qvod ab initio erat, & nunc miſſum eſt, dixit poſtea in Apocalypſi: *Et vidi cælum apertum, & ecce equus albus; & qui ſedebat in eo, fidelis & verax, & in juſtitia judicat & pugnat. Oculi ejus ſicut flamma ignis, & in capite ejus diademata multa; habens nomen ſcriptum quod nemo novit niſi ipſe. Et veſtitus erat veſte aſperſa ſanguine: & vocatum eſt nomen ejus, Verbum Dei.* Videte igitur fratres, qvomodo *h*) veſtis ſanguine aſperſa in ſymbolo *i*) ſignificavit carnem, qva venit, ad ſubeundam paſſionem impatibile Dei verbum, ſicut mihi Prophetæ teſtantur. ſic enim ait beatus Michæas: *k*) *Domus Jacob irritavit Spiritum Domini, hæc ſunt eorum ſtudia, non boni ſermones ejus, & recte tum ipſis ambulant, & ipſi ſuſtitaverunt inimicitiam contra pacem ejus, l*) *gloriam ejus detraxerunt.* Id eſt, fecerunt eum pati in carne. Similiter beatus Paulus

 ait.

x) Oecooomia apod antiqvos Patres aliqvaodo ſignificat incarnationem filii Dei; aliqvando, ut hic, operationem Spiritus ſancti in myſterio incarnationis, ita fit, ut aliqvando œconomia ad ſecundam perſonam, aliqvando ad tertiam referatur, aliqvando ad primam id eſt ad patrem, ut paulo poſt ait hic Auctor: Oeconomia, & voluntas Patris, qvi voluit ſic glorificari & manifeſtari per filium incarnatum. *Franc. Turrianus.*

y) *Gratiam dico ſancti Spiritus.*) Gratiam ſcilicet ſubſtantialem, ſive per ſe gratiam, qvæ eſt Spiritus ſanctus, qvi ſupervenit in Virginem, ex qva conceptus eſt filius Dei, ideo dixit, œconomiam tertiam. ſic poſtea Julius Pont. in epiſt de Incarnatione, qvam Cyrillus in ſynodo Epheſina citavit, in numeratione Trinitatis dixit contineri incarnationem, qva filius Dei, qvi eſt, inqvit, ordine confeſſionis perſona ſecunda Trinitatis, factus eſt ſuperveniente Spiritu ſancto ex Virgine filius hominis, qvi eſt idem una & eadem filiatione filius Dei. *idem.*

z) Hoc *mandandi* & *præcipiendi* vocabulo de Patre, & *obediendi* de Filio ſine ulla offenſione uſi ſunt non modo ante Concilium Nicænum S. Irenæus, Hippolytus noſter, Origenes & alii: ſed & poſt illud Concilium adverſarii & hoſtes Arianæ hæreſeos acerrimi, Athanaſius, Baſilius, Marius Victor, Hilarius, Proſper &c. Vide Petavium lib. 2. de Trinitate c. 7 §. 7. Georg. Bullum in defenſione fidei Nicænæ p. 133. 165. 179. 170.

a) Qvia in myſterium incarnationis uno conſenſu & operatione concurrerunt Pater & Filius. *Fr. Turrian.*

b) *Qui eſt ſuper omnia.*) Cum Paulus ait de Deo ad Epheſ IV. 6. *Qui eſt ſuper omnia, & per omnia, & in omnibus*; tres perſonas deſignat, & unitatem Dei in illis; qvia unius ejuſdemqve virtutis ac potentiæ eſt, eſſe ſuper omnia, & per omnia, & in omnibus; & ſecundum ordinem confeſſionis ſanctæ Trinitatis, primum tribuit Patri, ſecundum filio, tertium Spiritui ſancto, qvia eſt tertia perſona ſecundum ordinem confeſſionis, ut antiqvi Theologi loqvuntur, & nos loqvi docuerunt. *Franc. Turrianus.*

c) Ex decem leproſis non novem Judæi ſed unus tantum gratias CHriſto egit ſanatus & in eum credens Samaritanus. Luc. XVII, 16.

d) Hoc dicit propter Petrum, qvem legimus in Evangelio negaſſe. *Fr. Turrian.*

e) Matth. XXVIII, 19.

f) Hunc locum puto à Turriano minus bene expreſſum, atqve Hippolytum potius in hanc ſententiam ſcripſiſſe: *Novum mihi affers, cum Filium Verbum vocas*, ſive Verbi appellas nomine.

g) *Per allegoriam.*) Verbum Dei non allegorice, ſed proprie filium Dei ſignificat. Hoc ipſum beatus Cyrillus l. 7. Theſauri cap. 1. contra Eunomium docuit, & per ſcripturas probavit, eſſe verbum proprium nomen filii; id eſt, hanc vocem, verbum, proprie & decenter, & non per abuſionem, aut allegoriam filium Dei ſignificare. *Franciſcus Turrianus.*

h) Apocal. XIX. 11.

i) Hoc eſt in figura, qva utitur etiam Propheta Eſaias LXIII. 2.

k) Michæ II. 7.

l) *Gloriam ejus detraxerunt.*) Sic habebant LXX. in exemplari Hippolyti, δόξαν, non δῶρον, ut nunc in noſtris. Convenit hæc lectio cum Eſa. cap. 53. Vidimus eum, & non erat ſpecies, neqve decor. *Fr. Turrianus.*

ait *m*) *Quod enim impossibile erat legis, in quo infirmabatur per carnem; Deus filium suum mittens in similitudine carnis peccati*, *n*) *damnavit peccatum in carne*, *ut justificatio legis ostenderetur in nobis*, *qui non secundum carnem ambulamus*, *sed secundum Spiritum*. Qvalem igitur filium suum Deus per carnem misit, nisi verbum, qvod à principio scilicet filium vocavit, qvia futurum erat ut ortum caperet? & cum filius vocatur, *o*) commune nomen amoris erga homines sumit. Nec enim verbum per se & sine carne *p*) perfectus filius erat, cum tamen esset perfectum verbum, unigenitus. Neqve caro per se sine verbo subsistere poterat, qvia in verbo habebat τὴν σύστασιν, id est, in verbo subsistebat. Sic ergo unus filius Dei perfectus, manifestatus est.

XVI. Atq; hæc qvidem sunt de incarnatione verbi testimonia, & alia plurima. Videamus nunc qvod propositum nobis est, qvod vere, fratres, virtus patris, qvod est verbum Dei, è cœlo descendit, & non ipse Pater, sic enim ait. *q*) *Ego ex Patre exivi, & venio*. Qvid est autem qvod ex Patre exivit, nisi verbum? Qvid est qvod ex ipso genitum est, nisi Spiritus, *r*) id est, verbum? Sed dicet mihi: Qvomodo genitum est? Explicationem qvomodo tu genitus es, non potes expromere, qvamvis qvotidie vides causam humanam, & modum generationis non potes perfecte efferre. non enim licet tibi cognoscere artem ejus qvi creavit, in experientia & usu positam, & non enarrabilem; sed solum videndo intelligere & credere qvod opus Dei est homo. De verbi autem generationis ratione, qva Deus Pater generare voluit; generavit sicut voluit. Non satis est tibi scire qvod Deus mundum condidit, nisi audeas inqvirere, qvomodo condidit? Non sufficit tibi cognoscere, qvod filius Dei tibi apparuit ad salutem, si tamen id credis; sed insuper qvomodo genitus est secundum Spiritum, curiose indagas? Atqvi generationem ejus secundum carnem enarrare non pluribus qvam duobus *s*) concreditum est; & tu audes generationem secundum Spiritum scrutari, qvam apud se Pater servat, revelaturus tunc sanctis, qvi ut faciem ejus videant digni erunt? Satis habe qvod à Christo dictum est: *t*) *Quod natum est ex Spiritu, Spiritus est*, sicut per Prophetam *u*) significat verbi

m) Rom. VIII. 3. *n*) omittit verba καὶ περὶ ἁμαρτίας, qvæ & in uno Covelli Codice absunt, sed ab aliis Codicibus qvemadmodum & versionibus antiqvis Epistolæ ad Romanos agnoscuntur.

o) *Commune nomen amoris*.) Filius Dei filius hominis nominatus est, & fuit, ut nos filii Dei nominemus & simus, qvod fuit summæ erga nos charitatis. Videte, inqvit Joannes in epist. 1. cap. 3. qvalem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur & simus. Nisi enim sic Pater dilexisset mundum, ut filium suum factum filium hominis pro nobis in mortem tradidisset, adoptionem filiorum Dei, qvam accepimus, non accepissemus. *Fr. Turrianus*.

p) *Perfectus filius non erat*.) Nihil deerat filio Dei ad perfectionem generationis æternæ ex Patre, anteqvam fieret filius hominis: sed ad perfectum mysterium œconomiæ deerat Christo filio Dei, ut fieret filius hominis, & sic esset perfectus Christus. Cum carne itaqve factus est perfectus Christus, & perfectus sive completus filius; filius scilicet Dei & filius hominis: qvia hypostasis Christi, ut antiqvi Theologi, & Ecclesiastici Patres tradunt, est qvid completum ex duabus naturis, divina scilicet & humana unita verbo. Et beatus Cyrillus libro 5. contra Nestorium: *Corpus*, inqvit, *ex muliere natum unitum verbo secundum hypostasim*, *Christum unum & filium & dominum perfecit*, *sive complevit eundem Deum & hominem*, qvod perinde est, ut diceret, filium Dei & eundem filium hominis. Conveniunt cum his, qvæ Leontius Byzantius lib. primo contra Nestorianos, & Eutychianos scripsit, duplicem esse perfectionem in Christo, unam qvæ simpliciter dicitur, alteram qvæ in habitudine cernitur, secundum magnum Gregorium. *Perfectum enim*, inqvit, *est verbum*, *& plenum*, *& prabens perfectionem*; *perfecta autem est & anima hominis quantum ad definitionem essentia sua: sed tamen neque verbum est perfectus Christus non unita humanitate*, *quamvis perfectus Deus sit*, *sicut nec anima perfectus homo est sine corpore*, *etsi perfectam substantiam habet*. hactenus Leontius. *idem*.

Scilicet non ita insaniit Hippolytus, ut diceret, qvod dixisse illum Zwickerus voluit, Verbo sive Unigenito qvicqvam intrinsecæ perfectionis revera accessisse ex carnis assumptione; imo contrarium aperte docet. Nam primo diserte ait, Dominum nostrum perfectum fuisse Verbum & unigenitum ante incarnationem. Deinde clare docet Verbum sive unigenitum adeo ex carne humana non melioratum esse, ut caro illa ipsam suam subsistentiam Verbo debeat. Qvid ergo, inqviens, voluit Hippolytus, cum ait Verbum & unigenitum sine carne perfectum non fuisse filium? Voluit, inqvam, manifeste, τὸν λόγον ante incarnationem non omni filiationis genere, ut ita dicam, defunctum fuisse, sive nondum fuisse omni modo, qvo Pater voluit, Dei Filium. Scilicet Domino nostro triplicem nativitatem & filiationem attribuerunt Veteres. Prima est, qva ut λόγος ex mente Patris ab æterno natus fuit. Ex hac nativitate perfecta hypostasis divina extitit; nec ipsi qvicqvam postea accessit, sed potius cæteræ nativitates συγκαταβάσεις fuerunt sive condescensiones Filii Dei. Altera nempe nativitas est, qva ὁ λόγος à Deo Patre, apud qvem, cum nihil adhuc præter Deum existeret adeoqve ab æterno fuerat, κατ' ἐνέργειαν exivit, ac tanqvam ex utero ejus prodiit, seqve demisit ad condenda universa. [Hæc est illa γέννησις λόγου προφορικοῦ apud Theophilum Antiochenum lib. 2. p. 80. Sic & Judæi qvidam ætate Justini affirmabant ἀτμήτους καὶ ἀχωρίστους Θεοῦ δυνάμεις esse angelos ἃς ὁ Θεὸς ὅταν βούληται προπηδᾶν ποιεῖ καὶ πάλιν ἀναστέλλει πρὸς ἑαυτόν. p. 280. dial. cum Tryphone] Tertia demum nativitas tum fuit, cum idem ὁ λόγος caro factus est, & è sinu Patris in uterum beatissimæ virginis illapsus, homo ex ipsa natus est per inumbrationem Spiritus S. Hæc fuit τοῦ λόγου extrema συγκατάβασις, (à nobis hominibus, adeoqve ab ipsis Angelis æternum adoranda,) qva peracta, perfectus Filius Dei factus est, hoc est, ut dixi, omni filiationis genere defunctus est: siqvidem cæteræ filiationes, qvæ humanam Christi naturam spectant, ex hac dependent, atqve ex ipsa conseqvuntur. *G. Bullus defens. fidei Nicænæ p.* 164.

q) Joh. XVI, 28. *r*) Divina Christi natura uti est, ita passim etiam dicitur Spiritus antiqvis Ecclesiæ Doctoribus διὰ τὸ ἀσχημάτιστον ut loqvitur Proclus CPolitanus. Vide Hugonem Grotium ad Marci cap 2. vers. 8.

s) Matthæo & Lucæ in Evangel. *t*) Joh. III. 6. *u*) Davidem in loco mox afferendo.

verbi generationem qvod genitus est: qvomodo vero, reservat apud se in tempus certum ac præfinitum, cum illud revelaturus est. x) Sic enim ait: *Ex utero ante luciferum genui Te.*

XVII. Sufficiunt hæc testimonia fidelibus veritatis studiosis, infideles enim nulli credunt. Etenim Spiritus sanctus ut terreret, in persona Apostolorum testatus est y): *Domine, quis credidit auditui nostro?* Qvamobrem ne simus infideles ne qvando in nobis, qvod dictum est, impleatur. Credamus igitur fratres secundum traditionem Apostolorum, z) qvod Deus verbum è cœlis descendit in sanctam virginem Mariam, ut ex ea incarnatus sumpta anima humana, rationis inqvam participe, factus omnia qvæcunqve homo est, excepto peccato, salvaret Adam qvi ceciderat, & immortalitatem hominibus largiretur iis, qvi crederent in nomine ejus. In omnibus igitur demonstratum est nobis verbum veritatis, qvod unus est Pater, cujus adest verbum, per qvod omnia fecit, qvod posterioribus temporibus, sicut superius diximus, a) misit Pater ad salutem hominum. Hoc per legem & Prophetas prædicatum est venturum esse in mundum. Sicut ergo prædicatum est, sic præsens se ipsum manifestum fecit ex Virgine & Spiritu sancto novus homo factus, habens cœleste qvod paternum erat, tanqvam verbum; terrenum vero tanqvam ex vetere Adam per Virginem incarnatus. Sic in mundum egressus Deus corporatus apparuit, egressus perfectus homo. Non enim per fictionem, aut mutationem b) sed vere factus est homo.

XVIII. Sic igitur humana sua non recusat qvi demonstrabatur esse Deus, cum esurit c) & laborat, d) & defatigatus sitit; e) cum formidans fugit, f) & super pulvinum dormit, g) qvi naturam habet insomnem ut Deus: cum calicem passionis refugit, h) qvi propter hoc in mundum advenerat: i) cum in anxietate sudat, k) & ab Angelo roboratur, qvi eos qvi in eum credunt, roborat; & opere docuit mortem contemnere: cum à Juda proditur, l) qvi cognoscebat Judam qvis esset; m) & à Caipha inhonoratur, n) qvi erat ab eo sacerdotio fungente, paulo ante o) tanqvam Deus honoratus: cum ab Herode spernitur, p) qvi totam terram judicaturus est, & verberatur à Pilato r) is qvi infirmitates nostras suscepit: s) & à militibus illuditur t) is, cui adstant millia millium, u) & decies centena millia Angelorum & Archangelorum: & à Judæis in ligno figitur, x) qvi tanqvam cameram cœlum fixit: y) & clamans ad Patrem Spiritum commendat, z) qvi est à Patre inseparabilis: a) & inclinato capite expirat, b) qvi dixit: *Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam.* c) Qvod autem non dominabatur ei mors qvi vita erat, significavit eum dixit: d) *Ego à me ipso pono eam.* Et latus lancea aperitur ei, e) qvi vitam omnibus * largitur: & linteo involutus in monumento ponitur, f) qvi mortuos suscitat: & tertia die à patre excitatur g) qvi est ipse resurrectio & vita. ** Hæc enim omnia nobis operatus est, qvi propter nos factus est sicut nos. Ipse enim infirmitates nostras suscepit, & languores nostros portavit; & pro nobis dolet, sicut dixit Esaias Propheta. h) Ab Angelis laudatus, i) à pastoribus visus, k) à Symeone expectatus, l) ab Anna testatus m) à Magis qvæsitus, n) ab stella significatus, o) in domo patris versatus, p) à Joanne digito ostensus q) cui pater superne testimonium dedit, r) dicens: *Hic est filius meus dilectus, ipsum audite.* hic coronatur s) contra diabolum. Hic est JEsus Nazaræus, qvi in Cana Galilææ ad nuptias vocatus, aqvam in vinum mutavit; t) & mare vi ventorum agitatum, increpavit; u) & super mare tanqvam super terram siccam ambulavit; x) cæcum à nativitate videre fecit; y) Lazarum jam qvatriduo mortuum excitavit, z) varia miracula edidit; peccata

 remi-

x) Psal. CX. 3. y) Esai LIII. 1. Joh. XII. 38. Rom. X. 16. z) Eo παράδοσιν Ἀποστολικὴν, qvam mox ex scriptis Apostolis clarissime testatam facit Hippolytus.

a) Supra cap. VII. b) Adversus hæresin Docetarum. qvæ latissime serpserat propugnata à Simone Mago, Menandro, Saturnilo, Gnosticis, Cerinthiis, Basilide, Valentino, Secundo, Epiphane, Isidoro, Heracleonitis, Ptolemæo, Marcosianis, Ophitis, Sethianis, Cerdone, Marcione, Apelle, Bardesane, Harmenio, uti deinceps à Manichæis & Priscillianistis. c) Matth. IV. 2. d) Matth. XXVI. 37. e) Joh. XIX. 28.

f) Joh IV. 3. g) Matth. VIII. 24. h) Matth. XXVI. 30. Marc. XIV. 16. Luc. XXII. 42. i) Joh. XII. 27. XVIII. 11. k) Luc. XXII. 44. l) Matth XXVI. 25. m) id. v. 25. n) id. 65. seq

o) *Tanquam Deus honoratus.*) Qvia cum esset Pontifex illius anni, prophetavit Caiphas, Joan cap. 11. qvod JEsus moriturus erat pro gente: & non tantum pro gente, sed ut filios Dei qvi erant dispersi, congregaret in unum; qvod qvidem facere non poterat, nisi Deus esset. *Fr. Turrian.*

p) Luc. XXIII. 11. q) Actor. XVII. 31. r) Matth. XXVII. 26. Joh. XIX. 1. s) Esai. LIII. 4. t) Matth XXVI. 67. u) Daniel. VII. 10. x) Matth. XXVII. 35. y) Esa. XL. 22. z) Luc. XXIII. 46. a) Joh. XIV. 11. b) Joh. XIX. 30. c) Joh. X. 18. d) Ibid. e) Joh XIX. 34. * Joh. XI 25. XIV. 6. f) Joh. XIX. 40. g) Actor. X. 40.

** Joh. XI. 25. h) Esaiæ LIII. 4. i) Luc. II. 13. Qvæ hic seqvuntur ad verbum fere conveniunt cum eis qvæ ex S. Hippolyti memoria hæresium laudat S. Gelasius in loco qvem habes supra p. 225. Vide & qvæ Theodoritus infra p. 268. k) Luc II. 16. l) Luc II 25. m) id. vers 36. n) Matth. II. 2. o) id. vers. 9. p) Luc. II 49. q) Joh. I. 29. & 35. r) Matth. XVII. 5 s) Matth. XXVII. 29. Victores in certaminibus coronabantur, de qvo multa Carolus Paschalius libro sexto de Coronis.

t) Joh. II 9. u) Matth. VIII. 26. x) Matth. XIV. 25. y) Joh. IX. 7. z) Joh. XI. 44 XII. 17.

remisit; *a*) dedit Apostolis potestatem, *b*) lancea ictus sanguinem & aqvam *c*) ex latere fudit. Propter hunc sol obtenebrescit, *d*) dies non illuminatur, rumpuntur petræ, *e*) scinditur velum, *f*) fundamenta terræ qvatiuntur, *g*) aperiuntur sepulchra, & resurgunt mortui; & principes pudore afficiuntur *h*) cum vident in cruce eum qvi universum ornavit, claudentem oculos, & tradentem Spiritum, Hæc cum creatura videret turbatur, & cum gloriam illius capere non posset, *i*) tenebras sibi obducebat. Hic insufflans dat discipulis Spiritum *k*) & januis clausis ingreditur. *l*) Hic videntibus Apostolis à nube in cœlum susceptus est, *m*) sedetqve ad dexteram patris, *n*) venturus judex vivorum & mortuorum. *o*) Hic Deus & homo propter nos factus, cui omnia subjecit pater. *p*) Ipsi gloria & imperium cum Patre & sancto Spiritu, in sancta Ecclesia, & nunc & in sæcula sæculorum, Amen.

DE RESURRECTIONE.

Meminere præter laterculum marmoreum, supra p. 88. * Hieronymus, Sophronius, Nicephorus, Honorius, Freculfus.

Anastasius Sinaita in Hodego p. 356.

Ἱππολύτου Ἐπισκόπου Ῥώμης ἐκ τοῦ περὶ ἀναστάσεως, καὶ ἀφθαρσίας, λόγου.

Ἔσονται, φησὶν, ἐν τῇ ἀναστάσει οἱ ἄνθρωποι, ὡς οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ. ἐν ἀφθαρσίᾳ δηλονότι, καὶ ἀθανασίᾳ, καὶ ἀῤῥευσίᾳ. ἄφθαρτος γὰρ οὐσία οὐ γεννᾶται, οὐκ αὔξει, οὐχ ὑπνοῖ, οὐ πεινᾷ, οὐ διψᾷ, οὐ κοπιᾷ, οὐ πάσχει, οὐ θνήσκει, οὐ τιτρᾶται ὑπὸ ἥλων, καὶ λόγχης, οὐχ ἱδροῖ, οὐχ αἱμοῤῥοεῖ. τοιαῦται οὐσίαι εἰσὶν ἤτε τῶν ἀγγέλων, ἤτε τῶν ψυχῶν, τῶν ἐκ σωμάτων ἀπηλλαγμένων. ἐπειδὴ καὶ ἀμφότεραι ἑτερογενεῖς εἰσι, καὶ ἀλλότριαι τῆς ὁρωμένης, καὶ φθειρομένης ταύτης τοῦ κόσμου κτίσεως.

Hippolyti Episcopi Romani, ex sermone de Resurrectione & incorruptione.

Erunt, inqvit, *homines in resurrectione, sicut, Angeli Dei, nimirum corruptionis expertes, immortales, nihil defluxu aliqve deperdere soliti: Nam immortalis natura, non generat, non generatur; non augetur, non dormit, non esurit, non sitit; non fatigatur, non patitur, non moritur, neque à clavis & lancea perforatur, non sudat, non fundit sanguinem. Ejusmodi naturis constant Angeli, & animæ corporeis vinculis exsolutæ; Ambæ enim istæ naturæ sunt alterius generis, & diversæ à creaturis hujus mundi, quæ sub aspectum cadunt, & corruptioni subjiciuntur.*

DE S. HIPPOLYTI,

Didascalia sive παράδοσις Ἀποστολική.

Jo. Pearsonius Vindic. Ignat. parte I. cap. 4.

Fuerunt ex sententia nostra antiqvitus hi libri qvasi ab Apostolis, scripti aut dictati, *διδαχὴ Ἀποστόλων, διατάξεις Ἀποστόλων*, Διδασκαλία Κλήμεντος, Διδασκαλία Ἰγνατίου, Διδασκαλία δι Ἱππολύτου, Διδαχὴ Πολυκάρπου. Ex his omnibus & aliis fortasse adhuc incognitis conflatæ sunt Διαταγαὶ sive Καθολικὴ Διδασκαλία. Et sane sunt in libris Constitutionum Capita qvædam qvæ nihil aliud esse videntur, qvam methodi gratia factæ connexiones qvædam, qvibus una alteri Didascalia subnecteretur. Qvale caput tertium libri octavi esse ipsi ex MS. Codice Oxoniensi, qvo repræsentantur tum Διδασκαλία δι Ἱππολύτου tum *διαταγαὶ Ἀποστόλων*, ex qvibus liber octavus præcipue constat, deprehendimus.

a) Matth. IX. 2. 6. *b*) Matth. XVI. 19. XVIII. 18. Joh. XX. 22. *c*) Joh. XIX. 34. *d*) Matth. XXVII. 45.
e) Id. verf. 51. *f*) Id. *g*) id. verf. 52. *h*) id. verf. 54.
i) Matth. XXVII. 45. *k*) Joh. XX. 22. *l*) Joh. XX. 19. *m*) Actor. I. 9.
n) Hebr. XII. 2. *o*) Actor X. 42. 2. Tim. IV. 1. *p*) 1. Cor. XV. 27.

ΠΕΡΙ

ΠΕΡΙ ΧΑΡΙΣΜΑΤΩΝ* ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ

Jo. Baptista Cotelerio Interprete.

Τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας ἡμῖν παραδιδόντος μυστήριον, καὶ προσκαλουμένου Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καθὼς αὐτός που φησὶν εὐχαριστῶν ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τῶν πιστευσάντων, ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις, τὸ ἔργον ὃ ἔδωκάς μοι, ἐτελείωσα. καὶ περὶ ἡμῶν λέγοντος τῷ πατρὶ, πάτερ ἅγιε, εἰ καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἀλλ' ἐγώ σε ἔγνων, καὶ οὗτοί σε ἐγνώκασιν· εἰκότως, ὡς ἂν τετελειωμένων ἡμῶν, φησὶ πᾶσιν ἅμα, περὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ διὰ τοῦ πνεύματος διδομένων χαρισμάτων· Σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασι, ταῦτα παρακολουθήσει· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι· γλώσσαις καιναῖς λαλήσουσιν· ὄφεις ἀροῦσι, κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψει· ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι, καὶ καλῶς ἕξουσι. Τούτων τῶν χαρισμάτων πρότερον μὲν ἡμῖν δοθέντων τοῖς ἀποστόλοις, μέλλουσι τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλειν πάσῃ τῇ κτίσει· ἔπειτα δὲ τοῖς δι' ἡμῶν πιστεύσασιν ἀναγκαίως χορηγουμένων· οὐκ εἰς τὴν τῶν ἐνεργούντων ὠφέλειαν, ἀλλ' εἰς τὴν τῶν ἀπίστων συγκατάθεσιν, ἵνα οὓς οὐκ ἔπεισεν ὁ λόγος, τούτους ἡ τῶν σημείων δυσωπήσῃ δύναμις· τὰ γὰρ σημεῖα οὐ τοῖς πιστοῖς ἡμῖν, ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις, Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων· οὔτε γὰρ τὸ δαίμονας ἐκβάλλειν ἡμέτερον κέρδος, ἀλλὰ τῶν ἐνεργείᾳ κυρίου καθαιρομένων· καθὼς αὐτός που παιδεύων ἡμᾶς ὁ κύριος δείκνυσι λέγων· μὴ χαίρετε ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑπακούουσιν, ἀλλὰ χαίρετε ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν γέγραπται ἐν τῷ οὐρανῷ· ἐπειδὴ τὸ μὲν αὐτοῦ δυνάμει γίνεται, τὸ δὲ ἡμετέρᾳ εὐνοίᾳ καὶ σπουδῇ, δῆλον ὅτι βοηθουμένοις ὑπ' αὐτοῦ. οὐκ ἐπάναγκες οὖν πάντα πιστὸν δαίμονας ἐκβάλλειν, ἢ νεκροὺς ἀνιστᾶν, ἢ γλώσσαις λαλεῖν· ἀλλὰ τὸν ἀξιωθέντα χαρίσματος ἐπί τινι αἰτίᾳ χρησίμῃ, εἰς σωτηρίαν τῶν ἀπίστων, δυσωπουμένων πολλάκις οὐ τῇ τῶν λόγων ἀποδείξει, ἀλλὰ τῇ τῶν σημείων ἐνεργείᾳ, ἀξίων ὄντων σωτηρίας· οὐδὲ γὰρ πάντες οἱ ἀσεβεῖς ὑπὸ τῶν θαυμάτων ἐντρέπονται· καὶ τούτου μάρτυς αὐτὸς ὁ Θεὸς, ὡς ὅταν λέγῃ ἐν τῷ νόμῳ· ὅτι ἐν ἑτερογλώσσοις λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ ἐν χείλεσιν ἑτέροις, καὶ οὐ μὴ πιστεύσουσιν. Οὔτε γὰρ οἱ Αἰγύπτιοι ἐπίστευσαν τῷ Θεῷ, Μωϋσέως τοσαῦτα σημεῖα καὶ τέρατα πεποιηκότος· οὔτε τὰ πλήθη τῶν Ἰουδαίων τῷ

Cum Deus & Salvator noster Jesus Christus magnum pietatis sacramentum a) nobis tradat, & Judæos Gentilesque invitet ad agnitionem unius ac solius veri Dei Patris sui; quemadmodum ipse alicubi, gratias de salute credentium agens, ait: b) *Manifestavi nomen tuum hominibus; opus quod dedisti mihi, consummavi;* cumque de nobis dicat Patri; c) *Pater sancte, etsi mundus te non cognovit; at ego te cognovi, & hi te cognoverunt:* merito omnibus simul, utpote qui simus consummati, ait de Charismatibus, quæ ipse per Spiritum dedit; d) *Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur; In nomine meo Dæmonia ejicient; Linguis novis loquentur; Serpentes tollent; Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit; Super ægros manus imponent, & bene habebunt.* Quæ Charismata seu dona prius quidem nobis Apostolis tradita sunt, qui omni creaturæ prædicaturi eramus Evangelium; postea vero necessarie iis qui per nos crediderunt præbentur; non ad utilitatem ea operantium, sed ad infidelium assensionem; ut quibus non persuasit sermo, hos virtus signorum flectat ac pudore afficiat. Signa enim non nobis fidelibus eduntur, sed infidelibus, cum Judæorum, tum Græcorum. Neque enim Dæmones ejicere, nostrum emolumentum est, sed eorum qui per Domini operationem purgantur; sicut ipse Dominus, nos erudiens, ostendit, dicendo; c) *Nolite gaudere, quia Spiritus vobis obediunt; sed gaudete, quod nomina vestra scripta sunt in cælo:* quando illud quidem ipsius virtute fit; hoc autem nostro affectu ac studio, nobis videlicet ab eo adjutis. Non ergo necesse est, ut omnis fidelis Dæmones expellat, aut suscitet mortuos, aut linguis loquatur; sed is qui Charismate dignatus est propter aliquam caussam utilem, ad salutem infidelium, qui sæpe non sermonum demonstratione, sed signorum operatione commoventur, quippe digni sunt salute; non enim omnes impii miraculis convertuntur: cujus rei testis ipse Deus; ut dum dicit in Lege: f) *Quoniam in aliis linguis loquar populo huic, & in labiis aliis; & non credent.* Nec enim Ægyptii crediderunt Deo, cum Moyses tot tantaque signa & prodigia faceret: neque multitudo Ju-

a) 1 Tim. 3, 16. b) Joh. 17, 6, 4. c) Joh. 17, 11. 25. d) Marc. 16, 17. e) Luc. 10, 20. f) Is. 28, 11. 1 Corinth. 14, 21. Deut. 18.

* Memoratur in monumento marmoreo Hippolyti supra, pag. 83. Exstat in Constitutt. Apostol. lib. VIII. cap. 1. 2. In MS. Vindob. inscribitur: Διδασκαλία τῶν ἁγίων Ἀποστόλων περὶ Χαρισμάτων. Similiter in Barocc. Διδασκαλία πάντων τῶν ἁγίων Ἀποστόλων περὶ Χαρισμάτων.

ὡς Μωϋσεῖ Χριστῷ, πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν αὐτοῖς θεραπεύσαντι· καὶ οὔτε ἐκείνους ἐδυσώπησε ῥάβδος ἐμψυχωμένη εἰς ὄφιν, καὶ χεὶρ λευκαινομένη, καὶ Νεῖλος αἱματούμενος· οὔτε τούτους τυφλοὶ ἀναβλέποντες, καὶ χωλοὶ περιπατοῦντες, καὶ νεκροὶ ἀνιστάμενοι· καὶ τῷ μὲν ἀνθίσταντο Ἰαννῆς καὶ Μαμβρῆς· τῷ δὲ Ἄννας καὶ Καϊάφας· οὕτως οὐ πάντας δυσωπεῖ τὰ σημεῖα, ἀλλὰ μόνους τοὺς εὐγνώμονας, ὧν καὶ χάριν εὐδοκεῖ ὁ Θεὸς ἐπιτελεῖσθαι δυνάμεις, ὡς σοφὸς οἰκονόμος· οὐ τῇ τῶν ἀνθρώπων ἰσχύϊ, ἀλλὰ τῇ ἑαυτοῦ βουλήσει. ταῦτα δέ φαμεν, ἐπὶ τὸ μὴ ἐπαίρεσθαι τοὺς λαβόντας χαρίσματα τοιάδε, κατὰ τῶν μὴ λαβόντων· χαρίσματα δὲ λέγομεν, τὰ διὰ τῶν σημείων· ἐπεὶ οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος πιστεύσας διὰ Χριστοῦ εἰς τὸν Θεὸν, ὃς οὐκ εἴληφε χάρισμα πνευματικόν· αὐτό τε γὰρ τὸ ἀπαλλαγῆναι πολυθέου ἀσεβείας, καὶ πιστεῦσαι Θεῷ πατρὶ διὰ Χριστοῦ, χάρισμά ἐστι Θεοῦ· τό τε ἀπορρίψαι τὸ Ἰουδαϊκὸν κάλυμμα, καὶ πιστεῦσαι ὅτι εὐδοκίᾳ Θεοῦ ὁ πρὸ αἰώνων μονογενὴς, ἐν ὑστέρῳ καιρῷ ἐκ παρθένου γεγένηται δίχα ὁμιλίας ἀνδρός· καὶ ὅτι ἐπολιτεύσατο ὡς ἄνθρωπος ἄνευ ἁμαρτίας, πληρώσας πᾶσαν δικαιοσύνην τὴν τοῦ νόμου· καὶ ὅτι συγχωρήσει Θεοῦ σταυρὸν ὑπέμεινεν, αἰσχύνης καταφρονήσας ὁ Θεὸς λόγος· καὶ ὅτι ἀπέθανε, καὶ ἐτάφη, καὶ ἀνέστη, διὰ τριῶν ἡμερῶν, καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν τεσσαράκοντα ἡμέρας παραμείνας τοῖς ἀποστόλοις, καὶ πληρώσας πᾶσαν διάταξιν ἀνελήφθη ἐπ' ὄψεσιν αὐτῶν πρὸς τὸν ἀποστείλαντα αὐτὸν Θεὸν καὶ πατέρα· ὁ ταῦτα πιστεύσας, οὐχ ἁπλῶς, οὐδὲ ἀλόγως, ἀλλὰ κρίσει καὶ πληροφορίᾳ, χάρισμα εἴληφεν ἐκ Θεοῦ· ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ πάσης αἱρέσεως ἀπαλλαγείς· μὴ οὖν τις τῶν ποιούντων σημεῖα, καὶ τέρατα, κρινέτω τινὰ τῶν πιστῶν μὴ ἀξιωθέντα ἐνεργεῖν· διάφορα γάρ ἐστι τὰ τοῦ Θεοῦ χαρίσματα, παρ' αὐτοῦ διὰ Χριστοῦ διδόμενα· καὶ σὺ μὲν εἴληφας τοῦτο· ἐκεῖνος δὲ ἄλλο τι· ἢ γὰρ λόγον σοφίας, ἢ γνώσεως, ἢ διακρίσεως πνευμάτων, ἢ πρόγνωσιν τῶν μελλόντων, ἢ λόγον διδακτικὸν, ἢ ἀνεξικακίαν, ἢ ἐγκράτειαν ἔννομον. καὶ γὰρ καὶ Μωϋσῆς ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, ἐν Αἰγύπτῳ ἐπιτελῶν τὰ σημεῖα, οὐ κατεπήρθη τῶν ὁμοφύλων· καὶ Θεὸς κληθεὶς, οὐκ ἠλαζονεύσατο κατὰ τοῦ ἰδίου προφήτου Ἀαρών· ἀλλ' οὔτε ὁ τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦς, ἡγησάμενος μετ' αὐτὸν τοῦ λαοῦ, κἂν τῷ πρὸς Ἰεβουσαίους πολέμῳ στήσας τὸν ἥλιον κατὰ Γαβαὼν, καὶ τὴν σελήνην κατὰ φάραγγα Αἰλὼν, διὰ τὸ μὴ αὐταρκεῖν πρὸς τὴν νίκην τὴν ἡμέραν, ἐπήρθη κατὰ τοῦ Φινεὲς, ἢ τοῦ Χαλέβ· οὔτε Σαμουὴλ τοσαῦτα παράδοξα ποιήσας, παρ' οὐδὲν ἡγήσατο τὸν θεοφιλῆ Δαβίδ. καί τοι ἀμφότεροι προφῆται· καὶ ὁ μὲν, ἀρχιερεύς, ὁ δὲ, βασιλεύς· καὶ ἑπτὰ χιλιάδων ὑπαρχουσῶν ἐν Ἰσραὴλ ἁγίων, τῶν μὴ καμψάντων γόνυ τῇ

dæorum credidit Christo, Moysis simili, cum omnem morbum omnemque infirmitatem curaret: & neque illos permovit g) virga in serpentem animata, & manus alba facta, Nilus in sanguinem versus; neque hos h) cœci videntes, claudi ambulantes, & mortui suscitati: ac illi quidem resistebant Jannes & Mambres; i) huic vero Annas & Caiphas. Sic non omnibus signa persuadent, sed iis dumtaxat qui candide de rebus judicant; quorum & caussa Deo tamquam sapienti moderatori placet ut miracula perpetrentur; non hominum viribus, sed illius voluntate. Hæc autem ideo memoramus, ut qui Charismata hujusmodi acceperunt, non se in eos qui non acceperunt efferant; Charismata dicimus, quæ per miracula: quoniam nemo est, per Christum in Deum credens, qui non acceperit Charisma spirituale: ipsum etenim hoc, liberatum esse impio multorum Deorum cultu, & credidisse Deo Patri per Christum, Charisma Dei est; ut &, abjecisse Judaicum velamen; ac credidisse quod Dei beneplacito Unigenitus qui ante sæcula exsistebat, in extremo tempore ex virgine natus est, sine viri concubitu; & quod in vita tamquam homo versatus est, absque peccato, impleta omni justitia Legis; quodque permissione Dei Deus Verbum, spreto dedecore, crucem sustinuit; & quod mortuus est ac sepultus, & resurrexit in triduo, atque post resurrectionem cum Apostolis diebus quadraginta permansit, completaque omni constitutione, assumptus est in eorum conspectu ad Deum & Patrem qui eum miserat. Qui hæc credidit, non stolide ac circa rationem, sed cum judicio ac certitudine, is Charisma à Deo consecutus est: similiter etiam qui ab omni Hæresi servatus fuit. Non ergo quispiam eorum qui signa & portenta faciunt, judicet ac damnet quemquam fidelium, qui donum ea operandi non sit adeptus: diversa quippe sunt Dei Charismata, ab ipso per Christum tributa: k) ac tu quidem accepisti hoc; ille vero aliud quoddam; aut enim sermonem sapientiæ, vel scientiæ, aut rationem discernendorum spirituum, aut præcognitionem futurorum, aut sermonem aptum ad docendum, aut patientiam, aut continentiam legitimam. Etenim Moyses homo Dei, cum in Ægypto signa perficeret, l) non se in populares suos extulit; cumque Deus appellatus fuisset, non superbivit in suum Prophetam Aaronem. Sed & Jesus Navæ filius, m) qui post Moysen ductor fuit populi, quamvis in bello adversum Jebusæos, quod non sufficeret dies ad victoriam, solem stitisset ad Gabaonem, & lunam ad vallem Ajalonem; non tamen in Phineem aut Chalebum arrogantia elatus est. Neque Samuel qui tot mira & inopinata fecit, pium ac Deo carum Davidem nihili duxit: sed ambo erant Prophetæ; & ille quidem pontifex, hic vero rex. Et cum in Israele n) essent septem millia

Βααλ

g) Exod. 7, & 4. h) Matth. 11, 5. i) 2 Tim. 3, 8. k) 1 Cor. 12, 8. l) Exod. 7, 1. m) Jos. 10. n) 3 Reg. 19, 18. Rom. 11, 4.

Βάαλ, μόνος Ἠλίας ἐν αὐτοῖς, καὶ ὁ τούτου μαθητὴς Ἐλισσαῖος θαυματοποιοὶ γεγένηνται· ἀλλ' οὔτε Ἠλίας τὸν οἰκονόμον Ἀβδιοὺ ἐξεμυκτήρισε, φοβούμενον μὲν τὸν Θεόν, οὐ ποιοῦντα δὲ σημεῖα· οὔτε Ἐλισσαῖος τὸν ἑαυτοῦ μαθητὴν φρίττοντα τοὺς πολεμίους ὑπερεῖδεν. ἀλλὰ γὰρ οὔτε Δανιὴλ ὁ σοφός, ῥυσθεὶς δεύτερον ἐκ στόματος λεόντων, οὔτε οἱ τρεῖς παῖδες ἐκ καμίνου πυρός, ἐξουδένωσαν τοὺς λοιποὺς τῶν ὁμοφύλων· ἠπίσταντο γὰρ ὅτι οὐ τῇ οἰκείᾳ δυνάμει περιεγένοντο τῶν δεινῶν, ἀλλὰ τῇ τοῦ Θεοῦ ἰσχύϊ, καὶ σημεῖα ἐπετέλουν, καὶ τῶν δυσχερῶν ἀπηλλάττοντο. οὐκοῦν μηδεὶς ὑμῶν ἐπαιρέσθω κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ, κἂν προφήτης ᾖ, κἂν θαυματοποιός. εἰ γὰρ δοθῇ μηκέτι εἶναί τινα ἄπιστον, περιττὴ λοιπὸν ἔσται πᾶσα σημείων ἐνέργεια. τὸ μὲν γὰρ εἶναι εὐσεβῆ, ἐκ τῆς τοῦ τινος εὐνοίας· τὰ δὲ θαυματοποιεῖν ἐκ τῆς τοῦ ἐνεργοῦντος δυνάμεως· ὧν, τὸ μὲν πρῶτον ἡμᾶς αὐτοὺς ὁρᾷ, τὸ δὲ δεύτερον Θεὸν τὸν ἐνεργοῦντα, δι' ἃς προείπομεν αἰτίας· οὐκοῦν μήτε βασιλεὺς ἐξουθενείτω τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατηγούς· μήτε ἄρχοντες τοὺς ὑπηκόους· μὴ ὄντων γὰρ τῶν ἀρχομένων, περιττοὶ οἱ ἄρχοντες· καὶ μὴ ὄντων στρατηγῶν, οὐ στήσεται βασιλεία. ἀλλὰ μηδὲ ἐπίσκοπος ἐπαιρέσθω κατὰ τῶν διακόνων, ἢ τῶν πρεσβυτέρων, μήτε μὲν οἱ πρεσβύτεροι κατὰ τοῦ λαοῦ· ἐξ ἀλλήλων γάρ ἐστιν ἡ σύστασις τοῦ συναθροίσματος· οἵ τε γὰρ ἐπίσκοποι, καὶ οἱ πρεσβύτεροι, τινῶν εἰσιν ἱερεῖς· καὶ οἱ λαϊκοί, τινῶν εἰσι λαϊκοί. καὶ τὸ μὲν εἶναι χριστιανόν, ἐφ' ἡμῖν· τὸ δὲ ἀπόστολον, ἢ ἐπίσκοπον, ἢ ἄλλο τι, οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ διδόντι Θεῷ τὰ χαρίσματα. ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω διὰ τοὺς ἀξιωθέντας χαρισμάτων ἢ ἀξιωμάτων.

ſanctorum, qui non curvaverant genu Baali; ex ipſis ſolus Elias, ejusque diſcipulus Eliſæus miraculorum effectores fuerunt: non tamen Elias deriſit Abdiam œconomum, timentem quidem Deum, at ſigna non facientem; o) neque Eliſæus diſcipulum ſuum hoſtes perhorreſcentem deſpexit. Sed enim neque ſapiens Daniel, p) bis ex ore leonum ereptus, neque tres pueri, ex ignis fornace liberati, nihili fecerunt reliquos ſuæ gentis homines. Sciebant enim ſe non ſuis viribus pericula evaſiſſe, ſed Dei virtute cum ſigna peregiſſe, tum ab anguſtiis fuiſſe ſervatos. Itaque nemo veſtrum, licet ſit Propheta, licet miraculorum operator ſe adverſus fratrem extollat. Si enim id detur, ut nullus amplius ſit infidelis, ſuperflua deinceps erit omnis ſignorum operatio. Etenim eſſe pium, ex bona cujuspiam voluntate oritur; at miracula patrare, ex virtute illius qui operatur: quorum primum quidem nos ipſos reſpicit, ſecundum vero Deum ob cauſas ſupra dictas operantem. Igitur neque imperator nihili pendat exercitus duces qui ſub ipſo ſunt; neque præfecti eos qui ipſis parent Nam ſi non ſint quibus præficiatur, ſupervacui erunt præfecti; & ſi non ſint duces exercitus, non ſtabit imperium. Quinetiam nec Epiſcopus in Diaconos vel Presbyteros extollat ſe; nec Presbyteri in plebem: ex utrisque enim cœtus compoſitio exſtat. Epiſcopi quippe ac Presbyteri, quorundam ſunt ſacerdotes; & Laici, quorundam ſunt Laici: ac eſſe quidem Chriſtianum, in noſtra conſiſtit poteſtate; at eſſe Apoſtolum, aut Epiſcopum, aut quid ſimile, noſtræ non eſt poteſtatis, verum ad Deum largitorem Chariſmatum pertinet. Hæc igitur hactenus dicta ſint, propter eos qui digni habiti ſunt Chariſmata vel dignitates acciperent.

o) 4 Reg. 6, p) Dan. 6. & 14. & 3.

Ἐκεῖνο δὲ προστίθεμεν τῷ λόγῳ, ὅτι οὔτε πᾶς ὁ προφητεύων ὅσιος· οὔτε πᾶς ὁ δαίμονας ἐλαύνων, ἅγιος. καὶ γὰρ καὶ Βαλαὰμ ὁ τοῦ Βεὼρ ὁ μάντις προεφήτευσεν, δυσσεβὴς ὤν s) καὶ Καϊάφας ὁ ψευδώνυμος ἀρχιερεύς· πολλὰ δὲ καὶ ὁ διάβολος προλέγει, καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν δαίμονες. καὶ οὐ παρὰ τοῦτο u) μέν ἐστιν αὐτοῖς εὐσεβείας σπινθήρ· ἀγνοίᾳ γάρ εἰσι πεπιεσμένοι δι' ἑκούσιον μοχθηρίαν. δῆλον οὖν ὅτι οἱ ἀσεβεῖς, κἂν προφητεύωσιν, x) οὐ καλύπτουσι διὰ τῆς προφητείας τὴν ἑαυτῶν ἀσέβειαν. οὐδὲ οἱ δαίμονας ἐλαύνοντες, ἐκ τῆς τούτων ὑποχωρήσεως ὁσιωθήσονται. ἀλλήλους γὰρ ἀπατῶσι. καθάπερ οἱ τὰς παιδιὰς γέλωτος ἕνεκα ἐπιδεικνύμενοι· καὶ τοὺς προσανέχοντας αὐτοῖς, ἀπολλύουσιν· οὔτε δὲ βασιλεὺς δυσσεβής, ἔτι βασιλεὺς ὑπάρχει, ἀλλὰ τύραννος· οὔτε ἐπίσκοπος ἀγνοίᾳ ἢ κακονοίᾳ πεπιεσμένος, z) ἐπίσκοπός ἐστιν, ἀλλὰ ψευδώνυμος, οὐ παρὰ Θεοῦ, ἀλλὰ παρὰ ἀνθρώ-

Illud vero ſermoni addimus; quod q) nec omnis qui prophetat, pius eſt; nec omnis qui Dæmones expellit, ſanctus. Etenim & Balaamus r) filius Beoris vates, prophetavit, licet impius; & Caiphas, t) falſo nominatus pontifex: multa quoque Diabolus prædicit, & illius Dæmones; neque ideo quidem ineſt illis pietatis ſcintilla; ignorantia quippe opprimuntur, propter voluntariam improbitatem. Liquet igitur quod impii, quamvis prophetent, non obducunt per Prophetiam impietatem ſuam; quodque qui Dæmones expellunt, ex eorum diſceſſu non efficiuntur ſancti: nam ſe mutuo decipiunt; ſicut qui ludicra riſus cauſſa oſtentant, eosque qui ad illos advertunt animum, perdunt. Neque vero rex impius, y) amplius rex eſt, ſed tyrannus; neque Epiſcopus inſcitia vel animi pravitate conſtrictus, Epiſcopus eſt, ſed falſum nomen gerit,

q) Laudat Anaſtaſius, Quæſtio 20. r) Num. 23. & 24. s) Anaſt. καὶ Σαοὺλ, καὶ t) Joh. 11, 51. u) Anaſt. μέτεστιν. x) Anaſt οὐκ ἀποκαλύπτουσι τῶν εὐσεβ. y) Citatur ab Anaſtaſio, Quæſt. 16. & ab Auctore Oper. imperf. in Matt. ad Matth. 15, 18. z) Anaſtaſius inſerit ἔτι.

πων προβληθείς· ὡς Ἀνανίας, καὶ a) Σαμαίας ἐν b) Ἱερουσαλήμ, καὶ Σεδεκίας καὶ Ἀχίας οἱ ἐν Βαβυλῶνι ψευδοπροφῆται· ἀλλὰ καὶ Βαλαὰμ ὁ μάντις τιμωρίαν ἔτισε διαφθείρας τὸν Ἰσραὴλ ἐν τῷ Βεελφεγώρ· καὶ c) Καϊάφας ὕστερον αὐτοφονευτὴς ἑαυτοῦ ἐγένετο. καὶ οἱ υἱοὶ Σκευᾶ ἐπιχειροῦντες δαίμονας ἐλαύνειν, ὑπ᾽ αὐτῶν τραυματίαι γενόμενοι, ἔφυγον ἀπρεπῶς· καὶ οἱ βασιλεῖς τοῦ Ἰσραήλ, καὶ τοῦ Ἰούδα ἀσεβήσαντες, παντοίας τιμωρίας ἔτισαν. δῆλον οὖν ὡς καὶ οἱ ψευδώνυμοι ἐπίσκοποι, καὶ πρεσβύτεροι, οὐκ ἐκφεύξονται τὴν παρὰ Θεοῦ δίκην· ῥηθήσεται γὰρ αὐτοῖς καὶ νῦν· Ὑμεῖς οἱ ἱερεῖς, οἱ φαυλίζοντές μου τὸ ὄνομα. παραδώσω ὑμᾶς εἰς σφαγήν. ὡς Σεδεκίαν, καὶ Ἀχίαν, οὓς ἀπετηγάνισε βασιλεὺς Βαβυλῶνος, ὥς φησιν Ἱερεμίας ὁ προφήτης. Ταῦτα δέ φαμεν, οὐ τὰς ἀληθεῖς προφητείας ἐξουθενοῦντες, ἴσμεν γὰρ αὐτὰς κατ᾽ ἐπίπνοιαν Θεοῦ ἐν τοῖς ὁσίοις ἐνεργεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ θράσος τῶν ἀλαζονευομένων καταστέλλοντες· καὶ προστιθέντες ἐκεῖνο, ὅτι τῶν τοιούτων Θεὸς περιαιρεῖ τὴν χάριν· ὑπερηφάνοις γὰρ ὁ Θεὸς ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. Σίλας μὲν οὖν καὶ Ἄγαβος ἐφ᾽ ἡμῶν προφητεύσαντες, οὐ παρεξέτειναν ἑαυτοὺς τοῖς ἀποστόλοις, οὐδὲ ὑπερέβησαν τὰ ἑαυτῶν μέτρα, καί τοι θεοφιλεῖς ὄντες. προεφήτευσαν δὲ καὶ γυναῖκες· τὸ μὲν παλαιὸν Μαριὰμ ἡ Μωϋσέως καὶ Ἀαρὼν ἀδελφή. μετὰ δὲ ταύτην Δεββόρρα, καὶ μετὰ ταύτας, Ὀλδὰ καὶ Ἰουδὴθ, ἡ μὲν ἐπὶ Ἰωσίου, ἡ δὲ ἐπὶ Δαρείου. καὶ ἡ μήτηρ δὲ τοῦ κυρίου προεφήτευσε, καὶ ἡ Ἐλισάβετ ἡ συγγενὴς αὐτῆς, καὶ Ἄννα· καὶ ἐφ᾽ ἡμῶν αἱ Φιλίππου θυγατέρες. ἀλλ᾽ οὐκ ἐπήρθησαν κατὰ τῶν ἀνδρῶν αὗται, ἀλλ᾽ ἐφύλαξαν τὰ οἰκεῖα μέτρα. οὐκοῦν καὶ ἐν ὑμῖν κἂν ἀνήρ τις ᾖ, κἂν γυνή, καὶ τύχῃ τοιαύτης τινὸς χάριτος, ταπεινοφρονείτω, ἵνα ἐπ᾽ αὐτῷ εὐδοκῇ ὁ Θεός· ἐπὶ τίνα γάρ, φησίν, ἐπιβλέψω, ἀλλ᾽ ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν καὶ ἡσύχιον, καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους;

non à Deo, verum ab hominibus promotus; ut Ananias, & Semeias Hierosolymis, & Sedecias atque Achias c) Pseudoprophetæ Babylone. Sed & Balaamus d) vates pœnas dedit, cum Israelem in Beelphegore corrupisset: & Caiphas postea sui ipsius interfector exstitit: ac filii f) Scevæ aggressi expellere Dæmones, ab iis vulnerati fugerunt turpiter: & reges Israelis, ac Judæ, cum impie viverent, diversa supplicia pependerunt. Constat igitur ementiti nominis Episcopos ac Presbyteros, non evasuros Dei vindictam: dicetur enim illis nunc quoque; g) *Vos sacerdotes, qui despicitis nomen meum: tradam vos in occisionem; ut Sedeciam & Achiam, quos frixit rex Babylonis*; sicuti ait Jeremias Propheta, h) Hæc autem dicimus, non quod veras Prophetias contemnamus, quas scimus Dei afflatu in sanctis fieri, sed ut confidentiam arrogantium cohibeamus: illud addentes, Deum auferre gratiam his: i) *Superbis* enim *Deus resistit; humilibus autem dat gratiam*. Sane quidem Silas, & Agabus, nostri temporis Prophetæ, non se coæquarunt Apostolis, neque supergressi sunt fines suos, etsi à Deo amarentur. Sed & mulieres prophetaverunt: olim quidem Maria Moysis & Aaronis soror; k) post eam vero Debora; l) postque illas Holda m) & Juditha, n) illa sub Josia, hæc sub Dario. Mater etiam Domini o) prophetavit, & Elizabeta cognata ejus, & Anna; ac nostra ætate filiæ Philippi. Verum tamen illæ non se adversum viros extulerunt; sed custodierunt modum suum. Itaque si & in vobis vir quispiam sit, aut mulier, alicujus hujusmodi gratiæ particeps, humiliter de se sentiat, ut Deum habeat benevolum: p) *Super quem* enim, inquit, *respiciam, nisi super humilem & quietum, & trementem sermones meos?*

a) Anastasius Σαμέας. b) Al. Ἰσραήλ. c) Jerem. 28. & 29. d) Num. 25. & 31. e) Anast. Σαοὺλ καὶ Καϊάφας αὐτοφονευταὶ γεγόνασι. f) Anast. Quæst. 20. Act. 19, 14. g) Mal. 1, 6. h) Jer. 29, 22. i) Jac. 4. 6. 1 Pet. 5, 5. Act. 15, 12. & 21, 10. k) Exod. 15, 20. l) Judic. 4, 4. m) 4 Reg. 22, 14. n) Judith. 8. o) Luc. 1. & 2. Act. 21, 9. p) Is. 66, 2.

ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΥΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

CONSTITUTIONES EORUNDEM SS. APOSTOLORUM

JO. ERNESTO GRABE Interprete.

Ex Codice Vindob. & Barocc. 26.

Περὶ Χειροτονιῶν q) διὰ Ἱππολύτου.

I. Ἄμα τοίνυν ὑπάρχοντες ἡμεῖς οἱ δώδεκα τοῦ κυρίου Ἀπόστολοι τάσδε τὰς θείας ὑμῖν ἐντελλόμεθα διατάξεις περὶ παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ τύπου, r) συμπαρόντων ἡμῖν καὶ τοῦ τῆς s) ἐκκλησίας σκεύους Παύλου τοῦ συναποστόλου ἡμῶν, καὶ Ἰακώβου τοῦ ἐπισκόπου, καὶ τῶν λοιπῶν πρεσβυτέρων, καὶ τῶν ἑπτὰ διακόνων. Πρῶτος οὖν ἐγὼ t) Πέτρος ἐπίσκοπον χειροτονεῖσθαι διατάσσομαι ἐν πᾶσιν ἄμεμπτον u) ἄριστον ὑπὸ παντὸς τοῦ λαοῦ ἐκλελεγμένον.

De Ordinationibus, per Hippolytum.

I. Nos utique duodecim Apostoli Domini, quia una sumus, divinas (sacras) hasce Constitutiones vobis indicimus de omni Ecclesiastica forma, præsente nobiscum etiam *electionis vase* Paulo, Coapostolo nostro, & Jacobo Episcopo, ac reliquis Presbyteris & septem Diaconis. Primus igitur ego Petrus, Episcopum ordinari constituo in omnibus inculpatum, quique sit à cuncto populo ex optimis quibusque electus. Quo nominato &

τοῦ ὀνο-

q) Lib. VIII. Constitutionum Apostol. cap. 4. r) MS. Συμπαρόντος ita C. Vindobon. s) Const. ἐκλογῆς. t) Φημὶ inserit MS. Vind. dum abest Πέτρος. u) Constit. ἀριστίνδην.

τοῦ ὀνομασθέντος καὶ x) ἀρέσκοντος, συνελθὼν ὁ λαὸς ἅμα τῷ πρεσβυτερίῳ καὶ τοῖς παροῦσιν ἐπισκόποις. ἐν ἡμέρᾳ κυριακῇ συνευδοκείτω· ὁ δὲ πρόκριτος τῶν λοιπῶν ἐρωτάτω τὸ Πρεσβυτέριον καὶ τὸν λαὸν, εἰ αὐτός ἐστιν, ὃν αἰτοῦνται εἰς ἄρχοντα, καὶ ἐπινευσάντων, πάλιν ἐρωτάτω, εἰ μαρτυρεῖται ὑπὸ πάντων ἄξιος εἶναι τῆς μεγάλης ταύτης καὶ λαμπρᾶς ἡγεμονείας, εἰ τὰ κατὰ τὴν εἰς θεὸν αὐτῷ εὐσέβειαν κατώρθωται, εἰ τὰ πρὸς ἀνθρώπους δίκαια πεφύλακται, εἰ τὰ καθ᾽ ἑαυτὸν καλῶς ᾠκονόμησεν, εἰ τὰ κατὰ τὸν βίον ἀνεπίληπτος ὑπάρχει· καὶ πάντων ἅμα κατὰ ἀλήθειαν ἀλλ᾽ οὐ κατὰ πρόληψιν μαρτυρισάντων y) τοιοῦτον αὐτὸν εἶναι, ὡς ἐπὶ δικαστῇ θεῷ καὶ Χριστῷ, παρόντος δηλαδὴ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ πάντων τῶν ἁγίων καὶ λειτουργικῶν πνευμάτων, z) ἐκ τρίτου πάλιν a) πυθέσθω, εἰ ἄξιός ἐστιν ἀληθῶς τῆς λειτουργίας. ἵνα ἐπὶ στόματος δύο καὶ τριῶν μαρτύρων b) σταθήσεται πᾶν ῥῆμα, καὶ συνθεμένων αὐτῶν ἐκ τρίτου ἄξιον εἶναι, ἀπαιτείσθωσαν οἱ πάντες σύνθημα. καὶ δόντες προθύμως, ἀκουέσθωσαν. καὶ σιωπῆς γενομένης, εἷς τῶν πρώτων ἐπισκόπων ἅμα δυσὶν ἑτέροις, πλησίον τοῦ θυσιαστηρίου ἑστὼς τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων σιωπῇ προσευχομένων, τῶν δὲ διακόνων τὰ θεῖα εὐαγγέλια ἐπὶ τῆς τοῦ χειροτονουμένου κεφαλῆς ἀνεπτυγμένα κατεχόντων, λεγέτω πρὸς θεόν.

Ευχὴ χειροτονίας Επισκόπου c).

II. Ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν. ὁ γινώσκων τὰ πάντα, πρὶν γενέσθωσαν, σὺ ὁ δοὺς ὅρους ἐκκλησίας, διὰ λόγου χάριτός σου. ὁ προορίσας τὸ ἀπ᾽ ἀρχῆς γένος δίκαιον ἐξ Ἀβραάμ, ἄρχοντας καὶ ἱερεῖς καταστήσας, τό, τε ἁγίασμά σου μὴ καταλιπὼν ἀλειτούργητον. ὁ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου εὐδοκήσας ἐν οἷς ᾑρετίσω d) δοξασθῆναι. καὶ νῦν ἐπίχεε τὴν παρά σου δύναμιν τοῦ ἡγεμονικοῦ πνεύματός σου, ὅπερ διὰ τοῦ ἠγαπημένου σου παιδὸς Ιησοῦ Χριστοῦ δεδώρησαι τοῖς ἁγίοις σου Αποστόλοις, οἳ καθίδρυσαν τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τόπον ἁγιάσματός σου εἰς δόξαν καὶ αἶνον ἀδιάλειπτον τοῦ ὀνόματός σου. Καρδιογνῶστα πάντων, δὸς ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τοῦτον, ὃν ἐξελέξω εἰς ἐπισκοπήν σου τὴν ἁγίαν, καὶ ἀρχιερατεύειν σοι ἀμέμπτως λειτουργοῦντα νυκτὸς καὶ ἡμέρας. ἀδιαλείπτως ἱλάσκεσθαι τὸ πρόσωπόν σου, καὶ προσφέρειν σοι τὰ δῶρα τῆς ἁγίας σου ἐκκλησίας. καὶ τῷ πνεύματι τῷ ἀρχιερατικῷ ἔχειν ἐξουσίαν ἀναφιέναι ἁμαρτίας κατὰ τὴν ἐντολήν σου. διδόναι κλήρους κατὰ τὸ πρόσταγμά σου, λύειν τε πάντα σύνδεσμον κατὰ τὴν ἐξουσίαν ἣν δέδωκας τοῖς Αποστόλοις. εὐαρεστεῖν τε σοι ἐν πρᾳότητι καὶ καθαρᾷ καρδίᾳ, προσφέροντά σοι ὀσμὴν εὐωδίας, διὰ τοῦ παιδός σου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν. μεθ᾽ οὗ σοι δόξα, κράτος, τιμὴ, σὺν ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Αμήν.

placente, populus in unum congregatus, una cum Presbyteris atque Episcopis præsentibus die dominico consentiat. Qui vero inter reliquos princeps Episcopus est, percontetur Presbyteros & populum an ipse sit, quem præesse petunt. Et illis annuentibus, rursus percontetur, an tribuant ei omnes testimonium, quod dignus sit hoc magno & illustri munere præsidendi: an quæ ad pietatem erga Deum pertinent, recte peregerit, an jura adversus homines servarit, an ea, quæ se ipsum (Domum ac rem familiarem) spectant, bene administrarit: an vitam per omnia inculpatam egerit. Cum vero omnes simul non secundum opinionem præjudicatam, sed secundum veritatem testificati fuerint, talem esse eum, tanquam in conspectu judicis Dei & Christi, præsente etiam Spiritu Sancto atque omnibus sanctis & *administratoriis Spiritibus* rursus tertio interroget, utrum sit vere ministerio dignus? ut *in ore duorum vel trium testium stet omne verbum*. Et cum tertio annuerint, & dignum esse assensi fuerint, petatur ab omnibus, ut præbeant signum assensus, & libenter præbentes audiantur, ac silentio facto unus ex primis Episcopis, una cum aliis duobus stans prope altare, reliquis Episcopis & Presbyteris tacite precationem facientibus, & Diaconis sacra Evangelia super caput ejus, qui ordinatur, tenentibus, in hunc modum precetur:

Oratio in ordinatione Episcopi.

II. Deus & pater Domini nostri Jesu Christi, pater miserationum & Deus omnis consolationis; qui in excelsis habitas, & humilia respicis; qui omnia nosti antequam fierent: tu qui dedisti leges Ecclesiæ per verbum gratiæ tuæ: qui providisti jam ab initio genus justum ex Abrahamo (oriundum) præsidesque & sacerdotes constituisti, neque sanctuarium tuum reliquisti sine ministerio. Cui beneplacitum est, in iis quos elegeris, glorificari, etiamnunc effunde quæ apud te est virtutem principalis Spiritus tui, quem per dilectum filium tuum Jesum Christum dedisti sanctis Apostolis tuis, qui in locum sanctuarii tui fundarunt Ecclesiam, in gloriam ac laudem sempiternam nominis tui. Qui corda nosti omnium, da huic famulo tuo, quem ad Episcopatum tuum sanctum elegisti, ut Pontificatu tibi (sancte &) sine reprehensione fungatur, nocte ac die ministrans, ut continuo propitium faciat vultum tuum, & offerat tibi dona sanctæ tuæ Ecclesiæ: ut ex Spiritu Episcopali potestatem habeat remittendi peccata secundum mandatum tuum, item dandi cleros (id est sortes) ut tu jussisti, ac solvendi omne vinculum secundum potestatem, quam Apostolis dedisti, ut (denique) placeat tibi in mansuetudine ac corde puro offerens tibi odorem suavitatis, per filium tuum Jesum Christum: quo cum tibi sit gloria, robur, honor cum Spiritu Sancto, nunc & semper, in Secula seculorum Amen.

x) ἀρέσαντος Constit. y) μαρτυρησάντων. z) Hebr. 1. a) Constit. πυθέσθωσαν. b) Constit. σταθῇ Matth. XVIII. 16. c) Confer. lib. VIII. constit. cap. 5. d) MS. ᾑρετίσω.

Περὶ Χειροτονίας Πρεσβυτέρου e).

III. Ἐγὼ ὁ φιλούμενος ὑπὸ τοῦ Κυρίου, διατάσσομαι ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις. πρεσβύτερον χειροτονῶν ὦ ἐπίσκοπε, τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐπιτίθει αὐτοῦ, τοῦ πρεσβυτερίου παρεστῶτός σοι καὶ τῶν διακόνων. καὶ ἐπευχόμενος λέγε.

Εὐχὴ χειροτονίας Πρεσβυτέρου.

IV. Κύριε παντοκράτωρ, ὁ βασιλεὺς ἡμῶν ὁ διὰ Χριστοῦ τὰ πάντα δημιουργήσας, καὶ δι' αὐτοῦ τῶν ὅλων προνοῶν. ἐπίβλεψον καὶ νῦν ἐπὶ τὴν ἁγίαν σου ἐκκλησίαν, καὶ αὔξησον αὐτὴν, πλήθυνον τοὺς ἐν αὐτῇ προεστῶτας, καὶ δὸς δύναμιν πρὸς τὸ κοπιᾶν αὐτοὺς ἔργῳ καὶ λόγῳ πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ λαοῦ σου. καὶ ἔπιδε ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τοῦτον τὸν ψήφῳ καὶ κρίσει τοῦ κλήρου παντὸς εἰς πρεσβυτέριον ἐπιδοθέντα, καὶ ἐμπλῆσον αὐτὸν πνεῦμα χάριτος καὶ συμβουλίας τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ κυβερνᾷν τὸν λαόν σου ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ, ὃν τρόπον ἐπεῖδες ἐπὶ λαὸν ἐκλογῆς σου, καὶ προσέταξας Μωϋσεῖ αἱρετίσασθαι πρεσβυτέρους * οὓς ἐπλησας πνεύματος, ὅπως ἐμπλησθεὶς ἐνεργημάτων, ἰατικῶν καὶ λόγων διδακτικῶν, ἐν πραότητι παιδεύῃ σου [τὸν λαὸν] τοῦτον εἰλικρινῶς ἐν καθαρᾷ διανοίᾳ καὶ ψυχῇ θελούσῃ, καὶ τὰς ὑπὲρ τοῦ λαοῦ σου ἱερουργίας ἀμώμως ἐκτελῇ διὰ τοῦ Χριστοῦ σου μεθ' οὗ σοι δόξα, καὶ σέβας σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

Περὶ χειροτονίας Διακόνου f)

V. Ἐγὼ Φίλιππος διατάσσομαι. διάκονον καταστήσεις ὦ Ἐπίσκοπε, ἐπιθεὶς αὐτῷ τὰς χεῖρας παρεστῶτος σου παντὸς τοῦ πρεσβυτερίου καὶ τῶν διακόνων, καὶ ἐπευξάμενος λέγε.

Εὐχὴ χειροτονίας Διακόνου. g)

VI. Ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἀληθινὸς, ὁ ἀψευδὴς καὶ πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους σε ἐν ἀληθείᾳ, ὁ φοβερὸς ἐν βουλαῖς, ὁ σοφὸς διανοίᾳ ὁ κραταιὸς καὶ μέγας εἰσάκουσον προσευχῆς ἡμῶν Κύριε, καὶ ἐνώτισαι τὴν δέησιν ἡμῶν καὶ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τόνδε, τὸν προχειριζόμενόν σοι εἰς διακονίαν, καὶ πλῆσον αὐτὸν πνεύματος καὶ δυνάμεως ὡς ἔπλησας Στέφανον † τὸν πρωτομάρτυρα καὶ μιμητὴν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ σου, καὶ καταξίωσον αὐτὸν εὐαρέστως λειτουργήσαντα τὴν ἐγχειρισθεῖσαν αὐτῷ διακονίαν, ἀτρέπτως, ἀμέμπτως, ἀνεγκλήτως, μείζονος ἀξιωθῆναι βαθμοῦ διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ Χριστοῦ σου τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ σου. μεθ' οὗ σοι δόξα τιμὴ καὶ σέβας σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Περὶ χειροτονίας Διακονίσσης. h)

VII. Ἐγὼ Βαρθολομαῖος διατάσσομαι. Διακόνισσαν καθιστῶν Ἐπίσκοπε, ἐπιθήσεις αὐτῇ τὰς χεῖρας παρεστῶτός σοι τοῦ πρεσβυτερίου, καὶ τῶν διακόνων καὶ τῶν διακονισσῶν, καὶ εὐχόμενος ἐρεῖς.

Εὐχὴ χειροτονίας Διακονίσσης. i)

VIII. Ὁ Θεὸς, ὁ αἰώνιος ὁ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς δημιουργὸς, ὁ πληρώσας πνεύματος ἁγίου Μαριὰμ καὶ Δεββώραν καὶ Ἄνναν καὶ Ὀλδὰν. ὁ μὴ ἀπαξιώσας τὸν μονογενῆ

De Ordinatione Presbyteri.

III. Ego dilectus à Domino, constituo vobis Episcopis: Cum Presbyterum ordinas Episcope, impone ipsi manum capiti (ejus) adstantibus tibi Presbyteris & Diaconis, & orans dicas:

Oratio in Ordinatione Presbyteri.

IV. Domine omnipotens, Rex noster, qui omnia per Christum condidisti, & universa per ipsum providentia tua curas; respice & nunc Ecclesiam tuam sanctam, & adauge eam; multiplica eos, qui in ea præsunt, & da virtutem, ut sermone & opere laborent ipsi ad ædificationem populi tui. Ipse etiam respice hunc famulum tuum suffragio & judicio totius cleri ordini presbyterorum adscriptum, impleque eum spiritu gratiæ & consilii, ut opitulari & gubernare possit populum tuum in puro corde, quomodo respexisti populum tuum electum, ac in mandatis Moysi dedisti, ut eligeret leniores, quos Spiritu implevisti: ut impletus donis sanationum, ac sermonibus ad docendum idoneis in mansuetudine populum hunc tuum erudiat sincere, in mente pura ac benevolo animo, ac Sacra pro populo tuo inculpate peragat, per Christum tuum. Cum quo Tibi una cum Spiritu Sancto sit gloria ac veneratio in secula seculorum Amen.

De Ordinatione Diaconi.

V. Ego Philippus constituo, Diaconum ordinabis Episcope, imponendo ei manus, astantibus tibi omnibus Presbyteris & Diaconis & precando dicas:

Oratio in Ordinatione Diaconi.

VI. Deus omnipotens qui verax es, mentiri nescius, ac dives erga omnes qui Te invocant in veritate, qui pertimescendus es in consiliis, sapiens cogitatione validus ac magnus: exaudi orationem nostram, & auribus percipe preces nostras Domine, & ostende faciem tuam super famulum tuum electum tibi ad ministerium; & imple eum spiritu ac veritate, sicut implevisti Stephanum Protomartyrem, & imitatorem perpessionum Christi, & concede ei, ut ministerio sibi commisso ad voluntatem tuam constanter inculpate ac citra reprehensionem defunctus, majore deinceps gradu dignus habeatur, per mediationem Christi Tui, unigeniti filii tui: cum quo una cum Spiritu Sancto Tibi sit gloria honor ac veneratio in Secula seculorum.

De Ordinatione Diaconissæ.

VII. Ego Bartholomæus constituo: Diaconissam ordinans Episcope, imponas ei manus, astantibus tibi Presbyteris & Diaconis & Diaconissis & orans dices:

Oratio in Ordinatione Diaconissæ.

VIII. Sempiterne Deus, Pater Domini nostri Jesu Christi, Viri ac fœminæ conditor, qui Mariam, Deboram, Annam & Huldam Spiritu (Sancto) implevisti, qui non duxisti indi-

su

e) Confer. lib. VIII. Constit. Cap. 16. * Num. XI. 16. f) Confer. Cap. 17. lib. VIII. Constit. g) id. cap. 18. † Actor. VI. 8. h) lib. 8. Const. cap. 19. i) id. c. 20.

σου υἱὸν γεννηθῆναι ἐκ γυναικός, ὁ καὶ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου καὶ ἐν τῷ ναῷ προχειρισάμενος τὰς φρουρὰς τῶν ἁγίων σου πυλῶν· αὐτὸς καὶ νῦν ἔπιδε ἐπὶ τὴν δούλην σου τήνδε, τὴν προχειριζομένην εἰς διακονίαν, καὶ δὸς αὐτῇ πνεῦμα ἅγιον, καὶ καθάρισον αὐτὴν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, πρὸς τὸ ἐπαξίως ἐπιτελεῖν αὐτὴν τὸ ἐγχειρισθὲν αὐτῇ ἔργον, εἰς δόξαν σὴν καὶ ἔπαινον τοῦ Χριστοῦ σου, μεθ' οὗ σοι δόξα καὶ προσκύνησις σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας.

Περὶ χειροτονίας Ὑποδιακόνου. k)

IX. Ἐγὼ Θωμᾶς διατάσσομαι· ὑποδιάκονον χειροτονῶν ὦ Ἐπίσκοπε, ἐπιθήσεις ἐπ' αὐτῷ τὴν χεῖρα καὶ εὐχόμενος ἐρεῖς.

Εὐχὴ ἐπὶ χειροτονίᾳ Ὑποδιακόνου. l)

X. Δέσποτα Θεέ, δημιουργὲ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς, ὁ καὶ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου τοὺς νεωκόρους ἀναδείξας τῶν ἁγίων σου σκευῶν φύλακας* αὐτὸς καὶ νῦν ἐπίβλεψον ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τόνδε, τὸν προχειρισθέντα ὑποδιάκονον, καὶ δὸς αὐτῷ πνεῦμα ἅγιον πρὸς τὸ ἐπαξίως ἐφάπτεσθαι τῶν λειτουργικῶν σου σκευῶν καὶ ποιεῖν τὸ θέλημά σου διαπαντὸς διὰ τοῦ Χριστοῦ σου. μεθ' οὗ σοι δόξα, τιμὴ καὶ σέβας σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Περὶ Ἀναγνώστου. m)

XI. Ἀναγνώστης καθίσταται, ἐπιδιδόντος αὐτῷ βιβλίον τοῦ Ἐπισκόπου, οὐδὲ γὰρ χειροθετεῖται.

Περὶ Ὁμολογητῶν. n)

XII. Ἐγὼ Ἰάκωβος Ἀλφαίου διατάσσομαι. Ὁμολογητὴς οὐ χειροτονεῖται. γνώμης γὰρ τοῦτο καὶ ὑπομονῆς. τιμῆς δὲ μεγάλης ἐπάξιός ἐστιν ὡς ὁμολογήσας τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων. Ἐὰν δὲ χρεία αὐτοῦ γένηται εἰς Ἐπίσκοπον ἢ Πρεσβύτερον ἢ διάκονον χειροτονεῖται. Εἰ δέ τις Ὁμολογητὴς μὴ χειροτονηθεὶς, ἁρπάσῃ αὐτῷ ἀξίωμα τοιοῦτον, ὡς διὰ τὴν Ὁμολογίαν, ὁ τοιοῦτος καθαιρείσθω. οὐ γάρ ἐστιν. ἐπείπερ ἤρνηται τὴν τοῦ Χριστοῦ διάταξιν, καί ἐστιν ἀπίστου χείρων.

Ὁ αὐτὸς περὶ Παρθένων. o)

XIII. Ἐγὼ Ἰάκωβος ὁ Ἀλφαίου διατάσσομαι. Παρθένος οὐ χειροτονεῖται. Ἐπιταγὴν † γὰρ κυρίου οὐκ ἔχομεν. γνώμης γάρ ἐστι τὸ ἔπαθλον. οὐκ ἐπὶ διαβολῇ τοῦ γάμου (p ἀλλ' ἐπὶ σχολῇ τῆς εὐσεβείας.

Περὶ χηρῶν. q)

XIV. Κἀγὼ Λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος, τάδε περὶ χηρῶν διατάσσομαι. χήρα οὐ χειροτονεῖται, ἀλλ' r) εἰ μὲν ἐκ πολλοῦ ἀπέβαλε τὸν ἄνδρα, καὶ σωφρόνως καὶ ἀκαταγνώστως ἔζησε, καὶ τῶν οἰκείων ἄριστα ἐπεμελήθη, ὡς Ἰουδὶθ καὶ Ἄννα αἱ σεμνόταται, κατατασσέσθω εἰς τὸ χηρικόν. εἰ δὲ νεωστὶ ἀπέβαλε τὸν ὁμόζυγον, μὴ πιστευέσθω, ἀλλὰ χρόνῳ ἡ νεότης κρινέσθω. τὰ γὰρ πάθη ἔσθ' ὅτε καὶ συγγηρᾷ s) ἀνθρώποις, μὴ ὑπὸ κρείττονος χαλινοῦ εἰργόμενα.

gnum, ut filius tuus unigenitus ex muliere nasceretur: qui in tabernaculo testimonii & in templo custodes fœminas januis tuis sanctis præfecisti. Ipse etiam nunc respice tuam hanc ancillam, electam ad ministerium, & da ei Spiritum Sanctum: & mundam effice eam ab omni inquinamento carnis & Spiritus, ut opus sibi impositum digne perficiat ad gloriam tuam & laudem Christi tui, cum quo Tibi gloria & adoratio cum Spiritu Sancto in Secula.

De Ordinatione Hypodiaconi.

IX. Ego Thomas constituo: Hypodiaconum ordinans Episcope, imponens ei manum & orans dices:

Oratio in Ordinatione Hypodiaconi.

X. Domine Deus, conditor cœli & terræ & omnium quæ in eis sunt, qui in tabernaculo testimonii æditupos fecisti, sanctorum vasorum tuorum custodes: Et ipse nunc respice famulum tuum, qui ad ministerium Hypodiaconi electus est: & da ei Spiritum Sanctum, ut vasa ad ministerium Tibi facta digne attrectet, pareatque Tuæ voluntati semper per Christum tuum: cum quo Tibi gloria, honor & cultus cum Spiritu Sancto in secula, Amen.

De Lectore.

XI. Lector constituitur per Biblia ei ab Episcopo tradita, neque enim ordinatur per impositionem manuum.

De Confessoribus.

XII. Ego Jacobus Alphæi constituo: Confessor non fit ordinatione; hoc enim voluntatis est & tolerantiæ. Magno autem honore dignus est, ut qui nomen Dei coram gentibus & Regibus confessus sit. Si autem opus eo fuerit, Episcopus aut Presbyter aut Diaconus ordinatur. Si quis vero Confessor non ordinatus, aliquam hujusmodi dignitatem sibi propter Confessionem arripuerit, deponatur hujusmodi. Non enim est Confessor. Siquidem constitutionem Christi negavit, & est infideli deterior.

Idem de Virginibus.

XIII. Ego Jacobus Alphæi constituo: Virgo non fit ordinatione. Mandatum enim Domini non habemus. Voluntatis enim certamen est: non ad criminationem Conjugii, sed ut virgo pietate vacaret.

De Viduis.

XIV. Ego Lebbæus cognomento Thaddæus hæc de viduis constituo: Vidua non ordinatur; Sed si jam diu virum amisit, & caste ac laudate vixit, & rerum domesticarum optimè curam gessit, ut honestissimæ ac gravissimæ fœminæ Judith & Anna, cooptetur in gradum vidualem. Si vero paulo ante maritum amisit, ne ei credatur, sed potius adolescentiæ tempore exploretur. Affectus siquidem cum hominibus consenescunt, nisi fortiori freno cohibeantur.

Rrr 2 XV.

k) Id. cap. 21. lib. VIII. Constit. l) ibid. *Num. 3. & 1. Paralip. 9. m) Cap. 22. libri VIII. Const ubi etiam Precationis formula legitur, quæ in MSS. hisce est omissa. n) idem Cap. 23. o) idem Cap. 24. † 1 Cor. VII, 25. p) MS. δήμου. q) lib. VIII. Constit. Apostol. Cap. 25. r) ἢ MS. s) συγγηρᾷ Const.

Ὁ αὐτὸς περὶ Ἐπορκιστῶν. t)

XV. Ἐπορκιστὴς οὐ χειροτονεῖται. Εὐνοίας γὰρ ἑκουσίου τὸ ἔπαθλον καὶ χάριτος θεοῦ διὰ Χριστοῦ, ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὁ γὰρ λαβὼν χάρισμα ἰαμάτων, δι' ἀποκαλύψεως ὑπὸ θεοῦ ἀναδείκνυται, φανερᾶς οὔσης πᾶσι τῆς ἐν αὐτῷ χάριτος. ἐὰν δὲ χρεία γένηται αὐτοῦ εἰς Ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον, χειροτονεῖται. u)

Idem de Exorcistis.

XV. Exorcista non fit ordinatione. Animi enim plane voluntarii certamen est, ac gratiæ Dei per Christum ex adventu Spiritus Sancti. Qui enim accipit donum sanationum, per revelationem declaratur à Deo; omnibus siquidem manifesta est gratia hujusmodi. Si autem opus eo fuerit, Episcopus aut Presbyter aut Diaconus ordinetur.

Σίμωνος τοῦ Καναναίου διάταξις ἀπὸ πόσων ὀφείλει χειροτονεῖσθαι Ἐπίσκοπος. x)

XVI. Κἀγὼ Σίμων ὁ Καναναῖος διατάσσομαι ὑμῖν ὑπὸ πόσων ὀφείλει χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπος. ὑπὸ τριῶν ἢ δύο ἐπισκόπων ὀφείλει χειροτονεῖσθαι, ἐὰν δέ τις ὑπὸ ἑνὸς χειροτονηθῇ ἐπισκόπου, καθαιρείσθω, καὶ αὐτὸς ὁ χειροτονήσας. Ἐὰν δὲ ἀνάγκη ὑπὸ ἑνὸς καταλάβοι χειροτονηθῆναι, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι πλείονας παραγενέσθαι, διωγμοῦ ὄντος ἢ ἄλλης τοιαύτης αἰτίας, ψήφισμα κομιζέσθω τῆς ἐπιτροπῆς πλειόνων ἐπισκόπων.

A quot ordinari debeat Episcopus, Simonis Cananæi Constitutio.

XVI. Et ego Simon Cananæus constituo vobis, à quot ordinari debeat Episcopus. A tribus aut (ad minimum) duobus Episcopis debet ordinari. Si vero aliquis ab uno Episcopo ordinatus fuerit, deponatur, & is qui eum ordinavit. Sin autem necessitas coëgerit ab uno ordinari, eo quod propter persecutionem aut etiam aliquam istiusmodi causam plures adesse non possint, afferatur decretum commissionis plurium Episcoporum.

Τοῦ αὐτοῦ Κανόνες Ἐκκλησιαστικοί. y)

XVII. Ἐπίσκοπος εὐλογεῖ, οὐκ εὐλογεῖται· χειροτονεῖ, προσφέρει, εὐλογίαν παρὰ ἐπισκόπων λαμβάνει, παρὰ δὲ πρεσβυτέρων οὐδαμῶς. Ἐπίσκοπος καθαιρεῖ πάντα κληρικὸν ἄξιον ὄντα καθαιρέσεως, πλὴν Ἐπισκόπου. μόνος γὰρ οὐχ οἷός τε. Πρεσβύτερος εὐλογεῖ οὐκ εὐλογεῖται. εὐλογίας δέχεται παρὰ Ἐπισκόπου καὶ συμπρεσβυτέρου. Χειροθετεῖ. οὐ χειροτονεῖ. οὐ καθαιρεῖ, ἀφορίζει δὲ τοὺς ὑποβεβηκότας, ἐὰν ὦσιν ὑπεύθυνοι τῇ τοιαύτῃ τιμωρίᾳ. Διάκονος οὐκ εὐλογεῖ, οὐ δίδωσιν εὐλογίαν, λαμβάνει δὲ παρὰ Ἐπισκόπου καὶ πρεσβυτέρου. οὐ βαπτίζει, οὐ προσφέρει, τοῦ δὲ Ἐπισκόπου προσενεγκόντος ἢ τοῦ Πρεσβυτέρου, αὐτὸς ἐπιδίδωσι τῷ λαῷ οὐχ ὡς Ἱερεύς, ἀλλ' ὡς διακονούμενος ἱερεῦσι. Τῶν δὲ ἄλλων κληρικῶν τὸ τοῦ διακόνου ἔργον ποιῆσαι οὐδενὶ ἐξόν. Διακόνισσα οὐκ εὐλογεῖ. ἀλλ' οὐδέ τι ὧν ποιοῦσιν οἱ πρεσβύτεροι, ἢ οἱ διάκονοι, ἐπιτελεῖ, ἀλλ' ἢ τοῦ φυλάττειν τὰς θύρας καὶ ἐξυπηρετεῖσθαι τοῖς πρεσβυτέροις ἐν τῷ βαπτίζεσθαι τὰς γυναῖκας, διὰ τὸ εὐπρεπές. Διάκονος ἀφορίζει ὑποδιάκονον, ἀναγνώστην, ψάλτην, διακόνισσαν. ἐὰν ᾖ ἤ τι τοιοῦτον μὴ παρόντος πρεσβυτέρου. ὑποδιακόνῳ οὐκ ἔξεστιν ἀφορίσαι, οὔτε μὴν ἀναγνώστῃ ἢ ψάλτῃ, οὐδὲ διακονίσσῃ οὐ κληρικὸν οὐ λαϊκόν. ὑπηρέται γάρ εἰσιν διακόνων.

Ejusdem Canones Ecclesiastici.

XVII. Episcopus benedicit non benedicitur: ordinat, offert, benedictionem ab Episcopis recipit, à Presbyteris vero nequaquam. Episcopus deponit, qui dignus fit ut deponatur præter Episcopum: Episcopus enim solus Episcopum deponere non potest. Presbyter benedicit, non benedicitur. Benedictionem accipit ab Episcopo ac compresbytero, manum imponit, non ordinat, non deponit, excommunicat autem eos, quos habet infra se si hujusmodi pœna teneantur. Diaconus non benedicit; non dat benedictionem, sed accipit ab Episcopo & Presbytero. Non baptizat, non offert, oblatione vero ab Episcopo & Presbytero facta, ipse (Diaconus) dat populo, non tanquam Sacerdos, sed tanquam qui ministrat Sacerdotibus. Nulli autem ex reliquis Clericis licet facere opus Diaconi. Diaconissa non benedicit neque facit aliquid eorum quæ Presbyteri aut Diaconi faciunt, sed januas custodit ac Presbyteris ministrat, cum baptizantur fœminæ, propter decorum (& honestatem.) Diaconus excommunicat Hypodiaconum, Lectorem, Cantorem & Diaconissam, si quidem hujusmodi facere opus sit, absente presbytero. Hypodiacono excommunicare non licet, uti nec Lectori aut Psaltæ aut Diaconissæ, quemvis sive Clericum sive Laicum: ministri enim sunt Diaconorum.

Περὶ ἀπαρχῶν καὶ δεκατῶν. z)

XVIII. Ὁ αὐτὸς Σίμων ὁ Καναναῖος a) διατάσσομαι, πᾶσαν ἀπαρχὴν προσκομίζεσθαι τῷ Ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς διακόνοις εἰς διατροφὴν αὐτῶν, πᾶσαν δὲ δεκάτην προσφέ-

De Primitiis & Decimis.

XVIII. Idem Simon Cananæus constituo, ut omnis primitiæ offerantur Episcopo & Presbyteris ac Diaconis, in eorum alimentum: omnes vero decimæ offerantur ad alendos reli-

ρεσθαι

t) Const. Apostol. lib. VIII. Cap. 26. u) Hic inseruntur in Codice Vindobon. αἱ Διαταγαὶ αἱ διὰ Κλήμεντος καὶ κανόνες ἐκκλησιαστικοὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων. Χαίρετε υἱοὶ καὶ θυγατέρες ἐν ὀνόματι Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. κ. τ. λ.

x) Cap. 27. libri VIII. Const. y) Idem Cap. 28. z) lib. VIII. Const. Apostol. Cap. 30.

a) In Constitutionibus præcesserat non Simonis Cananæi sed Matthæi διάταξις de benedictione aquæ & olei.

ρέσθαι εἰς διατροφὴν τῶν λοιπῶν κληρικῶν καὶ τῶν παρθένων καὶ τῶν ἐν πενίᾳ ἐξεταζομένων, αἱ γὰρ ἀπαρχαὶ τῶν ἱερέων εἰσὶ, καὶ τῶν αὐτοῖς ἐξυπηρετουμένων. b)

Περὶ Εὐλογιῶν. c)

XIX. Τὰς περισσευούσας ἐν τοῖς μυστηρίοις εὐλογίας κατὰ γνώμην τοῦ Ἐπισκόπου ἢ τῶν πρεσβυτέρων οἱ διάκονοι διανεμέτωσαν τῷ κλήρῳ. Τῷ Ἐπισκόπῳ μέρη τέσσαρα, τῷ πρεσβυτέρῳ μέρη d) δύο, e) τῷ διακόνῳ f) μέρος ἕν. Τοῖς δὲ ἄλλοις ὑποδιακόνοις ἢ ἀναγνώσταις ἢ ψάλταις, ἢ διακονίσσαις μέρος ἕν. Τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀποδεκτὸν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ἕκαστον τιμᾶσθαι κατὰ τὴν ἑαυτοῦ τάξιν. ἡ γὰρ ἐκκλησία οὐκ ἀταξίας ἀλλ' εὐταξίας ἐστὶ g) διδασκαλία.

Περὶ χειροτονιῶν h) καὶ ἑτέρων ἐκκλησιαστικῶν καταστάσεων i)

Παύλου τοῦ ἁγίου ἀποστόλου διατάξεις περὶ κανόνων ἐκκλησιαστικῶν.

XX. Κἀγὼ Παῦλος ὁ τῶν Ἀποστόλων ἐλάχιστος τάδε διατάσσομαι ὑμῖν k) τοῖς πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις, περὶ κανόνων· οἱ πρώτως προσιόντες τῷ μυστηρίῳ τῆς εὐσεβείας διὰ τῶν διακόνων προσαγέσθωσαν τῷ ἐπισκόπῳ ἢ τοῖς πρεσβυτέροις· καὶ τὰς αἰτίας ἐξεταζέσθωσαν οὗ χάριν προσῆλθον τῷ κυριακῷ λόγῳ· οἵ τε προσενέγκαντες μαρτυρείτωσαν αὐτοῖς, ἀκριβωσάμενοι τὰ κατ' αὐτούς· ἐξεταζέσθω δὲ αὐτῶν l) ἀκριβῶς καὶ ὁ τρόπος, καὶ ὁ βίος, καὶ εἰ δοῦλοί εἰσιν, ἢ ἐλεύθεροι· καὶ ἐὰν m) ἤ τις δοῦλος, εἰ μὲν πιστοῦ δοῦλος n) ὑπάρχῃ, ἐρωτάσθω ὁ Κύριος αὐτοῦ, εἰ μαρτυρεῖ αὐτῷ, ἐὰν δὲ μὴ, ἀποβαλλέσθω, ἕως ἂν ἑαυτὸν ἄξιον ἐπιδείξῃ τῷ δεσπότῃ. εἰ δὲ μαρτυρεῖ αὐτῷ, προσδεχέσθω· εἰ δὲ ἐθνικοῦ ἢ οἰκέτης, διδασκέσθω εὐαρεστεῖν τῷ δεσπότῃ, ἵνα μὴ βλασφημῆται ὁ λόγος. o) εἰ μὲν οὖν ἔχει γυναῖκα, ἢ ἡ γυνὴ ἄνδρα, διδασκέσθωσαν ἀρκεῖσθαι ἑαυτοῖς p) καὶ σωφρονεῖν. εἰ δὲ ἄγαμοί εἰσι, μανθανέτωσαν μὴ πορνεύειν, ἀλλὰ γαμεῖν q) ἐννόμως. εἰ δὲ ὁ δεσπότης αὐτοῦ πιστὸς ὢν καὶ εἰδὼς ὅτι πορνεύει, οὐ δίδωσιν αὐτῷ γυναῖκα, ἢ τῇ γυναικὶ ἄνδρα, ἀφοριζέσθω.

Ἐάν τις δαίμονα ἔχῃ, διδασκέσθω μὲν τὴν εὐσέβειαν, μὴ προσδεχέσθω δὲ εἰς κοινωνίαν, πρὶν ἂν καθαρισθείη· εἰ δὲ θάνατος κατεπείγῃ, προσδεχέσθω.

Εἴ τις πορνοβοσκὸς r) εἴη, ἢ παυσάσθω τοῦ μαστροπεύειν, ἢ ἀποβαλλέσθω.

Πόρνη s) προσιοῦσα ἢ παυσάσθω, ἢ ἀποβαλλέσθω.

Εἰδωλοποιὸς προσιὼν ἢ παυσάσθω ἢ ἀποβαλλέσθω.

Τῶν ἀπὸ σκηνῆς ἐάν τις προσίῃ ἀνὴρ, ἢ γυνὴ, ἢ ἡνίοχος ἢ μονομάχος ἢ σταδιοδρόμος, ἢ t) λουδεμ-

quos Clericos & virgines ac viduas, eosque qui cum paupertate conflictantur. Primitiæ enim Sacerdotum sunt, eorumque qui illis subministrant.

De Benedictionibus [seu Reliquiis Eucharistiæ.]

XXI. Benedictiones, quæ post sumta mysteria supersunt, de sententia Episcopi aut Presbyterorum, Diaconi distribuant Clero: Episcopo quatuor partes, Presbytero, duas partes, Diacono partem unam: reliquis autem Hypo-Diaconis, Lectoribus, Psaltis aut Diaconissis partem unam. Hoc enim pulchrum & acceptum coram Deo, & quisque convenienter ordini suo & gradui honoretur. Est enim Ecclesia ordinis non confusionis magistra.

De Ordinationibus & aliis Constitutionibus Apostolicis.

B. Apostoli Pauli Constitutiones de Canonibus Ecclesiasticis.

XX. Et ego Paulus Apostolorum minimus hæc vobis Presbyteris & Diaconis de Canonibus constituo: Qui primo ad mysterium pietatis accedunt, adducantur à Diaconis ad Episcopum aut Presbyteros, & causas exquirantur cur ad verbum Domini accesserint. Qui autem adduxere, tribuant eis testimonium excussis & examinatis diligenter iis omnibus, quæ ad eos pertinent. Inquiratur autem diligenter in eorum mores ac vitam, & utrum servi sint an liberi. Et si fuerit quis servus, modo is Christiani servus fuerit, interrogetur Dominus ejus, an testimonium ei præbeat? si non præbeat, repellatur, quoad usque se ipsum probaverit hero (suo.) Sin autem testimonium tribuat, suscipiatur. Quod si quis Ethnici famulus sit, doceatur placere Domino, *ne sermo (Dei) blasphemetur*. Si uxorem habet, aut mulier si virum, doceantur suis maritis contenti esse, ac caste vivere. Sin autem cœlibes sint, discant non scortari, sed legitimè matrimonio jungi. Quodsi Dominus ejus fidelis est & scit illum scortari, nec tamen famulo uxorem dat, aut ancillæ maritum, excommunicetur.

Si quis Dæmonem habeat, doceatur certe pietatem: non admittatur autem ad communionem, priusquam mundetur. Si tamen mors instet, admittatur.

Si Leno quis fuerit, aut desinat lenonem agere, aut reppellatur.

Meretrix si accedat, aut desinat esse meretrix, aut repellatur.

Idolorum opifex si accedat, aut desistat aut repellatur.

Si Scenicorum quis accedat, sive vir sive fœmina, aut auriga aut duello pugnans, aut cursor παίκτης,

b) διακόνων addit Const. c) id. libri VIII, cap. 31. quod περὶ περισσευμάτων inscribitur. d) Τρία Const. e) in margine codicis MS. nescio an alia manu. f) μέρη δύο Const. g) Const. διδασκαλεῖον. h) Const. Apostol. VIII. Cap. 32. i) Vocabulum καταστάσεων deest in Vindob. k) ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις Const. ita & MS. Vindob. l) καὶ οἱ τρόποι, omisso ἀκριβῶς, Const. m) desunt in Const. verba: ἤ τις δοῦλος εἰ μὲν. n) ἢ o) Tit. II. 5. p) desunt verba: καὶ σωφρονεῖν, in Const. q) νόμῳ. Const. r) deest εἴη, in Const. s) προσιοῦσα MS. t) MS. λουδεμπάκτης Constit. λουδεμπιστής.

παίκτης, ἢ ὀλυμπικὸς ἢ χοραύλης ἢ κιθαριστὴς u) ἢ ὄρχησιν ἐπιδεικνύμενος, ἢ κάπηλος, ἢ παυσάσθωσαν ἢ ἀποβαλλέσθωσαν.

stadii, aut ludorum apparator (*qui munerarius dicitur*) aut Olympicus aut tibicen, aut citharœdus, aut saltator, aut caupo, vel cessent vel repellantur.

Στρατιώτης προσιὼν διδασκέσθω μὴ ἀδικεῖν x) μηδὲ συκοφαντεῖν,* ἀρκεῖσθαι δὲ τοῖς ὀψωνίοις τοῖς διδομένοις αὐτῷ. πειθόμενος οὖν προσδεχέσθω. ἀντιλέγων δὲ ἀποβαλλέσθω.

Miles accedens doceatur, ne cui injuriam faciat, neve calumnietur, contentus vero sit stipendiis sibi datis: si obtemperet, admittatur, si repugnet, repellatur.

Ἀρρητοποιὸς, κίναιδος, βλὰξ, y) μάγος, ἐπαοιδὸς, ἀστρολόγος, μάντις, z) θηρεπαοιδὸς, a) λώταξ, ὀχλαγωγὸς, b) περικαθαίρων, οἰωνιστὴς, c) συμβολοδιδάκτης, παλμῶν ἑρμηνεὺς φυλαττόμενος ἐν συναντήσει λώβας ὄψεως d) ἢ ὀρνίθων ἢ γαλῶν ἢ ἐπιφωνήσεων ἢ παρακροαμάτων συμβολικῶν· χρόνῳ δοκιμαζέσθωσαν, δυσέκνιπτος γὰρ ἡ κακία. παυσάμενοι δὲ προσδεχέσθωσαν, μὴ πειθόμενοι δὲ ἀποβαλλέσθωσαν.

Patrator infandæ libidinis, cinædus, abjectus [fatuus] præ luxu, magus, incantator, astrologus, hariolus, qui magicas cantiones bestiis adhibet, mendicus, [circumforaneus] circulator, qui amuleta ac remedia medica collis appendit, qui facit superstitiosas expiationes, augur, qui rationem conjectandi ex signis docet, palpitationum interpres, qui in occursu cavet (superstitiose) ne lædatur ex conspectu avium aut mustelarum, aut etiam ex auditu sonorum ac vocum sinistrum nescio quid præsagientium; probentur tempore, difficulter enim eluuntur vitia: quodsi desierint, admittantur, sin autem haud pareant, rejiciantur.

Παλλακὴ e) τινος ἀπίστου δούλη, ἐκείνῳ μόνῳ σχολάζουσα προσδεχέσθω· εἰ δὲ καὶ πρὸς ἄλλους ἀσελγαίνῃ, ἀποβαλλέσθω.

Concubina cujuspiam infidelis mancipium, modo illi soli vacarit, admittatur, sin autem cum aliis petulanter agit, rejiciatur.

Πιστὸς ἐὰν ἔχῃ παλλακὴν, ἐὰν μὲν δούλην, παυσάσθω, καὶ νόμῳ γαμείτω· εἰ δὲ ἐλευθέραν f) γαμείτω αὐτὴν νόμῳ. εἰ δὲ μὴ, ἀποβαλλέσθω. g) ἐὰν δὲ καὶ πιστῷ δούλῳ h) συναφθῇ, ἢ παυσάσθω ἢ ἀποβαλλέσθω.

Fidelis qui habet concubinam, si servam quidem, desistat & legitime ducat uxorem, sin liberam, eam in uxorem legitimam accipiat: si nolit, rejiciatur. Quodsi mulier illa servo desponsata fuerit, aut desinat aut rejiciatur.

Ἑλληνικοῖς ἔθεσίν τις ἐξακολουθῶν, ἢ Ἰουδαϊκοῖς μύθοις, ἢ i) μετατιθέσθω ἢ ἀποβαλλέσθω.

Qui Gentilium mores sectatur, vel Judaicas fabulas, aut mutet vitam aut rejiciatur.

k) Ὁ μέλλων κατηχεῖσθαι, τρία ἔτη κατηχείσθω. εἰ δὲ σπουδαῖός τις εἴη, καὶ εὔνοιαν ἔχει περὶ τὸ πρᾶγμα, προσδεχέσθω, ὅτι οὐ χρόνος, ἀλλὰ τρόπος κρίνεται.

Qui catechumenus futurus est, per tres annos catechesi informetur. Quodsi studiose se gerit, & rei desiderio tenetur, admittatur (citius) quia non tempus sed vitæ institutum perpenditur.

Θεατρομανίᾳ εἴ τις πρόσκειται, ἢ κυνηγίοις ἢ l) ἱπποδρομικοῖς ἀγῶσιν, ἢ παυσάσθω ἢ ἀποβαλλέσθω.

Insaniæ theatri si quis animum addicit, aut venationibus, aut cursibus equestribus, aut ludorum certaminibus, vel cesset vel rejiciatur.

Ὁ διδάσκων εἰ καὶ λαϊκὸς m) εἴη, ἔμπειρος δὲ τοῦ λόγου καὶ τὸν τρόπον σεμνὸς, διδασκέτω, ἔσονται γὰρ πάντες διδακτοὶ Θεοῦ.

Qui docet quamvis Laicus fuerit, modo peritus in sermone ac morum probitate ornatus, doceat: *Erunt* enim (inquit) *omnes à Deo docti.*

Πᾶς πιστὸς ἢ πιστὴ ἕωθεν ἀναστάντες ἐξ ὕπνου, πρὸ τοῦ ἔργον ἐπιτελέσαι, νιψάμενοι προσευχέσθωσαν. ἐὰν δέ τις λόγου κατήχησις γένηται, προτιμησάτω τοῦ ἔργου τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας.

Omnis Christianus vel Christiana mane ex somno surgentes, antequam opus faciant, lavent ac precentur. Si autem aliqua sermonis Catechesis agatur, operi quisque anteponat verbum pietatis.

Πιστὸς ἢ ἡ πιστὴ τοῖς οἰκέταις εὐμενῶς προσεχέτωσαν. καθὼς καὶ ἐν τοῖς n) προλαβοῦσι διεταξάμεθα, καὶ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς o) ἐδιδάξαμεν.

Fidelis vir, vel fidelis mulier benigne se habeat erga famulos: sicut & in præcedentibus constituimus, & in epistolis docuimus.

Πέτρου καὶ Παύλου τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Διατάξεις περὶ ἀργίας δούλων. p)

Petri & Pauli S. Apostolorum Constitutiones de Diebus quibus famuli debeant feriari.

XXI. Ἐγὼ Παῦλος καὶ q) Πέτρος διατασσόμεθα

XXI. Nos Paulus ac Petrus constituimus ut

u) λυριστὴς addunt Const. x) μὴ Const. *Luc. III. 14. y) al. *mente captus.* z) θηρεπῳδὸς a) voluptuarius. b) περιάμματα ποιῶν. c) Const. συμβολοδείκτης. d) ἢ ποδῶν interponitur in Constit. e) MS. παλλακὴς. f) ἐκγαμείτω. g) Verba quæ sequuntur, ἐὰν δὲ usque ad ἀποβαλλέσθω, desunt in Const. h) MS. πίστει δούλῳ. i) μεταθέσθω. k) desunt h. l. in Const. & transposita post sequentem paragraphum. l) Const. ἱπποδρομίαις ἢ ἀγῶσιν. m) Const. ᾖ. n) Const. προλαβοῦσι. o) Eph. VI. Coloss. IV. & ad Philem. p) Cap. 33. libri VIII. Constit. & Anastas. quæst. 64. q) Const. καὶ ἐγώ.

μεθα ἐργάζεσθαι τοὺς δούλους πέντε ἡμέρας. Σάββατον δὲ καὶ κυριακὴν σχολαζέτωσαν r) τῇ ἐκκλησίᾳ, διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς εὐσεβείας. Τὸ μὲν γὰρ Σάββατον δημιουργίας λόγον ἔχειν, τὴν δὲ κυριακὴν ἀναστάσεως. τὴν δὲ μεγάλην ἑβδόμαδα πᾶσαν καὶ τὴν μετ᾽ αὐτὴν ἀργείτωσαν οἱ δοῦλοι. ὅτι ἡ μὲν πάθους ἐστὶν, ἡ δὲ ἀναστάσεως. καὶ χρεία διδασκαλίας, τίς ὁ παθὼν καὶ ἀναστάς, ἢ τίς ὁ συγχωρήσας καὶ ἀναστήσας.

Τὴν ἀνάληψιν ἀργείτωσαν, διὰ τὸ πέρας τῆς κατὰ Χριστὸν οἰκονομίας.

Τὴν Πεντηκοστὴν ἀργείτωσαν, διὰ τὴν παρουσίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος τὴν δωρηθεῖσαν τοῖς πιστεύσασιν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν.

Τὴν τῶν γενεθλίων ἑορτὴν ἀργείτωσαν, διὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἀπροσδόκητον χάριν δεδόσθαι ἀνθρώποις, καὶ γεννηθῆναι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ κόσμου.

Τὴν τῶν Ἐπιφανίων ἑορτὴν ἀργείτωσαν διὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἀνάδειξιν γεγενῆσθαι τῆς τοῦ Χριστοῦ θεότητος, μαρτυρήσαντος αὐτῷ τοῦ Πατρὸς ἐν τῷ βαπτίσματι, καὶ τοῦ παρακλήτου ἐν εἴδει περιστερᾶς s) ὑποδείξαντος τοῖς παρεστῶσι τὸν μαρτυρηθέντα.

Τὰς ἡμέρας τῶν Ἀποστόλων ἀργείτωσαν, διδάσκαλοι γὰρ ὑμῶν εἰς Χριστὸν κατεστάθησαν καὶ πνεύματος ὑμᾶς ἠξίωσαν ἁγίου.

Τὴν ἡμέραν Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος ἀργείτωσαν καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων μαρτύρων, τῶν προτιμησάντων Χριστὸν τῆς ἑαυτῶν ζωῆς.

Περὶ Εὐχῶν. z)

XXII. Εὐχὰς ἐπιτελεῖτε ὄρθρου καὶ τρίτῃ ὥρᾳ καὶ ἕκτῃ καὶ ἐννάτῃ, καὶ ἑσπέρας καὶ ἀλεκτοροφωνίᾳ. Ὄρθρου μὲν εὐχαριστοῦντες ὅτι γε ἐφώτισεν u) ἡμᾶς ὁ Κύριος παραγαγὼν τὴν νύκτα καὶ ἐπαγαγὼν τὴν ἡμέραν. Τρίτῃ δὲ, ὅτι ἀπόφασιν ἐν αὐτῇ ὑπὸ Πιλάτου, ἔλαβεν ὁ Κύριος. ἕκτῃ δὲ, ὅτι ἐν αὐτῇ ἐσταυρώθη Χριστός. Ἐννάτῃ δὲ, ὅτι ἐν αὐτῇ τὰ πάντα κεκίνητο τοῦ δεσπότου σταυρουμένου, φρίττοντα τὴν τόλμαν τῶν δυσσεβῶν Ἰουδαίων, μὴ φέροντα τοῦ Κυρίου τὴν ὕβριν. Ἑσπέρας δὲ εὐχαριστοῦντες ὅτι ἡμῖν δέδωκεν ἀνάπαυσιν τῶν μεθημερινῶν κόπων τὴν νύκτα. Ἀλεκτρυόνων δὲ κραυγῇ διὰ τὸ τὴν ὥραν εὐαγγελίζεσθαι τὴν παρουσίαν τῆς ἡμέρας εἰς ἐργασίαν τῶν τοῦ φωτὸς ἔργων. εἰ μὴ δυνατὸν ἐν ἐκκλησίᾳ προσιέναι. διὰ τοὺς ἀπίστους, x) κατ᾽ οἶκον συνάξεις ὦ Ἐπίσκοπε, ἵνα μὴ εἰσέρχηται εὐσεβὴς εἰς ἐκκλησίαν ἀσεβῶν. οὐχ ὁ τόπος γὰρ τὸν ἄνθρωπον ἁγιάζει, ἀλλ᾽ ὁ ἄνθρωπος τὸν τόπον, φευκταῖός σοι ἔσω, διὰ τὸ βεβηλοῦσθαι ἀπ᾽ αὐτῶν. ὡς γὰρ οἱ ὅσιοι ἱερεῖς ἁγιάζουσιν, οὕτως οἱ ἐναγεῖς μιαίνουσιν. εἰ δὲ μήτε ἐν οἴκῳ ἅμα, μήτε ἐν ἐκκλησίᾳ συναθροισθῆναι δυνατὸν, ἕκαστος ἐν αὐτῷ ψαλλέτω, ἀναγινωσκέτω, προσευχέσθω, ἢ καὶ

operentur servi quinque diebus: Sabbato autem & dominica intersint Ecclesiæ propter doctrinam pietatis. Sabbatum enim certe rationem habet Creationis. Dominica vero resurrectionis, magna autem Hebdomade tota & ea quæ illam sequitur, famuli ferientur: quia illa passionis est, hæc autem Resurrectionis: & opus est doceri, quis sit, qui passus est, ac resurrexit, item quis sit, qui pati permisit, quique resuscitavit.

Ascensionis die ferientur propter finitam tunc Christi Oeconomiam.

In Pentecoste ferientur ob adventum Spiritus Sancti, qui datus erat iis qui crediderunt in Jesum Christum.

Festo narali cessent ab opere, eo quod tunc hominibus tributa fuerit inexspectata gratia, ac natus sit Dei *LOGOS* Jesus Christus ex Maria virgine in salutem mundi.

In Epiphaniæ festo ferientur; quia in eo demonstratio Divinitatis Christi facta est, testimonium ei perhibente Patre in Baptismo, Paracletoque in specie columbæ commonstrante adstantibus hunc ipsum, cui testimonium præbuerat Pater.

In Apostolorum diebus opus non faciant: Doctores enim vestri fuerunt in Christo, vosque Spiritu Sancto donaverunt.

In die Stephani primi Martyris ferientur, atque in diebus cæterorum Sanctorum Martyrum, qui suæ ipsorum vitæ Christum prætulerunt.

De Orationibus.

XXII. Precationes facite mane & tertia hora ac sexta & nona & vespera atque in gallicinio. Mane: gratias agentes quod Dominus abducta nocte & introducto die illuminavit nos. Tertia vero hora, quoniam Dominus in ea sententiam damnationis excepit à Pilato. Sexta autem quod in ea crucifixus est Christus. Nona etiam: quod ea hora cuncta, crucifio Domino, mota sunt, dum horrent impiorum Iudæorum audaciam, nec ferre possunt contumeliam Domino illatam. Vespera item: Gratias agentes quod noctem nobis dederit in diurnorum laborum requiem. In Gallorum autem cantu, eo quod illa hora nunciet adventum diei, ad facienda opera lucis. Si propter infideles impossibile est ad Ecclesiam accedere, in domo aliqua congregationem facies, Episcope; ne pius ingrediatur in cœtum impiorum: non enim locus hominem sanctificat, sed homo locum. Si igitur impii locum detineant; fugiendus sit tibi ut ab iis profanatus, quemadmodum enim pii sacerdotes sanctificant, ita impuri polluunt. Quod si neque in domo simul nec in Ecclesia congregari possibile sit, unusquisque (privatim) apud sese psallat, legat, precetur, vel

r) Const. ἐν τῇ. s) Luc. III. 21. t) Cap. 34. libri VIII. Const. & Anastasius quæst. 64
u) ἡμῖν MS. x) κατ᾽ οἴκων MS.

ἢ καὶ ἅμα δύο ἢ τρεῖς. ὅπου γὰρ ἐὰν ὦσιν, φησὶν ὁ Κύριος, y) δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι ἐν τῷ ἐμῷ ὀνόματι, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν.

Πιστὸς μετὰ κατηχουμένου μηδὲ κατ' οἶκον προσευχέσθω, οὐ γὰρ δίκαιον τὸν μεμυημένον μετὰ τοῦ ἀμυήτου συμμολύνεσθαι. Εὐσεβὴς μετὰ αἱρετικοῦ μηδὲ κατ' οἶκον προσευχέσθω. z) τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος;

Περὶ μνημοσύνων. a)

XXIII. Ἐπιτελείσθω τρίτα τῶν κεκοιμημένων ἐν ψαλμοῖς καὶ προσευχαῖς διὰ τὸν διὰ τριῶν ἡμερῶν ἐγερθέντα. καὶ ἔννατα εἰς ὑπόμνησιν τῶν περιόντων καὶ τῶν κεκοιμημένων. καὶ τεσσαρακοστὰ κατὰ τὸν παλαιὸν τύπον. Μωυσῆν γὰρ οὕτως ὁ λαὸς ἐπένθησε. b) καὶ ἐνιαύσια ὑπὲρ μνείας αὐτῶν. καὶ διδόσθω ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς, πένησιν εἰς ἀνάμνησιν αὐτῶν.

Ταῦτα δὲ c) περὶ εὐσεβῶν λέγομεν. περὶ γὰρ ἀσεβῶν ἐὰν τὰ τοῦ κόσμου δῷς πένησιν, οὐδὲν ὀνήσεις αὐτόν. ᾧ γὰρ περιόντι ἐχθρὸν ἦν τὸ θεῖον, δῆλον, ὅτι καὶ μεταστάντι. οὐ γὰρ ἔστιν ἀδικία παρ' αὐτῷ. d) δίκαιος γὰρ ὁ Θεὸς καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησε, καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ.

Περὶ τοῦ μὴ μεθύσκεσθαι *).

XXIV. Ἐν δὲ ταῖς μνείαις αὐτῶν καλούμενοι, μετὰ εὐταξίας ἐσθίετε καὶ φόβου Θεοῦ ὡς δυνάμενοι καὶ πρεσβεύειν ὑπὲρ τῶν μεταστάντων. Πρεσβύτεροι γὰρ καὶ Διάκονοι Χριστοῦ ὑπάρχοντες νήφειν ὀφείλετε πάντοτε καὶ πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ πρὸς ἑτέρους ἵνα δύνησθε τοὺς ἀτάκτους νουθετεῖν· λέγει γὰρ ἡ γραφή, e) οἱ δυνάσται θυμώδεις εἰσίν· οἶνον μὴ πινέτωσαν, ἵνα μὴ πιόντες ἐπιλάθωνται τῆς σοφίας, καὶ ὀρθὰ κρίνειν οὐ μὴ δύνωνται· οὐκ οὖν καὶ οἱ Ἐπίσκοποι καὶ οἱ Πρεσβύτεροι καὶ οἱ Διάκονοι μετὰ τὸν Θεὸν τὸν παντοκράτορα καὶ τὸν ἠγαπημένον αὐτοῦ υἱὸν καὶ τὸ πανάγιον αὐτοῦ πνεῦμα δυνάσται ὑπάρχουσι τῆς Ἐκκλησίας· Τοῦτο δέ φαμεν οὐχ ἵνα μὴ πίνωσιν. ἄλλως γὰρ καί ἐστιν ὑβρίσαι τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γενόμενον εἰς εὐφροσύνην. ἀλλ' ἵνα μὴ παροινῶσιν. οὐ γὰρ εἶπεν ἡ γραφὴ, μὴ πιεῖν οἶνον. ἀλλὰ τί φησιν, f) μὴ πιεῖν οἶνον εἰς μέθην· καὶ πάλιν. Ἄκανθαι φύονται ἐν χειρὶ μεθύσου. τοῦτο δὲ οὐ περὶ τῶν ἐν κλήρῳ μόνον φαμὲν, ἀλλὰ καὶ περὶ παντὸς λαϊκοῦ Χριστιανοῦ, ἐφ' οὗ ἐπικέκληται τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ αὐτοῖς γὰρ εἴρηται. τίνι οὐαί; τίνι θόρυβοι; τίνι ἀηδίαι καὶ λέσχαι; τίνος πελιδνοὶ οἱ ὀφθαλμοί; τίνι συντρίμματα διακενῆς; οὐ τῶν ἐγχρονιζόντων ἐν οἴνῳ, καὶ κατασκοπευόντων ποῦ πότοι γίνονται;

Περὶ τῶν διωκομένων διὰ πίστιν g).

XXV. Τοὺς διωκομένους διὰ πίστιν καὶ εἰς πόλιν ἐκ πόλεως. φεύγοντας διὰ τὸ μεμνῆσθαι h) τὸν λόγον

etiam duo aut tres simul. *Ubi enim sunt inquit Dominus, duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.*

Fidelis ne domi quidem oret cum Catechumeno, non enim æquum est initiatum cum non initiato coinquinari. Pius cum hæretico ne quidem domi comprecetur: *Quæ enim societas luci ad tenebras?*

De Memoriis.

XXIII. Quod spectat ad mortuos, celebretur dies tertius in Psalmis & precibus ob eum qui tertio die resurrexit: item dies nonus, in recordationem superstitum & defunctorum, atque etiam quadragesimus, juxta veterem typum: Mosem enim ita luxit populus, denique anniversarius dies, pro memoria ipsorum.

Ex bonis vero eorundem detur pauperibus ad illorum commemorationem.

Porro hæc de piis dicimus. Nam de impiis, licet omnia mundi bona pauperibus dederis, nihil juvabis impium. Cui enim superstiti inimicum erat Numen, manifestum est etiam defuncto infestum esse. Nec enim est injustitia apud eum. *Quoniniam justus Dominus & justitiam dilexit.* Et: *Ecce homo & opus ejus.*

Inebriari nos non debere.

XXIV. In illorum vero memoriis invitati cum moderatione epulamini ac Dei timore ut possitis etiam deprecari pro defunctis. Qui Presbyteri aut Diaconi Christi estis, semper sobrii esse debetis tam vestri ipsorum quam aliorum gratia, ut valeatis inordinatos admonere. Ait quippe Scriptura: *Potentes iracundi sunt. Vinum autem non bibant: ne bibentes obliviscantur sapientiæ & recta judicare non valeant.* Et certe Episcopi & Presbyteri ac Diaconi post Deum omnipotentem filiumque ejus dilectum ac sacrosanctum illius spiritum Dynastæ sunt Ecclesiæ. Hoc autem dicimus non ut vinum nequaquam bibant; eo enim modo contumelia afficerent id, quod à Deo factum est ad lætitiam: sed ut non inebrientur. Non enim dicit Scriptura: Vinum non bibendum: sed quid ait? *Ne bibe vinum ad ebrietatem.* Et iterum: *Spina nascuntur in manu temulenti.* Hoc autem non de iis solum qui, sunt in Clero dicimus, verum etiam de omni Laico Christiano, super quem invocatum est nomen Domini nostri Jesu Christi. Nam iis quoque dictum est: *Cui va? cui tumultus? cui cædia & garrulitas? cujus oculi lividi? cui contusiones frustra? nonne hæc eorum qui vino immorantur, quique explorant, ubi fiant compotationes?*

De iis qui persecutionem patiuntur propter fidem.

XXV. Eos qui persecutionem patiuntur fidei causa, & de civitate in civitatem fugiunt, eo

τοῦ Κυ-

y) Matth. XVIII. 20. z) 2 Cor. VI. 14. a) Cap. 42. libri VIII. Const. Anastas. quæst. 22. b) Deut. XXXIV. 8. c) Const. lib. VIII. Cap. 43. & Anastas. qu. 22. d) Joh. VII. 18. Psal. X. 8. Esai. LXII. 11. *Cap. 44. libri VIII. Const. e) Prov. XXXI. 4. in LXX. f) Prov. XXIII. & XXVI. 9. Sirach. XXXI. Ephes. V. Jacob. II. 7. g) Cap. 45. lib. VIII. Const. h) τῶν λόγων Const. Matth. X. 23.

τοῦ Κυρίου προσλαμβάνεσθε. Ἐπιστάμενοι γὰρ ὅτι μὲν πνεῦμα πρόθυμον ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής, i) ἀποδιδράσκουσι, καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων προΐενται, ἵνα ἀνεξάρνητον ἐφ' ἑαυτοῖς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ διατηρήσωσιν. ἐπικουρεῖτε οὖν αὐτοῖς τὰ πρὸς τὰς χρείας, ἐντολὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκπληροῦντες.

Περὶ εὐταξίας, διδασκαλία πάντων τῶν ἁγίων Ἀποστόλων. k)

XXVI. Τοῦτο δὲ κοινῇ πάντες παραγγέλλομεν, ἕκαστον ἐμμένειν τάξει τῇ δοθείσῃ αὐτῷ, καὶ μὴ ὑπερβαίνειν τοὺς ὅρους. οὐ γάρ εἰσιν ἡμέτεροι ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ. l) Ὁ ὑμῶν γάρ, φησιν ὁ Κύριος, ἀκούων, ἐμοῦ ἀκούει. καὶ ὁ ἐμοῦ ἀκούων, ἀκούει τοῦ ἀποστείλαντός με. καὶ ὁ ὑμᾶς ἀθετῶν, ἐμὲ ἀθετεῖ, ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με. Εἰ γὰρ τὰ ἄψυχα γενόμενα τὴν εὐταξίαν ἀποσώζει οἷον νὺξ, ἡμέρα, ἥλιος, σελήνη, ἄστρα, στοιχεῖα, τροπαὶ, μῆνες, ἑβδομάδες m) ἡμέραι, ὧραι, καὶ δουλεύει τῇ διατυπωθείσῃ χρείᾳ κατὰ τὸ εἰρημένον n) ὅριον ἔθου ὃ οὐ o) παρελεύσονται. καὶ πάλιν, p) περὶ τῆς θαλάσσης. ἐθέμην δὲ αὐτῇ ὅρια, περιθεὶς κλεῖθρα, καὶ πύλας. εἶπα δὲ αὐτῇ, μέχρι τούτου ἐλεύσῃ καὶ οὐχ ὑπερβήσῃ. πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς οὐδὲν ὀφείλετε τολμᾶν, παρακινεῖν τῶν ὑμῖν κατὰ γνώμην Θεοῦ παρ' ἡμῶν ὁρισθέντων; ἀλλ' ἐπειδὴ πάρεργον οἱ πολλοὶ καὶ τοῦτο ἡγήσαντο εἶναι, συγχεῖν δὲ τὰς τάξεις, καὶ τὴν ἐφ' ἑκάστῳ χειροτονίαν παρακινεῖν τολμῶσιν, ἐφαρπάζοντες ἑαυτοῖς ἀξιώματα τὰ μὴ δεδόμενα, καὶ ἐπιτρέποντες ἑαυτοῖς τυραννικῶς ἃ μὴ ἔχουσιν ἐξουσίαν διδόναι. καὶ διὰ τοῦτο παροργίζουσι μὲν τὸν Θεὸν, ὥσπερ οἱ υἱοὶ Κορὲ q) καὶ ὁ βασιλεὺς Ὀζίας, r) παρ' ἀξίαν ἐπιθέμενοι ἄνευ Θεοῦ τῇ ἀρχιερωσύνῃ, καὶ γενόμενοι οἱ μὲν πυρίφλεκτοι, ὁ δὲ κατὰ τοῦ μετώπου λεπρός. παροξύνουσι δὲ καὶ Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν διαταξάμενον, λυποῦσι δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀκυροῦντες αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν. εἰκότως, τὸν ἐπηρτημένον κίνδυνον τοῖς τὰ τοιαῦτα πράττουσι προειδόμενοι, καὶ τὴν εἰς τὰς θυσίας καὶ εὐχαριστίας ἀμέλειαν s) ὑφ' ὧν οὐκ ἐχρῆν προσαγομένας ἀσεβῶς t) παίγνιον ἡγουμένων τὴν ἀρχιερατικὴν, τιμὴν, ἥτις μίμησιν περιέχει τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως Ἰησοῦ Χριστοῦ βασιλέως ἡμῶν, ἀνάγκην ἔσχομεν καὶ τοῦτο παραινέσαι. ἤδη γάρ τινες ἐξετράπησαν u) ὀπίσω τῆς ἑαυτῶν ματαιότητος. λέγωμεν δὴ ὡς Μωσῆς x) ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων ᾧ ὁ Θεὸς ἐνώπιος ἐνωπίῳ ὡμίλει, ὡς εἴ τις λαλήσει πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φίλον, ᾧ εἶπεν. οἶδά σε παρὰ πάντας. ᾧ κατὰ πρόσωπον ὡμίλει, καὶ οὐ y) διὰ δήλων, ἢ ἐνυπνίων ἢ ἀγγέλων, ἢ αἰνιγμάτων. οὗτος ἡνίκα τὴν θείαν νομοθεσίαν διετάσσετο, διεῖλε τίνα μὲν χρὴ ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων ἐπιτελεῖσθαι, τίνα δὲ ὑπὸ τῶν ἱερέων, τίνα δὲ ὑπὸ τῶν λευϊτῶν, ἑκάστῳ τὴν οἰκείαν προσήκουσαν τῇ λειτουργίᾳ θρησκείαν ἀπονείμας,

quod verborum Domini meminerint suscipite. Cum enim norunt Spiritum quidem promtum esse, carnem vero infirmam; aufugiunt ac direptionem facultatum suarum eligunt, ut in se ipsis nomen Christi illibatum & negatione non proditum conservent. Suppeditate ergo illis quæ sunt necessaria, mandatum Domini adimplentes.

De Ordine servando, Doctrina omnium S. Apostolorum.

XXVI. Hoc autem communiter omnibus præcipimus, ut unusquisq; in ordine sibi dato permaneat, neque terminos transgrediatur: nec enim nostri sunt, sed Dei. *Qui* enim *vos*, inquit Dominus, *audit, me audit; & qui me audit, audit eum, qui misit me: & qui vos spernit, me spernit, qui autem me spernit, spernit eum qui misit me.* Si enim quæ inanima condita sunt, pulchrum ordinem conservant; ut nox, dies, Sol, Luna, stellæ, elementa, tempestates, menses, hebdomades, dies, horæ, ac usui constituto inserviunt, secundum quod dictum est: *Terminum constituisti, quem non transgredientur*; & iterum de mari: *posui ei terminos, & circumposui claustra & ostia, dixi autem ei, hucusque venies & non transibis.* Quanto magis vos non debetis audere, quidquam eorum dimovere, quæ vobis secundum voluntatem Dei per nos definita sunt? Verum quia multi hoc non esse necessarium putaverunt, imo verò confundere ordines ac unicuique tributam labefactare ordinationem audent, arripientes sibi quæ traditæ illis non sunt, dignitates; ac tyrannicè permittentes sibi ea quorum dandorum potestatem non habent; ac propterea tum Deum irritant, quemadmodum filii Core & Rex Ozias, qui præter dignitatem ac sine Deo usurparunt Pontificatum (factiq; ideo sunt, illi quidem ignis pabulum, hic vero in fronte leprosus) tum exasperant Jesum Christum, qui ita constituit: tum & contristant Spiritum Sanctum, irritum facientes ejus testimonium. Idcirco jure periculum iis qui hæc designant impendens prospicientes, & negligentiam in sacrificiis ac gratiarum actionibus eo quod offerantur impie ab iis à quibus non oportet, quique honorem Pontificialem summi Pontificis Jesu Christi Regis nostri imitationem in se complexum pro ludicro habent: [Ideo inquam] necesse habuimus de hoc quoque admonere. Jam enim quidam conversi sunt retro post vanitatem suam. Dicamus certe de Mose Dei famulo cum quo Deus facie ad faciem colloquebatur, ut si quis loquatur ad amicum suum; cui dixit: *Novi te præ omnibus:* cum quo ad os loquebatur & non per manifestationes [Urim] aut somnia, aut angelos, aut ænigmata; Hic [Moses] cum divinam legislationem consti-

i) Matth. XXVI. 41. k) lib. VIII. Const. Cap. 46. l) Luc. X. 16. Matth. X. 40. Joh. XIII. 20. m) deest ἡμέραι in MS. n) Psal. CIII. 9. o) παρελεύσεται MS. p) Job. XXXVIII. 10. q) Num. XVI. r) 2 Paralip. XVI. s) ἐκ τοῦ ὑφ' ὧν μὴ χρὴ Const. t) παιδιὰν Const. u) 1 Tim. V. 15. x) Num. XII. 11. Exod. XXXIII. 11. 17. Num. XII. 8. y) δι' αἰδήλων Const.

καὶ ἅπερ μὲν τοῖς ἀρχιερεῦσι προσετέτακτο ἐπιτελεῖν, τούτοις τοὺς ἱερέας οὐ θεμιτὸν ἦν προσιέναι. ἅπερ δὲ ἱερεῦσιν ὥριστο, τούτοις οἱ Λευῖται οὐ προσίεσαν. ἀλλ᾽ ἕκαστος ὥσπερ εἴληφεν ὑπηρεσίας z) περιγεγραμμένας ἐφύλαττεν. εἰ δέ τις πέρα τῆς παραδόσεως προσιέναι ἐβούλετο, θάνατος ἦν τὸ ἐπιτίμιον. Τοῦτο δὲ μάλιστα διέδειξε καὶ ἡ κατὰ τὸν Σαοὺλ πεῖρα. ὃς θύσαι νενομικὼς δίχα τοῦ Προφήτου καὶ Ἀρχιερέως Σαμουὴλ, ἐσπάσατο εἰς ἑαυτὸν ἁμαρτίαν καὶ κατάραν ἀναπόβλητον. καὶ οὐδὲ τὸ a) οὐ κεχρῖσθαι ὑπ᾽ αὐτοῦ εἰς βασιλέα, ἐδυσώπησε τὸν προφήτην. Ἐνεργεστέρᾳ δὲ τῇ πράξει διέδειξεν ὁ Θεὸς b) ἐν τῷ κατὰ τὸν Ὀζίαν, οὐκ c) ἐμμελισμῷ τὰς ἐπὶ τῇ παρανομίᾳ εἰσπραξάμενος δίκας. d) ὁ γὰρ τῆς ἀρχιερωσύνης καταμανεὶς, καὶ τῆς βασιλείας ἀλλότριος κατέστη. Τὰ δὲ καὶ ἐφ᾽ ἡμῶν ἴσως οὐκ ἀγνοεῖτε. ἴστε γὰρ πάντως ἐπισκόπους παρ᾽ ἡμῶν ὀνομασθέντας καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους εὐχῇ καὶ χειρῶν ἐπιθέσει τῇ διαφορᾷ τῶν ὀνομάτων καὶ τὴν διαφορὰν τῶν πραγμάτων e) δεικνύοντες. οὐ γὰρ ὁ βουλόμενος παρ᾽ ἡμῖν ἐπλήρου τὴν χεῖρα, ὥσπερ ἐπὶ τῆς κιβδήλου τῶν δαμάλεων ἐπὶ τοῦ Ἱεροβοὰμ παρακεκομμένης ἱερωσύνης. ἀλλ᾽ ὁ καλούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Εἰ μὲν μὴ θεσμός τις ἦν, καὶ τάξεων διαφορὰ, ἤρκει ἂν δι᾽ ἑνὸς ὀνόματος τὰ ὅλα ἐπιτελεῖσθαι. ἀλλ᾽ ὑπὸ τοῦ Κυρίου διδαχθέντες ἀκολουθείαν πραγμάτων, τοῖς μὲν ἐπισκόποις τὰ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐνείμαμεν, τοῖς δὲ πρεσβυτέροις τὰ τῆς ἱερωσύνης, τοῖς δὲ διακόνοις, τὰ τῆς πρὸς ἀμφοτέρους f) διακονίας. ἵν᾽ ᾖ καθαρῶς τὰ τῆς θρησκείας ἐπιτελούμενα. οὔτε γὰρ g) διακόνῳ προσφέρειν θυσίαν θεμιτὸν, ἢ βαπτίζειν ἢ εὐλογίαν μικρὰν ἢ μεγάλην ποιεῖσθαι, οὔτε h) πρεσβυτέρῳ χειροτονίας ἐπιτελεῖν, οὐ γὰρ ὅσιον, ἀνεστράφθαι τὴν τάξιν. οὐ γάρ ἐστιν ὁ Θεὸς ἀκαταστασίας, i) ἵνα οἱ ὑποβεβηκότες τὰ τῶν κρειττόνων τυραννικῶς σφετερίζωνται, νομοθεσίαν καινὴν ἀναπλάττοντες ἐπὶ τῷ κακῷ ἑαυτῶν, ἀγνοοῦντες, ὅτι k) σκληρὸν αὐτοῖς πρὸς κέντρα λακτίζειν. οὐ γὰρ ἡμᾶς ἢ τοὺς ἐπισκόπους πολεμοῦσιν οἱ τοιοῦτοι, ἀλλὰ τὸν τῶν πάντων ἐπίσκοπον καὶ τοῦ πατρὸς ἀρχιερέα, Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν Κύριον ἡμῶν. ἀπὸ Μωϋσέως μὲν γὰρ τοῦ θεοφιλεστάτου ἀρχιερεῖς κατεστάθησαν καὶ ἱερεῖς καὶ Λευῖται. ὑπὸ δὲ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἡμεῖς οἱ δέκα τρεῖς ἀπόστολοι. ὑπὸ δὲ τῶν ἀποστόλων Ἐγὼ Ἰάκωβος καὶ ἐγὼ Κλήμης καὶ σὺν ἡμῖν ἕτεροι. ἵνα μὴ πάντας καταλέγωμεν. κοινῇ δὲ ὑπὸ πάντων ἡμῶν πρεσβύτεροι, καὶ διάκονοι καὶ ὑποδιάκονοι καὶ ἀναγνῶσται. πρῶτος τοίνυν l) τῇ φύσει ἀρχιερεὺς ὁ μονογενὴς Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ τὴν τιμὴν ἁρπάσας ἀλλὰ παρὰ τοῦ Πατρὸς καταστάθεις. ὃς γενόμενος ἄνθρωπος δι᾽ ἡμᾶς, καὶ τὴν πνευματικὴν θυσίαν προσφέρων αὐτῷ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ πρὸ τοῦ πάθους, ἡμῖν

tueret, distinxit, quænam oporteret peragi à Pontificibus, quænam à Sacerdotibus, quænam item à Levitis, ac distribuit unicuique proprium cultum, suoque ministerio convenientem; Et ad ea quæ quidem jussit Pontificibus perficere, fas non erat, ut accederent sacerdotes. Ad ea vero quæ Sacerdotibus definita erant, Levitæ non admittebantur; Sed unusquisque quæ acceperat ministeria præscripta, servabat. Si quis autem ultra traditum sibi officium progredi nitebatur, morte luebat pœnas. Hoc autem maxime demonstravit, id quod Sauli contigit; qui cum existimasset, se absque Propheta & Pontifice Samuele sacrificasse, ad se peccatum & maledictum nunquam abjiciendum attraxit; neque Prophetam movit ac flexit quod ab ipso Saul in Regem unctus fuisset. Hoc etiam efficaciori instantia & exemplo demonstravit Deus in iis, quæ Oziæ acciderunt, de cujus prævaricatione exegit pœnas absque mora; & qui contra Pontificatum insanierat, regno quoq; pulsus est. Ceterum quæ sub nobis acta sunt, forsitan non ignoratis. Scitis enim omnino Episcopos, Presbyteros & Diaconos prece ac manuū impositione nominatos esse, qui differentia nominum differentiam quoq; rerum ostendant. Non enim qui volebat apud nos implebat manum, sicut in falso & adulterino Vitularum sacerdot. tempore Jeroboami; sed qui vocabatur à Deo. Nam si nulla lex posita esset, nec ulla ordinum differentia, suffecisset cuncta per unum nomen perfici. Verum à Domino edocti consequentiam (ac ordinem) rerum, Episcopis quidem quæ ad Pontificatum pertinent assignavimus, Presbyteris vero quæ ad sacerdotium, Diaconis autem quæ ad ministeria utrisque impendenda, ut quæ ad cultum Dei spectant, pure celebrentur. Neque enim Diacono licet sacrificium offerre aut baptizare, aut benedictionem sive parvam seu magnam facere: neque Presbytero ordinationes peragere: quia æquum non est ordinem inverti. *Non enim est Deus confusionis:* ut inferiores quæ sunt superiorum tyrannicè sibi vindicent, legislationem novam refingentes in malum suum, ignorantes durum esse sibi, contra stimulos calcitrare. Non enim nos aut Episcopos oppugnant isti, sed omnium Episcopum ac Patris Pontificem Jesum Christum, Dominum nostrum: siquidem per Mosem Deo charissimum constituti sunt Pontifices & Sacerdotes & Levitæ, à nostro autem Salvatore nos tredecim Apostoli, ab Apostolis verò ego Jacobus & ego Clemens & alii nobiscum, ne omnes [nominatim] recenseamus; communiter autem ab omnibus nobis Presbyteri & Diaconi & Hypodiaconi & Lectores. Primum igitur natura Pontifex unigenitus Christus non sibi honorem rapuit, sed à Patre constitutus est: qui factus homo propter nos, & spirituale sa-

die-

z) περιγεγραμμένοις MS. a) deest οὐ in Const. b) ἐν τοῖς Const. c) ἐν μελισμῷ Const. legendum censet Coteler. ἐν μελλησμῷ. d) καὶ ὁ Const. e) δεικνύοντας Const. f) ἀμφοτέρους Const. g) διάκονον Const. h) πρεσβύτερον MS. i) 1 Cor. XIV. 33. k) Act. IX. 5. l) deest in MS. τῇ φύσει.

διετάξατο μόνοις τοῦτο ποιεῖν, καί τοι τοιούτων σὺν ἡμῖν καὶ ἑτέρων ὄντων εἰς αὐτὸν πεπιστευκότων. ἀλλ' οὐ πάντως πᾶς ὁ πιστεύσας ἤδη καὶ ἱερεὺς κατέστη, ἢ ἀρχιερατικῆς ἀξίας ἔτυχε. μετὰ δὲ τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ ἡμεῖς προσενεγκόντες κατὰ τὴν διάταξιν αὐτοῦ θυσίαν καθαρὰν καὶ ἀναίμακτον προσεχειρισάμεθα Ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους ἑπτὰ τὸν ἀριθμόν, ὧν εἷς ἦν Στέφανος, ὁ μακάριος Μάρτυς, οὐκ ἀπολειπόμενος ἡμῶν κατὰ τὴν πρὸς Θεὸν εὔνοιαν. ὃς τοσοῦτον τὴν θεοσέβειαν τῇ πίστει ἐνεδείξατο, καὶ τὴν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀγάπην, ὡς ὑπὲρ αὐτοῦ δοῦναι καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, πρὸς τῶν κυριοκτόνων Ἰουδαίων λίθοις βληθείς. ἀλλ' ὅμως ὁ τοιοῦτος καὶ τηλικοῦτος ἀνὴρ ὁ τῷ πνεύματι ζέων, ὁ τὸν Χριστὸν ὁρῶν ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰς οὐρανίας πύλας ἀνεῳγμένας. οὐδαμοῦ φαίνεται τοῖς μὴ ἀνήκουσι τῇ διακονίᾳ χρησάμενος ἢ θυσίαν ἀνενεγκών, ἢ χεῖρας ἐπιθείς τινι, ἀλλὰ τὸ τῆς διακονίας τάγμα φυλάξας μέχρι τέλους. οὕτω γὰρ ἔπρεπε, τῷ τοῦ Χριστοῦ μάρτυρι, τὴν εὐταξίαν ἀποσώζειν. Εἰ δὲ Φίλιππον τὸν Διάκονον ἡμῶν καὶ Ἀνανίαν τὸν πιστὸν ἀδελφὸν αἰτιῶνταί τινες, ὅτι ὁ μὲν τὸν εὐνοῦχον ἐβάπτισεν, * ὁ δὲ ἐμὲ Παῦλον. ἀγνοοῦσιν αὐτοὶ ὃ λέγομεν ἡμεῖς. εἴπομεν γὰρ ὅτι οὐχ ἑαυτῷ τις ἁρπάζει τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα, † ἀλλ' ἢ παρὰ τοῦ Θεοῦ λαμβάνει, ὡς Μελχισεδὲκ καὶ m) Ἰακώβ, ἢ παρὰ ἀρχιερέως, ὡς Ἀαρὼν παρὰ Μωϋσέως. οὐκ οὖν καὶ Φίλιππος καὶ Ἀνανίας οὐχ ἑαυτοὺς προείλοντο, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ προεχειρίσθησαν τοῦ ἀρχιερέως, τοῦ ἀσυγκρίτου n).

* Act. VIII. 31. IX. 17. † Hebr. V. 4.
m) Const. Ἰωβ. n) Θεοῦ addit Const.

crificium offerrens ipsi Deo ac Patri ante Passionem nobis constituit solis hoc facere, licet nobiscum essent alii consimiles quoque, qui in eum crediderunt: verum non statim ac aliquis credidit, jam & Sacerdos constitutus fuit, aut dignitatem Pontificalem obtinet. Sed post assumtionem illius nos juxta ejusdem constitutionem offerentes sacrificium mundum ac incruentum elegimus Episcopos & Presbyteros & Diaconos numero septem. Ex his (septem) unus erat Stephanus, beatus Martyr, amore erga Deum nequaquam nobis inferior; qui adeo pietatem erga Deum fide declaravit, & charitatem in Dominum nostrum Jesum Christum, ut pro eo etiam animam suam daret, & à Judæis Domini occisoribus lapidatione confectus: & tamen talis ac tantus vir qui erat Spiritu fervens, qui Christum ad dextram Dei & cœlestes januas apertas videbat, nusquam cernitur iis usus esse, quæ officio Diaconi non convenirent; non sacrificium obtulisse, aut manus cuipiam imposuisse. Sic nimirum Martyrem Christi decebat rectum ordinem servare. Si autem Philippum Diaconum nostrum & Ananiam fidelem fratrem accusent nonnulli, quod ille quidem Eunuchum baptizarit, hic vero me Paulum, ignorant ipsi, quod nos dicimus: dicimus enim neminem sibi dignitatem sacri ordinis arripere, sed vel à Deo accipere sicut Melchisedec & Jacob vel à Pontifice ut Aaron à Mose. Itaque & Philippus & Ananias non se ipsos elegerunt, sed constituti sunt ab ipso Christo Pontifice (longe summo &) incomparabili.

S. Hieronymus Epist. 28. ad Lucinium:

De Sabbato utrum jejunandum sit, & de Eucharistia an accipienda quotidie, scripsit & Hippolytus vir disertissimus.

STEPHANUS LE MOYNE *Notis ad varia sacra pagina 1062.* Facile concludi potest, Libellum de 12. Apostolis non esse fœtum veri Hippolyti, ac proinde non posse accipi pro παράδοσιν ἀποστολικὴν, quæ in Laterculo, * tribuitur Hippolyto. Est potius Doctrina Apostolica, seu Traditio Apostolorum. ** Qualia opera tempore Hippolyti multa extabant, & adhuc conficiebantur. Nam cum Hæretici multa jactarent, quæ tanquam ad Apostolis hausta omnibus obtruderentur, Orthodoxi ut grassanti isti malo possent viam intercludere, & impedire quo minus simplices & rudiores specie doctrinæ Apostolorum, flecterentur & seducerentur, veram & genuinam Apostolicæ traditionis seriem repræsentarunt, ne splendida Apostolorum Auctoritate, aliis fucus fieret, & illis illuderetur. Hinc Traditio Apostolorum ab Irenæo vera repræsentata, L. 3. C. 3. 4. &c. Nam cum Valentiniani, & Gnostici multa figmenta & deliria credenda venditarent, utpote ab Apostolis ipsis annunciata, & derivata: Irenæus veram urget Apostolorum Traditionem & Doctrinam, quam ab Episcopis Apostolorum successoribus, & Ecclesiis ubi Apostolorum Discipuli docuerunt, eruendam & derivandam contendit, & primo urget Romanæ Ecclesiæ traditionem, ubi præfuit Clemens; Smyrnensis, ubi docuit Polycarpus, Ephesinæ, ubi Apostolus Joannes Evangelium tot annis, & tanto cum fructu prædicaverat, & promoverat. Sic paulo post Irenæum, Hippolytus etiam scripsit suam παράδοσιν ἀποστολικὴν, ut Hæreticorum deliria & somnia refutaret, & Doctrinam perpetuam Apostolorum, in florentioribus Ecclesiis superstitem & sinceram, omnibus istis deliriis & erroribus opponeret. Erat παράδοσις. מסורה, Traditio. Hoc obtinebat apud Hebræos, qui Doctrinam vocabant מסורה, Traditionem, quod ea traderetur Di-

 sci-

* supra pag. 83. 84. ** Παραδόσεις Ἱππολύτου laudari à Syncello, not. V. C. *Tho. Gale.* At illæ aliæ sunt & Paschaspectantes. Vide Syncelli locum supra p. 43. In extremo libri VI. Hist. Eccles. Eusebii legas Ἐπιστολὴν διακονικὴν sive *de officio Diaconi* à Dionysio Alex. Romanisque per Hippolytum missam. ἑξῆς ταύτῃ καὶ ἑτέρα τις Ἐπιστολὴ τοῖς ἐν Ῥώμῃ τοῦ Διονυσίου φέρεται διακονικὴ διὰ Ἱππολύτου. Sed is junior Hippolytus fuisse videtur, cum Epistolam illam scriptam necesse sit non ante Annum Christi 248. quo Dionysius ille Origenis discipulus Alexandriæ Episcopus factus est.

scipulis, & illis conservanda, & observanda concrederetur. Dicebatur etiam קבלה Acceptio, quod est correlatum τῆ מסורת seu traditionis. Quali doctina, non tantum tradita sed accepta. Ideo Hebraice etiam Doctrina, vocatur לקח ab accipiendo, & forsan etiam משא, Esaias XIX. 1. Doctrina de Ægypto. Aquila ἆρμα, uou ὅραμα. LXX. λῆμμα, acceptio. Hinc loquendi genus usurpatum ab Apostolo. Ἐγὼ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν. 1 Corinth. XI. 23. *Ego accepi à Domino, quod ego tradidi vobis*, accepi Doctrinam à Domino, quam vobis discendam & retinendam communicavi, Hebraice diceretur, קבלתי מי הוה שמסרתי כם. Ubi vox Masar, tradere, & Cabala, accipere occurrunt. Sic idem Apostolus Hebraice doctissimus, & in ritibus Judaicis versatissimus, utpote qui Gamalielem totum, & illius doctrinam primo imbiberat, dicit πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος. 1 Tim. I. 15. Certus est iste Sermo, ista doctrina, & omni receptione dignissimus, idest omni Cabala, cum sic & doctrinam suam opponeret Cabbalæ Judæorum, & illorum etiam Masoræ, traditioni, παραδόσει. Hinc etiam παράδοσις ἀποστολικὴ, ab Hippolyto adornata, idest narratio dogmatum quæ Apostoli successoribus suis, tradiderant, posteris, ad ultima mundi fata, tradenda & communicanda. Nec Hippolytum solum incesserat ista solicitudo. Clemens Romanus, Ignatius, Polycarpus, Clemens Alexandrinus, Irenæus, alii simile quid tentaverant, ut Cerinthi, Papiæ, Gnosticorum, & aliorum nescio quorum qui successionem & doctrinam Apostolicam & traditionem jactabant, doctrinæ possent cito obsistere. Hinc Διδασκαλίαι τῶν ἀποστόλων, διδαχὴ, Διδασκαλία Κλήμεντος, Ιγνατίυ, Ποιμένος Ἑρμᾶ, Πολυκάρπυ, in Stichometria Nicephori, Constantinopolitani Patriarchæ, qui vixit seculo ineunte 9. Sed quæ omnia inter Apocrypha recensentur, quia, istis Auctoribus falsæ διδαχαὶ & suppositiæ adscriptæ fuerunt.

Id. p. 1074. Amplissimus Ludolphius, alicubi narrat Æthiopes habere ingens volumen Synodorum & Decretorum Ecclesiasticorum, & in illo contineri. אבטליסארת וקנונאת וקרושאן חוריארת אנתא אחבן קלימנטוס רדאת פתרוס, *Decreta & Canones Apostolorum, quos scripsit Clemens Discipulis Petri.* Ibi אבטליסארת sumitur separatim pro Decreto. Sed abusive nam proprie scribendum erat מארב אבטליסארת Doctrina Apostolica, seu Canones, & Constitutiones Apostolorum. Quarum Doctrina cum in istis Constitutionum Libris contineri existimarent veteres, hinc est quod opus integrum illis tandem tribuerunt, & descriptum tantum à Clemente asseruerunt. Cum vero non tantum Apostolorum Doctrina in isto volumine comprehenderetur, sed Apostolicorum virorum, & successorum Apostolorum, & inter illos Clementis prima occurreret memoria, & ex ipso Clemente Romano petita essent ea quæ primo memorabantur, factum est quod integrum istud opus illi etiam postea fuerit adscriptum. Sed in illo, aliorum etiam Doctorum fiebat memoria. Hinc Διδασκλία Πολυκάρπυ, Ιγνατίυ, Ἱππολύτυ. Quia multa ex istis Auctoribus congesta etiam ibi continebantur. Ideo Lib. 8. Cap. 4. in Codic. Oxoniensi † fit etiam mentio Διδασκαλίας Ἱππολύτυ. Olim suspicabar vocem Hippolyti irrepsisse, ex Titulo Constitutionum qui olim varius fuit, & ex variis conflatus sic repræsentatur à Turriano. Διαταγαὶ τῶν ἁγίων Αποςόλων, διὰ Κλήμεντος τῦ Ρωμαίων Ἐπισκόπυ τε καὶ πολίτυ, Καθολικὴ Διδασκαλία. *Constitutiones Apostolorum per Clementem Episcopum, & civem Romanum, Catholica Doctrina.* Cum vero verba ista non inter se bene juncta viderentur, potuit aliquis, illa aliter unire & dispuncta sociare. Διαταγαὶ Κλήμεντος Ρωμαίων Ἐπισκόπυ, καὶ Ἱππολύτυ Καθολικὴ Διδασκαλία. Hinc est quod occurrerit in quibusdam Codicibus L. 8. Διαταγῶν, C. 3. Διδασκαλία διὰ Ἱππολύτυ. Sed etiamsi sæpe occurrant conjecturæ hac nostra duriores, non intercedimus tamen quin illa deseratur, cum proniores simus ad credendum, revera multa in Libro Constitutionum hausta non tantum à Clemente, Ignatio, Polycarpo, sed etiam ab Hippolyto. Et certe si liber octavus & capita illius priora, attente considerentur, facile Lector à se impetrabit ut credat jure mentionem ibi fieri Hippolyti. Nam ibi varia περὶ τῶν χαρισμάτων memorantur, quæ procul dubio ab Hippolyto hausta sunt, qui scripserat περὶ τῶν χαρισμάτων, ut supra narrabamus. Ea ergo quæ ibi continebantur, hausta erant ex operibus Hippolyti, ex Tractatu περὶ χαρισμάτων, & ex παραδόσεως ἀποστολικῆς, & aliis scriptis Hippolyti. Ideo ibi addebatur Διδασκαλία Ἱππολύτυ, vel quia capita ista repræsentabant Doctrinam ab Hippolyti scriptis petitam, vel quia scriptum ediderat cum hac ἐπιγραφῇ & Titulo, Διδασαλία, quam eandem omnino crediderim fuisse cum opere isto, cujus titulus, talis est in laterculo, παράδοσις ἀποστολικὴ. Nam ut supra videbamus παράδοσις, & Διδασκλία, idem omnino significant. Nisi quis malit, ut modo dicebam, Constitutiones seu Διαταγὰς & Διατάξεις τῶν ἀποστόλων intelligere quæ quia constabant variis dogmatibus, ex Clemente, Ignatio, Polycarpo, Hippolyto petitis, & descriptis, & primo, cum illorum nominibus simul prostantibus initio operis; postea nomina cœperunt separari, & opus tribui modo Clementi, modo Ignatio, modo Polycarpo, modo Hippolyto.

† Etiam in Vindobonensi, apud Lambecium pag. 215. Tom. VIII. de Bibl. Vindob. Adde Dodvvellum diss. ad Irenæum pag. 50. & 463. Jo. Ernestum Grabe T. 1 Spicilegii Patrum p. 285 286 Robertum Turner in libro erudito Anglice nuper adversus Gvilielm. Whistonum edito Lond. 1715. 8. *Discourse of the pretended Apostolical Constitutions* pag. 287. 288. Præstantissimumque Virum Georg. Hickesium, ex cujus dono Turneri librum possideo, in præf. ad laudati Grabii specimina itidem Anglice edita defectuum & omissionum in Whistoni collectione testimoniorum de Divinitate Filii & Spiritus S. observatorum Lond. 1712. 8. pag. XVIII. seq.

polyto. Unde fluxerunt tandem Διδασκαλίαι Κλήμεντος, & Ἰγνατίου, & Πολυκάρπου, & Ἱππολύτου. Cum tamen unum & idem esset opus ex scriptis istorum Patrum conflatum & consarcinatum: Quod confirmatur Codice qui extat in Bibliotheca Cæsareana, cujus Titulus & initium repræsentatur à Lambecio T. 8. Biblioth. pag. 429. Διατάξεις τῶν ἁγίων ἀποστόλων διὰ ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ. Ἅμα τοίνυν ὑπάρχοντες, ἡμεῖς οἱ δώδεκα τοῦ Κυρίου Ἀπόστολοι, τάσδε τὰς θείας ὑμῖν ἐντελλόμεθα Διατάξεις, περὶ παντὸς Ἐκκλησιαστικοῦ τύπου, συμπαρόντος ἡμῖν &c. Πρῶτος οὖν ἐγώ φημι Πέτρος; Ἐπίσκοπον χειροτονεῖσθαι διατάσσομαι, ὡς ἅμα πάντες &c. *Institutiones vel Constitutiones Apostolorum per Hippolytum. Simul congregati nos duodecim Apostoli Domini, hac instituta vobis observanda præscribimus, circa ordinem Ecclesiasticum. Ergo primus ego Petrus, Episcopum eligi & ordinari jubeo.* Quæ vel forsan integros octo Libros Constitutionum spectant, neque enim hoc certo colligi potest ex fragmento mutilo Lambecii, vel solum Librum octavum. Nam prioribus septem Libris, una voce, & juncta auctoritate loquuntur Apostoli, sed in octavo, modo Paulus, modo Thomas, modo Philippus, modo Lebbæus, modo alius, de ritibus quibusdam Ecclesiasticis jubet & solus decernit. Quod quadrat cum fragmento Lambeciano ubi Petrus loquitur. Adeo ut Liber octavus Constitutionum Hippolyto tribueretur, qui incipit etiam ἀπὸ τῶν χαρισμάτων de quibus scripserat Hippolytus, vel totum opus Constitutionum illi etiam adscriptum fuit, sicut Clementi, Ignatio, Polycarpo, quia ex illorum scriptis integrum coaluerat.

Ἱππολύτου Ἐπισκόπου καὶ Μάρτυρος λόγος εἰς τὰ ἅγια θεοφάνεια.

Πάντα μὲν καλά, καὶ καλὰ λίαν τὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν δημιουργήματα, ὅσα τε ὀφθαλμὸς ὁρᾷ, καὶ ὅσα ψυχὴ διανοεῖται, ὅσα τε λόγος ἑρμηνεύει, καὶ ὅσα χεὶρ περιστρέφει, ὅσα ἡ διάνοια περιέχει, καὶ ὅσα ἡ ἀνθρωπότης καταλαμβάνει. Τί γὰρ τοῦ οὐρανίου δίσκου πολυμορφώτερον κάλλος; τί δὲ τοῦ ἐπιγείου χωρίου πολυανθέστερον εἶδος; τί δὲ τοῦ ἡλιακοῦ ἅρματος ὀξυτικώτερον εἰς δρόμον; τί δὲ τοῦ σεληνιακοῦ στοιχείου χαριέστερον ζεῦγος; τί δὲ τοῦ πολυπηγήτου τῶν ἄστρων μουσίου, ἀξιαγαστότερον ἔργον; τί δὲ τῶν ἐπιτηδείων ἀνέμων πλουσιώτερον εἰς πρόσοδον; τί δὲ τοῦ ἡμερινοῦ φωτὸς ἀκηλιδωτότερον ἔσοπτρον; τί δὲ τοῦ ἀνθρώπου ἐντιμότερον ζῶον; πάντα μὲν οὖν καλὰ λίαν τὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν δημιουργήματα. Τί δὲ καὶ τῆς τοῦ ὕδατος φύσεως ἀναγκαιότερον χάρισμα; πάντα γὰρ τοῖς ὕδασιν καὶ λούεται, καὶ τρέφεται, καὶ καθαίρεται καὶ ἀρδεύεται. ὕδωρ τὴν γῆν βαστάζει, ὕδωρ τὴν δρόσον τίκτει, τὴν ἄμπελον ἱλαρύνει. ὕδωρ τὸν στάχυν τελεσφορεῖ, ὕδωρ τὸν βότρυν ἀπομφακίζει, ὕδωρ ἔλαιον ἁπαλύνει, ὕδωρ τὸν φοίνικα γλυκαίνει, ὕδωρ τὸ ῥόδον ἐρυθραίνει, καὶ τὸ ἴον ἀνθίζει, ὕδωρ τὸ κρίνον λαμπροῖς τοῖς κάλυξιν τρέφει. καὶ τί μακρολογῶ; ἄνευ τῆς τῶν ὑδάτων φύσεως οὐδὲν τῶν παρόντων συνίσταται. οὕτως ἡ τῶν ὑδάτων φύσις ἀναγκαία, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα στοιχεῖα ὑπὸ τῶν καμαρωδεστάτων οὐρανῶν τὴν οἴκησιν ἔλαβεν, ἡ δὲ τῶν ὑδάτων φύσις καὶ ἐπάνω τῶν οὐρανῶν τὴν μονὴν ἐδέξατο. καὶ τούτου μάρτυς αὐτὸς ὁ προφήτης βοῶν. αἰνεῖτε τὸν κύριον οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν, καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ἐπάνω τῶν οὐρανῶν.

II. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο τὴν ἀξιοπιστίαν τοῦ ὕδατος παρίστησιν, ἀλλὰ καὶ τὸ πάντων αἰδεσιμώτερον, ὅτι ὁ πάντων δημιουργὸς Χριστός, ὡς ὑετὸς κατῆλθεν, καὶ ὡς πηγὴ ἐγνώσθη, καὶ ὡς ποταμὸς διεδόθη, καὶ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ἐβαπτίσθη. Ἤκουες γὰρ ἀρτίως πῶς ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τὸν Ἰωάννην ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ἐβαπτίσθη ὑπ' αὐτοῦ. ὢ τῶν παραδόξων πραγμάτων. πῶς ὁ ἀπερίγραπτος ποταμὸς ὁ εὐφραίνων τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ ἐν ὀλίγῳ ὕδατι ἐλούετο. ἡ ἀκατάληπτος πηγή, ἡ ζω-

HIPPOLYTI, *Episcopi & Martyris Sermo in Sancta Theophania.*

I. Omnia certe Dei & Salvatoris nostri opera bona sunt ac bona valde, quotquot eorum vel oculus videt, vel mens cogitat, quotquot intellect' comprehendit, & humana natura capit. Quæ enim orbe cœlesti multiformior pulchritudo? vel quænam terrestri Solo florida magis ac variegata exstat species? quid celerius ad cursum curru solari? quænam alia lunæ sidere jucundior biga? ecquid vero dign' admiratione quam inenarrabile op' musivum astrorum? quid tempestivis ventis fœcundius ad frugum proventū, quodnam luce diurna specular purius, & ecquod animal præstantius homine? adeo omnia Dei & Salvatoris nostri opera, bona sunt valde. Quodnam vero vel aquæ naturâ necessarium magis munus reperitur? nihil enim non aquis abluitur, aquis alitur, purgatur, rigaturve: aqua terras fert, aqua rorem generat, lætificat vitem, spicam maturat, uvam acerbitate exuit, olivam emollit, palmulam edulcorat; aqua rosam rubeo pingit colore, violæ protrudit florem, lilium splendidis conspiciendum calicibus alit. Et quid multa verba facio? sine aquæ natura nihil rerum quas videm' consistere valet, usq; adeo necessaria illa est, ut cætera elementa infra concamerationem cœlorum habitent, aqua etiam supra cœlos locum sibi ceperit: cujus rei testis Propheta a) *laudate*, inquit, *Dominum cœli cœlorum, & aqua supra cœlos.*

II. Neque hoc tantummodo dignitatem aquæ evincit, sed & quod omnibus aliis rebus est venerabilius, opifex omnium Christus pluviæ b) in morem descendit, ut fons c) est cognitus, tanquam flumen d) sese diffudit, & in Jordane baptizatus est. Jam enim audiisti quod ad Johannem e) venit Jesus & baptismum ab eo suscepit. O res dignissimas admiratione! Urbis Dei deliciæ, infinitum flumen exiguâ abluitur aqua. Fons incomprehensibilis quæ vitam omnibus hominibus progerminat, & termino caret, à parvis & temporariis aquis

a) Psal. 148, 4. b) Hos. 6, 3. c) Joh. 4, 14. d) Joh. 7, 38. e) Matth. 3, 13.

ὃν βλαστάνουσα πᾶσιν ἀνθρώποις καὶ τέλος μὴ ἔχουσα, ὑπὸ πενιχρῶν καὶ προσκαίρων ὑδάτων ἐκαλύπτετο. ὁ πανταχῆ παρὼν, καὶ μηδαμοῦ ἀπολιμπανόμενος. ὁ ἀκατάληπτος ἀγγέλοις καὶ ἀόρατος ἀνθρώποις, ἐπὶ τὸ βάπτισμα ἔρχεται, ὡς ηὐδόκησεν. Ταῦτα ἀκούων, ἀγαπητὲ, μὴ φυσικῶς ἐκλάμβανε τὰ λεγόμενα, ἀλλ' οἰκονομικῶς δέχου τὰ παρατιθέμενα. διὸ καὶ ὁ κύριος τῇ φιλανθρωπίᾳ τῆς συγκαταβάσεως οὐκ ἔλαθεν τὴν τῶν ὑδάτων φύσιν, ὅπερ ἐποίησεν ἐν κρυφῇ. εἶδον γὰρ αὐτὸν τὰ ὕδατα, καὶ ἐφοβήθησαν. ἐξέστησαν μικροῦ δεῖν, καὶ τῆς ὀροθεσίας ἀπέφυγον. ὅθεν ὁ προφήτης ἐκ πολλῶν τῶν χρόνων τοῦτο θεωρήσας, ἐπερωτᾷ λέγων. τί σοι ἐστιν θάλασσα ὅτι ἔφυγες, καὶ σὺ Ἰορδάνη ὅτι ἐστράφης εἰς τὰ ὀπίσω, αὐτὰ δὲ ἀποκριθέντα εἶπον, τὸν πάντων κτιστὴν ἐν μορφῇ δούλου εἴδομεν, καὶ τὸ μυστήριον τῆς οἰκονομίας ἀγνοήσαντες, ἀπὸ τῆς δειλίας ἐλαυνόμεθα.

obruitur. Qui ubiq; præsens est nec usquam abest, incomprehensibilis angelis, & ab hominum conspectu remotus ad baptismū accedit ut ipsi placuit. Hæc cum audis, dilecte, ne naturali more dicta accipe, sed per dispensationem, apposita suscipito. Ideoq; nec aquas latuit quod Domin' ex amore in homines se demittens in occulto operabatur, *viderunt* enim *eum aqua & timuerunt.* f) Parum abfuit quin exsurgerent atq; limitib' suis positis erumperent. Unde Propheta longo tempore ante hoc videns eas interrogat & ait: g) *quid est tibi mare, quod fugisti? & tu Jordanis quod conversus es retrorsum?* Illæ vero respondent: omnium rerum conditorem in forma servi h) vidimus, & hoc mysterium dispensationis cum ignoraremus, præ metu commotæ sumus.

III. Νῦν δὲ γνόντες τὴν οἰκονομίαν, προσκυνοῦμεν αὐτοῦ τὴν εὐσπλαγχνίαν, ὅτι παραγέγονε σῶσαι καὶ οὐ κρῖναι τὴν οἰκουμένην. ὅθεν Ἰωάννης ὁ τοῦ Κυρίου πρόδρομος ἀγνοήσας τοῦτο τὸ μυστήριον, καὶ μαθὼν, ὅτι ἀληθῶς ὁ κύριος οὗτος, ἐβόα λέγων τοῖς ἀπερχομένοις ὑπ' αὐτοῦ βαπτισθῆναι γεννήματα ἐχιδνῶν, τί μοι σφοδρῶς ἀτενίζετε; οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ Χριστός, ὑπηρέτης εἰμὶ καὶ οὐκ αὐθέντης. ἰδιώτης εἰμὶ καὶ οὐ βασιλεύς. πρόβατόν εἰμι, οὐ ποιμὴν, ἄνθρωπός εἰμι, οὐ Θεός. στείρωσιν ἔλυσα μητρὸς γεννηθεὶς, οὐ παρθενίαν ἐστείρωσα. ἐκ τῶν κάτωθεν ἀνήχθην. ἐκ τῶν ἄνωθεν οὐ κατῆλθον. πατρικὴν ἔδησα γλῶσσαν, οὐ θεϊκὴν ἥπλωσα χάριν. ὑπὸ μητρὸς ἐγνώσθην, ὑπὸ ἀστέρος δὲ οὐκ ἐμηνύθην. ἐγὼ εὐτελὴς καὶ ἐλάχιστος, ἔρχεται δὲ ὀπίσω μου ὃς ἔμπροσθέν μου ἐστὶν, ὀπίσω διὰ τὸν χρόνον, ἔμπροσθεν δὲ διὰ τὸ ἀπρόσιτον καὶ ἀνέκφραστον τῆς θεότητος φῶς. ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. ἐγὼ ὑπεξούσιος, αὐτὸς δὲ αὐτεξούσιος. ἐγὼ ἁμαρτιῶν ἔνοχος, αὐτὸς δὲ ἁμαρτιῶν ἀφαιρέτης. ἐγὼ τὸν νόμον παράπτω, αὐτὸς δὲ τὴν χάριν φωταγωγεῖ. ἐγὼ ὡς δοῦλος κατηχῶ, αὐτὸς δὲ ὡς δεσπότης κρίνει. ἐγὼ τὸ ἔδαφος κλίνην ἔχω, αὐτὸς τὸν οὐρανὸν ἔχει. ἐγὼ μετανοίας βαπτίζω βάπτισμα, αὐτὸς δὲ υἱοθεσίας δωρεῖται χάρισμα. αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. Τί ἐμοὶ προσανέχετε, οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ Χριστός.

III. Nos vero quibus Oeconomia illa cognita jam est, adoramus ejus misericordiam, quod venit servatum terram, non judicatum. Unde etiam Johannes præcursor Domini, cum hoc mysterium quod nesciverat antea edoctus cognovisset, quod vere Dominus esset, exclamavit ad hos qui ad eum baptizandi venerant: *Progenies viperarum* i) quid in me tam vehementer intuemini? *non sum Christus:* k) minister, non Dominus ego sum. Privatus, non Rex. Ovis, sum non Pastor, Homo non Deus. Sterilitatem matris meæ cum nascerer solvi, l) non virginitatem reliqui sterilem. Infra emersi, non desuper descendi. Patris linguam ligavi, m) non Divinam gratiam explicui. A matre agnitus non à stella n) præsignificatus sum. Tenuis ego & minimus: venit autem post me qui ante me est: o) post me quidem ratione temporis, ante me autem propter inaccessum & inenarrabile lumen Divinitatis. Venit fortior me, cujus non sum dignus portare calceamenta, ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto & igne. Ego potestati obnoxius, ipse per se potestatem habens. Ego peccatorum reus, ipse est qui aufert peccata p). Ego legem inculco, ille gratiæ lucem præfert. Ego ut servus instituo, ille judicat ut Dominus. Mihi solum lectus est, ipse cœlum tenet. Ego pœnitentiæ baptizo baptismate, ille adoptionis donat gratiam. Ipse vos Spiritu sancto & igne baptizabit. Quid mihi attenditis? non ego Christus sum.

IV. Ταῦτα τοῦ Ἰωάννου πρὸς τὸν ὄχλον λέγοντος καὶ τοῦ λαοῦ καραδοκοῦντος ξένον τι θέαμα τοῖς σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς θεάσασθαι, καὶ τοῦ διαβόλου καταπληττομένου ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ τοῦ Ἰωάννου μαρτυρίᾳ. ἰδοὺ ὁ κύριος παραγίνεται λιτὸς, μόνος, γυμνὸς, ἀπροστάτευτος, ἔνδυμα ἔχων τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, κρύπτων δὲ τὸ τῆς θεότητος ἀξίωμα, ἵνα λάθῃ τοῦ δράκοντος τὸ πανούργημα, καὶ οὐ μόνον ὡς κύριος ἐκτὸς τῆς βασιλικῆς δορυφορίας πρὸς τὸν Ἰωάννην παραγέγονεν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἄνθρωπος λιτὸς καὶ ὑπόχρεως ἁμαρτιῶν ἔκλινεν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ βαπτισθῆναι ὑπὸ Ἰωάννου. ὅθεν ὁ Ἰωάννης θεασάμενος τὴν τοσαύτην ταπεινοφροσύνην, θαμβηθεὶς ἐπὶ τῷ πράγματι, ἤρξατο διακωλύειν αὐτὸν λέγων καθὼς ἀρτίως ἠκούσατε: ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; τί ποιεῖς ὦ δέσποτα, ἀκανόνιστα δογματίζεις. ἄλλα κατήγγειλα, καὶ ἄλλα μετέρχῃ; ἄλλα ἤκουσεν ὁ διάβολος, καὶ ἄλλα κατανοεῖ. βάπτισόν με τῷ πυρὶ τῆς θεότητος, τί περιμένεις τὸ ὕδωρ; φώτισον τῷ πνεύματι, τί προσανέχεις τῷ κτίσματι; βάπτισόν με τὸν βαπτιστὴν, ἵνα γνωσθῇ σου ἡ ὑπεροχή. ἐγὼ δὲ-

IV. Hæc Johannes ad populum cum dixisset, & hic arrectis capitibus exspectaret novum aliquid spectaculum oculis corporis cernere, Diabolo etiam q) ad hoc Johannis testimonium perculso, ecce Dominus præsens adest simplex, solus, nudus sine comitatu, humano corpore veluti veste indutus, dignitatemque Divinitatis occultans, ut lateret Draconis fraudes. Nec tantum ut Dominus sine Regio satellitio ad Johannem accessit, sed etiam ut simplex homo & obnoxius peccatis caput suum inclinavit ut à Johanne baptizaretur. Unde ille videns tantam demissionem, rei admiratione stupens cœpit eum prohibere, atque ut modo audivistis ad eum dixit; *Mihi opus est baptizari à Te,* r) *& Tu ad me venis?* Quid facis Domine? doces quæ cum regula non bene congruunt. Alia de te prædicavi, & alia tu obis. Alia audivit Diabolus & alia videt. Baptiza Tu me igne Divinitatis, quid aquam exspectas? illumina me Spiritu, quid rem creatam

πρὸς

f) Ps. 114, 3. g) Id, 5. h) Philipp. 2, 7. i) Matth. 3, 13. k) Joh. 1, 20. l) Gregor. Thaumaturgus in sancta Theophania p. 106. οὐκ ἔλυσας τὴν παρθενίαν τῆς Μαρίας ἀλλὰ καὶ ταύτην ἐφρούρησας καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ τὴν προσηγορίαν δεδώρησαι. m) Luc. 1, 20. n) Matth. 2, 9. o) Joh. 1, 27. p) Joh. 1, 29. q) Communis veterum sententia est Diabolum ignorasse Oeconomiæ mysterium, ex Matth. 4, 3. & 1 Cor. 2, 8. r) Matth. 3, 14.

ἐπίσταμαι, μετανοίας βαπτίζω βάπτισμα, καὶ τοὺς προσερχομένους πρός με ἀμήχανον βαπτίσαι ἐὰν μὴ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν ἐξομολογήσωνται. κἂν θῶ ὅτι βαπτίζω σε, τί ἔχεις ἐξομολογήσασθαι; ἁμαρτιῶν ἀφαιρέτης ὑπάρχεις, καὶ τὸ τῆς μετανοίας θέλεις βαπτισθῆναι βάπτισμα; εἰ καὶ ἐγὼ σε τολμήσω βαπτίσαι, ὁ Ἰορδάνης οὐ τολμᾷ πλησιάσαι. ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με;

V. Τί οὖν ὁ κύριος πρὸς αὐτόν; ἄφες ἄρτι, οὕτως γὰρ πρέπον ἡμῖν ἐστὶν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. ἄφες ἄρτι Ἰωάννη, οὐκ εἶ μου σοφώτερος. σὺ ὡς ἄνθρωπος βλέπεις, ἐγὼ ὡς θεὸς προγινώσκω. πρῶτον με δεῖ ποιῆσαι, καὶ οὕτως διδάξαι. οὐδὲν ἀπρεπὲς μετέρχομαι, εὐπρέπειαν γὰρ περιβέβλημαι. θαυμάζεις ὦ Ἰωάννη, ὅτι οὐκ ἦλθον μετὰ τοῦ ἀξιώματός μου. ἰδιώτῃ μὲν γὰρ οὐ πρέπει βασιλικὴ ἁλουργίς, βασιλεῖ δὲ πρέπει στρατιωτικὸν σχῆμα. πρὸς τύραννον ἦλθον, μὴ γὰρ πρὸς φίλον; ἄφες ἄρτι, οὕτως γὰρ πρέπον ἡμῖν ἐστὶν, πᾶσαν δικαιοσύνην πληρῶσαι. πληρωτής εἰμι νόμου, οὐδὲν βούλομαι ἐλλιπὲς καταλεῖψαι εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα ἵνα μετ' ἐμὲ βοήσῃ ὁ Παῦλος. πλήρωμα νόμου ὁ Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι. ἄφες ἄρτι, οὕτως γὰρ πρέπον ἡμῖν ἐστὶν, πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. βάπτισόν με Ἰωάννη, ἵνα μηδεὶς βαπτίσματος καταφρονήσῃ. ὑπὸ σοῦ τοῦ δούλου βαπτίζομαι, ἵνα μηδεὶς βασιλέων ἢ ὑπερεχόντων διαπτύσῃ ὑπὸ πτωχοῦ ἱερέως βαπτισθῆναι. ἄφες ἐν τῷ Ἰορδάνῃ κατέλθω, ἵνα ἀκούσωσιν τὴν πατρῴαν μαρτυρίαν, καὶ ἐπιγνώσωνται τὴν τοῦ υἱοῦ δύναμιν. ἄφες ἄρτι, οὕτως γὰρ πρέπον ἡμῖν ἐστὶν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. τότε λοιπὸν ἀφίησιν αὐτὸν ὁ Ἰωάννης, καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς εὐθέως ἀνέβη ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἠνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ ἰδοὺ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ κατέρχεται ἐν εἴδει περιστερᾶς, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν, καὶ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ηὐδόκησα.

VI. Ἴδες ἀγαπητὲ πόσων καὶ πηλίκων ἀγαθῶν ἐμέλλομεν ζημιοῦσθαι, εἰ εἶξεν ὁ κύριος τῇ τοῦ Ἰωάννου παρακλήσει, καὶ παρῃτήσατο τὸ βάπτισμα; κεκλεισμένοι γὰρ ἦσαν πρὸ τούτου οἱ οὐρανοί, ἄβατον ἦν τὸ ἄνω χωρίον. ἐν τοῖς κάτω κατέβημεν, ἐν τοῖς ἄνω δὲ οὐκ ἀνίεμεν. μόνον δὲ ὁ δεσπότης ἐβαπτίσθη; καὶ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἀνεκαίνισεν καὶ τὰ σκῆπτρα τῆς υἱοθεσίας αὐτῷ πάλιν ἐπίστευσεν. εὐθέως γὰρ ἠνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί. διαλλαγὴ γέγονεν τῶν ὁρατῶν πρὸς τὰ ἀόρατα, ἐχαροποιήθησαν τὰ οὐράνια τάγματα, ἰάθη τὰ ἐπίγεια νοσήματα, ἐγνωρίσθη τὰ ἀπόρρητα πράγματα, ἐφιλιώθη τὰ ἐχθραίνοντα. ἤκουσας γὰρ τοῦ εὐαγγελιστοῦ λέγοντος, ἠνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί. τριῶν παραδόξων πραγμάτων χάριν. τοῦ γὰρ νυμφίου Χριστοῦ βαπτιζομένου, ἔδει τὸν οὐράνιον θάλαμον τὰς λαμπροφόρους ἀνοῖξαι πύλας. ὡσαύτως δὲ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐν εἴδει περιστερᾶς κατιόντος, καὶ τῆς πατρῴας φωνῆς πανταχοῦ διαδεδραμένης, ἔδει τὰς ἐπουρανίους πύλας ἐπῃρμένας ὑπάρχειν. καὶ ἰδοὺ ἠνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ φωνὴ ἐγένετο λέγουσα. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ηὐδόκησα.

VII. Ἀγαπητὸς ἀγάπην γεννᾷ, καὶ φῶς ἄϋλον, φῶς ἀπρόσιτον. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ὁ κάτω ἐπιφανεὶς καὶ τῶν πατρῴων κόλπων μὴ χωρισθεὶς, ἐπεφάνη οὐκ ἐφάνη. ἄλλο γάρ τὸ φανῆναι, ἐπειδὴ πρὸς τὸ φαινόμενον ὁ βαπτίζων τοῦ βαπτιζομένου προέχει, τούτου ἕνεκεν ὁ πατὴρ οὐρανόθεν τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐπὶ τὸν βαπτιζόμενον κατέπεμψεν. ὥσπερ γὰρ ἐν τῇ κιβωτῷ τοῦ Νῶε διὰ περιστερᾶς μηνύεται ἡ φιλανθρωπία τοῦ θεοῦ, οὕτως καὶ νῦν τὸ ἐν εἴδει περιστερᾶς κατελθὸν πνεῦμα, ὡς καρπὸν ἐλαίας βαστάσαν, ἐπὶ τὸν μαρτυρούμενον κατέστη. διατί; ἵνα καὶ τῆς πατρῴας φωνῆς τὸ βέβαιον γνωρισθῇ, καὶ ἡ προφητικὴ πρόρρησις ἐκ πολλῶν τῶν χρόνων πιστωθῇ. Ποία ταύτη; φωνὴ κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων, ὁ θεὸς τῆς δόξης ἐβρόντησεν, κύριος ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν. ποία φωνή; οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ ηὐδό-

præstolaris? me baptistam baptiza, ut prærogativa tua nota fiat. Ego, Domine, baptisma pœnitentiæ baptizo, neq; eos qui ad me accedunt possum baptizare, nisi peccata sua confessi prius fuerint. Etiamsi baptizare te velim, quid habes quod confitearis? Tu es qui tollis peccata, & baptismo vis baptizari pœnitentiæ? Etiamsi ego te baptizare sustinuero, Jordanes non audet propius ad te accedere. *Ego opus habeo à Te baptizari, & Tu venis ad me?*

V. Quid igitur ei Dominus respondet? *Permitte jam, ita enim decet nos implere omnem justitiam.* Permitte jam, non es me sapientior. Tu ut homo respicis, ego ut Deus novi. Primum me oportet facere, atque ita docere. Nihil indecens obeo, decore totus indutus. Miraris o Johannes quod non veni cum dignitatis meæ insigniis? Privato enim non competit Regia purpura, regem autem decet militaris ornatus: num adversus Tyrannum & non ad amicum veni? At permitte nunc, ita enim convenit nobis omnem justitiam implere. Impletor Legis sum, nihil volo prætermissum ad totius impletionem relinquere, ut post me exclamare possit Paulus; a) *Impletio Legis Christus, in justitiam omni credenti.* Baptiza me, Johannes, ne quis baptismum aspernetur. A te servo baptizor, ne quis Regum aut Superiorũ respuat à contempto sacerdote baptizari. Permitte in Jordanem descendam, ut audiant Patris testimonium, & Filii potentiam cognoscant. Permitte nunc, ita enim decet omnem nos implere justitiam. Tunc deinceps Johannes ipsi permittit, t) *& baptizatus Jesus statim iterum ex aqua ascendit, & aperti sunt ipsi cœli, & ecce Spiritus Dei descendit specie columba,* u) *& super ipso mansit. Et vox de cœlo, dicens: hic est Filius meus dilectus in quo complacui.*

VI. Vides, dilecte, quot & quantorum bonorum jacturam facturi fuissemus, si Johannis monitioni Dominus cessisset, & baptismum non suscepisset. Clausi enim erant ante hac cœli, inaccessa supera regio. In inferiora descendimus ad superiora autem non iterum adscendimus. Num solus vero Dominus baptizatus est? & veterem hominem renovavit, & sceptra adoptionis ipsi iterum credidit. Statim enim *aperti ipsi sunt cœli* x). Reconciliatio facta est visibilium cum invisibilibus, Cœlestes ordines gaudio sunt impleti, sanatæ in terris ægritudines, res absconditæ quæ erant patefactæ sunt, quæ hostium erant in numero, reddita fuere amica. Audisti enim Evangelistam dicentem *patefacti sunt ipsi cœli,* ob tria hæc admirabilia: Sponso enim Christo baptizato oportebat cœlestis thalami splendidas portas aperiri. Similiter & Spiritu S. in columbæ specie descendente, & Patris voce omnia percurrente loca, oportebat *portas attolli cœlestes* y). Et ecce aperti sunt ei cœli, & vox facta est dicens: *Hic est filius meus dilectus in quo complacui.*

VII. Amatus amorem generat, & lux immaterialis lucem inaccessibilem. z) *Hic est filius meus dilectus,* qui infra apparuit, nec tamen à Patris sinu fuit separatus: apparuit & non apparuit. Aliud enim quod apparebat: siquidem prout apparuit, baptizans baptizato præstantior fuit, itaque Pater de cœlo Spiritum sanctum in baptizatum demisit. Sicut enim in Arca Noë per columbam a) significatus est Dei in homines amor, sic & nunc Spiritus, columbæ descendens specie, vel ut fructum portans oleæ super eum cui testimonium perhibebatur substitit. Quare? ut paterna etiam vox certa & firma esse constaret, & Propheticæ prædictioni multis ante temporibus factæ haberetur fidea. Quænam illa? b) *Vox Domini super aquis, Deus gloriæ tonuit, DEus super aquis multis.* Quænam vox? *Hic est filius meus dilectus in quo complacui.* Hic est qui Josephi nominatus est filius, & meus est unigenitus secundum Divinam essentiam. Hic est

ᾧ ηὐδό-

a) Rom. 10, 4. t) Matth. 3, 15. u) Luc. 3, 22. x) Matth. 3, 15. y) Psal. 24, 7. z) Filius lumen de lumine etiam alibi dictus ab Hippolyto vide supra, pag. 239. Φῶς ἀπρόσιτον respicit ad 1 Tim. 6, 16.
a) Gen. 8, 11. b) Pf. 29, 3.

ᾧ ηὐδόκησα. οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ Ἰωσὴφ ὀνομαζόμενος υἱὸς καὶ ἐμὸς μονογενὴς κατὰ τὴν θεϊκὴν οὐσίαν. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός. ὁ πεινῶν, καὶ τρέφων μυριάδας. καὶ κοπιῶν καὶ ἀναπαύων τοὺς κοπιῶντας. ὁ μὴ ἔχων ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι, καὶ πάντα ἐν τῇ χειρὶ βαστάζων. ὁ πάσχων, καὶ τὰ πάθη ἰώμενος. ὁ ῥαπιζόμενος, καὶ ἐλευθερίαν τῷ κόσμῳ δωρούμενος. ὁ τὴν πλευρὰν νυττόμενος, καὶ τὴν πλευρὰν τοῦ Ἀδὰμ διορθούμενος.

VIII. Ἀλλὰ συντείνατέ μοι τὸν νοῦν, παρακαλῶ, μετ' ἀκριβείας, βούλομαι γὰρ ἐπὶ τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς ἀναδραμεῖν, καὶ θεάσασθαι τὴν πηγὴν τῶν ἰαμάτων πηγάζουσαν. ὁ τῆς ἀθανασίας πατήρ, τὸν ἀθάνατον υἱὸν καὶ λόγον ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον. ὃς ἀφικόμενος εἰς τὸν ἄνθρωπον, λούσασθαι ὕδατι καὶ πνεύματι. καὶ ἀναγεννήσας πρὸς ἀφθαρσίαν ψυχῆς τε καὶ σώματος, ἐνεφύσησεν ἡμῖν πνεῦμα ζωῆς, περιαμφιάσας ἡμᾶς ἀφθάρτῳ πανοπλίᾳ. εἰ οὖν ἀθάνατος γέγονεν ὁ ἄνθρωπος, ἔσται καὶ Θεός. εἰ δὲ Θεὸς δι' ὕδατος καὶ πνεύματος ἁγίου μετὰ τὴν τῆς κολυμβήθρας ἀναγέννησιν γίνεται, εὑρίσκεται καὶ συγκληρονόμος Χριστοῦ μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν. διὸ κηρύσσω λέγων, δεῦτε πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶν ἐπὶ τὴν τοῦ βαπτίσματος ἀθανασίαν. ζωὴν ὑμῖν εὐαγγελίζομαι, τοῖς ἐν τῷ ζόφῳ τῆς ἀγνωσίας ἐνδιατρίβουσιν. δεῦτε εἰς ἐλευθερίαν ἐκ δουλείας, εἰς βασιλείαν ἐκ τυραννίδος, εἰς ἀφθαρσίαν ἐκ τῆς φθορᾶς. καὶ πῶς, φησιν, ἐλευσόμεθα; πῶς; δι' ὕδατος καὶ ἁγίου πνεύματος. τοῦτο δέ ἐστιν τὸ ὕδωρ τὸ πνεύματι κοινωνοῦν, δι' οὗ παράδεισος ποτίζεται. δι' οὗ ἡ γῆ πιαίνεται. δι' οὗ φυτὸν αὔξει. δι' οὗ ζῶα τεκνογονεῖ. καὶ ἵνα πάντα συνελὼν εἴπω, δι' οὗ ἀναγεννώμενος ζωογονεῖται ἄνθρωπος. ἐν ᾧ καὶ ὁ Χριστὸς ἐβαπτίσατο, ἐν ᾧ καὶ τὸ πνεῦμα κατήρχετο ἐν εἴδει περιστερᾶς.

IX. Τοῦτο δέ ἐστιν τὸ πνεῦμα, τὸ ἀπ' ἀρχῆς ἐπιφερόμενον ἐπάνω τῶν ὑδάτων. δι' οὗ κόσμος κινεῖται, δι' οὗ κτίσις ἵσταται καὶ τὰ σύμπαντα ζωογονεῖται. τὸ ἐν προφήταις ἐνεργῆσαν, τὸ ἐπὶ Χριστὸν καταπτάν. τοῦτό ἐστιν τὸ πνεῦμα τὸ δοθὲν τοῖς ἀποστόλοις ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν. τοῦτο τὸ πνεῦμα ἐζήτει Δαβὶδ λέγων, καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ Θεός, καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου. περὶ τούτου καὶ Γαβριὴλ ἔλεγεν τῇ παρθένῳ. πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι. διὰ τούτου τοῦ πνεύματος Πέτρος ἐφθέγξατο τὴν μακαρίαν ἐκείνην φωνήν. σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ζῶντος. διὰ τούτου τοῦ πνεύματος ἐστερεώθη ἡ Πέτρα τῆς ἐκκλησίας. τοῦτό ἐστιν τὸ πνεῦμα, ὁ παράκλητος, τὸ διὰ σὲ πεμπόμενον, ἵνα δείξῃ σε τέκνον Θεοῦ.

X. Δεῦρο τοίνυν ἀναγεννήθητι ἄνθρωπε εἰς υἱοθεσίαν Θεοῦ. καὶ πῶς; φησιν. ἐὰν μηκέτι μοιχεύσῃς, μηδὲ φονεύσῃς, μηδὲ εἰδωλολατρεύσῃς. ἐὰν μὴ κρατηθῇς ὑφ' ἡδονῆς, ἐὰν μὴ πάθος ὑπερηφανίας κυριεύσῃ σου. ἐὰν ἀποξέσῃς τὸν ῥύπον τῆς ἀκαθαρσίας, καὶ ἀπορρίψῃς τὸ φορτίον τῆς ἁμαρτίας. ἐὰν ἀποδύσῃ τὴν πανοπλίαν τοῦ διαβόλου καὶ ἐνδύσῃ τὸν θώρακα τῆς πίστεως, καθώς φησιν Ἡσαΐας. λούσασθε καὶ ζητήσατε κρίσιν. ῥύσασθε ἀδικούμενον. κρίνατε ὀρφανῷ, καὶ δικαιώσατε χήραν. καὶ δεῦτε καὶ διαλεχθῶμεν, λέγει κύριος. καὶ ἐὰν ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ. ἐὰν δὲ ὦσιν ὡς κόκκινον, ὡσεὶ ἔριον λευκανῶ. καὶ ἐὰν θέλητε καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσητε τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε. ἴδες ἀγαπητὲ πῶς προεῖπεν ὁ προφήτης τὸ τοῦ βαπτίσματος καθάρσιον; ὁ γὰρ καταβαίνων μετὰ πίστεως εἰς τὸ τῆς ἀναγεννήσεως λουτρόν, διατάσσεται τῷ πονηρῷ, συντάσσεται δὲ τῷ Χριστῷ. ἀπαρνεῖται τὸν ἐχθρόν, ὁμολογεῖ δὲ τὸ Θεὸν εἶναι τὸν Χριστόν. ἀποδύεται τὴν δουλείαν, ἐνδύεται δὲ τὴν υἱοθεσίαν, ἀνέρχεται ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος λαμπρὸς ὡς ἥλιος, ἀπαστράπτων τὰς τῆς δικαιοσύνης ἀκτῖνας. τὸ δὲ μέγιστον, ἄνεισιν υἱὸς Θεοῦ καὶ συγκληρονόμος Χριστοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς σύμπαντας αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

filius meus dilectus. Esuriens ille qui innumera alit millia. Laborans, idemque recreans laborantes. Non habens ubi caput reclinet suum, c) & omnia gerens manu d). Qui patitur, & omnibus medetur passionibus. Qui ceditur colaphis, e) & Mundum donat libertate. Qui in latere f) percutitur, & latus Adami g) corrigit.

VIII. Sed mentem quæso mihi accurate intendite, volo enim recurrere ad fontem vitæ, & fontem medelas scaturientem contemplari. Pater immortalitatis immortalem Filium ac Verbum in Mundum misit, qui venit ad homines loturus eos aqua & Spiritu, & regeneraturus ad animæ corporisque incorruptibilitatem, inspiravit in nos Spiritum vitæ, & incorruptibili armatura nos induit. Si igitur homo factus immortalis est, Deus etiam erit h). Si vero per aquam & Spiritum sanctum à regeneratione ex lavacro Deus fit, comperietur etiam post resurrectionem è mortuis i) coheres Christi esse. Igitur præconis voce proclamo: venite omnes tribus gentium ad baptismatis immortalitatem. Vitam vobis, qui in ignorantiæ caligine versati adhuc estis, fausto significo nuncio. Venite ex servitute in libertatem, ex tyrannide ad regnum, ex corruptione ad incorruptibilitatem. Et quomodo, inquit, veniemus? Quomodo? Per aquam & Spiritum sanctum. Hæc est aqua cum Spiritu conjuncta, quâ paradisus rigatur, terra pinguescit, incrementum plantæ capiunt, generant animalia, atque ut omnia compendio amplectar, per quam regeneratus homo vivificatur, qua Christus baptizatus est, in quam Spiritus S. columbæ specie descendit.

IX. Hic est Spiritus qui ab initio ferebatur super aquis k) per quem Mundus movetur, natura creata consistit, & omnia vitam accipiunt. Qui in Prophetis l) operatus est, in Christum devolavit m). Hic est Spiritus specie linguarum ignearum datus Apostolis. Hunc quærebat David cum dixit: o) *Cor in me purum crea DEus, & Spiritum rectum in visceribus meis innova.* De hoc Gabriel ad Virginem p): *Spiritus sanctus superveniet in te, & Potentia altissimi obumbrabit tibi.* Per hunc Spiritum Petrus q) beatam illam vocem effatus est: *Tu es Christus, filius Dei viventis.* Per hunc Spiritum firmata Ecclesiæ Petra r) est. Hic est Spiritus, Paracletus s) propter te missus, ut demonstraret Filium te esse DEi.

X. Accede igitur & regenerare ô homo ad adoptionem in Filium Dei. Et quomodo? inquit. Si non adulterium t) nec cædem commiseris, nec idola colueris. Si non vincaris à voluptate, si non committas ut affectus superbiæ tibi dominetur. Si sordes impuritatis abstergas, & onus peccati à te abjicias. Si exuas armaturam Diaboli & induas fidei thoracem, u) sicut Esaias x) *Lavamini,* inquit, *& quærite judicium, eripite oppressum, judicate orphano, absolvite viduam. Et venite & disceptemus, ait Dominus. Et si sint peccata vestra sicut puniceus pannus, ut nivem dealbabo; sique fuerint ut coccinum, dealbabo ut lanam. Et quando vultis vocem meam audire, bona terræ comedetis.* Vides, dilecte, quomodo Propheta baptismi vim purgativam prædixit. Qui enim cum fide in hoc regenerationis lavacrum descendit, renunciat malo, & Christo se addicit. Hostem abnegat, at Christum Deum esse confitetur. Servitutem exuit, induit adoptionem. Redit ex baptismo splendidus ut sol y) radios justitiæ efulgurans. Quod vero maximum est, revertitur filius DEI & Christi coheres. Ipsi gloria & potentia cum Sacrosancto, bono & vivifico ejus Spiritu nunc sit & semper & in omnia sæcula sæculorum. Amen.

FRAG-

c) Luc. 9, 58. d) Ebr. 1, 3. e) Matth. 26, 27. Alludit h. l. Hippolytus ad morem manumittendi servos per alapam. f) Johann. 1, 34. g) Id est, peccatum per Evam introductum quæ, ex latere Adami formata à Deo fuerat. h) 2 Petr. 1, 4. i) Rom 8, 17. k) Genes. 1, 2. l) Act. 28, 25. m) Matth. 3, 15. n) Act. 2, 3. o) Psal. 51, 12. p) Luc. 1, 35. q) Matth. 16, 16. r) ibid. vers. 18. s) Joh. 14, 26. t) En tria illa capitaliora, & apud primos Christianos expertia propemodum veniæ crimina, Idololatriam, homicidium, adulterium. Vide Possinum ad S. Nili Epistolam 2. u) Eph. 6, 14. x) Es. 1, 16. seq. y) Videtur alludere quod Poetæ dicunt de Sole ex Oceani undis emergente.

FRAGMENTA
ex
S. HIPPOLYTI
Episcopi & Martyris
Commentariis in Varios
SCRIPTURÆ
Libros,
&
ex Ejus Homiliis.

Ejusdem de Virgine Corinthiaca & Magistriano Martyre Narratio.

Www In

IN HEXAEMERON & POST HEXAEMERON.

Εἰς τὴν ἑξαήμερον ſcripſiſſe S. Hippolytus traditur ab Euſebio VI. 22. Hiſt. atque inde ab Hieronymo, Syncello, Nicephoro, Honorio, Freculfo & aliis junioribus. Sed non omittendus locus ejusdem Hieronymi ex Epiſtola XLI. novæ edit. (al. LXV.) ad Pammachium & Oceanum: *Nuper Sanctus Ambroſius ſic Hexaëmeron Origenis compilavit, ut magis Hippolyti ſententias Baſiliique ſequeretur.*

Εἰς τὰ μετὰ τὴν ἑξαήμερον. Idem Euſebius & cæteri. Vide ſupra p. 81. & 89. *

IN GENESIN.

S. Hieronymus in Catalogo c. 61. atque ex eo Sophronius, Freculfus, Honorius Auguſtodunenſis &c. Catenæ MSS. in Geneſin. Catena ad Aloyſio Lipomanno vulgata.

Idem Hieronymus Epiſtola CXXV. ad Damaſum, quæſt. 3. *Quoniam polliciti ſumus & de eo in figura quid ſignificaret* (de Iſaaco & Rebecca Geneſ. XXVII. narratio) *adjungere, Hippolyti martyris verba ponamus, à quo & Victorinus noſter non plurimum diſcrepat, non quod omnia plenius executus ſit, ſed quod poſſit occaſionem præbere Lectori ad intelligentiam latiorem. Iſaac portat imaginem DEI Patris. Rebecca Spiritus S. Eſau populi prioris & Diaboli. Iacob Eccleſiæ, ſive Chriſti. Senuiſſe Iſaac, conſummationem orbis oſtendit: oculos caligaſſe, fidem periiſſe de mundo, & religionis lumen ante eum neglectum eſſe ſignificat. Quod filius major vocatur, acceptio eſt legis Iudæorum. Quod eſcas ejus atque capturam diligit pater, homines ſunt ab errore ſalvati, quos per doctrinam juſtus quisque venatur. Sermo Dei, benedictionis eſt repromiſſio, & ſpes regni futuri, in quo cum Chriſto ſancti ſunt regnaturi, & verum ſabbatum celebraturi. Rebecca plena Spiritu Sancto, ſciens quod audiſſet antequam pareret*, a) quia major ſerviet minori, *magis autem forma Spiritus Sancti, quæ futura noverat in Chriſto, in Iacob ante meditatur, loquitur ad filium minorem:* b) Vade ad gregem, & accipe mihi inde duos hædos, *præfigurans carneum Salvatoris adventum, in quo eos vel maxime liberaret, qui peccatis tenebantur obnoxii: ſiquidem in omnibus Scripturis hædi pro peccatoribus accipiuntur. Quod autem duos jubetur afferre, duarum populorum ſignificatur aſſumptio: quod teneros & bonos, dociles & innocentis animæ ſignificat. Stola vel veſtimentum Eſau, fides Hebræorum & Scripturæ ſunt, quibus Gentilium indutus eſt populus. Pelles quæ ejus brachiis circumdatæ ſunt, peccata utriusque ſunt plebis, quæ Chriſtus in extenſione manuum cruci ſecum pariter affixit. Quod Iſaac quærit ab Iacob*, c) *cur tam cito venerit, admirabatur celerem credentium fidem. Quod cibi delectabiles offeruntur, hoſtia placens Deo, ſalus eſt peccatorum. Poſt eſum ſequitur benedictio, & ejus odore perfruitur, virtutem reſurrectionis &, regni, aperta voce pronuntians; quod etiam adorent eum fratres ſui, & ſerviant ei credentes ex Iſrael. Quia igitur iniquitas eſt inimica juſtitiæ, Eſau in diſcordiam concitatur, & necem fraudulenter excogitat, dicens in corde ſuo:* d) Appropinquent dies paſſionis patris mei, ut interficiam Iacob fratrem meum. *Diabolus fratricidas Iudæos in Cain ante præmeditans, in Eſau manifeſtiſſime confitetur, tempus quoque interfectionis oſtendens.* e) Appropinquent, *inquit*, dies paſſionis patris, ut interficiam Iacob fratrem meum. *Quapropter Rebecca, id eſt, patientia, nuntiavit viro fratris inſidias, qui vocato Iacob, præcepit ei, ut in Meſopotamiam pergeret, & inde acciperet uxorem de genere Laban Syri fratris matris ſuæ. Quomodo itaque fratris doles fugiens, Meſopotamiam tendit Iacob; ita & Chriſtus Iudæorum incredulitate compulſus, proficiſcitur in Galilæam, inde ſibi ex Gentibus ſponſam ſumpturus Eccleſiam. Hæc ſupradictus vir.*

a) Gen. 25. 23. Rom. 9. 12. b) Gen. 27. 9. c) Gen. 27. 20. d) Gen. 27. 41. e) Gen. 27. 46.

IN EXODUM.

Idem Hieronymus c. 61. Catalogi. Vide ſupra p. 89. *

DE BILEAMI BENEDICTIOIBUS, *Numeror. XXIV.*

Leontius Byz. libro I. contra Neſtorium & Eutychem T. IX. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 682. hæc S. Hippolyti Epiſcopi & Martyris affert ex benedictionibus Balaam: *Ut demonſtretur utramque quidem in ſe habere ſubſtantiam, ſcilicet Dei, & hominum, ſicut Apoſtolus ait,* * *mediator quidem DEI & hominum, homo Chriſtus Jeſus: mediator autem unius hominis non eſt, ſed hominum. Oportebat ergo, ut Chriſtus factus mediator DEI & hominum, ab utrisque arrabonem quandam acciperet, ut appareat mediator duarum naturarum.*

* Gal. III. 20.

IN ELCANAM ET ANNAM. 1. *Sam. I.*

Theodoritus dialog. 1. cui titulus ἄτρεπτος.

Τοῦ ἁγίου Ἱππολύτου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὸν Ἐλκανὰν καὶ τὴν Ἄνναν.

Ἄγε δή μοι ὦ Σαμουὴλ εἰς Βηθλεὲμ ἑλκομένην τὴν δάμαλιν, ἵνα ἐπιδείξῃς τὸν ἐκ Δαβὶδ βασιλέα τικτόμενον, καὶ τοῦτον ὑπὸ πατρὸς βασιλέα καὶ ἱερέα χριόμενον· τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. εἰπέ μοι ὦ μακαρία Μαρία, τί ἦν τὸ ὑπὸ σοῦ ἐν τῇ κοιλίᾳ συνειλημμένον, καὶ τί ἦν ὑπὸ σοῦ ἐν παρθενικῇ μήτρᾳ βασταζόμενον; λόγος γὰρ ἦν Θεοῦ πρωτότοκος ἀπ' οὐρανῶν ἐπὶ σὲ κατερχόμενος· καὶ ἄνθρωπος πρωτότοκος ἐν κοιλίᾳ πλασσόμενος· ἵν' ὁ πρωτότοκος λόγος Θεοῦ, πρωτοτόκῳ ἀνθρώπῳ συναπτόμενος δειχθῇ. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. τὴν δὲ δευτέραν τὴν διὰ τῶν προφητῶν ὡς διὰ τοῦ Σαμουὴλ ἀνακαλῶν, καὶ ἐπιστρέφων τὸν λαὸν ἀπὸ τῆς δουλείας τῶν ἀλλοφύλων, τὴν δὲ τρίτην, ἐν ᾗ ἔνσαρκος παρῆν τὸν ἐκ τῆς παρθένου ἄνθρωπον ἀναλαβών, ὃς καὶ ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ.

S. Hippolyti Episcopi & Martyris & sermone in Elkanam & Annam:

Duc mihi ô Samuel in Bethlehem vaccam quæ trahitur, ut ostendas ex Davide natum regem, & hunc à patre regem & sacerdotem unctum. *Idem in eadem concione:* Dic mihi ô beata Maria, quid erat à te in utero conceptum, & quid à te in virginali matrice gestabatur? Verbum erat Dei, primogenitus, qui è cœlis in te descenderat, & homo primogenitus in utero formatus, ut primogenitum verbum Dei primogenito homini unitum ostenderetur. *Idem in eadem concione:* Secundo per Prophetas ut per Samuelem revocans, & liberans populum à servitute alienigenarum. Tertio, quando incarnatus aderat ex virgine assumpto homine, qui conspicatus urbem flevit super ipsam.

Idem dialogo 2. qui ἀσύγχυτος inscribitur:

Καὶ εἰς τὴν Ἄνναν· καὶ διὰ τοῦτο τρεῖς καιροὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ προετυποῦντο εἰς αὐτὸν τὸν σωτῆρα, ἵνα τὰ προφητευθέντα ἐπ' αὐτοῦ μυστήρια ἐπιτελέσῃ. ἐν μὲν τῷ πάσχα, ἵνα ἑαυτὸν ἐπιδείξῃ τὸν μέλλοντα ὡς πρόβατον θύεσθαι, καὶ ἀληθινὸν πάσχα δείκνυσθαι, ὡς ὁ ἀπόστολος λέγει. τὸ δὲ πάσχα ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστὸς ὁ Θεός. ἐν δὲ τῇ πεντηκοστῇ, ἵνα προσημήνῃ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν· αὐτὸς πρῶτος εἰς οὐρανοὺς ἀναβὰς, καὶ τὸν ἄνθρωπον δῶρον τῷ Θεῷ προσενέγκας.

Et in Annam, hanc ob causam tria anni tempora significabant ipsum salvatorem, ut prædicta de se mysteria perficeret. In paschate quidem, ut ostenderet se tanquam verum agnum paschalem mactandum esse, sicut Apostolus inquit, (*1. Corinth. 5.*) Pascha nostrum pro nobis immolatus est Christus Deus. In Pentecoste vero, ut spem nobis faceret regni cœlorum, dum primus in cœlum ascendit, & hominem Deo tanquam donum obtulit.

DE SAULE ET PYTHONISSA, 1. *Sam. XXVIII.*

Εἰς τὴν ἐγγαστρίμυθον. Vide supra p. 81. Suspicor fragmenta ex hoc scripto servata in Catena MS. Græcorum Patrum ad libros Regum quæ exstat in Bibl. Coisliniana, Nam ut in Catalogo illius Bibliothecae p. 45. testatur Clariss. Montfauconus, inter Patres ex quibus collecta illa Catena est, occurrit etiam Hippolyti nomen.

IN PSALMOS.

Ita laterculus marmoreus scriptorum S. Hippolyti. Vide supra, p. 81. Hieronymus & ex eo Honorius ac Freculfus: *de Psalmis.* Nicephorus. περὶ ψαλμῶν.

Ἱππολύτου Ἐπισκόπου Ῥώμης ὑπόθεσις διηγήσεως εἰς τοὺς Ψαλμούς.

HIPPOLYTI Episcopi Romæ argumentum enarrationi in Psalmos præmissum.

E MS. Clariss. Viri Thom. Galei.

Ἡ βίβλος τῶν ψαλμῶν καινὴν διδασκαλίαν περιέχει μετὰ τὴν Μωϋσέως νομοθεσίαν. Καὶ ἔστι δευτέρα μετὰ τὴν Μωϋσέως γραφὴν διδασκαλικὴ βίβλος τυγχάνει. Μετὰ γοῦν τὴν Μωϋσέως καὶ Ἰησοῦ τελευτὴν, καὶ μετὰ τοὺς Κριτὰς Δαβὶδ γενόμενος, ὡσανεὶ τοῦ Σωτῆρος αὐτὸς χρηματίσαι πατὴρ καταξιωθεὶς, καινὸν τρόπον τὸν τῆς ψαλμῳδίας πρῶτος ἑβραίοις παρέδωκε, δι' ἧς ἀναιρεῖ μὲν τὰ παρὰ τῷ Μωϋσῇ περὶ θυσιῶν νενομοθετημένα, καινὸν δὲ τὸν ὕμνον καὶ ἀλαλαγμοῦ τρόπον τῆς τοῦ Θεοῦ λατρείας εἰσάγει, καὶ ἄλλα δὲ πλεῖστα τὸν Μωϋσέως νόμον ὑπερβεβηκότα, δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς πραγματείας διδάσκει.

Liber Psalmorum novam doctrinam continet post Legem Moysis. Alter enim hic post Moysis scripturam doctrinalis liber est. Post Moysis igitur & Josuæ obitum & post Judices; David extitit, qui dignus habitus ut Salvatoris etiam ipse pater appellaretur, novam rationem Hymnorum concinendorum primus tradidit, per quam sustulit quæ à Moyse sancita lege erant de sacrificiis, & novum Hymnum atque modum jubilo colendi Deum introduxit, aliaque plurima Legem Moysis supergredientia, in tota sua tractatione docuit.

Hunc locum sed minus integrum minusque emendatum, produxit Stephanus le Moyne notis ad

ad Varia sacra p. 977. laudans Hippolyti librum ineditum in Psalmos qui exstet Florentiæ in Bibliotheca Laurentiana. Non tamen Hippolyti liber integer in jam dicta Bibliotheca superest, sed fragmenta ejus quædam occurrunt in Catena inedita in Psalmos quam thesaurus ille librarius manu exaratam asservat, e qua eundem locum, sed itidem minus emendate produxit Alexander Morus notis ad Novum fœdus, ad Hebr. X, 5.

Theodoritus dialogo secundo, qui inscribitur ἀσύγχυτος, p. 167.

Τοῦ ἁγίου Ἱππολύτου ἐπισκόπου ἐκ τῆς ἑρμηνείας τοῦ β΄ ψαλμοῦ.

Οὗτος ὁ προελθὼν εἰς τὸν κόσμον, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ἐφανερώθη, καὶ τὸν μὲν ἄνθρωπον αὐτοῦ εὐκόλως ἐστὶ νοεῖν, ὅτε πεινᾷ, καὶ κοπιᾷ, καὶ κάμνων διψᾷ, καὶ δειλιῶν φεύγει, καὶ προσευχόμενος λυπεῖται, καὶ ἐπὶ προσκεφαλαίου καθεύδει· καὶ ποτήριον πάθους παραιτεῖται, καὶ ἀγωνιῶν ἱδροῖ, καὶ ὑπ' ἀγγέλου δυναμοῦται, καὶ ὑπὸ Ἰούδα παραδίδοται, καὶ ἀτιμάζεται ὑπὸ Καϊάφα, καὶ ὑπὸ Ἡρώδου ἐξουθενεῖται, μαστίζεται τε ὑπὸ Πιλάτου, καὶ ὑπὸ στρατιωτῶν παίζεται, καὶ ὑπὸ Ἰουδαίων ξύλῳ προσπήγνυται, καὶ πρὸς πατέρα βοῶν παρατίθεται τὸ πνεῦμα, καὶ κλίνων κεφαλὴν ἐκπνεῖ, καὶ πλευρὰν λόγχῃ νύσσεται, καὶ σινδόνι ἑλισσόμενος, ἐν μνημείῳ τίθεται, καὶ τριήμερος ὑπὸ πατρὸς ἀνίσταται· τὸ δὲ θεϊκὸν αὐτοῦ πάλιν φανερῶς ἐστιν ἰδεῖν, ὅτι ὑπ' ἀγγέλων προσκυνεῖται, καὶ θεωρεῖται ὑπὸ ποιμένων, καὶ προσδοκᾶται ὑπὸ Συμεὼν, καὶ ὑπὸ Ἄννης μαρτυρεῖται, καὶ ζητεῖται ὑπὸ μάγων, καὶ σημαίνεται δι' ἀστέρος, καὶ ὕδωρ ἐν γάμοις οἶνον ἀπεργάζεται, καὶ θαλάττῃ ὑπὸ βίας ἀνέμων κινουμένῃ ἐπιτιμᾷ, καὶ ἐπὶ θαλάσσης περιπατεῖ, καὶ τυφλὸν ἐκ γενετῆς ὁρᾶν ποιεῖ, καὶ νεκρὸν Λάζαρον τετραήμερον ἀνιστᾷ, καὶ ποικίλας δυνάμεις τελεῖ, καὶ ἁμαρτίας ἀφίησι, καὶ ἐξουσίαν δίδωσι μαθηταῖς.

Sancti Hippolyti Episcopi ex enarratione secundi Psalmi:

Hic veniens in mundum Deus & homo patefactus est, & humanam quidem ipsius naturam facile est agnoscere, quando esurit & defatigatur, & sitit, & metuens fugit & orans mœsticia conflictatur, & in cervicali dormit, & calicem passionis auferri petit, & in lucta sudat, & ab angelo confirmatur, & à Juda proditur, & contumelia afficitur à Caipha & ab Herode despicitur, & à Pilato flagellatur, & à militibus deridetur, & à Judæis ligno affigitur, & ad Patrem clamans spiritum ei commendat, & inclinato capite expirat, & lancea latus ejus confoditur, & sindone involutus in monumento collocatur, & tertio die à Patre resuscitatur. Divina vero ipsius natura non obscure cernitur, quando ab angelis adoratur, & à pastoribus spectatur, & expectatur à Simeone, & Annæ testimonio ornatur, & quæritur à Magis, & indicatur à stella, & ex aqua in nuptiis vinum facit, & mare vi ventorum agitatum objurgat, & in mari ambulat, & cæco à nativitate visum restituit, & Lazarum quatriduanum resuscitat, & varias virtutes perficit, & peccata remittit, & potestarem remittendi dat discipulis.

* Eadem fere leguntur in scripto contra Noëtum c. ult.

In Psalmum IX, 24. exstare ajunt in Bibl. Bodlejana.

In Psalm. XXIII, 1. Idem Theodoritus dialogo primo:

Τοῦ ἁγίου Ἱππολύτου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς· Κύριος ποιμαίνει με.

Καὶ κιβωτὸς δὲ ἐκ ξύλων ἀσήπτων αὐτὸς ἦν ὁ σωτήρ· τὸ γὰρ ἄσηπτον αὐτοῦ καὶ ἀδιάφθορον σκῆνος ταύτῃ κατηγγέλλετο τὸ μηδεμίαν ἁμαρτήματος σηπεδόνα φύσαν, ὁ γὰρ ἁμαρτήσας καὶ ἐξομολογούμενός φησι, προσώζεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μώλωπές μου, ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου. ὁ δὲ κύριος ἀναμάρτητος ἦν, ἐκ τῶν ἀσήπτων ξύλων τὸ κατὰ ἄνθρωπον, τουτέστιν ἐκ τῆς παρθένου καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ, οἷα καθαρωτάτῳ χρυσίῳ, περικεκαλυμμένος.

Sanctus HIPPOLYTUS Episcopus & Martyr in enarratione psalmi, Dominus pastor meus:

Arca concinnata ex lignis non obnoxiis putrefactioni, erat ipse Salvator. Etenim hac significabatur tabernaculum ipsius non sentiens cariem, aut corruptionem, hoc est, nullam peccati putredinem gignens. Nam peccator hanc edit confessionem, * *putruerunt & corrupta sunt vulnera mea propter insipientiam meam.* Dominus vero peccati expers, & ex lignis immunibus à putrefactione secundum hominem, hoc est, ex virgine & spiritu sancto intus, & foris verbo Dei, quasi quodam purissimo auro opertus fuit.

* Psal. 38, 5.

In Psalmum XXIV, 7. (Græc. Codd. XXIII.) Idem Theodoritus:

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὸν κγ΄. ψαλμόν. Ἔρχεται ἐπὶ τὰς οὐρανίους πύλας, ἄγγελοι αὐ-

Idem in enarratione psalmi tertii & vicesimi: Venit ad cœlestes portas angelis ipsum co-

τῷ

τῷ συνοδεύουσι, καὶ κεκλεισμέναι εἰσὶν αἱ πύλαι τῶν οὐρανῶν. οὐδέπω γὰρ ἀναβεβήκει εἰς οὐρανούς. πρῶτον νῦν φαίνεται ταῖς δυνάμεσι ταῖς οὐρανίαις σὰρξ ἀναβαίνουσα. λέγεται οὖν ταῖς δυνάμεσιν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων τῶν προτρεχόντων τὸν σωτῆρα, καὶ κύριον, ἄρατε * πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης.

* Pf. XXIV. 7.

mitantibus, & clausæ erant portæ cœlorum. Nondum enim in cœlum ascenderat, sed tunc primum apparuit potestatibus cœlestibus caro ascendens. Dicitur ergo potestatibus ab angelis, qui erant præcursores Salvatoris & Domini, Tollite portas principes vestras, & elevamini portæ æternales & introibit rex gloriæ.

In Psal. CXIX. (Græc. Codd. CXVIII.) Idem Theodoritus dialogo secundo:

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου εἰς τὴν ᾠδὴν μεγάλην. Ὁ τὸν ἀπολωλότα ἐκ γῆς πρωτόπλαστον ἄνθρωπον, καὶ ἐν δεσμοῖς θανάτου κρατούμενον, ἐξ ᾅδου κατωτάτου ἑλκύσας. ὁ ἄνωθεν κατελθὼν, καὶ τὸν κάτω εἰς τὰ ἄνω ἀνενέγκας· ὁ τῶν νεκρῶν εὐαγγελιστὴς, καὶ τῶν ψυχῶν λυτρωτὴς, καὶ ἀνάστασις τῶν τεθαμμένων γινόμενος, οὗτος ἦν ὁ τοῦ νενικημένου ἀνθρώπου γεγενημένος βοηθὸς κατ' αὐτὸν ὅμοιος αὐτῷ πρωτότοκος λόγος, τὸν πρωτόπλαστον Ἀδὰμ ἐν τῇ παρθένῳ ἐπισκεπτόμενος, ὁ πνευματικὸς τὸν χοϊκὸν ἐν τῇ μήτρᾳ ἐπιζητῶν, ὁ ἀεὶ ζῶν τὸν διὰ παρακοῆς ἀποθανόντα. ὁ οὐράνιος τὸν ἐπίγειον εἰς τὰ ἄνω καλῶν· ὁ εὐγενὴς τὸν δοῦλον διὰ τῆς ἰδίας ὑπακοῆς ἐλεύθερον ἀποδεῖξαι θέλων. ὁ τὸν εἰς γῆν λυόμενον ἄνθρωπον καὶ βρῶμα ὄφεως γεγενημένον, εἰς ἀδάμαντα τρέψας, καὶ τοῦτο ἐπὶ ξύλου κρεμασθέντα, κύριον κατὰ τοῦ νενικηκότος ἀποδείξας, καὶ διὰ τοῦτο διὰ ξύλου, νικηφόρος εὑρίσκεται.

Idem in concione de magno cantico: Qui perditum hominem ex terra formatum & vinculis mortis implicatum, ex infimo inferno eripuit, & desuper veniens in sublime extulit humi jacentem, factus mortuorum Evangelista, & animarum redemtor, & resurrectio sepultorum. Hic victo homini opem tulit factus ei similis primogenitus λόγος, primum parentem Adam in virgine visitans, spiritualis terrenum in matrice quærens, semper vivens, per inobedientiam mortuum, cœlestis terrestrem ad superiora vocans, nobilis servum per propriam obedientiam libertate donare volens, qui in terram resolutum hominem & pabulum serpentis factum, in adamantem convertens idque in ligno pendentem, Dominum adversus victorem declaravit atque ita per lignum victor invenitur.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου· οἱ γὰρ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἔνσαρκον νῦν μὴ ἐπιγινώσκοντες, ἐπιγνώσονται αὐτὸν κριτὴν ἐν δόξῃ παραγινόμενον τὸν νῦν ἐν ἀδόξῳ σώματι ὑβριζόμενον.

Idem in eadem concione: Qui filium Dei in carne nunc non agnoscunt, agnoscent ipsum judicem in gloria constitutum, quem antea in corpore humili petulanter tractarant.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. καὶ γὰρ οἱ ἀπόστολοι ἐλθόντες εἰς τὸ μνημεῖον τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, οὐχ εὕρισκον τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ· ὃν τρόπον υἱοὶ τοῦ Ἰσραὴλ τὴν ταφὴν τοῦ Μωϋσέως ἀναβάντες ἐν τῷ ὄρει ἐζήτουν, καὶ οὐχ εὕρισκον.

Idem in eadem concione: Etenim Apostoli cum venissent ad monumentum die tertio, non invenerunt corpus Jesu, quemadmodum filii Israel sepulchrum Moysi ascendentes in montem quæsiverunt & non invenerunt.

IN PROVERBIA.

Meminit Hieronymus, Suidas, Honorius, & alii juniores ex Hieronymo. Nicephorus: περὶ παροιμιῶν. Ita Freculfus, *de Proverbiis*.

*Catena Græcorum Patrum * in Proverbia* cap. I.

HIPPOLYTUS. *Parœmiæ* sunt sermones exhortatorii ad omnem vitæ viam recte instituendam commodi: siquidem iis, qui mentis affectu recta ad Deum tendunt, iter ostendunt. Habent se enim instar viarum indicum, qui itineris molestia & longitudine defatigatos recreant nonnihil & refocillant.

* Latine hæc edita est ex Theodori Peltani versione ab Andrea Schotto Antverp. 1614, 8. Græce exstat in in variis Bibliothecis, ut Coislinana, cujus Catalogum à Clariss. Montfaucono editum vide p. 245. 247.

Salomonis.

HIPPOL. Sunt autem Proverbia hæc non vulgaris cujuspiam hominis, sed *Salomonis*, quod nomen si Latine interpreteris, *Pacificum* sonat, recteque convenit in CHRISTUM nostrum Servatorem; sicut universa quoque doctrina, quæ à Salomone hic traditur, CHRISTI doctrinæ per omnia est consentanea.

Filii David.

HIPPOL. Non suum tantum nomen libri hujus auctor prodit, sed suum quoque ortum & officium: facit id autem, ne quis cognati nominis homonymia nobis imponat. Tum

etiam quo docentis auctoritas, singularisque ejusdem dignitas, doctrinam hanc commendatiorem reddat, debitamque adeo attentionem ab auditore impetret. Sunt enim Proverbia hæc non cujusvis promiscue, sed illius Salomonis ad quem Dominus aliquando aiebat: a) *Ecce, dedi tibi cor sapiens, & intelligens, in tantum ut nullus ante similis tui fuerit, neque post te surrecturus sit.* Et quæ b) alibi de illo scripta extant. Erat autem hic *Salomon* apprime sapiens, nempe sapientis Davidis genus sortitus, & jam inde ab infantia in sacrarum litterarum sapientia diligenter institutus; neque sorte ad imperium accitus, aut vi in illud intrusus, sed certo Spiritus sancti indicio divinoque decreto ad regnum evectus.

HIPPOL. Ut ille qui Dei sapientia præditus est, scientiam & lucem ab illo accipit, per quem sermonum mysteria intelligit: ita qui veram illam cælestemque sapientiam semel perceperunt, haud magna difficultate dicta illius capiunt. Ob id ergo ait: c) *Ad suscipiendum sermonum flexus & inversiones.* Quæ enim à Spiritu sancto ex obliquo, & quasi præpostero ordine prolata sunt, ea ab illis qui cor fidum beneque erga Deum affectum gerunt, facile intelliguntur.

a) 3. Reg. 3. 12. b) 2. Par. 1. c) Prov. I, 3.

Abscondamus in terram virum justum injuste. Prov. I, 11:

HIPPOL. In terra illos abdunt, & quasi defodiunt, quos ut terrena sapiant edocuerunt, suisque incitamentis impulerunt. *Virum* autem *justum* illum intelligas, qui cælestem adeptus est prudentiam. Possunt hæc quoque ad Christum & Judæorum populum referri.

IN ECCLESIASTEN.

Meminit Hieronymus & ex eo Honorius.

Quæ in Bibl. Bodlejana dicuntur exstare Hippolyti in Ecclesiastæ II. 24. quemadmodum & in illud Proverbiorum IX. 1. *Sapientia ædificavit sibi domum*, proferent alii.

IN CANTICUM CANTICORUM.

Eusebius εἰς τὸ ᾆσμα S. Hieron. *in Canticum Canticorum*, ubi Græca versio Sophronii vel quisquis est auctor: εἰς τὰ ᾄσματα τῶν ᾀσμάτων. Syncell. εἰς τὰ ᾄσματα. Nicephorus εἰς τὸ ᾆσμα τῶν ᾀσμάτων.

Anastasius Sinaita † quæst. XLI. p. 334.

ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ ΕΚ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ᾆσμα τῶν ᾀσμάτων.

Καὶ ποῦ πᾶσα ἡ πλουσία αὕτη γνῶσις; ποῦ δὲ τὰ μυστήρια ταῦτα, ποῦ αἱ βίβλοι; ἀναφέρονται γὰρ μόναι αἱ παροιμίαι, καὶ ἡ σοφία, καὶ ὁ ἐκκλησιαστὴς, καὶ τὸ ᾆσμα τῶν ᾀσμάτων. τί οὖν; ψεύδεται ἡ γραφή; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ πολλὴ μέν τις ὕλη γέγονε τῶν γραμμάτων, ὡς δηλοῖ τὸ λέγειν ᾆσμα τῶν ᾀσμάτων. σημαίνει γὰρ ὅτι ὃ περιεῖχον αἱ πεντακισχίλιαι ᾠδαὶ †† ἐν τῷ ἑνὶ διηγήσατο· ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις Ἐζεκίου τὰ μὲν τῶν βιβλίων ἐξελέγησαν, τὰ δὲ περιεώφθησαν. ὅθεν φησὶν ἡ γραφή, * αὗται αἱ παροιμίαι Σολομῶντος αἱ ἀδιάκριτοι, ἃς ἐγράψαντο οἱ φίλοι Ἐζεκίου τοῦ βασιλέως· πόθεν δὲ ἐξελέξαντο, ἀλλ' ἢ ἐκ τῶν βιβλίων τῶν ἐγκειμένων ἐν αἷς λέγει ταῖς τρισχιλίαις παραβολαῖς καὶ πεντακισχιλίαις ᾠδαῖς; ἐξ αὐτῶν οὖν τούτων οἱ φίλοι Ἐζεκίου σοφοὶ ὑπάρχοντες ἐξελέξαντο τὰ πρὸς οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας. ** τὰς τε βίβλους τοῦ Σολομῶντος τὰς περὶ τῶν παραβολῶν καὶ ᾠδῶν, ἐν αἷς περὶ φυτῶν καὶ παντοίων ζώων φυσιολογίας, χερσαίων, πετεινῶν τε καὶ νηκτῶν, καὶ ἰαμάτων πάθους, πάντως γραφείσας αὐτῷ ἀφανεῖς ἐποίησεν Ἐζεκίας † διὰ τὸ τὰς θεραπείας τῶν νοσημάτων ἔνθεν κομίζεσθαι τὸν λαὸν, καὶ περιορᾶν αὐτῶν παρὰ Θεῷ τὰς ἰάσεις.

HIPPOLYTI IN CANTICUM CANTICORUM.

Et ubinam est copiosissima illa scientia? ubi illa mysteria? & ubi libri? exstant enim sola Proverbia, & Sapientia & Ecclesiastes & Canticum Canticorum. Quid ergo? falsumne dicit Scriptura? absit. Sed fuit quidem magna eorum, quæ scripsit, materia & diversitas, idque ostendit dicendo Canticum Canticorum; significat enim se id, quod continebatur ter mille odis seu canticis, hoc uno comprehendisse. In diebus autem Ezechiæ alii quidem libri fuerunt electi, alii vero neglecti. Unde dicit scriptura: Hæ sunt Proverbia Salomonis discreta, quæ scripserunt amici Ezechiæ Regis. Unde autem selegerunt nisi ex libris qui inerant in mille proverbiis & quinquies mille odis seu Canticis? Ex ipsis sapientes amici Ezechiæ elegerunt ea quæ pertinebant ad ædificationem Ecclesiæ. Libros vero Salomonis Parabolarum & Canticorum, in quibus scripserat de plantarum & omnis generis animalium natura, terrestrium, volatilium, natatilium, & de morbis sanandis, Ezechias abolevit, quod populus exinde peteret medelas morborum, eorumque sanationem à DEO petere negligeret.

IN

† Edidit has quæstiones Græce & Latine Iacobus Gretserus S. I. Ingolstad. 1617. 4. Etiam loca pleraque veterum scriptorum quæ ab Anastasio allegantur separatim prodierunt Græce A. 1592. 4. in usum Scholarum Academiæ Mussipontanæ, apud Simonem Sammartellum Bibliopolam Tullensem, sub titulo: Κόφινος τῶν κλασμάτων τινῶν διαφόρων πατέρων παρὰ τῷ Ἀναστασίῳ σωζομένων. In hoc cophino fragmentorum locus Hippolyti etiam occurrit pag. 5.

†† 3. Reg. IV. 32. * Proverb. XXVI. 1. in Græca vers. ** Quæ sequuntur è Codice MS. Bibl. Cæsareæ edidit Lambecius Lib. VIII. p. 390. † Eadem referunt Suidas in Ἐζεκίας, Syncellus & alii, ut dixi in Codice Pseudepigraph. Vet. Test. p. 1043. seq.

IN ESAIAM PROPHETAM.

In Esaiam scripsisse Hippolytus Martyr traditur ab Hieronymo & Nicephoro, ut Græcum Hieronymi interpretem & recentiores qui ejus Catalogum exscribunt Latinos, Honorium, Freculfum aliosque juniores omittam. Ex hoc in Esaiam sive in selecta Esaiæ loca commentario depromtum esse puto quæ de gradibus in horologio Hiskiæ * sive Ezechiæ ex Hippolyto refert Mich. Glycas p. 194. Annalium. Φασὶ τὸν Ἀχὰζ ἐκ μηχανῆς τινὸς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἀναβαθμοὺς κατασκευάσαι τινὰς οἷον ὡρολογοῦντες, καὶ τὸν τοῦ ἡλίου δρόμον ἐκμετροῦντας. Τότε λοιπὸν ὁ Θεὸς εἰς πίστιν τῶν λεγομένων, (προσετίθη γὰρ αὐτῷ ἔτερα ζωῆς ἔτη πεντεκαίδεκα) ἀνάπαλιν ἰέναι ποιεῖ τὴν τοῦ ἡλίου σκιάν, ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἐζεκίας ἀπὸ δυσμῶν τοῦ βίου ἐπὶ δευτέραν ἀρχὴν ἐπαλινδρόμει ζωῆς. ἐφ᾽ ᾧ τὸ τοῦ ἡλίου σημεῖον, καὶ οὐχ ἕτερον, δίδωσιν ὁ Θεός. Γίνεται μὲν ἡ ἡμέρα ἐκείνη κατὰ τὸν Ἱππόλυτον τριάκοντα καὶ δύο ὡρῶν. Τοὺς γὰρ δέκα ἀναβαθμοὺς διαδραμὼν ὁ ἥλιος τοὺς αὐτοὺς πάλιν ἀνέδραμεν. εἶτα τῇ ἰδίᾳ διατάξει χρησάμενος, ἐπὶ δυσμὰς ἦλθε τοὺς δώδεκα πάλιν διαδραμών. Καὶ οὕτω μὲν ὁ Ἱππόλυτος. *Tradunt enim Achazum per machinam quamdam in domo sua gradus quosdam effecisse, qui horas commonstrarent, & solis cursum metirentur. Itaque Deus ut iis, quæ prædixerat, fidem faceret: (adjecturum enim se promittebat ipsius vitæ quindecim annos) effecit, ut umbra solis retro graderetur: quando etiam Iezechias ipse ab occasu vitæ suæ, ad alterum quasi quoddam vitæ principium revertebatur. Quapropter hoc ei de sole signum Deus, non aliud dedit. Ac diem quidem illum eradit Hippolytus, trigintaduas horas habuisse. Sol enim gradus decem permensus, deinceps per eosdem recurrebat. Quo facto, suum ad cursum ordinarium reversus, duodecim reliquis gradibus peragratis ad occasum pervenit. Hæc Hippolyti est sententia.* In Codice MS. Græco CXCIII. Bibliothecæ Coislinianæ (quæ olim Seguieriana) teste Clariss. Montfaucono p. 245. exstat Hippolyti, qui ibi, ut solenne est Græcis Scriptoribus, Episcopus Romæ appellatur, fragmentum de Ezechia, quod incipit: Ἐπὶ μακαριωθέντος τοῦ Ἐζεκίου. Atque *contra fatum* ex Basilio, Hippolyto, Olympiodoro, Athanasio, Epiphanio, Gregorio Theologo, ac Nicephoro Patriarcha.

* ad Esaiæ XXXVIII, 8.

Theodoritus in ἀτρέπτῳ sive dialog. 1.

Τοῦ ἁγίου Ἱππολύτου ἐκ τοῦ λόγου εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἡσαΐου. Αἰγύπτῳ * μὲν τὸν κόσμον ἀπείκασε, χειροποιήτοις δὲ τὴν εἰδωλολατρείαν, σεισμῷ δὲ τὴν μετανάστασιν καὶ κατάλυσιν αὐτῆς. Κύριον δὲ τὸν λόγον, νεφέλην δὲ κούφην τὸ καθαρώτατον σκῆνος, εἰς ὃ ἐνθρονισθεὶς ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἰσῆλθεν εἰς τὸν βίον, σεῖσαι τὴν πλάνην.

Sancti Hippolyti ex sermone in exordium Esaiæ: *Ægypto quidem mundum comparavit, manufactis vero cultum idolorum, terræ motui denique interitum & deletionem ipsius. Dominum porro Verbum nubeculæ levi & purissimo tabernaculo, in quo thronum collocans Dominus noster Jesus Christus, ingressus est in vitam, ut errorem concuteret.*

* Ad Esaiæ XIX. 1. ad quem locum conferendus Sozomenus V. 20. Auctor operis imperfecti ad Matthæi 2. pag. 20. b. E. Carolus Magnus de imaginibus p. 93. &c.

IN JEREMIAM

Scripsisse Hippolytus à nemine veterum, quod sciam traditur. Nam quæ ejus referuntur in Catena Patrum Græcorum ad Jerem. XVII. 11. petita sunt ex libro de Antichristo c. 55.

IN EZECHIELEM.

Syncellus p. 358. εἰς πολλά τε τῶν προφητῶν, μάλιστα Ἰεζεκιὴλ καὶ Δανιὴλ τῶν μεγάλων. Eusebius VI. 22. Hist. εἰς μέρη τοῦ Ἰεζεκιὴλ. Sic & Nicephorus IV. 31. Hist. Exstare dicitur MS. in Bibl. Bodlejana, *Hippolyti de dimensione templi Salomonis*. In Catena Græcorum Patrum in Ezechielem ex qua excerpta dedit Villalpandus, nulla, quod miror, Hippolyti mentio.

IN DANIELEM.

S. Hieron. c. 61. de Script. Eccles. & ex eo Freculphus: *de Daniele*. Sophron. περὶ Δανιήλ. Honorius c. 62. de scriptor. Eccles. *in Danielem*.

Εἰς πολλά τε τῶν προφητῶν, μάλιστα Ἰεζεκιὴλ καὶ Δανιὴλ τῶν μεγάλων, *in multa prophetarum majorum, Ezechielis maxime & Danielis*. Syncellus p. 358. Chronograph.

Ἑρμηνεία εἰς τὸν Δανιήλ. Photius Cod. 202. cujus locum integrum habes supra, p. 2. Idem Cod. 203.

Ἀνεγνώσθη τοῦ μακαρίου Θεοδωρήτου, Ἐπισκόπου Κύρου ἑρμηνεία εἰς τὸν Δανιήλ. μακρῷ μὲν ὁ

Lecta est Theodoreti, Episcopi Cyri, expositio Danielis. Longe doctus hic Vir

ὁ σοφὸς ἀνὴρ οὐχ Ἱππολύτου μόνον ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων τῇ τῶν προφητικῶν ῥημάτων ἀναπτύξει τε καὶ διακαθάρσει κρείττων. Et in extremo ejusdem Capitis: ἔστι μὲν οὖν ἐν τῇ περὶ τὸν θεσπέσιον Δανιὴλ ἀναπτύξει, κατ' ἔνια τῷ μάρτυρι συμφερόμενος Ἱππολύτῳ. πλείω δὲ πρὸς ἃ φέρεται τὴν ἑτέραν.

non Hippolyto modo verum & aliis multis antecellit propheticorum verborum evolutione & explanatione. *Et in extremo capitis:* Igitur in aliquibus quidem illi in hac divini Danielis expositione cum Hippolyto Martyre convenit, sed plura in quibus dissentit.

Suidas in Ἱππόλυτος. οὗτος ἔγραψεν εἰς τὰς ὁράσεις τοῦ Δανιὴλ ὑπόμνημα, εἰς τὰς παροιμίας Σολομῶντος. *Hippolytus, Hic scripsit in Prophetias Danielis Commentarium, & in Proverbia Salomonis.* Oecumenius procemio in Apocalypsin edito à doctiss. Montfaucono in Bibl. Coisliniana p. 278. Πρὸς τούτοις καὶ Ἱππολύτῳ τῷ Ῥώμης προέδρῳ ἐν τῇ τοῦ εἰς τὸν Δανιὴλ ἑρμηνείᾳ λόγου, *præter hoc Hippolyto Romæ præsuli in expositione in Danielem, aliisque multis quibus sane non visum est Apocalypsin quasi librum spurium & abjiciendum respuere, sed genuinum esse statuere.*

S. Hieronymus in caput IX. Danielis Prophetæ p. 1114. edit. novæ T. 3.

Hippolytus de eisdem (LXX.) hebdomadibus opinatus est ita. Septem hebdomadas ante reditum populi supputat, & sexaginta duas post reditum, usque ad nativitatem Christi: quorum tempora omnino non congruunt, siquidem regni Persarum ducenti & triginta supputantur anni, & Macedonum trecenti, & post illos usque ad nativitatem Domini anni triginta, hoc est ab initio Cyri Regis Persarum usque ad Adventum Salvatoris anni quingenti sexaginta. Novissimam quoque hebdomadam ponit in consummatione Mundi, quam dividit in Eliæ tempora & Antichristi, ut tribus & semis annis ultimæ hebdomadis, Dei notitia confirmetur, de qua dictum est (Dan. IX. 27.) *Confirmabit pactum multis hebdomada una:* & tribus aliis annis sub Antichristo deficiet hostia, & sacrificium, Adveniente autem Christo, & iniquum spiritu oris sui interficiente, usque ad consummationem & finem perseveret desolatio.

Anastasius Sinaita quæst. 48.

ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΑΝΙΗΛ.

Τῶν γὰρ σιδηρῶν κνημῶν τῶν νῦν ἐπικρατουσῶν ἐπὶ τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν, καὶ τοὺς δακτύλους χωρησάντων κατὰ τὴν τοῦ φοβεροῦ θηρίου δεῖξιν, καθὼς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν καιροῖς σεσήμανται, ἥξει ἀπ' οὐρανῶν ὁ λίθος ὁ πατάξας τὴν εἰκόνα, καὶ συντρίψας αὐτὴν, καὶ μεταστήσει πάσας τὰς βασιλείας, καὶ δώσει τὴν βασιλείαν ἁγίοις ὑψίστου. οὗτος ὁ γενηθεὶς ὄρος μέγα, καὶ πληρώσας τὴν γῆν, περὶ οὗ εἴρηται. ἐθεώρουν ἐν ὁράματι τῆς νυκτὸς, καὶ ἰδοὺ μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος ὡς υἱὸς ἀνθρώπου· καὶ ἕως τοῦ παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν ἔφθασεν, καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ ἀρχὴ, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ βασιλεία, καὶ πάντες λαοὶ, φυλαὶ, καὶ γλῶσσαι δουλεύουσιν αὐτῷ· ἐξουσία αὐτοῦ ἐξουσία αἰώνιος, ἥτις οὐ παρελεύσεται, καὶ βασιλεία αὐτοῦ οὐ διαφθαρήσεται.

HYPPOLYTI IN DANIELEM.

Cum enim tibia ferrea, quæ nunc dominatum obtinent, ad vestigia pedum & digitos processerint congrue ntor terribilis bestiæ ostensioni, sicut est significatum prioribus temporibus, è cælis veniet lapis, qui (percussa statua & contrita) transferet omnia regna, & dabit regnum Sanctis Altissimi. Hic est qui factus est mons magnus, & implevit terram, de quo dictum est: Contemplabar in visione noctis, & ecce cum nubibus coeli veniens tanquam filius hominis, & usque ad antiquum dierum pervenit, & ei datus est principatus & honor, & regnum, & omnes populi, tribus & linguæ servient ipsi, potestas ejus æterna quæ non transibit, & regnum ejus non interibit.

Georgius Syncellus p. 218.

Ὁ δὲ ἱερὸς Ἱππόλυτος ἐν τῷ κατὰ τὴν Σωσάνναν καὶ τὸν Δανιὴλ γράμματι τρία ἔτη λέγει τὸν υἱὸν Ἰωακεὶμ, Ἰωαχεὶμ τὸν καὶ Ἰεχονίαν μετὰ τὸν πατέρα κρατήσαντα μετοικισθῆναι εἰς Βαβυλῶνα σὺν τοῖς λοιποῖς, ὡς προέκειται. Τὸν δὲ Δανιὴλ καὶ τοὺς τρεῖς παῖδας τῆς παρούσης αἰχμαλωσίας λέγει. Τοῦτον δὲ λέγει καὶ τῆς Σωσάννης ἄνδρα εἶναι. καὶ πιθανὸς ὁ λόγος.

Sacer autem Hippolytus in scripto de Sosanna & Daniele, Joachim, Ioacimi filium, alio nomine Jechoniam, cum tres annos post parentem imperasset, Babylonem cum reliquis ut jam dictum à nobis est, translatum fuisse. Danielem vero ac tres pueros captivitatis hujus consortes, eum vero Sosannæ conjugem scribit, nec aliena est à veritate sententia.

ΙΠΠΟΛΥ-

ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ ἘΠΙΣΚΌΠΟΥ ῬΩΜΗΣ ἘΙΣ ΤΗΝ * ΣΩΣΑΝΝΑΝ.

Αὕτη μὲν οὖν ἡ ἱστορία γεγένηται ὕστερον, προεγράφη δὲ τῆς βίβλου πρώτης· ἔθος γὰρ ἦν τοῖς γραμματεῦσιν ὑστερόπρωτα πολλὰ ἐν ταῖς γραφαῖς τιθέναι· εὑρίσκομεν γὰρ καὶ ἐν τοῖς Προφήταις ὁράσεις τινὰς πρώτας γεγραμμένας καὶ ἐπ' ἐσχάτων πεπληρωμένας· καὶ αὖ πάλιν ἐπ' ἐσχάτων εἰρημένας, καὶ πρώτας γεγενημένας. τοῦτο δὲ οἰκονομία τοῦ Πνεύματος ἐγίνετο, ἵνα μὴ ὁ διάβολος συνίῃ τὰ ὑπὸ τῶν Προφητῶν ἐν παραβολαῖς λελαλημένα, καὶ παγιδεύσας ἐκ δευτέρου πάλιν ἀποκλείσῃ τὸν ἄνθρωπον.

Καὶ ὄνομα αὐτῷ Ἰωακείμ. Οὗτος ὁ Ἰωακεὶμ πάροικος γενόμενος ἐν Βαβυλῶνι, λαμβάνει τὴν Σωσάνναν εἰς γυναῖκα, αὕτη δὲ ἦν θυγάτηρ Χελκίου τοῦ ἱερέως, τοῦ εὑρόντος τὸ βιβλίον τοῦ νόμου ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου, ἡνίκα Ἰωσίας ὁ βασιλεὺς ἐκέλευσεν αὐτὸν καθαρίσαι τὰ ἅγια τῶν ἁγίων· ἀδελφὸς γίνεται Ἱερεμίας ὁ Προφήτης, ὃς ἅμα τοῖς ὑπολοίποις, μετὰ τὴν γενομένην τοῦ λαοῦ ἐν Βαβυλῶνι μετοικίαν, ἀνήχθη εἰς Αἴγυπτον, καὶ παρῴκησεν ἐν Τάφναις· κἀκεῖ προφητεύων λιθοβοληθεὶς ὑπ' αὐτῶν ἀνῃρέθη.

Καλὴ σφόδρα καὶ φοβουμένη τὸν Κύριον. Ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ, τοῦ ἐξ αὐτῶν προβλήματος, εὐκόλως καὶ τὸ δένδρον γινώσκεται· ἄνδρες γὰρ εὐλαβεῖς καὶ ζηλωταὶ τοῦ νόμου γεγενημένοι, ἄξια Θεοῦ τέκνα ἐν κόσμῳ προηγάγοντο· τὸν μὲν Προφήτην καὶ Μάρτυρα Χριστοῦ γεγενημένον, τὴν δὲ σώφρο-

HIPPOLYTI ROMÆ EPISCOPI IN SUSANNAM.

Francisco Combefisio Interprete.

QUod hic narratur, a) posterius gestum est, etsi ante primum librum scriptum est. Sic enim scriptorum moribus comparatum est, ut non pauca inverso ordine, literarum monumentis consignata tradant. Nam etiam in Prophetis quasdam Visiones offendimus prius conscriptas, quas tamen postremo tandem adimpletas constat. Id vero peculiari Spiritus numine ac consilio fiebat, ne diabolus intelligeret quæ Prophetis in parabolis dicta erant, ac denuo ad perdendum rursus hominem laqueos tenderet.

v. 1. *Et nomen ejus Joacim.* Hic Ioacim advena Babylone factus, Susannam uxorem ducit. Porro Susanna filia erat Helciæ Sacerdotis, ejus qui librum Legis in domo Domini invenit, quando Rex Iosias b) mundari Sancta sanctorum præcepit. Ejus frater est Ieremias Propheta, c) qui una cum residuis, post transmigrationem populi Babylonem, ductus est in Ægyptum, & habitavit in Taphnis; ubi prophetans lapidibus obrutus sublatus est.

Pulchra valde & timens Dominum. Ex fructu enim, illorum germinis, facile quoque arbor cognoscitur. Viri enim religiosi Legisque æmulatores facti, dignos Deo liberos in mundo produxerunt: alterum Christi Prophetam atque Martyrem; alterum ca-

Yyy na

* *Franciscus Combefis T. I. Auctor. noviss. Bibliotheca Patrum p. 63.* Quod Hippolyti repræsento opus de Susannæ Historia (non ipsum forte integrum, sed quale auctor Catenæ Regiæ in Scripturam, ejusmodi Catenarum licentia quasi per electa suæ expositioni inseruit) ipsum videtur, quod *de Daniele* inscribit Hieronymus, ac Photius alteri ejus de Antichristo lucubrationi jungit. Simplici allegoria sic Susannam in Ecclesiæ typum assumit, ut ejus temporis Ecclesiæ statum, nonnullosque obiter ritus Ecclesiasticos, graviter aperiat. De Baptismi Unctione, de ejus ritu solenni in Pascha, per cujus occasionem præcipue in Ecclesiam sævirent Judæi & Ethnici; quod forte molestius habebant fieri novos Christianos, quam esse jam veteres. Sic sæpe in Actis Martyrum videmus, qui recens ad Christi castra transirent ac Martyrum opera converterentur, ipsos ad pœnas vocatos, cùm innumerabiles alii Christiani essent, quibus parceretur, & qui vix latere judices possent. Extra enim Diocletianam Romæ persecutionem, vix unquam in Christianos, qui jam plures essent, & populum facerent ac Ecclesiam, sic universe sævitum est, ut omnis ipsa multitudo una quasi furentis mucronis quæreretur victima. Quod excerptum sequitur, pars quædam sit, ejus ipsius Hippolyti operis. Conjectura potius videtur, quam quod exploratum omnino Hippolytus haberet, suppressisse Judæos hoc Danielis caput tanquam illis invidiosum, & quo tantum scelus, eorum, quos Babylone judices haberent, detegeretur. Verum nihil mitiora, non uni aut alteri seniori, & ad tempus judici, tribuunt divinæ Scripturæ Judæis in Canone receptæ, sed Regibus & toti fere genti ob quæ etiam sic traditi hostibus: quanquam liquet plures libros sacros excidisse, illorum vel negligentia vel malitia, ut Josiæ tempore vix extarent Legis volumina, à Manasse suppressa & abolita, ut veri Dei cultum destrueret, & idololatriam statueret. Sic novum fuit quod Deuteronomii liber reperiretur, dum templum instauraretur, ibidem occultatum pii cujusdam sedulitate, ut videtur, ne Regis impii plagio aboleretur; ea ipsa ratione, qua sic compunctus sanctus Rex Josias ejus lectione, quod datæ Legis Deique beneficiorum, ac ingratæ in eum Hebræorum mentis admoneret, pœnasque posteris, majorum pravis institutis atque moribus, non unius veri Dei cultu illis tradito, ambulantibus, denuntiaret. Existimatum forte Hebræis, & si vere hæc Susannæ Historia contigit, non ipsum tamen Danielem scripsisse, sed alium quendam, cujus scripta illi ἀγιόγραφα ac sacra minime habita sint; cum tamen Ecclesia divino in Apostolis & successoribus Spiritus, Scripturam sacram agnoverit ac probaverit, uti etiam libros alios minime ab Hebræis in Canonem receptos: quo judicio suo & approbatione, non facit ut libri non sacri aut divino Spiritu scripti ac prophetici, tales evadant, ut Sectatiorum quidam obganniunt, sed ut innotescant, quod erant, neminique liceat post eam approbationem, eis obluctari. Sic factum in Marci Evangelio, quod Petrus lectum probavit, & sua auctoritate legendum Ecclesiis tradidit, auctor Hieronymus, eoque antiquiores alii Eusebio relati. Helciam Susannæ patrem, ipsum esse qui l. 4. Reg. Sacerdos legitur, instaurationi templi à Iosia præfectus, vir plane probus ac religiosus, quique ea religione liberos instituerit, ut auctor est Hippolytus, à vero non abludit. Potuitque Susanna viro sic nobili atque diviti in ipsa captivitate nuptiis copulari, ipsa reverentia paterni stipitis; & quod Chaldæi, quasi Dei vindices, viros religiosos ac Dei cultores ex Hebræis, præcipue quodam honore hactenus habebant. *Hæc Combefisius, Ecclesiæ tribuens, quod Apostolica certe & universa nunquam fecit,*

a) Daniel Vulg. cap. 13. b) 4. Reg. 22, 8. c) Jer. 43, 8.

να καὶ πιστὴν εὑρημένην ἐν Βαβυλῶνι· ἧς τὸ σεμνὸν καὶ σῶφρον, τὸν μακάριον Δανιὴλ προφήτην ἀπέδειξεν.

Καὶ ἦν Ιωακεὶμ πλούσιος σφόδρα. Δεῖ οὖν ἐπιζητεῖν τὸ αἴτιον, Πῶς γὰρ αἰχμάλωτοι ὑπάρχοντες καὶ ὑπόδουλοι Βαβυλωνίοις γεγενημένοι, ἠδύναντο συνέρχεσθαι ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς αὐτεξούσιοι· ἐν τούτῳ δεῖ νοεῖν, ὅτι μετοικίσας αὐτοὺς Ναβουχοδονόσορ, φιλανθρώπως αὐτοῖς ἐχρήσατο, καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοὺς συνερχομένους, πάντα τὰ κατὰ τὸν νόμον πράσσειν.

Καὶ μεσούσης τῆς ἡμέρας εἰσεπορεύετο Σωσάννα. Ἡ Σωσάννα προετυποῦτο εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ιωακεὶμ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, εἰς τὸν Χριστόν· ὁ δὲ παράδεισος, ἡ κλῆσις τῶν ἁγίων, ὡς δένδρων καρποφόρων ἐν ἐκκλησίᾳ πεφυτευμένων. Βαβυλὼν δέ, ἐστιν ὁ κόσμος· οἱ δὲ δύο πρεσβύτεροι, εἰς τύπον δείκνυνται τῶν δύο λαῶν τῶν ἐπιβουλευόντων τῇ ἐκκλησίᾳ· εἷς μὲν, ὁ ἐκ περιτομῆς, καὶ εἷς, ὁ ἐξ ἐθνῶν· τὸ γὰρ λέγειν, Ἀπεδείχθησαν ἄρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ κριταί· ὅτι ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ ἐξουσιάζουσι καὶ ἄρχουσι, κρίνοντες ἀδίκως δικαίους.

Καὶ ἐθεώρουν αὐτὴν οἱ δύο πρεσβύτεροι. Ταῦτα μὲν οὖν οἱ τῶν Ιουδαίων ἄρχοντες βούλονται νῦν περικόπτειν τῆς βίβλου, φάσκοντες μὴ γενέσθαι ταῦτα ἐν Βαβυλῶνι· αἰσχυνόμενοι τὸ ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν γεγενημένον.

Καὶ διέστρεψαν τὸν ἑαυτῶν νοῦν. Οἱ γὰρ ἐπίβουλοι καὶ φθορεῖς τῆς ἐκκλησίας γενόμενοι, πῶς δύνανται δίκαια κρίνειν, ἢ καθαρᾷ καρδίᾳ ἀναβλέπειν εἰς τὸν οὐρανόν, τῷ ἄρχοντι τοῦ αἰῶνος τούτου δεδουλωμένοι;

Καὶ ἦσαν ἀμφότεροι κατανενυγμένοι περὶ αὐτῆς. Καὶ γὰρ ἔστιν ἀληθῶς καταλαβέσθαι τὸ εἰρημένον, ὅτι πάντοτε οἱ δύο λαοὶ κατανυσσόμενοι ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτοῖς ἐνεργοῦντος σατανᾶ, βούλονται διωγμοὺς καὶ θλίψεις ἐγείρειν κατὰ τῆς ἐκκλησίας, ζητοῦντες ὅπως διαφθείρωσιν αὐτήν, ἑαυτοῖς μὴ συμφωνοῦντες.

Καὶ παρετηροῦντο φιλοτίμως. Σημειωτέον δὲ τοῦτο, ὅτι ἕως νῦν παρατηροῦνται καὶ περιεργάζονται τὰ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πραττόμενα, οἵ τε ἐξ ἐθνῶν καὶ οἱ ἐκ περιτομῆς Ιουδαῖοι, βουλόμενοι ψευδεῖς μάρτυρας καταφέρειν καθ᾽ ἡμῶν, ὡς ὁ Ἀπόστολος λέγει, Διὰ δὲ τοὺς παρεισαχθέντας ψευδαδέλφους, οἵτινες εἰσῆλθον κατασκοπῆσαι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, ἣν ἔχομεν ἐν Χριστῷ Ιησοῦ.

Εἶδος ἁμαρτίας, τὸ ζητεῖν προσέχειν γυναιξίν.

Καὶ ἐξελθόντες διεχωρίσθησαν ἀπ᾽ ἀλλήλων. Τὸ οὖν Διεχωρίσθησαν ἀπ᾽ ἀλλήλων τῇ ὥρᾳ τοῦ ἀρίστου, τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἐν μὲν τοῖς βρώμασι τοῖς ἐπιγείοις οἱ Ιουδαῖοι τοῖς ἐθνῶν οὐ συμφωνοῦσιν. ἐν δὲ ταῖς θεωρίαις καὶ παντὶ κοσμικῷ πράγματι, τούτοις συνερχόμενοι κοινωνοῦσιν.

Καὶ ἀνετάζοντες ἀλλήλους τὴν αἰτίαν, ὡμολόγησαν τὴν ἐπιθυμίαν. Αὐτοὶ ἑαυτοῖς προφητεύον-

d) Gal. 2, 4.

ſtam integræque fidei Babylone repertam: cujus pudicitia atque caſtitas, ratio fuit ut innoteſceret Daniel Propheta.

v. 4. *Et erat Ioacim dives valde.* Quærenda cauſa eſt; Quomodo enim qui captivi eſſent & Babyloniis mancipati, in unum convenire poterant, quaſi ſui juris eſſent atque liberi? Qua in re conſiderandum eſt, Nabuchodonoſorem, qui eos tranſtulerat, mitius illis uſum eſſe, ac permiſiſſe, ut liberis conventibus, cuncta ex Legis rationibus agerent.

v. 7. *Et meridie ingrediebatur Suſana.* Suſanna Eccleſiæ gerebat figuram. Ioacim vero vir ejus, Chriſti. Hortus ſeu pomarium, vocatio Sanctorum, qui tanquam fructiferæ arbores in Eccleſia plantati ſunt. Babylon, mundus eſt. Duo Seniores, duos populos figurare noſcuntur, qui Eccleſiæ inſidias ſtruunt: alterum qui ex Circumciſione, alterum qui ex Gentibus. Nam quod ait, v. 5. *Fuiſſe conſtitutos populi præſides atque judices*; ideo eſt, quod hoc ævo poteſtatem exercent præſidentque, injuſte judicando juſtos.

v. 8. *Et videbant eam duo Seniores.* Hæc enimvero Iudæorum principes nunc è libro volunt amputare, dicentes ea non geſta eſſe Babylone: quos nempe pudeat, tanti illius per id Tempus Seniorum facinoris.

v. 9. *Et everterunt ſenſum ſuum.* Qui enim Eccleſiæ inſidias ſtruxerunt ejusque corruptores fuerunt, quonam modo juſta judicare poſſint, aut mundo corde in cœlum ſuſpicere, qui principi hujus ſæculi ſint mancipati?

v. 10. *Erantque ambo erga eam ſtimulis agitati.* Vere enim accipi poteſt quod ita dictum eſt; ſemper enim duo populi, ſatanæ, cujus afflatu aguntur, ſtimulis incitati, perſecutionum procellas ærumnasque adverſus Eccleſiam ſuſcitare ſtudent; quærentes qua demum ratione eam corrumpant, cum ſecum ipſi non conſentiant.

v. 12. *Et obſervabant ſollicite.* Id vero animadvertamus operæ pretium eſt; Hactenus ſcilicet obſervare ac curioſius inquirere quæ in Eccleſia fiant, tum Gentiles, tum ex Circumciſione Judæos; qui videlicet falſos teſtes adverſum nos velint ſubornare, quemadmodum ait Apoſtolus, d) *Propter autem ſubintroductos falſos fratres, qui ſubintroierunt explorare libertatem noſtram, quam habemus in Chriſto.*

Pecati genus eſt, quærere ut fœminis attendas animum.

v. 13. *Et egreſſi receſſerunt à ſe mutuo.* Quod ergo à ſe mutuo receſſerunt hora prandii, hoc ſignificat, in terrenis quidem cibis non conſentire Judæos cum Gentibus; in ſenſu vero cunctisque rebus ad ſæculi uſum ſpectantibus, convenire ac communicare.

v. 14. *Et ſciſcitantes ad invicem cauſam, confeſſi ſunt ſuam concupiſcentiam.* Ipſi ſibi vatici-

tur,

ται, ὡς μελλήσουσιν ὑπὸ λογισμῶν ἐλεγχόμενοι λόγον δοῦναι τῷ Θεῷ, ὑπὲρ πάσης ἁμαρτίας ἧς ἔπραξαν, ὡς Σολομὼν λέγει, Ἐτασμὸς δὲ ἀσεβεῖς ὀλεῖ. ἁλίσκονται γὰρ οὗτοι ὑπὸ ἐτάσεως.

Ἐν τῷ παρατηρεῖν αὐτοὺς ἡμέραν εὔθετον. Ποίαν εὔθετον, ἀλλ' ἢ τὴν τοῦ πάσχα, ἐν ᾗ τὸ λουτρὸν ἐν παραδείσῳ τοῖς καιομένοις ἑτοιμάζεται, καὶ Σωσάννα ἀπολουομένη, καθαρὰ νύμφη Θεῷ παρίσταται.

Μετὰ δύο μόνων κορασίων. Ἡνίκα γὰρ ἂν τὸ κατὰ σύνηθες ἐπιθυμῇ λουτρὸν λαβεῖν ἡ ἐκκλησία, ἐξ ἀνάγκης ταύτῃ δύο παιδίσκας δεῖ παρακολουθεῖν. διὰ γὰρ τῆς πίστεως εἰς Χριστὸν, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τῆς πρὸς τὸν Θεὸν λαμβάνει τὸ λουτρὸν ὁμολογοῦσα ἡ ἐκκλησία.

Καὶ εἶπε τοῖς κορασίοις, Ἐνέγκατε δή μοι ἔλαιον. Ὡς πίστις καὶ ἀγάπη, τὸ ἔλαιον καὶ τὰ σμήγματα τοῖς λουομένοις ἑτοιμάζουσι. τίνα δὲ ἦν τὰ σμήγματα, ἀλλ' ἢ τοῦ ἁγίου λόγου ἐντολαί· τί δὲ τὸ ἔλαιον, ἀλλ' ἢ τοῦ ἁγίου Πνεύματος δύναμις, αἷς μετὰ τὸ λουτρὸν ὡς μύρου χρίονται οἱ πιστεύοντες. ταῦτα πάντα διετυποῦτο διὰ τῆς μακαρίας Σωσάννης δι' ἡμᾶς· ἵνα νῦν ἡμεῖς οἱ τῷ Θεῷ πιστεύοντες, μὴ ὡς ξένα τὰ νῦν γενόμενα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ νοήσωμεν, ἀλλ' ἢ πάντα ταῦτα διὰ τῶν Πατριαρχῶν προτετυπωμένα πιστεύσωμεν, καθὰ καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει, Ταῦτα δὲ τυπικῶς συνέβαινεν ἐκείνοις· ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντησαν.

Καὶ ἐξῆλθον κατὰ τὰς πλαγίας θύρας. Προμηνύουσιν ὅτι ὁ βουλόμενος τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ ὕδατος μεταλαβεῖν, ἀποτάξασθαι μὲν ὀφείλει τῇ πλατείᾳ θύρᾳ· διὰ δὲ τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένης εἰσελθεῖν.

Καὶ οὐκ εἶδον τοὺς πρεσβυτέρους. Ὥσπερ γὰρ τότε ἐν τῷ παραδείσῳ συνεκρύβη ὁ διάβολος ἐν τῷ ὄφει, οὕτω καὶ νῦν ἐν τοῖς πρεσβυτέροις ἐγκρυβεὶς, τὴν ἑαυτοῦ ἐνεκίσσησεν ἐπιθυμίαν, ἵνα πάλιν ἐκ δευτέρου διαφθείρῃ τὴν Εὔαν.

Ἰδοὺ αἱ θύραι τοῦ παραδείσου κέκλεινται. Ὦ παρανόμων ἀρχόντων καὶ διαβολικῆς ἐνεργείας μεμεστωμένων. ταῦτα ὑμῖν παρέδωκε Μωϋσῆς; οὕτω δὲ τὸν νόμον ἀναγινώσκοντες ἑτέρους διδάσκετε; ὁ λέγων μὴ φονεύειν, αὐτὸς φονεύεις; ὁ λέγων μὴ ἐπιθυμεῖν, αὐτὸς τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον διαφθείρειν θέλεις;

Καὶ ἐν ἐπιθυμίᾳ σου ἐσμέν. Τί ἀναπείθετε ἄνομοι σώφρονα καὶ ἀκέραιον ψυχὴν λόγοις ψευδέσιν, ἵνα τὴν οἰκείαν ἐπιθυμίαν στήσητε.

Εἰ δὲ μὴ, καταμαρτυρήσομέν σου. Ταῦτα ὑμῶν τὰ ἀπ' ἀρχῆς δεινὰ τολμήματα, διὰ τὸν ἀπ' ἀρχῆς ἐν ὑμῖν ἐμφωλεύσαντα πλάνον. ἦν γὰρ ὄντως μετὰ ταύτης νεανίσκος ἀπ' οὐρανῶν ὑμέτερος· οὐ συγγινόμενος αὐτῇ, ἀλλὰ συμμαρτυρῶν τῇ ἀληθείᾳ.

e) Rom. 2. 15.
f) Prov. 1. 32.
g) 1. Cor. 10. 11.

nantur, sciscitantibus cogitationibus e) redituros esse Deo rationem, pro omnibus quæ peccaverint, quemadmodum Salomon ait, f) *Sciscitatio* (seu examen) *perdet impios*. Capiuntur enim hi sciscitatione.

V. 15. *Dum observarent diem aptum*. Quem porro nisi diem Paschæ, per quem lavacrum in pomario æstuantibus paratur, & Susanna lavans, munda Deo sponsa sistitur.

Cum duabus solis puellis. Quando enim Ecclesia ex more cupit lavacrum suscipere, duas necessario ancillas comites habet. Etenim Ecclesia per Fidem in Christum & per Charitatem in Deum confessa recipit lavacrum.

V. 17. *Dixitque puellis, Afferte mihi oleum*. Proinde fides & charitas, oleum & smigmata lavantibus parant. Quænam vero smigmata, nisi Verbi mandata? quod nam autem oleum, nisi virtus Spiritus sancti; quibus post lavacrum tanquam unguento Fideles perunguntur. Cuncta hæc per beatam Susannam nostri causa figurabantur: ne modo scilicet, qui Deo credimus, ea quæ impræsentiarum in Ecclesia fiunt, tanquam nova ac peregrina existimemus, sed cuncta hæc olim per Patriarchas figurata credamus, quemadmodum etiam Apostolus g) ait, *Hæc contingebant illis in figuris. Scripta autem sunt ad nostram exhortationem, in quos fines seculi devenerunt*.

V. 18. *Et exierunt per posticum*. Nempe præsignantes, qui velit in pomario aqua intingi, debere nuntium remittere portæ latæ, h) & per arctam & coangustatam ingredi.

Et non viderunt Seniores. Quemadmodum enim tunc in pomario (Paradiso) delituit diabolus in serpente,* sic nunc quoque in Senioribus latitans, sua illos concupiscentia accendit, ut rursus denuo corrumperet Evam.

V. 19. *Ecce ostia pomarii clausa sunt*. O sceleratos Judices plenosque diabolico afflatu! Num hæc vobis tradidit Moyses? Sicne legentes Legem alios docetis? i) *Qui dicis non mœchandum, mœcharis?* Qui prædicas non faciendum homicidium, homicidium facis? Qui dicis non concupiscendum, ipse uxorem proximi corrumpere cupis?

Et in concupiscentia tui sumus. Vt quid scelesti castam animam atque simplicem verbis mendacibus à mentis sententia avocatis, ut libidinem vestram statuatis?

V. 21. *Quod si nolueris, dicemus contra te testimonium*. Hæc vestra ab initio projectæ mentis causa improba, Seductoris gratia qui in vobis ab initio latitaret. Erat namque vere cum ea vester è cœlis Juvenis, k) non qui cum illa commisceretur, sed qui testis foret veritati.

h) Matth. 7. 13. 14.
i) Rom 2. 22. * Genes. 3.
k) Id est Daniel, spiritu prophetico præsens.

Καὶ ἀνεστέναξεν Σωσάννα. Τούτων οὖν τῶν ῥημάτων ἀκούσασα ἡ μακαρία Σωσάννα, κατενύγη τὴν καρδίαν, καὶ ἔφραξε τὸ στόμα, μὴ βουλομένη ὑπὸ ἀνόμων πρεσβυτέρων μιανθῆναι. ἔστι δὲ καὶ καταλαβέσθαι ἀληθῶς τὸ συμβὰν ἐπὶ τῇ Σωσάννῃ. τοῦτο γὰρ νῦν καὶ ἐπὶ τῇ ἐκκλησίᾳ πληρούμενον εὕροις. ἡνίκα γὰρ οἱ δύο λαοὶ συμφωνήσουσι διαφθεῖραι τινὰς τῶν ἁγίων, παρατηροῦνται ἡμέραν εὔθετον, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, προσευχομένων ἐκεῖ πάντων καὶ τὸν Θεὸν ὑμνούντων, ἐπιλαβόμενοι ἕλκουσι τινὰς, καὶ κρατοῦσι λέγοντες, Δεῦτε, συγκαθέσθε ἡμῖν, καὶ τοὺς θεοὺς θρησκεύετε· εἰ δὲ μὴ, καταμαρτυρήσομεν ὑμῶν. Τοὺς δὲ μὴ βουλομένους, προσάγουσιν αὐτοὺς πρὸς τὰ βήματα καὶ κατηγοροῦσιν, ὡς ἐναντία τοῦ δόγματος καίσαρος πράττοντας, καὶ κατακρίνουσι θανάτῳ.

Στενά μοι πάντοθεν. Ἴδετε ῥήματα σωφρονούσης γυναικὸς, καὶ Θεῷ μεμελημένης. Στενά μοι φησὶ πάντοθεν· ἡ γὰρ ἐκκλησία οὐ μόνον ὑπὸ Ἰουδαίων θλίβεται καὶ στενοχωρεῖται, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἐθνῶν, καὶ ὑπὸ τῶν λεγομένων μὲν, οὐκ ὄντων δὲ Χριστιανῶν· οἱονεὶ τὸ σῶφρον καὶ εὐπαθὲς ταύτης ἐνορῶντες, φθείρειν ταύτην βιάζονται.

Εάν τι γὰρ τοῦτο πράξω, θάνατός μοι ἐστίν. Τὸ γὰρ παρακοῦσαι Θεοῦ, καὶ ὑπακοῦσαι ἀνθρώποις, θάνατον κόλασιν αἰώνιον ἐργάζεται.

Εαν δὲ μὴ πράξω, οὐκ ἐκφεύξομαι τὰς χεῖρας ὑμῶν. Καὶ τοῦτο ἀληθὲς εἴρηκεν. οἱ γὰρ προσαγόμενοι ἕνεκεν τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, ἐὰν μὲν πράξωσι τὸ ὑπ' ἀνθρώπων κελευόμενον, ἀποθνήσκουσι τῷ Θεῷ· ζήσουσι δὲ ἐν κόσμῳ. ἐὰν δὲ μὴ πράξωσι τὸ ὑπὸ ἀνθρώπων κελευόμενον, οὐκ ἐκφεύγουσι τὰς χεῖρας τῶν δικαστῶν, ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων κατακρινόμενοι.

Αἱρετόν μοι ἐστὶ μὴ πράξασαν. Τοῦτο γὰρ διαφορώτερον, ἀποθανεῖν ὑπὸ ἀνθρώπων ἀδίκων, ἵνα παρὰ Θεῷ ζήσωσιν· ἢ συνθεμένους αὐτοῖς, καὶ ἀπολυθέντας ὑπ' αὐτῶν, ἐμπεσεῖν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ.

Καὶ ἀνεβόησε φωνῇ μεγάλῃ. Πρὸς τίνα οὖν ἀνεβόησεν ἡ Σωσάννα, ἀλλ' ἢ πρὸς Θεὸν, ὡς Ησαΐας λέγει, Τότε βοήσεις, καὶ ὁ Θεὸς εἰσακούσεταί σου. ἔτι λαλοῦντός σου ἐρεῖ, Ἰδοὺ πάρειμι.

Ἀνεβόησαν καὶ οἱ δύο πρεσβύτεροι κατέναντι αὐτῆς. Οἱ γὰρ ἄνομοι οὐ παύονται βοῶντες καθ' ἡμῶν, καὶ λέγοντες, Αἶρε ἐκ τῆς γῆς τοὺς τοιούτους. οὐ γὰρ καθῆκον αὐτοὺς ζῆν.

Εὐαγγελικῶς ἡ Σωσάννα κατεφρόνησε τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, ἵνα σώσῃ τὴν ψυχὴν ἑαυτῆς ἐκ θανάτου. θάνατος δὲ ψυχῆς, ἡ ἁμαρτία. ἐξαιρέτως δὲ ἡ μοιχεία. ἐπειδὴ γὰρ ἡ συναφθεῖσα τῷ Χριστῷ ψυχὴ, ἀποστᾶσα τῆς πίστεως εἰς τὸν διηνεκῆ παραπέμπεται θάνατον, τὴν αἰώνιον κόλασιν, πρὸς πίστιν τούτου καὶ ἐπὶ τῶν σωματικῶν γάμων παραλυομένων καὶ διορυττομένων, θάνατον ὥρισεν ὁ νόμος ἐπιτίμιον.

Καὶ δραμὼν ὁ εἷς, ἤνοιξε τὰς θύρας. Τὴν πλατεῖαν καὶ εὐρύχωρον ὁδὸν ἐπιδεικνύων, δι' ἧς οἱ τούτοις πειθόμενοι ἀπόλλυνται.

l) Esai. 58. 9.

v. 22. *Et ingemuit Susanna.* His itaque verbis auditis, beata Susanna doloris aculeum animo sensit, osque obturavit, quæ nollet scelestissimorum Seniorum injuria constuprari. Licet vero etiam vere intelligere, quod in Susanna contigit. Hoc enim nunc quoque in Ecclesia impleri invenias. Cum enim duo populi consenserint, ut quosdam de Ecclesia perdant, diem aptum observant: ingressique in domum Dei, cunctis ibi orantibus Deumque laudantibus, apprehensos quosdam trahunt, tenentque dicentes, *Venite, idemque ipsi ac nos sentite, ac diis cultum adhibete. Quod si nolueritis, testimonium adversum vos dicemus.* Eos autem qui noluerint, ad tribunalia adducunt, & accusant velut qui agant contra decretum Cæsaris, ac morte eos damnant.

Angustiæ sunt mihi undique. Videte verba castæ mulieris, ac cujus Deo cura est. *Angustiæ*, inquit, *sunt mihi undique.* Ecclesia enim nedum à Judæis affligitur ac angustias patitur, verum etiam à Gentibus; nec non ab iis qui Christiani dicuntur, nec tamen sunt. Ejus enim pudicitiam ac felicitatem velut contuentes, corrumpere eam nituntur.

Sine enim hoc egero, mors mihi est. Deo enim inobedientem esse, ac hominibus obedire, æternam mortem ac supplicium parit.

Si autem non egero, non effugiam manus vestras. Hoc quoque vere dixit. Qui enim adducuntur propter nomen Dei, siquidem fecerint quod jubentur ab hominibus, Deo moriuntur, ac in mundo vivunt. Si autem non egerint quod illi imperant, non effugiunt Judicum manus, à quibus ipsis morte damnantur.

v. 23. *Melius est mihi sine opere.* Hoc namque præstantius; ab iniquis hominibus mori, ut cum Deo vivant; quam illis consentiendo, & ab eis solutos, incidere in manus Dei.

v. 24. *Et clamavit voce magna.* Ad quem rogo clamavit Susanna, nisi ad Deum, quemadmodum ait Esaias, l) *Tunc clamabis, & Deus exaudiet te: Adhuc loquente se dicet, Ecce adsum.*

Clamaverunt & duo Seniores contra eam. Iniqui enim & improbi non cessant clamare adversum nos, & dicere, *Tolle è terra, qui tales sint: non enim decet eos vivere.*

Evangelico sensu, Susanna contempsit eos, qui occidunt corpus, m) ut salvaret animam suam à morte. Nam peccatum, mors animæ est: præsertim autem mœchia. Quia enim anima Christo copulata, discessione à fide in perennem traditur mortem (pœnam scilicet æternam) ad ejus rei fidem, violato quoque corporalium nuptiarum fœdere perversisq; thalamis, Lex pœnam mortis indixit.

v. 25. *Et cucurrit unus, & aperuit ostia.* Nempe latam & spatiosam ostendens viam, quam incedendo, qui illis morem gerunt, pereunt.

Hoc

m) Matth. 10. 28.

Ἡ δὲ Σωσάννα ἦν τρυφερὰ σφόδρα. Οὐ κάλλος περὶ σῶμα πορνικὸν, ὃν τρόπον περιέκειτο τῇ Ἰεζάβελ, οὐδὲ ὄψις ποικίλοις χρώμασι πεφυκωμένη· ἀλλ' εἶχε κάλλος πίστεως καὶ σωφροσύνης καὶ ἁγιασμοῦ.

Ἔθηκαν τὰς χεῖρας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς. Ἵνα κἂν ἐν τῷ ἅψασθαι αὐτῆς, τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας τὸν κόρον πλέσωσι.

Ἡ δὲ ἦν κλαίουσα. Διὰ γὰρ τῶν δακρύων ἐφείλκετο τὸν ἀπ' οὐρανῶν Λόγον, τὸν μέλλοντα διὰ δακρύων ἐγείρειν τὸν Λάζαρον τεθνηκότα.

Καὶ ἐπίστευσεν αὐτοῖς ἡ συναγωγή. Δεῖ οὖν ἡμᾶς ἐν παντὶ πράγματι ἑδραίους γενομένους, μὴ τοῖς ψευδέσιν προσέχειν, μηδὲ προσώποις ἀρχόντων εὐκόλως συναρπαζομένους πείθεσθαι, γινώσκοντας ὅτι λόγον ἔχομεν δοῦναι τῷ Θεῷ. ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ στοιχοῦντες, καὶ τὸ ἀκριβὲς τῆς πίστεως ἐπιζητοῦντες, εὐάρεστοι ἐσόμεθα τῷ Θεῷ.

Καὶ εἰσήκουσεν ὁ Θεὸς τῆς φωνῆς αὐτῆς. Ὅσοι γὰρ ἐπικαλοῦνται αὐτὸν ἐκ καθαρᾶς καρδίας, τούτων ὁ Θεὸς ὑπακούει· ὅσοι δὲ ἐν δόλῳ καὶ ὑποκρίσει, ἀποστρέφει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπ' αὐτῶν.

Πεπαλαιωμένε ἡμερῶν κακῶν· Ἐπειδὴ δὲ φθάσαντες ἐν τῷ προοιμίῳ, διηγησάμεθα, ὅτι οἱ δύο πρεσβύτεροι εἰς τύπον ἀναφέρονται τῶν δύο λαῶν, τοῦ τε ἐκ περιτομῆς καὶ τοῦ ἐξ ἐθνῶν, οἳ καὶ ἀεὶ ἐπίβουλοι γίνονται τῆς ἐκκλησίας· ἴδωμεν τὰ ῥήματα αὐτοῦ τοῦ Δανιὴλ, καὶ μάθωμεν ὅτι ἐν μηδενὶ ἡμᾶς διαψεύδεται ἡ γραφή. Τῷ γὰρ πρώτῳ πρεσβυτέρῳ διαλεγόμενος, ὡς νομοθέτῃ ἐπιτιμᾷ· τῷ δὲ ἑτέρῳ, ὡς ἐθνικῷ διαλέγεται, Σπέρμα Χαναὰν ἀποκαλῶν. καίτοι ὄντα ἐν περιτομῇ.

Ἤδη γὰρ ἄγγελος Θεοῦ. Δηλοῖ δὲ, ὅτι ἡνίκα προσηύξατο ἡ Σωσάννα πρὸς τὸν Θεὸν, εἰσηκούσθη, τότε ἐξαπεστάλη ὁ ἄγγελος βοηθήσων αὐτῇ, ὃν τρόπον ἐπὶ τοῦ Τωβία καὶ τῆς Σάῤῥας συνέβη. προσευξαμένων γὰρ αὐτῶν, τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ αὐτῇ ὥρᾳ εἰσηκούσθη ἡ δέησις ἀμφοτέρων, καὶ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Ῥαφαὴλ ἰάσασθαι τοὺς δύο.

Καὶ ἀνέστησαν ἐπὶ τοὺς δύο πρεσβυτέρους. Ἵνα πληρωθῇ τὸ εἰρημένον, Ὁ ὀρύσσων βόθρον τῷ πλησίον αὐτοῦ, εἰς αὐτὸν ἐμπεσεῖται.

Προσέχειν οὖν ὀφείλομεν πᾶσιν, ἀγαπητοὶ, φοβούμενοι μή τις ἔν τινι παραπτώματι κρατηθεὶς, αὐτὸς τῆς αὐτοῦ ψυχῆς ἔνοχος γένηται, γινώσκοντες ὅτι ἔκδικος ὁ Θεὸς περὶ πάντων γίνεται. αὐτὸς ὢν ὁ λόγος * ὀφθαλμός· λανθάνει δὲ τοῦτον τῶν ἐν κόσμῳ πραττομένων οὐδέν. δι' ὃ ἀεὶ ἐγρήγοροι καρδίας καὶ σωφρόνως βιοῦντες, τὴν Σωσάνναν μιμησώμεθα.

v. 30. *Porro Susanna erat delicata valde.* Non quod meretricios fucos corpori adspersos haberet, uti habebat Iezabel, aut ve oculos variis pigmentis cerussâq; ac minio oblitos; sed fidei & castitatis ac sanctimoniæ decore pollebat.

v. 34. *Et posuerunt manus super caput ejus.* Vt vel ejus contactu, libidinem suam exsatiarent.

v. 35. *At illa flebat.* Lacrymis enim & fletu è cœlis Verbum excibat, quod lacrymis suscitaturum erat n) mortuum Lazarum.

v. 51. *Et credidit eis multitudo.* Operæ pretium igitur est, ut in omni firmi negotio, mendacibus animum non attendamus; nec facile Judicum personis ut obsequamur adduci nos sinamus, qui nos Deo rationem reddituros esse non nesciamus: sed sectando veritatem, accuratam fidei rationem inquirendo, Deo accepti erimus.

v. 44. *Et exaudivit Deus vocem ejus.* Quicunque enim invocant eum ex corde puro, hos exaudit Deus: quicunque vero in dolo & hypocrisi, ab eis Deus faciem suam avertit.

v. 52. *Inveterate dierum malorum.* Quia jam initio ipsoque exordio exposuimus, duos Seniores assumi in typum duorum populorum, ejus scilicet qui ex Circuncisione & qui ex Gentibus, qui semper Ecclesiæ insidias struunt, videamus ipsas Danielis voces, ac intelligamus, nulla re nos Scripturam fallere. Nam primum Seniorem alloquens, ut Legisperitum eum increpat: alteri vero ut Gentili loquitur, v. 56. *Semen Chanaan* ipsum vocans: tametsi in Circuncisione & Judæus erat.

v. 55. *Jam enim Angelus Dei.* Porro ostendit, quo tempore Susanna ad Deum oravit, fuitque exaudita, missum ei fuisse Angelum, qui eam adjuvaret, haud secus ac se res in Tobia o) & Sarra habuit: Ambobus enim eadem die eademque hora orantibus, exaudita est amborum oratio, missusque est Angelus Raphael, qui eos sanaret.

v. 16. *Et consurrexerunt adversus duos Seniores.* Ut impleretur quod dictum est, p) *Qui fodit foveam proximo suo, incidet in eam.*

In omnibus itaque attendere debemus, Charissimi, timentes ne quis in aliquo delicto deprehensus, suæ ipsius animæ obnoxius fiat, scientes quia vindex est Deus de omnibus: cum Verbum ipsum sit oculus, quem nihil latet, eorum quæ in mundo fiunt. Idcirco semper pervigiles animo ac caste viventes, Susannam imitemur.

* Cotelerius T. 2. monument. p. 525. legit: αὐτὸς ὢν ὅλος ὀφθαλμός.

n) Joan. 11. 35.
o) Tob 3. 24.
p) Prov. 26. 27.

ΤΟΥ͂ ἉΓΙΩΤΆΤΟΥ ἹΠΠΟΛΎΤΟΥ ἘΠΙΣΚΌΠΟΥ ῬΏΜΗΣ.

ΤΗΝ ἀκρίβειαν τῶν χρόνων τῆς γεγενημένης αἰχμαλωσίας τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ἐν Βαβυλῶνι ἐπιδείξασθαι βουλόμενος, καὶ τὰς τοῦ μακαρίου Δανιὴλ τῶν ὁραμάτων προφητείας· τήν τε τούτου ἐν Βαβυλῶνι ἐκ παιδὸς ἀναστροφὴν, προσέρχομαι καὶ αὐτὸς μαρτυρήσων ὁσίῳ καὶ δικαίῳ ἀνδρὶ προφήτῃ καὶ μάρτυρι Χριστοῦ γεγενημένῳ· ὃς οὐ μόνον τὰ τοῦ βασιλέως Ναβουχοδονόσορ ὁράματα τοῖς τότε καιροῖς ἀπεκάλυψεν, ἀλλὰ καὶ ὁμοίους αὐτῷ παῖδας ἐκδιδάξας, μάρτυρας πιστοὺς ἐν κόσμῳ προήγαγεν· οὗτος τοίνυν γίνεται κατὰ τοὺς χρόνους τῆς προφητείας τοῦ μακαρίου Ἱερεμίου, τῆς δὲ βασιλείας Ἰωακεὶμ τοῦ Ἐλιακείμ· ὃς ἅμα τοῖς λοιποῖς αἰχμαλώτοις ληφθεὶς, ἄγεται μετ' αὐτῶν εἰς Βαβυλῶνα. πέντε γὰρ οὗτοι υἱοὶ γίνονται τοῦ μακαρίου Ἰωσίου, Ἰωάχας, Ἐλιακεὶμ καὶ Ἰωάνναν. Σεδεκίας, ὁ καὶ Ἰεχονίας, καὶ Σαδούμ. καὶ ὁ μὲν Ἰωάχας, μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ χρίεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ εἰς βασιλέα, ὢν ἐτῶν κγ΄. ἐπὶ τοῦτον ἀναβαίνει Φαραὼ Νεχαὼ, ἐν τῷ μηνὶ τῷ τρίτῳ τῆς βασιλείας αὐτοῦ· καὶ λαβὼν αὐτὸν δέσμιον, ἄγει εἰς Αἴγυπτον· καὶ ἐπιτίθησι φόρον τῇ γῇ, ἑκατὸν τάλαντα ἀργυρίου, καὶ δέκα τάλαντα χρυσίου. καὶ καθιστᾷ ἀντ' αὐτοῦ Ἐλιακεὶμ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ βασιλέα ἐπὶ τῆς γῆς, ὃν μετωνόμασεν Ἰωακεὶμ, ἐπὶ ἔτη ἕνδεκα. ἐπὶ τοῦτον ἀνέβη Ναβουχοδονόσορ βασιλεὺς Βαβυλῶνος, καὶ λαβὼν αὐτὸν δέσμιον, ἄγει εἰς Βαβυλῶνα, καὶ μέρος τι τῶν σκευῶν οἴκου τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ. οὗτος κατάκλειστος γενόμενος, ὡς φίλος τοῦ Φαραὼ καὶ ὑπ' αὐτοῦ βασιλεὺς κατασταθεὶς, ἐν τῷ λζ΄ ἔτει ἐξάγεται ὑπὸ Εὐιλὰτ Μαρωδὰχ βασιλέως Βαβυλῶνος, καὶ ἔκειρεν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν, καὶ ἦν αὐτοῦ σύμβουλος, καὶ ἤσθιεν ἐν τῇ τραπέζῃ αὐτοῦ ἕως τῆς ἡμέρας ἧς ἀπέθανε. τούτου οὖν μεταχθέντος, βασιλεύει ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωακεὶμ, * ἔτη τρία. καὶ ἐπὶ τοῦτον ἀνέβη Ναβουχοδονόσορ, καὶ μετοικίζει αὐτόν τε καὶ τοῦ λαοῦ δέκα χιλιάδας ἀνδρῶν εἰς Βαβυλῶνα· καὶ καθιστᾷ ἀντ' αὐτοῦ τὸν ἀδελφὸν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὃν καὶ μετωνόμασε Σεδεκίαν· μεθ' οὗ ὅρκια καὶ συνθήκας ποιησάμενος, ἄπεισιν εἰς Βαβυλῶνα. οὗτος βασιλεύσας ἔτη ια΄ ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν ἑαυτὸν πρὸς Φαραὼ βασιλέα Αἰγύπτου· ἐν δὲ τῷ δεκάτῳ ἔτει ἦλθεν ἐπ' αὐτὸν Ναβουχοδονόσορ ἐκ γῆς Χαλδαίων, καὶ περιεχαράκωσε τὴν πόλιν καὶ περικάθισεν αὐτὴν κύκλωθεν, καὶ συνέσχεν αὐτὴν πάντοθεν. ὅθεν οἱ πλείονες αὐτῶν ἐν λιμῷ διεφθάρησαν· οἱ δὲ ἐν ῥομφαίᾳ ἀπώλοντο· τινὲς δὲ αὐτῶν αἰχμάλωτοι ἐλήφθησαν, ἡ δὲ πόλις ἐνεπυρίσθη ἐν πυρί· καὶ ὁ ναὸς καὶ τὸ τεῖχος καθηρέθη. καὶ πάντας τοὺς θησαυροὺς τοὺς εὑρεθέντας ἐν οἴκῳ Κυρίου, ἔλαβεν ἡ δύναμις τῶν Χαλδαίων, καὶ πάντα τὰ σκεύη, τά τε χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ· καὶ πάντα

SANCTISSIMI HIPPOLYTI ROMÆ EPISCOPI.

CUi constitutum sit, ut diligenter ostendam tempora captivitatis Babylonicæ filiorum Israel, ac beati Danielis Visionum oracula (ejus scilicet à puero Babylone vitam ac conversationem) venio & ipse ut Viro sancto & justo Prophetæ Christique Martyri testimonium perhibeam. Is namque nedum Regis Nabuchodonosoris visa per hæc tempora declaravit, verum etiam ei similes Pueros edocens, fideles in mundo Testes produxit. Natus itaque Daniel est, quo tempore beatus Jeremias Propheta claruit, & quo Joacim filius Eliacim Rex fuit. Is una cum reliquis captivis ac manubiis captus, pari sorte Babylonem ducitur. Sunt enim hi quoque beati Josiæ filii, Joachas, q) Eliacim & Joannan; Sedecias (qui & Jechonias) & Sedum. Et quidem Joachas post mortem patris à populo in Regem ungitur, cum esset annorum trium supra viginti. Adversus hunc ascendit Pharao Nechao mense tertio regni ejus; vinctumque captum ducit in Ægyptum, ac multam terræ imposuit, centum talenta argenti, & decem auri. Constituitque pro eo Regem super terram fratrem ejus Eliacim, cui nomen vertit Joacim, annis undecim. Adversus hunc ascendit Nabuchodonosor r) Rex Babylonis, vinctumque captum, Babylonem ducit, partemque vasorum domus, quæ erant Jerosolymis. Hic, cum in carcerem conjectus esset eoque teneretur, ut qui Pharaonis amicus extitisset, & ab eo Rex constitutus fuisset, anno septimo supra tricesimum educitur ab s) Evilat Marodach Rege Babylonis; detunditque illius caput, & erat ei à consiliis, & comedebat in mensa ejus, ad eum usque diem, quo mortuus est. Cum hic igitur abductus fuisset, regnat filius ejus Joacim annis tribus. Ascenditque in eum Nabuchodonosor, ejusque ac reliqua plebis, decem millia virorum Babylonem traducit; atque ejus patruum Regem pro eo constituit, quem mutato nomine Sedeciam vocavit: pactisque cum eo juramentis ictoque fœdere, Babylonem redit. Hic, cum regnasset annos undecim, ab eo deficiens, in Pharaonis Regis Ægypti partes transivit. Anno itaque decimo, venit in eum ex Chaldæa Nabuchodonosor, urbemque vallo cinxit atque obsedit, omnique ex parte arctavit. Quamobrem magna eorum pars fame interierunt: alii gladio cæsi; nonnulli inter spolia ac manubias capti: Urbs igne succensa; templum murique destructi. Omnes thesauros inventos in domo Domini

χαλ-

q) 4. Reg. 23. 30.
r) 4. Reg. 24. 10.

s) 4. Reg. 25. 27.
* al. τριμήνιον, menses tres.

χαλκὸν ἐξέκοψεν Ναβουζαρδὰν ὁ ἀρχιμάγειρος, καὶ ἤνεγκε αὐτὰ εἰς Βαβυλῶνα. αὐτὸν δὲ τὸν Σεδεκίαν διὰ νυκτὸς φεύγοντα μετὰ ἀνδρῶν ἑπτακοσίων, κατεδίωξεν ἡ δύναμις τῶν Χαλδαίων, καὶ κατέλαβον αὐτὸν ἐν Ἱεριχῷ, καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς βασιλέα Βαβυλῶνος εἰς Ῥεβλαθά. καὶ ἐκρίθη μετ' αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς ἐν θυμῷ, ἐν τῷ παραβεβηκέναι αὐτὸν τὸν ὅρκον Κυρίου, καὶ τὴν διαθήκην ἣν διέθετο πρὸς αὐτόν, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ἔσφαξεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς Σεδεκίου ἐξετύφλωσεν. καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ἐν πέδαις σιδηραῖς καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Βαβυλῶνα· καὶ ἦν ἀλήθων ἐν τῷ μύλωνι, ἕως τῆς ἡμέρας ἧς ἀπέθανεν. καὶ ἐν τῷ ἀποθανεῖν αὐτὸν, λαβόντες τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἔρριψαν ὀπίσω τοῦ τείχους Νινευΐ. ἐπὶ τούτου πεπλήρωται ἡ προφητεία Ἱερεμίου, λέγοντος, Ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος. Ἐὰν γενόμενος γένηται Ἰεχονίας υἱὸς Ἰωακεὶμ βασιλεὺς Ἰούδα ἀποσφράγισμα ἐπὶ τῆς χειρός μου τῆς δεξιᾶς, ἐκεῖθεν ἐκσπάσω σε, καὶ δώσω σε εἰς χεῖρας τῶν ζητούντων τὴν ψυχήν σου. ὧν σὺ εὐλαβῇ ἀπὸ προσώπου αὐτῶν, εἰς χεῖρας τῶν Χαλδαίων. καὶ ἀπορρίψω σε καὶ τὴν μητέρα σου τὴν τεκοῦσάν σε εἰς γῆν οὗ οὐκ ἐτέχθης ἐκεῖ· κἀκεῖ ἀποθανεῖσθε. εἰς δὲ τὴν γῆν ἣν αὐτοὶ εὔχονται ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν, οὐ μὴ ἐπιστρέψω σε. ἠτιμώθη Ἰεχονίας ὡς σκεῦος ἄχρηστον, οὗ οὐκ ἔστι χρεία, διότι ἐξερρίφη καὶ ἐξεβλήθη εἰς γῆν ἣν οὐκ ᾔδει. γῆ ἄκουε λόγον Κυρίου, γράψον τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐκκήρυκτον ἄνθρωπον. ὅτι οὐ μὴ αὐξηθῇ ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ καθήμενος ἐπὶ θρόνου Δαβὶδ ἄρχων ἔτι ἐν τῷ Ἰούδα. γεγένηται οὖν ἡ αἰχμαλωσία αὐτοῖς εἰς Βαβυλῶνα μετὰ τὴν ἔξοδον τὴν ἐξ Αἰγύπτου. τοῦ οὖν λαοῦ παντὸς μετοικισθέντος καὶ τῆς πόλεως ἐρημωθείσης, τοῦ τε ἁγιάσματος καθῃρημένου εἰς τὸ πληρωθῆναι τὸν λόγον Κυρίου, ὃν ἐλάλησεν διὰ στόματος τοῦ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος, ὅτι ἔρημον ἔσται τὸ ἁγίασμα ἑβδομήκοντα ἔτη· εὑρίσκομεν τὸν μακάριον Δανιὴλ ἐν Βαβυλῶνι προφητεύσαντα, καὶ ἔκδικον τῆς Σωσάννης γενόμενον.

abstulit exercitus Chaldæorum, cunctaque vasa aurea & argentea: omneque æs contrivit Nabuzardam princeps coquorum, & tulit ea in Babylonem. Ipsum vero Sedeciam per noctis silentia fugientem cum septingentis viris, persecutus exercitus Chaldæorum, inque Jericho eum assecutus, adduxit ad Regem Babylonis in Reblatha: qui judicio de illo in ira furoris instituto, ob violatum Domini jusjurandum, & fœdus, quod cum illo pepigerat; ejus filios coram ipso jugulavit, ac Sedeciæ oculos cœcavit, ipsumque ferreo vinxit pondere, ac Babylonem duxit, ubi erat molens in molendino donec diem obiit. Defunctique arreptum cadaver, retro muros projecerunt. In eo completum Jeremiæ oraculum, t) dicentis: *Vivo ego, dicit Dominus; Quia si fuerit Iechonias filius Ioacim Rex Iuda annulus in manu dextera mea, inde evellam te. Et dabo te in manu quærentium animam tuam, in manu à quorum facie tu formidas, in manu Chaldæorum. Et projiciam te, & matrem qua peperit te, in terram alienam, & moriemini ibi. In terram autem quam votis expetunt animabus suis, non reducam te. Inhonoratus est Iechonias, ut vas inutile, cujus nullus est usus; idcirco projectus est atque ejectus in terram, quam non noverat. Audi terra sermonem Domini. Scribe virum istum abdicatum, quia ex semine ejus non adolescet Princeps qui sedeat in sede David in Iuda.* Contingit ergo captivos transferri Babylonem, postquam exierant ex Ægypto. Cum ~~igitur populus omnis translatus~~ fuisset, civitas quoque desolata ac destructa sanctificatio est, ut impleretur sermo Domini, quem locutus erat per os Jeremiæ Prophetæ, dicentis, u) *Quia desolata erit sanctificatio annis septuaginta;* invenimus beatum Danielem Babylone vaticinatum esse ac Susannæ vindicem extitisse.

t) Jer. 22. 24. u) Jerem. 25. 11.

Joh. Mabillonius in Itinere Italico p. 94.

In Bibliotheca Chigiana (Romæ) omnibus præstat Codex Græcus insignis, ab annis minimum octingentis scriptus, continens quatuor Prophetas majores, item *breve commentarium in somnium Nabuchodonosoris* à S. Hippolyto martyre & Episcopo compositum.

IN ZACHARIAM.

Meminit ante Nicephorum & alios juniores S. Hieronymus, tum in Catalogo tum præf. in suos ad Zachariam commentarios: *Scripsit in hunc Prophetam Origenes duo volumina, usque ad tertiam partem libri à principio. Hippolytus quoque edidit commentarios, & Didymus quinque explanationum libros me rogante dictavit, quos cum aliis tribus in Oseo & mihi προσεφώνησεν. Sed tota illorum ἐξήγησις allegorica fuit, & historia vix pauca tetigerunt.*

IN CANTICUM TRIUM PUERORUM.

Catena Patrum in Psalmos & Cantica S. Scripturæ T. 3. edit. Corderianæ p. 951. ad vers. 87.

Εὐλογεῖτε Ἀνανία, Ἀζαρία, Μισαὴλ τὸν κύριον· εὐλογεῖτε Ἀπόστολοι, Προφῆται καὶ μάρτυρες κυρίου τὸν κύριον, ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Benedicite Anania, Azaria, Misael Domino: benedicite Apostoli, Prophetæ & Martyres Domini Domino, laudate & superexaltate eum in sæcula.

ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ῬΩΜΗΣ.

Θαυμάσια δέ ἐστιν, ἀγαπητοὶ, τὰ ὑπὸ τῶν τριῶν παίδων ἐν τῇ καμίνῳ λεγόμενα· πῶς οὐδὲν παρέλιπον τῶν ἐκτισμένων, ἵνα μὴ ὡς ἐλεύθερον αὐτεξούσιον νομισθῇ· ἀλλὰ πάντα συμπεριλαβόντες, καὶ ὀνομάσαντες τὰ ἐπουράνια καὶ τὰ ἐπίγεια καὶ τὰ καταχθόνια, πάντα δοῦλα ἔδειξαν εἶναι τοῦ Θεοῦ τοῦ πάντα διὰ τοῦ λόγου κτίσαντος, ἵνα μή τις καυχήσηται ὡς ἀγέννητόν τι ἢ ἄναρχον εἴη τῶν κτισμάτων.

HIPPOLYTI EPISCOPI ROMANI.

Admiranda sunt, ô dilecti, quæ à tribus pueris in camino dicta sunt: quomodo nihil ex rebus creatis prætererierunt, ut nempe nihil quasi liberum vel sui juris esse putaretur; sed cum omnia comprehendissent ac nominassent tam cælestia quam terrestria & subterrestria, omnia Deo subjecta esse ostenderunt; ut qui omnia verbo creaverit; ne quis ullam creaturam vel increatam vel sine principio esse gloriaretur.

IN S. MATTHÆI EVANGELIUM.

Hieronymus præf. in Matthæum: *Legisse me fateor ante annos plurimos in Matthæum, Origenis quinque volumina, & totidem ejus homilias, commaticumque interpretationis genus, & Theophili Antiochenæ Urbis Episcopi commentarios: Hippolyti quoque martyris & Theodori Heracleotæ, Apollinariique Laodiceni ac Didymi Alexandrini: & Latinorum Hilarii, Victorini, Fortunatiani opuscula, è quibus etiamsi pauca carperem, dignum aliquid memoria scriberetur.*

APOLOGIA PRO JOHANNIS EVANGELIO ET APOCALYPSI.

Vide supra p. 82. ad laterculum marmoreum, in quo hujus scripti mentio. *Εἰς τὴν ἐν Πάτμῳ τοῦ θεολόγου Ἀποκάλυψιν*, Syncellus p. 358. In Bibl. Bodlejana inter libros Huntingtonianos exstat Arabice explanatio Apocalypseos ex Severo, Hippolyto & aliis, quam latine versam præstantissimo Viro Johanni Gagnierio fortasse debebunt eruditi. Memorat & Hebed Jesu in Catalogo librorum Chaldaicorum, Hippolyti Apologiam pro Apocalypsi & Evangelio Johannis. Utrum Commentarius in Apocalypsin quo. Jo. Oporinus Principem Palatinum Ottonem Henricum donavit teste Mich. Neandro in Erotematibus linguæ Hebreæ p. 454. & cujus velut exstantis meminit Sixtus Senensis, diversus habendus sit à libro de Antichristo, alii viderint.

ΕἸΣ ΠΑΝΤΟΊΑΣ ΠΑΛΑΙᾺΣ ΚΑῚ ΝΈΑΣ ΓΡΑΦΆΣ.

Innuit idem Syncellus Hippolytum plerosque utriusque fœderis libros omnis generis, vel selecta ex illis loca illustrasse, in verbis quæ habes descripta p. 42. Incertum ex quo illius Commentario repetita sunt quæ in Codice MS. Cæsaræ Quæstionum Theodoreti in difficilia S. Scripturæ loca leguntur Hippolyti Martyris *ἐκ τῶν ἑρμηνειῶν ῥητῶν τινων τῆς θείας γραφῆς*, teste Lambecio lib. IV. de Bibl. Vindob. p. 173. Incertum pariter ex quo Hippolyti opere deprompta hæc quæ exstant in Catena Patrum Græcorum Corderiana ad Lucæ II. 15. p. 33. *Quod si velis, Verbum DEI primogenitum à cœlo in B. Mariam descendens, etiam homo primogenitus in utero formatum est, ut primogenitum Verbum Dei, homini cooptatum primogenitum ostendatur.* Dicuntur etiam quædam Hippolyti exstare in Catena Arabica MS. Bibl. Bodlejanæ in Pentateuchum, literis scripta Syriacis, quæ si tanti visa ipsi fuerint, idem quem paullo ante laudabam V. C. Gagnierius, Orientalium linguorum egregie peritus in lucem proferet.

ὨΔΑῚ ΕἸΣ ΠΆΣΑΣ ΤᾺΣ ΓΡΑΦΆΣ.

Itidem mentio harum odarum fit in laterculo sciptorum Hippolyti marmoreo. Vide supra p. 85.

HOMI-

HOMILIA DOMINICÆ PASCHÆ.

Concilium Lateranense A. C. 642. Consultatione V.

Sancti Hippolyti Episcopi & Martyris de homilia Dominicæ Paschæ: *Totus erat in omnibus & ubique, adimplens vero omnia,* a) *ad omnes aërios principatus nudus re despoliatus est,* b) *& ad parvum clamat transire calicem,* c) *ut ostendat vere, quia & homo erat: reminiscens autem & propter quod missus est, & clamat:* d) Pater, non mea voluntas. *Et:* e) Spiritus quidem promtus, Caro autem infirma.

a) Luc. XXI. 22. b) Psal. VIII. 5. c) Matth. XXVI. 27. d) Luc. XXII. 42. e) Matth. XXVI. 41.

HOMILIA DE DISTRIBUTIONE TALENTORUM.

Theodoretus dialogo II.

Τοῦ ἁγίου Ἱππολύτου ἐπισκόπου, καὶ μάρτυρος ἐκ τοῦ λόγου, τοῦ εἰς τὴν τῶν ταλάντων διανομήν. τούτους δὲ καὶ τοὺς ἑτεροδόξους φήσειεν ἄν τις γείτνιαν, σφαλλομένους παραπλησίως· καὶ γὰρ κἀκεῖνοι, ἤτοι ψιλὸν ἄνθρωπον ὁμολογοῦσι πεφυκέναι τὸν Χριστὸν εἰς τὸν βίον, τῆς θεότητος αὐτοῦ τὸ τάλαντον ἀρνούμενοι. ἤτοι, τὸν θεὸν ὁμολογοῦντες, ἀναιροῦνται πάλιν τὸν ἄνθρωπον, πεφαντασιωκέναι διδάσκοντες τὰς ὄψεις αὐτῶν τῶν θεωμένων, ὡς ἄνθρωπον, οὐ φορέσαντα ἄνθρωπον, ἀλλὰ δόκησίν τινα φασματώδη μᾶλλον γεγονέναι. οἷον ὥσπερ Μαρκίων, καὶ Οὐαλεντῖνος καὶ οἱ Γνωστικοὶ τῆς σαρκὸς ἀποδιασπῶντες τὸν λόγον, τὸ ἓν τάλαντον, ἀποβάλλονται τὴν ἐνανθρώπησιν.

Sanctus Hippolytus Episcopus & Martyr in concione de talentorum distributione: Hos & alios prava sentientes dixerit aliquis in simili errore versari. Nam & illi qui nudum hominem confitentur Christum in terra vixisse, divinitatis ipsius talentum negant. Qui vero Deum confitentes, negant hominem, ac docent ipsum fallaci specie oculos ludificatum esse ut hominem, cum non fuerit homo, sed inane duntaxat spectrum, sicut Marcion & Valentinus, & Gnostici divellentes à carne verbum, unum talentum videlicet incarnationem abjiciunt.

HOMILIA DE DUOBUS LATRONIBUS.

Idem Theodoretus dialogo III. qui ἀπαθὴς inscribitur.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου εἰς τοὺς δύο λῃστάς. ἀμφότερα παρέσχε τὸ τοῦ κυρίου σῶμα τῷ κόσμῳ, αἷμα τὸ ἱερὸν, καὶ ὕδωρ τὸ ἅγιον.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Τὸ νεκρόν τι ὂν τὸ σῶμα κατὰ τὸν ἀνθρώπινον τρόπον, μεγάλην ἔχει ζωῆς ἐν αὐτῷ δύναμιν. ἃ γὰρ οὐ προχεῖται τῶν νεκρῶν σωμάτων, ταῦτα ἐξ αὐτοῦ προεχέθη, αἷμά τε, καὶ ὕδωρ. ἵν εἰδείημεν ἡλίκην ἡ κατασκηνώσασα δύναμις ἐν τῷ σώματι πρὸς ζωὴν δύναται, ὡς μήτε αὐτὸ τοῖς ἄλλοις ὅμοιον φαίνεσθαι νεκρὸν, ἡμῖν δὲ τὰ ζωῆς αἴτια προχέειν δύνασθαι.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. οὐ συντρίβεται δὲ ὀστοῦν τοῦ ἁγίου προβάτου, δεικνύντος τοῦ τύπου μὴ καθικνούμενον τῆς δυνάμεως τὸ πάθος. σώματος γὰρ ὀστέα δύναμις.

Idem in concione de duobus latronibus: Vtrumque præbuit Domini corpus mundo, sanguinem sacrum & aquam sanctam.

Idem in eadem concione: Etenim corpus quamvis mortuum more humano, magnam vitæ vim in se habet. Quæ enim non effunduntur ex mortuis corporibus, ea ex ipso effluxerunt, videlicet sanguis & aqua, ut sciremus quanta in hoc corpore inhabitet vis vivificandi. Non enim aliis cadaveribus simile est, sed nobis vitæ causas fundere potest.

Idem in eadem concione: Non frangitur os sancti agni, ut typus ostendat non comminui passione potentiam. Nam in ossibus est præcipuum robur.

Τοῦ ἁγίου Ἱππολύτου πάπα Ῥώμης εἰς τό· Σοφία ᾠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον.

Χριστός, φησιν, ἡ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς Σοφία καὶ δύναμις ᾠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον, τὴν ἐκ παρθένου σάρκωσιν, καθὼς προείρηκεν· ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. ὡς μαρτυρεῖ καὶ ὁ σοφὸς προφήτης, ἡ πρὸ τοῦ αἰῶνος, φησὶ, καὶ παρεκτικὴ ζωῆς, ἡ ἄπειρος Σοφία τοῦ Θεοῦ ᾠκοδόμησε τὸν οἶκον ἑαυτῇ ἐξ ἀπειράνδρου μητρὸς, ναὸν γοῦν σωματικῶς περιθέμενος. Καὶ ὑπήρησε στύλους ἑπτά. Τὴν τοῦ παναγίου πνεύματος εὐωδίαν, ὡς φησιν Ἡσαΐας. Καὶ ἀναπαύσεται ἐπ᾽ αὐτὸν ἑπτὰ πνεύματα τοῦ Θεοῦ.
1 Ἄλλοι δὲ λέγουσιν εἶναι στύλους ἑπτὰ, τὰ ἑπτὰ θεῖα τάγματα τὰ διὰ τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ καὶ θεοπνεύστου διδασκαλίας τὴν κτίσιν βαστάζοντα, ἤγουν τοὺς προφήτας, τοὺς ἀποστόλους, τοὺς μάρτυρας, τοὺς ἱεράρχας, τοὺς ἀσκητὰς, τοὺς ὁσίους καὶ τοὺς δικαίους. Τὸ δὲ ἔσφαξε τὰ ἑαυτῆς θύματα, τοὺς προφήτας φησὶ καὶ μάρτυρας, τοὺς κατὰ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν καθ᾽ ἑκάστην ὑπὸ τῶν ἀπίστων ὥσπερ ἄρνας ἀναιρουμένους ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, καὶ βοῶντας· ἕνεκα σοῦ θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. Καὶ ἐκέρασεν εἰς κρατῆρα τὸν ἑαυτῆς οἶνον, εἰς τὴν παρθένον τὴν ἑαυτοῦ θεότητα ἑνώσας τῇ σαρκὶ ὡς οἶνον ἄκρατον, ὁ Σωτὴρ ἐγεννήθη ἐξ αὐτῆς ἀσυγχύτως Θεὸς καὶ ἄνθρωπος. Καὶ ἡτοιμάσατο τὴν ἑαυτῆς τράπεζαν, τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἁγίας Τριάδος καταπαγγελλομένην. Καὶ τὸ τίμιον καὶ ἄχραντον αὐτοῦ σῶμα καὶ αἷμα, ἅπερ ἐν τῇ μυστικῇ καὶ θείᾳ τραπέζῃ καθ᾽ ἑκάστην ἐπιτελοῦνται θυόμενα εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀειμνήστου καὶ πρώτης ἐκείνης τραπέζης τοῦ μυστικοῦ θείου δείπνου. Τὸ δὲ ἀπέστειλε τοὺς ἑαυτῆς δούλους, ἡ Σοφία, ὁ Χριστὸς δηλονότι συγκαλοῦσα μετὰ ὑψηλοῦ κηρύγματος. Ὅς ἐστιν ἄφρων, ἐκκλινάτω πρός με, φάσκουσα, τοὺς ἱεροὺς Ἀποστόλους πρόδηλον, τοὺς εἰς τὸν σύμπαντα κόσμον διαδραμόντας καὶ προσκαλέσαντας τὰ ἔθνη εἰς τὴν ἐκείνου ἐπίγνωσιν ἀληθῶς τῷ ὑψηλῷ καὶ θείῳ τούτων κηρύγματι. Τὸ δὲ καὶ τοῖς ἐνδεέσι φρενῶν εἶπε, τοῖς μήπω κεκτημένοις τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος δύναμιν δηλονότι, ἔλθετε, φάγετε τὸν ἐμὸν ἄρτον, καὶ πίετε οἶνον ὃν κέκερακα ὑμῖν, τὴν θείαν αὐτοῦ σάρκα καὶ τὸ τίμιον αὐτοῦ αἷμα δέδωκεν ἡμῖν, φησὶν, ἐσθίειν καὶ πίνειν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

S. Hippolyti a) Papæ Romani in illud Prov. IX. 1. *Sapientia ædificavit sibi domum.*

CHristus, inquit, Dei & Patris Sapientia & Virtus ædificavit sibi domum, carnem ex Virgine, ut prædixerat: b) *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* c) Hoc idem sapientissimus testatur Propheta: d) Quæ ante sæcula fuit, inquit, & præbet omnibus vitam, infinita Dei *sapientia ædificavit sibi domum* ex matre virum haud experta, templum corporaliter induens. *Et extulit* e) *columnas septem.* Sacrosancti Spiritus dona fragrantissima, sicut ait Esaias: f) *Et requiescent super eum septem spiritus Dei.* Alii septem columnas dicunt esse septem divinos ordines quibus per sanctam atque inspiratam divinitus ejus doctrinam creatura sustentatur, hoc est Prophetas, Apostolos, Martyres, Hierarchas sive sacerdotes, ascetas, sanctos, justosque. Illud vero, *immolavit victimas suas*, Prophetas denotat & Martyres qui in nulla non civitate & regione ab infidelibus ovium instar mactantur quotidie pro veritate & clamant: *Propter te morte afficimur tota die, æstimati sumus sicut oves occisionis.* g) Et *miscuit* in poculo suo *vinum*, in Virgine Divinitatem suam uniens cum carne tanquam vinum merum ac purissimum, Salvator ex ea natus est sine confusione Deus & homo. *Et paravit mensam suam*, promissam sanctæ Trinitatis cognitionem, necnon venerandum sanctumque ejus corpus ac sanguinem quæ in arcana & divina mensa quotidie perficiuntur & sacrificantur in memoriam nunquam non recolendæ memoriâ & primæ illius divinæ & arcanæ divinæ Cœnæ. Illud porro, *misit servos suos*, Sapientia, Christus nimirum, convocans alta præconii voce si quis est inquit, *insipiens, veniat ad me*, sanctos utique misit Apostolos universum permeantes mundum, qui gentes ad ipsius agnitionem vere vocarent sublimi ac divina sua prædicatione. Insipientes vero appellat eos qui sancti spiritus virtutem nondum sunt assecuti: *Venite, comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis*, divinam ipsius carnem, ac venerabilem ejus sanguinem, inquit, dedit nobis edendum bibendumque in remissionem peccatorum.

NARRA-

a) Hunc locum debes præclaro & cultissimæ doctrinæ Viro Christophoro Matthæo Pfaffio, qui eum, cum hæc excuderentur, Græce ex Codice Taurinensi 82. excerpta varia veterum scriptorum complectente descriptum misit Parisiis ad doctissimum Collegam meum Jo. Christophorum Wolfium.

b) Prædixerat, Johannes nimirum Evangelista, in cujus locum quendam hæc ab Hippolyto scripta esse mihi persuadeo, licet in Proverbiorum loca etiam commentatum jam supra notavi.

c) Joh. I. 14.

d) Salomon, cujus deinceps verba interpretatur.

e) al. ὑπήρεισε, excidit.

f) Esaiæ XI. 2.

g) Psal. XLIV. 22. Rom. VIII. 36.

NARRATIO DE VIRGINE CORINTHIACA, ET DE QUODAM MAGISTRIANO.

Palladius Episcopus in Historia Lausiaca cap. CXLVIII.

Διήγησις Ἱππολύτου τοῦ γνωρίμου τῶν ἀποστόλων.

ΕΝ ἄλλῳ βιβλιδαρίῳ ἐπιγεγραμμένῳ Ἱππολύτου τοῦ γνωρίμου τῶν ἀποστόλων, εὗρον διήγημα τοιοῦτον. εὐγενεστάτη τις καὶ ὡραιοτάτη παρθένος ὑπῆρχεν ἐν τῇ Κορίνθῳ πόλει ἀσκουμένη εἰς τὸν ἐνάρετον βίον· ταύτην κατ᾽ ἐκεῖνο καιροῦ διέβαλον τῷ τότε δικάζοντι Ἕλληνι ὄντι ἐπὶ τοῦ καιροῦ τῶν διωκτῶν ὡς βλασφημοῦσαν καὶ τοὺς καιροὺς, καὶ τοὺς βασιλεῖς, καὶ τὰ εἴδωλα. προτείνοντες δὲ τὸ ταύτης κάλλος, οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα κάπηλοι γυναικομανοῦντι τῷ ἀθέῳ τῶν δικαστῶν. ὁ δὲ ἡδέως ἐδέξατο τὴν διαβολὴν τοῖς ἱππικοῖς ὠτίοις, καὶ τοῖς θηλυμανέσι λογισμοῖς. προσαχθείσης δὲ ταύτης τῷ μιαιφόνῳ, πολὺ πλέον τῇ ἀσωτίᾳ ἐκμέμηνεν. ὡς δὲ πᾶσαν μηχανὴν κατ᾽ αὐτῆς κινήσας ὁ βέβηλος, τὴν τοῦ θεοῦ ἄνθρωπον πεῖσαι οὐκ ἠδυνήθη, διαφόροις αἰκίαις ταύτην τὴν γενναίαν ὑπέβαλεν. ὡς δὲ καὶ ἐν τούτοις ἀπέτυχεν, μὴ ἰσχύσας αὐτὴν ἀποστῆσαι τῆς ὁμολογίας τοῦ Χριστοῦ, ἀπομανεὶς πρὸς αὐτὴν ὁ ἀνήμερος, τοιαύτην τιμωρίαν αὐτὴν παρέδωκεν. στήσας τὴν σώφρονα εἰς πορνεῖον, ἐνετείλατο τῷ ταύτας νέμοντι, λέγων. δέξαι ταύτην, καὶ ἡμερήσια μοι ἐξ αὐτῆς τρία νομίσματα ἀποκόμιζε. ὁ δὲ εἰσπραττόμενος τὸν ἐκ τῆς αἰσχροπραγίας χρυσὸν, ἔκδοτον αὐτὴν ἐποίησεν τοῖς βουλομένοις, ἐν τῷ τοῦ μύσους ἐργαστηρίῳ. ὡς οὖν ἔγνωσαν οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα γυναικοιέρακες, παρῆσαν τῷ παρανόμῳ ἐργαστηρίῳ, διδόντες τὸν τῆς ἀτίμου ἐργασίας μισθὸν, καὶ βουλόμενοι ταύτῃ πρὸς φθορὰν ὁμιλεῖν. ἡ δὲ σεμνοτάτη αὕτη, καὶ τοὺς λόγους πρὸς ἀπάτην ἐκκλίνουσα, ἐκλιπαροῦσα αὐτοὺς παρεκάλει, λέγουσα. ὅτι ἕλκος ἔχω τι εἰς κεκρυμμένον τόπον, ὅπερ ἐσχάτως ὄζει. καὶ δέδοικα μὴ εἰς μῖσος μου ἔλθητε τῷ ἀποστρόφῳ τοῦ ἕλκους. ἔνδοτε οὖν μοι ὀλίγας ἡμέρας, καὶ ἐξουσίαν μου ἔχετε καὶ δωρεὰν με ἔχειν. τούτοις δὲ τοῖς λόγοις ἡ μακαρία πείσασα τοὺς ἀσώτους τέως ἀπέπεμψεν. ἐμμελεστάταις δὲ δεήσεσι τὸν θεὸν δυσωπήσασα, καὶ κατανενυγμέναις ἱκεσίαις τοῦτον εἰς εὐσπλαγχνίαν κατέκαμψεν. προσεσχηκὼς τοίνυν ὁ θεὸς ὁ τὰς ἐννοίας εἰδὼς, πῶς ἐκ καρδίας ἡ σώφρων τῆς ἁγνείας ἐκήδετο, ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ᾠκονόμησεν ὁ φύλαξ τῆς πάντων ἀνθρώπων σωτηρίας ποιεῖ δέ τι.

Narratio Hippolyti, qui fuit familiaris Apostolorum.

IN alio libro habente inscriptum nomen Hippolyti, qui fuit familiaris Apostolorum, inveni talem narrationem; Fuit quædam nobilissima virgo & formosissima, quæ in vita ex virtute agenda exercebatur Corinthi. Hanc illo tempore detulerunt ad judicem, qui erat gentilis in tempore persecutorum, ut quæ maledictis incesseret & tempora, & Imperatores & simulacra; Proponebant autem ejus pulchritudinem harum rerum cauponatores, impio judici fœminas insano amore depereunti. Is vero equinis auribus, & fœminas insane amantibus cogitationibus accepit calumniam. Ea autem producta ad hominem sceleratum, multo magis insana captus est intemperantia. Postquam autem omnibus adversus eam adhibitis machinis huic Dei homini persuadere non potuit, variis tormentis subjecit fortem fœminam. Postquam autem ne in iis quidem, quod volebat, est assecutus, ut qui non posset eam abducere à Christi confessione, in eam insaniens crudelis, non tradit eam tormentorum cruciatibus, sed castam & temperantem fœminam ponens in prostibulo, jussit ei, qui eas possidebat, dicens; Hanc mihi cape, & tres nummos ex ea ad me defer quotidie. Is autem aurum exigens ex turpi actione, eam tradidit volentibus in officina abominandi flagitii; Cum hæc ergo novissent, qui tenebantur insano amore mulierum, assidebant sceleratæ exitii officinæ, mercedem dantes inhonestæ operationis. Illa autem virgo honestissima, & imprimis veneranda, & verba ad deceptionem deflectens, suppliciter eis dicebat, rogans; Habeo ulcus in loco occulto, quod mirandum in modum male olet, & timeo, ne vos mei odium capiat propter ulcus aversandum. Concedite ergo mihi paucos dies, & tunc licebit vobis vel me habere gratis. His verbis persuasos intemperata amandabat beata. Assiduis autem precibus Deum placans, & compunctis supplicationibus eum inflexit ad misericordiam. Attendens ergo Deus, qui novit cogitationes, quomodo casta pudicitiæ curam gerebat ex animo, in illis diebus pro salute omnium tale quid struxit:

Περὶ Μαγιστριανοῦ τινός.

Νεανίσκος τις μαγιστριανὸς, ὡραῖος τῷ εἴδει, εὐσεβὴς τῇ γνώμῃ, ᾧ ἐντεθήκει ὁ Θεὸς ζῆλον πνευματικὸν πυρίφλεγη, ὡς καὶ θανάτου καταφρονῆσαι. καὶ ἀπελθὼν τῷ σχήματι τῆς ἀκολασίας εἰσέρχεται βαθείας ἑσπέρας πρὸς τὸν τρέφοντα ταύτας, καὶ δίδωσιν αὐτῷ πέντε νομίσματα, καὶ λέγει αὐτῷ. συγχώρησόν μοι μεῖναι ταύτην τὴν νύκτα μετὰ ταύτης τῆς κόρης. εἰσελθὼν οὖν μετ' αὐτῆς εἰς τὸν ἀπόκρυφον οἶκον, λέγει αὐτῇ. ἀνάστα, σῶσον σεαυτήν. καὶ ἐκδύσας αὐτὴν τὰ ἱμάτια, καὶ τῇ ἑαυτοῦ ἐσθῆτι μεταμφιάσας αὐτὴν, τοῖς τε καμισίοις, καὶ τῇ χλαμύδι καὶ τοῖς ἀνδρείοις πᾶσιν, λέγει αὐτῇ. τῷ ἄκρῳ τῆς χλαμύδος περικαλυψαμένη ἔξελθε. καὶ οὕτως ποιήσασα, καὶ ὅλην ἑαυτὴν σφραγίσασα τῷ μυστηρίῳ τοῦ σταυροῦ ἐξελθοῦσα ἄφθορος τοῦ τόπου ἐκείνου καὶ ἀμίαντος παντελῶς διασέσωσται τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῇ τοῦ νεανίσκου αἰτίᾳ, τοῦ τῷ ἰδίῳ αἵματι ταύτην τῆς ἀτίμου φθορᾶς ἀπαλλάξαντος. τὴν δ' ἄλλην * ἡμέραν ἐγνώσθη τὸ δρᾶμα. καὶ προσηνέχθη ὁ μαγιστριανὸς τῷ θηριωδεστάτῳ δικαστῇ. ἀνακρίνας δὲ τὸν γενναῖον ἀθλητὴν τοῦ Χριστοῦ ὁ ἀνήμερος, καὶ πάντα μαθὼν, θηρίοις τοῦτον παραβληθῆναι ἐκέλευσεν. ἵνα καὶ ἐν τούτῳ ὁ μισόκαλος δαίμων καταισχυνθῇ. νομίσας γὰρ τὸν ἀνδρεῖον τῇ ἀθεμίτῳ τιμωρίᾳ περιβαλεῖν, διπλοῦν μάρτυρα τοῦ Χριστοῦ τοῦτον ἀπέφηνεν, καὶ ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ ἀθανάτου ψυχῆς ἀθλήσαντα γενναίως, καὶ ὑπὲρ τῆς ἀοιδίμου ἐκείνης καὶ μακαρίας ἀθλητικῶς τοῖς πόνοις ἐγκαρτερήσαντα. διὸ καὶ διπλῆς τιμῆς παρὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀοιδίμων καὶ μακαρίων στεφάνων παρὰ τῆς τούτου φιλανθρωπίας ἠξιώθη.

* al. Τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ.

De Magistriano.

Quidam adolescens Magistrianus, specie formosus, mente pius, cui Deus Zelum immisit spiritalem adeo ardentem, ut etiam mortem contemneret; Is, cum prætextu intemperantiæ eo accessisset, profundo vespere ingreditur ad eum, qui illas alebat, & dat ei quinque solidos, & dicit ei; Concede mihi manere hac nocte cum hac puella. In locum ergo occultum cum ea ingressus, dicit ei, surge, serva te ipsam, & cum eam suis vestibus induisset, tunica, camisia & chlamyde, & omnibus virilibus, dicit ei, Egredere, te summa chlamydis parte contegens. Quæ cum sic fecisset, & se totam signo crucis muniisset, egressa ex illo loco omnino incorrupta & impolluta, servata est Christi gratia & causa adolescentis, qui eam suo sanguine liberavit a turpi vitio. Sequenti autem die res fuit cognita, & productus est Magistrianus ad sævissimum judicem. Cum autem strenuum Christi athletam examinasset impius, & omnia didicisset, jussit eum objici bestiis, ut etiam bonis infestus dæmon in eo afficeretur ignominia. Nam cum existimasset virum fortem in nefarium injicere supplicium, eum effecit duplicem Christi martyrem, ut qui & pro sua anima præclare decertaverit, & pro illa beata in laboribus strenue perseveraverit. Quocirca duplici honore & duabus insignibus coronis dignus est habitus a Christi benignitate.

FINIS.

APPENDIX

AD
S. HIPPOLYTI
Episcopi & Martyris
OPERA
APPENDIX,
Dubia ac suppositititia complectens,
&
quæ reperiri potuere ex scriptis
HIPPOLYTI
Junioris,
THEBANI.

Illustrissimo Principi, Car. .nalique amplissimo CAROLO a Lotharingia, JOANNES PICUS classium Inquisitoriarum Senatus Parisiensis Præses, S.

*ERACTO singulis annis, Antistes clarissime, judiciorum cursu, quid agant cateri, aut in quo suum collocent otium, nescio. nec sum admodum solicitus: mihi quidem ad minuendas vita curas, levandamque in obeundis fori muneribus contractam molestiam, nihil est gratius, nihil optatius divinorum lectione librorum: quam allatis tam ex Italia quam e Gracia veterum Gracorum monimentis (nam Latini scriptores reperiuntur perpauci) in dies cumulatiorem fieri desidero. Neque tamen adeo sum ingratus in concives meos, ut huius generis oblectatione satiatus, inanes illos deseram: sed cum occurrerit quidpiam quod eorum cognitione dignum existimavero, id, qua primum licet, Latine redditum publice legendum emitto, prius equidem adhibito peritorum ejus disciplina judicio, ne falsa aut erronea pro veris amplectentes, tum ipsi vel nolentes labamur, tum legentes in errorem præter opinionem mittamus. Itaque cum audissem ab his, qui nostro nomine libros antiquorum disquirebant, extare Venetiis orationem beati Hippolyti episcopi & martyris, de Consummatione mundi, Antichristo, & Secundo adventu Christi, Grace scriptam: certior factus ex catalogo scriptorum Ecclesiasticorum per divum Hieronymum edito, Hippolytum episcopum inter cateros in scripturas commentarios scripsisse libellum de Antichristo, motus etiam vetustate auctoris, qui vixit temporibus Alexandri Imperatoris, anno post Christum ducentesimo vicesimo, non conquievi, donec allata illa & in Latinum sermonem conversa omnium legere volentium desiderio, utroque idiomate excuderetur. Caterum hac in oratione nemo speret diem vel horam illius secundi adventus sive judicii, designatam iri, quam nemo (dempto solo Patre, ut Christus inquit in Evangelio) exploratam habet: verum qua strictim & concise de indiciis diem illam antecessuris a domino dicta sunt; ea ipsa verbosius & more prope declamatorio lepidius explicari: allatis prophetarum atque apostolorum confirmantibus propositum testimoniis. Quicunque tamen accedet ad lectionem hujus orationis, duo potissimum attendet, & summopere cavebit; in quibus peculiarem & alienam ab Ecclesiastica doctrina tuetur Hippolytus opinionem. Prius, dum censet Joannem Evangelistam quasi minime mortuum, cum duobus prophetis Enocho & Elia, venturum ad prædicandum verbum Dei paulo antequam reveletur Antichristus: cum tamen & beatum Joannem obiisse mortem asserat Ecclesia: & ille ipse Joannes Apocalypseos undecimo capite duorum duntaxat prophetarum Antichristo pracuntium faciat mentionem. Alterum est in eo quod existimat Antichristum non futurum verum hominem, sed corpus tantum phantasticum ostentaturum, contra divi Pauli sententiam vocantis illum hominem * peccati filiumque perditionis. Qua ne fallant imprudentem lectorem, sunt ad marginem annotata. Hac igitur brevi quidem oratione, sed hisce prasertim adventus dominici diebus peropportuna, quod offerrem tibi Præsul ornatissime, commodius nihil obtigit, nempe qua posterioris adventus domini clara præmia complectitur. Cujus tamdiu fruere lectione, quamdiu summa Reipublica negotia patientur. Vale. Lutetia, postridie Calendas Decembris. MDLVI.*

* 2. Thes. 2.

JOANNES PICUS, Classium Inquisitoriarum Senatus Parisiensis Præses,

LECTORI Salutem,

Dum quærerentur in Italia mandato nostro perditi, vel forte latentes sancti Dionysii Areopagitæ, reliquorumque Græciæ antistitum libri, occurrit Venetiis hæc beatissimi Hippolyti episcopi & martyris oratio, de Consummatione mundi, Græce scripta, plerisque tamen in locis valde mendosa. Quam quidem quoad fieri potuit, emendatam & Latino sermoni traditam, utraque lingua curavimus imprimendam: unde perspicuum esse poterit omnibus, quantum discrepent ab hujus ætatis moribus in illa descripti mores hominum qui victuri sunt sub finem mundi. Vale.

JOANNIS DAVAL Treportuensis doctoris Theologi, in laudem Domini Pici Præsidis,

Nascitur Hippolytus, veterum renovantur honores:
Et qua rara prius, Martia pandit avis.
Fortis erat, fidei dum vertit Origenis arma;
Fortior, & forma multicoloris adest.
Si sacra nimirum Latio Martique dicata,
Nil nisi sacratum Marte tuetur opus.

Viro-

Virorum Doctorum de libello edito sub S. HIPPOLYTI nomine, de Consummatione Mundi ac de Antichristo,

CENSURÆ.

Hugo Grotius appendice de Antichristo p. 60.

Norint Lectores, esse suppostitium, nam nomina usurpat quarto demum sæculo recepta.

Robertus Cocus in censura quorundam Veterum Scriptorum p. 127.

Hippolytus vixisse *a* dicitur circa ann. 220. sub cujus nomine habetur oratio de Consummatione Mundi & Antichristo, quæ citatur ab *b* Anglo Rhemensibus, quo probent Antichristum aboliturum Missam: & *c* Eliam venturum ante diem Judicii ad prædicandum Judæis & Gentibus. Quibus nominibus citatur etiam a *d* Bellarmino. Qui & *e* citat, ut probet, Christum in anima descendisse ad inferos: & *f* Antichristum non regnaturum nisi tres annos cum medio: &, *g* à Judæis tanquam Messiam recipiendum. Eadem oratio citatur ab *h* Anglo-Duacensibus, quo probent: Antiquos Patres opinatos fuisse Antichristum futurum de tribu Dan: Et, Eliam una cum Henocho in vivis huc usque esse. Atque quo major fides ei habeatur, *k* adscribunt ei titulos *Beatissimi & Martyris*, ac passim, *sanctum nominant*. De eo mire gloriatur *l* Campianus, inquiens, *Hippolytus Portuensis Episcopus, quam belle, quam clare, Antichristi nervum, Lutherana tempora, præmonstravis?*

Hanc orationem, suppostitiam esse evincit primo ipsa forma dicendi. Quis enim ex veteribus unquam, si disertus, aut doctus, orationem incipiendam esse duxit, ab *enim* vel Ἐπειδὴ γὰρ, quod hic facit?

Secundo, somnia quæ narrat iste, ementitum Authorem clamant. Hic, Antichristum non alium fore quam ipsummet *Diabolum* sub specie simulata humani corporis, & naturæ, aperte docet: cum tamen cæteri Patres communi consensu scribant, imo & † S. Paulus, (quod fatentur *m* Bellarminus & *n* Pererius) Antichristum verum hominem futurum. Hic suspicatur *templum Hierosolymitanum* in gratiam Judæorum revocatum iri ab Antichristo, in eoque sessurum ipsum quasi DEUM: cum tamen Theodoretus, Damascenus & alii, opinantur eum sessurum in *templis Christianorum*: quia hæc sola vere dici possunt templa Dei, quandoquidem Judaicum templum, post mortem Domini nostri, omni sanctitate religioneque privatum, profanum, impurum, & impium evasit, ut annotat *o* Pererius. Qui & vere subsequentibus verbis observat: *Et Dominum nostrum & Danielem prædixisse desolationem illius templi fore in omne ævum irreparabilem.*

Hinc existimat *Johannem Evangelistam*, quasi minime mortuum, simul cum *Enoch & Elia* mansurum usque ad tempus Antichristi: Cum tamen *B. Johannem* obiisse mortem asserat Ecclesia, teste *p* Pico, qui hanc orationem primo evulgavit: & hanc sententiam summopere cavendam monuit, utpote peculiarem, & alienam ab Ecclesiastica doctrina

a Baron. Annal. Tom. 2. ad ann. 220. *b* Annot. in Matth 24. 15. *c* Annot. in Apoc. 11. 3. *d* Lib. 3. de Rom. Pont c. 6. & 7. *e*. In Apol. ad lib. Jacobi magnæ Britan. Regis c. 7. & l. 4 de Christo c. 14. *f* Lib. 3. de Rom. Pont. cap. 8. *g* Lib. 3. de Rom. Pont. cap. 12. *h* Annot. in Gen. 49 17. *i* Annot. in Gen. 5. 24. *k* Joh. Pic. qui primo edidit Parisiis. *l* Ratione V. † 2. Thess. 2. 3. *m* Lib. 3. de Rom. pont. c. 12. *n* Comment. in Dan. l 34. p. 694. *o* Comment. in Dan. l. 39. p. 738. *p* Epistola dedicatoria Cardinali a Lotharingia.

Andreas Rivetus lib. 2. Critici sacri cap. 11.

Sub Hippolyti nomine prodiit Parisiis anno 1557. libellus * *de consummatione mundi, Antichristo, & secundo Christi adventu*, Græce & Latine, ex interpretatione *Joannis Pici*, de quo subjiciam censuram Reverendissimi *Juelli*, contra Harding. art. 1. sect. 5.

Exiguus, inquit, libellus, pretii pene nullius, nec fidei quidem majoris. Autorem fuisse illiteratum atque indoctum, cum ex ipso Græcæ dictionis genere, quod plerumque puerile est, tum ex rei veritate, atque pondere apparet. Primam libri sententiam exorditur ab *enim*, γὰρ, quod ne puer quidem in schola faceret. Multas habet de natalibus & vita Antichristi inanes conjecturas. Antichristum non hominem, sed Dæmonem fore humana figura præditum affirmat quem contra Paulus vocat Hominem peccati. *Joannem*, qui librum Apocalypseos scripsit, cum *Elia & Enocho* denuo adfuturum fingit.

* Aubertus Miræus in notis ad S. Hieron. de scriptoribus Ecclesiasticis Ao. 1639. excusis cum Gudii editio nondum prodiisset, perperam distinguit editam jam tunc Homiliam Hippolyti de Christo & Antichristo ab ejus Oratione de consummatione Mundi.

fingit, ut Antichristum redarguat, *cui sententiæ* (ait Possevinus) *non est acquiescendum.* Joannis Apocalypsin, inscite, pro *Daniele* usurpat. Animas hominum a seculis fuisse affirmat, quod fuit *Origenistarum* figmentum: aliaque sunt ejus crebra insomnia atque deliria: quibus perpensis, non possumus adduci, ut credamus libellum hunc esse veteris illius Episcopi; quamvis non ignoremus illis etiam temporibus nonnullos scripsisse non pauca, quæ cum judicio & præcautione ex Scripturis sunt legenda. Nescio an sit idem liber, de quo *Sixtus Senensis*, libr. 4. scripsit, *Reperti sunt in superioribus annis Basileæ commentarii quidam in Apocalypsin, Hippolyto inscripti, de quibus ob eruditionis & styli inopiam ambigitur.* Sive idem sit, sive alius, eadem est ambigendi ratio.

Franciscus Combefisius præf. notarum in librum S. Hippolyti genuinum de Antichristo.

Quod Hippolyti nomine opus de Antichristo hactenus pluteos oneraverat, sequioris Græciæ monumentum est, ac plane stramineum, nihil ævi illius sinceritatem redolens, aut venam magni cum simplicitate Theologi, satisque in scripturis versati; cujus parens ea ipsa persuasus fuerit, quod scripsisse Hippolytum de Antichristo apud antiquos pervulgatum sit. *Adde quæ idem Combefisius in notis supra p. 10. & Marquardus Gudius p. 36.*

Nanus Tillemontius notis in vitam S. Hippolyti T. 3. Memor. Histor. Eccles. p. 678.

Præter libellum de Antichristo quem Gudius in lucem edidit, est in manibus alius ejusdem argumenti insertus Tomo XII. Bibliothecæ Patrum p. 587. quem centum fere annis ante vulgaverat Johannes Picus Canonicus Parisiensis, inscriptum *de Consummatione Mundi ac de Antichristo & secundo adventu Domini nostri Jesu Christi.* Cæsar Baronius * tanquam genuinum scriptum recipit, nec tamen potest sibi imperare quo minus condemnet quod in eo legitur, Johannem Evangelistam necdum esse mortuum, quod revera etiam parum dignum esse videtur tanto Doctore Ecclesiæ, tamque celebri, qui tertio seculo vixit atque in genuino libro de Antichristo cap. 31. contrarium etiam diserte testatus est. Itaque & prius quam verus ille fuisset repertus, non pauci eum tanquam falsum ac subdititium rejecerunt, ac longe junioris scriptoris, qualis est Hippolytus Thebanus, illum esse putaverunt. Alia affert Rivetus quibus confirmatur eadem sententia & quæ ipsi persuadent non majorem esse auctoritatem scriptoris, quam scriptum ipsum exigui pretii. Elias du Pin Riveto suffragatus iisdem ** fere rationibus utitur. Sed & a Combefisio observatum est in Catena Græca ad Jeremiam verba quædam ex Hippolyto allegari, quæ in Gudiano Hippolyto non autem in hoc Pici reperiuntur. Quæ sola ratio sufficit ad refellendos eos, qui eum defendere ac tueri sunt conati, ut Philippus Labbeus in diss. de scriptoribus Ecclesiasticis Tom. I. p 471. 472. & ipse Georgius Bullus in defensione fidei Nicænæ Sect. 3. c. 8. §. 4. p. 369. 370.

* Baronius ad A. C. 101. §. 3. & A. 229. §. 10.

** Elias du Pin p. 308. 311. c.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ ἐπισκόπου καὶ a) μάρτυρος, λόγος b) περὶ τῆς συντελείας τοῦ κόσμου, καὶ περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου, καὶ εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ.

I.

ΕΠΕΙΔΗ γὰρ c) οἱ μακάριοι προφῆται ὀφθαλμοὶ ἡμῶν γεγόνασι, τῶν ἀποκρύφων τὴν δήλωσιν ἡμῖν ἐμφανιζόμενοι, d) διά τε βίου, διά τε ἐμφάνειας, e)

BEATISSIMI HIPPOLYTI Episcopi & Martyris Oratio, de Consummatione mundi, ac de Antichristo, & Secundo adventu Domini nostri Jesu Christi.

JOANNE PICO Interprete.

I.

Quoniam beati Prophetæ oculi nostri fuerunt, rerum arcanarum declarationem nobis indicantes, tum vita, tum manifestatione, atque

καὶ

a) In Codice Barocciano, quem deinceps per literam B. notabo, & quem Oxoniæ cum Ducæi editione contulit Collega meus doctissimus conjunctissimusqve Joh. Christophorus Wolfius, verba Ἐπισκόπου καὶ desiderantur.

b) Homiliam esse hoc scriptum ad populum habitam, passim auctor innuit, ut statim capite 2.

c) Vocula γὰρ videtur indicare aliquid præcessisse; Sed illa in B. desideratur.

d) ἐμφανίζοντες. B.

e) ἐμπνεύσεως. id.

καὶ ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ τὰ μήπω γεγονότα f) διαλεγόμενοι. ὅθεν καὶ πάσαις ταῖς μετέπειτα γενεαῖς, μεγίστην θεωρίαν καὶ πρᾶξιν ἀνεζωγράφησαν. διὸ δὴ καὶ τὴν τοῦ θεοῦ g) διὰ σαρκὸς ἐπιδημίαν τῷ κόσμῳ κηρύξαντες, τὴν ἐκ τῆς παναχράντου καὶ θεοτόκου * Μαρίας, γεννήσεώς τε καὶ αὐξήσεως, καὶ τῆς μετὰ ἀνθρώπων ἀναστροφῆς h) καὶ βιώσεως, καὶ τὴν διὰ βαπτίσματος ἀνάδειξιν αὐτοῦ, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις γενησομένην ἀναγέννησιν, διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας. Τὴν τῶν θαυμάτων πληθὺν, καὶ τὸ ἐπὶ σταυροῦ μακάριον πάθος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἐμπαίγματα, ἅπερ παρὰ τῶν ἰουδαίων ὑπέμεινε. Τὴν ταφὴν αὐτοῦ, τὴν εἰς ᾅδου κατάβασιν, καὶ τῶν ἀπ᾽ αἰώνων i) ψυχῶν ἀνάβασίν τε καὶ ἀπολύτρωσιν, k) τὴν τοῦ θανάτου φθορὰν, τήν τε ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ζωοποιὸν ἔγερσιν, καὶ παντὸς τοῦ κόσμου ἀνάπλασιν, καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀναλήψεως l) ἄνοδον, καὶ τὴν τοῦ πνεύματος ὑποδοχὴν, ἧσπερ m) οἱ ἀπόστολοι κατηξιώθησαν. καὶ πάλιν τὴν δευτέραν παρουσίαν τὴν μέλλουσαν ἐκθροεῖν τὰ σύμπαντα. Ἀναγκαίως γὰρ βλέποντες n) καλούμενοι προϋπέδειξαν καὶ προεῖπον.

II. Διὸ καὶ τῆς συντελείας ἡμῖν τὴν ἡμέραν ἐνεφάνησαν, τὴν ἐν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς, τὴν τοῦ ἀποστάτου ἐμφάνειαν καὶ πλάνην τοῖς ἀνθρώποις, o) καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τὴν ἔναρξιν καὶ συμπλήρωσιν, καὶ τὴν τοῦ κριτοῦ ἔλευσιν, καὶ τὴν τῶν δικαίων ζωὴν, καὶ τὴν τῶν ἁμαρτωλῶν τιμωρίαν προϋπέφηναν, ἵνα πάντες ἡμεῖς ἐν νῷ φέροντες ταῦτα καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν καὶ ὥραν, ὡς τέκνα τῆς ἐκκλησίας γινωσκώμεθα p,) ὅτι ἰῶτα ἓν, ἢ μία κεραία ἐξ αὐτῶν οὐ q) ἀπολυθήσεται, καθὼς ὁ σωτήριος λόγος r) ὑπέφηνεν. Ἀναγκαίως οὖν πάντες ἀνοίξατε s) τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν καρδιῶν ὑμῶν t) καὶ τὰ ὦτα τῆς ψυχῆς ὑμῶν, καὶ ὑποδέξασθε, ὃν μέλλομεν λέγειν λόγον. πάσης γὰρ φρίκης καὶ φόβου μεστὸν διήγημα μέλλω ἐμφανίσαι σήμερον, τὴν συντέλειαν, u) ἤγουν, τὴν παγκόσμιον τοῦ ἐχθροῦ καὶ διαβόλου πλάνην· καὶ μετὰ ταῦτα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ δευτέραν παρουσίαν.

III. Πόθεν οὖν, φιλόχριστοι, λάβω x) ἀρχήν; καὶ τί ἀπάρξομαι, ἢ τί διηγήσομαι; ἵνα μάρτυ-

Spiritus sancti adventu, & verba de iis quæ nondum acciderunt facientes, unde etiam omnium seculorum posteritati maximam delinearunt contemplandi agendique occasionem: quam etiam ob causam Dei per carnem adventu in mundum promulgato, qui ex impolluta ac deipara Maria ortum sumpsit atque incrementum: ejus cum hominibus consuetudinem ac vitam, ejusque per baptisma declarationem, futuram omnibus hominibus regenerationem, per lauacrum regenerationis: ejus miracula copiosa, beatam illam in cruce passionem, ludibria Iudæorum quæ in ea pertulit, sepulturam ejus, descensum ad inferos, ascensum redemptionemque animarum quæ fuerunt à seculis, mortis extinctionem, vivificam ejus à mortuis resurrectionem, universi mundi reformationem, in cælum assumptionem & ascensionem, sancti Spiritus susceptionem, qua ornavit Apostolos: adventum denique secundum, qui manifestabit omnia: cùm videntes appellentur, necessario præmonstrarunt ac prædixerunt.

II. Unde diem etiam consummationis nobis significarunt, extremis temporibus apostatam emersurum, qui homines seduceret, initium ac finem regni ejus, judicis quoque adventum, justorum vitam, ac delinquentium supplicia præsignarunt: uti omnes singulis diebus ac horis hæc animo versantes velut ecclesiæ filii cognoscamus, *ne unum quidem jota nec unum apicem* ex his præteritum iri: quemadmodum sermo Salvatoris indicavit. Omnes igitur necessario aperite oculos cordium vestrorum, ac auribus animæ vestræ quæ dicturi sumus, excipite. Explicabo enim vobis hodierno die omnis horroris terrorisque plenam narrationem: nempe de consummatione, id est, totius mundi seductione, quam patietur ab hoste & diabolo: quam sequetur secundus adventus domini nostri Jesu Christi.

III. Unde ergo, Christi amantes, sumam initium? quid exordiar, quidve commemorabo?

f) idem MS. Codex εὑρηκότα.

g) τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ id.

* Hoc est ex illis vocabulis quæ S. Hippolyti Martyris ævo usitata non fuisse quidam viri docti existimant. Si tamen nullum aliud esset argumentum, præsentem homiliam Hippolyto abjudicandi, non magnæ illud rei esset, cum voce illa jam usi sint Origenes, Methodius, Dionysius Alex. Hippolyto suppares.

h) τὴν ἀναστροφήν. B.

i) ἀπ᾽ αἰῶνος. B.

k) De piis intellige, aut Origenistas cave. *Picus.*

l) In B. deest vocabulum ἀναλήψεως, & potest sine sententiæ detrimento abesse.

m) duo Pici Codices: καὶ τῆς τοῦ πνεύματος ὑποδοχῆς, ἥνπερ.

n) Quæ sequuntur ita in B. expressa sunt: πάντα προϋπέδειξαν, διὸ καὶ τὴν τῆς συντελείας ἡμέραν συνεφάνησαν ἡμῖν τὴν ἐσχάτην τοῖς χρόνοις ἔσεσθαι μέλλουσαν, καὶ τὴν τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἀποστάτου.

o) in B. desunt verba, τοῖς ἀνθρώποις.

p) B. & alius Pici Codex γινώσκοντες.

q) ἀποληφθήσεται.

r) Matth. V, 18.

s) ἀνοίξαντες. B.

t) In Barocc. additur: ὑποδέξασθαι ὃ μέλλω λαλεῖν.

u) id. τὴν συντέλειαν τὴν παγκόσμιον.

x) λάβωμεν. B.

ρα y) τοῖς λεγομένοις παρέξω; Ἀλλ' ὅθεν τὸν λόγον ἠρξάμεθα z,) τούτους εἰς μέσον παραγάγωμεν πιστοὺς μάρτυρας, βεβαιοῦντας τῶν λεγομένων a) τὴν δήλωσιν· καὶ μετέπειτα, καὶ τῶν ἀποστόλων τὴν διδαχὴν, μᾶλλον δὲ προφητείαν, πῶς πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης σαλπίζουσι τῆς συντελείας τὴν ἡμέραν. ἐπειδὴ οὖν καὶ b) οὗτοι τὰ μήπω γενησόμενα προϋπέδειξαν, καὶ τῶν μελλόντων ἀναφαίνεσθαι πονηρῶν ἀνθρώπων (κακουργίαν καὶ κακοβουλίαν ἀνεφάνησαν c), φέρε οὖν, τὸν προφήτην Ἡσαΐαν ὡς πρῶτον μάρτυρα μέσον εἰσαγάγωμεν, περὶ τῶν χρόνων τῆς συντελείας ἡμῖν ἐκδιδάσκοντα. Τί „οὖν φησίν; d) ἡ γῆ ὑμῶν ἔρημος. αἱ πόλεις ὑμῶν „πυρίκαυστοι· τὴν χώραν ὑμῶν ἐνώπιον ὑμῶν „ἀλλότριοι κατεσθίουσιν· ἐγκαταλειφθήσεται „ἡ θυγάτηρ Σιὼν, ὡς σκηνὴ ἐν ἀμπελῶνι, καὶ „ὡς ὀπωροφυλάκιον ἐν σικυηλάτῳ e) ὡς πόλις πολιορκουμένη. εἶδες τοῦ προφήτου, ἀγαπητὲ, τὴν ἔκλαμψιν, ἣν πρὸ πόσων γενεῶν τὸν καιρὸν f) προεθεάσατο. οὐ γὰρ περὶ τῶν Ἰουδαίων τοῦτον τὸν λόγον προϋπέφηνεν, οὐδὲ περὶ τῆς Σιὼν τῆς πόλεως, ἀλλὰ περὶ τῆς ἐκκλησίας g.) Σιὼν γὰρ τὴν ἐξ ἐθνῶν προσαχθεῖσαν νύμφην πάντες οἱ προφῆται ἐδήλωσαν. h.)

IV. Διὸ καὶ πρὸς δεύτερον μάρτυρα τὸν λόγον ὑφαπλώσωμεν. ποῖον δὴ τοῦτον; ἄκουσον καὶ τοῦ Ὠσηὲ i) τοιαῦτα φωνοῦντος μεγαλοφώνως· ἐν „ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐπάξει κύριος ἄνεμον „καύσωνα ἐκ τῆς ἐρήμου ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ἀναξηρανεῖ τὰς φλέβας αὐτῶν· καὶ ἐξερημώσει τὰς „πηγὰς αὐτῶν· καὶ πάντα τὰ σκεύη τὰ ἐπιθυμητὰ ἀφανισθήσονται, k) ὅτι ἀντέστησαν πρὸς „τὸν θεὸν, ἐν ῥομφαίᾳ πεσοῦνται, καὶ αἱ ἐν γαστρὶ αὐτῶν ἔχουσαι, διαῤῥαγήσονται. τίς γὰρ ἄλλος l) ἄνεμος καύσων ἐκ τῆς ἐρήμου, ἀλλ' ἢ ὁ ἀντίχριστος ὁ μέλλων ἀφανίσαι m) καὶ ἀναξηραίνειν n) τὰς φλέβας τῶν ὑδάτων, καὶ τοὺς καρποὺς o) τῶν δένδρων ἐν τοῖς χρόνοις αὐτοῦ, ὅτι ἐπεθύμησαν ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ οἱ ἄνθρωποι. Διὸ καὶ ἀφανίσει αὐτοὺς, καὶ δουλεύσουσιν αὐτῷ ἐν τῇ ἀκαθαρσίᾳ αὐτοῦ.

V. Ὅρα p) συμφωνίαν προφήτου πρὸς προφήτην. μάθε καὶ ἕτερον τὰ ὅμοια διαλεγόμενον. Ἀμὼς γὰρ q) τὰ αὐτὰ συμφώνως προεφήτευσε. τάδε λέγει κύριος. διὰ τοῦτο ἀνθ' „ὧν κατηγκονδυλίσατε r) πτωχὸν, καὶ δῶρα

Quem eorum quæ dico testem exhibebo? Verum unde sermonem sumus auspicati, eos in medium proferamus testes fide dignos, qui dicta comprobent: deinde Apostolorum quoque doctrinam, vel prophetiam potius, ut per universum orbem terrarum quasi tuba canant consummationis diem. Cum igitur hi quoque præsignaverint quæ nondum evenerunt, ac fallacias perversaque consilia improborum hominum, qui existent, aperuerint: agedum Esaiam prophetam tanquam primum testem in medium producamus, qui docet nos quæ futura sunt circa tempora consummationis. Quid igitur ait? *Terra vestra deserta, civitates vestræ igne exusta. Regionem vestram in conspectu vestro devorant alieni. Derelinquetur filia Sion sicut umbraculum in vinea: & sicut tugurium in cucumerario: tamquam civitas quæ vastatur.* Vides, dilecte, lumen prophetæ immissum, quo tempus illud, quot ante seculis vaticinatus est. Nec enim de Judæis, nec de civitate Sion verbum hoc prædixit, sed de Ecclesia. Nam omnes prophetæ declararunt Sion esse sponsam è gentibus adductam.

IV. Quocirca ad secundum testem orationem applicemus. Quisnam est ille? Audi etiam Oseam grandiloqua fundentem: *In diebus illis inducet Dominus è deserto ventum uredinis contra illos: & desiccabit venas eorum, & desertos faciet fontes eorum, & universa vasa desiderabilia delebuntur. Quia restiterunt contra Deum, in gladio cadent, & quæ ex eis prægnantes fuerint, disrumpentur.* Ecquis alius ventus uredinis à deserto, quàm Antichristus? qui temporibus suis deleturus est & desiccaturus venas aquarum & fructus arborum, propterea quod homines amplexi sunt opera ejus. Itaque delebit eos, ipsique servient in impuritate ipsius.

V. Attende concordiam prophetæ cum propheta: cognosce alium quoque similia proloquentem. Eadem enim Amos propheta consentiens prædixit: *Hæc dicit Dominus, Quia pugno percutitis pauperem, & dona electa*

ἐκλεκ-

y) τίνα δὲ μαρτυρίαν. id.
z) id. ἠρξάμην, & mox παραγάγω pro παραγάγωμεν.
a) τῶν λόγων. B.
b) MS. B. καὶ γὰρ καί.
c) id. ἀνεφάνησαν.
d) Es. I, 7.
e) σικυηράτῳ. B.
f) MS. B. πρὸ τοσούτων γενεῶν τῶν ἡμερῶν.
g) id. περὶ τῆς ἁγίας ἐκκλησίας.
h) προεδήλωσεν. B.
i) Oseæ XIII, 15.
k) id. XIV, 1. Cæterum verba ὅτι ἀντέστησαν, usque ad πεσοῦνται, in B. absunt.
l) alius Pici Codex. ὅτι γὰρ ἄλλο, vitiose.
m) ἀναφανῆναι. B.
n) id. ἀναξηρανεῖ.
o) id. minus emendate: οἱ καρποὶ τῶν δένδρων ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ, ὅτι ἐπεθύμησαν τὰ ἔργα αὐτοῦ οἱ ἄνθρωποι· διὸ καὶ ἐμφανίσει &c.
p) MS. B. ὁρᾷς συμφωνίαν προφήτου, μάθε οὖν καὶ ἑτέρων τὰ ὅμοια διαλεγομένων.
q) Amos V, 11.
r) leg. κατεκονδυλίζετε, ex vulgatis Codd. τῶν ο'.

"ἐκλεκτὰ ἐδέξασθε παρ' αὐτοῦ· οἴκους γὰρ s) ᾠκοδομήσατε, καὶ οὐ μὴ κατοικήσητε ἐν αὐτοῖς. "ἀμπελῶνας ἐπιθυμητοὺς ἐφυτεύσατε, καὶ οὐ μὴ "πίητε τὸν οἶνον αὐτῶν, ὅτι ἔγνων t) πολλὰς ἀ"σεβείας· καταπατοῦντες τὸ δίκαιον, λαμβά"νοντες ἀντάλλαγμα u,) καὶ πένητας ἐν πύ"λαις ἐκκλίνοντες. Διὰ τοῦτο ὁ συνιὼν ἐν τῷ και"ρῷ ἐκείνῳ σιωπήσεται, ὅτι καιρὸς πονηρός ἐστι. μάθε, ἀγαπητὲ, τῶν τότε ἀνθρώπων τὴν πονηρίαν, πῶς καθαρπάζουσιν οἰκίας καὶ ἀγροὺς, καὶ ὅτι τὸ δίκαιον τοῦ δικαίου x) αἴροντες. ὅταν γὰρ ταῦτα γένηται, ἵνα ἴδῃς ὅτι τέλος ἐστί. διὸ y) ἔγνως τὴν σοφίαν τοῦ προφήτου, καὶ τὴν ἀποκάλυψιν τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις. καὶ πάντες οἱ προφῆται, ὡς προείπομεν, ὡς τὰ ἀρχαῖα ἐνεφάνησαν, z) οὕτως καὶ τὰ ἐν τοῖς ὑστέροις καιροῖς γενήσεσθαι μέλλοντα διαπυρσίως a) ἐθέσπισαν.

cepistis ab eo, domos politas ædificastis, & non habitabitis in eis. Vineas desiderabiles plantastis, nec tamen vinum bibetis earum. Quia novi permultas impietates vestras, & gravia sunt peccata vestra, Qui defraudatis justos, accipitis munera, & pauperes in portis opprimitis. Ideo prudens in tempore illo tacebit, quia tempus malum est. Disce, dilecte, improbitatem hominum illius memoriæ, ut justum diripiant, domos & agros, & ipsam justitiam auferant à justo: ut scias tum finem adesse, quando hæc fient. Ita perspecta tibi est prophetæ sapientia ac revelatio futura temporibus illis. Quin prophetæ omnes (quemadmodum prædiximus) ut vetera patefecerunt, sic posterioribus eventura temporibus clare vaticinati sunt.

VI. Ἀλλ' ἵνα μὴ τὸν λόγον b) ἁπάντων τῶν προφητῶν τοῖς ῥήμασιν ἀναλώσωμεν, ἑνὸς μνησθέντες, ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν. Τί δὲ καὶ Μιχαίας c) προαγορεύει; "Τάδε λέγει "κύριος, ἐπὶ τοὺς προφήτας τοὺς πλανῶντας τὸν "λαόν μου, τοὺς δάκνοντας ἐν τοῖς ὀδοῦσιν αὐτῶν, "καὶ κηρύσσοντας ἐπ' αὐτὸν εἰρήνην. καὶ εἰ οὐκ d) ἐδόθη "εἰς τὸ στόμα αὐτῶν, ἡγίασαν e) ἐπ' αὐτὸν πό"λεμον. Διὰ τοῦτο νὺξ ὑμῖν ἔσται ἐξ ὁράσεως, καὶ "σκοτία ὑμῖν ἔσται ἐκ μαντείας. καὶ δύσεται ὁ "ἥλιος ἐπὶ τοὺς προφήτας, καὶ συσκοτάσει f) "ἐπ' αὐτοὺς ἡ ἡμέρα. καὶ καταισχυνθήσονται οἱ ὁ"ρῶντες τὰ ἐνύπνια, καὶ καταγελασθήσονται οἱ "μάντεις. ταῦτα προϊστορήσαμεν, ἵνα γνῶτε τὴν ἐπ' ἐσχάτων γενησομένην g) ὀδύνην καὶ ταραχὴν. καὶ πάντων ἀνθρώπων τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀναστροφὴν h) καὶ φθόνον, καὶ μῖσος, καὶ ἔριν, τὴν τῶν ποιμένων ἐπὶ τῶν προβάτων ἀμέλειαν, καὶ τοῦ λαοῦ πρὸς τοὺς ἱερεῖς ἀνυπότακτον διάθεσιν. i)

VI. Sed ne recensendis omnium prophetarum verbis orationem consumamus, ubi unius mentionem fecerimus, ad propositum revertamur. Quid porro Michæas quoque prædicit? *Hæc dicit Dominus super prophetas qui seducunt populum meum, qui mordent dentibus suis, & prædicant ei pacem: & si nihil datum fuerit in os eorum, sanctificant super eum bellum. Propterea nox erit vobis pro visione, & tenebræ vobis erunt pro divinatione. Et occidet sol super prophetas, & obtenebrabitur super eos dies. Et confundentur qui vident somnia, & deridebuntur vates.* Hæc prænarravimus, ut intelligatis cruciatum & perturbationem extremis futuram temporibus, omniumque hominum inter se vivendi consuetudinem, invidiam, odium, contentionem: pastorum in ovibus negligentiam, populi erga sacerdotes animum immorigerum.

VII. Διὸ πάντες τῷ ἰδίῳ θελήματι ἐμπεριπατήσουσι. καὶ τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσιν ἐπιβαλοῦνται χεῖρας. γυνὴ τὸν ἴδιον ἄνδρα παραδώσει εἰς θάνατον, καὶ ἀνὴρ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐπὶ κριτήριον ἄξει ὡς ὑπεύθυνον· δεσπόται εἰς τοὺς ἰδίους δούλους ἀπάνθρωποι αὐθεντήσονται, k) καὶ δοῦλοι πρὸς τοὺς δεσπότας ἀνυπότακτον διάθεσιν περιβαλοῦνται. πρεσβυτέρου πολιὰν οὐδεὶς αἰδεσθήσεται, καὶ νεωτέρου κάλλος οὐδεὶς οἰκτειρήσεται. l) οἱ ναοὶ τοῦ θεοῦ ὡς οἶκοι ἔσον-

VII. Ita omnes suo arbitratu vivent. Filii manus injicient in parentes: uxor virum suum tradet in mortem: vir uxorem suam, ut ream, trahet in judicium, domini in servos suos erunt inhumani: servi in dominos animum gerent inobedientem, senis canitiem nemo reverebitur: juvenilis formæ nemo miserebitur, templa divina domorum instar erunt: locis omnibus eversionis fient

s) alter Pici Codex, omittit γάρ.
t) MS. B. ἔγνων πολλὰς ἀσεβείας ὑμῶν καταπατούντων.
u) id. ἀνταλλάγματα.
x) ἐκ τοῦ δικαίου. B.
y) ibid. deest διό.
z) προεῖπον. B.
a) id. διαπυρσίως, sed editorium Codd. lectio recte se habet.
b) rectius in MS, E λόγον ἅπαντα τοῖς τῶν προφητῶν ῥήμασιν.
c) Mich. III, 5.
d) MS. B. καὶ οὐκ ἐδόθη.
e) leg. ἤγειραν. vel potius ut in B, ἤγγισαν. Sed in eodem MS. male ἐκ αὐτῶν, & mox ἀγοράσεως pro ὁράσεως.
f) σκοτάσει. B.
g) alter Pici Codex γεγονυῖαν, sed B. ἐσομένην.
h) pro verbis τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀναστροφὴν in B. est διαστροφὴν καὶ φθοράν.
i) eodem in Codice pro verbis ἀνυπότακτον διάθεσιν, legitur ἀταξίαν. καὶ γονεῖς τὰ τέκνα μισήσουσι, καὶ τέκνα τοῖς γονεῦσιν ἐπιβάλλονται χεῖρας.
k) B. πρὸς τοὺς δούλους ἀπανθρωπίαν κτήσονται. Ita & alter Pici Codex.
l) οἰκτειρήσει. B.

ται, καὶ καταστροφαὶ τῶν ἐκκλησιῶν πανταχοῦ γενήσονται. αἱ γραφαὶ καταφρονηθήσονται, καὶ τοῦ ἐχθροῦ τὰ ᾄσματα m) πανταχοῦ ἐξᾴσουσι. πορνεῖαι, καὶ μοιχεῖαι, καὶ ἐπιορκίαι. n) τὴν γῆν πληρώσουσι, φαρμακεῖαι καὶ ἐπαοιδίαι, καὶ μαντεῖαι ὀπίσω τούτων σφοδρῶς καὶ προθύμως ἐξακολουθήσουσι. καὶ καθόλου ἀπὸ τῶν δοκούντων εἶναι o) χριστιανοὶ, τότε ἐγερθήσονται p) ψευδοπροφῆται, ψευδαπόστολοι, γόητες ἄνθρωποι, φθοροποιοὶ, κακοποιοὶ, ψευδόμενοι κατ' ἀλλήλων, μοιχοὶ, πόρνοι, ἅρπαγες, πλεονέκται, ἐπίορκοι, κατάλαλοι q) ἀλλήλους μισοῦντες. οἱ ποιμένες ὡς λύκοι γενήσονται. οἱ ἱερεῖς τὸ ψεῦδος ἀσπάσονται. οἱ μοναχοὶ * τὰ τοῦ κόσμου ποθήσουσιν. οἱ πλούσιοι ἀσπλαγχνίαν ἐνδύσονται. οἱ ἄρχοντες πτωχοῖς οὐ βοηθήσουσιν, οἱ δυνάσται οἰκτιρμοὺς ἀποβαλοῦνται· οἱ κριταὶ τὸ δίκαιον ἐκ τοῦ δικαίου ἀροῦσι, καὶ τοῖς δώροις ἐκτυφλούμενοι, ἀδικίαν ἐπισπάσονται.

ecclesiarum, scripturæ contemnentur: hostis illius cantica ubique decantabunt. Post hæc stupra, adulteria, periuria, incantationes, divinationes magno impetu studioque sequentur. In summa, ex iis qui Christiani videntur, tunc exurgent falsi prophetæ falsique apostoli, homines impostores, corruptores, malefici, mentientes alius in alium, adulteri, stupratores, rapaces, avari, periuri, detractores. Pastores fient quasi lupi: monachi expetent quæ sunt mundi: divites animum expertem misericordiæ induent: pauperi non succurrent principes, potentes miserationes abjicient, judices justum auferent ex justo, muneribusque excœcari injustitiam probabunt.

VIII. Καὶ τί λέγω περὶ ἀνθρώπων, r) ὅπου καὶ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τὴν οἰκείαν τάξιν ἀρνήσονται· σεισμοὶ κατὰ πᾶσαν πόλιν, λοιμοὶ ἐπὶ πᾶσαν χώραν, βρονταὶ ἄμετροι s) καὶ φοβεραὶ ἀστραπαὶ, οἴκους καὶ ἀγροὺς κατακαίουσαι, καταιγίδες ἀνέμων, τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν ἀμέτρως ἐκταράσσουσαι, τῆς γῆς ἀκαρπίαι, θαλάσσης ἦχος, καὶ σάλος ἀφόρητος ἀπὸ ψυχῶν καὶ ἀπωλείας ἀνθρώπων. σημεῖα ἐν ἡλίῳ, σημεῖα ἐν σελήνῃ, ἄστρων παρατροπαὶ, συνοχαὶ ἐθνῶν, ἀέρων ἀκρασίαι, χαλάζης βολίδες ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς. χειμῶνος ἀταξίαι, παγετοὶ διάφοροι t) καύσωνες ἀπαραμύθητοι, κεραυνοὶ αἰφνίδιοι, ἐμπρησμοὶ ἀδόκητοι, καὶ ἁπαξαπλῶς πάσης τῆς γῆς θρῆνος καὶ κοπετὸς, παραμυθίαν μὴ ἐχούσης. u) ἐκ γὰρ τοῦ πληθυνθῆναι τὴν "ἁμαρτίαν, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν. διὰ τούτων ἁπάντων τὴν ζάλην, τὴν ἀταξίαν, ὁ κύριος τοῦ παντὸς, διὰ τοῦ εὐαγγελίου βοᾷ λέγων, x) "Βλέπετε μὴ πλανηθῆτε· πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται "ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου λέγοντες, ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ ὁ "καιρὸς ἤγγικε. μὴ οὖν πλανηθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. "ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκαταστασίας, μὴ "πτοηθῆτε. y) δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλ' "οὐκ εὐθὺς z) τὸ τέλος. μάθωμεν τοῦ σωτῆρος τὸν λόγον, πῶς διὰ παντὸς ἀσφαλίζων ἡμᾶς παρήγγελλε, a) "Βλέπετε μὴ πλανηθῆτε. πολλοὶ "γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου λέγοντες, ὅτι "ἐγώ εἰμι.

VIII. Quid narro, quæ fient ab hominibus, cum ipsa etiam elementa ordinem suum sint negatura? Terræmotus erunt per omnes regiones, tonitrua, venti, horrenda fulgura, quæ domos agrosque exurent: procellæ ventorum, quæ terram ac mare sine modo perturbabunt: terræ sterilitates, sonitus maris, intolerabilis commotio ob interitum tam animarum quam hominum: signa in sole, signa in luna, siderum de via deflexiones, angustiæ gentium, aëris intemperies, grandinis emissiones super faciem terræ; hyemes inordinatæ, glacies sui dissimilis, ardores qui sedari nequeant, repentina fulmina, insperata incendia: &, ut semel dicam, gemitus & planctus universæ terræ consolatione carentis. *Ex quo enim abundaverit iniquitas, refrigescet charitas multorum.* Propterea, dominus universi, horum omnium fluctuationem & confusionem clamat per Evangelium, dicens: *Videte, ne seducamini, Multi enim venient in nomine meo dicentes, Quia ego sum, & tempus appropinquavit. Ne seducamini igitur post eos. Cum autem audieritis bella & dissensiones, nolite terreri. Oportet enim primum hæc fieri: sed non statim finis.* Videamus verba Salvatoris, quemadmodum ad nos semper confirmandos præceperit, *Videte, ne seducamini. Multi enim venient in nomine meo dicentes, Ego sum.*

IX.

m) falsa ac perniciosa dogmata. Infra, cap. 45. Pro ἐχθροῦ, in B. Est διαβόλου.

n) verba τὴν γῆν πληρώσουσι, φαρμακεῖαι supplevi ex B.

o) χριστιανῶν. id.

p) ἔσονται B. & alter Pici Codex.

q) Verba ἀλλήλους μισοῦντες, & mox, οἱ ἱερεῖς τὸ ψεῦδος ἀσπάσονται, supplevi ex B.

* Hæc de Monachis ævo S. Hippolyti parum conveniunt.

r) ita recte B. pro ἀπὸ ἀνθρώπων. Ibidem sequitur: καὶ τὰ στοιχεῖα τὴν ἰδίαν τάξιν ἀρνήσονται. Verba inde κατὰ πᾶσαν πόλιν λοιμοὶ quæ in editis aberant, ex eodem Cod. supplevi.

s) ita recte B. pro ἄνεμοι quod erat in editis. Mox enim sequuntur verba καταιγίδες ἀνέμων, quæ in illo codice exstant statim post ἀστραπαί.

t) in B. est ἀδιάφοροι quod magis placet, notatque glacies æterno frigore compactas, quæ non iterum facile solvuntur.

u) Idem MS. ἔχων. ἐν γὰρ τῷ πληθυνθῆναι ἀνομίαν. Locus est Matth. XXIV, 12.

x) Luc. XXI, 8.

y) Verba ὅταν δὲ usque ad πτοηθῆτε in B. desiderantur.

z) id. εὐθέως. & mox μάθε pro μάθωμεν.

a) id. ἀσφαλίζεται ἡμᾶς καὶ παραγγέλλει λέγων.

IX. καὶ γὰρ μετὰ τὸ ἀναληφθῆναι αὐτὸν πρὸς τὸν πατέρα, ἀνέστησάν τινες λέγοντες, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ χριστὸς, καθὼς Σίμων ὁ μάγος, καὶ οἱ λοιποὶ, ὧν οὐκ ἔστι καιρὸς ἄρτι τὰ ὀνόματα μνημονεῦσαι. Διὸ b) καὶ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῆς συντελείας, δεῖ πάλιν ἀναστῆναι ψευδοχρίστους ἄνδρας λέγοντας, "ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ χριστὸς· καὶ πολλοὺς πλανήσουσι. Καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων δραμοῦσιν ἀπὸ ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν, καὶ ἀπὸ βοῤῥᾶ ἕως θαλάσσης, λέγοντες, ποῦ ὧδε ὁ χριστὸς, ποῦ ἐκεῖ ὁ χριστός· ἀλλὰ ματαῖον φρόνημα κεκτημένοι, καὶ τὰς γραφὰς ἐμμελῶς οὐκ ἀναγινώσκοντες, οὐκ ὀρθὰ φρονοῦντες, c) ζητήσουσιν ὄνομα, ὅπερ εὑρεῖν οὐ δυνήσονται. δεῖ γὰρ πρῶτον ταῦτα γενέσθαι, καὶ οὕτως ὀφθῆναι τὸν υἱὸν τῆς ἀπωλείας, ἤγουν τὸν διάβολον.

X. Καὶ οἱ θεηγόροι d) ἀπόστολοι βεβαιοῦντες τὴν τοῦ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ παρουσίαν, e) ἕκαστος αὐτῶν ὑπέδειξε f) τῶν ἐναγῶν καὶ φθοροποιῶν ἀνθρώπων τὴν ἀνάδειξιν τούτων, καὶ ἐκήρυξαν ἀναφανδὸν τὰς τούτων g) ἀθεμίτους πράξεις. πρῶτος ὁ Πέτρος ἡ πέτρα τῆς πίστεως, ὃν ἐμακάρισε χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ διδάσκαλος τῆς ἐκκλησίας, ὁ πρῶτος μαθητὴς, ὁ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας ἔχων, ἐδίδαξεν ἡμᾶς λέγων, h) "τοῦτο πρῶτον γινώσκετε, τέκνα, ὅτι ἐλεύσονται ἐπ' "ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἐμπαῖκται κατὰ τὰς ἰδίας "ἐπιθυμίας αὐτῶν i) πορευόμενοι. καὶ k) ἐν ἡμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν "αἱρέσεις ἀπωλείας. μετὰ τοῦτον συνῳδὰ Ἰωάννης ὁ θεολόγος καὶ ἠγαπημένος τοῦ χριστοῦ l) βοᾷ. "φανερὰ ἐστὶ τὰ τέκνα τοῦ διαβόλου, καὶ m) νῦν "ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν. ἀλλὰ μὴ πλανηθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. n) μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύ"ετε, ὅτι πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐληλύθασιν o) "εἰς τὸν κόσμον. εἶτα ὁ Ἰούδας Ἰακώβου τὰ ὅμοια τούτων λέγει. p) ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων ἔσονται "ἐμπαῖκται κατὰ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας πορευόμενοι "τῶν ἀσεβειῶν. οὗτοί εἰσιν οἱ q) ἀφόβως ἑαυτοὺς "ποιμαίνοντες. r) ἔγνως τῶν θεολόγων καὶ ἀποστόλων τὴν συμφωνίαν καὶ ὁμόνοιαν τῆς διδαχῆς αὐτῶν.

XI. Ἄκουε λοιπὸν καὶ Παύλου λέγοντος παῤῥησίᾳ, s) πῶς τούτους φανερῶς ἀποκαλύπτει. t) "Βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέπετε τὴν κατατομήν. u) Βλέπετε μή τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης. x) "Βλέπετε πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσι. λοιπὸν τίς ἕξει ἀπολογίαν, ἀκούων ταῦτα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, παρά τε τῶν προ-

IX. Nam posteaquam ipse assumptus est ad patrem, surrexerunt quidam dicentes, Ego sum Christus, ut Simon Magus, & reliqui, quorum nomina referre non est hujus temporis. Quare extremo etiam die consummationis exurgere denuo debent pseudochristi, viri qui dicant, Ego sum Christus: & seducent complures. Plerique homines cursitabunt ab oriente ad occidentem usque, & ab aquilone usque ad mare, dicentes, Ubi hic Christus? Ubi illic Christus? Sed qui vana sapientia præditi, nec diligenter legant scripturas, nec recta sentiant, nomen quærent, quod invenire non poterunt. Oportet enim primum hæc fieri, itaque conspici filium perditionis, hoc est, diabolum.

X. Quin & diviniloqui Apostoli, qui confirmant adventum Domini nostri Jesu Christi, sigillatim innuerunt istorum detestandorum ac exitialium hominum demonstrationem, ac palam prædicarunt nefarias illorum actiones. Princeps Petrus, fidei petra, quem beatum judicavit Christus Deus noster, ille doctor ecclesiæ, ille primus discipulorum, ille qui regni claues habet, docuit nos dicens, *Hoc primum scitote filii, quod venient in extremis diebus illusores, secundum suas ipsorum concupiscentias ambulantes.* Et *erunt in vobis falsi doctores, qui introducent sectas perditionis.* Secundum hunc consonat Joannes Theologus dilectus Christi, clamatque, *Manifesti sunt filii diaboli.* Et *nunc Antichristi multi facti sunt:* verum ne seducamini post eos. *Nolite omni spiritui credere: quia multi pseudoprophetæ exierunt in mundum.* Deinde etiam Judas Jacobi frater his similia dicit, *In novissimis temporibus erunt illusores, secundum sua desideria ambulantes in impietatibus. Hi sunt qui sine metu seipsos pascunt.* Perspexisti theologorum & Apostolorum consensum, ac doctrinæ illorum concordiam.

XI. Deinceps Paulum etiam audias, libere loquentem, quam aperte hosce revelet: *Videte malos operarios, videte concisionem. Videte, ne quis vos deprædetur per philosophiam & inanem fallaciam. Videte quomodo caute ambuletis, quoniam dies mali sunt.* Ecquis igitur habebit excusationem, qui hæc audiat in Ecclesia à Prophetis, ab Apostolis, atque ab ipso Domi-

b) δεῖ οὖν ἐν τ. ε. η. τ. σ. πάλιν ἀναστῆναι. B.
c) ὀρθοφρονοῦντες. B.
d) ὅθεν καὶ οἱ θεολόγοι. id.
e) μαρτυρίαν. B.
f) id. τὸν ἐναγῆ καὶ φθοροποιὸν διάβολον.
g) id. τούτου.
h) 2. Petr. III, 3. Sed in B. verba τοῦτο πρῶτον. γινώσκετε, τέκνα desiderantur. Mox ibidem legitur: ἐμπαῖκται καὶ ἐν ὑμῖν.
i) in altero Pici Codice deest αὐτῶν.
k) 2. Petr. II, 1.
l) Joh. III, 10.
m) Joh. II, 18.
n) Joh. IV, 1.
o) ἐξεληλύθασιν. B.
p) Judæ v. 18.
q) apud S. Judam est: οἱ ἀποδιορίζοντες ἑαυτούς.
r) ποιοῦντες. ἔγνωτε ἀγαπητοὶ, τῶν θεολόγων. B.
s) Παύλου παῤῥησίαν. id.
t) Philipp. III, 2.
u) Coloss. II, 8.
x) Ephes. V, 15. 16.

φηλῶν καὶ ἀποστόλων, καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου, καὶ μὴ φροντίσαι τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ τὸν καιρὸν τῆς συντελείας, καὶ τὴν ὥραν ἐκείνην τὴν μέλλουσαν ᾗ μέλλομεν y) παρίστασθαι ἐπὶ τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ.

no: nec solicitus erit de anima sua, ac tempore consummationis & hora illa, qua sisti debemus ad tribunal Christi?

XII. Ἀλλὰ τῆς συντελείας τοῦ λόγου πέρας δώσαντες z) τρεψόμεθα τὴν διήγησιν ἐπὶ τὰ ἀκολούθως a) ἡμῖν μέλλοντα ῥηθήσεσθαι. προάγω b) δὲ εἰς μέσον ἀξιόπιστον μάρτυρα, τὸν προφήτην Δανιὴλ, ὃς τὸ ἐνύπνιον τοῦ Ναβουχοδονόσορ διέλυσε καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν βασιλέων ἕως τῆς συντελείας, ὑπέδειξεν c) ἀπαράτρεπτον ὁδὸν τοῖς ὁδεῦσαι θέλουσι, τῆς ἀληθείας τὴν δήλωσιν· τί γὰρ φησιν ὁ προφήτης; ἀριδήλως d) πρὸς τὸν Ναβουχοδονόσορ προηγγείλεν, e) ἐθεώρεις, ὦ βασιλεῦ, καὶ ἰδοὺ εἰ-
"κὼν μεγάλη ἑστῶσα πρὸ προσώπου σου, ἧς ἡ κε-
"φαλὴ χρυσίου, οἱ βραχίονες αὐτῆς καὶ οἱ ὦμοι ἀρ-
"γυροῖ, ἡ κοιλία καὶ οἱ μηροὶ χαλκοῖ, αἱ κνῆμαι
"σιδηραῖ, οἱ πόδες μὲν μέρος τι f) σιδηροῦν, καὶ
"μέρος τι ὀστράκινον. ἐθεώρεις ἕως οὗ ἀπετμήθη
"λίθος ἄνευ χειρὸς, καὶ ἐπάταξε τὴν εἰκόνα ἐπὶ
"τοὺς πόδας τοὺς σιδηροῦς καὶ ὀστρακίνους, καὶ ἐλέπτυνεν
"εἰς τέλος. τότε ἐλεπτύνθησαν εἰσάπαξ, τὸ
"ὄστρακον, καὶ ὁ σίδηρος, καὶ ὁ χαλκὸς, ὁ ἄργυρος
"καὶ ὁ χρυσός· καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ κονιορτὸς ἀπὸ ἅλω-
"νος θερινῆς. καὶ ὁ λίθος ὁ πατάξας τὴν εἰκόνα,
"ἐγένετο εἰς ὄρος μέγα, καὶ ἐπλήρωσε πᾶσαν τὴν
"γῆν.

XII. Sed narrationem hujus de consummatione orationis convertamus ad ea quæ sequuntur nobis dicenda. In medium vero produco testem fide dignum Danielem prophetam, qui somnium Nabuchodonosor dissolvit, atque ab initio regnorum usque ad consummationem, viam indeclinabilem sequi volentibus, declarationem veritatis demonstravit. Quid enim propheta clare regi Nabuchodonosor prænunciavit? *Videbas, ô rex, & ecce statua ingens stabat in conspectu tuo: cujus caput erat ex auro, brachia ejus & humeri argentei, venter & femora ex ære, tibiæ ferreæ: pedum autem pars erat ferrea, pars testacea. Contemplabaris ergo donec abscissus est lapis sine manibus, qui percussit imaginis pedes ferreos ac testaceos, & tandem comminuit. Tumque simul comminuta sunt, testa, ferrum, æs, argentum, & aurum: & facta sunt quasi pulvis à facie turbinis æstivi. Lapis autem qui percussit imaginem, crevit in montem magnum, & replevit universam terram.*

XIII. Διὸ συνάψαντες τούτοις, καὶ τὰς τοῦ Δανιὴλ ὁράσεις, μίαν ἐν ἀμφοτέροις τὴν διήγησιν ποιησόμεθα g) ἐπιδεικνύντες πῶς σύμφωνα καὶ ἀληθῆ ἦσαν τοῦ προφήτου h) τὰ ὁραθέντα, ἅπερ καὶ ὁ Ναβουχοδονόσορ προεώρακε· λέγει γὰρ οὕτως ὁ
"προφήτης· i) ἐγὼ Δανιὴλ ἐθεώρουν, καὶ ἰδοὺ οἱ
"τέσσαρες οἱ ἄνεμοι τοῦ οὐρανοῦ προσέβαλον εἰς τὴν
"θάλασσαν τὴν μεγάλην· καὶ τέσσαρα θηρία
"μεγάλα ἀνέβαινον ἐκ τῆς θαλάσσης, διαφέ-
"ροντα ἀλλήλων. Τὸ πρῶτον θηρίον ὡσεὶ λέαι-
"να, καὶ πτερὰ αὐτῆς ὡς ἀετοῦ. ἐθεώρουν, ἕως οὗ
"ἐξετίλη k) τὰ πτερὰ αὐτῆς, καὶ ἐξήρθη ἀπὸ τῆς γῆς
"καὶ ἐπὶ ποδῶν ἀνθρώπου ἐστάθη, καὶ καρδία ἀν-
"θρώπου ἐδόθη αὐτῇ. καὶ ἰδοὺ θηρίον δεύτερον, ὅ-
"μοιον ἄρκτῳ καὶ εἰς μέρος ἓν ἐστάθη, καὶ τρία
"πλευρὰ ἐν τῷ στόματι αὐτῆς ἀνὰ μέσον τῶν ὀ-
"δόντων αὐτῆς· καὶ οὕτως ἔλεγον αὐτῇ. ἀνάστηθι, φά-
"γε σάρκας πολλάς· ὀπίσω αὐτοῦ ἐθεώρουν, καὶ ἰδοὺ
"θηρίον τρίτον, ὡσεὶ πάρδαλις, καὶ αὐτῇ πτερὰ
"τέσσαρα πετεινοῦ ὑπεράνω αὐτῆς, τέσσαρες
"κεφαλαὶ l) τῷ θηρίῳ. Ὀπίσω τούτου ἐθεώρουν,
"καὶ ἰδοὺ τέταρτον θηρίον φοβερὸν καὶ ἔκθαμβον,

XIII. Conjungentes ergo his visiones Danielis, amborum unam faciemus expositionem, demonstrantes vera fuisse à Daniele visa, & consentanea iis, quæ Nabuchodonosor quoque præviderat. In hunc enim modum ait propheta, *Ego Daniel videbam, & ecce quatuor venti cæli pugnabant in mari magno: & quatuor bestiæ grandes ascendebant de mari, inter se diversæ. Prima bestia quasi leæna, & ejus alæ velut aquilæ. Aspiciebam donec evulsæ sunt alæ ejus, & sublata est à terra, & super pedes hominis stetit, & cor hominis datum est ei. Et ecce bestia secunda similis urso in parte stetit, & tres ordines in ore ejus, in medio dentium ejus: & sic dicebant ei, Surge, comede carnes plurimas. Post hoc aspiciebam, & ecce bestia tertia veluti pardus, & huic erant avis alæ quatuor super se: capita quatuor erant bestiæ. Post hoc aspiciebam, & ecce quarta bestia terribilis atque mirabilis, & fortis supra modum; cujus dentes erant ferrei, & ungues ænei: edebat & comminuebat, & reliqua pedibus suis conculcabat. Et hæc valde*

"καὶ

y) ita MS B. pro ὥραν ἐκείνην ἣν μέλλομεν.
z) verba πέρας δώσαντες supplevi ex B. In eodem est τὸν λόγον pro τοῦ λόγου.
a) ita rectius B. pro ἀκόλουθα ὡς.
b) id. προσαγαγῶ.
c) ὑποδείξαντα alter Pici MS. Sic & B. in quo etiam ἀπαράτρεπτον.
d) in B. vox ἀριδήλως desideratur.
e) Dan. II, 31.
f) al. μέρος μέν τι.
g) alter Pici codex: ποιησώμεθα ἐπιδεικνὺς, nempe propheta. Ita & B,
h) τῷ προφήτῃ ὡραθέντα. B.
i) Dan. VII. 2.
k) ἐξέτεινε. B. Sed ἐξετίλη legitur etiam infra, licet ibi quoque idem MS. ἐξέτεινε habet. Sed præferenda altera lectio ut quæ sensui magis congruit.
l) alter: Pici Codex. τέσσαρας κεφαλὰς τῷ θηρίῳ ita & B. in quo etiam est: πτερὰ τέσσαρα ὑπεράνωθεν αὐτῆς.

" καὶ ἰσχυρὸν περισσῶς· οἱ ὀδόντες αὐτοῦ σιδηροῖ μεγάλοι, m) καὶ οἱ ὄνυχες αὐτοῦ χαλκοῖ, ἐσθίον καὶ λεπτῦνον, καὶ τὰ ἐπίλοιπα τοῖς ποσὶν αὐτοῦ συνεπάτει, καὶ αὐτὸ διαφέρον n) περισσῶς παρὰ πάντα τὰ θηρία τὰ ἔμπροσθεν αὐτοῦ. καὶ κέρατα δέκα αὐτῷ. o) προσενόουν τοῖς κέρασιν αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ μικρὸν κέρας ἀνέβη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ τρία κέρατα ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐξερριζώθη ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ὀφθαλμοὶ ὡσεὶ ὀφθαλμοὶ ἀνθρώπου ἐν τῷ κέρατι τούτῳ, καὶ στόμα λαλοῦν μεγάλα.

discrepabat ab omnibus bestiis præcedentibus eam, & habebat cornua decem. Considerabam cornua ejus: & ecce, cornu parvum crevit in medio eorum. Et tria de cornibus primis evulsa sunt à facie ejus. Et ecce oculi quasi oculi hominis erant in cornu isto, & os loquens ingentia.

XIV. Ἐπεὶ οὖν δυσνόητα πᾶσι δοκεῖ ταῦτα τὰ μυστικῶς εἰρημένα παρὰ τοῦ προφήτου, οὐδὲν τούτων p) ἀποκρύψωμεν τοῖς ὑγιῆ τὸν νοῦν κεκτημένοις. Τὸ πρῶτον θηρίον εἰπὼν ὁ Δανιὴλ, ἤγουν τὴν λέαιναν, τὴν ἐκ τῆς θαλάσσης ἀναβαίνουσαν, τὴν τῶν Βαβυλωνίων γεγενημένην βασιλείαν ἐν τῷ κόσμῳ σημαίνει, q) ταύτην οὖσαν τῆς εἰκόνος τὴν χρυσῆν κεφαλήν. Τὸ δὲ λέγειν, πτερὰ αὐτῆς ὡς ἀετοῦ, ὅτι ὑψώθη ὁ βασιλεὺς Ναβουχοδονόσορ, καὶ κατὰ τοῦ θεοῦ ἐπήρθη. Εἶτα φησὶν, ἐξετίλη r) τὰ πτερὰ αὐτῆς, ὅτι καθῃρέθη αὐτοῦ ἡ δόξα· ἐδιώχθη γὰρ ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Τὸ δὲ εἰπεῖν, καρδία ἀνθρώπου ἐδόθη αὐτῷ, καὶ ἐπὶ ποδῶν ἀνθρώπου ἐστάθη, ὅτι μετενόησεν, ἐπιγνοὺς ἑαυτὸν, ὅτι ἄνθρωπός ἐστι, καὶ ἔδωκε δόξαν τῷ θεῷ. ἰδοὺ ἀπέδειξα τοῦ πρώτου θηρίου τὴν ὁμοίωσιν.

XIV. Cum igitur hæc videantur omnibus intellectu difficilia, quæ mystice dicta sunt à propheta, nullum eorum celabimus eos qui mente sunt sana præditi. Cum dicit Daniel primam bestiam, hoc est *leænam*, ascendentem è mari, significat regnum Babyloniorum, quod fuit in mundo, aureum caput statuæ illius. Quod autem dicit, *alas* ejus *velut aquilæ*, significat exaltatum regem Nabuchodonosor contra Deum sese extulisse. Postmodum inquit *alas* ejus *evulsas*: quoniam eversa fuit ejus gloria. Pulsus enim fuit è regno suo. Illa autem verba, *Cor hominis ei datum est, & super pedes hominis stetit*, resipuisse eum, ubi se hominem esse agnovit, dedisseque gloriam Deo. En demonstravi primæ bestiæ similitudinem.

XV. μετὰ οὖν τὴν λέαιναν δεύτερον ὁρᾷ θηρίον ὁ προφήτης, ὅμοιον ἄρκτῳ, ὅπερ ἦσαν πέρσαι· μετὰ γὰρ Βαβυλωνίους πέρσαι ἐκράτησαν. Τὸ δὲ λέγειν, τρία πλευρὰ ἐν τῷ στόματι αὐτῆς ἐθεώρουν, τρία ἔθνη ἔδειξε, πέρσας, μήδους, καὶ Βαβυλωνίους, ὅπερ δέδεικται μετὰ τὸν χρυσὸν, s) ὁ ἄργυρος ἐν τῇ εἰκόνι. ἰδοὺ καὶ τὸ δεύτερον θηρίον ἀποδείξαμεν. ἔπειτα τὸ τρίτον ἡ πάρδαλις, οἵτινες ἦσαν ἕλληνες· μετὰ γὰρ πέρσας Ἀλέξανδρος ὁ τῶν μακεδόνων ἐκράτησε, καθελὼν τὸν Δαρεῖον, ὃ δέδεικται ἐν τῇ εἰκόνι ὁ χαλκός. Τὸ δὲ λέγειν, πτερὰ τέσσαρα πετεινοῦ, καὶ τέσσαρες κεφαλαὶ τῷ θηρίῳ, σαφέστατα ἔδειξε, πῶς διεμερίσθη εἰς τέσσαρα μέρη ἡ βασιλεία τοῦ Ἀλεξάνδρου. τέσσαρας γὰρ κεφαλὰς εἶχε, τοὺς τέσσαρας βασιλεῖς ἐξ αὐτοῦ ἀναστάντας· τελευτῶν γὰρ ὁ Ἀλέξανδρος διεῖλε τὴν βασιλείαν αὐτοῦ εἰς τέσσαρα μέρη. t) ἰδοὺ καὶ τὸ τρίτον εἴπομεν.

XV. Post leænam, alteram bestiam videt propheta *urso* similem: qui erant Persæ. Cùm autem dicit, *Videbam in ore ejus tres ordines*, tres gentes designat, Persas, Medos, ac Babylonios: quod declarat in imagine argentum post aurum. En secundam etiam bestiam declaravimus: sequitur tertia, *pardus*: qui Græci fuerunt. Alexander enim rex Macedonum post Persas rerum potitus est, fuso Dario: quod significatur per æs in imagine. Jam quod ait, bestiam habere *quatuor alas avis*, & *quatuor capita*, clarissimè demonstravit quo pacto regnum Alexandri divisum fuerit quatuor in partes. Quatuor enim habuit capita, reges quatuor qui ex eo règno surrexerunt. Nam moriens Alexander regnum suum divisit in quatuor partes. Jam etiam tertiam bestiam expedivimus.

XVI. Ἔπειτα φησὶ τέταρτον θηρίον φοβερὸν καὶ ἔκθαμβον· οἱ ὀδόντες αὐτοῦ σιδηροῖ, καὶ οἱ ὄνυχες χαλκοῖ. τίνες οὗτοι, ἀλλ' ἢ ἡ ῥωμαίων βασιλεία, ὅπερ ἐστὶν ὁ σίδηρος, ἐν ᾧ συνθλάσει τὰς πρὸ αὐτῆς πάντα βασίλεια, καὶ κατακυριεύσει πάσης τῆς γῆς. μετὰ οὖν τοῦτο, τί περιλείπεται ἑρμηνεῦσαι ἡμῖν u) ὧν ἑώρακεν ὁ προφήτης ἀλλ' ἢ τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν

XVI. Deinceps narrat tam bestiam terribilem ac stupendam, cujus *dentes* erant *ferrei*, ac *ungues ænei*. Quinam sunt hi, nisi Romanorum imperium? quod est ferrum, quo conteret omnes superiores regias, & dominabitur universæ terræ. Quid porro reliquum est nobis interpretandum ex his quæ

m) Vox μεγάλοι in utroque Pici codice deest. Quæ autem mox sequuntur verba, καὶ οἱ ὄνυχες αὐτοῦ χαλκοῖ, nec Codices Bibliorum Græcorum habent, nec Hebraici agnoscunt.

n) διάφερε. B.

o) id. καὶ κέρατα δέκα ἐθεώρουν ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ &c.

p) οὐδὲν ἀποκρύψωμεν τούτων πρὸς ἐπίγνωσιν τοῖς γε νοῦν κεκτημένοις. B.

q) σημαίνει ἤγουν τὴν τῆς εἰκόνος χρυσῆν. B.

r) id MS. ut supra ἐξέτεινε.

s) ita rectius B. pro μετὰ τοῦ χρυσίου.

t) Confer quæ ad Hippolyti genuinum lib. de Antichristo cap 24.

u) alter Pici codex: ὑμῖν.

τῆς εἰκόνος, ἐν οἷς καὶ μέρος μὲν τι σιδηροῦν, μέρος δὲ ὀστράκινον, ἅμα μεμιγμένον εἰς ἓν τὰ ἀμφότερα. μυστικῶς γὰρ ἐδήλωσε διὰ τῶν δέκα δακτύλων τῶν ποδῶν τῆς εἰκόνος, τοὺς δέκα βασιλεῖς τοὺς ἐξ αὐτοῦ ἐγειρομένους, ἅπερ ἑρμήνευσεν ὁ Δανιήλ. προσενόουν x) γὰρ τὸ θηρίον, φησὶ, τὸ τέταρτον. καὶ ἰδοὺ δέκα κέρατα ὀπίσω αὐτοῦ ἐν οἷς ἀνέβη ἕτερον κέρας ὡς παραφυάδιον· καὶ τρία τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐκριζώσει. ὅπερ δέδεικται κέρας τὸ παραφυάδιον, ἄλλον μὴ εἶναι εἰ μὴ ὁ ἀντίχριστος ὁ μέλλων ἀναστήσειν τὴν τῶν Ἰουδαίων βασιλείαν. Τρία δὲ κέρατα ἃ μέλλει y) παρ' αὐτοῦ ἐκριζοῦσθαι, τρεῖς βασιλείας δείκνυσι, Αἰγύπτου, Λιβύων τε καὶ Αἰθιόπων, ἃς ἀνελεῖ παρατάξει πολέμου, ὡς κρατήσας z) ἁπάντων, δεινὸς ὢν τύραννος, θλίψιν καὶ διωγμὸν ἐπὶ τοὺς ἁγίους ποιήσει, ἐπαιρόμενος κατ' αὐτῶν.

XVII. Ὁρᾷς πῶς ὁ Δανιὴλ τῶν βασιλειῶν τὴν διακράτησιν τῷ Ναβουχοδονόσορ διηρμήνευσε. βλέπεις πῶς τῆς εἰκόνος τὴν μορφὴν πᾶσι τοῖς πέρασιν ἐδήλωσεν. ἔγνως τῶν τεσσάρων θηρίων τὴν ἐκ τῆς θαλάσσης ἀνάβασιν, πῶς ἡμῖν προϋπέδειξε. λοιπόν ἐστι τὰ μερικῶς πραχθέντα ὑπὸ τοῦ ἀντιχρίστου, ὑμῖν μὴ ἀποκρύψωμεν a) ἀλλ' ὅσον ἐφικτὸν διά τε προφητῶν, διά τε γραφῶν, αὐτοῦ ἀνακηρύξωμεν τὴν ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν πλάνην, καὶ παράνομον ἔλευσιν.

XVIII. Τοῦ μὲν κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ κατὰ σάρκα ἐπιδημήσαντος ἐκ τῆς ἁγίας ἀχράντου παρθένου, καὶ τὴν τοῦ Ἰούδα φυλὴν ἀναλαβομένου, καὶ ἐξ αὐτῆς προελθόντος, τὸ βασιλικὸν τῆς συγγενείας ἐδήλωσε, κατὰ τὸν Ἰακὼβ, τὸν ἐν ταῖς εὐλογίαις ἀναφωνοῦντα πρὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱόν. b) Ἰούδα, σὲ αἰνέσουσιν οἱ ἀδελφοί σου, αἱ χεῖρές σου ἐπὶ νώτου τῶν ἐχθρῶν σου, προσκυνήσουσί σε οἱ υἱοὶ τοῦ πατρός σου. σκύμνος λέοντος Ἰούδα, ἐκ βλαστοῦ c) μου υἱὲ ἀνέβης· ἀναπεσὼν ἐκοιμήθης ὡς λέων, καὶ ὡς σκύμνος· τίς ἐγερεῖ αὐτόν· οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα, οὐδὲ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ τὰ ἀποκείμενα αὐτῷ d) καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν. ἴδε e) τοῦ Ἰακὼβ τὰ ῥήματα πρὸς τὸν Ἰούδαν λεγόμενα, ἐπὶ τοῦ κυρίου πληρωθέντα. Τὸ αὐτὸ δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀντιχρίστου ὁ πατριάρχης βοᾷ. διὸ ὥσπερ εἰς τὸν Ἰούδαν προεφήτευσεν, οὕτως καὶ ἐπὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Δάν. ὁ γὰρ Ἰούδας, υἱὸς αὐτοῦ ὑπῆρχε τέταρτος· ὁ δὲ Δὰν καὶ αὐτὸς υἱὸς αὐτοῦ ἕβδομος. τί γὰρ ἐπ' αὐτοῦ ἐβόησε, γέγραπται f) Δὰν ὄφις ἐφ' ὁδοῦ καθήμενος, δάκνων πτέρναν ἵππου. ὄφις τίς g) ἦν ἀλλ'

vidit propheta? At extremitates illæ pedum imaginis, in quibus *pars* erat *ferrea, pars testacea, permixta ambo in unum.* Siquidem decem digitis pedum imaginis, mystice significavit decem reges inde exortos: quod Daniel est interpretatus. *Considerabam enim*, inquit, *bestiam*, quartam videlicet: *& ecce decem cornua post eam. In quibus ascendit alterum cornu tanquam pullulus, ac tria se priora eradicabit.* Quod cornu demonstrat pullulum, alium non esse nisi Antichristum, qui suscitabit regnum Judæorum. Tria cornua quæ ab eo radicitus evellentur, tres reges indicant, Ægypti, Libyæ, Æthiopum, quos deleturus est acie bellica: quibus omnibus potitus, jam tyrannus formidabilis sanctos affliget ac persequetur, insurgens in eos.

XVII. Vides, ut Daniel Nabuchodonosoro regnorum dominationem exposuerit: cernis, ut statuæ formam omnibus suis lineamentis declararit: percepisti, qua ratione præmonstrarit nobis quatuor bestiarum ascensum è mari. Superest, ut Antichristi peculiaria facinora vobis aperiamus: & quatenus licebit, è prophetis atque scripturis promulgemus ejus vagationem per universam terram, & adventum nefarium.

XVIII. Cum Dominus Jesus Christus secundum carnem advenerit ex sancta & immaculata virgine, tribumque Juda assumpserit, ex eaque processerit, declaravit scriptura regiam stirpem, ex sententia Jacob in benedictionibus clamantis ad Judam filium suum, *Te laudabunt fratres tui: manus tua in cervicibus inimicorum tuorum: adorabunt te filii patris tui. Catulus leonis Juda: è virgulto, fili mi, ascendisti. Recubans dormivisti ut leo, & velut catulus leonis, quis excitabit illum? Non deficiet princeps ex Juda, neque dux de femoribus ejus, donec veniant quæ reposita sunt ei, & ipse est expectatio gentium.* Attende verba Jacob ad Judam dicta, in domino esse impleta. Idem profecto clamat etiam de Antichristo patriarcha. Itaque sicuti prophetiam emisit in Judam, ita & in filium suum Dan. (Nam Judas erat filius ejus quartus, Dan vero filius quoque ejus septimus) Ecquid de illo clamavit? *Occurrat ipsi Dan coluber in via, insidens in semita, mordens ungulam equi.* Quis erat ser-

ἢ ὁ

x) MS. B. brevius contrahens omnia: μετὰ οὖν τοῦτο κατενόουν τὸ θηρίον καὶ ἰδοὺ δέκα κέρατα ὀπίσω αὐτοῦ, καὶ ἕτερον κέρας ὅπερ ἐστὶν ὁ Ἀντίχριστος ὁ μέλλων.

y) ἃ μέλλει ἐκριζῶσαι, τρεῖς βασιλείας. B.

z) id. ὡς κρατήσας.

a) MS. B. ὑμῖν ἀποκαλύψω. Et deinde omittit quæ sequuntur omnia usque ad τοῦ μὲν κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ: Ita plura exstant in hoc codice vestigia licentiæ, qua usi sunt librarii in abbreviandis, malo exemplo, & in arctius contrahendis quæ describebant veterum monumentis.

b) Genes. XLIX, 8. Interpunctionem post υἱὸν revocavi ex B. Nam in editis erat στιγμὴ post nomen Ἰούδα.

c) μου deest in B.

d) αὐτῷ deest in B. & altero Pici Codice.

e) B. ἴδες.

f) ita Gen. XLIX, 17. & B. non τῷ Δάν, ut editi.

g) τίς οὖν B. & alter Pici codex.

h) Gen. III, 1.

i) ὁ ἀπατήσας. B.

ἢ ὁ ἀπ' ἀρχῆς πλάνος, ὁ ἐν τῇ γενέσει h) εἰρημένος, ὁ πλανήσας i) τὴν Εὔαν, καὶ πτερνίσας τὸν Ἀδάμ.

XIX. Ἀλλ' ἐπειδὴ διὰ πλειόνων k) δεῖ ἀποδεῖξαι τὰ λεγόμενα, οὐκ ὀκνήσομεν. ὅτι μὲν γὰρ οὗτος ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Δὰν μέλλει γεννᾶσθαι, καὶ ἀντιπαρατάσσεσθαι τύραννος ὢν βασιλεύς, l) κριτὴς δεινός, καὶ διάβολος, ὥς φησιν ὁ προφήτης, m) Δὰν κρινεῖ τὸν „ἑαυτοῦ λαόν, ὡσεὶ καὶ μίαν φυλὴν n) ἐν Ἰσραήλ. ἀλλ' ἐρεῖ τις, ὅτι τοῦτο ἐπὶ τοῦ Σαμψὼν εἴρηται, ὃς ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Δὰν o) γεννηθεὶς ἔκρινε τὸν λαὸν αὐτοῦ εἴκοσιν ἔτη. τὸ μὲν ἐπὶ τοῦ Σαμψὼν μερικὸν γεγένηται, τὸ δὲ καθόλου πληρωθήσεται ἐπὶ τὸν ἀντίχριστον· „λέγει γὰρ καὶ Ἱερεμίας οὕτως, p) ἐκ Δὰν „ἀκουσόμεθα q) φωνὴν ὀξύτητος ἵππων αὐτοῦ, „ἀπὸ φωνῆς χρεμετισμοῦ ἱππασίας ἵππων αὐτοῦ „ἐσείσθη πᾶσα ἡ γῆ. καὶ πάλιν Μωϋσῆς φησι r) σκύμνος λέοντος Δάν, καὶ s) ἐκπηδήσεται ἐκ τοῦ Βασάν. ἀλλ' ἵνα μή τις σφαλῇ περὶ τοῦ σωτῆρος εἰρῆσθαι τὸ ῥητὸν τοῦτο, ἐπιστησάτω τὸν νοῦν. t) Δάν, φησι, σκύμνος λέοντος. τὴν φυλὴν ὀνομάσας τοῦ Δάν, ἐσαφήνισε τὸ προκείμενον, ἐξ ἧς μέλλει ὁ διάβολος γεννᾶσθαι· ὥσπερ γὰρ u) ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα γεννᾶται ὁ χριστός, οὕτως ἐκ τῆς Δὰν φυλῆς γεννήσεται ὁ ἀντίχριστος. τοῦ μὲν κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, διὰ τὸ βασιλικὸν καὶ ἔνδοξον, λέοντος προκεκηρυγμένου. τῷ αὐτῷ τρόπῳ καὶ τὸν διάβολον ὁμοίως λέοντα προηγόρευσεν ἡ γραφὴ x) διὰ τὸ τυραννικὸν αὐτοῦ καὶ βίαιον.

pens, nisi seductor ille ab initio dictus in Genesi seduxisse Evam, & Adamum supplantasse?

XIX. Sed quoniam pluribus hæc nobis sunt demonstranda, haud gravabimur. Ille certo nasciturus est è tribu Dan, & veluti rex tyrannus aciem ex adverso instructurus est, Judex severus ac diabolus, ut ait propheta. *Dan judicabit populum suum, ut quavis alia tribus in Israel.* Sed dicet quispiam, hoc de Samsone dictum esse, qui natus è tribu Dan judicavit populum suum annos viginti. At in parte duntaxat illud à Samsone factum est, hoc vero universe implebitur temporibus Antichristi. Inquit enim Jeremias in hunc modum, *E Dan audiemus vocem acutissimam equorum ejus. A voce hinnitus equitatus equorum ejus concussa est universa terra.* Et rursus Moses inquit, *Catulus leonis Dan, & exiliet è Basan.* Et ne quis dicat, dictum hoc ad Salvatorem pertinere, attendat animum. Dan, inquit, catulus leonis, perspicuum reddit propositum, nominata tribu Dan, de qua nascetur diabolus. Quemadmodum enim è tribu Juda natus est Christus, ita nascetur è tribu Dan Antichristus. Cumque Dominus ac Salvator noster Jesus Christus filius Dei propter regiam & illustrem naturam, leo sit ante prædicatus: eodem modo Scriptura diabolum ob tyrannicam ac violentam indolem, leonem similiter fore prædicavit.

XX. Κατὰ πάντα γὰρ ἐξομοιοῦσθαι βούλεται ὁ πλάνος τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ. λέων ὁ χριστός, καὶ λέων ὁ ἀντίχριστος. βασιλεὺς ὁ χριστὸς τῶν οὐρανίων y) καὶ ἐπιγείων, καὶ βασιλεὺς γεννήσεται ἐπὶ γῆς ὁ ἀντίχριστος. ἐδείχθη ὁ σωτὴρ ὡς ἀρνίον, καὶ αὐτὸς φανήσεται ὡς ἀρνίον, λύκος ὢν ἔνδοθεν. ἐμπερίτομος ὁ Σωτὴρ γέγονε, καὶ αὐτὸς ὁμοίως z) ἐν περιτομῇ γεννήσεται. ἀπέστειλεν ὁ χριστὸς τοὺς ἀποστόλους εἰς πάντα τὰ ἔθνη, καὶ αὐτὸς ὁμοίως πέμψει ψευδαποστόλους. συνήγαγε τὰ ἐσκορπισμένα πρόβατα ὁ χριστός, καὶ αὐτὸς ὁμοίως συνάξει τὸν ἐσκορπισμένον λαὸν τῶν ἑβραίων. a) ἔδωκεν ὁ χριστὸς τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσι τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν b)

XX. Nam per omnia seductor ille vult imitari filium Dei. Leo Christus, leo quoque Antichristus. Christus rex cælestium atque terrestrium, rex etiam nascetur super terram Antichristus. Demonstratus est Salvator ut agnus, ipse quoque nascetur in circuncisione. Christus misit Apostolos ad omnes gentes, hic itidem mittet pseudoapostolos. Christus oves dispersas congregavit, hic populum Hebræorum dispersum ad eundem modum congregabit. Christus dedit credentibus in eum pretiosam ac vivificam crucem, hic itidem signum suum daturus est. Apparuit,

h) Gen. III. 1.
i) ὁ ἀπατήσας. B.
k) διὰ πλειόνων μαρτύρων καὶ ἀποδείξεων τὰ λεγόμενα, οὐ καταοκνήσωμεν τοῦ λέγειν ὅτι μὴν γὰρ ὄντως ἐκ τῆς &c. B.
l) id. addit. καὶ διάβολος καὶ. Antichristum nasciturum e tribu Dan, multi veteres scribunt post S. Irenæum lib. V. cap. 30. adde Bellarminum de Pontifice Rom. lib. 3. cap. 12.
m) Gen. XLIX. 16.
n) ita MS. B. pro μία φυλη.
o) id. ὡς ἐκ φυλῆς ὑπάρχων τοῦ Δάν.
p) Jerem. VIII. 16.
q) al. Pici codex & B. σπουδήν.
r) Devteron. XXXIII. 22.
s) deest καὶ in B.
t) id. ἐπιστησάτω τὸν ἑαυτοῦ νοῦν ἀκριβῶς.
u) id. ὥσπερ γὰρ ἐκ τῆς ἰούδα φυλῆς ὁ κύριος ἡμῶν καὶ Σωτὴρ Ἰησοῦς χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ γεννᾶται, καὶ διὰ τὸ βασιλικὸν καὶ ἔνδοξον λέοντος προκεκηρυγμένου, Minus bene ita librarius locum in B. perturbavit ac corrupit.
x) alter Pici Codex & B. προανηγόρευσαν αἱ γραφαί, τὸ τυραννικὸν αὐτοῦ καὶ βίαιον δηλοῦντες (δηλοῦσαι)
y) B. ἐπουρανίων.
z) insigne hoc supplementum ex B. accessit: nam verba φανήσεται ὡς ἀρνίον, usque ad καὶ αὐτὸς in editis aberant.
a) τῶν ἰουδαίων. B.
b) verba καὶ ζωοποιὸν desunt in B.

σαυρὸν, καὶ αὐτὸς ὁμοίως δώσει τὸ ἑαυτοῦ σημεῖον. ἐν σχήματι ἀνθρώπου ἐφάνη ὁ κύριος, καὶ αὐτὸς ὁμοίως ἐν σχήματι ἀνθρώπου ἐξελεύσεται. c) ἐκ τῶν ἑβραίων ὁ χριστὸς ἀνέτειλε, καὶ αὐτὸς ἐξ ἰουδαίων γεννηθήσεται. ἀνέδειξεν d) ὁ χριστὸς τὴν ἰδίαν σάρκα ὡς ναὸν, καὶ ἀνέστησε τριήμερον, καὶ αὐτὸς ἀναστήσει τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις λίθινον ναόν. καὶ ταῦτα μὲν τὰ πλάνα αὐτοῦ τεχνάσματα, ἐν τοῖς ἑξῆς δηλωθησομένοις ἐμφανῆ γενήσονται τοῖς συνεχῶς ἡμῶν ἀκούουσι.

XXI. Καὶ γὰρ δύο παρουσίας τοῦ χριστοῦ καὶ σωτῆρος διὰ τῶν γραφῶν ἐδιδάχθημεν. καὶ μὲν πρώτη e) κατὰ σάρκα γεγενημένη ἡ ἄτιμος, διὰ τὸ ταπεινὸν δειχθῆναι αὐτόν· οὕτως καὶ ἡ δευτέρα αὐτοῦ παρουσία κεκήρυκται ἐν δόξῃ, ὡς πάρεστιν ἀπὸ οὐρανῶν μετὰ δυνάμεως, καὶ ἀγγέλων, καὶ πατρικῆς δόξης. ἡ μὲν πρώτη αὐτοῦ παρουσία, Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν εἶχε πρόδρομον· ἡ δὲ δευτέρα αὐτοῦ, ἐν ᾗ μέλλει ἔρχεσθαι ἐν δόξῃ, Ἐνὼχ, καὶ Ἠλίαν, καὶ Ἰωάννην τὸν Θεολόγον f) ἀναδείξει. καὶ ὅρα τοῦ δεσπότου τὴν φιλανθρωπίαν, ὅτι καὶ ἐν τοῖς ὑστέροις χρόνοις, πῶς τοῦ τῶν βροτῶν γένους κήδεται καὶ ἐλεεῖ g) ὅτι οὐδὲ τότε χωρὶς προφητῶν ἡμᾶς καταλιμπάνει, ἀλλὰ πέμψει αὐτοὺς πρὸς διδαχὴν ἡμῶν, καὶ πληροφορίαν, καὶ ἐπιστροφὴν τῆς τοῦ ἀντικειμένου παρουσίας καθὼς h) καὶ ἐν τούτῳ Δανιὴλ προϋπέφηνε. « λέγει γὰρ, διαθήκην θήσομαι i) μιᾶς ἑβδομάδος, « καὶ ἐν τῷ ἡμίσει τῆς ἑβδομάδος ἀρθήσεταί μου θυ« σία καὶ σπονδή. μίαν γὰρ ἑβδομάδα, τῶν ἑπτὰ ἐτῶν τὴν ἀνάδειξιν σημαίνει, ἥπερ ἐν ὑστέροις καιροῖς γενήσεται· καὶ τὸ ἥμισυ τῆς ἑβδομάδος, λήψονται οἱ δύο προφῆται μετὰ Ἰωάννου, τοῦ κηρῦξαι εἰς τὸν σύμπαντα κόσμον περὶ τοῦ ἀντιχρίστου τὴν παρουσίαν, τοῦτ' ἔστιν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα, k) περιβεβλημένοι σάκκους· οἳ καὶ ποιήσουσι σημεῖα καὶ τέρατα, εἰς τὸ κἂν οὕτως l) δυσωπῆσαι καὶ ἐπιστρέψαι τοὺς ἀνθρώπους πρὸς μετάνοιαν, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν αὐτοῦ ἀνομίαν καὶ ἀσέβειαν. καὶ εἴ τις θέλει αὐτοὺς ἀδικῆσαι, πῦρ ἐκπο-

Dominus in figura humana, sic iste prodibit sub forma hominis. Ex Hebræis ortus est Christus, hic quoque nascetur è Judæis. Christus ostendit carnem suam tanquam templum, ac suscitavit tertia die, sic iste Jerosolymis suscitabit templum lapideum. Atque has illius fallacias ex iis quæ deinceps exponemus, liquido intelligent, qui attente nos audient.

XXI. Nam è scripturis duplicem adventum Christi ac Salvatoris didicimus. Ac prior quidem secundum carnem, fuit abjectus: eo quod ille humilis apparuerit. Ita posterior ejus adventus prædicatus est gloriosus: quoniam veniet è cælis cum potentia, cum angelis & gloria patris. Prior ipsius adventus præcursorem habuit Joannem Baptistam, posterior autem, quo venturus est in gloria, Enoch, Eliam, & Joannem Theologum exhibebit. Humanitatem specta Domini: ut vel extremis temporibus mortalium curam gerat, ac misereatur. Ac ne tunc quidem sine prophetis nos relinquet: sed missurus est eos ad doctrinam nostram certamque scientiam, atque ut animos attendamus in adventum adversarii, ut ibidem Daniel præmonstravit. Inquit enim, *Testamentum confirmabit multis hebdomada una: & in medio hebdomadæ auferetur sacrificium & hostia.* Una hebdomada septennii demonstrationem indicat posterioribus futuram temporibus. Ac dimidium hebdomadæ sument duo prophetæ cum Joanne, ad denunciandum per universum mundum adventum Antichristi, hoc est, *mille ducentos sexaginta dies, amicti saccis:* facientque signa & prodigia, ut vel hac ratione flectant & convertant homines ad pœnitentiam, propter immensam eorum

ρεύσεται

c) Verbum ἐξελεύσεται in B. itidem desideratur.

d) In B. totus hic locus ita legitur: ἀνέστη ὁ Σωτὴρ ἐκ τῶν νεκρῶν τριήμερος, καὶ αὐτὸς ἀναστήσει τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναόν. καὶ ταῦτα μὲν τῆς πλάνης αὐτοῦ τὰ τεχνάσματα, καὶ τὰ ἑξῆς δηλωθησόμενα ἐμφανῆ γενήσονται συνεχῶς ἀκούουσι.

e) idem MS. κατὰ σάρκα γέννησις ἄτιμος διὰ τὸ ταπεινῶσαι ἑαυτόν. ἡ δὲ δευτέρα αὐτοῦ παρουσία κηρύττεται ἐν δόξῃ ὡς πάρεστιν ἀπὸ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως ἀγγέλων &c.

f) Duorum tantum testium fit mentio Apocalypsis vers. XI, 13. quos de Henocho & Elia veteres communiter interpretantur, ut notatum à Viris doctis ad S. Irenæum IV. 30. & V. 5. Auctor Chronici Paschalis p. 21. de Henocho: οὗτός ἐστιν ὁ ἅμα τῷ Ἠλίᾳ ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἀντικαθιστάμενος τῷ Ἀντιχρίστῳ, καὶ ἐλέγχων τὴν πλάνην αὐτοῦ κατὰ τὴν τῆς ἐκκλησίας παράδοσιν. Idem habet Cosmas Indopleustes p. 213, 229. & 238. At paullo insolentius est, quod de Johanne Evangelista redituro Hippolytus noster addit. Tamen etiam illud traditione antiqua Ecclesiastica niti, propter ita acceptum Christi Servatoris Dictum, Joh. XXI. 22. testatur Ephræm Antiochenus apud Photium Cod. 229. ὅτι δὲ περίεστιν ὁ παρθένος Ἰωάννης, ὥσπερ τὸν Ἐνὼχ καὶ τὸν Ἠλίαν, παράδοσις μαρτυρεῖ, οὕτω καὶ τοῦτον. καὶ τὸ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις δὲ εἰρημένον εἰς τὸν αὐτὸν ἡμᾶς νῦν ἕλκει — οὐ γάρ τις ἀθάνατον αὐτὸν εἶναί φησιν, ἀλλὰ διαμένειν μετὰ Ἐνὼχ καὶ Ἠλία μέχρι τῆς δευτέρας τοῦ Δεσπότου παρουσίας. Videtur etiam huic traditioni suffragari Hippolytus genuinus libello de Antichristo c. 50.

g) B πῶς κήδεται καὶ ἐλεεῖ τῶν βροτῶν τὸ γένος.

h) καθώς, φησι, Δανιὴλ καθυπέφηνε. id. MS. locus est Dan. IX, 27.

i) id. διαθήσομαι.

k) Apocalypf. XI. 3.

l) in MS. B. desunt verba δυσωπῆσαι καὶ.

ῥεύσεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ κατεσθίει m) τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. οὗτοι ἔχουσιν ἐξουσίαν κλεῖσαι τὸν οὐρανὸν, ἵνα μὴ ὑετὸν βρέξῃ τὰς ἡμέρας τῆς παρουσίας τοῦ ἀντιχρίστου, καὶ τὰ ὕδατα στρέψαι εἰς αἷμα, καὶ πατάξαι n) τὴν γῆν ἐν πάσῃ πληγῇ, ὁσάκις o) ἂν θελήσωσι. καὶ ὅταν κηρύξωσι ταῦτα πάντα, ὑπὸ τοῦ διαβόλου ἐν ῥομφαίᾳ πεσοῦνται. καὶ πληρώσουσι τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, καθὼς φησὶ καὶ τοῦτο Δανιὴλ, p) προεωρακὼς ὅτι τὸ θηρίον τὸ ἀναβαῖνον ἐκ τῆς ἀβύσσου ποιήσει μετ' αὐτῶν πόλεμον, ἤγουν, μετὰ Ἐνὼχ, Ἠλία, καὶ Ἰωάννου, καὶ νικήσει αὐτοὺς, καὶ ἀποκτενεῖ αὐτοὺς, διὰ τὸ μὴ θέλειν αὐτοὺς δόξαν δοῦναι τῷ διαβόλῳ, τοῦτ' ἔστι, τὸ ἀναφανὲν q) μικρὸν κέρας. ὃς ἐπαρθεὶς τῇ καρδίᾳ, λοιπὸν ἄρχεται ἑαυτὸν ὑψοῦν καὶ δοξάζειν ὡς θεὸν, διώκων τοὺς ἁγίους, καὶ βλασφημῶν τὸν χριστόν.

XXII. Ἀλλ' ἐπειδὴ παρὰ τὸν εἱρμὸν τῆς διηγήσεως ἠναγκάσθημεν ἐλθεῖν ἐπὶ τὰς ἡμέρας τῆς βασιλείας τοῦ ἀντικειμένου, ἀναγκαῖόν ἐστιν s) εἰπεῖν πρῶτον τὰ περὶ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ καὶ αὐξήσεως. καὶ τότε ἐπὶ τὴν διήγησιν ταύτην παραγαγεῖν t) τὸν λόγον, καθὼς προείπομεν, ὅτι εἰς πάντα ἐξισωθῆναι μέλλει u) τῷ σωτῆρι ἡμῶν ὁ διάβολος καὶ υἱὸς τῆς ἀνομίας· οὕτως καὶ δηλοῖ ἡμῖν ἡ ἀπόδειξις, ἐπειδὴ ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου βουλόμενος τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων σῶσαι, ἐκ τῆς ἀχράντου καὶ παρθένου x) Μαρίας ἐτέχθη, καὶ ἐν σχήματι σαρκὸς τὸν ἐχθρὸν κατεπάτησεν, y) ἐν ἰδίᾳ δυνάμει τῆς αὐτοῦ θεότητος· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ διάβολος ἐκ μιαρᾶς γυναικὸς ἐξελεύσεται ἐπὶ τῆς γῆς· τίκτεται δὲ ἐν πλάνῃ z) ἐκ παρθένου. ὁ γὰρ θεὸς ἡμῶν σαρκικῶς ἡμῖν a) ἐπεδήμησε κατὰ τὴν σάρκα τὴν ἡμετέραν, ἣν αὐτὸς ἐποίησε τῷ Ἀδὰμ καὶ πᾶσι τοῖς ἐξ Ἀδὰμ, χωρὶς ἁμαρτίας· ὁ δὲ διάβολος εἰ καὶ σάρκα ἀναλάβοι, ἀλλὰ ταύτην ἐν δοκήσει· b) πῶς γὰρ ἣν οὐκ ἐποίησε σάρκα, ἀλλὰ καὶ πολεμεῖ καθ' ἑκάστην, ταύτην φορέσειεν; c) ταύτην δὲ οἶμαι, ἠγαπημένοι, φανταστικὴν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ οὐσίαν ἀναλήψεται ὄργανον· διὰ τοῦτο καὶ ἐκ παρθένου τίκτεται, ὥσπερ πνεῦμα, καὶ σὰρξ τοῖς λοιποῖς d) ἐμφανισθήσεται τότε· τὸ γὰρ παρθένον τικεῖν, μόνην τὴν παναγίαν ἔγνωμεν, σαρκοφόρον ἀπλανῶς γεννήσασαν τὸν σωτῆρα· ἐπεὶ Μωϋσῆς λέ-

iniquitatem & impietatem. *Quod si quis vi-lit eis nocere, ignis egredietur ex ore ipsorum, & devorabit hostes eorum. Hi potestatem habent claudendi cælum, ne pluat* diebus adventus Antichristi: *& aquas convertendi in sanguinem, ac percutiendi terram omni plaga quotiescunque voluerint.* Cumque prædicaverint hæc omnia, occumbent gladio interfecti à diabolo. Et implebunt testimonium suum, ut inquit etiam Daniel: qui prævidit bestiam ascendentem ex abysso cum eis bellum gesturam, id est, Enoch, Elia, & Joanne, & superatos eos interfecturam, propterea quod noluerint gloriam dare diabolo. Istud est exiguum cornu, quod emergebat. Nam Antichristus elatus corde postea incipiet exaltare seipsum & glorificare tanquam Deum, persecutione sanctos, & blasphemia Christum incessens.

XXII. Verum quia narrationis series necessario nos deduxit ad dies regni adversarii illius, primo nativitatis ejus est exponenda atque incrementum: tum sermo (ut antea diximus) deducendus ad explicandum quo pacto per omnia diabolus & filius iniquitatis sit Salvatori nostro se exæquaturus. Sic enim nos docet demonstratio. Cum Salvator mundi genus humanum salvare decrevisset, ex immaculata virgine Maria natus est, & in figura carnis hostem conculcavit, suæ divinitatis propria potentia. Ad eundem modum etiam diabolus ex impura muliere prodibit super terram: sed falso nascitur ex virgine. Etenim Deus noster in carne versatus est ~~nobiscum, nostræ non dispari~~, quam ipse fecit Adamo, posterisque ejus omnibus absque peccato. Sed diabolus licet carnem assumat, hoc opinione tantum. Qui enim carnem ferret, quam ipse non condidit, sed oppugnat quotidie? Hanc (opinor) dilecti carnis suæ substantiam phantasticam assumit organi vice. Propterea edetur ex virgine veluti spiritus: qui quidem tunc reliquis apparebit caro. Nam virginem peperisse solam sanctissimam novimus: quæ carnigerum vere genuit Salvatorem. Siquidem Moses ait, *Omne*

m) καὶ κατακαίει. id.
n) παλάξουσι. B.
o) al. Pici codex ὡς ἐὰν. Etiam B. ὡς ἄν.
p) Imo Joannes Apocalypf. XI. Textus tamen ibi loquitur de duobus solum testibus. In MS. B. est: καθὼς καὶ τοῦτο ὁ Δανιὴλ προεῖπεν.
q) al. Pici codex ἀναφυέν.
r) MS. B. εἰς τὸν χριστόν.
s) al. Pici Codex: ἀναγκαῖον οὖν ἐστιν.
t) al. παραγάγαι. B. παράγαγε.
u) id. θέλει τῷ σωτῆρι ἡμῶν ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας.
x) ἀειπαρθένου. B.
y) Verba ἐν ἰδίᾳ δ. τ. α. θεότητος in B. desiderantur.
z) id τίκτεται γὰρ ἀκριβῶς ἐκ παρθένου. Antichristum futurum dæmonem humana figura, multi alii veteres tradunt: Augustinus, Sulpicius Severus dialogo 2. Philippus dioptra lib. III. c. 11. &c.
a) ἡμῖν in B. deest.
b) Cave prorsus dum ait corpus Antichristi phantasticum: quia Paulus Antichristum vocat hominem peccati. 2. Thess. II. *Picus.* In B. est ταύτῃ μὲν δοκήσει.
c) al. Pici Codex ταύτην φορέσειν, ταύτην οἶμαι, ἠγαπημένοι. In B. est: σάρκα ἐνδύσεται, ἣ καὶ πολεμεῖ καθ' ἑκάστην, ταύτην φορέσει. ἀλλὰ ταύτην οἶμαι φανταστικὴν οὐσίαν ἀναλάβεται. διὰ τοῦτο καὶ ἐκ μιαρᾶς κόρης τίκτεται.
d) καὶ σάρκα τοῖς πολλοῖς ἐμφανισθήσεται φορῶν. id.
e) τὴν θεοτόκον ἔγνωμεν σαρκικῶς καὶ ἀπλανῶς. B.

γεῖ, f) πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν, ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται. g) ὁ μὴν οὐδαμῶς, ἀλλ' ὥσπερ ὁ ἐχθρὸς οὐ διανοίξει μήτραν, οὕτως οὐδὲ σάρκα ἀληθινὴν ἀναλήψεται· καὶ περιτμηθήσεται, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς περιετμήθη. καὶ καθὼς ὁ χριστὸς τοὺς ἀποστόλους ἐξελέξατο, οὕτως καὶ ἐκεῖνος δῆμον ὁλόκληρον μαθητῶν προσλήψεται h) ὁμοίους τῆς αὐτοῦ κακουργίας ὑπάρχοντας.

XXIII. Ἐν πρώτοις δὲ τὸ τῶν ἰουδαίων ἔθνος ἀγαπήσει. μετὰ δὲ τούτων ἁπάντων σημεῖα ἐπιτελέσει, καὶ θαύματα φοβερὰ, ἀλλ' οὐκ ἀληθῆ, ἀλλ' ἐν πλάνῃ, i) ὅπως πλανήσῃ τοὺς ὁμοίους k) αὐτῷ ἀσεβεῖς· εἰ δυνατὸν γὰρ καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς l) ἀποστήσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ χριστοῦ. ἀλλὰ τὰ πρῶτα αὐτοῦ * γενήσεται πραῢς, ἀγαπητικὸς, ἥσυχος, εὐλαβὴς, εἰρηνοποιὸς, μισῶν ἀδικίαν, βδελυττόμενος δῶρα, εἰδωλολατρείαν μὴ προσιέμενος, τὰς γραφὰς φησὶν m) ἀγαπῶν, ἱερεῖς αἰδούμενος, πολιὰς τιμῶν, πορνείαν μὴ καταδεχόμενος, μοιχείαν** βδελυττόμενος, καταλαλιαῖς μὴ προσέχων, ὅρκους μὴ καταδεχόμενος, φιλόξενος, φιλόπτωχος, ἐλεήμων. n) ἔπειτα καὶ τέρατα ποιήσει, λεπροὺς καθαρίζων, παραλυτοὺς ἐγείρων, δαίμονας ἀπελαύνων, περὶ τῶν πόῤῥω ὡς ἐνεστώτων διαγγέλλων, o) νεκροὺς ἀνιστῶν, χήραις ἐπικουρῶν, ὀρφανῶν προϊστάμενος, ἀγαπῶν πάντας, τοὺς μαχομένους ἀνθρώπους καταλλάττων εἰς ἀγάπην, καὶ λέγων, p) μὴ ἐπιδυέτω ὁ ἥλιος ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν· χρυσὸν οὐκ κτήσεται, ἀργύριον οὐκ ἀγαπήσει, πλοῦτον οὐ προσίεται.

XXIV. Καὶ ταῦτα πάντα ποιεῖ q) ὕπουλος ὢν καὶ δόλιος, καὶ πάντας θέλων ἐξαπατῆσαι πρὸς τὸ ποιῆσαι αὐτὸν βασιλέα· ὅταν γὰρ ἴδωσιν οἱ λαοὶ καὶ οἱ δῆμοι τοσαύτας ἀρετὰς καὶ τοσαύτας αὐτοῦ δυνάμεις, πάντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ r) μιᾷ γνώμῃ συναχθήσονται ἐπὶ τὸ ποιῆσαι αὐτὸν βασιλέα. μάλιστα ὅτι τὸ τῶν ἑβραίων γένος ἀγαπηθήσεται ὑπὲρ πάντας ὑπ' αὐτοῦ τοῦ τυράννου, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους· μὴ ἄρα εὑρίσκεται τοιοῦτος, ἀγαθὸς ἄνθρωπος καὶ δίκαιος ἐν τῇ γενεᾷ ἡμῶν; s) ἐξαιρέτως, ὡς προεῖπον, τὸ τῶν ἰουδαίων γένος, νομίζοντες, ὅτι βασιλέα αὐτὸν θεάσονται ἐν τῇ τοιαύτῃ ἀρχῇ. καὶ προσελθόντες αὐτῷ λέγοντες, πάντες σοι πειθόμεθα; t) καὶ σὲ γνωρίζομεν δίκαιον ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· πάντες διὰ σοῦ σωθῆναι ἐλπίζομεν· καὶ διὰ τοῦ στόματος σου u) ἐλάβομεν κρίσιν δικαίαν καὶ ἀδωροδόκητον.

masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur. Hic autem nequaquam. Sed quemadmodum hostis non aperiet vulvam: ita nec carnem veram assumet, aut circumcidetur, ut & circumcisus est Christus. Et sicuti Christus elegit Apostolos: sic ille integrum populum discipulos sibi asciscet nequitia sui similes.

XXIII. In primis autem Judaicam gentem amabit: apud eos omnes signa edet & horrenda miracula, non vera, sed falsa, ad seducendos sui similes impios. Etenim, si fieri potest, etiam electos abducet à dilectione Christi. Verum in primordiis suis clemens erit, factus ad dilectionem, quietus, religiosus, pacificus, qui odio prosequatur injustitiam, detestetur munera, idololatriam non admittat, amet scripturas, revereatur sacerdotes, canitiem honori habeat, scortationem repudiet, adulterium abominetur, obtrectationes non audiat, deierationes non recipiat, hospitalis, studiosus pauperum, misericors. Postea edet prodigia, leprosos mundando, paralyticos excitando, expellendo dæmones: longinqua non aliter quam præsentia denunciabit, excitabit mortuos, viduis opem feret, pupillos tuebitur, cunctos diliget, conciliabit homines contendentes ad amicitiam, his verbis, *Sol non occidat super iracundiam vestram.* Non possidebit aurum, nec diliget argentum, divitias non amplectetur.

XXIV. Atque hæc omnia faciet consilio simulato ac fraudulento: quo circumveniat omnes, ut se regem creent. Nam ubi populi ac multitudines tantas ejus virtutes atque facultates perspexerint, uno consensu convenient omnes unum in locum, ad creandum illum regem. Ac potissimum Hebræorum gens præ omnibus ipsi tyranno chara erit, dicentque alius alii, Nunquid in generatione nostra talis ac tam bonus & justus homo inveniri potest? Judæi præcipue, ut jam dixi, sperantes se spectaturos illum regem tali in imperio, quem adeuntes his verbis alloquentur, Omnes tibi obtemperamus, omnes in te fiduciam collocamus, agnoscimus te justum super omnem terram, omnes tua opera salutem nos consecuturos speramus, & ex ore tuo justum & incorruptum judicium accipiemus. XXV. Καὶ

f) Exod. XIII. 2. XXXIV. 19. Num. VIII. 16. Luc. II. 23.

g) in B. post κληθήσεται statim sequitur: ὥσπερ γὰρ ὁ ἐχθρός.

h) id. προσλάβῃ.

i) B. ἐν πλάνῃ δὲ ὅπως, εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀποστῆσαι.

k) al. Pici Codex ὁμοίους αὐτοῦ, ἀσεβεῖς δέ.

l) Matth. XXIV; 24.

* Confer Fevardentium ad S. Irenæum lib. V. cap. 25.

m) in B. deest φησίν.

** Verba βδελ. usque ad ὅρκους desunt in M. incuria librarii, ut videtur.

n) in B. sequitur: σημεῖα καὶ τέρατα ποιῶν.

o) al. διαγγελεῖ. B. διαλεγόμενος ἀγαπῶν πάντας.

p) ex Ephes. IV. 26.

q) B. ποιήσει.

r) id. εἰς τὸ αὐτό.

t) in B. sequitur: νομίζοντες οἱ ἄφρονες ἰουδαῖοι ὅτι ἡ βασιλεία αὐτῶν μέλλει ἀναστῆσαι, καὶ σπουδάζουσιν ὅπως αὐτὸν θεάσωνται ἐν τῇ τοιαύτῃ ἀρχῇ, καὶ προσέρχονται αὐτῷ λέγοντες &c.

u) λάβωμεν, in altero Pici codice.

XXV. Καὶ τὰ πρῶτα μὲν ὑπούλως χρώμενος ὁ ψεύστης καὶ ἄνομος, παραιτήσεται τὴν δόξαν αὐτήν, οἱ δὲ ἄνθρωποι προσμένοντες x) καὶ παρακαλοῦντες, αὐτὸν ἀναδείξουσι y) βασιλέα. καὶ μετὰ ταῦτα ὑψοῦται τῇ καρδίᾳ, καὶ ὁ πρᾶος πρότερον, γίνηται σοβαρός· καὶ ὁ ἀγάπην διώκων, γίνεται ἀνελεήμων. ὁ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, z), γίνεται ὑψηλὸς καὶ ἀπάνθρωπος· καὶ ὁ μισῶν ἀδικίαν, τοὺς δικαίους καταδιώξει. ἔπειτα ἀνυψούμενος εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν, ἐπιθετεύξει πόλεμον· καὶ τρεῖς βασιλεῖς μεγάλους a) πατάξει ἐν θυμῷ, αἰγυπτίων, λιβύων, καὶ αἰθιόπων. καὶ μετὰ ταῦτα ποιήσει b) τὸν ναὸν τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ ἀναστήσει αὐτὸν ἐν τάχει, καὶ ἀποδώσει αὐτὸν τοῖς ἰουδαίοις. ἔπειτα ὑψωθήσεται τῇ καρδίᾳ κατὰ παντὸς ἀνθρώπου· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ Θεοῦ βλάσφημα λαλήσει, δοκῶν ὁ δόλιος, ὅτι τὸ λοιπὸν c) βασιλεύς ἐστιν ἐπὶ τῆς γῆς ἕως τοῦ αἰῶνος, μὴ γινώσκων ὁ ταλαίπωρος, ὅτι ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐν τάχει καταργεῖται, καὶ ἀπολήψεται τὸ ἡτοιμασμένον πῦρ αὐτῷ ἐν τάχει, d) σὺν πᾶσι τοῖς πειθομένοις e) αὐτῷ, καὶ δουλεύσασιν αὐτῷ. τοῦ γὰρ Δανιὴλ f) εἰπόντος, ἑβδομάδα μίαν θήσομαι g) τὴν διαθήκην μου, τὰ ἑπτὰ ἔτη ἐδήλωσε· τὸ ἥμισυ τῆς ἑβδομάδος, h) τοῦ κηρύξαι τοὺς προφήτας· καὶ τὸ ἥμισυ τῆς ἑβδομάδος, ἤγουν τὰ τρία ἥμισυ ἔτη βασιλεύσει ὁ ἀντίχριστος ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ μετὰ τοῦτο ἀρθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ καὶ ἡ δόξα. i) ὁρᾶτε φιλόθεοι οἵα θλίψις ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις γενήσεται, οἵα οὐ γέγονεν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, οὐδ' οὐ μὴ γένηται k) ἀλλ' ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις μόνον· τότε ὁ ἄνομος ἐπαρθεὶς τῇ καρδίᾳ, συνάξει τοὺς ἑαυτοῦ δαίμονας ἐν σχήματι ἀνθρώπων, καὶ τοὺς προσκαλουμένους l) αὐτὸν ἐπὶ τὴν βασιλείαν βδελύξεται, καὶ πολλὰς ψυχὰς μιανεῖ.

XXV. Atque initio quidem mendax & iniquus ille subdole gloriam hanc repudiabit: at perseverantes homines & obsecrantes, illum declarabunt regem. Postea extollet animum, & qui prius erat mansuetus, evadet ferox: qui dilectionem amplectebatur, fiet immisericors: qui animum gerebat summissum, superbus atque inhumanus evadet: qui oderat injustitiam, justos persequetur. Deinde sublatus in regnum suum, bellum instruet, iraque percitus tres magnos reges percutiet, Ægyptiorum, Afrorum, atque Æthiopum. Inde templum construet Jerosolymis, quod confestim excitatum tradet Judæis. Tum efferetur animo in omnes homines: quinetiam in Deum ipsum contumeliosa verba proloquetur, sperans dolosus ille in posterum se perpetuo regnaturum super terram, ignorans miser regnum suum brevi irritum fore: & quamprimum se recepturum ignem paratum ipsi cum omnibus qui crediderint & servierint illi. Nam cum Daniel dixerit, *Testamentum confirmabit multis hebdomada una*, septem annos declaravit. Dimidium hebdomadæ prædicabunt prophetæ: dimidium hebdomadæ, hoc est, tres annos cum dimidio regnabit Antichristus super terram: post auferetur regnum illius & gloria. Advertite qui Deum diligitis, qualis afflictio futura sit illis temporibus. At illis duntaxat temporibus. Tunc iniquus ille elato animo dæmones suos congregabit humana specie: & eos qui illum ad regnum invitarunt, fastidiet, animasque multas inquinabit.

XXVI. Ποιήσει γὰρ αὐτοῖς m) ἄρχοντας ἐκ τῶν δαιμόνων. καὶ οὐκ ἔτι ὡς εὐλαβής, ἀλλὰ πάντα ἐν πᾶσιν αὐστηρός, ἀπότομος, ὀργίλος, θυμώδης, δεινός, n) ἀκατάστατος, φοβερός, ἀηδής, μισητός, βδελυκτός, ἀνήμερος, ἀλάστωρ, πονηρός· καὶ σπουδάζων ἐμβαλεῖν εἰς βόθρον ἀπωλείας πᾶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, πληθυνεῖ o) σημεῖα ψευδῆ· τῶν λαῶν γὰρ ἁπάντων ἀνευφημούντων αὐτὸν p) διὰ τὰς φαντασίας, κεκράξει φωνὴν ἰσχυράν, ὥστε σαλευθῆναι τὸν τόπον, ἐν ᾧ οἱ ὄχλοι αὐτῷ παρεστήκεσαν· γνῶτε λαοί, καὶ φυλαὶ q) καὶ ἔθνη τὴν ἐμὴν μεγάλην ἐξουσίαν, καὶ δύναμιν, καὶ τὴν ἰσχὺν τῆς ἐμῆς βασιλείας· τίς δυνάστης μέγας, ὡς ἐγώ· τίς Θεὸς μέγας r) πλὴν ἐμοῦ· τίς τῇ ἐμῇ ἐξουσίᾳ ἀντιστή-

XXVI. Quippe principes eis constituet ex dæmonibus. Nec jam velut religiosus, sed plane austerus, severus, iracundus, plenus excandescentiæ, truculentus, inconstans, terribilis, gravis, odiosus, contemptor, immitis, exitiosus, nequam, in eo studium & operam collocans, ut universum genus hominum in fossam interitus conjiciat, signa falsa multiplicabit. Cunctis enim populis fausta omnia acclamantibus, propter objectas species, vehementi & grandi voce clamabit, ita ut moveatur locus in quo turbæ astiterint ei: *Perspicite populi, tribus ac gentes magnam meam potestatem ac potentiam, viresque im-*

tai,

x) B. παραμένοντες.
y) id. ποιοῦσι.
z) verba τῇ καρδίᾳ desunt in B.
a) id. non habet μεγάλους.
b) B. ποιήσει.
c) id. ὅτι βασιλεύσει ἀεὶ ἐπὶ τὴν γῆν εἰς αἰῶνας.
d) in B. desunt verba ἐν τάχει.
e) ποθουμένοις B. malè.
f) Daniel. IX. 27.
g) B. θύσομαι, male.
h) ibid desunt verba: τῆς ἑβδομάδος.

i) τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἡ δόξα. B.
k) verba οἵα usque ad γένηται, quæ in editis deerant supplevi ex B.
l) id. προσκαλεσαμένους.
m) in B. deest αὐτοῖς.
n) deest ibid. vocabulum δεινός.
o) B. σημεῖα ψευδοῦς.
p) αὐτὸν addidi è B.
q) in B. desunt verba καὶ φυλαί.
r) ibid. μέγας deest.

ται· μεταστήσει ὄρη ἐν ὀφθαλμοῖς τῶν θεωρούντων, περιπατήσει τὴν θάλασσαν ἀβρόχοις ποσὶ, κατάξει πῦρ ἐξ οὐρανοῦ, ποιήσει τὴν ἡμέραν σκότος, καὶ τὴν νύκτα ἡμέραν· τὸν ἥλιον μεταστρέψει ὅπου βούλεται· καὶ ἁπαξαπλῶς, πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης ἐν δυνάμει τῆς φαντασίας αὐτοῦ, ἐνώπιον τῶν θεωρούντων ἀναδείξει ὑπήκοα. s) εἰ γὰρ αὐτὸς μὴ φαινόμενος ἄρτι ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁρατὸν t) ἡμῖν πόλεμον πρὸς μάχας καὶ σφαγὰς ἐπάγει καὶ u) ἐρεθίζει· τότε αὐτὸς ὅταν μέλλῃ αὐτοπροσώπως ἔρχεσθαι, x) καὶ θεωρεῖν αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι ἐν ἀληθείᾳ, τίνας οὐκ εἰσπράξεται μηχανὰς, καὶ δόλους, καὶ φαντασίας, πρὸς τὸ πάντας ἀνθρώπους πλανῆσαι καὶ ἀποστῆσαι ἐκ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀληθείας, y) καὶ ἐκ τῆς θύρας τῆς βασιλείας.

perii mei. Quis princeps tam potens, atque ego? Quis Deus magnus, præter me? Potentiæ meæ quis resistet? Transferet montes ante oculos spectantium, siccis pedibus ambulabit super mare, deducet ignem è cælo, convertet diem in tenebras, & noctem in diem: solem circumaget quo libuerit. Et ut semel dicam, elementa omnia terræ marisque vi oblatæ apparitionis à se coram spectantibus obtemperare sibi demonstrabit. Nam si ipse modo non conspicuus filius perditionis, visibiliter tamen nobis bellum ad pugnas & cædes immittit atque excitat: tunc cum in propria persona veniet ipse, ac vere illum homines intuebuntur, quas non machinas, dolos ac species molietur, ad seducendos cunctos homines & abducendos à via veritatis & regni porta?

XXVII. εἶτα μετὰ ταῦτα πάντα, ὁ οὐρανὸς οὐ δώσει τὴν δρόσον αὐτοῦ, αἱ νεφέλαι οὐ δώσουσιν ὕδωρ, ἡ γῆ ἀρνήσεται τοὺς καρποὺς αὐτῆς, ἡ θάλασσα δυσωδίας πληρωθήσεται, z) οἱ ποταμοὶ ξηρανθήσονται, οἱ ἰχθύες τῆς θαλάσσης τεθνήξονται, οἱ ἄνθρωποι ἐκ τοῦ λιμοῦ καὶ τῆς δίψης τελευτήσουσι· καὶ πατὴρ τὸν υἱὸν περιπλακεὶς a) ἅμα ἀποθανοῦνται, καὶ μήτηρ θυγατέρα ὁμοίως. καὶ οὐκ ἔστιν ὁ θάπτων. ἀλλ᾽ ἡ γῆ πᾶσα ἐκ τῶν σωμάτων τῶν ἐρριμμένων θνησιμαίων, b) δυσωδίας πληρωθήσεται. καὶ ἡ θάλασσα μὴ δεχομένη τῶν ποταμῶν τὰ ῥεύματα, βορβορώδης γενήσεται, καὶ ὀσμῆς ἀπείρου καὶ δυσωδίας πληρωθήσεται. τότε λοιμὸς ἰσχυρὸς ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, τότε θρῆνος ἀπαραμύθητος, τότε κλαυθμὸς ἄμετρος, τότε στεναγμοὶ ἄπαυστοι. τότε μακαριοῦσιν c) οἱ ἄνθρωποι τοὺς προτεθνηκότας, λέγοντες πρὸς αὐτοὺς, ἀνοίξατε τοὺς τάφους ὑμῶν, d) καὶ δέξασθε ἡμᾶς τοὺς ἀθλίους· ἀνοίξατε τὰς θήκας ὑμῶν πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ἐλεεινῶν συγγενῶν ὑμῶν καὶ γνωστῶν, e) μακάριοι ὑμεῖς, ὅτι οὐκ ἐθεάσασθε τὰς ἡμέρας ταύτας. μακάριοι ὑμεῖς, ὅτι τὸν βίον τοῦτον τὸν ὀδυνηρὸν οὐκ ἐφθάσατε ἰδεῖν, οὐδὲ τὸν λοιμὸν τοῦτον τὸν ἀπαραμύθητον, οὐδὲ τὴν ἀνάγκην ταύτην, τὴν μετέχουσαν f) τὰς ἡμετέρας ψυχάς.

XXVII. Deinceps post hæc omnia cælum non dabit rorem suum nubes non præbebunt aquam, terra denegabit fructus suos, mare gravi replebitur odore, flumina deficcabuntur, morientur pisces maris, homines fame sitique peribunt: pater amplexus filium, mater item filiam, una morientur, nec erit qui sepeliat. Verum universa terra perfundetur fœtore corporum morticinorum passim jacentium. Mare quoque non recipiens fluminum incursus, cœni instar fiet, infinitoque & gravi odore replebitur. Tum pestis invalescet super universam terram: tum lamentatio carens omni consolatione, tum ejulatus immodicus, tum fletus continui. Tum homines beatos prædicabunt eos, qui antea decesserunt, dicentes eis, Aperite sepulchra vestra, nosque miseros excipite. Aperite loculos vestros, ut suscipiatis miserabiles cognatos ac familiares vestros. Beati estis vos, qui non vidistis dies istos. Beati vos, qui non vidistis vitam istam tot dolores nobis & cruciatus afferentem: nec pestem istam, vincentem omnia remedia: neque necessitatem istam, quæ occupat animas nostras.

XXVIII,

s) deest vox ὑπήκοα in B.
t) al. Pici codex ὀργάνως. Sed in B. ἀοράτως ἡμῖν πολεμῶν.
u) verba ἐπάγει καὶ desunt in B.
x) ibid. sequitur: καὶ ὁρᾶσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐν ἀληθείᾳ. τί ἂν οὐκ εἰσπράξεται.
y) B. τῆς εὐθείας, καὶ ἐκ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.
z) in B. sequitur: οἱ ἰχθύες αὐτῆς θνάξονται, οἱ ποταμοὶ ξηρανθήσονται, αἱ λίμναι πακήσονται, τὰ φρέατα ἐκλείψει, τὰ θηρία τοὺς ἀνθρώπους ἐπαναστήσονται, τὰ κτήνη καὶ τὰ πετεινὰ θνήξουσι, οἱ ἄνθρωποι &c.
a) ibid. καὶ μήτηρ θυγατέρα, ἅμα ἀποθανοῦνται.
b) in B. desunt quæ sequuntur à δυσωδίας usque ad τότε λοιμός, non alia, ut videtur, caussa, quam librarii oscitantia.
c) B. μακαρίζουσιν.
d) ὑμῶν deest in B.
e) ibid. desunt verba καὶ γνωστῶν.
f) al. Pici codex ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς. Sed in B. totus hic locus ita legitur: ὅτι τὸν ὀδυνηρὸν καιρὸν οὐκ ἐφθάσατε ἰδεῖν, οὐδὲ τὸν λιμὸν, τὸν συνέχοντα ἡμᾶς· εἶτα ἐντέλματα ὁ μιαρὸς κατὰ πᾶσαν πόλιν ἐξαποστελεῖ, καὶ ἐπὶ πᾶσαν ἐπαρχίαν διά τε δαιμόνων διά τε ἀνθρώπων λεγόντων· δεῦτε πάντες θεάσασθαι τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ὅτι βασιλεὺς μέγας γέγονεν ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ δεῦτε θεάσασθαι τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ. ἰδοὺ γὰρ καὶ σῖτον ὑμῖν παρέξει &c.

XXVIII. Εἶτα ἐντάλματα ὁ μιαρὸς (πέμψει) κατὰ πᾶσαν ἐπαρχίαν, διά τε δαιμόνων, διά τε τῶν αἰσθητῶν ἀνθρώπων, λεγόντων, ὅτι βασιλεὺς μέγας γέγονεν ἐπὶ τῆς γῆς· δεῦτε πάντες εἰς προσκύνησιν αὐτοῦ· δεῦτε πάντες θεάσασθαι τὴν ἰσχὺν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ· ἰδοὺ γὰρ ὑμῖν καὶ σῖτον παρέξει, καὶ οἶνον ὑμῖν χαρίσεται, καὶ πλοῦτον πολυτελῆ, καὶ ἀξίας μεγάλας· τῷ γὰρ κελεύσματι αὐτοῦ πᾶσα ἡ γῆ καὶ θάλασσα ὑπακούει· δεῦτε πάντες πρὸς αὐτόν. καὶ πάντες διὰ τὴν στέρησιν τῶν βρωμάτων, ἐπ' αὐτὸν ἐλεύσονται, καὶ προσκυνήσουσιν αὐτόν· καὶ δώσει αὐτοῖς χάραγμα ἐν τῇ χειρὶ τῇ δεξιᾷ, καὶ ἐν τῷ μετώπῳ, ἵνα μή τις e) τὸν τίμιον σταυρὸν ποιήσῃ ἐν τῷ μετώπῳ τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ χειρί. Ἀλλὰ δέδεται αὐτοῦ ἡ χείρ. f) Καὶ ἀπὸ τότε οὐκ ἔξει ἐξουσίαν σφραγίσαι τι τῶν μελῶν αὐτοῦ· ἀλλὰ τῷ πλάνῳ προστεθήσεται, καὶ αὐτῷ δουλεύσει· καὶ μετάνοια ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν· ἀλλὰ ὁ τοιοῦτος g) ἀπώλετο, καὶ ἀπὸ θεοῦ, καὶ ἀπὸ ἀνθρώπων, καὶ δώσει αὐτοῖς ὁ πλάνος βραχέα βρώματα διὰ τὴν σφραγῖδα αὐτοῦ τὴν μιαράν. ἡ δὲ σφραγὶς αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ μετώπου, καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς χειρός ἐστι ψῆφος, χξϛ. h) Καὶ ὡς οἶμαι, i) οὐκ ἀκριβῶς ἐπίσταμαι τοῦτο· ἐν τῇ γραφῇ γὰρ πολλὰ ἐν τῷ ψήφῳ τούτῳ ὀνόματα εὑρηνται. ἀλλὰ λέγομεν ἴσως k) γραφὴν τὴν αὐτὴν σφραγῖδα l) Ἀρνοῦμαι. ἐπειδὴ καὶ πρώην διὰ τῶν ὑπηρετῶν αὐτοῦ ὁ ἀντίδικος ἐχθρός, ἤγουν m) τῶν εἰδωλολατρῶν, τοῖς μάρτυσι τοῦ Χριστοῦ n) προετρέπετον οἱ ἄνεμοι, ἀρνῆσαι, φησι, τὸν θεόν σου τὸν ἐσταυρωμένον.

XXVIII. Inde impurus ille mandata mittet per universam provinciam, operâ tum dæmonum, tum sensibilium hominum, qui dicant, Rex magnus natus est super terram, venite omnes adoratum eum, properate omnes ad spectandas vires potentiæ ejus. En vobis præstabit frumentum, vinum vobis largietur, opes pretiosas ac sublimes dignitates. Ejus nanque imperio omnis terra mareque obtemperat. Ad illum omnes accedite. Mox cuncti ciborum penuria accedent, atque adorabunt eum: quibus dabit characterem in dextra manu & fronte, ne quis dextra sua pretiosam illam crucem pingat in fronte. Ex quo tempore non poterit ullum signare membrorum suorum, sed adhærebit seductori, eique serviet, neque ducetur pœnitudine. Sed periit ille tum quod ad Deum, tum quod ad homines attinet. Ita seductor ille dabit eis pauca cibaria, idque ob impurum sigillum suum. Sigillum illius tam in fronte quam dextra manu est calculus χξϛ. At, ut opinor, neque certo hoc scio, quod in scriptura quæ est in calculo illo, permulta reperiantur nomina, quæ numerum illum habeant. At dicimus fortasse scripturam illius sigilli esse ἀρνοῦμαι, id est, nego. Nam antea quoque hostis ille nobis adversarius opera ministrorum suorum, hoc est, idololatrarum, Christi martyres hortantium, Negato, ajebat, Deum tuum crucifixum.

XXIX. Τοιοῦτον γενήσεται καὶ ἐπὶ τοῦ μισεκάλου ἡ σφραγὶς λέγουσα, ἀρνοῦμαι, φησὶ, τὸν ποιητὴν οὐρανοῦ τε καὶ γῆς· ἀρνοῦμαι τὸ βάπτισμα, ἀρνοῦμαι τὴν λατρείαν μου καὶ σοὶ προστίθεμαι, καὶ σὲ πιστεύω· τοῦτο γὰρ οἱ προφῆται κηρύξουσιν Ἐνὼχ καὶ Ἠλίας, ὅτι μὴ πεισθῆτε τῷ μέλλοντι ἐλεύσεσθαι καὶ ὀφθῆναι ἐχθρῷ, ὅτι ἀντίδικος o) ἐστὶ καὶ φθορεύς, καὶ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, καὶ πλανᾷ ὑμᾶς, p) καὶ διὰ τοῦτο ὑμᾶς q) ἀποκτενεῖ, καὶ ἐν ῥομφαίᾳ πατάξει αὐτούς. Βλέπετε τὴν πλάνην τοῦ ἐχθροῦ, γινώσκετε τὰς μηχανὰς τοῦ δολίου, πῶς διὰ παντὸς σκοτίσαι βούλεται τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων· τοὺς γὰρ δαίμονας αὐτοῦ ἀποδείξει ὡς ἀγγέλους φωτεινούς, καὶ στρατιὰς ἀσωμάτων παραστήσει, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός· καὶ ἔμπροσθεν πάντων ἀναδεικνύει, αὐτὸν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναλαμβανόμενον, μετὰ σαλπίγγων, καὶ ἤχων, καὶ

XXIX. Tale erit tempore illius, honestatis omnis osoris sigillum dicens, Nego creatorem cæli & terræ, nego baptismа, nego adorationem à me Deo præstari solitam: tibi adhæresco, in te credo. Hoc enim Enoch & Elias prophetæ denunciabunt, Ne credatis hosti qui venturus est & apparebit. Nempe adversarius est, corruptor & filius perditionis, & seducit vos, ob eamque causam vos interficiet. Et romphæa feriet illos. Attendite fraudem hostis, insidias cognoscite illius dolosi: quemadmodum hominum mentem obtenebrare perpetuo studeat. Dæmones enim suos velut splendentes angelos reddet, innumerasque copias spirituum incorporeorum adducet: & coram omnibus

 κραυ-

e) in B. est: τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυρὸν ποιήσει.

f) verba ἀλλὰ δέδεται αὐτοῦ ἡ χεὶρ supplevi ex B. & altero Pici codice.

g) al. Pici codex ἀλλά τι αὐτός. Sed in B. ὁ τοιοῦτος abest.

h) Apocal. XIII, 18.

i) B. Καὶ αὐτὸς οἶμαι, οὐδὲ γὰρ ἀκριβῶς ἐπίσταμαι τοῦτον τὴν γραφήν, πολλὰ γὰρ ὀνόματα &c.

k) id. γραφήν.

l) Vox ἀρνοῦμαι non respondebit numero 666. nisi postrema syllaba scribatur ε ψιλῷ, atque ita habet etiam Haymo lib. IV. in Apocalypsin. ἀρνοῦμε.

m) al. Pici codex ἤγουν.

n) B. τοὺς μάρτυρας τοῦ Χριστοῦ προετρέποντο οἱ ἄνομοι, ἀρνῆσαι, φησί, θεὸν τὸν ἐσταυρωμένον. Τοιοῦτον οὖν γενήσεται καὶ ἐπὶ τοῦ μισοκάλου διαβόλου, ἡ σφραγὶς αὐτοῦ λέγουσα ἀρνοῦμαι φησι τὸν ποιητὴν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. ἀρνοῦμαι τὸ βάπτισμα, ἀρνοῦμαι τὴν πίστιν μου καὶ σὲ προσκυνῶ. Τοῦτο γὰρ καὶ οἱ προφῆται &c.

o) ὅτι πλάνος. B.

p) id. πλανᾷ τὸν κόσμον.

q) id. αὐτούς.

κραυγῆς ἰσχυρᾶς, r) εὐφημούντων αὐτὸν ἀδιηγήτοις ὕμνοις, καὶ ἐκλάμπων ὥσπερ φῶς ὁ τῆς σκοτίας κληρονόμος· καὶ ποτὲ μὲν εἰς οὐρανοὺς ἀνιπτάμενος, ποτὲ δὲ ἐπὶ τῆς γῆς κατερχόμενος ἐν δόξῃ μεγάλῃ· ποτὲ δὲ καὶ ὡς ἀγγέλους τοὺς δαίμονας ἐπιτάσσων, τοῦ ποιεῖν τὰ θελήματα s) αὐτοῦ μετὰ πολλοῦ φόβου καὶ τρόμου. τότε ἀποστελεῖ ἐν ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς τῶν δαιμόνων τὰς φάλαγγας πρὸς τὸ ἐρευνῆσαι τοὺς ἀποκρυβέντας ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, καὶ προσαγαγεῖν αὐτοὺς εἰς προσκύνησιν αὐτοῦ· καὶ τοὺς μὲν πειθομένους αὐτῷ σφραγίσει τῇ σφραγίδι αὐτοῦ· τοὺς δὲ μὴ βουλομένους αὐτῷ ὑπακοῦσαι, τιμωρίαις ἀνεικάστους, καὶ βασάνους πικροτάτους, καὶ μηχαναῖς ἀναλώσει, t) οἷα οὐδὲ ἐγένοντο, οὐδὲ εἰς ἀκοὴν ἀνθρώπου ἠκούσθη, οὔτε ὀφθαλμὸς βροτῶν ἐθεάσατο.

in cælum assumi se demonstrabit, cum tubis, sonis & clamore valido prædicantium illum hymnis indicibilibus. Itaque ille tenebrarum hæres, instar lucis fulgens, interdum volitans in cælos, quandoque descendens cum gloria magna super terram, nonnunquam dæmonibus imperans, velut angelis ad jussa sua peragenda cum timore & tremore multo, confestim mittet dæmonum cohortes ad montes, speluncas & cavernas terræ, qui scrutentur eos qui subduxerunt sese ab oculis ejus: & adducent eos ad adorandum illum. Ac sibi obtemperantes sigillo suo notabit: recusantes vero imperium ipsius, pœnis incomparabilibus acerbissimisque tormentis & machinis absumet: qualia nunquam fuerunt, nec auribus homo percepit, nec oculis mortalium conspecta sunt.

XXX. Μακάριοι οἱ τότε νικήσαντες τὸν τύραννον, ὅτι παρὰ τοὺς πρώτους μάρτυρας ἐνδοξότεροι καὶ ὑψηλότεροι ἔχουσιν ἀναδειχθῆναι· u) οἱ γὰρ μάρτυρες πρώην τοὺς αὐτοῦ ὑπασπιστὰς ἐνίκησαν. οὗτοι δὲ αὐτὸν τὸν διάβολον υἱὸν τῆς ἀπωλείας καταπαλαίσαντες καὶ x) νικηταὶ γενόμενοι. ποίων οὖν ἐγκωμίων καὶ στεφάνων οὐ κατακοσμηθήσονται y) παρὰ τοῦ βασιλέως ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

XXX. O beatos, qui tunc tyrannum illum devicerint. Quippe prioribus martyribus illustriores & sublimiores declarandi sunt: propterea quod superiores martyres illius duntaxat satellites superarunt, hi vero diabolum ipsum filium perditionis expugnarint, ac victoriam reportarint. Quibus igitur encomiis & coronis non ornabuntur á rege nostro Jesu Christo?

XXXI. Ἀλλ᾽ ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν. ὅταν γὰρ λάβωσι τότε οἱ ἄνθρωποι τὴν σφραγῖδα, καὶ οὐχ εὕρωσι τροφὰς, οὔτε ὕδωρ, προσέρχονται αὐτῷ μετὰ ὀδυνηρᾶς φωνῆς, λέγοντες, δὸς ἡμῖν φαγεῖν καὶ πιεῖν, ὅτι πάντες ἐκ τοῦ λιμοῦ, καὶ ἀπὸ πάσης ἀνάγκης z) ἐκλείπομεν, καὶ ἐπίταξον τὸν οὐρανὸν τοῦ δοῦναι ἡμῖν ὕδωρ, καὶ ἀπέλασον a) τὰ ἀνθρωποφάγα θηρία. τότε ὁ δόλιος ἀποκριθήσεται μυκτηρίζων αὐτοὺς b) ἐν πολλῇ ἀπανθρωπίᾳ, λέγων, c) ὁ οὐρανὸς οὐ βούλεται δοῦναι ὑετὸν· ἡ γῆ πάλιν οὐ βλαστάνει τὰ γεννήματα αὐτῆς· πόθεν ὑμῖν δώσω ἐγὼ βρώματα. τότε ἀκούσαντες τῶν ῥημάτων τοῦ δολίου τούτου οἱ ἄθλιοι, νοήσουσιν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ πονηρὸς διάβολος, καὶ κόψονται ὀδυνηρῶς, καὶ κλαύσονται μεγάλως, καὶ τὸ πρόσωπον ταῖς χερσὶν αὐτῶν τύψουσι, καὶ τὰς τρίχας αὐτῶν διαρρήξουσι, d) καὶ τοῖς ὄνυξι τὰς παρειὰς καταξανοῦσι, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους, ὢ τῆς συμφορᾶς, ὢ τῆς ὀδυνηρᾶς πραγματείας· ὢ τοῦ δολίου συναλλάγματος, ὢ τοῦ μεγίστου πτώματος, πῶς ἐπλανήθημεν e) τῷ πλάνῳ· πῶς προσηνέχθημεν αὐτῷ· πῶς τοῖς τούτου δικτύοις ἐζωγρεύθημεν. πῶς τῇ μιαρᾷ αὐτοῦ σαγήνῃ συνελ-

XXXI. Sed revertamur ad propositum. Tunc homines ubi sigillum acceperint, nec escas, nec aquam invenerint, adibunt eum cum voce acerba dicentes, Da nobis quod edamus & bibamus. Nam omnes præ fame cunctisque necessitatibus deficimus. Jube cælum præbere nobis aquam, abige á nobis bestias homines devorantes. Tum dolosus ille respondens, multa cum inhumanitate subsannabit illos, his verbis, Cælum negat pluviam, terra non iterum producit germina sua: Unde nam ego vobis alimenta suppeditabo? Auditis his verbis dolosi illius, miseri tunc intelligent, eum esse improbum illum diabolum. Tum plangent misere, plorabunt vehementer, faciem manibus suis contundent, capillos suos evellent, genas unguibus dilacerabunt, alius alii dicentes, o calamitatem! o acerbam negociationem! o pactum fraudulentum! o casum ingentem! Quomodo nos impostor seduxit! Quomodo adhæsimus ei! Quomodo retibus illius capti sumus! Quomodo verriculo illius

κύσθη-

r) in B. sequitur καὶ κτύπων ἀμετρήτων.
s) Τὰ προστάγματα B.
t) B. Τιμωρίαις ἀνικέστοις καὶ βασάνοις ἐπικροτάτοις ἀναλώσει. Deinde cætera omnia omissa usque ad μακάριοι.
u) id. ἀναδειχθήσονται.
x) νικήσαντες. B.
y) id. οὐκ ἀξιωθήσονται.
z) B. καὶ τῆς ὀδύνης.

a) id. addit: ἀφ᾽ ἡμῶν.
b) ἀποκριθήσεται αὐτοῖς. B.
c) id. addit: πόθεν ἐγὼ δώσω ὑμῖν φαγεῖν καὶ πιεῖν.
d) al. Pici codex διασυροῦσι, B. διασύρουσι.
e) id. subjungit: καὶ προσήλθωμεν τῷ πλάνῳ. Deinde statim sequitur: πῶς τῇ μιαρᾷ &c.

κύθημεν. πῶς ἀκούοντες τῶν γραφῶν οὐ συνιῶμεν· καὶ γὰρ τότε οἱ δεδεμένοι f) ἐν πράγμασι βιωτικοῖς, καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου, εὐπειθῶς προσαχθήσονται τῷ διαβόλῳ, καὶ σφραγισθήσονται. g)

XXXII. Οἱ δὲ ἀκροώμενοι τῶν θείων γραφῶν, h) καὶ ἐπὶ χεῖρας ἔχοντες, καὶ ἐν νῷ ταύτας ἐννοοῦντες, πολλοὶ ἀποδράσονται i) ἐκ τῆς αὐτοῦ πλάνης. νοήσουσι γὰρ τῆς ἐπιβουλῆς αὐτοῦ τὴν ἐμφάνειαν, καὶ τῆς πλάνης αὐτοῦ τὴν ἀλαζονείαν, καὶ ἐκφεύξουσιν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, k) καὶ ἐπὶ τὰ ὄρη. καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς καταχρυβήσονται, l) καὶ μετὰ δακρύων, καὶ συντετριμμένης καρδίας m) ζητήσουσι τὸν φιλάνθρωπον· καὶ αὐτὸς ἐκσπάσει αὐτοὺς ἐκ τῶν βρόχων αὐτοῦ, καὶ διασώσει ἐκ τῶν σκανδάλων αὐτοὺς τῇ χειρὶ αὐτοῦ τῇ δεξιᾷ, τοὺς ἀξίως αὐτῷ καὶ δικαίως προσπίπτοντας.

XXXIII. Ὁρᾷς οἵαν νηστείαν καὶ προσευχὴν ἐκπλέσουσι τότε οἱ ἅγιοι. μάθε καὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει καὶ χώρᾳ οἷος χαλεπὸς καιρὸς καὶ ἡμέραι γενήσονται. τότε ἀπὸ ἀνατολῶν εἰς δυσμὰς ἀχθήσονται n) καὶ ἀπὸ δυσμῶν ἕως ἀνατολῶν παραγενήσονται, καὶ κλαύσουσι μεγάλως, καὶ κόψονται ἰσχυρῶς, καὶ τῆς ἡμέρας διαφαυσκούσης. o) ἐκδέξονται τὴν νύκτα, ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν. p) καταλαβούσης δὲ τῆς νυκτὸς. ἐκ τῶν q) ἐπαλλήλων σεισμῶν, καὶ ἐκ τῶν καταιγίδων τῶν ἀέρων ζητήσουσιν, ἵνα κἂν θεωρῶσι τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, καὶ πῶς μέλλουσι λοιπὸν χαλεπῷ θανάτῳ προσέρχεσθαι. r) τὸν ὀδυνηρὸν βίον πενθεῖ τότε πᾶσα ἡ γῆ. πενθεῖ καὶ ἡ θάλασσα καὶ ὁ ἀήρ. πενθεῖ καὶ ὁ ἥλιος· s) πενθεῖ καὶ τὰ ἄγρια ζῶα, σὺν πετεινοῖς. πενθοῦσιν ὄρη καὶ βουνοί, καὶ τὰ ξύλα τοῦ πεδίου, διὰ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ὅτι πάντες ἐξέκλιναν ἀπὸ θεοῦ ἁγίου. καὶ τῷ πλάνῳ ἐπίστευσαν, δεξάμενοι τὸν χαρακτῆρα τοῦ μιαροῦ καὶ θεομάχου. ἀντὶ τοῦ ζωοποιοῦ t) σταυροῦ τοῦ Σωτῆρος.

XXXIV. Πενθοῦσι δὲ καὶ αἱ ἐκκλησίαι πένθος μέγα, διότι οὔτε προσφορὰ, οὔτε θυμίαμα u) ἐκτελεῖται, οὔτε λατρεία θεάρεστος· ἀλλὰ τὰ ἱερὰ τῶν ἐκκλησιῶν, ὡς ὀπωροφυλάκιον x) γενήσονται· καὶ τὸ τίμιον σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις οὐκ ἀναφανήσεται. y) λειτουργία σβεσθήσεται. ψαλμῳδία παυθήσεται

impuri conclusi! Quomodo scripturas audientes non intelligebamus! Siquidem tunc illigati rebus vitæ ac desiderio hujus seculi, perfacile adducentur ad diabolum, & signabuntur.

XXXII. At multi qui audient scripturas divinas, eas in manibus habebunt, mente versabunt, imposturam illius evitabunt. Clare enim perspicient insidias ejus, & imposturæ arrogantiam: effugientque e manibus ejus ad montes, & occultabuntur in cavernis terræ, cum lachrymis & contrito corde quærentes illum amantem hominum, qui eripiet eos è laqueis illius, & conservabit a molestis illius scandalis: dexteraque manu sua, inuisibili modo, proteget eos qui digne ac juste ei supplicabunt.

XXXIII. Vides, quali jejunio quibusve precibus tunc utentur sancti. Simul disce, quam durum tempus ac dies orientur illis qui in urbe agrisque erunt. Accedent ab occidente ad orientem usque plorantes majorem in modum, graviterque plangent. Illucescente die noctem expectabunt, ut requiescant ab operibus suis: ubi nox comprehenderit illos, ob crebras terræ concussiones aërisque tempestates, quærent, ut vel aspiciant lumen diei, & qua ratione postea in acerbam mortem deveniant. Tum lugebit universa terra vitam cruciatuum plenam. Lugebit mare, lugebit aër, lugebit sol, lugebunt animantes feræ cum volatilibus, lugebunt montes & colles, ac ligna campi propter genus humanum: eo quod omnes defecerint a sancto Deo, & crediderint impostori illi, suscepto charactere impuri illius & hostis Dei, loco vivificæ crucis Salvatoris.

XXXIV. Lugebunt etiam Ecclesiæ luctum magnum: quia nec oblatio, nec suffitus fiet, nec cultus Deo gratus. Sed Ecclesiarum ædes sacræ tugurii instar erunt, pretiosumque corpus & sanguis Christi non extabit in diebus illis, liturgia extinguetur, psalmorum decantatio cessabit, scripturarum recitatio

f) B. δεδομένοι.
g) id. σφαγίσονται ὑπ' αὐτοῦ.
h) καὶ ἐν νῷ ταύτας φέροντες. B.
i) ἀποδράσουσιν. id. Deinde plura omittit.
k) Apoc. VI, 16.
l) B. καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς κρυβήσονται.
m) id. δυσωπήσουσι.
n) verba τότε ἀπὸ usque ἀχθήσονται ex B. & altero Pici codice restitui.
o) id. διαδραμούσης.
p) id. ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν, καὶ ἐκ τῶν ἐπ' ἀλλήλων σεισμῶν.
q) id. ἐκ τῶν καταιγίδων τῶν ἀνέμων τὴν ἡμέραν ζητήσουσιν.
r) B. μετέρχεσθαι τὸν βίον. πενθεῖ τότε &c.
s) addit B. καὶ ἡ σελήνη.
t) B. ἀντὶ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ.
u) in B. *mox sequitur*: οὔτε τὸ τίμιον ἐκτελεῖται σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις οὐκ ἀναφέρεται, καὶ γὰρ λειτουργία σβεσθήσεται, ἀλλὰ σκότος ἔσται. Ita hæc pro more contrahit.
x) Jerem. XXVI, 18.
y) ἀναφέρεται, est in B.

ἀνάγνωσις τῶν γραφῶν οὐκ εἰσακουσθήσεται. ἀλλὰ σκότος ἔσται τοῖς ἀνθρώποις, καὶ θρῆνος ἐπὶ θρῆνον, καὶ οὐαὶ ἐπὶ οὐαί· ῥιφήσεται τότε ὁ ἄργυρος καὶ ὁ χρυσὸς ἐν ταῖς πλατείαις, καὶ οὐδεὶς z) συνάξει αὐτούς· ἀλλὰ πάντα βδελυκτὰ καθεστήκασι. πάντες γὰρ τοῦ ἐκφυγεῖν καὶ κρυβῆναι σπουδάσουσι, καὶ οὐδαμοῦ δυνήσονται λαθεῖν ἐκ τῶν παθῶν a) τοῦ ἀντικειμένου. ἀλλὰ τὸ σημεῖον αὐτοῦ περιφέροντες, εὔδηλοι καὶ γνωστοὶ αὐτοῦ ἀναδειχθήσονται. ἔξωθεν φόβος, καὶ ἔσωθεν τρόμος, καὶ ἐν νυκτὶ καὶ ἐν ἡμέρᾳ. ἐν πλατείᾳ καὶ ἐν τοῖς οἴκοις θνησιμαῖα· ἐν πλατείαις καὶ ἐν οἴκοις b) πεῖνα καὶ δίψα. ἐν πλατείαις θόρυβοι, ἐν οἴκοις κοπετοί· μεμαράνεται τὸ κάλλος τῆς ὄψεως c) τοῦ προσώπου· γίνονται γὰρ αἱ ἰδέαι αὐτῶν, ὡσεὶ νεκρῶν. καὶ τὸ κάλλος τῶν γυναικῶν μαρανθήσεται, d) καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ἀνθρώπων πάντων ἀφαιρεθήσεται.

XXXV. οὐδὲ γὰρ τότε ὁ εὔσπλαγχνος καὶ φιλάνθρωπος θεὸς, καταλείψει τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος ἀπαραμύθητον, ἀλλὰ καὶ κολοβώσει e) τὰς ἡμέρας ἐκείνας· καὶ τὸν χρόνον τῶν τριῶν καὶ ἥμισυ ἐτῶν, f) καὶ ποιήσει αὐτὰς σύντομα, διὰ τὸ κατάλειμμα τῶν ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις κατακρυφθέντων. ἵνα μὴ πάντων τῶν ἁγίων ἐκείνων ἡ φάλαγξ ἐκλείψῃ. ἀλλὰ μετὰ σπουδῆς αἱ ἡμέραι αὗται g) διαδραμοῦνται· καὶ ἀρθήσεται ἡ βασιλεία τοῦ πλάνου καὶ ἀντιχρίστου ἐν τάχει. καὶ λοιπὸν ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ παρέλθῃ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου. h) καὶ τῶν ἀνθρώπων i) ἡ ἐξουσία καταργηθήσεται k) καὶ τὰ ὁρώμενα πάντα πάντα ἀφανισθήσονται.

XXXVI. Τούτων οὖν ἐσομένων, ἀγαπητοὶ, ὧν προείπομεν, καὶ τῆς μιᾶς ἑβδομάδος l) εἰς δύο μερισθείσης, καὶ τοῦ βδελύγματος τῆς ἐρημώσεως τότε ἀναφανέντος, καὶ τῶν προδρόμων m) τοῦ κυρίου τὸν ἴδιον δρόμον τελεσάντων, καὶ τοῦ συμπαντὸς κόσμου λοιπὸν n) εἰς συντέλειαν ἐρχομένου, τί περιλείπεται, ἀλλ' ἢ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ἀπ' οὐρανῶν, εἰς ὃν ἠλπίσαμεν· ὃς ἐξάξει τὴν πύρωσιν, o) καὶ τὴν δικαιοκρισίαν πᾶσαν τοῖς ἀπειθήσασιν αὐτῷ. λέγει γὰρ ὁ κύριος· p) ὃν τρόπον "γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν. οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ "υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου· ὅπου γὰρ ἐὰν ᾖ τὸ πτῶμα, ἐκεῖ "συναχθήσονται καὶ οἱ ἀετοί. τὸ γὰρ σημεῖον τοῦ σταυροῦ q) ἀπὸ ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν ἀνατελεῖ ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου, καὶ μηνύσει τοῦ κριτοῦ

non audietur. Sed erunt apud homines tenebræ, lamentatio super lamentationem, væ super væ. Argentum & aurum tunc projicietur in plateas, nec quisquam colliget ea; sed omnia abominationi habebunt. Cuncti enim aufugere conabuntur & abscondi: nusquam tamen latere poterunt a malis adversarii: sed notam illius circumferentes facile cognoscentur, ac noti ejus declarabuntur. Extra timor, intus tremor nocte dieque, tum in platea, tum domi morticina: in plateis & domibus fames ac sitis: in plateis tumultus, in domibus planctus. Pulchritudo aspectus faciei tabescet, fient enim formæ eorum tanquam mortuorum. Venustas mulierum exarescet, cupiditas omnium hominum evanescet.

XXXV. Neque tamen eo tempore misericors & hominum amans Deus relinquet humanum genus omni consolatione destitutum: sed decurtabit dies illos & tempus trium annorum semis concisum reddet, propter reliquias latitantium in montibus & speluncis: ne phalanx illa sanctorum illorum omnium deficiat. Sed dies illi celeriter transibunt, seductoris & Antichristi regnum cito tolletur. Deinde in ictu oculi præteribit species mundi hujus, hominumque potentia evacuabitur, & cuncta quæ cadunt sub oculos, delebuntur.

XXXVI. Quum igitur, dilecti, futura sint hæc quæ ante diximus, divisaque in duas partes una hebdomada, & abominatio desolationis tunc extiterit, & præcursores Domini cursum suum peregerint, mundo denique universo ad consummationem properante, quid supereſt, nisi adventus domini & Salvatoris nostri Jesu Christi, filii dei, de cælis, in quem speravimus: qui exustionem ac justum omne judicium educet in eos qui non crediderint ei? Ait enim dominus: *Quemadmodum fulgur exit ab oriente, & apparet usque ac occidentem: sic erit etiam adventus filii hominis. Ubi enim fuerit cadaver, illic congregabuntur & aquilæ.* Orietur enim ab oriente ad occidentem usque signum crucis superantis splendorem solis, denuncians adven-

τὴν

z) al. Pici Codex συνάγει αὐτά.
a) B. ἐκφυγεῖν ἐκ τῶν παγίδων, rectius ut videtur.
b) in eodem codice absunt verba ἐν πλατείαις καὶ ἐν οἴκοις.
c) ibid. deest τῆς ὄψεως.
d) iterum desunt in B. verba καὶ ἡ usque ad ἀφαιρεθήσεται.
e) Matth. XXIV. 22.
f) In B. deest καὶ ἥμισυ, sed exstat Apoc. XI. 9. ad quem locum auctor respicit.
g) B. αὐτοῦ.
h) 1. Cor: VII. 31.
i) B. τῶν δαιμόνων.
k) sequitur in B. statim: τούτων οὖν ὡς προείπομεν, ἐσομένων.
l) Dan. IX. ult.
m) B. προφητῶν.
n) In eodem MS. abest λοιπόν.
o) B. ἐκπληρώσιν. sed duo MSS, quibus Picus usus est, πύρωσιν.
p) Matth. XXIV. 27.
q) Matth. XXIV. 30. Confer. Gerhardi Joh. Vossii theses Theolog. p. 228. seq.

τὴν ἔλευσιν καὶ τὴν ἐμφάνειαν, τοῦ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· περὶ γὰρ τῆς ἀναστάσεως r) τῶν ἁπανταχῆ, καὶ τῆς βασιλείας τῶν ἁγίων, λέγει Δανιήλ· s) "καὶ πολλοὶ t) τῶν καθευδόντων "ἐν γῆς χώματι ἐξεγερθήσονται, οὗτοι εἰς ζωὴν αἰ"ώνιον, καὶ οὗτοι u) εἰς ὀνειδισμὸν καὶ εἰς αἰσχύνην "αἰώνιον. Ἡσαΐας δὲ λέγει, x) ἀναστήσονται οἱ νε"κροὶ, καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις, καὶ εὐ"φρανθήσονται οἱ ἐν τῇ γῇ y) ὁ δὲ κύριος ἡμῶν "λέγει, z) πολλοὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀκούσονται "τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζή"σονται.

XXXVII. Τότε γὰρ a) ἡ σάλπιγξ ἠχήσει, καὶ ἐξυπνήσει τοὺς κεκοιμημένους ἐκ τῶν καταγαίων τῆς γῆς, δικαίους b) καὶ ἁμαρτωλούς· καὶ πᾶσα φύσις, καὶ γλῶσσα, καὶ ἔθνος, καὶ φυλὴ, ἀναστήσονται c) ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ. καὶ παραστήσονται ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς, ἐκδεχόμενοι τὴν τοῦ δικαίου καὶ φοβεροῦ κριτοῦ ἔλευσιν, ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ ἀδιηγήτῳ. ὁ γὰρ πύρινος ποταμὸς ἐξερχόμενος d) μετὰ θυμοῦ, ὥσπερ ἀγρία θάλασσα, καὶ κατακαύσει ὄρη καὶ βουνοὺς, καὶ τὴν θάλασσαν ἀφανίσει, καὶ τὸν αἰθέρα διαλύσει e) ἐκ τῆς πυρώσεως, ὥσπερ κηρόν. Τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ πεσοῦνται, d) ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς σκότος, καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα. e) ὁ οὐρανὸς ὡς βιβλίον εἱλισσεται· f) ἡ γῆ πᾶσα κατακαυθήσεται διὰ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα, ἅπερ διέφθειραν g) οἱ ἄνθρωποι, ἐν πορνείαις, ἐν μοιχείαις, καὶ ἐν ψεύδεσι καὶ ἀκαθαρσίαις, καὶ ἐν εἰδωλολατρείαις, καὶ ἐν φόνοις, καὶ ἐν μάχαις. γενήσεται γὰρ ὁ οὐρανὸς καινὸς, καὶ ἡ γῆ καινή. h)

XXXVIII. Τότε οἱ ἅγιοι ἄγγελοι διαδραμοῦνται ἐπισυνάγοντες i) πάντα τὰ ἔθνη, οὓς ἐξυπνήσει ἡ φοβερὰ ἐκείνη φωνὴ τῆς σάλπιγγος· καὶ παραστήσονται τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ οἱ ποτὲ βασιλεῖς, οἱ ἄρχοντες, οἱ ἀρχιερεῖς, οἱ ἱερεῖς· καὶ περὶ τῆς ἰδίας πολιτείας ἀπολογίαν διδόντες, k) καὶ περὶ τοῦ ποιμνίου, οἵτινες δι' ἀμελείας αὐτῶν ἀπώλεσαν πρόβατον ἐκ τῆς ποίμνης αὐτῶν· τότε ἀχθήσονται οἱ στρατιῶται l) οἱ μὴ ἀρκούμενοι τοῖς ὀψωνίοις αὐτῶν· ἀλλ' ἐπηρεάζοντες χήρας, καὶ ὀρφανοὺς, καὶ πτωχούς. τότε παραστήσονται οἱ φορολόγοι, οἱ παρὰ τὸ κείμενον πλέον ἁρπάζοντες τὸν πένητα, καὶ ποιοῦντες τὸν δόκιμον χρυσὸν ὡς κίβδηλον, ἵνα

tum & apparitionem judicis: ut reddat cuique secundum opera sua. Nam de resurrectione universa & de regno sanctorum loquitur Daniel, *Et multi dormientium excitabuntur e pulvere terræ: hi in vitam æternam, illi in contumeliam & ignominiam æternam.* Esaias autem dicit, *Resurgent mortui, & excitabuntur qui sunt in monumentis, ac lætabuntur habitantes in terra.* Dominus quoque noster ait, *Multi in illa die audient vocem filii dei. Et qui audierint, vivent.*

XXXVII. Tunc enim sonabit tuba, & excitabit dormientes e profundissimis terræ tam justos, quam peccatores: omnisque natura, lingua, gens, & tribus resurgent in ictu oculi, & astabunt super faciem terræ, expectantes justi atque terribilis judicis adventum in timore & tremore inenarrabili. Fluvius enim igneus egrediens cum furore instar maris sævi exuret montes & colles, & mare delebit, ac æthera velut ceram inflammatione dissolvet. Stellæ cadent de cælo, sol convertetur in tenebras, & luna in sanguinem, cælum more libri volutabitur. Exuretur universa terra, propter opera quæ in ea corruperunt homines, in scortationibus, adulteriis, mendaciis, immunditiis, idololatriis, cædibus ac pugnis. Nam fiet cælum novum & terra nova.

XXXVIII. Tunc sancti angeli discurrent, congregantes omnes gentes, quos expergefaciet horrenda vox illa tubæ: sistenturque ad tribunal Christi, qui fuere quondam reges, principes, pontifices, sacerdotes: ut administrationis suæ & ovilis reddant rationem: qui videlicet per negligentiam suam perdiderunt ovem de grege suo. Adducentur eo tempore milites, qui non contenti stipendiis suis vexarunt viduas, pupillos, & pauperes. Tunc sistentur tributi exactores, qui plus quam sit imperatum, pauperi eripiunt. Itidem qui probum aurum adulte-

r) verba τῶν ἁπ. usque ad ἁγίων desunt in B.
s) Daniel. XII. 2.
t) al. Pici: πολλοὶ τῶν ἐκ γῆς χώματος ἀναστήσονται ita & B.
u) id. καὶ ἕτεροι εἰς αἰσχύνην αἰώνιον.
x) Esai. XXVI. 41.
y) in B. desunt verba καὶ εὐφρανθήσονται οἱ ἐν τῇ γῇ.
z) Johann. V. 25. ubi pro πολλοὶ legitur οἱ νεκροί.
a) 1 Thessal. IV. 16. in B. est: τότε γὰρ ἡ φοβερὰ σ. η. κ. ε. πάντας τοὺς κεκ.
b) id. καὶ δικαίους, καὶ ἁμαρτωλούς. καὶ πᾶσα φυλὴ ἔθνος καὶ γλῶσσα ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ καὶ παραστήσεσθαι ἐκδεχόμενοι &c. ita hæc non dubitavit contrahere librarius ad finem properans.
c) 1 Cor. XV. 52.
d) B. ἐξέρχεται.
e) 2 Petr. III. 12.
d) Matth. XXIV. 29.
e) Actor. II. 20.
f) Apoc. VI. 14.
g) B. ἔπραξαν.
h) Apoc. XXI. 1. & male B. κενὸς, κενή.
i) Matth. XXIV. 31. pro ἐπισυνάξουσιν in B. est περιτρέχουσι.
k) id. δώσουσι.
l) Luc. III. 14.

ζημιώσωσι m) τὸν πτωχὸν, ἔν τε ἀγροῖς, ἔν τε οἴκοις, καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. τότε ἀναστήσονται ἀνδρόγυνοι μετ' αἰσχύνης, οἵ τινες οὐκ ἐφύλαξαν τὴν κοίτην αὐτῶν ἀμίαντον, ἀλλὰ n) πᾶν τὸ κάλλος τῆς σαρκὸς ἀπαλούμενοι, καὶ ἐν ταῖς ἰδίαις ἐπιθυμίαις πορευόμενοι. τότε ἀναστήσονται οἱ τὴν ἀγάπην τοῦ κυρίου μὴ φυλάξαντες, κατηφεῖς καὶ σκυθρωποὶ, ὅτι τὴν ἐλαφρὰν ἐντολὴν τοῦ σωτῆρος ἠθέτησαν τὴν λέγουσαν, o) ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν· τότε κλαύσουσιν οἱ τὸν ζυγὸν αὐτὸν ἄδικον κεκτημένοι, καὶ σταθμοὺς, καὶ μέτρα, καὶ μόδια ἄδικα, p) ἐκδεχόμενοι τὸν δίκαιον κριτήν.

XXXIX. Καὶ τί ἐπιφέρομεν q) πολλοὺς λόγους τῶν παραστησομένων. r) τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος· οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ, κατηφεῖς καὶ σκυθρωποὶ ἀναδειχθήσονται. s) ἀμφότεροι γὰρ οἵ τε δίκαιοι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἄφθαρτοι ἀναστήσονται· οἱ γὰρ δίκαιοι, ἵνα αἰωνίως τιμηθῶσι, καὶ κατατρυφήσωσι τῆς ἀθανασίας· οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ, ἵνα ἐν τῇ κρίσει αἰωνίως κολασθήσωνται. ἕκαστος γὰρ ἐνθυμηθείη τι t) τὸ τί δώσει ἀπολογίαν τῷ δικαίῳ κριτῇ, εἴτε ἀγαθὰ, εἴτε φαῦλα· αἱ γὰρ πράξεις πάντων τῶν ἀνθρώπων, ἕκαστον περικυκλώσει, εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε πονηρόν. u) αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται x) καὶ πάντα φόβος καὶ τρόμος καλύψεται, τὸν οὐρανὸν, τὴν γῆν, καὶ τὰ καταχθόνια. καὶ πᾶσα γλῶσσα y) ἐξομολογήσεται αὐτὸν, καὶ ὁμολογήσει τὸν ἐρχόμενον κρῖναι κριτὴν δίκαιον, θεὸν ἰσχυρὸν καὶ ποιητὴν τῶν ἁπάντων. τότε μετὰ δειλίας z) καὶ θάμβους ἐλεύσονται ἄγγελοι, θρόνοι, ἐξουσίαι, a) ἀρχαὶ, κυριότητες, πολυόμματα, ἑξαπτέρυγα χερουβίμ τε καὶ σεραφίμ, ἐν ἰσχύϊ κεκραγότα, b) ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, κύριος σαβαώθ, παντοκράτωρ, πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου. καὶ ἀποκαλυφθήσεται ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, c) καὶ κύριος τῶν κυριευόντων, καὶ κριτὴς ἀπροσωπόληπτος, καὶ δικαστὴς, τὸ δίκαιον ἀπονέμων ἑκάστῳ, ἐπὶ θρόνου φοβεροῦ καὶ ἐπηρμένου· καὶ πᾶσα σὰρξ τῶν βροτῶν κατίδῃ αὐτοῦ τὸ πρόσωπον μετὰ φόβου καὶ δειλίας μεγάλης, καὶ δίκαιος καὶ ἁμαρτωλός.

XL. Τότε ἀχθήσεται ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἤγουν ὁ διάβολος, μετὰ τῶν δαιμόνων αὐτοῦ, καὶ μετὰ τῶν ὑπηρετῶν αὐτοῦ, ὑπὸ ἀγγέλων αὐστηρῶν καὶ ἀποτόμων· καὶ παραδοθήσονται τῷ πυρὶ τῷ ἀσβέ-

rant, ut damno pauperem afficiant, in agris, in domibus, in ecclesiis. Tunc exurgent effœminati cum pudore, qui quidem thorum proprium immaculatum non servaverunt: sed quavis carnis pulchritudine capti, sua desideria sunt secuti. Tunc qui dilectionem domini non servarunt, exurgent mœsti ac tetrici: eo quod Salvatoris mandatum facile contempserunt, quod præcipit, Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Tunc qui habuerint libram iniquam, stateras, mensuras, modios injustos, gement expectantes justum judicem.

XXXIX. Sed quid plura de sistendis addimus? Tunc justi fulgebunt ut sol: peccatores autem tristes & tetrici apparebunt. Utrique enim & justi & peccatores resurgent incorruptibiles: justi, ut perpetuo sint in honore ac immortalibus fruantur deliciis: peccatores, ut per judicium pœnas luant sempiternas. Quisque igitur vestrum perpendat apud se, tum bonorum, tum malorum justo judici rationem, reddendam. Nam actiones omnes hominum unumquemque tam probum quam improbum circundabunt. Quandoquidem virtutes cælorum movebuntur, & omnia timor ac tremor absument, cælum, terram, ac subterranea & omnis lingua confitebitur eum, & fatebitur eum qui veniet justum judicium judicaturus, Deum fortem & conditorem omnium. Tunc cum pavore ac stupore procedent Angeli, Throni, Potestates, Principatus, Dominationes, multis oculis & alis sex prædita Cherubim ac Seraphim, fortiter clamantia, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Sabaoth omnipotens: plenum est cælum & terra gloria tua. Et revelabitur Rex regum & Dominus dominantium, ac judex qui personam non accipit, sed cuique quod justum est distribuit, in throno terribili & exaltato. Et videbit omnis caro mortalium faciem ejus tum justus, tum peccator, cum timore ac metu ingenti.

XL. Tum adducetur filius perditionis, id est, diabolus, cum dæmonibus & ministris suis, ab angelis severis ac rigidis: tradenturque igni inextinguibili, vermi non dormi-

στῳ*

m) B. τῷ πτωχῷ ἔντε ἀργυρίοις καὶ χρυσίοις. τότε ἀναστήσονται &c.
n) id. τῷ κάλλει τῆς σαρκὸς ἀπατώμενοι.
o) Matth. XIX. 19. al. σεαυτόν.
p) B. addit ἔχοντες.
q) id. καὶ τί ἐπιφέροι μακροὺς λόγους; τότε &c.
r) Matth. XIII. 43.
s) sequitur in B. καὶ οἱ μὲν δίκαιοι ἵνα αἰωνίας χαρᾶς νεμηθῶσι, οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ ἐν τῇ κρίσει δικαίως κολασθήσονται.
t) id. ἐνθυμείσθω τί ἀπολογίαν δώσει.
u) B. εἴτε ἀγαθὰ, εἴτε πονηρά.
x) Matth. XXIV, 29. In B. quæ sequuntur omissa sunt usque ad verba: πᾶσα γλῶσσα.
y) Philipp. II, 11.
z) B. μετὰ φόβου.
a) Coloss. I, 16. In B. est καὶ πᾶσαι αἱ τῶν οὐρανῶν δυνάμεις ἐν ἰσχύϊ κεκραγότα, ἅγιος.
b) Esa. VI, 3.
c) quæ sequuntur, B. contrahit, in quo statim legas καὶ κριτὴς ἀπροσωπόληπτος ἐπὶ θρόνου καθήμενος φοβεροῦ.

σῳ, καὶ τῷ σκώληκι τῷ ἀκοιμήτῳ, καὶ τῷ σκότει τῷ ἐξωτέρῳ. d) τῶν γὰρ ἑβραίων ὁ δῆμος, e) ὄψεται αὐτὸν ἐν σχήματι ἀνθρώπου, καθὼς αὐτοῖς ὤφθη ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου διὰ σαρκὸς, καὶ καθὼς αὐτὸν ἐσταύρωσαν. καὶ δείξει αὐτοῖς τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν τοὺς ἥλους· καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ νενυγμένην f) διὰ τῆς λόγχης· καὶ τὴν κάραν τὴν ἐξ ἀκανθῶν στεφανωθεῖσαν, καὶ τὸν τίμιον σταυρόν· καὶ ἅπαξ πάντα θεάσονται ὁ τῶν ἑβραίων δῆμος, καὶ κόψονται, καὶ κλαύσονται, καθὼς βοᾷ ὁ προφήτης, g) "ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν, καὶ οὐδείς ἐστιν ὁ βοηθῶν αὐτοῖς, ἢ ὁ ἐλεῶν αὐτούς· ὅτι οὐ μετενόησαν, ἢ ἀπεστράφησαν ἐκ τῆς ὁδοῦ τῆς πονηρᾶς· καὶ ἀπελεύσονται h) οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον μετὰ τῶν δαιμόνων καὶ τοῦ διαβόλου.

XLI. Εἶτα ἐπισυνάξει πάντα τὰ ἔθνη, καθὼς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον διαπρυσίως βοᾷ. τί γὰρ λέγει Ματθαῖος ὁ εὐαγγελιστής i), μᾶλλον δὲ αὐτὸς ὁ κύριος διὰ τοῦ εὐαγγελίου. "ὅταν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ "ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι "ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δό"ξης αὐτοῦ, καὶ συναχθήσονται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάν"τα τὰ ἔθνη· καὶ ἀφορίσει k) αὐτοὺς ἀπ' ἀλλή"λων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα "ἀπὸ τῶν ἐρίφων· καὶ στήσει, τὰ μὲν πρόβατα ἐκ "δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων. τότε "ἐρεῖ τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ "πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην "ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. δεῦτε οἱ προφῆται οἱ διὰ τὸ ὄνομά μου ἐκδιωχθέντες. δεῦτε οἱ πατριάρχαι, οἱ πρὸ τῆς ἐμῆς παρουσίας πειθαρχήσαντές μοι, l) καὶ ποθήσαντες τὴν ἐμὴν βασιλείαν. δεῦτε οἱ ἀπόστολοι, οἱ συγκακοπαθήσαντές μοι ἐν τῇ ἐνανθρωπήσει, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. δεῦτε μάρτυρες, οἱ ὁμολογήσαντές μοι ἐνώπιον τυράννων, m) καὶ βασάνους πολλὰς καὶ τιμωρίας ὑπομείναντες. n) δεῦτε οἱ ἱεράρχαι οἱ λειτουργήσαντές μοι ἀμώμως o) ἡμέρας καὶ νυκτὸς, τὸ καὶ τίμιον σῶμα καὶ αἷμα μου καθ' ἑκάστην θύοντες. p)

XLII. Δεῦτε οἱ ὅσιοι, οἱ ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς ἀσκήσαντες, οἱ δι' ἐγκρατείας, καὶ εὐχῆς, καὶ παρθενίας θεραπεύσαντες μου τὸ ὄνομα. q) δεῦτε νεάνιδες αἱ τὸν νυμφῶνα μου ποθήσασαι, καὶ πλὴν ἐμοῦ τοῦ νυμφίου, ἄλλον μὴ ἀγαπήσασαι· αἱ διὰ μαρτυρίου καὶ ἀσκήσεως ἐμοὶ συναφθεῖσαι τῷ ἀθανάτῳ καὶ ἀφθάρτῳ νυμφίῳ. r) δεῦτε φιλόπτωχοι, φιλόξενοι. δεῦτε οἱ τὴν ἀγάπην μου φυλάξαντες, καθὼς ἐγὼ ἀγάπη εἰμί· δεῦτε οἱ τῆς εἰρήνης μετέχοντες. ἐγὼ γάρ εἰμι ἡ εἰρήνη. s)

enti, ac tenebris exterioribus. Videbit enim populus Hebræorum illum in figura humana, quemadmodum illis ex sancta virgine per carnem apparuit, & sicuti crucifixerunt eum: ac ostendet eis manuum pedumque clavos, latus suum lancea perforatum, caput coronatum spinis, ac pretiosam crucem. Denique omnia videbunt Hebræi, & plangent, ac plorabunt, quemadmodum propheta clamat, *Videbunt in quem transfixerunt*: nemoque feret opem illis, aut miserebitur eorum: quia non egerunt pœnitentiam, nec aversi sunt à via sua prava. Itaque discedent hi in supplicium æternum cum dæmonibus & diabolo.

XLI. Deinde congregabit omnes gentes, ut clara voce clamat Evangelium. Quid enim ait Matthæus Evangelista, imo Dominus ipse in Evangelio? *Quum venerit filius hominis in gloria sua, & omnes sancti angeli cum eo, tunc sedebit super thronum gloriæ suæ: & congregabuntur coram eo omnes gentes, & separabit eos ab invicem, veluti pastor separat oves ab hœdis: & constituet oves quidem à dextris suis, hœdos autem à sinistris. Tum dicet his qui erunt à dextris ejus, Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.* Venite prophetæ, propter nomen meum expulsi. Venite patriarchæ, qui ante adventum meum obtemperastis mihi, regnumque meum desiderastis. Venite apostoli, mearum afflictionum participes, dum inter homines agerem, propter Evangelium. Venite martyres, qui confessi me coram tyrannis tormenta multa atque supplicia pertulistis. Venite pontifices, qui pure mihi sacrificium die noctéque obtulistis, ac pretiosum corpus & sanguinem meum immolastis quotidie.

XLI. Venite sancti, qui in montibus, in speluncis & cavernis terræ exercuistis vos, qui per continentiam, preces & virginitatem servistis nomini meo. Venite adolescentulæ, quæ thalamum meum exoptastis, nec præter me sponsum alium dilexistis, quæ per martyrium & pietatis exercitationem mihi immortali ac incorruptibili sponso copulatæ estis. Venite, qui dilexistis pauperes ac peregrinos. Venite, qui charitatem meam ser-

d) al. Pici codex ἐξώτερον. Sed in B. desunt verba καὶ τῷ σκότει τῷ ἐξωτ.
e) Apoc. I. 7.
f) verba διὰ τῆς usque ad στεφανωθεῖσαν desunt in B.
g) Zach. XII. 10. Joh. XIX. 37.
h) B. εἰς κρίσιν αἰώνιον.
i) Matth. XXV. 31.
k) al. Pici codex διαφορίσει.
l) in B. desunt verba; καὶ ποθ. τ. ε. βασιλείαν.
m) B. ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ut Matt. X. 32.
n) ὑπομείναντες δι' ἐμέ. B.
o) id. ἀμέμπτως.
p) in eodem Codice desunt verba καὶ τὸ τίμιον usque ad θύοντες.
q) ibid. desunt verba οἱ δι' ἐγκρ. usque ad τὸ ὄνομα.
r) Desunt in B. verba διὰ μαρτυρίου usque ad νυμφίῳ.
s) desunt in eodem codice, δεῦτε οἱ τῆς usque ad ἡ εἰρήνη.

δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου· κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν, οἱ τὸν πλοῦτον μὴ τιμήσαντες. t) οἱ ἐλεήσαντες τὸν πένητα, οἱ τοῖς ὀρφανοῖς βοηθήσαντες, οἱ ταῖς χήραις ἐπικουρήσαντες, οἱ τοὺς διψῶντας ποτίσαντες, οἱ τοὺς πεινῶντας διαθρέψαντες, οἱ τοὺς ξένους ἐπισυναγαγόντες, u) οἱ τοὺς γυμνοὺς ἐνδύσαντες, οἱ τοὺς ἀσθενεῖς ἐπισκέψαντες, οἱ τοὺς ἐν φυλακαῖς παραμυθήσαντες, οἱ τοῖς τυφλοῖς ἐπικουρήσαντες, οἱ τὴν σφραγίδα τῆς πίστεως ἄθραυστον διαφυλάξαντες, οἱ ταῖς ἐκκλησίαις ἐπισυντρέχοντες, οἱ τῶν γραφῶν μου ἀκούοντες, οἱ τοῖς λόγοις μου ποθήσαντες, x) οἱ τὸν νόμον μου τηρήσαντες ἡμέρας καὶ νυκτὸς, οἱ συγκακοπαθήσαντές μοι καλοὶ y) στρατιῶται, ἐμοὶ τῷ οὐρανίῳ βασιλεῖ ἀρέσαι βουλόμενοι. δεῦτε κληρονομήσατε ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. ἰδοὺ ἡ βασιλεία μου ηὐτρέπισται, z) ἰδοὺ ὁ παράδεισος ἠνεῴχθη, ἰδοὺ ἡ ἀθανασία μου κεκαλλώπισται. Δεῦτε πάντες κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.

XLIII. Τότε ἀποκριθήσονται οἱ δίκαιοι a) ἐκπληττόμενοι τῷ μεγέθει τοῦ θαύματος, ὅτι ὃν οὐκ ἐδύναντο βλέπειν τρανῶς ἀγγέλων τὰ τάγματα, ὡς φίλους αὐτοὺς προσκαλεῖται, καὶ βοήσουσι πρὸς αὐτὸν b) κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα, καὶ ἐθρέψαμεν. δέσποτα, πότε σε εἴδομεν διψῶντα, καὶ ἐποτίσαμεν· φοβερὲ, πότε σε εἴδομεν γυμνὸν, καὶ περιελάβομεν. c) ἀθάνατε, πότε σε εἴδομεν ξένον, καὶ συνηγάγομεν. φιλάνθρωπε, πότε σε εἴδομεν ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἤλθομεν πρὸς σέ. σὺ εἶ ὁ ἀεὶ ὤν. d) σὺ εἶ ὁ συνάναρχος τῷ πατρὶ καὶ συναΐδιος τῷ πνεύματι. σὺ εἶ ὁ ἐκ μὴ ὄντων τὰ πάντα ποιήσας. σὺ εἶ ὁ τῶν ἀγγέλων e) βασιλεύς. σὺ εἶ ὃν τρέμουσιν ἄβυσσοι f) σὺ εἶ ὁ ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον. g) σὺ εἶ, ὁ ποιήσας ἡμᾶς καὶ πλάσας ἀπὸ γῆς. h) σὺ εἶ ὁ τὰ ἀόρατα δημιουργήσας. σοῦ ἀπὸ προσώπου φεύγει πᾶσα ἡ γῆ, i) καὶ πῶς ἡμεῖς ἐξενοδοχήσαμεν τὴν σὴν βασιλείαν καὶ κυριότητα.

XLIV. Τότε ἀποκριθήσεται πάλιν ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, λέγων πρὸς αὐτοὺς, k) ἐφ᾽ ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε· ἐφ᾽ ὅσον l) οὓς προεῖπον ὑμῖν, ἐ-

vastis, sicuti sum ego charitas. Venite socii pacis: ego enim sum ipsa pax. Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum: qui nihili fecistis divitias, qui pauperis estis miserti, qui tulistis opem pupillis, qui viduis estis auxiliati, qui sitientibus potum dedistis, qui pavistis esurientes, qui excepistis peregrinos, qui nudos induistis, qui visitastis infirmos, qui detentos in carcere consolati estis, qui cæcis auxilio fuistis, qui sigillum fidei conservastis illæsum, qui concurristis ad ecclesias, qui scripturas meas audistis, qui sermones meos expetistis, qui legem meam noctu diuque servastis, qui tanquam strenui milites dura mecum tolerastis, mihi regi cælesti placere studentes: Venite, hæreditatis jure possidete præparatum vobis regnum à constitutione mundi. En regnum meum paratum est, En patet paradisus, En immortalitas mea decorata est, Venite omnes, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.

XLIII. *Tunc respondebunt justi*, attoniti magnitudine miraculi, quod is quem ordines angelorum intueri clare ac vere non possunt, consolatur eos velut amicos, clamabuntque ad illum, Domine, *quando te vidimus esurientem, & pavimus?* Domine, *quando te vidimus sitientem, & prabuimus potum?* Stupende, *quando te vidimus nudum, & operuimus?* Immortalis, *quando te vidimus peregrinum, & collegimus?* Amator hominum, *quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te?* Tu es, qui semper est. Tu una cum Patre cares principio, & coæternus es Spiritui sancto, Tu es, qui ex nihilo omnia creasti. Tu es rex angelorum. Tu es, quem tremunt abyssi. Tu es, qui lumine indueris, uti vestimento. Tu es, qui nos creasti ac finxisti è terra. Tu es, qui invisibilia condidisti. A facie tua fugit universa terra: & quo pacto nos regiam tuam dignitatem ac dominationem excepimus hospitio?

XLIV. Tum respondebit iterum rex regum, dicens eis, *Quatenus fecistis uni ex fratribus meis minimis, mihi fecistis*, Quatenus hos, quos ante dixi vobis, excepistis, induistis, alu

ξενοδο-

t) μισήσαντες, οἱ ἐλεήσαντες τοὺς πένητας, οἱ τοὺς πεινῶντας διαθρέψαντες. ita B. verbis, quæ interjacent, omissis.
u) B. ὑποδεχόμενοι deinde statim sequitur οἱ τοὺς ἀσθενεῖς ἐπισκεπτόμενοι, οἱ τοὺς λόγους μου ποιήσαντες, οἱ συγκακοπαθήσαντές μοι ὡς καλοὶ στρατιῶται, δεῦτε.
x) al. ποθήσαντες. B. τοὺς λόγους μου ποιήσαντες.
y) B. ὡς καλοί.
z) in B. sequitur: οἱ στέφανοί μου πρόκεινται. δεῦτε.
a) id. μετὰ φόβου καὶ τρόμου λέγοντες. κύριε πότε &c.
b) Matth. XXV. 37.
c) leg. περιεβάλομεν, ut etiam est in B
d) in B. statim sequitur σὺ εἶ ὁ ἐκ μὴ ὄντων.
e) B. addit: καὶ ἀρχαγγέλων.
f) 4. Esdr. III. 8.
g) Psal. CIV. 2.
h) Coloss. I. 16. In B. desunt hæc verba σὺ εἶ ὁ τὰ ἀόρατα δημιουργήσας.
i) Apoc. XX. 11. Quæ sequuntur usque ad κυριότητα, desunt in B.
k) Matth. XXV. 40.
l) in B. desunt verba, οὓς προεῖπον ὑμῖν.

ξενοδοχήσατε, ἐνεδύσατε, καὶ ἐθρέψατε, καὶ ἐποτίσατε τὰ μέλη μου τοὺς πτωχοὺς, ἐμοὶ ἐποιήσατε. Ἀλλὰ δεῦτε εἰς τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. ἀπολαύσατε εἰς αἰῶνα αἰῶνος m) παρὰ τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, καὶ τοῦ παναγίου καὶ ζωοποιοῦ πνεύματος. ποῖον ἄρα στόμα ἐκδιηγήσεται τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα n) ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ οἶδεν, οὔτε οὖς οὐκ ἤκουσεν, οὔτε ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

XLV. Ἔγνωτε χαρὰν ἀδιάδοχον, ἔγνωτε βασιλείαν ἀσάλευτον, o) ἔγνωτε τρυφὴν ἀγαθῶν τέλος μὴ ἔχουσαν. μάθετε καὶ τὴν τῶν ἐξ εὐωνύμων ὀδυνηρὰν φωνὴν, ἣν πρὸς αὐτοὺς p) ἀποφθέγξεται ὁ δίκαιος κριτὴς, καὶ Θεὸς ὁ πρᾶος ἐν θυμῷ ἀμέτρῳ καὶ ὀργῇ. q) ἀπέλθετε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. r) ὑμεῖς δὲ ἑαυτοῖς ταῦτα προεξενήσατε. δέξασθε ἑαυτοῖς καὶ τὴν ἀπόλαυσιν. ἀπέλθετε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, καὶ εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. ἐγὼ ἔπλασα, καὶ ἄλλῳ προσηνέχθητε· ἐγώ εἰμι ὁ ἐκ μήτρας ἐξαγαγὼν s) ὑμᾶς, κἀμὲ ἠθετήσατε. *, ἐγώ εἰμι ὁ ἐκ γῆς διαπλάσας προστάξει μου, καὶ ἄλλῳ προσηνέχθητε. ἐγώ εἰμι ὁ διαθρέψας ὑμᾶς, καὶ ἄλλῳ ἐδουλεύσατε. ἐγὼ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν πρὸς διατροφὴν ὑμῶν καὶ συμπέρασμα βίου προσέταξα, ὑμεῖς δὲ τὰς ἐντολάς μου παρηκούσατε. ἐγὼ τὸ φῶς ὑμῖν ἐποίησα t) πρὸς ἀπόλαυσιν τῆς ἡμέρας, καὶ τὴν νύκτα πρὸς ἀνάπαυσιν, ὑμεῖς δὲ τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς ἐμὲ παρεπικράνατε u) καὶ ἠθετήσατε, καὶ τοῖς πάθεσι θύρας ἠνοίξατε. ~~ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐ-~~ μοῦ ἐργάται τῆς ἀδικίας. οὐκ οἶδα ὑμᾶς, οὐ γνωρίζω ὑμᾶς. ἄλλου κυρίου x) ἐργάται ἐγένεσθε, οὗτός ἐστι τοῦ διαβόλου· μετ' αὐτοῦ τὸ σκότος κληρονομήσατε, καὶ τὸ ἄσβεστον πῦρ, καὶ τὸν σκώληκα τὸν ἀκοίμητον, καὶ τὸν βρυγμὸν τῶν ὀδόντων.

XLVI. Ἐπείνασα γὰρ καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με. ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με. γυμνὸς, καὶ οὐ περιεβάλετέ με. y) ἠσθένησα, καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με. ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ οὐκ ἤλθετε πρός με. Τὰς ἀκοὰς ὑμῶν ἐποίησα πρὸς τὸ ἀκούειν ὑμᾶς τῶν γραφῶν, ὑμεῖς δὲ ταύτας ἠυτρεπίσατε εἰς ᾄσματα δαιμονικὰ, z) καὶ κιθάρας, καὶ γελοῖα. Τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐποίησα πρὸς τὸ καθορᾶν τὸ φῶς τῶν ἐντολῶν μου, καὶ ἐκτελεῖν αὐτὰς, a) ὑμεῖς δὲ

istis, potu recreastis membra mea, pauperes dico, mihi fecistis. Verum *accedite ad regnum vobis paratum à constitutione mundi*, fruamini in seculum seculi, â Deo patre meo cælesti, ac persancto & vivifico spiritu. Ecquod os enarrabit bona illa, *quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus eum?*

XLV. Nostis gaudium perpetuum, nostis regnum inconcussum, nostis delicias nullum finem bonorum habentes. Discite quoque acerbam vocem, quam in eos qui stabunt à sinistris, eloquetur justus judex & Deus clemens cum ira & indignatione vehementi. Discedite à me maledicti in ignem æternum, paratum diabolo & angelis ejus. Ipsi vobis hæc comparastis, iisdem vos fruamini. *Discedite à me maledicti in tenebras exteriores, & in ignem qui non extinguitur, paratum diabolo & angelis ejus.* Ego formavi, & adhæsistis alteri. Ego sum, qui de vulva eduxi vos, & me rejecistis. Ego sum, qui jussu meo de terra vos formavi, & alii vos adjunxistis. Ego sum, qui vos enutrivi, & alteri servistis. Ego terram ac mare in alimentum vestrum & vitæ terminum constitui: at vos præceptis meis non paruistis. Ego lucem vobis creavi, ut die frueremini: itidem noctem, ut requiesceretis: at vos improbis factis me irritastis ac respuistis, foresque affectionibus aperuistis. *Discedite à me operarii iniquitatis.* Nescio vos, non agnosco vos: alterius Domini operarii facti estis, ~~hoc est, diaboli. Possidete cum~~ ipso tenebras, atque ignem qui non extinguitur, & vermem qui non dormit, ac stridorem dentium.

XLVI. Nam *esurivi, & non dedistis mihi quod manducarem. Sitivi, & non dedistis mihi potum. Hospes fui, & non collegistis me: nudus, & non operuistis me. Ægrotavi, & non visitastis me. In carcere fui, nec venistis ad me.* Aures vestras condidi, ut audiretis scripturas: at vos parastis eas ad cantica dæmonum, citharas & ridicula. Oculos vestros creavi, ut perspiceretis lumen præceptorum meorum, eaque exequeremini: at vos accersistis stupra & impu-

m) id. παρὰ τοῦ πατρός μου καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ποῖον ἄρα.
n) Es. LXIV. 4 1. Cor. II. 9.
o) B. ἀτελεύτητον.
p) id. ἀποφθέγξεται ὁ κύριος ἡμῶν ὁ δίκαιος κριτὴς καὶ θεός.
q) Matth. XXV. 41.
r) In B. sequitur: μὴ γὰρ δὴ ὑμᾶς τὸ πῦρ ἡτοίμασα ἢ τὴν κρίσιν, ἀλλὰ τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. ὑμεῖς δὲ ἑαυτοῖς προεξενήσατε τὴν κόλασιν. ἐγὼ δὲ ἔπλασα &c.
s) Job. X. 18.
*) in B. statim sequitur: ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ ἐργάται τῆς ἀνομίας.
t) al. ἐπόνησα.
u) Psal. LXXVIII. 40.
x) in B. ἄλλου κυρίου γεγόνατε.
y) in B. omissum γυμνὸς καὶ οὐ περιεβάλετέ με.
z) supra cap. 7.
a) desunt in B verba: καὶ ἐκτελεῖν αὐτάς, at sequitur: ὑμεῖς δὲ πρὸς κάλλη καὶ ἀσελγείας καὶ ἀκαθαρσίας αὐτοὺς διηνοίξατε.

προσκαλεῖσθε πορνείας, καὶ ἀσελγείας, καὶ τῇ λοιπῇ ἀκαθαρσίᾳ αὐτοὺς διηνοίξατε. Τὸ στόμα ὑμῶν b) πρὸς δοξολογίαν, καὶ αἶνον, καὶ ψαλμοὺς, καὶ c) ᾠδὰς πνευματικὰς ἡτοίμασα λαλεῖν καὶ μελετᾶν διὰ παντὸς τὴν ἀνάγνωσιν, ὑμεῖς δὲ πρὸς λοιδορίας, καὶ ὅρκους καὶ βλασφημίας αὐτὸ ἡτοιμάσατε, d) καθήμενοι καταλαλοῦντες τοὺς πλησίους ὑμῶν. τὰς χεῖρας ὑμῶν πρὸς προσευχὰς καὶ δεήσεις ἐποίησα, e) τοῦ ἐκπετάσαι· ὑμεῖς δὲ πρὸς ἁρπάγματα, καὶ φόνους, καὶ ἀλληλοφονίας ἐξετείνατε. τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, f) καὶ ἐν ἐκκλησίαις, g) καὶ τοῖς οἴκοις τῶν ἁγίων μου διεταξάμην ὁδεύειν. ὑμεῖς δὲ εἰς μοιχείας καὶ εἰς πορνείας, καὶ θέατρα, καὶ ὀρχήσεις, h) καὶ μετεωρισμοὺς, ἐδιδάξατε τρέχειν.

dicitias, & ad reliquam immunditiam ipſos aperuiſtis. Os veſtrum compoſui ad glorificandum & laudandum Deum, & pſalmos cantionesque ſpiritales pronunciandas, lectionisque continuam meditationem: at vos aptaſtis illud ad convicia, dejerationes & blaſphemias, dum ſedentes obtrectatis proximis veſtris. Manus veſtras feci, vt ad proces & obſecrationes extenderetis eas: at vos ad rapinas, cædes & mutuas occiſiones expandiſtis. Pedes veſtros ordinavi, ut ambularetis in præparatione Evangelii pacis, tum in eccleſiis, tum in domibus ſanctorum meorum: at vos docuiſtis currere ad adulteria, ſtupra, ſpectacula, ſaltationes, in ſublime jactationes.

XLVII. Ἐλύθη λοιπὸν ἡ πανήγυρις, ἐπαύθη τοῦ βίου τὸ θέατρον, παρῆλθεν ἡ πλάνη αὐτοῦ καὶ ἡ φαντασία· ἐμοὶ προσηνέχθητε. i) ᾧ κάμπτει πᾶν γόνυ ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων· πάντες γὰρ οἱ ἀμελήσαντες, k) οὐδὲ οἰκτειρήσαντες ἐν εὐποιΐαις ἐνταῦθα, οὐδὲν χρεωστοῦνται, ἀλλ' ἢ τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον. Φιλάνθρωπος γάρ εἰμι, ἀλλὰ καὶ δικαιοκρίτης πᾶσι. Τὰς γὰρ κατ' ἀξίαν ἀποδώσω l) τὰς ἀμοιβάς· πᾶσι τὰς κατὰ τὸν ἑκάστου κάματον παρέξω τὸν μισθόν· πᾶσι πρὸς τὸν ἴδιον ἀγῶνα δώσω καὶ τὰς ἀμοιβάς. ἐλεῆσαι βούλομαι, ἀλλ' ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις ὑμῶν οὐ καθορῶ. οἰκτειρῆσαι θέλω, ἀλλ' ὅλως ἄνευ οἰκτιρμῶν τὸν βίον μετήλθετε. σπλαγχνισθῆναι σπεύδω, ἀλλ' αἱ λαμπάδες ὑμῶν σκοτειναί εἰσιν. m) ἐκ τῆς ἀσπλαγχνίας n) ἀπέλθετε ἀπ' ἐμοῦ. ἡ γὰρ κρίσις o) ἀνίλεως ἐστι τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος.

XLVII. Jam ſolutus eſt conventus publicus, ſpectaculum deſiit mundi hujus, præteriit deceptio ac ſpecies illius: mihi adhæreſcite, cui flectitur omne genu cæleſtium, terreſtrium, & infernorum. Omnes enim qui neglexerint, nec miſericordiam exercuerint hic bene merendo, nihil eis debetur, niſi ignis qui non extinguitur. Humanus enim ſum: at juſtus quoque judex. Nam omnes pro dignitate remunerabor, omnibus pro cujusque labore mercedem præſtabo, omnibus pro ſuo certamine præmia rependam. Miſereri volo: ſed oleum in vaſis veſtris non video. Miſericordiam exhibere deſidero: ſed tranſegiſtis vitam omnem ſine ulla commiſeratione. Affectu miſericordiæ erga vos commoveri propero: ſed lampades veſtræ caliginoſæ ſunt præ cordis duritia. *Diſcedite à me. Judicium enim fiet ei ſine miſericordia, qui non fecit miſericordiam.*

XLVIII. Τότε ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸν φοβερὸν κριτὴν, καὶ ἀπροσωπόληπτον, p) κύριε πότε σε ἴδομεν πεινῶντα, ἢ διψῶντα, ἢ ξένον, ἢ γυμνὸν, ἢ ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσαμέν σοι. Κύριε οὐ γνωρίζεις ἡμᾶς, σὺ ἡμᾶς ἔπλασας. σὺ ἐδημιούργησας. σὺ ἐκ τεσσάρων στοιχείων ἡμᾶς συνήρμοσας· σὺ πνεῦμα καὶ ψυχὴν ἔθηκας· σοὶ ἐπιστεύσαμεν, σοῦ τὴν σφραγῖδα μετέχομεν. q) σοῦ τὸ βάπτισμα ἐλάβομεν. σὲ ὡμολογήσαμεν θεὸν, σὲ ἔγνωμεν κτίστην, ἐν σοὶ σημεῖα πεποιήκαμεν· διὰ σοῦ δαίμονας ἀπηλάσαμεν, διὰ σὲ τὴν σάρκα ἐτήξαμεν, διὰ σὲ

XLVIII. Tunc ipſi etiam reſpondebunt horrendo ac perſonas non accipienti judici, *Domine, Quando te vidimus eſurientem aut ſitientem, aut peregrinum, aut nudum, aut ægrotum, aut in carcere, & non miniſtravimus tibi?* Domine, non agnoſcis nos? Tu nos formaſti, tu condidiſti, tu nos è quatuor elementis compoſuiſti, tu ſpiritum & animam inſeruiſti. Tibi credidimus, ſigilli tui participes facti ſumus, baptiſma tuum accepimus, te confitemur Deum, te novimus creatorem. In te ſigna fecimus, per te dæmonas

ἀγνί-

b) ἐποίησα πρὸς δοξολογίας καὶ αἶνον καὶ μελέτην τῶν γραφῶν.
c) Epheſ. V. 19.
d) quæ ſequuntur, καθήμενοι, usque ad ὑμῶν, deſunt in B.
e) ibid. deſunt verba τοῦ ἐκπετάσαι. Et mox ſequitur, ὑμεῖς δὲ εἰς κλέμματα καὶ φόνους ἐξετείνατε.
f) Epheſ. VI. 15.
g) deſunt in B. verba καὶ τοῖς οἴκοις τῶν ἁγίων μου.
h) ib. deſiderantur verba: καὶ μετ. ἐδ. τρέχειν.
i) Philipp. II. 10.
k) in B. ſequitur: ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, καὶ μὴ μετανοήσαντες ἢ ἐλεήσαντες ἐνταῦθα οὐδὲν χρεωστοῦντες ἀλλ' ἢ &c.
l) τὰς δωρεάς. B.
m) deſunt in B. verba ἐκ τῆς ἀσπλαγχνίας.
n) Matth. VII. 23.
o) Jacob. II. 13.
p) Matth. XXV. 44.
q) B. μετέχομεν. Ibidem ſtatim ſequitur; διὰ σοῦ δαίμονας ἀπηλάσαμεν.

παρθενίαν ἐφυλάξαμεν, διὰ σὲ ἁγνείαν ἐπιτασσάμεθα, r) διὰ σὲ πάροικοι τῆς γῆς ἐγενήθημεν, καὶ λέγεις, * οὐκ οἶδα ὑμᾶς· ἀπέλθετε ἀπ᾽ ἐμοῦ. Τότε ἀποκριθήσεται καὶ αὐτοῖς λέγων, ὡμολογήσατέ με δεσπότην, ἀλλὰ τοῖς λόγοις μου οὐκ s) ἐπειθαρχήσατε. Τὴν σφραγῖδα τοῦ σταυροῦ μου ἐσημειώθητε, ἀλλὰ ταύτην ἀσπλαγχνίᾳ ἠφανίσατε. Τὸ βάπτισμά μου ἐλάβετε, ἀλλὰ τὰς ἐντολάς μου οὐκ ἐφυλάξατε. τὸ σῶμα τῇ παρθενίᾳ κατεδαμάσατε, ἀλλὰ τὴν ἐλεημοσύνην οὐκ ἐφυλάξατε, ἀλλὰ τὴν μισαδελφίαν ἐκ τῶν ὑμετέρων ψυχῶν οὐκ ἐσοβήσατε. t) οὐ γὰρ * πᾶς ὅστις λέγει μοι, κύριε κύριε, σωθήσεται, ἀλλ᾽ ὁ ποιῶν τὸ θέλημά μου. καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον· οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

XLIX. Ἠκούσατε, ἀγαπητοὶ, τοῦ κυρίου τὴν ἀπόκρισιν· ἔγνωτε τοῦ κριτοῦ τὴν ἀπόφασιν· ἐμάθετε οἷον κριτήριον φοβερὸν ἡμᾶς ἀναμένει, καὶ ἡμέρα, καὶ ὥρα· ταύτης φροντίσωμεν καθ᾽ ἑκάστην, ταύτης μελετήσωμεν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, καὶ ἐν τοῖς οἴκοις, καὶ ἐν πλατείαις, καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἵνα μὴ εἰς τὴν δίκην ἐκείνην τὴν φοβερὰν καὶ ἀπροσωπόληπτον παραστῶμεν καταικεκριμένοι, ταπεινοὶ καὶ σκυθρωποὶ, ἀλλὰ μετὰ καθαρᾶς πράξεως, καὶ βίου, καὶ πολιτείας, καὶ ἐξομολογήσεως, ἵνα εἴπῃ καὶ πρὸς ἡμᾶς ὁ εὔσπλαγχνος, καὶ φιλάνθρωπος θεὸς, y) ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, πορεύου εἰς εἰρήνην, καὶ z) τὸ εὖγε δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ· ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, μεθ᾽ οὗ πρέπει δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, a) σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

expulimus, propter te carnem maceravimus, propter te virginitatem servavimus, propter te castitatem nobis adscivimus, propter te facti sumus advenæ terræ: & ais, Nescio vos. Discedite à me. Tum respondebit etiam illis, his verbis, Confessi estis me Dominum: sed verbis meis non paruistis. Signo crucis meæ notati estis: sed hoc animi duritia delevistis. Baptisma meum recepistis: at præcepta mea non servastis, at odium fraternum ex animis vestris non excussistis. *Non enim omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, salvabitur: sed qui faciet voluntatem meam.* Et discedent hi in supplicium æternum: justi vero in vitam æternam.

XLIX. Audistis dilecti responsionem Domini, cognovistis sententiam judicis, didicistis quam horrendum judicium & dies & hora nos maneat: de eo soliciti cogitemus quotidie: hoc diu noctuque meditemur, in domibus, in plateis, in ecclesiis: ne in horrendo illo judicio, in quo nulla est personarum acceptio, abjecti ac tristes adstemus condemnati: sed cum actione, vita, conversatione, confessione pura: ut nobis quoque dicat ille misericors hominumque amans Deus: *Fides tua te salvum fecit: vade in pace.* Item illud, *Euge serve bone & fidelis, super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui.* Quod consequi nobis omnibus contingat gratia benevolentiaque Domini nostri Jesu Christi: cum quo Patrem ejus initio carentem, cum sacrosancto, bono & vivifico ejus Spiritu, nunc & semper decet gloria, honor, & adoratio.

Γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου, καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς. ἀποκαλύψεως β.

Esto fidelis ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Apoc. 2.

ΤΕΤΡΑΣΤΙΧΟΝ

Κλαυδίου Σαγκτίου τοῦ ἐν τῇ Παρισίᾳ θεολόγου μοναχοῦ.

Ἐκ δόμου ὑψερεφοῦς ποτ᾽ ἔφη λακέρυζα κορώνη,
Οὐ μὲν νῦν γ᾽ ἐστὶν, πάντα καλῶς δ᾽ ἔσεται.
Ἱππόλυτον δὲ ἐκ κορυφῆς φάτο δρυοκολάπτης,
Νῦν κάκ᾽, ἔπειτα χέρω, μίμνετε σεμνόθεοι.

TETRASTICHON

Latine ab auctore Græci, Claudio de Sainctes.

Roma audita olim de summo culmine cornix,
Est bene, non potuit dicere, dixit, erit:
Dans ait Hippolytum de summo culmine Picus,
State pii, cum jam sit male, pejus erit.

r) desunt in B. verba: διά σε πάροικοι τῆς γῆς ἐγενήθημεν.
* Matth. VII. 23.
s) B. ἀπηνήσατε, ἀλλὰ ταύτην ἀσπλαγχνίᾳ ἠφανίσατε.
t) verba: τὸ σῶμα usque ad ἐφυλάξατε restitui ex altero Pici Codice. In B, sequitur: ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐδιώξατε.
u) B. οὐκ ἐδιώξατε.
x) Matth. VII. 21.
y) Luc. VII. 50.
z) Matth. XXV. 23.
**) quæ sequuntur, in B. omissa.

ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ
περὶ τῶν
ΙΒ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ,
ποῦ ἕκαστος αὐτῶν ἐκήρυξεν, καὶ ποῦ ἐτελειώθη.

HIPPOLYTI
De
DUODECIM APOSTOLIS,
ubinam quisque eorum prædicaverit, ac ubi consummatus sit.

FRANCISCO COMBEFISIO Interprete.

ΠΕΤΡΟΣ μὲν ἐν Πόντῳ, καὶ Γαλατίᾳ, καὶ Καππαδοκίᾳ, καὶ † Βιθυνίᾳ, καὶ Ἰταλίᾳ καὶ Ἀσίᾳ, κηρύξας τὸ εὐαγγέλιον, ὕστερον ὑπὸ Νέρωνος ἐν Ῥώμῃ σταυροῦται κατὰ κεφαλῆς οὕτως αὐτοῦ ἀξιώσαντος παθεῖν.

Ἀνδρέας, Σκύθαις, Θρᾴκαις κηρύξας, ἐσταυρώθη ἐν Πάτραις τῆς Ἀχαΐας ἐπὶ ἐλαίας ὄρθιος, καὶ θάπτεται ἐκεῖ.

Ἰωάννης δὲ ἐν Ἀσίᾳ ὑπὸ Δομετιανοῦ τοῦ βασιλέως ἐξορισθεὶς ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ, ἐν ᾗ καὶ τὸ εὐαγγέλιον συνεγράψατο, καὶ τὴν ἀποκάλυψιν ἐθεάσατο, ἐπὶ Τραϊανοῦ ἐκοιμήθη ἐν Ἐφέσῳ· οὗ τὸ λείψανον ζητηθὲν οὐχ εὑρέθη.

Ἰάκωβος ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ κηρύσσων, ὑπὸ Ἡρώδου τοῦ τετράρχου ἀναιρεῖται μαχαίρᾳ, καὶ θάπτεται ἐκεῖ.

Φίλιππος ἐν Φρυγίᾳ κηρύξας, ἐν Ἱεραπόλει ἐσταυρώθη κατακεφαλῆς ἐπὶ Δομετιανοῦ, καὶ θάπτεται ἐκεῖ.

Βαρθολομαῖος δὲ Ἰνδοῖς, οἷς καὶ τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον ἐκδεδωκώς, ἐσταυρώθη κατακεφαλῆς, καὶ θάπτεται ἐν Ἀλλανῷ τῆς μεγάλης Ἀρμενίας.

Ματθαῖος δὲ, τὸ εὐαγγέλιον ἑβραϊστὶ γράψας, δέδωκεν ἐν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐκοιμήθη ἐν Ἱερίει τῆς Παρθίας.

Θωμᾶς δὲ Πάρθοις, Μήδοις, Πέρσαις Ὑρκανοῖς, Βακτροῖς, * Μάργοις κηρύξας, † ἐλακήθη ἐλογχιάσθη τοῖς τέτρασι μέρεσιν αὐτοῦ ἐν πόλει Καλαμήνῃ ** τῆς Ἰνδικῆς, καὶ θάπτεται ἐκεῖ.

Ἰάκωβος δὲ Ἀλφαίου, κηρύσσων ἐν Ἱερουσαλὴμ, ὑπὸ Ἰουδαίων καταλευσθεὶς, ἀναιρεῖται, καὶ θάπτεται ἐκεῖ παρὰ τῷ ναῷ.

Ἰούδας, ὁ καὶ Λεββαῖος, Αἰδεσηνοῖς καὶ πάσῃ Μεσοποταμίᾳ κηρύξας, ἐκοιμήθη ἐν Βηρύτῳ, καὶ θάπτεται ἐκεῖ.

Σίμων ὁ Καναναίτης ὁ τοῦ Κλωπᾶ, ὁ καὶ Ἰούδας, μετὰ Ἰάκωβον τὸν δίκαιον ἐπίσκοπος γενόμενος Ἱεροσολύμων, ἐκοιμήθη, καὶ θάπτεται ἐκεῖ, ζήσας ἔτη ρκ΄.

Ματθίας δὲ εἷς ὢν τῶν ο΄. συγκαταριθμεῖται τοῖς ια΄ ἀποστόλοις, καὶ κηρύσσων ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἐκοιμήθη καὶ θάπτεται ἐκεῖ.

PETRUS quidem, cum prædicasset Evangelium in Ponto, Galatia, Cappadocia, Bithynia, Italia, 1. atque Asia; postea a Nerone Romæ crucifigitur capite deorsum verso, cum ipse sic pati rogasset.

Andreas, 2. cum Scythis ac Thracibus prædicasset, cruci affixus est Patris in Achaia, rectus in olea arbore, ibique sepelitur.

Johannes vero in Asia a Domitiano Imperatore in Patmos Insulam relegatus, 3. ubi etiam Evangelium conscripsit, ac Apocalypsim vidit, sub Trajano obdormivit Ephesi. 4. Ejus reliquiæ cum fuissent quæsitæ, non sunt inventæ.

Jacobus ejus frater, prædicans in Judæa, ab Herode Tetrarcha gladio occiditur; ibique sepelitur.

Philippus prædicans in Phrygia, 5. Hierapoli crucifixus est capite deorsum verso, sub Domitiano Principe; eodemque loco sepelitur.

Bartholomæus cum Indis prædicasset, 6. eisque conscriptum à Matthæo Evangelium exposuisset, crucifixus est & ipse capite deorsum verso, Albani magnæ Armeniæ urbe.

Matthæus cum Evangelium Hebraice scripsisset, Jerosolymis edidit; 7. obdormivitque Hiereæ Parthorum civitate.

Thomas, cum Parthis, Medis, Persis, Hyrcanis, Bactris, Margis 8. prædicasset, abietina lancea quatuor sui corporis partibus confossus est Calaminæ, quæ est urbs Indiæ, illicque sepelitur.

Jacobus 9. Alphæi prædicans Hierosolymis, lapidatus a Judæis occiditur, illicque prope templum sepelitur.

Judas, qui & Lebbæus, 10. ubi populo Edessæ, ac toti Mesopotamiæ prædicasset, obiit Beryti, ac illic sepelitur.

11. Simon Cananæus filius Cleophæ, qui & Judas, post Jacobum Justum creatus Hierosolymorum Episcopus, obiit, sepeliturque eodem loco, cum annos centum viginti vixisset.

Matthias cum esset unus de Septuaginta, accensetur Duodecim Apostolis; cumque prædicasset Hierosolymis, obiit, ac illic sepultus est.

Παῦ-

† γρ. Βηθανίᾳ. Ἀλβανῷ.
* ἴσ. Μάρδοις. Combefis. at Hieron. Magis.

† γρ. ἐλάτῃ.
** Steph. le Moyne supra p. 84. legit Καραμήνης.

Παῦλος δὲ μετ' ἐνιαυτὸν ἕνα τῆς * τοῦ Χριστοῦ ἀναλήψεως εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀποστολὴν, καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ, προῆλθεν ἕως τοῦ Ἰλλυρικοῦ καὶ Ἰταλίας καὶ Σπανίας κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον ἔτη λέ. ἐπὶ δὲ Νέρωνος, ἐν Ῥώμῃ τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθεὶς, θάπτεται ἐκεῖ.

* Cod. Barocc. τοῦ κυρίου.

Paulus denique, post annum ab assumptione Christi, adiit Apostolatum; incipiensque ab Jerusalem, pervenit usque ad Illyricum, & Italiam ac Hispaniam prædicans Evangelium per annos quinque ac triginta: sub Nerone autem amputato Romæ capite, illic sepelitur.

NOTÆ.

Magnæ Theologus inter veteres auctoritatis Hippolytus Martyr semper habitus est. Floruit ad initium fere 3. sæculi, Romani Portus Episcopus, tametsi Hieronymus fateatur, non potuisse se invenire locum Sedis. Videri possunt præfixa tractatui ejus de Antichristo, tom. 2. Græcol. Biblioth. PP. ac notæ ad Martyrologium Romanum. Ut opusculum hoc ac velut indiculus ejus sit, nihil habeo quo probem, præter fidem * Regii MS. Codicis MDCCCXX. ex quo exscripsi: in quo etiam extant plura alia, ex variis collecta, eaque non spernenda. Subjicit vero idem Reg. Cod. huic indiculo Synopsim vitæ Prophetarum, nulli præterea inscribens, eandem ipsam, cum ea quam tom. 7. Biblioth. PP. habet inscriptam S. Dorotheo Episcopo Tyri, seu, ut placet aliis, Presbytero: quamque habet Epiphanii tom. 2. eidem inscriptam: sic antiquarii ludunt ἐπιγραφαῖς. Quamvis autem collatione Regii illius Codicis, nonnihil ei lucis accesserit, nolim tamen toties cusam recudere, vel novum alii vindicare, ac nisi majus aliquid ad fidem occurrat, quam quibus hactenus inscripta prodiit. In indiculo Apostolorum nonnulla diversa sunt a Dorothei indiculo, & quæ majori fide niti videantur. Abest totus libellus de Christi Discipulis, in quibus Dorotheus sic absurda plerisque dicit, ut se illis omnino alium prodat, quam quem mentitur. Loqui videatur, non tam ut depositarius antiquitatis, ac ex certis ullis monumentis, quibus res & nomina Septuaginta duorum Christi Discipulorum prodita sint, quam ex sola Epistolarum Pauli fide, ex quibus omnes sibi rapit, quos ille commemorat, sibique ex eis suos consarcinat Septuaginta duos, ac nescio qua fide, plerisque Sedes assignat, exceptis si quos comminiscitur ex sacris verbis male intellectis: Nihil ejusmodi occurrit in nostro Hippolyti indiculo. Baronius semel & iterum annis 44. num. 38. & 58. num. 56. Hippolytum citat de 72. Discipulis; sed vix quicquam aliud ex eo refert, quam quod est in Synopsi illa Dorothei, sive sit novum opus ac auctor, sive non. Sic primo loco: *In libello qui fertur nomine Hippolyti de 72. Discipulis, nominatur inter alios nescio quis Laudatus, quem dicit creatum Episcopum Carthaginensem.* Quid hoc aliud, quam quod statim ait secundo loco: *Mandat insuper salutari & Epænetum, quem Dorotheus tradit factum esse Episcopum Carthaginensem?* Nisi nomen Latine expositum fucum fecit, ignaro Linguæ Græcæ. Eodem secundo loco: *Narcissum vero Athenarum Ecclesiam curasse, Ampliatum Odissæ, & Urbanum in Macedonia esse creatum Episcopum, Hippolytus testari videtur.* Hæc eadem Dorotheus citata Synopsi, excepto quod Narcissum facit Episcopum Patrarum, quod etiam potius sit quam Athenarum, nota alioqui successione Episcoporum Atheniensium a Dionysio Areopagita. Haud difficilis ea nominum commutatio: Nihil alii meminerunt illius opusculi, cum referunt monumenta Hippolyti Martyris. Justinianus citans ad caput ult. Epistolæ ad Romanos, a Baronio acceperit. Notat Niceph. lib. 4. c. 31. habere Hippolytum τινὰ τῶν συγγραμμάτων ἐπιλήψιμα. *aliqua digna reprehensione in scriptis suis*: Hujusmodi est, ut Antichristus non sit futurus homo veritate, quod plane tradit libro illo de mundi consum. Utque in dogmatis, sic & possit nonnihil lapsus esse in rebus facti, ut non sit hic indiculus, vel si Hippolyti est, irrefragabilis omnino auctoritatis, tametsi non leve ad fidem, re intricatissima, momentum habet. Indicat Baron. in Martyr. habuisse ex Sirleti Biblioth. nostrum hunc Hippolyti indiculum, aut similem adscriptum Hippolyto.

1. *Et Asia*, καὶ Ἀσίας· Legendum putem, καὶ Λιβύας, vel Ἀφρικῆς· ut velit quod tradit Metaphrastes 29. Junii, venisse Petrum in Africam, postquam in Italia prædicasset, ac post ordinatam Romanam Ecclesiam. Sic certe Augustin. de unit. Eccles. c. 15. & Salvianus de Provid. Dei l. 7. constanter affirmant accepisse Africanos Evangelium ab Apostolis. Vel si auctor Ἀσίας scripsit, velit Petrum, post primum Romam adventum, invisisse iterum Orientem, ac iisdem quibus ante finitimisque Asianis populis prædicasse. Multa sane Orienti impensa cura illis exordiis.

* Huic consentit Codex Barocciauus 206. & Mich. Glycas. Vide supra, p. 84.

 2. Cum

2. *Cum Scythis.* Has quoque alii regiones tribuunt Andreæ, adjectis quoque aliis: Videatur præcipue Scytharum Apostolus. Peculiare est quod addit, ut ἐπὶ ἐλαίας ὄρθιος· ut *recto corpore in olea arbore*, crucifixus sit. Illud ὄρθιος solum videatur dictum ad differentiam τοῦ, *κατακεφαλῆς*, ac pœnæ crucis inversæ, quam Petrus modestia ferre voluit. Quid si etiam ad exclusionem crucis decussatæ quam Andreanam vocant, & qua passim pictores repræsentant? Haud certe omnino in ea videatur homo rectus, qui ita divaricatis manibus ac pedibus pendeat. Sic nostra Gallo-Provinciæ traditio habet. Servatur enim Massiliæ ad S. Victorem Andreæ crux, eadem prorsus figura cum Christi cruce: qua de re Gretz. l. 1. c. 2. ex Molano lib 3. de Imag. c. 51. Num materia consentiat huic, quam auctor ponit, haud adhuc scio: nec forte possit post tot tempora facile dignosci, uti neque in cruce Domini ejusque particulis.

3. *Ubi etiam Evangelium conscripsit.* Hieron. de Script. Eccles. in Joanne, tradit scripsisse rogatum ab Asiæ Episcopis: sed non ait scripsisse in ipsa Asia ac Ephesi: ut neque alii, quos refert Baron. ann. *99.* ac 2. Nervæ, ut ejus assertores opinionis. Primus ergo Athanasius in Synopsi, quem pro ea sententia refert, ac opponit Dorotheo ac Metaphrastæ idipsum dicentibus, atque hic dicit noster Hippolytus, iisdem omnino Hippolyto, Dorotheo, ac Metaphrastæ consentit. Sunt hæc ejus verba: τὸ δὲ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον, ὑπηγορεύθη τε ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ ἀποστόλου τοῦ ἠγαπημένου, ὄντος ἐξορίστου ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ, καὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐξεδόθη ἐν Ἐφέσῳ διὰ Γαΐου τοῦ ἀγαπητοῦ, καὶ ξενοδόχου τῶν ἀποστόλων. Ita vero reddit Volfangus Musculus: *Evangelium vero secundum Joannem, & dictatum est a Joanne dilecto Apostolo, cum exul esset in Patmo insula, & postea ab eodem Ephesi editum per Gajum dilectum, ac Apostolorum hospitem.* Si dictatum ab eo in Patmo insula, ergo & ibidem scriptum ab excipiente, quem tradunt Prochorum. Baronius perperam, seu ejus Interpres: *Prædicatum est a Joanne Apostolo & dilecto*: quæ vox eidem fecerit fucum. Verum si prædicatum in Patmo, ergo jam fuerat editum; eoque contradictio est, ut postea dicatur editum Ephesi: est enim sermo de ipsa Evangelii scriptione, ac prædicatione ex illa, ut neque rudis omnino Græcæ linguæ, tam plano loco offendere debuerit. At neque favet Hippolytus ipse, ab eodem ex Cedreno in Nerva, 2. loco relatus in hæc verba: *Joannes Jacobi frater, cum in Asia verbum Dei propugnaret, Imperante Roma Domitiano, in Patmum insulam est deportatus. Inde a Nerva revocatus Ephesum, conscripto Evangelio, & patefactione quam conspexerat, vita excessit, annos natus centum & sex.* Non sunt Græca * ad manum, ex quibus possit sententia exire purior. Liquet vero, illuc *conscripto Evangelio*, indefinitum esse, nec referre tempus quo jam reversus Ephesi ageret, alioqui & Apocalypsim Ephesi scripsisset, quæ est illa patefactio Calviniani ac grammaticuli interpretis. Sit plane in Græco, καὶ γράψας τὸ εὐαγγέλιον· quibus addendum erat, ἐκεῖ, sive ἐν ᾗ· uti hic de Patmo, ἐν ᾗ καὶ τὸ εὐαγγέλιον συνεγράψατο. Ipse Epiphanius quem 3. affert hær. 51. haud incommode & ipse priorum sensu exponi potest. Διὸ ὕστερον ἀναγκάζει τὸ ἅγιον πνεῦμα τὸν Ἰωάννην παραιτούμενον διὰ εὐλάβειαν καὶ ταπεινοφροσύνην, εὐαγγελίσασθαι, ἐπὶ τῇ γηραλέᾳ αὐτοῦ ἡλικίᾳ, μετὰ ἔτη ἐνενήκοντα τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς, μετὰ τὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Πάτμου ἐπάνοδον, τὴν ἐπὶ Κλαυδίου γενομένην Καίσαρος· καὶ μετὰ ἱκανὰ ἔτη τοῦ διατρίψαι αὐτὸν ἐπὶ τῆς Ἀσίας, ἀναγκάζεται ἐκθέσθαι τὸ εὐαγγέλιον. *Cogit S. Spiritus Joannem detrectantem præ modestia animi ac humilitate, Evangelizare, cum jam senex esset, post exactos nonaginta annos vitæ, post reversionem ipsius a Patmo; quæ facta est sub Claudio Cæsare:* (palam Nerva) *ac ubi multos annos in Asia egisset, cogitur Evangelium edere.* Haud enim aliud velint, τὸ, εὐαγγελίσασθαι, καὶ εὐαγγέλιον ἐκθέσθαι· quam illud ἐκδίδοσθαι Athanasii, post ὑπαγορεύεσθαι. ac ubi jam dictatum ac conscriptum esset. *Consentit*, inquit, *Irenæus, scriptum fuisse Ephesi a Joanne Evangelium.* Verba Irenæi sunt, ut extat Latinus: *Postea & Joannes Discipulus Domini, qui & supra pectus ejus recumbebat, & ipse edidit Evangelium Ephesi Asiæ commorans.* Euseb. lib. 5. c. 8. Ipsa verba referens: ἔπειτα Ἰωάννης ὁ μαθητὴς τοῦ κυρίου, ὁ καὶ ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτοῦ ἀναπεσών, καὶ αὐτὸς ἐξέδωκε τὸ εὐαγγέλιον, ἐν Ἐφέσῳ τῆς Ἀσίας διατρίβων. Et ipse ergo Irenæus de editione seu publicatione in Asia ac Ephesi agit, nec ullum nobis Baronius auctorem, pro priori illa sententia, scripti Evangelii Joannis Ephesi, aut nostro Hippolyto contrarium proponit: sitque proinde constans hæc antiquorum traditio, ut per otium quod in Patmo egit vir beatissimus, & Evangelium scripserit, & Apocalypsim, publicato duntaxat Evangelio postquam Ephesum rediisset, ut ne clam in angulo terræ edidisse videretur, sed palam in Asiæ theatro, ac Philosophiæ arce.

4. *Ejus reliquia.* Hæc Hippolytus consentanee iis, quæ docet tract. de mundi consummatione, de Joannis immortalitate, ac futuro ejus adventu cum Elia & Enoch: tametsi potuerint non inveniri, alia ratione, vel quia Deus sacrum illud corpus alio transtulisset, vel quia occultasset, vel denique quia immortalitate donatum ad superos evexisset. Haud certe putem agnitas aliquando ac omnino proditas S. Joannis reliquias, vel aliud quam sepulchrum ejus, in quo illis honor haberetur, aliis putantibus adesse; cujus quæstionis examen haud ita utile est, sitque alterius operæ. Videri potest Baron. ann. 101.

Trape-

* Habes infra, ad calcem harum notarum.

Trapezuntii de ea re opusculum haud spernendum est.

5. *Philippus.* Res Philippi Apostoli perplexæ sunt. Clemens Alexandr. ejus putat 4. filias virgines, quarum mentio est in Act. Apostolorum, ut & Doroth. in Synopsi. Sed & Polycrates apud Hieronymum de Script. Eccles. auctor est, fuisse Philippi Apostoli filias virgines. Noster de his tacet, velitque silentio Philippum Apostolum unum de Duodecim, vel non habuisse filias, vel id incertum esse, quemadmodum contendit Hieronymus l. 1. adversus Iovinianum. Palam certe 4. illæ filiæ virgines Act. 21. non Philippi Apostoli unius de duodecim, sed Philippi Evangelistæ, i. e. sacri præconis ac prædicatoris; ejus nimirum, qui Samaritanos convertit, ac Eunuchum Candacis Reginæ Æthiopum, unius de septem, dicuntur filiæ, ut videatur æquivoca tantum nominis appellatio has Philippo Apostolo filias peperisse: ac id maxime, quod Græci nomen Apostoli Discipulis omnibus ubique communicent; quibus & Philippi Diaconi memoria, quam Philippi alterius vere Apostoli, ac unius de duodecim, celebrior est. Quod spectat ad locum agonis, ac genus mortis, consentientissimi sunt auctores, ut solum alii aliis plus minusve exprimant: quod Baronio erroris causa fuit, & ut contraria locutos male doceret. *De mortis genere*, inquit ann. 54. num. 3. *Discrepat ab Eusebio Nicephorus, & alibi idem Metaphrastes: sed nec horum alicui assentitur incertus auctor, qui scripsit passiones Apostolorum, &c.* Hunc postremum * non novi, ignotum satis: Nicephorum vero ac Metaphrastem discrepare ab Eusebio, hoc certe nego. Tradunt Nicephorus & Metaphrastes cum nostro Hippolyto modum crucis, solam Eusebio crucem referente. Sic ergo Eusebius in Chronico: *Philippus Apostolus Christi apud Hierapolim Asiæ civitatem, dum Evangelium populo nunciaret, cruci affixus, lapidibus opprimitur.* Bene id quidem, ex quo Martyrologium Romanum, totidem fere verbis. Quid vero Nicephorus? Sic utique lib. 2. c. 39. de iis, qui adhuc in superstitione perseverantes Apostolum occiderunt. Οἱ δὲ ** ἐπὶ σύστασιν ποιησάμενοι, ἐπαναστάντες ἀθρόον, Φίλιππον μὲν ἐκεῖθεν ποθὲν διαρπάσαντες, καθάπερ τι σφάγιον ἐπί τινος κίονος κατὰ κεφαλῆς ἀπῃώρουν· Βαρθολομαῖον δὲ ὄρθιον ἐπὶ ξύλου κατὰ σχῆμα σταυροῦ ἀνασταυροῦσιν. *Qui etiam conjuratione ac coitione facta, cum impetu prorsus in Apostolos irruunt eisque arreptis, Philippum quidem tanquam victimam quandam in columna capite suspendunt: Bartholomæum autem directum in lignum sub crucis forma agunt.* Sic quidem Interpres τὸ, κατὰ κεφαλῆς, toties hic repetitum, ac aliis usu receptum: cum plane sit, *capite deorsum verso*, ea forma qua Petrus crucifigi voluit, ei opposita, qua Christus, Andreasque, atque hic Bartholomæus perpenderunt ὄρθιοι, *directi*: atque ut corpore recti essent, pansis manibus, ac vel clavis confixis, vel alligatis funibus è tranverso stipite, qui deesse videtur in Philippi cruce, ut tantum pependerit e palo, idque a pedibus sursum vinctus, ut tumultuantis turbæ impetus ferebat. Explicatque amplius Metaphrastes in vita Philippi, nedum est contrarius. *Deinde cum funibus eum à talis vinxissent, sublime suspendunt præcipitem.* Ut non dicant lapidum grandinem, ex tanto tamen tumultu, ac festina Philippi morte, satis indicant. Ut palus ejusmodi possit dici crux, videndi Gretzerus, Lipsius, & alii. Hic quoque citat Baronius Hippolytum de 72. Discipulis, his verbis: *Hæc cum scribat Eusebius, diversa ab his narrantur apud Hippolytum, Græce scriptum, de Septuaginta duobus discipulis. Fertur eum ibi Philippus passus sub Domitiano Imperatore.* Utinam vero vel Græcum † edidisset, non minimæ futurum luci isti indiculo ac Apostolorum historiæ.

6. *Conscriptum a Matthæo Evangelium exposuisset.* τὸ κατὰ Ματθαῖον ἐκδεδωκώς. Sic etiam Eusebius testatur l. 5. c. 10. & Hieronymus de Script. Eccl. in Pantæno, Matthæi Evangelium descriptum secum detulisse, ac Indis reliquisse. De Martyrio Bartholomæi ac pœna consentit Dorotheus: Nicephorus l. 2. c. 39. Josephus apud Metaphrastem in encomio ejusdem, qui & modum exprimit, quo fuit crucifixus, uti noster Hippolytus, inverso nimirum capite. De loco etiam Sophronius apud Hieronymum. Forte vero & Nicephorus, apud quem sit Οὐρβανοπόλει· pro Ἀλβανοπόλει· quod habet citatus Sophronius. Nec refert ut dicat τῆς Κιλίκων ἐπαρχίας, cum alii urbem dicant μεγάλης Ἀρμενίας· confunduntur enim Asianæ ejusmodi regiones. Hinc Ortelius verbo Cilicia: *Hodie vocatur* Turcomania & Finichia, *a vico quodam magno, ut refert Marius Niger.* Verbo autem Armenia: *In* majorem & minorem *distinguunt.* Major *posterioribus sæculis* Secunda *cognominata fuit, uti liquet ex libro Notitiarum.* Turcomania *dicitur Mercatori & Girava.* Videantur hæc probatiora, quam quæ alii afferunt de Bartholomæi excoriatione ab Astyage Rege.

7. *Obdormivitque Hieraæ.* Etiam Dorotheus

Iiii

* Philaletes Eusebianus de passionibus Apostolorum nihil habet de Martyrio Philippi, sed tantum ait eum annorum LXXXVII. pertransisse ad Dominum.

** ἐπ. ἐυθύς.

† Nihil aliud Hippolyti de Philippo Apostolo habuit Baronius, quam quod Combefisius edidit. Vocat autem de LXXII. discipulis conjunctim & hoc de Apostolis & quod infra de LXX. discipulis ex Codice Barocciano prodit.

theus Hierapoli Parthiæ obiisse tradit. Nicephorus Myrmenæ, quam dicit Anthropophagorum regionis urbem esse. Post Parthorum obitum Apostolum in Æthiopiam venisse, ibique martyrio consummatum esse, auctor est Abdias, si qua scriptori Apocrypho ac multis fabuloso fides est. Favet Prudentius cum ita canit:

Inde triumphantem fert India Bartholomæum,
Matthæum eximium Naddaver alta virum.

Quæ est urbs præcipua Æthiopiæ. Idem etiam refert Socrat. l. 1. c. 15. ex Origene in Genesim. Videri potest Metaphrastes. Rem esse obscuriorem indicat Hieronymi, Gregorii Turonensis, ac veterum aliorum sententium.

8. *Margis.* Apud Hieronymum Sophronius habet *Magis*, qui & ipsi ponuntur Mediæ populi. Forte melius sit *Mardis*, qui sunt Hyrcaniæ populi apud Strabonem, Suidam, Stephanum. Sunt etiam Persiæ populi apud Herodotum. Locus martyrii *Calamina* constantissimus est, ut & modus.

9. *Jacobus Alphæi.* Palam perstringit res Jacobi Justi ac fratris Domini, de quo hæc ipsa, seu plane affinia ab aliis traduntur. Ardua quæstio est, num Jacobus Alphæi, sit ipse Jacobus frater Domini, primusque Hierosolymorum Episcopus: in qua Baronius mira audacia pronunciat in eos, qui Jacobum fratrem Domini ac Justum, a Jacobo Alphæi distinguunt, ann. scilicet 44. num. 36. Sic enim male exagitato Nicephoro, velut is illius sententiæ antistes esset, contra alios antiquiores habet: *Qui hæc tradiderunt, tertium quem diximus Iacobum, extra numerum duodenarium Apostolorum, imprudenter quidem nimis constituunt. Sed satis ad ejus sententiæ confutationem esse videtur, si unde est deducta, origo repetatur. Ex rejectis enim illis Clementis nomine scriptis Recognitionum libris, de tribus Iacobis auctoritas semel sumpta, in nonnullos est inconsultissime propagata.* Quinam rogo, qui ita imprudenter nimis senserint, ac in quos inconsultissime, ea opinio ex rejectis illis libris Clementis propagata sit? Nullum certe vidi, qui quicquam eorum librorum in præsenti causa meminerit, ac neque ullum profers. Quænam ratio, ut quia in illis libris dictum sit aliquid, eo posteri omnes inde hauserint? Quam vero magnum præjudicium, ut quid semel a nugatore sit in commentarios rejectum? Aperte satis Clemens, sive quisquis auctor est Recognitionum ejus nomine, Jacobum Alphæi, a Jacobo Episcopo lib. 1. distinguit; ut vero non aliunde habuerint, qui & ipsi distinctos docent, id probandum sit. Imprudentes vero nimis ac inconsultissimos homines, quos audens dicis? Utique Gregorium Nyssenum 2. orat. in Pascha, cum ita pronunciat clarius longe Clemente seu vero, seu supposititio: ὁ δὲ Μάρκ@. Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσῆ μητέρα αὐτὴν εἶπεν· ἐπειδήπερ ἦν ἄλλ@ Ἰάκωβ@ ὁ τοῦ Ἀλφαίου, διὰ τοῦτο μέγας, ὅτι τοῖς ἀποστόλοις τοῖς δώδεκα συνηρίθμητο. *Marcus autem Iacobi parvi & Iosetis matrem eam vocavit, quia erat alter Iacobus Alphæi, Magnus idcirco, quia duodecim Apostolis accensus erat.* Quo solvit objectionem Hieronymi adversus Helvidium, ut Jacobus debeat dici minor comparatione unius tantum, atque adeo comparatione Iacobi Zebedæi, nec proinde alius esse possit quam Jacobus Alphæi. Solvit, inquam, dum minorem ait, seu potius ut est in Græco, *parvum* absolute, comparatione ad cognomines, Apostolico gradu singulariter Magnos, ac aliis quam Magni ac Parui titulis scripturæ phrasi discretos: quia nimirum alter Zebedæi, alter Alphæi filius sit; quo eodem modo præter alios distinguit ipse Hieronymus, ubi calore illo temperato ita exponit illud Matth. 10. *Iacobus Zebedæi: Iacobum quoque*, inquit, *appellat Zebedæi, quia & alius sequitur Iacobus Alphæi.* Consentit Egesippus apud Eusebium, qui & ipse censura Baronii notatus sit, cum ita apud Eusebium l. 2. c. 22. ait. διαδέχεται τὴν ἐκκλησίαν μετὰ τῶν ἀποστόλων ὁ ἀδελφὸς τοῦ κυρίου Ἰάκωβ@, ὁ ὀνομασθεὶς ὑπὸ πάντων δίκαι@ ἀπὸ τῶν τοῦ κυρίου χρόνων μέχρι καὶ ἡμῶν· ἐπεὶ πολλοὶ Ἰάκωβοι ἐκαλοῦντο· *Iacobus frater Domini, qui ab omnibus cognominatus est Iustus, ab ipsius Domini ad nostra usque tempora (Iacobi enim nomine multi vocabantur) Ecclesiam una cum Apostolis administrandam suscipit.* Dixisset, Nam erat Jacobus alius, nempe major ac Zebedæi, siquidem agnovisset tantum duos Jacobos, uti Clemens Alexandrinus agnovit, cujus liquet ut auctoritas ac fides historica, minor sit quam Hegesippi. Interpres male adjecit vocem illam *cæteris*: qua Jacobum accenseat Apostolis ac Duodecim, cum auctor potius ab eorum numero excludat: ac adjutorem ad Ecclesiæ regimen ac prælationem eis adjungat. Interpres quoque Nicephori l. 2. c. 38. male verba illa, ἐπεὶ πολλοὶ Ἰάκωβοι ἐκαλοῦντο, sequentibus annectit, velut eorum rationem, *Plures equidem hoc nomine fuere Iacobi: sed iste ex ipso matris utero sanctus fuit, &c.* quanquam nec sic argumentum vires amittit, ut ne Egesippus plures Iacobos agnoverit, a quibus Domini frater discretus esset titulo Iusti.

Eodem modo locutus Epiphanius adversus Collyridianos (ut ne ex Apocryphis Clementis Constitutionibus l. 5. c. 59. similia referam) verbisque adhuc clarioribus excludit & ipse Iacobum Iustum a duodenario numero Apostolorum. οὗτοι πάντες, inquit, post numeratos Duodecim ac in illis Iacobum Alphæi: ἐξελέγησαν ἀπόστολοι, καὶ κατὰ τὴν γῆν ἱερουργοῦντες, τὸ εὐαγγέλιον, ἅμα Παύλῳ, καὶ Βαρνάβᾳ, καὶ τοῖς λοιποῖς, καὶ μυστηρίων ἀρχηγέται σὺν Ἰακώβῳ τῷ ἀδελφῷ τοῦ Κυρίου καὶ πρώτῳ ἐπισκόπῳ Ἱεροσολύμων. *Hi omnes electi sunt Apostoli.*

ac sa-

ac sacram Evangelii functionem per orbem administrarunt, una cum Paulo & Barnaba, ac cæteris: iidemque mysteriorum auctores fuerunt, una cum Iacobo Domini fratre ac primo Hierosolymorum Episcopo. Hæc ille adversus hæreticos tanquam nota; ex que illis efficaciter probat, sacram functionem vel prædicandi, vel sacramenta, ac eorum ritus ordinandi, eaque administrandi, pro Pontificia ac Apostolica potestate, ad solos viros spectare, nulla fœmina a Domino assumpta ad ejusmodi munia, in quorum primo, Apostoli Duodecim, præcipuos adjutores habuerint Paulum & Barnabam; in altero autem Jacobum Domini fratrem ac Iustum; cujus & hoc præcipuum accepimus, ut auctor fuerit divinæ Liturgiæ, seu ut primus composuerit preces, quibus inter rem sacram utimur: ut autem aliquid pro Apostoli munere egerit, nescimus. Imo scimus non egisse, siquidem vera scimus de eo narrata ab Egesippo, repugnantia omnino, cum communi illi vitæ quam Dominus cum Duodecim iniit, & quam tradunt Evangelistæ, tum functioni Apostolatus a Christi morte. Erant Apostoli præsto semper Domino Jesu, ut & audirent, & mandata exciperent: missi prædicabant aliis aliisque locis, aliorum se usibus faciles accommodabant, omnia omnibus facti, ut omnes lucrifacerent. Jacobus Justus vix discedebat à templo, severissimo Nazaræatu omnium sibi admirationem concilians: idoneus plane qui manens Hierosolymis ac urbis Præsul, contribules Judæos ad Christum traduceret; Deique ac avitæ religionis, cui ipse tantopere addictus esset, amicum ostenderet: haud ita vero actioni functionis Apostolicæ: Sic bene, Oecumenius Act. 1. *μᾶλλον τῇ προσευχῇ καὶ τῇ ἡσυχίᾳ ὠφέλιμος. Precationi ac quieti aptior;* eoque nihil ei detractum sit, ut non primo ordine ad prædicandi munus, ac Ecclesiæ res agendas electus sit a Domino: multis siquidem abundat meus Jesus, vultque, ut ea diversitas Ecclesiæ suæ ornamento sit.

Alii sunt quos tangit ea Baronii censura; ac in illis Chrysost. hom. 33. in 10. Matthæi, ubi illustri adeo charactere Jacobum Alphæi distinguit a Jacobo fratre Domini, ut Matthæi socium in telonii negotiis faciat, velut ejus fratrem: *δύο*, inquit, *τελῶναι, Ματθαῖος καὶ Ἰάκωβος*, ambo nimirum filii Alphæi: quos vocant, non jam Apocrypha, sed ipsi Evangelistæ. Certe ut alium & alium esse dicamus Alphæum Matthæi & Jacobi patrem, nihil tamen habemus, quod non persuaso fidem satis faciat. Ac ne putes unius Chrysostomi assertione vacillare, ceu singularem ejusmodi sententiam; non unius ea Doctoris assertio est, sed communis Ecclesiæ Græcæ confessio. Quam antiqua, illius sit ostendere, qui impugnare velit: Sic ergo Græci 9. Octobr. perinde & ipsi a Baronio notati.

Τὸν σαυρὸν Ἰάκωβος φέρων ἡδέως,
Ὡς ἐςι, Σῶτερ, ἄξιός σου, δεικνύει.
Ἀμφ' ἐννάτῃ Ἰάκωβος ἐνὶ σαυρῷ τετάνυσαι.

Ὃς ἦν ἀδελφὸς Ματθαίου τοῦ τελώνου καὶ Εὐαγγελιστοῦ. οὗτος ὁ ἀπόστολος ἐξελθὼν εἰς τὸ κήρυγμα, πάντα τὰ τῶν εἰδώλων τεμένη ζήλῳ θείῳ πυρποληθεὶς, κατέστρεψε, νόσους ἀπελάσας, καὶ πονηρίας πνευμάτων. κ. τ. ἑ.

Qua tulit Iacobus alacris crucem
Constantia, Salvator, ipse prodidit,
Ut dignus ipse te fiet: passus crucem,
Iacobus occidit nona die.

Fuit is Matthæi publicani & Evangelistæ frater. Divinus hic Apostolus ad prædicationis munus exiens, divino succensus zelo, omnia Idolorum delubra evertit, fugans morbos ac malignos spiritus, &c. Consentientissima Chrysostomo, quæ ipsa explicatius ponit Nicephorus, expressis locis, quibus Jacobus vere Apostolus ac Alphæi, miranda illa patravit: ἐν Γάζῃ μὲν πρῶτα, εἶτα ἐν Ἐλευθεροπόλει, καὶ ταῖς ἐκεῖσε παροίκοις τῶν ὁμοφύλων πόλεσι διατρίψας, τεράστια ἄττα μέγιστα διεπράξατο. *Gazæ primum, deinde Eleutheropoli, ac vicinis cognatorum populorum civitatibus versatus, maxima miracula edidit.* Subdit post pauca: ἐντεῦθεν τῇ Αἰγύπτῳ προσβαλὼν, καὶ ταῖς ἐσχατιαῖς αὐτῆς, τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν Σωτῆρα καὶ Θεὸν εὐαγγελισάμενος, ἐπὶ τῇ Ὀστρακίνῃ λεγομένῃ πόλει γενόμενος, πολλῷ τῷ χρόνῳ τὰς διατριβὰς ἐκεῖσε πεποιηκὼς, κινδύνοις τε ἅμα καὶ ἄθλοις ὡς πλείστοις ἐναθληκὼς, ὕστερον εἰς βεβαίωσιν τῶν μαθητευθέντων αὐτῷ σωτηρίας, σαυρῷ καὶ αὐτὸς πρός τινων ἀνθισαμένων τῷ λόγῳ τῆς πίστεως προσηλοῦται. *Post hæc ad Ægyptios, extremamque eorum regionem perveniens, urbem tandem, cui Ostracinæ nomen est, adit. Cum itaque longo satis illic tempore vixisset, periculisque ac certaminibus plurimis defunctus esset, tandem ad eorum, quos docuerat confirmandam salutem, cruci & ipse; a quibusdam adversantibus verbo fidei, affigitur.* Hæc Baronius dixerit quidem, haud ita vero probaverit ad libitum conficta. Jacobi autem fratris Domini ac Apostoli, extra tamen Duodecim, festum peragunt 23. Octobr. eundemque solemni memoria prosequuntur Dominica post Christi diem Natalem, una cum Davide ac B. Joseph, cujus filium inveterata opinione, ac omnium fere veterum, prædicant. Ea die Hesychius Presbyter Hierosolymitanus egregiam illam orationem habuit, in Jacobum & Davidem Dei parentem, quam deflorat Photius num. 265.

Sed & Syros & Æthiopes afficit ea censura, quippe Syri distinctis diebus consignant mense Octobr. altero, *Iacobus Alphæi Apostolus*: altero, *Iacobus frater Domini, Hierosolymorum Episcopus.* Æthiopes autem in canone: *Iacobum Alphæi, & Matthiam Apostolos: per Iacobum Apostolum fratrem Domini nostri Episcopum Hierusa-*

rusalem sancta, &c. Ubi collector Biblioth. plures ait, ac meliores auctores affirmare esse eundem Jacobum Alphæi, & Jacobum fratrem Domini: Verum ii producendi erant, præsertim veteres: Alioqui facile, sic censere.

Denique ne longior sim referendis omnibus, quos ea Baronii censura merito censenda tangit, Anastasium Bibliothecarium e Latinis, ac Ven. Bedam duntaxat addo. Magnæ Baronio auctoritatis, Anastasius, ubi etiam nec ipse est, sed nescio quis Anastasiaster. Is ergo in notis ad actionem 1. octavæ Synodi, quam nobis accuratissime reddidit ac illustravit, ita de Jacobo fratre Domini: *Iacobus frater Domini primus Sacerdos fuit, eorum, qui non a Domino, sed ab Apostolis ordinati sunt: primus Episcopus fuit, sed eorum qui Ierosolymis Episcopatum sortiti sunt*: qui nimirum esset Discipulus Domini extra Duodecim, quos fides habet institutos Sacerdotes in novissima cœna, cum Christus facere jussit, quod ipse fecisset. Ita definivit Tridentina Synodus, docueratque auctor serm. in Cœna Domini apud Augustinum tom. 10. in Append. Beda autem: *Anno*, inquit, 18. *Tiberii Dominus sua passione mundum redemit; & prædicatori per Judæam Apostoli, Iacobum fratrem Domini Hierosolymis ordinant Episcopum, ordinant & 7. Diaconos, &c.*

Nec ita leviter transeundum, quod dicitur, de Jacobi ab Apostolis in Episcopum ordinatione, quæ ut constet, una satis sit, ut Jacobum Domini fratrem, a Jacobo Alphæi prorsus distinguat. Assertores habet, quotquot fere Jacobi fratris Domini meminere. Primus pro ea accedit antiquissimus Evodius apud Nicephor. lib. 2. c. 3. ubi de Joannis domo inter alia: ὅπου κὴ τ̀ δίκαιον Ἰάκωβον, πρῶτον ἐπίσκοπον τῶν Ἱεροσολύμων ἐχειροτόνησαν. *Primum Hierosolymorum Episcopum ordinaverunt*: ceu nimirum sacratissima domo, ob Domini a resurrectione apparitiones, ad Spiritus Sancti adventum, &c. Ad eligendum, quivis alius modus, modo tutus, satis erat. Hieronymus in catalogo: *Statim post passionem Domini, Hierosolymorum Episcopus ab Apostolis ordinatus*: ubi ex veterum monumentis loquens, ne verbum de Jacobo Alphæi. L. 8. Constit. Apostol. ἐπίσκοπος ὑπ' αὐτοῦ κυρίου κὴ τῶν ἀποστόλων Ἱεροσολύμων χειροτονηθείς. *Ab ipso Domino, & ab Apostolis creatus*: Domino ordinante ut is ordinaretur, Apostolisque ordinantibus, si qua libro Apocrypho fides est, ut ibi Turrianus: frustraque nituntur exponere, cum se Jacobus in eo Clementi faciat parem: quanquam ego nihil ejusmodi Apocrypha moror. Indicat Clemens Alexandrinus l. 6. ὑποτυπώσεων referente Eusebio l. 2. c. 1. libera Apostolorum electione ac concessione, eam Sedem accepisse, cum sibi illi vindicare possent; atque adeo nullam ejusmodi Dominicam designationem antecessisse. Πέτρον κὴ Ἰάκωβον, κὴ Ἰωάννην μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος, ὡς ἂν κὴ ὑπὸ τοῦ κυρίου προτετιμημένους, μὴ ἐπιδικάζεσθαι δόξης, ἀλλὰ Ἰάκωβον τ̀ δίκαιον ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων ἑλέσθαι. *Non contendisse de gloria*: ut sibi eam Sedem quisque ambiret, tametsi erant primi inter Apostolos: *sed elegisse Iacobum, &c.* Sic ille sibi constans, qui Jacobum Justum unum de Duodecim putet, nec nisi duos Jacobos admittat. Anacletus Epist 2. tradit ordinatum a tribus præfatis, ut secuturis formam traderent, &c, *ut non minus quam in tribus, ullatenus Episcopus ordinetur.* Miror ut Ricardius novus Romæ Procli Interpres, Epistolam illam recipiens, de electione exponere audeat. Quasi vero forma ejusmodi ad eam spectet, non ad ipsam consecrationem, quam etiam Apostolicus Canon, a paucioribus quam duobus aut tribus fieri prohibet. Ejus ego fidem non urgeo, forsque possit Isidori mercibus deputari, uti habent aliæ plures ejusmodi Epistolæ: sed judicium in nostrorum responsionibus desidero, ne quam demus occasionem heterodoxis, videamurque ex sola præsumptione loqui, ac argumenta diluere. Nam rogo, ut Anacletus, sive quisquis Anacletus videri voluit, de electione locutus sit, quisnam alius locus, ubi ordinationis mentio est, & ea exponi non possit? Sed hoc obiter.

Dorotheum sileo, quod ejus auctoritas non tanti modernis fiat. Majoris fuit Basilio Imperatori, cum in Menologio, quod Cardinalis Sirletus Latio donavit, ita loquitur die 14. Aprilis. *Sanctorum Patrum Aristarchi, Pudentis, & Trophimi, qui cum essent ex Septuaginta, post Pauli Apostoli mortem, & ipsi Nerone Imperatore capite cæsi sunt. Hac beatissimus Dorotheus cum esset Romæ, Romana lingua scriptum reliquit. Non solum autem de his, sed & de reliquis Apostolis, & aliis sanctis viris & sacris Prophetis, historiam accurate conscripsit. Fuit enim vir ille ingenio, & multarum rerum peritia insignis, ut quivis alius.* Is itaque, palam Jacobum Domini fratrem extra Duodecim cum aliis ponit, ac Nicephoro, de loco ac modo martyrii Jacobi Alphæi, consentit: etsi male eundem opinatur Jacobum Alphæi, & Simonem Successorem Jacobi fratris Domini.

Opponit Baronius post Hieronymi auctoritatem, quem unum cum Clemente Alexandrino patronum adducit, Apostolum ad Galat. 1. ex cujus verbis, rem omnino confectam arbitratur: *Sed an non plus satis Paulus Apostolus monstrat Iacobum fratrem Domini unum ex Duodecim fuisse, cum scribens ad Galatas ait*: Alium Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini? Hunc locum ego quoque non parum sententiæ oppositæ favere fateor, cui tantum abest, ut detraham aliquid,

quid, ut etiam novum ei patronum, & qualem nullum hactenus habuit, adjungam: nempe Hippolytum. Solvit nihilominus Hieronymus ipse, cum eum locum exponens, plures modos adducit ex 1. Cor. 15. juxta quos aliqui extra Duodecim appellati sint Apostoli. Erat ut Jacobum Domini fratrem ex eo loco ipsum Jacobum Alphæi ac vere Apostolum primæ classis, ut sic loquar, evinceret, siquidem in sua illa priori sententia perstitisset: id vero ne insinuat quidem, sed magis amolitur ampliatione illa nominis Apostoli, non jam ex suo loquens, fervore disputationis, sed ex antiquis monumentis, ac majorum sensu.

Tametsi vero erat Jacobus extra Duodecim, haud tamen in celebris erat, uti neque Paulus ipse aut Barnabas; sed major inter fratres, omnibusque prælatus singulari scientiæ prærogativâ, ac titulo fratris Domini ac Justi, omnium velut pater ac magister erat. De eo Clemens Alex. apud Niceph. lib.2.c.3. *Dominus post resurrectionem, Jacobo Justo, Ioanni, & Petro scientiam tradidit, iique reliquis Apostolis*: quo forte respexit Hesychius citatus, cum Jacobum dicit, *τῶν ἀποστόλων ἔξαρχον. Apostolorum principem ac ducem*: Christi nimirum tanta illa necessitudine, ac sanctitudinis excellentia; nec non doctrina ac sanciendis dogmatis; salva omnino Petro prærogativa supremi in Ecclesia magistratus: velut idipsum dicat in Jacobum Domini fratrem, ac canit Ecclesia in Paulum Geopolto. lo collatum, ac aliqua ei parte superiorem: *Paulus pollet magistratu totius Ecclesiæ*: nec forte alia fuit ratio, ut prima Synodus non alibi quam Jerosolymis sub præsentia Jacobi celebrata sit, cujus suffragio momentum maximum decretis ejus accessurum erat, quod præcipue ad eos spectabat qui erant ex Circumcisione.

Illustrant quæ diximus verba Eusebii l. 1. c. 12. cum ita de Jacobo ait: ἦν δὲ καὶ οὗτος τῶν φερομένων τοῦ σωτῆρος μαθητῶν· quos omnino plures Septuaginta dixerat, ex eodem loco Pauli 1. Corinth. 15. ἀλλὰ μὴν καὶ ἀδελφῶν ἦν. Frater utique eximie, ut Hieronymus addidit. Subdit vero de appellatis Apostolis extra Duodecim, de quibus exponit illa verba Pauli: *Deinde discipulis omnibus*: ut post eum præfatus Hieronymus: Atque ut Latinis infrequentius sit Apostolos dicere, Discipulos alios, exceptis Duodecim, Pauloque ac Barnaba, Græcis tamen ac toti Orienti creberrimum est: tametsi raro admodum invenitur Jacobus frater Domini, vel ipsis Græcis aliter dictus, quam *Domini frater*: ἀδελφόθεος· peculiari illi eo titulo, uti Paulo Apostoli, quanquam nec ipse erat de Duodecim. Tanta ergo Jacobi excellentia abundefuit, ut Paulus meminisse ejus deberet, ac Apostolis accensere, quem inuisisset una cum Petro Hierosolymis, non a quo didicisset, uti neque a Petro. Sic vero vocatur Pauli imitatione citato ad Gal. ubi Augustinus: *Iacobus Domini frater, vel ex filiis Ioseph de alia uxore, vel ex cognatione Mariæ matris ejus debet intelligi*: quibus nec ipse abhorret a priori conjugio Josephi.

At grave dictu sit, ut Ecclesia Latina Iacobum vere Apostolum ac Alphæi, non colat festis honoribus: quippe Kalendæ Maji sacræ sunt Iacobo fratri Domini, cujus etiam ea die historiam recitat. Enimvero nihil mirum ut duo cognomines in unum conflati sint, altero illustrioribus actis notioribusque, alterum obscurante, sic enim quotidie factum deprehendunt ac coarguunt viri critici. Gregorius ipse Theologus Cyprianum Episcopum unum facit cum Cypriano Mago, eumque errorem toti deinceps Ecclesiæ Græcæ infudit. Dixerim ego prima institutione sacras fuisse Kalendas Maji Philippo ac Jacobo Alphæi; possitque non obscurè colligi ex libro Sacramentorum S. Gregorii, ubi diei illius officium sic prænotatur: *Natalis sanctorum Apostolorum Philippi & Jacobi*: ac ne minimum quid habet de Jacobo fratre Domini, ac ei peculiare, cum soleat Gregorius adhibere, ubi sanctorum acta habentur illustriora. Sic ergo Apostolis primæ classis ac ex Duodecim, velut omnino in præfatione indicat Gregorius, cum ait: *De quorum consortio sunt beati Philippus, & Jacobus, quorum passionis festa hodie veneramur*: consecrata illa die, factæ sint ex catalogo Hieronymi, quas habemus lectiones in breviario de historia Jacobi fratris Domini, obscuris rebus alterius Jacobi, atque ita loco Jacobi Alphæi, ac Jacobi Apostoli absolute, invectus sit Jacobus frater Domini. Sic bene antiquitatis vindex acerrimus D. de Launoy cap. 14. discussionis, novatum ostendit, nec ita pridem, in Officio ac missa S. Dionysii; atque utinam non in aliis, quibus sinceritati historiæ non minimum detrimentum sit.

Tradunt Micrologus cap. 55. nec non Gemma animæ tom. 10. Biblioth. ex antiquis manuscriptis Martyrologiis ac Sacramentariis, veterem inscriptionem istam: *Festivitas Jacobi & Philippi, & omnium Apostolorum*. Ratio Micrologi, ut inscriptio hæc ideo posita sit, quia gaudium resurrectionis commune sit, & officia de uno, tempore paschali, multis sint communia, non probatur: quidni enim eodem modo in aliis inscriptum sit; puta in festo S Marci, vel Georgii? Putem ergo id ætatis homines, cum viderent ab aliis Jacobum Domini fratrem, ab aliis Jacobum Alphæi ea die coli, quos vel ex consuetudine aliarum Ecclesiarum scire poterant esse diversos, quicquid Hieronymus calore

 disputa-

disputationis visus esset confundere : haud satis existimasse factum satis memoriæ Apostolorum, nisi festum illud, si quis forte omissus esset, Apostolis omnibus commune agerent. Vel certe, ut ne subtiliores videri velle videamur, potuit ejusmodi inscriptio orta esse, ex templo aliquo communi Apostolorum memoriæ sacro, quale erat celebre Constantinopoli, ac nec deest Romæ.

Quod est apud Athanasium. tom. 2. post quæstiones ad Antiochum quæst. 131. in expositionem illius Hebr. 11. *ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν· τὸν Ἰάκωβον λέγει τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου, καὶ τοὺς ἄλλους ὅσοι ἀπεκεφαλίσθησαν. Jacobum dicit fratrem Domini, & alios qui fuerunt decollati ;* vitiosum liquet, consentientibus omnibus, ut Jacobus Domini frater sit lapidibus obrutus, ac fullonis fuste percussus. Legendum ergo *τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰωάννου·* de quo Chrysost. hom. de petitione filiorum Zebedæi tom. 1. & 28. in c. 11. ad Hebr. exponit. Nec de Joanne Evangelista ac fratre Jacobi intelligendum quod ait ibi : *ἐνταῦθά μοι δοκεῖ, καὶ τὸν Ἰωάννην αἰνίττεσθαι, καὶ τὸν Ἰάκωβον. Videtur mihi, cum Ioannem, tum Iacobum innuere :* sed de Ioanne Baptista, quicquid Sixtus in Biblioth. nec ea mens Chrysostomi absona satis colligitur, ex illis ejus verbis hom. 66. in Matth. *μαρτυρίου καταξιωθήσεσθε ; καὶ ταῦτα πείσεσθε ἅπερ ἐγώ· βιαίῳ θανάτῳ τὴν ζωὴν καταλύσετε, καὶ τούτων μοι κοινωνήσετε. Martyrii coronam promerebimini, eritisque eadem passuri atque ego : Violenta morte finietis vitam, eaque re eritis mihi consortes.* Id enim ita rhetorice dictum explicat ipse citata hom. de petitione filiorum Zebedæi, his verbis : *καὶ γὰρ Ἰάκωβος ἀπετμήθη μαχαίρᾳ, καὶ Ἰωάννης πολλάκις ἀπέθανε. Nam & Iacobo caput gladio abscissum est, & Ioannes sæpius mortuus est :* Nimirum cruciatus & ipse ad mortem, ut cum in olei ferventis dolium jussu Domitiani missus est, quando & vere ἐμαρτύρησε. Sic quoque Hieronymus exponit impletam Domini prædictionem, ac bibisse Joannem calicem confessionis. Male Trapezuntius libello de Joanne adhuc viventi eum locum homil. 66. exponit de morte, quam Ioannes passurus sit sub ultima Antichristi persecutione : At nec bona Euthymius fide Chrysostomo tribuit, ut nedum illic, sed & 1. & 2. hom. in Evangelium Ioannis, Evangelistam dicat occisum in Asia. Hoc unum lego 1. illa hom. in Ioannem, seu prooemio expositionis. *ὁ τὸ ποτήριον τοῦ Χριστοῦ πιών, καὶ τὸ βάπτισμα βαπτισθείς. Qui bibit calicem Christi, ejusque baptismo baptizatus est.* Vbi perperam Interpres Franc. Aretinus : *Et baptismatis aqua ablutus est :* velut loqueretur de baptismo aquæ, aut ea magna Ioannis prærogativa esset, non aliquid Christianis omnibus commune. Planè alludit ad verba Dominica : *τὸ μὲν ποτήριον πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε. Calicem quidem bibetis, & baptismo, quo ego baptizor, baptizabimini. τὸν θάνατον οὕτω λέγων· ita mortem appellans :* inquit Chrysost. rationibus quas ipse aliique pulchras assignant.

Vt sint Iacobi tres, haud ita liquet cui nam Epistola Iacobi nomine tribuenda sit. Non desunt qui Iacobo fratri Ioannis tribuant, uti Isidorus : qua de re Sancius opusc. de adventu Iacobi in Hispaniam, ubi multis ostendit, quam sententia hæc nihil absurdi habeat. S. Hieronymus in Catalogo tribuit Iacobo fratri Domini. Item Chrysostomus hom. quadam ad populum necdum edita in apographo P. Sirmundi. Nullus quem viderim diserte tribuit Iacobo Alphæi : Plerique, ac quotquot syllabum texuerunt librorum canonicorum, Iacobi tantum dixere, nulla majori expressione : Athanasius in Synopsi. *Ἰακώβου μία·* Euseb. l. 2. c. 19. *ἡ λεγομένη Ἰακώβου.* Gregorius Theologus. *ὧν Ἰακώβου μία. Septem Catholicæ, quarum est una Iacobi.* Amphiloch. *τὴν Ἰακώβου μίαν.* Concil. Carthagin. 3. *Iacobi una :* Innocent. 1. ad Exup. *Epistola Iacobi :* qui & statim repudiat apocrypha sub nomine Iacobi minoris. Id certe unum videntur voluisse certi tradere, quod & nobis scire sufficiat, constanti sua dictæ Epistolæ auctoritate, quisquis in ea Iacobus duorum, aut trium, organum fuerit Spiritus sancti. Hæc præcipue castigandæ Baronianæ censuræ : Videri possunt Carolus Bovius, Turrianus & alii, qui hoc argumento scripserunt : Sed & Estius Gal. 1. aliique assertores duorum Iacoborum, si qui videantur solidius locuti.

Cogor & hoc addere, quod sit velut cautio ad Lorinum in Acta. Sequitur & ipse Baronium in duobus Iacobis, quod non vitupero : Fidem autem qua Chrysostomum citat, inter eos, qui nominatim duos tantum Iacobos, eundemque Alphæi & fratrem Domini, dicunt, pessimam ostendo. Notat marg. hom. 33. & 44. in Matthæum. Tu ipse Lector Chrysostomum adi. Invenies priori loco *Iacobum,* utique Alphæi, *publicanum,* cum Matthæo, quod retulimus à principio. *Quosnam illos misit ? Piscatores : Publicanos. καὶ γὰρ τέσσαρες ἦσαν ἁλιεῖς, καὶ δύο τελῶναι, Ματθαῖος, καὶ Ἰάκωβος. Quippe erant sex piscatores, & duo publicani, Matthæus scilicet & Iacobus.* Sex piscatores, velut Petrus & Andreas, Iacobus & Ioannes frater ejus, Thomas & Bartholomæus, quem aliqui volunt Nathanaelem, qui cum Thoma ac filiis Zebedæi socius piscationis Petri Joan. 21. scribitur. Rationem additorum cognominum eandem affert atque Hieron. 10. illo Matth. citatus. *Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου· ἦν γὰρ ὁ ἕτερος ἐκεῖνος, καὶ ὁ τοῦ Ζεβεδαίου. Iacobus Alphæi : nam erat, ut modo dicebam, etiam Iacobus Zebedæi.* Hom. vero illa 44. unum hoc invenio : *οἱ γὰρ δώδεκα ὄντες ἐκεῖνοι, πόλεις ὁλοκλήρους καὶ χώρας*

ρας ἐπέστρεψαν. *Cum essent duodecim: urbes integras ac provincias converterunt.* Quid tibi hæc ad Iacobum Domini fratrem, ut sit unus cum Iacobo Alphæi? Sic facile multos corraseris, ut sit quod dicis, tua sententia *longe communior:* quanquam nec ita bene multos producis, aut alios quam produxi ipse, quibus & Hippolytum, ut vere noster hic Hippolytus sit, addidi. Ad Anacletum aliasque auctoritates, una solutio: *Noumoratur Græcos.* Ergo non morandi vel Patres, vel Romani ipsi Pontifices, cum quis eorum natione Græcus est? Minus hanc, altera Ricardii notata solutione, capio: velimque viros qui mundum impleant libris, digestiora loqui, ac majori fide.

10. Ubi *populo Edessæ.* Nicephorus l. 2. c. 40. alias plures provincias in quibus prædicavit describens, tandem in pace consummatum Edessæ tradit. Dorotheus Beryti ait occisum. Aliter referunt historiæ, in quibus Apostolorum passiones continentur, quas Beda l. retract. in Acta, ait à plurimis reputari apocryphas, nimirum prædicasse Iudam cum Simone in Perside, simulque illic coronatos esse. Habet illa Abdias, apocryphus liber, ex quo alii.

11. *Simon Cananæus.* Dorotheus distinguit à Simone Juda Jacobi successore, quem ipsum existimat Jacobum Alphæi, in quo est singularis. Nicephorus quoque l. 2. c. 40. distinctum habet, eique provincias adscribit, dicens consummatum in catalogo, sive potius Sophronius per omnia consentit Hippolyto nostro, ut videatur ex eo exscripsisse. Etiam Beda tenuerat in Acta, sed retractat, quamquam subtimide; nec forte gravi satis fundamento. Præstat ipsum audire: *Porro Isidorus arbitratur hunc Simonem esse, qui post Iacobum fratrem Domini Hierosolymorum rexit Ecclesiam; quem & nos olim in primo Act. libro secuti sumus, non ea quæ scripsit scrupulosius discutientes; rati quod hæc ipse ex certis veterum historiis didicerat: Quod ne adhuc quidem negare audemus.* Ut retractet, faciunt historiæ Apostolorum citatæ, quas plurimi eodem ipso teste haberent apocryphas, & in quibus videtur sibi ipse deprehendisse falsum aliquid, ut nimirum Candaces, sit viri proprium, ac Eunuchi baptizati à Philippo, non Reginæ Æthiopum ejus dominæ, quod tamen ipsum suos habet auctores: Gregorium orat. 40. Φίλιππός εἰμι, γενοῦ Κανδάκης· *Philippus sum, esto Candaces:* nec non Anastasium Sinaitam citatum à Lorino.

Re ita ambigua, haud possimus ex certioribus decernere, quam ex iis, quæ refert Eusebius ex Egesippo, ex quo Sophronius, Hippolytus & Isidorus videntur accepisse. L. ergo 3. c. 10. sic Eusebius ipse fama refert de electione successoris Iacobi: ἀπὸ μιᾶς γνώμης τοὺς πάντας Συμεῶνα τὸν τοῦ Κλωπᾶ, οὗ καὶ ἡ τοῦ εὐαγγελίου μνημονεύει γραφή, τοῦ τῆς αὐτόθι παροικίας θρόνου ἄξιον εἶναι δοκιμάσαι, ἀνεψιὸν ὥς γε φασὶ γεγονότα τοῦ σωτῆρος· τὸν γὰρ οὖν Κλωπᾶν, ἀδελφὸν τοῦ Ἰωσὴφ ὑπάρχειν Ἡγήσιππος ἱστορεῖ. *Omnes uno consensu, Symeonem filium Cleophæ (cujus etiam meminit Evangelii sacra scriptura) dignum Ecclesiæ illius Sede judicasse; qui, ut fertur, Salvatoris consobrinus fuit. Nam Cleopham, fratrem Iosephi fuisse, narrat Hegesippus.* Verum præstat audire ipsum Egesippum: sic ergo apud præfatum Eusebium l. illo 3. c. 26. ἔρχονται οὖν, καὶ προηγοῦνται πάσης ἐκκλησίας ὡς μάρτυρες, καὶ ἀπὸ γένους τοῦ κυρίου, καὶ γενομένης εἰρήνης βαθείας ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ, μένουσι μέχρι Τραϊανοῦ Καίσαρος, μέχρις οὗ, ὁ ἐκ θείου τοῦ κυρίου, ὁ προειρημένος Συμεὼν υἱὸς Κλωπᾶ συκοφαντηθεὶς ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν, ὡσαύτως κατηγορήθη καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῷ αὐτῷ λόγῳ ἐπὶ Ἀττικοῦ· καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας αἰκιζόμενος, ἐμαρτύρησεν, ὡς πάντας ὑπερθαυμάζειν, καὶ τὸν ὑπατικόν, πῶς ἑκατὸν εἴκοσι τυγχάνων ἐτῶν ὑπέμεινε· καὶ ἐκελεύσθη σταυρωθῆναι. *Veniunt, & Ecclesia universa prælucent ut Martyres, & ut genere Domini Salvatoris sati: cumque Ecclesia tota altam egisset pacem, ad usque Trajani Cæsaris tempora permanent. Quando præfatus Symeon filius Cleophæ, ex Domini patruo, ab hæreticis per calumniam in crimen vocatus, similiter & ipse, eodem nomine ad Atticum virum consularem defertur. Ad multos autem dies excruciatus, Martyrii agonem fortiter desudavit; ita ut omnes vehementer admirarentur, ac in iis, Consularis ipse, ut homo centum viginti annorum ita sustinuisset. Tandem vero jussus est affigi cruci.* Haud plane iis verbis alium describit quam Simonem fratrem Judæ Thaddæi ac Iacobi, quos Egesippus præfati Cleophæ filios censet, non explicans, utrum legales tantum, aut etiam naturales, quod alii plures faciunt, dicentes esse filios Iosephi ex uxore fratris Cleophæ, cum ille sine liberis decessisset, ut est apud Theophyl. Nicephorum, &c. Nec aliter possint Patres alii, quotquot filios adscribunt Iosepho, conciliari cum Egesippo, à quo minime putandi sunt voluisse dissentire, aut minus perspectum habuisse quod ille dixisset. Nec Nicephorus ullo modo in eo dissentit, quicquid innuant qui notulas adscripserunt ad Euseb. c. 10 l. 3. & ad Niceph. c. 6. l. item 3. Solum dissentit à Sophronio, Hippolyto, & Dorotheo, quod existimet esse alium à Simone Cananite uno de Duodecim, qui proinde non erit in ejus sententia de fratribus Domini, aut frater Iacobi: cui plane opinioni favet plurimum cognomen Cananitæ, velut orti ex urbe Cana, ex qua Iosephus non prodierat aut Cleophas, quod saltem liqueat.

Pro sententia Nicephori non leve videatur, videri minus congruum, ut Apostolus unus de Duodecim, ei Sedi addiceretur, ceu peculiaris Episcopus, ubi maxime ei præfuisset alius secundi ordinis Apostolus,

qualem satis indicat præfatus Egesippus relatus in superioribus, palamque docet Eusebius l. 1. c. 12. quod est de 70. Christi discipulis post Apostolos, inter quos ponit Barnabam, Sosthenem, Matthiam antequam eligeretur in Apostolum, ejusque æmulum Josephum Barsabam, Thaddæum alium à Juda Thaddæo Apostolo, Cepham, & Iacobum Domini fratrem, aliis fere ignotis, nusquam eorum contexto catalogo, ut est contextus Apostolorum, ut & hic videas Lorini fidem rapientis sibi Eusebium, ut duos tantum Jacobos, ac Iacobum Domini fratrem unum de Duodecim, nominatim docuerit, quia referat Clementem Alexandrinum ita revera nominatim dicentem, nec tradentem plusquam duos Jacobos: cujus tamen auctoritas ex aliis, quæ de Apostolis improbata habet, haud omnino constat.

Egesippus, ut fuerit auctor Hippolyto, Dorotheo, Sophronio, Isidoro, &c. sic de Symeone opinandi, haud tamen ex eo satis probari possit, fuisse Simeonem successorem Iacobi Apostolum primi ordinis, atque adeo eundem cum Simone Cananite. Primo allata jam nihil ejusmodi probant: at nec ea, quæ c. illo 26. Eusebius ex eo prosequitur, referoque, ut videant nostri, ut sit ampla Apostoli nuncupatio, sitque debile argumentum pro Iacobo Domini fratre, ut quia sit à Paulo accensitus Apostolis, unum voluerit de duodeclm: ἐπὶ τούτοις ὁ αὐτὸς ἀνὴρ (Ἡγήσιππος) διηγούμενος τὰ κατὰ τοὺς δηλουμένους, ἐπιλέγει· ὡς ἄρα μέχρι τῶν τότε χρόνων παρθένος καθαρὰ καὶ ἀδιάφθορος ἔμεινεν ἡ ἐκκλησία, ἐν ἀδήλῳ που σκότει φωλευόντων εἰσέτι τότε, τῶν, εἰ καί τινες ὑπῆρχον, παραφθείρειν ἐπιχειρούντων τὸν ὑγιῆ κανόνα τοῦ σωτηρίου κηρύγματος. ὡς δ' ὁ ἱερὸς τῶν ἀποστόλων χορὸς διάφορον εἰλήφει τοῦ βίου τέλος, παρεληλύθει τε ἡ γενεὰ ἐκείνη τῶν αὐταῖς ἀκοαῖς τῆς ἐκ Θεοῦ σοφίας ἐπακοῦσαι κατηξιωμένων, τηνικαῦτα τῆς ἀθέου πλάνης τὴν ἀρχὴν ἐλάμβανεν ἡ σύστασις, διὰ τῆς τῶν ἑτεροδιδασκάλων ἀπάτης· οἳ καὶ, ἅτε μηδενὸς ἔτι τῶν ἀποστόλων λειπομένου, γυμνῇ λοιπὸν ἤδη τῇ κεφαλῇ, τῷ τῆς ἀληθείας κηρύγματι τὴν ψευδώνυμον γνῶσιν ἀντικηρύττειν ἐπεχείρουν. *Ad hæc idem Egesippus præfatorum res narrans, hæc addit. Nempe, ad ea usque tempora, mansisse Ecclesiam puram virginem ac incorruptam; tum, si qui erant, qui salubrem ac sinceram salutaris prædicationis regulam depravare ac corrumpere studerent, in obscuris tenebrarum latebris hactenus delituissent. At ubi sacer Apostolorum chorus varium jam vitæ exitum habuisset, hominumque eorum ætas præteriisset, quibus donatum fuerat, ut suis ipsi auribus Dei Sapientiam audirent; tunc certè impii erroris conspirationem, hæreticorum deceptione, constari cœpisse: cum illi, uti nullo amplius Apostolorum superstite, nudo jam capite, ut ajunt, sincero veritatis sermoni, falsam ac commentitiam doctrinam ex adverso opponere ac contra prædicare niterentur.* Erant ergo Apostoli, ac necdum sacer ille, ac Apostolicus chorus defecerat, quandiu Simeon discipulus, Dominique auditor ac frater supererat: Vix enim ullus eorum, qui Iacobum Domini fratrem, ipsum dicunt Iacobum Alphæi, ac primi ordinis Apostolum, vel Baronius, vel Estius, vel Lorinus, &c. aliter sentiat, ac primi ordinis Apostolum doceat, ipsa Romana Ecclesia, aliisque eo tantum titulo celebrantibus: idque Egesippiana phrasi Apostolicæ simillima, de quo tabulæ Ecclesiasticæ 7. April. *Romæ S. Hegesippi, qui vicinus Apostolorum temporibus Romam venit ad Anicetum Pontificem, ibique mansit usque ad Eleutherium, & Ecclesiasticorum Actuum à passione Domini usque ad suam ætatem, sermone simplici texuit historiam: ut quorum vitam sectabatur, dicendi quoque exprimeret characterem.* Vel ergo Simeonem primi ordinis Apostolum & ipsi dicant, vel Apostolos alios præter duodecim, velut ipso illo ad Gal. 1. juxta Eusebii ac Hieronymi expositionem agnoscant, fateanturque Estius, ut id nolit, Hieronymum eo loco mutasse sententiam.

Hæc hactenus, ac supra modum justi commentarii, tam exiguo tractatu: lubensque meliora ab alio audiam atque docear, dummodo ex antiquis sincerisque monumentis, ex quibus, non nostris ratiunculis pluriumque præsumptione, veterum adeo temporum nonnulla historia, cum accurata omnino nequeat, texenda sit. Quam Oecumenius Synopsim habet ἀδέσποτον suæ in Acta expositioni præfixam, in paucis differt à nostra hac Hippolytana, ut facilè collatio docuerit.

GEORGIUS

GEORGIUS CEDRENUS in Compendio Historiar, p. 203.

Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ὁ θεῖος Ἱππόλυτος Ῥώμης περὶ τῶν θείων κηρύγματος καὶ τῆς τελειώσεως τῶν Ἀποστόλων διεξιὼν ἔφη· Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς Ἰακώβου κηρύσσων ἐν τῇ Ἀσίᾳ τὸν λόγον, ὀξωρίσθη ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ ἐπὶ Δομετιανοῦ τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων, κἀκεῖθεν πάλιν εἰς Ἔφεσον ἐκ τῆς ἐξορίας ἀνακληθεὶς ὑπὸ Νέρουα, καὶ τὸ κατ' αὐτὸν εὐαγγέλιον συγγραψάμενος, ἔνθα καὶ τὴν Ἀποκάλυψιν θεασάμενος ἐτελεύτησεν ἐτῶν ἑκατὸν ἕξ. οὗ τὸ λείψανον ζητηθὲν οὐχ εὑρέθη.

Sed & divinus Hippolytus Romæ (Episcopus) præconium divinum obitusque Apostolorum enarrans ita ait: *Ioannes Iacobi frater, cum in Asia verbum DEI propagaret, imperante Roma Domitiano in Patmum Insulam est deportatus. Inde a Nerva revocatus Ephesum, conscripto Evangelio & patefactione quam conspexerat, vita excessit annos natus CVI. Reliquiæ ejus requisitæ inventa non sunt.*

MICHAEL GLYCAS parte 3. Annalium, p. 239.

Κρατεῖ μετὰ Δομετιανὸν Νέρουας ἔτος ἕν, μῆνας δ', ἐφ' οὗ ἐπανακλήθη τῆς ἐξορίας ὁ Θεολόγος, ὥς φησιν Ἱππόλυτος, εἶτα τελευτᾷ, καὶ ζητηθεὶς, τὸ λείψανον αὐτοῦ οὐχ εὑρέθη.

Nerva a morte Domitiani regnavit annum unum, menses quatuor. Revocatus est sub eo Joannes Theologus ab exsilio, quemadmodum Hippolytus memoriæ prodidit. Deinde moritur. Quæsitæ reliquiæ ejus non sunt inventæ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ
περὶ
τῶν ό Ἀποστόλων.

EJUSDEM HIPPOLYTI
De
Septuaginta Apostolis.

*è Codico Barocciano * 206.*

Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος, Ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.
Κλεώπας Ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.
Ματθίας ὁ ἀναπληρώσας τὸν τόπον τῶν ιά Ἀποστόλων.
Θαδδαῖος ὁ τὴν ἐπιστολὴν Αὐγάρῳ κομίσας.
Ἀνανίας ὁ βαπτίσας Παῦλον, Ἐπίσκοπος Δαμασκοῦ.
Στέφανος ὁ πρωτομάρτυρ.
Φίλιππος ὁ τὸν εὐνοῦχον βαπτίσας.
Πρόχορος ἐπίσκοπος Νικομηδείας, ὁ καὶ πρῶτος ἐξελθὼν, πιστεύσας μετὰ τῶν θυγατέρων αὐτοῦ.
Νικάνωρ ἀπέθανεν, ὅτι Στέφανος ἐμαρτύρησεν.
Τίμων ἐπίσκοπος Βόστρης.
Παρμενᾶς ἐπίσκοπος Σόλων.
Νικόλαος ἐπίσκοπος Σαμαρείας.
Βαρνάβας ἐπίσκοπος Μεδιολάνου.
Μάρκος ὁ εὐαγγελιστὴς, ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας.
Λουκᾶς ὁ Εὐαγγελιστής.
Οὗτοι οἱ β' τῶν ό τυγχανόντων διασκορπισθέντων ἐπὶ τῷ ῥήματι ὃ εἶπεν ὁ Χριστὸς, ** ἐὰν μή τις φάγῃ μου τὴν σάρκα, καὶ πίνῃ μου τὸ αἷμα, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος. Ἀλλ' ὁ μὲν διὰ Πέτρου, ὁ δὲ διὰ Παύλου πάλιν συνανακάμψαντες πρὸς κύριον, εὐαγγελίζεσθαι κατηξιώντο, ὑπὲρ οὗ καὶ ἐμαρτύρησαν, ὁ μὲν πυρποληθεὶς, ὁ δὲ σταυρωθεὶς ἐπὶ ἐλαίας.

1. *Jacobus* Domini frater, Hierosolymorum Episcopus.
2. *Cleophas* Episcopus Hierosolymorum.
3. *Matthias* qui locum undecim Apostolis additus supplevit.
4. *Thaddæus* qui Epistolam attulit ad Augarum.
5. ~~*Ananias* qui Paulum baptizavit~~, Damasci Episcopus.
6. *Stephanus* Protomartyr.
7. *Philippus* a quo Eunuchus baptizatus est.
8. *Prochorus* Episcopus Nicomediæ, qui primus diem obiit, fidem cum filiabus suis amplexus.
9. *Nicanor* obiit cum Stephanus sustineret martyrium.
10. *Timon* Bostræ Episcopus.
11. *Parmenas* Episcopus Solorum.
12. *Nicolaus*, Episcopus Samariæ.
13. *Barnabas* Episcopus Mediolani.
14. *Marcus* Evangelista, Alexandriæ Episcopus.
15. *Lucas* Evangelista.

Hi duo fuere ex septuaginta discipulis quos dissipari contigit super Dicto Christi, *nisi quis comedat carnem meam & bibat sanguinem meum, non est me dignus:* Sed ille per Petrum, hic Paulo suadente permotus ad Christum reverti, & dignus uterque habitus est qui Evangelium scriberet, pro quo & martyrium subiere, unus quidem exustus, alter ad oleam crucifixus.

LIII Λουκᾶς

* Exstat etiam cum superiore scripto de duodecim Apostolis sub Hippolyti nomine in Codicibus duobus Bibl. Coislinianæ sive Seguierianæ, ut testatur Clariss. Montfauconus in recensione MSS. Græcorum illius Bibl. Tertium Codicem Hippolyti de XII. Apostolis memorat p. 413.

** Joh. VI, 53. unde sequitur v. 66. ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν.

Σιλᾶς ἐπίσκοπος Κορίνθου.
Σιλουανὸς ἐπίσκοπος Θεσσαλονίκης.
Κρήσκης ἐπίσκοπος Καρχηδόνης ἐν Γαλλίαις.
Ἐπαίνετος ἐπίσκοπος Καρθαγένης.
Ἀνδρόνικος ἐπίσκοπος Παννονίας.
Ἀμπλίας ἐπίσκοπος Ὀδυσσοῦ.
Οὐρβανὸς ἐπίσκοπος Μακεδονίας.
Στάχυς ἐπίσκοπος τοῦ Βυζαντίου.
Βαρνάβας ἐπίσκοπος Ἡρακλείας.
Φύγελλος ἐπίσκοπος Ἐφέσου, καὶ τὰ Σίμωνος ἐφρόνησεν.
Ἑρμογένης, οὗτος ὁμόφρων αὐτοῦ γέγονεν.
Δημᾶς, καὶ οὗτος ἱερεὺς εἰδώλων γέγονεν.
Ἀπελλῆς * ἐπίσκοπος Σμύρνης.
Ἀριστόβουλος ἐπίσκοπος Βρεττανίας.
Νάρκισσος ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν.
Ἡρωδίων ἐπίσκοπος Ταρσοῦ.
Ἄγαβος Προφήτης.
Ῥοῦφος ἐπίσκοπος Θηβῶν.
Ἀσύγκριτος ἐπίσκοπος Ὑρκανίας.
Φλέγων ἐπίσκοπος Μαραθῶνος.
Ἑρμῆς ἐπίσκοπος Δαλματίας.
Πατρόβουλος † ἐπίσκοπος Ποτιόλων.
Ἑρμᾶς ἐπίσκοπος Φιλίππων.
Λῖνος ἐπίσκοπος Ῥώμης.
Γάϊος ἐπίσκοπος Ἐφέσου.
Φιλόλογος ἐπίσκοπος Σινώπης.
Ὀλυμπᾶς καὶ Ῥοδίων ἐν Ῥώμῃ ἐμαρτύρησαν.
Λούκιος ἐπίσκοπος Λαοδικείας Συρίας.
Ἰάσων ἐπίσκοπος Ταρσοῦ.
Σωσίπατρος ἐπίσκοπος Ἰκονίου.
Τέρτιος ἐπίσκοπος Ἰκονίου.
Ἔραστος ἐπίσκοπος ** Πανεάδος.
Κούαρτος ἐπίσκοπος Βηρυτοῦ.
Ἀπολλὼς ἐπίσκοπος Καισαρείας.
Κηφᾶς. *Hoc loco lacuna in MS. Barocc.*
Σωσθένης ἐπίσκοπος Κολοφωνίας.
Τύχικος, ἐπίσκοπος †† Κολοφωνίας.
Ἐπαφρόδιτος ἐπίσκοπος Ἀνδριάκης.
Καῖσαρ ἐπίσκοπος Δυρραχίου.
Μάρκος ἀνεψιὸς Βαρνάβα, ἐπίσκοπος Ἀπολλωνίας.
Ἰοῦστος ἐπίσκοπος Ἐλευθεροπόλεως.
Ἀρτεμᾶς ἐπίσκοπος Λύστρας.
Κλήμης ἐπίσκοπος Σαρδινίας.
Ὀνησίφορος ἐπίσκοπος Κορώνης.
Τύχικος, ἐπίσκοπος Χαλκηδόνος.
Κάρπος ἐπίσκοπος Βηρυτοῦ τῆς Θρᾴκης.
Εὔοδος ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας.
Ἀρίσταρχος ἐπίσκοπος Ἀπαμείας.
Μάρκος ὁ καὶ Ἰωάννης ὁμοίως, ἐπίσκοπος Βιβλουπόλεως.
Ζηνᾶς ἐπίσκοπος Διοσπόλεως.
Φιλήμων ἐπίσκοπος Γάζης.
Ἀρίσταρχος, Πούδης.
Ὁ Τρόφιμος, ὅστις σὺν τῷ Παύλῳ ἐμαρτύρησεν.

16. *Silas*, Corinthi Episcopus.
17. *Silvanus*, Episcopus Thessalonices.
18. *Crescens* Chalcedonis in Galliis Episcopus.
19. *Epenetus*, Episcopos Carthaginis.
20. *Andronicus*, Episcopus Pannoniæ.
21. *Amplias*, Episcopus Odyssi.
22. *Urbanus*, Macedoniæ Episcopus.
23. *Stachys*, Episcopus Byzantii.
24. *Barnabas*, Heracleæ Episcopus.
25. *Phygellus*, Ephesi Episcopus. Hic cum Simone (Mago) fecit.
26. *Hermogenes*, & ipse ejusdem cum Phygello sectæ.
27. *Demas*, etiam hic sacerdos idolorum.
28. *Apelles*, Episcopus Smyrnæ.
29. *Aristobulus*, Episcopus Britanniæ.
30. *Narcissus*, Episcopus Athenarum.
31. *Herodion*, Episcopus Tarsi.
32. *Agabus*, Propheta.
33. *Rufus*, Episcopus Thebarum.
34. *Asyncritus*, Episcopus Hyrcaniæ.
35. *Phlegon*, Marathonis Episcopus.
36. *Hermes*, Episcopus Dalmatiæ.
37. *Patrobulus*, Episcopus Puteolorum.
38. *Hermas*, Philipporum Episcopus.
39. *Linus*, Episcopus Romæ,
40. *Cajus*, Ephesi Episcopus.
41. *Philologus*, Episcopus Sinopes.
42. *Olympius*, & 43. *Rhodion* Romæ martyrium subierunt.
44. *Lucius*, Episcopus Laodiceæ in Syria.
45. *Jason*, Tarsi Episcopus.
46. *Sosipater*, Episcopus Iconii.
47. *Tertius*, Episcopus Iconii.
48. *Erastus*, Episcopus Paneadis.
49. *Quartus*, Episcopus Beryti.
50. *Apollo*, Episcopus Cæsareæ.
51. *Cephas*,
52. *Sosthenes*, Episcopus Colophonis.
53. *Tychicus*, Episcopus Colophonis.
54. *Epaphroditus*, Episcopus Andriacæ.
55. *Cæsar*, Dyrrhachii Episcopus.
56. *Marcus*, Consobrinus Barnabæ, Apolloniæ Episcopus.
57. *Justus*, Eleutheropolis Episcopus.
58. *Artemas*, Episcopus Lystræ.
59. *Clemens*, Episcopus Sardiniæ.
60. *Onesiphorus*, Corones Episcopus.
61. *Tychicus*, Episcopus Chalcedonis.
62. *Carpus*, Beryti Episcopus in Thracia.
63. *Evodius*, Antiochiæ Episcopus.
64. *Aristarchus*, Episcopus Apameæ.
65. *Marcus*, qui & Joannes, Episcopus Biblopoleos.
66. *Zenas*, Episcopus Diospoleos.
67. *Philemon*, Gazæ Episcopus.
68. *Aristarchus*, 69. & *Pudens*.
70. *Trophimus*, qui cum Paulo Martyrium passus est.

* male apud Dorotheum Ἀμπέλης.
†† Dorotheus: Χαλκηδόνης τῆς Βιθυνίας.
† Rom. XVI., 14. Πατρόβαν.
** Doroth. Πανεάδος.

De HIPPOLYTO THEBANO TESTIMONIA.

Michaël Glycas parte 3. Annal. pag. 227.

Οἶδα δὲ, ἀγαπητὲ, ὅτι καὶ τὸν καιρὸν ἐκβιάζῃ μαθεῖν, καθ' ὃν ἡ τοῦ μακαρίου Παύλου γέγονε κλῆσις. Καὶ κατά τινας μὲν ἱστορικοὺς, καὶ μᾶλλον Ἱππόλυτον τὸν Θηβαῖον ἐνιαυτοὶ διῆλθον ζ´ * μετὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, καὶ ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος τὸ μακάριον τέλος ἐδέξατο. Μετὰ δὲ ταῦτα ὡσεὶ μῆνες διῆλθον ἕξ, καὶ ἡ τοῦ Παύλου γέγονε κλῆσις.

Præterea non ignoro, dilecte fili, cupere te illud etiam tempus nosse, quo beatus ille Paulus vocatus fuerit. De nonnullorum quidem Historicorum sententia, præsertim Hippolyti Thebani, post Domini ex mortuis resurrectionem anni septem prætererant, quum testium veritatis Princeps ille Stephanus beatum vitæ finem est consequutus. Ab ejus autem morte mensibus prope sex elapsis, Pauli vocatio facta est.

* Eadem & plura, quæ de Christi Genealogia in Chronico Hippolyti Thebani leguntur, ex Epistola *Evodii*, Apostolorum διαδόχου, quam Φῶς sive *Lumen* inscripsit, refert Nicephorus lib. 2. Hist. cap. 3. præter ea quæ Hippolyto ipso auctore laudato adducit in loco quem statim subjunxi.

Nicephorus Callistus lib. 2. Hist. Eccles. cap. 3.

Οὐκ ἄκαιρον δὲ οἶμαι καὶ ταῦτα παρενεῖραι τῇ ἱστορίᾳ, τῷ θείῳ Ἱππολύτῳ, ὃς Πόρτου τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἐπίσκοπος ἐτύγχανεν ὤν, εἰρημένα, περὶ τοῦ ἀδελφοθέου Ἰακώβου· " Ἰωσὴφ, λέγων,
" ὁ τέκτων, ἐκ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Σαλώμης, ἥ
" τις ἦν θυγάτηρ Ἀγγαίου, ἀδελφοῦ Ζαχαρίου
" τοῦ προφήτου καὶ πατρὸς τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου.
" ὁ δὲ Ζαχαρίας καὶ Ἀγγαῖος υἱοὶ ἦσαν Βαρα-
" χίου τοῦ ἀρχιερέως· τέσσαρας ἄρρενας υἱοὺς γεννᾷ,
" Ἰάκωβον, Σίμωνα, ~~Ἰούδαν καὶ Ἰωσῆν~~· καὶ θυγα-
" τέρας δύο, τὴν Ἐσθήρ τε καὶ τὴν Θαμάρ. ὡς
" εἶναι τὴν Σαλώμην καὶ τὸν βαπτιστὴν Ἰωάννην,
" ἀδελφῶν δύο τέκνα ἀρρένων. ὁ γὰρ Ἀγγαῖος
" υἱὸς μέν ἐστι Βαραχίου, θεῖος δὲ Ἰωάννου· ὁμοί-
" ως καὶ Ζαχαρίας, ἀδελφὸς μὲν Ἀγγαίου, Σα-
" λώμης δὲ θεῖος τῆς γυναικὸς Ἰωσήφ. Σαλώ-
" μην δέ φημι, οὐ τὴν ἐν Βηθλεὲμ μαῖαν· ἐκείνη
" γὰρ ἀπὸ Βηθλεὲμ οὖσα, ἀνεψιὰ τῆς Ἐλισάβετ ἦν,
" καὶ τῆς ἁγίας παρθένου Μαρίας, ὡς δηλοῖ τὸ
" κατὰ Λουκᾶν ἱερὸν εὐαγγέλιον. τρεῖς γὰρ ἦσαν ἀδελ-
" φαὶ ἀπὸ Βηθλεέμ, θυγατέρες Ματθὰν τοῦ ἱε-
" ρέως, καὶ Μαρίας τῆς αὐτοῦ γυναικὸς, ἐπὶ τῆς
" βασιλείας Κλεοπάτρας καὶ Κασώπαρος τοῦ Πέρ-
" σου πρὸ τῆς βασιλείας Ἡρώδου υἱοῦ Ἀντιπάτρου.
" ὄνομα τῇ πρώτῃ Μαρία, καὶ τῇ δευτέρᾳ Σόβη,
" τῇ δὲ τρίτῃ Ἄννα ὄνομα ἦν. ἔγημεν ἡ πρώτη ἐν
" Βηθλεὲμ ἡ Μαρία, καὶ ἔτικε Σαλώμην τὴν μαῖαν.
" ἔγημεν ἡ δευτέρα ἐν Βηθλεὲμ ἡ Σόβη, καὶ ἐγέν-
" νησε τὴν Ἐλισάβετ. ἔγημε καὶ ἡ τρίτη Ἄννα εἰς
" γῆν τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐγέννησε Μαρίαν τὴν
" Θεοτόκον, ἐξ ἧς ἀνέτειλεν ἡμῖν Χριστὸς ἡ ἀλή-
" θεια· ὡς εἶναι τήν τε Σαλώμην ἐκείνην τὴν
" μαῖαν, τὴν Ἐλισάβετ, καὶ τὴν Θεοτόκον, ἀδελ-
" φῶν τριῶν θηλειῶν θυγατέρας. ἐντεῦθεν οὖν
" ὁ βαπτιστὴς Ἰωάννης, καὶ Ἰησοῦς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς
" ἡμῶν, ἀνεψιοὶ λέγονται εἶναι, ἤτουν ἐξάδελ-
" φοι. υἱὸς δὲ τοῦ Ἰωσὴφ ὁ Χριστὸς λέγεται εἶναι,
" ἐπειδὴ τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἀδελφός ἐστιν. ἐκ τῆς

Non importunum equidem, ut puto, fuerit, præsenti inserere historiæ, quæ divinus Hippolytus, Portus veteris Romæ Episcopus, de a) Jacobo fratre Dei memoriæ mandata reliquit: " Joseph, inquiens, faber, ex "
uxore sua Salome (quæ quidem filia fuit "
Aggæi, fratris Zachariæ prophetæ, ejus- "
demque Joannis Baptistæ patris: Zacha- "
rias vero & Aggæus filii erant Barachiæ sa- "
cerdotis) quatuor suscepit masculos filios, "
Jacobum, Symeonem, ~~Judam~~, & Josen: "
& item filias duas, Esther & b) Thamar: "
ita ut Salome ipsa, & Joannes Baptista, "
duorum fratrum marium liberi fuerint. "
Etenim Aggæus filius quidem est Bara- "
chiæ, patruus autem Joannis. Similiter "
& Zacharias frater quidem Aggæi, patruus "
autem Salomæ Josephi conjugis. Salo- "
men porro dico, non illam in Bethleem "
obstetricem: (illa enim Bethleemitica, "
consobrina Elizabethæ erat, & item san- "
ctæ virginis Mariæ, ut hoc sacrum Lucæ "
Evangelium * indicat.) Siquidem tres fue- "
re sorores Bethleemiticæ, filiæ Matthan "
sacerdotis, & Mariæ conjugis ejus, sub "
Cleopatræ & Casoparis Persæ regno, an- "
te Herodis Antipatri filii regnum. Primæ "
Mariæ, secundæ Sobæ, tertiæ Annæ no- "
men erat. Nupsit prima in Bethleem Ma- "
ria, & peperit Salomen obstetricem. Nu- "
psit quoque secunda itidem in Bethleem "
Sobe, & genuit Elizabetham. Nupsit po- "
stremo & tertia Anna in terra Galilæa, & "
protulit Mariam Dei genitricem, ex qua "
nobis exortus est Christus, ipsa veritas. Ita "
ut Salome ista obstetrix, & Elizabeth, & Dei "
mater, trium sororum reperiantur filiæ. "
Proinde Joannes baptista, & Jesus verus "
"συναν-

* Luc. I. v. 36.

"συναναστροφῆς καὶ συγγενείας τοῦ Ἀγγαίου, ἀ-
"δελφοῦ Ζαχαρίου τοῦ ἱερέως. ταῦτα μὲν δὴ καὶ
"Ἱππόλυτος.

Deus noster, consobrini esse dicuntur. Jo-"
sephi vero filius Christus esse dicitur, quod"
filiorum ejus frater esset, propter conversa-"
tionem familiarem & cognationem Ag-"
gæi, fratris Zachariæ sacerdotis. Atque hæc"
quidem Hippolytus.

a) *Jacobus, qui appellatur frater Domini, cognomento Justus, ut nonnulli existimant, Josephi ex alia uxore, ut autem mihi videtur, Mariæ sororis matris Domini, cujus Joannes in libro suo meminit, filius.* Hieronymus.

b) Mariam & Salomen. Epiphan. quem vide hæresi XXIX, 4 & LXXVIII. 7. Damascen. de Orthodoxa Fide lib. IV. c. 14.

Stephanus le Moyne, notis ad Varia sacra pag. 1080.

A vero multum aberravit Franciscus Bivarius, qui duplicem quidem forsan agnovit Hippolytum. Notis in Flav. Dextr. Chr. P. 14. sed posteriorem existimat ætate superiorem ipso Epiphanio, his verbis: *Ante Epiphanium docuit Thebanus Hippolytus Magos a nativitate Salvatoris venisse Bethlehemum post biennium.* Quod nulla ratione unquam constare potest. Nam citat Hippolytus Thebanus Gregorium Nicomediensem, qui Epiphanio, & Hippolyto veteri, est multo posterior. Citat Georgium Chronologum, quem eundem existimo, cum Georgio Syncello, Chronologo eximio, qui multa imo fere omnia ex Julio Africano descripserat, & de quo plura apud Scaligerum videri possunt. Vivebat vero Georgius iste exeunte seculo octavo, Constantinopolitanum Patriarchatum administrante Tarasio, cujus forsan Syncellus erat. Denique Simeonem Metaphrastem citat etiam Thebanus Hippolytus, * qui Metaphrastes vixit, non tempore Theodosii, nec tempore Heraclii, nec seculo nono, sed demum seculo XI. utpote quem orationе funebri prosequutus est Michael Psellus, Auctor non ignobilis seculi undecimi. Quæ cum ita sint, quomodo potuisset esse Epiphanio σύγχρονος, vel illum ætate superare, vel idem esse Hippolytus, qui vivebat tempore Alexandri Severi, Thebani vero Hippolyti fragmentum ex Chronico extat, editum a Sambuco, ** & asservatur MS. in Biblioth. Cæsareana, sed brevissimum. Vide Lambecium T. 3. P. 46. 98. seq. De eodem Hippolyto Thebano vide & eundem Lambecium T. 4. P. 150. T. 5. P. 109. 110. 235. T. 7. P. 341. T. 8. P. 63. ubi etiam fragmenti superioris pars quædam repræsentatur. Longius extat in Lection Antiq. Henrici Canisii T. 3. P. 35. In isto vero Canisii fragmento, hæc continentur quibus supra dictorum fides perspicue confirmatur. Pag. 46. ἀρξαμένης δὲ τῆς ια περιόδου ρπς ἔτη παρῆλθον, καὶ ἐσαρκώθη ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὡς ἡ βίβλος τοῦ Νικομηδείας, καὶ τοῦ Μεταφραστοῦ περιέχει. *De incepta autem undecima periodo, anni, 186. abierunt, & incarnatus est Jesus Christus Dominus noster, ut continetur in Libro Nicomediensis, & Metaphrasta.* Τῇ ἡμέρᾳ κε ἀνέστη, πρώτῃ, τουτέστι τῇ κυριακῇ, ὡς Μεταφραστὴς δηλοῖ, καὶ ἡ βίβλος τοῦ Νικομηδείας. *Die 25. resurrexit, id est prima, seu Die Dominica, ut Metaphrastes ostendit, & Liber Nicomediensis.* Εὐσέβιος, Εὐστάθιος, Γεώργιος χρονογράφοι ρπ ἔτη μόνα λέγουσι. *Eusebius, Eustathius, Georgius, Chronologi, tantum* 180. *annos numerant.* Ἐγὼ δὲ inquit Hippolytus πείθομαι τοῖς λόγοις τοῦ κυρίου Συμεών. *Ego vero acquiesco dictis Domini Simeonis.* Idest Simeonis Metaphrastæ, qui ut modo dicebam vixit seculo undecimo. Nam quod vir doctissimus ex voce κυρίου qua Simeonem prosequitur Hippolytus, colligit Simeonem jam diu obiisse, quum κύριος sit vox venerationis, qua defuncti, & jam inter beatos relati cohonestari solent, est argumentum meo judicio stramineum, & quod nullo modo pungit. Imo potius inde colligerem ego, tunc vixisse Simeonem cum scribebat Hippolytus. Nam nec Eustathium, nec Georgium, nec Eusebium, nec Basilium, nec Patres Nicænos quos omnes citat, vocat κυρίους, & *Dominos*, sed solum Simeonem Metaphrastem, cujus nulla mihi ratio aptior videtur reddi posse, quam quia scribebat adhuc vivente Simeone, qui cum in Aula, gratia & dignitate floreret, & esset Magister, & magnus Logotheta, honorifica ista κυρίου, *Domini*, denominatione voluit Hippolytus illum insignire. Quæ denominatio est inferiorum & sequiorum temporum, unde fluxit κῦρ, κυρά, κῦρις, κῦρος, quo recentiores Græci se mutuo compellabant, & amicos, & nobiliores tanquam honorifico titulo solebant designare. Sic κῦρ Θεόδωρος πρόδρομος. *Dominus Theodorus Prodromus*, quod quidam male reddunt, Cyrus Theodorus Prodromus. Sic κῦρ Μανουήλης. *Dominus Manuel*, κῦρ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος. *Dominus Constantinus Paleologus.* In Libro Græcorum qui vocatur Anthos. Sic Codinus de Offic. A. C. ἐπὶ τῆς βασιλείας κυρίου Ἀνδρονίκου. *Regnante Domino Andronico*, quod

Vir

* Confer Allatium de Simeonum scriptis pag. 37. seq. Citat & Hippolytus Aphrodisianum Persam, de quo vide Codicem Apocryphum Novi Testam. p. 44.

** Latine, Patav. 1556. 8. Typis Gratiosi Perchacini, *libellus de ortu & cognatione Virginis Mariæ.*

vir Doctus male reddit, *Cyro Andronico*. Quæ vox etiam occurrit apud Vincentium Bellovacensem Speculi Hist. Lib. XXX. C. 64. 90. 91. 101. Sed ita interpolata ut vix agnosci possit. Nam ibi Isaacius Angelus Pater Alexii vocatur, Thursath, Thursaac, Conresac. Sed legendum Cur Isaac. Dominus Isaacus. Quæ vox etiam reddenda Philippo Bergomensi, qui asserit Curamariam, filiam Emanuelis Imperatoris Constantinopolitani, connubio junctam fuisse propriamque locatam Marchioni Montis ferrati Reinerio, sed male ibi legitur Curamaria, pejus alii legunt, Cunaria, scribendum Cura Maria, quod optime convenit cum Niceta Lib. VI. qui Mariam Emanuelis filiam Reinero nuptam narrat, ut observatum Nobilissimo Doesæ, cujus familiæ, Atheneum nostrum, civitas Leydensis, Provincia Hollandiæ, Fœderatum Belgium, totus ordo Equestris, multum se debere tenentur profiteri. Vocat ergo Hippolytus Simeonem Κῦρον vel Κύριον, non propter venerationem & cultum defuncto debitum. Nam viventes etiam sic solebant compellare. Quo patet Hippolytum Simeoni fuisse vel ὁμόχρονον. Vel saltem seculo XI. non fuisse superiorem. Primus, qui Thebani Hippolyti mentionem fecerit, saltem quod constat fuit Michael Glycas Annal. Par. 3. qui vixit seculo XII. Auctor incertus Chronici cujus titulus παραστάσεις σύντομοι χρονικαὶ, publicatus à Lambecio & Combefisio,† qui vixit seculo XIII. ingerit etiam Hippolyti mentionem. Nam cum pag. 3. de Statua quadam Panormitana περιπετείᾳ, & miraculosa, verba faceret; addit αὕτη δὲ παρελήφθη ὑπὸ Χοσρόου τοῦ Περσῶν Τυράννου, καὶ ἔσω εἰς Περσίδα λατρευομένη εἰς τὸ νῦν, καθὼς ὁ Παραδείσιος διοικητὴς ἐκεῖσε κρατηθεὶς, καὶ ἐκφυγὼν δῆλα πεποίηκεν ἐν τῷ Χρονικῷ Ἱππολύτου, τὸ τρίτον δημοσιευόμενον, ζήτει τὴν ἱστορίαν ἐξαίσιον. *Sustulit illam Chosroes Tyrannus Persarum, hactenusque in Perside colitur, uti vivarii Præfectus illic captus, & fuga elapsus, declaravit in Hippolyti Chronico, quod tertio vulgatum est. Quare narrationem eximiam.* Sic Combefisius, sed minus recte. Non enim dicitur τῷ τρίτον δημοσιευομένῳ Χρονικῷ, sed δημοσιευόμενον. Deinde quid hoc sibi vellet, in Chronico Hippolyti jam tertium vulgato, cum apud Græcos nondum typis scripta vulgari & publicari possent. Sic ergo reddenda ista verba crediderim, & scribenda, τὸ τρίτον δημοσιευομένην ζήτει ἱστορίαν ἐξαίσιον. quære Historiam & narrationem jam tertio publicatam à Paradisio Rationali, ab Hippolyto, & à me. De eodem Hippolyto paulo post idem Demonstrator Chronicus: Εἰσὶν δὲ αἱ στῆλαι, αἱ μὲν τρεῖς (lege τέσσαρες) Κωνσταντίνου μεγάλου, καὶ Φαύστης, καὶ Ἰλαρίωνος, καὶ τοῦ παιδὸς τρίτου Κωνσταντίνου τοῦ ὁμωνύμου, ὃν Ἡρόδοτος, καὶ Ἱππόλυτος χρονογράφοι λέγουσιν ἀποκεφαλισθῆναι ὑπὸ τοῦ πατρός. †† ὃν καὶ λυπηθεὶς ὁ πατὴρ μετενόησε, καὶ ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῷ μ' ἡμέρας. ἐποίησε δὲ τὴν στήλην ἐξ ἀργύρου, τὴν δὲ κεφαλὴν μόνην, ἐκ χρυσίου πλέου, γράψας ἐν τῷ μετωπιδίῳ. Ο ΗΔΙΚΗΜΕΝΟΣ ΥΙΟΣ ΜΟΥ. *Sunt vero quatuor columnæ seu Statuæ Constantini Magni, Faustæ Uxoris, Hilarionis, & Crispi tertii filii Constantini, cui idem cum Patre nomen erat, quem dicunt Herodotus, & Hippolytus Chronographi, à Patre capite truncatum. Cujus & necis dolore affectus Pater, dies quadraginta eum luctu est prosecutus. Fecit autem statuam ex argento, verum caput ex auro puro, fronte inscriptum his verbis: Injuria affectus filius meus.* Ubi quædam de morte Crispi eruditis excutienda occurrunt, nec ab Eusebio, nec Sozomeno, nec Evagrio, nec Nicephoro, nec aliis veteribus usquam vel memorata, vel probata. Sed à Philostorgio Hæretico, ab Aurelio Victore, Ammiano Marcellino, Zosimo, Ethnicis, & Hieronymo, Orosio, Sidonio Apollinari, Idacio, Zonara, Suida, scriptorumque, priores vulgo sequentium turba, relata & memorata. Qua de re videantur doctissimus Gotofredus ad Philostorg. pag. 50. & Ezechiel Spanhemius vir dignitate Illustris, sed literis Illustrior, in notis eruditissimis ad Cæsares Juliani pag. 313.

† Lambecius Græce edidit ad calcem Codini Paris. 1685. fol. Combefisius Græce & Lat. cum notis in fasciculo rerum Constantinopolitanar. ibid. 1664. 4. Denique itidem Græce ac Lat. cum castigata passim versione & animadversionibus V.C. Anselmus Bandurius, lib. V. Antiquitatum Constantinopolitanar. Paris. 1711. fol.

†† Idem iisdem verbis narrat Georgius Codinus in Originibus Constantinopolitanis sub init. ἐν ᾧ εἰσι στῆλαι ἐννέα, ὧν αἱ μὲν ὑπάρχουσι Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου, τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Φαύστης, καὶ τοῦ πραιποσίτου Ἰλαρίωνος, καὶ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ Κρίσπου, ὃν Ἡρόδοτος (fortasse leg. Ἡρωδιανὸς) καὶ Ἱππόλυτος οἱ Χρονογράφοι λέγουσιν ἀποκεφαλισθῆναι παρὰ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου τοῦ ἰδίου πατρός.

Ex MS. Codice Græco 573. Bibliothecæ Vaticanæ cum Versione 1) EMANUELIS A SCHELSTRATE.

ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ ΤΟΥ ΘΗΒΑΙΟΥ

ἐκ τοῦ χρονικοῦ αὐτοῦ συντάγματος περὶ τῆς συγγενείας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ.

Ἐγένετο τοίνυν ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔτους ͵εφ.

Ἐπὶ Αὐγούστου βασιλέως γεγένηται ἐν σπηλαίῳ μηνὸς Δεκεμβρίου κε.

Ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Νῶε ἔτη ͵βσμβ.

Καὶ ἀπὸ τοῦ Νῶε ἕως τοῦ Ἀβραὰμ ἔτη ͵αρο.

Καὶ ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Μωσέως ἔτη υμδ.

Καὶ ἀπὸ Μωσέως ἕως Δαβὶδ, ἔτη φυθ.

Καὶ ἀπὸ Δαβὶδ ἕως τοῦ Χριστοῦ ἔτη ͵αμε, ἅμα ἔτη ͵εφ.

Ἀπὸ δὲ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ μέχρι τῆς τῶν μάγων παρουσίας ἔτη β.

Καὶ ἀπὸ τῆς εἰς Αἴγυπτον φυγαδείας μέχρι τῆς τελευτῆς Ἡρώδου υἱοῦ Ἀντιπάτρου ἔτη γ.

Παρῴκησαν ἐν Αἰγύπτῳ ἐν Ἡλιουπόλει τῇ κατὰ Μέμφιν ἔτη γ.

Ἀπὸ δὲ τῆς πρὸς Γαλιλαίαν εἰς τὰ ἴδια αὐτῶν ἐπανόδου μέχρι τῆς τελευτῆς Ἀρχελάου ἔτη ιθ.

Σὺν τῷ Ἀρχελάῳ τελευτᾷ καὶ Αὔγουστος ἔτη πη. βασιλεύσας ἔτη νς.

Ἀπὸ δὲ τελευτῆς Ἀρχελάου μέχρι βαπτίσματος τοῦ Χριστοῦ ἔτη γ. ὁμοῦ ἔτη λ.

Ἀπὸ δὲ τοῦ βαπτίσματος τοῦ Χριστοῦ μέχρι τῆς τοῦ Ζαχαρίου λιθοβολίας ἔτος α.

Ἀπὸ δὲ τῆς τελευτῆς τούτου μέχρι τῆς Ἰωάννου υἱοῦ αὐτοῦ τῆς ἐπὶ Ἡρώδου τοῦ νεωτέρου υἱοῦ Ἀρχελάου ἐν τῇ φρουρᾷ γεγονυίας ἔτος α.

Καὶ ἀπὸ τελευτῆς Ἰωάννου μέχρι τοῦ σωτηρίου πάθους μῆνας ς.

Ἔζησε γὰρ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς ἔτη λγ. τὰ μὲν λ. ὑποχωρῶν ἐν τοῖς ἐρήμοις, τὰ δὲ τρία βαπτίζων ἐν Ἰορδάνῃ, καὶ κηρύττων μετάνοιαν· ὡσαύτως καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τριάκοντα ἔτη ἐν τοῖς παιδικοῖς διῆξε.

Μετὰ δὲ τὸ βάπτισμα ἐπελέξατο τοὺς μαθητὰς κηρύσσειν τὴν αὐτοῦ βασιλείαν ἕως σταυροῦ ἔτη γ.

Ὅθεν οἱ ἐν Νικαίᾳ πατέρες * διετάξαντο, μὴ χειροτονεῖν πρεσβύτερον πρὸ ἐτῶν τριάκοντα, ἀρκετὸν εἰπόντες τῷ μαθητῇ τὸ τοῦ διδασκάλου, καὶ τῷ δούλῳ τὸ τοῦ κυρίου αὐτοῦ.

Ἀπὸ δὲ τοῦ σωτηρίου πάθους, καὶ τῆς ἀναλήψεως ἄχρι τῆς τοῦ Στεφάνου λιθοβολίας ἔτη ζ. καὶ ἀπὸ ταύτης μέχρι τοῦ φανέντος τῷ Σαύλῳ φωτὸς μῆνες ς.

HIPPOLYTI THEBANI

ex Commentario ejus Chronico de prosapia D. N. JESU CHRISTI.

INcarnatus igitur est a) Dominus noster Jesus Christus anno 5500.

Sub Augusto Imperatore natus est in spelunca mense Decemb. die 25.

Ab Adam usque ad Noe anni 2242.

Et à Noe usque ad Abraam anni 1170.

Et ab Abraam usque ad Moysem anni 444.

Et à Moyse usque ad David anni 599.

Et à David usque ad Christum anni 1045. simul anni 5500.

A Christi incarnatione b) autem usque ad magorum adventum anni duo.

Et à fuga in Ægyptum usque ad mortem Herodis, filii Antipatri anni tres.

Habitarunt in Ægypto Heliopoli juxta Memphin annis 3.

A regressu verò ipsorum ad propria in Galilæam, usque ad mortem Archelai anni c) 19.

Cum Archelao moritur & Augustus anno 88. regni 56.

A morte vero Archelai d) usque ad Baptismum Christi an. 3. Simul an. 30.

A Baptismate autem Christi usque ad lapidationem Zachariæ an. unus.

A morte vero Zachariæ e) usque ad Ioannis filii ipsius mortem, sub Herode juniore Archelai filio in carcere patratam, annus unus.

Et à morte Ioannis usque ad salvificam passionem menses 6.

Vixit enim Ioannes Baptista annis 33. f) triginta quidem in eremo; tribus vero annis baptizavit in Iordane prædicans pœnitentiam. Sicque Dominus noster Iesus Christus triginta annis in juventute vixit.

Post baptismum vero elegit discipulos ut prædicarent regnum suum, usque ad crucem annis 3.

Unde Patres in Nicæna Synodo statuerunt, ut non ordinarentur Presbyteri ante triginta annos, dixeruntque sufficere discipulo, ut sit sicut magister; & servo, ut sit sicut Dominus ejus.

A salvifica verò passione, & ascensione, usque ad Stephani lapidationem anni 7. & ab illa usque ad lucem, quæ Paulo apparuit, menses sex.

Καὶ

1) Vir doctissimus Emanuel à Schelstrate hæc Hippolyti Thebani apospasmatia vulgavit Romæ A. 1692. fol. in antiquitate Ecclesiæ, dissertationibus, monimentis ac notis illustrata Tom. I. pag. 510. seq.

a) Hæc omnia desunt in editione Canisii, usque ad hæc verba: *A Christi Incarnatione*. At eadem ex Codice Cæsareo publicaverat Lambecius T.V. p. 235.

b) Hic incipit fragmentum Hippolyti Thebani à Canisio editum, sed plerisque in locis interpolatum, ut illud cum hac nostra editione conferenti facile constabit.

c) Legit Canisius θ. anni 9. quæ lectio erronea est, & ex ipso textu refelli potest.

d) Hæc omnino aliter habentur apud Canisium.

e) Hic nonnulla alia interferuntur apud Canisium.

f) Legit Canisius λς. seu 36. sed erronee, non enim vixit ultra 33. annos, unde nostra lectio retinenda.

* Hunc locum ex Hippolyti Chronico laudant Chronographus Græcus MS. apud Allatium, Tyrrianus ad lib. 8. Constitut. Apostol. & Allatius p. 50. de ætate & interstitiis ordinum apud Græcos, sed aliis fere verbis.

Καὶ ἀπὸ βαπτίσματος καὶ κηρύγματος Παύλου μέχρι ἀναλήψεως τῆς δεσποίνης ἡμῶν τῆς ὑπεραμώμου ἔτη τρία. ὁμοῦ ἔτη μδ.

Ἔζησε γὰρ σὺν τῇ ἀνθρωπότητι ἡ πάναγνος θεοτόκος ἐν τῷ ναῷ ἔτη ιδ. ἐν τῷ οἴκῳ Ἰωσὴφ μῆνας δ. καὶ εὐηγγελίσθη, καὶ συλλαβοῦσα ἔτεκε τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· ὁμοῦ ἔτη ιε.

Ἀπὸ δὲ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ ἔζησεν ἔτη λγ.

Ἕως ἀναλήψεως τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ οἴκῳ Ἰωάννου ἔτη ια.

Ὡς εἶναι τὰ πάντα αὐτῆς ἔτη νθ.

Οὗτος δέ ἐστιν Ἰωάννης, ὃν ἠγάπα ὁ Χριστὸς, ὁ παρθένος, καὶ εὐαγγελιστὴς, ὅστις ἔμενεν ἐν Ἱεροσολύμοις τὴν τῶν ἐκκλησιῶν μητέρα εἰς τὴν αὐτοῦ οἰκίαν, εἰς ἣν ἔφυγον οἱ Ἀπόστολοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων.

Ἐκεῖ ἡτοιμάσθη καὶ τὸ πάσχα, ἐκεῖ καὶ τὸ πρῶτον μυστήριον ἐτελέσθη τοῖς μαθηταῖς, ἐκεῖ ἐφάνη αὐτοῖς καὶ ὁ κύριος μετὰ τὴν ἀνάστασιν. ἐκεῖ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατῆλθε τοῖς μαθηταῖς. ἐκεῖ καὶ τὸν Θωμᾶν i) ἔδειξε τοὺς τύπους τῶν ἥλων. ἐκεῖ πρῶτον ἐπίσκοπον ἐχειροτόνησαν οἱ Ἀπόστολοι τὸν υἱὸν Ἰωσὴφ τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου, οὐ τὸν υἱὸν Ζεβεδαίου τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννου· ὁ γὰρ Ζεβεδαῖος ἰδιοναύκληρος * λέγεται, τῶν δὲ ἐν Γαλιλαίᾳ ἐπισήμων ἀνδρῶν πρῶτος ἦν.

Μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν k) Ἰωάννης τὴν ἐν Γαλιλαίᾳ κτῆσιν τοῦ πατρὸς ἀπέδοτο, καὶ ἐκτήσατο ἐν Ἱεροσολύμοις, ὅθεν ὡς λέγει περὶ αὐτοῦ τὸ, ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ.

Οὗτος ἐδέξατο τὴν παναγίαν θεοτόκον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ μέχρι τῆς ἀναστάσεως αὐτῆς καὶ μετὰ τοῦτο κηρύξας τὸν λόγον καὶ αὐτὸς ἀνελήφθη.

Ἰάκωβος δὲ ὁ γεγονὼς πρῶτος ἐπίσκοπος Ἱερουσαλὴμ, ἀδελφὸς μὲν τοῦ κυρίου κατὰ σάρκα λέγεται εἶναι, υἱὸς δὲ τοῦ τέκτονος Ἰωσὴφ ἐκ τῆς βιωτικῆς αὐτοῦ γυναικός. τέσσαρας γὰρ ἔσχεν υἱοὺς ὁ Ἰωσὴφ Ἰάκωβον, Σίμωνα, Ἰούδαν, καὶ Ἰωσὴφ, καὶ β θυγατέρας τὴν Ἐσθὴρ, καὶ τὴν Μάρθαν ἐκ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Σαλώμης, θυγατρὸς Ἀγγαίου τοῦ ἀδελφοῦ Ζαχαρίου, τοῦ πατρὸς Ἰωάννου, υἱοῦ Βαραχίου, υἱοῦ Ἀβία τοῦ ἱερέως.

Καὶ τότε ἐχήρευσεν Ἰωσὴφ, ὡς εἶναι δὲ τὸν Βαπτιστὴν Ἰωάννην καὶ τὴν Σαλώμην ἀδελφῶν τέκνα

Et à Pauli baptiſmate ac prædicatione usque ad Dominæ noſtræ perquam immaculatæ aſſumptionem ſunt anni tres. Simul anni 44.

Vixit enim inter homines puriſſima Deipara in templo annis 14. in domo Ioſeph menſibus 4. & annuntiatio ei facta eſt, & concepit, peperitque Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ſimul annis 15.

Ab incarnatione vero Chriſti vixit annos 33.

Vſque ad aſſumptionem g) Chriſti in domo Joannis anni 11.

Ita ut omnes ejus anni ſint 59.

Porrò hic eſt Joannes, quem diligebat Chriſtus, fuitque virgo & Euangeliſta. Manſit Hieroſolymis in domo ſua Eccleſiarum matre, ad quam confugerunt Apoſtoli propter metum Iudæorum.

h) Ibi præparatum fuit & Paſcha: ibi primò myſterium diſcipulis traditum fuit: ibi poſt reſurrectionem Dominus illis apparuit: ibi Spiritus Sanctus illapſus eſt diſcipulis: ibi Thomæ oſtendit typos clavorum: ibi Apoſtoli in primum Epiſcopum ordinarunt filium Joſephi fratrem Domini, non filium Zebedæi fratrem Joannis, Zebedæus enim propriam nauem habens appellatur, & præcipuorum, qui in Galilæa erant, virorum fuit primus.

Poſt mortem verò (Zebedæi) Joannes patris ſui hæreditatem diſtraxit in Galilæa, l) & Hieroſolymis domicilium comparauit, unde ut dicitur de ipſo, m) Erat notus Pontifici.

Hic recepit ſanctiſſimam Dei param in domum ſuam uſque ad reſurrectionem ipſius, & poſtea cum prædicaſſet verbum, & ipſe aſſumptus eſt. n)

Jacobus o) autem factus primus Epiſcopus Ieroſolymitanus, frater quidem Domini ſecundùm carnem eſſe dicitur, filius verò fabri Joſephi ex carnali uxore ejus. Quatuor enim filios habuit Joſeph, Jacobum, Simonem, Iudam, & Ioſeph: & duas filias Eſther & Martham ex uxore ſua Salome, quæ fuit filia Aggæi fratris Zachariæ, patris Ioannis, filii Barachiæ, filii Abiæ Sacerdotis. p)

Et tuncquidem viduus erat Ioſeph: adeò ut Ioannes Baptiſta & Salome ſint fratrum

Mmmm 2 ἀρε-

g) Aliter hæc habet Caniſius ita legens: καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ κυρίου, ἔζησεν σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐν τῷ οἴκῳ Ἰωάννου τοῦ εὐαγγελιστοῦ ἔτι ια. *Et poſt Domini aſſumptionem cum diſcipulis ejus vixit in domo Ioannis Evangeliſtæ annis* 11. Quæ lectio genuina eſt, & confirmat ſententiam Apollonii, quod Apoſtoli poſt reſurrectionem Chriſti 12. annis in Iudæa permanſerint. Vide Joh. Pearſonii lectiones in Acta Apoſtolor. p. 62.

h) Hæc omnia mirum in modum interpolata ſunt apud Caniſium, qui multo plura refert, quam hic habentur. Refert enim Apoſtolos ibi à Domino ipſo tonſuram accepiſſe & in clerum aſcitos fuiſſe, quorum ne quidem verbum in hac noſtra editione.

i) τῷ Θωμᾷ.

* Matth. IV, 21.

k) Lege Ζεβεδαίου Ἰωάννης.

l) Hæc non habentur apud Caniſium, quæ tamen notanda ſunt, multa enim nos docent.

m) Joh. XVIII, 16.

n) Caniſius habet, Ioannem Epheſi in Aſia obdormiſſe in Domino, quod traditioni Eccleſiæ magis congruit.

o) Caniſius habet de Iacobo, quod eum Chriſtus & Apoſtoli in Epiſcopum ordinarunt, cum tamen poſt Chriſti mortem Epiſcopus ordinatus ſit à duobus vel tribus Apoſtolis.

p) Hic multa variant apud Caniſium.

ἀῤῥενικῶν· ὁ γὰρ Ἀγγαῖος υἱὸς Βαραχίου θεῖος ἦν Ἰωάννου· ὁμοίως καὶ Ζαχαρίας ἀδελφὸς Ἀγγαίου θεῖος Σαλώμης τῆς γυναικὸς Ἰωσὴφ τοῦ τέκτονος. Αἱ δὲ τῆς ἁγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου ἀπὸ Βηθλεὲμ τρεῖς ἦσαν ἀδελφαὶ ἀπὸ Βηθλεὲμ θυγατέρες Ματθὰν τοῦ ἱερέως καὶ Μαρίας τῆς αὐτοῦ γαμετῆς ἐπὶ τῆς βασιλείας Κλεοπάτρας, καὶ Σωπάρος τοῦ Πέρσου πρὸ τῆς βασιλείας Ἡρώδου τοῦ Ἀντιπάτρου· ὄνομα τῇ πρώτῃ Μαρία· τῇ δὲ β´ Σωβὴ, καὶ τῇ τρίτῃ Ἄννα. Ἐγήματο οὖν ἡ πρώτη ἐν Βηθλεὲμ, καὶ ἔτεκε Σαλώμην τὴν Μαῖαν, ἡ δὲ β´ ὁμοίως ἐν Βηθλεὲμ, καὶ ἔτεκε τὴν Ἐλισάβετ. Καὶ ἡ τρίτη εἰς γῆν τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐγέννησε Μαρίαν τὴν Θεοτόκον· ὡς εἶναι τήν τε Σαλώμην τὴν Μαῖαν, καὶ τὴν Ἐλισάβετ, καὶ τὴν ἁγίαν Θεοτόκον θυγατέρας ἀδελφῶν τριῶν θηλειῶν· ἐντεῦθεν ἦν ὁ Βαπτιστὴς Ἰωάννης καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἀνεψιοί· υἱὸς δὲ τοῦ Ἰωσὴφ λέγεται ὁ Χριστὸς ἔκ τε τῆς συναναστροφῆς τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας Ἀγγαίου ἀδελφοῦ Ζαχαρίου τοῦ ἱερέως τῶν υἱῶν Βαραχίου.

germanorum liberi. Aggæus enim Barachiæ filius erat patruus Ioannis. Similiter & Zacharias frater Aggæi patruus Salomes uxoris Josephi fabri. Erant porrò sanctæ Dominæ nostræ Deiparæ ex Bethleem tres sorores à Bethleem filiæ Mathan Sacerdotis, & Mariæ uxoris ejus regnante Cleopatra & Sopare Persa ante regnum Herodis Antipatri. Primæ nomen erat Maria; secundæ verò Sobe; tertiæ autem Anna. Nupsit igitur prima in Bethleem, & genuit Salomen obstetricem. Secunda autem similiter in Bethleem, & genuit Elisabeth: & tertia in terra Galilææ, & genuit Mariam matrem Dei. Quare Salome obstetrix, Elisabeth, & sancta Deipara sunt trium sororum filiæ: atque hinc Ioannes Baptista & Dominus noster erant consobrini. Christus verò filius Iosephi dicitur, tum quòd una cum filiis suis eum nutriebat, & tum quòd erat ex cognatione Aggæi fratris Zachariæ sacerdotis filiorum Barachiæ.

Hæc postrema ex Hippolyto Thebano Nicephorus Callistus retulit in loco quæ habes supra p. 43. Petrus vero Lambecius ex Codice Cæsareo ita exhibet lib. 3. p. 46.

(a) ἹΠΠΟΛΎΤΟΥ ΘΗΒΑΊΟΥ ἘΚ ΤΟΥ͂ ΧΡΟΝΙΚΟΥ͂ (b) ΣΥΝΓΡΆΜΜΑΤΟΣ.

Ἰάκωβος, ὁ γεγονὼς Ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων, ἀδελφὸς τοῦ κυρίου ἐλογίζετο κατὰ σάρκα εἶναι, υἱὸς δὲ τοῦ τέκτονος Ἰωσὴφ ἐκ τῆς βιωτικῆς αὐτοῦ γυναικὸς, ἀδελφὸς δὲ Σίμωνος καὶ Ἰούδα καὶ Ἰωσῆ· Τέσσαρας γὰρ υἱοὺς ἔσχεν Ἰωσὴφ, καὶ θυγατέρας δύο τὴν Ἐσθὴρ καὶ τὴν (c) Θάμαρ ἐκ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Σαλώμης, θυγατρὸς Ἀγγαίου, ἀδελφοῦ Ζαχαρίου πατρὸς Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ υἱοῦ Βαραχίου, τοῦ υἱοῦ Ἀβιὰ τοῦ ἱερέως· καὶ τότε ἐχήρευσεν Ἰωσήφ. (d) ἐκ τοῦ εἶναι τὴν Σαλώμην καὶ τὸν βαπτιστὴν Ἰωάννην ἀδελφῶν τέκνα ἀῤῥενικῶν. ὁ γὰρ Ἀγγαῖος υἱὸς Βαραχίου θεῖος ἦν Ἰωάννου· ὁμοίως δὲ καὶ Ζαχαρίας, ὁ ἀδελφὸς Ἀγγαίου, θεῖος ἦν Σαλώμης τῆς γυναικὸς Ἰωσήφ. Σαλώμη δὲ ἡ μαῖα ἦν ἀπὸ Βηθλεὲμ, ἀνεψιὰ καὶ αὐτὴ τῆς Ἐλισάβετ τυγχάνουσα καὶ τῆς ἁγίας παρθένου Μαρίας. (e) τρεῖς γὰρ ἦσαν ἀδελφαὶ ἐκ Βηθλεὲμ, θυγατέρες οὖσαι Ματθὰν τοῦ ἱερέως καὶ Μαρίας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς βασιλείας Κλεοπάτρας, πρὸ τῆς βασιλείας Ἡρώδου υἱοῦ Ἀντιπάτρου. ὄνομα τῇ πρώτῃ Μαρία, καὶ τῇ δευτέρᾳ (f) Σοβὴ, καὶ τῇ τρίτῃ Ἄννα. τούτων αἱ μὲν δύο συνεζεύχθησαν ἀνδράσιν ἐν Βηθλεὲμ, ἡ δὲ τρίτη ἐν τῇ γῇ τῆς Γαλιλαίας ἀνδρὶ ζευχθεῖσα, καὶ ἔτεκον αἱ δύο ἐν Βηθλεὲμ, ἡ μὲν πρώτη τὴν Σαλώμην τὴν μαῖαν, ἡ δὲ δευτέρα τὴν Ἐλισάβετ· ἡ δὲ τρίτη, ἡ ἐν τῇ γῇ τῆς Γαλιλαίας, καὶ αὐτὴ συνζευχθεῖσα ἀνδρὶ, ἔτεκε καὶ αὐτὴ τὴν Θεοτόκον Μαρίαν ἐν Βηθλεὲμ, ὡς τε εἶναι τὴν Σαλώμην τὴν μαῖαν, καὶ τὴν Ἐλισάβετ, καὶ τὴν ἁγίαν Θεοτόκον, θυγατέρας τριῶν ἀδελφῶν θηλειῶν· (g) τὸν δὲ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν ἀληθινὴν τῆς σαρκὸς συγγένειαν ἐξάδελφον τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, ὅσον ἐκ τῆς Ἐλισάβετ, κατὰ δὲ τὸ λέγεσθαι τοὺς υἱοὺς Ἰωσὴφ ἀδελφοθέους τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ προδρόμου δὲ καὶ βαπτιστοῦ Ἰω-

(a) *Titulus hic scriptus ibi est* majusculis literis aureis. Hippolyti istud fragmentum præfixum Evangelio S. Lucæ in Codice Bibl. Cæsareæ insigni Græco quatuor Evangelistarum scholia variorum auctorum habente adjuncta.

(b) *In aliis* duobus Augustiss. Bibliothecæ Cæsareæ *Codicibus MStis Græcis, ut & in impressâ editione* Canisianâ *pro* Συγγράμματος *legitur* Συντάγματος.

(c) *Sic quoque legitur apud* Nicephorum *Hist. Eccl. lib. 2. cap. 3. In* Canisiana *autem editione pro* Θάμαρ *perperam legitur* Μάρθαν.

(d) *Apud* Nicephorum *& in editione* Canisiana *legitur* ὡς εἶναι.

(e) *Hic ex* Nicephori *supra citato loco, ut & ex* Canisii *& Sambuci editionibus inferenda sunt hæc verba:* ὡς δηλοῖ τὸ κατὰ Λουκᾶν ἅγιον Εὐαγγέλιον ἐν τῷ, καὶ ἰδοὺ Ἐλισάβετ ἡ συγγενής σου. *Sine dubio enim propter hæc verba Fragmentum illud* Hippolyti, Evangelio S. Lucæ *in hoc Codice MSto præfixum est.*

(f) *Vel* Σοβὴ *aut* Σωβὴ, *uti legitur apud* Nicephorum *& in Codice Græco, ex quo* Sambuci *versio latina prodiit. Corrigenda autem est editio* Canisii; *utpote ubi perperam legitur* Σωμαὶ.

(g) *Hæc longe aliter leguntur apud* Nicephorum *& in editionibus* Sambuci *&* Canisii.

τοῦ Ἰωάννου ἀνεψιὸν, ὡς ἔσης τῆς Σαλώμης τῆς γυναικὸς Ἰωσὴφ ἐξαδέλφου Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.

Aliud fragmentum Hippolyti Thebani *ex eodem Cæsareo & ex alio MS. Codice Græco Urbino-Vaticano ante 600. annos sub Alexio Comneno CPoli, ut ex ejusdem imagine libro præfixa apparet, conscripto.*

Ἐτρέσκομεν b) δὲ παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ ὡς ἐν τῷ ἑξ καὶ δεκάτῳ χρόνῳ τῆς ζωῆς αὐτῆς ἡ παναγία δέσποινα Θεοτόκος τὸν Σωτῆρα καὶ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγέννησεν. ἐβαπτίσθη δὲ παρὰ Πέτρου καὶ Ἰωάννου τῶν Ἀποστόλων, αὐτοὺς δὲ τούτους ἐβάπτισεν ὁ Χριστός. Ἔζησε δὲ μετὰ τὸ σωτήριον πάθος ἡ Θεοτόκος ἔτη ια'. ὁ δὲ τῆς ζωῆς αὐτῆς ἅπας χρόνος i) εἷς καὶ ἑξήκοντα. Ἐβίωσε δὲ καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος μέχρι Δομετίου k) Βασιλέως Ῥωμαίων, ὡς ἐκ τούτου εἶναι τὸν ἅπαντα τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον δέκα πρὸς ἑκατόν.

INvenimus autem in divina Scriptura, qvod decimo sexto anno ætatis suæ sanctissima Domina Deipara Salvatorem & Dominum nostrum JEsum CHristum pepererit: baptizata vero sit à Petro, & Joanne Apostolis, ipsos autem baptizarit Christus. Vixit vero post salvificam Passionem Deipara annos XI. fueruntqve omnes totius vitæ ejus anni sexaginta unus. Vixit autem & Divus Joannes Theologus usq; ad Domitianum Imperatorem Romanorum, adeo ut omne vitæ ejus tempus sit centum & decem annorum.

Nota EMANUELIS A SCHELSTRATE.

SIc finit fragmentum in præstantissimo Codice Urbino-Vaticano, qvamvis in MS. Codice Cæsareo addatur: μετὰ τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ ἔζησεν ἔτη κ'. *Post passionem Christi vixit annos* 20. qvod ab amanuensi additum puto, uti & addita sunt tam multa in editione Canisii, in qva omissis omnibus, qvæ in hoc Fragmento continentur, seqventia leguntur: *Nascitur itaque Dominus noster JEsus Christus ex Tribu Juda, & ex semine David secundum carnem diebus postremis* 6000. *a creatione mundi, &c.* Qvæ verba non solum desunt in Codicibus Bibliothecæ Vaticanæ, sed ipsius Hippolyti Thebani textui repugnant. Ut enim patet ex primo fragmento, Hippolytus ab Adam usq; ad Christum solummodo annos 5500. computat. Omitto alia, qvæ apud Canisium perpetuo discrepant ab Hippolyti chronologia, cum supradicta sufficere debeant ad judicium de editione Canisii ferendum. Interpolatum nimirum apud ipsum est Hippolyti opusculum, neq; certi qvidpiam de ætate ejus statui potest ex mentione Metaphrastis, qvæ in editione Canisii reperitur, qvia in Codicibus Vaticanis nusqvam comparet. Certe Suidas hujus Hippolyti non meminit, & rara apud alios scriptores extat ejus memoria, qvamvis ex MS. Codice Urbino-Vaticano, qvam ætate Alexii Comneni ante sexcentos ferme annos conscriptum fuisse, ex ejusdem Alexii Imagine Codici præfixa constat, certo statui possit, Hippolytum Thebanum ante tempora illa vixisse. Lambecius in Commentariis de Bibliotheca Cæsarea eum sæculo post Christum decimo floruisse statuit.

Ex eodem M S. Codice Græco Bibliotheca Urbino-Vaticana, in quo post allatum Hippolyti Thebani fragmentum sequitur aliud incerto nobis auctore conscriptum.

Χρονικὸν τὸ κατὰ σάρκα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν.

Ἐτέχθη ἐκ τῆς θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας ὁ Κύριος ἡμῶν τῷ τρίτῳ ἔτει τῆς ἑκατοστῆς ἐνενηκοστῆς δ'. ὀλυμπιάδος. τοῦτο δὲ ἦν μβ' ἔτος τῆς βασιλείας Αὐγούστου, λβ' δὲ τῆς βασιλείας Ἡρώδου τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἐβασίλευσε δὲ Αὔγουστος ἔτη νς'. Ἡρώδης δὲ ἔτη λζ.

Οὐκοῦν τελευτήσαντος Ἡρώδου ἓξ ἐτῶν ὑπῆρχε τὸ κατὰ σάρκα ὁ κύριος ἡμῶν. Ἐβασίλευσε δὲ μετὰ Ἡρώδην Ἀρχέλαος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη θ. καὶ ἐξορίζεται εἰς Γαλλίας, καὶ βασιλεύει Ἀντίπας ὁ καὶ Ἡρώδης, υἱὸς καὶ αὐτὸς ὑπάρχων Ἡρώδου τοῦ Ἀντιπάτρου. Τελευτῶντος δὲ τοῦ Αὐγούστου, ἐξορισθέντος δὲ τοῦ Ἀρχελάου ιε ἐτῶν εὑρέθη τὸ κατὰ σάρκα ὁ κύριος. Διαδέχεται δὲ Τιβέριος μὲν τὸν Αὔγουστον, Ἀντίπας δὲ ὁ καὶ Ἡρώδης τὸν Ἀρχέλαον. Εὑρίσκονται

Chronicon de Incarnatione Domini nostri JEsu Christi magni Dei, & Salvatoris nostri.

NAtus est Dominus noster ex Deipara & semper Virgine Maria, anno tertio centesimæ nonagesimæ qvartæ Olympiadis. *l*) Id vero erat 42. anno Augusti Imperatoris regni vero Herodis Antipatri 32. Regnavit autem Augustus annis 56. Herodes vero 37.

Igitur mortuus est Herodes qvando Dominus noster sex annos habebat in carne. Regnavit vero post Herodem Archelaus filius ejus an. 9. & missus est in exilium in Galliam, & regnavit Antipas filius & ipse Herodis Antipatri. Mortuo vero Augusto, & Archelao in exilium misso, habebat Christus ab incarnatione annos 15. *m*) Augusto vero successit Tiberius, Antipas autem filius qvoqve Herodis successit Archelao. Reperiuntur

δὲ συναρξάμενος βασιλεύειν τῶν μὲν Ῥωμαίων Τι-

b) *Quæ deinceps sequuntur de vita & obitu* Beatissimæ Virginis Deiparæ & S Joannis Evangelistæ, *ea desunt apud* Nicephorum *& in editionibus* Sambuei ac Canisii.

i) *Ita ibi manifeste scriptum est, nempe* εἷς καὶ ἑξήκοντα, *non autem, ut apud* Nicephorum *lib.* 1. *cap.* 3. *& in editionibus* Sambuei ac Canisii, *legitur*, νθ'. *hoc est*, qvinqvaginta novem; *vel, ut* Epiphanius presbyter *apud Card.* Baronium *Annal. Eccles. Tom. I. in actis anni Christi* 48. *num.* v. *ex eodem* Hippolyto *asserit* νζ, *hoc est*, qvinqvaginta septem. *Quomodo autem hæc sint concilianda, viderint alii commodiori loco ac tempore.* Petrus Lambecius.

k) Δομετιανοῦ. D. Hieronymus affirmat, eum post obitum Domitiani sediisse ex Pathmo Ephesum, ibiqve Ecclesiam rexisse usqve ad Trajani tempora.

l) Annus tertius Olympiadis 194. & annus Augusti 42. planè concinunt iis, qvæ tradit Card. Baronius de anno nativitatis Christi, sed annus Herodis 32. favet Chronotaxi nostræ; qvi annus cum anno 4. Olympiadis 193. & anno Augusti 39. concidit. *Em. Schelstrate.* m) Hæc à vera Chronologia deflectunt. *id.*

βίβλος, τῶν δὲ Ἰουδαίων Ἀντίπας ὁ καὶ Ἡρώδου, ὡς εἴρηται. Τὸ πρῶτον τοίνυν ἔτος τῆς βασιλείας Τιβερίου τε καὶ Ἡρώδου ἐξ καὶ δέκατον ἔτος ἦν τοῦ κυρίου κατὰ σάρκα. Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων πέντε καὶ δεκάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Τιβερίου, τριάκοντα ἐτῶν ὢν κατὰ σάρκα ὁ κύριος, ἐπὶ τῷ Ἰωάννου ἔρχεται βαπτίσματι, καὶ τοῦ θείου κηρύγματος ἄρχεται, κατὰ φησὶ Λουκᾶς ὁ θειότατος. n) τῷ δὲ ἐννέα καὶ δεκάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Τιβερίου ὁ θεῖος σταυρὸς καὶ ἡ ζωοποιὸς ἀνάστασις γέγονε. Ἀντίπας δὲ οὗτος ὁ τοῦ Ἡρώδου κδ ἔτει ἐβασίλευσε. πρόδηλος τοίνυν οὗτος ἐστιν Ἡρώδης o) ὁ τὸν πρόδρομον ἀνελών, καὶ ἐπὶ τοῦ θείου πάθους ἐν Ἱεροσολύμοις εὑρεθεὶς καὶ ἀνακρίνας τὸν κύριον. καὶ ἕτερα δὲ πέντε ἔτη μετὰ τὴν ζωοποιὸν ἀνάστασιν ἐβασίλευσε, καὶ ἐξορίζεται σὺν τῇ Ἡρωδιάδῃ εἰς Βιένναν. Ἐβασίλευσε δὲ μετ' αὐτὸν Ἀγρίππας ὁ καὶ Ἡρώδου, υἱὸς Ἀριστοβούλου τοῦ ἐκ Μαριάμνης υἱοῦ Ἡρώδου τοῦ πρώτου. Οὗτος δέ ἐστιν Ἀγρίππας ὁ καὶ Ἡρώδης p) ὁ ἀνελὼν τὸν Ζεβεδαίου Ἰακώβ, Πέτρον τὸν κορυφαῖον Ἀποστόλων πρὸς χάριν Ἰουδαίων ἀνελεῖν θελήσας. Ἐβασίλευσε δὲ καὶ οὗτος ἔτη ἑπτά, καὶ μετ' αὐτὸν ἐβασίλευσεν ὁ δεύτερος, ἐφ' οὗ ὁ Παῦλος q) ἐν Καισαρείᾳ ἐκρίνετο παρὰ τῷ Φήστῳ, ἔτει κϛ.

igitur simul regnasse, super Romanos qvidem Tiberius, super Judæos vero Herodis filius Antipas, uti dictum est. Primus annus regni Tiberii, & Herodis rep[...]itur fuisse decimus sextus annus Christi a[b] incarnatione ejus. His vero ita se habentib[us], anno regni Tiberii decimo qvinto Dominus habebat ab incarnatione annos 30. qvando venit ad baptisma Joannis, & cœpit divinã prædicationem, ut ait divinissimus Lucas. n) Regni vero Tiberii anno 19. Divina crucifixo, & vivifica resurrectio facta est. Antipas vero ille Herodis filius regnavit annis 24. Certum proinde est, qvod hic Herodes o) Præcursorem occiderit, & tempore divinæ passionis in Jerusalem existens judicarit Dominum; & post vivificam Resurrectionẽ regnavit aliis qvinqve annis, & in exilium missus sit cum Herodiade in Viennam. Regnavit vero post ipsum Agrippa, qvi & Herodis, filius Aristobuli ex Mariamne primi Herodis filii. Hic autem Agrippa, qvi & Herodes, p) occidit Jacobũ Zebedæi, Petrum vero Apostolorum Coryphæum voluit occidere, ut gratificaretur Judæis. Porro & ille regnavit septem annis, & post ipsum regnavit alter Agrippa, sub qvo Paulus q) in Cæsarea judicatus est à Festo anno 26.

Καὶ μετὰ ταῦτα Τίτος ἐπόρθησε τὰ Ἱεροσόλυμα, συναγάγονται δὲ ἔτη μ' ἀπὸ τοῦ σωτηρίου πάθους ἕως τῆς ἁλώσεως Ἱεροσολύμων. τοὺς δὲ ἀναιρεθέντας διαγράφουσιν τινες εἰς τριακοσίους μυριάδας. ἐκράτησε δὲ ἡ πολιορκία αὐτῆς ἔτη β'. ὡς τε τὰ τέκνα αὐτῶν φαγεῖν ἀπὸ τῆς βίας.

Et post hæc Titus expugnavit Jerosolymam: simul autem sumpti sunt anni 40. à passione Salvatoris usq; ad capturam Jerosolymorum. Qvidam vero scribunt, in ea occubisse ad trecentas myriadas: duravit vero obsidio illius, annis duobus, ita ut infantes suos præ fame manducaverint.

*Aliud fragmentum * è Codice MS. Taurinensi, de tempore quo SS. Evangelistæ Evangelia sua condiderunt.*

Ἰστέον ὅτι τὸ κατὰ Ματθαῖον ἅγιον Εὐαγγέλιον ἐγράφη εἰς Παλαιστίνην, μετὰ ὀκτὼ ἔτη τῆς ἀναλήψεως ἑβραϊστί. τὸ κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιον ἐγράφη ῥωμαϊστὶ ἐν ῥώμῃ μετὰ δώδεκα ἔτη τῆς ἀναλήψεως. Τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον ἐγράφη ἑλληνιστὶ εἰς Ἀλεξάνδρειαν τὴν μεγάλην, μετὰ δεκαπέντε ἔτη τῆς ἀναλήψεως. Τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον ἐγράφη ἑλληνιστὶ ἐν Πάτμῳ νήσῳ μετὰ τριάκοντα δύο ἔτη τῆς ἀναλήψεως.

* Debes hoc præclarissimo Viro Christophoro Matthæo Pfaffio.

SCire juvat qvod sanctum *Matthæi* Evangeliũ scriptũ est in Palæstina Hebraice, octavo post CHristi assumptionem anno. *Marci* Evangelium Latine scriptum est Romæ anno post assumptionem duodecimo. *Lucæ* Evangelium scriptum est Græce in Magna Alexandria anno decimo qvinto post assumtionem. Evangelium *Johannis* scriptum Græce est in Patmo Insula anno post assumtionem trigesimo secundo.

HIPPOLYTI THEBANI a) FRAGMENTUM

qvale ex Codice MS. Bavarico edidit Latineqve vertit

HENRICUS CANISIUS T. 3. Lectionum Antiqvar.

Ex Hippolyti Thebani, b) *Chronico commentario.*

A CHristi nativitate usqve ad Magorum præsentiam, anni sunt duo. Et à fuga in Ægyptum, usq; ad mortem Herodis filii Antipatri, anni tres, dies qvinqve. Habitarunt autem in Ægypto Heliopoli, qvæ ad Memphin, Joseph & Maria cum JEsu, annis tribus, dies 20. Post ipsorum vero regressum, ut in Galilæa habitarent; usq; ad mortem Archelai, anni sunt 9. dies 17. una cum Archelao Augustus qvoq; moritur. Vixit vero annis 88. & imperavit annis 56. Ab Archelai porro morte, usq; CHristi baptismum, qvem à Joanne in Jordane accepit, anni sunt 36. dies 30. A baptismo, usq; ad Zachariæ lapidationem annus 1. Interea enim, dum sacris ipse operatur de more, lapidibus jactis, & in ca-

n) Luc. III. 1. 23. o) Matth. XIV. 10. Luc. XXIII. 7. p) Actor. XII. 2. q) Act. XXVI.

a) Hippolyti Thebani, qvem nunc luce donamus, meminit Epitome Gesneriana Bibliothecæ his verbis: *Hippolyti Thebani de cognatione Christi lucubratiuncula ex opere ejus Chronico decerpta, Græce exstat Romæ in Bibliotheca Vaticana.* Ibidem eadem Epitome. *Hippolytus Thebanus conscripsit Chronicon, ex quo Joannes Sambucus desumpsit & tractavit libellum de ortu & cognatione Virginis Mariæ.* Prior inscriptio non multum abit à titulo codicis Bavarici, qui nos usi, suspicionemqve movet, non tam esse opus integrum, qvam integri operis fragmentum & ἀποσπασμάτιον, qvod & ipse brevitas credere suadet, & Turrianus, qvi, ut dicemus, Hippolytum vidit, fragmentum appellat. Citatur Hippolytus à Glyca 3. part. Annalium, & à Francisco Turriano in Apologia pro domo Lauretana adversus Calumnias Vergerii. Recitat ex eodem nonnulla Nicephorus Callistus, lib. 2. Histor. Ecclesiast. c. 3. Sed fallitur, ut & recentiores eum illo, qvando qvæ sunt Hippolyti Thebani, tribuunt Hippolyto Portuensi Episc. scriptori valde vetusto; (de qvo vide Trithemium de scriptoribus Ecclesiastic. & Baron. in Martyrolog.) cum Hippolytus noster vixerit post tempora Simeonis Metaphrastæ; qvi Sanctorum Historias aliqvot voluminibus collegit. Hunc enim Simeonem citat iste Hippolytus. Qvocirca tuere necesse est suspicionem Epitomes Gesnerianæ, suspicantis hunc nostrum Hippolytum esse illum, cujus S. Hieron. in libro de viris illustribus meminit. *H. Canisius.*

Porro de veritate Chronologiæ, qvam Hippolytus statuit, nolim cum qvoqvam contendere, meum consilium fuit Hippolytum ex Bavarico codice bona fide exscriptum pari fide vulgare; Chronologiam autem illius aliis examinandam relinqvere. *Id.*

b) *Hic titulus erat in codice.*

pucontortis, eum trucidarunt: corporeq; raptato, in valle Josaphat suspenderunt. A Zachariæ autem lapidatione, usq; ad Joannis filii ipsius mortem, sub Herode juniore, Archelai F. in carcere patratam, annus unus. A morte Joannis, usqve ad salvificam passionem, menses 6. Triginta enim & sex annos Joan. Baptista vixit. Triginta qvidem annis versatus est in deserto: aliis vero 6. in Jordane baptismum administrabat, prædicans pœnitentiam. Sic Dominus JEsus CHristus, trigesimum ætatis suæ annum agebat. Post baptismum vero receptum, adscivit sibi, delegitq; discipulos, cum iisdem suum regnum provulgans usq; ad salutiferam passionē, annis tribus. Idcirco Nicænæ Synodi trecentorum duodeviginti divorum patrumCanones, jubent, decernuntq; ut ante annum 30. nullus in presbyterorum allegeretur ordinem, sufficit enim, ajunt, * discipulo, ut sit sicut Magister ipsius: & servo, ut sit sicut ejus Dominus. * Matth. X. 25.

A Salvifica vero passione, & ascensione CHristi, usq; ad S. Stephani primi Martyris lapidationem c) usq; ad lucem, qvæ Saulo visa est, eiq; apparuit, menses sunt 6. atq; à luce, qvæ ipsi Saulo apparuit, & ab ejusdem Baptismo, & prædicatione, usq; ad S. Mariæ Virginis assumptionem anni 3. dies 44. Vixit autē in terris sanctissima Deipara & Virgo, añis 59. Et hoc qvidem pacto: In templo annis 14. in domo Joseph, mensibus 4. statimq; salutata est, & divini partus internuntium à Gabriele Archangelo accepit & cum concepisset Dominum nostrum JEsum CHristum, peperit eundem 15. Decemb. die, annos nata 15. Vixit vero Domino nostro JEsu CHristo, in humana natura hic vivente, annis 31. Post Domini autem assumptionem, & ascensionem, cum ipsius Discipulis, in domo Joannis Evangelistæ, vixit annis 11. dies... sunt vero anni omnes vitæ ipsius Virginis & matris undesexaginta. Hic porro ipse est Joannes, qvem diligebat Dominus, qvi Virgo fuit: qvi & Evangelium conscripsit, qviq; perstitit Hierosolymis in S. æde Sionis dicta, templorum omnium matre, hoc ipsius erat domicilium. Illuc igitur Apostoli, propter metum Judæorum confugerunt. Illic foribus clausis, discipulis suis apparuit Dominus posteaqvam à mortuis extitit: & SpiritumS., & pacem eisdem dedit. Illic de octavo Thomam nutantem certum reddidit Dominus, lateris sui plaga, & clavorum forma & effigie demonstrata. Illic Domino Servatori nostro Paschalis agnus, qvem cum suis ederet Discipulis, fuit apparatus. Etiam inde hymno dicto, in olivarum montem, in locum Getsemani dictum, egressi sunt. Ibidem primo S. Eucharistiæ mysterium confecit CHristus, suisqve Discipulis tradidit, mysticumq; cultum edocuit, & tonsura data in clerum adscivit, benedictionis beneficium impendit, sacris Ordinibus initiavit; totam omnium arcanorum qvæ in mandatis dabat, & majestatis suæ seriem exposuit, gloriamq; divinæ suæ formæ, Beatorumq;, à qvibus spectatur, spectaculum exhibuit, ut & magnificentiam, ornatū splendoremq; Ecclesiæ suæ: Eosdem divina corporis & sangvinis sui communione dignatus est, ut & Nicodemum sibi & ante & post Resurrectionem fidum addictumq;. Ibi primarium inter omnia CHristi mysteria, mysterium Apostoli peregerunt. Illic Jacobum fratrem Domini, primum Episcopum Dominus & Apostoli delegere; non qvidem Zebedæi filium, sed fratrem Domini nostri. Jacobus enim Discipulus Domini, filius qvidem erat Zebedæi, Joannis autem Evangelistæ germanus. Zebedæus autem ipsorum pater, ἰδιοναύκληρος. d) id est, propriam navim habens, appellatur. Ex illustribus vero Galileæ viris primas Joannes tenebat. Post sui patris Zebedæi mortem, vendidit distraxitq; facultates ex hæreditate Zebedæi, & Hierosolymis aliam domum sibi comparavit. Sic igitur recepit Deiparam in domum suam: verbum veritatis CHristi Ephesi in Asia prædicans: qvi tandem ibidem obdormivit in Domino, ejusdem nomen & magnalia debitis laudibus proseqvens.

Jacobus autem à Domino e) & ab Apostolis ordinatus Episcopus, frater qvidem Domini secundum carnem esse dicitur, filius vero Joseph fabri, ex uxore ipsius, qvæ domesticæ vitæ curis, & administrationi vacabat: Simonis autem, & Judæ, & Joseph frater germanus. Qvatuor enim liberos habuit Joseph, & duas filias: Esther & Martham, ex uxore sua Salomone, qvæ fuit filia Aggæi fratris Zachariæ, qvi fuerat pater Joannis Baptistæ, CHristi prodromi, filii Barachiæ, filii Abia sacerdotis. Et tunc qvidem viduus erat Joseph, ut Salome, & Joannes Baptista fratrum germanorum sint liberi. Etenim Aggæus, Barachiæ filius, patruus erat Joannis, Zacharias item, frater Aggæi, patruus erat Salomes, qvam Joseph in matrimonio habebat. Salomen autem dico, non obstetricem illam, sed Josephi conjugem. Obstetrix enim è Bethleem erat oriunda, & ipsa consobrina Elisabeth, & sacrosanctæ Virginis Mariæ. Id qvod S. Lucæ declarat Evangeliū.

Tres enim sorores erant Bethleemiticæ, sacerdotis Marthan filiæ, & uxoris illius Mariæ: regnante Cleopatra Regina, & Sopatore Persa, idq; anteqvam Herodes filius Antipatri regnum Judaicum obtineret: Nomen

c) Locus mutilus est. Citatur à Glyca 3. part. Annal. Refellit hanc sententiam illustriss. Baronius Annal. primo, docetqve Stephanum passum anno Christi 34. septimo ab Ascensione Domini mense: conversionem vero S. Pauli secundo ab Ascensione Domini anno contigisse: nempe anno Domini 36 tempore à martyrio S. Steph. multo longiore, qvam statuat Hippol. qvi tantum sex menses assignare videtur, sed locus, ut dixi, corruptus. Similia Niceph. lib. 2. c. 3. *H. Canisius.*

d) Habet qvidem cod. græc. ἴδιον ναύκληρος, sed leg. est una voce ἰδιοναύκληρος, ut docet Franciscus Turrianus lib. contra Vergerium, pro domo Lauretana, qvi ista, qvæ refert hic Hippolytus, recitat ferme ad verbum ex scholiis qvibusdam græcis S. Chrysostomi super Evangelia Joannis & Marci. Legatur Torrian. qvi Hippolyto multum lucis adferet. Exscripsit eadem Nicephorus ex antiqvioribus loco paulo ante citato: apud qvem interpres transfert ἰδιοναύκληρον, *navis propria rectorem*. Sed condonemus eum lapsum una cum ceteris viro de Nicephoro bene merito. *id.*

e) Jacobus autem, & à Domino, &c. ut hæc tam intricata intelligantur, profuerit legere, qvæ Nicephorus de his memoriæ mandavit lib. 2. cap. 3. Etsi enim ipse dicit, se hæc referre ex Hippolyto Episc. Portuensi Romæ, facile tamen homonymia nominis Nicephoro imponere potuit, ut pro Thebano Portuensem, & veterem illum Hippolytum substitueret. *id.*

primæ erat Maria: nomen secundæ, Somæ: tertia dicebatur Anna. Prima nupsit in Bethleem, & Salomen obstetricem genuit. Altera ibidem nuptui fuit tradita, & Elisabetham peperit. Tertia in Galilæa nupsit, & Mariam Deiparam genuit: ut Salome, & Elisabeth, & S. Maria Deipara trium sororum sint filiæ: Atq; hinc Joan. Baptista, & CHristus Dominus noster, consobrini esse dicuntur: filius vero Joseph esse ferebatur, qvoniam filiorū ipsius frater est, non ex eo solum, qvod una fuerit nutrit9, & educatus, verū etiam ex Aggæi fratris Zachariæ sacerdotis cognatione.

Nascitur itaqve Dominus noster JEsus CHristus ex tribu Juda, & e semine David, secundum humanam naturam, diebus postremis, 6000 * à creatione mundi anno, 42. Augusti Imp. anno, mense Dec. 15. noctis hora 10. * Imo 5500 ut ipse auctor infra computat.

Sciendum vero etiam illud, ut à primordio, secundum hebræam computationem, mundi demonstres originem, tolle, atq; aufer, à protoplasto Adam, ad usq; Noe (sub qvo diluvium exstitit, suntqve generationes decem) annos 2142. simili pacto à diluvio usq; ad Abraham, generationes totidem, anni sunt 1270. Abraham porro annorum erat 75. qvando ex Mesopotamia in Chananæam terram commigravit: ibiq; annis 25. demoratus, Isaac filium progenuit. Sexagesimum annum Isaac natus duos liberos, Esau & Jacob, obtinet. Hic Ægyptum cum 12. suis filiis, & nepotibus 75. subiit. Habitavit autem ipsius Gens in terra Chanaan, annis 215. deinde Ægyptum cum annis totidem incoluisset, & incremento capto, in 12. tribus esset relata, capita autem computata, mille Chiliades expleverunt. Levi qvidem posteri, Moses, & Aaron fuere. Et hic qvidem sacerdotio dignus est habitus. Ille autem ad imperium est destinatus. Qvi qvidem 80. vitæ anno Erythræum mare ingressus, calcat, populumq; Hebræum Ægypto educit. Ille ipse Moyses tempore Inachi in Græcia primo omnium imperantis, floruit. Græcis omnibus antiqviores sunt Judæi & leges: Græci, posteriores. Etenim, unum Deum colere, ab iis qvi ætate ipsos præierint acceperunt, Legum porro constitutio, seu latio, post tres, emigrationis ex Ægypto, menses per Mosen transigitur: Vox vero DEi mortalibus paruit. Morati sunt in deserto annis 40. Sub Jesu, Nave F. fuere annis 25. Sub Judicibus annis 454. usq; ad regnum Saulis, primi eorum Regis, sub qvo, primoq; illius regni anno, David nascitur. Pari ratione etiam ab Abraham, ad Davidem usqve generationes sunt 14. anni 1024. Atq; à Davide, ad usq; Babylonis transmigrationem, totidem sunt generationes, anni 609. A transmigratione in Babylonem, usq; ad Darium, anni 25. Et à Dario ad JEsum filium Josedec, anni 60. Atq; ab JEsu Josedec F. usq; ad JEsum, qvi dicitur CHristus, anni 509. Hanc rationem seqventes, calculatione annorum omnium facta, ab ipso protoplasto Adam, ad CHristum usq; annorum qvinqve millia qvingenta reperiemus.

Hoc igitur pacto nascitur Dominus noster JEsus CHristus, imperii Augusti 42. mense Decemb. 25. die prima, noctis hora 10.

A CHristi autem assumptione, seu in cœlos ascensu, ad usq; Constantinum magnum Imp. virum pium, Deiq; cultorem anni sunt 297. Qvibus aberrarunt nonnulli Christiani, Pascha cum Judæis celebrantes. Divinissimus autem Imp. 12. imperii sui anno, condita suoq; nomine donata urbe Byzantii, primaqve, contra stulte sapientem Arium, facta atq; instituta Synodo, cum 318. divinos patres, vel potius Patriarchas collegisset; Romanum scilicet, Alexandrinum, Hierosolymotum, & Constantinopoleos Metrophanem Episcopos: qvi qvidem in Bithyniæ provincia, Arium, & una cum eodem sentientes, sententiis suis, & anathemate perculerunt, fidemq; Catholicam liqvide, pureq; proclamarunt. Tunc sane, tunc cum sanctos Patres & Patriarchas accivisset, ut in urbem regiam ingrederentur, & orationem supra urbem à se conditam funderent: Postmodo reqvisivit, qvo pacto Pascha celebrandum; & qvæ posteris generationibus tradenda methodus, ne in manifestum, notabilemq; lapsum deveniretur. At illi disputatione, disqvisitioneqve facta, initaqve, temporeqve non modico illic commorati, à Deo per Angelum vix ejuscemodi obtinere potuerunt oraculum. Id autem constat tredecim periodis f) sive revolutionibus, orsis à primi seculi primordio, & in ipso sexmillesimo, decimo sexto anno desinentibus. Enumerando igitur has periodos, decima completa est anno 5320. De incepta autem undecima periodo, 186. anni abierunt, & humanam naturam induit Dominus noster JEsus CHristus, ut liber *Nicomediensis* & *Metaphrastes* habent. Magnus vero *Basilius* dicit: Ipso qvinqvies millesimo, qvingentesimo anno Dominus noster JEsus CHristus nascitur. Itaq; ex supradicta undecima periodo supersunt anni sex. Reliqvi Scriptores, ut *Eusebius Pamphili*, *Eustathius*, *Georgius* Chronologi, & alii 180 dumtaxat annos putant & statuunt. Alii, annos g) . . . Triginta tres annos in mundo & hac vita versatus & commoratus, & propter salutem nostram mortem passus, 23 Martii fuit cruci affixus. Die 24 sepultus: & 25, resurrexit, die prima, nimirum Dominica: Velut *Metaphrastes* declarat, & *Nicomediensis*: seu ut cæteri, Aprilis 21 die à mortuis exstitit. Eqvidem fidem habeo sententiæ Domini *Simeonis*: qvippe mundi hujus molitio ab 22 Martii mensis initium accepit: lux item (solis) qva metimur omnia, ejusdem mensis 25 qvarto die fuit condita divinitus. Hinc enim qvater decem & septies decem, tum qvinqvagesimus numerus sunt in honore. Et attente considerandum est; Qvoniam DEus divina sua sapientia in 7 sæculis mundum fundavit; septemqve diebus est fabricatus, & de Cain dedit ultionem septies, de Lamech autem septuagies septies. Enoch septimum transtulit, velut eum, qui Deo placeret: Abraham etiam à mundi constitutione, multarum gentium patrem declaravit: sed & ipse Dominus septuagesimus septimus ab Adam numeratur. Etiam Pentecoste, seu Qvinqvagesima jubilæi (*anni*) (remissionem dixeris) idcirco est in honore. Septimo qvoqve mense solemnia illa sacrificia peragebantur.

Qvod si voles & circa solis, lunæqve cursum, reperire dimensionem, cape periodum, & subduc per septies decem, perqve quater decem, per Solis & Lunæ dimensionem; idq; tuto, citraq; lapsum probabis. In gyrum autem, & orbem volue, qvæ intus scripta, & notata sunt, & invenies orbis conditi annos, ad CHristi usqve adventum: Et posthæc rursum, CHristi pro nobis hominis facti genealogiam, & solis, ac Lunæ periodos, paschalesq; incipientes, & instantes terminos prout sub Constantino descripti sunt.

F I N I S.

f) Ut clariora fiant, qvæ hoc loco de periodis Hippolytus scribit; adscribere placet, qvæ ad hunc locum Hippolyti annotavit nobilis & amplissimus dominus Joan. Georgius Herwardus, Bavariæ Cancellarius, vir omnis Chronologiæ peritissimus. Anni, inqvit, 532. reddunt periodum (scilicet lunarem.) Decem tales periodi reddunt annos 5320. His annis ex undecima periodo alii addunt solos annos 180. Sicqve illis natus est Dominus noster JEsus Christus 5500. anno mundi: qvippe 6. annis citius. Nam alii prædictis decem periodis seu annis 5320. addunt annos 186. ita ut illis natus sit Dominus noster, Anno Mundi 5506 sex annis tardius. Hæc Dominus Hervvardus. Prioris opinionis est S. Basilius, Eusebius, Eustathius, & Georgius Syncellus, ut ait Hippolytus: Posterioris autem Metaphrastes & Nicomediensis. Dies πρωτολήγουσα Aprilis est 21. dies Aprilis. Qvod vero ait, Christum crucifixum 23. die Martii, sepultum 24. id ea de causa facere videtur, qvod initium diei 24. ducat more Hebræorum à vespera diei 23. Locum de ætate Presbyterorum, secundum Nicænam Synodum, citat ex Hippolyto Turrianus, in Scholiis ad secundum librum Constitutionum Clementis Romani. g) *Lacuna est vel obsoleta antiquitatis vel negligentia librarii.* H. Canisius.